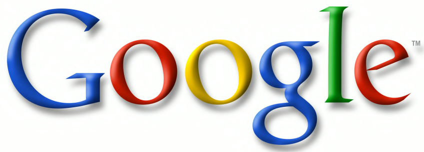

VALVOJA.

1881.

ENSIMÄINEN VUOSIKERTA.

HELSINGISSÄ,
Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

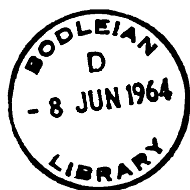
BODLEIAN
D
- 8 JUN 1964
LIBRARY

AINEHISTO.

Pääkirjoituksia.

Kaunokirjallisuutta y. m.

Arvosteluja.

Pienempiä kirjoituksia.

Väittelyä.

Kirjeitä Helsingistä.

VALVOJA.

N:o 1. Helsingissä, 1 p. Tammikuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

„Liberaalisen puolueen ohjelma“.

Usein kyllä on kuultu puhuttavan keskipuolueen tarpeellisuudesta ja mahdollisuudesta maassamme. Niin esim. koetti hra L. Mechelin 1879 v:n alkupuolella eräässä kirjoituksessa Finsk Tidskriftissä osoittaa, että hra Snellman'in ja n. s. liberaalein, vapamielisten, mielipiteet kielikysymyksessä, sikäli kuin olivat ilmautuneet valtiopäivillä, olivat toistensa kanssa niin yhtäpitäviä, ett'ei niitä suinkaan voitu lukea vastakkaisiin ohjelmiin kuuluviksi. Keskipuolueen syntymiseen kielikysymyksen ratkaisemiseksi, niin arveli hra Mechelin, tarvittaisiin ainoastaan, että maltillisemmat suomenmieliset suoraan ja selvästi epäisivät yhteyden niiden kiihkoisten kanssa, jotka uneksivat ruotsin hävittämistä maastamme, ja että taas liberaalit puolestansa julkisesti hyväksyisivät ja auttaisivat enemmistön kielen kohottamista ruotsin rinnalle. Valtiollinen puolue ei kuitenkaan voisi syntyä ainoastaan tätä kysymystä varten. Liberaalein ja maltillisempien suomenmielisten yhtyminen oli mahdollinen ainoastaan siinä tapauksessa, että nämä maltilliset ainekset hyväksyivät liberaalisen politiikin perusaatteet. Mutta ikäväkseen oli hra M. huomannut, ett'ei niin ollut asian laita, vaan että toivotut liittolaiset päin vastoin viime aikoina muka olivat näyttäneet vastenmielisyyttä liberaalisuutta kohtaan. Liiton mahdollisuus ei siis suinkaan hänen mielestänsä ollut taattu.

Vuosi tuon kirjoituksen jälkeen, viime keväänä, alkoi huhuja liikkua, että hra M. ja muutamat muut Helsingfors Dagbladin toimituksessa osalliset puuhasivat eroa varsinaisista ruotsinmielisistä, miettien ohjelmaa jonkunlaiselle keskipuolueelle. Pitkällisten valmistusten seurauksena ilmestyikin ja levitettiin ympäri maata viime kuluneen joulukuun alussa muuan kirjoitus, „liberaalisen puolueen ohjelma“. Uuden puolueen perustamista ei kuitenkaan oikeastaan tarkoitettu. Liberaalit ovat muka olleet vaikuttamassa vuodesta 1860, julaistulla objelmalla tahdotaan ainoastaan vahvistaa niiden yhteyttä, jotka jo tätä nykyä puolueesen kuuluvat, niinkuin myöskin hankkia vereksiä voimia niiden joukosta, jotka tähän asti eivät siihen ole yhtyneet.

Itse yritys yhdistää puoluetta ei ole moitittava. Missä vaan valtiollista elämää löytyy, siinä syntyy myös puolueita. Vaan mimmoinen tämä vasta julaistu puolueohjelma on, sepä toinen kysymys. — Siitä ei puutu tästä ohjelmasta, lausukaammo se suoraan, viittauksia vapamielisten s. o. Dagbladilaisten ansioihin maamme edistyksessä, ja samaan

suuntaan ovat asianomaiset vielä selvemmin lausuneet ajatuksensa itse Dagbladissa, (esim. 1878 n:ossa 133 ja 1880 n:ossa 327). Emme tahdo siitä riitaa nostaa; jättäisimme mielellämme herroille „liberaaleille“ ilon tyytyä itseensä ja omiin ansioihinsa, mutta pahoin pelkäämme, että tämä ilo jo on ehtinyt muitten, etupäässä hra J. V. S:n ja A. M:n kautta vähän häiriytyä. Eipä ohjelmasta myöskään puutu solvauksia vastustajia vastaan; niin sanotaan muun muassa, että „suomalainen kielipuolue monesti“ on koettanut „yhteisessä kansassa nostaa nurjamielisyyttä ja vihaa Ruotsin kieltä ja niitä henkiä kohtaan, jotka työssänsä isänmaan eteen eivät luovu tätä äidinkieltänsä käyttämästä“. Tahdomme tämän johdosta ainoastaan huomauttaa, että suomenmielinen puolue kokonaisuudessaan ei tunnusta omaksensa jokaista liiallisuutta, joka joskus on nähty yksityisissä, valtiolliselle elämälle ventovieraissa henkilöissä. Tahdomme muuten, miten mahdollista, unohtaa kaikki tuollaiset hyökkäykset liberaalein puolelta, voidaksemme tyynesti arvostella, mitä asiallista mainittu ohjelma sisältää, mitä siinä on hyväksyttävää, mitä hyljättävää, ja mitä tärkeätä siitä puuttuu.

Jos haemme tarkkoja, selviä määräyksiä, mitä puolue tahtoo, löydämme niitä ani harvan, kun sitä vastoin kirjoitus on täynnä yleisiä lauseparsia. Päävaatimuksena esitetään, „että oikeustoimi [lain ja oikeuden kehittyminen] on historiallisella pohjalla tasaisesti edistytettävä“. Mutta kelpaako tällainen vaatimus perustamaan puoluetta meidän maassamme? Onko täällä ainoatakaan ajattelevaa ihmistä, joka ei siihen yhtyisi? Ja sama on useimpien niiden vaatimusten laita, joita hrat liberaalit eli Dagbladilaiset johtavat tuosta yleisestä perusaatteestaan.

„Me tahdomme — niin sanovat he — saada valtiosääntöistä [perustuslaillista] järjestelmää maassamme varmemmin ja täydellisemmin toimeen pannuksi“. — Kuka ei sitä tahdo? Ohjelmassakin tunnustetaan, että „tämä harrastus epäilemättä on yhteinen kaikissa niissä, jotka käsittävät valtiollisen vapauden ylevän ja elähyttävän voiman“.

Tärkeimpinä tehtävinä valtiollisella alalla luetellaan:

1:ksi. Valtiopäiväjakson lyhentäminen kahdeksi, korkeintaan kolmeksi vuodeksi ja ehdotusoikeuden hankkiminen valtiosäädyille;

2:ksi. Painovapauslain säätäminen;

3:ksi. Valtiosäätyin vallan laajentaminen valtiotaloudessa siihen määrään, että menojen-arvion koko muutoksen-alainen osa asetetaan valtiosäätyjenkin määräiltäväksi, ja ett'ei hallitus yksinänsa saata minkäänlaista verotusta päättää;

4:ksi. Niin kutsutun hallitushoidollisen [hallitukselle kuuluvan] lainsäädäntövallan tarkempi rajoittaminen ja määrittelеminen;

5:ksi. Semmoinen hallitusvirastojen toisin muodostaminen, että tarkoituksenmukaisempi järjestelmä saataisiin niin hyvin hallitustoimelle kuin myöskin lainkäytännölle ylimmässä oikeuspaikassa;

6:ksi. Suomenmaan ja keisarikunnan keskinäisen yhdysvalta-aseman selvempi määritteleminen.

Näissä vaatimuksissa on kyllä muutamissa selvä sisällys, jos kohta toiset taas ovat kovin epämääräisiä.

Mitä ensiksi valtiopäivien tiheämpään kokoontumiseen tulee, viittaamme vaan siihen, että jo lehtemme näytenumerossa, kirjoituksessa „Valtiopäivistämme“, toimme esiin vakuutuksemme, ett'ei tätä nykyä löydy ainoatakaan ehdotusta, joka niin suoranaisesti kuin kysymys väliajan

lyhentämisestä olisi yhteydessä edellisen kehityksemme kanssa. Ilolla yhdistymme siis kaikin puolin liberaalein ohjelmaa tässä kohden kannattamaan.

Eikä meidän välillämme suinkaan ole mitään erimielisyyttä siinäkään, että ehdotusoikeus on mitä hartaimmin toivottava valtiosäädyille. Ajamme, niinkuin jo ennen olemme maininneet, sitä mielipidettä, että edustuskunnan osanotto ja päätösvalta hallituksen rinnalla on laajennettava. Ja sentähden katsomme me senkin aivan suotavaksi, että säädyt saavuttavat suuremman osuuden valtiotalouden määräämisessä. Tähän yhtyy kyllä koko suomenmielinen puolue, joka viime valtiopäivillä sai toimeen päätöksen, että talonpoikien suoritettavat karttapaperimaksut myönnettiin hallitukselle ainoastaan suomenkielisten oppilaitosten perustamiseen. Se seikka, ett'ei hallitus vieläkään ole tätä ehtoa täyttänyt, ei liene juuri omiaan heikontamaan suomenmielisten halua saada säätyjen valtaa enennetyksi valtiomenojen määräämisessä.

Ohjelmassa vaaditaan painovapauslakia. Sitä haluavat suomenmielisetkin suuresti, sillä nehän ovat ainoat, joiden sanomalehdille viime aikoina on ollut haittaa sensuurista, kun sitä vastoin Helsingfors Dagblad ja ruotsinmieliset lehdet erittäin onnellisesti ovat purjehtineet karien sivuitse.

Hallitukselle kuuluvan lainsäädäntövallan tarkempi rajoittaminen, jota ohjelmassa myöskin vaaditaan, on epäilemättä suotava asia, vaikk'ei suinkaan helposti saavutettu.

Korkeimman hallintoviraston ja korkeimman oikeuden erottaminen toisistaan on kaikin puolin liberaalisuuden aatteen mukainen vaatimus, perustuva Ruotsin esimerkkiin ja ennen kaikkea siihen jakoon lakia säätävään, tuomitsevaan ja hallintoa hoitavaan valtaan, jonka Montesquieu luuli löytäneensä Englannin hallitusmuodossa. Mutta tässä on kohta, jossa olot meillä ovat näyttäneet, että itsessään oikea teoria ei suinkaan kelpaa toteutettavaksi, ell'ei sen edellyttämä perustus ole olemassa. Me katsomme nimittäin olleen ja vieläkin olevan maallemme onneksi, että korkeimman tuomioistuimen jäsenillä on puhevalta tärkeimmissä hallintoasioissa. Jos vertaamme, senaatin talous- vai oikeusosastoko tarjoaa suurempia takeita jäsentensä kelvollisuudesta, ei saata vastausta hetkeäkään epäillä. Edelliseen voi joutua sotaherroja ja valtiomiehiä, jotka ovat viettäneet paraimmat päivänsä kaukana isänmaastaan toisen valtion palveluksessa, jälkimmäiseen asetetaan ainoastaan sellaisia, jotka ovat perehtyneet oman kansansa lakeihin ja asetuksiin. Luulemme sentähden, että niin kauan kuin ei edustuskunnalla ole mitään vaikutusta hallintovirkojen asettamiseen eikä hallintovirastojen toimiin, niin kauan on myöskin tuiki tarpeellista säilyttää se vastapaino epäkansallisten ainesten vallalle hallituksessamme, joka nykyään löytyy senaatin oikeusosastossa.

Yhteydessä hallintovirastojen toisin muodostamisen kanssa vaatii ohjelma, että hallinnon mutkallisuudet ja keskikaikkisuus vähennetään. Meidän maassa on todellakin tällä alalla paljon parannettavaa. Mutta virkamiesten vastustus on kovin sitkeä. Toivomme kuitenkin, että ainakin voidaan estää uusia hankaluuksia ja mutkateitä juurtumasta hallintoomme, ja että liberaalit ja suomenmieliset tässä työssä käyvät käsitysten. Niin ovat, koska ohjelma, kuten vasta saamme nähdä, virkamiehiltä vaatii molempain kielten taitoa, liberaalit tällä vaatimuksella sitoutuneet vastustamaan esim. sellaisia ehdotuksia kuin se, jonka hra Chydenius viime

valtiopäivillä teki, ja jonka seurauksena olisi ollut hallinnon perustaminen kielenkääntäjäin työhön. Suomenmielinen puolue näkisi sitä suuremmalla mielihyvällä, että liberaalit tositoimella eikä vaan sanoilla rupeaisivat tällä alalla vaikuttamaan, koska se jo hengeltään ja ulkonaistenkin olojen vaikutuksesta on ollut muita taipuvampi virkavaltaa maassamme vastustamaan.

Suoraan tunnustamme hämmästyneemme, kun luimme vaatimuksen, että Suomen ja Venäjän keskinäinen yhdysvalta-asema on selvemmin määriteltävä. Saattavatko herrat vapamieliset antaa meille takeita, mihin suuntaan tuollainen määritteleminen nykyään kävisi? Arvattavasti pitäisi sen tarkoituksena olla epäselvien kohtien poistaminen. Mutta kumpikohan puoli tavallisesti tuollaisissa selvityksissä on voitolla, heikompiko vai mahtavampi? Luulemme kyllä, että myöskin Golos, Novoje Vremja ja Moskovalaiset mielellään näkisivät meidän asemamme selvittelemistä, mutta heidän mielestään taitaisi se olla tyydyttävän selvä vasta silloin kun Suomesta olisi tullut kahdeksan Venäjän kuvernementtiä. Meistä on tässäkin kohden yksi lintu kädessä parempi kuin kymmenen metsässä.

Ohjelmassaan myöntävät liberaalit, että näistä edellä mainituista kuudesta parannustoimesta tuskin muut kuin kaksi ensimmäistä voidaan saada aikaan ilman Hallitussääntöä sekä Yhdistys- ja Vakuutuskirjaa muuttamatta. Mutta kajoaminen vanhoihin perustuslakeihimme, vaikka kyllä kerran välttämätön, on kuitenkin meistä kovin epäilyttävä asia. Tahdomme tässä ainoastaan huomauttaa, että Venäläisten silmissä mahtavat ne lait, jotka Aleksanteri I Venäjän puolesta vahvisti Porvoon valtiopäivillä ja joiden vahvistaminen oli ehtona Suomen yhtymiselle Venäjän valtakuntaan, olla ja pysyä pyhempinä kuin joku uusi lakikokous, josta Suomen suuriruhtinas ja Suomen valtiosäädyt nykyään yhtyisivät keskenänsä. Vasta pakkotilassa tahi erittäin suotuisissa oloissa ryhdyttäköön sentähden perustuslakeja perinpohjaisemmin uudistamaan.

Vielä puhutaan tuossa tutkimuksen alaisessa julistuksessa lääninkäräjien tarpeellisuudesta, uskonnonvapauden turvaamisesta vapamielisen eriuskolaislain kautta ja nykyisen edustustavan parantamisesta.

Lääninkäräjät voimme jättää siksensä. Viime valtiopäivillä hyväksyttiin hra Lagerborg'in ehdotus asiassa, ja hallituskin näkyy sitä kannattavan, koska komitea on määrätty toimeenpanoa miettimään.

Uskonnonvapautta rakastamme kyllä mekin, ja totta on, että nykyinen kirkkolaki edellyttää eriuskolaislain olemassa oloa. Mutta liberaalit näkyvät unohtavan, että rajattoman uskonnonvapauden perustaminen maassamme ei ole yksinänsä Suomen valtiosäätyjen ja suomalaisten hallitusmiesten vallassa. Tiedetään, että kreikkalainen kirkko ei salli jäsentensä kääntyä toiseen uskoon. Jos nyt, siitä huolimatta, julistamme puolestamme ehdottoman vapauden sillekin kirkolle, joka jyrkästi pitää kiinni uskonpakon periaatteesta, niin voivat olot Itä-Suomessa pian käydä samanlaisiksi kuin Virossa. Moninaisten etujen houkuttelemana, rupesi melkoinen osa Viron kansaa tämän vuosisadan alulla kreikkalaisen kirkon yhteyteen; nyt tahtoisi moni heidän jälkeisistään mennä takaisin Luther'in oppiin, mutta palajaminen on kielletty. Tämä esimerkki pelottaa. Niinkuin sanottu, mekin rakastamme uskonnonvapautta, mutta tyhjä kuori ei ole suurenarvoinen.

Ohjelman viimeinen vaatimus valtiollista laatua koskee edustustavan muu-

tosta, mutta on äärettömän epämääräinen. „Tässä vaikeassa kysymyksessä“, niin vakuutetaan, „on lähinnätulevan aikakauden toimena ainoastaan tarkasti arvostella, mihin suuntaan muutos on tehtävä, mitkä parannukset nykyisessä edustusmuodossamme olisivat toivottavina ja mahdollisina pidettävät, ja millä tavoin siis nykyinen järjestys parahiten saatettaisiin kumoamatta saada toisin muodostetuksi“.

Näille tyhjille puheenparsille ei anna sisällystä vakuutukset, että puolue „ei ole kysymykselle penseämielinen“ (qui s'excuse s'accuse), ja että se pitää itsensä vaadittuna „ensi askeleen ottamiseen tämän muutoksen alustelemiseksi“ „sekä sittenkun mielipiteet ovat ehtineet lujasti vakaantua (!), muutosehdotuksen nostamiseen“. Kun yleisön mielipide kerran on „lujasti vakaantunut“, niin totta tosiaankaan muutoksen ehdottamiseen ei enää vaadita valtiollista uudistushalua, silloin korkeintaan jyrkkä vanhalla-olijaisuus vetää uudistajille vastahankaa. Herrat „liberaalit“ näkyvät arvelevan, että tällainen tyhjä laukaus ilmaan riittää pidättämään heille etuoikeuden „ensi askeleen“ ottamiseen. Vaan tyhjät mielikuvitukset sikseen, suomenmieliset kenties eivät ole kylläksi kohteliaita odottamaan tätä „ensi askelta“. Kun he havaitsevat ajan otolliseksi edustuskunnan uudistamiseen, niin he epäilemättä ryhtyvät työhön, ottaen — kuten asevelvollisuus-asiassakin — kiitollisuudella vastaan niiden myötävaikutuksen, joilla on muuta kuin sanoja tarjona. Lisätkäämme omasta puolestamme, että meistä, niinkuin kirjoituksessamme Valtiopäivistä jo olemme selittäneet, koko joukko muodostuksia eduslaitoksessamme on suuresti tarpeen; lisätkäämme vieläkin, ett'eivät siinä ainoastaan viittaamalla tehdyt viittaukset suinkaan ole meille rajapyykkinä, jota edemmäksi emme missään tapauksessa aikoisi astua.

Näin olemme tarkastaneet herrain liberaalein kaikki vaatimukset valtiollisella alalla. Me olemme nähneet, että toiset niitä ovat sellaisia, joiden pikaisinta toteuttamista mekin kaikin voimin harrastamme, toiset taas sitä laatua, että ne nykyisissä oloissa saattavat olla vaarallisiakin. Aatteen kannalta, teoriassa ovat ne yleensä hyväksyttävät ja silloin toteutettavat, kun niiden vaatima aika ja suotuisat olot ovat tulleet. Ohjelmassa ei missään sanota, mitkä kohdat nykyään ovat etupäähän asetettavat; sanotaan vaan, että „kaikkea ei voida yhtä haavaa saavuttaa. Kullakin aikakaudella tulee meidän harrastaa sitä, mikä silloin on tarpeellisinta, ja joka samalla on semmoista, että sen aikaan saaminen voidaan silloisissa oloissa pitää mahdollisena“. Tällaisella lisäyksellä ja muuten epämääräisillä lauseillaan kadottaa kirjoituksen valtiollinen osa kaiken merkityksen puolueohjelmana. Mitään vastapuoluetta ei ole olemassa tämän sanan tavallisessa merkityksessä. Tällä emme kuitenkaan tahdo väittää, ett'eivät nämä periaatteet meillä kohtaa vastustusta. Semmoista löytyy kyllä, ja osaksi kovin voimakastakin, vaikka se yleisön kesken on poikkeuksena. Vaarallisin vastustus lähtee viheriän pöydän äärestä hallitusvirastojen sisäkamarista; sehän aikoinaan lienee pidentänyt valtiopäiväin välisen loma-ajan, niinpä sen myöskin, kuten kerrotaan, viime keväänä onnistui estää ehdotusoikeuden suomista valtiosäädyille. Mutta jos kohta hallituspiirit melkein yksinänsä tahallaan vastustelevat lyhennettyä väliaikaa valtiopäivien välillä, ehdotusoikeutta, painovapautta, valtiovarojen käyttämistä säätyjen lausuman tahdon mu-

kaan j. n. e., niin saattaisi kuitenkin yleisönkin kanta näiden parannusten suhteen olla toinen kuin nykyään. Huolettomuus ja velttous on vallalla, osanotto ja innostus puuttuu. Kehoituksena virkeämpään toimintaan saattaa sentähden ohjelma tehdä hyötyä, se kernaasti myönnettäköön, mutta sanomme vieläkin kerran, puoluejaon perusteeksi nämä valtiolliset vaatimukset eivät kelpaa. Mitä kansa kokonaisuudessaan, harvoilla poikkeuksilla, hyväksyy ja kannattaa, siitä ei erityisen puolueen käy kerskaileminen; kansaan juurtuneina, pysyvät ja elävät aatteet kansakunnan yhteisenä aarteena.

Sangen paljon mahtuu, niinkuin näimme, ohjelman valtiolliseen osaan. Mutta nykyajan tärkein valtiollinen kysymys maassamme puuttuu siitä kuitenkin. On erittäin liberaaleja kuvaavata, ett'ei heidän julistuksessaan tavata sanaakaan asevelvollisuudesta, vaikka arvattavasti puolueella, joka lähimmässä tulevaisuudessa aikoo ohjata maamme vaiheita, pitäisi oleman selvillä, mille kannalle se tässä kysymyksessä asettuu. Aikooko se kaikin puolin pysyä viime valtiopäivien laskemalla perustuksella, vai onko se valmis jossain kohden siitä luopumaan? Selvä vastaus olisi ollut sitä enemmän toivottava, koska hallitus näkyy taipuvan jättämään muutamia säätyjen toiveita ja ehtoja täyttämättä. Emme suinkaan unohda, että Dagbladin kantajoukko viime valtiopäivillä voimakkaasti kannatti asevelvollisuuden asiata, mutta liberaalisen puolueen ohjelmassa näemme sellaistenkin miesten nimiä, jotka olivat ehdotuksen leppymättömiä vastustajia. Vaitiolosta tässä tärkeässä asiassa käy siis varmuudella päättäminen, ett'ei puolue tälläkään kertaa ole voinut sopia yhteisestä menetyksestä, mutta niin ollen, puolue ei tarjoakaan mitään tukea vastaisissa rettelöissä, vaan häilyy eri vaikutinten vallassa tahi hajautuu kokonaan. Asevelvollisuutta voisi ylipäänsä sanoa liberaalein Akilleen-kantapääksi, jos muuten joku tahtoisi otaksua, ett'ei heillä ole toisia heikkoja kohtia.

Ohjelmalla on kansantalouttakin koskeva osansa. Siinä ilmoitetaan muun muassa, että liberaalit harrastavat „hyvää taloudellista lainsäädäntöä“. Fennomaanit ja ylipäänsä kaikki tässä maassa, jotka eivät kuulu Dagbladilaisiin, mahtavat siis tahallansa vaatia valtiolta huonoja lakeja. Vai olisiko ehkä asian laita se, että kaikki kyllä tarkoittavat isänmaan ja kansalaisten vaurastumista, vaikka yksinänsä tieteelliset taloudentutkijat professorit Liljenstrand ja Mechelin ynnä heidän ystävänsä tietävät, mikä oikea ja hyvä on?

Puolue tahtoo, että valtio perustaa teknillisiä ja kauppakouluja, parantaa kulkuneuvot, tekee kauppaliittoja y. m. Puolue luulee, että seuraavat seikat lähinnä vaativat huomiota: yksityispankkeja ja osakeyhtiöitä koskevan lain uudestaan tarkastaminen; maanverotuksen ja siitä johtuneitten taloudellisten pidäkkeitten sekä myös isojakotoimen toisin muuttaminen ja vihdoin rautatieverkon lakkaamatonta levittämistä koskevat ehdot.

Tunnustamme, että meitä haluttaisi saada tietää hiukan enemmän.

Mitä ajattelette, hyvät herrat, maaveroista? Aiotteko, koska kerran nostatte asiasta keskustelua, ajaa samoja mielipiteitä kuin maalaispuolue Ruotsissa, vai asetutteko päin vastoin Tukholman „intelligensin“ kannalle? Rusthollikysymyksen muodossa asia välttämättömästi tulee säätyjen tarkastettavaksi 1882; ettekohän edes tämän polttavan kysymyksen

suhteen ole selvittäneet itsellenne kantaanne ennenkuin ohjelma laskettiin julkisuuteen? Mikä on teidän ajatuksenne pankeista ja osakeyhtiöistä; onko esim. niiden setelinanto-oikeus supistettava vai laajennettava? Minkähänlaiseksi haluatte isojakoa? Meilläkin on kyllä tässä kohden toiveita, esim. noiden peninkulmain pitkien, kaitojen maapalstojen vaihtaminen mukavampiin maaosuuksiin, jotta edistyneempi maanviljelys tulisi pienempäinkin tilojen haltijoille mahdolliseksi, mutta ehkä Te, hyvät herrat, tiedätte jotain paljoa tärkeämpää. Kun on tuhlattu niin paljon tilaa ja mustetta tuomalla esiin päivänselkeitä, tunnettuja asioita, niin tosiaankin olisi näissä kohden sopinut antaa vähän asiallisia tietoja.

Liberaaleilla on kuitenkin — se täytyy myöntää — taloudellisellakin alalla johtava aate, joka tulipatsaana valaisee heidän retkensä. He vaativat vapautta, s. o. „valtio pysyköön erillänsä kaikista ohjesääntöhankkeista tuottoisaa työntekoa varten, kaikesta kajoomisesta yksityisen toimeliaisuuden yrityksiin ja toimiin“. „Mutta — niin lisätään — ei valtion sen vuoksi pidä laiminlyödä maanviljelyn, teollisuuden ja kaupan edistämistä sillä tapaa, että parantaa niihin vaikuttavia yleisiä ehtoja, taikka poistaa semmoisia esteitä ja vastuksia, joittenka karkoittamiseen yksityisten voimat eivät riittäisi“. Se saa siis, niinkuin jo näimme, rakentaa rautateitä, kauppakouluja y. m. ja siten kartuttaa varallisuutta, yksityisten toimintavapautta kuitenkaan vähintäkään supistamatta. Ja siihen siis toden totta valtion taloudellinen tehtävä rajoittuu?

Vuosien 1863—64 valtiopäivät olivat kyllä vapamielisiä, mutta sitä ei käy kieltäminen, että ne sekaantuivat yksityisten talouteen, kieltäessänsä maanviljelijöitä heidän viljaansa viinaksi polttamasta. Ovatkohan ne siitä moitittavat? Vapaassa Englannissa ja monessa muussa sivistyneessä maassa on valtio määrännyt, kuinka monta tuntia päivässä tehtaan omistaja saa käyttää väkeään työssä. Onhan se siten kajonnut sekä työnteettäjän että työntekijän yksityisiin suhteihin, ja on siis rikkonut ohjelman vaatimuksia vastaan, mutta puheena oleva laki on miljoonien kurjuutta lieventänyt. Onkohan se moitittava?

Meidän liberaalein taloudellinen ohjelma on samalla tieteellinenkin julistus. Siinä sanotaan, että puolue perustaa taloudellisen rakennuksensa „taloustieteen eikä tarkoitusperäisen kiihotuksen oppeihin“. Tuo jyrkkä väite, ett'ei valtio ollenkaan saa supistaa yksityisten taloudellista toimintaa, on siis nykyajan tieteen kannattama? Ja valtiolla ei ole muka kansantaloudessa muuta tehtävää kuin olla avullisna varallisuuden kartuttamisessa?

On kyllä totta, että puolue on oppinut nuo mielipiteet tunnetuilta taloustieteen edustajilta. Mutta näiden herrojen kanta on viime vuosikymmeninä melkein yleisesti hyljätty. Ollaan nähty, että elävät sukupolvet tavoittaessansa omia etujaan, toisinaan ovat valmiit riistämään vasta syntyviltä elämän ehdot, ja että valtion sentähden täytyy rajoittaa heidän toimintavapautensa. Sosialistisessa liikkeessä on ilmautunut yhteiskunnallinen mätähaava, jonka parantamiseen vanhat teoriiat eivät riitä, ja tiede on huomannut, että tehdasväestön ja ylipäänsä alempain kansaluokkien kurjuutta ainoastaan valtion myötävaikutuksella käy suuremmissa määrin lieventäminen. Vanhempi taloustiede katsoi varallisuuden kohottamisen tärkeimmäksi, milt'ei ainoaksi maalikseen; nykyajan suunta tässä tieteessä tutkii etenkin, miten niin monta ihmistä kuin mahdollista voi saavuttaa riittävän

toimeentulon. Tämän opin mukaan on valtiolla toinenkin tarkoitus kuin joku sivutoimi varallisuuden kartuttamisessa, sen tulee samalla suojella heikompaa puolta taloudellisessa taistelussa.

Tätä uutta tieteen suuntaa vastaan julistaa puolue hylkäämistuomionsa. Ritarina „sans peur et sans reproche“ tahi oikeammin uskollisena Sanko Pansana, kohottaa täällä pohjan perillä 53-miehinen valiojoukko kuolevan Manchesterikoulun kellastunutta lippua. Saksassa ovat uudet aatteet kokonaan voitolla, Englannissa on niitä osaksi jo kauankin noudatettu lainsäädännössä, ja siellä kannattaa niitä kirjallisuudessa Rogers, Cliffe Leslie y. m., Ranskan kieltä puhuvien keskessä on niillä Emile de Laveley'ssä maailmankuulu edustaja, Italian kukoistava taloustiede on täynnä niiden henkeä, mutta tiedettä nämä uudet aatteet, tämä uusi suunta ei kuitenkaan ole, — niin julistavat meidän liberaalit. Jos lukija hiukan myhähtää, niin syy ei ole meidän.

Älköön meitä kuitenkaan väärin käsitettäkö. Emme suinkaan hyväksy jokaista vaatimusta, jonka joku n. s. kateederi-sosialistinen professori on esiin tuonut; siten joutuisimmekin mitä hulluimpaan ristiriitaisuuteen. Mekin rakastamme — ylipäänsä puhuen — kaupan ja muitten elinkeinojen vapaata harjoittamista, mutta abstraktisia, ilmassa heiluvia päätelmiä emme rakasta. Kullakin edistysasteella on omat tarpeensa. Paljo mikä soveltui viime vuosisadalla, on nykyään kelpaamatonta, mikä meille on onneksi, on usein jälkeisillemme vahingoksi. Sentähden, kun on puhe taloudellisesta lainsäädännöstä maassamme, tulee ennen kaikkea tarkastella ja ottaa lukuun Suomessa kotoiset omituiset olot. Mihin määrin liberaalit sitä tekevät, se näkyy jo siitäkin, ett'eivät mainitse sanaakaan irtaimen väestön asemasta maaseudulla. Tässä on meidän arveluttavin „yhteiskunnallinen kysymys“, sillä monessa paikoin maatamme, etenkin itäisissä ja pohjoisissa osissa, ovat loiset enemmän kuin kolmanneksena koko väestöstä. Näitä oloja liberaalit eivät näy tuntevan tahi ovat ne heistä liian vähäpätöisiä. Ja sentähden emme myöskään saa tietää heidän ajatustansa maanpalstoittamisen helpottamisesta, jossa Yrjö Koskinen hakee keinon loisväen tilan parantamiseksi, ja kuitenkin on tällä alalla kyllä tilaisuus käydä sotaa vapauden hyväksi, niinkuin asian tutkimista varten asetetun komitean lausunto todistaa.

Tulemme nyt erääsen osaan ohjelmassa, jolle voisimme antaa nimen „niitä näitä“. Siinä puhutaan tieteen, taiteen ja yleisen sivistyksen hyödystä ja vuorovaikutuksesta, oikeasta ja väärästä yhteisvaltaisuudesta (demokratiiasta). Siinä tavataan tuo kaikkea muuta paitse liberaalinen, mutta ehkä joskus hyväksyttävä vaatimus, että jokainen kunta velvoitettaisiin perustamaan ja pitämään kunnossa ainakin yksi korkeampi kansakoulu. Siinä selvitetään myöskin suomen- ja ruotsinkielisten oppikoulujen suhde toisiinsa, mutta tästä puhumme yhteydessä kielikysymyksen kanssa, johon nyt aiomme ryhtyä.

Liberaalit sanovat julistuksessaan, alati — kaksikymmentä vuotta kestäneen vaikutuksen aikana — vaatineensa, ett'ei kielikysymys saisi olla suunnan eikä sisällyksen määrääjänä valtiollisille pyrinnöille. Itse teossa onkin Dagbladilaisten suurin erehdys epäilemättä ollut siinä, että kielikysymyksen merkitys kansamme kehityk-

selle kokonaan on jäänyt heiltä oivaltamatta. Sen kautta ovat he joutuneet — useat luultavasti vasten tahtoansa — hartaasen liittoon niiden miesten kanssa, joille Ruotsin kielen säilyttäminen sen nykyisellä valtakannalla on elämän tarkoituksena. Nyt näyttää puolue kuitenkin vähitellen ymmärtävän, ett'ei tätä kysymystä vaikenemalla saada kuolemaan ja ett'ei sitä myöskään ratkaista liitossa ruotsikiihkoisten kanssa. Ja sentähden on kieliseikallakin sijansa ohjelmassa, jos kohta ihan viimeisenä.

Kanta on kaksikielisyyden. Molempain kielten tasa-arvo on tunnustettava, suomi on pantava täyteen käytäntöön oikeustoissa ja virkakunnissa, mutta sitä ei saa tehdä maamme ainoaksi sivistyskieleksi, ruotsi on „vastaisessakin pätevyydessänsä" *) suojeltava. „Jokaisen, joka mielii antautua maan julkisiin toimiin, pitää, paitsi äidinkieltänsä, oppia toinenkin kotimainen kieli". Riittävä määrä suomenkielisiä lyseoita on toimeen pantava ja raha-avuilla autettava. Mutta „tämän uuden tarpeen tyydyttämisestä älköön siten huolta pidettäkö, että niitä kouluja vähennetään taikka vähempi-osaisiksi tehdään, joissa ruotsi on opetuskielenä".

Näissä vaatimuksissa on hyvää, mutta niissä on paljon mieletöntäkin. Hyvä on, että luvataan kylliksi suomenkielisiä kouluja, mieletöntä on, kun oppilasmäärästä huolimatta väitetään, että jokainen ruotsinkielinen opisto on säilytettävä. Hyvä on, että virkamiehiltä vaaditaan molempain kielten taitoa, mieletöntä on, että tämä vaatimus ulotetaan jokaiseen kansalaiseen, joka antautuu maan julkisiin toimiin. Näihin ottaa kyllä suomalainen talonpoika esim. valtiopäivillä osaa; pitäisikö hänenkin oppia ruotsia? Hyvä on, että pyritään kielten tasa-arvoon, mutta liian tuskallisesti koetetaan ohjelmassa määrätä vastaisetkin kielisuhteet. Jätämme tulevaisuuden ratkaistavaksi, missä „pätevyydessä" ruotsi silloin säilyy maassamme, kun suurin osa sivistynyttä säätyämme on tullut suomenkieliseksi, — muutos, joka välttämättömästi on tapahtuva jo senkin kautta, että yhä uusia aineksia kansan keskestä kohoaa sivistykseen, äidinkieltänsä enää muuttamatta.

Liberaalit huomauttavat, että „kaksikielisyyden kanta ei vaadi minkäänlaista äidinkielen uhraamista", tuollainen vaihtaminen muuhun kieleen on muka ylipäänsä jotakin „tempullista ja vastenluontoista". „Useimmissa täytyy tämmöisen pukeutumisen vieraasen muotoon vaikuttaa heidän hengellisen [lue henkisen] voimansa kutistumista".

Tätä viimeistä väitettä kuullessamme, on hyvä pitää muistissa, mitä ohjelma vähää sitä ennen myöntää, että nimittäin meidän vallassäätymme sangen suureksi osaksi on lähtenyt rahvaan riveistä, jos kohta se onkin omaksensa ottanut Ruotsin kielen. Sallittakoon meidän kysyä: onko siis tämä sääty osoittanut erinomaisempaa henkistä voimattomuutta? Ovatko etenkin ne miehet siinä, jotka lähtivät suomalaisista kodeista, esim. Lönnrot, Sjögren, Akiander, nimettömiä, tuntemattomia sivistyshistoriamme lehdillä? — Me puolestamme emme pidä sitä luonnottomana, että nuorukainen vaihtaa varsinaisen äidinkielensä toiseen, jolla hän luulee enemmän hyödyttävänsä isänmaata. Mutta mitään pakkoa tietysti ei tule kysymykseen. Vanhemmille taas pidätämme oikeuden kasvattaa heidän lapsensa siihen kieleen, jonka luulevat heille vas-

*) Onkohan aikomus sanoa: vast'edeskin nykyisessä pätevyydessänsä? Ruotsiksi kuuluvat sanat: „i sin fortfarande giltighet".

taisuudessa tärkeimmäksi, vaikka se ei olisikaan heidän itsensä pääkielenä. Lieneekö tämä „tempullista ja vastenluontoista“?

Olemme täten joutuneet ohjelman loppuun, pykälä pykälältä sen sisällystä tarkastettuamme. Tyynesti ja tasapuolisesti olemme koettaneet sen eri kohtia arvostella.

Julistuksensa etupäässä on liberaaleilla valtiolliset parannukset. Mutta me näimme, että tämä valtiollinen osa on kokonaan mitätön puoluejaon perusteeksi. Toiset sen vaatimuksista ovat sitä laatua, että melkein koko yleisö yhtyy niitä kannattamaan, toiset taas koskevat epämääräisiä, kaukaisia tulevaisuudentoiveita. Ja päälle päätteeksi on nykyajan ja lähimmän vastaisuudenkin tähdellisin ja vaarallisin valtiollinen kysymys, asevelvollisuus, jäänyt tykkänään mainitsematta.

Vielä vähempiarvoinen, suorastaanpa huono, on taloudellinen osa ohjelmassa. Siinä luemme väitteitä, joiden johtopäätöksiä puolue ihan varmaan ei itsekään ottaisi kannattaaksensa. Ja toiselta puolen taas emme saa tietää sen mielipidettä yhdessäkään niistä taloudellisista tehtävistä, jotka lähinnä vaativat hallituksen ja säätyjen huomiota puoleensa. Tuskin voipi millään selvemmin todistaa heikkouttaan valtiollisena puolueena kuin vaitiololla aikansa tärkeimmissä valtiollisissa ja taloudellisissa kysymyksissä. Näissä puuttuu liberaaliselta puolueelta yhteistä vakuutusta; ensimmäinen ottelu säädyissä saattaa hajoittaa sen jäsenet niinkuin akanat tuuleen.

Jää siten jäljelle puolueen pohjaksi ainoastaan kielikysymys. Tosin moittivat liberaalit sitä arvelua, että tämä kysymys muka olisi ainoa, „jonka ympäri todenperäinen puolueiksi liittyminen meidän maassamme nykyisissä oloissa olisi mahdollinen“. Mutta heidän oma ohjelmansapa on siihen paraimpana todistuksena, että niin kauan kuin jostakin kansallisen olemisen elinehdosta taistellaan, niin kauan puolueet, olkoon heillä muuten vaikka kuinkakin moninaisia harrastuksia, saavuttavat suuntansa ja sisällyksensä etupäässä siitä, mille kannalle he asettuvat aikakauden päätehtävään, sen tärkeimpään kysymykseen. Kieliseikkaa koskevat kohdat ovat ainoat, jotka puheena olevalle julistukselle hankkivat jonkunlaista suurempaa merkitystä; kieliohjelma määrää melkein yksinänsä, kenessä liberaalit löytävät ystävän, kenessä vastustajan.

Havaitsimme tässäkin kielikysymystä koskevassa osassa monta heikkoa kohtaa. Mutta kokonaan vastakkainen meidän kantamme ei kuitenkaan ole. Pääasiassa lupaavat liberaalit Suomen kielen eduksi mitä nykyään sopii vaatia. Heidän julistuksensa on ikäänkuin sitoumuksena, ett'eivät „tasapuoliset“ enää vast'edes joka asiassa käy käsitysten puhtaitten ruotsikiihkoisten kanssa. Tosin on tämän julistuksen alla sellaisiakin nimiä, joiden omistajia ollaan totuttu lukemaan selviin ruotsinmielisiin, mutta varsinaiset johtajat ovat kuitenkin poissa. Askel viikingiläisyydestä hrojen Mechelin'in, Montgomery'n, Lagerborg'in y. m. lupauksiin onkin todella jotensakin suuri. Sentähden saattaakin liberaalein kieliohjelma itse teossa kelvata puolueohjelmaksi. Ja tätä nykyä, jolloin yhteisvaikutus suomen- ja ruotsinmielisten välillä on käynyt milt'ei mahdottomaksi, voipi tällaisella keskipuolueella, jos kohta vaan lyhyeksi ajaksi, olla jonkunlainen tehtävä niiden yhdistäjänä, jotka tosin eivät ole suomenmielisiä, mutta jotka kuitenkaan eivät saata asettua kokonaan epäkansalliselle kannalle.

Mutta tässä täytyy meidän tehdä tär-

keä muistutus. Jos liberaalit todella tahtovat, että kansan enemmistö ja ylipäänsä kaikki nekin, joille suomalaisuuden edistys on sydämenasiana, vakaasti luottavat heidän sanaansa, niin ovat he heti ensi kerran selvänä puolueena esiytyessään tehneet mitä suurimman hairahduksen. Olemme jo kirjoituksemme alussa viitanneet heidän solvauksiinsa „suomalaista kielipuoluetta" vastaan. Niistä välikappaleista, joita ruotsinmieliset ovat käyttäneet tarkoitustensa saavuttamiseksi, ohjelma sitä vastoin ei virka sanaakaan. Älköön kummasteltako, että tällainen ilmaus liberaalein „keskikohtaisesta kannasta" herättää epäluuloa. Vielä toinen samanlainen, ja suomenmieliset lukevat heidät ilmeisiksi vastustajikseen; väliaikainenkin yhtyminen käy siten mahdottomaksi. Toistaiseksi kuitenkin seisomme odottavina — valmiina kannatukseen, valmiina vastustukseen.

Asetus kirjailijain ja taiteilijain oikeudesta työnsä tuotteihin.

Tämän vuoden alkaessa pääsee voimaan asetus, jolla on aiottu antaa Suomenmaan kirjailijoille ja taiteilijoille lain suojaama oikeus heidän tuotteihinsa. Koska mainittu laki, annettu 15 päivänä maaliskuuta v. 1880, koskee henkisen edistyksemme tärkeimpää välikappaletta, ja muuten syntynsäkin puolesta ansaitsee huomiota, tarjotaan tässä lyhyt esitys sen sisällyksestä ja niistä keskusteluista, joihin se antoi aihetta valtiopäivillä ja julkisuuden alalla.

Mainitun asetuksen §§ 1 ja 15 lausuvat sen periaatteen, joka on koko lain perustus ja pohja. Kirjailijalla ja taiteilijalla olkoon yksinomainen oikeus monistaa tahi jäljitellä teoksiaan ja luovuttaa tämä oikeutensa toiselle. Tekijän kuoltua nauttikoot leski ja perilliset hänen oikeuttaan niinkuin laissa on naima- ja perintöoikeudesta säädetty. Omistusoikeus ulottukoon kirjailijan ja taiteilijan kuolemaan asti ja 50 vuotta sen jälkeen; kirjallinen tuote, joka on ilmestynyt tekijän kuoltua tahi ilman tekijän nimettä, olkoon lain suojelemana 50 vuotta ilmestymisensä jälkeen (§ 3). Kirjailijalla olkoon myös koko turva-aikana yksinomainen oikeus teoksensa kääntämiseen kotimaiseen kieleen, sekä muihin kieliin viiden vuoden kuluessa siitä kun kirja ensin ilmestyi (§ 6). Yhtäläistä oikeutta, kuin kirjantekijällä on teokseensa, nauttikoon kääntäjä käännökseensä, jos hänellä kääntämiseen on laillinen oikeus (§ 7). Jokaisen sallittakoon painattaa yleisiä lakeja, sääntöjä ja kaikenlaisia julkisia asiakirjoja, niin myös valtiopäivillä ja kaikenlaisissa julkisissa kokouksissa pidettyjä keskusteluja; saarnat, luennot, esitelmät y. m. ovat sitä vastoin ulosanto-oikeuden suhteen kirjatuotteen vertaisia (§§ 10 ja 11). Näytelmän tekijällä, sekä kääntäjällä tahi mukailijalla, jotka ovat hankkineet itselleen laillisen luvan, olkoon samanlaiset oikeudet kuin kirjailijallakin (§ 12). Laittomaksi jälkipainamiseksi ei katsota esim. lyhyitten otteiden julkaisemista, yksityisten kirjoitusten painattamista aikakautisesta kirjasta muuhun aikakauskirjaan tahi päivälehteen j. n. e. (§ 9). Mitä taideteoksiin tulee, on niiden jäljitteleminen suojelusajankin kestäessä luvallinen, jos ne kuuluvat ylei-

seen kokoelmaan tahi kuvaillaan tieteellisissä teoksissa ja oppikirjoissa; niinpä myöskin käsityöläisillä ja tehtailijoilla on oikeus käyttää taideteoksia esikuviksi huonekalujen ja muitten, „tarvittaviksi aiottuin" tavarain, valmistamisessa, ja oppilaat saavat opintojansa varten jäljitellä taideteoksia (§ 18).

Emme huoli luetella tahi kertoa asetuksen muita määräyksiä, koska ne yleensä koskevat yksityisseikkoja, eivätkä periaatteellisen tärkeytensä puolesta ole edellä mainittujen pykäleitten rinnalle asetettavat. Mitä jo on sanottu, riittää osoittamaan, kuinka laajalle Suomen kirjailijoille ja taiteilijoille nykyään suotu oikeus henkisen työn tuotteihin pääasiassa ulottuu.

Luonnollista on, että omistusoikeus ei voi olla yhtä suuri ja pysyväinen tällä alalla kuin jos on kysymys aineellisten esineitten omistamisesta. Jälkimmäiset ovat ainoastaan omistajalleen tahi käyttäjälleen hyödyksi, ja niitten suhteen omistusoikeuden määrääminen on verrattain helppo tehtävä; lain tulee pidättää tällaista tavaraa omistajan ikuisena omana, mikäli inhimillisten olojen luonto semmoista sallii. Toisin kirjailijan ja kirjallisuuden laita. Tätä oikeudenhaaraa järjestäessään lainsäätäjän täytyy samaan aikaan pitää silmällä kaksi eri kohtaa; pääasiana on henkisen työn varsinainen tulos ja hedelmä, s. o. teoksen aatteellinen puoli, vaan turvan esineeksi on lainsäätäjän silmissä sen näkyväinen kannattaja eli kirja paljoa sopivampi kuin sen näkymätön sisällys. Tämä jo tekee kirjallisen omistusoikeuden järjestämisen jotenkin työlääksi, mutta vaikeus vieläkin kasvaa muitten seikkojen kautta. Kirjallisen omistusoikeuden esineet kävisivät melkein arvottomiksi, ell'ei niitä saisi vapaasti luovuttaa; myymällä teoksensa yksitellen tahi painoksen kerrassaan tekijä pääsee työnsä aineellisia hedelmiä nauttimaan. Ovathan siis luovuttamisen muoto ja ehdot, eikä tavaran pidättäminen, oikeastaan lain silmämääränä, koska aatteitten ja kirjojen leviäminen on sekä kirjailijan että yleisönkin hyödyksi. Mutta eipä siinäkään kylliksi. Aate ei voi ikuisesti pysyä yksityisen omana, vaan pyrkii kansan omaksi; tässäkin yleisön ja kirjailijan edut, oikein käsitettyinä, käyvät samaan suuntaan. Aineellinen kannatus ei ole kirjailijan tärkein, saati ainoa tarkoitusperä; hänen korkeimpana silmämääränänsä on tietysti puhua kaikille kansoille, kaikille sukupolville. Tähän ideaaliseen voittoon verrattuna on jokainen rahallinen hyvitys mitätön. Niinpä myös kirjailijan oma kansa, jopa kaikki kansatkin sitä varmemmin ja täydellisemmin tulevat aatteen jalojen sankarien perillisiksi, mitä suurempiarvoinen, mitä jalompi näiden osa ihmiskunnan yhteisissä pyrinnöissä on ollut. Tuomas Kempin ja Luther'in hartauskirjat, Kepler'in ja Newton'in tieteelliset havainnot, Shakespearen ja Göthen ikimuistettavat runoteokset ovat osanneet tien jok'ainoaan sivistyneesen kansaan; ei ole sitä valistusta harrastavaa kotia tahi koulua, joissa näitten miesten ansiot olisivat tuntemattomia; ne ovat koko ihmiskunnan omaksi tulleet. Tähän katsoen olisi törkeä erehdys ja samassa mahdoton tehtävä, jos tahtoisi ulotuttaa henkisen omistusoikeuden ikuiseksi. Ajaksi kirjailija lähimpine perillisineen tarvitsee teostensa tuottamia etuja, ajaksi vaan laki voipi näitä suojella. Pääkysymys on siinä, kuinka pitkäksi tämä aika on määrättävä, että se tulee olemaan tosihyödyksi henkisen työn miehille sekä samassa heidän kansalleen.

Kysymys kirjallisesta ja taiteellisesta omistusoikeudesta nostettiin 1872 vuoden valtiopäivillä anomuksen kautta, jonka yliopiston edustaja, silloinen professori G. Ehrström, „kotimaisten kirjantekijäin ja taideniekkain kehoituksesta“ asetti säätyjen tarkastettavaksi. Tämä anomuskirja jo viittaa niihin kohtiin, joihin nykyään voimassa oleva lakimme perustuu. Kunkin kansan etu vaatii, ett'ei mitään sivistyskeinoa siltä pidätetä, vaan että tieteen, kirjallisuuden ja ihannetaiteiden tuotteet tulevat kaikkien osaksi — niin alkaa anomus — vaan tiedemiehellä, kirjailijalla ja taideniekalla on yhtä hyvin kuin muillakin rehellisillä työntekijöillä oikeus vaatia, että ne maalliset hedelmät, jotka saattavat karttua hänen vaivaloisesta työstään, tulevat hänen itsensä ja hänen oikeudenomistajainsa hyväksi, eivätkä joudu kenen toisen tahansa raastettaviksi. Suomessa se palkka, jonka nämä henkisen työn harjoittajat voivat saada vaivoistaan, ei ole iso, vaan juuri sentähden, lisäsi anoja, olisi heidän työnsä suojeleminen sitä tarpeellisempi. Olipa jo 1865 vuoden painoasetuskin sisältänyt muutamia, vaikk'ei suinkaan perinpohjaisia sääntöjä kirjallisesta omistusoikeudesta, mutta tämä laki oli lakannut olemasta voimassa; siis oli anojasta säädyillä täysi syy kääntyä suuriruhtinaan puoleen pyytämällä täydellisen kirjallisen ja taiteellisen omistusoikeuden järjestämistä varsinaisen lain kautta.

Anomus sai kaikkialta kannatusta. Yleinen valitusvaliokunta, jolle asia oli lähetetty valmistettavaksi, puolusti yksimielisesti ehdotusta, arvellen että kirjantekijöille ja taideniekoille oli annettava heidän elinajakseen ja niiden oikeudenomistajille sen lisäksi 30:ksi tai 50:ksi vuodeksi oikeus heidän teoksiinsa, jonka ohessa käännökset sekä draamalliset, soitannolliset ja taiteelliset tuotteet olivat yhtäläisellä tavalla suojeltavat. Valtiosäädyt olivat samaa mieltä kuin valiokunta, vaan kun eivät katsoneet sopivaksi ennakolta esitellä lainehdotuksen perusteita, niin anomus tuli sisältämään ainoastaan sen määräyksen, että henkisen työn edustajille annettaisiin tarpeellinen turva jäljittelemistä vastaan, samalla kuin se piti silmällä yhteiskunnankin vaatimusta, ett'ei arvoisampia teoksia liian kauan estettäisi joutumasta vapaan kilpailun alaisiksi.

Tämän johdosta tehtiinkin asiassa esitys 1877 vuoden valtiopäiville. Siinä oli suojelusaika ehdoteltu 30:ksi vuodeksi tekijän kuoleman jälkeen. Mitä käännösoikeuteen tulee, oli kirjailijalle säilytetty yksinomainen valta viideksi vuodeksi, siitä kun kirja oli ilmestynyt, mutta jos hän ei sillä välin ollut oikeuttaan käyttänyt, sai kuka hyvänsä kääntää kirjan muuhun kieleen ja omistaa käännöksen ikäänkuin se olisi itsenäinen teos.

Keisarillinen esitys oli tuskin ehtinyt joutua asianomaisen valiokunnan käsiin, ennenkuin jo kuului arveluja, jotka ennustivat kaikkea muuta paitse hyvää sille asialle, jota 1872 vuoden säädyt yksimielisesti olivat puolustaneet. Esitetyn omistusoikeuden vastustelijaksi, vaikka jokseenkin sekavissa sanoissa, rupesi maamme ruotsinkielinen kirjallinen aikakauskirja. Asiaa ei voisi oikein uskoa, ell'ei se olisi kieltämättömissä. Finsk Tidskriftin helmikuunvihossa v. 1877 lausui sen päätoimittaja, professori Estlander, epäilyksensä siitä, olivatko kirjallisuuden ja taiteen harjoittajat — tämä muka mitätön, muutamaan tusinaan nouseva lukumäärä henkilöitä — ollenkaan laillisen omistusoikeuden tarpeessa. Erittäinkin taideniekkain puolesta luuli kirjoittaja, (nykyänsä taideyhdistyksen puheenjohtaja), voi-

vansa vakuuttaa, että ehdotus oli ennen aikaansa nostettu; kuitenkin ja koska hän piti todennäköisenä, että esitys oli hyväksytyksi tuleva, teki hän muutamia muistutuksia sitä vastaan, vaan pyysi lopuksi lukijalta anteeksi, että lehdessä oli puhuttu kirjallisuuden ja taiteen asemasta lain edessä, joten niitten korkea luonne hänestä melkein oli alennettu. Lieneekö mainittujen mietteitten kirjoittaja aina johdonmukainen tässä ylenpaltisessa ideaalisuudessaan, sitä emme tiedä, mutta ett'eivät tiede, taide ja kirjallisuus, olkootpa kuinka ylevät tahansa, tässä maailmassa harjoitettuina, voi kokonaan irroittua aineellisuuden pohjalta tahi tulla toimeen semmoisen arkatuntoisuuden avulla, se on kyllä varma. Eiväthän henkisen työn kannattajat arostele stipendejä, testamenttejä tahi teostensa kaupittelemista; mitenkä siis lain suojelus voisi olla jotain alentavaa tutkimuksen ja ihannetaiteen palvelijoille?

Tulipa tämän jälkeen lakivaliokunnan vuoro lausua ajatuksensa asiassa. Silloin tuli kyllä kysymykseen, eiköhän Suomessa *tuonnemmaksi* saattaisi tulla toimeen ilman laitta, jotta olisi tarjona muualla saavutettu kokemus, kun kirjallista omistusoikeutta meillä joskus tulevaisuudessa tuli laatia. Vaan valiokunnalle ilmoitettiin toiselta puolen, että moniaita loukkauksia todellakin oli tapahtunut kirjailijain ja taiteilijain oikeutta vastaan, jonka tähden nämä itse yhä edelleen pysyivät entisessä mielipiteessään, että laillinen turva oli hankittava heidän työlleen. Tähän nähden ei valiokunnankaan mielestä voitu lykätä asiaa toistaiseksi, semminkin kun Ruotsissa oli kirjallista omistuslakia puuhattu. Suomen kirjailijain oikeutta toisellakin puolen Pohjanlahtea oli suojeltava vastavuoroisuuden periaatteesen perustuvilla määräyksillä; olipa jo siitäkin syystä kotimainen laki ensin tarpeellinen.

Pääkohtina sittemmin syntyneessä keskustelussa — lähinnä kysymystä lain tarpeellisuudesta tahi tarpeettomuudesta — olivat säädettävän turva-ajan pituus ja käännösoikeuden rajoittaminen. Edellisen kohdan suhteen hyväksyi valiokunta esityksen, arvellen 30:nen vuoden ajan riittäväksi. Jälkimmäisen se ratkaisi tavalla, jota me tahdomme kuvailla valiokunnan omilla sanoilla. Jos kirjatuote samaan aikaan ilmestyisi useammilla kielillä, niin ei kukaan muu saisi julaista käännöstä yhdelläkään näitä kieliä; siinä tapauksessa oli siis tekijällä omistusoikeus käännöksiinkin. „Muissa tapauksissa sitä vastaan", arveli valiokunta, „näyttää käännökseen pantu itsenäinen sekä tietoihin aineessa ja kielen käyttämiseen kirjoituksessa perustuva työ oikeuttavan kääntäjän omana kirjatuotteenansa antamaan sen ulos". Vielä tärkeämpi oli valiokunnan mielestä, että vieraskielisiä kirjatuotteita saisi esteettömästi kääntää kotimaisiin kieliin; jokainen tässä kohden tehty este saattaisi muka tulla haitalliseksi sivistyksen edistykselle. — Erinäisessä vastalauseessa prof. Montgomery ja vapaherra Wrede ehdottelivat kirjailijoille, jotka nimilehdellä ovat itselleen sen pidättäneet, yksinomaisen oikeuden ennen kolmen vuoden kuluttua toimittaa käännös, joka sitten olisi viiden vuoden suojelusta nauttiva; prof. Ehrström pani lavean ja pontevan vastalauseen, jossa hän erittäinkin puolusti kirjailijain käännösoikeutta, hylkäämällä sille ehdotellut ahtaat rajoitukset.

Säädyissä lain tarpeellisuus synnytti verrattain vähän keskustelua. Tosin lausuttiin asiasta epäilyksiä, ja $^{2}/_{5}$ porvarissäädystä oli hra A. H. Chydenius'en ehdotuksesta valmis heittämään lain tar-

kastuksen tulevaisuuden asiaksi, vaan tämä vastustus — joka muuten väitti esityksen kelpaamattomaksi olla lain säätämisen pohjana — ei saanut mitään aikaan. Arvelihan myös yksi ja toinen, että kirjallinen omistuslaki oli sopimaton niin kauan kuin Suomen asukkailta puuttui painovapaus. „Koska kirjailija yhdessä kohdassa on oikeuttaan vailla, niin hänen siis täytyisi sitä kaivata muissakin; koska sensuuri viepi häneltä osan hänen omaisuudestaan, pitäisi muka sallia jokaisen viedä loputkin“. „Tämmöinen johtopäätös tosiaankin kummastuttaa“, vastasi tähän tunnetulla säälimättömällä loogillisuudellaan J. V. Snellman. Muuten selittivät lain puolustajat, erittäinkin tohtori K. F. Ignatius porvarissäädyssä, että kirjallinen omistusoikeus tähän asti meidän maassamme oli ollut yleisen oikeudentunnon suojelemana ja että varsinainen asetus juuri sentähden oli tarpeellinen, koska lain tulee pukea kansan oikeudenkäsitys sanoihin ja vahvistaa se. Varsinkin Suomessa, jossa kirjalliset ja taiteelliset harrastukset ovat tukalassa asemassa, oli lain turva tarpeellinen enemmän kuin muissa maissa; eikä säädettävällä lailla tahdottu suojella ainoastaan henkisen työn tekijöitten taloudellisia, vaan myöskin niitten kirjallisia ja taiteellisia etuja. Nämä mielipiteet pääsivätkin säädyissä voitolle myöskin silloin kun suojelusajan pituus, 30 tahi 50 vuotta, tuli kysymykseen.

Tässä kohden oli vastustus kuitenkin jokseenkin vahva, jos katsotaan mieslukuun eikä esiintuotujen syitten pätevyyteen. Aatelin ja porvarissäädyn keskusteluissa selitettiin suurella innolla, ett'ei muka sopisi suojelusajan pidentämisellä „rajoittaa yleisön oikeutta“; peljättiinpä sitäkin, että jotkut (kirjailijat? kustantajat?) tahtoisivat „yleisöltä pidättää“ kirjallisia teoksia. Yleisön ja kirjailijain keskinäistä väliä käsitettiin melkein entisen merkantiilijärjestelmän kannalta, ikäänkuin ne seisoisivat vihollisina vastatusten; herrat näkyvät kokonaan unhottaneen, että kirjailijat eivät parempaa vaadi kuin lukijoita, jonka tähden yhteys heidän ja yleisön välillä paraiten vahvistuu lain turvassa, ilman ryöstöntapaista luovuttamista ja muita sellaisia pakkokeinoja. Pontevasti ja taitavasti edustivat kuitenkin J. V. Snellman, G. Ehrström, K. F. Ignatius, A. Meurman, E. Avellan y. m. oikeata katsantotapaa, vaatien pitemmän suojelusajan. He osoittivat, että jos tuommoisia oikkuja edellytettiin kirjailijoissa, heidän kenties tahtovan salata teoksiaan, niin tarvittiin laki kirjallisen omistusoikeuden estämiseksi eikä sen edistämiseksi. Kirjailija, joka on nähnyt vaivaa teosta kirjoittaessaan, ja kustantaja, joka sen painattaa, tahtovat kumpikin mielellään levittää sen yleisöön, jos tämä vaan maksaa kohtuullisen korvauksen, eikä yhteiskunta vaadi muiltakaan kansalaisilta, että he uhraavat laillisen oikeutensa; minkätähden kirjailijat ja taiteilijat olisivat lain ulkopuolelle asetettavat? Oli tosin lausuttu, että henkisen työn edustajain pitäisi lukea kunniaksensa se, että tekevät hyvää teostensa kautta, eikä sitä, että he niistä saavat voittoa. Mutta jos todellakin tahdottiin saavuttaa kukoistava kirjallisuus ja taide, niin oli myös siitäkin huolta pidettävä, että niitten harjoittajat saisivat nauttia työnsä hedelmät jokapäiväiseksi leiväkseen. Se katsantotapa, että muka kirjailijoille ja taiteilijoille enemmän kuin valtion, kirkon ja tieteen palvelijoille olisi alentavaista nauttia tuloja henkisestä työstänsä — vaikka työ usein on samanlaatuinen toiselle kuin toisellekin — se ei ollut oikea, eikä sillä myöskään voisi kohottaa kirjallisuuden

tahi taiteen kantaa. Joutohetkillä ja jonakin sivutyönä harjoitettuina kirjallisuus ja taide eivät pääse oikeuteensa; niitten korkeampi kukoistus on vasta silloin odotettava, kun yksityisiä löytyy, jotka elävät näitä henkisen edistyksen mahtavimpia vaikuttimia varten.

Nämä ja tällaiset syyt tekivätkin vaikutuksensa. Porvarissääty yksin hyväksyi lakivaliokunnan mietinnön sisältämän määräyksen; muut säädyt sitä vastaan tulivat päätöksiin, jotka tosin muodon puolesta olivat eroavaisia, mutta pääasiassa kävivät samaan suuntaan. Yhteensovitettuina muodostuivat nämä päätökset siksi, että kirjailijan tahi taideniekan omistusoikeus tuli kestämään 50 vuotta eteenkinpäin hänen kuolemastaan.

Pitkällisin keskustelu syntyi kuitenkin käännösoikeuden johdosta. Olemme jo kertoneet, että keisarillinen esitys ja lakivaliokunnan mietintö tässä kohden supistivat tekijän oikeudet aivan mitättömiksi. Toinen jätti hänelle aivan lyhyen ajan käännöksen toimittamiseen, toinen kielsi häneltä tykkänään kaikki oikeudet, ell'ei hän tahtoisi kilvoitella itsensä kanssa julkaisemalla teoksen kahdella tahi useammalla kielellä samaan aikaan. Näitä ahdasmielisiä vaatimuksia kannatettiin samanlaisilla väitteillä, joita jo edellä olemme oppineet tuntemaan. Milloin puhuttiin arvokkaitten teosten mahdollisesta pidättämisestä, milloin rauhan vaatimuksista ja erikielisten suomalaisten esteettömästä yhteydestä. Toinen tunnusti suoraan pelkäävänsä, että herjauskirjoja ja tarkoitusvalheita yksipuolisesti levitettäisiin, jos kääntäminen jäisi tekijän yksinomaiseksi oikeudeksi, toinen arveli välttämättömäksi jättää ulkomaalaiset teokset ilman rajoituksitta kääntäjäin käytettäviksi, ja ulotutti tasa-arvoisuuden nimessä saman oikeudettoman tilan Suomen omiin kirjailijoihinkin, joitten asemaa muka tahdottiin suojella.

Tuo kaunis ajatus, että tieteen ja taiteen alat ennen kaikkea ovat „säädynnäisten *) ja ideaalisten rientojen uhmailutanner, johon kansallinen yksipuolisuus ja valtiollisten puolueitten luomat harrastukset eivät vahinkoa tekemättä voi tunkeutua“, — se olisi tietysti jos milloinkaan ollut muistettava, noudatettava, kun aiottiin antaa Suomen kirjailijoille ja taideniekoille lain turva heidän yleishyödyllisessä vaikutuksessaan. Vaan niin ei käynyt v. 1877. Edellä mainittuja ja samanlaisia väitteitä — joissa kyllä on havaittavana yksipuolisuutta, vaikk'ei kansallista — kannatti niin kutsuttuin liberaalein kantajoukko: herrat R. Montgomery, R. Björkenheim, A. H. Chydenius, W. Nystén y. m. ja Helsingfors Dagblad teki sekin parastansa samaan suuntaan. Vaan eivätpä vapauden ja omistusoikeuden periaatteetkaan jääneet puolustajia vaille: eturivissä tällä puolella seisoivat J. V. Snellman, Th. Rein, B. O. Schauman, G. Ehrström, Yrjö Koskinen, K. F. Ignatius, A. Meurman ja E. Avellan, sekä sanomakirjallisuudessa Z. Topelius, ja tähän valiojoukkoon liittyivät esim. L. L. Lindelöf, G. Tengström, jotka tällä kertaa tiesivät jättää „puolueitten luomat harrastukset“ syrjälle. Ja kirjailijat saivatkin voiton; kirjallisuuden harjoittajoille aiotut suitset hyljättiin ja asiassa pidetty keskustelu jäi valtiopäiväin pöytäkirjoihin osoitteeksi, millaisia väitteitä lainsäätäjän *ei* sovi laskea laadittavan lain perusteeksi.

Meidän tekisi mieli suomentaa erittäinkin J. V. Snellman'in ja K. F. Ignatius'en

*) Tällä Lönnrot'in sanakirjassa olemattomalla sanalla tarkoittaa „liberaalinen“ ohjelma käsitettä: *human*, *ihmistyttävä*, niinkuin alkukirjoituksesta nähdään.

tässä asiassa pidetyt puheet, vaan tilanpuutteen tähden täytyy tyytyä pääkohtiin. Jos liberaalien väitteet tosiaankaan eivät olleet mistään kotoisin, niin toivat heidän vastustajansa sitä enemmän asiallisia tietoja esiin väitteidensä tueksi. Pysyen oman maan oloissa, he osoittivat, kuinka tässä oli pääasiana Suomen molempain kielten keskinäinen asema, ja näyttivät toteen, miten ehdoteltu ryöstöoikeus oli sekä kirjallisuudelle että kirjailijoille vahingoksi. Ruotsissa olivat kyllä muukalaiset kirjailijat jääneet oikeuksia vaille, mutta Norjan ja Tanskan kirjallisuuden hyväksi oli kuitenkin tehty erinäinen poikkeus, jommoista meidän kaksikielisessä maassamme ei tahdottu suoda kotimaisillekaan kirjailijoille. Ja minkätähden oli heidän oikeutensa vähennettävä? Sentähden, että heidän puoleltaan peljättiin kummallisia väärinkäytöksiä; kirjailija voisi muka tahallaan väärentää oman teoksensa yksinomaisen käännösoikeuden avulla! Olipa sekin merkillistä, että samat miehet, jotka velvoittivat koulua antamaan oppilailleen taitoa esteettömästi käyttää maan kumpaakin kieltä, tässä kohden katsoivat aikamiehille mahdottomaksi seurata suomenkielistä kirjallisuutta muuten kuin käännöksistä. Lakivaliokunta oli ylistellyt sitä perehtymistä kieleen ja aineesen, jonka avulla kääntäjät tekivät työtään. Se ei tainnut tietää, että kirjantekijä monesti pance työhönsä useampia vuosia kuin kääntäjä viikkoja, puhumattakaan edellisen suuremmasta ky'ystä. Vuosikymmenien henkistä työtä ja miettimistä edustavat Runeberg'in runoelmat, Topelius'en Luonnon kirja ja Maamme kirja, Koskisen Oppikirja ja Nuijasota, eikä Suomella ole kuin yksi Runeberg, yksi Topelius, yksi Koskinen. Niitä löytyy sitä vastoin sadoittain, jotka miten kuten voivat kyhätä käännöksiä kokoon (varsinkin suorasanaisia) ja mielellään jokainen kyllä rupeaisi kirjailijain voittoon osalliseksi. Mikähän ikinä oikeuttaisi lainsäätäjiä julistamaan: ell'eivät runoilijamme, tiedemiehemme y. m. ennakolta tahi viimeistäänkin pari vuotta teoksensa ilmestymisen jälkeen hanki itselleen kääntäjää, ottakoon ken tahansa heidän henkensä luomat aarteet omikseen ja menköön mikä hutilus tahansa heidän teoksiaan kääntämään.

Huomattava on, että tässä siis kirjailijain sekä rahalliset että kirjallisetkin edut olivat vaarassa. Huomattava on myöskin, että „liberaalein" ehdottelemat määräykset kummassakin tapauksessa olisivat olleet sitä vaarallisempia, mikäli suurempi arvo jollakin kirjatuotteella olisi. Vähäpätöisistä tuotteista ei missään tapauksessa paljoa makseta; niitä käy myöskin pikimmiten kääntäminen. Arvokkaat tuotteet sitä vastaan edustavat joskus monta kymmentä tuhatta markkaa, ja vaativat suurempaa huolta ja taitoa kääntäjän puolelta; ne etupäässä olisivat jääneet alttiiksi luvattomalle kääntämiselle, joka vieläkin olisi polkenut alkuteoksen hintaa, koska kustantaja tietysti ei maksa käännöksestä samaa kuin alkuteoksesta. Sanalla sanoen: kirjallisuutemme parhaat teokset epäilemättä olisivat tulleet kaikkien niitten hankaluuksien ja vääryytten alaisiksi, joita voipi tuottaa lain turvan puute ja yksityisen toimen rajoittamiseksi tehdyt ahdasmieliset ohjesäännöt. Siitä syystä maamme kirjailijat ja tiedemiehet tätä kysymystä tarkastettaissa seisoivatkin melkein miehissä vapauden puolustajina, pakon vastustajina.

Yksi sääty, aateli, kuitenkin heikolla enemmistöllä hyväksyi prof. Montgomeryn vastalauseen, joka oli valiokunnan ehdotusta hiukan parempi; muut yhtyivät prof. Ehrström'in kanssa, joka alkuaan oli kysymyksen nostanut. Ja ihan var-

maan suurin osa yleisöäkin piti asiassa samaa mieltä kuin kirjailijat, sen voipi päättää jo siitäkin, että yleinen mielipide kovasti on moittinut rikoksia kirjallista ja taiteellista omistusoikeutta vastaan, kunhan ne vaan ovat joutuneet julkisuuteen. Mutta siinä ei ole kirjailijoille ja taideniekoille turvaa kylliksi. Yleisön mielipiteitten mukaan ei tuomita; varsinaisen lain puutteessa voisi vast'edeskin tapahtua mitä tähän asti joskus on tapahtunut, että etevä kirjailija sanomalehdistä näkee kirjansa ilmestyneen uudessa painoksessa tahi käännettynä vasten hänen tahtoansa — joten hän ei ole päässyt tekemään tarpeellisia korjauksia ja lisäyksiä; — että etevän maalaajan teos luvattomasti jäljitellään ja jäljennös myydään polkuhintaan, vieläpä ennenkuin alkuteos on saanut ostajansa; että runoilijan tahi hänen oikeudenomistajainsa täytyy julkisella vastalauseella estää draamallisen kappaleen luvatonta näyttelemistä, j. n. e.

Tarpeellista siis on ollut, että yleisön oikeudenkäsitteet ovat saaneet ulkonaisen pukunsa varsinaisen lain kautta, niinkuin nyt on tapahtunut. Varttukoot, kukoistakoot kirjallisuus, tiede ja taide tämän uuden lain suojassa!

Kotimaan kirjallisuutta.

1. Kaunokirjallisuutta.

Björnstjerne-Björnson, Leonarda. Näytelmä neljässä tapauksessa. Suom. *J. Enlund*. Helsingissä, G. W. Edlund,. 1880. 1 *Smk* 50 *pä*

Wilkie Collins, John Jagon henki eli kuollutko vai elävä? Suomensi *A. O. F.* Helsingissä, G. W. Edlund, 1880. 75 *pä*

Wilkie Collins, Naisen haamu. Mysterio neljässä kertomuksessa. Suomensi *A. O. F.* Helsingissä, G. W. Edlund, 1880. 75 *pä*

Wilhelmina von Hillern, Ja se tulee kuitenkin! Kertomus luostareista Alpeilla. Suom. *J. Friman*. Pietarissa, J. I. Wallenius, 1879. 1 *Smk* 50 *pä*

Henry Gréville, Raissan koettelemukset. Suom. *W. Leppä*. Pori, O. Palander, 1880. 3 *Smk*

Vuosi vuodelta omistaa suomalainen kirjallisuus itselleen yhä useampia muiden maiden kaunokirjallisia teoksia. Löytyy meillä jo vähintäkin viisi kaunokirjallista „kirjastoa“: hra Churberg'in „Romani-kirjasto“, Uuden Suomettaren „Romaneja ja kertomuksia“, Jyväskylässä ilmestyvä kokoelma „Novelleja ja kertomuksia“, hämeenlinnalainen „Teateri-kirjasto“ sekä, kaikkein uusin, hra Edlund'in „Kaunokirjallisuutta“; ja paitse niitä ilmestyy erikseen monta muuta romaanin, novellin tahi näytelmän käännöstä, varsinkin semmoisia, jotka ennen ovat olleet jonkun sanomalehden novelliosastossa ja joita siis on helppo eri kirjana, „ylipainoksena“, lähettää toinen kerta maailmaan.

On tosin hyvinkin ilahuttavaa, että suomalainen yleisö tällä tavoin yhä enemmän saapi tilaisuutta tutustua ulkomaan kaunokirjallisuuteen. Mutta samassa kun käännösten lukumäärä nousee, lähenee myös se vaara, joka jo esim. Skandinaaviassa on käsissä, että hyvien teoksien sekaan tunkeutuu moni mitätön tahi suorastaan kehno kirja. Erittäinkin tapahtuu tämä helposti, jos aivan uusia kirjoja käännetään, sillä usein kirja, jota sen ilmestyessä paljon kehutaan, muutaman vuoden kuluttua jo on melkein kokonaan unho-

tettu kotimaassaan, jota vastaan hyvät teokset usein kyllä pääsevät yleisön yksimieliseen suosioon vasta kovan taistelun jälkeen — mutta silloin siinä pysyvätkin.

Yllämainitut kirjat ovat kaikki nykyajan tuottamia ja sitä paitse neljästä eri maasta kotoisin. Koettakaamme niiden johdosta valaista kysymystä, millaisia kaunokirjallisuuden tuotteita tätä nykyä sopii suomentaa.

Leonarda kuvailee meille elämää pienessä Norjan kaupungissa. Kahdeksan vuotta on rouva Leonarda Falk elänyt siinä, muuten nuhteettomasti, paitse että hän sallii kenraali Rosen'in, jolla on huono maine, käyskellä hänen talossansa. Kenraali muuten käy joka paikassa kaupungissa, itse piispankin luona, sillä hänellä on monta seuraelämän avua ja arvokkaita tuttavia. Vaan „semmoistapa elämä on": rouva Falk on nainen, *häntä* ei oteta vastaan missään, kun ei tunneta hänen entisyydestänsä muuta kuin että hän on miehestänsä eronnut. Ja tästä syystä on muun muassa piispan veljenpoika kandidaatti Hagbart sanonut hänet „epäiltäväksi naiseksi". Mutta nytpä Hagbart eräässä kylpypaikassa rakastuu Leonardan sisarentyttäreen Oogotiin, (suomennoksessa kirjoitetaan, emme tiedä mistä syystä, Ogoot) ja opittuansa Leonardaa itseään tuntemaan hän kokonaan muuttaa mielipiteensä hänestä. Piispa sitä vastoin, joka pelkää seurakuntalaistensa pahennusta, on järkähtämätön: hän ei tahdo käydä Leonardan luona, vaan suostuu Hagbartin ja Oogotin naimiskauppaan ainoastaan sillä ehdolla, että Leonarda matkustaa pois. Tämä taas, joka muutamia vuosia on elänyt ainoastaan muitten, varsinkin Oogotin hyväksi, tahtoo nyt „elää yhdessä niitten kanssa, joitten hyväksi hän on altistunut, tahtoo nähdä heidän onnensa ja saattaa sen omaksensa".

Sillä välin on Oogotissa herännyt ajatus, että Hagbart ei rakastakaan häntä vaan Leonardaa, ja hän tunnustaakin, että täti jalolla mielellään paremmin ansaitsee Hagbartin rakkautta kuin hän itse, „vähäpätöinen tyttö". Vihastuneena siitä, ett'ei Hagbart ole voinut rakentaa sovintoa piispan ja Leonardan välillä, antaa hän epäluulonsa „puhjeta ilmi sikin sokin". Mutta muutamia päiviä vuoristossa oltuaan, tuntee hän surunsa haihtuvan ja ilmoittaa iloisena tädillensä, että kaikki taas on hyvin, että hän taas luottaa Hagbartin rakkauteen. Sillä välin on kuitenkin Hagbart tullut samaan päätökseen kuin äsken Oogot; itsekin luulee hän nyt rakastavansa Leonardaa. Niistä sanoista, joilla hän rakkautensa ilmoittaa, käy kuitenkin päättäminen, ett'ei hänen tunteensa ole muuta kuin puoleksi Leonardan jalon luonteen ihailemista, puoleksi katumusta hänen omasta käytöksestään. Leonarda päättää nyt vielä kerran altistua muitten hyväksi, ja matkustaa pois; kirjeessä Oogotille ilmoittaa hän rakastaneensa Hagbartia jä sentähden lähteneensä. Että Hagbartkin on luullut rakastaneensa Leonardaa, sitä Oogot ei saa tietää, ja voidaan siis toivoa, että molemmat nuoret, kun Hagbart on rauhoittunut, tulevat onnellisiksi toistensa kanssa. — Kenraali Rosen seuraa Leonardaa; saamme nyt lopussa tietää, että hän on Leonardan entinen aviomies.

Tämä lyhykäinen kertomus näytelmän sisällyksestä riittänee osoittamaan, että kirja antaa meille kuvan, joka hyvinkin voipi viehättää ajattelevaa lukijata. Kysymys suvaitsevaisuudesta on siinä pääsisällyksenä, mutta sen ohessa kuvaillaan etenkin Hagbartin ja Oogotin sielunelämä erittäin miellyttävällä tavalla. Lisättävä

on vielä, että olot Norjassa ovat — ainakin enemmän kuin esim. Ranskassa ja Englannissa — meidän olojemme kaltaisia, jonka tähden tämä kuvaus ei tunnu meistä vieraalta.

Meidän mielestämme siis „Leonarda“ varsin hyvin ansaitsee suomentamista. Mutta toiselta puolen emme luule tämän näytelmän voivan suurempaa lukijakuntaa miellyttää. Sillä saadakseen siitä oikean käsityksen, täytyy sitä melkein tutkia. Sattuvasti on joku sanonut, että Björnson tässä näytelmässä välisti on kirjoittanut ainoastaan puheen pysähdyskohdat (pausit) ja jättänyt loput lukijan tahi näyttelijän täytettäviksi. Seuraus onkin ollut, että eräästä kohtauksesta Leonardan ja kotiin palanneen Oogotin välillä on tultu aivan vastakkaisiin johtopäätöksiin. Meistä on tosin, kun huolellisesti tarkastamme näytelmän henkilöiden luonteita, aivan epäilemätöntä, että Oogot, kotiin palattuaan, luulee kaikki olevan hyvin hänen ja Hagbartin välillä, mutta samasta kohtauksesta, josta sen päätämme, päättää moni, että — Oogot tahtoo kokonaan luopua Hagbartista ja jättää hänet Leonardalle. Tästä jo näkynee, että ne lukijat, jotka tarttuvat „Leonardaan“ ainoastaan haihduttaaksensa joutohetken ikävyyttää, helposti voivat nähdä toivonsa pettyneeksi.

Juuri tällaiselle lukijalle ovat sitä vastoin *Wilkie Collins'in* kertomukset varsin mieluisia. Mutta miten kiitettävää laatua niiden herättämä huvitus lienee, se on toinen kysymys. Tämä tekijä ei juuri huoli sielunkuvauksista, hänen päätarkoituksenansa on jännittää ja säikähyttää lukijansa mieltä. Ja tätä hän tekeekin niin taitavasti, että kun kerran on ryhtynyt johonkin hänen teokseensa, niin ei sitä mielellään jätä syrjään ennenkuin on päässyt loppuun asti. Sitä vastaan emme tahtoisi taata, että juuri moni lukija, kun kerran on saanut tietää „miten käy“, viitsisi toistamiseen lukea kirjoja, semmoisia kuin Collins'in edellä mainitut. Näistä on kuitenkin „John Jagon henki“ parempi. Varsin taitavasti on siinä kerrottu tapaus, joka antaa aihetta syyttämään kahta miestä murhasta, vaikka murhatuksi luultu vielä elää. Mutta toinen kertomus „Naisen haamu“ on pelkkä kummitusjuttu, jota tekijä ei ole viitsinyt edes koettaa millään lailla selittää. Mies näkee syntymäpäivänänsä unessa naisen haamun uhkaavan häntä puukolla ja juuri saman näköisen naisen tapaa hän seuraavana syntymäpäivänänsä, nai hänet, riitautuu hänen kanssansa ja murhataan viimein — tietysti syntymäpäivänänsä — juuri samanlaisella puukolla, jonka hän unessa on nähnyt. „Ken uskoo, maksakoon 75 penniä“.

Meidän luullaksemme suomalainen kirjallisuus varsin hyvin voisi tulla toimeen ilman tällaisia kirjoja. Sillä kaikki nuo sensatiooni- eli mielenjännitys-romaanit perustuvat aivan toisenlaisiin oloihin kuin meidän. Semmoisia romaaneja kirjoitetaan etenkin ulkomaan suurten kaupunkien asukkaille, joitten hermot tarvitsevat väkevätä kiihotusta; mutta koska luullaksemme suomalaiset eivät vielä ole ehtineet niin pitkälle, ett'eivät voisi sulattaa muuta, parempaa kirjallista ravintoa, niin tällaisen kirjallisuuden kääntäminen ainoastaan viepi lukijain aistin harhateille.

„*Ja se tulee kuitenkin*“ on tavallansa sensatiooninovelli sekin, vaikka se muuten liikkuu aivan toisella alalla kuin Collins'in kertomukset. Rouva v. Hillern viepi meidät yksinäiseen luostarielämään ja kuvailee etupäässä sielun liikutuksia ja taisteluja. Novellin päätarkoituksen lausuu vanha munkki Eusebius sanoen:

On ainoastaan kaksi laatua oikeuksia: taivaan ja ihmisen! Ihmisen oikeus on hänen osansa luotujen iloihin. Jos hän kieltäytyi niistä, vapaasta tahdosta, taivaan oikeuksien tähden, niin on hän tehnyt korkeimman mitä ihminen tehdä voi ja enkelit laulavat ylistystä hänelle kunniaksi. Vaan ei koskaan saa varastaa häneltä niitä, sillä Luojalta ovat ne hänelle annetut.

Tällä hän tarkoittaa muiden munkkien päätöstä kasvattaa heille jätetty orpolapsi munkiksi. Eusebius puolestansa lisää:

Kasvattakaatte poika! vaan kasvattakaatte hänet vapaaksi — ja antakaatte hänen itsensä valita, kun hän on kylliksi valmis valitsemaan. Jos hän on kutsuttu, niin pysyy hän uskollisena, pakottakin. Vaan jos hän ei ole kutsuttu — parempi on silloin, että te päästätte hänet täältä pois, kuin pitää hänet täällä vasten tahtoansa jaetulla sydämmellä, puoleksi kiinnitetty maailmaan, puoleksi kirkkoon, hajallinen työhalu, joka murtuen kimpoaa takaisin sen kättä vasten, joka sitä tahtoo käyttää!

Eusebiuksen ennustus käykin toteen: rakkaus „tulee kuitenkin“; taistelu himon ja velvollisuuden välillä viepi nuoren munkin viimein epätoivoon, niin että hän puhkaisee silmänsä voidaksensa säilyttää sielunsa puhtauden.

Ei voi kieltää, että tämä tapaus on kerrottu erinomaisen voimakkaasti ja niin, että askel askelelta voimme seurata nuoren munkin taistelua, kärsiä hänen kanssansa ja surkutella hänen kohtaloansa. Taidetuotteena on siis tälle teokselle annettava paljoa etevämpi sija kuin Collins'in jutuille. Olemme kuitenkin sanoneet tämänkin novellin kuuluvan sensatioonikirjallisuuteen, ja syynä on, että luonnollinen tunne ja velvollisuus esitetään siinä yhtä jyrkkinä vastakohtina kuin Collins'in kertomuksissa elämä ja kuolema. Ja tämän vaikuttaa tosin osaksi tekijän mielihalu, vaan myöskin kuvatun ajan luonne: keskiaikana, jossa kertomus liikkuu, sotivat tosiaan taivaalliset ja inhimilliset halut noin jyrkästi toisiansa vastaan. Ajankuvauksenakin ansaitsee siis tämä kirja kiitosta. Mutta kuitenkin on tekijä valitsemalla juuri semmoisen aineen näyttänyt olevansa Collins'in heimolaisia, ja tätäkin kirjaa koskee siis mitä ennen lausuimme: meidän luullaksemme on vielä liian aikaista suomentaa tällaisia kirjoja, koska suurin osa meidän yleisöämme seisoo aivan toisella kannalla kuin se lukijakunta, jolle ne ovat kirjoitetut.

Vielä ankarammaksi tulee päätöksemme „*Raissan koettelemuksista*“. Henry Gréville on valinnut aineensa nykyajasta ja vieläpä maasta, jonka oloihin meidän kyllä olisi tarvis tutustua enemmän kuin tätä nykyä, Venäjältä. Muutamissa kohden hän näyttääkin olevan varsin hyvä opas: Pietarin ylimysten tapoja ja talonpoikien epäluuloja kuvaillaan kirjassa elävästi ja vilkkaasti. Ylipäänsä on kertomus kirjoitettu tunnetulla ranskalaisella tavalla: ihmisluonteita kuvaillaan muutamilla piirteillä ja tapauksetkin seuraavat toisiansa aika vauhdilla. Mutta toiselta puolen on kertomuksen pääjuonikin tunnettua ranskalaista laatua. Tosin ei voi sanoa kirjaa suorastaan epäsiveelliseksi; sillä se rikos siveyttä vastaan, joka alussa tehdään, rangaistaan kovasti: syylliset lähetetään Siperiaan. Vaan arveluttava on se seikka, että lukijalle läpi koko kirjan muistutetaan tätä kohtaa: se on nimittäin käytetty vaikuttimena sekä ulkonaisissa tapauksissa että myös Raissan sisällisen elämän kehityksessä. Tämä vaikuttaa, ett'ei luullaksemme mikään suomalainen nainen eikä juuri moni mieskään voine lukea tätä kirjaa paheksumatta, että sitä tehdessä hänen mielikuvituksensa yhä edelleen täytyy olla kiinnitettynä aineesen, joka loukkaa siveydentunnettamme. Nuorille se tästä syystä — samoin kuin „Ja se tulee kuitenkin“ — voipi olla suorastaan vaarallinen.

Edellisestä näkyy, että kaikki yllämainitut kirjat oikeastaan ovat kirjoitetut ulkomaitten ylhäisemmille kansaluokille; kansantajuisiksi niitä tuskin silläkään saattanee sanoa. Vielä vähemmin voivat ne suomennettuina samassa määrässä kuin esim. Walter Scott'in tahi Dickens'in romaanit tulla kansan omaksi. Mutta tuommoiseen ylhäisempään yleisöön kuuluu tätä nykyä meillä hyvin harva lukija; erotus „kansan" ja „sivistyneen luokan" välillä ei ole suinkaan meillä niin jyrkkä, kuin muualla. Ei siis juuri tarvitse kiirehtiä tekemään tätä erotusta jyrkemmäksi suomentamalla kirjoja, jotka sopivat ainoastaan noille harvoille. Tällä emme tahdo väittää, että pitäisi suomentaa ainoastaan helppotajuisia kirjoja: Shakspearen Hamletia esim. ei jokainen pysty oikein ymmärtämään, mutta kuitenkin on tietysti sen suomentaminen luettava kirjallisuutemme eduksi. Vaan huolellisesti ovat semmoiset kirjat valittavat: jos ne puhuvat vaan harvoille, niin puhukoot semmoisista aatteista ja semmoisella tavalla, että voivat kehittää omaa henkistä elämäämme. Semmoisia kirjoja taas, joiden esitystapa tahi sisällys edustaa ainoastaan sairaita kohtia eurooppalaisessa sivistyksessä, on tarpeeton suomentaa: joka tahtoo niitä tutkia tutustuakseen semmoisiin ulkomaisiin aatevirtoihin, joita mainitut teokset edustavat, hän lukekoon alkuteoksia, tahi turvautukoon Ruotsinmaan rikkaasen käännöskirjallisuuteen.

Kääntäjäin työstä vielä muutama sana. Semmoinen teos kuin Leonarda vaatii suomentajalta tavallista suurempaa kykyä. Sen ymmärtää helposti, jos lukee esim. sen kohdan, jossa Oogot ilmoittaa Leonardalle kihlauksensa Hagbartin kanssa.

Oogot. Mutta hyvä Jumala! eikö hän siis ole sanonut sinulle —?

Rouva Falk. Mitä?

Oogot. Että hän? Että minä? Että me? Ei, täti, älä katso minuun noin hirveästi. Sinä et tiedä siitä!

Rouva Falk. En.

Oogot. Herra minua auttakoon! Täti —!

Rouva Falk. Mutta ethän sinä kuitenkaan olle —?

Oogot. Olen, täti!

Rouva Falk. — hänen kanssansa, joka —? Sinä olet siis kuitenkin —! Mene pois luotani!

Hra Enlund on ylipäänsä hyvin taitavasti osannut suomeksi mukailla tätä omituista lausetapaa. Muutamissa paikoin kuitenkin „ruotsi voittaa", s. o. suomentaja erehtyy norjalaisista sanoista syystä, että Ruotsin kielessä on samanlaisia sanoja, joilla on toinen merkitys. Niin esim. *styg* ei merkitse *paha* vaan *ruma; skön* sitä vastaan (s. 96) ei ole *ihana* vaan *maltillinen;* „han har skrevet henne ett brev til" merkitsee „hän on kirjoittanut hänelle kirjeen", eikä: kirjoittanut *vielä toisen* kirjeen. Samoin on erehdys s. 30: „sinä olet elämäni päivänsäde: sinä kaunistat, lämmität, *pyyhit pois,* jossa pitäisi olla *sulatat* (optör).

Samanlainen virhe tavataan novellissa „Ja se tulee kuitenkin" jossa toisen osan nimitys, „Marttyri*tuomio*", ei ensinkään vastaa alkuteoksen sanaa „Martyrium", vaan on saatu siten, että suomentaja on väärin ymmärtänyt väärän ruotsinnoksen tästä sanasta: „*Martyrdom*". Suomennos nimittäin ei ole tehty suorastaan alkuteoksesta, vaan siitä ruotsinnoksesta, joka on ollut Helsingfors Dagbladissa, vaikk'ei kääntäjä ole kyllin suora ilmoittamaan tätä nimilehdellä. Että näin kuitenkin on laita, todistaa se seikka, että muutamat (välisti varsin tärkeät) kohdat, jotka kääntäjän tahi latojan huolimattomuudesta kokonaan ovat jääneet pois Dagbladista, puuttuvat suomennoksessakin.

Muita kirjoja emme ole verranneet alkuteoksiin, vaan semmoiset lauseparret

kuin esim. „ota järkesi vangiksi" saattavat luulemaan, että myös „Raissan koettelemukset" on ruotsista suomennettu. Muistutukset Suomen kielen käyttämisestä, joihin nämä käännökset antavat aihetta, säästämme toistaiseksi, koska ne epäilemättä enemmän hyödyttävät yleisöä, jos ne esitetään eri kirjoituksena, aineenmukaisesti järjestettyinä.

---

2. Kansakirjallisuutta.

Kansanvalistus-Seuran Kalenteri 1881. Helsingissä 1880.

Odalmannen. Svensk Folkkalender för Finland 1881. Helsingfors 1880.

Nämä kaksi viime vuoden lopussa ilmestynyttä vihkoa edustavat kansakirjallisuuden haaraa, jonka toimittamiseen vaaditaan tavallista enemmän taitoa. Määräaikaisesti ilmestyvä kirja edellyttää yleisöön juurtunutta luottamusta, vaan tätä ei voi saavuttaa tahi säilyttää muuten kuin erittäin huolellisesti valitulla sisällyksellä. Mitä pienempi tila on kullekin kirjoitukselle suotu, sitä tarkemmin on suunnitelma punnittava, sitä paremmin on jokainen kirjoitus tehtävä.

Mitä näitten vihkojen suunnitelmaan tulee, niin etusijaa tuskin voi kieltää kansanvalistusseuran kalenterilta. Koko Suomen edistys, kaikki kansamme muistot ovat sen tekijöille olleet aarreaittana, josta on tietoja tarjottu kansalle, milloin mistäkin aineesta. Aleksanteri II:n mainehikas hallitus, Nordenskiöld ja koillisväylä, Nousiaisten vanha kirkko ja ylioppilasosakuntien yhdistetyin voimin koottu kansatieteellinen museo — kas siinä kylliksi osoittamaan, kuinka laajalta voi aineita saada vastaisiinkin vuosikertoihin. „Odalmannen" sitä vastoin tuntuu meistä köyhältä ja yksipuoliselta, edellisen kalenterin rinnalle asetettuna. Nimellään se tosin viittaa pohjoismaiden talollissäädyn ikivanhaan itsenäisyyteen, joka on hyvin hyvä alusta moiselle yritykselle, vaan toimittajat eivät ole ymmärtäneet käyttää hyväksensä tätä aatetta. Herrat A. O. F. ja H. V. ovat sen sijasta koettaneet herättää tahi vartuttaa ruotsinkielisen väestön kansallista erikoistunnetta kirjoituksillaan „ruotsalaisten muuttamisesta Suomeen" ja „Viron ja Liivinmaan ruotsalaisista", ja jotakin semmoista tarkoittanee kirjan alkuun pantu komea viikingilaivan kuvakin, — mutta tokkohan he edes itse luulevat voivansa näillä kaukaa tuoduilla kuvauksilla luoda mitään pysyväistä? Eivätkö he käsitä, miten Suomen ruotsalainen rahvas itse joutuu kovasti tappiolle, jos se tottuu pitämään vieraana kaikkea, joka ei suorastaan koske Uuden- ja Pohjanmaan rantaväestöä? Efemeriideihin eli menneen ajan tapauksiin on Odalmannen omistanut koko 30 sivua (kansanvalistusseuran kalenteri 12), vaan tässäkin havaitaan sama yksipuolisuus: semmoiset miehet kuin Arvidsson, Calonius, Chydenius, Forskål, Hällström, Mannerheim, Pipping, Rehbinder, Sjögren ovat osaksi tahi kokonaan unhottuneet, niinpä myös 1808 vuoden deputatiooni, tammikuunvaliokunta, Vänrikki Stoolin Tarinain ilmestyminen j. n. e. Sen sijaan on kyllä muistettu teknillisen koulun perustaminen Godbyhyn, vähäarvoiset paikkakunnalliset tiedot, tuo perätön juttu, että venäläisiä oli ollut Narvan tappelussa koko 80,000 y. m. s. — mutta tuskin tällä lailla voi hyödyttää ruotsinkielistä väestöämme. Ennen mainittuja historiallisia muistoja poisjättämällä syntyy aukko, jota ei voi täyttää Linnén ja Bellman'in syntymäpäivillä, saati kertomalla, miten Uudellamaalla käydään tuulastamassa tahi Juhannus-

yötä vietetään, — olkootpa nämä kertomukset muutoin kuinka hupaisat ja todenperäiset tahansa. Varsinkin ensikerran astuessaan yleisön eteen olisivat Odalmanin toimittajat helposti voineet tarjota monipuolisempaa sisällystä, ell'ei näkökannan ahtaus olisi sitä estänyt. Joskus tämä periaatteellinen kanta on synnyttänyt asiallisia erehdyksiäkin. Viron ruotsalaisten luona käydessään hra H. V. on huomannut niitten ahdingon ja esittää tämän virolaisten syyksi. Valtiollisten ja kansallisten ennakkoluulojen sokaisemana hän ei ole huomannut, että virolaiset itse ovat kärsineet vielä kovempia rasituksia. Vieraskielinen ja vierasmielinen ritaristo ja papisto ovat toisella puolen Suomen lahtea olleet sortajina, mutta tätä hra H. V. ei näy avistavan. Toisella tapaa hra A. Gt „Kansanvalistus-Seuran kalenterissa" on tietänyt tarkastaa Viron oloja, ja hänen onkin onnistunut tämän kovasti sorretun kansan elämästä kuvata valokohta, joka hyvin ansaitsee tulla kehoittavaksi viittaukseksi, minnepäin kansanvalistuksen harrastajain meilläkin pitäisi pyrkiä.

Hyvällä syyllä kansan riveistä kasvanut haavalääkäri Bäck on Odalmannen-kirjassa saanut oman elämäkerran, jolle onnistunut muotokuva antaa vielä enemmän arvoa. Mieltymyksellä lukee myöskin hra J. E. W:n tekemän kertomuksen: „Vanhat ja nuoret", vaikka kyllä kertojan palava kansanvalistuksen harrastus joskus on kertomukselle semmoisenaan haitaksi. Kalenterin runoelmia emme sitä vastoin voi kiittää; ne ovat osaksi mitättömiä, osaksi pöyhkeilevää „mahtirunoutta", niinkuin esim. runoelma „Ut".

Kansanvalistusseura on myös varustanut kalenterinsa kuvilla; vieläpä on karttakin liitetty Nordenskiöld'in mainion retken valaisemiseksi, jonka hra A. J. M. hyvin taidokkaasti on esitellyt. Mielellään lukee jokainen katsaukset menneen vuoden tapauksiin ja kansanvalistusseuran kuusivuotiseen vaikutukseen, josta seuran sihteeri on antanut hyvin tarkkoja tietoja. Runopätkät, jotka herrat S. ja W. S. ovat antaneet kalenteriin, ovat somia; sitä vastaan on hupaisasti aljettu kertomus „Ilvolan tyttäret" suorastaan hätiköiden lopetettu. Sen tekijää tahtoisimme neuvoa paremmin ottamaan vaaria hyvästä novellinkirjoittaja-ky'ystään.

Otteita Kotikielen-Seuran keskusteluista.

1.

Otettiin puheiksi ylioppilas P:n *) tekemä kysymys: saapiko 1:sen ja 2:sen persoonan suffiksia käyttää ilman edellä käyvättä persoonallisen pronominin genitivittä, vaikka se sana, johon suffiksi on liitetty, ei tarkoita subjektia; esim. „kirkkoon *mennessäni* tuli hääväki ulos"? Useimmat läsnäolijat pitivät tämän lauseen oikeana. Seuran jäsen A. lisäsi tähän muutamia vaariinottoja siitä, kuinka suffiksi voipi olla muuta persoonaa kuin subjektin, jotka vaariinotot hän järjesti seuraavaksi kahdeksi säännöksi:

I. Kuin suffiksi yksinkertaisessa lauseessa tavataan olevan muuta persoonaa

*) Näiden otteiden Valvojaan toimittaja katsoo soveljaimmaksi täten vaan merkitä puhujan eli esittäjän, jonka täysi nimi löytyy Seuran pöytäkirjoista, jos ken sitä tahtoo ja tarvitsee tietää.

kuin subjektin, niin osoittaa se lähinnä edellä olevata sanaa, niinkuin lauseissa: „minä vaan tahdon herättää *ihmisiä ajallansa* työhön“; „voi minua, kuin en *toveriani tuskassansa* auttanut“; „kelvotoin vaimo, tahdoit *miestäsi* viimeisellä *hetkellänsä* pettää“; „minä tahdoin muistuttaa *teille velvollisuuttanne*“; „jättiläinen pani *minut* ensin *päälaelleni*, sitten taas oikeinpäin *jaloilleni*“.

II. Kuin suffiksi supistetuissa että-lauseissa on muuta persoonaa kuin subjektin, osoittaa se että-lauseen subjektia; esim. lauseissa: „minä rukoilin *Jumalata* suomaan sinulle siunauksensa“; „suutari pyysi *minun* vetämään saappaat *jalkaani*“; „poika sanoi *isänsä* ottaneen *rahansa* kaupunkiin *kanssaan*“:

2.

Keskusteltiin kysymyksestä: pitääkö predikaatin täytteen aina olla sitä lukua, jota subjekti on? ja tultiin siihen päätökseen, että kuin predikaatin täyte on adjektivi, niin se translativissa ja essivissä pannaan yksikköön, vaikka subjekti on monikossa, jos se tarkoittaa kaikkia subjektillä ilmoitettuja esineitä ylipään, mutta monikkoon, jos se tarkoittaa yksityisiä esineitä; esim. „lellitteleminen saattaa lapset *tottelemattomaksi*“; vaan: „meidän lapset ovat tulleet *pahankurisiksi*“. (Vert. Jahnsson, Syntax, ss. 84 ja 26, Setälä, Lauseoppi s. 13).

3.

Sananparsista *tallella* ja *tallessa* tultiin siihen huomioon, että ne molemmat ovat yhtä oikeita, mutta että vaan jälkimmäistä käytetään attributin kanssa.

4.

Seuran jäsen J. luetteli aapisellisessa järjestyksessä suuren joukon eri nimityksiä juovuksissa-olemiselle, jotka nekin osaltansa vahvistavat sen mitä ruotsalainen sananlasku lausuu, että muka „rakkaalla lapsella on monta nimeä“. Mainitut nimitykset (Hämeen murteen alalta) olivat seuraavat: hän on **a**ika hanhena, aika poikana; hän on **f**yyrissä; hänellä on **h**atussa, hän on hettuussa, hiivassa, hiplakassa, huipukassa, hänellä on häkää ylikamarissa, hän on hömpäkässä, höpäkässä, hölkkäviinassa; **j**uovuksissa, hänellä on jyvänkuoria silmän päällä; hän on **k**anana, hänellä on kaksi hattua päässä, hän on kaupungin-lajia, kekkulissa, kielessä, kinkelissä, kiprakassa, kirpilässä, klenassa, kohelona, koppoossa, kursissa, käkenä, könössä; **l**asiruusussa, lelluna, liikutettuna; **m**aansikana, mattina; **n**okkavoitossa; **o**tettu Erkki-mummon sikurista, on sattunut, otsaan lyöty, hänellä on ohranjyvä silmässä; on **p**aatunut, pajussa, pehmoisena, pellikassa, permannon omana, peruunissa, petsikassa, hänellä on peukalot köppinä, hän on plenskassa, pletimessä, plätikässä, puhutellut herra Puteliusta, putaakissa, päissänsä, pätkässä, pöhnässä, pällykässä, pöpperössä; **r**ajuna, reirassa, rohkeimmallaan, ryypyksissä, ryypyssä; **s**aamatoin, saranto-öljyllä voideltu, seilissä, sikana, silmäänsä saanut, simaraisessa, sätkässä; **t**aaterissa, tallassa, taulussa, tellukassa, tettuussa, tierassa, tinasilmänä, tinassa, tiprakassa, toisella kymmenellä, tolhossa, tollossa, trällissä, tupakissa, tuunassa, tunttarissa, tuurissa, tuusan mullikkana, täytenä, hänellä on töppöset taivasta kohti ja nenä kyntää maata; **u**udella karvalla; **v**anhana, veri on liikkeellä, vialla, vetimessä, viinapäissä, viinassa, viipukassa, villissä, vilsperissä, vommassa, vähän vikuri, väärässä, vörkaakelissa; **y**skässä; **ä**päränä.

A. A.

Kirje Helsingistä.

30 p. Joulukuuta 1880.

Suomen valtiosihteerin-virasto. — Suomalainen teaatteri.

Silmäillessämme viime kuukauden tapahtumia johtuu meille ensiksi muistoon tuo odottamaton uutinen, että Suomen ministeri-valtiosihteerin apulaispaikka W. K. Palmroth'in kautta on tullut tyhjäksi. Itsessään tämä tapaus ei olisi huomattavimpia: vainajasta tiedettiin yleensä kovin vähä muuta, kuin että hän opintonsa Helsingin yliopistossa suoritettuansa oli asteettain palvellut keisarin suomalaisessa kansliassa ja nopeasti kohonnut virka-arvossa, johon hänen omistamansa harvinaiset kielitaidot suuresti olivat vaikuttaneet. Mutta mimmoinen hän valtiomiehenä lienee ollutkin, — aukko on korkeammassa virkamiehistössämme syntynyt, joka ei ole helposti täytetty, sen kaikki myöntävät, ja tämä seikka valaisee kovin arveluttavalla tavalla yhden puolen meidän nykyistä valtiollista asemaamme.

Samaan aikaan kun kansamme oikeudet ovat merkillisellä tavalla kehinneet ja varttuneet, olemme toisessa suhteessa peräytyneet aika lailla. Kun Suomesta odottamatta tuli eri valtio, oli meillä valtiollisia kykyjä verrattain runsaasti, vaikka Skogman, Poppius ja moni muukin suurilahjainen suomalainen jäi Ruotsiin asumaan. Mannerheim, Calonius, Rehbinder ja monet muut olivat valmiit astumaan isänmaata palvelemaan kelpo tavalla, ja suuressa määrin on tällaisten edustajain kunto entisaikoina ollut kansamme erikoisasemalle turvaksi. Vaan sittemmin on virkamiehistössämme valtiokykyjen lukumäärä silminnähtävästi vähennyt. Rehbinder kasvatti itselleen seuraajaksi Armfelt'in, joka tosin ei vetänyt vertoja edelläkävijälleen, vaan sittenkin monessa kohden tiesi täyttää sijansa kunnialla. Armfelt pysyi neljättä vuosikymmentä virassaan, ja hänen lähin miehensä on jo kauan ollut vanhus hänkin; on siis monta vuotta voitu ennustaa, että nuorten miesten tulisi vuoro astua hallitsijamme lähimmiksi neuvonantajoiksi. Ja kuitenkin me olemme niin huonosti varustetut tätä tapausta varten, että Palmroth'in kuolema saattaa jokaisen suomalaisen huolella ajattelemaan, kuka on hänen sijaansa tuleva. Valtiosihteerin-virastossa on tulevaisuutta niin vähän ajateltu, että useimmat sen virkamiehiä tiettävästi ovat sopimattomia korkeampiin paikkoihin. Vieläpä on täytynyt ottaa viisi kuusi venäläistäkin siihen virastoon, jonka tulee valtaistuimen läheisyydessä säilyttää ja kehittää meidän itsenäistä asematamme. Ja Suomen virkamiehet puolestaan ovat niin vähän muistelleet kysymyksessä olevaa ylen tärkeätä vaikutusalaa, että heistä ani harvat edes ovat itselleen hankkineet välttämättömimmät kielitaidot.

Kurjassa tilassa me tosiaankin olemme, jos tällainen leväperäisyys yhä saapi vallita. Laajempi kielitaito on tietysti välttämätön jokaiselle keisarin kansliassa palvelevalle, ja me luulemmekin, että nuorempi sukupolvi sitä harrastaa suuremmassa määrässä kuin vanha. Mutta ei siinä ole kyllä asemamme parantamiseksi. Ell'ei tahdota jättää sattumuksen valtaan, ken tahi ketkä suuriruhtinaan edessä saavat Suomenmaata edustaa, niin täytyy jollakin lailla ja mahdollisuuden mukaan pitää huolta siitä, että keisarin kansliaan tulee yhä nuoria voimia, joilla tarpeellisten kielitaitojen ohessa on kokemusta

valtioasiain käyttelemisessä. Eikä tämä olisikaan mahdotonta, jos kerran tehtäisiin loppu tuosta umpinaisuudesta, joka erottaa virastot toisistaan. Pietarissa ja Helsingissä olevain virastojen välillä saattaisi kyllä pitää vilkkaampaa yhteyttä kuin tätä nykyä; silloin olisi tarpeen vaatiessa enemmän valikoimisen varaa. Mutta siinä tapauksessa on myös kerrassaan hyljättävä tuo vanha tapa, että palvelusajan pituus ennen kaikkea otetaan lukuun alempia virkoja määrättäissä.

Vaan miten onkin, uusi ministeri-valtiosihteerin apulainen on jo lähimmässä tulevaisuudessa nimitettävä. Emme tohdi toivoakaan, että siihen tulisi joku Rehbinder'in vertainen valtiomies; emme myöskään voi kokenutta diplomaattia vaatia, koska meillä Suomessa ei ole semmoisia nimeksikään. Siinä kyllä, jos tähän tärkeään virkaan tulee mies, joka oman kokemuksen kautta on hallintoasioihimme tutustunut, mies joka tuntee ja käsittää kansassamme vallitsevat mielipiteet ja suorana suomalaisena rohkenee pitää ja lausua oman vakuutuksensa ja sitä noudattaakin. Ja kuka siihen virkaan tulleekin, miettikööt asianomaiset ajoissa semmoisia keinoja, ett'ei yksi ainoa kuolemantapaus vast'edes saata meitä levottomuudella kysymään, ken voipi tulla kysymykseenkään vainajan seuraajaksi. Liiallinen kainous ja vastenmielisyys siirtymään vieraasen maahan on kaiketi tähän asti estänyt monen kykenevän pyrkimistä keisarin kansliaan. Mutta kun isänmaan tärkeimmät edut ovat kysymyksessä, ovat tällaiset yksityiset näkökohdat kokonaan arvottomat.

Suomalaiselle teaatterille on viimeinen vuosi ollut varsin merkillinen. Keväällä näytettiin „Nora" menestyksellä, jommoista ei mikään muu kappale ennen ole meillä saavuttanut, ja sillä raivasi teaatteri itsellensä tien monen ennen sille vieraan katselijan mieltymykseen. Syksyllä neiti Aalberg'in käynti Unkarissa teki suomalaisen teaatterin nimen tunnetuksi ulkomaillakin. Ja vuoden lopussa kävi rouva Winter-Hjelm vielä kerran täällä, ikäänkuin katselemassa, kuinka tämä laitos, jonka perustamiseen hän vuosikymmen takaperin ihmeellisellä innolla otti osaa, viimeisinä vuosina oli varttunut. Eikä tässä katselmuksessa enää jalo opettajatar yksinänsä „johtanut mieleen sivistyskansan teaatteria". Voimme ilman kerskailematta — koska asia yleisesti jo tunnustetaan — sanoa, että suomalainen teaatteri nyt jo *on* sivistyskansan teaatteri.

Sitä todistavat muun muassa tänä syksynä näytetyt kappaleet. Molière, Schiller, Fr. Halm, Björnson, Ibsen — siinä nimiä, jotka osoittavat, että suomalainen teaatteri todella näyttelee „ei vaan huviksi". Ja jos noista nimistä käy päättäminen, että teaatteri pyrkii korkealle, niin nimet Nummisuutarit, Lea, Valapatto ja Sirkka osoittavat, ett'ei teaatteri tahdo näytellä ainoastaan ylhäisemmille luokille vaan puhua koko kansalle.

Sitä vastoin teaatteri — rohkeasti kyllä — on tähän asti koettanut tulla toimeen ilman hrain Augier'n Feuillet'n ja Sardou'n apua. Sanoimme: rohkeasti kyllä, sillä luultavasti ei mikään pääkaupungin teaatteri Euroopassa vielä ole uskaltanut semmoista. Ja jos taide todellakin — niinkuin usein väitetään — on kosmopoliittinen, yleismaailmainen, niin voisi syystä moittia teaatteriamme, että se kokonaan laiminlyö mitä Euroopassa yleisesti pidetään etevimpänä nykyisajan draamallisena tuotteena.

Mutta teaatterimme ei tahdokaan olla kosmopoliittinen, vaan kansallinen, ja siinä se on oikeassa. Sillä teaatterinkin on noudattaminen samoja perusaatteita kuin kaunokirjallisuuden, josta toisessa kirjoituksessa olemme lausuneet ajatuksemme. Ei käy suorastaan tänne muuttaminen mitä hyvänsä. Semmoiset kappaleet kuin Valapatto ja Sirkka — olkoon niitä vastaan draamalliselta kannalta yhtä ja toista muistutettavaa — puhuvat jokaiselle katselijalle; ja tuo usein väärin ymmärretty, paljon soimattu „Nora" herättää edistyneemmissä katselijoissa kysymyksiä, joitten vastauksesta meidänkin sivistyksemme kehittyminen osaksi riippuu. Thusneldan isänmaanrakkaus innostuttaa meitäkin, ja „Kavaluus ja rak-

kaus", vaikka kyllä muutamissa kohden vanhettunut, edustaa kuitenkin sitä ikuisesti totena pysyvää aatetta, ett'eivät säätyerotukset vaikuta ihmisarvoon. Nuo ranskalaiset komediiat sitä vastaan useimmiten eivät tarjoa meille mitään muuta kuin muutaman tunnin mielenjännitystä ja kuvaelman oloista, jotka ovat meille melkein kokonaan ventovieraita.

Vaan toisestakin syystä kuin sisällyksen tähden on nykyisten ranskalaisten komediiain poisjättäminen oikeutettu; myös näytäntötavalle on se eduksi. Teaatteri on oleva elämän kuva: mutta mistä otetaan meillä tosielämästä ne esikuvat, joiden mukaan voisi esitellä noita ranskalaisia beau-monde'n tahi demi-monde'n herroja ja naisia? Ei ainakaan meidän muodottomasta seuraelämästä. Tosin sopisi sanoa, ett'ei meillä löydy tyrannejakaan, jotka kelpaisivat esim. Caligulan esikuvaksi. Mutta semmoisessa tapauksessa historiallinen käsite esiteltävästä henkilöstä antaa näyttelijälle tarpeellista johdatusta, niinkuin kyllä hra Leinon Caligula osoitti. Nykyajan komediiain henkilöt ovat sitä vastoin milt'ei kasvaneet yhteen sen kansan elämään, jossa näytelmä liikkuu. Jos siis teaatteri, etenkin niin nuorena, kuin suomalainen vielä on, liian paljon viljelee semmoista meille vierasta näytelmistöä, niin tapahtuisi helposti, että itse näytäntötapakin tulisi meille oudoksi, ehkä teeskennellyksikin. Parempi on siis, että teaatteri ensin vahvistuu esittämällä semmoisia elämänmuotoja, jotka ovat meille tutumpia: siten se myös voi paljoa enemmän vaikuttaa kotimaisen näytelmäkirjallisuuden herättämiseen, minkä toki täytyy olla loppumaalina jokaiselle teaatterille, joka ei tarkoita ainoastaan kassansa täyttämistä.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1880.

VALVOJA.

N:o 2. Helsingissä, 15 p. Tammikuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Pohjan seutujen tutkimuksia vuonna 1882.

A. E. Nordenskiöld vierailee näinä päivinä synnyinmaassaan. Ilolla ja riemulla olemme toivottaneet häntä tervetulleeksi tänne, ja täydellä syyllä olemme ylpeilleet hänestä, sitten kun hän entisiin pohjoisiin tutkimusretkiinsä on lisännyt Vegan kuuluisan ja onnellisen matkan. Aivan luonnollisesti on hänen täälläolonsa taas johtanut ajatuksiamme jäämerikysymyksiin, joitten selvittämiseen hän niin voimakkaasti on ottanut osaa. Ja yhtä luonnollisesti astuu silloin mieleemme kysymys, onko Nordenskiöld'in synnyinmaa sekin vetänyt rikkansa pesään. Ikävä kyllä ett'ei Suomella ole ollut sitä aineellista *nervus rerum*, joka olisi välttämätön ehto meidän maastamme lähteneelle tutkimuskunnalle, emmekä myöskään ole olleet osallisina muitten toimeen panemien kustantamisessa. Mutta kuitenkaan ei kansamme ole ollut kokonaan osattomana näissä yrityksissä. Suomi on antanut tutkijoita; ja juuri meidän maastamme on kerran lähtenyt ruotsalaisten tutkimusretkien tunnustettu todellisin *nervus rerum*, Nordenskiöld.

Tenhokas maanmiehemme ei lepää edes purjehdittuaan ympäri vanhan maailman mannermaitten, vaan käyttää hyväkseen edellisten matkojen kokemukset ja valmistaksen uusiin. Niin olisi aika meidän maammekin ajatella, emmekö mekin nyt vähitellen voisi toimia omin voimin ja ottaa osaa syntyneitten kysymysten ratkaisemiseen. Ja tosi teossa onkin juuri tähän aikaan tehtävä valmiina meitä varten. Valmistetaan näet kansainvälistä tieteellistä yritystä, ja siinä olisi Suomenkin suoritettava osansa, koska tämä osa juuri on Suomen rajojen sisällä tehtävä.

Me tahdomme tässä lyhykäisesti tehdä selkoa kysymyksestä, pääasiassa erään ruotsalaisen tutkijan, t:ri Wijkander'in kirjoitelman johdolla.

Helposti käsitettävistä syistä olivat aineellinen voitto, pyynti ja kauppaedut, vaikuttavana voimana menneitten vuosisatojen jäämeriretkillä. Siihen yhtyi myöhemmin halu laajentaa tietoamme pohjoisnapaseutujen maatieteestä; ja yhteydessä tämän kanssa pantiin toimeen erityisiä tutkimusretkiä havaintojen keräämiseksi mitä moninaisimmilta tieteen aloilta. Niin ovat ruotsalaiset pohjoisnaparetket, joihin Nordenskiöld'in nimi on eroamattomasti yhdistynyt, tehneet muutamain seutujen luonnon kaukaisimman pohjan perillä tarkemmin tunnetuksi, kuin monen eteläisemmässä ole-

van sivistyneen maan luonto on. Ja ruotsalaisten esimerkkiä seurasivat itävaltalaiset, englantilaiset, pohjois-amerikkalaiset ja muut kansat.

Näitten matkojen kautta vakautui vähitellen se käsitys, että yksityiset retket voivat vaikuttaa sangen vähän semmoisten suurten fysikaalisten kysymysten ratkaisemiseksi, jotka koskevat maapalloa kokonaisuudessaan. Niin täytyy esimerkiksi vaarinottojen maamaneettisuudesta ja napaseutujen meteorologiiasta (ilmanvaiheista) välttämättömästi tapahtua *samaan aikaan* monessa eri seudussa, jos mielii, näitä havainnoita tarkkaan toisiinsa vertaamalla, niistä tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Vaikka tätä asianhaaraa jo ennenkin kyllä käsitettiin, oli itävaltalainen Weyprecht ensimmäinen, joka vasta vuonna 1875 pontevasti esitti sen suurta tärkeyttä. Hän huomautti myöskin siitä, että maatieteelliset tutkimusretket pohjan perillä, yksipuolisesti paisutettuina, viimein muuttuisivat jonkunlaiseksi kansainväliseksi kilpa-ajoksi pohjoisnapaa kohti, joka milt'ei tukehuttaisi toisten ylen tärkeitten ja yleisempien kysymysten tutkimisen. Hyödyllisempää ja suotavampaahan olisi, että vast'edes eri kansojen tutkijakunnat yhtyisivät johdonmukaiseen yhteisvaikutukseen.

Kun vuonna 1879 Roomassa kokountunut meteorolooginen kongressi oli tämän perusaatteen hyväksynyt, toimitettiin vasituinen pohjoisnapakonferensi vielä samana vuonna (1879) Hampurissa, jonne muutamat maat, nimittäin Saksa, Itävalta, Venäjä, Ranska, Hollanti ja Skandinaavian kolme valtaa lähettivät erittäin valitut edusmiehensä; sitä paitse oli syytä toivoa Amerikan yhdysvaltojen sekä Englannin myötävaikutusta. Meidänkin maallemme tuli tiedeseuralle suora kutsumus yhdellä edusmiehellä ottamaan osaa konferensiin samoilla ehdoilla kuin muutkin, mutta seura ei luullut olevansa siinä tilassa, että olisi voinut kutsumusta hyväkseen käyttää. Keskusteltuaan asiata, teki konferensi sen ehdotuksen, että kukin yritystä harrastava valta kesäksi 1881 varustaisi tutkimusretken, joka määrätyllä paikalla pohjoispiirin maissa panisi toimeen tieteellisen asemapaikan, jossa havaintoja lakkaamatta tehtäisiin kokonaisen vuoden ajalla. Sopivimpina seutuina tämmöisille asemoille ehdoteltiin muutamat paikat Huippuvuorilla, Ruijassa, Novaja-Semljassa, Leenavirran suulla, Uuden-Siperian saarilla, Beringin salmessa, parissa paikoin Amerikan pohjoisimmissa osissa, sekä Grönlannin itä- ja länsirannalla; etelänavan puolella tehtäisiin myös havaintoja muutamissa seuduissa. Kaikki nämä olisivat kuitenkin ainoastaan erinomaisia yrityksiä asian hyväksi; mutta siitä ei suinkaan seuraa, että laiminlyötäisiin niitten havaintojen jatkamista, joita jo pitkien aikojen kuluessa kotimaissa on tehty. Päin vastoin pitäisi kunkin vanhan asemapaikan samaan aikaan olla toiminnossa kaikella mahdollisella tarkkuudella.

Tämän suunnitelman mukaan laskettiin nyt ehdotukset eri hallitusten tutkittaviksi. Itävallan hallitus ja eräs mesenaatti, kreivi Wilczek, ottivat vastatakseen tutkimusretkestä Novaja-Semljaan ja amerikkalainen asemapaikka päätettiin myös panna toimeen; mutta muitten valtakuntien osanotto näytti alusta epävarmalta, sillä sekä Saksa että Ranskakin näyttivät hyvin vähän halullisilta. Ruotsissa kyllä tiedeakatemia ehdotusta puolusti, mutta sittenkin se oli menemäisillään tyhjiin. Ei ole mikään salaisuus, että se oli Nordenskiöld, joka, juuri Vega-retkeltään palattuaan, kuninkaan luona puhui asian hyväksi, ja syytä lienee toivoa, että edus-

kunta nyt tulee myöntymään tehtyyn pyyntöön rahamääräyksestä, tahi että yritystä muutenkin voidaan toteuttaa; auliilla kädellä on yksityinen mies, tukkukauppias Smitt, tähän tarkoitukseen jo antanut 60,000 kr. Kun asiat näin valkenivat Ruotsissa, ja Venäjäkin siihen suostui, ja myöskin Tanskassa ja Norjassa hallituksen ehdotukset olivat hyväksytyt, rupesivat vihdoinkin suuret kultuurikansat asiata tuumimaan. Elokuussa v. 1880 kokoontuivat valtuutetut edusmiehet uudelleen Berniin. Esiintulleista syistä päätettiin täällä lykätä koko yritys vuodesta 1881—82 vuoteen 1882—83; mutta silloin se olikin kokonaisuudessaan toimeen pantava.

Kussakin asemapaikassa tehtäisiin maatieteellisiä ja luonnontieteellisiä tutkimuksia y. m. niin paljo kuin aika ja olot sitä sallisivat. Mutta päätarkoituksena olisi kaikissa tapauksissa tehdä havainnoita semmoisten tieteellisten kysymysten ratkaisemiseksi, joille täyttä valoa voi saada ainoastaan tämmöisen yhteisen voimanponnistuksen kautta, nimittäin etupäässä napojen meteorologiian ja maamaneettisuuden alalla.

Ensimmäisessä ehdotuksessaan Vegan sittemmin onnellisesti päätetylle matkalle lausuu Nordenskiöld nykyaikuisten *meteoroloogisten* (ilmatieteellisten) pyrintöjen tärkeydestä: „Harvat tieteet tullevat kerran antamaan niin tärkeitä käytännöllisiä tuloksia kuin meteorologiia — asianhaara eli pikemmin jo osaksi toteutunut toivomus, joka on voittanut yleistä kannatusta niitten melkoisten varojen kautta, joita kaikissa sivistyneissä maissa on määrätty meteoroloogisten laitosten toimeen panemiseksi ja tämänlaisten tutkimusten kehoittamiseksi. Mutta ilman suhteet kussakin maassa ovat niin riippuvia kaukaisten maitten lämpömäärästä, tuulista, ilman painosta y. m., että säännöt jonkun maan meteorologiialle voidaan saada selville ainoastaan vertaamalla havainnoita kaukaisimmista maailman osista. Useita kansainvälisiä meteoroloogisia yrityksiä onkin sen' vuoksi jo syntynyt, ja melkein voimme pitää eri maitten ilmatieteellisiä laitoksia eri osastoina samaa, yli koko maapallon levitettyä virkakuntaa, joitten sopusointuisan, yksituumaisen työn kautta yhteinen päätarkoitus kerran on saavutettava. Mutta kaukana niistä seuduista, joista vuosittain voidaan havaintoja saada, on tuhansien neliöpeninkulmien aloja, joista ei vielä minkäänlaisia, tahi ainoastaan hajanaisia tietoja löytyy, ja kuitenkin on juuri näissä maissa avaimet moneen muuten selittämättömään ilmasuhteesen Euroopan sivistysmaissa. Semmoinen meteoroloogінen ala, tuntematon mutta sanomattoman tärkeä, on Siperian pohjoispuolella oleva Jäämeri ja siinä olevat maat ja saaret". Enempää emme tarvinne mainita tehdäksemme kunkin käsitettäväksi, että samanaikuiset havainnot monessa paikoin pohjoispiirin maissa ovat suorastaan käytännölliseksikin hyödyksi kaikille sivistyneille maille.

Asemapaikkojen toinen tarkoitus on tehdä havaintoja *maamaneettisuudesta*. Niinkuin tunnettu on, on jo kauan tiedetty, että vapaasti riippuva maneettineula on erityisten poikkeusten alainen tavallisesta suunnastaan sekä säännöllisesti määräaikoina että myöskin satunnaisesti. Vaikuttavaa syytä tähän ei kuitenkaan voitu selittää. Vuonna 1741 veti tämä seikka melkoisen harrastuksen puoleensa, kun Celsius Upsalassa keksi, että nämä epäsäännöllisyydet neulan suunnassa olivat jonkunlaisessa suhteessa revontuliin, tahi ainakin ilmautuivat samaan aikaan kuin revontulet. Hän sai nyt erään toisen tutkijan, Graham'in Lontoossa, aivan

samalla ajalla tekemään täänlaatuisia havainnoita, ja silloin huomattiin, että maneettineula samaan aikaan kun revontulet olivat näkyvissä, poikkesi molemmissa maissa. Tämän havainnon onnistui kuitenkin vasta vuonna 1834 vetää ansaitun huomion puoleensa. Humboldt esitti nimittäin asian omituisuuden, ja toinen saksalainen tutkija, Gauss Göttingenissä, valmisti ehdotuksen asian laveaksi tutkimiseksi. Nyt saatiin melkein koko sivistynyt maailma harrastamaan tämän ilmiön tutkimista. Hyvin monessa paikoin tehtiin tarkkoja havainnoita maneettineulan säännöttömyyksistä samalla silmänräpäyksellä, nimittäin joka 5:des minuutti neljänäkolmatta tuntina yhteen jaksoon edeltäpäin määrättyinä päivinä vuodessa. Havainnoista tultiin näkemään varmuudella, että säännöttömyydet eri seuduissa olivat määrätyssä suhteessa toisiinsa; ne riippuivat siis yhteisestä sähkövaikutuksesta, joka oli toimimassa maapallon koko pinnassa ja oli erityisten vaihtelusten alainen. Samasta vaikuttimesta riippuivat siis myöskin revontulet. Mutta mikä itse vaikutin oli, sitä ei voitu niin helposti saada selville.

Että revontulien kotimaassa, maapallon pohjoisissa napamaissa olisi saatavana tärkeätä valoa tämän kysymyksen ratkaisemiseksi on selvää. Mutta miten voitaisiin panna toimeen asemapaikkoja yhdenaikuisten havaintojen tekemistä varten? Talvella 1872—1873 olisi voitu tehdä semmoinen yritys; silloin talvehti nimittäin Nordenskiöld Huippuvuorilla, itävaltalainen tutkijakunta Novaja-Semljan seuduilla, ja amerikkalainen Grönlannissa. Mutta onnettomuus oli, ett'ei oltu pidetty tuumaa yhteisestä työstä, joka kuitenkin olisi ollutkin melkein mahdoton kahden viimeinmainittujen toimittaa sen vuoksi, että niillä oli kovin suuria vaikeuksia kestettävinä. Sen sijaan olivat ruotsalaiset Huippuvuorilla ja meteorologiset asemapaikat Upsalassa ja Helsingissä sopineet keskenään erityisistä määräpäivistä, ja niitten tekemät havainnot, verrattuina Kew'in asemapaikassa lähellä Lontoota tehtyihin havaintoihin, johtivatkin hyvin tärkeihin päätöksiin. Mutta päätökset olisivat voineet olla vielä paljoa tärkeämmät, jos vaan asemapaikkoja olisi ollut useampia.

Nyt on aikomus kussakin päätetyssä asemassa pohjan perillä, ja sitä paitse kaikissa keskusasemapaikoissa kussakin kotimaassa, kokonaisen vuoden kuluessa kirjoittaa muistiin havainnot maamaneettisuudesta ja ilmasta kunakin täyden tunnin lyöntinä, ja sitä paitse kunkin kuukauden 1:nä ja 15:nä päivänä tehdä muistoonpanoja joka viides minuutti koko vuorokauden kuluessa (kaikki Göttingenin ajan mukaan). Vaan ei kyllin siinä; kokonaisena tuntina juuri samoina määräpäivinä aiotaan tarkastaa maneettia lakkaamatta ja panna kirjaan kaikki sen poikkeukset. Täten toivotaan, jälkeenpäin tehdyn vertauksen kautta, voitavan koko laajuudessaan ja kuta kuinki tarkkaan seurata maamaneetillistä ilmiötä (luultuja maneetillisia virtoja ympäri maapallon), ja mahdollisesti tulla päätökseen sen suhteista samaan aikaan huomattuihin ilmavirtoihin. Ja kenties olisi silloin mahdollista nostaa joku lieve sitä vaippaa, joka vielä peittää revontulien suurenmoisen ilmiön selitystä.

Niin pian kuin mahdollista on, tulevat sen jälkeen kootut havainnot lähetettäviksi kotiin julkaisemista varten sopivassa muodossa koko maailman tutkijain käytettäviksi. Luonnollisesti ne silloin tulevat verrattaviksi kaikkiin niihin havaintoihin, jotka samaan aikaan ovat saman järjestelmän mukaan tehdyt eri

maitten keskus-asemapaikoissa. Vasta näistä vertauksista tulevat tieteelliset tulokset ilmi. Ja että näistä viimein tulee olemaan myöskin käytännöllistä hyötyä, sen olemme jo edellisessä osoittaneet.

Kenties arvelee nyt monikin, että tämä suurenmoinen tutkimus, josta edellisessä lyhykäisesti olemme kertoneet, siis tulee „menemään itsestään“, se on, että ainakaan meidän maamme ei tarvitse sen edistämiseksi tehdä mitään, paitse että se tulevaisuudessa pitää sen tulokset hyvänään. Mutta se on erehdys. Me olemme monessa paikoin huomauttaneet siitä, että 1882-vuoden jäämeri-asemapaikat eivät suinkaan yksinään voi kysymystä ratkaista; vaan kaikki maat, joille vanhastaan on keskus-asemapaikkoja, antakoot myös niitten vaikuttaa asian hyväksi, tekemällä maneetillisia havainnoita saman järjestelmän mukaan. Sitä paitse pitää meteoroloogisten asemain, joita on vielä useampia, tarkkuudella olla työssä. Aivan luonnollisesti meidän maamme ala silloin tulee meidän kansamme osalle. Meidän asemapaikkamme eivät silloin saa laiminlyödä velvollisuuttaan; ne eivät saa tehdä havainnoitaan vähemmin tarkalla tavalla kuin se, josta kaikki muut ovat sopineet, sillä se olisi milt'ei samaa kuin olla kokonaan havainnoita tekemättä. Älköön kukaan luulko, ett'ei *jok'ainoan* tarkkuudella työskentelevän asemapaikan tuloksilla ole arvoa kokonaisuudelle; niitten arvo on selittämättäkin selvä. Meillä siis ei ole oikeutta vetäytyä pois osuudestamme tähän työhön, esiintuoden sitä verukkeeksi, että naapurikansamme ovat työssä. Päinvastoin on maamme velvolisuus asian edistämiseksi tehdä k aikki minkä se voi.

Jo pitkinä aikoina on Suomen tiedeseura pitänyt huolta siitä, että meteoroloogisia havainnoita on tehty useimmissa maamme osissa. Maneetillisia havainnoita tehdään niin ikään jo aikoja sitten Helsingissä. Aine siis meillä ei enää ole uusi. Mutta tieteellinen tutkimustapa edistyy lakkaamatta vuosi vuodelta, ja ajan vaatimukset kasvavat samassa suhteessa; ja ken ei seuraa aikaansa, hän jää jäljelle. Nyt ilmoittavat asiantuntijat, että nykyiset asemapaikkamme ovat kaukana kiitettävästä tilasta. Niitten saamiseksi aivan ajanmukaiseen kuntoon vaaditaan suuria summia, arvattavasti kymmeniä tuhansia markkoja. Sillä uusia kalliita koneita tarvitaan, oppineita miehiä pitäisi erittäin tätä tarkoitusta varten hankkia, ja, mikä on erinomaisen tärkeätä, kerätyt aineksemme ovat yleisempään käytäntöön valmistettavat. Se olisi sen vuoksi erinomaisen tärkeätä itse asialle ja maamme arvolle välttämätöntä, että se tieteellinen laitos, joka maassamme on tämän kysymyksen omakseen omistanut, ei varojen puutteesta saisi tulla voimattomaksi täyttämään tehtäväänsä. Jos tämän kautta tässä kansainvälisessä tieteellisessä yrityksessä ilmautuu puute oikealla ajalla Suomen alalla tehdyistä havainnoista, niin tämä vailinki tutkimuksessa kaikkina aikoina tulee olemaan soimauksena meitä vastaan, todistaen puuttuvaa harrastusta aikakauden tieteellisille pyrinnöille. Ja jos kohta tulevaisuudessa paremmin pitäisimmekin silmämme auki, on kuitenkin loma 1882-vuoden tutkimuksissa aina auttamattomasti ammottamassa.

Tämä koskee nyt vaan tätä ennen jo perustettuja asemapaikkojamme. Se on ikäänkuin olisi maamme tieteellisistä asevelvollisista ainoastaan kukin ikäluokka kerrallaan kutsuttava kokoon ja varustettava aseilla voidakseen ihmiskunnan

hyväksi ja isänmaansa kunniaksi täyttää tehtävänsä. Mutta juuri näinä vuosina on tieteellisessä maailmassa aivan ylimääräinen asevelvollisten nostohuuto tapahtunut yhteisen pohjoispiiri-yrityksen muodossa vuodeksi 1882. Siihenkin pitäisi maamme oikeastaan ottaa osaa panemalla toimeen tutkimusretken, joka ylläpitäisi oman asemapaikan pohjan perillä. Ajatus että me voisimme saada aikaan semmoisen rajojemme *ulkopuolella* on kenties liiaksi rohkea, kun emme tähän saakka ole voimiamme koetelleet. Mutta mahdottoman sellaisen ei pitäisi olla. Ruotsin osanotto vaatinee noin 150,000 kruunua; Tanska ja Norja, melkein samalla väkiluvulla kuin meillä on, uhraavat molemmat noin 40—60 tuhatta kruunua; miksi se siis Suomelle olisi kokonaan mahdotonta? Mutta jos niinkin olisi, emmekö edes maamme rajojen *sisällä* voi ylläpitää yhtä asemapaikkaa? Se kutsumus, jonka Suomen tiedeseura sai Hampurin konferenssiin, näyttää osoittavan, että muut kansat odottavat jonkunlaista osanottoa meidänkin puoleltamme. Ja mielellään nähtäneen, että me edes maamme rajojen sisällä teemme jotakin tämän pohjaisnapa-kysymyksen hyväksi. Onko meidän siis odottaminen, kunnes joku toinen kansa ilman mutkitta ottaa täyttääkseen meidän tehtävämme? Onko meidän omaehtoisesti asettauminen niitten pohjanperäisten ja siperialaisten kansaheimojen riviin, jotka eivät voi tehdä vähääkään asian eduksi, joka koskee heidän omaa maataan enemmän kuin kenenkään muun kansan asumapaikkaa.

Jos voisimme esimerkiksi Kittilän Lapissa saada toimeen erityisen asemapaikan vuodelle 1882 saman mallin mukaan kuin ne, jotka muut kansat siksi vuodeksi varustavat, niin se tosin olisi sangen lähellä norjalaisten asemapaikkaa Ruijan rannalla; mutta siitä ei olisi mainittavaa haittaa, sillä asemapaikallamme olisi joka tapauksessa monta etua tarjona. Se tulisi olemaan enemmän mannermaisessa seudussa, kuin minkään muun kansan pohjoiset asemapaikat, ja sen kautta tulisi mahdolliseksi tarkastaa missä määrin ilmiöt mannerseudussa ovat erilaiset kuin jäämeren rannoilla. Ja juuri tässä suhteessa tulisi vertailu norjalaisten jotensakin lähellä olevan asemapaikan kanssa luultavasti olemaan suuresta arvosta. Että sen lisäksi molemminpuolinen tarkastus olisi hyödyksi, on selvää, varsinkin kun on huomioon otettava se etuisuus, että meidän asemapaikkamme tulisi olemaan kirkkaammassa ilma-alassa kuin Norjan. Kittilässä oleva asemapaikka tulisi sitä paitse olemaan juuri n. s. revontulivyöhykkeessä, eli siinä omituisessa ilmavyöhykkeessä, joka ympäröi pohjoisnavan maita ja tunnetaan sen kautta, että revontulet siinä ovat verrattain lukuisammat ja kirkkaammat kuin sekä pohjoisempana että eteläisempänä siitä. Mainitussa seudussa voisi myös kenties olla henkilöitä, joita voisi opettaa apulaisiksi mekaaniseen havaintojen tekemiseen; retkikunta voisi sen kautta kenties olla miesluvultaan pienempi. Ja jos jotakin arvaamatonta tapahtuisi, niin olisi verrattain helppoa oman maan eteläisemmistä osista antaa apua.

Mutta kaikkeen tähän tarvitaan runsaita rahavaroja; sillä työtä ei saa tehdä puolinaisesti eikä myöskään huonosti. Siihen määrätyn summan pitäisi siis olla yhtä suuren kuin se, jonka Norja tähän tarkoitukseen antaa.

Kuitenkin on tässä vielä muistutettava, että tuo erinomainen voimain ponnistus vuonna 1882 kuitenkin edeltää, että säännöllinen toiminta ennen perustetuissa asemapaikoissa on täydellisesti ajanmukainen.

Sillä edellinen vaatii jälkimmäistä. Enemmän kuin velvollisuutensa tekee vasta se, joka on tehtävänsä täydellisesti tehnyt. Ja ennen kaikkea on meidän siis pitäminen huolta siitä, että säännölliset laitoksemme tulevat täydellisesti ajanmukaisiksi.

Mutta mistä ihmeestä meidän köyhä maamme ottaisi kaikki nuo rahavarat? Tässä ei ole paikka tehdä selkoa siitä. Vastatkaamme ainoastaan toisella kysymyksellä: mistä on Ruotsi, myöskin vähäisillä varoillaan ja vähälukuisella kansallaan, monena vuonna ottanut rahaa jäämeriretkilleen? Ruotsi on arvellut näin: „Samalla tavoin kuin yksityisellä ihmisellä ei ole oikeutta kokonaan eritä muusta maailmasta ja olla väliäpitämätön sille, mikä hänen ympärillään tapahtuu, samalla tavoin on itsenäisellä kansallakin — jos se tahtoo ansaita tämmöistä nimeä — velvollisuus voimallisesti ottaa osaa aikakautensa valtiollisiin ja tieteellisiin kysymyksiin. Se on vanhuuden merkki, kun tämä tunne alkaa raueta". Ja Ruotsi on raittiilla mielellä uhrannut rahavarojaan, on suurin määrin hyödyttänyt tiedettä, ja sen vuoksi saavuttanut hyvin ansaitun kunnioituksen. Onko se Suomelle oleva mahdotonta saada aikaan samaa, jota vertaisensa voivat toimeen panna?

Tähän väitetään kenties, että muissa maissa on rikkaita mesenaatteja, vaan ei täällä. Mutta syystä voipi kysyä: missä maailman ääressä on koskaan nähty että mesenaatit *synnyttävät* tieteellisiä yrityksiä? Päinvastoinhan ehdotetut tieteelliset urhotyöt ovat herättäneet tieteelle mesenaatteja. Henkilöt, joilla on runsaasti rahavaroja ja jotka tiedettä harrastavat, ovat käsittäneet oikeaksi, että hekin uhraavat jotakin sen hyvän asian eteen, jolle tutkijat uhraavat elämänsä kaikki voimat ja ponnistukset. Eikö tätä meilläkin käsitettäisi?

Se on Nordenskiöld'in tenhovoima, joka on luonut ruotsalaiset pohjois-napayritykset, jotka sitten ovat tulleet mahdollisiksi kasvavan yhä harjautuneen tutkijajoukon sekä valtion ja yksityisten yhä lisäytyvien apurahojen kautta. Tämän ajatuksen täytyy ilahuttaa jokaista hänen maanmiestään. Mutta ilomme olisi monenkertainen, jos myöskin yhteinen synnyinmaamme tuntisi välitöntä herätysvaikutusta samalta taholta, jos meilläkin vaikuttaisi sama *nervus rerum*, jona Ruotsille on ollut A. E. Nordenskiöld.

J. A. Palmén.

Sopimus Ruotsin kanssa kirjallisesta omistusoikeudesta.

Kirjoituksessa kirjailijain ja taiteilijain omistusoikeudesta (n:o 1, s. 11) emme tilan ahtauden tähden voineet, niinkuin aikomuksemme oli, puhua myös Suomen ja ulkomaan keskinäisestä suhdasta tässä kohden. Sen jälkeen on uusi seikka tapahtunut, jonka johdosta keskustelu asiasta on vielä enemmän paikallansa. Ruotsin ja Norjan hallitus on nostanut kysymyksen sopimuksesta Suomenmaan kanssa, kirjallisen omistusoikeuden suojelukseksi.

Samana vuonna 1877, jolloin asiaa koskeva lakimme tehtiin, keskusteltiin Ruotsinkin valtiopäivillä samasta seikasta. Tapahtuipa niinkin, että keväällä, kun hallituksen ehdotus meillä oli säädyille annettu, Ruotsissa Suomen esimerkki mainittiin noudatettavaksi, ja syksyllä taas,

kun Ruotsissa laki jo oli hyväksytty, meitä kehoitettiin täällä seuraamaan ruotsalaisten esimerkkiä. Kummallakaan puolella eivät nuo viittaukset auttaneet mitään: Suomen ja Ruotsin valtiopäivät tulivat aivan erilaisiin päätöksiin siitä kohdasta, joka, jos sopimus on tehtävä, on kaikista tärkein: kääntämisoikeudesta.

Ruotsin hallituksen esityksessä oli kielletty ilman tekijän luvatta kääntää kirja kielen toisesta murteesta toiseen. Saman kielen „murteina" pidettiin Ruotsin, Norjan ja Tanskan kieliä, joiden keskinäinen väli siis oli samanlainen kuin meillä „kotimaisten kielten". Muuten saisi sitä vastaan aivan vapaasti kääntää minkä teoksen tahansa.

Ensimmäinen säännös hyväksyttiin Ruotsin valtiopäivillä ilman keskusteluakaan: että veljeskansain kirjailijat olivat suojeltavat, se oli siellä yhtä selvä asia, kuin meillä kotimaisten kirjailijain oikeus oli riidanalainen. Sitä vastaan oli ulkomaalaisten oikeus meillä enemmän syrjäasiana, mutta Ruotsissa siitä kovasti taisteltiin.

Lakivaliokunta oli nimittäin tässä kohden poikennut hallituksen esityksestä, ehdottaen viisivuotisen suojelusajan kaikille käännöksille, siinä tapauksessa, että tekijä oli Ruotsin kansalainen tahi kuului valtioon, jonka kanssa sopimus oli tehty. Tätä ehdotusta puolustivat kamareissa muiden muassa valiokunnan esimies, kreivi Sparre ja tunnettu kirjailija hra A. Hedin; mutta heidän esiintuomia päteviä syitä vastustamaan nousi itse valtioministeri, vapaherra De Geer, tahtoen muka edistää kotimaisen kirjallisuuden kukoistusta. Valiokunnan ehdotus hyljättiinkin, ja laki tuli semmoiseksi kuin hallitus oli sen esittänyt.

Meillä taas oli lakivaliokunta myös poikennut hallituksen esityksestä mutta toiseen suuntaan; viisivuotisen suojelusajan sijasta ehdoteltiin kääntämisoikeus rajattoman vapaaksi (ell'ei kirja ollut samaan aikaan ilmestynyt useammilla kielillä). Mutta säädyt hyväksyivät hra Ehrström'in vastalauseen, jossa tehtiin erotus kotimaisten ja ulkomaisten tekijäin välillä. Sen johdosta säätää nyt voimassa oleva laki seuraavasti (§ 6):

Jos ulkomaisen kirjailijan tekemän kirjatuotteen nimilehdellä on pidätetty oikeus ulosantaa käännöstä siitä, olkoon sellainen oikeus voimassa viisi vuotta sen jälkeen kuin kirjatuote ensi kerran ilmestyi.

Jos tarkastaa ne syyt, joiden nojassa meillä ja Ruotsissa rajatonta kääntämisvapautta puolustettiin tahi vastustettiin, niin emme voi olla iloitsematta siitä, ett'ei Suomi tässä kohden noudattanut entisen veljeskansan esimerkkiä. Meidän lakivaliokunnan esiintuomat perusteet olemme jo viime kerran arvostelleet, nyt vielä pari sanaa Ruotsin valtiopäiväin keskustelusta.

Eräs puhuja alkoi seuraavalla tavalla: „Että Ruotsin kansa on jalomielinen kansa (ett ridderligt folk), se on yleisesti tunnustettu". Tavallinen ajatusoppi johtaisi siitä päätöksen: sentähden täytyy meidän nytkin olla jalomielisiä ulkomaalaisille suomalla heille turvaa käännöksiä vastaan. Mutta puhuja sitä vastaan jatkoi: „sentähden meidän *ei* tarvitse olla jalomielisiä tällä kertaa, koska jalomielisyytemme jo on kylläksi tunnustettu".

Toinen puhuja sanoi: Olkoonpa että esim. Saksan kansa on tehnyt samanlaisen säännöksen käännösvapautta vastaan; mutta mikä käy laatuun suurelle kansalle, se ei sovi pienelle; „mitä pieneen Suomen kansaan tulee, niin se itse katsokoon, onko sillä varaa semmoiseen jalo-

mielisyyteen". — Tällä tarkoitettiin tietysti mitä moni muu Ruotsissa ja täälläkin on sanonut: että pienen kansan täytyy omistaa niin paljo kuin mahdollista ulkomaan kirjallisuudesta. Mutta eihän meidän lakimme sisältämä määräys kokonaan estä kääntämistä: jos tekijä itse toimittaa käännöksen tahi antaa siihen suostumuksensa, niin teos tulee kirjallisuuteemme, joll'ei, niin tarvitsee ainoastaan odottaa viisi vuotta.

Vaan juuri tämä odottaminen olisi hyvin haitallinen pienen kansan kirjallisuudelle, vakuutti muun muassa vapah. De Geer. Se vaikuttaisi jokapäiväisiinkin oloihin. Ajatelkaatte, hyvät herrat, sanoi hän, että sanomalehdissämme on kaunokirjallisuuden osasto, johon käännetään vierasten kirjailijain teoksia. Luultava on, ett'ei semmoisia saataisi ilman maksutta, sanomalehtien täytyisi korottaa tilaushintansa tahi käännättää semmoisia teoksia, joista kustantaja ei vaatisi suurta hintaa. Ei ole ylen vaikea näyttää, kuinka vähän tämmöinen syy pitää paikkaansa. Korottaako sanomalehti hintansa, jos sen esim. sodan aikoina täytyy maksaa tuhansia markkoja sähkösanomista? Ei, se laskee arvelunsa näin: jos meillä on enemmän sähkösanomia, niin saamme enemmän tilaajoita. Sama voisi seuraus olla, jos sanomalehti ostaa yksinomaisen oikeuden palstoihinsa kääntää uuden, hyvän romaanin: sillä voisi kartuttaa tilaajamäärää; jota vastaan, jos ei tämmöistä oikeutta tarvitse ostaa, helposti voipi tapahtua, että kaksi lehteä samaan aikaan kilvan kääntävät samaa teosta. — Muuten on juuri sanomalehtien kääntämisvapaus sekä kirjailijoille että yleisölle suorastaan haitallinen. Yksi esimerkki vaan.

Viime keväänä kiisteltiin, niinkuin jokainen muistaa, täällä samoin kuin koko Skandinaaviassa Ibsen'in „Norasta". Juuri samaan aikaan otti enimmän luettu päivälehtemme palstoihinsa erinomaisen kehnon ruotsinnoksen tästä kappaleesta. Kenelle oli siitä hyötyä? Ei suinkaan alkuteokselle, joka nyt, kun käännös *ilmaiseksi* annettiin tuhansille lukijoille, (juuri semmoiseen aikaan, jolloin kaikki olivat uteliaat siihen tutustumaan) kadotti paljoa enemmän ostajia, kuin jos käännös olisi vaan kirjana ilmestynyt, ja lukijain siis olisi ollut valitseminen alkuteoksen ja huonon käännöksen välillä. Ei suinkaan yleisölle, joka ei saanut oikeata käsitystä teoksesta ja siis myös helposti sitä väärin arvosteli. Ei suinkaan kääntäjälle, joka vaan selvästi osoitti, ett'ei hän osaa Norjan kieltä. Ei suinkaan viimein itse lehdelle, jonka mainetta tämmöinen menetystapa tosiaankaan ei parantanut.

Ylipäänsä rajaton kääntämisvapaus on kirjallisuudelle haitaksi, siten että se synnyttää huonoa kirjallisuutta; sen näytti selvästi Ruotsissa hra Hedin, ja meilläkin J. V. Snellman y. m. lausuivat melkein samaa. Ensiksikin käännetään koko joukko uusia kirjoja, joita niiden ilmestyessä paljon kehutaan, mutta joiden todellinen arvo on hyvin pieni; jos tarvitsisi odottaa viisi vuotta, niin luultavasti ei kukaan enää suomentaisi kirjoja semmoisia kuin „Raissan koettelemukset". — „Uskallan sanoa", lausui hra Hedin, „että ainoastaan poikkeustapauksissa semmoisia teoksia käännetään, joista voi sanoa, että ne hyödyttävät yleisöä, enemmistö on huonoa kulutuskirjallisuutta (konsumtionslitteratur)". Niin pitkälle on Ruotsissa päästy; onko meidänkin niin pitkälle joutuminen?

Vaan ei siinä kyllä. Jos käännöksen alkuteos olisikin hyvä, niin vapaus kuitenkin voipi vaikuttaa, että käännös tu-

lee huonoksi. Jos tekijä itse toimittaa käännöksen, niin hän tietysti koettaa saada mahdollisimman parhaan kääntäjän; samoin kustantajakin, joka on ostanut käännösoikeuden, voipi tehdä, koska hän on varma käännöksen koko tulosta. Mutta Ruotsissa nyt jo usein tapahtuu, että kaksi kustantajaa kilvan antavat ulos käännöksen samasta kirjasta: silloin kumpikin tahtoo vähentää kustannuksensa niin paljon kuin vaan mahdollista, voidakseen kilpailla toisen kanssa; hän ottaa kääntäjän, joka suorittaa työnsä helpoimmasta palkkiosta, ja kirja tulee huonosti käännetyksi.

Luulemme siis säännöksen viisivuotisesta suojelusajasta olevan kirjallisuudellemme hyödyksi, samoin kuin se on kansamme oikeudentunteelle kunniaksi, ett'emme tahdo ulkomaisilta kirjailijoilta ilman korvauksetta ryöstää heidän henkisiä tuotteitansa.

Jos lukee Suomen lain yllämainitun säännöksen semmoisenaan, niin siitä voisi päättää, että ulkomainen kirjailija jo tämän vuoden alusta, jolloin laki pääsi voimaan, nauttii suojelusta käännöksiä vastaan. Mutta 32:ssa pykälässä sanotaan taas asetuksen määräysten koskevan „suomalaisen kirjailijan teoksia sekä ulkomaisenkin, joka *oleskelee Suomessa ja teoksensa täällä ulosantaa*". Muulle ulkomaalaiselle ulottuvat asetuksen suomat oikeudet „osaksi tahi niiden kokonaisuudessa" ainoastaan jos sopimus, vastavuoroisuuden ehdoilla, tehdään sen valtion kanssa, jonka alamaisena hän on.

Onko siis edellinen määräys poikkeus tästä yleisestä säännöksestä, vai onko se mitätön, siksi kun sopimus muiden valtioin kanssa tehdään?

Kuinka tämä ristiriitaisuus on syntynyt havaitaan helposti. Keisarillisen esityksen 6:ssa §:ssä ehdotettiin kaikille viisivuotinen suojelusaika; siis ei siellä ensinkään puhuttu „ulkomaisista" kirjailijoista; erotus niiden ja kotimaisten välillä syntyi vasta hra Ehrström'in vastalauseesta. § 32 taas on semmoisenaan, muuttumatta tullut asetukseen esityksestä.

Nyt on kysymys: onko 6 § muutettu ainoastaan siinä tarkoituksessa, että *kotimaiset* kirjailijat saisivat enemmän suojelusta? Silloin tietysti ulkomaalaisilla, samoin kuin jos esitys semmoisenaan olisi hyväksytty, *ei* ole suojelusta, ennenkuin sopimus on tehty niiden valtioiden kanssa, joihin ne kuuluvat. — Vai tarkoittiko hra Ehrström'in vastalause muutosta myös ulkomaisten kirjailijain oikeuksissa, vaikka § 32 epähuomiosta on jäänyt muuttamatta?

Valtiopäiväin keskusteluista ei tässä kysymyksessä voi tulla varmaan päätökseen. Puhujat ylimalkaan, 6:sta §:stä keskustellaissa, eivät virkkaneet mitään kansainvälisestä sopimuksesta, ja hra Ehrström itse sanoo vastalauseessansa ainoastaan seuraavaa:

Kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaan toinen maa ei ole velvoitettu suomaan toisen maan kirjailijoille suurempaa oikeutta kuin mitä jälkimmäisen maan lait vastavuoroisesti voivat tarjota; ja kuin ulkomaiset lait tässä suhteessa ovat erillaisia, meneteltäisiin ehkä Suomessa oikeimmin, jos vastaiseksi kuljettaisiin keskitietä ja myönnettäisiin, samoin kuin nyt voimassa oleva saksalainen laki tekee, ulkomaalaisille kirjailijoille viisivuotinen turva kääntämistä vastaan siinä tapauksessa, että ovat tehneet pidätyksen suojaksi sitä vastaan.

Emme ota päättääksemme, tarkoittaako tämä lausunto suojelusta ilman sopimusta vai ei. Jätämme asian lakimiesten ratkaistavaksi; suotava olisi vaan että se tulisi selvitetyksi, koska käytännössä ereh-

dys tämän pykälän merkityksestä voi monelle käydä kalliiksi.

Joka tapauksessa on hyvä, että puheena oleva määräys löytyy laissa. Voimaansa päästyään, jos kohta tämä ei tapahdu nyt kohta ja yleisesti, se aina vaikuttaa, että yleinen mielipide yhä enemmän tunnustaa tekijän oikeuksia, niin ett'ei Suomen enää tarvitse hävetä semmoisia tapauksia kuin äsken mainittu ja muita samanlaisia. Onpa jo tätä ennen välistä tekijältä lupa pyydetty ennenkuin käännökseen on ruvettu; niin tapahtui esim. kun Kirjallisuuden Seura tahtoi suomentaa Björnson'in „Kalatytön"; tekijä silloin kerrassansa antoi luvan suomentaa kaikki teoksensa.

Suomen ja Ruotsin välillä on jo aikoja sitten löytynyt kohtia, jotka tekevät kansainvälisen sopimuksen kirjallisesta omistusoikeudesta hyvin suotavaksi. Jälkipainamista viljeltiin ennen muinoin molemmin puolin: Tegnér'in teoksia painettiin Viipurissa ja Runeberg'illa oli, niinkuin hänen kirjeistään J. J. Nordström'ille (Efterlemnade skrifter, II s. 241) nähdään, ikäviä rettelöitä ruotsalaisten jälkipainattajien kanssa. Välisti tehtiin kuitenkin välipuhe ruotsalaisen ja suomalaisen kustantajan välillä, niinkuin esim. kun P. Widerholm Porvoossa painatti ruotsalaisia romaaneja (Läsebibliothek i Finland); ja jo samaan aikaan (1850-luvulla) Z. Topelius kirjoitti luvatonta jälkipainamista vastaan. Nyt ollaan toki niin pitkälle päästy, ett'ei kukaan kunnon kustantaja enää tahdo jälkipainoksella loukata toisen oikeutta; mutta että lainkin turva tässä voipi olla tarpeen, osoittaa seuraava tapaus.

Ruotsissa painettiin 1870-luvun alussa muuan „Svea"-niminen kokoelma eri tekijäin valittuja runoelmia, muiden muassa Atterbom'in, Malmström'in ja Runeberg'in. Näiden runoilijain ruotsalaiset kustantajat hrat F. & G. Beijer, haastoivat Svean kustantajan oikeuteen jälkipainamisesta. Syytetty sakotettiinkin siitä, mitä hän oli ottanut Atterbom'ilta ja Malmström'ilta, mutta otteet Runeberg'in teoksista katsottiin luvallisiksi, koska ei toteen näytetty, ett'eivät ne ehkä olleet otetut Runeberg'in teosten *Suomessa* ilmestyneestä painoksesta. Suomalaisen miehen kustantamia kirjoja saa siis tämän tuomion mukaan jäljitellä mielin määrin; ainoastaan Ruotsin kansalaista suojellaan siinä kohden. Samoin ei ruotsalaisella ole mitään suojelusta Suomessa; jos otaksummekin, että nyt jo (6:n §:n mukaan) on kielletty suomentaa uusi ruotsalaisen tekemä kirja ilman tekijän luvatta, niin aivan varmaan ei mikään estä sen jälkipainamista. — Lopuksi on mainittava, että myös taideteokset kaipaavat kansainvälistä suojelusta; ja seuraus siitä onkin ollut, että suomalaisen taideniekan teoksia välisti Ruotsissa on luvattomasti jäljitelty, joten tuhansien markkojen tappio on voinut syntyä taiteilijalle.

Näitä epäkohtia käy kuitenkin varsin helposti sopimuksen kautta parantaminen: tarvitaan vaan, että ruotsalaiselle Suomessa ja suomalaiselle Ruotsissa myönnetään samat oikeudet kuin oman maan lapsille. Paljoa vaikeampi on kysymys kääntämisoikeudesta.

Suomi voipi siinä kohden vaatia, että suomalaisia kirjoja Ruotsissa suojellaan ruotsinnosta vastaan yhtä kauan kuin Suomessa, siis 50 vuotta tekijän kuoleman jälkeen, ja samoin ovat vieraskieliset Suomessa ilmestyvät kirjat Ruotsissa niinkuin kotona viisi vuotta suojeltavat; muuten voisi Ruotsissa ilmestyä luvaton ruotsinnos kilpailemaan Suomessa ilmes-

tyneen luvallisen kanssa. Onhan mahdollista ja luultavaakin, ett'ei suinkaan jokainen ruotsalainen kustantaja arostelisi käyttää hyväksensä esim. suomalaista historiallista teosta, joka koskee myös Ruotsia, ja siis sielläkin voi saada hyvän menekin.

Mutta näihin vaatimuksiin, jotka meidän puoleltamme ovat aivan välttämättömät, Ruotsin hallitus nykyään voimassa olevan lain nojalla ei voi suostua. Eihän toki käyne laatuun julistaa suomeakin ruotsin „murteeksi", voidakseen antaa sille samaa suojelusta kuin Norjan ja Tanskan kielille. Ja kuinka voi Ruotsissa myöntää Suomessa ilmestyneille vieraskielisille kirjoille suojelusta, jota eivät kotimaisetkaan vieraskieliset kirjat saa nauttia?

Jos siis Ruotsi tahtoo sopimusta meidän kanssamme, niin sen täytyy muuttaa lakinsa. Eikä juuri semmoinen muuttaminen Suomen hyödyksi kohtane suurta vastarintaa Ruotsissa, sillä Suomeen verraten Ruotsi ei ole „pieni kansa", eivätkä siis nuo edellä mainitut syyt kääntämisoikeuden vapauttamiseen enää pidä paikkaansa. Mutta jos kerran poikkeus yleisestä säännöksestä tehdään Suomea varten, niin on hyvin luultava, että omistusoikeuden puolustajat Ruotsissa siitä saavat aihetta uuteen rynnäkkööń tuota kansallista itsekkäisyyttä vastaan; ja siis ehkä vielä saamme nähdä, että Suomi tässä kohden niin sanoaksemme johtaa entisen „emämaan" niille urille, joita Euroopan suuret sivistyskansat jo aikoja sitten ovat käyneet.

Toiselta puolen meidänkin on ruotsalaisille antaminen sama suojelus suomennoksia vastaan, minkä heiltä ruotsinnoksia vastaan vaadimme. Suotava olisi myös, että voisimme ulotuttaa suojelusajan norjalaisille ja tanskalaisille kirjoille yhtä pitkäksi kuin se on Ruotsissa, niin ett'ei täällä ilmestyvä luvaton ruotsinnos voisi kilpailla Ruotsissa ilmestyneen luvallisen kanssa. Semmoisen suojeluksen myöntäminen ei ole kirjallisuudellemme ensinkään haitaksi; päin vastoin on ylipäänsä ruotsintaminen noista „murteista" pelkkää ajan ja vaivan tuhlausta, koska jokainen sivistynyt, joka osaa ruotsia, helposti oppii Norjan ja Tanskan kieltä; — luetaanhan jo meilläkin yleisesti uudempaa norjalaista kirjallisuutta alkuteoksista.

Ja muutenkin kuin oikeuden puolesta olisi hyvin suotava, että sopimus tehtäisiin Ruotsin kanssa. Asialla on toinen puoli, joka ehkä on yhtä tärkeä.

Tunnettu on, kuinka vähän ruotsalaiset tietävät sekä ylipäänsä Suomen oloista, että erittäin Suomen kirjallisuudesta. Suomen kieltä Ruotsissa ei ensinkään lueta, mutta ruotsinkielisetkin kirjamme ovat usein siellä aivan tuntemattomia. Ruotsalaiset syyttävät tästä Suomen kustantajia, jotka eivät muka tarpeellisella toimeliaisuudella levitä ja ilmoita kirjojansa Ruotsissa. Meillä taas sanotaan, että Ruotsin kirjakauppiaat eivät suosi Suomessa ilmestyneitä kirjoja, peljäten että meidän kustantajat, jos näiden kirjat saisivat hyvän menekin Ruotsissa, rupeaisivat kilvan heidän kanssansa ruotsintamaan ulkomaisia kirjoja. Kumpi puoli lienee oikeassa, sitä emme tahdo päättää, varma on vaan että suomalaisen, jos hän tahtoo saada kirjansa luetuksi Ruotsissa, täytyy hankkia itselleen ruotsalainen kustantaja.

Mutta tämä ei suinkaan aina ole kaikin puolin hyödyksi. Seurauksena on muun muassa, että kirjat usein painetaankin Ruotsissa, joka välisti tapah-

tuu, vaikka tekijällä on toinen suomalainen kustantaja Suomea varten; tämä jakaa silloin painoksen ruotsalaisen kanssa. Ja siten saamme etevimpien kirjailijamme teokset tänne semmoisessa muodossa kuin esim. Topelius'en „Vinterqvällar", joissa puhutaan „pappilan *hätävaarasta*" j. m. s.; vieläpä levitetään meillä painoksia Runeberg'in teoksista, joissa *ruotsalainen* meille selittää runoilijamme merkitystä. Olkoonpa tämä selitys muuten kuinka hyvä tahansa; mutta mitä on ruotsalaisia varten kirjoitettu, se ei tässä kohden sovi meille, sillä me luemme kuitenkin Runeberg'iamme toisella tapaa kuin ruotsalaiset.

Nämä esimerkit osoittavat suuntaa, joka jo on vaarallinen: helposti saattaa tapahtua, että Skandinaaviassa ja muualla Euroopassa meidän ruotsinkielistä kirjallisuuttamme yhä enemmän ruvetaan pitämään ainoastaan osana Ruotsin kirjallisuudesta. Että samoin jo nytkin norjalaisia kirjailijoita usein pidetään tanskalaisina, syystä että heidän kirjansa ilmestyvät Kööpenhaminassa, sen on hra K. A. Winter-Hjelm selvästi osoittanut (ks. kirjasta *Striden om norske forfattere og danske forlæggere*).

Tietysti ei aivan sama vaara uhkaa ruotsinnoksia suomalaisista kirjoista, mutta niillekin tuo ruotsalaisten kustantajain valta helposti saattaa käydä haitalliseksi. Olisi siis varsin suotavaa, että Suomen ja Ruotsin välillä kirjallisen omistusoikeuden eri kohdat laillisesti järjestettäisiin; silloin meidän kustantajamme voisivat tehokkaammin levittää kirjallisuuttamme Ruotsiin semmoisella tavalla, että sitä siellä tunnustetaan itsenäiseksi, samoin kuin kansammekin käy omaa, itsenäistä tietänsä valon ja sivistyksen perille.

Kuvaelmia Suursaarelta.

Seuraa minua, hyvä lukija, hetkeksi aikaa rauhaisesta kodistasi Suomen lahden ulapoille. Sinä joka ehkä olet viettänyt elämäsi päivät tyynen kotijärvesi rannalla tai salon honkien suojassa, voit siellä hengittää meren vapaata, raitista ilmaa, nähdä sen pauhaavaa taistelua, ihailla sen rauhallista lepoa. Sinä voit tutustua siellä luontoon, joka jylhyytensä vuoksi on viehättävä, oloihin, jotka ovat sinulle outoja, kansaan, jonka elämänsä puolesta täytyy kestää kovia taisteluja meren valtaa vastaan. Minä pyydän sinua kanssani tekemään pienen retken Suursaarelle. Mutta ehkäpä jo tämä nimi panee sinua vähän arvelemaan, kun muistelet kaikkia niitä kamaloita juttuja, jotka useinkin yksipuolisten kertomusten kautta ehkä ovat tulleet korviisi. Voin kuitenkin täydelleen jo alusta vakuuttaa, ett'ei mitään hengenvaaraa tässä suhteessa ole tarjona. Vaan jos muutoin matka tulee tuntumaan sinusta ikävältä ja sinä kyllästyt seuraani, niin voithan sinä minä hetkenä tahansa palata kotisi suojaan virkistyäksesi retken ikävyyksistä.

I.

Keskellä Suomen lahtea melkein niillä paikoin, jossa se on levein, kohoavat Suursaaren *) autiot kalliot merestä 400—

*) Ei Korkeasaari, niinkuin sanomissa joskus näkee, joka muoto on suoranainen käännös ruotsalaisesta Hogland, Högeland (viimeinen muoto vanhoissa tilikirjoissa).

600 jalan korkuisina. Etäältä ne näyttävät kuin kolme synkeätä pilvenmöhkälettä taivaanrannalla, mutta lähemmäksi tultuasi huomaat, että kaksi kaulainta yhdistää nuo kolme kauas häämöittävää vuorenhuippua, *Pohjaskorkian, Havukkavuoren* ja *Lounatkorkian.* Koko saari onkin vaan vuoriryhmäke, lohaistu irti Suomen maaemästä ja heitetty mereen „laivan laskemasijaksi, merimiesten pään menoksi". Sen kalliot ovat vuosisatoja onnellisesti kestäneet myrskyisen meren ankaroja hyökkäyksiä — paikka paikoin vaan nämä ovat uurtaneet jonkun hietarantaisen lahdelman tai kivisen poukaman. Niin avonaiset ovat rannat merta vastaan, että tuskin ainoatakaan kelvollista satamapaikkaa löytyy aluksien turvaksi. Korkeat vuoret suojaavat kuitenkin itärannalla olevia kyliä merituulia vastaan.

Jos tahdot vaivata itseäsi kiipeämällä noille kallioille, niin luullakseni se kyllä vaivan maksaa. Jos samalla haluat nähdä yhtä noista Suursaaren kolmesta valotornista, niin voit astua Pohjaskorkialle, jonne on helpoin tulla, koska sinne vie jotensakin hyvä tie, miten paljon muuten teitten hyvyydestä voi puhua siellä, missä useinkin ainoastaan tottunut silmä voi tieksi huomata jälkien kulumat kallioilla ja louhikoilla. Laajemman kuvan saaresta voimme kuitenkin saada, jos nousemme esim. saaren keskellä olevalle Mäelle. Oikealla puolellamme luoteessa näemme jylhän Havukkavuoren, jonka rotkoisuus ja kolkkous on synnyttänyt kansassa tarun harmaapartaisesta, pitkäviittaisesta Havukkavuoren-ukosta, joka öisin kahdentoista aikana käy kummittelemassa, vaan päivällä asuu vuorilinnassaan. Totisena, jäykkänä Havukka kuvastelee muotoaan edessä olevaan Liivalahdenjärveen, jonka rantoja synkkämieliset havupuut varjoavat. Jalkaimme juuressa pieni Veteljärvi värehtelee vihureista ja somistelee samoin kuin tuo kukkuloiden välistä vilkkuva Ruokolahdenjärvi partaitansa sievillä järvenkukilla. Siellä täällä näemme vihantoja paikkoja — suursaarelaisten niittyjä. Etelämpänä vasemmalla kohoaa Lounatkorkia, kaikista korkein. Havu- ja lehtipuut sekaisin verhoavat sen rinteitä ja antavat sille vähemmin kolkon muodon; Lounatjärvi suutelee sen juuria. Luo silmäsi sitten tuonne aavalle merelle, jonka siinne kaukana, kaukana yhtyy taivaan sinikanteen! Harvoin sen levoton luonne sille sallii rauhaa, luonnon juhlahetkinä vaan sen pauhu on vaiennut. Silloin avaruuden hiljaisuus puhuu sydämellesi äänettömyyden mahtavata kieltä. Mutta tällä hetkellä sen rinta riehuu, sen mieli on taisteluun. Katso tuolla syvällä jo aaltojen harjat kuohahtelevat, vaahtoinen vaippa niitä peittää. Tultuansa lähemmäksi maata ne kokoavat voimansa viimeiseen taisteluun elämänsä puolesta, mutta särkyvät murtumattomia kallioseiniä vastaan kimalteleviksi vesipisaroiksi, joita tuulen voima lennättelee kauas maalle. Ranta vaan huoahtaa jokaisesta semmoisesta ottelusta. Mutta tämmöinen ilma sehän onkin merenkulkijan mieleen. Sinä voitkin huomata, kuinka kymmenittäin laivoja laineitten harjoilla kilvan kiistelevät täysin purjeen tai höyryä tupruavina päästäksensä matkansa perille, muutamat tuoden ulkomaan kalliita tavaroja, toiset taas vieden Suomen ja Venäjän tuotteita kaukaisille maille. Jos kyllästyt tähän katselemiseen, niin käännä silmäsi pohjaiseen päin, josta Suomen sadat saaret tummana vyönä kuumoittavat, ja anna ajatuksesi liitää kotiseutusi rakkaille aloille, tai suuntaa pitkäsilmäsi (kiikarisi) eteläänpäin, niin voit lähettää veljellisen tervehdyksen Viron etäältä siintäville rantamille. Voithan

sinä täällä, missä ainoastaan Suomen ja Viron rannat sekä avara taivas rajoittaa sinun näköpiiriäsi, mielessäsi yhdistää nuo kaksi kovien kohtaloitten erottamaa veljeskansaa, vaikkapa vaan sinun haaveksimisesi ovatkin hetken herättämiä!

Olemme siis jo täältä nähneet, että vuoret täyttävät pikimmiten koka saaren. Ne sisältävät paitse tavallista Suomen manteressa ilmestyvää kivilajia myöskin porfyyria, lyijyä, sanotaanpa elohopeasuoniakin niissä löytyvän. Ensiksi mainittua lajia, jota asiantuntijain mukaan löytyy runsaasti, rupesi eräs venäläinen yhtiö lohkomaan vuorista muutamia vuosia sitten, vaikka koko tulos yritykseen käytetyistä sadoista tuhansista oli ainoastaan muutama jaalallinen katukiviä, joiksi porfyyria hakattiin ja jotka kuljetettiin Pietariin. Koko hanke raukesi syystä tai toisesta. Vielä nytkin on kuitenkin suuria porfyyrialoja kahden eri yhtiön hallussa, joista toinen kuuluu olevan venäläinen, toinen saksalainen; niin että vielä on toiveita tästä saaren toimeentulolle varsin tärkeästä työstä .Suurta hankaluutta asialle tuottaa se seikka, ett'ei Suursaaren rannalla löydy kelvollista satamaa, jossa kuljetusalukset voisivat olla turvassa kovia tuulia vastaan. Ainoastaan Suurenkylän lahden voisi ehkä suurilla uhrauksilla saada tarkoituksenmukaiseksi. Vaikka siis vasaran muodostamia kiviä ei ole valmistunut suuremmassa määrässä, löytyy kuitenkin useilla paikoilla Suursaaren rantaa meren sorvaamia kauniita vierinkiviä, jotka sopisivat varsin hyvin katukiviksi. Vierinkivikankaita tapaamme muuten keskisaaressakin, jotka muistuttavat niitä aikoja, jolloin Suomen lahden laineet vierivät niiden yli ja muodostivat Suursaaresta useampia kallioryhmiä ja salakareja.

Luonnollista on, ett'ei tämmöisellä kiviperäisellä maalla kasvillisuus suinkaan voi olla rehevä. Erehtyisi kuitenkin, jos luulisi että täällä ainoastaan on paljaita kallioita ja kiviä. Vuorien välisissä laaksoissa ja harvaisesti myös vuorilla kasvaa havupuita, ja puhutaanpa Suursaaressa „Valkiankallion korvestakin". Vanhimmat asunnot ovatkin rakennetut oman maan tavarasta, mutta nykyään kaikki rakennustarpeet sekä asuntoihin että veneihin tuodaan mannermaalta. Aikoinaan kerrotaan kasvaneen oikein „tukkimetsän", vaan kova myrsky v. 1824 sen hävitti, josta tapauksesta vielä nytkin näkyy paikoittain maassa makaavan suuria lahonneita puita. Niittyjen rasia somistaa kaunis koivu, joka myös on tunkenut juurensa kallion rakoihin ja hiukan pehmentää sen kovaa muotoa. Siellä täällä tapaa leppiä, haapoja. Useammin pihlaja tai soma saarni ilahuttaa silmääsi täällä kivien ja kallioiden keskellä.

Milloin kalastaja ensi kerran rakensi matalan majansa tänne meren selälle? siinä kysymys, johon sinä ihmisiltä voit saada yhtä vähän selvitystä kuin noilta mykiltä vuorilta. Että se merenkulkijoille oli tunnettu yhtä aikaisin, kun heidän purtensa alkoivat piirrellä Suomenlahden ulapoita on aivan luonnollista, koska sen asema ja korkeus teki sen heille tien osoittajaksi päivällä, samoin kuin sen kolme valotornia öisin nyt ohjaavat purjehtijan laivaa. Vuosisatoja on kuitenkin siellä ihmisiä asunut, sen tiedämme varmaan, ell'emme tahtoisikaan uskoa, että lappalaisia siellä on asunut, joista nimi „Lapinlahti" muistuttaa, ell'emmekä yhtyisi kansantaruun, joka antoi munkkien Alttarkalliolle rakentaa nykyään hävitetyn kivitarhan, jonka keskellä löytyi muka alttarina käytetty suuri latuskainen kivi

toisen jalanveroisen' kiven päällä. Ensimmäisistä Ruotsin valtakunnan tilikirjoista Suomen valtioarkistossa tiedämme nimittäin, että Suursaaresta v:n 1540 paikoilla maksettiin kruunulle veroa 27 leiviskää kaloja, ja että se ynnä muut ulkosaaret sen itäpuolella kuului Viipurin ja kohta sen perästä Koiviston seurakuntaan.

Paremmin tiedämme, *mistä* saaren asujaimet ovat tulleet. Siihen antaa vastauksen kielimurre, siihen myös osaksi viittaa kansantaru. Edellinen osoittaa, että Virolahden tienoilta eli länsi- ja itämurteen rajalta ensimmäiset asukkaat ovat Suursaareen saapuneet; sillä tämän saaren kielessä löytyy aineksia kummastakin Suomen päämurteesta. Kansa taas kertoo, että eräş talollinen Virolahden Kiislahdesta oli kerran matkalla Viroon. Yöksi hän ankkuroitsi Suursaaren rannalle nykyisen Kiiskinkylän paikoille. Mutta sattuipa mies nyt näkemään kauniin unen, jonka johdosta hän päätti jäädä siihen ja pyysi lupaa saaren asukkailta, joita silloin jo löytyi nykyisessä Suuressakylässä. Nämä suostuivatkin anomukseen sillä ehdolla, että tulokkaat rupeaisivat heidän lampaanpaimenikseen. Tästä muka Kiiskinkylä sai alkunsa. Vielä nytkin löytyy Kiiski-nimisiä useampiakin viimeksi mainitussa kylässä.

Miten onkin, kansaa on karttunut, niin että vuodesta 1841 Suursaari lähellä olevan *Tyttärensaaren* kanssa muodostaa itsenäisen seurakunnan, jolla on oma pappinsa ja kaksi kirkkoa, yksi kummassakin saaressa. Tosin asukasmäärä ei ole aivan suuri: noin 1200:n hengen paikoilla, joista 700—800, sijoitettuina kahteen eri kylään, tulee Suursaaren osaksi. Mutta tässäkin on niin kylliksi, että useimmat vaivaloisesti vaan voivat saada elatuksensa. Maastansa he eivät suinkaan voi hankkia sitä; sillä mitään kellertäviä viljavainioita sinä et siellä huomaa, etkä tuommoisia avaroita niittyjä, joista manterenmies niittää talven tarpeet karjallensa. Nimeksi tosin joka talolla on vähä niittyä, mutta hyvästikin hoidettuna se useimmiten ei voi antaa talveksi ruokaa yhdelle lehmälle. Pikkuisia „tuhlimaita“ (potaattimaita) näet siellä täällä, vaan tulos niistäkään ei ole suurempi, kuin että se riittää siksi kun saarelainen syksyllä Virosta hankkii talven tarvittavat. Ennen kaikkea se kuitenkin on meri, jonka uhkuvasta rinnasta hän imee elinvoimansa. Mereen hän kylvää, merestä hän satonsa korjaa. Kalanpyytö on hänen varsinainen elinkeinonsa. Kun kevään aurinko on sulannut lumen vuorilta, kun meri taas vapaana hengittää, silloin alkaa myös vilkkaampi liike saarella. Jaalat mereen, ja pieninkin talo lähtee johonkin läheiseen kaupunkiin hakeaksensa suoloja kohta alkavaa kutuaikaa varten. Nuotat laitetaan kuntoon. Johonkin kalliorotkoon kaadetaan kiehuvaa vettä ja siihen valetaan kuumennettua tervaa, jossa sekanesteessä nuotat kastetaan saadakseen ne kestäviksi, ja sitten ne kuivataan joko kalliolle hajoitettuina tai „kärytpuihin“ ripustettuina. Nuotat jaetaan suuriin, jotka vaativat kahdeksan henkeä, ja pieniin, joita vaan kuusi hoitaa. Erotus ei ole yksistään niiden suuruudessa, vaan siinäkin että edellisten pyytämät kalat jaetaan kylän noin 60:n talon kesken. Pienien nuottien osakkaita taas on ainoastaan 2—4 taloa kussakin. Luonnollista on sentähden, että nämä viimeksi mainitut osoittavat paljoa suurempaa huolta ja intoa työssään kuin suurennuotan väki, ja niille pannaankin saaren rotevinta kansaa, jota vastoin vanhanpuolisia miehiä ynnä naisia enimmiten saa nähdä suurilla nuotilla. Toukokuun lopulla kutuaikaa alkaa ja kestää

aina juhannukseen saakka — aika, jolloin myrskysäät ovat suursaarelaisen pyydölle samaa kuin halla maamiehen viljalle. Silloin vaaditaan kestävyyttä yhtä suuressa määrässä kuin ankarimmassa maatyössä.

Mutta — seuratkaamme mukana jollekin kalaretkelle. Päivä on jo puolessa; hengetön tyyni vallitsee: sen vuoksi ei ole enää aikaa viipyä kotona. Nuotat lapetaan haapioihin, voimakkaat kädet tarttuvat airoihin, ja nytpä pannaan aika kiistaa, että ajoissa jouduttaisiin parhaimmille apajoille. Kun apaja on saatu omaksi, niin iltapäivän kuluessa tuon tuostakin käydään katsomassa soretta — pulakkeita eli kuplia vedessä niillä paikoin, joilla kalaparvi liikkuu — tai tarkataan, näkyykö vedenpinnassa uivan kalalauman väreitä. Jos ei mitään syytä ole soutaa nuottaa mereen odotetaan auringon laskua. Kun viimeisetkin rusopilvet taivaalla ovat vaalenneet, silloin on iltavedon aika. Nuotta „potkitaan" mereen, ja sill'aikaa kun väki vetää sitä maalla käsivoimin (veivit, joita useammissa paikoin manteressa käytetään, olisivat rotkoisilla kallioilla hankalat liikutella), niin perämies pysyy nuotan perillä valmiina päästämään sitä auki, koska se melkein joka apajassa tarttuu kiinni jonkun paaden taaksi tai sompa joutuu kivenrakoon. Saalis tällä kertaa ei ole niin runsas, että heti vedettäisiin toinen apaja. Pannaan sen vuoksi kaloja kiehumaan ja asetutaan leimuavan tulen ympärille, jossa jokainen koettaa hankkia itselleen niin mukavan aseman kuin mahdollista. Pianpa tuossa yksi jo niin makeasti nukkuu, ett'ei suinkaan luulisi kallion olevan hänen polstarinaan eikä kiven hänen päänaluksenansa; toinen piippukyssä suussa tuijottaa tuleen ja miettii varmaankin painavia asioita: hänen päänsä vähä väliin nyykähtää kalliota vasten. Muut joko seuraavat näitten esimerkkiä tai keskustelevat „päivän kysymyksistä". Joskus kuuluu korviisi oudonlainen laulu: suomea se ei ole, ruotsia täällä et kuule. Tutuilta tuntuvat sanat kuitenkin: virolaisia miehiä ja naisia, joita keväiksi joukoittain tulee saarelaisten nuottamiehiksi, on yhtynyt sekaäänisesti laulamaan jonkun kauniin laulun armaasta Eestimaastaan tai kaaltaalla huolehtivasta immestä.

Mutta, ei ole enää aikaa loikoa, „pimeintä aikaa" täytyy koettaa. Saalis lupaa hyvää, ja sen vuoksi kohta koittavan aamun hämärässä kaikki väki jaloilleen. Kuteva hailikala, joka ynnä siika on ainoa, jota Suursaaressa pyydetään, on ilmestynyt näillä paikoin, ja siitä syystä tänne kymmenittäin haapioita soutelee. Nytpä syntyy aika hälinä ja kiire. Vielä on toisella puoli nuottaa meressä, kun jo toinen aitaa oman nuottansa hänen ympärilleen. Ja kun viimein on saatu haapio niin täyteen, että parraspuut vaan ovat vedestä yläällä, soudetaan kiiltelevät hailit kotiin, jossa ne mitataan, ruokitaan, virutellaan ja suolataan suuriin tynnyriin „viroreisua" varten. — Ilma pysyy yhä kauniina, eipä siis ole lomahetkeä kotona levähtääkään. Uudestaan soudetaan virstoittain, uudestaan katsellaan soretta ja vedellään nuottaa; niin että parhaimmalla kutuajalla moni pariin kolmeen vuorokauteen ei ole tilaisuudessa suuresti silmiään ummistaa. Mutta hän tietääkin, että nyt on pyydön aika, että tämä aika voi tehdä hänen talvensa joko huolettomaksi tai jättää puutteen tulevan ajan kumppaniksi. Sen vuoksi hän panee kaikki voimansa liikkeelle ja osoittaakin tuota kestävyyttä, jonka me yleensä tunnemme

suomalaisissa. Ennen juhannusta kaikki saatavat ovat jo tynnyrissä ja suursaarelainen valmistaksen Viroon, jossa hän vaihtaa silakkansa elämänsä tarpeiksi. Vaan — siitä toisella kertaa lähemmin.

Kotimaan kirjallisuutta.

Kaunokirjallisuutta.

R. Hertzberg, Dikter. Helsingfors, 1880. 4 Smk 50 pen.

O. M. Reuter, Karin Månsdotters saga. Med teckningar af C. Larsson. Helsingfors, K. E. Holm, 1880. 8 Smk, kans. 12 Smk.

Gånge Rolf, På fria banor. Dikter. Helsingfors, G. W. Edlund, 1880. 1 Smk.

Aikamme on ohjelmien aika. Lienee siis myös luvallista kysyä, mihin määrin nuoret runoilijamme noudattavat sitä ohjelmaa, jonka Runeberg, sekä teoriiassa, arvosteluillaan, että myös käytännössä, omilla teoksillaan, on antanut kotimaiselle runoudellemme.

Tuo ohjelma ei suinkaan ole „liberaalinen“, „yksityisen vapaus“ on siinä melkoisesti supistettu. Ja kuitenkin se sisältää ainoastaan yhden pykälän: runossa olkoon muoto ja ajatus yhtä. Se on: muoto ei saa olla tyhjä, ilman sisällyksettä, vaan toiselta puolen sisällys ei saa olla runollista muotoa vailla.

Tämä sääntö näyttää kyllä yksinkertaiselta; vaan Runeberg'in kannalta katsottuna se kuitenkin sisältää paljon. Ensin, sisällyksen puolesta, ett'ei lauleta „Pohjan voimista“ ja „runollisesta kotkasta“, vaan semmoisista aineista, joista runoilijalla on ollut oma, alkuperäinen tunne. Ja ett'ei ole aivan helppo täyttää tätä vaatimusta, se nähdään jo siitä, että vielä nyt Ruotsin nuorimmat runoilijat välisti osaavat ikuisesti laulaa „vaikkapa naulasta“.

Hra Hertzberg sitä vastaan näkyy ylipäätään muistavan tätä ohjelman osaa. Tosin löytyy hänen runokokoelmassaan pari kappaletta, jotka vivahtavat „kotka“-runouteen (*Framåt, Der vore ljus och fröjd*), ja kun hän virittää kanteleensa laulaaksensa tilapäärunoja, niin runotar ei aina ole altis seuraamaan hänen kutsumustansa. Mutta onhan tuo neiti vähän itsepäinen; ja erittäin juhlissa tekee hänkin välistä poisjäämisellään „skandaalin“; emmekä siis tahdo liian ankarasti moittia hra H:iä, jos hän semmoisessa hätätapauksessa turvautuu runouden yleiseen lauseaarteesen. — Samoin myönnämme mielellämme, että „Punkaharjulla“ on kovin vaikeata laulaa mitään uutta, sitten kun Topelius on laulanut Kangasalan harjulla, ja hra H:n kunniaksi on luettava, että semmoinen rohkea yritys ei ole kokonaan mennyt myttyyn.

Mutta useammissa hra H:n runoelmissa on kaunis ja runollinen aate, ja mielellämme kuuntelemme häntä, kun hän kuvailee Elnansa kyyneleitä „kesäsateeksi“, mielellämme katselemme hupaista „lastenlasten menuettia“, ja milt'ei hartaudella luemme hänen ylevän kertomuksensa „Taivaan häistä“. Että hänessä todellakin on lyyrillisen runoilijan taitoa saattaa lukijaa enemmän aavistamaan kuin lukemaan laulajan aatetta, sen hän selvästi osoittaa esim. pienessä, mutta kauniissa runoelmassaan:

De några orden.

Kom luta emot min skuldra
Ditt lilla hufvud, så der!
Och hviska som förr så ofta,
Att du mig håller kär.

De orden äro ej många,
Dock mer än den skönaste dikt,
Och mera än konstnärn drömmer
Det göms i din blyga bikt.

Omätliga himlarymder
De orden öppna för mig;
Det ljufvaste jorden eger
Jag jublande famnar i dig.

Hra Reuter puolestansa on jo historiallista ainetta valitsemalla pitänyt huolta siitä, ett'ei hänen runoelmansa olisi tarpeellista sisällystä vailla. Vieläpä hän on niin tarkkaan noudattanut historiaa, että hän meille kertoo, kuinka Kaarina on puettuna *i skillertkjol*, ja kuinka hän juopi *malvasir och assoj klar*, joka tietysti vaikuttaa sen, että hänen täytyy selittää näitä outoja sanoja erinäisessä liitteessä, josta myös saamme tietää, mihin määrin tekijä eri kohdissa perustuu historiallisiin lähteihinsä. Meistä olisi ollut parempi, jos itse runoelmat kaikissa paikoin olisivat olleet omana selityksenänsä; ja tärkeämpää kuin historiallinen todenperäisyys on meistä runollinen, joka vaatii että saamme selvän ja täydellisen kuvan aineesta s. o. Kaarina Maununtyttären luonteesta ja kohtalosta.

Semmoisen kuvan tahtoo tekijä antaa meille kertomalla 14 erinäistä kohtaa Kaarinan elämästä. Muutamissa niistä kuvista on kyllä selvä ja runollinenkin sisällys (esim. IV. *På Mälarvåg*, VIII. *Börd och adel*); vaan muissa taas on sisällys jokseenkin vähäpätöinen (esim. XIII. *Kathrinedal*). Mutta vielä pahempi on, että tämä runokokoelma kokonaisuutena ei ensinkään täytä tarkoitustansa. Voipi sanoa siitä, mitä Runeberg on sanonut runoelmasta „Sveriges Anor": periaate siinä ei ole muuta kuin kuollut kronologiia, jota paljoa täydellisemmin voi oppia muutamasta sivusta jossakussa historiassa. Kaarinan sisällisen elämän kehityksestä, jonka tietysti pitäisi oleman runon pääkohtana, emme saa täydellistä kuvaa. Syy siihen on erittäin VII runo (*Löftet*).

Eerik kuningas on rakastunut Kaarinaan, ja mustasukkaisuudesta hän on murhauttanut hänen nuoruudenystävänsä Maksimilianin. Kansa syyttää Kaarinaa tästä murhasta, ja surullisena menee tämä vanhempainsa luo, saadakseen heiltä lohdutusta. Hän astuu heidän mökkiinsä ja lankeaa itkien äitinsä syliin. Tämä ei virka mitään, vaan:

Tyst är i låga kojan; hon känner sakta blott
Af moders arm en tryckning, det är som om hon fått
I den ett himmelskt löfte, en ljuflig aning, att
Bak molnen stjernor skymta likväl i kolsvart natt.

Isä taas nuhtelee Kaarinaa hänen rikoksestansa, mutta siihen nyt tytär vuorostansa ei vastaa mitään; vaikka sortuneena hän kuitenkin pysyy lujana, ja pois mentyään hän lupaa saavuttaa takaisin kunniansa tulemalla Eerikin ja Ruotsin kansankin tosikuningattareksi „niin nimeltä kuin jalolta mieleltäkin". Tämän lupauksen ensimmäinen kohta kyllä käy toteen: Kaarina kruunataan kuningattareksi, ja isä on tyytyväinen. Mutta lukija ei tyydy siihen, että Kaarina saa kuningattaren nimen, hän odottaa lupauksen toisenkin osan täyttämistä. Ja todella näyttääkin Kaarina kahdeksannessa runossa laupiasta mielialaansa, luvatessaan apuansa rouva Märtha Sturelle — mutta tätä lupausta hän ei täytä: yhdeksäs runo kertoo Märthan pojan, Niilon, murhatuksi. Kuningattarena Kaarina ei toimitakaan

mitään koko runoelmassa, sillä kruunausta seuraa kohta Eerikin vangitseminen. Samoin saamme kyllä 13:ssa runossa tietää, että Suomessa puhuttiin Kaarinan hyvistä avuista ja että häntä rakastettiin — mutta minkätähden, se jääpi tekijältä selittämättä.

Gånge Rolf on vasta-alkava runoilija, eikä siis ole liioin moitittava, jos hän vielä sepittää „voima"-runoutta (hänkin on kirjoittanut kappaleen *Framåt* j. m. s.). Hyvin luultava on, että tekijä itse vielä uskoo kaikkia niitä kauniita sanoja tappelusta ja voitosta, jotka näyttävät muille vähän kuluneilta. Mutta toiselta puolen osoittavat useat kappaleet, että tekijä todellakin tahtoo käydä „vapaita uria": hän laulaa Bismarck'ista, Beaconsfield'ista, Sprengtporten'ista j. n. e., vieläpä hän suurella innolla (onnistuneessa runossa *Xerxeståget*) puolustaa yksityisen itsenäisyyttä „yleistä mielipidettä" vastaan. Jos tekijä voipi astua vielä edemmäksi näillä urilla, niin hän tosiaan ei enää tarvitse käydä semmoisia vanhoja polkuja kuin runoissa *Vikingens afsked*, *Ormen långe* j. m. s., samoin kuin hän jo nyt näkyy kokonaan jättäneen tuon runoilijain ikivanhan mieliuran: rakkauden romantillisen metsätien (tahi ehk'ei vielä sitä löytäneen?).

Jos kohta ei voi näiltä nuorilta runoilijoilta vaatia, että he voisivat meille esittää niin korkeita aatteita kuin Runeberg, niin sitä ankarammin saapi heitä moittia, jos he eivät muodon puolesta ole käyneet Runeberg'in koulua. Tässä kohden on heillä isänmaallinenkin velvollisuus. Usein kuuluu näet Ruotsista lauseita semmoisia kuin: „suomalaiset eivät osaa virheettömästi kirjoittaa eikä puhua ruotsia". Ja jos näissä lauseissa kyllä on paljon totta, esim. mitä sanomalehtiin ja väitöskirjoihin tulee, niin olisi kuitenkin runoilijoiden huolta pitäminen siitä, ett'ei sanota: nyt ei enää Runeberg'in maassa osata laulaakaan ruotsiksi. — Pahoin pelkäämme kuitenkin, että puheenalaiset runoilijat voivat antaa aihetta semmoiseen tuomioon.

Tosin havaitsemme ilolla, ett'eivät he tahdo meidän maahamme istuttaa ylellisen kaunopuheliaisuuden puuta, jonka kiiltävissä hedelmissä Runeberg, esim. arvostellessansa kappaletta „Sveriges Anor", näytti usein olevan mädänneen sisuksen Semmoista kuin „Luften käns af segerfanor sval" emme ole löytäneet Gånge Rolfin „voima"-runoelmissakaan. Päin vastoin hänen ja hra Reuter'in lausetapa välistä muistuttaa, että „on maamme köyhä, siksi jää". (Runossa *Islandsfararne* ovat muutamat värssyt pelkkää proosaa). — Mutta muissa kohden on näiden runoelmien muoto niin vaillinainen, ett'ei niitä voi ensinkään verrata siihen, mitä tätä nykyä Ruotsissa kirjoitetaan, saatikka Runeberg'in teoksiin.

Hra Hertzberg esim. on muun muassa mukaellut Kalevalan Aino-runoja kuusimittasäkeillä. Nyt on kyllä myönnettävä, ett'ei Ruotsin kielellä vielä ole yhtäkään riittävää metriikan oppikirjaa, mutta semmoisista mallikirjoista kuin Hirvenhiihtäjät, Hanna ja Jouluaatto ei ole ylen vaikeata itsen löytää sääntöjä tälle runomitalle. Vaan sitä hra H. ei näy koettaneenkaan, ja seuraus onkin, ett'eivät hänen säkeensä ensinkään ole niin sointuisia kuin Runeberg'in. Usein ne päinvastoin niin sanoaksemme juoksussansa rikkovat; semmoisia selviä pitkälyhyitä (trokaioita), kuin *egen*, *mera*, *Aino* käytetään alkupitkän (daktyylin) asemesta. Sitä Runeberg hyvin harvoin tekee: Hirvenhiihtäjäin ensimmäisessä runossa, joka on hra H:n Aino-runoa pitempi, olemme löytäneet ainoastaan pari kolme sem-

moista runojalkaa, kun sitä vastoin niitä hra H:llä on yli kolmekymmentä. Jossakin määrin sallittavia trokaioita, s. o. semmoisia, jotka toki paremmin voi pidentää daktyylin arvoisiksi (esim. *henne*, *hemmet*) — niitäkin Runeberg käyttää hyvin varovasti — löytyy varmaan joka neljännessä säkeessä hra H:llä. Välisti on useampia trokaioita samassa säkeessä niinkuin esim..

Denna solljusa bygd med dess *milda* vänliga skönhet.

Päin vastoin tekijä usein käyttää semmoisia raskaita daktyyleja kuin

Rymlig nog är min faders stuga, *varm nog min* moders

Hra H. kuuluu aikovan vaihtelevalla runomitalla mukailla ruotsiksi koko Kalevalan, saadakseen kansallisrunomme muka enemmän vastaavaksi nykyajan runollista aistia. Itse yrityksestä on vaikeata edeltäkäsin sanoa mitään, mutta tästä näytepätkästä päättäen olisi varsin suotava, että hän ennen teoksensa ilmestymistä huolellisesti tarkastaisi sen muotoa, sillä muuten tuo teos ei ole tuottava kunniata hänelle eikä Suomelle, ei ainakaan Ruotsissa, jossa, niinkuin jo on sanottu, paremmat runoilijat paljoa tarkemmin noudattavat metriikan sääntöjä. Niitä vastaan hra H. ei ainoastaan Ainorunossansa riko: muissakin runoelmissa tavataan samanlaisia liian keveitä trokaioita daktyylien tahi anapestien seassa, ja viimeksi mainitut taas ovat usein liian raskaita. — Sitä vastaan tekijä säkeitänsä rakentaessaan ylipäänsä tarkoin noudattaa sanojen loogillista korkoa. Eikä ole juuri paljoa sanottavaa sitä tapaa vastaan, jolla hän säkeet värsyiksi yhdistää. Muistuttakaamme kuitenkin, että runossa „Sommarregnet" loppusointu kerran puuttuu. Tämä ei itsestään merkitse paljoa, jos ei saa pitää sitä osoitteena siihen, että hra H:llä vielä on sama mielipide kuin hänellä oli kirjoittaessaan „Kalevalan alkusanat" (Lännetär, VI), nimittäin että nykyajan runoissa aivan säännöttömästi toisinaan kävisi laatuun käyttää loppusointua, toisinaan ei. Semmoinen vaihtelevaisuus ei ensinkään sovellu nykyajan runolliseen aistiin: Kalevalan mukaelmassa käytettynä se epäilemättä vaan pilaisi runon yksinkertaisesti viehättävän luonteen.

Hra Reuter'in säkeet taas sujuvat yksityisinä melkein paremmin kuin hra H:n, mutta tämä parempi sointu on usein saavutettu siten, että lauserakennus loukkaa ajatusoppia. Hän kertoo esim. Kaarinasta, kun tämä istuu äitinsä vieressä hedelmiä myymässä:

På henne blickade hög och låg
Från korgen opp,

joka ei voi merkitä muuta kuin että katselijat istuivat kopassa. Samoin

Nyss i den gamla katedralen
Jag vandrade vid Auras våg,

jossa sanotaan, että Aurajoki lainehtii kirkossa. Vieläpä:

En klang af glas
Förnam hon till sist, som trampades på,

jossa lukija itse saapi arvata, mihin sana *som* kuuluu.

Usein on sanojen järjestys semmoinen, että ensin melkein täytyy ne aivan väärin ymmärtää. Esim.

Nu satt hans broders maka der
Med sina älsklingar de små,
Som täcka blommor, röda bär,
Dem perlbandslikt de trädt på strå,
Åt modren räckte.

Ensin aivan välttämättömästi luullaan lasten olevan kukkasia tahi marjoja. Ylipäänsä semmoinen lauserakennus kuin viimeksi mainittu, jossa täytyy ajatella pari

kolme ajatusta yht'aikaa, on kokonaan proosallinen, sillä se hävittää runoelman soitannollisen puolen eli rytmin. Tämä vaatii, että yksi säe kokonaisuutena vastaa toiseen samanlaiseen, ja niin onkin laita esim. Sven Tuuvassa tahi Wilhelm von Schwerin'issä, jossa melkein joka säe sisältää täydellisen ajatuksen. Herra R. puolestaan pakottaa meitä usein lukemaan kaksi värssyä tahi useammankin yhtä mittaa, jos tahdomme saada täydellisen ajatuksen, ja tällä lailla runoelmaa lukiessa syntyy aivan toisenlainen rytmi kuin on tarkoitettu. Niin esim. pitäisi oikeastaan edellä mainitut säkeet „Tyst är i låga kojan" j. n. e. kirjoittaa näin:

Tyst är i låga kojan.
Hon känner sakta blott af moders arm en tryckning,
Det är som om hon fått af den ett himmelskt löfte,
En ljuflig aning, att bak molnen stjernor skymta
Likväl i kolsvart natt.

Helposti nähdään ett'eivät loppusoinnut *blott—fått*, *att—natt*, siinä enää toimita mitään.

Gånge Rolfillakin on välisti samanlaisia virheitä, mutta ylipäänsä hän osaa antaa runoelmillensa oikean rytmin. Sitä vastaan on hänellä vielä paljoa suuremmassa määrässä kuin hra H:llä yksityiset säkeet vaillinaisia. Säkeihinsä hän usein mättää sanoja aivan huolimatta sekä korosta että laajuudesta. Niin on esim. laita runossa *I galopp*, jossa epäilemättä jok'ainoa lukija tämmöisellä tavalla lukee ensimmäisen säkeen:

Spring min *frus*tande *hingst*, *bär* mig *stolt* på din *rygg*.

Seuraavat säkeet luetaan myös hyvin tällä tapaa; vasta viidennessä havaitaan, että runomitta oikeastaan on aivan toisenlainen:

Och hvart *barn*domens *tjus*ande *min*ne som *flytt*.

Mutta sanoopa tekijä itse juuri samassa runossa pegaasinsa „ontuvaksi", ja koska hän niin hyvin tuntee itseänsä, emme tarvinne kehoittaa häntä vast'edes enemmän korjaamaan runoelmiensa muotoa, sillä luultavasti ei häntä itseäkään kauan huvittane „laukata" semmoisella raajarikkoisella hevosella, semminkin kun hän voi sepittää runoja, jotka muodonkin puolesta ovat niin kauniita kuin esim. *Blondel*. Ei kuitenkaan haittane viitata siihen, ett'ei pegaasia juuri paranneta kirjoittamalla semmoisista aineista kuin *Riddarens vif* ja *Ormen Långe*. Vanhanaikaista lausetapaa jäljetellessään tulee runoilija kirjoittamaan „knittelvärssyjä", joiden omituisuuksia sitten helposti tarttuu muihinkin runoelmiin.

Emme tahdo jatkaa tätä muodon tarkastusta; se lukija, jota tämmöiset kysymykset miellyttävät, voipi helposti runoelmista löytää enemmän todistuksia siitä, että niiden tekijät eivät juuri näy muodon puolesta käyneen Runeberg'in koulua.

Mutta eihän koko syy tähän ole ainoastaan tekijöiden. Jos he tietäisivät yleisöllä olevan tarkan korvan, joka voisi arvostella näitä muodon vaillinaisuuksia, niin he epäilemättä rakentaisivat säkeensä suuremmalla huolella. Vaan juuri tämä huolimattomuus osoittaa, mitä myös muilla aloilla on nähtävänä, että kielitunne, mitä ruotsiin tulee, maassamme ylimalkaan on kovin heikko ja epäselvä; yleisöllä melkein ei missään ole vahvaa vakuutusta siitä, mitä kielessä on oikeata ja mitä virheellistä. Kummako siis että runoilijatkin antavat „kielikysymykselle" vasta viimeisen sijan ohjelmassansa.

Kirje Helsingistä.

13 p. Tammik. v. 1881.

Ruotsin sanomalehtien arvostelut Suomen oloista. — Odotettu asetus Suomen kielen oikeuksista. — A. E. Nordenskiöld.

Kun joku suomalainen matkustajana käypi Ruotsissa, niin hänen korviinsa joka haaralta suhisee vakuutuksia siitä, että kaikista maista ja kansoista ei mikään ole ruotsalaisille niin rakas kuin juuri Suomi ja suomalaiset. Eikä hänellä ole vähintäkään syytä epäilykseen, ett'ei niin olisikaan asian laita; ystävyys kohtaa häntä kaikkialla. Mutta toiselta puolen on yhtä varma, että tuskin missään pohjoismaassa tapaa niin kummallisia arveluja Suomen oloista kuin juuri Ruotsissa. Etelämaissa käydessään meikäläinen kyllä saapi yhdelle ja toiselle ilmoittaa, ett'ei karhuilla ja susilla ole tapana „pasteerailla" pääkaupunkimme kaduilla edes takaisin, — ett'emme lappalaisten tavalla asu lumenalaisissa luolissa, j. n. e. Mutta kun todenperäisiä tietoja kysyjälle annetaan, niin he ottavat niitä uskoaksensa. Niinpä tähän asti yleensä on ollut Ruotsissakin asian laita. Läntiset naapurimme ovat tosin melkein miehissä arvelleet, että Suomen kansa muka yhä elää „Finska förhållanden"-kirjasten ja Sensuurikalenterien kuvailemassa asemassa, mutta kun heille toista on kerrottu, ovat hekin käyttäneet näitä tietoja hyväksensä. Mutta viimeisinä aikoina asiat näkyvät toisaalle päin kääntyneen. Jos nykyään kysytään, mistä yksipuolisimmat ja hullunkurisimmat tiedot Suomen oloista ovat saatavina, niin hetkeäkään epäilemättä vastataan: Ruotsin sanomakirjallisuudesta. Joka ei tätä usko, lukekoon *Aftonblad'in, Nya Dagligt Allehanda'n ja Ny Illustrerad Tidning'in* viimeiset kirjoitukset Suomesta; siinä löytyy makupaloja, niin oivallisia, että hurjinkin ruotsikiihkoinen voipi vähemmällä läkähtyä.

Emme ainakaan tällä kertaa huoli ottaa kysymyksessä olevia kirjoituksia tutkittavaksi. Yhden seikan tahdomme vaan johdattaa lukijain mieleen, ja se riittänee kummallakin puolen Pohjanlahtea selittämään, miksi ruotsalaisilla yleensä ei ole vähintäkään vihiä Suomen todellisista oloista. Hyvin harva heistä on Suomessa ikipäivinään käynyt, yhtä harva seuraa säännöllisesti meidän ruotsinkielistä kirjallisuuttamme, eikä tiettävästi yksi ainoakaan seuraa suomenkielistä. Ja viimeksi mainittu kohta tosiaankin ansaitsee huomiota.

Muualla Euroopassa löytyy melkein jokaisessa sivistyneessä maassa Suomen kielen tuntijoita, suomalaisen kirjallisuuden lukijoita. Norjalainen *Friis* on osannut tarkoin tutustua kieleemme; Tanskassa niinikään etevä tiedemies *Thomsen* on Suomen kieltä tutkinut; Saksassa on *Schott*, Ranskassa *Beauvois*, Italiassa *Finzi*, jotka tuntevat suomea ja lukevat sen kirjallisuutta. Unkarissa on koko joukko meille tunnettuja, meitä tuntevia miehiä: *Hunfalvy*, *Budenz*, *Barna*, *Szinnyei* y. m. Jopa venäläisetkin tätä nykyä hankkivat itselleen alkuperäisiä tietoja Suomen suomalaisista sanomalehdistä ja aikakauskirjoista. Vaan Ruotsissa tuskin lienee sitä miestä, joka tekisi samaa, kuin mainitut miehet, — ja Pohjois-Ruotsissa syntyneitä kyllä löytyy, jotka välttävästi, jopa hyvinkin haastavat suomea! Syyttäkööt ruotsalaiset siis itseään, jos niin törkeästi erehtyvät Suomen oloista, että esim. koko „libe-

raalinen puolue“ nyt pahanpäiväisesti häpeää niitä selityksiä ja puolustuksia, joita äsken julaistulle programmille on suotu. Lisätkäämme että yksi ruotsalainen lehti, *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* kiitettävällä tavalla tässä kohden on tehnyt poikkeuksen. Vuosia sitten sen päätoimittaja kävi Suomessa, ja vaikka tosin erehdyksiä tavataan hänen kirjoituksissaan, niin selvästi näkyy, että hra *Hedlund'illa* täällä käydessään on ollut sekä silmät että korvat avoinna. Tätä harvinaista ansiota emme voi olla erittäin tunnustamatta.

Kauan odotettu, kauan puuhattu asetus Suomen kielen laillisista oikeuksista kuuluu nyt vihdoin viimeinkin olevan valmiina Pietariin lähetettäväksi. Luotettavia tietoja sen sisällyksestä löytyy vähän, eivätkä nekään ylen valaisevia. Ylimääräisen Suomen kielen professorinviran muuttaminen lehtorinviraksi on vähäpätöinen asia, kun palkka jääpi entiselleen; nykyisten virkamiesten velvoittaminen Suomen kielen oppimiseen ja kasvavilta virkamiehiltä vaadittu Ruotsin kielen taito ovat periaatteessa oikeat, mutta yksityiset sanat ja käytäntö merkitsevät äärettömän paljon; ei siis tässä kohden voi tulla varmoihin päätöksiin, ennenkuin asetus kokonaisuudessaan on yleisön käsissä. Arveluttava on, ett'ei senaatti itse ole ottanut täyttääkseen suomenkielisten toiveita samalla lailla kuin muitten virastojen vast'edes täytyy tehdä, vaan tässäkään kohden ei voi luotettavia lausumia rakentaa huhuihin.

Mutta yksi kohta on varma, mimmoiseksi asetus tulleekin. Sen valmistus olisi voinut ja pitänytkin tapahtua aivan toisella lailla kuin nyt on käynyt.

Jokainen tietää, että 1865 vuoden jälkeen puolitoista vuosikymmentä sai kulua, ennenkuin kielenmuutoksen täydellistä toimeenpanoa ruvettiin harkitsemaan. Ei ole Suomen kansalla kuin yksi mieli tästä viivytyksestä. Vaan tehty on tehty. Ei siitä puhuminen enää anna meille takaisin tuhlattua aikaa.

Mutta kun vihdoin asiaan ryhdyttiin sen mukaan mitä 1865 vuoden asetuksessa luvattiin, niin uusien sääntöjen laatiminen epäilemättä oli niin vaikeata, että hallituksemme hyvinkin olisi tarvinnut kaikki ne neuvot ja viittaukset, jotka yleinen mielipide tässä kohden suinkin olisi voinut antaa. Sitä kummallisempi on, että hallitus tätä asiaa käyteltäissä on noudattanut ankarimman salaisuuden politiikkia tavalla, joka tietääksemme ei milloinkaan ennen ole tullut kysymykseen. Olisipa tässä kohden tosiaankin ollut liberaalisella puolueella paljo toimitettavaa, jos se hartaasti olisi tahtonut vähentää „keskikaikkisuutta“.

Kun tämä numero lasketaan painoon, on Helsingin asukkailla ainoastaan yksi ajatus: *Nordenskiöld.* Vihdoin mekin olemme saaneet osoittaa hänelle kunnioitustamme, juhlia vietetään par'aikaa, mutta niistä emme tällä kertaa ennätä kirjoittaa.

VALVOJAA tilataan Helsingissä G. W. Edlund'in, Wasenius'en ja C. F. Wickström'in kirjakaupoissa ja maaseudulla postikonttoreissa tahi suoraan toimitukselta. Hinta on sekä Helsingissä että maaseudulla 12 Suomen markkaa koko vuosikerralta ja 6 Sm. 50 p. puolelta vuodelta, kaikki postimaksut siihen luettuina.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 3. Helsingissä, 1 p. Helmikuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Olympia,

kaivannot siellä ja löytöjen näyttely Berlinissä.

1. Olympian entisyys.

Olympia on se paikka vanhan Kreikanmaan alalla, jonka merkitys tuon ikimuistettavan kansan elämässä on ollut suurin ja joka kerran on ollut loistavin kaikista niistä, joita sen taide on tuotteillaan kaunistanut. Tarunomaisista ajoista saakka, v:sta 776 joka neljäs vuosi kokoontui Olympian kentälle kansaa kaikista maan osista, joko ottamaan osaa yhteisiin kilpailuihin, taikka katsojina nauttimaan juhlallista ja kiihoittavaa näytäntöä, kun kunkin paikkakunnan etevimmät pyysivät voittaa ikuista kunniaa itselleen ja kotikaupungilleen. Voittaneelle suotiin palkinnoksi ainoastaan viheriä seppele, mutta hänen ja hänen syntymäkaupunkinsa nimeä kunnioittivat runoilijat kiitoslauluilla ja voiton maineen levittivät kotia palaajat kansalaiset niin lavealle, kuin Kreikan kieltä puhuttiin.

Tunnettu on kuinka äärettömän tärkeä kreikkalaisten elämässä ruumiin kaikenpuolinen harjoitus oli ja kuinka siltä kannalta katsoen Olympian „leikkejä", joissa ruumiin voima, notkeus ja kauneus voivat tulla paraiten arvostelluiksi, pidettiin suuressa arvossa. Siitä ei tarvitse enempää sanoa. Sen sijaan vaatii aineeni muistuttamaan, että näillä leikeillä oli ennen kaikkea uskonnollinen merkitys. Olympian leikit toimitettiin ylijumalan Zeun kunniaksi. Niiden perustajan sanottiin itse Herakleen olleen. Tämä Kreikan tarujen mahtavin uros oli muka itse määrännyt kilpailuohjeet ja olviseppeleen palkinnoksi, hän oli itse askelillaan mitannut stadionin laveuden, hän oli, tarinoi kansa, hyperborilaisten maalta, tuonut ne tuuheat puut, joiden viileässä varjossa kansa liikkui pyhässä Zeun puistossa, ja vihdoin oli hän täällä ollut ensimmäinen kilpavoittaja.

Ei voi oudoksua, että tätä paikkaa kaikin tavoin kaunistettiin. Onnellinen oli se taideniekka, jonka teos herätti leikkeihin kokoontuneiden ihastusta ja kunnioitusta. Hänen maineensa levisi niinkuin kilpataisteluissa voittajain ympäri kreikkalaista maailmaa. Pyhien paikkain hoitaminen samoin kuin leikkien johtaminen oli eliläisille uskottu, mutta sekä

emämaan kaupungit että koloniat kilpailivat niiden kanssa Olympian koristamisessa, joko perustaen rakennuksia, tai pyhittäen kuvateoksia juhlapaikkaa suojeleville jumalille. Yksityiset tekivät samoin ja varsinkin yrittivät voittajat varustamaan itselleen siellä pysyväisiä muistomerkkejä. Sillä, joka oli kolmekertaa voittanut, oli oikeus pystyttää kuvapatsaansa pyhään puistoon. Niin oli ollut etäisiltä ajoilta saakka, jolloin kreikkalainen taide oli alkavalla kannalla, niin sen kukoistusajalla, jolloin Pheidias loi Zeun temppeliin jumalan kuvan, kaikkein mahtavimman ja ihanimman, niin vielä sittenkin kun Kreikan vapaus oli kukistettuna. Roomalaisetkin jättäessään Olympian ryöstämättä vielä pystyttivät sinne kuvapatsaita kreikkalaisten tapaan. Keisarien ajoilta onkin täydellisin kertomus Olympiasta säilynyt. Toisella vuosisadalla j. Kr. näet Pausanias kulki Kreikanmaat, laskien huomionsa matkakertomukseen, joka tähän saakka on ollut paras lähde Olympian tuntemiseen.

Mutta Olympian häviön piti tuleman. Kristinoppi ei hyväksynyt leikkejä Zeun kunniaksi; v. 394 ne tykkänään lakkautettiin. Silloin oli jo Olympiasta kuvia viety ja Zeun kuva saapui Konstantinopoliin, jossa se joutui tulen uhriksi. Kun gotilaiset retkeillen voimattoman Rooman valtakunnan halki löysivät tien Olympiaan, niin he ryöstivät ja sulattivat sangen lukuisat pronssiset kuvat. Myöhemmin näkyy maanjäristys kaataneen pystyssä olevat temppelit maahan. Sen jälkeen barbarilainen asutus on käyttänyt rakennuksien ja veistokuvien osia tarpeihinsa, joko huoneiden tai muurin rakentamiseen. Vihdoin on Kladios-virta jonakin aikana juoksunsa muuttanut ja käyden pyhän puiston poikki, peittänyt komeuden tähteet parin kolmen kyynärän syvälle hiedan ja mudan alle.

2. Kaivamisyritykset.

Jo Vinckelmann, joka vanhan ajan taiteen tieteellisen käsittelemisen perusti, toivoi ja ehdotteli Olympian päiviin saattamista; mutta erittäin ovat tutkijat sitä toivoneet meidän aikanamme, jolloin taidearkeologiia ei enää tyydy yksityisiin sattumalta löydettyihin antiikkisen taiteen jäännöksiin, vaan pitää tieteen edistymiselle välttämättömänä kaivauttaa esiin muinoiset, mainiot, raunioissa lepäävät rakennukset ja rakennusryhmät kokonaisuudessaan ympäristöineen. V. 1813 kävi englantilainen Stanhope Olympian raunioita tutkimassa ja hänen teoksensa ilmestyi juuri kreikkalaisen vapaussodan aikana. V. 1829 paljasti osa ranskalaisia sotilaita, jotka olivat lähetetyt kreikkalaisia sodassa auttamaan, lähes koko Zeun temppelin. Silloin löydettiin muun muassa pari metoopitaulua, jotka vietiin Parisiin ja nyt saksalaisten kaivannoiden kautta ovat osaksi tulleet täydennetyiksi. Siihen yritykseen, jonka kautta Olympia oli kokonansa esiin kaivettava, ryhtyivät saksalaiset v. 1876. *Ernst Curtius*'ella, vanhan ajan taidehistorian ja arkeologiian professorilla Berlinissä, joka jo 1837—40 Kreikanmaalla perehtyi niihin tieteihin, joidenka etevimpiä edustajia hän on, oli onni innostuttaa Saksan kruunun perillistä ja hänen kauttansa itse keisaria ajamaan tätä asiaa. Saksan valtio suostui kustantamaan suurta kaivamistyötä, johon syksyllä 1876 ryhdyttiin. Kreikan hallitus puolestaan myöntyi yritykseen sillä ehdolla, että kaikki löydöt jäisivät kotimaahan; saksalaiset saisivat niistä ottaa ainoastaan kipsivalelmia, valokuvia ja piirrustuksia. Työn johdanto uskottiin useammille nuoremmille tiedemiehille, joista *G. Hirschfeld* ja *G. Treu* ovat etupäässä mainittavat. Kaivamista on yhtä mittaa jatkettu viisi talvikautta (kesällä on työ

ollut lakkautettava epäterveellisen kuuman ilman vuoksi) ja nyt par'aikaa kuudetta. Tämä kuudes kaivantakausi on kuitenkin samalla viimeinen, jolla muun muassa tutkitaan Olympian seutua geologiselta kannalta.

Joka vuoden löydöistä ovat Curtius y. m. julaisseet suuren valokuvakokoelman tarpeellisella tekstillä*) varustettuna, muista löytöjä koskevista kirjoituksista puhumatta. Tärkeimmistä löydöistä on Berliniin toimitettu kipsivalelmia, jotka väliaikaisesti ovat näytteille pantuina eräässä kylmässä rakennuksessa tuomiokirkon vieressä (campo santo). Se on näet ainoa paikka, jossa on ollut kylläksi suuri seinä Zeuntemppelin molempien päätykuva-ryhmien järjestämiseen.

3. Esiinkaivettu ala ja rakennukset.

Näyttelyssä olevan suuren asemapiirroksen avulla voi tutustua siihen alaan, jonka saksalaiset ovat paljastaneet vuosisatojen tuottaman peiton alta.

Olympia sijaitsee Peloponneeson Elismaakunnassa, Olympon vuoriston eteläpuolella. Sen pohjoisin osa on vuoristosta ulos pistävän Kronion-mäen kaltevaa kylkeä. Pohjasta päin tullen voi kerrassaan nähdä koko Olympian alan, jonka rajana länsipuolella on Kladeosluoma ja etelässä Alpheios-joen laakso. Keskellä tätä alaa on muurien ympäröimä Zeus-jumalan pyhä puisto (altis). Nyt kun se on kokonaan esiin kaivettu, voi mielikuvituksessaan luoda ja paperille piirtää jokseenkin luotettavan kuvan sen muinaisesta näöstä.

Puiston eteläpuolella *Zeun temppeli* marmorikattoineen ja kuvilla koristettuine päätyineen kohosi yli korkeitten platanipuitten. Tämän Olympian päätemppelin rakentamisen päättivät eliläiset noin 570 e. Kr. voitettuansa vastustajansa Pisan kaupungin, mutta se valmistui vasta vuosisataa myöhemmin, siis aivan Kreikan loistavimman aikakauden koittaessa. Arkitehtinä oli eliläinen Libon. Temppeli oli pääasiallisesti huokoisesta kalkkikivestä rakennettu, mutta hienolla stukkikerroksella peitetty, niin että se valkoisena hohti kauaksi. Muodoltaan se oli kolmiasteiselta alustalta kohoava doorilainen peripteros, s. o. temppeli, jonka varsinaista sisähuonetta pylväistö ulkopuolella kokonaan ympäröi. Kolonneja oli 6 kummassakin päässä, 16 kummallakin sivulla. Ne olivat vahvoja, tukevia ja antoivat rakennukselle niin mahtavan, juhlallisen luonteen, että temppeli on siinä voittanut kiitetyn Parthenon'in. Temppelin ulkopuolella sopi ihailla päätykuvia, jotka lähes kokonansa ovat löydetyt. Kun itäpuolelta astui kolonnien välistä sisään, tuli etehiseen (pronaos), jossa ylähällä sisähuonetta rajoittavien kolonnien yläpuolella nähtiin kuusi metoopitaulua, joilla oli relievi- (pintakuva-) esityksessä yhtä monta Herakleen urostyötä. Niistä niinkuin myös vastaavalla paikalla länsipuolella olleista on enin osa löydetty, vaikka hyvin vaillinaisina. Mutta sisähuoneesta loisti tulijaa vastaan heijaiseva näky. Sen perässä kohosi nimittäin erityisellä lattiasta koroitetulla alustalla (bathron) Zeusjumalan yliluonnollisen suuri kuva. Hän istui suurella valtaistuimella, joka oli tuhlaavasti koristettu pienemmillä pystykuvilla, relieviesityksillä ja maalauksilla; jumalan päässä oli oliviseppele, hänen ojennetussa oikeassa kädessään oli Nike'n, voitonjumalattaren, kuva ja hänen vasemmassa kädessään valtikka. Kuvan oli kullasta ja norsunluusta Kreikan etevin taideniekka tehnyt, eivätkä sen ajan ihmiset

*) Mittheilungen über die Ausgrabungen von Olympia. Neljä osaa on ilmestynyt, viidettä par'aikaa valmistetaan.

voineet muulla tavoin selittää Pheidiaan mestariteoksen masentavaa mahtavuutta ja samalla huolista vapauttavaa, jaloa ihanuutta kuin kertomalla, että jumala itse oli mestarin kättä hallinnut. Valoa sai kuva ylähältä. Temppelin sisähuone (cella) oli näet n. s. hypaethros, s. o. katto oli osaksi avonainen taikka niin varustettu, että sen voi juhlapäiviksi avata. Kirkas päivä virtasi siis ylähältä vasten jumalan kuvaa ja teki sen pylväiden varjosta lähestyvälle heijaisevaksi, yliluonnolliseksi ilmiöksi. Tässä temppelin sisässä, Zeun kuvan edessä. jaettiin ehtopäivällä oliviseppeleet niille, jotka päivän kilpataisteluissa olivat voitolle päässeet.

Pausanias kertoo tarkasti Zeuskuvasta ja sen ohella olleista kuvaesityksistä. Niistä ei kuitenkaan jälkiäkään ole meille säilynyt. Sen sijaan on itse temppelin rakennus voitu tyydyttävästi saada selville. Turmiollisempi on se hävitys ollut, joka puiston toista suurta temppeliä n. s. *Heraion*'ia on kohdannut. Heran, Zeusjumalan puolison, temppeli, joka sijaitsee puiston pohjoispuolella, oli myös rakennukseltaan doorilainen peripteros kolmeasteisella alustalla: 6 kolonnia kummassakin päässä, 16 kummallakin sivulla. Se oli edellistä pienempi ja vanhempi; se olikin alkuperäinen paikkakunnan juhlien keskusta. Siinä oli muinoin sangen paljon kuvateoksia, varsinkin kreikkalaisten taiteen vanhemmalta kehitysjaksolta. Muun muassa kertoo Pausanias laveasti eräästä arkusta, jonka Kypselidien hallitsijasuku Korintissä oli temppelille lahjoittanut. Se oli seeteripuusta tehty ja sangen runsaasti puuhun, kultaan ja norsunluuhun leikatuilla pintakuvilla koristettu. Arkku on hävinnyt, mutta tarkan kertomuksen nojalla pidetään se kreikkalaisen vanhimman taiteen etevimpänä tuotteena. Niistä taideteoksista, jotka kerran tekivät Heran temppelin, niin sanoakseni, peloponneesolaiseksi museumiksi, tuskin toivottiin mitään löytää. Sen ilahuttavampaa oli, kun temppelin raunioissa kuitenkin löydettiin, verrattain hyvin eheänä, Praksiteleen veistämä, ihana Hermesjumalan kuva. Puiston kolmas temppeli oli n. s. *Metroon*, jumalien (etupäässä Zeun) äidille Rhea'lle pyhitetty. Se oli rakennukseltaan edellisten muotoinen (6: 11 kolonnia); mutta kaikkein pienin. Metroon oli myös puiston pohjoispuolella, idässä Heraionista. Paitse näitä temppelejä on puiston sisällä esiin kaivettu vielä yhden rakennuksen jäännökset. Lounaiseen suuntaan, Heran temppelistä määräten, oli näet Philippo Makedonialainen perustanut n. s. aarrehuoneen, ympyriäisen joonilaisen kolonniston ympäröimän temppelirakennuksen (Philippeion).

Verrattain hyvin vähän jäännöksiä on löydetty niistä alttareista, kuvapatsaista ja muista jumalille pyhitetyistä esineistä, jotka kerran puistoa ylen rikkaasti kaunistivat. Edellä mainitun kolmen temppelin välillä oli lavea avonainen paikka, jossa kansa kokoontui korkean alttarin ympärille, jolla Zeuta polttouhrilla palveltiin. Alttarista on vaan epätietoisia pirstoja löydetty. Temppelien ympärillä oli kuvapatsaita ryhmittäin. Niiden asemapaikat voi vielä määrätä, sillä vaikka itse kuvat ovat hävinneet, ovat jalkakivet tahi alustat kuitenkin tavallisesti paikoillansa säilyneet. Tutkiville on tämä tärkeää, etenkin sen vuoksi, että nämä jalkakivet usein ovat arvokkailla kirjoituksilla varustetut. Vielä mainitsen, että puistossa käytiin vahvoista kiviliuskoista pannulla pohjalla, johon puita varten oli lovia jätetty, niin että vieläkin voi sanoa, missä tuuheat puut laskivat varjonsa.

Kohta Heran temppelin pohjoispuolella alkaa Kronion-mäki äkkinäisemmin ko-

hota. Siinä noustaan pitkiä rappuja terrassille, jolta voi nähdä yli koko puiston ja jolla oli useampia rakennuksia. Puiston keskikohdalla oli rakennuksia roomalaiselta ajalta ja niiden alapuolella suuri marmoribassiini. Siihen saatettiin erityisen johdon kautta vettä, joka siitä sitten johdettiin puiston eri osiin. Tästä itään päin oli yhdessä sarjassa kolmetoista pientä, etelää kohti asetettua rakennusta. Ne ovat osaksi kaikkein vanhimpia koko Olympiassa, eri paikkakuntain perustamia *aarrehuoneita*. Muodoltaan ovat ne doorilaisia temppeliä alkuperäisintä rakennustapaa; kolme on jokseenkin hyvästi säilynyt. Niiden edessä on vielä paikoillansa ne 16 alustaa, joilla Pausaniaan kertomuksen mukaan oli yhtä monta Zeun pystykuvaa. Kuvat oli kustannettu sakkorahoilla, joita kilpaohjeiden rikkojain oli täytynyt maksaa.

Itse leikkien näyttämöt olivat itäpuolella puistoa, myös Kronion-mäen kyljessä, nimittäin: *stadion*, 600 jalkaa pitkä, yhä nousevilla istumariveillä ympäröitty — juoksua, painia y. m. senkaltaisia kilpailuja varten — sekä *hippodromos*, jossa vaunujen ajossa kilpailtiin. Länsipuolella taasen on, muun muassa erään bysanttilaisen kirkon alla, tavattu laveiden rakennusten perustuksia. Niillä paikoin arvellaan olleen ruumiin harjoituksia varten rakennetun n. s. *palästran* taikka Pheidiaan työhuoneet. Muiden rakennusten jäännökset puiston ulkopuolella jääkööt mainitsematta. Ne ovat verrattain vähemmin tärkeitä ja viimeisien kaivamistöiden kautta yritetään vielä saamaan vastausta moneen kysymykseen, joka koskee niiden muinaista tarkoitusta.

Eliel Aspelin.

Ehdoteltu luonnontutkijain kokous.

Kokoukset ja kongressit kuuluvat meidän aikanamme päivän järjestykseen. Tullaan kokoon keskustelemaan valtiollisista, taloudellisista tahi tieteellisistä aineista, voidakseen yhdistetyin voimin saavuttaa tarkoitustaan. Kultuurimaat ovat käyneet edellä ja pienemmät kansat seuraavat jäljissä. Niin alkoivat saksalaiset luonnontutkijat jo vuonna 1822 pitää kokouksia vuosittain, vuorotellen eri paikoissa, englantilaiset tekivät samoin ja skandinaavit seurasivat esimerkkiä pitäen ensimmäisen kokouksensa vuonna 1839 Göteporissa. Venäläisetkin ovat pitäneet kokouksia eri paikoissa. Skandinaavisiin ja moneen venäläiseen on yksityisesti tahi virallisesti kutsuttu suomalaisiakin, jotka myös, vaikka harvalukuisesti, ovat ottaneet niihin osaa.

Näissä kokouksissa on menetelty melkein samaan tapaan kuin muissa tieteellisissä kongresseissa. Pidetään yleisiä sekä osastokokouksia, joilla on puheenjohtajansa ja sihteerinsä; kuunnellaan esitelmiä ja keskustellaan riidanalaisia kysymyksiä, seurustellaan saman rientoisten kanssa, otetaan osaa huvimatkustuksiin, juhliin j. m. s., jotka usein uuvuttavin määrin seuraavat toinen toistaan. Ja kotiin palatessa tuodaan mukanaan hauskoja muistoja, kiihotettua työhalua, jonka persoonallinen tutustuminen muitten tutkijain kanssa on synnyttänyt; ja jonkun ajan kuluttua saadaan vastaanottaa kokouksen painetut „keskustelut".

Kun nyt naapurimme olivat panneet tämmöisiä kokouksia toimeen ja kutsuneet meitä niihin, niin olihan se ajatus

luonnollinen, että meidänkin kerran pitäisi liikkua; ja viime keväänä nostettiin suljetussa seurassa ehdotus tämän ajatuksen toteuttamiseksi. Epäilemättä oltaisi tänne mieluummin kutsuttu luonnontutkijoita vaan semmoisista maista, joihin yhteinen kulttuurityö on meidät vuosisatoina yhdistänyt, joten kerran oltaisi palkittu meille osoitettua vierasvaraisuutta; mutta tässä muodossa yrityksen toimeen saaminen ei näyttänyt aivan mahdolliselta. Nytpä kysymystä ei lykätty maamme tieteellisten seurain keskusteltavaksi, vaan kiirehdittiin sanomalehti-ilmoituksen kautta kutsumaan kokoon kaikkia asian harrastajia, ja tehtiin ehdotus, että Helsingissä pidettäisiin *pohjoismaiden lääkärien ja luonnontutkijain kokous vuonna 1883*. Keskustelussa ja äänestyksessä tämä ehdotus tosin sai enemmistön läsnäolevista puolellensa, mutta odottamattoman vastustuksen vuoksi ei katsottu kuitenkaan sopivaksi ajaa asiata päätökseen, ja se jäi sillä kertaa sikseen.

Mutta pian tämän jälkeen pidettiin toinen kokous, jossa tultiin uusiin päätöksiin. Jättäkäämme sikseen, oliko syynä tähän se, (Hels. Dagblad 22 p. toukok). että tänne Ruotsista oli tullut ystävällisiä onnentoivotuksia yritykselle, tahi joku muu; vaan päätös kuului: että alus laskettaisiin vesille. Hallitukselle jätettiin kuuden henkilön (valtioneuvos Lindelöf'in, professorein J. A. Estlander'in, Lindberg'in, Lemström'in, Runeberg'in ja Sælan'in) allekirjoittama lupahakemus ehdotetun kokouksen pitämiseen. Syyksi esiteltiin sen hyväksi, että se edistäisi tieteellisyyttä maassamme tarjoamalla meidän tutkijoillemme tilaisuuden personalliseen kohtaamiseen ja ajatuksien vaihtamiseen pohjoismaiden etevimpien luonnontutkijain kanssa, ja että se tämän kautta saattaisi meidät likeisempään yhteyteen eurooppalaisen kulttuurityön kanssa sekä poistaisi sitä tukehduttavaa vaikutusta, jonka maamme syrjäinen asema vaikuttaa tutkimukseen.

Jos hallitus heti olisi suostunut hakemukseen, niin oltaisiin voitu julistaa kutsumus kokoukseen ainakin skandinaavisille luonnontutkijoille jo seuraavana kesänä heidän kokouksessaan Tukholmassa. Mutta hallitus katsoi sopivaksi anomuksen suhteen ensiksi vaatia lausuntoja kotimaisilta asian ymmärtäviltä, nimittäin yliopiston lääketieteelliseltä tiedekunnalta ja filosoofisen tiedekunnan fyysillis-matemaatilliselta osastolta sekä suomalaiselta tiedeseuralta. Kysymystä käyteltäessä piti lääketieteellinen tiedekunta yhden jäsenistään (Runeberg'in) jäävinä keskusteluun osaa ottamaan, koska hän oli niitten joukossa, jotka olivat hakemuskirjan alle nimensä panneet, ja neljällä äänellä kahta vastaan päätettiin *evätä suostumusta* ehdoiteltuun kokoukseen. Fyysillis-matemaatillinen osasto sitä vastoin oli jääväys-kysymyksessä liberaali ja salli kahden jäsenistään (Lindberg'in, Lemström'in) antaa hallitukselle neuvoja kysymyksessä, josta itse olivat hallituksen luona hakemuksen tehneet; tällä tavoin tuli neljällä äänellä kolmea vastaan osaston päätökseksi: *ehdotella suostumusta* hakemukselle. Kun nyt tiedeseura ei vielä ole lausuntoaan antanut, odotamme nähdäksemme, tulevatko nuo kaksi herraa allekirjoittajaa vielä kerran kehoittamaan hallitusta hyväksymään heidän omaa hakemustaan, ja mitä seuran muut jäsenet asiasta arvelevat.

Kun tämän lisäksi myös sanomakirjallisuus (Hels. Dagbl. 20 p. huhtik. ja Morgonbl. 8 p. kesäk.) on asiasta puhunut, niin täytynee pitää sitä jokseenkin tarkkaan jauhettuna. Tähän katsoen ei liene sopimatonta yhteen paikkaan koota lyhykäinen esitys niistä syistä, joita on esiintuotu niin hyvin asian puolesta kuin

sitä vastaan. Jos tässä vielä voimme niihin lisätä jonkun ajatuksen, niin lienee tämä sitä suotuisammin suotavaa, kun molemmat yllämainitut fys. mat. osaston jäsenet puolustukseksi osanottamiselleen keskusteluun ja päätökseen ovat esiintuoneet toivomuksensa, että kysymystä punnittaisiin niin monipuolisesti kuin suinkin mahdollista.

I.

Tuskin löytynee ketään, joka tahtoisi kieltää hyötyä ja tärkeyttä siitä että tutkijat tulevat *personalliseen kanssakäymiseen* toistensa kanssa. Hyöty siitä on suuri tieteelle sen vuoksi että kysymyksiä näin voidaan keskustella, ja vielä suurempi yksityisille tutkijoille, jotka sen kautta nopeammin ja varmemmin kehittyvät. Koko tieteellinen kasvatus voi useinkin riippua kokeneen tutkijan ajallansa antamasta herätyksestä ja ohjauksesta; ja tieteellisen seurustelun puutteessa on kypsynytkin tutkija vaarassa joutua yksipuoliseksi edistymisessään. Ainoastaan *tavasta* miten personallinen yhtyminen saavutettaisiin ovat mielipiteet eroavaisia; me tahdomme tässä esittää nämä mielipiteet kummankin erikseen.

Kongressin puolustajat, etupäässä herrat M. Leffler ja Lemström, ovat esiintuoneet, että me pienessä, sivistyksen suuremmista keskuspaikoista kaukaisessa maassamme emme saata hyväksemme käyttää personallisen kohtaamisen voimallista vaikutusta tieteellisten käsitysten kehittämiseksi, ja että me sen vuoksi emme voi menestyksellä ottaa osaa kansainväliseen työhön. Tämä puute korvautuu tosin jossakussa määrin sen kautta että valtio vuosittain maksaa suuria summia ulkomaisten matkustuksien kannattamiseksi. Mutta nämä matkarahat tulevat ainoastaan harvojen osaksi. Ja herra Leffler'in kerrotaan erittäin huomauttaneen siitä, että ulkomaan matkustukset kyllä nuorille tutkijoille ovat tarpeellisia, mutta ainakin vanhemmat tieteen harrastajat saisivat saman hyödyn kongressista. Sivistyskansat ovat tutkijoilleen koettaneet sovittaa tilaisuutta yleisempään tutustumiseen semmoisissa ja meidänkin tutkijoista on moni näissä ollut tilaisuudessa laajentaa näköpiiriään. Että nyt syrjäinen asemamme ei tukehduttavaisesti vaikuttaisi edistymiseemme, olisi meidän yhtyminen yleiseen sivistystyöhön sillä tavoin, ett'emme aina vaan matkustaisi ulkomaalle, vaan kerran itsekin kutsuisimme ulkomaan luoksemme luonnontutkijain kongressia pitämään. Silloin olisi useammilla tilaisuus tutustua aikakauden etevimpien tutkijain kanssa; jokainen tulisi osalliseksi yllämainituista eduista ja suurempi tieteellinen virkeys tulisi maamme varmaksi voitoksi.

Tässä lienee kuitenkin paikallansa kysyä: onko todellakin epäilemätöntä, että kongresseista on niin suuri hyöty tieteelle kuin on tahdottu luuletella; ovatko todellakin nämä juhlakokoukset semmoisia tilaisuuksia, joissa tieteelle hedelmälliset, perinpohjaiset keskustelut voivat viihtyä, ja onko personallinen yhtyminen niissä sitä laatua, että se voi syvempiä jälkiä jättää.

Sivistyskansain yleiset tieteelliset kongressit eivät kokoonnu tarkastamaan jotakuta määrättyä kysymystä eivätkä siis edellytä osanottajiltaan mitään määrättyä tietomäärää. Pikemmin ovat ne pidettävät juhlallisina seurustelutilaisuuksina tutkijoita varten. Mutta sen vuoksi houkutellaankin niihin usein suuri joukko dilettantteja. Näihin jonkun todellisesti mainehikkaan tiedemiehen läsnäolo — joka usein siihen saakka on heille ollut nimeksikin tuntematon — ei voi tehdä mitään muuta vaikutusta kuin tyydyttää heidän uteliaisuuttansa.

Tieteellisestikin sivistyneesen osanottajaan se ei tee paljon syvällisempää vaikutusta, joll'ei hänen tutkimussuuntansa ole samanluontoinen kuin tämän etevän henkilön; ja siinäkin tapauksessa ovat juhlallisuudet ja väentungos haitallisia tyynelle ajatusten vaihdolle. Kuta suurempi kokous on, sitä useammin täytyy sentähden personallisen tutustumisen supistua siksi että tullaan esitellyksi toisilleen ja lausutaan pari kohteliasta sanaa niille, joitten kanssa haluttaisiin keskustella aivan perinpohjaisesti. Omituista kyllä on monikin tyytyväinen tähän; joku luulee kenties siitä saaneensa jonkun tieteellisen lentovoimankin.

Semmoinen tutkija taas, joka ei tyydy paljaasen kuoreen, vaan tahtoo saavuttaa ytimen, matkustaa ulkomaille, jos suinkin voi. Hän valmistaksen sitä ennen erittäin tutkimustaan varten ja hakee juuri niitä henkilöitä ja paikkoja, jotka hänelle ovat erityisestä arvosta. Jos hän on vasta alkavainen niin pintapuolinen tuttavuus ei hyödytä häntä vähääkään, sillä hän tahtoo *tehdä työtä* ja tutkia kokeneempien miesten johdolla ja käyttmällää parempia laitoksia kuin ne, joita kotimaa voi tarjota. Kypsyneemmät tutkijat taas haluavat oppia likemmin tuntemaan muitten järjestystä ja laitoksia opetuksen ja tutkimusten käyttämistä varten, käyttää rikkaampia kokoelmia ja kirjastoita sekä kokevat „seurata aikaansa" ajatusten vaihtamisella ilman levotonta kiirettä.

Vasta näissä muodoissa voi personallinen yhtyminen tuottaa suuria etujaan. Kansain väliset kokoukset siis eivat millään muotoa voi astua ulkomaisten matkustusten rinnalle, vaikka tämmöiset tulisivatkin verrattain harvojen osaksi.

Olkoon niinkin, voitanee tähän kenties vastata, että suuri joukko osanottajista ei voi saada mitään erinäistä tieteellistä innostusta kongressissa, ja että edeskinpäin matkustukset ulkomaille tulevat olemaan välttämättömiä. Mutta sittenkin tulisi ehdoiteltu kokous meillä olemaan suuresta arvosta. On nimittäin tätä puolustettu siltäkin kannalta, että meidän syrjäisessä maassamme puute siitä mahtavasta yllytyksestä työhön, jonka kilpailu aikakauden muitten tutkijain kanssa antaa, sekä siitä kunnioituksesta, jonka työ heidän puolelltaan saavuttaa, ei voi muuta kuin vaikuttaa lannistavaisesti tutkimukseen; sen sijaan tieto odottavasta kilpailusta varmaankin synnyttää kiihotuksen tieteellisessä työssä ja tuottavaisuudessa.

Todellakaan tätä ei voi kieltää; sillä monellakin on yllyttimenä tutkimisiin vähemmin tuntemansa halu saada selville luonnon arvoituksia tahi rakkaus tutkimiseen semmoisenaan kuin sen sijaan halu voittaa kanssaihmistensä kiitosta, eli suoraan sanoen — niinkuin muuan kirjeenvaihtaja eräästä luonnontutkijain kokouksesta on kertonut (katso Hels. Dagbl. 3 p. elok. 1880) — kunnianhimo. Mutta, on tähän muistutettu, tuommoisesta ulkonaisten yllytysten synnyttämästä ja hetkeksi kenties hyvinkin korkealle kiihotetusta tieteellisestä työstä lienee kuitenkin sangen epäiltävä hyöty tieteelle kokonaisuudessaan. Puhumattakaan siitä haitallisesta vaikutuksesta, joka tämmöisestä kiihkokiireisestä tutkimuksesta voi olla itse tuotteille, voi tämmöinen niin sanoaksemme luonnoton tieteellinen virkeys, samoin kuin kaikki liiallisuus yleensä, helposti seurauksekseen saada suhteellisen väsymyksen, tieteellisen työn vähennyksen. Ja oikeastaan voitanee toki kultakin tiedemieheltä vaatia, että hän pitäköön velvollisuutenaan tehdä työtä tieteensä eteen ilmankin syrjäyllytyksiä.

Vertaukset syistä ja vastasyistä johtavat siis siihen päätökseen, että kongres-

seista tosin voi olla yhtä ja toista hyötyä sekä että ne ovat hauskoja tieteellisiä kemuja, mutta että ne eivät suinkaan ole minkäänlaisia kuninkaan teitä tiedetten temppeliin. Tästä lähtien, niinkuin tähänkin saakka, tulevat matkustukset ulkomaille olemaan elämänehtona köyhän ja syrjässä asuvan kansan tutkijoille.

II.

Yleisistä kongresseista tahdomme nyt kääntyä erittäin ehdoteltuun *„pohjoismaiden lääkärien ja luonnontutkijain kokoukseen Helsingissä vuonna 1883"*, ja ensiksikin luoda silmäyksen siihen, miten kypsyneitä tieteelliset olomme tätä nykyä ovat semmoiselle yritykselle.

Tässäkin laskussa oyat mielipiteet vastakkaiset. Itsensätunteminen on useimmin hyvin vaikea saavuttaa, ja monikin on sen vuoksi taipuvainen antamaan suurempaa arvoa semmoisille lausunnoille, jotka *eivät* ole lähteneet omasta kansastamme. Niin on eräs kokouksen hartaimmista puolustajista vakuuttanut tunnetuksi asiaksi, että lääkärikuntamme hyvin kestää vertailua muitten maitten lääkärien kanssa, että maamme mitä luonnontieteihin tulee ei myöskään ole takapajulla muista pohjoismaiden kansoista, vaan että päin vastoin tieteet ja taide täällä ovat kehittyneet kunnioitusta ansaitsevaan määrään. Kotimaiset arvostelut toiseen suuntaan ovat muka vaan liiallisen vaatimattomuuden synnyttämiä. Ja tämä vakuutus heikkoudestamme on hänen mielestään aivan turhamainen, koska tänne ei kuitenkaan kokoontuisi ankaroita tuomareita ollenkaan; arvostelu tulisi päin vastoin edullisemmaksi siitäkin syystä, että meiltä odotetaan niin paljo vähemmin kuin mitä odottaa voisi.

Tämä todistus tieteellisestä kannastamme on kieltämättä hyvin miellyttävä; se täyttäisi paikkansa kansainvälisessä korupuheiden vaihtokaupassa, jos ei tuo muistutus lopussa — että meidän kaltaisilta kansoilta ei juuri paljon odoteta — jossakussa määrin häiritsisi korupuheen makeutta. Ja tälle pohjalle perustettu kehoitus luopumaan ehdotetun kokouksen toimeenpanemisesta ainoastaan siinä tapauksessa, että ollaan perinpohjin vakuutetut täydellisestä kykenemättömyydestä — kuuluu hiukan oudolta. Meidän mielestämme nimittäin voimme yritykseen antautua ainoastaan siinä tapauksessa, että itse olemme täydellisesti vakuutetut aikeemme onnistumisesta. Ja huomiota ansaitsee, että tuskin yksikään kotimainen tutkija on rohjennut tämmöistä vakuutusta ilmilausua.

Kutsumus tänne edellyttää nimittäin, niinkuin prof. Sundell on esiin tuonut, että edes jonkunmoinen luku kotimaisia luonnontiedetten harjoittajia löytyy maamme eri osissa. Tällä kannalla ovat asiat ainoastaan parissa luonnontieteen haarassa, joita edustaa omat seurat: pro fauna & flora fennica ja lääkärien seura; ja kokoukseen voisikin odottaa verrattain lukuisaa osanottoa näitten puolelta. Sitä vastoin matematiikan, fysiikan, astronomiian ja kemiian tutkijat ja harjoittajat ovat luvultaan harvat sekä tuollaisen yhteyden puutteessa, jonka vuoksi, paitse yliopistosta ja tiedeseurasta, hyvin pieni luku heitä tulisi osaa ottamaan. Kuitenkin ovat nämä tieteet niin tärkeitä kaikissa luonnontutkijain kokouksissa, että riittävää osanottoa kotimaisten tutkijain puolelta ei saa vähäarvoiseksi laskea.

Professori Hällstén on tämän lisäksi huomauttanut siitä, että yliopistomme vasta viimeisinä vuosina on saanut monta ja tärkeätä luonnontieteellistä laitosta sem-

moiseen kuntoon, että ne voivat opetuksen vaatimuksia täyttää; ja näissäkin suhteissa on vielä tuntuvia puutteellisuuksia. Uusi korkeampi opetuslaitoksemme teknillisiä ammatteja varten on luonnollisesti vielä uudistustilassa ja voi ainoastaan vähin määrin ottaa osaa: kaikki tämä osoittaa (Sundell), että kotimainen tieteellinen työ meillä vielä kaikissa haaroissaan vaatii edistymistä ja suurempaa yhtävaikutusta ennenkun voimme astua kilpailemaan kansainväliseen kokoukseen tahi, mikä vielä suurempia voimia vaatii, itse esiytyä isäntinä semmoisissa. —

Mutta otaksukaamme nyt, että vaatimattomuuden avu meidän kansassamme olisi, päin vastoin mitä muissa, ylimäärin kehittynyt, ja että me todellakin täydellisesti voimme kestää tuommoista tieteellistä kilpailua; — miten kokousta silloin todellisuudessa voitaisiin järjestää? Mitkä *käytännölliset* vaikeudet ennen muita meidän olisi voittaminen?

Aluksi miettikäämme asian *aineellista* puolta. Toiselta taholta (Leffler, Lemström) on luultu kokouksen käytännöllisiin valmistuksiin — jos valtioapu tulisi tarpeelliseksi — jonkun pienemmän summan riittävän, esimerkiksi parikymmentä tuhatta markkaa, koska meillä pidettävä kokous ei voi esiytyä samoilla vaatimuksilla kuin rikkaiden kansojen toimeenpanemat kongressit. Toisaalta taas (Pippingskiöld) huomautetaan, kuinka kutsujan asema kaikissa tapauksissa edellyttää täydellisen vierasvaraisuuden tarjoamista sekä huolenpitoa vieraitten juhlallisesta vastaanottamisesta. Edustuskustannukset tulevat silloin, puhuaksemme suoraan ja rehellisesti, nousemaan noin 50 tai 60 tuhanteen markkaan; ja koska meillä ei ole rikkaita mesenaatteja, tulee tämä summa kaiketi valtion maksettavaksi.

Tästä seuraa siis kysymys: voiko valtio sen tehdä ja onko suotavaa, että se v. 1883 maksaa nämä rahat „pohjoismaiden luonnontutkijain kokousta“ varten. Me emme ole niitä, jotka asettavat aineelliset vaikeudet ensimmäiseen sijaan, sillä jos kerran todelliseksi käsitetty tarve on olemassa, niin kyllä silloin rahatkin löytyvät; sen on Suomen kansa täydellisesti osoittanut koulujensa ja puoluslaitoksensa suhteen. Mutta juuri näitten kahden elämänehdon tyydyttäminen kysyy kansamme voimia vuonna 1883, ja voidakseen silloin suurempaa rahamäärää pyytää, vaaditaan että tarkoituksen tärkeyttä ei käy epäileminen. Jos maamme voi uhrata suuremman summan, niin se ei ole käytettävä juhlalliseen tieteelliseen kemuun, vaan johonkin tehokkaasen työhön. Tämän aikakauskirjan edellisessä numerossa on mainittu, niinkuin myöskin professorit Mäklin ja Wiik ovat huomauttaneet, että maamme osanottamiseksi kansainvälisiin fyysillisiin ja meteoroloogisiin tutkintoihin vaadittaisiin melkoinen summa suomalaisen tiedeseuran käytettäväksi; monet muutkin yhdistykset ja tieteelliset laitokset ovat niinikään avun puutteessa. Ja paitse kaikkea tätä voisi, niinkuin professori Wiik on huomauttanut, rahavaroja tieteen paljoa suuremmaksi hyödyksi määrätä useampiin matka-apuihin, joten nuoret tutkijat pantaisiin tilaisuuteen perinpohjaisesti tutustua aineihinsa; on nimittäin valitettava totuus, että yliopisto joka lukukausi on pakotettu jättämään moni hyvin ansiollinen hakija osattomaksi tästä heidän tieteellisiksi tutkijoiksi kehittymisensä elämänehdosta.

Asian rahallinen puoli näyttää siis sekin puhuvan ehdotettua kokousta vastaan.

Vielä on mainittava toinen tärkeä käytännöllinen vaikeus, nimittäin *kielikysymys*; me tietysti emme suinkaan

tarkoita „tuota siunattua kielikysymystä“ omassa kansallisessa elämässämme — vaikka siitäkin voisi jotakin sanoa — tässä puhumme ainoastaan kansainvälisistä aineista.

Herra professori Leffler'in kerrotaan tosin arvelevan, että tälle kysymykselle ei tarvitse mitään todellista arvoa laskea. Mitä esim. Venäjän kieleen tulee voitaisiin muka olla vakuutetut siitä, että ainoastaan hyvin vähäinen luku venäläisiä osanottajia tulisi tänne saapumaan ja he ymmärtäisivät kyllä yleisiä sivistyskieliä. Ja jos joku heistä haluaisi pitää esitelmänsä Venäjän kielellä, niin olisi puhujan oma asia, ymmärrettäisiinkö häntä vai ei. Todellisuudessa tulisi siis Ruotsin kieli kokouksen valtakieleksi sekä sen rinnalla yleiset sivistyskielet.

Mutta toiset (Pippingskiöld, Hjelt, Mäklin y. m.) eivät ole niin rauhoitettuja kielikysymyksen suhteen, vaan ovat sitä mieltä, että se yksin tekee koko yrityksen mahdottomaksi. Kansainvälisissä kokouksissa on nimittäin tapana valita joku yleinen sivistyskieli valtakieleksi. Jos nyt tämä ei tapahdu, aiotaanko silloin lähettää venäläisille ruotsinkielinen kutsumus tahi kenties ruotsalaisille venäjänkielinen. Keskustelukielenä emme (Pippingskiöld) missään tapauksessa tahdo siirtää Venäjän kieltä syrjään Ranskan tai Saksan kielen avulla, jos emme tahdo tehdä itseämme syypäiksi meidän asemassamme äärettömän suureen epäkohteliaisuuteen jo ensimmäisessä toimeenpanemassamme pohjoismaiden luonnontutkijain kokouksessa. Koskä täällä siis vuonna 1883 babyloninen kieltensekoitus auttamattomasti syntyisi, täytyy etupäässä sen maa, josta kutsumus lähtee, koettaa estää ja parantaa tätä kohtaa. Mutta mistä me kokouksen monille osastoille saamme presidentteja tahi edes sihteerejäkään, jotka paitse Ruotsin kieltä voivat puheessa ja kirjoituksessa käyttää myös venättä, ranskaa ja saksaa? Ja olemmeko ottaneet lukuun miten ne erikielet viihtyisivät toistensa rinnalla? Tätä kysymystä emme olisi tuoneet esillekään, jos emme ennakolta olisi kuulleet kummallisen näytteen siitä. Eräs tanskalainen lausui nimittäin, että hänen maanmiehensä kyllä levollisina kuuntelisivat tuiki outoa Venäjän kieltä, „mutta jos tarttolaiset tulevat sinne Saksan kielineen, niin pysymme me mieluummin sieltä poikessa!“ — Kielikysymyksellä näyttää siis kaikkialla olevan sama luontonsa: sitä ei voi siirtää ohjelmasta pois, ei silläkään lailla, että se kansallisesta korotetaan kansainvälisen kysymyksen arvoluokkaan.

Tässä on kenties paikallaan esiin tuoda vielä eräs syy, jolla on koeteltu kokousta puolustaa. Professori Leffler kuuluu nimittäin lausuneen sen toivomuksen, että koska kansastamme ja sen oloista monin paikoin todellisuutta vastaan sotivia mielipiteitä vallitsee, etenkin valtiollisissa kysymyksissä, niin voitaisiin täällä pidettävän pohjoismaisen luonnontutkijain kokouksen kautta naapureillemme saattaa varmempia tietoja ja oikeamman käsityksen oloistamme. — Oikaisun tarpeellisuutta tässä suhteessa ei kukaan kieltäne, joka tietää, miten vähän naapurimaissamme tunnetaan tai tiedustellaan meidän olojamme. Kuitenkin neuvoo meitä kokemus tässä kohden kysymään: ovatko naapurimaittemme tutkijoista juuri luonnontutkijat olleet ne, jotka ovat näyttäneet paremmin kuin muut voivansa tätä ainetta käsittää? Ja riittäneekö siksi muutamain päiväin juhlanvietto Helsingissä? — tähän saakka on nimittäin nähty, ett'eivät he monivuotisenkaan täälläolon kautta ole oppineet tätä kysymystä käsittämään.

Nyt vielä muutama sana kansamme *oikeudesta* ylimalkain kansainvälisen kong-

ressin kokoonkutsumiseen. Tähän saakka ei ole yhtäkään semmoista meillä pidetty. Ensimmäinen ehdotus semmoiseen lienee ollut se, että suomalaisen kirjallisuuden seuran 50-vuotisen vaikutuksen johdosta Helsingissä pantaisiin toimeen kongressi suomalais-ugrilaista kielitiedettä, etnografiiaa, arkeologiiaa ja historiaa varten. Jos kerrankin Suomessa kansainvälinen kokous on pidettävä, niin tämän ensimmäisen tulee käsitellä juuri näitä tieteenhaaroja; sillä täällä on näillä tieteillä painokeskustansa, täällä kotimaansa, eikä kukaan voi tehdä oikeuttamme tämmöisen toimeenpanemiseen riidan alaiseksi. Mutta ei ole tahdottu esiytyä kovin suurenmoisesti; tyydytään kansalliseen juhlakokoukseen.

Joku aika tämän kansainvälisen kokouksen ehdotuksen jälkeen heräsi kysymys „pohjoismaisesta luonnontutkijain kokouksesta"; liekö tämä *post hoc* ollut *propter hoc*, sen jätämme tällä kertaa siksensä, ja tahdomme sen sijaan tarkastaa, onko maallamme kieltämätön oikeus julistaa kutsumusta tämmöiseen. Tähän on professori Pippingskiöld pontevasti vastannut kieltämällä. *Yleisesti tunnustettu oikeus* on jotakin aivan toista kuin joitten kuitten ulkomaisten ystäväin hyväntahtoiset ja vaatimattomat kehoitukset tahi liioitellun itseluottamuksen luulettelut. Jos siis Englanti, Ranska, Saksa tai Itävalta upporikkaine pääkaupunkineen julistaisivat kutsumuksen *yleiseen luonnontutkijain kokoukseen*, niin pitäisi koko maailma sen oikeutettuna. Mutta jos tsekkiläinen Böömi, Kreikka tahi Espanja sen tekisi, niin semmoistä askelta, miten viehättäviä nämä maat ovatkin, katseltaisiin kummastuksella ja pidettäisiin varmaankin liiallisena itseensä luottamuksena ja naiivisena uskaliaisuutena. Tarvitsemmeko tehdä vertailuja? Yksin kutsuminen suomalais-skandinaaviseen luonnontutkijain kokoukseen, ilman hartaitta ja yleisittä kehoituksitta tiedemiehiltä lännessä, olisi jo meidän puoleltamme uhkarohkea kansallinen yritys. Mutta verrattoman rohkea olisi kutsuminen *pohjoismaiseen luonnontutkijain kokoukseen*, joka käsittäisi paitse skandinaavisten maiden luonnontutkijoita myös suuren Venäjän valtakunnan tiedemiehet tällä alalla.

Ja miten me olemme käytännöllisessä suhteessa selviytyneet esim. lakimiesten ja koulunopettajain kokouksissa? Suora totuus vaatii meitä myöntämään, että paljo vielä jäi toivomuksien joukkoon. Tuskinpa kyllä meidän olisi suuremmassa kongressissa helpompi välttää katajaan kapsahtamista kuin pienemmissä tähän saakka pidetyissä kotimaisissa kokouksissamme. Professori Pippingskiöld onkin sen vuoksi esiintuonut, että vaikka me tämmöisessä kongressissa emme suinkaan tarvitsisi — ja jota sopiva kohteliaisuus ei edes myöntäisikään — täyttää kokoustunnit omilla oppineilla esitelmillämme, vaan paremmin mielellämme luovuttaisimme suurimman osan tätä kunniata vieraillemme, niin vaaditaan kuitenkin meiltä kykyä kokouksen hallitsemiseen, kokonaisuuden johtamiseen, taitoa harrastuksen vireillä pitämiseen, yhdistämiseen, tasoittamiseen ja eroavaisten ainesten yhteensovittamiseen, — mutta näissä suhteissa meiltä puuttuu kaikkein tärkeimmät ominaisuudet.

Jos siis edellisessä osastossa tarkastelun alle lasketut enemmän teoreetiset syyt suureksi osaksi puhuivat kansainvälistä kokousta vastaan, niin ovat käytännölliset syyt suorastaan näyttäneet sen mahdottomaksi panna toimeen meillä vuonna 1883.

III.

Ehdotettua „pohjoismaista“ kokousta vastaan lueteltujen syitten on muutamalla taholla luultu syntyneen sen kautta että kokouksen nimi olisi väärin käsitetty. Professori Leffler kuuluu sentähden esitelleen, että entistä periaatetta säilyttämällä kokous ristittäisiin „*luonnontutkijain kokoukseksi Helsingissä vuonna 1883*, johon myös skandinaavisia ja muutamia pohjoisvenäläisiä tiedemiehiä kutsuttaisiin“. — Miten selvää nimitystä olisi väärin käsitetty, on meidän mahdoton selittää; mutta kun nyt ajatuksen, periaatteen sanotaan jäävän entiselleen ja vastasyyt juuri tarkoittavat tätä, huomataan helposti koko kysymyksenkin jäävän samalle kannalle kuin ennen. Me olisimme sen vuoksi voineet lopettaa tähän, joll'ei juuri tuo muodon vaihdos kehoittaisi jatkamaan ehdotuksen sisällyksen tarkastelemista.

Ei tarvitse silmäillä läpi monta luonnontutkijain kokouksissa pidettyä tervehdyspuhetta huomatakseen, että näillä kokouksilla tieteellisyyden rinnalla myös on ollut toinen tarkoitus täytettävänä. Luonnontutkijain kokoukset ovat syntyneet ja eläneet kunkin kansan omassa keskuudessa; se on yhteyden tunne, joka kussakin kansassa on liittänyt tiedemiehet yhteen, ja senvuoksi onkin heidän yhtymisensä vaikuttanut käsitykseen kansan kokonaisuudesta ja hyödyttänyt sitä. Niin ne varmaankin länteisissä naapurimaissamme ovat saattaneet skandinaavisia kansoja lähemmäksi toisiaan muissakin suhteissa kuin suorastaan luonnontieteellisissä.

Kansainvälisiä luonnontutkijain kokouksia taas ei ole vielä tähän saakka pidetty. Mutta kun tulevaisuudessa kansallisissa kokouksissa ilmautuu halu ja tarvis saattaa näitä läheisempään yhteyteen toistensa kanssa, tulee joku niistä ottamaan asian puheeksi ja kutsumaan muitten maiden tutkijoita kansainväliseen kokoukseen. *Näin* on tämä kysymys syntyvä ja kehittyvä; sillä sekin on kehittyväinen ja voi kantaa hedelmiä koko ihmiskunnalle. Mutta sen alkuunpaneminen ei ole semmoisen kansan tehtävä, joka ei vielä ole tehnyt ensimmäistä koettansa kotimaisellakaan luonnontutkijain kokouksella.

Jos professori Leffler'in ehdotuksen tarkoituksena on, liittämällä maamme luonnontieteelliset voimat läheisempään yhteyteen keskenään, kansallemme voittaa siitä seuraavat edut, niin yhdymme mielellämme hänen ehdotukseensa. Mutta meillä on perusteelliset epäilykset siitä; sillä ehdotus on kehkeytynyt aivan vastenluontoista tietä: se ei ole saanut syntyänsä elävästi tunnetusta tarpeesta yhdistää kotimaisia voimiamme, vaan se on haaksirikkoon joutunut yritys kansainvälisen kokouksen toimeen saamiseksi. Ja jos siemen, itse ehdotus, on kituvaa kasvua, niin on vaara tarjona, ett'emme saa mitään hyvää leikattavaksi.

Mutta kaiken tämän ohella luulemme mekin, että maallemme olisi hyötyä luonnontutkijain kokouksista, niinkuin kustakin voimiemme yhdistyksestä. Mutta silloin meidän on luottaminen etupäässä itseemme, eikä muihin kansoihin. Nyt vielä ovat voimamme hyvin nuoret saadaksemme mitään etevämpää aikaan, mutta innostuneen työn kautta tämä heikkous tulee vuosien kuluessa häviämään. Jos yliopisto ja nuori teknillinen ylikoulu, jos tiedeseura, suomalaisten lääkärien seura ja seura pro fauna et flora fennica, jos metsänhoito- ja maanviljelys-laitoksemme sekä oppilaitoksemme — jos kaikki nämä kehittyvät ajan vaatimusten mukaan ja panevat voimansa alttiiksi samoin kuin

yksityiset tiedetten suosijatkin, — silloin ei kestä kauan ennenkun likeisempi yhdistyminen on kasvanut yleisesti tunnetuksi ja tunnustetuksi tarpeeksi; ja ilman pitkittä mutkitta tulevat silloin maamme tiedemiehet yhteisesti toteuttamaan nyt jo elävää ajatusta *suomalaisesta luonnontutkijain kokouksesta.*

Suomalainen eli, ett'ei kukaan väärin käsittäisi sanojamme, *kotimainen* luonnontutkijain kokous saataisiin toimeen ilman suuritta vaatimuksitta. Siinä ei tulisi kalliit juhlallisuudet kysymykseen, vaan yhteinen työ, ja kielistä ei olisi meille mitään estettä. Kokouksien tieteelliset tehtävät eivät olisi tärkeyttä vailla. Niissä voitaisiin ottaa puheeksi samanluontoiset aineet kuin ne, joista suomalaiset lääkärien kokoukset nyt keskustelevat; voitaisiin sopia johdonmukaisuudesta maamme eläimistön, kasviston, geologiian ja meteorologiian tutkimisesta. Samoin sopisi näissä esitellä kaikkia muita kysymyksiä, jotka ovat yleisempää luonnetta kussakin luonnontieteen haarassa. Kotimaisille osanottajille olisivat erityisseikat näissä aineissa arvokkaita, jos kohta ei ulkomaalaisille. Mutta näistä saadut tulokset tulisivat aina, voittona tieteelle kokonaisuudessaan, vetämään ulkomaalaistenkin huomion puoleensa. Ja näin Suomi todellisen työn kautta — eikä juhlapäiviä viettämällä — tulisi osalliseksi kansainvälisiin pyrintöihin tiedettä ja korkeampaa sivistystä varten.

Edellisessä olemme antaneet vertailevan esityksen niistä syistä, joilla on puolustettu sekä vastustettu ehdoteltua luonnontutkijain kokousta, ja tästä on seurannut erityisiä johtopäätöksiä. Kansainvälisten kokousten tärkeyttä on ylimalkain liioiteltu ja niilläkin on varjopuolensa. Meidän maallemme ne olisivat korukaluja, joiden kustannuksia voitaisiin paremmin käyttää toisin tavoin tieteellisyyden korottamiseksi. Luonnontieteellinen asemamme ja laitoksemme eivät vielä ole niin kehittyneitä, että voisimme asettautua muiden kansain rinnalle. Ehdotuksen toimeenpaneminen olisi rahaseikkain vuoksi vaikea, mutta kielellisten suhteiden vuoksi aivan mahdoton. Kansainvälisen luonnontutkijain kokouksen toimeenpanemiseen meillä ei ole minkäänlaista yleisemmin tunnustettua oikeutta; emmekä me myöskään voisi tämmöistä virkaa hoitaa johtamalla ja koossapitämällä kongressia. Näitä vastaväitteitä ei ollenkaan vähennä pintapuolinen nimenmuutos tehdyssä ehdotuksessa. Kaiken tämän vuoksi olisi koko ehdotus jätettävä siksensä.

Mutta siitä ei suinkaan seuraa, että kotimaisien luonnontieteellisten voimaimme yhtymistä vähimmässäkään määrässä viivytettäisiin. Sillä samat syyt kuin ennenkin ovat vielä olemassa, tehdäksemme työtä luonnontiedetten edistämiseksi maassamme; ja kun aika on tullut, pitävät Suomen luonnontutkijat yhdistetyin voimin *kotimaisen, suomalaisen luonnontutkijain kokouksen.*

Kotimaan kirjallisuutta.

1. Valtiollista y. m.

J. V. Snellman'in kirjoituksia aikakauskirjallisuuden alalla, suomentanut A. Meurman. Toinen vihko, Helsingissä 1880. 1 Mk 50 p.

Tästä huomiota ansaitsevasta teoksesta ilmestyi toinen vihko ennen joulua, vaikkapa kentiesi liian myöhään ennättääksensä saada jo täksi jouluksi suurempaa

menekkiä. Vaan mainittu teos ei kuulukaan tuohon nimenomaan n. s. jonlukirjallisuuteen; sen pysyvä arvo vakuuttaa sille varman, jos kohta hitaammankin menekin niiden Suomen kieltä lukevien kesken, joilla on taipumusta ja kykyä semmoiseen lukemiseen, mikä lukijalta vaatii jommoistakin ajatusvoiman ponnistamista. Toiselta puolen tämän kirjan oleminen epäilemättä on suomalaisessa yleisössä mahtavasti kartuttava tuonlaatuisen lukemisen halua. Tuskinpa saattanee sille yleisölle tarjotakaan voimallisempaa ja virkistävämpää hengen ravintoa kuin kysymyksessä oleva teos. Miehuullinen jopa ankarakin henki se on, joka Snellman'in kirjoituksissa vallitsee. Niiden periaatteeksi voipi sanoa: yksityisen velvollisuus panna itsensä alttiiksi sille kansalle, sille yhteiskunnalle, johon hän jäsenenä kuuluu. Tuota itsensä uhraamista vaaditaan häneltä, vaan se on toiselta puolen myöskin hänen oikeuksenaankin pidettävä; sillä ainoastaan sen kautta hän täyttää elämänsä tarkoituksen ja saavuttaa itselleenkin onnea ja kunnioitusta. Mitä indiviidin yksityisetuihin semmoisinaan tulee, ei niitä juuri paljoa hellitellä. Senvuoksi Snellman ankarasti moittii esim. niitä, jotka ilman pakotta siirtyvät vieraille maille hakeaksensa itselleen muka vapaampaa vaikutusalaa j. n. e. — erittäinkin jos heillä on ollut voimaa vaikuttaa jotakin suurta omassa maassaan. Sillä juuri tästä voimasta he ovat suureksi osaksi kiitollisuuden velassa isänmaallensa ja sen sivistykselle, joka on sen heissä kypsyttänyt. Siirtyessään pois he jättävät velkansa isänmaallensa maksamatta.

Asiaa yleiseltä kannalta katsoen saattanee tosin sanoa yksipuoliseksi tuommoisen katsantotavan, joka muistuttaa vanhasta kreikkalais-roomalaisesta valtio-opista. Se yleisihmisyyden aate, joka nykyaikana yhä enemmän pyrkii valtaan esim. kansainvälisissä oloissa, joka yhdistää eri kansat ja niiden jäsenet yhteisiä yrityksiä varten — tämä aate jääpi Snellman'in järjestelmässä syrjälle. Myönnetäänhän siinä, että yksityisellä kansalla on jotakin historiallista merkitystä ainoastaan siinä määrässä, jossa se omituisella muodolla omistaa ja edistää yleisinhimmillistä sivistystä; vaan että indiviidillä ihmiskunnan jäsenenä saattaa olla tehtäviä suorastaan ihmiskuntaa kohtaan se jääpi melkein huomaamatta. Uskonnollakin, joka koskee indiviidiä semmoisenaan hänen kansallisuuttansa kysymättä, ei ole tässä opissa mitään etevää sijaa. Tosin Snellman myöntää „tietämisen maailman“ sovittavaisena seisovan „käytöllisyyden maailmaa“ ylempänä. Vaan jo se seikka että uskontokin luetaan paljaaksi „tietämiseksi“ eikä „käytöllisyyteen“ kuuluvaksi, todistaa mielestämme kyllin, ett'ei uskonto ole oikeaa tunnustamista saanut.

Mutta toiselta puolelta on kuitenkin selvää, että jos missään Snellman'in edustama katsantotapa pitää paikkansa, ainakin hyvin laajassa määrässä, niin se on pienessä, vaikeissa oloissa elävässä kansassa, kuten meidän kansamme laita on. Noista kahdesta yksipuolisuudesta: löyhä kosmopoliittisuus, joka kaikkea kansallista ylenkatsoo, ja ahdasmielinen kansallishenki, joka unohtaa yleisinhimillisyyden, edellinen on pienelle, muista riippuvalle kansalle paljoa vaarallisempi; se on sen olemiselle suorastaan myrkkyä. Kansalle, jonka valtiollinen asema on taattuna, ei kosmopoliittisuus ole niin suuressa määrin turmeleva. Siellä indiviidi helpommin voipi, omaa kansaansa vahingoittamatta vierautua sen yhteiselämästä antautuaksensa, joko yleisinhimmillisiin tahi yksityisiin rientoihin. Siellä indiviidein ja kansanluokkain itsekkäisyys — jos

kohta aina moitittava — on verrattain vähemmin haitallinen. Sanotaan tosin, että valtiollisesti vähäpätöinen kansa ainoastaan ottamalla osaa yleisiin sivistyspyrintöihin tieteen alalla j. n. e., voipi itselleen saavuttaa suurten kansojen kunnioitusta. Olkoonpa niin; mitä pieni kansa siinä suhteessa voi tehdä, sen se tehköön, täyttääksensä niin muodoin velvollisuutensa ihmiskuntaa kohtaan. Jos se on yleissivistyksen palvelijoiksi synnyttänyt semmoisia miehiä kuin esim. Nordenskiöld'in, sillä epäilemättä on syytä siitä iloita. Mutta tuo yleissivistystä suorastaan tarkoittava työ on aina oleva ainoastaan muutamien harvinaisten asiana. Ja se kunnia, joka tällaisten miesten kautta tulee heidän kansansa osaksi, ei itsessään anna mitään vahvempaa perustusta kansan olemiselle. Mikä semmoista perustusta antaa, se on, että sivistyksen henki vallitsee ei ainoastaan muutamissa kansan valioissa, vaan koko kansassa, että se elähyttävänä kansallishenkenä elää ja sitoo yhteen kaikki sen eri ainekset. Senvuoksi pienen ja ulkonaisen asemansa puolesta heikon kansan tulee enemmän kuin muiden omassa elämässään antaa sijaa tuolle solidariteetin-aatteelle. Siinä indiviidin aseman yhteiskuntaa kohtaan pitää oleman toista laatua, s. o. enemmän yhteisen hyvän määräämänä, kuin niissä maissa, joita ei mikään vaara uhkaa. Semmoisessa valtiossa, joka niinkuin esim. Ruotsi, maatieteellisen asemansa kautta on jotensakin turvattuna ulkonaisia vaaroja vastaan, lienee paikallaan tuo indiviidin-omainen valtio-oppi, joka katsoo valtiota ainoastaan kaikellaista yksityishyvää tarkoittavaksi laitokseksi — laitokseksi, jonka vaatimuksista yksityisen sopii pyrkiä vapaaksi mitä helpoimmalla hinnalla. Vaan tuommoinen oppi ei kelpaa kansalle, jonka täytyy ponnistella kaikki voimansa pysyäksensä pystyssä olemisen taistelussa. Täällä on tarpeen, että tuo yksityiset ja eri luokat yhdistävä solidariteetin-tunto vireänä elää kaikkien povessa. Ja tätä tuntoa on meissä juuri Snellman ottanut herättääksensä. Siinä hänen merkityksensä sanomalehden toimittajana.

Käsissä olevan toisen vihon sisällys jakautuu kolmeen eri osaan, joista kukin on omalla nimityksellään varustettuna: kirjoituksia kansallisissa, valtiollisissa ja koulu-asioissa. N:o 2:en alla löytyy muun muassa tuo kuuluisa kirjoitus suomalaisista siirtolaisista Ruotsissa vuodelta 1858 („Finska emigrationen i Sverige"). Joku hyvänsuopa lukija arvelee kentiesi suotavaksi, että kääntäjä olisi jättänyt pois tämän kirjoituksen ankarine hyökkäyksineen yksityisiä vastaan. Me puolestamme emme suinkaan voi yhdistyä semmoiseen mielipiteesen. Tuo kirjoitus on todellakin liian merkillinen jäädäksensä pois Snellman'in aikakauskirjallisten teosten kokoelmasta; se on tärkeä todistuskappale maamme uusimpaan historiaan. Mitä siellä nykyään liian ankaralta kuuluu, se saapi täydellisen selityksensä, jos muistaa sen ajan oloja. Yleinen mielipide oli silloin joutumaisillaan kummallisimmille harhateille. Useat ihmiset maassamme luulivat silloin rakkauden, ei omaa kansaa, vaan ruotsalaisia kohtaan olevan suomalaisten pyhimmän velvollisuuden. Oman maan vapaehtoista hylkäämistä katsottiin miehuuden ja vapamielisyyden osoitteeksi. Nordström'in tekoa ei suinkaan pidetty minäkään kristillisen ihmisrakkauden vaipalla peitettävänä heikkoutena, vaan noudatettavana esimerkkinä. Joka muistaa, kuinka semmoinen mielipide, jonka jälkiä ei enää täällä tavata muualla kuin kenties jonkun huomaamattoman viikingiläislehden kynäkyhäyksissä, silloin oli pääsemäisillään valtaan valistuneiden piireissä — joka

tätä muistaa, se käsittää myös kuinka tarpeellista oli, että Snellman silloin astui esiin masentamaan neronsa nuijaiskuilla moista vaarallista epäsuuntaa yleisessä mielipiteessä.

Edellinen vihko, joka ilmestyi noin vuosi takaperin, sisälsi kirjoitelmia Saimalehdestä, nyt ilmestynyt vihko sitä vastoin Litteraturblad'ista v. 1855—59. Meistä nämä Litteraturblad'in kirjoitukset tuntuvat kirjoitustavan puolesta vielä vilkkaammilta ja pontevammilta kuin edelliset. Tuo Saksan filosofeilta perinnöksi jäänyt kateederinuotti, joka vielä Saimassa silloin tällöin tulee kuuluviin, on täältä kokonaan hävinnyt. Lauseiden voimallisuuteen ja lyhyyteen katsoen nämä kirjoitukset hakevat vertaisiansa koko ruotsinkielisestä kirjallisuudesta. Niissä leimahtava sukkeluus on sitä laatua, jota Thorild sanoo parahimmaksi sukkeluuden lajiksi: mahtavan ymmärryksen äkillinen ilmaantuminen. Suurta kykyä vaaditaan tosiaankin kääntäjältä, etenkin koska käännös tehdään alkukielestä niin eroavaan kieleen. Täytyy myöntää, että herra A. M. on suurella taitavuudella voittanut vastukset. Jos kohta käännöksen lausetavat eivät ole kaikkialla alkuteoksen vertaiset mitä voimallisuuteen ja lyhyyteen tulee, niin tämä lienee aivan luonnollista. Hyvin harvalta olemme huomanneet semmoisia paikkoja, jotka olisi pitänyt enemmän vastaavasti suomentaa. Esim. kun Snellman sanoo kummeksivansa, „att ingen lagom klok man i Sverige känner sig uppmanad till en reservation mot *skriblerierna*;“ niin herra A. M. kääntää (s. 6): „ettei edes joku kohtujärjellinen mies Ruotsissa tunne itseänsä vaadituksi panemaan vastalausetta *näitä kynäilijöitä* vastaan“. Siv. 21 kääntäjä suomentaa „lagskipning“ sanalla „lainlaatimus“, mikä on väärää. Erehdyttävä painovirhe tavataan s. 57, jossa arvostelu J. Ph. Palmén'in „Lainopillisesta käsikirjasta“ sanotaan otetuksi Litt. Bl. vuodelta 1850; pitää oleman 1859. — Ylipäänsä on, kuten jo sanottiin, käännös tehty hyvin taitavasti ja huolellisesti. Että suomentaja joskus jättää semmoisia kappaleita pois, jotka eivät ole merkillisempää laatua eikä yhteydelle välttämättömiä, lienee kaikin puolin hyväksyttävä. Valaisevia muistutuksia on herra A. M. pannut tähän vihkoon enemmänkin kuin edelliseen. Sitä vastoin ei ole ainoatakaan kaunokirjallista kappaletta tähän vihkoon otettu, kuten edelliseen oli; se olisi kuitenkin mielestämme ollut suotavaa joksikin sisällyksen vaihtelevaisuudeksi. Suotavaa olisi myöskin, että seuraavat vihot ilmestyisivät lyhyempien lomaaikojen perästä kuin tämä. — *Th. R.*

---

2. Kielitiedettä.

Unkarin kielen Oppikirja Tohtori J. Szinnyei'ltä ja Antti Jalavalta. Helsingissä 1880. (Suomalaisen Kirj. Seuran Toimituksia 61 osa.)

Melkein kaikissa tiedoissa, joita suomalainen lukija tähän asti on voinut saada eteläisistä heimolaisistamme Magyareista, heidän maastaan, heidän entisestä vaiheistaan ja nykyisistä riennoistaan, tulee meidän kiittää yhtä ainoata suomalaista miestä hra Antti Jalavaa, joka hauskalla ja samassa opettavaisella „Unkarin Maa ja Kansa“ nimisellä kirjallaan, muutamilla Unkarin kielestä suorastaan tehdyillä käännöksillään, niinkuin „Kylän Heittiö“, „Uusi Tilanhaltia“ ja „Rakkaita Sukulaisia“, sekä Uudessa Suomettaressa julkaisemillaan „Tiedoilla Unkarista“ on melkein yksinään täyttänyt suuren puutteen Suomen kirjallisuudessa. Näihin todellakin suuriin ansioihin, joita ainoastaan osaksi vä-

hentää etenkin käännöksissä havaittava hätäisyys eli puuttuva huolellisuus Suomen kielen käyttämisen suhteen, hra Jalava on tänä vuonna lisännyt uuden, käyttäen onnellista tilaisuutta, etevän nuoren Unkarilaisen hra Szinnyein täällä oloa saadaksensa toimeen ensimmäisen Unkarin kielen oppikirjan Suomalaisia varten. Tämä kirja, joka ilmoitetaan heidän yhteiseksi teokseksensa, onkin sitä laatua, ett'ei kukaan suomalainen tai unkarilainen mies yksinään olisi sellaista toimeen saanut. Me tarkoitamme tässä etupäässä teoksen ensimmäistä eli käytöllistä osaa, jossa lukija vähin erin, 40:ssä luvussa tutustuu Unkarin kielen sanavaroihin ja kieliopin sääntöihin ja samassa saattaa harjaantua niitä oikein käyttämään, käyttämään Unkarin kieltä suullisesti ja kirjallisesti. Näiden harjoitusten laatimiseen tarvitaan tietysti melkein täydellistä sekä Unkarin että Suomen kielen käytännöllistä tuntemista, jommoista taitoa ei vielä ole kessään kummankaan kansan jäsenessä. Tosin saattaa syystä väittää, ett'ei tämä osa, joka kuitenkin täyttää kolmanneksen koko kirjaa, ja joka epäilemättä on vaatinut yhtä paljon työtä kuin muut kaksi kolmannesta yhteensä, vielä ole tarpeellinen; sillä me tiedämme omasta kokemuksesta, että Suomalainen, luettuansa kerran läpi Unkarin kieliopin, saattaa varsin hyvin ruveta sanakirja kädessä lukemaan jotakin helpompaa yhtämittaista tekstiä, esim. kansansatua, josta hänellä on paljoa enempi tyydykettä kuin lukiessaan hajanaisia lauseita Sándor'in laulusta ja Ilonan itkusta, Suomen porvarissäädyn epäsuomalaisuudesta tai vanhasta paroonista, joka antaa lahjoja nuorelle näyttelijättärelle. Ja arvattavaa on, että ne Suomalaiset, jotka meidän aikanamme ryhtyvät Unkarin kielen oppimiseen, eivät ole asioitsijoita, jotka tätä kieltä tarvitsevat käytännöllisissä toimissaan, eivätkä lapsia, joihin vieras kieli on tyrkytettävä jonkun hyväksi katsotun koulumetoodin mukaan, vaan humanistillisesti ja kielitieteellisesti sivistyneitä, jotka eivät tahdo eivätkä tarvitse muuta kuin selvää käsitystä Unkarin kielen rakennuksesta ja unkarinkielisen kirjallisuuden lukemisen ja ymmärtämisen taitoa.

Mutta koska tällaisillakin lukijoilla on hyvä apu teoksen toisesta osasta, systemaatisesta kieliopinluonnoksesta ynnä hyvin valitusta ja vaihtelevasta lukemistosta, joka on kolmantena osana sekä unkarilais-suomalaisesta sanakirjasta, 4:nnen osan ensi puoliskosta, niin saatamme jättää tämän yleisen muistutuksen sikseen, pahaksuen vaan, että hinta noiden käytännöllisten osien (käytöllisen kieliopin, suom.-unk. sanakirjan ja unk. avaimen) kautta, jotka yhteensä tekevät melkein puolen kirjaa, on tullut niin tavattoman kalliiksi (8 m.), että montakin arveluttanee sitä maksaa semmoisesta oppikirjasta, jossa ei kuitenkaan ole täydellistä kielioppia eikä edes helpomman proosan lukemiseen riittävää sanakirjaa.

Kehoittaen siis Unkarin kielen oppimista harrastavia ensin lukemaan käytöllisen osan ensimmäistä lukua, jossa lyhykäisesti tehdään selkoa tämän kielen äänteistä ja niiden merkitsemistavasta ja sitten käymään läpi systemaatillisen kieliopin sekä sen tehtyä suoraan ryhtymään lukemiston lukemiseen siihen kuuluvain muistutusten ja sanakirjan avulla — jonka jälkeen saattaa ensimmäisestä osasta poimia tarkempia etenkin äänne- ja lauseopillisia tietoja — käymme tätä teosta lyhykäisesti tarkastamaan semmoisenaan kuin se on.

Tässä saatamme heti mainita muutamia yleisiä ansioita, jotka meidän mielestämme ovat sitä suurempia, koska nii-

tä ylimalkaan ei tavata tällaisissa teoksissa.

E-äänne on eri merkillä (*é*) eroitettu *ä* äänteestä (*e*), vaikka niitä, kuten tiedetään, Unkarin kirjakielessä merkitään samalla *e* kirjaimella. Suotavaa olisi ollut, että tätä merkitsemistapaa olisi noudatettu läpi koko kirjan myöskin lukemistossa, joka ei olisi ollut vaikeata kun kerran oli saapuvilla Unkarilainen ja semmoinen Unkarilainen, joka nämät äänteet selvään toisistaan eroittaa.

Unkarilais-suomalaisessa sanakirjassa on johdonmukaisesti sulkumerkkien välissä ilmoitettu se nominien täydellinen, typistymätön vartalo, joka ilmestyy monikon päätteen edessä, ja samassa annetaan tiedoksi, käytetäänkö tätä vaiko typistettyä vartaloa, yks. akkusatiivissa, esim. *dal* (-,*o*) merkitsee, että tämä sana kuuluu akk:ssa *dal-t*, mutta mon. nom. *dalo-k*, ja *hal (a)* ilmoittaa että akk. ja mon. nom. saadaan vartalosta *hala* = *hala-t*, *hala-k*. Tämä seikka, että typistymättömän vartalon määrääminen kuuluu leksikografiaan eikä kielioppiin on kuitenkin tainnut selvitä tekijöille vasta työn kestäessä, sillä muuten olisivat osanneet sitä hyväksensä käyttää jo kieliopissa, jossa muutama tähän koskeva sääntö nyt on jäänyt sokkaiseksi tai vääräksi. Tästä jälempänä.

Teoksen hyvinä puolina saatamme vielä mainita, että käytöllinen kielioppi ylimalkaan näyttää olevan suurella tarkkuudella tehty ja että siinä on muutamia sääntöjä ja ohjauksia, joita en muista nähneeni Riedl'in saksankielisessä enkä Simonyinkaan uudessa muuten oivallisessa unkarinkielisessä kieliopissa. — Systemaatillinen osa ei tahdo olla muuta kuin mitä se on: lyhyt kompendio, joka tauluntapaisesti esittää muoto-opin pääkohdat. Lukemisto on niinkuin jo mainittiin hyvällä aistilla valittu.

Muistutuksen aihetta antaa etenkin ensimmäinen luku, jonka johdolla lukija ei saata oppia Unkarin kielen kirjaimia oikein ääntämään.

á on ilmoitettu samallaiseksi kuin Suomen *aa*, vaikka kirjantekijät kyllä lienevät huomanneet, että se vivahtaa Suomen *ä*:hän;

ó ei ole „= *oo*", yhtä vähän kuin lyhyt *o*:kaan on sama kuin Suomen *o*, vaan nämät vokaalit ovat Unkarin kielessä paljoa umpinaisemmat, melkein niinkuin *o* Ruotsin kielen sanoissa *blomma*, *bo*; samoin *ö* ja *ő* ovat umpinaisemmat, enemmän *y*:hyn vivahtavat kuin Suom. *ö* ja *öö*. *Sz* ei ole sama äänne kuin Suom. *s*, vaan sama kuin esim. *Venäjän c;*

d:tä ei äännetä „samalla tavalla kuin Suomen kielessä" vaan niinkuin Ven. ja Ruotsin kielessä.

Korko ei ole „aivan sama kuin Suomenkin kielessä", koska semmoisen sanan ensi tavu, jolla ei ole lausekorkoa, jääpi lauseessa ja samoin runossa korottomaksi. Jos tämäntapaista määräystä oli vaikeata saada hyväksyttävään muotoon, niin olisi ainakin saattanut muistutuksessa mainita, että runossa ei pidetä mitään lukua sanakorosta, sillä Suomalainen, joka tämän (3) säännön mukaan koettaa unkarilaisia runoelmia lukea, ei pääse mihinkään.

III:nnen luvun 3:s sääntö: „apuverbiä ei käytetä yks. ja mon. 3 personassa, jos se on kopulana lauseessa" on epäloogillinen.

V:nnen luvun 2:sen säännön mom. b) on samoin kuin vastaava kohta Simonyin kieliopissa väärä, tai ainakin vaillinainen, sillä siitä päättää välttämättömästi, että kaikilla typistyvillä vartaloilla saattaa olla loppuvokaalina myöskin *a* (*e*), vaikka asian laita on semmoinen, että muutamilla typistyvillä nominivartaloilla on *a*:han (*e*:hen)

päättyvä typistymätön muoto ja että tämä on pidettävä vartalon perusmuotona, koska siihen liitetään sekä aina *akkus:n t* ja monikon *k* että komparat:n pääte ynnä ne suffiksit ja varsinaiset johtopäätteet, joiden edessä ylimalkaan typistymätöntä vartaloa käytetään esim. *rossz* paha, *rosszat, -ak, -abb, -all; hal, kala, halat, -ak, -am, -ad, -as, -az;* jota vastaan toisilla on *o*:hon (*é*:hen, *ő*:hön) päättyvä päämuoto, esim. *nagy*, suuri, *nagyot, -ok, -obb, -oll; dal* laulu, *(dal-t) dalok, -om, -od, -os, -ol.* Se tietysti ei hämmennä asiata, että *a-* (*e-*) päätteiset superessiivin *n* päätteen edellä muuttavat *a*:nsa *o*:ksi (*é*:ksi, *ö*:ksi), yhtä vähän kuin sekään, että kumpikin laji mon. 1 pers:n suff:n edessä muuttaa loppuvokaalinsa *u*:ksi (*ü*:ksi).

Jos tämä seikka kerran olisi selvitetty, niin jäisivät itsestään pois tuommoiset monessa kohti ilmestyvät valitukset (VIII, 1, IX, 1, XIII, 4 b), ett'ei saata säännöillä määrätä, milloin on käytettävä *a-* (*e-*) milloin *o-* (*é-*, *ö-*) päätteistä täydellistä vartaloa, jotka ovat yhtä joutavia, kuin jos esim. Suomen kieliopissa kunkin sijan kohdalla mainittaisin, ett'ei tiedä, milloin *as*-päätteisten sanain täydellinen runko päättyy pitkällä *aa*:lla milloin *akse*:lla. Samalla olisi myöskin selvä, milloin *a* (*e*), ja milloin *o* (*é*, *ö*) ilmestyy komparatiivin päätteen edellä, josta kirjassa ei ole mitään mainittu. Tätä vastaan ehkä tahdotaan väittää, että muka *o-* (*é-*, *ö-*) päätteisilläkin nomini-vartaloilla on *a-* (*e-*) päätteinen muoto, nim. mon. *i*:n edessä (XIV, 2), mutta tämä seikka onkin kirjassa väärin esitetty, koska mon. täydellinen pääte on *-jai*, josta vasta lyhennyksen kautta saadaan *-ai* ja *-i* (ks. Simonyi, Rendszeres Magy Nyelvtan s. 95).

VIII, 2 c) mom:sta on *é* jäänyt pois sekä säännöstä että esimerkeistä, esim. *kérelme*, *kérelém*.

Lukemiston suhteen olisi ollut suotavaa, että hra Szinnyei runollisissa kappaleissa olisi jollakin käytännöllisellä tavalla esim. paksummilla kirjaimilla merkinnyt, mitkä tavut ovat lukiessa koroitettavat, niin että Suomalainen saattaisi niitä oikein lukea, joka nyt on mahdotonta, ja samalla saisi käsityksen Unkarin runomitan erinomaisesta, kaikkia meetrillisiä sääntöjä uhmailevasta, vaihtelevaisuudesta.

Suomen kieltä on ylimalkaan oikein ja huolellisesti käytetty myöskin sanain järjestyksessä, jossa meillä vielä hyvin paljo syntiä tehdään; niin olen esim. mielihyvällä huomannut sellaiset lauseet kuin „tietäessänsä, että minä olen täällä, hänkin tuli tänne" (eikä: „tuli hänkin t.") „kirjeen kirjoitettuansa hän meni" (eikä: „meni hän"). — Kieltosanan adverbiaalisuudessa kirjan tekijät riippuvat lujasti kiinni, esim. „Minä kiitän kreivin taloa *eikä* hänen puutarhaansa". Tätä omituisuutta on ilmoitettu länsisuomalaiseksi idiotismiksi ja sen käyttämistä on totuttu pitämään länsisuomalaisten monopoolina, mutta näyttääkseni että sillä on alaa Great Eastern'issakin panen tähän kauniiksi analogiaksi Ven.-Karjalan kielen mukaan lauseen: tämä on ei suomea.

A. G.

Katsahdus sanomalehtiin.

Kauppakoulu Viipuriin. — Rangaistus juopumuksesta. — Eesti Postimeehen uusi toimitus.

Ilmarisessa n:o 5:ssä kysyy toimitus: *Tarvitaanko Viipuriin mitään uutta koulua?* Se huomauttaa, että kauppa ei suinkaan enää ole vähäisin Suomen elinkeinoista, mutta että harva sen harjoittajista on saanut korkeampaa ammatti- tahi edes muuta yleisesti sivistävää opetusta. Viipurissa on kymmenittäin kauppahuoneita, joiden palveluksessa työskentelee sadottain miehiä, mutta näistä ovat toiset ulkomaalaisia, kalliilla palkoilla tänne houkuteltuja, toiset taas ovat kyllä oman maan miehiä, jotka oppikoulujen alaluokilla ovat saaneet sen verran tietoja, että jotakuinkin kelpaavat konttoreissa oppipojiksi, mutta koska heiltä kuitenkin puuttuu käsitys heidän toimensa aatteesta ja pääperustuksista, niin monikaan ei työssään menesty ja kyllästyykin usein ennen aikojaan koko ammattiin. Maassamme on ainoastaan kaksi kauppakoulua. Tarvitaan välttämättömästi uusia, ja yksi on asetettava Viipuriin, sillä se ala, jonka kauppaa tämä kaupunki välittää, on sangen laaja. Ja koska tämä ala on peräti suomalainen, niin ei siitä voi olla arveluitakaan, millä kielellä opetus on annettava. Mutta kenen perustettava on tämä oppilaitos? Ei liene toivomistakaan, että hallitus ryhtyisi kysymykseen, ell'ei paikkakuntalaiset itse pane asiata alkuun. Ryhtykää siis heti, hrat kauppiaat Viipurissa, niin lopettaa Ilmarinen, poistamaan tämä puute ja perustakaa oppilaitos, josta varmaankin valuu suuri hyöty koko Itä-Suomelle!

Satakunta n:o 2 sisältää kirjoituksen: *„Muutosta ansaitseva kohta nykyisissä rikoslaeissamme“.* Toimitus moittii sitä tapaa, jolla nykyään juopumus rangaistaan. Mainetodistukseen jää merkki tästä rangaistuksesta ainaiseksi, ja jolla on kirjassansa yksikin juopuneensakko, hän on jo kelvoton useampaan yhteiskunnalliseen toimeen, ja jos hänellä on kolme sellaista, hän ei kelpaa mihinkään yhteiskunnalliseen luottamus-asiaan. Tämä taas vaikuttaa, että hänen mielensä käy katkeraksi, ja useinkin hakee hän lohdutusta juuri siinä rikoksessa, josta häntä on rangaistu. Sentähden tavataankin Porissa henkilöitä, joita on sakotettu juopumuksesta kolmatta kymmentä kertaa. Tuo tahra mainetodistuksessa on siis välttämättömästi poisjätettävä. Mutta asialla on toinenkin puoli. Tavallisimmasti vaihtavat juopuneet sakkonsa vesikoppiin, jota varten heitä vangin kyydillä kuljetetaan läänin pääkaupunkiin. Tästä taas nousee yhteiskunnalle vuosittain hyvin suuret kustannukset. Olisi siis asianmukaista, että jos juopumussakko säilytetään, vesikoppilaiset saisivat sovittaa rikoksensa jonkunmoisella yhteiskunnalle hyödyllisellä työllä.

Virossa. Niinkuin tiedetään, on *Eesti Postimees* virolaisen sanomalehtikirjallisuuden tien raivaajana. Sen ijäkästä perustajaa ja toimittajaa *J. V. Jannsen*'ia kohtasi viime vuoden lopulla halvaus, joka pakotti hänet lakkauttamaan kirjailijatoimensa, jossa viime aikoina hänen poikansa *Harry Jannsen* oli ollut hänelle avullisena. Valitettavasti vanhus ei saattane muistella viimeksi kuluneita aikoja aivan ilolla mielin. Hänen ennen nauttimansa arvo himmeni ja suuri osa hänen kansalaisistansa rupesi epäilemään entisen johtajansa valtiollista kantaa. *C. R. Jakobson*'in, *Sakalan* toimittajan kanssa kesti hän tulista taistelua. Varsinaiset syyt ovat ulkomaalaiselle epätiedossa, semminkin kun emme mielellämme usko alentavia kulkupuheita. Tosiasia on vaan, että Jannsen kaikin voimin koetti elää sovussa Itämeren maakuntien saksalaisten kanssa. — Eesti Postimees ei kuitenkaan kuollut. Tämän vuoden alusta toimittaa sitä *A. Grentzstein* (kirjailijana *Piirikivi*), joka vuoden ensimmäisessä numerossa kertoo, että hän, jo kauan tyytymättömänä sikäläisiin sanomalehtioloihin, oli päättänyt perustaa uuden äänenkannattajan, kun hän odottamatta Jannsen'ilta sai kehoi-

tuksen jatkaa Eesti Postimeestä. Hän suostui, mutta pidätti itselleen täydellisen vapauden astua omaa tietään ja vakuuttaa nimenomaan, ett'ei hänen kantansa suinkaan joka asiassa ole sama kuin vanhain toimittajien. — Saamme luultavasti vast'edes tilaisuuden lausua enemmänkin tästä tavallansa uudesta lehdestä.

Kirje Helsingistä.

31 p. tammik.

Kotimaiset teaatteriolomme. — „Nordenskiöld'in rahasto".

Teaatteriolomme ovat, niinkuin tiedetään, antaneet paljon aihetta riitaan. Eikä se ole kummaa, sillä onhan teaatteri suosittu puheenaine jokaisessa pääkaupungin iltaseurassa ja koska tuo ilkeä kielikiista tälläkin alalla vaikuttaa, että mitä ylioppilas A:n tahi neiti B:n mielestä on mustaa, se on ylioppilas C:n tahi neiti D:n mielestä valkeata, niin on helppo ymmärtää, ett'ei keskusteleminen tästä aineesta koskaan lopu. Vähän kummastuttavaa on kuitenkin, että tuommoista iltaseura-lavertelemista jo saa lukea vakavassa „Finsk Tidskrift"issäkin. Siinä valitetaan, että suomalainen teaatteri, vaikka monessa kohden ruotsalaista teaatteriamme huonompi, kuitenkin nauttii suurempaa valtioapua, ja että ruotsinkielisen yleisön osoittama suosio suomalaista teaatteria kohtaan ainoastaan on vaikuttanut, että suomenmieliset muka vielä hartaammin tahtovat hävittää ruotsalaista teaatteria. Mutta näkyyhän — sanoo arvostelija — että suomalainen teaatteri ei enää nautikaan niin yleistä suosiota kuin esim. viime talvena, eikä se sitä ansainnekaan. Sillä mitä se oikeastaan itse on toimeen saanut? Ei juuri mitään. Yleisön suosio, sehän se on edistänyt teaatteria, niin että se nyt voi „jotensakin edullisesti esiytyä yleisölle". Sitä vastaan, jos väitetään, että esim. rouva Winter-Hjelm'illa on pysyvä paikka Suomen sivistyshistoriassa, niin on tämä arvostelijan mielestä niin naurettavaa, että se voidaan näyttää vääräksi — kahdella huutomerkillä.

Jätämme sikseen, kuinka monta kysymysmerkkiä tarvittaisiin määrätäkseen semmoisen kritiikin paikkaa Suomen sivistyshistoriassa. Koetamme sen sijaan vähän valaista kysymystä, mitä tähän asti suomalaisessa teaatterissa on saatu aikaan.

Että siinä tyhjästä on luotu näyttelijöitä sekä hankittu näytelmistö, sen jokainen näkee. Vaan mikä ei ole yhtä silmäänpistävää on, että tyhjästä on luotu oma näytäntötapakin, erittäinkin mitä lausumiseen tahi deklamoimiseen tulee.

Tämän kuitenkin helposti havaitsemme, jos tarkastamme muutamain näyttelijäin lausumistapaa eri aikoina. Saksasta ensi kerran tultuansa neiti Aalberg puhui aivan toisin kuin nyt; ja samoin kuului ennen neiti Avellan'in puheessa ruotsalainen „vingutus" paljon selvemmin kuin viime aikoina. Aivan luonnollista, sillä he olivat oppineet taidettansa vieraalla kielellä, mutta jokaisella kielellä on omat lausumislakinsa eikä suinkaan ole helppo sovittaa toisen lakeja toiseen — se nähdään jo siitä, että esim. Suomessa syntyneet ruotsinkieliset näyttelijät turhaan koettavat täydellisesti oppia tuota Ruotsin ruotsia, joka meilläkin — kumma kyllä — pidetään ainoana oikeana teaatteri-kielenä. Vielä vaikeampi on siis ilman edelläkävijöittä löytää semmoisen kielen lausumislakeja, jota ei vielä melkein koskaan ole käytetty näyttämöllä.

Tässä kohden on epäilemättä rouva Winter-Hjelm ollut nuorille näyttelijöillemme tien osoittajana, ja sanokoot ruotsikiihkoisemme mitä tahansa, hänen ansiotansa ei unhoteta. Vaikkapa hän muukalaisena tietysti ei voinutkaan ihan täydellisesti taivuttaa ääntänsä meidän kieleemme, niin hänen etevä näytäntökykynsä kuitenkin osoitti hänelle, ja hänen kauttansa muille, sen tien, jolla ennen

käyttämättömän kielen vastukset ovat voitettavat.

Rouva Winter-Hjelm'ia seuraten kotimaiset näyttelijät ahkerasti ovat koettaneet Suomen kieleen sovittaa sitä opetusta, jonka he, mikä mistäkin, ovat itsellensä hankkineet. Ja ihmeteltävä tosiaan on, että tämä eri haaroilta koottu opetus on saatu yhteen sulamaan niin että jo saattaa sanoa teaatterilla olevan yhteisen lausumis- ja näytäntötavan eli stiilin. Tämä seikka on sitä ihmeteltävämpi kun muistamme, että teaatteri niin kauan on näytellyt maaseudulla, jossa johto ja yleisön kritiikki ei kuitenkaan voinut olla niin tarkka kuin pääkaupungissa.

Tätä omituista näytäntötapaa saattaa ylimalkaan sanoa realistiseksi. Selvästi näkyy, että näyttelijät ainakin koettavat puhua niin luonnollisesti kuin mahdollista. Puhuminen käy jokseenkin nopeasti; „taidepausseja" ei paljon käytetä eikä juuri äänen korottamista. Sitä vastaan viljelevät erittäinkin naiset, saadaksensa lausumistaan enemmän vaihettelevaksi, puheen niin sanoaksemme soitannollista puolta; se on: koetetaan eri säveltenkäyttämällä, milloin heleämmin, milloin karkeammin puhumalla osoittaa erilaisia mielenliikutuksia.

Tätä keinoa esim. neiti Aalberg „Norassa" hyvin rohkeasti, vaan myöskin erinomaisella menestyksellä käyttää: välistä hän puhuu niin nopeasti, että kuulija tuskin voi eroittaa kaikkia hänen sanojaan; mutta sitten kuitenkin yksi ainoa sana, lausuttu oikealla säveleellä, valaisee koko lauseen.

Meidän mielestämme on tämä, ell'ei sitä liioitella, oikea suunta; sillä tämmöistä lausumistapaa käyttämällä tullaan siihen, että teaatterissa *puhutaan* eikä *pidetä puhetta.* Tällä emme väitä, että teaatterimme jo olisi perille päässyt; paljon työtä tarvitaan vielä, etenkin muutamilta miesnäyttelijöiltä, ja kaikkein on varovaisuutta tarpeen, ett'ei nopea puhuminen kävisi yksitoikkoiseksi tahi epäselväksi, kun näyttelijä ei huoli tahi ei osaa käyttää tuota sävelten vaihettelemista. Vaan selvästi näkyy kuitenkin, että teaatterilla tässä kohden jo on vakava perustus, johon se eteenpäin pyrkiessään voi nojautua.

Ruotsalaisellakin teaatterillamme on „traditiooninsa", vaan aivan toisellainen. Siellä puhutaan paljoa juhlallisemmin: jok'ainoa sana kuuluu, ja välistä annetaan kuulijalle runsaasti aikaa miettimään, mitä hän on kuullut, ennenkuin toinen näyttelijä alkaa. Mitä tuohon eri sävelten käyttämiseen tulee, vallitsee siinä paljoa suurempi „moderatiooni", sen sijaan kaikuu teaatterissa, niinkuin sanottu, ruotsalainen „vingutus". Sanalla sanoen: stiili on Tukholman — siitä luonnollisesta syystä, että melkein kaikki näyttelijät ovat Ruotsista kotoisin.

Että tämä teaatterin ulkomaalaisuus ainakin yhdessä kohden on sille suureksi haitaksi, se on yleisesti tunnettu. On luonnollista, että ruotsalaiset mielellään palaavat kotimaahansa, jos vaan saavat paikkaa siinä: siis on vaikeata pidättää etevämpiä näyttelijöitä täällä. Sanotaanpa suorastaan Ruotsissa, ett'eivät Tukholman kuninkaalliset teaatterit tarvitse mitään teaatterikoulua, koska niillä on Helsingin teaatteri, jossa näyttelijöitä koulutetaan. Suomesta taas on vaikea saada näyttelijöitä niin kauan kun Ruotsin ruotsia pidetään ainoana oikeana. Mitä tämä kohta vaikuttaa, se nähdään esim. hra Arppe'sta. Se jäykkyys, jonka hän usein näyttää, eikö se, ainakin suureksi osaksi, liene sen vaikuttama, että hänen täytyy puhua vierasta murretta? Niin olevan voi päättää siitä, että täkäläisen „draamallisen yhdistyksen" seuranäytelmissä näyttelijät kyllä samoin koettavat puhua Ruotsin ruotsia, vaan kun tulee paikka, jossa tarvitaan enemmän vilkkautta, niin unhotetaan juhlallinen vingutus melkein kokonaan, ja puhutaan niinkuin muutkin Suomen ruotsinkieliset.

Vaan vielä pahempi on se seikka että, koska Ruotsissa ei ole omaa draamakirjallisuutta, ruotsalaisten näyttelemistapa, ulkomaisia kappaleita näytellessä, vierastuu, pohjoismaiden ja meidän maan näytelmien vahingoksi. Tuskin voine väittää, ett'ei „Noraa" esitelty suomalaisessa teaatterissa paljon paremmin kuin „Leonarda"

ruotsalaisessa, ja äsken Ibsen'in „Fru Inger till Östråt“ näyteltiin semmoisella juhlallisuudella, että kaikki katselijat uupuivat. Vieläpä „*Den nye adjunkten*“! Kotimainen teos, hyvin ansiollinen, draamalliselta kannalta epäilemättä „Maria Stuart'ia“ paljoa parempi, ja kuitenkin tapahtui, mitä Finsk Tidskrift'in arvostelija tahi irvistelijä sanoi viimeksi mainitusta kappaleesta: „jo kolmannella näytäntökerralla oli kuulijakunta [vaikkapa kokonaisuudessaan suomalaisen teaatterin yleisöä paljoa suurempi] anteeksi antamattoman harvalukuinen“ — melkein samaan aikaan kuin ranskalaisia komediioja näytellään täydelle huoneelle monta monituista kertaa.

Tätä emme sano moittiaksemme näyttelijöitä, jotka nähtävästi tekevät parastansa. Ei se ole heidän syynsä, ett'ei Ruotsin ruotsi ole meidän ruotsi ja että katsantotapa, seuraelämä ja koko luonne on aivan toisellainen meillä kuin „pohjan ranskalaisilla“.

Vaan ruotsikiihkoisille voimme sanoa: Ennenkuin halveksitte suomalaista teaatteria, koettakaatte itse tehdä mitä siinä on tehty, luoda kotimainen näyttämö. Se on teille paljoa helpompi kuin fennomaaneille: teillä on enemmän varoja, suurempi yleisö, paljoa enemmän viljelty kieli. Olkaa vakuutetut siitä, että jos tämä koetus tehdään, suomenmieliset semmoiselle yritykselle osoittavat enemmänkin suosiota kuin te olette osoittaneet suomalaiselle teaatterille. Vaan jos yhä edelleen hietaan rakennatte, niin älkäätte syyttäkö „suomenmielisten salahankkeita“ („finnvännernes stämplingar“, Finsk Tidskrift), jos rakennuksenne kerran itsestään raukeaa.

Vapaherra A. E. Nordenskiöld'in viimeinen käynti hänen isänmaassaan on herättänyt ajatuksen jollakin pysyväisellä tavalla säilyttää maanmiehemme loistavan tieteellisen urhotyön muistoa. Ollaan nostettu kysymys, että yleisellä, yli koko maan ulettuvalla keräyksellä koottaisiin rahasto, joka saisi nimeksi „Nordenskiöl'in rahasto tieteellisiä tutkimuksia varten“ Taitaa olla aikomuksena jättää tämä rahasto tiedeseuralle, jonka tulisi käyttää korot apurahoiksi sellaisille Suomen miehille, jotka lähtevät kaukaisille maille, etenkin Eurooppaa ulommas, tärkeämmille tieteellisille tutkimusretkille. Ett'ei tällaisia miehiä suinkaan tule puuttumaan Suomessa, lienee sitä varmempi, kun maamme, paitse Nordenskiöld'iä, on synnyttänyt monen muunkin tutkijan, joka tieteellisillä matkoillaan on hankkinut kunniaa itselleen ja isänmaalleen. Mutta tähän saakka on Suomessa putttunut rahavaroja tuollaisten retkien tekemiseen. Nordenskiöld'istä kokonaan puhumatta, huomautamme vaan, että Castrén'inkin suuret Siperian matkat kävivät mahdollisiksi ainoastaan avun kautta vieraalta maalta. Olisi todellakin aika, että paremmin kuin tähän asti tässä suhteessa täyttäisimme velvollisuutemme tiedettä ja niitä maanmiehiämme kohtaan, jotka omistavat voimansa sen palvelukseen. Suomi on itse siitä niittävä edun ja kunnian. Asiain näin ollen, luulemme, että ajatus koota yllämainittu rahasto on kaikin puolin oikea, niinkuin myöskin nykyhetki on sopiva sen toteuttamiseen.

VALVOJAA tilataan Helsingissä G. W. Edlund'in, Wasenius'en ja C. F. Wickström'in kirjakaupoissa ja maaseudulla postikonttoreissa tahi suoraan toimitukselta. Hinta on sekä Helsingissä että maaseudulla **12 Suomen markkaa** koko vuosikerralta ja **6 Sm. 50 p.** puolelta vuodelta, kaikki postimaksut siihen luettuina.

Oikaisu: Sisällysluettelosta sanat „Otteita Kotikielen Seuran keskusteluista, kirj. A. A.“ poisjätettävät.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 4. **Helsingissä, 15 p. Helmikuuta** **1881.**

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Fredrik Cygnæus.

Rikas sydän on tau'onnut sykkimästä. Taas on ikuiseen lepoon mennyt yksi niistä vanhuksista, joihin nuorempi sukupolvi ihmetellen ja kunnioittaen katsoo.

Oliko se ainoastaan vanha tapa, joka vuosi vuodelta johdatti Suomen ylioppilaita tervehtimään vanhusta hänen syntymäpäivänänsä? Ei, „valon nuori vahti" tunsi, että Fredrik Cygnæus oli semmoinen nuorison esikuva kuin harva muu Suomen mies. Sillä vanhanakin hän oli vielä nuori, hän ei niinkuin moni muu elämän taistelussa unhottanut nuoruutensa ideaalia. Mutta samassa olivat nuo ideaalit hänessä muodostuneet miehen teoiksi ja toimiksi, hän ei enää uneksinut „nuorukaisen unelmia", hän uhrasi niille elämänsä.

Tässäpä syy siihen, että Cygnæus, vaikka hän niin monella alalla on toiminut, aina on sama. Historioitsijana, runoilijana, kaunopuhujana hän näyttää meille samaa nuoruuden hehkuvaa intoa, samaa rakkautta kaikkeen mitä jaloa ja suurta on ja ennen kaikkea: samaa tulista isänmaanrakkautta.

Historioitsijana hän ehkä selvimmin osoittaa ominaisuuksiaan, vaan nämä eivät ole huolellisen ja varovaisen tutkijan ominaisuuksia; runoniekan silmällä ja sydämellä hän historiaa katselee, tarkastelee. Siinä hänen voimansa, siinä hänen heikkoutensakin.

Eri kohtauksina maailman suuressa draamassa historialliset tapaukset saavuttavat Cygnæus'en huomiota, ja jättiläiskuvitusvoimallaan hän niitä ilmiöitä muodostaa, järjestää ja käyttää. Kaikki kysymykset eivät häntä yhtä paljon miellytä; kansojen läpi vuosisatojen kestävälle, usein unhottuneelle työlle hän kyllä ei ole penseä, mutta sydämensä pohjasta hän on ylimys; vaikuttavinta yllykettä tutkimiseen hän aina saapi yksityisten sankarien elämästä. Ja kun Cygnæus liittää inhimilliseksi tahi draamalliseksi kokonaiskuvaksi ne yksityispiirteet ja pikkuseikat, jotka tutkimus on saanut selville, tuoden ver-

tauksiaan, todisteitaan läheltä ja kaukaa, joskus melkein vallattomalla rohkeudella, aina sattuvasti ja ihmeteltävällä nerolla, silloin hän vasta liikkuu oikein omalla alallaan, sen tunnemme hänen kirjoituksiaan lukiessamme, sen todistavat yhtä suuta ne miehet, joilla aikoinaan oli onni kuunnella hänen luentojansa siihen aikaan kun hän viisi vuotta hoiti historian professorin virkaa yliopistossamme. „Ei tunnu vasaran jälki eikä pihtien pitämä", kun hän meille kirjoituksissaan kuvailee, vielä vähemmän kun hän hurmaantuneelle oppilasjoukolle suullisesti kuvaili kansojen ja aatteitten kehitystä; runoniekan viehättävällä taidolla, tietäjän ikuisen innolla hän silloin tulistutti penseimmätkin. Sankareistaan hän tekee ihannekuvia, joissa heidän kansansa omituisuudet ja koko luonne on saanut näkyväisen muodon; pienessä niinkuin suuressa hänen jalo, tosiritarillinen mielensä aina etsii, useimmiten löytää ideaalista kohtaa ja näkökantaa, johon verrattuna sata pikkuseikkaa kadottaa arvonsa. Alttiimpaa, innokkaampaa tutkijaa kuin Cygnæus tuskin milloinkaan on ollut poljetun, herjatun asiaa historian oikeuden edessä puolustamassa, jalon työtä ylistelemässä; ja jos hän huomaa kiivaudessaan lausuneensa jotain perätöntä, hän oitis mieltä liikuttavalla hellyydellä koettaa tehtyä parantaa.

Mutta kun Cygnæus täten runoniekan tavalla ja oman subjektiivisen mielenlaatunsa mukaan arvostelee menneen ajan tapahtumia, niin totuus kyllä joskus joutuu tappiolle hänen esityksessään; runollinen oikeus sysää historiallisen oikeuden syrjään. Kiitos niin hyvin kuin moitekin usein hänen kuvailuissaan paisuu liialliseksi; runoniekan taikasauvan alla vähäpätöinen henkilö joskus kasvaa jättiläishaamuksi, jota historia ei voi omaksensa tunnustaa, välistä rehevä kertoja sitä vastaan kiihkonsa täpötäysistä maljoista huuhtoo syyttömiä aivan rajattomasti, määrättömästi. Itse hän ei huomaakaan, kuinka eriskummaisiin päätelmiin tullaan, pysymällä ainoastaan yhdessä näkökohdassa, mutta lukijasta hänen kirjoituksensa tämän kautta valitettavasti kadottavat paljon viehätystään.

Historian eri aloilta Cygnæus on valinnut sankariansa, sillä missä ikinä kovaosainen on löytynyt, niin se hänessä löysi ystävän, puolustajan. Esikoisteoksessaan hän koetti Hannibal'in ja Kartagon synkkään historiaan luoda muutamia valon säteitä; yhtä lempeästi hän Joukahaisen ensimmäisessä vihossa otti selvittääkseen tuota sekavaa, ilkeätä juveelijuttua, joka milt'ei tehnyt lopun onnettoman Marie Antoinette'n hyvästä maineesta; vieläpä itsepintainen, kykenemätön Kustaa IV Aadolfikin puoleksi traagillisella kohtalollaan voittaa Cygnæus'en suurta kunnioitusta ja saapi kiitoslauseita „supisuomalaisesta jäykkyydestään", (ks. Afhandlingar i populära ämnen, I). Varsinkin oman historiamme synkkien kohtien poistamiseen, kauniitten valaisemiseen, hän aina oli valmis; missä ikinä luuli vääryyden tapahtuneen tai tietämättömyyden vallitsevan, Cygnæus tarjosi apuansa ja sai suuria aikaan. Ideaalisesti kaunis on hänen yksityisten kirjeitten nojalla luomansa sankarikuva Duncker'ista; tulta iskevällä voimalla, innolla hän puolustaa uljasta Hannu Henrik Gripenberg'iä ja nerokasta Fabian Langenskiöld'iä panettelijoita vastaan. Puolueolot tässä kohden niin vähän vaikuttavat Cygnæus'een, että hän samalla hellällä huolella puolustaa Kustaa III:ta ja hänen vaarallisinta vastustajaansa, Yrjö Maunu Sprengtporten'ia herjaajoita vastaan; vieläpä historioitsijamme jollakin mielihy-

vällä ei voi olla kuvailematta markiisi Paulucci'akaan, tuota Tutschkoff'in armeijassa palvelevaa viekasta seikkailijaa, josta sitten tuli Liivinmaan ja vihdoin Genuan kenraalikuvernööri. Taiteen emämaassa syntyneenä, jossa „mies on joko suuri tahi hävinnyt" niinkuin Ehrensvärd vakuuttaa, tämä omituinen onnensa etsijä „ei ollut noita kylmän Pohjan raukkoja, jotka kuluttavat puolen elämänsä koiruuksiin, toisen puolen tehtyjen petosten kurjanlaiseen katumiseen", ja Cygnæus'en hyvin oikeutettu inho häntä vastaan on omituisella lailla ihailunsekainen.

Mutta poloinen se, joka tulee Cygnæus'en täydellisen ylenkatseen, inhon esineeksi; sille hän ei ole leppeämpi kuin ennen muinoin Kreikan jumalansukuiset ruhtinaat Thersites-raukalle tahi Apollo Marsyaalle. Kun hänestä on liiaksi kiitosta suotu jollekin, tahi kun hän retkellään kohtaa jonkun „noita etuoikeutettuja sunnuntailapsia, jotka eivät ikinä saaneet mitään aikaan, jotka eivät edes koettaneet mitään tehdä, vaan kuitenkin läpi elämänsä nauttivat jotakin mystillistä mainetta erinomaisesta kunnosta ja ky'ystä", — silloin ylenkatse pian yltyy pilkaksi, jopa surmaavaksi ivaksikin. Runon ylistämä ijäkäs K. N. af Klercker, urhoollinen mutta päällikkönä taitamaton J. A. Cronstedt, ennen aikaansa kuollut, jumaloitu Kaarle August, ne ovat kukin täten saaneet löylytyksensä, jollakin syyllä se on totta, mutta varmaankin liiaksi; Adlercreutz — muuten Cygnæus'en lempisankari, — saapi osansa sentähden, että hän rikkoi uskollisuuden valansa omin käsin ottamalla Kustaa Aadolf'in vangiksi, jota sen ajan miehet pitivät hänen suurimpana urhotyönä, ja rangaistessaan Bruzelius'ta, Ekelund'ia & Kumpp. perättömistä jutuista, tahi kertoessaan kärsimiänsä vaivoja ja hankaluuksia, kun kirjaston- ja arkistonhoitajat Etelä-Euroopassa pelkäsivät antaa hänen käteensä kirjallisia aarteitaan, Cygnæus'en into pukeutuu milloin nuijaniskun-tapaisiin soimaussanoihin, milloin mitä sukkelimpaan ivaan, (ks. Bidrag till de nordeuropeiska folkslagens historia). Vaatimaton, siivo poroporvarisuus ennen kaikkea ei löytänyt armoa hänen edessänsä; sitä hän ruoski, suomi miten ikinä jaksoi.

Epäilemättä hänen historialliset teoksensa siis eivät ole luotettavia tietolähteitä, ja kun sen lisäksi muistaa, että ainoastaan vähin osa Cygnæus'en lupaamia tutkimuksia on ilmestynyt, eivätkä nekään muina kuin „torsoina", — eihän Y. M. Sprengtporten'kaan, jolle hän jo aikoja sitten lupasi pyhittää elämänsä viimeiset tutkimisvoimat, Cygnæus'en kautta ole saanut mainittavaa asiallisiin tietoihin perustuvaa kunnianpelastusta, — niin ei ole aivan kummallista, että Cygnæus'en arvo historioitsijana joskus on tullut epäilyksen alaiseksi. „Poroporvarisuus" erittäinkin — jommoista kyllä löytyy kirjallisuudenkin alalla — on ylenkatseella palkinnut ylönkatseen, eikä tässä kohden ollut vaikea Cygnæus'ta vastaan saada pilkan aihetta. Mutta jospa historiasta etsii johtavat aatteet, eikä vaan faktillisia niitä näitä, niin kyllä täytyy tunnustaa Cygnæus historioitsijaksi.

Äärettömän korkeampana kuin kaikki yksityishenkilöt, vaikkapa hänelle kuinkakin rakkaat, seisoi hänen mielessään aina isänmaa, Suomi, ja kansallisten rientojen kehitystä historiassamme hän seurasi innolla, joka yksistään sekin olisi riittänyt pysyttämään Fredrik Cygnæus'en muistoa Suomessa. Jos hän aina uskalsi luottaa tulevaisuuteemme, niin se oli ainoastaan siitä syystä, että hän tiesi jo menneen ajan aikakirjoista havainneensa, että Suomen kansalla on voimaa kylläksi,

eläákseen omaa elämäänsä. Paraiten esiytyy tämä kanta siinä kutsumuskirjassa, jolla hän 1863 kutsui yleisöä kuuntelemaan niitä esitelmiä, joilla professorit Koskinen ja Ahlqvist astuivat kukin virkaansa. Cygnæus käsitti kyllä, ett'ei kansallamme ole ollut tuota uskaliasta valloittajaluonnetta, joka omaehtoisesti syöksyy vaaroihin, otteluihin; hän tunnusti täydessä määrin mitä me olemme saaneet Ruotsilta ja oli ensimmäinen kehoittamaan muistopatsaan nostattamiseen Brahelle. Mutta pontevasti hän samassa toiselta puolen selitti, että suomalaisten veri on valunut siihen virtaan, joka on kantanut Ruotsin mainetta ympäri maailmaa, sekä lisäsi, „ett'ei tätä muistutusta ole kerrottu tuhannestakaan osaa niin usein kuin tuota pakinaa Suomen kiitollisuuden velasta". Toisessa paikassa hän sattuvasti vertailee koko kansamme niihin 70:neen ratsumieheen, jotka nimettöminä kaatuivat Demmin'in edustalla, vaan kuolemallaan pelastivat Ruotsin jaloimman sankarin hänen kaunista voittoretkeään varten. Ja Duncker'ista puhuessaan hän vielä pontevammin teroittaa kansalaistensa ja ruotsalaisten mieleen, „ett'emme typerämielisinä, kurjina elättinä ole ottaneet vastaan mitään apua, vaan järjen työllä, sydämen jaloilla tunteilla ja lämpimimmällä verellä me suomalaiset olemme velkamme maksaneet semmoisinakin aikoina, jolloin ruotsalaiset itse joskus säästivät omaa työtänsä ja vertansa".

Vuorovaikutus historioitsijan ja runoilijan välillä havaitaan myös, vaikka tietysti toisessa muodossa, Cygnæus'en runoelmissa. Niihin on taas tekijän historiallinen katsantotapa vaikuttanut. Yksityisellä ihmisellä on Cygnæus'en mielestä merkitystä ainoastaan, jos sen elämä eletään aatteiden palveluksessa. Sentähden hän omistaa runonsa etupäässä „sankarien muistoille" historian, taiteen tahi runouden alalla. Hektor, Erik Slange, Klaus Fleming, Adelaide Ristori, Victor Hugo, Arnold Ruge, Frithiof Raa, Frese, Porthan, he ja heidän vertaisensa ovat Cygnæus'en runottaren lemmikkiä; sitä vastoin, jos esim. Offenbach'in „Orfeus manalassa" näytetään Athenassa, niin hän heti on valmis lähettämään ivansa tulisia nuolia koko Kreikan kansaa vastaan, joka tuolla tavalla pilkkaa suurta entisyyttänsä. — Löytyypä toinenkin ryhmä runoelmia, jossa tekijän mielenliikutuksia kuvaillaan luonnosta haetuilla vertauskohdilla, mutta, merkillistä kyllä, silloin Cygnæus enemmiten turvautuu elottomaan luontoon (*Tuli temppelissä*, *Yön tähti*, *Vuoren virta*, *Iltarusko*, *Jääkynttilät* j. n. e.). Varsin luonnollista, sillä juuri semmoiset vertaukset ovat sopivia kuvaamaan *aatteita*, jotka runouden kannalta katsoen ovat kuolleita tunteihin verraten. Vieläpä jos hän välistä kuvailee yksityiselämän kohtia, niin tuo aatteellisuus kuitenkin helposti pääsee voitolle, niinkuin esim. runossa *Kauneuden kuolema*, jossa runon sankari sanoo rakastettuansa omaksi luomakseen: hänen kuvitusvoimansahan oli muodostanut tytön aivan toisenlaiseksi, kuin mitä tämä oikeastaan oli.

Tämä Cygnæus'en aatteellisuus vaikuttaa myös hänen runoelmiensa muotoon. Draamoissa henkilöiden täytyy käyskennellä aatteiden kahleissa, ja lyyrillisissä kappaleissa taas itse aatteet eivät tahdo kantaa runomitan ja loppusoinnun kahleita. Sointuisuuden, selvyyden tähden Cygnæus ei tahdo uhrata rahtustakaan ajatuksistansa; kaikki on lausuttava, tulkoot värsyt kuinka kankeiksi hyvänsä.

Seuraus tästä on ollut, että Cygnæus'en runoelmia enimmiten pidetään vaikeina

lukea ja sen tähden ne jotensakin vähän ovat saavuttaneet yleisön huomiota. Itsekin hän sitä joskus valittaa: esim. runoelmassa „Fresen hauta“ hän ennustaa, että hänenkin hautansa samoin kuin Fresen tulee unhotetuksi. Vaan sitä hänen ei kuitenkaan ollut pelkääminen: joka on kirjoittanut *Hyvää huomenta* ja *Nuo seitsemänkymmentä Demmin'illä*, hän ei maassansa unhotu. Mutta epäilemättä tulisi hän paljoa enemmän tunnetuksi ja rakastetuksi, jos olisi olemassa joku pienempi kokoelma hänen valituita runoelmiansa. Noissa kuudessa runoelmien nidoksessa on paljo kaunista, vaan lukijan täytyy melkein tutkimalla etsiä niistä nuo kauneudet. Toiselta puolen semmoinen tutkiminen runsaasti maksaa vaivan, sillä tutkijaa kohtaa koko aarre loistavia aatteita ja kuvia, ja ennen kaikkea täälläkin sama hehkuva isänmaanrakkaus. Isänmaan suuria muistoja hän etupäässä ylistää, ja isänmaata hän kiittääkin kaikesta mitä hänessä on.

Ne omituisuudet, jotka historioitsijalle ja runoilijalle ovat haitaksi, ne yhdistyvät puhujan ja esteetikon suureksi eduksi. Se lämmin osanotto kuvailtuun aineesen, joka välistä viepi historioitsijan harhateille, se on välttämätön ehto sille, joka tahtoo puhujana innostuttaa kansalaisiansa tahi selittää niille taiteen salaisuuksia. Ja sama on laita mitä kirjoitustavan omituisuuksiin tulee. Historioitsijan ei aina sovi, niinkuin Cygnæus'en on tapana, raskauttaa esitelmäänsä liiallisilla vertauksilla, tahi käyttää stiiliä, joka milloin uhkuu vallatonta leikintekoa, milloin rohkeita viittauksia, joita nuorempi polvi tuskin voi täydellisesti ymmärtääkään ilman selityksittä; ja samat taipumukset helposti tekevät runonkin kankeaksi ja raskaaksi. Vaan puhujan ja kaunotieteilijän alalla, missä runous tahi sen sukuiset aineet ovat kirjoituksen esineinä, mutta runomitan raskaat kahleet eivät estä fantasiiaa lentämästä: siinä on innon ja vapauden maa. On kyllä totta, että vähäsen hämmästyy, kun Cygnæus, puhuessaan Kalevalan traagillisesta aineksesta yhtäkkiä lausuu mielipiteensä — koppivankeudesta; vaan vähät siitä, kun hän itse pääaineessansa antaa meille syviä ajatuksia. Samoin hän, puhuessaan „Hannasta“, kauaksi aikaa kääntää puheensa eräälle hänen keksimällensä neulojamamselille eikä lukijalle, vaan miks'eivät neulojamamselitkin saisi kuulla hänen selityksiänsä, niin oivallisia kuin ne ovat?

Paljon on Cygnæus tällä alalla vaikuttanut, erittäin isänmaallisen kirjallisuuden ja taiteen hyväksi. Hän tunnustaa itse kirjoittavansa Runeberg'ista, syystä että hänen täytyy lausua ilonsa kaikesta suuresta ja kauniista, mitä Runeberg on meille antanut. Ja tämä hänen lämmin myötätuntoisuutensa onkin vaikuttanut, että hän voipi oivaltaa omituisuuksia, jotka ovat hänelle itsellensä jotensakin vieraita, esim. sointuisuutta „Hannassa“ ja „Sylvian lauluissa“ sekä yksinkertaisuutta Franzén'in runoelmissa. Sitä vähemmin on kummasteltava, että hän luennoissansa osasi erinomaisella taidolla kuvailla esim. „suurimpaa runouden opettajaansa“, Shakespeare'ä.

Tärkeimpänä arvostelijatoimessakin oli hänen isänmaallisuutensa. Selvästi ja pontevasti hän jo 1837 osoitti, ett'eivät Hanna ja Hirvenhiihtäjät olleet jäljitelmiä Voss'in mukaan, eivätkä tarvitsisi peljätä vertaamista Göthen „Hermann und Dorothea“ runoelmaankaan; ja samassa hän lausui että „Hirvenhiihtäjäin“ oikea yleisö on Suomen suomalaiset talonpojat. Samoin hän koettaa näyttää, että Franzén'in laulu

on ollut jossakin yhteydessä suomalaisen kansanrunouden kanssa. — Kotimaisen teaatterin tarpeellisuudesta hän jo 1853 on lausunut „kultaisia sanoja“, joista ruotsikiihkoisemme vielä nytkin voisivat oppia kaikellaista. Vaan näyttää melkein siltä kuin he, joille nuo sanat oikeastaan lausuttiin, olisivat olleet niille kuuroja ja jättäneet suomenmielisten asiaksi seurata Cygnæus'en neuvoja. Eikä kumma: tapahtuipa jo hänen professorina ollessaan, että eräs nuorukainen, joka nyt seisoo ruotsinmielisten eturiveissä, kirjoitti ainekirjoituksen 30-vuotisesta sodasta, virkkamatta sanaakaan suomalaisten urhotöistä; ja kun Cygnæus teki muistutuksen siitä, hän suureksi hämmästykseen sai vastaukseksi: „enpä olekaan suomalainen vaan ruotsalainen“. Kerrotaan että Cygnæus, jolta muuten ei juuri sanoja puuttunut, semmoisesta vastauksesta kävi aivan äänettömäksi.

Cygnæus puolestansa tahtoi olla ja pysyä suomalaisena. Hänestä, samoin kuin Runeberg'istä ja Snellman'ista voi päättää, että heidän nuorina ollessaan äsken tapahtunut ero Ruotsista oli etevämpien nuorukaisten sieluihin vaikuttanut syvemmin kuin mitä tätä nykyä voi käsittääkään, ja heissä herättänyt kansallisen itsenäisyyden tunteen, joka kesti elämän läpi. Cygnæus'elle, samoin kuin Runeberg'ille on epäilemätöntä, että Suomen asukkaat, puhukoot mitä kieltä tahansa, ovat eri kansa, jolla on oma tehtäväkin historiassa. Katkerasti hän kyllä jo v. 1845 valitti:

Från detta folk en skiljomur mig stänger
Af språket rest, hvari min sång sig band,
Och ur mitt bröst ej ens en hviskning tränger
Till rätta hjertat af mitt fosterland.
Ack, liksom läppen rörs af den som drömmer,
Men drömmens mening ej förnims i ord,
Så ut min känslas varma själ jag tömmer,
En främling oförstådd på fädrens jord.

Vaan isänmaan käy hänelle vastata, että hänen sydämensä aina on puhunut kansan kieltä. Kaikki mitä hän runouden tahi historian suuresta maailmasta oli koonnut, sen hän omisti isänmaallensa; kaikki hänen harrastuksensa kirjallisuudessa ja elämässä, taiteen ja sivistyksen hyväksi, koko hänen mahtava vaikutuksensa nuorisoon, kaikki tarkoitti vaan isänmaan kunniata ja edistystä. Sillä hän luotti kansaansa: Porthan'in kuvapatsaan vihkijäisjuhlassa hän sanoi: „Sen tähden on Suomen kansan tehtävä niin suuri, että tämä kansa voi näyttää, kuinka ulkonaiset vaikeukset eivät vaikuta mitään, kuinka niitä kaikkia käy voittaminen“. Tämä hänen luja luottamuksensa perustui historioitsijan tietoon siitä, mitä tämä kansa jo ennen on voinut kärsiä, vaan se perustui myös runoilijan ideaalisuuteen: 1857 kun joku oli sanonut Suomea „orjuuden kultaiseksi pesäksi“, Cygnæus viittasi ylioppilasparvea, kysyen: näyttävätkö nämä orjilta?

Kun siis Cygnæus lupaa:

Tuhat elämää jos mulla oisi,!
Mielelläin ne uhraisin, jos niillä
Elon kansalleni voisin ostaa,

niin isänmaan taas käy hänelle vastata: Olet täyttänyt lupauksesi; Suomelle olet uhrannut koko elämäsi, kaikkine rientoineen ja harrastuksineen, ja tämä elämä oli rikkaampi kuin tuhansien muitten. Sentähden oletkin eloon herättänyt isänmaanrakkauden tuhansien sydämissä, sen tähden henkesi on vielä kauan elävä, vaikka ruumiisi jo on saanut rauhallisen leposijan isänmaan helmassa.

Kirjailijain muotokuvia.

I.
Arnold Ruge

on sanomalehdissä luetun ilmoituksen mukaan 31 p. viimeksi kulunutta joulukuuta korkeassa ijässä päättänyt elämänsä Brighton'in kaupungissa Englannissa. Tuskin missään lienee tämä kuolintapaus herättänyt suurempaa huomiota, sillä Ruge kuului sekä kirjallisena että valtiollisena henkilönä aikakauteen, joka jo on mennyt. Mutta jos kohta hänen toiminnallaan ei enää ollut mitään suoranaista merkitystä nykyisen ihmispolven rientoihin, niin on hänen elämässään kuitenkin ollut ajanvaihe, jolloin hänen vaikutuksensa eurooppalaiseen kultuurikehitykseen oli sitä laatua, ett'ei se voi unohtua. Tosin voidaan epäillä tämän vaikutuksen arvollisuutta. Mutta joka tapauksessa Arnold Ruge oli mies, joka hartaasti teki työtä niiden aatteiden eteen, joita hän uskoi. Meidän realistinen aikakautemme, joka kenties liiaksi on tottunut pitämään ainoastaan aineellisia voimia arvossa, katsoo ehkä sen vakuutuksen, jolla hän luotti aatteidensa voimaan, lapsellisen naiiviksi. Mutta juuri tämä aatteellisuus ynnä sen yhteydessä itsensä uhraava innostus tekevät, että Ruge erehdyksissänsäkin on miellyttävä henkilö. Ehkä saattaa lyhyt muistosananen, omistettu tälle „saksalaisen vallankumouksen isälle“, niinkuin häntä on kutsuttu, herättää osanottoa tämän aikakauslehden lukijoissa.

Syntyneenä 1803 Rügen'in saarella, hän joutui jo nuoruudessaan tyhjää pelkäävien vallanpitäjien valtiollisen arkuuden uhriksi. Osallisuudesta muutamassa ylioppilasliitossa, joka haaveksi Saksan yhteyttä Preussin johdolla, tuomittiin hän, ijältänsä vähä kolmannella kymmenellä, 20 vuotiseen vankeuteen. Vapautensa hän toki saavutti jälleen, istuttuansa 5 vuotta Kolberg'in linnassa. Tällä ajalla oli hän jatkanut ennen aloitettuja filosofillisia ja esteetillisiä lukujansa ja määrättiin vapaaksi päästyään dosentiksi Hallen yliopistoon. Hegel'in filosofiia pani tuohon aikaan kaikki älyniekat Saksassa ajattelemaan ja tunkeutui pian ulommaskin (meidän yliopistossamme edusti sitä ensimmäisenä J. J. Tengström 1828). Alussa nautti tämä filosofiia hallitusten täydellistä luottamusta, niin että sen kannattaminen oli Preussissa milt'ei välttämättömänä ehtona jokaisen tärkeämmän valtioviran saamiseen. Olihan Hegel muka sanonut: „mikä todella on, on järjellistä“. Olihan hän siten oikeuttanut kaikki, mikä oli olemassa valtion ja kirkon alalla, ja täytyihän siis hänen järjestelmänsä olla paras tuki näiden laitosten taistelussa kumoavia aatteita vastaan. Mutta vähitellen huomattiin, että tätä järjestelmää itse teossa kävi käsittäminen eri tavalla, aseena olevia oloja vastaan yhtä hyvin kuin aseena niiden puolustukseksi. Strauss'in kuuluisa kirja „das Leben Jesu“, joka, perustuen Hegel'in lauseihin, suoraan ja selvästi hylkäsi kristinuskon sellaisena kuin se historiassa oli muodostunut, pani arveluttavalla tavalla luottamuksen koko järjestelmään horjumaan. Se hajoitti sitä paitse Hegel'in koulun konservatiiviseen oikeistoon ja radikaaliseen vasemmistoon sekä välittävään keskipuolueesen. Suurinta toimeliaisuutta osoittivat vasemman miehet, joissa niinikään etevimmät nerot olivat tavattavina, esim. Strauss, Feuerbach y. m. Niihin myöskin Ruge yhtyi. Nämä miehet näyttivät Hegel'in mitalin toista puolta, nimittäin tuota hänen myös-

kin lausumaansa väitettä: „ainoastaan mikä on järjellistä, on todella olemassa“, toisin sanoen, ainoastaan mitä ajatuksen käy hyväksyminen, se on oikein käsitettynä todenperäistä, kaikki muu on vaan valekuva, jotakin satunnaista, joka ei ole oikeutettua ja joka ilman mutkitta on syrjään viskattava. Sillä välin kun vanhat professorit tekivät Hegel'in oppilauseista sen päätelmän, että oleva yhteiskuntalaitos on hyvä, koska se on historiallisen kehityksen välttämätön tuote, perustivat nuoret dosentit samaan lähteesen päinvastaisen johtopäätöksensä, että yhteiskuntajärjestys on huono, koska historiallinen kehitys lakkaamatta kestää ja jokainen saavutettu olokanta on väärässä, katsoen siihen uuteen, joka on määrätty astumaan sen sijaan.

Ruge perusti v. 1838 aikakauslehden nimeltä „Hallesche Jahrbücher“, josta pian tuli koko „junghegelisen“ puolueen etevin äänenkannattaja. Sen raikas, sattuvia käänteitä ja sutkauksia uhkuva kirjoitustapa ja se nuoruuden reippaus, jolla se heittäytyi kuohuvien aatteiden taistelukentälle, teki sen yleisesti luetuksi. Hegel'in ajatukset, joiden raskas muoto siihen asti oli pidättänyt ne oppineiden yksinomaisena omaisuutena, ymmärsi Ruge esittää enemmän yleistajuisella tavalla. Vanhoja hegeliaaneja pilkattiin „houraileviksi spekulatiooninarreiksi“, jotka teoreetillisissä mietteissään unohtivat käytöllisen elämän. Filosofiian piti muuttua käytölliseksi, sen piti vaikuttaa suorastaan oleviin oloihin. „Ainoastaan mikä on järjellistä, on todella olemassa“, tämä merkitsee Rugen selityksen mukaan: mikä on järjellistä, on tehtävä todella olevaksi, aatteen vaatimusten pitää muuttuman todellisuudeksi, ja filosofiian pitää välittämän tämä muutos liuottamalla kritiikkinsä sulatin-astiassa juokseviksi kohmettuneet olot. Ei tarvitse muuta kuin että valtion ja kirkon oikeat, filosofilliset käsitteet julistetaan, niin käyvät nämä laitokset siksi mitä niiden pitää oleman. Sangviinisena, jota hän kokonaan oli, Ruge luuli jokaista vähäpätöisintäkin ajantapausta uudeksi edistysaskeleeksi „maailmanhengen kehitysjaksossa“ ja pettämättömäksi todistukseksi, että hänen toivomansa vapauden ja humaanisuuden aikakausi pian oli tulossa.

Alussa vuosikirjat kuitenkin osoittivat jonkunlaista malttia, ja niissä kirjoitti myöskin moni, joka noudatti enemmän keskisuuntaa, niinkuin esim. Karl Rosenkranz. Hyökkäysten esineenä olivat alussa etupäässä sellaiset ilmiöt kuin runoudessa keskiaikaa ihaileva romanttinen koulu ja valtiotieteissä historiallinen koulu, joka syvästi kunnioitti vuosisatojen vanhoja yhteiskunta- ja valtiolaitoksia. Kaikki tällaiset kuuluivat muka oikeastaan sälyhuoneihin. Sitä vastoin puolustivat vuosikirjat alussa protestanttisuutta, ainakin sellaisena kuin se ilmautui „aatteessaan“, niinkuin myöskin Preussin valtiota, joka toimeen panemillansa parannuksilla ja Hegel'in filosofiiaa suosimalla oli osoittanut olevansa „intelligensi-valtio“, johon Saksan piti kiinnittää toiveensa.

Mutta vähitellen vuosikirjat kuitenkin herättivät vallanpitäjissä epäilyksiä, sitä enemmän koska ne suuresti vaikuttivat yleiseen mielipiteesen ja tempasivat mukaansa koko Saksan yliopistonuorison, melkein samalla tavalla kuin toinen jäsen Hegel'in koulun vasemmassa puolueessa muutamia vuosia myöhemmin ymmärsi temmata mukaansa maansa sivistyneen nuorison — nimittäin J. V. Snellman „Saimallansa“ *).

---

*) Snellman, joka alussa 1840 lukua oleskeli Saksassa, yhtyi siellä ulosantamalla teoksellaan

Freedrikki Wilhelmi IV:nen noustessa hallitukseen pääsi enemmän reaktiooninen, peräyttävä henki valtaan Preussissa. Hallesche Jahrbücher'ien täytyi lakata, ja Ruge siirtyi Dresden'iin, jossa hän jatkoi aikakauslehteään muutetulla nimellä „Deutsche Jahrbücher“. Radikaalinen suunta voitti yhä enemmän alaa, puhdas epääminen asetettiin johtavaksi aatteeksi. Ruge julisti nyt hylkäämistuomionsa ei enää hegeliaanein oikeistoa vastaan yksinänsä, vaan moitti Hegel'iä itseäkin siitä, että tämä ajatuksiansa suoraan ilmoittamatta, pelkurimaisesti oli koettanut soveltua olevien olojen mukaan. Preussin valtio, äsken kehuttu ennen muita intelligensivaltioksi, oli nyt muuttunut paljaaksi „poliisivallaksi“. Ylipäänsä perustuslaillinen valtio ei enää kelvannut, puhdas demokratiia, kansan valta oli vastaisuuden ohjelma. Protestanttisuus, vieläpä kristinuskokin oli ainoastaan „romanttisuutta“ ja kuului voitettuihin kantoihin. Tuohon aikaan Ruge joutui yhteyteen venäläisen kumousmiehen Mikael Bakunin'in kanssa, joka on pidettävä Venäjän nykyisen nihilismin varsinaisena kantaisänä. Bakunin, joka innolla oli tutkinut Hegel'in filosofiiaa, julkaisi Deutsche Jahrbücher'issä kirjoituksia, täynnä vallankumouksellista sisällystä, ja Ruge varusti ne kehuvilla esipuheilla. Asiain mentyä näin pitkälle oli luonnollista, että toinen toisensa perään entisistä apumiehistä vetäytyi syrjään. V. 1843 Saksin hallitus kielsi koko aikakauslehden.

Ruge muutti nyt Saksasta ja lähti Parisiin, jossa hän joutui useampien Ranskan vastustuspuolueen johtajien tuttavuuteen. Yhdessä Saksan juutalaisen Kaarle Marx'in kanssa rupesi hän toimittamaan uutta aikakauslehteä nimeltä „Deutsch-Französische Jahrbücher“. Entisiin epäämiinsä liitti hän vielä uuden: kansallisuuden aate hyljättiin pelkkänä tyhmyytenä. „Isänmaan rakkaus on vapauden vihollinen“. Omasta kansastansa lausui Ruge mitä loukkaavimpia mielipiteitä: Saksalaiset olivat itse luonteeltansa halpamielinen kansakunta. Tällaiset hyökkäykset herättivät kuitenkin jotenkin yleistä suuttumusta Saksassa; Rugen uusi lehti jäi kokonaan vaikutusta vaille ja lakkasikin pian. Siihen vaikutti myöskin toisen toimittajan Marx'in liittyminen sosialisuuteen, jonka edistämiseksi hän sittemmin perusti kuuluisan „Internationale“ seuran. Ruge sitä vastoin ei koskaan voinut kärsiä sosialisuutta. Vaikkapa vaan valtiollisissa kysymyksissä radikaali, käsitti hän itsensä kuitenkin sivistyksensä koko laadun kautta varakkaan keskisäädyn jäseneksi ja tunsi sitä paitse täydellä syyllä vastenmielisyyttä sosialistien raakaa maailmankäsitystä vastaan, jonka mukaan tuon suuren tulossa olevan maailmanmullistuksen varsinainen sisällys oli „vatsakysymys“, s. o. kysymys työntekijöiden taloudellisen tilan parantamisesta. Tämän suhteensa sosialissuuteen hän selittää laajasti eräässä teoksessaan „kaksi vuotta Parisissa“ (1845). Ruge lähti Sweitsiin, jossa hän yhtyi pedagoogin Julius Fröbel'in kanssa (meilläkin tunnettujen n. s. lastentarhojen alkuunpanija) kirjakauppatoimeen, joka kuitenkin jäi siksensä. Nyt palasi hän isänmaahansa ja eli Leipzig'issä osittain kirjankustantajatoimissa, osittain

„Idee der Persönlichkeit“ Hegel'in koulun vasemmiston maltillisempiin — Michelet, Vatke y. m. — nimittäin mitä tulee suorastaan uskonnollisiin kysymyksiin. Sitä vastoin hänen käytännöllinen ymmärryksensä ja lämmin isänmaallisuutensa estivät häntä koskaan joutumasta siihen höllään radikaalisuuteen, joka yhä enemmän tuli noiden vasemmiston miehien tunnusmerkiksi, Snellman'in hyvä ystävä Michelet niihin myöskin luettuna. Oleskellessaan Saksassa, Snellman joutui Rugenkin tu'tavuuteen.

kummallisissa haaveissa uuden uskonnon perustamisesta, jonka pääaatteena tulisi olemaan ihmisyys, „humaniteetti". Sen jumalanpalvelus olisi vapauden marttyyrien palvelemista; vapaita seurakuntia perustettaisiin ja hartaudenhetkillä ylennettäisiin seurakuntaa draamallisilla näytännöillä, plastillisilla taideteoksilla j. n. e. Kristillisten virsien sijasta veisattaisiin marseljeesia ja muita senlaatuisia lauluja.

Tuli sitten helmikuun kumous 1848, mielissä tosin kauan valmistettuna, mutta kuitenkin kokonaan odottamatta. Ranskasta liike levisi salaman nopeudella Saksaan. Me voimme ajatella Rugen innostusta. Juhlallisesti peräytti hän entiset solvauksensa maanmiehiään vastaan ja syleili vihollisiansa, missä hän vaan tapasi heitä kadulla. Innolla, koko olemuksellansa heittäytyi hän revolutiooniseen liikkeesen, asettui valtiollisten juhlien etupäähän, piti puheita kansankokouksissa ja luuletteli itselleen pitävänsä Saksan kohtalon käsissään. Valittuna jäseneksi kansallisparlamenttiin Frankfurtissa, hän istui äärimmän vasemmiston keskelle ja koetti esiytyä tämän puolueen johtajana. Mutta nyt kävi päivän selväksi, mitä ajattelevammat jo ennen olivat käsittäneet: että Ruge ja hänen koko puolueensa oli aivan kykenemätön tosivaltiolliseen toimintaan. Kritiikki ja epääminen, siinä kaikki heidän voimansa; niin pian kuin tarvittiin tointa, heidän ohjelmansa tyhjyys tuli ilmi. Rugen puheet parlamentissa sisälsivät ainoastaan häilyviä, abstraktisia näkökohtia, jotka eivät kelvanneet mihinkään. Parlamentin enemmistö kadotti kohta kaiken luottamuksen häneen, ja myöskin hänen omat puoluelaisensa, radikaalit, näkivät hänet mahdottomaksi käytännöllisessä valtioelämässä. Ruge erosi, ehkäpä tuntien väärän asemansa, parlamentista ja lähti kesällä 1848 Berliniin, jossa revolutioonin aallot silloin kuohuivat korkeimmillaan. Hän toimitti siellä sanomalehteä „Reform", „ehdottoman vapauden" äänenkannattajaa. Ken ei nyt uskonut vapauden ajan tulleen, hän ylipäänsä, niin Ruge selitti, ei uskonut vapautta löytyvän, hän oli siis „ateisti", petturi, ja oli ansainnut menettää päänsä. Sallimus säästi toki Rugen tilaisuudesta toteuttaa aatteitansa Robespierren ja St. Just'in tavalla — guillotiinilla (mestaustelineillä). Hänen lehtensä lakkautettiin, kun reaktiooni marraskuussa 1848 pääsi voitolle Preussissa. Sen jälkeen hän vielä otti osaa revolutioonisiin liikkeihin Saksissa ja Baadissa sekä rakensi yhteyttä Saksan tasavaltaisten ja Ledru Rollin'in johtaman radikaalisen puolueen välillä Parisissa. Tuomittuna kuolemaan täytyi Rugen, sittenkun reaktiooni joka paikassa mannermaalla oli voittanut jalansijaa, paeta Lontoosen. Täällä perusti hän yksin neuvoin Ledru Rollin'in, Mazzinin, Bratianon (nykyään Rumeenian ministeristön presidenttinä) ynnä muiden radikalisuuden pääkeikarien kanssa n. s. „eurooppalaisen demokraattisen komitean", jonka tehtävänä oli, kansallisia erikoisuuksia lukuun ottamatta, yhdistää Euroopan kumousmiehet suureen yhteiseen puolueesen. Mutta puolueen jäsenten välillä syntyi eripuraisuus, jonka syy, omituista kyllä, oli kansallisissa erilaisuuksissa, niin paljo kuin näitä oltiinkin ylenkatsovinaan; jokainen tahtoi nimittäin asettaa *oman* kansansa edun etupäähän. Erittäinkin Ruge ei voinut sopia saksalaisia vihaavan Kossuth'in kanssa ja erosi sentähden komiteasta, hänen tullessaan sen jäseneksi.

Ruge eli tuon jälkeen Brighton'issa, antautuneena kirjallisiin toimiin, ja seurasi elävällä osanotolla aikansa tapauksia. Kun materialisuus Saksassa 1850 lu-

vulla astui esiin vastustuksena ihanteellista filosofiiaa vastaan, kun Moleschott julisti, että henki on aivojen molekyylien liikunto, kun Kaarle Vogt selitti, että aivot tuottavat ajatuksia niinkuin munaskut virtsaa *) — silloin vanha ihanteiden mies Arnold Ruge lausui juhlallisen vastalauseensa sitä vastaan, että kaikki, mitä hän oli oppinut pyhänä pitämään, siten tallattiin lokaan. Jalolla harmilla pilkkasi hän fysioloogien ylpeätä ylenkatsetta filosofiiaa vastaan ja heidän yhtä epätieteellisiä kuin ihmiskuntaa alentavia teoriiojansa. Tahtoa hävittää filosofiia, niin huudahtaa hän, on samaa kuin tahtoa puhkaista tieteeltä sen silmä. Teoksista, joita hänen uupumaton ahkeruutensa yhä loi esiin, mainittakoon saksalainen käännös Bucklen tunnetusta sivistyksen historiasta.

Tällä välin saivat tapaukset Rugen isänmaassa odottamattoman käänteen. Muuan hänen valtiollisista vastakohdistaan, umpikonservatiivisen junkkeripuolueen entinen jäsen, sanalla sanoen Bismarck, otti Preussin politiikin johtajana toteuttaakseen tuon saman saksalaisen yhteyden aatteen, joka oli ollut Rugen aikaisin nuoruuden unelma, jonka tähden hän nuorukaisena oli istunut viisi vuotta Kolberg'in linnassa. Lause „on revient toujours à ses premiers amours“ piti nytkin paikkansa. Unohdetut olivat kosmopoliittiset utukuvat, unohdettu tuo teeskennelty ylenkatse isänmaata vastaan, joka oli pukeutunut lauseesen: „isänmaan rakkaus on vapauden vihollinen“. Ruge julkaisi Preussin sodan aikana Itävaltaa vastaan 1866 leimuavan „julistuksen Saksan kansalle“, ja sitä seurasi useampia samanlaatuisia, joissa hän ylisti Bismarck'in politiikkia ja kehoitti kansalaisiaan yksin mielin asettumaan tämän valtiomiehen johdon alle. Elämänsä lopulla sai hän maansa hallitukselta vuotuista eläkerahaa 3,000 Saksan markkaa.

On kovin helppo löytää väärää ja hurjaa Rugen kaltaisten kirjailijoiden toimissa ja mielipiteissä. Ja kuitenkin olisi väärin lausua heistä ainoastaan hylkäämistuomio. Se epäämisen, se yleisen tyytymättömyyden henki, joka oli euroopalaisen aatevirran tunnusmerkkinä 1820-, 30- ja 40-luvuilla, oli silloisten olojen vaikuttama. Tällä reaktioonin aikakaudella tukehduttivat vallanpitäjät itse teossa rautakouralla kansojen oikeutettuja vaatimuksia niin hyvin saada vapaampia valtiolaitoksia kuin saada itsenäisesti kehittää kansallisuuttansa. Tästä täytyi syntyä vastustus, ja se kävi sitä yksipuolisemmaksi, jota sitkeämmin olot pidätettiin vanhoillaan. Ei ollut Rugen eikä hänen vertaistensa suotu ilmoittaa kansallensa sitä positiivista uutta, joka soveltuen tosiolojen vaatimuksiin oli määrätty astumaan vanhan lahonneen sijaan. Mutta jos toki sittemmin tämä uusi, parempi on tullut, jos nykyhetkenä perustuslaillinen vapaus vallitsee melkein koko Euroopassa, eikä kukaan enää sen periaatteita epäile, jos kansallisuuksienkin oikeuksia yhä laajemmalta tunnustetaan, niin sellaisilla miehillä kuin Rugella on tässä asiain muutoksessa heilläkin ansionsa. Sillä voimakkaasti he kohdaltansa istuttivat kansaan sitä tietoa, että olevat olot monessa kohden olivat arveluttavan sairaita ja parannuksen tarpeessa. Tosin ei ole kylliksi repiä maahan, täytyy myöskin rakentaa jotain sijaan. Mutta ennenkuin uusi rakennus pystytetään, on kuitenkin vanha hökkeli, joka vie siltä paikan, välttämättömästi purjettava. Meillä suomalaisilla on

*) Se on sama Kaarle Vogt, jonka auktoriteettiin meidän päivinämme on eräällä taholla turvattu, kun on ollut puhe sopivimmin järjestää Suomen koululaitos!

syy muistaa, että se mies, joka meillä voimakkaimmin on tehnyt työtä paremman ajan koittoa varten valtiollisen ja kansallisen elämämme vainiolla, ja joka tosin on tehnyt sen paljoa suuremmalla taidolla ja paljoa suoranaisemmalla menestyksellä kuin Ruge — että tämä mies kuitenkin on ammentanut ne aatteet, jotka hän ymmärsi tehdä hedelmiä tuottaviksi, samasta lähteestä kuin Rugekin. On kieltämätön tosiasia, että „Saimassa" vallitsevat aatteet monessa kohden silminnähtävästi ovat sukua niiden kanssa, jotka tavataan „Hallesche Jahrbücher"issä, ainakin näiden ensimmäisissä, enemmän maltillisissa vuosikerroissa. Me suomalaiset olemme johonkin määrin taipuvaiset uskomaan, että sisällinen kehityksemme, erittäinkin jälkeen v. 1809, on yksinomaisesti kotimaan olojen ja omituisen asemamme vaikuttama. Tämä on erehdys. Meidän kehityksemme, niin toisessa kuin toisessakin suhteessa, on ja on ainakin ollut välittömässä yhteydessä Euroopan yleisen kultuurivirran kanssa. Ja sentähden ne henkilöt, jotka niinkuin Rugekin ovat olleet tämän kultuurivirran edustajia, ansaitsevat meilläkin huomiota.

Th. R.

Olympia,

kaivannot siellä ja löytöjen näyttely Berlinissä.

4. Löydetyt veistokuvat.

Samoin kuin Olympian rakennukset edustavat eri asteita Kreikan rakennustaiteen kehkeytymisessä, niin muodostavat myös löydetyt veistokuvat näytesarjan, jonka täydellinen esitteleminen helposti voisi laventua vanhan kuvanveistotaiteen historiaksi. Vanhimmat esineet ovat näet niiltä ajoilta, jolloin itämainen käsitys- ja esitystapa vielä oli valloilla ja myöhäisimmät näyttävät meille kreikkalaisen kuvanveistotaiteen semmoisena, joksi se roomalaisilla muuttui. Tässä minä en kuitenkaan uskalla pyytää lukijaa suomaan huomiotansa muille kuin tärkeimmille löydöille.

Kreikan taiteen varhaisilta koiteajoilta on *megarilaisten* aarrehuoneen päätyrelievi: jumalain taistelu gigantteja vastaan. Esitys oli raakaan kalkkikiveen veistetty. Melkoisia kappaleita on siitä säilynyt, mutta ne ovat niin muodottomia, että ainoastaan epävarmaan voi eri henkilöitä ja kohtia tuntea (Zeus, Herakles y. m.). Tämä on vanhin tunnettu päätykuvaesitys, paljoa vanhempi ja alkuperäisempi kuin vuosisatamme alkupuolella löydetyt (nykyään Münchenissä olevat) eginalaiset päätyryhmät. Taideteoksen syntyaika lasketaan kuudennen vuosisadan keskipaikoille e. Kr. Taidetapa muistuttaa niitä selinuntiläisiä metoopitauluja, joita tavallisesti oppikirjoissa luetellaan kreikkalaisen kuvanveistotaiteen varhaisimpien tuotteiden joukkoon.

Kaivantojen tärkein tuote on kuitenkin *Zeus-temppelin* molemmat *päätyryhmät*. Niiden eri osat ovat vähitellen löydetyt, mutta ovat nyt niin täydellisesti tallella, että siihen nähden ei niiden vertaisia päätyryhmiä ole toisia koko vanhalta ajalta. Molemmat käsittävät 21 suunnattoman suurta kuvaa.

Itäpäädyn kolmiossa oli esitelty seuraava tapaus Olympian myytillisestä historiasta. Pisan kuninkaalle Oinomaolle, sotajumalan Areen pojalle, oli oraakkeli ennustanut, että hänen vävynsä oli sur-

maava hänet. Sen vuoksi oli hän vastahakoinen antamaan tytärtänsä kenellekään puolisoksi ja lupasi ainoastaan silloin myöntyä, kun kosija voittaisi hänet kilpa-ajossa. Omaksi turmiokseen moni uros oli ryhtynyt kilpailuun. Oinomaos oli jokaisen voittanut ja tappanut. Vihdoin tuli Pelops, Zeun pojan poika, kuninkaan tytärtä kosimaan. Hän viekoitteli kuninkaan ajajan, jonka nimi oli Myrtilos, puolelleen ja hänen petoksensa kautta Oinomaos joutui tappioon ja voittajan surmattavaksi. Pelops sai siten sekä morsiamen että maan. — Tämä kilpa-ajo on esityksen aine, mutta koska itse ajoa ei käynyt esitellä, niin on valittu hetki juuri ennen kuin kilpa alkaa. Kilpatuomarina seisoo Zeus keskellä, vasemmalla *) hänestä nuori Pelops uros ja hänen sivullansa morsian Hippodameia, molemmat jumalaan päin kääntyneinä, hänen suojassaan ollen; oikealla taasen Oinomaos ja hänen puolisonsa Sterope, edellinen uhkaavan näköisenä, jälkimmäinen suruisena ikäänkuin kilvan loppua aavistaisi. Kummallakin puolen tätä pääryhmää nähdään kilpa-ajoa varten esiintuodut hevoset. Niitä on neljä molemmin puolin; vaunuja ei näy. Viimeiset kuvat oikealla ovat vanha miettivä ukko, kentiesi tietäjä eli ennustajapappi, istuva neito ja lepäävä jokijumala Kladeos; vasemmalla jälleen vastaa näihin yksi ajaja, polvilla oleva nuorukainen ja jokijumala Alpheios. Jokijumalat uteliaasti katselevat, mitä heidän rannoillansa on tapahtuva. Niiden asema esityksessä on selvä, sen sijaan niitä edellisten henkilöiden sekä paikat että nimet ja tarkoitus ovat vielä epätietoisia.

Mitä rauhallisempi itäpäädyn esitys on, sitä elävämpi on *länsipäädyn:* lapiithien ja kentaurien tappelu Peirithoon häissä. Taru kertoo, että tessalilainen uros Peirithoos oli kutsunut naapurinsa, kentaurit, häihinsä. Hurjat hevosihmiset kuitenkin pian päihtyivät ja rupesivat hätyyttämään läsnä olevia naisia, jopa yritti eräs, Eurytion nimeltä, ryöstämään itse morsianta, Deidamiaa. Peirithoon miehet, lapiithit, puolustivat naisiansa, ja siten syntyi hirveä kähäkkä, joka vihdoin päättyi kentaurien tappiolla.

Keskellä astuu mahtava, jumalallinen henkilö esiin, keskelle hurjaa taistelua. Hän ojentaa rauhoittavaisesti oikean kätensä tappelevia kohtaan. Tätä henkilöä sanoo Pausanias Peirithooksi, mutta täydellä syyllä katsovat tutkijat hänen olevan väärässä. Tuo henkilö, joka mahtavuudessa voittaa kaikki muut, on varmaan joku jumala, joka tulee tappelua rauhoittamaan. Arvattavasti se on Apollon, jota rauhan suojelijana (A. Thermion) Olympiassa kunnioitettiin. Molemmin puolin ovat toiset kuvat niin asetetut, että kaksi kolmehenkilöistä ryhmää, yksi kaksihenkilöinen ja kaksi yksinäistä henkilöä kummallakin puolen vastaavat toisiansa seuraavassa järjestyksessä:

1. 1. 3. 2. 3. 1. 3. 2. 3. 1. 1.

Vasemmalla nähdään siten ensiksi kentauri (Eurytion), joka koettaa ryöstää neitoa (Deidamiaa), pitäen häntä etujaloillaan kiinni. Neito työntää häntä kaikin voimin luotaan, toisella kädellään pitäen julmuria parrasta, toisella ponnistaen vasten hänen ohimoitaan, ja selvästi huomaa, että urhoollinen nainen on humalapäiselle kentaurille kyllä vaikea vastustaja. Vasemmalta rientää kumminkin sulho (Peirithoos) neidon avuksi. Toisella puolen vastaa tähän ryhmä, jossa kentauri käsillä ja etujaloilla pitää neitoa kiinni; tämä on jo uupumaisillaan, kun yksi uros

*) Aina katsojasta määräten.

tulee avuksi. Uros, josta vaan muutamia pirstoja on jäljellä, on Theseus, Peirithoon hyvä toveri ja tavan mukaan myös tässä tappelussa läsnä. Nyt seuraavat kaksihenkilöiset ryhmät ovat: vasemmalla kentauri ja nuori lapiithi tulisessa tappelussa, edellinen puree toista käsivarteen kun tämä yrittää häntä kuristamaan; oikealla kentauri, joka koettaa saada nuorta poikaa käsiinsä. Sitten jälleen kolmihenkilöiset ryhmät: vasemmalla kentauri, joka repii polville langennutta neitsyttä tukasta ja polkee häntä takakaviolla, vasemmalta tullut helleniläinen mies vetää ponnistaen polveansa maahan ryöstäjää molemmin käsin taaksepäin; oikealla yrittää nainen vapauttamaan itseänsä kentaurin vallasta, lapiithi rientää avuksi, tarttuu vasemmalla kädellä kentauria päähän ja työntää miekan hänen rintaansa. Yksinäiset henkilöt ovat vihdoin: vasemmalla, pelosta maahan vaipunut vanha, vaimonpuolinen orja ja hänen takanansa, viimeisenä, lepäävä neito; oikealla myös säikähtynyt, maassa ryömivä vanha orjatar ja lepäävä neito. Neitoja, jotka täten molemmin puolin päättävät kuvasarjan, pitää Curtius lähteen haltijoina, jotka kenties ovat nimitettävät Pisaksi ja Arethusaksi, Alpheiosvirran lähteiden mukaan.

Tämä esitys Zeus-temppelin päätyryhmistä yhtyy siihen käsitykseen kuvien järjestyksestä ja merkityksestä, jonka mukaan Curtius ja Treu, löytöjen ensimmäiset tutkijat, ovat ne asettaneet nähtäväksi Berlinissä. Tila ei myönnä esitellä lukuisia kohtia, joista eri mieliä on lausuttu ja joiden selvittämiseksi taidearkeoloogeilla vielä on paljo työtä.

Pausanias kertoo, että itäpäätyryhmän mestari oli *Paionios Mende'läinen*, länsipäädyn taasen *Alkamenes*, edellinen tähän saakka ainoastaan nimeksi tunnettu taideniekka, jälkimmäinen Pheidiaan etevin oppilas. Tutkimuksella ei ole mitään syytä epäillä näitä tietoja; mutta kuitenkin on kuvaryhmien taidetavasta, ja ajasta, jolloin ne ovat veistetyt, hyvin erilaisia mieliä lausuttu. Niinkuin edellisestä kertomuksesta hyvin näkee, niin ryhmien kompositiooni on niin erilainen kuin ajatella voi, toinen tyven, rauhallinen, toinen ylen elävä, ylen draamallinen. Samaa erilaisuutta ei kuitenkaan sivukohdissa ja itse veistämistyössä huomaa. Siinä ei ilmesty kahden taideniekan eri luonnetta, vaan ovat molemmat ryhmät nähtävästi samojen marmorihakkaajien veistämät. Työ on verrattain huolimatonta ja epätasaista, niin että taidetapa milloin on kankeaa arkaististа (vanhempaa), milloin realistista tai muuten myöhäisempää luonteeltaan. Tämä selitetään otaksumalla, että mestarit ovat uskoneet kuvien veistämisen vähemmin harjaantuneille, eliläisille kuvanveistäjille. Mitä itse taidetapaan ja kuvien syntyaikaan tulee, niin ollaan siinä hyvin erimielisiä. Curtius pitää päätyryhmien syntyneinä samaan aikaan kuin temppeli tuli valmiiksi s. o. *ennenkuin Pheidias oli luonut Parthenon'in kuvateokset* Atenassa ja arvelee erittäin Alkameneen vasta myöhemmin tulleen Pheidiaan oppilaaksi. Overbeck sen sijaan on vakuutettu siitä, että Olympian ryhmät ovat *Parthenon'in kuvia myöhemmät.* Erotus ajassa tosin ei näytä suurelta, korkeintaan 20—30 vuotta (460—430 j. Kr.); mutta juuri se seikka, että näinä vuosina kreikkalainen taide nousi ihanimpaan kukoistukseensa, tekee kysymyksen erittäin tärkeäksi. Epäilemättä tullaan tästä paljon taistelemaan, sillä molemmilla käsityksillä on hyviä syitä. Ensi silmäyksessä antaa varmaankin jokainen puoltosanansa Curtius'elle, sillä mainittu arkaistinen kankeus kasvoissa,

vaatteuksissa ja tunteenosoituksessa on vielä niin yleinen, että kohta ajattelee Pheidiaan edellisiä vuosikymmeniä; mutta mitä enemmän kuvia tarkastelee, sitä enemmän huomaa sivukohtia, jotka ovat vieraita arkaistiselle taidetavalle, niin esim. orjattaret, joidenka kasvot ovat tavattomalla realisuudella kuvatut. Luonnollista on, että syrjäisessä maakunnassa kuvanveistäjät voivat pysyä vanhassa taidetavassa kiinni, silloin kun jo muualla oli edistytty; mutta vähemmin luultavaa on, että samat vanhoillaan olijat omin päin voisivat johonkin suuntaan edistyä nopeammin kuin kehkeytyvän taiteen pääpaikoilla. Tämän nojalla väittää Overbeck kuvia myöhemmiksi. Nähtävästi muutenkin hänen päätöksensä on tieteellisesti paremmin perustettu kuin Curtius'en.

Paitse itäpäädyn ryhmää on toinenkin Paionion teos löydetty, nimittäin eräs *Nike*-jumalattaren kuva. Se seisoi muinoin lähellä Zeun temppeliä toista kymmentä kyynärää korkealla, milt'ei täydelleen säilyneellä kolmikulmaisella alustalla. Jumalatar on esitelty lentävänä, alaspäin laskeuvana, niinkuin huomaa jalkojen alla olevasta, ilmaa osoittavasta kotkasta. Vasen puoli rintaa, käsivarret (ainoastaan osaksi tallella) ja vasen jalka pistäytyvät paljaina esiin taaksepäin liehuvasta vaatteuksesta. Kasvopuoli päätä on kokonaan poissa, siivet ovat palasissa löydetyt, ja voidaan vielä restaureerata, kädet ovat hävinneet ja samalla myös voitonseppele, jota tuoden jumalatar lähestyi. Kun kuvaa läheltä tarkastelee, niin sekään ei täydelleen tyydytä niitä vaatimuksia, jotka oikeudella voi tämän ajan tuotteille asettaa; mutta kun sitä katselee asetettuna korkealle alustalle, haihtuvat sivuseikat näkymättömiksi ja täytyy ihmetellä kuvan vapaata liikuntoa ja ihanaa keveyttä. Mikä erotus tämän Niken ja sen voitonjumalattaren, Germanian, välillä, joka seisoo suuren, Ranskan sodan muistoksi pystytetyn „voittokolonnin" päällä Berlinissä!

Tavattoman tärkeyden tuottaa Nikekuvalle se tosiasia, että se on ensimmäinen alkuperäinen veistokuva Kreikan taiteen loistoajalta, jonka tekijä on selvässä kirjoituksessa ilmoitettu. Alustalla näet luetaan: *Messeniläiset ja Naupaktilaiset ovat vihollisen sotasaaliin kymmenyksestä pyhittäneet tämän teoksen olympilaiselle Zeulle; Paionios Mende'läinen on sen teknyt, joka myös temppelin harjakoristusta tehden voitti.* Vaikka kirjoitus ei ole sitä pitempi, niin on sitä kuitenkin hyvin eri tavoin selitetty. Muun muassa Curtius luulee loppusanain tarkoittavan jotakin kilpaa taideniekkain välillä, jossa Paionios oli voittanut, ja arvelee kilvan esineenä olleen itäpäädyn ryhmän veistämisen tahi suunnittelemisen. Toisten mukaan „harjakoristuksella" ei tarkoiteta muuta kuin erästä toista Nike-kuvaa, joka oli asetettu temppelin kattoharjan päähän, päätykolmion huipulle.

Saman kiistan alaisena kuin päätyryhmät ovat Zeus-temppelin metoopitaulut. Niinkuin ylempänä on mainittu, oli niitä kaksitoista, joissa pintakuvina on esitetty Herkuleen urostyöt. Jok'ainoasta on osia löydetty, vaikka useimmat ovat niin vaillinaisia, että kompositioonia ei voi täydelleen käsittää taikka ainoastaan vertailemalla toisiin samanaineisiin esityksiin. Paraiten säilyneet ovat seuraavat kolme. Yhdessä nähdään Herkules kantavana taivaan kantta hartioillaan, Hesperidi-neito hänen takanaan koettaa kädellään helpoittaa ankaraa taakkaa, urohon edessä taas on Atlas tarjoten hänelle omenia, joita oli hakemassa; toisessa on esitelty Herkules-uros erään istuvan neidon (jumalattaren) edessä, näyttäen tälle stym-

falilaisia petolintuja, jotka hän juuri on tappanut; kolmannessa vihdoin nähdään urohon mahtavasti ohjaavan kretalaista härkää. Kahdesta jälkimmäisestä olivat jo ranskalaiset v. 1829 löytäneet pääosat ja nyt on saksalaisten onnistunut löytää niihin tärkeitä, täydentäviä lisiä. Yleensä metoopikuvat ovat hienommin ja huolellisemmin veistetyt kuin päätyryhmät. Niiden tekijästä ei ole varmaa tietoa. Curtius pitää niitä samoin kuin päätyryhmiä attilaisen taidekoulun ja -tavan omina; Brunns ja Overbeck taasen arvelevat niiden olevan erityisen eliläisen eli pohjoispeloponnesolaisen kuvanveistokoulun työalaa.

Vihdoin tulee mainita se löytö, joka yksinään tyydyttää suurta yleisöä samassa määrässä kuin tutkijoita, nimittäin Praxiteleen veistämä *Hermes*-jumalan kuva. Se löydettiin 8 p. Toukokuuta v. 1877 samalla paikalla Hera temppelin sisällä, jossa Pausanias kertoo pystykuvan nähneensä. Täydessä nuoruuden ihanuudessaan jumala seisoo edessämme, keveästi nojaten vasempaa kyynäspäätään puunrunkoa vastaan, johon hän on laskenut vaippansa. Ruumis on ihan paljas eikä mikään peitä sen jäsenten elävää rakennusta ihailijan silmiltä. Vasemmalla käsivarrella istuu pieni Dionysoslapsi, pitäen kättänsä kantajan olkapäällä. Jumalan pää on lyhyttukkainen, kiherä; leuka ja huulet parrattomat. Kasvot ovat jokseenkin ympyriät, piirteet tunnettua kreikkalaista muotoa, mutta omituisen hienoja ja täyteläisiä. Vapaasti, rauhallisesti hän katsoo eteensä. Koko kuvan yli lepää sanomaton, päivän valoisa ihanuuden kyllyys, jota ei mikään näy koskaan häirinneen eikä voivan häiritä.

Tämä pystykuva, josta ei mainittavaa muuta puutu kuin oikea käsi ja käsivarsi kyynäspäähän saakka sekä sääret (toinen jalka on löydetty), antaa meille oikean käsityksen Praxisteleen taiteesta, sillä tähän saakka se on ainoa tietty originaaliteos mestarilta, jota Kreikka luki paraimpien taideniekkojensa joukkoon ja jonka ennen kaikkea sanotaan osanneen ideaalisen nuoruuden ihanuutta näkyviin luoda.

Niinkuin jo mainitsin, ihastuttaa Hermeen kuva yhtä paljon suurta yleisöä kuin tutkijoita. Kipsivalelmana *) se löytyy jo sadoissa saksalaisissa kodoissa. Yleensä ei Olympian löydöt ole „yleisöä“ tyydyttäneet; sanotaan näet, että kaivamiset ovat vähemmin tuottaneet kuin kustannuksiin katsoen olisi sopinut vaatia. Syy tähän mieleen on selvästi se, että nuo suuret päätykuva-ryhmät eivät ole niin hienosti veistetyt, eivätkä yleensä näytä sitä korkeaa, ideaalista taidetapaa kuin kreikkalaisilta tuotteilta aina on opittu vaatimaan. Tieteen kannalta on yritys kuitenkin toisin arvosteltava. Äärettömän runsas on saalis tutkijain silmissä ja pitkä aika on kuluva, ennenkuin tuo saalis on kaikin puolin tutkimuksen hyväksi käytetty.

Mitä edellisessä on sanottu, lienee kylläksi osoittamaan löytöjen tärkeyttä. Paitse mainituita etevimpiä kuvateoksia on tuhansittain löydetty suurempia ja pienempiä kuvia ja esineitä (marmorista, pronssista, terra cotta'sta y. m.) sekä kirjoituksia, jotka tuottavat hyötyä tieteelle. Näin ollen ei sivistyneen maailman ole muuta kuin suoraan myöntää, että saksalaiset ovat tämän yrityksen toimeen panemisella tehneet työn, joka aina on heidän kunniaksensa luettava.

---

*) Ei kokonaisuudessaan, vaan rintakuvana. Rintakuva luonnollisessa suuruudessa maksaa Berlinissä noin 25—30 Suomen markkaa.

5. Olympian tulevaisuus.

Sopimuksen mukaan kaikki löydöt ovat kotimaassa säilytettävät. Ne ovat vielä kaikki itse Olympiassa, koottuina tilapäisesti rakennnettuihin, ahtaihin varastohuoneihin. Ratkaisematta on kysymys, joka tutkimukselle on varsin tärkeä, missä ja millä tavoin löydöt ovat säilytettävät ja yleisölle näytteille pantavat. Saksan ja Kreikanmaan oppineet ja taiteen ystävät tätä asiaa miettivät ja vilkkaasti siitä keskustelevat.

Kaksi mieltä ja ehdotusta on asiassa ilmestynyt.

Toiset tahtovat, että itse Olympiaan rakennettaisiin erityinen museumi, jossa kaikki löydöt järjestettäisiin tutkittaviksi. Museumin hoitajat voisivat samalla myös pitää silmällä, että rakennusten jäännökset ja koko paljastettu ala pysyisi häiritsemättä siinä tilassa, jossa nyt ovat ja olisipa se järjen mukaista, jopa monessa kohden tutkijoille edullistakin, että irtonaiset löydöt pysyisivät ikäänkuin yhteydessä sen alan kanssa, jota ne muinoin ovat kaunistaneet. — Ehdotus näyttää hyväksyttävältä; mutta painavia vastaväitteitä lausutaan toiselta puolen. Olympia on tätä nykyä yksinäinen paikkakunta, jonka harvat asujamet ovat sivistymätöntä maakansaa. Ilman ala on vieraille vaarallinen, kesäaikoina kuumetautia synnyttävä. Lähin kaupunki, pieni Pyrgos, on kahden peninkulman päässä ja satamapaikka vielä parin tunnin matka etäämpänä. Nämä seikat ovat varsin tärkeät, sillä jos joku pahainen hotelli syntyisikin Olympiaan, niin tulisi siellä kuitenkin tutkijoille vaikeaksi pitempää aikaa viipyä.

Pääasiallisesti viimeisen syyn nojalla toiset tahtovat, että kaikki löydöt vietäisiin Athenaan, nykyisen Kreikan pääkaupunkiin, ja että sinne perustettaisiin erityinen olympilainen museumi. Siellä olisi tutkijoilla kaikki ne edut, jotka suuressa kaupungissa sekä ruumiillisessa että hengellisessä katsannossa luonnollisesti ovat tarjona.

Nähtävästi on tämä jälkimmäinen ehdotus se, jolle tulee voittoa ja toimeenpanoa toivottaa. Ikävä on vaan, että Kreikanmaan nykyinen valtiollinen tila, kun näet varoja nielevä sota on odotettavissa, tekee hallitukselle vaikeaksi ryhtyä asian lopulliseen ratkaisemiseen. Kuitenkin voinee tuskin epäillä, että Olympian taideaarteet ennen tai myöhemmin joutuvat Athenaan. Mitä itse Olympiaan tulee, niin on tosin luultavaa, että pyhä puisto sitten jälleen jää huonon hoidon ja suojeluksen alle ja että sen rauniot vähitellen raukeavat lopulliseen häviöön; mutta jos niin kävisikin, niin voipi surija lohduttaa itseänsä ajatuksella, että Olympia kuitenkin mahdollisuuden mukaan, ijäksi päiviksi on tieteelle ja taiteelle valloitettu.

Berlinissä tammikuulla 1881.

Eliel Aspelin.

Otteita Kotikielen-Seuran keskusteluista.

5.

Otettiin keskusteltavaksi majisteri G:n edellisessä kokouksessa tekemä kysymys: „eikö *että*-sanaa saa milloinkaan käyttää infinitivin kanssa?“ jonka johdosta hän nyt antoi seuraavan kirjallisen esitelmän.

„Kansan kieltä Itäsuomessa kuunnellessani olen usein huomannut poikkeuksia siitä kouluissa opitusta säännöstä, ett'ei saa käyttää *että*-sanaa infinitivin kanssa. Tämä seikka juohtui viimein mieleeni, kun äskettäin oli tämmöinen ruotsalainen

lause suomennettava: såsom en alldeles otillräcklig ersättning anser jag den rättighet studentafdelningarna enligt komiténs beslut skulle erhålla att bestämma, huru j. n. e. Jos kääntää: aivan riittämättömänä korvauksena pidän minä sen oikeuden, jonka ylioppilasosakunnat komitean päätöksen mukaan saisivat, *määrätä,* kuinka j. n. e., niin lause tulee epäselväksi, etenkin siitä syystä että tuntuu, ikäänkuin inf. *määrätä* kuuluisi *saisivat*-sanaan. Mutta jos pannaan konj. *että* tämän infinitivin eteen, niin lause on aivan selvä eikä kumminkaan loukkaa itäsuomalaisen korvaa. — Voitto se varmaankin olisi kirjakielelle, jos kansan puheen nojassa saisi tarpeen vaatiessa käyttää tämmöistä lausetapaa eikä olisi pakko sitä välttää, niinkuin nyt tehdään, esim. käyttämällä erinäistä *että*-sanalla alkavaa lausetta. Saadakseni jonkunlaista sääntöä tässä asiassa olen viime aikoina kuunnellut varmojen suomalaisten puhetta ja saanut paljon esimerkkiä, joista seuraavat riittänevät antamaan viittausta.

1. „Se kumma halu hänellä aina on ollut *että päästä* — —".

2. „Minä en tiedä, mistä se sääntö on kotoisin, *ett'* ei *käyttää* että-sanaa infinitivin kanssa."

3. „Kuopion kuvernööri kuuluu laittaneen kaikille nimismiehille semmoisen käskyn *että kerätä* rahoja — —".

4. „Mahtaa se olla hänestä itsestäänkin ikävää *että olla* semmoisena riidan aineena."

5. „Kuin sitä C. tahtoi niin kiveen kovaan *että* d:tä *ruveta* käyttämään."

Kaikissa näissä esimerkeissä on se yhteistä, että infinitivin edellä on pronomini *se* tai siitä syntynyt pronominali *(semmoinen)* joko attributina sille substantiville, jota infinitivi määrää (esimm. 1, 2, 3) taikka muodollisena subjektina (4) tai objektina (5), kun infinitivi itse on logillisena subjektina tai objektina. *A. G.*"

Vaikka eivät Itäsuomalaiset sanoneet näiden esimerkkien heidän korvaansa loukkaavan, ei kuitenkaan tästä asiasta voitu tehdä mitään ratkaisevaa päätöstä, koska muutamat läsnäolijat sanoivat *että*-sanan käyttämistä infinitivin kanssa murteelliseksi, vaan se jätettiin toistaiseksi, kunnes Seuran jäsenet, kukin kotiseudultansa, hankkisivat kansan suusta varmempia tietoja.

6.

Seuran jäsen A. lausui, viime kokouksessa antamatansa lupausta myöten, semmoisista konstruktioneista kuin esim. „tämä viini *maistuu tervalle*" ja „tämä viini *maistuu tervalta*", ja arveli näiden kahden lauseen välillä olevan sen eroituksen, että puhuja edellisessä lauseessa sanoo viinissä olevan tervan kaltaisen maun, lieneekö siinä sitten oikeastaan tervaa vai ei; vaan jälkimmäisessä lauseessa lausuu puhuja luulonsa, että viinissä tosiaankin on tervaa.

Muutamat läsnäolijoista luulivat myöskin huomainneensa tämän eroituksen, vaan toiset väittivät sitä vastaan, arvellen että allativiä ja ablativiä täänkaltaisissa lauserakennuksissa käytetään sekaisin, ja että eroitus tässä seikassa on vaan murteellinen.

7.

Majisteri B:n ehdotuksesta keskusteltiin vilkkaasti muutamista musiikin alalle kuuluvista nimityksistä, ja suostuttiin viimein *nuotti*-sanaa käyttämään merkityksessä nottecken ja *sävel*-sanaa merkityksessä ton, jota vastaan *sävelmä*-sanaa käytettäisiin merkityksessä melodi ja *askelma*-sanaa merkityksessä tonskala; viimeksi mainittua sanaa saisi kuitenkin käyttää merkitsemään muitakin skala-sanalla merkittyjä pykälämittoja. *A. A.*

Kotimaan kirjallisuutta.

Washington Irving, Alhambra. Suom. R. Mellin. Helsingissä, G. W. Edlund, 1880.

Edvard Laboulaye, Abdallah eli nelilehtinen apila. Arabialainen kertomus. Suom. R. Mellin. Helsingissä, G. W. Edlund, 1880.

Itämaiden luonto ja kansat ja erittäinkin se runsas tarusto, jossa nämät kansat ovat lumoavilla väreillä kuvailleet elämänsä ja luonteensa, eivät meidänkään aikoina näy kadottaneen tuota vanhaa ihmeellistä viehätysvoimaansa Euroopan ja Amerikankin sivistyneihin kansoihin. Kaikista teoksista, jotka meidän vuosisadallamme ovat ilmestyneet, tämän mielihalun sekä hedelminä että kehoittimina tuskin yksikään muu (paitse kenties Thomas Mooren Lalla Rookh) mitä kuvitusvoimaan ja runolliseen arvoon tulee voine vetää vertaa näille kahdelle teokselle, Washington Irving'in Alhambralle ja Laboulayen Abdallahalle, jotka viime jouluksi ensikerran tarjottiin suomalaisellekin yleisölle. Ne ovat todellakin omiaan pohjankin perillä lukijoissaan herättämään ihastusta tuohon päivänloistoiseen itämaiseen maailmaan. Eikä siinä kyllin, että ne tuottavat lukijoilleen turmeltumatonta huvitusta; ne laajentavat myös heidän näköalaansa, lisäämällä heidän havaitsemiinsa joukon uusia kirjavia, osaksi haaveellisia, osaksi raittiita, aina jaloja ja ihanoita kuvauksia.

Washington Irving'in Alhambra on kokoelma matkamuistelmia ja muinaistaruja maurilaisten entisiltä alueilta Etelä-Espanjassa (käännöksessä käytetään latinan muotoa Hispania), Laboulayen Abdallah taas tekijän keksimä vaan arapialaiseen ajatus- ja kertomistapaan muodostettu satu. Kohta niitä kirjoja avatessaan huomaa, ett'eivät ne voi olla saman ajan eivätkä saman katsantotavan tuottamia. Eikä kummaa; tämän vuosisadan loppupuolella ei itämaisia tapoja ja tarujakaan katsella samalla tavoin kuin sen kolmantena tahi neljäntenä vuosikymmenenä.

Pohjois-Amerikan mainio humoristi, Washington Irving näyttää matkustaneen Andalusiaan ja oleskelleen Alhambran linnassa vartavasten katsellaksensa romantillisia näköjä, kuullaksensa romantillisia tarinoita, kootaksensa romantillisia muistoja. Eikä mikään paikka maailmassa voinut olla tämän tarkoituksen saavuttamiseksi sopivampi kuin tuo ihmeellinen Alhambra, tämä ihana linna, joka on säilynyt unennäön kaltaisena muistona itämaisen kansan vallasta Länsi-Euroopassa, vallasta, joka on haihtunut sekin kuin haaveksiva unelma. Meidän on tunnustaminen, että kirjailijan mieltymys kaikkeen mikä on ihmeellistä ja romantillista niinkuin myös hänen ylen lavea kertomistapansa ensi alussa monesta tuntunee jotensakin vanhanaikuiselta — eihän rautateiden ja sähkölennättimen aikakautena niin ajatella, eikä niin kirjoitetakaan; vaan hyvin pian tekijän rakastettava luonne ja se vieno iva tahi oikeastaan leikkimielisyys, jolla hän kertoo sekä omia havainnoitaan että noita romantillisia tarinoita, kummitus-juttuja y. m., ihastuttavat ja viehättävät meidänaikuisenkin lukijan. Tosin emme Irving'iltä voi vaatia „syntyjä syviä"; hän ei ole niitä runoilijoita, jotka sukeltuvat ihmissydämen sisimpiin pohjiin tuodaksensa esiin ne tunteet ja periaatteet, jotka heitä johtavat elämän vaiheissa. Vaan eihän hän sitä tarkoitakaan. Maurilaisten komean linnan jäännökset, heidän kummalliset vaiheensa, vielä kummallisempina heijastuneina heidän vierassukuisten perillistensä saduissa ja taikauskossa, viimein Alhambran nykyiset asukkaat, nekin hy-

vin oudonlaisia, kaikki nämät ovat häneen tehneet miellyttävimmän vaikutuksen, ja tämän vaikutuksen tahtoo hän kirjansa välityksellä saattaa lukijoilleenkin. Ja sepä onkin hänen onnistunut; sillä lukiessamme hänen kirjaansa, hänen näkönsä ja muistonsa astuvat silmiemme eteen, elävinä, suloisina, Espanjan ja Itämaiden auringon valossa hohtavina.

Laboulaye, tuo tunnettu vapamielisten periaatteiden esittelijä, professori vertailevassa lakitieteessä, kirjailija, joka mainioissa valtiollisissa pilkkatarinoissaan *Paris en Amérique* ja *Le prince Caniche* on osoittanut erinomaista kuvitus-voimaansa, on joutohetkinä henkensä virvoitusta varten ottanut tutkiakseen ja kansalaisilleen kertoakseen sekä oman että muiden kansojen vanhoja satuja ja tarinoita. Vaan tässäkin toimessa, mielikuvituksen omaisimmalla alalla, ne ylevät periaatteet, joita hän valtiollisissa teoksissaan on puolustanut, ovat olleet häntä johtamassa, vähintäkään heikontamatta hänen runollista kykyänsä. Hän on kansansa kielellä muodostelemissaan satukokoelmissa koettanut saattaa kansalaisiansa, jotka jyrkästi oudoksuvat kaikkia mikä ei ole ranskalaista, oivaltamaan muidenkin kansojen katsantotapoja ja hengen omituisuuksia. Abdallah-satuakin sepittäessään hänellä on ollut johtavana sama ajatus, ihmisyyden jalo aate. Tässä sadussa hän todellisen runoilijan lumousvoimalla loitsii eteemme kuvauksen beduiinien elämästä Arapian helteisillä hieta-aavikoilla. Vaan hän ei tyydy tämän kuvauksen ulkopiirteihin, eikä siihenkään, että sen pohjalla astuu esiin jaloja sankareja, hohtavia kaunottaria, kammottavia ilkiöitä, jotka, niinkuin saduissa ainakin, ihmeellisillä vaiheillaan jännittävät ja viehättävät lukijan mieltä. Syvemmälle hän on pyrkinyt: Arapialaisten tavoissa ja oloissa niinkuin myös heidän mielikuvituksissaankin hän näkee heidän kansallisen luonteensa ilmauksia; ja vaikka hän näkyy ainoastaan lukemisen kautta tutustuneen tähän kansaan, hän on kuitenkin runoniekan älyllä käsittänyt sen hengen. Juuri senpätähden me hänen sadustansa kenties paremmin kuin monesta perin oppineesta tutkimuksesta ymmärrämme millä tavoin tuo yhteinen ihmisluonto rientoineen, himoineen, ylevine ja heikkoine puolineen ilmaantuu Arapian luonnon, hieta-aavikkojen yksinäisyyden, esi-isiltä perittyjen tapaohjeiden, ja viimein mahometilaisen uskonnon muodostamana. — Ihastuksella näemme Abdallahan, tuon suoran ja uljaan nuoren beduiinin, urhotöillään ja alttiiksi antaumisellaan lähimmäistensä hyväksi askel askeleelta lähestyvän sitä täydellistä onnea, jonka vertauskuvana tuo paratiisin yrttitarhasta kadotettu nelilehtinen apila on. Ja kun viimein näemme hänen, saavutettuaan jo suloisimman, ylevimmän onnen, minkä tämä maailma voi tarjota, antavan henkensä kamalasta kuolemasta pelastaaksensa sen miehen, joka tätä hänen onneansa on hävittänyt, ja siten kuoleman hetkessä voittavan tuon ihmeellisen apilan viimeisenkin lehden, tunnemme mielemme ylennetyksi, tunnustaessamme, että missä vaan turmelematon tosi-inhimillisyys on olemassa, olkoonpa vaikka Arapian aroilla, jaloimmat inhimilliset tunteet, ylevimmät riennot voivat syntyä ihmis-sydämissä. — Sillä niin teeskentelemätön on Laboulayen kertomistapa, niin täydellisesti hänen kuvaamansa itämaiset olot sointuvat sekä keskenänsä, että esiteltyjen luonteiden kanssa, että tuskin johtunee lukijan mieleen epäillä niiden luonnonmukaisuutta, s. o., perustuuko hänen kertomuksensa todellakin arapialaisten käsitykseen ja ajatustapaan,

Esiteltyämme minkä vaikutuksen nämät kaksi etelä- ja itämaisilla aloilla liikkuvaa teosta semmoisinaan, s. o. alkumuodossaan, tekevät lukijaan, meidän on lausuminen sana suomennoksistakin. Mielipahalla meidän täytyy tunnustaa, että se nautinto, jonka nämä kirjat olisivat omiaan tuottaa suomenkieliselle kin yleisölle, suuresti, liian suuresti supistuu huolimattomasti tehtyjen käännösten kautta. Moitittavaksi huolimattomuudeksi ensin sekin on luettava, ett'ei näitä käännöksiä ole tehty alkuteoksista vaan ruotsinnoksista. Tämän todistavat semmoiset seikat, mimmoisia esim.: Abd. siv. 25 „pyhä naaras-kameeli, jota kallio *elättää*", kun alkuteoksessa on „la chamelle sacrée qu' *enfante* le rocher", jossa tietysti ruotsinnoksen „föder" on johtanut suomentajan harhateille; samaten kuin Alhambra-käännöksen 61 sivulla sanat „her great merit is a gift for story-telling" suomennetaan: „juttuin kertomislahja on hänen tuloinsa paras lähde", niin ruotsinnoksen „förtjenst" lienee ollut syynä väärään käsitykseen. Vieläpä Alhambrassa puhutaan siv. 32 arabeskeistä „jotka ovat *rasvatut* koraanin lauseilla"; alkuteoksessa on „fanciful arabesques, intermingled with texts af the Koran", ruotsinnoksessa lienee arvattavasti „späckade". Kun sitä vastaan löydämme Andalusian kansan koristelemattomia lauluja („rude couplets") Boabdilista ja Abencerrageista suomennoksessa muuttuneina *törkeiksi* balladeiksi, niin tuskin syy siihen on etsittävä muualta kuin suomentajan kehkeymättömästä aistista.

Viimeksi mainitut esimerkit jo antanevat lukijalle aihetta siihen johtopäätökseen, että siitä runollisesta ihanuudesta, joka alkuteoksissa on niin viehättävänä, melkoinen osa lienee niiden siirtyessä meidän kielen pukuun mennyt hukkaan. Ja niin onkin valitettavasti asian laita. Erittäinkin Alhambra melkein joka sivulla vilisee hämmentäviä, ymmärrystä, kauneus- ja kieli-aistia loukkaavia virheitä; vieläpä siinä usein löytyy kokonaisia lauseita, joista puuttuu sekä loogillinen että kieliopillinen yhteys. Sanalla sanoen tämä suomennos ilmaantuu niin puutteellisena, että lukijan tekee mieli luulla tuon innokkaan suomentajan, R. Mellin-vainajan jättäneen tämän teoksen jälkeensä kirjapainoa varten vielä valmistumatonna.

Kirje Helsingistä.

14 p. helmik. v. 1881.

Kouluasia ja kouluylihallituksen siitä antama lausunto.

Harva kysymys antoi 1877 vuoden valtiosäädyille niin paljon miettimisen aihetta, kuin koulukysymys, ja erittäinkin koulujen opetuskieli. Toiselta puolen vaadittiin mitä suurimpia muutoksia; ehdoteltiinhan muun muassa, että opetuskieli kouluissa järjestettäisiin yksinomaisesti sen mukaan „kuin kummankin kielen puhuva väkiluku Suomen maassa on". Toiselta puolen ruotsikiihkoiset sitä vastaan vaativat kaikkien koulujen säilyttämisen entisellään tahi olivat valmiit jättämään asian kokonaan hallituksen valtaan; vieläpä he tuolla tunnetulla, viimeisessä silmänräpäyksessä lyijyskynällä allekirjoitetulla anomuksella Kuopion yksityislyseon hyväksi koettivatkin enentää ruot-

salaisten koulujen lukumäärää. Näitten vastakohtain välillä seisoi keskipuolue tahi oikeammin sanoen keskipuolueet. Ne suomenmieliset, jotka tyytyivät vaatimaan useampia oppikouluja suomenkielisten lapsille, sekä dagbladilaisten joukko, joka pelolla katsellen suomalaisuuden yhä pontevampia vaatimuksia luuli voivansa niitä puolilla myönnytyksillä tyydyttää, ne kyllä koko kantansa puolesta olivat erilaisia, mutta käytännössä ne usein vetivät yhtä köyttä, ja heidän välityksensä se oli, joka sai yhteisen anomuksen toimeen.

Mutta täten syntynyt päätös ei tietysti voinut mihinkään suuntaan tulla ylen selväksi, saati johdonmukaiseksi. Ensimmäiseksi kohdaksi tunkeutui kysymys, jossa mielet verrattain vähemmin erisivät toisistaan: säädyt jättivät Keisarillisen majesteetin päätettäväksi „asian-ymmärtäviä henkilöitä kuultuansa", mitkä muutokset alkeisopistojen lukujärjestyksessä olisivat tarpeen, jotta oppilaat maan lyseoissa saavuttaisivat yhä täydellisempää taitoa toisen kotimaisen kielen käyttämisessä. Säädyt anoivat edelleen, että opetuskieli määrättäisiin sekä ilmaantuvan sivistystarpeen että ympäristön väestön kielen mukaan, vaan käytännössä he jättivät kaikki vanhat lyseot entiselleen, vaatien sen sijaan suomenkielisiä kouluja useampaan kaupunkiin. Tästä kaikesta ei mikään lopullinen suoritus ole valmiina, mutta ajaksi riittävä selvitys olisi ainakin sillä perustuksella ollut mahdollinen, jos näet käytännössä olisi kohtuuden periaatteita noudatettu. Aikanaan tehdyt myönnytykset olisivat arvattavasti tehneet tarpeettomaksi v. 1882 ottaa asia esille valtiopäivillä.

Toimitusvaliokunta v:lta 1877 piti siitä huolen, että anomus mitä pikimmin jätettiin asianomaiseen paikkaan; suuri kouluanomus on annettu 28 päiv. jouluk. 1877; seitsemän kuukautta ennen oli erittäin pyydetty valtioapua Oulun yksityislyseolle. Vaan sitten kuukaudet kuluivat, vuodet vierivät. Vasta 1879 asetetaan komitea, ja siltä vaaditaan lausunto, joka on koskeva koulukysymystä „koko laajuudessaan". Komitean jäsenet ovat yleisölle kylläksi tunnetut; melkoinen osa heistä arvattavasti ei olisi tullut kysymykseenkään, jos säädyt itse olisivat saaneet käytännössä määrätä komitean jäsenten „asian-ymmärtäväisyyttä". Kirkollisasiain päällikön erityiseksi ansioksi lienee luettava, että komitean kokoonpano tuli semmoiseksi kuin se tuli.

Jos kaikki lasketaan yhteen, niin tämä monipäinen komitea lienee maksanut valtiolle noin 22,000 Suomen markkaa. Tämä summa on köyhässä maassa jokseenkin korkeaksi katsottava, — varsinkin kun komitean 1880 antama mietintö tiettävästi ei tyydyttänyt ketään. Mielipiteitten kirjava moninaisuus komiteassa riittää selitykseksi, miksi yritys ei onnistunut. Vaatikaa luontoa muodostamaan eläin, joka yhdistää nisäkkään linnun ja kalan liikkumistaidon, ja siitä tulee ankka, joka ei missään kohden voi kilpailla niitten kanssa, joilla on omituinen alansa. Siinäpä kompromissien heikkous; siinäpä syy siihen, ett'ei niin erilaisista aineksista kokoiltu joukko kuin 1879 vuoden koulukomitea voinut olla muuta kuin *monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.*

Mutta jotakin olisi kuitenkin voitu saada aikaan, jos komitean jäsenet kaikki ja kaikissa kohden olisivat muistelleet, että kunnon kansalaisille ei ole vähemmän tärkeätä totella kansanedustusta kuin hallitusta. Valitettavasti asian laita kuitenkin on semmoinen, ett'ei säätyjen valta kaikkein mielestä ulotu niiden ko'ossaoloa paljoa ulommaksi. „Liberaalit" ovat tässä

kohden antaneet meille useampia esimerkkejä. Näitä herroja eivät viivytykset kouluasiain käyttelemisessä epäilyttäneet, eikä poikkeaminen säätyjen selvästi tunnetusta tahdosta. Uutten suomenkielisten yksityislyseojen perustaminen, se näytti jo vaarallisemmalta, mutta vasta suurin askelin valtiopäiväin kokoontumista lähestyessämme on ruvettu tulevaisuutta ajattelemaan. Vaan silloinkin, kun yhdennellätoista tunnilla huomataan, että se olisi valtiollinen hairahdus antaa ensikokoontuvien säätyjen kokoontua, antamatta niille varmoja tietoja hallituksen asiassa pitämästä mielestä, silloinkin näkyy tuo opetuslaitosten perinpohjainen uudestaan järjestäminen, jota ei kukaan valtiopäivillä ole pyytänyt, olevan asianomaisista tärkeämpi kuin suomenkielisten koulujen perustaminen, jota 1877 vuoden säädyt katsoivat kouluasiain ytimeksi. Pikkuiset korjaukset koulujen opetusjärjestelmässä eivät muka riitä poistamaan niitä vaikeuksia, jotka nykyään tekevät koulukysymyksen niin tärkeäksi; perinpohjaiseksi on uudistus tehtävä ja pian se on tapahtuva, — näitä mietteitä lausuu Helsingfors Dagblad 34 n:ossaan kouluylihallituksen vast'ikään julaistun mietinnön johdosta. Jos tuota paljoa tärkeämpää kysymystä koulujen sijoituksesta muistetaankin, niin se joka tapauksessa on syrjäasia.

Siinä me nyt olemme. Neljättä vuotta on kulunut, ennenkuin hallitus ottaa kouluasian lopullisesti esiin, ja tätä nykyä järjestelmän muutosta tarkoittavien ehdotusten paljous on asian lopulliselle ratkaisemiselle haitaksi enemmän kuin 1878. Koulukomitean enemmistö on ehdottanut opetuslaitosten uudestaan muodostamista, sen selvästi ruotsikiihkoinen vähemmistö on vaatinut vielä perinpohjaisempia uudistuksia, joita vastaan sanomakirjallisuuden alalla monelta haaralta on pantu vastalause; vihdoin tulee kouluylihallitus ja supistaa muutokset määrään, joka parhaasta päästä tarkoittaa säätyjen anomaa muutosta: enemmän opetustuntia maan toiselle kielelle. Se sijoittaa Venäjän kielen koulun korkeammille luokille, panee latinan opetuksen alkamaan toisella luokalla ja luulee sillä tulevansa toimeen. Yksi maamme tunnetumpia koulumiehiä on jo Östra Finland'issa puolustanut tätä uusinta ehdotusta, Dagblad sitä vastustelee.

Mutta pääasia, uudet suomalaiset koulut, mihin ne yhä jäävät? Siinä kohden kouluylihallitus ei ole ollut niin valmis ottamaan säätyjen anomuksia varteen. Se tahtoo muodostaa Turun rinnakkaislyseon koulukomitean ehdotusten mukaan ja näitä noudattamalla laventaa Joensuun lyseota. Se tunnustaa, että Mikkelin lyseossa on kovin vähä oppilaita, mutta päättää tästä, että nuo komitean ehdottelemat suomalaiset rinnakkaisluokat — jotka totta tosiaankaan eivät tulisi oppilasten puutteesen nääntymään — ovat tarpeettomia. Sen sijasta se tahtoo Mikkelin lyseota täydellisesti kaksikieliseksi kouluksi, muka tietämättä, kumpiko kieli vihdoin tulee yliluokilla käytettäväksi. Tampereelle ei suoda sitä opistoa, jota jo niin monesti on pyydetty; sikäläisen reaalikoulun toisella luokalla luettakoon sen sijasta vähäisen latinaa. Helsingin, Oulun ja Turun suomalaiset yksityislyseot sekä Kuopion ruotsalainen yksityislyseo asetetaan ihan rinnatusten; „epäilemättä olisi suotavaa, että valtio heti ottaisi ne huostaansa", mutta tämä ei liene mahdollista; niille annettakoon „ihan riittävä valtioapu". Muut ehdotukset ovat vähemmän arvoisia.

Emme tällä kertaa tahdo ottaa näitä tuumia tarkemmin punnittaviksi; tyytykäämme lyhyesti kertomaan lukijoillemme, mitä Östra Finland ennen mainitussa kir-

joituksessaan siitä lausuu. Jos hallitus voittaakseen kadotettua aikaa takaisin ennen valtiopäiväin kokoontumista hyväksyy uuden järjestelmän oppikouluille, lausuu lehti, niin tämä varmaankaan ei tulisi vähempää levottomuutta vaikuttamaan, kuin entiset viivytykset. Löytyy ainoastaan yksi luotettava tapa kysymyksen selville saattamiseksi: asia on jätettävä valtiosäätyjen punnittavaksi. Hallitus voisi ainakin jättää valtiopäiväin keskusteltavaksi pari pääkohtaa: latinan ja toisen kotimaisen kielen aseman, oppikoulun ja reaalikoulun keskinäinen aseman, koulujen sijoituksen y. m. Viime valtiopäiväin lausunto ei näissä kohden ollut selvä; tuntematta varmuudella kansanedustajain mieltä ei voida mitään pysyväistä rakentaa.

Mitä mieltä muutoin ollaankin kouluasiassa, tämmöiseen lausuntoon kaikki kansanvapauden, itsehallituksen todelliset harrastajat yhtynevät, sillä se on vilpittömän lojaalisuuden kanta. Yhtä hyvin kuin hallitus, valtiopäivätkin voivat vaatia kansalaisilta tuommoista uskollisuutta.

Ilmoitus. Tähän numeroon aiottu kappale „Kielenarvostelua“ on täytynyt jättää seuraavaksi kerraksi, koska odotattamatta saimme kirjoittaa Cygnæus'en muistosanat.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 5. Helsingissä, 1 p. Maaliskuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Yliopiston kysymyksiä, I.

Niin kauan kun Suomen kansalla on ollut oma yliopistonsa henkisten rientojen pesäpaikkana ja ahjona, on myöskin yleistieteellinen sivistys ollut tärkeimpänä silmämääränä niille, jotka yliopiston filosoofillisessa tiedekunnassa ovat pyrkineet kandidaatti-arvoon. Mutta suuresti ovat sitä vastoin tämän opinnäytteen suorittamiseen vaaditut tietomäärät vaihdelleet. Nämä muutokset ovat tietysti olleet aivan oikeutetut, mikäli ne ovat syntyneet tahi syntyvät siitä, että tieteitten ala ja lukumäärä yhä kasvaa, tahi siitä, että yleisö rupeaa tieteellisyyttä ja sen vaatimuksia käsittämään syvällisemmältä, monipuolisemmalta kannalta. Mutta jos muutoksia ehtimiseen tapahtuu, niin ne eivät voi olla tuommoisen säännöllisen edistyksen hedelmiä, pikemmin ne vaan osoittavat, että lakia säädettäissä yksipuolisuus jollakin haaralla, ehkä useammallakin on ollut tahi par'aikaa on valloillaan. Eikä umpimähkäinen koetteleminen missään liene niin vaarallinen kuin sivistyksen alalla; saattaapa huonokin laki joskus olla parempi kuin alituiset mullistukset. Nuorisolle joko koulussa tahi yliopistossa annettu opetus on siemen, joka täydessä määrin vaatii aikaa ja rauhaa voidakseen itää ja varttua kauniiksi kasviksi.

Mutta säännöllisyys ja rauhallinen kehitys valitettavasti eivät ole viime aikoina saaneet meillä olla lakina henkisten rientojen viljavilla vainioilla. Melkein kuumeentapaisella kiireellä on yritetty kaivamaan vast'ikään kylvetyt siemenet esille, ikäänkuin niitten ituvoimaa ainoastaan siten sopisi tarkastaa, milloin taas on kylvön kelvollisuus tehty epäilyksen alaiseksi syystä, että se tuokion ajassa ei vielä ole ehtinyt rehottavaa toukoa, saati kypsiä hedelmiä kasvaa. Kandidaattitutkintoa koskevat määräykset tässä kohden tarjoavat meille valaisevan esimerkin.

Vuonna 1853 kävivät Helsingin yliopistossa tutkintoa viimeiset ylioppilaat, jotka 1828 vuoden sääntöjen mukaan saavuttivat filosofiian kandidaatti-arvon. Koko tiedekunnan edessä niiden piti osoittaa tietojaan; aineet, joissa tutkinto suoritetiin, olivat siis kokonaista kaksitoista: filosofiia, matematiikka, fysiikka, astronomiia, kemia, eläin- ja kasvitieteet, historia, latinan, kreikan ja itämaiden kirjalli-

suudet sekä tietohistoria („lärdomshistoria"). Oppiaineitten lukumäärää ei siis voi katsoa vähäiseksi, vaan tietojen laatu antoi sitä enemmän aihetta muistutuksiin. Monta ainetta luettiin ainoastaan nimeksi, *admittitur*-arvosanaa varten, joten saattoi näinä aikoina tapahtua, että kunniasijan saaneilla majistereilla oli noin 28, ehkä 30:kin ääntä, kun promotioonin niin kutsutulla „aasilla" (jommoisia joskus kyllä oli useampia kuin yksi) ainoastaan 7 ääntä, nekin ehkä suurella vaivalla ja tutkijain sääliväisyydestä saatu.

Tulipa sitten uusi järjestys. Filosofiia, ammoisista ajoista tieteitten ytimeksi, yliopistojen sydämeksi tunnustettu, oli joutunut huonoon maineesen, se kun opetti ihmisiä ajattelemaan, vaikka 1830 ja 1848 vuosien vallankumoukset sepo selvästi olivat osoittaneet mokoman tavan vaarallisuutta, tarpeettomuutta. Paljoa tärkeämpi pääkappale sivistykseen pyrkivän nuorison kasvatuksessa, ainakin mahtavain mielestä, oli ehdoton totteleminen, jota niin mainiosti opittiin kasarmeissa. Ei voitu kirjoittaa tätä ainetta yliopiston lukujärjestykseen, tuskinpa koulujenkaan. Mutta jotakin voitiin tehdä. Filosofiian ikivanha tiedekunta jaettiin kahtia; *„divide et impera"* sääntöä noudattamalla hallitsevat toivoivat voivansa hajoittaa sitä tieteitten yhteisvaikutusta, jonka vaarallisimpana edustajana filosofiia kieltämättä oli ollut, ja kun viimeksimainitun oppiaineen tärkeyttä kuitenkin pian täytyi meillä uudestaan tunnustaa vakinaisella professorinviralla, niin tuon pahalta kuuluvan *filosofiia*-sanan sijaan pantiin sävyisämpi nimitys: *siveysoppi ja tieteitten järjestelmä.* Muutos kandidaattitutkinnon järjestyksessä ei ollut vähemmän jyrkkä. Siihen kuuluvat opinnot olivat siihen asti olleet liian laajat, se on totta, vaan nyt ne silminnähtävästi muuttuivat liian ahtaiksi. Historian ja kielitieteitten tiedekunnassa tulivat historia, latina ja estetiikka välttämättömiksi aineiksi, toisessa tiedekunnassa samaten matematiikka, fysiikka ja kemia. Sitä paitse kandidaatiksi pyrkivän itseänsä tuli valita kaksi lisäainetta niiden tieteitten joukosta, joilla tiedekunnassa oli vakinainen professori edusmiehenä. Admittitur arvosanana ei enää saanut tulla kysymykseen, ja yhdessä aineessa täytyi olla laudaturin tiedot; — tämä takeeksi, että tieteitä vast'edes luettaisiin syvällisemmin kuin ennen. Mutta tiedekuntia erotti syvä juopa; toiseen tiedekuntaan kuuluva ei saanut toisesta ottaa tutkintoainetta.

Tietysti tämä järjestelmä ei voinut ketään tyydyttää, ei ainakaan ajan pitkään, ja kun vapauden virvoittava tuuli v. 1863 pääsi Suomenkin oppisaleihin puhaltelemaan, niin filosofiia jälleen asetettiin täysiin oikeuksiin, ja sai uudestaan olla koko tiedekunnan yhteisenä tunnussanana, nimityksenä. Kandidaattitutkinto samassa asetettiin uudelle kannalle; sopimattomaksi myönnettiin tuo sääntö, että humaanisten opintojen harrastajat saivat olla luonnontieteille ja „eksaktisille" tieteille ventovieraita, ja päinvastoin. Luettavien aineitten lukumäärä siis muutettiin seitsemäksi tutkintoa käyvän oman vaalin mukaan valittavaksi, viisi oman „sektioonin" eli osaston, kaksi toisen alalta.

Olihan tässä ollut eri periaatteita vallitsemassa, ainakin yhdelle vuosikymmenelle kyllin kylliksi; olisi siis sopinut vaatia muutosten taukoamista ajaksi, jotta ehtisi luotettavan kokemuksen avulla päättää, millaisia tieteenharjoittajia tuo uusin järjestelmä voisi kasvattaa. Eikä tällaista kokemusta suinkaan saavuteta parissa vuodessa. Ken noin 1864 tuli ylioppilaaksi ja heti rupesi ahkerasti luke-

maan, hän saattoi noin 1868, 1869 suorittaa kandidaattitutkintonsa,'mutta selvä järki jo sanoo, mitä myöskin keskimääräinen lasku todistaa, ett'ei hänen tieteellistä kykyänsä tahi kykenemättömyyttään sopinut arvostella sen mukaan, mitä hän sitten ennen parin kolmen vuoden kuluttua, siis 1871, oli ehtinyt saada aikaan. Jos siis lain mahdolliset puutteet etupäässä olivat selville saatavat, ennenkuin korjauksiin ryhdyttiin, niin 1863 vuoden säännöt kyllä olisivat ansainneet kauemmin olla voimassa kuin kahdeksan vuotta.

Mutta tätä malttia ei meillä osoitettu vuonna 1871. Kasarmin periaatteet silloin uudestaan pyrkivät muodostamaan kansamme henkistä kehitystä ja sen tärkeimpiä elinehtoja, — ja samassa opintovapaus supistettiin. Asettamalla näitä tapauksia rinnatusten, emme suinkaan tahdo väittää, että eräs tunnettu kenraalivainaja olisi tähän kaikkeen ollut yksin syypäänä. Sotaherroille kyllä usein on omituista, että he luulevat voivansa valella sivistystä ja sen laitoksia uuteen kaavaan, yhtä hyvin ja helposti, kuin he määräävät uuden univormun vanhan sijaan, tahi kymmenen rintanapin käyttämistä, kun ennen on tultu toimeen kahdeksalla. Mutta totuuden, vaikk'ei korkeaoppisuuden kunniaksi on myöntäminen, että kenraalinoikut välisti ovat enemmän tarttuvaa laatua kuin tuhkarokkokin. Onpa niitä, Jumala paratkoon, joskus semmoisissakin huomattu, jotka eivät ikinä saaneet armollisesti huutaa „*rusche volno*"! kylteröivälle sotilasparvelle.

Emme tunne todellisia syitä, jotka olisivat pakottaneet asianomaisia 1871 muuttamaan 1863 vuoden asetuksen kandidaattitutkinnosta. Vaan se on kyllä tunnettu, että nimeksi tätä asetusta noudattamalla, itse asiassa sitä noudattamatta, yhden ja toisen kunnottoman ylioppilaan 1860-luvulla onnistui pujahtaa kandidaattien joukkoon. Professori X. oli siitä tunnettu, että hän antoi arvosananansa ilmaiseksi, professori Y. ei antanut samalle reppasia muuta kuin kolme kertaa, vaan professori Z:n hoettiin olevan erinomaisen ankaran. Siinäpä kylläksi kehoitusta monellekin hutilukselle ennen aikaansa rientämään helpointa uraa maisteriksi, vaikkapa promotioonin „aasinakin", tutustumatta niihin aineihin, jotka hänen vastaiselle elämänurallensa olivat välttämättömiä. Semmoista on aina voinut, voinee aina tapahtua, ja onpi kyllä ikävä. Mutta lieneekö tässä ollut riittävää kehoitusta koko nuorison opintovapauden rajoittamiseen, se on toinen kysymys.

Vaan niinpä sittenkin tällä kertaa kävi, että ahkerien, tunnollisten ylioppilasten vanhurskas joukko sai kärsiä kolmen neljän pahantekijän tähden. Hyviä määräyksiä löytyy kyllä nykyään voimassa olevassa asetuksessa 30 päivältä Toukok. v. 1871, joka monessa kohden muuttaa 1852 vuoden sääntöjen määräyksiä, mutta hyvien joukkoon tuskin voi lukea filosofiian kandidaattitutkintoa koskevaa 4:ttä §:ää. Tämä määrää viisi tiedettä tutkintoaineiksi, (neljä tutkittavan omasta ja yksi aina toisesta tiedekunnasta), ja koettaa edistää opistojen tarkkuutta korottamalla äänten vähintä määrää; säännön mukaan vaaditaan nykyään joko 2 laudatur-arvosanaa tahi 1 laudatur ja 2 cum laude'a. Näitten määräysten hyötyä ei voitane tehdä kysymyksen alaiseksi. Vaan sen ohessa sama 4:s § edelleen määrää neljä eri linjaa ylioppilasten opinnoille filosofiian tiedekunnassa. Sen mukaan kuin ylioppilaalla on erityinen halu joko kielitiedetten, tahi historian, tahi matemaatillisten- tahi luonnontieteitten tutkimiseen, niin hänellä on asetuksen määräämä „pilttuu" valmis niinkuin hevosella tallissa. Jokainen ylioppilas-

luettelo sisältää lähempiä tietoja näistä säännöistä: muutamissa kohden saapi valita kahden rinnatusten asetetun tieteen välillä, ja lisäaineita saapi ottaa mielin määrin. Mutta kun 2—4 ainetta joka tapauksessa on välttämättömänä ehtona, ja kurssien pituus sekä ylioppilasten varattomuus eivät myönnä monen lisäaineen lukemista, niin tässä kohden myönnetty vapaus ei ole suurenarvoinen.

Mimmoinen tämä 1871 vuoden asetus onkin, vasta vuonna 1873 se tuli käytäntöön, ja sen ikä on siis epäilemättä liian lyhyt, päättääksemme varmuudella mitään sen vaikutuksesta ylioppilasten tieteellisyyteen yleensä. Mutta se on aivan luonnollista eikä kaipaa monen vuoden todistusta, että eri tieteitä luokkiin ja linjoihin järjestettäissä on monesti saattanut tapahtua vääryyttä, joka useammalle opinhaaralle on tuntuvaksi vahingoksi. Juuri tämmöinen kohta onkin nykyään johtanut konsistoorin huomion kandidaattitutkinnon sääntöihin, ennenkuin se muuten olisi tainnut tulla kysymykseen.

Professori Ahlqvist johdatti näet 1878 historiallis-filoloogisen osaston mieleen, että mainittu asetus kyllä linjoineen, pakkoaineineen oli tehnyt haittaa yleensä, vaan että erittäinkin kielentutkimuksen harjoittaminen siten osittain oli saanut kuolemaniskun. Klassillisten kielten lukemisesta kyllä on huolta pidetty, vaan äidinkielet sitä enemmän olivat joutuneet takapajulle, vaikka tätä opinhaaraa muualla maailmassa aina ehdottomasti luetaan tärkeimpäin joukkoon. Meille suomalaisille on sen ohessa Venäjän kieli sekä käytöllisesti että valtiollisesti hyvin tärkeä, ja sanskriitan kieli on kaikkialla ollut nykyiselle vertailevalle kielentutkinnolle perustuksena. Näistä ja muista syistä Suomen kielen ja kirjallisuuden virallinen edustaja ehdotti muutoksen Suomen, Ruotsin, Venäjän ja sanskriitan-kielten hyväksi. Puhuaksemme ainoastaan kielistä, niin kreikka ja latina nykyään kumpikin kielitiedetten linjalla ovat välttämättöminä aineina; itämaitten kielestä tai estetiikasta (johon kuuluu Saksan, Ranskan ja Englannin kielet ja kirjallisuudet) jompikumpi on välttämätön, tutkittavan oman vaalin mukaan, ja Suomen, Ruotsin ja Venäjän kielet ovat ainoastaan ylimääräisinä aineina sallitut. Tämän sijaan professori Ahlqvist ehdotti, että itämaiden kielten ja estetiikan rinnalle uusina alternatiiveina (vaaliaineina) asetettaisiin Suomen kieli, Ruotsin kieli, Venäjän kieli ja sanskriitta, joten tutkittavalla linjan kolmannessa kohdassa olisi lupa valita kuuden eikä kahden aineen välillä.

Historiallisen osaston jäsenet myönsivät tehdyissä valituksissa olevan perää, ja jättivät asian koko filosoofillisen tiedekunnan punnittavaksi. Asiakirjat pantiin kiertelemään, ja kun ne uudestaan tulivat esille, niin myöskin luonnontieteitten edustajain puolesta tehtiin oikeutettuja muistutuksia „pilttuu"-jakoa vastaan: geologiia oli myös asianomaisilta unhottunut tieteitten arvoluokistoa tehtäissä, — niin valitti tämän tieteen edustaja, professori Wiik, ja hänkin tiesi todistaa, ett'ei pakkoaineitten tähden ehditä lisäaineita lukea. Nostipa professori Lemström sen ohessa kysymyksen siitäkin, miks'ei filoloogin sopisi lukea joko kasvi- tahi eläintiedettä, ell'ei hänellä ollut taipumusta matematiikkaan tahi fysiikkaan, ja samaten arveltiin kohtuulliseksi, että molemmat kotimaiset kielet tulisivat luvallisiksi vaaliaineiksi historian ja latinan rinnalle fyysillis-matemaatillisen osaston ylioppilaille, joitten taito äidinkielen käyttämisessä tätä

nykyä on hyvin puutteellinen. Mutta opintojen täydellistä vapauttamista ei kukaan ehdottanut, vaikka kyllä sivumennen mainittiin tuommoisen muutoksen suotavuutta, (niinpä esim. professorit Koskinen ja Rein).

Näitä ehdotuksia tiedekunnassa ja konsistoorissa punnittaissa, sanskriitan hyväksi tehty ehdotus hyljättiin, koska sillä ei ollut yliopiston opettajistossa vakinaista edustajaa. Muutaman jäsenen mielestä oli silloin vielä liian aikaista ryhtyä parannuksiin niin harvan vuoden kokemuksen nojassa; sitä mieltä lausuivat professorit Mäklin ja Petersen. Vaan muut ehdotukset tulivat enemmistön hyväksymiksi; siis geologiiaa varten päätettiin ehdotella uusi linja, vaalivapaus laajennettiin lisäämällä Suomen, Ruotsin ja Venäjän kielet kielitiedetten linjaan, jonka ohessa kandidaatiksi pyrkivillä vast'edes olisi lupa toisen osaston tiedepiiristä valita yksi aine neljästä eikä kahdesta. Siinä kaikki. Nämä päätökset tehtiin konsistoorissa loppupuolella kevätlukukautta 1880.

Mutta vaikka suurin osa konsistoorin jäseniä kyllä yhtyi näihin päätöksiin, oli samassa vahva vähemmistökin olemassa, jonka vaatimusten ydin oli suurempi vapaus opinnoissa. Sinnepäin professorit Koskisen ja Rein'in tiedekunnassa antamat lausunnot viittasivat, niinkuin jo mainittiin, ja jälkimmäinen selitti nimenomaan, että koko kandidaattitutkinnon uudestaan järjestäminen oli hyvin suotava, koska voimassa olevat säännöt aivan mielivaltaisesti supistavat opintovapautta; jokaisella kandidaatiksi pyrkivällä pitäisi olla täysi oikeus oman sisällisen kutsumuksensa mukaan valita tieteitä tutkintoaineikseen, vaikk'ei jokaisella näistä olisikaan vakinaista edustajaa yliopistossa, (nk. esim. sanskriitalla ja arkeologiialla). Samaan suuntaan kallistuivat useampain professorien mielipiteet. Toukok. 29 päiv. v. 1880 antoivat nekin jäsenet lausuntonsa, jotka eivät edellisessä istunnossa olleet saapuvilla. Silloin professori Mechelin puolestaan hyväksyi kysymyksessä olevat muutokset, vaan lisäsi sen ohessa nimenomaan, ett'ei hän voinut katsoa näitä puolinaisia korjauksia tyydyttäviksi, jos kohta ne hätävarana saattoivat kelvata. „Minun mieleni mukaan pitäisi filosofiian kandidaattitutkinnolle määrätyt eri linjat kokonaan hävittää", sanoi hän, „sillä vapaasta vaalista ja luettavan viiden aineen vapaasta yhdistämisestä seuraava vahinko ei voi tulla suureksi, koska opettajain neuvot aina ovat ylioppilaille tarjona ja koska muuten se vaan on pääasia, että opintoja harjoitetaan tieteellisellä tarkkuudella". Tähän lausuntoon yhtyi professori Nordqvist. Professori Pippingsköld samalla kyllä suostui ehdotettuihin muutoksiin, vaan soi puolestaan, että eri linjoja pidettäisiin ainoastaan esikuvina, joissa osaston vakinaisen opettajiston luvalla saisi tehdä muodostuksia sen mukaan mitä tutkittava itse hyvillä syillä vaati. Professori Cleve niinikään paheksui, ett'ei täydellistä oppivapautta tahdottu kerrassaan myöntää, kun kerran asiasta oli syntynyt keskustelu. Mutta jospa linjajärjestelmää yhä tahdottiin säilyttää, niin ainakin huoli oli siitä pidettävä, että tutkittava lisäaineita ottamatta saisi yhdistää latinan kreikan, historian ja filosofiian, sillä tämmöinen opinto-ohjelma oli itsessään hyvin luonteva, ja oli professorin mielestä myöskin varsin sopiva tuleville opettajille.

Nämä lausunnot eivät kuitenkaan silloin enää voineet purkaa konsistoorin jo tekemää päätöstä. Se jäi entiselleen, ja ehdotetut muutokset jätettiin asiakirjain keralla kanslerin punnittaviksi.

· Saattaa monta lukijaa kummastuttaa, niinkuin se meitäkin on kummastuttanut, ett'ei niin pitkällisen valmistuksen kautta linjajärjestelmän haitallisuus tullut sitä selvemmin esille kuin tässä on nähty. Tiedekunnan ja konsistoorin jäsenet näkyvät katsoneen luvattomaksi kerrassaan ehdottaa nykyisten rajoitusten lakkauttamista, vaikk'ei mikään laillinen este siinä kohden ollut olemassa; jos kohta tehdyt ehdotukset hyväksyttiinkin, niin se tapahtui ainoastaan paremman ehdotuksen puutteesta. Vaan meitä ei tämä estä lausumasta, että kaikki nämä pikkukorjaukset eivät ole muuta kuin uusi paikka vanhaan vaatteesen, ja että kenties olisi parempi jättää kaikki entiselleen kuin hyväksyä ne. Ehkä sillä lailla sitä pikemmin voisi päästä täydelliseen opintovapauteen.

Tämä mielipide näyttänee liian jyrkältä. Sen puolustukseksi vielä pari muistutusta.

Linjojen hankaluuksista on kyllä edellisessä ollut puhetta, vaan ei niitä vielä ole läheskään täydellisesti lueteltu. Yksi esimerkki on erittäin valaiseva. Vuonna 1879 historiallis-filolooginen osasto, joka on humaanisten opintojen korkeimpana valvojana Suomessa, sai laillisessa skrutiinissa keskustella ja päättää nuorukaisesta, joka oli tahtonut tutkintoa käydä kreikan ja latinan kielissä, historiassa, filosofiiassa ja fysiikassa. Järjen kannalta täytyy myöntää, että tämä oli erinomaisen hyvä ohjelma sille, joka opinnoillaan tarkoittaa niin kutsuttuja humaniora. Vaan 1871 vuoden asetuksen määräyksen mukaan tämä tutkinto ei kelvannut mihinkään, sillä se ei kuulunut kumpaankaan linjaan! Luonnollisempia ohjelmia lienee sekin, jos joku tahtoo lukea latinaa, suomea, historiaa, filosofiiaa ja fysiikkaa. Vaan ei tämäkään käy laatuun; Suomi kelpaa ainoastaan lisäaineeksi; joko kreikka tahi estetiikka on siis otettava lisäksi, ja koska korkein arvosana asetuksen sanojen mukaan on saavutettava „jossakin *määrätyistä* aineista“, niin se, joka tahtoo ottaa Suomen kielen pääaineeksi, vielä päälle päätteeksi pakotetaan lukemaan laudatur-kurssi jossakin virallisessa aineessa, — joka tietysti köyhälle ylioppilaalle saattaa olla tuntuva ja ihan kohtuuton rasitus. Samaten fyysillis-matemaatillisessa tiedekunnassa, jos siinä tahtoo linjan ulkopuolella olevan tieteen pääaineeksensa. Mutta sitä vastaan ken hyvänsä lisä-approbatur'eja miten kuten ottamalla saapi täyttää tuon asetusten vaatiman ääni-minimum'in 9, joten opintojen perinpohjaisuus vasten lainsäätäjän tarkoitusta silminnähtävästi jääpi syrjälle.

Yleiseltä kannalta voipi muillakin todisteilla osoittaa nykyisen linjajaon sopimattomuutta. Tieteet nykyään pyrkivät mitä likeisimpään yhteisvaikutukseen, eikä enää voi entisiä rajapyykkejä tiedekuntainkaan välillä pitää pyhinä, muuttumattomina. Uudenaikainen arkeolooginen teos muistuttaa metoodillaan luonnontutkijan tutkimustavasta, vaan varmoihin päätöksiin päästäkseen se kysyy neuvoja milloin geologiian, milloin tilaston, milloin minkin tieteen puolelta. Moni kielitieteellinen teos meidän aikoinamme lähestyy anatomiiaa ja fysiologiaa; historia liikkuu usein lainopin ja kielitieteen alalla, maantiede imee voimia kaikkialta; melkein kaikki tieteet nykyänsä etsivät ennen käymättömiä polkuja. Voiko viisainkaan lainsäätäjä semmoisella aikakaudella ennakolta määrätä mikä kuuluu yhteen, mikä ei? Forskål oli samalla kertaa kielen- ja luonnontutkija, ja tuli sillä mainioksi, Wallin tarvitsi lääketiedettäkin avuksensa, kun hän läksi Arapian kieltä tutkimaan; Viktor Hehn on yhdistänyt

kasvi- ja eläintieteen sekä kielentutkimuksen näkökohdat, ja juuri sillä saanut erinomaisia aikaan, — mutta 1871 vuoden asetusten kannalta tämä kaikki on luvatonta! Merkillisenä seikkana mainittakoon sekin, että sama konsistoori, joka toisena päivänä vaatii koko joukon uusia vakinaisia professorinvirkoja, toisena ehdottelee sääntöjä, jotka heti täytyy muuttaa, jos pyydetty lisäys opettajain lukumäärässä myönnetään.

Tämä kaikki riittänee selittämään, että 1871 vuoden määräykset todellakin kaipaavat korjausta. Tärkein, ehkäpä ainoa muistutus pikaista muutosta vastaan lienee siinä etsittävä, että 1871 vuoden asetuksen seurauksia ei ole vielä ehditty kylläksi tarkastaa. Vaan eipä kuitenkaan sopine yksin tämän tähden pitää tuota ahdasmielisen hengen synnyttämää lasta elossa, semminkin koska melkein kaikki miehissä ovat myöntäneet, että joku korjaus jo tätä nykyä on välttämätön. Eikä liioinkaan sovi vähin erin tehdä muutosta joka neljäs, viides vuosi; leikkaus ei suinkaan sillä tule helpommaksi, että pieni palanen otetaan pois kerrassaan. Epävakaisuus tutkintojärjestyksessä vaikuttaa tuntuvasti kasvavan polven opintoihin ja ahkeruuteen; se on monelle ikään kuin suorana kehoituksena vastenmielisten aineitten säästämiseen huomispäiväksi, joka aina on nuorisolle turmiollinen tapa. Jos muutos kerran on tehtävä, se tehtäköön sillä lailla, että se voi pysyä lakina vuosikymmeniä.

Loppupäätöksemme on siis: kandidaatilta vaaditut oppiaineet pysykööt entisellään, neljä tiedettä toisesta, yksi toisesta osastosta. Jokaisen vallassa olkoon mielin määrin valita lisäaineita, mutta tutkinnossa vaadittakoon aina paitse approbatur'eja joko kaksi laudatur'ia tahi yksi laudatur ja kaksi cum laude'a, ilman noita *non sine* muodostuksia, jotka tavallisesti kuuluvat laupeuden myönnytysten joukkoon. Ja ennen kaikkea: nuoret tieteenharrastajat valitkoot itse aineensa sen mukaan miten kunkin luonnonlahjat vaativat, vakinaisesti edustettuja tahi ylimääräisiä tieteitä, mutta varmuuden vuoksi olkoon asianomaisen opettajaosaston asia kulloinkin päättää, ovatko suoritetut tutkinnot todellakin jokaisessa katsannossa sitä laatua, että ne oikeuttavat kandidaatti-arvon saamiseen. Sillä lailla on nykyäänkin säädetty lisensiaattitutkinnosta, eikä semmoinen tarkastus arvattavasti tulisi kandidaattitutkinnonkaan vapautta rajoittamaan.

Tämä olisi muutos, joka samalla kertaa on vähäinen, varovainen ja vapamielinen. Se säilyttää mitä kussakin edellämainitussa järjestelmässä on ollut kiitettävää; se ei siis ole epäkypsien, liian äkillisten mullistusten joukkoon luettava, mutta se myöntää samassa tieteitten ja yksityisten oikeutettuja vaatimuksia; semmoinen asetus ei siis tulisi pian korjausta kaipaamaan. Täten kandidaattitutkinnon opinnot pääsisivät vihdoin nauttimaan rauhallista, vaan samassa säännöllistä vapautta, ja täten ne myöskin vähitellen voisivat tulla syvällisemmiksi, enemmän tositieteellisiksi, joka yliopistomme ja maamme tulevaisuudelle on aivan välttämätöntä.

Maaorjuuden lakkauttaminen Venäjällä.

Maaliskuun 3 p. tänä vuonna on meidän suurelle naapurikansallemme tavallista muistettavampi. On silloin kulunut ummelleen *kaksikymmentä* vuotta siitä päivästä, jolloin vahvistettuna lakina julistettiin asetus orjain vapauttamisesta Venäjällä. Kun se asetus oli täytäntöön pantu, oli suuri muutos tapahtunut Venäjän kansan sisällisissä oloissa, muutos, joka suuruudessa etsii vertaisiaan Euroopan historiassa, ja jonka seuraukset ulottuvat kauas tuleviin vuosisatoihin.

Nyt, kun tuo muutos on ollut kaksikymmentä vuotta voimassa, olisi sopiva tilaisuus tarkastella, mitä kaikkia seurauksia sillä tähän asti on ollut, mitä hyviä ja huonoja puolia se on tuonut mukanansa ja mitä siitä vastaisuudessa sopii odottaa. Mutta — orjain vapautus on, sen ymmärtää jokainen, asia, joka ennemmin tahi myöhemmin antaa tuntea vaikutuksiaan kaikilla valtion ja yhteiskunnan aloilla sekä koko kansan elämässä, kaksikymmentä vuotta taas on aika, jonka kuluessa suuret reformit ennättävät päästä vaan hyvään alkuunsa. Sitä kykyä ei ole olemassa, joka tätä nykyä voisi lopullisesti arvostella tuon muutoksen seurauksia. Mitkä A:n mielestä ovat hyviä, ovat B:n katsantokannalta päinvastaisia, mitkä nykyään ovat silminnähtävästi ja kieltämättä turmiollisia, ovat A:n mielestä muka vaan ilmiöitä, joita suuret muutokset aina tuovat mukanansa, mutta jotka ovat ohimeneviä, B taas niiden takana näkee vaaroja, usein ehkä hyvinkin liioiteltuja, uhkaamassa koko Venäjän valtakuntaa. — Mitä tämän kirjoituksen tarkoitukseen tulee, rajoittuu se lyhyesti ainoastaan pääpiirteissä esittelemään minkälainen on Venäjän talonpojan asema tätä nykyä, verrattuna hänen entiseen asemaansa, ja millaisiksi ovat tähän asti muodostuneet ne olot, jotka jollakin tavalla ovat riippuneet tuosta suuresta muutoksesta.

Mitenkä maalaiskansan orjuus Venäjällä vähitellen taloudellisista ja valtiollisista syistä syntyi ja miten se asteettain kävi yhä kovemmaksi, miten se alkuaikoina perustui ainoastaan mielivaltaisuuteen, jolle ei mikään lainpykälä antanut tukea, mutta sittemmin, kun se oli tullut yhä yleisemmäksi ja ikäänkuin juurtunut katsantotapaan, sai hallituksenkin puolelta laillistuksensa, on epäilemättä huomiota ansaitseva historia, mutta se meidän kuitenkin täytyy jättää syrjälle. Siirrymme heti katsahtamaan, minkälainen ylimalkaan oli maalla asuvan väestön tila viime vuosisadan loppupuolella, jolloin orjuuden Venäjällä tiedetään nousseen korkeimpaan määräänsä.

Ensiksikin on huomattava, että kaiken viljellyn maan omistajana silloin oli joko valtio tahi yksityiset ylimykset. Se väestö, joka viljeli valtion ja ylimysten tiloja, s. o. melkein koko talonpoikainen väestö, oli maahan kiinnitetty, *glebae adscriptus*, sillä ei ollut vapautta vaihtaa asuinpaikkaa, vaan oli se tilaan kuuluvaa omaisuutta. Jota enemmän alustalaisia tilalla oli, sitä enemmän se tuotti ja sitä suurempi oli sen arvo; ilman niitä ei tilalla ollutkaan mitään arvoa. Kumpaistenkin, valtion ja ylimysten, tiloille kuului jotenkin yhtä suuri lukumäärä talonpoikia (vapautuksen tapahtuessa oli niiden lukumäärä valtion tiloilla 23,138,191 ja ylimysten tiloilla 23,022,390 henkeä). Näiden väestöryhmien välillä ei ollut suurta erotusta niiden lainmukaiseen asemaan katsoen; kuitenkin on heti alussa huomattava, että valtion alle kuuluvalla väestöllä ylimal-

kaan oli paljon paremmat elämänehdot ja muutenkin suurempi vapaus, kuin ylimysten talonpojilla. Se mitä nyt tulemme puhumaan talonpoikaisen väestön tilasta ja eritenkin tämän tilan varjopuolista, koskee kaiken matkaa pääasiallisesti ylimysten alle kuuluvaa väestöä.

Mitä tulee ensinnä talonpoikaisen väestön taloudelliseen asemaan, sellaisena kuin se tavallisissa oloissa ilmaantui, ei sovi väittää, että tältä väestöltä oli riistetty välttämättömät elämänehdot. Sillä oli maata viljeltävänä ja nautittavana. Ylimystilan alle kuuluva maa oli nimittäin jaettu kahteen osastoon, joista toinen, tavallisesti noin $^1/_3$ kaikesta, kuului itse isännän alle, toinen eli $^2/_3$ oli hänen alustalaistensa hallussa. Tämän jälkimmäisen suhteen on meidän huomattava eräs Venäjän oloissa hyvin omituinen ja samalla tärkeä seikka, se nimittäin, että tuon maaosuuden varsinaisena haltijana oli — ja on vieläkin, niinkuin jäljestäpäin saamme nähdä — ei kukaan erikseen, eivätkä yksityiset talonpojat itsenäisesti, vaan kaikki alustalaiset yhtenä kokonaisuutena, jota kokonaisuutta nimitetään *kyläkunnaksi*. Tämä on laitos, jolla on juurensa Venäjän aikaisimmissa oloissa, niinkuin se useimmilla muillakin kansoilla on jonkun ajan ollut voimassa. — Maa oli siis yhteismaana, kyläkunta oli sen isännöitsijä. Tämä puolestaan jakoi maan kuntaan kuuluvien perheitten välillä, tavallisesti näiden jäsenten mukaan. Kun perheitten lukumäärä lisääntyi, oli uusille perheille myöskin annettava maata; sentähden toimitettiin joka yhdeksäs vuosi uusi jako, jolloin helposti saattoi tapahtua, että moni perhe sai osuutensa aivan toisella taholla kuin missä sen osuus ennen oli ollut. — Kunkin talonpojan persoonallista omaisuutta oli asuinhuoneet, puutarhanen niiden ympärillä, karja, hevoset ja muu irtaimisto.

Tuon kyläkunnan haltuun annetun maan edestä vaati sitten tilanomistaja, että alustalaiset täydellisesti hoitivat sen maan viljelystä, jonka hän oli pidättänyt itseänsä varten. Tämä tapahtui päivätöillä, joiden lukumäärän tilanomistaja mielivaltaisesti saattoi määrätä. Kuitenkin voivat talonpojat vapauttaa itsensä päivätöitten suorittamisesta, jos tilanomistaja mieluisemmin suostui ottamaan vastaan vuotuisen rahasumman, n. k. *obrok*'in, jonka määrä vastasi lakkautettuja päivätöitä.

Tällaiset olivat alustalaisten taloudelliset ehdot enimmiten. Leipää ei heiltä tarvinnut puuttua, ja jos he joskus joutuivat ahdinkoon, kärsivät jotain vahinkoa tahi joutuivat taudin omiksi, oli tilanomistaja *moraalisesti* velvoitettu heitä auttamaan, vaikka ei suinkaan pakotettu siihen. Oikeastaan ei hänellä ollut mitään velvollisuuksia talonpoikiansa kohtaan. Ne olivat suorastaan hänen omaisuuttaan, jonka kanssa hän saattoi menetellä miten tahansa; hän saattoi määrätä niille niin paljon työtä kuin tahtoi, rangaista niitä vaikka kuinka julmasti, myydä niitä yksittäin, perheittäin tahi laumoittain, aina sen mukaan kuin hänen kukkaronsa kulloinkin vaati. Enimmin kaikista pelkäsivät ja kamoksuivat talonpojat sitä rangaistusta, jota tilanomistajat erinomaisimmissa tapauksissa käyttivät, nimittäin sotaväkeen tahi Siperiaan lähettämistä. Tosin löytyi lainpykäliä, joiden tarkoituksena oli asettaa jonkunmoisia rajoja tilanomistajain mielivallalle, mutta ne rajat olivat hyvin laajat, eikä niidenkään sisällä ollut pakko pysyä. Sillä vaikka hallitus todella olisi halunnutkin suojella orjia julmasta kohtelusta, harvoin se kuitenkin ryhtyi tilanomistajain ja orjain keskinäiseen väliin, se kun pelkäsi siten

vähentävänsä edellisen arvoa alustalaisten silmissä ja samalla viimeksi mainituissa herättävänsä vaarallista uppiniskaisuuden henkeä. Orjat olivat siis melkein turvattomia, ell'ei heitä turvannut isäntänsä ihmisyydentunto. Esimerkkiä löytyy paljonkin siitä, että talonpojat elivät onnellisina ja tyytyväisinä herrainsa alla, nämä kun käyttivät rajatonta valtaansa kohtuullisesti ja lempeästi. Toiselta puolen ei puutu esimerkkiä päinvastaisistakaan oloista. Aina sen mukaan kuinka suuressa määrässä tilanomistaja oli luonteeltaan tulinen, epämoraalinen, voitonhimoinen j. n. e., sen mukaan saivat myöskin hänen alustalaisensa tuntea orjuutensa painoa. Jos heillä silloin olikin palava halu asettua vastarintaan, ehkäisi heidät siitä se tieto, että vastarinta harvoin ennenkään oli onnistunut, sen sijaan vaan tuottanut uppiniskaisille julman rangaistuksen.

Tällainen oli ylimalkaan talonpoikaisen väestön tila orjuuden aikoina. Että sillä oli synkät varjopuolensa, sen todistamiseksi ei tarvita esimerkkiäkään, sen ilmaisee jo se käsite, joka on suljettu sanaan orjuus. Ja vaikkapa ei olisikaan niin paljon kiinnitetty huomiota varjopuoliin, jotka aina seuraavat orjuutta, jo se seikka, että 40—50 miljoonaa ihmistä keskellä 19:n vuosisadan humaanisia rientoja kantoi varsinaista orjan nimeä, oli liian jyrkkänä vastakohtana persoonallisen vapauden aatteelle, jonka käsittämiseen ihmiskunta vähitellen oli kasvanut. Jo alkupuolella tätä vuosisataa olikin Venäjällä hallituksen puolelta ulosannettu muutamia orjuutta lieventäviä asetuksia. Mutta sen täydelliseen lakkauttamiseen tarvittiin tavallista enemmän rohkeutta ja tavallista enemmän lainsäätäjäkykyä. Rohkeutta — sillä orjuus Venäjällä oli vuosisatojen ikäinen ja sen perustuksille oli kasvanut laaja ja monipuolinen yhteiskunta, jota ei ollut helppo järkyttää; lainsäätäjä-kykyä — ensinnä luomaan uusi perustus ja sitten estämään sillä ratkaisevalla ajalla, jolloin uusi astui vanhan sijaan, helposti syntyvätä anarkiiaa.

Emme katso tarpeelliseksi lähemmin ruveta esittelemään niitä olosuhteita, joiden vallitessa orjuus viimein täydellisesti lakkautettiin. Keisari Aleksanteri II:sen luja tahto, vapamieliset tuulahdukset kaikissa kansaluokissa heti keisari Nikolain kuoltua, sanomakirjallisuuden ja yleisen mielipiteen paino veivät asian perille. Innostus oli niin suuri, että itse tilanomistajatkin useat olivat taipuvaiset edistämään orjainsa vapautusta, vaikka kohta tuo vapautus veikin heidät taloudelliseen rappioon. Ja niin julistettiin, uutterain ja tunnokkaiden valmistusten perästä, orjat vapautetuiksi. Tämä tapahtui 2 p. maaliskuuta (u. l.) 1861.

Siten oli perustus laskettu uusille oloille, pantu kerrassaan toimeen muutos, niin lavea ja kaikkiin oloihin vaikuttava, että sitä muutoksen hetkellä ei voitu aavistaakaan. Nyt kun jo on kaksi vuosikymmentä siitä kulunut, nähdään myöskin siellä täällä sen seurauksien ilmaantuvan. Ennenkuin ryhdymme näitä esittelemään, tulee meidän luoda silmäys tuon uuden rakennuksen pohjapiirrokseen.

Ensimmäinen muutos oli tietysti se, että talonpojat saivat persoonallisen vapauden ja kansalaisoikeudet ja että tilanomistajain herruus heidän ylitsensä lakkasi. — Kun nyt tilanomistajat kerran olivat kadottaneet tuon tärkeän pääomansa, orjansa, ei heidän maallansa ollut aivan suurta arvoa. Senpätähden ei tilanomistajain puolelta suurin paheksittukaan sitä vapautuslain määräystä, joka riisti heiltä osan heidän maastaan ja antoi sen kunnille, s. o. heidän entisille alustalaisillensa,

perittävästi nautittavaksi. Laki ei suinkaan jättänyt heitä tuosta uhrauksesta korvaamatta. Kuntain tuli joka vuosi maksaa heille maastaan veroa, taikka jos ne tahtoivat saada maan siitä vapaaksi, täytyi niiden ostaa se määrätyn taksan mukaan, siten että maa, josta maksettiin 1 ruplan vero, ostettaissa maksoi $16^2/_3$ ruplaa. Yleisten määräysten joukossa on vielä huomattava, että jaettaissa tuli kuntain saada, jos mahdollista oli, allensa sama maa, jota se orjuuden aikana oli käyttänyt.

Niinkuin lukija ehkä huomasi, puhuimme edellisessä ainoastaan tilanomistajista ja *kunnista*. Mainitsimme että tilanomistajan maa jaettiin hänen ja kunnan välillä ja että kunnan tuli suorittaa vero osuudestaan. Näemme siis, ett'ei vapautuslaki rikkonut tuota Venäjällä ikivanhaa kuntajärjestelmää, jonka ominaisuudet jo edellisestä tunnemme. Koko kunnan kanssapa tilanomistaja nytkin teki maan jakoa koskevat suostumukset, eikä yksityisten talonpoikain, kuntahan se nytkin tuli maan varsinaiseksi omistajaksi, eivätkä yksityiset talonpojat. Sanalla sanoen, talonpoikain maa jäi yhteismaaksi, josta kukin perhe sai käytettäväkseen osuutensa aivan samalla tavalla kuin ennen vapautustakin. Eikä siinä kyllä, laki yhä edelleen *kiinnitti* heidät maahan, ei kuitenkaan pitemmäksi ajaksi kuin yhdeksäksi vuodeksi eli vuoteen 1870. He olivat siis velvoitetut tällä ajalla pysymään sijoillansa ja viljelemään sitä maanosuutta, jonka kunta heille antoi. Tämä viimeksi mainittu määräys tietysti tehtiin liian suurten mullistusten torjumiseksi ja myöskin siinä tarkoituksessa, että talonpoika todella ryhtyisi maan viljelemiseen — työhön, johon hänellä tiedettiin olevan hyvin vähän halua. — Vaikka kohta varsinainen viljeltävä maa vapautuksenkin jäljestä täten jäi yhteiseksi, on kuitenkin se poikkeuskohta huomattava, että talonpojilla oli lupa ostaa *täydelliseksi* omaisuudekseen n. k. kartanomaa, s. o. maa, jolla hänen talonsa sijaitsi ja johon sitäpaitse kuului pieni maankappale puutarhaa y. m. varten.

Tilanomistajain herruus talonpoikain ylitse lakkasi. Sen sijaan että nämä ennen olivat olleet täydellisen mielivallan alaisia, oli heillä nyt vapaus määrätä niin yksityiset kuin yhteiset asiansa oman mielensä mukaan, keskellä itsevaltaisuuden perusteihin nojautuvaa Venäjän valtiota saivat he luoda aivan demokraattisen laitoksen, nimittäin *kunnallisen itsehallinnon*. Tämän käsittelypiiriin tietysti tuli kuulumaan melkoinen joukko taloudellisia kysymyksiä, jollaisia tuottaa maan yhteinen omistus, yhteinen sitoumus suorittaa tilanomistajalle ja kruunulle menevät maksut, kunnan jäsenten poismuutto tahi uusien jäsenten vastaanotto, köyhäinhoito j. n. e. Asiat ratkaistaan kunnankokouksissa, joissa on äänivalta kaikilla perheenisillä. Näiden puheenjohtajana on kunnanvanhin eli *starosti*, joka samalla myöskin on kylän poliisi, vieläpä pienissä asioissa tuomarikin. — Tämän paikallishallinnon toisena asteena on n. k. *volosti*. Jos meidän maassa yksityisillä kylillä olisi oma hallintonsa ja nämä kyläkunnat sitten alistetut meidän nykyisen n. k. kuntahallituksen alle, vastaisi likimäärin meidän kylä Venäjän kuntaa ja meidän kunta Venäjän volostia. Tämän viimeksi mainitun etupäässä on valostinvanhin eli *starsshina* ja hänen neuvoskuntansa, jonka muodostaa volostin piiriin kuuluvain kuntain starostit. Starschina, joka muuten suhteutuu volostiin samalla tavalla kuin starosti kuntaan, kutsuu kokoon volostikokoukset, joihin kunnat valitsevat edustajia ratkaisemaan koko volostia koskevia taloudellisia asioita. Nämä kokouk-

set valitsevat myöskin volostin tuomioistuimen, johon kuuluu starsshina ja useampia jäseniä, korkeintaan 12, jos volosti on hyvin laaja. Tämä tuomioistuin ratkaisee vanhan tavan nojalla siviiliasioita, joiden arvo ei nouse 100 ruplaan.

Näin lyhyesti esiteltyämme ne vapautuksen mukana lasketut perustukset, joihin talonpoikaisen väestön tila Venäjällä tätä nykyä pääasiallisesti nojautuu, koetamme nyt lopuksi kuvailla, minkälaisia ilmiöitä nuo uudet olot ovat synnyttäneet. Niinkuin jo alussa huomautimme, katselevat eri puolueet näitä asioita eri silmillä. Orjain vapautuksella on tietysti alusta alkain ollut vastustajansa, jotka luonnollisesti ovat kerkkäitä etsimään siitä johtuvia epäkohtia, ehkäpä liikojakin sen niskoille laskemaan. Toiselta puolen ovat useat n. k. vapamieliset liian suuria optimistejä: joko eivät tunne olojen todellisuutta tahi ummistavat silmänsä varjopuolille, joita heidän suosimastaan orjain vapautuksesta on ilmaantunut, eivätkä ota käsittääkseen, että moisen muutoksen, kuin tämä vapautus oli, täytyy näin alussa ostaa suuret ja monet etunsa monilla epäkohdilla, siksi kunnes olot jälleen ennättävät saada luonnollisen tasapainonsa.

Vuosina 1867—1868 oli Venäjän koillisessa osassa suuri nälänhätä. Heti sen jälkeen ilmaantui julkisuuteen pieni kirja, nimellä „Maa ja vapaus“, jossa kaikkein ensimmäiseksi vastattiin kysymykseen: mitkä ovat meillä syinä tavantakaa uudistuviin katovuosiin? tällä suurta yleisöä hämmästyttävällä selityksellä: ei niin paljon epäsuopeat ilmat kuin meidän peltojen ja meidän maanviljelijäin kurja tila. Tätä vastausta seurasi sitten synkkä kuvaus kaikista maaväestön oloista vapautuksen jälkeen. Kirja oli erään konservatiivisen valtiomiehen kirjoittama. Koko vapamielinen sanomakirjallisuus nosti hätähuudon, kaikki nuo pyhät asiat, jotka orjain vapautuksessa olivat toteutuneet, olivat muka tulleet loukatuiksi. Näin sanottiin, mutta kirjan tosioloihin perustuvia väitteitä ei voitu, ei yritettykään kumota. Kului vuosi, jo ilmestyi toinen kirja, joka koski samoja asioita. Se oli erään mainion kansallis- ja vapamielisen miehen A. Koschelev'in kirjoittama. Saattoiko enää epäillä, että puheenalaiset olot olivat vähän toisin kuin niiden olla piti, koska hänkin näki aivan samoja syitä, valitti samoja epäkohtia ja ehdotteli samoja parannuskeinoja kuin edellisenkin kirjan kirjoittaja. Mahdotonta oli, että Koschelev olisi hyljännyt oman puolueensa ja ilman tukevitta syittä ruvennut ajamaan asioita, jotka eivät laisinkaan soveltuneet puolueen ohjelmaan. — Tahdomme tässä lyhyesti esittää puheenaolevien kirjojen ilmituomia epäkohtia.

Minkälaista on ensinnäkin se maa, jota venäläinen talonpoika viljelee? Sepä ei ole kaikissa valtakunnan osissa yhtä hyvää. On nimittäin siihen katsoen huomattava suuri erilaisuus, joka vallitsee toiselta puolen Venäjän pohjoisen ja läntisen, toiselta sen eteläisen ja itäisen osan välillä. Edellisellä puoliskolla on maa laihaa ja voimansa menettänyttä, kun sitävastoin jälkimmäinen ala, ollen n. k. mustaa multamaata, on hyvin viljavaa. Pohjois- ja länsi-Venäjän maanviljelijän täytyy olla ahkera ja taitava, jos hän mielii saada maastaan tyydyttävän tulon, mustan mullan alueella ei hänen samaa tarkoitusta varten tarvitse juuri muuta tehdä, kuin kylvää peltonsa ja sitten korjata siitä runsas sato. Näin ollen ilmestyi pohjois-Venäjällä piankin hyvin arveluttavat taloudelliset suhteet. Tilanomistajalla, joka ennen tuon suuren palkattoman työvoiman nojalla sai peltonsa jotenkuten viljeltyä ja hoidettua, ei enää olekaan tuo

työvoima niin helposti saatavissa. Sitä paitse puuttuu häneltä itseltään useinkin sekä teoreettiset että käytännölliset tiedot maanviljelyksessä. Seurauksena siitä on ollut, että tulot eivät ole vastanneet menoja. Tilanomistajat ovat useissa paikoin köyhtyneet, monet heistä ovat jättäneet talonsa autioiksi ja, antaen maansa talonpojille arennille, muuttaneet kaupunkeihin. Siellä pyrkii heitä joukoittain kaikenmoisiin virkoihin, joiden pienikin palkka tarjoaa turvallisempaa toimeentuloa kuin tuo epäedullinen maanviljelys. — Talonpojat taas ovat ehkä vielä surkeammalla kannalla. Vapautus antoi heille maata, jota heidän tuli viljellä, josta heidän tuli saada riittävä tulo elannoksi sekä raskaitten verojen ja kaikenmoisten, niinkuin teiden, siltain, posti- ja muiden julkisten laitosten ylläpitämiseen meneväin ulostekojen suorittamiseksi. Nyt on talonpojalla huolia yltäkyllin, ennen sitävastoin vaan yksi, nimittäin päivätöiden tarkka suorittaminen tilanomistajalle. Kaikesta muusta piti tämä hänen edestään huolta, vieläpä tavallisesti auttoikin häntä hädän ja onnettomuuden kohdatessa. — Hänestä tehtiin yht'äkkiä ja ilman valmistuksia omatakeinen maanviljelijä. Mutta maanviljelys on toimi, johon hänellä ei ole sanottavaa halua, vielä vähemmän kykyä. Se tieto ja taito, se uutteruus ja tahdonvoima, jota maanviljelys Pohjois-Venäjällä vaatii, ei seurannutkaan vapauden mukana. Senpätähden joutuukin talonpojan maanviljelys ja talous rappiolle. Pelto ei kasva, ell'ei sitä hyvin muokkaa ja lannoita. Lannoittaminen taas on hänelle mahdotonta, ell'ei hänellä ole karjaa. Ja tätä juuri ei hänellä ole muuta kuin nimeksi siitä syystä, ett'ei hänellä useinkaan ole — niittua. On nimittäin huomattava, että kunnille jaon tapahtuessa ei tullut osaksi juuri ollenkaan niittua ja metsää, jos vaan heille annettava peltomaa jo täytti lain määräämän pinta-alan. Niittujen puutteesta on tietysti seurauksena karjan väheneminen ja peltojen laihtuminen, metsän puute taas vaikuttaa heidän oloissaan joko viluunkuolemisen tahi — metsänvarkauden. Ja tähän viimeksi mainittuun hätävaraan ovatkin talonpojat turvautuneet arveluttavassa määrässä; kolmas keino, puutavaran ostaminen, ei tule kysymykseenkään, siihen ei talonpojalla ole rahaa.

Kun talonpoikain maanviljelyksellä on näin epäsuotuisat ehdot, kun hänen taloutensa, sen sijaan että sen pitäisi edistyä, menee taaksepäin, ei ole kummaa, että tämä seikka vaikuttaa masentavasti hänen siveellisyyteensäkin. Mainitsimme jo, että hän on melkein pakotettu varastamaan. Ja kun kerran pystyy varastamaan yhtä, piankin tuo taipumus sitten ulottaa piiriänsä. Entiset puhtaammat tavat alkavat väistyä, nautinnonhimo saapi valtaa, perheet jakaantuvat eripuraisuuden takia pienemmiksi ja siten tietysti vielä vähemmin kykeneviksi maata ja taloutta hoitamaan. Mutta se mikä rahvaalla on pahinna turmion lähteenä, on viina. Uusien paloviinan myymistä koskevain sääntöjen nojalla on kapakkain lukumäärä kunnissa kasvanut niin suuressa määrässä, että talonpojan nykyään monessakaan paikassa ei tarvitse muuta kuin astua kynnyksensä ylitse, niin hänen edessänsä jo on avoinna se paikka, jossa hän voipi unhottaa kaikki tämän maailman vaivat ja vastukset. Juoppous on aivan yleinen. Ken juo viimeiset rahansa, ken juo velaksi. Kapakoitsija, tuo „rakas veli", kyllä uskoo ainakin elonaikaan asti, riittäähän silloin viljatulo toki kapakkavelkain suorittamiseksi, ell'ei muuhun. Kapakka viettelyksineen ja vaatimuksineen, kunta, joka ollessansa vastuunalainen kaikkein verojen ja ulostekojen suorittamisesta, an-

karuudella kiskoo ulos vaadittavansa, lisäksi vielä ehkä joku koronkiskuri, johon ahdingossa on täytynyt turvautua, ja etupäässä tuo silminnähtävästi huononemistaan huononeva peltojen tila — onhan siinä vastuksia talonpoika-raukalle. Ja näin pitkälle ovat asiat kuitenkin useissa paikoin menneet. Loppupäätöksenä on ollut se, että maapalsta toisensa perästä on jäänyt autioksi ja viljelemättömäksi, maan arvo alentunut mitättömäksi ja kunnat joutuneet epäjärjestykseen ja velkoihin.

Tuo kunnallinen itsehallinto, josta vapamieliset Venäjällä ensimmältä kerskasivat ja jonka perustukselle he rakentelivat suloisia tuulentupia, sekään ei ole tähän asti vielä ennättänyt näyttää juuri muuta kuin varjopuoliansa. Ensinnäkin on se luonut paljon uusia virkamiehiä, joiden palkkaaminen melkoisesti lisää ulostekojen kuormaa. Sitten ovat näiden virkamiesten tehtävät hyvin vaillinaisesti määrätyt, he itse useimmiten sivistymättömiä ja viinaan taipuvaisia. Kun sen lisäksi vielä tiedämme, että oikeutta maaväestön kesken niissä asioissa, joissa kunnilla ja volosteilla on tuomiovalta, jaetaan vanhan tavan nojalla, että niissä monissa kokouksissa, joita yhteisten asiain vuoksi täytyy pitää, väestön huonoin osa on anastanut itselleen enemmistön, on tässäkin jo kylliksi seikkoja, jotka tekevät tämän kunnallisjärjestelmän, ainakin tätä nykyä, hyvin sekavaksi ja epävarmaksi.

Nämä nyt ovat silmäänpistävimmät epäkohdat, joita vapautus synnytti. Huomattava on, ett'eivät olot suinkaan kaikkialla ole näin sekavia ja synkkiä. Ensinnäkin on koko tuo suuri mustan mullan ala saanut paljon vähemmässä määrässä tuntea mainittuja epäkohtia, pääasiallisesti juuri sentähden, että se on viljavaa, ei vaadi paljon viljelemistaitoa eikä suurta työvoimaa. Ja itse Pohjois-Venäjälläkin on paljon paikkoja, jotka ovat poikkeuksena näistä esittelemistämme oloista. Niillä seuduilla esimerkiksi, jotka ovat lähellä kaupunkeja, rautateitä tai muita hyviä kulkuneuvoja ja joilla siis on paljon muitakin tulolähteitä kuin maanviljelys, on tila paljon parempi. Mutta — vapautus on kaikessa tapauksessa tuonut mukanansa epäkohtia, jotka vaativat pikaista parannusta. Siinä suhteessa onkin julkisuudessa tehty paljon ehdotuksia, eikä ole ylimalkaan syytä ajatella, ett'ei Venäjä, joka niin rohkeasti ja onnellisesti poisti tuon jo itse periaatteensa puolesta hyljättävän orjuuden, myöskin voisi poistaa näitä nyt lueteltuja epäkohtia, jotka ovat ilmaantuneet vanhain ja uusien olojen välisellä murrosajalla ja joiden jo tämän seikan vuoksi luulisi olevan luonteeltaan ohimenevää laatua. Kansan sivistyksen ja siveellisyyden kohottaminen, verojen ja ulostekojen vähentäminen, maanviljelyksen edistäminen sopivilla keinoilla ja paikallishallinnon järjestäminen enemmän tarkoitustaan vastaavalle kannalle, tällaisiin toimiin perustavat isänmaanystävät toiveensa. — Että muuten tällä vapautuksella on ollut *hyviäkin* seurauksia, sitä ei tarvitse epäilläkään, vaikka onkin niin tässä kohden kuin yleisestikin laita, että suurten muutosten varjopuolet ennemmin ja terävämmin astuvat silmään kuin niiden ansiot. *K. R.*

Salametsästäjä.

Kertomus Alpeilta.

P. K. Rosegger'in *) kirjoittama.

Suomensi *Aatto S.*

Onnen loisto ja aavistusten hämärä.

Kolme korkeata ristiä vuorella, kolme ihmisparkaa laaksossa — niitä asioita kuvailee tämä kummallinen kertomus.

Lahmer-kukkulan ristit ovat lehtikuusesta äskettäin tehdyt, ne loistavat kesäisen ilta-auringon paisteessa kuin kellertävä kulta metsikön keskeltä. Vasta muutama päivä sitte on ne pystytetty, ripustamatta niihin Vapahtajan kuvaa tai ketään viatonta metsäseudun asukasta.

Mitä merkitsevät ne kolme paljasta patsasta? Vapahtajaa ja kahta pahantekijää, arvailet ehkä, muistamatta, että epäilevänen ja kadotettu vasemmanpuolinen ei kelpaa suojeluspyhäksi salamoita ja rajuilmaa vastaan.

„Nämä kolme ristiä", niin puhui viime sunnuntaina Trabodin pappi, „jotka me olemme pystyttäneet Lahmer-kukkulalle, merkitsevät uskoa, toivoa ja rakkautta, joiden merkeillä me voitamme. Niinpä teemme me ne merkit otsaan, suulle ja rintaan suojaksi pahan hengen juonia vastaan ja panemme ne vielä hävittäväisiä luonnon voimiakin vastaan, jotka uhkaavat asuntojamme ja hedelmiämme, salamoita ja rajuilmoja vastaan. Niinpä vihitään ne uudet ilmaristit juhlallisesti ensi lauantaina, Johannes kastajan juhlana, kello kolme iltapäivällä. Saapukoot siis seurakuntalaiseni sekä hartaat naapuriseurakunnastakin silloin lukuisasti siihen pyhään toimitukseen!"

Se kutsumus levisi metsäiseen Schirmlaaksoonkin, aina viimeiseen taloon asti. Siinä asui mestari Gied perheinensä. Kun muutama vuosi sitte osa Schirm-metsää hakattiin, oli Gied (Aegidi) ollut hakkuuttajana. Ja kun hän silloin arveli tarvitsevansa ja voivansa elättää vaimon, niin ottikin hän siveän kelpo vaimon. Miksikä ei? niinhän sopii jokaisen tehdä.

Ei *kenenkään* sovi niin tehdä! Vuoden 1873 iso „Krachi" asioitsija-maailmassa, joka vielä tänään kaikaa korvissamme, herätti iloisimmissakin metsissä kaikua. Puunhakkuu lakkasi Schirm-metsästä, mestari Gied jäi työttä ja voi ainoastaan tyytyväisyytensä avulla tulla toimeen. Hänellä oli hyviä toiveita ja aina kyllälti rahaa; aina oli hän myöskin leikikäs.

Iloisesti laulellen ja vihellellen teki hän pieniä töitä, joista ei mitään karttunut, meni sitte metsään ja niityille ihailemaan luontoa taikka myöskin etsimään työtä; jos hän saikin sitä, oli sitä enimmiten vaan muutamaksi päiväksi, — hän

---

*) Tämä kirjailija on viime vuosina saavuttanut yhä kasvavan maineen isänmaassaan Itävallassa. Syntyneenä v. 1843 Ylä-Steiermark'in vuoristossa köyhistä talonpoikaisista vanhemmista, vietti Rosegger lapsuutensa paimenpoikana, rupesi sitten räätälinoppiin ja sai vasta kahdenkolmatta vuotisena — ihmisten avulla, jotka tajusivat hänen luonnonlahjansa — tilaisuuden laajentaa tietojansa. Käytettyänsä viisi vuotta ankarassa työssä oman sivistyksensä kokottamiseksi, hän v. 1870 julkaisi ensimmäisen novellikokoelmansa, ja on siitä alkaen lakkaamatta uusia julaissut. Enimmiten Rosegger kuvailee kotiseutunsa oloja, hurmaavaa Alppiluontoa ja ihmisten elämää vuoristossa, ja tällä alalla hän usein liikkuu mestarin taidolla. — Kehoittakoon hänen esimerkkinsä meidänkin maan talonpoikaisia novellisteja — sillä onhan niitä meilläkin, ja vieläpä eteviä — ahkeralla työllä pyrkimään kannalle, jolla he voivat tyydyttää sivistyneemmänkin yleisön vaatimuksia.

palasi tuoden aina mukanaan jonkun metsämiehiltä ostetun, huokean metsänotuksen ja vietti siten hiljaista, iloista elämää, kuin ne olennot, jotka eivät kylvä eivätkä niitä, vaan joilla kuitenkaan ei pöytä ole koskaan tyhjänä.

Se oli onnellista eloa. He rakastivat toisiansa sanomattomasti, toinen iloitsi toisensa ilosta. Sitten tuli pienokainen ja silloin oli jo taivas melkein valmisna maan päällä; se oli tuommoinen „metsäsulola", joita runoilija niin mielellään, todellisuus tuskin koskaan luo. Mutta todellisuus on oikeassa.

Että Gied oli aina kylläinen, vaikka hän ei juuri koskaan syönyt kunnon ateriaa, se seikka alkoi kummastuttaa hänen vaimoansa.

„Gied", sanoi hän eräänä päivänä hänelle, „minusta ei sinun laitasi ole aivan oikein. Sinulla on jotakin mielessä, etkä sano sitä minulle. Johan olet kauan ollut työttä, kuinka saatamme me yhä vielä elää niin hyvin?"

Gied remahti siitä puheesta sydämmellisesti nauramaan.

„Mene, mene, Martta, älä huolehdi. Syö vaan ja muista lastamme; ei minulla hätää ole".

Että semmoisiakin hetkiä oli, joina Gied ei yöllä saanut unta huolilta ja joina hän päivällä kärsi nälkää, että ravinto riittäisi hänen omaisillensa, — sitä ei Martta tiennyt. Mutta kunnon vaimolta ei jää mitään huomaamatta; mitä hän ei tiedä, sen aavistaa hän. Menipä hän mihin hyvänsä, aina tuntui hänestä, kuin pitäisi hänen tarttua lapioon ja mennä kaivamaan, tai ottaa kori ja koota siihen villihedelmiä, jotka paraillaan kypsyivät Schirm-laaksossa. Ja kun hän äkisti kavahti keskellä yötä, lapsen häntä herättämättä, niin tuntui hänestä, kuin pitäisi hänen rukoilla korotetuin käsin.

Lasta hoitivat he kuin silmäteräänsä, jolla he katselivat taivaasen. Se oli vasta muutaman viikon vanha; miten mielellään katselivat he sen pienoisia kasvoja, joilla vielä lepäili heräämättömän sielun rauha! — Siinä kasvoi elävä olento, kuin viiniköynnöksen taimi, joka tarvitsee tukea, vaan ei sitä saa.

Riittävä huolen aihe äidin sydämelle. Mutta — siitä huolimatta — myöskin kylläksi syytä olla onnellinen. — Suloinen, terve, oma pikku lapsukainen! — Tyttölapsi se oli. Tytöillä on paljo kärsimistä elämässä, mutta myöskin paljo onnea ja autuutta, josta ei mies tiedä mitään eikä koskaan saa tietää. — Kukapa äiti ei panisi ruumista ja sielua alttiiksi, semmoista nuorta eloa suojellakseen!

Martta ajatteli sitä, istuessaan eräänä kuumana kesäpäivänä lapsineen tuvan takana kasvavan, korkean kuusen varjossa. Humisevain oksain välitse kohosi hänen katseensa heleänhohtavaan pilveen, ikäänkuin voisi hän siitä lukea sylissään nukkuvan pienokaisen tulevaiset elämän vaiheet.

Tuvasta kuuluva kolkutus herätti hänet mietiskelemästä. Ja hän näki tupansa ovella seisovan kerjäläisvaimon, jolla myöskin oli lapsi selässä. — Hän anoo apua. Auttakoon Jumala, itsestään ja omaisistaan on kylliksi huolta tämmöisenä aikana. Kenties miten kohta saamme itsekin mennä kerjäämään. — Niin ajatteli Martta ja vetäytyi puun taakse, ett'ei kerjäläinen voisi häntä huomata.

Kärsivällisenä seisoi vaimo suletun oven edessä ja kolkutti. Sitte katsahti hän ympärillensä, eikö todellakaan ollut ketään kotona, astua hoiperteli kaivolle ja istuutui ruuhen reunalle sekä katseli ukkosenilmaista seutua.

Minäpä menen ja annan hänelle pie-

nen antimen, onhan hänkin äiti, sanoi Martta itsekseen, mutta toinen ääni huusi hänessä: uskallatko? Mitä lahjoitat, sen riistät omalta lapsiparaltasi. Yhden ainoan lain on Jumala minulle säätänyt ja se kuuluu: elätä lapsesi! Kellä on niin paljo huolta ja murhetta kuin minulla, hänen luoksensa ei Jumalan huoli lähettää kerjäläistä, silloin kun laaksossa vielä on varakkaita talollisia, joilta elot mätänevät purnuihin.

Kerjäläisvaimo kyykistyi kaivolle ja tuuditti käsivarsillansa vaikeroivaa lastansa. Sitte otti hän kouraansa vettä ja aikoi kaataa sitä semmoisesta astiasta piskuisensa suuhun. — Nähtyään sen puun luota, riensi Martta lapsineen kerjäläisvaimon luo: „odottakaahan, minä annan maitoa piskuisellenne!“

Samassa silmänräpäyksessä leimahti tulivirta, kuului paukaus ja liekit hyppelehtivät puussa, jonka juurella Martta oli vielä muutama minuutti sitte istunut lapsineen.

Vettä alkoi tulvia taivaasta ja molemmat äidit kiiruhtivat tupaan.

Tietysti sai nyt pelastaja, kerjäläisäiti lapsineen, ravintoa yllin kyllin. Kun Gied myöhemmin tuli kotiin, lankesi Martta hänelle kaulaan.

„Jumalan kiitos, että vaara on mennyt niin onnellisesti ohitse!“ sanoi Gied. „Puu on halennut, mutta tulen on sade sammuttanut“.

„Ja sinä et tiedä, että me istuimme puun juuressa“ sanoi Martta, „oi Gied, katsos, me olemme molemmat vielä elossa. Mutta sen lupaan minä: niin kauan kuin minulla on palanenkaan leipää, ei yksikään tarvitsevainen ole jäävä avutta“.

Siihen aikaan juuri kutsui Trabodenin pappi uskovaisia Lahmer-kukkulan ilmaristien vihkijuhlaan.

„Sieltäpä en minä suinkaan jää pois“, sanoi Martta, „saanhan mennä sinne, Gied!“

He katsoivat toisiinsa ja Martta jatkoi: „ja sinä saat katsoa pikku Emmaa. En minä siellä kauan viivy. Mutta kiitosuhrini *täytyy* minun kantaa Jumalalle ilmaristien luona, kun Hän on minua niin armollisesti suojellut“.

„Etkö sitä voisi tehdä kotona, Martta?“ kysyi hän, „kun Herra Jumala on ollut täällä sinua suojelemassa, niin tottapa hän myöskin on täällä kiitostasi kuulemassa“.

„Se on oikein ymmärtäväisesti puhuttu“, vastasi vaimo ja jotain pistäväistä oli hänen puheessaan, „kaunista on pitää hyvä Jumala kaikkialla silmäinsä edessä sillä lailla kuin sinä. Mutta mitä varten ovat he sitte rakentaneet kirkot ja pystyttäneet ristit?“

„Hyvä, hyvä“, keskeytti Gied, „— niin ymmärtäväinen olen minä jo, ett'en sinun kanssasi rupea semmoisista asioista riitelemään. Mene sinä rukoilemaan, mihin tahdot, minä pidän hartaushetkeni viheriässä metsässä“.

Martta katsoi häntä pitkään ja terävästi silmiin. Hän ei sitä ajatellut, mutta hän ehkä tunsi, että semmoinen katsantokanta ei ollut köyhällä oppimattomalla talonpojalla oikein paikallaan.

„No, sitäpä sinun rukoustasi viheriässä metsässä tahtoisin minä kuulla“, sanoi hän, mutta ei mitään katkeruutta ollut enää hänen sanoissaan, hän hymyili vähäisen. Hän tiesi kyllä hänen suostuvan ja tulevan lempeäksi ja huolelliseksi lapsenkatsojaksi.

„Siitäpä tulee aika hauskaa“, murisi mies, „jospa vaan tietäisin, mihin turvautua, kun se ruokaansa tapailee“.

„Aina sinä olet semmoinen pilkkakirves!“ sanoi Martta ja antoi hänelle lei-

killään läjähdyksen poskelle. „Kun päivällisen aikaan lähden, niin minä ehdin hyvästi takaisin hämärissä. Liedellä on kuppinen lämmintä maitoa, kapalorievut ovat orrella. Ja tule nyt kerran katsomaan, miten sinun tulee menetellä. Äitini sanoi ennen muinoin: aika miehen täytyy osata voittaa karhu ja hoitaa lapsi“.

„Oh! karhut kyllä voitan, jos mielesi karhunvillasukkia tekee, mutta lapsenhoitoon tarvitaan erityistä synnynnäistä taipumusta“.

Ei mikään auttanut, Giedin täytyi ruveta jo muutamia päiviä ennen harjoitteleimaan, ja hän toimittikin kohta aika hyvin sekä mieluiset että vastenmielisetkin tehtävät.

Ristijuhla.

Niin tuli Johannes kastajan päivä.

Jo varhain aamusilla, kun laaksojen asukkaat katselivat ikkunoistansa, loistivat ne kolme ristiä kukkulalla kirkkaassa auringon valossa. Laaksossa oli vielä hämärä, paikka paikoin häilyi hienoja utupilviä ja kastepisarat vapisivat niittämättömäin nurmien ruohoissa. Siitä huolimatta kiipeili jo väkeä ylös kukkulaa kohti, kaikenlaisia kapineita ja ruokatavaroita muassa, kuten ainakin kansanjuhlaan menijöillä. Mitä ylemmä kohosi päivä, sitä vilkkaammaksi kävi liike kukkulalla; ja Trabodenissa soitettiin kaikilla kelloilla ristimatkueelle lähtömerkkiä.

Puolipäivän aikana istui Schirm-laakson kauimmaisessa mökissä Martta kätkyessä ja imetti viimeistä kertaa piskuistansa. Lapsi nukkui; Martta pani sen kätkyeen ja teki kädellään ristin merkin sen pyöreille, valkoisille kasvoille. — Sitten luetteli hän vielä kerran puolisollensa kaikki tehtävät ja huomautti hänelle vielä erittäin yhtä ja toista, minkä tarkoitusta ja tarpeellisuutta ei mies aina ymmärrä, vaikkapa hän sitte olisikin itse mestari Gied.

Sitten koetteli hän, oliko rukousnauha mukana, ja läksi. Hän astui läpi metsäin, yli nurmien Lahmer-kukkulaa kohti. Metsässä tuli hänelle vastaan metsänvartijapoika, kiiltävä pyssy olalla, ja kysyi häneltä ivaten, oliko hänkin matkalla kolmea jumalallista avua kohti.

„Mitenkä niin?“ kysyi Martta jyrkästi.

„No, minä arvelin vaan niin, kun pastori on sanonut noita kolmea ristiä tuolla ylhäällä uskoksi, toivoksi ja rakkaudeksi“.

„Kohta ne tulevatkin siksi. Ehkäpä ei siitä myöskään olisi kellenkään vahinkoa, jos tekin menisitte ylös kukkulalle ettekä yhä juoksentelisi ympäri metsiä kuin kettu“.

Poika astui askelta lähemmäksi ja sanoi: „tietäkääs, minä olen jo mies ja minun uskontoni on seuraava, kun metsässä tapaan kauniin tyttösen. Jos hän minua *rakastaa,* niin *uskon* minä, että *toivokin* on läsnä ja siten on minulla kaikki kolme avua aivan mukavasti yhdessä enkä tarvitse niiden tähden kiivetä Lahmer-kukkulalle“.

Perin jumalattomia ovat nuo metsänjuoksijat, ajatteli Martta ja jätti pojan yksikseen seisomaan.

Lahmer-kukkulalla oli kummallinen elämä. Näytti siltä, kuin pitäisi „taivaallisuus“ häitä „maallisuuden“ kanssa. Risteihin oli kiedottu summattoman suuria seppeleitä ja kukkakiehkuroita. Kirjavia lippuja liehui ilmassa; ristin juurella oli rukoustuoli, vesimalja ja saarnatuoli.

Trabodenin pastorin noustua saarnatuoliin punaisen varjostimen alle, joka oli levitetty sen yli suojaksi polttavaa auringon paistetta vastaan, tunkeutui kansa ympärille.

Pappi alkoi:

„Hartaat kuulijani!

Seurakuntamme on valitettavasti semmoisessa seudussa, jossa luonnon voimat usein tekevät tuhoa. Sentähden ovat seurakunnan vanhemmat, vanhan tavan mukaan, pystyttäneet nämä ilmaristit, toivoen, että myrskyjen voima murtuisi tähän lunastuksemme merkkiin, toivoen, että Jumala meitä armahtaa, kun me Häntä ristin nimessä rukoilemme. — Kun tämä murheen laakso kuitenkin on meille määrätty koetukseksi, niin voi hyvinkin sattua, että Herran vitsa ei vast'edeskään mene aivan tuntumatta ohitse, mutta me rukoilemme luottamuksella ristiä, sillä jokainen semmoinen rukous tulee kuulluksi. Älköön kukaan kadottako luottamustansa ristiin, saakoon jokainen tämän elämän vastuksissa lohdutusta ja voimaa, muistellessaan Viattomimman kärsimisiä ristissä! Näissä ei ole Vapahtajan kuvaa, merkiksi, että Hän nyt on ikuisessa kunniassa. Jos tahdomme tulla siitä osallisiksi, täytyy meidän syrjälle poikkeamatta käydä hänen kärsimistensä ja avujensa tietä. Noita kolmea jumalallista avua, joita ristien kolmiluku tarkoittaa, tulee sovittaa myöskin kanssaihmisiimme. *Uskokaamme* voivamme tulla aina täydellisemmiksi, yhä enemmän Jumalan kaltaisiksi, *uskokaamme* kanssaihmisemme paremmiksi, kuin he vihassaan, itsekkäisyydessään ja kateudessaan näyttävät. *Toivokaamme* ihmissuvun yhä enemmän pääsevän irti tämän maailman saastutuksesta, *toivokaamme* ihmisen, Luojansa kuvan, kerran vielä voimakkaammin kuin nyt saavan hallita luonnon voimia. Ja vihdoin *rakastakaamme* tätä maailmaa, joka kuin tuli puhdistaa ihmisiä ja tarjoo puhdistetuille niin runsaasti onnea ja autuutta, *rakastakaamme* kanssaihmisiämme, jotka, samoin kuin mekin, taistelevat ja kärsivät. Kun ihmisrakkaus pääsee yleiseksi, silloin on maailma lunastettu ja risti katoo ainaiseksi. Se olkoon uskomme, toivomme ja rakkautemme. Nämä ristit, jotka tänään siunaamme, tulevat meitä kerran siunaamaan. Olkoot ne aina meille uskon, toivon ja rakkauden muistuttajina! Amen".

„— Jumala palkitkoon!" kuului hyminä kansajoukosta, todistuksena, että papin sanat olivat menneet sydämiin.

Sitten seurasi ristien varsinainen vihkiminen; pikku tykkien pauke ilmoitti sen kauas laaksoihin. Lopuksi lauloivat kaikki yhdessä ristivirren.

Kansa oli polvillaan ristien edessä, ja kirvesmies, joka vielä muutama päivä sitten oli, piippu suussa ja maallisia ajatellen, vestellyt niitä, suuteli nyt niitä hartaudella. Sillä siitä hetkestä alkaen olivat ne puut papin siunauksen ja kansan uskon pyhittämiä.

Joukon keskessä oli myöskin mestari Giedin vaimo polvillaan. Hän oli kenties ainoa todellisesti harras. Hän kiitti Luojaa äskeisestä pelastumisestaan äkillisestä kuolemasta. Ei omasta, vaan lapsensa hengestä kiitti hän niin hartaasti. Samalla oli hän peloissaan ja ahdistuksissaan. Hänestä tuntui, kuin täytyisi hänen ennen polviltaan nousemistansa rukoilla jotakin suurta. Eikä hän tiennyt, mitä. Hän katsoi Schirm-laaksoon päin, eikö jotakin myrskypilveä näkynyt hänen kotonsa kohdalla. Taivas oli kirkas ja selvä, mutta hänen sydämensä ahdistus yhä vaan suureni. Hän kohotti silmänsä ristiin päin ja pelästyi. Ristin keskeä, siltä kohdalta, missä Vapahjajan pää oli ollut, levisi häikäisevä valo.

Se ei ollut ainoastaan uskovaisen sielun sisällistä heijastusta, vaan todellista totta. Juuri ristin takana oli aurinko, sen terä aivan puun kohdalla, joten sen sä-

teet näyttivät lähtevän rististä, joka varjosti rukoilijan rintaa ja kasvoja . . .

Jo oli se varjo jatkunut koko kukkulan yli, ihmiset lähteneet ristin luota ja yhtyneet kansanjuhlan iloihin, jotka kaikuivat alempaa lauluna ja soittona, — Martta oli yhä vielä polvillaan kukkulalla. Miksi ei hän tänään saanut hartaimmastakaan rukouksesta lohdutusta eikä rauhaa? — Olikohan sitte jokin suuri synti väijymässä?

Rakastakaa maailmaa! niinhän sanottiin äskeisessä vuorisaarnassa. Sitä ei tarvinnut sanoa kansalle kahdesti. Iloita Jumalan kunniaksi! onhan sekin ansio. Vuorella, jonka huippuna Lahmer-kukkula oli, oli paljon hyvin sopivia tanssinurmikoita ja niiden laiteilla kylliksi tilaa rihkama- ja virkistyspuodeille sekä kaikenlaisille kansanleikeille; kallioseinien luolat kelpasivat kellareiksi ja juomatuviksi. Sen lisäksi oli siellä torvenpuhaltajia, rummunpäristäjiä ja kitaransoittajia. Samanlaisella innolla, kuin äsken ristivirttä, laulelivat nyt kaikki viinilaulujansakin.

Pastori joi myöskin pari lasia ja iloitsi iloisten kanssa. Mutta kun melu alkoi tulla yhä hullummaksi ja laulut yhä rivommiksi, läksi hän kotimatkalle. Kerran viikossa näytti hän heille Herran tietä; seurasivatko he sitä vai ei, se sai olla heidän oma asiansa.

„Metsäherran“ luona penkillä.

Vihdoin arveli Martta kotiin lähtöä.

Hiljaa hiipi hän kansan keskitse alas laaksoa kohti, istuutui sitte alemma syrjään muista, virvoittaakseen vähän itseänsä. Hän oli uuvuksissa, hänen jäsenensä vapisivat. Hänestä tuntui, kuin olisivat kaikki hänen voimansa pikku Emman synnyttyä kokoutuneet sydämeen, palaaksensa siellä tulisen rakkauden liekeissä.

Hänen luoksensa astui pieni ripeä mies metsästäjäpuvussa. Hän näytti jo ennen tarkastaneen häntä. „Miksikä niin yksin?“ kysyi hän. Martta tervehti häntä kohteliaasti, sillä ylimäisenä työnteettäjänä ja metsänvartijana, oli „metsäherralla“, kuten puunhakkaajat häntä nimittivät, tilanomistajalta valta antaa työtä, kelle tahtoi, ja Giedillä voi siten olla etua hänestä. „Metsäherra“ oli käynyt monesti Giedin mökissä ja näyttäytynyt aina ystävälliseksi mieheksi.

Nyt katseli hän Marttaa hymyillen ja istuutui penkille, jolla Martta istui, sekä kastoi vehnäleipäpalasellansa hänen viinilasinsa loppuun.

„No“, sanoi hän sitte, „eihän se ole kummakaan, ett'et sinä voi sydämestäsi iloita“.

„Miksikä niin?“ kysyi Martta, „tahtoisinpa tietää, miksi minä en saisi olla iloinen“.

„Etkä kuitenkaan ole“.

„Kuka voi tietää, ett'en ole! Ilo on minussa liian syvässä, voidakseni loilottaa sitä kuin muut“.

„Ole viisastelemattasi minulle, Martta, en minä ole mikään täänvuotinen jänis. Sinun ei olisi pitänyt mennä naimisiin“.

Martta katsoi häneen hämmästyneenä. „Mitä mietittekään tänään, metsäherra?“

„Usko pois“, jatkoi hän, „et sinä ole niinkään tyytyväinen mieheesi. Jospa minä olisin hänen sijassaan!“

„Onko Gied tehnyt työnsä huonosti“, kysyi Martta pelollisesti.

„Siitä ei mitään valittamista, ja helposti voin minä antaa hänelle taas alkuviikolla lisää työtä, että hän taas saa ansaita jotakin. Mutta sinun täytyy puhua hänen puolestansa“.

„Minunko? kellenkä sitte?“

Metsäherra siirsihe lähemmäksi, oikasi pitkän, laihan kaulansa suoraksi ja sanoi hymyillen: „No, metsäherralle; noin sievä nainen saa helposti hänet tekemään mitä hyvänsä“.

„Olkaa sitte, herra, hyvä ja toimittakaa taas miehelleni —“

„No, no, ei sillä tavoin. Te naiset puhutte paraiten, kun olette vaiti, ja sentähden suletaankin teiltä ajoissa suu“.

Hän laski kätensä hänen olkapäälleen ja tahtoi suudella häntä.

„Mitä?“ huudahti Martta ja nousi ylös. „Nyt, minun puolestani riittää jo!“

„Ei minun“, kuiskutti hän, „ja minä neuvon sinua ystävyydessä, Martta, antamaan minun seurata tänään itseäsi metsän läpi. Minä luulen, ett'et tahdo mielelläsi nähdä Giedin joutuvan vankihuoneesen“.

Martta säikähti, hän tahtoi näyttää suuttumuksensa tuolle miehelle, jonka muotoa pilkka ja himo värisyttivät; mutta ennenkuin hän vielä kykeni virkkamaan mitään, kuiskasi hänelle metsäherra: „Gied on salametsästäjä!“

Martta ei enää koettanutkaan huudahtaa. Liikkumattomana istui hän penkillä, maahan katsoa tuijottaen. Nyt ymmärsi hän kaikki — hänen miehensä salametsästäjä!

Säälistä tarttui metsäherra hänen käteensä: „minä ja apulaispoikani ainoastaan tiedämme sen, eikä kukaan muu saa sitä koskaan tietää. Gied saa työtä; minä annan hänelle Oberschlag-metsän, siitä pääsette vuosikausiksi kaikesta huolesta. Ja nyt tule, Martta, viinistä on jo maksettu“.

Martta hypähti ylös, kiiruhti pois ja hävisi joukkoon. „Metsäherra“ katsoi levollisesti hänen perästänsä, istui vielä kotvasen penkillä ja murisi itsekseen: „nyt juoksee hän miehensä luo; pitääpä minun katsoa, ett'ei hän pääse karkuun. Ja sitte — kunpa Martta vaan kerran jää yksin kotiinsa —“

Martta parka juoksi, minkä jaksoi, kohti kotiansa. Hänen piti saada kysyä Giediltä, oliko totta, mitä metsäherra oli hänelle sanonut, ja samalla oli hän valmis rukoilemaan häneltä *kieltävää* vastausta. Ja hän tiesi sen kuitenkin, eihän se voinut olla *toisin*, toiselta puolen sanoi hän myöskin itselleen, ett'ei se voinut *niin* olla; kuinka voisi niin hyvä, iloinen ja sydämellinen mies kuin Gied olla rikoksellinen. — Kuin pelästynyt metsän eläin, joka ei kumminkaan pelännyt metsästäjää, vaan salametsästäjää, lensi hän metsäin läpi, ja pitkä kesäpäivä alkoi jo hämärtyä hänen saapuessaan Schirm-laaksoon. Hän näki jo kotinsa ja oli valmis kestämään paljon. Mutta ei sitä, mikä hänellä todellakin oli kestettävänä. (Jatketaan.)

Kotimaan kirjallisuutta.

1. Maa- ja kansatiedettä.

A. E. Nordenskiöld, Vegan matka Asian ja Europan ympäri. Suomennos Ensimmäinen vihko. Viipuri, Viipurin kirjallisuus-seuran kustantama, 1881. 1 Sm. 75 p:iä.

Ei ole vielä vuosikaan kulunut siitä, kun Veega voittoretkiltään palasi ruotsalaiseen satamaan, ja kuitenkin retken johtaja on jo ennättänyt suurenmoisessa yleisessä näyttelössä jättää yleisön tarkasteltaviksi ne runsasvaraiset kokoelmansa, joitten aarteita nykyään eri haaroilla tutkitaan tieteellistä julkaisemista

varten; ja nyt on jo lavea kertomus koko Veegan matkasta alkanut ilmestyä, alkuteos Ruotsin kielellä retkikunnan johtajan maanmiehemme Nordenskiöld'in kirjoittama, ja suuri joukko käännöksiä useampiin Euroopan sivistyskieliin.

Viipurin kirjallisuus-seura on kiitettävällä harrastuksella kiirehtinyt toimittamaan tätä teosta suomenkielisenkin kirjallisuuden omaksi, ja teoksen kirjoittaja on tehnyt tämän mahdolliseksi tavalla, joka on uusi todistus hänen isänmaallisesta mielestään. Alkuteoksesta on tähän saakka ilmestynyt kaksi vihkoa ja suomalaista painosta tulee pian toinen vihko kirjakauppaan.

Ensimmäisen vihon alussa kertoo tekijä tämän maailmanmainion löytöretken synnystä; kuinka kokemus ruotsalaisten monesta hyvällä menestyksellä tehdystä pohjoisesta retkestä ja erittäin käynnit Jenisei-virran suulla, sekä myös muiden kansain matkustukset vanhempina ja uudempina aikoina olivat Nordenskiöld'issä kasvattaneet sen vakuutuksen, että laivankulku ympäri Aasian pohjoisrannan, semmoiseen tarkoitukseen soveliaalla höyryaluksella, olisi mahdollinen.

Vaikka jo sanomakirjallisuudesta tunnemme suuren osan varustuksista tätä matkaa varten on kuitenkin erinomaisen hauskaa lukea Nordenskiöld'in omaa kertomusta näistä. Viehättävä on hänen vakuuttava ja selvä matkaehdotuksensa, jonka hän jätti kuninkaalle heinäkuussa v. 1877, samoin kuin kaikki ne tärkeät kokemuksen neuvomat varustukset, joita Veegaa valmistettaissa vaariin otettiin. Ja kun tiedämme, kuinka yritys kaikissa pääkohdissaan onnellisesti saatettiin perille edeltäkäsin määrätyn ohjelman mukaan, on päivänselvää, että sen onnistuminen ei ollut onnellisten sattumusten vaan suurimmaksi osakseen tarkkojen laskujen tuottama.

Jo matkasuunnitelmassa luemme lyhyen katsahduksen aikaisempiin manteren pohjoisrannoille tehtyihin matkoihin ja Veegan retki oli aiottu ajanmukaiseksi jatkoksi niihin. Esitys onkin rakennettu tälle pohjalle, niin että Veegan matka on piirretty sille taustalle, jonka kaikki edelliset tutkimusretket muodostavat. Vertailu tulee tämän kautta yhtä selväksi kuin opettavaiseksi, ja se taito, jolla erityisseikat ovat kerrotut, tekee tämän osan kertomuksesta yhä viehättävämmäksi. Samassa määrässä kuin Veega uraansa uurtaa saamme nimittäin lyhyesti tutustua niitten miesten retkiin, jotka ensiksi ovat kunkin tien-osan avanneet. Kukin tulee tällä tavoin omalle paikalleen Koillisväylän historiassa, vähääkään vähentämättä Veega-retken tekemien keksintöjen tärkeyttä ja arvoa, ja itse kertomus tulee tämän kautta suuressa määrin vaihtelevaisemmaksi.

Ensimmäinen luku käsittää matkustuksen Skandinaavian länsirannalla, kertoo puurajasta Euroopan ja Siperian pohjoisosissa, aikaisemmista purjehduksista ympäri Nordkapin sekä vanhemmista käsityksistä pohjoisosien karttatieteestä. Tässä saa huvittavan kertomuksen norjalaisen Otherin matkustuksesta ympäri pohjoisen Skandinaavian noin tuhat vuotta takaperin, Istoman purjehduksista enemmän kuin 400 vuotta sitten, ja Sir Willoughbyn matkasta vuonna 1553, — kaikki matkustuksia, jotka aikanaan olivat yhtä merkillisiä, jos kohta eivät aina olleet niin onnellisia kuin Veegan retki meidän aikanamme. Seuraavassa luvussa purjehdimme Novaja-Semljaan ja vierailemme Nordenskiöld'in kanssa samojeedien luona ja tutustumme heidän ajoka-

luihinsa, pukuihinsa ja epäjumaliinsa, joista muutamia myös ostettiin.

Se kartankopia Pohjois-Euroopasta vuodelta 1482, joka on liitetty ruotsalaisen painoksen ensimmäiseen vihkoon, ei näy joutuneen samaan vihkoon suomalaisessa käännöksessä, vaan tulee arvattavasti tulevaan vihkoon.

Vahinko on että suomalainen painos ulkomuotonsa puolesta ei ole ruotsalaisen vertainen, niinkuin oli odotettu. Paino on koko lailla rumempaa ja paperikin huonompaa.

Että Nordenskiöld'in teos hänen maanmiehillensä tulee olemaan yhtä opettavainen kuin tervetullut maatieteellinen kertomus, siitä tuskin tarvitsemme huomauttaakaan. Erittäin voinee toivoa, että tämä kotimaisen seuran kustantama suomalainen painos on löytävä tiensä useimpiin maamme sivistyneihin perheihin.

2. Kaunokirjallisuutta.

Kaunokirjallisuutta, ulosannettua G. W. Edlund'in kustannuksella:

II. Auringonsäteen kertomuksia N:o 1. Tulo uuteen kotiin. Englannin kielestä suomennettu.

IX. Mrs Harriet Beecher-Stowe, Lukinverkkoja. Englannin kielestä suom. —y—n. Helsingissä 1880.

Novelleja ja Kertomuksia. III. Jyväskylässä Weilin ja Göös, 1881.

Englannissa ilmestyvä kokoelma pienenpuolisia novelleja, jota nimitetään „Auringonsäteen kertomuksiksi“ on nostanut suurta huomiota ei ainoastaan kotimaassaan, vaan myös muuallakin esim. Ruotsissa (kaikki siihen kuuluvat teokset ovat Ruotsin kielelle käännetyt) sen opettavaisen, siveellisen ja etenkin nuorisoa miellyttävän sisällyksen kautta, jonka kokoelma lukijalleen tarjoaa. Yllämainittu kertomus „Tulo uuteen kotiin“ ei tee poikkeusta tästä yleisestä arvostelusta. Toiminto on kyllä jotensakin yksinkertainen ja jokapäiväinen, vaan tekijä on kertomuksensa kahdessa päähenkilössä sangen hyvin kuvannut nuoren vastanaineen pariskunnan, sen kaikki rakkauden suhteet ja kaikki pikkuiset hämmennykset ja jukat. Myös kertoelee hän elävästi ja vilkkaasti, niin että mielellämme seuraamme lapsellisen vaimon ja hänen vakaamielisen, totisen miehensä vaiheita heidän uudessa kodissaan heidän yhteiselämänsä ensimmäisinä aikoina. — Toivottavaa on, että useampia „Auringonsäteen kertomuksia“ kohta ilmestyy suomenkielisessä muodossa.

Mrs Harriet Beecher-Stowen kirjallinen toimi on käynyt opettavaa suuntaa aina siitä saakka kun hän ensin tuli tunnetuksi melkein koko sivistyneessä maailmassa „Setä Tom'in mökki“ nimisen kertomuksensa kautta. Sen jälkeen hän on mitä ahkerimmin työskennellyt opettavan kirjallisuuden alalla: tunnetussa teoksessaan „Vaimoni ja minä“ hän antaa naimisiin meneville miehille neuvoja heidän vaimoa etsiessään, kirjoissaan „Pieniä Reposia“ ja „Pieniä kodinhaltijoita“ käsittelee hän toiselta puolen kotielämän onnellisuutta haittaavia epäkohtia, toiselta puolen niitä suotuisia pieniä seikkoja, jotka kotielämää sulostuttavat, ja „Lukinverkkoja“ nimisessä kirjasessa, joka nyt on suomenkielisessä puvussa ilmestynyt, johdattaa hän huomioomme useassa kodissa löytyviä ajattelemattomuuden ja ennakkoluulon hämähäkin kutomia verkkoja, sekä selittää keinoja niitä poistaaksemme. Hänen kirjoitustapansa on jotenkin yksitoikkoinen, ja neuvonsa ovat kyllä jo edeltäkäsin tunnetut; vaan hänen silmäyksensä tunkee syvälle yhteiskunnan oloihin, ja hän tuntee tarkoin ihmisluonteen heikot puolet, sentähden kohtaa meitä hänen kuvaelmissaan moni vanha tuttava, jonka kuvassa ei suinkaan hai-

tanne vielä kerran tarkastella itseään; kenties vaikuttaisivat hyvänsuotuiset osoitukset kuitenkin, että joku huone puhdistetaan sopukkoihin kätketyistä „lukinverkoista“.

Jyväskylässä painettu kolmas vihko „Novelleja ja Kertomuksia“ sisältää seuraavat kappaleet: „Anna“, kirj. J., Tanskan kielestä suomennettu. „Tanskalainen ja Ruotsalainen“, historiallis-romantillinen kertomus Blekingestä v. 1564, suom. Kauno, sekä „Kuningas Kaarle IX ja Wermlandilainen“, kynäpiirteitä Pehr Tuomaanpojalta, suom. —k.—e.—n. Näistä ei ole paljoa sanomista. Merkki J. on tunnettu kirjailija, joka taitavasti kuvailee etenkin nuorten tyttösydämien tunteita ja mietteitä. Hänen edellä mainittu kertoelmansa ei kuitenkaan ole parasta mitä olemme hänen kirjoittamistaan nähneet, sillä ne tapaukset, jotka kohtaavat nuorta Annaa, näyttävät liian kummallisilta ja luonnottomilta. — Hän kasvatetaan esim. ensin erään everstin luona, jota hän luulee isäkseen, saa erinomaisella tavalla tietää, ett'ei niin olekaan, viedään sen jälkeen toisen luo, joka taas on olevinaan hänen isänsä ja hoitaa tätä siksi, kuin ilmi tulee, että hänen oikea isänsä onkin eräs kolmas henkilö.

N. k. historiallis-romantillinen kertomus „Tanskalainen ja Ruotsalainen“ on luullaksemme historiallinen kyllä, sillä tekijä meitä huvittelee erittäin tarkoilla selityksillä kaikenmoisista vähäpätöisistä seikoista, jotka paremmin sopisivat johonkuhun sotahistorialliseen yksityisteokseen, vaan romantillisuutta emme juuri ole hänen kirjoituksessaan tavanneet, sillä se lempijuttu, jota tuo nimitys tarkoittaa, on liian yksinkertaisesti ja lyhyesti käsitelty, voidakseen luoda romantillista valoa koko kertomuksen yli.

Kansakirjailija Per Tuomaanpojan kynäpiirteitä on yleisö aina suosiolla vastaan ottanut, ja niille sopiikin antaa tilaa tämänkaltaisessa novellikokoelmassa, joka ei suinkaan esiinny kovin suurilla vaatimuksilla.

3. Kielenarvostelua.

Kaunokirjallisuutta, ulosannettua G. W. Edlund'in kustannuksella:

1. *Björnstjerne-Björnson*, Leonarda. Suom. *J. Enlund.*

2. *Wilkie Collins*, John Jagon henki eli kuollutko vai elävä? Suomensi *A. O. F.*

3. *Wilkie Collins*, Naisen Haamu. Suomensi *A. O. F.*

Wilhelmina von Hillern, Ja se tulee kuitenkin. Suom. *J. Friman.* Pietarissa J. I. Wallenius 1879.

Henry Gréville, Raissan koettelemukset. Suom. *W. Leppä.* Pori, O. Palander, 1880.

Valvojan 1:ssä numerossa on tässä mainitut kirjat jo arvosteltu sisällykseltänsä, ja lupauksemme mukaan tarkastamme nyt niiden kieltä. Ikävä vaan, ett'emme tämänkään puolesta voi kehua niitä oivallisiksi, emmekä kaikista voi sanoa, että ne ovat edes kelvollisiakaan.

Paras näistä on arvelematta Leonarda, vaikka mielestämme hra Enlund'in tässä käyttämä kieli ei ole niin hyvää kuin muissa hänen kääntämissään. Hra A. O. F:n käännös osoittaa, että häneltä puuttuu suomalaista korvaa; sillä hänen suomennoksissaan ilmestyvä suuri paljous ruotsinvoittoisia lauseita sekä objektin väärinkäyttäminen loukkaa lukijaa. Luulemme, että iso osa virheitä olisi voinut poistua, jos olisi käytetty enempi huolellista työtä; ainakin näyttää siltä kuin suomentaja olisi suorittanut nämä käännöksensä hätähätää suurimmassa kiiruussa. Hra Friman puolestaan ei ole viitsinyt hankkia itselleen tietoja kieliopin alkeistakaan, joita opitaan jo koulun alimmilla luokilla: niin kummallista sekasotkua on hänen käännöksensä, kumminkin muoto-opilliseen puoleen katsoen. Muutenkin saa-

tamme sanoa, että hänen käännöksensä kieli on huonoa, jos kohta jotensakin sanarikasta. „Raissan koettelemusten" suomentaja käyttää useinkin hyvin kankeata sekä virheellistä kieltä; myöskin hänen sanavarastonsa on jokseenkin runsas.

Kovien konsonanttien pehmentämisessä me emme huomaa mitään tarkkoja sääntöjä noudatettavan. Niin kirjoittaa A. O. F. esim.: *jälellä, oljissa, pelvotta, unohtatte, satuloijakseen.* Hra Friman tahtoo noudattaa Agricolan tapaa siinä, että hän pehmentää *t*:n *l*:n perästä myös *d*:ksi, esim. *mukaildusta, turmeldusta.* Muutoin näemme hänen käännöksessään muotoja semmoisia kuin (s. 4) *suvet* (= sudet), *murtau'ut, huudahdus* ja *huudahtus, peljästyy, hylätty.* Hra Lepän kirjoitustapa tässä katsannossa ei ole vähääkään säännöllisempi; muutamat esimerkit riittänevät sitä todistamaan: *pu'uissansa, ijälläsi, aian* (aika), *piijallensa, peljätä, pelättävä, kauan, kauvan.* Tässä mainitut virheet ovat sitä laatua, että helposti olisi voinut poistaa ne, jos olisi noudatettu niitä sääntöjä, jotka tapaamme meidän suomalaisista kieliopeistamme.

Nominien taivutuksessa hra Friman ei noudata ollenkaan suurempaa huolta ja tarkkuutta kuin kovia konsonantteja pehmentäessään. Säännöllisten muotojen rinnalla ilmestyy *pluraalin genitiivissä* myös: *hampaiten, jalkoni* (= jalkojeni), *pl:n partitiivissa: poskija* ja *valkosia käsivarsija* (s. 32), *huvija, kivijä* Sivulla 106 on *kuin* poissa, vaikk'ei sanaa, joka on vertaavassa partitiivissa, ole mainittu: avut eivät saattaneet olla *suuremmat teidän* (sc. avujanne). Samaa kirjavuutta huomaamme plur:n illatiivissa, jonka päätteinä suomentaja käyttää: *-sin* (tav.), *-siin* (joskus), *-hin* (kerran): *vaatteisin, vaatteisiinsa, kauneihin. Essiivin* muodoista mainitsemme: *äänetöinä* ja *äänetönnä, luona* ja *luonna. Abessiivin* päätteenä ilmestyy tavallisesti *-ta*, joskus *-tta. Komitatiivi* on joskus suffiksittakin, esim. (s. 83) sulkee hän pienen ikkunan päivän paahtamine *lasine* ja - - ruutu*pieline.* Emme ota varmaan sanoaksemme, ovatko kaikki nämät virheet huolettomuudesta tai tietämättömyydestä kirjaan joutuneet vai lienevätkö ne luettavat painovirheitten joukkoon, joita kirja vilisee. Myöskin hra A. O. F. käyttää plur:n illatiivin päätteinä sekä *-siin* että *-sin: huoneisiinsa* ja *valjaisiin, askareisini.* „Rais. koet:ssa" olemme havainneet parissa paikassa *-siin*, muutoin *-sin.*

Pronominien alalta mainittakoon, että hra Friman jättää pois melkein aina kolmannen persoonan *suffiksin*, kun tällä on vastaavan pronominin genitiivi määrääjänä, esim.: heidän jäätyneesen *partaan*, hra. A. O. F. tekee usein samaten, esim.: hänen makuu*kamariin*, heidän *välillä*, Rais. koet:ssa huomaamme suffiksin puutteen vaan participaali-järjestelmissä, esim.: kotia *tultua* meni R. Onhan tämmöisissä tapauksissa otettu tavaksi käyttää suffiksia personaalisen pronominin ohessa. Kolmannen persoonan pronominin genitiivi on usein jätetty pois, vaikka suffiksi ei tarkoita lauseen loogillista subjektia. „Rais. koet:ssa" mainitsemme suuresta joukosta vaan pari esimerkkiä: häntä kymmenen tuhatta ihmistä saattoi *erotessansa*" (s. 19) joka lause tekee ajatuksen aivan vääräksi; (s. 5) ilman häntä ja *ystävättäriänsä* (= *hänen y.*). Hra Friman'in käännöksestä otamme seuraavat: *ratsunsa* (= hänen r.) kavioiden kopinaa ei kuulu (s. 155); hänelle sen anteeksi antaa korkea *ikänsä.*

Verbien taivuttamisessa hra Friman menettelee yhtä huolettomasti kuin nominienkin. Presensin pluraalin kolmannessa persoonassa ilmestyy useinkin pitkä vokaali päätteen edessä supistumattomissakin verbeissä, esim. *peittäävät, leikkiivät.* Samanlaatuista pidennystä tavataan muutamissa muissakin verbin muodoissa, esim. *valaistaakseen, ohjataakseen, kantaaneet.*

Kaikissa näissä käännöksissä tapaamme *kieltosanan adverbisesti* käytettynä, vaikka kaikki Suomen kieltä tuntevat varsin hyvin tietävät, että kielemme käyttää verbiä kieltosanana. Niin esim.: „Minä olen kirjottanut monesti" „Mutta *ei* (= ette) Schermanille" (s. 7). — Sinua minä rakastan *eikä* (= enkä) häntä (s. 95); Nais. Haam. (s. 16): tekisinkö viisaasti vai *ei;* John J:n h. (18): en tahdo häiritä teitä *eikä* tuota herraa; Ja se tulee k.: jos tunnet... jos *ei* (= et); *ei* pelätä (58). Raiss. k:ssa: *ei* löytää = olla löytämättä.

Objektin käyttäminen tekee suurta haittaa suomentajille, jotka eivät perinpohjin ole tutustuneet kansan kieleen. Niin hra A. O. F. asettaa kokonaisobjektin usein partitiiviin, esim.: pahe oli saanut *häntä* valtoihinsa kokonaan; on vapauttanut *Ambrosea;* minä en tavannut yhtä naista vaan *kahta*. Päinvastoin hän useasti asettaa kieltävän lauseen objektin akkusatiiviin, esim.: en tahdo kääntää *huomion;* joll'ei Silas olisi saanut *puukon*. Myöskin hra Friman tekee paljon objektivirheitä, esim.: on ollut tapana kulettaa *kiitosuhrin* (lue: kiitosuhri); ett'et ole voinut repiä *ne siteet*. Hra Leppä käyttää objektisijoja ylipäänsä oikein; joitakuita on kuitenkin pujahtanut käännökseen, esim. kenellä on järkeä myrkyttää *toisen* (lue: toinen).

Paikallissijojen käyttämisestä mainittakoon vaan seuraavat virheet. Nais. H:sta: menin portille tallin *takana* (lue: taakse); laskien pois kortit *pelissä* (oik. pelistä); (John J:n h.): asian-ajaja *suurella harjoituksella* (s. o. tottunut); minä annoin miehen *kiiltävillä ruskeilla silmillä puhua* ensin (puhe on ruskeasilmäisestä miehestä eikä hänen silmillä-puhumisestansa). Tämänlaatuisia virheitä näissä kirjoissa ilmestyy isossa määrässä. Myöskin hrat Friman ja Leppä käyttävät virheellisesti paikallissijoja nominien määräsanoina. Edellisen käännöksestä, jossa ne harvoin ilmestyvät, mainitsemme: sytyttää tulisoiton *lampussa* (oik. lamppuun), jälkimmäinen kirjoittaa esim. näin: ääni kuului *lähellä* (oik. läheltä), jäi olemaan *majassa* (lue: majaan). Leonardasta olemme tavanneet: „lääkepullo *punaisella etiketillä* (= punainen etiketti kyljessä). Väärin käyttää A. O. F. komitatiivia lauseessa: syntyi keskustelu arkihuoneessa *paljaine seinineen*. Komitatiivi ei määrää muita lauseen sanoja kuin subjektia tai objektia. — *Määrättyä aikaa* ilmoittaa hra A. O. F. usein nominatiivillä essiivin asemasta, esim. synnyin *ensi päivä* maalisk.; 28 *päivä* helmik. pyysi englantilainen. —

Myöskin *infinitiivi-* ja *participiaali-järjestelmissä* tekee hra A. O. F. virheitä semmoisia kuin: kuulen *Fairbank* (= Fairbankin) huutavan; tiedän teidän olevan *syytön* (= syyttömän); suostuimme *käyttää* (lue: käyttämään) päivän. Hra Friman'in käännöksestä otamme seuraavat esimerkit: ovat ylpeät *tiedosta kuuluvansa* liittoon (lyhennettyjä *että*-lauseita käytetään vaan *verbein* jälkeen, jotka merkitsevät huomaamista, ajattelemista, lausumista); on lakannut *näyttää* (lue: näyttämästä). „Rais. k:ssa“ tapaamme *että*-konjunktioonin infinitiivin kanssa: „se ei ollut hyvä keino tuo *että nostaa*“.

Silloinkin kun *Te*-sanalla tarkoitetaan *yhtä* henkilöä, hra Friman asettaa predikaatinsanana olevan particiipin pluraaliin, vaikka yleisesti tavaksi on otettu tällöin käyttää singulaaria, esim.: olettekos *kivettyneet* (lue: kivettynyt). Väärin hra Leppäkin käyttää pluraalia, kun komitatiivi määrää subjektia, esim.: Porow *tyttärineen astuivat* (oik. astui).

Kirjoitustapa on muissa käännöksissä, paitse Leonardassa, varsin kirjava. Niin kirjoittaa esim. A. O. F.: *takasin, takaisin;* hyvä*sydämmisin, sydäminen*; *peloittaa, pelottaa;* hra Leppä: *valosa, valoisa; erottaa, eroittaa*. Liitännäisten sanain kirjoittamistavasta saamme hyvän esimerkin Nais. H:sta yhdestä ainoasta lauseesta (s. 9): „*Vaalean harmaat* silmät, — — vasen *silmä-lauta* hiukan *alaspainuneena, pellavan karvainen* tukka, *kullankeltaiseen* vivahtava — — valkoiset *käsivarret* lyhyellä *iho-karvalla*. - - *naisperkele*“. Tämmöiset virheet eivät suorastaan loukkaa kieltä, mutta osoittavat, ett'ei suomentaja ole edes koettanut noudattaa minkäänlaisia sääntöjä. — *Lainasanojen* oikeinkirjoittamisessa vallitsee kirjakielessämme yleensä suuri hämmekki. Saavuttaaksemme tässä asiassa johdonmukaisuutta äänilakeja polkematta, meillä on mielestämme vaan yksi keino, se, että koetamme noudattaa *foneetillista* (äänenmukaista) kirjoitustapaa. Myönnämme mielellämme, että löytyy kohtia, jotka panevat arvelemaan, missä muodossa lainasana oikeastaan on ilmestyvä kieleemme, mutta ainakin *sidetavu* on kirjoitettava niin, että se voi taipua Suomen kielen sääntöjen mukaan. Me emme siis voi hyväksyä yllämainituissa käännöksissä löytyviä muotoja semmoisia kuin: *kandidati,*

musiki, magneeti, minuuti, vaan tahdomme ne kirjoitettaviksi: *kandidaatti, musiikki, magneetti* (maneetti), *minuutti*.

Panemme lopuksi vielä muutamia esimerkkejä „vapaista“ suomennoksista. Hra Friman': „äidin tuskahuudon nälkäisen lapsensa *yli*“; „hiuskarvan *päälle* teidän näköinen“;... „että hänen sydämensä ikäänkuin *nuorattaisiin*“. Kuinka ymmärrät seuraavat lauseet?: „Ne ovat... hehkumalliset kasvot... viisaine silmineen *harmaiden, tuuheiden kulmakarvojen*“. „Kuinka hyvin tunnen itseni täällä!“ Herra Leppä: „joka oli *vähällä naurulla* tukahuttaa“; astuskellen laattialla *liikutettuna edestakaisin*“; „jonka seuraa naisväki karttoi *mitä sen voidessaan*“.

Emme tahdo pitkittää tätä virheitten luetteloa. Toivomme vaan, että ne, jotka ottavat suomeksi kääntääksensä vieraskielisen kirjallisuuden tuotteita, suorittaisivat tehtävänsä suuremmalla huolella kuin hrat A. O. F., Friman ja Leppä ja siten todellakin rikastuttaisivat kansallista kirjallisuuttamme.

Lukijalle. Usealta taholta on kysytty, miks'eivät Valvojan toimittajat julkaise nimiänsä kirjoitusten alle. Tämän johdosta pyydämme saada huomauttaa, että juuri kirjoitusten nimettömyys vastaa niiden syntymistapaan. Kaikista tärkeämmistä kysymyksistä, jotka otamme puheeksi, koetamme ainakin pääkohdissa ensin saavuttaa yhteisen vakuutuksen, ja se, joka sitten asiasta kirjoittaa, saattaa siis välisti yhtä vähän pitää kirjoitusta omanansa kuin esim. komitean mietintö on ainoastaan sen jäsenen tekemä, joka on sihteerinä ollut. Myöskin arvostelut ja muut pienemmät kirjoitukset syntyvät usein kahden tahi useamman toimittajan yhdysvaikutuksesta. Sitä vastaan myönnämme kernaasti, että esim. „Suursaaren kuvaelmièn“ alla tekijän nimi saattaa olla paikallansa.

Toisessakin kohden se tapa, jota me noudatamme, lienee hyödyllinen. Meidän riitaisessa maassamme käy näet usein niin, että sanomalehtikiistassa asia unohtuu ja puhutaan sitä enemmän vastustajan persoonasta. Siinä kohden on muutamilla Valvojan toimittajista vereksiä muistoja. Tietysti sen, joka kirjoittaa yleisölle, täytyy tottua semmoisia hyökkäyksiä kärsimään. Vaan vaikk'emme niitä omasta puolestamme arostele, niin katsomme kuitenkin sanomakirjallisuudellemme suotavaksi, että annetaan niin vähän aihetta kuin mahdollista tuollaiseen usein raakamaiseen menetystapaan, ja että siis tämän kirjallisuuden sissit, kun he tahtovat persoonallisesti loukata, ovat pakotetut tyytymään hämäriin salaviittauksiin.

Uusien kirjain luettelo.

Beecher-Stowe, Harriet. Lukinverkkoja, eli Pieniä tomupiiloja, jotka kotionneamme haittaavat. „The Chimney Cornerin“ mukaan suomentanut —y—n. (Kaunokirjallisuutta ulosann. G. W. Edlundin kust:lla IX.) Helsingissä G. W. Edlund 1880. Hinta 75 p.

Bergstrand, E. E. Muutamia lyhykäisiä tietoja herrain Schaffhorstin ja K:nin tehtaassa Pietarissa höyryllä valmistetuista Luujauhoista ja niillä lannoittamisesta, jotka yksinään saivat korkeimman palkinnon 14:ssä yleisessä maanviljelyskokouksessa Norrköpingissä 1876. Ruotsin ja Suomen maanviljelijäin hyödyksi kirjoittanut Prof. E. E. Bergstrand Tukholmassa ja ulosantanut L. Schröder Turussa.

Blåfield, K. J. O. Tampereen kaupungin vuosikirja. Ensimäinen vuosikerta 1881. Tampereella.

Enkvist, Ludv. Pikakirjoittaja. Suomalaisia pikakirjoitusharjoituksia, Gabelsberger-Neovius'en järjestelmän mukaan. Helsingissä kivipainoyhtiön painama 1880. Toimittaja.

Feuillet, O. Jalon nuorukaisen elämän vaiheet. Näytelmä viidessä näytöksessä jaettuna seitsemään kuvaelmaan. Suomennos alkukielestä. Hämeenlinnassa Hämäläisen kirjapainossa.

Keinänen, S. A. Helppoja harjoitelmia käsivaralla piirustamiseen vasta alkaville kouluissa ja kodissa. IV:s vihko. Helsingissä, G. W. Edlund. Hinta 30 p.

Nordenskiöld, A. E. Vegan matka Asian ja Europan ympäri, ynnä historiallinen katsahdus edellisiin pitkin vanhan mailman pohjoisrannikkoa tehtyihin löytöretkiin. Suomennos. Ensimäinen vihko. Viipurissa, N. A. Zilliacus'en kirjapainossa. Viipurin Suom. kirjallisuus-seuran kustantama. 80 siv. 8:o. Hinta 1 m. 75 p.

Novelleja ja kertomuksia. III. (Anna, kirj. J. Tanskan kielestä suomennettu. — Tanskalainen ja Ruotsalainen. Historiallis-Romantillinen kertomus Blekingestä v. 1564. Suom. Kauno. — Kuningas Kaarlo Yhdeksäs ja Wermlandilainen. Kynäpiirteitä Pehr Tuomaanpojalta. Suom. —k.—e.—n.) Jyväskylässä Weilin ja Göös. Hinta 1 m. 25 p.

Olin, Jaakko. Mietteitä vanhempain velvollisuuksista lapsiansa kohtaan. Viipurissa. Tekijä. Hinta 30 p.

Ronkainen, H. Suomen kielen kielioppi kansakouluin ja yksityisten tarpeeksi. Turun kirjapainon osakeyht. painossa. Tekijän kust.

Sankey, Ira D. Lauluja Karitsan kiitokseksi. Suomensi Olli Wuorinen. Jyväskylässä, Weilin ja Göös'in kirjapainossa ja kustantama. 1881. Viides ja kuudes vihko. Hinta 25 p. viholta.

Snellman, J. W. Kirjoituksia aikakauskirjallisuuden alalla. Suomentanut A. Meurman. Toinen vihko. Helsingissä. Suom. Kirjallis. Seur. kirjapain. kust. Hinta 1 m. 50 p.

Spielhagen, Fr. Hovin Roosa. Suomentanut Aatto S. (Helppohintainen Novelli- ja Romanijakso. II.) Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon kustantama. 90 siv. 8:o. Hinta 1 m. 50 p.

Wallin, O. Yleisen historian oppikirja kansakouluja varten. Jyväskylässä. Toimittaja. Hinta 1 m. 25 p.

Huom. Toimituksen on täytynyt, painoylihallituksen päätöstä noudattaen, poistaa tästä numerosta Kirje Helsingistä. Odotimme toista vuorokautta tätä päätöstä, ja siinä syy numeron viipymiseen.

VALVOJA

ilmestyy v. 1881 kahdesti kuukaudessa, 1 ja 15 päivänä, useimmiten 24 sivun suuruisena, ja on koko vuosikerrassa vähintäin 30 painoarkkia 8-taitteista kokoa eli yhteensä 480 sivua (960 palstoa). Kesäaikana annetaan kaksoisnumeroita, kukin suuruudeltaan ainakin 2 arkkia.

Lehti on sisältävä kirjoituksia Suomen ja ulkomaan valtiollisesta ja yhteiskunnallisesta elämästä, arvosteluja ja esityksiä oman maan ja ulkomaankin kirjallisuudesta, yleisesti tajuttavia kuvauksia tieteitten alalta, katsahduksia sanoma- ja aikakauslehti-kirjallisuuteen, Helsingin kirjeitä päivän tärkeimmistä tapauksista, uusien kirjain luetteloita y. m. s.

Suomen kielen puhtautta kirjakielenä koettaa lehti tarkasti valvoa, ja on professori A. E. **Ahlqvist** siinä kohden luvannut toimitukselle vakinaista apuansa.

Arvollista myötävaikutustansa ovat niin ikään luvanneet herrat **E. Aspelin, O. Donner, Arvid Genetz, B. F. Godenhjelm, Edv. Hjelt, K. Hällstén, Yrjö Koskinen, J. Krohn, J. A. Palmén, F. Perander, Th. Rein** ja **A. F. Sundell** y. m.

Lehteä tilataan Helsingissä G. W. Edlund'in, Wasenius'en ja C. F. Wickström'in kirjakaupoissa ja maaseudulla postikonttoreissa tahi suoraan toimitukselta. Helsingissä tuodaan lehti tilaajien kotiin.

Hinta on sekä Helsingissä että maaseudulla 12 **Suomen markkaa** koko vuosikerralta ja 6 **Sm. 50 p.** puolelta vuodelta, kaikki postimaksut siihen luettuina.

Venäjällä on hinta koko vuodelta 5 ruplaa, ja puolelta vuodelta 2 ruplaa 75 kopeekkaa.

J. R. Danielson. ***E. G. Palmén.*** ***V. Porkka.***
Vastaava toimittaja.

O. E. Tudeer. ***V. Vasenius.***

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 6. Helsingissä, 15 p. Maaliskuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

ALEKSANTERI II.

Veri hyytyy, ajatus seisahtuu. Kauhun sanoma on tullut: salamurhaajien mieliteko on vihdoin toteutunut. Aleksanteri II, Venäjän Keisari, Suomen Suuriruhtinas, on surmattu omassa pääkaupungissaan, oman kansansa keskellä.

Uudelleen, ja yhä uudelleen väijyi tämä kohtalo Venäjän ja Suomen ruhtinasta. Nevan, niinkuin Seine'nkin rannalla murhamiehet laukaisivat häntä vastaan aseensa, rautatien, jolla hän kulki, räjähdyttivät he rikki, keisarinlinnankin muurit panivat he surmayrityksillään väräjämään. Joka kerta tätä ennen levisi riemusanoma ruhtinaan pelastuksesta; — nyt onnistui musta petos, viikatemies suostui niittämään keisarin pois.

Kuka saattaa arvata tämän tapauksen seurauksia Venäjällä? Ja kuka saattaa tätä nykyä määrätä vainajan merkityksen Venäjän aikakirjoissa? Sen vaan tiedämme, että hän niissä alkaa uuden, tärkeän ajanjakson. Miljoonien vapauttajana hän on avannut kansallensa uuden uran, täyttänyt ehdon, jota ilman se oli häviöön tuomittu. Hän lahjoitti kansallensa elämän, se antoi hänelle — kuoleman.

Suomessakin Aleksanteri II oli kahleiden katkaisija, elämän antaja. Tosin hän ei meidän maassamme tavannut orjuuden ijestä murrettavana. Mutta elämää ja edistystä vaikeuttivat täälläkin lukemattomat esteet. Näitä on vielä nytkin useita ja on kovia, mutta sortunutkin mieli käy keveämmäksi verratessa nykyisyyttä itämaisen sodan aikoihin. Taloudellisella alalla vallitsi synkkä toimettomuus. Kulkuneuvot olivat mitättömiä, pankkilaitos kehkeytymätön ja Venäjän ala-arvoinen raha piti Suomen varallisuuden kokonaan epävarmalla kannalla. Valtioelämässä oli kamala hiljaisuus, edustuskunnan oikeudet näyttivät unohtuneen. Henkisiä toimia jähmennytti vuoden 1850:n kieliasetus. Kansan

enemmistö oli estetty sivistykseen kohoamasta, omassa kotimaassaan oli se tuomittu virumaan raakuuden helmassa. Mutta talvea seurasi kevät. Niinkuin maaliskuun aurinko nyt on peittynyt uhkaaviin pilviin, niin pilkoitti se kuusikolmatta vuotta sitten heleänä ja lämmittävänä pilvien raoista. Virvoittava, vapauttava tuulonen puhalteli läpi Suomen maiden, nietokset sulivat, nuori, kansan lempimä ruhtinas kehoitti toivoon ja touon tekoon. Nyt on meillä rautateitä, on oma raha, on kansakoululaitos, on vuoden 1863:n kieliasetus ja on perustuslaillisuuden pohja ja kulmakivi: valtiopäivät. Nyt on meillä alku kansalliseén sotaväkeen: isänmaan kutsua noudattaen astuvat Suomen nuorukaiset piakkoin asevelvollisina sen riveihin.

Aleksanteri II oli Suomen kansalle verrattoman rakas. Jokaisen suomalaisen rinnassa hänen nimensä herätti ja herättää lämpimiä tunteita. Suomen parasta hän harrasti, meidän maatamme ja kansaamme kohtaan hän osoitti hellyyttä, ja sentähden tämä kansa puolestansa kiintyi häneen sydämen rakkaudella. Silloinkin kuin takatalvi uhkasi ihania kevätkukkia ja moni harras toivo raukesi tyhjään, silloinkin jäi katkeruus keisaria vastaan kauas suomalaisten mielistä. Eihän kukaan hänen tarkoitustensa puhtautta epäillyt. Kansa on tunnustanut todeksi sen arvelun, jonka keisari v. 1863 valtiopäiväin avauksessa lausui: ett'ei mikään hänen toimistaan ole häirinnyt hänen ja hänen suomalaisten alamaistensa keskinäistä väliä. Kuinka täydellisesti Aleksanteri II luotti suomalaisiinsa, sen hän useasti osoitti. Pian ei suinkaan maassamme unohdu, mitenkä keisarillinen perhe käydessään v. 1876 meidän ensimmäisessä teollisuusnäyttelyssämme esiytyi tavalla, joka Venäjällä lienee kokonaan outoa.

Tämä jalo hallitsija on nyt poissa. Ollen kansansa ikimuistettava hyväntekijä, hän kuitenkin murhattiin ja kaatui entisaikojen sovitusuhrina. Ennenkuin Venäjän uudistus oli päättynyt, kääntyi vuosisatojen kokoama siveellinen ja valtiollinen turmelus sitä miestä vastaan, joka uskalsi muutosta ajatella. Itse syyttömänä valtion ja yhteiskunnan mätätautiin, joutui hän sen saaliiksi, kun hillitseminen kävi hänelle mahdottomaksi.

Aleksanteri II:sen elämä on syvästi traagillinen. Hän peri hallituksen äärettömän laajassa, mutta samalla lahonneessa valtakunnassa; entistä järjestelmää oli hänen mahdoton noudattaa, mutta joka askel parempaan päin irroitti riettaita henkiä, jotka uhkasivat hänen työlleen turmiota. Taistelussa niitä vastaan murtuivat keisarin voimat ja nyt on hän joutunut niiden uhriksi.

Aleksanteri II ei ollut niitä historian sankareja, jotka rautaisella lujuudella toteuttavat tarkoituksensa. Mutta hän kuului kieltämättä historian jaloimpien henkilöiden, ihmiskunnan marttyyrien joukkoon. Hän on mainittava Aabraham Lincoln'in rinnalla.

Kadonneitten sukupolvien kärsimyksen historiasta ulottui vielä äskettäin keskelle 19:nen vuosisadan sivistynyttä maailmaa hirveä jäännös. Orjuuden kirous liiteli kaukana lännessä yli Amerikan sokuri- ja pumpulimaiden ja etäällä idässä yli Venäjän vehnävainioiden. Ihmiskunta ymmärsi, että tämä tahra oli poistettava, mutta niin vahva oli pahan valta, että joka siihen koski oli kadotettu, vaikka hän voittikin. Amerikassa halpa mökkiläinen, puunhak-

kaaja Lincoln ryhtyi tähän taisteluun. Hän voitti, mutta voiton hetkenä saavutti hänet salamurhaajan laukaus. Venäjällä kohotti maailman mahtavin valtias ihmisyyden lippua samassa taistelussa. Hänkin voitti — ja hänkin osti verellänsä kansansa vapauden. Kohtalon pyörät ruhjovat allensa jaloimmatkin, alhaiset, ylhäiset.

Keisari Aleksanteri II:sen haudalla suree Suomen, suree Venäjän kansa. Ja kaukaa valtakunnan rajojen ulkopuolelta, kaikista maailman osista kääntyvät ihmisten ajatukset hartaalla osanotolla mahtavan ruhtinaan onnettomaan kohtaloon. Mutta kiitollisuuden ja säälin tunteihin yhtyy katkera häpeä, inho ja kauhu murhaajajoukkoa ajatellessa.

Nauttikoon jalo vainaja rauhaa kauan kaivattua! Ja tuottakoon hänen odottamaton kuolemansa siunatuita hedelmiä! Saattakoon se hairaantuneet kansanainekset luopumaan heidän kamottavista hankkeistaan! Kuinka käyneekin, miksi Venäjän ja Suomen kansojen kohtalo muuttuneekin, ylistettynä, siunattuna sukupolvesta sukupolveen on elävä **Vapauttaja-keisarin** muisto.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran 50:nen vuosipäivän johdosta.

I.

„Koittaapi päivä, loppuun käy,
Monesta jälkeä ei näy
Kun kulunut on suotta,
Vaan tää jäi mulle muistohon",

niin Maamme runoilija laulaa yhdessä kauniimmista Stooli-tarinoistaan; niinpä mekin voimme lausua, katsellessamme 1820- ja 1830-lukujen muistoja. Ani harva tämän synkän ajanjakson päivistä on jättänyt mainittavaa jälkeäkään. Vaan yksi päivä kuitenkin on Suomen kansan muistoon jäänyt siinä määrässä, ett'ei se ikinä unohdu, niin kauan kuin vielä valistusta, vapautta harrastava kansa viljelee armaan Suomemme saloja, kankahia. Ja tämä on *16 päivä Maaliskuutav. 1831*, joka on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran syntymäpäivänä pidettävä.

Tavallista hartaammin muistelemme tällä hetkellä niitä miehiä, jotka perustamalla tämän seuran loivat kiveäkin kestävämmän muistopatsaan sen ajan miesten isänmaan rakkaudelle ja kansallisille pyrinnöille. Useammat heistä ovat jo inhimilliselle katoavaisuudelle suorittaneet velkansa, mutta Manalaan menemättä on vielä kuusi kunnioitettua vanhusta, niitten joukossa sekin, joka innokkaammin, pontevammin kuin kukaan muu on Suomen kirjallisuuden asiaa edistänyt, — Kalevalan, Kantelettaren, Loitsurunojen, Sananlaskujen, Arvoitusten mainehikas kokoilija ja järjestäjä, *Elias Lönnrot.* Seuran muut nykyään vielä elossa olevat perustajat ovat: professori *Niilo Abraham Gyldén*, tohtori *Volmar Styrbjörn Schildt*, (kirjailijanimi *Kilpinen*), vuorineuvos *Kustavi Laurell*, piispa *Robert Valentin Frosterus* ja entinen yliopiston kamreeri *Aadolf Vilhelm Wegelius.*

Mutta poissa ovat muut perustajat, — poissa ruumiillisesti, vaikka jalot vainajat kyllä elävät Suomen kansan kiitollisessa sydämessä puolen vuosisadan muistoa viettäissä. Kaikkein ensimmäiseksi uhrikseen vei Tuoni v. 1838 *Kaarle Niklas Keckman'in*, joka oli Suomen kielen lehtori sekä kirjallisuuden seuran innokkaimpia perustajia ja edistäjiä. Hänen rinnallaan muistuu mieleemme jalosydäminen, vilpitön *Gabriel Rein*, † 1867, dosentti, sittemmin professori, „Suomen muistoin suosija, vaiheitten valaisija", kauan

aikaa seuran puheenjohtaja, sen uskollisimpia palvelijoita. Kaikkein ensinnä lienee varsinaisen kirjallisuuden seuran perustamiseen kehoittanut lahjakas, innostunut isänmaan ystävä *Martti Juhana Lindforss*, silloin lääketieteen kandidaatti, † 1869 piirilääkärinä. Lehtori Keckman'in luona pidetyssä ensimmäisessä valmistavassa kokouksessa 16 päivänä Helmikuuta 1831 olivat näitten sekä *Lönnrot'in* ja *Gyldén'in* kanssa saapuvilla seuraavat tieteen ja sivistyksen harrastajat: *Juhana Jaakko Nordström*, † 1874, valtiotieteen ja lainopin nerokas, vankkumaton tutkija ja selittäjä, vihdoin Ruotsin valtioarkiston hoitaja; *Immanuel Ilmoni*, † 1856 professorina, hehkuva runoilijaluonne, joka mahtavan kuvitusvoimansa avulla pyrki lääketieteen syvimpiä salaisuuksia tuntemaan; vaatimaton, tuntehikas *Pentti Olavi Lille*, † 1875 professorina, läpi elämänsä useampain tämän polven etevimpäin miesten uskollinen, altis ystävä; dosentti, sittemmin professori *Jaakko Algot Gadolin*, † 1848; rehtori, vihdoin kirkkoherra *Arndt Gerhard Lindforss*, † 1850; maisteri, vihdoin kirkkoherra *Kaarle Henrik Ståhlberg*, † 1878, ja maisteri, sittemmin piirilääkäri *Juhana Fredrik Ticklén*, † 1844.

Vaan tähän kahdentoistamiehiseen kantajoukkoon liittyi pian monta muutakin isänmaatansa rakastavaa kansalaista, ja niitäkin on siis perustajiksi luettu. Heistä muistettakoon etupäässä nerokas tutkija *Juhana Jaakko Nervander*, † 1848, runoilijana ja tiedemiehenä paraitten vertainen; *Juhana Gabriel Linsén*, † 1848, kirjallisuuden seuran pyrintöjen harras edistäjä, Rooman kielen verraton tulkitsija meidän yliopistossamme, joko Ciceron uhkuva, soinnukas kaunopuheliaisuus tahi Taciton karkea ja piukka aaterikkaus oli jäljennettävä nuorten tieteenharjoittajien opiksi; *Mattias Akiander*, † 1871 professorina, tuo halvan kodin poika, joka alttiiksi antamuksellaan, väsymättömällä ahkeruudellaan kilvoitteli kuuluisain benediktilais-munkkien kanssa, seuran esimiehenä alttiimpia palvelijoita hänkin. Näitä lähinnä mainittakoot lempeämielinen, vilpitön *Frans Juhana Rabbe*, † 1879, harmaapäisenäkin reippaan nuorukaisen tulisella innolla uusiin yrityksiin taipuva, sekä aina valmis niitä kannattamaan, milloin työllä, milloin varoilla; *Juhana Jaakko Tengström*, † 1858, ahkera historiantutkija sekä filosoofi, jonka koko luonteessakin viisaan maltti kuvautui; *Gabriel Geitlin*, † 1871, oppinut, taitava itämaitten kielten tutkija ja tarkka raamatun suomentaja; *Reinhold von Becker*, ja *Eerik Aleksanteri Ingman*, † † 1858 molemmat professorina, kumpikin tarkka Suomen kielen viljelemisessä, edellinen tienraivaaja suomenkielisen sanomakirjallisuuden alalla sekä tieteellisen suomalaisen kieliopin perustajia; *Haarald Viktor Furuhjelm*, † 1872, kirkollisten ja kouluasiain päällikkö senaatissa sekä kansakoululaitoksen valistunut edistäjä; *Aksel Aadolf Laurell*, † 1852, Suomenmaan etevimpäin pedagoogien joukkoon muistettava; sittemmin arkkipiispaksi joutunut *Eerik Gabriel Melartin*, † 1847, seuran ensimmäinen puheenjohtaja; filosofian professori *Germund Fredrik Aminoff*, † 1876, piirilääkäri *Aadolf Vilhelm Dammert*, † 1858, kirkkoherra *Benjamin Frosterus*, † 1856, ja vuorimestari *Fredrik Tengström*, † 1871. Perustajien joukkoon on kirjallisuuden seura vihdoin lukenut esittelijäsihteerin *Kaarle Samuel Forsman'in*, † 1852, sekä suurimman, jaloimman runoilijan, joka ikinä on Pohjanmaissa syntynyt, *Juhana Ludvig Runeberg'in*, † 1877.

Siinä kantajoukko, joka tukalimmissakin oloissa rohkeni luottaa tulevaisuuteen, jota ei vähinkään osa ollut näkevä to-

teutuvaksi. Ja heidän jalo rohkeutensa kantoi hedelmiä; kaikkialta tuli jäseniä tähän isänmaallisista isänmaallisimpaan seuraan; milloin tieteen etevimpäin edusmiesten joukosta, milloin kansan syvistä riveistä. *Juhana Vilhelm Snellman*, *Mattias Aleksanteri Castrén*, *Fredrik Cygnæus*, *Yrjö Koskinen*, monta muuta mainitsematta, ovat seuran ja sen tarkoitusten palvelukseen pyhittäneet voimansa, ja ansaitsevat erittäinkin tällä riemuhetkellä tulla muistetuiksi seuran alttiina edistäjinä.

Ja mitä on suomalaisen kirjallisuuden seura puolen vuosisadan kuluessa saanut aikaan, joko välittömästi tahi välillisesti? Muistakaamme mimmoiset olot meillä olivat vallitsemassa siihen aikaan, kun Suomen kansa, vast'ikään Ruotsin valtakunnasta eronneena, enemmän kuin koskaan ennen olisi tarvinnut tosikansallista itsetuntoa vasta saavuttamansa valtiollisen itsenäisyyden täytteeksi ja sisällykseksi. Omin silmin näkemiänsä, omin korvin kuulemiansa kertoi tässä kohden tarkka ja luotettava mies puolineljättäkymmentä vuotta sitten seuraavalla tavalla.

Kun näinä aikoina joku ääni vaati Suomen kielen käyttämistä muillakin aloilla kuin yhteiselle kansalle aiotussa kirjallisuudessa, niin semmoiset ehdotukset tehtiin ujosti ja epäillen, eivätkä kuuluneet kauas. Mnemosyne ja Åbo Morgonblad puhuivat rohkeammin siihen suuntaan, vaan se oli melkein huutavan ääni korvessa; isoviisaat luulivat omistavansa korkeampaa älyä ja myhähtelivät säälien näille muka utoopillisille unelmille, joitten toteutumisesta muka ei sopinut muuta kuin haaveksia. Ihan mahdottomana pitivät he sen toiveen, että suomeksikin voisi syntyä kirjallisuus, jommoista sopii sivistyneeltä kansalta vaatia, ja kun joku Suomen sorean kielen avulla rohkeni kirjailijaksi pyrkiä, niin hän tuskin sai lukijoita, ja kustantaja siis aina kärsi tappion, paitse hartaudenkirjoja painattaessaan.

Tällä lailla Gabriel Rein 1845, avatessaan kirjallisuuden seuran vuosikokousta, kuvaili oloja ennen vuotta 1831, eikä tätä kuvaa voi vähimmässäkään kohdassa liioitelluksi katsoa. Mutta näitäkään vastuksia pelkäämättä ryhdyttiin työhön vielä olemattoman kirjallisuuden hyödyksi. Mikä ensin vaan oli muutamain yksityisten mielipide, se juurtui vähitellen yhä useampain vakuutukseen, tullen viimein koko kasvavan polven pyrinnöksi. Alkuaan kainoina toivomuksina lausutut tarkoitukset myönnettiin yhä yleisemmin olevan Suomen kansan elinehtoja; toiveitten kaukaa kuumoittava tähti muuttui auringoksi, joka loistaen, lämmittäen, yhä viljemmältä kasvoi toukoa suomalaisen kirjallisuuden uudismaassa.

Näennäisesti ulkopuolella Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vaikutusalaa, itse asiassa samaa suuntaa käyden ja mitä hartaimmassa liitossa seuran pyrintöjen kanssa Suomen kansan etevimmät miehet tekivät työtä: runoilijana Juhana Ludvig Runeberg, filosoofina, sanomalehtikirjoittajana, yhteiskunnallisen vapauden ja kansallisen kehityksen järkähtämättömänä puolustajana Juhana Vilhelm Snellman vaikuttivat, herättäen ruotsinpukuisilla sanoillaan torkuksista vallassäädyn, joka melkein oli unhottanut olevansa suomalainen, ja Fredrik Cygnæus, Lauri Stenbäck, Sakari Topelius y. m. käyvät niitten jälkiä. Mutta vielä suoranaisemmin edistäen suomalaista kirjallisuutta muut kansallishengen innostuttajat tekivät työtänsä. Elias Lönnrot kokoilee kansanrunoutemme ikiihailtavia helmiä, Mattias Aleksanteri Castrén isänmaan palveluksessa uhraa henkensä, käyden Siperian kolkoilla aroilla Suomen kansan kehtoa etsimässä, eikä Suomi ehdi suoda hänelle muuta kuin

ikuisen kiitollisuutensa ja siunatun haudan. Verrattomalla tarkkuudella Fredrik Vilhelm Pipping kokoilee vanhemman suomalaisen kirjallisuuden tuotteita; Uno Cygnæus laskee kansakoululaitoksemme peruskivet, katsoen vuosisatojen tehtäviin ja tarpeihin enemmän kuin hetken vastuksiin; Yrjö Koskinen kirjoittaa Suomen kansan historian sekä johtaa innolla ja menestyksellä kirjallisuuden seuran yhä laajenevaa toimintoa; August Ahlqvist tutkii suomalaisten kielten lakeja, säihkyttelee Säkeniään tulevain runoilijain osviitaksi; Kaarlo Bergbom perustaa kansallisteaatterin, saattaen sillä monta ennen tuntematonta kykyä loistavaan maineesen. Yhdessä tai toisessa asiassa nämä rauhallisten urotöitten sankarit ovat keskenään olleet eri mieltä, mutta pääasiassa yksimielisiä; heidän harrastustensa yhtäpitäväisyyden rinnalla jälkimaailma ei tule huomaamaankaan pienenläntiä eripuraisuuksia, jotka ovat olleet katoavaa laatua. Ja kasvava polvi yhä lukuisammissa parvissa, yhä suuremmalla innolla pyrkii näitten esimerkkiä noudattamaan.

Silloinkin, kun tässä viittaamalla mainitut työt näkyvät olleen ulkopuolella suomalaisen kirjallisuuden vainioita, on se ajatus, jonka palvelijaksi kirjallisuuden seura on itsensä pyhittänyt, ollut elähyttäjänä niinkuin myös kaikki etevimmät kansalaiset ovat katsoneet kunniakseen kuulua kirjallisuuden seuran jäsenten lukuun. Ja senpä tähden voimmekin sanoa, että kansallisten pyrintöjen sydämenä, ahjona on aina ollut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Porthan'in kuolinpäivän se on ottanut vuosipäiväkseen, syystä, että se tahtoo kaikille haaroille jatkaa hänen jaloa, monenpuolista työtään. Ja samoin kuin Porthan oli aikakautensa edustaja, ei ainoastaan sillä, mitä hän itse sai aikaan, vaan myös sen vaikutuksen kautta, jonka hänen opetuksensa teki nousevaan polveen, samoin on myös Kirjallisuuden Seura ladun hiihtäjänä, latvan taittajana määrännyt suunnan, jota muut kotimaisen sivistyksen harrastajat ovat käyneet ja yhä käyvät. Kaksi muuta kirjallisuuden seuraa on astunut sen jälkiä; Historiallinen Seura, Muinaismuisto-Yhdistys ja Kansanvalistus-Seura ovat ottaneet viljelläksensä eri osia sitä alaa, jota Kirjallisuuden seura ensin perkkasi, puhumattakaan yksityisten yhä enenevästä vaikutuksesta kansallisen kehityksen palveluksessa, eikä työtä sittenkään keltään puutu. Tosiaankin: tehden työt leviävät, tekemättä soukistuvat.

Eikä se aika, jota Seuran perustajat ainoastaan saattoivat aavistaa, enää piile pilvien takana; syntynyt se on ja syntymässä Suomen poikien povissa, sydämissä neitosien. Harras työ on kantanut hedelmänsä, siemenet ovat itäneet; päivä päivältä näemme selvemmin, kuinka Suomen suomalaisuus

Sydämestä syttyy sydämehen,
Mielestä menevi toiseen mieleen,
Kunne yksi toivo, yksi tunne,
Sydämessä kaiken kansan sykkää.

II.

Vaan niistä voitoista, jotka valistuksen ja sivistyksen harrastus meidän aikoinamme on voittanut, ajatuksemme liitävät puolineljättä vuosisataa takaisin menneihin aikoihin, niihin aikoihin asti, jolloin tämä nykyään uhkeasti karttuva kirjallisuus kasvoi ensimmäiset heikot oraansa. Näitä ensimmäisiä ponnistuksia emme ikinä saa unhottaa tahi vähäisiksi katsoa, jos kohta niiden tuotteet eivät näytä ylen rikkailta nykyaikaisten rientojen tuloksen rinnalla. Mitkä vastukset ikinä meidän

aikanamme ovatkin olleet voitettavat, — ei sittenkään kukaan ole moista taakkaa kantanut kuin kaikkein ensimmäinen työntekijä tällä alalla, se joka tyhjästä loi suomalaisen kirjallisuuden alun. Ja kun pian vietämme kansallista juhlaa, jommoista meillä ei ennen ole nähty, — kun me ajattelemme, millä tapaa se päivä on tulevankin ajan muistokirjoihin pysyväisesti piirrettävä, niin vastustamatonna esiytyy kysymys: millä Suomen kansa tähän asti on tunnustanut ikuista kiitollisuuttaan *Mikael Agricolaa* kohtaan? Jokohan hetki on tullut ryhtyäksemme entistä tehokkaammin tämän velvollisuuden täyttämiseen?

Agricolan ikuisten ansioitten tunnustaminen varsinaisella muistopatsaalla ei suinkaan ole mikään uusi ajatus. Kuopion hiippakunnan pappeinkokouksessa Elokuussa v. 1864 tämmöinen ehdotus tehtiin, ja silminnähtävästi yritys oli yhteydessä sen isänmaallisen innon kanssa, joka maassa vallitsi Porthan'in silloin valmistumaisillaan olevan kuvapatsaan johdosta. Ehdottaja oli harras isänmaan ystävä, runoteosten taitava suomentaja, tohtori Kaarle Martti Kiljander, Kuopion tuomiokapitulin silloinen notaari, sittemmin kapitulin assessori, rovasti, kunniatohtoriksi vihitty Upsalassa; mutta sanotaan että piispa Frosterus ensinnä, vaikka yksityisesti, oli nostanut asiasta puheen. Mitenkä lieneekään, ehdotus yleensä otettiin riemulla vastaan: pappeinkokoukset suostuivat yksimielisesti tuumaan, ja sittenkun asianomaisilta lupa oli saatu, ryhdyttiin koko maassa v. 1865 ja 1866 rahankeräyksiin. Jo vuonna 1864 eräs ylioppilas-osakunta määräsi, että sen samaan aikaan ilmestyvän Album'in mahdollisesti tuottamat tulot olivat jätettävät Agricolan muistopatsaan rahastoon; samaa kuuluu sittemmin toinenkin ylioppilaskunta aprikoineen; jälkeenpäin on monilta haaroilta annettu varoja samaa tarkoitusta varten, suureksi osaksi lukukinkereillä koottuja. Mikäli me olemme saaneet tietoja nykyään löytyvistä Agricola-rahastoista, niin ne tällä haavaa korkoineen tekevät yhteensä noin 17,000 Suomen markkaa, joista 14,500 markkaa, kaikista osista meidän maatamme koottu, on Turun tuomiokapitulin, 1,500 markkaa Suomalaisen kirjallisuuden seuran ja 650 markkaa Viipurin kirjallisuusseuran huostassa.

Tämä kaikki epäilemättä on hyvä alku, mutta alussahan yritys sittenkin vielä on; muistakaamme, että Porthan'in kuvapatsaan kustannukset nousivat 54,318 Suomen markkaan. Sen lisäksi muistettakoon, että rahankeräykset viime aikoina ovat käyneet hyvin hitaasti; siitä päättäen yritys vielä kauan jäisi kitumaan, ell'ei uudestaan ryhdytä toimeen. Mutta toimeen on ryhtyminen. Vuosituhanneksen kolmannes osa on jo kulunut, siitä kuin Agricola sai viimeisen leposijansa äitikultansa poveen; vielä kauemman aikaa on Suomen kansa nauttinut hänen työnsä hedelmiä, hartaasti lukien omalla kielellään Jumalan sanaa. Onpa siis totta tosiaankin se aika jo käsissä, jolloin tämän miehen ansiot näkyvästikin ovat tunnustettavat sillä lailla kuin kansojen on tapana kunnioittaa jaloimpia miehiään.

Ja sen tähden me juuri tällä hetkellä olemme muistaneet tätä tärkeätä asiaa, semminkin koska me arvelemme, että se mitä lähimmästi kuuluu suomalaisen kirjallisuuden seuran vaikutusalaan. Sydämensä pohjasta jokainen kyllä on kiitollinen papistollemme, joka on ensi askeleen ottanut tämän kansallisen velvollisuuden täyttämiseksi, mutta monenlaisia hankaluuksia kohtaa, jos tahtoisi kolmeen hiippakuntaan jaetulle papistolle jättää tähän kuuluvat käytölliset toimet. Eipä

muutoin puheena oleva muistopatsas olekaan yksistään pappismiehelle Agricolalle, eikä nimenomaan Suomen papiston huolesta ja puolesta pystytettävä; koko kansamme tulee tällä lailla osoittaa kiitollisuuttaan Suomen kansan uskonpuhdistajalle, suomalaisen kirjallisuuden perustajalle, — se on meidän velvollisuutemme ja oikeutemmekin. Ja varmaan kansamme tässä kohden ei voisi parempaa asiamiestä ja edustajaa saada kuin kirjallisuuden seuran tahi ne kaksi kirjallisuuden seuraa, joilla jo kullakin on eri rahastonsakin hoidettavana nimenomaan tätä tarkoitusta varten. Siitä syystä olisi suotavaa, että sama seura, joka Suomen kansan nimessä on Suomen kansan historian isälle kuvapatsaan nostanut, ottaisi samalla tavoin kunnioittaaksensa suomalaisen kirjallisuudenkin isää.

Mihin tämä kansallinen muistomerkki on asetettava, se seikka ansaitsee myöskin tässä tulla huomioon, koska siitä tietääksemme ei ennen ole ollut puhetta, saati päätettyä. Pääkaupunkimme on eilispäivän lapsia; nykyaikojen henkisen työn suurimmat sankarit ovat osaksi täällä toimineet, niiden muisto on Helsinkiin näkyville saatettava. Mutta historiallisia muistoja mainittavampaa laatua ei ole kuin kahdella Suomen kaupungilla, Turulla ja Viipurilla. Jälkimmäinen on lähempänä Agricolan kotiseutua, Viipurissa hän sai sivistyksensä, mikäli isänmaan olot siihen aikaan sen tekivät mahdolliseksi, Viipurissa hän oppi Suomen kieltä, Viipurissa on hänen hautansakin. Sopii myös muistuttaa, että muistopatsaan nostattamisen tuuma alkuaan on Itä-Suomessa puheeksi otettu, kun Turussa sitä vastoin verrattomasti suuremmalla innolla on viime aikoina ryhdytty rahankeräyksiin Pietari Brahen kuvapatsaan hyväksi, joka epäilemättä kuuluukin Suomen entiselle pääkaupungille. Vaan eiväthän kaikki historialliset muistomerkkimme ole yhteen ja samaan paikkaan koottavat, — päin vastoin. Ja kun Porthan'in kuvapatsas jo seisoo suomalaisuuden näkyvänä edustajana länttä kohtaan, niin olisi hyvin sopiva, että itäiseen rajakaupunkiimme pystytetään Agricolan kuva. Viipurin linna kauan aikaa on ollut maamme luotettavimpana suojana senpuolisia vaaroja vastaan; samaten kirjallisuutemme, Agricolan perustama, on meille ollut, on meillä yhä pysyvä luotettavimpana turvana, pelastuksena, ett'emme onnettomain itäisten sukukansain tavalla joutuisi vahvemman nieltäviksi. Siitäkin syystä jo tämä muistopatsas kuuluu Itä-Suomen pääkaupunkiin.

Lienee jo tässäkin tuotu esiin riittävästi syitä ehdotuksemme tueksi, vaikka sitä kyllä kävisi muillakin väitteillä puolustaminen. Ehdotuksemme on siis, että Suomalaisen Kirjallisuuden Seura huomenna, 50:ssä vuosikokouksessaan päättää ottaa huostaansa tämän asian, ja kehoittaa kansalaisia kaikkialla yhteydessä seuran puolen vuosisadan juhlan kanssa kokoilemaan varoja Agricolalle pystytettävän muistopatsaan hyväksi. Sen ohessa voipi toivoa, että papistomme yhä edelleen niin kuin tähän asti lukukinkereillä ja muissa sopivissa tiloissa johdattaa tämän yrityksen yhteisen kansan mieleen. Emme ensinkään epäile, että semmoinen hetki kuin kesäkuulla pidettävä, koko maallemme yhteinen riemujuhla, paremmin kuin mikään muu kehoittaa meitä muistamaan Agricolan ikuisia ansioita; olemme myöskin varmat siitä, että köyhinkin mökkiläinen mielellään antaa roponsa, kun tahdotaan kunnioittaa sitä miestä, jonka hurskas into ja harras työ antoivat kansallemme uuden testamentin suomeksi. Sen ohessa lienee syytä päät-

tää, että tämä muistomerkki pystytetään Viipuriin, ja että suomalaisen kirjallisuuden seura pyytää Viipurin kirjallisuusseuraa osalliseksi tähän yritykseen, jotta kauan laiminlyöty kansallinen velvollisuus kaikkien yhteisvaikutuksesta ja koko Suomen kansan nimessä mitä pikimmiten tulisi täytetyksi.

Eerik Laxman.

W. Lagus, *Erik Laxman*, hans lefnad, resor, forskningar och brefvexling. Med trenne kartor. Helsingfors, 1880. (Finska Vetenskaps societetens „Bidrag" häft. 34).

Muutama kuukausi takaperin antoi kanslianeuvos W. Lagus painosta biograafisen teoksen Eerik Laxman'ista, miehestä, joka „tähän saakka niin hyvin yleisessä kuin suomalaisessa kirjallisuushistoriassa on ollut enempi kiitetty kuin tunnettu". Koska itse tämä teos on lavein tekijänsä kädestä valmistunut biograafinen tuote ja Laxman'in elämänvaiheet ovat huomiota herättävässä määrässä vaihtelevaisia, luulemme tarjoavamme lukijoillemme huvitusta luomalla niihin mainitun teoksen mukaan katsahduksen.

Eerik Laxman syntyi vuonna 1737 Savonlinnassa ja sai koulutuksensa osittain kotikaupungissa, osittain Porvoon lukiossa. Hänen taipumuksensa veti hänen mielensä jo siihen aikaan luonnontieteihin, mutta vasta tultuaan ylioppilaaksi vuonna 1757 hän sai paremman tilaisuuden vaurastua näissä aineissa. Tähän aikaan oli korkeimmassa oppilaitoksessamme niin sanotun taloudellisen luonnontutkinnon loistoaika, ja Laxman sai täällä tilaisuuden tutustua tähän suuntaan tunnettuihin luonnontutkijoihin P. Kalm'iin ja P. A. Gadd'iin, jotka molemmat olivat Linnén oppilaita. Mutta nämä taloudelliset tieteet eivät näytä tarjonneen taloudellisessa suhteessa turvallista tulevaisuutta harjoittajilleen. Laxman seurasi sen vuoksi muitten köyhäin ylioppilaitten esimerkkiä ja antautui, vaikka ilman sisällisettä kutsumuksetta, papillisten tulojen uralle; ja luultavasti samat syyt johdattivat hänen tiensä vähää myöhemmin itäänpäin.

Ensimmäinen hedelmä näistä tutkinnoista oli ylen määrin kitsasta ja kituvaa kasvua, — kirkkoherran apulaisen ja lastenopettajan paikka, josta vuotuinen rahapalkka oli 24 ruplaa, eli ruplaa vähemmin kuin minkä hänen isäntänsä renki sai. Mutta hän ei herjennyt toivomasta. Vuonna 1762 onnistui hänen päästä kouluopettajaksi Pietariin, ja siellä hän sai tilaisuuden osoittaa taitoansa sekä tulla tutuksi useitten luonnontutkijain kanssa. Ja tämän kautta tuli hänen elämänsä työsuunta määrätyksi.

Hän määrättiin pian saarnaajaksi Barnauliin, Ob-virran lähteille Altai-vuorien pohjoispuolelle. Ennen lähtöänsä meni hän avioliittoon ja nyt oli hänellä edessään viiden pitkän vuoden palvelus Länsi-Siperiassa. Mutta papilliset toimet siellä eivät liene häntä erittäin tyydyttäneet, päin vastoin näyttää hän laiminlyöneen niitä koko lailla, miten paljo sillä alalla olisi ollutkin tekemistä. Työttömänä hän kuitenkaan ei ollut, vaan työskenteli hartaasti ympäristön luonnonsuhteiden selville saamiseksi. Seudun kasvisto tutkittiin, merkillisempiä kasveja viljeltiin ja lukuisat lähetykset siemeniä ja keräyksiä tulivat Euroopan tiedemiehien hyväksi.

Taidolla valmisti hän meteorologisia havainnoita varten koneita, jotka hän jakeli Siperian eri seutuihin, ja täten tuli hän tilaisuuteen antaa arvokkaita tietoja Siperian ilma-alasta. Myöskin hän keräsi eläimiä eri eläinryhmistä ja lähetti ympäristössä olevista vuorikaivannoista mineraloogisia esineitä kotona oleville ystäville ja suosijoille. Jokainen hänen virkamatkansa oli samalla luonnontieteellinen tutkimusretki, ja monet niistä olivat 50 penikulmaa pitkiä. Vuosina 1766—67 matkusti hän kokonaista 300 peninkulmaa *) itään päin Barnaulista, nimittäin Baikal-järven tuolle puolelle aina Kiinan rajalle asti ja tällä matkalla hän suruksensa kadotti puolisonsa.

Että hänen kotiin lähettämänsä kokoelmat ja tieteelliset havaintonsa tulisivat herättämään huomiota oli luonnollista aikana, jolloin Linné oli saanut luonnon historian järjestykseen ja hänen oppilaansa matkustivat eri maissa. Laxman'in kirjeenvaihto antaakin meille kieltämättömiä todistuksia siitä. Ja hän koetti yhä kasvavalla innolla kunnostaa itseään myöskin muilla tutkimuksen aloilla. Baikal-seudun silloin melkein tuntemattomista, nyt parannuspaikkoina käytetyistä, kuumista lähteistä antoi hän ensimmäiset tiedot. Kansatieteellisiä ja kielitieteellisiä havainnoitaan pani hän paperille ja tärkeän rabarberikasvin löytämiseksi teki hän suurella vaivalla tutkimuksia, jotka kuitenkaan eivät luonnistuneet.

Mutta näinä vuosina veti hän toisenkinlaista huomiota puoleensa; hänen alttiiksi antautumistansa tutkimuksille, joista hänelle itselleen ei ollut minkäänlaista voittoa, eivät hänen seutulaisensa millään lailla voineet käsittää; päin vastoin se heissä synnytti aivan naurettavaa ihmettelyä sekä epäluuloa; ja heidän tyytymättömyytensä ei suinkaan vähentynyt sen tavan kautta, jolla hän hoiti pappisvirkaansa. Me tapaamme hänet sen vuoksi määrättyjen 5 vuoden kuluttua paluumatkalla Eurooppaan, jonne sangen vähässä määrin hänen seurakuntalaisitensa kaipaus häntä seurasi. Hän toi silloin mukanaan uuden elämänkumppalin.

Pietarissa hän nyt voi toivoa tieteellistä palkkaa; monet tieteelliset kirjoitukset ja hänen runsasvaraiset kokoelmansa tekivätkin, että hän vuonna 1770 tuli tiedeakatemian jäseneksi ja taloudellisten tiedetten, kemian, mineralogiian ja maanviljelyksen edusmieheksi siihen. Syntynyt luonnontutkijaksi hän saattoi vasta nyt 33 vuoden ikäisenä astua oikealle uralleen, ja silloinkin hänen täytyi, senaikuista yleistä katsantotapaa noudattaen, antautua kokonaisen tiederyhmän hoitajaksi eikä erityisen määrätyn tieteen viljelijäksi.

Muualtakin sai hän kunnianosoituksia, esim. kutsumuksen Tukholman tiedeakatemian ja muiden tieteellisten yhdistysten jäseneksi; ja kaikki näytti täten muodostuvan hänen edukseen. Mutta keisarikaupungissa kaipasi hän kuitenkin erityisiä viihtymisensä ehtoja. Siperian tuntureilla tottunut raittiisen elämään vapaassa luonnossa, alkoi hänen halunsa uudelleen hehkua matkoille. Lyhyempi matkustus Suomeen vuonna 1769 ja pitempi vuonna 1770 kaakkois-Venäjälle laimensi tosin jossain määrässä hänen matkahaluaan, mutta pian alkoi terveyden heikontuminen sekä erityiset ikävyydet hänen yksityisessä elämässään häiritsemään kodin hauskuutta. Jo vuonna 1772 hän oli sen vuoksi koko vuoden matkalla Bessarabiaan, joka kuitenkin tuotti sangen vähäisiä tieteellisiä hedelmiä. Seuraavina vuo-

*) Laxman'in kaikkien matkojen esittelemistä huojentaa suurin määrin biografiiaan liitetyt kolme karttaa, joihin tiet ovat piirretyt.

sina hän jatkoi Pietarissa töitään ja seurustelemistaan tieteellisten tuttaviensa kanssa, mutta tälläkin ajalla ilmautui useita aiheita epäsopuun. Laxman otti nimittäin muun muassa tieteellisesti valmistaakseen äskettäin kuolleen Falck'in kokoelmat tehdyt tutkimusretkellä Siperiassa, mutta ei toimittanut mitään, ja jätti tämän toimen useita vuosia myöhemmin takaisin Georgi'lle, jonka kanssa hän monesta syystä ei ollut ensinkään hyvässä sovussa. Sen lisäksi tuli ikävyyksiä erään hänen esimiehyytensä alla olevan maanmiehen Holmberg'in suhteen. Kaikki tämä vaikutti masentavaisesti hänen kirjailijatoimiinsa, varsinkin kun hän sen sijaan laajensi opettajavaikutustaan. Yhteyttä ulkomaisten tieteellisten tuttaviensa kanssa piti hän kuitenkin vireillä, ja niillä oli paljo syytä pitää arvossa tämän ahkeran matkustajan tietoja ja kokoelmia. Tämän kautta oli Laxman yksityisten ikävyyksiensä uhalla vuosina 1776—78 suuressa maineessa.

Lähimmin seuraavina vuosina kääntyi Laxman'in harrastus yhä enemmän mineraloogisiin ja geoloogisiin tutkimuksiin. Matkustus vuonna 1779 Keski-Venäjälle ja sen jälkeen Äänisjärvelle ja Vienan merelle tarkoitti etupäässä näitä tieteitä, ja viimeksi mainittujen matkojen kautta on hänkin puolestaan ollut osallinen maanosan tutkimiseen, joka myöhempien rajoituksien mukaan kuuluu Suomen luonnontieteelliseen alaan. Seuraavana vuonna työskenteli hän ahkerasti, valmisteli tieteellisesti kokoelmiaan, mutta keskeytettiin tästä toimestaan äkkipäätä.

Entinen maapastori, nykyinen akatemikko, sai nimittäin vuonna 1780 äkkiä määräyksen vuorineuvoksena olla avullisena vuorikaivantojen päällikölle Nertschinskissä kaukana Itä-Siperiassa Amur-virran lähteillä. Että hän otti vastaan tämmöisen määräyksen, sen vaikutti varmaankin paitse hänen halunsa vuoritieteihin, hänen tyytymättömyytensä asemaansa Pietarissa, sekä hänen mieltymyksensä matkustuksiin ja aikaisemmat muistonsa hänelle rakkaaksi tulleesta Siperiasta. Tästä päivästä otti hän tehtäväkseen koillisen Aasian tutkimisen niin hyvin maatieteellisesti kuin sen elävän luonnon ja taloudellisten ehtojen puolesta.

Tieteelliselle maailmalle oli Laxman'in aiottu matka ilosanoma, sillä nythän odotettiin uusia aarteita hänen ahkerasta keräjäkädestään; mutta hänelle itselleen se ei suurta hauskuutta tuottanut.

Vasta vuonna 1781 matkusti hän tuon 730 peninkulmaa pitkän matkan uuteen määräpaikkaansa, ja jo seuraava vuosi muuttui kovan onnen vuodeksi. Laxman'in biograafin ei ole onnistunut saada selville, oliko tuohon syypäänä tämän voimallinen himo tutkimuksiin ja hänen siitä ehkä syntyvä huolimattomuutensa virkatoimituksissa, vai oliko tämä oppinut, taitava mies kenraalille, päällysmiehellensä, raiskana silmässä; mitään todenperäistä epärehellisyyttä ei ole ollenkaan syytä otaksua. Miten olikin, häntä syytettiin virkavirheestä, hän kutsuttiin Pietariin puolustamaan itseänsä, — erotettiin virastaan ja sai palata takaisin Nertschinskiin. Eivät yksityiset kirjeet eivätkä julkiset arkistot anna selkoa tästä jutusta, eivät edes kerro asian juoksuakaan.

Laxman'in vaitiolo antaa tuskin tietää, missä hän olikaan sen jälkeen, kunnes saamme kuulla, että hän vuonna 1783 tehtiin „ispravnikaksi“ Nertschinskissä. „Se virka, jonka pastori-akateemikko-vuorineuvos-hovineuvos-ispravnikka nyt omisti, vastasi siis melkoisesti nimismiehenvirkaa meillä; saanee otaksua, että hän hoiti sitä välttävästi“, sanoo hra Lagus. Mutta kaiken tämän uhalla ei hän koskaan pettä-

nyt ensimmäistä rakkauttaan, tiedettä; nyt hän teki merkillisen havainnon elohopean jäätymisestä ja sen omaisuuksista semmoisessa tilassa, ja jatkoi mineraloogisia tutkimuksiaan. Kahden vuoden päästä koitti onnellisemmat päivät; Laxman armotettiin, ja sai paikan mineraloogisena matkustajana keisarillisessa kabinetissa sekä pensioonin akatemiasta. Hän muutti Irkutskiin, teki retkiä tutkiakseen seudun kalliita kivilajeja ja Baikal-vuorien geologiiaa, sekä perusti suuren lasihytyn itsensä miettimän suunnitelman mukaan. Aivan lähellä oli, että hän olisi saanut toteuttaa aikomuksensa Koillis-Aasian tutkimisesta, ottamalla osaa erityiseen sinne tehtyyn tutkimusretkeen, mutta ei hänen sittemmin onnistunutkaan päästä tähän retkikuntaan osalliseksi yhtä vähän kuin retkikuntakaan myöhemmin sai mitään aikaan.

Sen sijaan läksi Laxman vuonna 1790 omin päin matkalle geognostisia tutkimuksia varten Leena-virran latvaseutuihin ja sen lisävirralle Wilui'lle, ja toi sieltä, vaikka suurella vaikeudella, kallisarvoisia löytöjä. Omituista on muuten nähdä, miten vähän Laxman matkojen vaikeuksista välitti. Matkustukset näiltä kaukaisilta mailta Pietariin vuonna 1787 sekä talvella 1790—91 olivat esimerkiksi hänestä niin vähäisiä tapahtumia, ett'ei hän pienelläkään sanalla ole niistä jättänyt muita tietoja, kuin minkä hänen kokoelmansa ilmaisevat. Toisella kerralla oli hänellä kuitenkin tärkeä asia; oli kysymyksenä saada toimeen retki Ohotskan merelle ja Jaapaniin. Keisarinna hyväksyi hänen ehdotuksensa ja retkikunta pantiin toimeen, jonka, Laxman'in pojan Aatamin johdon alla, piti Amur-maan itärannalta viedä useita haaksirikkoon joutuneita jaapanilaisia heidän kotisaariinsa ja samalla koetella saada aikaan kauppayhdistystä venäläisen Amur-maan ja Jaapanin välillä. Isä Laxman seurasi itse Ohotskiin asti, valvoaksensa matkavarustuksia ja palasi sieltä Irkutskiin.

Vuoden kuluttua palasi Aatami Laxman Ohotskiin ja hänen isänsä kautta annettiin tieto tästä Pietariin. Sen verran kuin asiata voi toimeen saada oli halpa luutnantti Laxman sen toimittanut, vaikka ei toivomukset menneet täydellisesti toteen. Tässä mainittakoon sen vuoksi, että paljoa myöhemmin, vuonna 1804, uusi retkikunta lähetettiin Jaapaniin, korkean virkamiehen kautta lopullisesti ratkaisemaan kysymystä kauppaliitosta Venäjän ja Jaapanin välillä. Kysymys tulikin tämän pöyhkeän käytöksen kautta lopulliseen päätökseen, mutta päin vastaiseen suuntaan, nimittäin niin, että kaikki Laxman'in kautta voitetut edut kokonaan menetettiin.

A. Laxman'in palattua Jaapanista Irkutskiin vuonna 1793, kutsuttiin isä ja poika Pietariin antamaan kertomusta toimistaan, ja edellinen teki nyt viidennen ja viimeisen matkustuksensa Itä-Siperiasta Pietariin. Nytkin toi hän mukanaan luonnontieteellisiä kokoelmia Jaapanista ja Siperiasta; hänen vanhemmat tuttavansa ottivat hänet tosin hyvin vastaan ja hän vietti niitten seurassa aikaansa tieteellisissä askaroimisissa. Mutta Laxman'in toimet eivät olleet aivan mieliksi useille semmoisille henkilöille, jotka itselleen halusivat pidättää kunnian ja edut kauppaliikkeestä Jaapanin vesillä. Heidän juoniensa kautta jäi asia kauan ratkaisematta ja Laxman'ien täytyi yhä viipyä keisarikaupungissa. Ja tämän ajan he käyttivät suunnitellakseen uusia tutkimusretkiä Jaapaniin. Vasta lopulla vuotta 1795 pääsi Laxman lähtemään Pietarista, ja hänen aikomuksensa oli ensiksi sivumennen käydä Kirgiisian aroilla ja Bukhariassa lähinnä Altai-vuorien

eteläpuolella sekä sen jälkeen kääntyä kotiin Irkutskiin, rientääksensä sieltä sitten Jaapaniin.

Mutta kohtalo oli määrännyt toisin; rohkea matkustaja oli ehtinyt vähän neljättä sataa penikulmaa Pietarista aina noin Tobolskiin, kun hänen v. 1796 tammikuun 16 päivänä eräässä hevoisen-vaihtopaikassa huomattiin reessä päättäneen levottoman elämänsä, halvauksen kohtaamana.

„Tosin on“, sanoo hra Lagus, „hänen hautansa Siperian kylmän hangen alla yhtä tuntematon ja unhotettu kuin hänen maanmiehensä Forskål'in leposija Jemenin polttavan hiekan alla. Mutta yhtä totisesti muisto ei koskaan ole väsyvä pitämään huolta molempain elämänharrastuksen ja elämäntyön säilyttämisestä“. Hänen kuolemansa kautta meni aiottu matkakin tyhjäksi; hänen perheensä hajosi vähitellen ja monesta sen jäsenestä on vähä, toisista ei minkäänlaisia tietoja.

Niinkuin hänen elämänsä vaiheet ovat näyttäneet, oli Laxman aikakautensa luonnontutkimuksen edusmiehiä: masentumaton matkustushalu antoi hänelle rohkeutta kestää köyhyyttä, vaaroja ja vastoinkäymisiä; avonainen ja monipuolinen tuntijasilmänsä oli hänelle tällöin hyödyksi ja luonnontuotteiden kerääjänä teki hän aikakaudelleen erinomaisia palveluksia.

Hänen kotiin lähetettyjä löytöjään ja ilmoituksiaan näkyvät kuitenkin muut monasti käyttäneen sangen tunnottomalla tavalla, joka ei juuri voinut kehoittaa ilmiantojen jatkamiseen. Tämän kautta jo aikaiseen kyllästynyt kirjailijatoimiin, tuli Laxman painosta julkaisemaan verrattain vähän. Kun tähän lisäämme, että hänen arvattavasti runsaat muistoonpanonsa hävisivät tulipalossa, joka vuonna 1812 kalvoi hänen jäljelle jäänyttä pesäänsä, niin huomaa helposti, että hänen vaikutuksensa, paha kyllä, jälkimaailmalle ei ole voinut tulla sen arvoiseksi, kuin se olisi voinut olla, ja omalle aikakaudelleen varmaan olikin.

Jos Laxman olisi ollut arvosteltava nykyajan vaatimusten mukaan, niin luonnontutkinnolle vieraan henkilön varmaankaan ei olisi onnistunut kirjoittaa hänen biografiiaansa. Mutta hän on arvosteltava oman aikakautensa verrattain vähemmin kehkeytyneen tieteellisyyden kannalta, ja sen vuoksi hänen biograafinsa ei välttämättömästi tarvitse ollakaan erittäin perehtynyt luonnontieteihin.

Ja puutteellisuuden tällä alalla korvaa täysin määrin hra Lagus'en runsas kielitaito, joka on sallinut hänen pohjaan asti ammentaa kaikista saatavista lähteistä. Mielellään jättää huomiostaan sen, että jonkun harvinaisen lajin löytö joskus on esitetty tärkeänä luonnontieteellisenä keksintönä, vaikka luonnontutkija puolestaan ei voi käsittää, miksi tämä laji juuri olisi niin tärkeänä pidettävä. Tämän unhottaa mielelläänkin, kun hra Lagus hellyydellä ja tunnetulla innollaan on ainettaan käsitellyt ja hänen sitä paitse on onnistunut päivän valoon saattaa erittäin paljo uutta sekä, lähteihin katsoen, antaa täysimuotoinen kuva Laxman'ista, ja kun hän, yksityistietojen lukuisuuden uhalla, on voinut tehdä kertomuksensa monin paikoin aivan viehättäväksi. Se voi olla hyvää meidän aikanamme — jona useinkin ulkonaiset suhteet ja kunnianhimo ovat viehätyksenä tutkimuksiin ja tieteesen — saada eteensä luoduksi kuva miehestä, joka vaatimattoman luonteensa, syvällisten tutkimustensa ja jäntevän tahtonsa kautta sekä miehuullisella elämäntaistelulla tiedetten palveluksessa on osoittanut, että tutkijan elämäntyö, kun hänen vaan sallitaan elää, ei riipu ulkonaisista ehdoista, vaan ominaisesta sisällisestä kutsumuksesta.

Katsahdus Helsingin ruotsalaisen yksityislyseon nimikirjaan.

(Muutamia tilastollisia tietoja.)

Maaliskuun 15 päivänä tänä vuonna viettää Helsingin ruotsalainen yksityislyseo 50-vuotisen vaikutuksensa muistoa. Saattanee sanoa, ett'ei mikään koulu meidän maassamme samaan aikaan ole yhtä paljoa vaikuttanut, kuin tämä opisto, joka on ollut uudenaikaisen opetustieteen ensimmäisenä tienraivaajana Suomessa. Ei siis liene liikaa luoda pikainen katsahdus tämän koulun vaiheihin.

Jo talvella 1830 nerokas J. J. Nervander eräässä seurassa, johon kuului mitä toivehikkainta silloin löytyi yliopistossa työskentelevän nuorison joukossa, ehdotti, että Helsinkiin perustettaisiin uusi oppilaitos, joka järjestettäisiin uudenaikaisten periaatteiden mukaan, Suomen muut oppilaitokset kun oikeastaan eivät olleet muuta kuin papinkouluja. Tämä ehdotus ei rauennut tyhjään. Suvella yhdistyi kuusi seuran jäsentä ja ryhtyi tähän toimeen. Nämä miehet olivat teoreetisen filosofiian dosentti *A. A. Laurell*, fysiikan dosentti *J. J. Nervander*, kaunopuheliaisuuden dosentti *J. L. Runeberg*, Kreikan kirjallisuuden dosentti *N. A. Gyldén*, filosofiian maisteri *P. O. Lille* ja filosofiian kandidaatti *K. H. Ståhlberg*. Maaliskuun 15 päivänä 1831 tämä uusi oppilaitos avattiin, jolloin opistoon kirjoitettiin kaksitoista oppilasta. Seuraavana päivänä perustettiin, niinkuin edellisessä kirjoituksessa on mainittu, maamme historiassa merkillinen Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, jonka perustajien joukkoon kaikki lyseonkin perustajat kuuluivat.

Uuden opiston ensimmäiseksi johtajaksi eli rehtoriksi tuli *A. A. Laurell*, joka, jättäen Halikon kirkkoherran viran, johon hän jo oli nimitetty, pysyi tässä toimessa vuoteen 1840 saakka, jolloin hän erosi ja toinen perustajista *K. H. Ståhlberg* valittiin opiston esimieheksi. Tämä ei kuitenkaan semmoisena pysynyt kuin vuoden ajan. Sen jälkeen ovat Helsingin yksityislyseon johtajina olleet professori *G. F. Aminoff* 1841—45, Saksan kielen lehtori *K. Backman* 1845—56, filosofiian maisteri, nykyänsä Jyväskylän seminaarin johtaja *K. G. Leinberg* 1856—68 ja yliopiston dosentti *E. Böök* vuodesta 1869 tähän aikaan asti. Kaikki edellä mainitut ovat kuka kauemman, kuka lyhyemmän ajan olleet opettajinakin. Muista opiston opettajista mainittakoon vaan J. W. Snellman, Fredrik Cygnæus, Fabian Langenskiöld, M. A. Castrén, M. Akiander, Z. Topelius, A. E. Arppe, Edvard af Brunér, K. W. Ahrenberg, Henrik Heikel, F. J. Petersen, A. E. Ahlqvist, Kaarle Collan, K. G. Ehrström, Th. Rein, Kaarle Synnerberg, K. F. Ignatius ja Julius Krohn. Yksistään tämä luettelo, jota kyllä voisi jatkaa, riittänee osoittamaan, millä huolella opettajia on etsitty mistä vaan on kykeneviä miehiä saatu.

Ensimmäisenä tavataan Helsingin yksityislyseon nimikirjassa tuo nuorena kuollut, lahjakas „Johannes Robertus Tengström". Opiston perustamisesta tähän päivään asti on sen kirjoihin kirjoitettu kaikkiansa 1540 oppilasta. Kuitenkin on huomattava, että tähän lukuun on otettu oppilaat valmistavastakin koulusta, joka aikoinaan oli yhteinen tälle ja valtion kannattamalle normaalilyseolle. Oppilaitten luku on vaihdellut; oltuansa vv. 1834—38 puolentoista sadan paikoilla, se taasen väheni, nousi 1857 sataluvun ja 1861 kahdensadan yli, väheni vuo-

desta 1864 vähitellen, kunnes keväällä 1870 oli ainoastaan 86; tämän jälkeen on se kohonnut ja on viime vuosina ollut noin 220, joista noin 60 valmistavassa koulussa.

V. 1835 laskettiin ensi kerta ylimmäinen luokka, kuusi nuorukaista, yliopistoon. Yhteensä on yliopistoon laskettu:

Vuos. 1835—42, 8 dimissioonia 60 opp.
(1843—46 ei tapahtunut mitään dimissioonia, samoin 1849, 1850, 1856 ja 1877).

Vuos. 1847—59,	10 dimissioonia	50 opp.
„ 1860—69,	10 dimissioonia	107 „
„ 1870—80,	10 dimissioonia	96 „
	Yhteensä	313 „

Kaikkiansa on siis ylioppilaiksi tästä oppilaitoksesta tullut 313 nuorukaista, lukuun ottamatta jotakuta kymmenkuntaa yksityisoppilaita eli n. s. privatisteja, joiden joukossa Suomen kaksi ainoata naisylioppilastakin.

Ehkä voi huvittaa yleisöä saada muutamia tietoja, mitä on tullut tästä opistosta lähteneistä ja ketkä enemmän tunnetut miehet ovat siinä ensimmäisen oppinsa saaneet. Ett'ei tämä tilasto voi olla aivan täydellinen, on jo siitä selvä, kun moniahta kymmenkunta opiston entisistä oppilaista vielä yliopistossa jatkaa opintojaan; löytyypä niitäkin, jos kohta harvoja, jotka melkein ovat tietämättömiin kadonneet. Niistä, joista voi tietoja antaa, on ruvennut:

Virkamiehiksi	88.
Yliopiston opettajiksi	22.
Koulunopettajiksi	21.
Papeiksi	5.
Lääkäreiksi	16.
Sotilaiksi	4.
Asioitsijoiksi, maanviljelijöiksi	43.
Insinööreiksi, arkitehteiksi	7.
Kirjailijoiksi, taiteilijoiksi	8.
Nuorina kuolleita on	19.
Yhteensä	233.

Tähän luetteloon on muutamat kahdesti täytynyt ottaa lukuun, esim. yliopiston opettaja, joka on tullut senaattoriksi tahi lähtenyt koulu-uralle; sitä vastoin arvonylennyksiä samalla uralla ei ole lukuun otettu, vaan korkein arvo on saanut olla määrääjänä. Niinkuin näkyy, on virkamiesura kaikista runsaimmin edustettu. Tällä uralla on kohonnut senaattoreiksi 5: vapaherra Fr. R. de la Chapelle († 1871) sekä vielä palveluksessa olevat A. A. Brunou, O. Norrmén, K. G. Ehrström ja H. J. V. Zilliacus; esittelijäsihteereiksi on päässyt 4; protokolla-sihteereiksi 5; hovioikeuden-neuvoksiksi 2, assessoreiksi 2 j. n. e.

Yliopiston palveluksessa on vakinaisiksi professoreiksi tullut 6: Itämaiden kielten prof. A. H. A. Kellgren († 1856), lääketieteen prof. Fr. J. von Becker, lainopin prof. K. G. Ehrström, kemian prof. J. J. Chydenius, filosofiian prof. K. G. Th. Rein ja mineralogiian ja geologiian prof. Fr. J. Wiik; kirjastonhoitajaksi Kaarle Collan († 1871); ylimääräisiksi professoreiksi on tullut 4: J. V. Pipping († 1858), A. O. Freudenthal, Fr. Saltzman ja A. Fr. Sundell; lehtoriksi B. F. Godenhjelm, dosenteiksi 8, joista tohtorit K. K. Tigerstedt ja Arvid Genetz sitten ovat ruvenneet kouluopettajiksi.

Muiden joukosta mainittakoon asioitsijat F. Kiseleff († 1874), N. Kiseleff ja Fr. V. von Frenckell († 1878), keisarin henkilääkäri, salaneuvos K. Fr. G. von Haartman, vankihuonetten tarkastaja hovioikeuden-neuvos A. Grotenfelt, maalari G. V. Holmberg († 1860), suomalaisen teaatterin johtaja K. J. Bergbom, säveltäjä M. Wegelius ja toivehikas suomentaja, Kaarle Cronstedt, joka nuorena kesällä 1879 Keuruulla hukkui.

Varsin eri lailla on näiden nuorukaisten elämä usein muodostunut, kun he ko-

valta koulupenkiltä ovat päässeet elämän riehuvaan taisteluun. Kuinka yhdessä kulkenut nuorukaisparvi hyvinkin lyhyen ajan kuluessa voipi hajautua eri aloille, osoittaa ehkä parhaiten sen luokan esimerkki, joka 15 vuotta sitten 12-miehisenä lyseosta lähetettiin yliopistoon. Niistä tätä nykyä yksi on lehtori ja tunnettu kielentutkija, toinen oltuansa Viking'in toimittajana on osakunnan kuraattori ja lainopin professorin virkaan pyrkijä, kolmas on kuollut, neljäs elää pormestarina Pohjanmaalla, viides on yhdyspankin tirehtööri ja Helsingin kaupungin valtuusmies, kuudes on historian dosentti ja suomalaisen aikakauslehden toimittaja, seitsemäs omistaa ja hoitaa yhtä maamme suurimpia rautaruukkeja, kahdeksas on sotalääkäri, teaatterinjohtaja ja näytelmänkirjoittaja, yhdeksäs on antautunut kahden isänmaallisen seuran palvelijaksi, muut kolme palvelevat senaatissa ylimääräisinä. Vielä enemmän polut tietysti ehtivät erota, jos niin pitkä aika kuin viisikymmentä vuotta otetaan tarkastettavaksi, jolloin sama perhe jo voipi lähettää toisen polven oppilaita samaan oppilaitokseen, puhumattakaan siitä, että moni entinen oppilas nyt opettajana kylvää opin siemeniä samasta kateederista, jonka edessä hän ennen vavisten seisoi.

Eipä kummia ja melkein hullunkurisia vastakohtia puutukaan, jos tältä kannalta tarkastamme lyseon nimikirjaa luokkajaosta huolimatta. Emme tosin tarvitse tähän laitokseen sovittaa tuota Blanchen „Lääkärissä" löytyvää laulua ylioppilasten tulevaisuudesta „tuomarina toinen on, toinen kahlehissa"; mutta onhan siinäkin erotuksia kylläksi, kun toinen istuu Pietarissa hovilääkärinä, toinen on Suomen vankeuslaitosten, kolmas Evon metsäopiston johtajana, neljäs istuu kouluylihallituksessa maan opetuslaitosten järjestäjänä, viides säveltäjänä, kuudes maalarina etsii jokapäiväistä leipäänsä, seitsemäs valmistelee ja myypi kivennäisvesiä, kahdeksas on maanviljelynneuvoja, j. n. e. Vieläpä nekin, jotka liikkuvat samalla alalla, voivat joutua kovin etäälle toisistaan: mikä tekee saksalais-suomalaisen sanakirjan, mikä ryhtyy Islannin ja Närpiön murteitten tutkimiseen; toinen oppii Unkarin kieltä niin, että sillä hämmästyttää rakkaita Magyari-veljiämme, toinen tutkii kaukaisten Itämaitten kieliä; kahdesta näytelmätaiteen harrastajasta toinen tulee ruotsalaisen teaatterin etevimmäksi kannattajaksi, toinen rupee suomalaisen kansallisteaatterin perustajaksi ja luojaksi. Vaan samasta oppilaitoksesta nämä kaikki ovat lähteneet, samassa koulussa kaikki ovat alkeensa oppineet.

Kaikkein parhaiten sanomalehdet kuitenkin nykyään ovat yhteiskunnassa riehuvan elämän kuvastimia. Muutamat puolustavat vasemmiston, toiset oikeiston, toiset „liberaalisen keskipuolueen" mielipiteitä. Ja onhan tällekin alalle kääntynyt moni yksityislyseosta lähtenyt. *Kirjallinen Kuukauslehti*, *Valvoja* ja *Morgonbladet* toisella, *Vikingen*, *Uleåborgs tidning*, *Viborgs tidning* toisella puolella, ja sen ohessa yhteinen välittäjä *Helsingfors Dagblad*, vieläpä *Helsingfors* ja *Kurre*-vainajakin ovat kaikki yksityislyseosta saaneet päätoimittajia ja aputoimittajia, jonkun tai useampiakin; ja jos tarkastelisimme tallella olevia muistomerkkejä näitten kirjailijain harrastuksista entisaikoina koulupoikina, saisimme joskus hämmästyen huomata, että se, joka nykyään nauttii kieltämätöntä „merirosvon" mainetta, ennen on ollut hyvin innokas suomenmielinen. Mitä enemmän elää, sen useamman kärpäsen näkee! lausuu tunnettu suomalainen sananlasku. Mutta lopussa kiitos seisoo: koska tämä sekalai-

nen seurakunta samoilla koulupenkeillä istuen tietysti koulupoikien tavalla olisi voinut tukkanuottaan ruveta, niin on siitäkin huolta pidetty, että on järjestyksen ankara edusmies saapuvilla, joka yhdellä ainoalla mahtisanalla voi uppiniskaisimmatkin masentaa, joko ne sitten tahtovat riidellä komentokielestä tahi jonkun puolueen ohjelmasta. Lyseosta on myöskin lähtenyt painoasiain ylihallituksen nykyinen kokenut puheenjohtaja.

Näin yhden koulunkin historia voipi tulla maamme sivistyshistorian lehdeksi, joka se'in puolestansa osoittaa, mitä aatteita on kansassamme liikkunut, mikä henki toimia virkistyttänyt.

Salametsästäjä.

Kertomus Alpeilta.

P. K. Rosegger'in kirjoittama.

Suomensi *Aatto S.*

Siirtykäämme illan suusta, jolloin tuo päivänseisauksen aikuinen aurinko juuri oli laskeutumaisillaan Alppien taa, takaisin puolipäivään siihen aikaan, jolloin Martta läksi kotoansa ristijuhlaan Lahmer-kukkulalle.

Kun hän oli mennyt eikä enää näkynyt ikkunaankaan, päästi Gied helpoituksen huokauksen rinnastaan. Eikö hän siis rakastanutkaan nuorta, hellää vaimoansa? — Juuri sen tähden, että hän rakasti häntä, rakasti häntä yli kaiken, sentähden hengitti hän helpommin. Se, mikä hänellä aina oli mielessä ja minkä hän silloinkin aikoi panna iltapäivällä toimeen, se tapahtui vaan hänen hyväksensä; ja kun hän teki sitä salaa ja peitteli kaikenlaisella petoksella — niin tapahtui sekin vaan hänen hyväksensä. Martta tahtoi elää ja elää kunnon miehen kanssa — kumpaakaan ei häneltä pitänyt puuttuman. Mutta köyhän puunhakkaajan oli siihen aikaan vaikea osoittautua kunnon mieheksi.

Niinpä meni hän usein salaa pyssyinensä metsään ja toi aina palatessansa jonkun metsäkauriin, jonka hän oli ostanut huokeasta hinnasta joltakin metsämieheltä.

Tänäänhän on taaskin suotuisa päivä. Metsävahdit ja metsästäjäoppilaat ovat mielellään kaikki ilopaikassa, kansanjuhlassa Lahmer-kukkulalla. Metsässä ei ole ketään — ylhäällä „viiden kuusen“ luona on eläimiä syömässä nurmikolla — arveli Gied.

Mutta — hän katsahti nukkuvaa lastaan. Kukapa sillä välin kiikuttelee sitä, kun se itkee, tai antaa sille maitoa, kun sillä on nälkä? — Mitäpä siitä, jos se vähän huutaakin, sehän vahvistaa vaan rintaa. Miksipä ei se myöskin saisi olla vähän aikaa nälissään? sitä paremmin maistuu hänelle sitte vuohenmaito. — Ovi suletaan hyvästi, ett'et pääse karkaamaan sillä aikaa, pikku Emma. Mitä arvelet siitä? —

Hän istui kätkyen vieressä laitaa vasten, katseli herttaista pikku-päätä ja kertoi juoniansa. — Jospa te vaimot olisitte nähneet Giedin siinä, kun enkeli ja piru taistelivat hänen sydämestänsä: hän oli kaunis. Synkkä varjo vetäytyi hänen miehekkäälle otsallensa; hänen silmis-

sänsä loisti uhraavaisuuden ja perheenhuolien kuvastus, sekä niiden ohella myöskin metsästysinto. Mutta jokin ääni hänessä kysyi ihan hiljaa ja kainosti, oliko hänellä sydäntä jättää lapsensa yksin autioon metsämökkiin.

Hän kuuli äänen ja vastasi vihdoin: ei, sitä en voi. Mutta en kotiinkaan jää. Minä lähden metsälle ja lapsen — otan mukaani. — Vähänhän tästä on vaan matkaa ylös „viiden kuusen" luo. Pianhan pääsemme istumaan päiväpaisteesen nurmikolle, piskuinen on tyyniluontoinen eikä päästä monestikaan ääntä puoleen päivään. Eihän minun tarvitsekaan juosta eläinten jälestä — tulevathan ne itsekin kyllin lähelle.

Hän kävi hakemassa pyssynsä yläkammarista ja sysäsi perän lattiaan. Siitä heräsi piskuinen ja katseli aivan hämmästyneenä ympärillensä, ikäänkuin olisi se kysynyt: miksikä herätitte minut?

Miten usein näkikään Gied myöhemmin mielessään sen kysyvän katseen! —

Kun lapsi oli kerran valveilla, kumartui Gied sen puoleen ja sanoi: „lähdemmekö yhdessä ampumaan?"

Pienokainen ei antanut mitään merkkiä. — Ken ei mielessään ole selvillä jostakin asiasta, hän älköön koskaan kysykö neuvoa ennustuksilta — hän ei kuitenkaan seuraa niitä, vastatkootpa ne mitä hyvänsä.

Gied otti lapsukaisensa kätkyestä ja kääri sen kapaloihin. Sitten päästi hän pyssynsä palasiksi, kätki sen väljän nuttunsa alle, pisti nahkakukkaroihin ruutia ja luotia, otti piskuisen käsivarrellensa ja läksi.

Kummallisin salametsästäjä, mitä milloinkaan on hiipinyt metsässä.

Hänen mennessään halenneen puun ohi kuului jo Lahmer-kukkulalta tykkien pauke, ja hänen astuessaan harvan kuusikon läpi kaikui hänen korvaansa moni soitonkin sävel kaukaa kansanjuhlasta, jota koko seudun väki iloiten vietti.

Vaikkapa kansa olisi kuinkakin tanssinut ja juonut ja iloinnut, ei siitä olisi kuitenkaan ollut siihen iloon verrattavaksi, jota pyssymies tunsi. — Lapsi katseli kirkkain silmin päivän valoa. Se ymmärsi metsämatkan ihanuutta, sitä oli jo ennenkin kannettu metsässä.

He saapuivat vehreälle nurmikolle, jossa moni mehiläinen surisi, moni perho liiteli. Gied vilkui ympärillensä, näkyisikö siellä aukealla tai vesakossa mitään.

Nurmikon ja nuoren metsän rajalla olivat siinä ne viisi kuusta, jotka näkyivät kauas yli ympäri ja joiden vehreät latvat kohosivat kuin kirkon torni tummasta vesakkopohjasta.

Niiden varjoon laskeutui Gied piiloon puiden taa nurmikolle lapsineen, ei kumminkaan levähtämään, vaan väijymään. Pianpa kuuluikin ratinaa, ja kas, miten vesakko heiluu! Metsästäjä ja salametsästäjä eivät näe eivätkä kuule mitään, paitsi — mitä muut ihmiset eivät näe eivätkä kuule. — Giedille tuli ihan helle, milt'ei kuume. Hiljaa ja nopeasti pisti hän pyssynsä kokoon, laittoi sen valmiiksi ja hiivi tiheikköön. Hän katseli ympärillensä etsien sopivaa paikkaa. Jopa löysikin hän semmoisen, mistä pyssy kantoi sekä metsänreunaan että nurmelle. — Pyssy oli hyvässä kunnossa. Hän odotteli.

Pian uskalsikin vuorikauris tulla tiheiköstä näkyviin, katseli aukeata, vaan hypähti taas takaisin. — Gied vapisi innosta. Niin kovin ei häntä himo ollut koskaan ennen ahdistanut, hänen täytyi koettaa rauhoittua, muuten ei ollut takaamista, sattuiko vai ei.

Jopa tuli vuorikauris uudestaan esiin, kohotti pystyyn viisaan päänsä, kuunteli

ja nuuski. — Ei ole tänään ihan rauhaisata ilmassa. — Mutta se oli vaan epäselvää juhlasoiton kaikua Lahmer-kukkulalta. Ei mitään sen vaarallisempaa. Rauhallisesti juoksi se nurmikolle ja perästä tuli vuohikin kahden kilin kanssa. Vanhat kauriit alkoivat syödä.

Useampia eläimiä edessä ja yksi kuti vaan pyssyssä! Siinäpä suurin ristiriitaisuus metsästäjäelämässä. Vuorikauriit vetäytyivät vähitellen lähemmä viittä kuusta. Pyssy seurasi tiheikössä yhtä vähitellen niiden suuntaa. Kauriit tulivat vihdoin ihan huolettomiksi ja alkoivat leikitellä keskenänsä. Silloin paukahti pyssy. Pukki hypähti korkealle — juoksi pari askelta; sitten horjahtivat polvet ja elukka vaipui maahan.

Toiset olivat jo metsän suojassa.

Sininen savu hiihoitteli ylös puiden latvojen yli; Gied riensi esiin. „Niin, pukki!“ sanoi hän, „nyt menemme yhdessä!“ ja alkoi vetää otusta tiheikköön.

Se vavahutti vielä jalkojaan ja korviaan ja katsoa tuijotti sammuvilla silmillään mieheen.

„Minua säälittää“, sanoi Gied, „mutta nyt en minä enää voi tehdä sinulle mitään muuta hyvää kuin näin!“ ja antoi sille armoniskun.

Sitten oli vaan huoli siitä, miten otuksen saisi paraiten kotiin viedyksi — silloin juohtui hänelle lapsi mieleen. — Missä olikaan se? — Varmaankin vielä viiden kuusen alla.

„Tuhat tulimaista!“ murisi hän, „jospa Martta tietäisi sen!“ ja kiiruhti kiihtyneenä sinne, mihin oli jättänyt lapsen. — Se venyi nurmikolla ja katseli valkoista perhoa, joka sen yllä liihoitteli. Gied sanoi: „no niin, tiesinhän minä, että sinä olet kelpo tyttö. — Nytpä saimme oikein aika miehen!“

Hän otti lapsen ja vei sen tiheikköön saaliin luo voidakseen siellä panna kannettavat hyvästi, toisen selkäänsä, toisen syliinsä.

Hänen vielä sitä tehdessään alkoi kuulua miesääniä. Gied taukosi pelästyneenä toimestaan ja katsahti vesakon lävitse. Kaksi metsävahtioppilasta astui aukealla.

„Sanoinhan minä sen“, sanoi toinen, „tänään, kun kansankokous on, ei metsä ole rauhassa“. Hän katseli tarkastellen ympärillensä: „näiltä paikoin jostakin kuului laukaus“.

„Minun luulteni kuului se vähän ylempää“, sanoi toinen.

Ensiksi puhuja seisattui: „etkö tunne jotakin hajua?“

„En, minulla on nuha“.

„Minäpä tunnen ruudin hajua“.

„Sitten on kaiketi tässä ammuttu“.

„Anton“, sanoi ensiksi puhuja, „ottakaammepas pyssyt käteen, ei voi tietää, mitä sattuu“.

Kuultuaan sen tiheiköstä, otti Gied heti pyssynsä sitä ladatakseen. Hänen täytyi kuitenkin tauota, hän ei uskaltanut synnyttää pienintäkään risausta, miehet tulivat ihan hänen lähellensä. Lapsi oli sammalikolla; se liikutteli vähän levottomasti päätään. Gied oli tukehtua pelosta. Suonenvedon tapaisesti pani hän kätensä ristiin ja kuiskutti pienoiselle: „Emma! hengen uhalla, ole nyt hiljaa!“ —

Mutta lapsesta lienee semmoinen asema tuntunut vähän oudolta ja tukalalta — se ei ollut tyytyväinen, se vääntelihe ja vääristeli kasvojansa. Gied otti sen syliinsä, tuuditteli sitä hiljaa ja katsoa tuijotti tuskaisesti sen pieniä, viattomia kasvoja; sen pieninkin ääni olisi nyt tehnyt hänet itsensä kavaltajaksi, isän ja äidin onnettomiksi.

Tuskin kymmenen askeleen päähän piilopaikasta seisattuivat vahtimiehet taas nurmikolle.

„Katsohan, Anton, tuosta on ruoho veressä“.

„Sittepä saamme hänet kiini“.

„Saattaisipa hän ollakin tuossa tiheikössä“.

„Luuletko niin? Minä en luule hänen ruvenneen meitä odottelemaan. Hän on epäilemättä mennyt alas laaksoon“.

„Ehkä. Menkäämme verijälkiä myöten“.

Gied pusersi lasta, joka alkoi tulla yhä levottomammaksi, rintaansa varten. Kuolleen vuorikauriin silmät katsoa tuijottivat isää, joka niin hyväili lastansa. Lapsi yritti jo huokailla ja nyyhkiä, mutta lujasti, niin lujasti pusersi mies pikku päätä kovasti sykkivää sydäntänsä vasten, että lapsi oli hiljaa.

„Veri on vielä aivan tuoretta ja lämmintä“, sanoi toinen metsävahti maahan katsellen.

„Mennä nyt päivänseisauksen aikaan varkain metsästämään!“ huudahti toinen. „Sinä, veitikka, saatpa iloita, jos sinut kiini saamme! Sinä sen tolvana!“

„Jälet vievät viittä kuusta kohti“.

„Minä sanon vieläkin, hän on mennyt Pakanan kukkulan yli laaksoon, jos hän on ollut viisas“.

„Saammepahan nähdä“.

He astuivat verijälkiä myöten kuusia kohti.

„Tuohon loppuvat ne. Se konna on tukennut haavan“.

„Tässä on jalan jälki sammalissa“.

„Se näyttää ylös Pakanan kukkulalle päin. Pikamarssissa eteenpäin!“

He menivät — Gied oli pelastunut.

Syvästi hengähtäen antoi hän suonenvedon tapaisesti koukistuneiden käsiensä vaipua. Lapsi lipui hänen rinnaltansa; kiitollisen suutelon painoi hän pienille huulille. Ne olivat kylmät. Liikkumattomana virui se siinä; sen muoto oli mustansininen.

„Mitä? Emma! mitä?“ Mies tempasi pienoisen ylös: „oletko hengästynyt? — Ei hengitä! — Kaikkein pyhäin nimessä! mitä tämä on? — kuollut! —“

Kuollut. Tukehtunut.

Äiti kysyy lastansa.

Vuorikauris jäi sammalikolle pyssyn viereen tiheikköön. Salametsästäjä hoiperteli toisen saaliinsa kanssa laaksoa pitkin kotiinsa päin.

Illan suussa saapui hän jo lähelle salaman särkemää kuusta. Siinä tuli vastaan toinen metsänvartijoista, jotka olivat häntä ylhäällä viiden kuusen luona etsineet.

„Mitäpä siinä käärössä kannat?“ kysyi hän terävästi Giediltä.

„Se ei kuulu sinuun“, vastasi Gied.

„Senpä saamme nähdä, eikö se minuun kuulu! Ylhäällä on ammuttu. Heti paikalla otan selvän, mitä sinulla on käärössä?“

„Vai niin!“ nauroi Gied katkerasti. „Luuletko ehkä minua salametsästäjäksi? Miten viisaasti!“

„Minulla ei nyt ole halua leikin laskuun!“

„Eikä minullakaan“.

„Minä neuvon sinua hyvällä, näytä, mitä siinä on!“

„Minä neuvon sinua vielä paremmin: jätä minut rauhaan!“

„Jo kauan olen sinua epäillyt! Nyt olet kiinni!“

Metsänvartija tarttui Giediin. Käsikahakka syntyi, mutta loppui kuitenkin äkisti. Vartija oli temmannut liinan pienen ruumiin kasvoilta. — Hän hypähti takaperin.

„Joko nyt tiedät?“ kysyi Gied kalman kalveana.

„Onko se semmoinen!“ änkytti toinen; „sittenpä tulee jotakin muuta“, ja katosi.

Tultuaan tuvan luo näki Gied, ett'ei hänen vaimonsa vielä ollut palannut. Puuavaimella avasi hän oven ja vei kuolleen, kangistuneen lapsen kätkyeen. Sitte meni hän jälleen ulos tuvasta, istuutui penkille ja — itki.

Kauan istui hän niin ja pusersi käsillään kasvojansa. Vihdoin kuului askeleita; hän pelästyi.

Martta tuli. Hän astui aivan hänen luoksensa ja seisattui hänen eteensä. Hän oli päättänyt katkerasti moittia hänen epärehellisyyttänsä. Nyt istui hän siinä niin onnettomana ja murheellisena — hänen rakas miehensä, jonka iloja ja surua hän aina tahtoi osaltansa kantaa, jonka hyväksi hän juuri oli jättänyt koko kodin olemassa olon alttiiksi, kuten myös hänen miehensä ainoastaan hänen ja hänen lapsensa hyväksi oli ruvennut salametsästäjäksi — silloin murtui hänen sydämensä. Hän vaipui polvillensa miehensä eteen, pani kätensä hänen olkapäällensä ja sanoi lempeästi: „minun silmissäni et sinä ole huono mies, Giediseni, minä annan sinulle anteeksi!"

„Sinä tiedät sen jo!" huudahti Gied ylös hypähtäen.

„Vierailta ihmisiltä on minun täytynyt kuulla, mitä sinä olet minulle tehnyt ja minulta salannut, vierailta ihmisiltä, Gied! Mitä nyt tapahtuu, en tiedä. Minä tahdon kärsiä kaikkia sinun kanssasi, tahdon mielelläni kärsiä nälkää ja käydä ovelta ovelle kerjäten. Luovu vaan siitä, rakas mieheni, älä enää mene metsään, luovu salametsästyksestä! Muista lastamme, ainokaistamme, jolle emme voi jättää mitään muuta perinnöksi kuin kunniallisen nimen".

„Hän ei sitä vielä tiedä", mumisi Gied ja vaipui takaisin penkille.

„Ja kun he nyt tulevat sinua viemään vankeuteen, Gied, älä pelkää, katsos, sinä olet kunnon mies, ja minä tahdon valittamatta kärsiä seuraukset siitä, mitä sinä olet vaan perheesi tähden tehnyt. Kova aika menee ohi ja sinä saat taas kunniasi. Me saamme työtä ja vielä iloisiakin päiviä. — Mene, ole iloinen, ukkoseni, ja sano, mitä pikku Emma tekee".

„Älä, älä vielä mene!" sanoi hän kuivasti ja tarttui hänen käteensä. „Käy tähän ensin vähäksi aikaa viereeni penkille — kun — kun ilta on niin ihana".

„Makaako hän?"

„Odota vähän, Martta. — Tee minulle mieliksi, viivy vielä vähän!" Kiireesti, hätäisesti puhui hän ne sanansa. Martta istuutui penkille, hänen viereensä. — Hänelle mieliksi! — Miten olisikaan hän siinä voinut tehdä toisin.

Hän alkoi uudelleen kysellä, miten lapsen hoito oli onnistunut. Gied ei kuullut.

„Se on tullut äkisti, Martta, eikö niin?" sanoi hän, „kuin salama taivaasta. — Parempi olisi ollut, jos minäkin olisin tässä muutamia päiviä sitten istunut teidän kanssanne tuolla kuusen juurella ja kaikki kolme olisimme odotelleet ukkosen iskua".

„Älä puhu niin, Gied".

„Se olisi ollut parempi, sanon minä!"

„Olethan nyt ihan kerrassaan joutunut epätoivoon", sanoi hän, „etkö sitte koskaan ajatellut, että niin voisi, niin täytyisi käydä? Nyt ei sitä enää voi tehdä tekemättömäksi, nyt täytyy sinun se kestää!"

„Minä tahtoisin sen kestää!" sanoi hän käsiään väännellen, „minulla ei enää elinpäivinäni ole rauhan hetkeä, enkä sitä enää etsikään. Ainoastaan sinun, *sinun tähtesi*, Martta!"

„— *Yksinäänkö* minun tähteni?"

„Muita — ei enää ole . . ."

Äkisti valtasi Martan kummallinen levottomuus. Hän nousi, katsoi Giediä terävästi silmiin ja kiiruhti sitte tupaan.

Gied jäi istumaan ja pani silmänsä kiini. Tuvasta kuului jo Martan kimeä valitushuuto.

Tuomio.

Metsämökin tuvassa oli hämärä. Pienistä ikkunoista kajasti vielä iltarusko kätkyessä makaavalle, elottomalle pikku olennolle, ikäänkuin olisi se tahtonut uudestaan punastaa sen niin aikaisin vaalenneet kasvot.

Martta oli polvillaan kätkyen vieressä ja oihki ääneensä. Gied seisoi pimeimmässä nurkassa. Hän oli kertonut vaimollensa kaikki, miten oli tapahtunut.

Martta oli kuunnellut ja oihkasi taas sitte: „kuristanut oman lapsensa!"

Silloin astui Gied kaksi askelta häneen päin, pani kätensä ristiin ja sanoi vapisevalla äänellä: „Herra Jumala, vaimo, jos *niin* puhut, menehdyn minä".

„Kurja katala ostaa itsensä vapaaksi ansaitusta rangaistuksesta oman ainoan lapsensa hengellä!" tiuskasi hän, „vaan ei isä!"

„Niin, jos olisin *tahallani* niin tehnyt, *sitte* voisit noin puhua. Sinä et tiedä, miten minä sitä rakastin".

„Sinä et tiedä, miltä äidistä tuntuu oman lapsensa kadottaminen. Jos sinussa olisi rahtunenkaan äidinrakkautta, ei mikään himo, ei mikään huoli olisi sinua saanut hetkiseksikään unhottamaan lastasi. Miten uskoinkaan elämäni ja autuuteni sinulle! ja sinä vetelehdät tuolla lailla kevytmielisesti ympäri metsiä, menetät perheesi hyvän maineen ja hukkaat lapsen. — Nyt olen minä hukassa, Gied! Tee minulle vielä yksi hyvätyö: tuossa on veitsi, pistä se minulle sydämeen!"

Gied juoksi pöydän luo ja tempasi terävän leipäveitsen.

„Itselleni teen minä sen!" ja hän asetti veitsen seinää vasten, syöstätäkseen siihen.

Martta tempasi hänet takaisin. Juuri silloin astui kaksi aseellista miestä tupaan ja toinen heistä kysyi tylysti, oliko puunhakkaaja Gied kotona.

Gied astui heidän eteensä: „tässä olen!"

„Sinä olet vanki ja lähdet meidän kanssamme".

Hän ojensi heille kätensä ristin tavoin, ja miehet sitoivat ne toisiinsa rautakahleilla.

Vielä yksi katse kätkyeen päin, vielä puoleksi tukahtunut huuto: „Martta!"

Mutta Martta ei enää katsonut häntä. Miehet kiiruhtivat häntä. Syvästi huoahtaen läksi Gied tuvasta. Rikoksellisena, omantunnon vaivaamana, oman vaimon kiroomana hoiperteli hän oikeuden palvelijain keskessä eteenpäin.

— — — — — — — — — — —

Olla kadottanut lapsensa, puolisonsa samana hetkenä. Olla ypö yksin autiossa, pimeässä metsämökissä.

Miltä tuntuikaan hänestä! Mutta kauheimmin vaivasi häntä anteeksi antamaton kirous, jolla hän oli Giediä soimannut hänen suurimman kurjuutensa hetkenä. Tiesihän hän varsin hyvin, miten suuresti Gied oli lastansa rakastanut, miten mahdotonta oli ajatella hänen tahallaan tappaneen lapsensa, miten sanomattomasti häntä isänsydän ja omatunto ahdistivat. Ja kun hän oli nostanut kätensä vaimonsa puoleen, kuumin kyynelin rukoillen, että hän antaisi anteeksi eikä sysäisi häntä pois luotansa suurimmassa onnettomuudessa, mikä milloinkaan voi tulla ihmisen osaksi — silloin oli hän hänet hylännyt.

Hän katsahti ulos ikkunasta. Ylhäältä vuorelta näkyi kolme ristiä. — Pastorin

sanat tulivat eläviksi vaimon mielessä — kuin näennäisesti kuollut siemen tulee eläväksi kynnetyssä maassa.

Sydämeen sattuvasti kaikui hänelle huuto: „Martta!“, jonka Gied oli päästänyt, kun hän vietiin pois. — Olihan hän ollut hänen miehensä, hänen ainoa rakastettu miehensä!

Hän juoksi ulos tuvasta ja kiiruhti miesten perään, antamaan Giedille anteeksi ja anteeksi anoen langetakseen hänen syliinsä.

Mutta heitä ei enää voinut tavoittaa. Martta harhaili kuin hullu ympäri öistä seutua.

Kahden päivän perästä, kun lapsi oli haudattu, tuli hän oikeuteen ja anoi, että hänet sulettaisiin miehensä luo vankeuteen, koska hän oli syynä siihen, että hänen miehensä oli tullut salametsästäjäksi; huoli vaimosta ja lapsesta oli hänet muka saattanut siksi. Hän itse oli laiminlyönyt äidinvelvollisuudet, kun hän jätti kotinsa miehen varaan. Lapsi kuuluu äidille eikä miehelle, joka ei ole tottunut kaikkiin tehtäviin, mitä nuori olento tarvitsee; miehen velvollisuus on vaan hankkia jokapäiväistä leipää. Niin olivat asiat, ja sentähden tahtoi hänkin saada rangaistuksensa.

Siitä syntyi oikeudessa vähän kirjoittelemista edestakaisin; vihdoin tuli päätös tilusten omistajalta sekä oikeuteen että metsävirastoon: hänen puolestaan sai laskea Giedin vapaaksi, hänen salametsästyksestään oli jo taivas tuominnut. Siitä päättäen, mitä hänelle oli miehestä kerrottu, oli hän vakuutettu hänen siitä lähtien luopuvan salametsästyksestä. Että ulkonaiset syytkin siihen loppuisivat, piti hänelle annettaman ylämetsän työt.

Niin tapahtuikin. —

Gied ja Martta elävät Schirm-laaksossa, rauhassa työskennellen.

Edellä kerrotusta päivänseisaus-päivästä ei kumpikaan puhu sanaakaan; mutta varmaa on kuitenkin, ett'ei kumpikaan sitä unhota. — Vuorella on kolme ristiä — mutta tutuillemme laakson asukas raukoille ei kolmilukua enää tullut.

He kantavat sen kärsiväisesti.

Loppu.

Otteita Kotikielen-Seuran keskusteluista.

8.

Keskusteltiin kysymystä: mihinkä asemaan subjekti ja predikaatti suomenkielisessä jälkilauseessa ovat asetettavat? Seuran jäsen B. oli eräässä edellisessä kokouksessa tämän suhteen ehdotellut seuraavan säännön: „päälauseen järjestys on kansankielessä yhtäläinen, jos päälause on aivan irtonaisena tahi syrjälauseen jälkilauseena“. Todistaaksensa tätä sääntöä, jota jo Europæus useita vuosia sitten oli Suom. Kirj. Seuran kielitieteellisessä osastossa huomauttanut, luki B. nyt useampia esimerkkejä, jotka hän oli koonnut osaksi Aminoffin Etelä-Pohjanmaan, osaksi Grotenfeltin Pohjois-Hämeen murteentutkimuksista. Sitä vastaan toi Seuran jäsen F. esiin Etelä-Savosta kokoamiansa lauseita, joissa jälkilauseita oli sekä subjektilla että predikaatilla alkavia. Seuran jäsen R. sanoi, että ainakin Hämeen kielessä jälkilauseet useimmin alkavat predikaatilla, tai jos subjekti asetetaankin lauseen etupäähän, niin sen edelle on aina pantava *niin*-sana.

Sittenkuin useammat Seuran jäsenet

olivat kotomurteistaan esimerkkejä antaneet, tultiin siihen päätökseen, että kansankieli käyttää kumpaakin tapaa, alottaen jälkilauseen milloin subjektilla, milloin predikaatilla, ja mielellään edellisessä tapauksessa panee subjektin edelle *niin*-sanan, jota vastaan tämä sananen predikaatin edellä tuottaa raskautta ja hankaluutta.

9.

Saman Seuran jäsenen B:n ehdotuksesta keskusteltiin siitä, mitenkä sanoja *käyttää*, *viljellä* ja *pitää* on käytettävä merkityksissä bruka, begagna, använda. Mitä ensiksikin *käyttää*-sanaan tulee, ei siitä mainittu mitään omituisempaa käytäntötapaa ja arveltiin, että se olisi yleisin täänkäsitteinen sana Suomen kielessä. Sanaa *viljellä* sitä vastaan käytettäisiin mainituissa merkityksissä ainoastaan Etelä-Pohjanmaalla ja muutamin paikoin Hämeessä; esim. lauseenparsissa semmoisissa kuin: „viljellä kirjaa", „viljellä jumalansanaa", „viljellä (s. o. käyttää eli nauttia) tupakkaa". Seuran jäsen S. arveli *viljellä*-sanan saaneen tämän käytäntötavan papiskielen vaikutuksesta. Ehdottaja luuli sanan saaneen puheenalaisen merkityksen siten, että on tahdottu mukailla ruots. bruka-sanaa. — Mitä *pitää*-sanaan tulee, käytettäisiin sitä yleiseen lauseenparsissa semmoisissa kuin: „pitää vaatteita" („kantaa vaatteita" sitä vastaan ei voisi koskaan sanoa muuten kuin irtonaisista vaatekappaleista puhuen), „pitää kenkiä", „pitää tupakkaa" (suutupakasta puhuen). Näissä ja muissa samanlaisissa esimerkeissä arveltiin *pitää*-sanan merkitys voitavan määritellä tähän tapaan: „*pitää* luonaan" ja „*käyttää* hyväkseen".

10.

Seuran jäsen F. pyysi saada keskusteltavaksi esittää, eikö miten kuten voitaisi kiertää semmoisia karitivisia adjektiveja, joilla on sekä aktivinen että passivinen merkitys, esim. *kärsimätöin* mies = ei kärsiväinen mies, *kärsimätöin* kipu = kipu, jota ei voi kärsiä tai joka on vielä kärsimättä. Keskusteltaessa syntyi semmoinenkin ehdotus, että näitä adjektiveja ruvettaisiin vaan käyttämään yhdessä merkityksessä, joko aktivisessa tahi passivisessa, ja toinen jätettäisiin pois. Vaan huomautettua, että latinankin kielessä *-ilis-* ja *-bilis-* päätteisissä sanoissa on samankaltainen kaksipuolinen merkitys, katsoi Seura ei voivansa puolustaa tätä ehdotusta, koska mainitunlaisella supistuksella tehtäisiin väkivaltaa kielelle.

11.

Seuran jäsen A. huomautti siitä, että sisä- ja ulkopaikallisuuden sijoilla sanasta *kaupunki* on suuri eroitus merkityksessä. Ainoastaan maalainen tahi muu kaupungin ulkopuolella asuva saattaa sanoa: „minä menen *kaupunkiin*", „minä kävin *kaupungissa*", jota vastaan kaupungissa asuva selvä Suomalainen sanoo: „minä menen *kaupungille*", „minä kävin *kaupungilla*".

A. A.

Kirje Helsingistä.

13 p. Maalisk. 1881.

Taideteollisuus-näyttely Helsingissä. — Suomalaisuuden asia Ruotsin valtiopäivillä. — „Mahdoton on mahdollista" ruotsalaisessa teaatterissa.

Taideteollisuusnäyttely Suomen nuoressa pääkaupungissa, sepä ajatus, jonka toteuttaminen monesta lienee edeltäpäin näyttänyt jotensakin epäiltävältä. Olihan tunnettu asia, että taiteellisen kauneudentunnon jalostamaa teollisuutta viimeisiin aikoihin asti meidän maassamme tuskin on ollut olemassakaan; eikäpä juuri näyttänyt otaksuttavalta, että muinaisten aikojen ja vamhempien sivistyskansojen jalomuotoisia tuotteita olisi köyhään Pohjolaan joutunut sekä täällä säilynyt läpi vuosisatojen. Vaan rohkea yritys pantiin hyvällä tahdolla ja yhdistynein voimin toimeen, ja onpa jokaisen, jolla on ollut tilaisuutta käydä näyttelyssä, täytynyt iloisella hämmästyksellä tunnustaa, että se on odottamattomaan määrään onnistunut. Tuo meidän oloihin katsoen arvaamattoman suuri paljous komeita huonekaluja, kallisarvoisia koristuksia sekä muita taideteollisuuden tuotteita antaa, erinomaisella taidolla järjestettynä, katselijalle mitä viehättävimmän kuvan menneitten aikojen elämänmuodoista, kuvan jonka näyttelyyn otetut varsinaiset taideteoksetkin, niinkuin nuo osaksi hyvin arvokkaat muotokuvat, tekevät vielä selvemmäksi ja elävämmäksi. Tietysti ei voi tulla kysymykseenkään että niiden elämänmuotojen kehitys ja niissä esiintyvän kauneudentunnon eri suunnat ja muutokset tässä näyttelyssä astuisivat esiin täydellisissä sarjoissa; vaan ainakin tärkeimpiä suuntia on onnistunut saada edustetuksi styylinmukaisilla esineillä, jotka selvästi kuvaavat kukin oman aikakautensa luonnetta. Meidän oma aikakautemme ei ole kyennyt kehittämään itselleen mitään styyliä, joka taiteen ja teollisuuden alalla kuvaisi sen luonnetta ja käsitystä. Sen sijasta vallitsee meidän aikanamme tuo oikullinen muoti, joka taikavoimallaan saattaa meidät tänään ihailemaan muotoja ja värejä, jotka eilen näyttivät kärsimättömiltä ja kenties huomenna jo inhoittavat meitä. Vaan siinähän juuri syy siihen erinomaiseen mielihyvään, jolla katselemme muiden siinä kohden voimakkaampien aikakausien tuotteita. Niitä katsellessamme tuntuu todellakin siltä, kuin vaihtelevien muotien kiusaamat aistimme hetkeksi voisivat levähtää ja virkistyä väsymyksestään.

Itsenäistä styyliä emme voi luoda. Vaan kaunetuntoamme voimme kehittää; ja siihenpä meidän epäilemättä on pyrkiminen. Sillä vakaantuneessa, jokapäiväistäkin elämätä muodostelevassa kauneudenaistissa ei ole ainoastaan jonkunmoista tukea muotien kurjuuksia vastaan, siinä on myöskin sivistyttävä, jalostuttava voima. Vasta silloinpa varsinainen taidekin voi todellisesti juurtua kansaan, kun tämän jokapäiväiset olot tarjoavat sille valmistunutta viljelysmaata. Ja koska ainoastaan muinaisten aikojen johdatuksen kautta voimme tottua jaloihin, sopusuhtaisiin, luonteviin muotoihin ja oppia niitä käsittämään, rakastamaan, vaatimaan, niin vanhan taideteollisuuden tuotteiden kokoelmat ja näyttelyt ovat todellakin pidettävät tärkeinä edistyksen välikappaleina.

Niistä esineistä, jotka näyttelyssämme selvimmästi kuvaavat eri aikakausissa vallitsevia kauneuden ja somuuden käsitteitä, enin osa on ulkomaista tekoa. Niinä aikakausina, joita ne edustavat, Suo-

men kansa kesti kovaa taisteluansa „auroin miekoin miettehin“, suojellaksensa eloansa ja oloansa, eikä suinkaan aikaa liene riittänyt elämän kaunistusta paljoa ajattelemaankaan. Ainoastaan yhdellä alalla, sillä alalla, jolta kauneudentunnon kehitys kaikissa kansoissa näkyy saaneen alkunsa, meidänkin kansamme on osoittanut sitä mieltä tyydyttävää vaikutusta, jota kauniit sopusuhtaiset muodot ja värit voivat tuottaa. Tarkoitamme tietysti vanhojen kansanpukujemme, erittäinkin naispukujen koristuksia. Vaan niiden kaavoissa ei esiinny ainoastaan erinomainen kauneudentunto, niissä ilmaantuu aivan itsenäinen, selvä ja tarkka käsitys, sanalla sanoen, niissä on mitä meidän aikakaudeltamme puuttuu, oma styyli. „Suomen käsiteollisuuden ystävät“ ovat suurella innolla ottaneet jäljentääkseen, mukaellakseen ja meidän aikamme tarpeihin sovittaaksensa näitä kaavoja; heidän osastonsa tässäkin näyttelyssä todistaa heidän työnsä täydellistä menestystä. Tämä isänmaallisten tunteitten kannattama harrastus on todellakin ilahuttavimpia seikkoja nykyisessä edistyksessämme, ja on epäilemättä vielä suuressa määrässä vaikuttava sekä kotiteollisuuteen että ammatti- ja tehdasteollisuuteen, erittäinkin kutomatöiden alalla.

Siinä kohden siis meillä on tarjona käydä koulua esi-isiemme luona, saavuttaaksemme tuota kaivattua kauneudentunnon ilmaantumista jokapäiväisessä elämässämme; jopa koulunkäynti on ahkeruudella alotettukin. Muilla aloilla meidän on käyttäminen ulkomaisia malleja. Vaan siinä melkein kaikki on vielä tehtävänä. Tätä todistavat, mitä erittäin varsinaisiin huonekaluihin tulee, sekä 1876 vuoden yleinen näyttely että nykyinen taideteollisuus-näyttelykin, josta meidänaikuisia kotimaisia huonekaluja melkein tykkänään puuttuu, niinkuin myös se seikka, että maassamme hyvin suuressa määrässä käytetään huonekaluja pietarilaista tusinatekoa. Jos mikään niin kylläpä nuo näyttelyssä nähtävät komeat renaissance-ajan kaapit, rahit y. m., kauniine suhteineen, muhkeine profiileineen, ihanine veistoksineen ovat omiaan kehkeyttämään jalompaa ja puhtaampaa kauneudenaistia sekä yleisössä että niissä, joilla yleisömme teettää huonekalujansa. Tietysti emme suinkaan tarkoita että suorastaan pitäisi jäljitellä näitä menneitten aikojen tarpeihin vastaavia kaluja; sillä tavoin astuttaisiin harhatielle, joka ainoastaan hyödyttäisi loistoisaa ylellisyyttä, vaan jättäisi meidän jokapäiväiset olomme yhtä muodottomiksi, mauttomiksi kuin ennenkin. Vaan se muotoaisti, joka tekee näitä entisten aikojen tuotteita niin viehättäviksi, sepä olisi nykyisiin tarpeihimme sovitettava.

Sekä teettävällä yleisöllä että työntekijöillä on siis paljo opittavaa tästä näyttelystämme. Ja erittäin tärkeätä olisi, että viimeksi mainitut voisivat niin suuressa määrässä kuin vaan mahdollista käyttää sitä hyödyksensä, edistykseksensä. Kiitettävällä toimeliaisuudella näyttelyn johtokunta on pannut toimeen luentoja, joissa eri ryhmiä näyttelyssä olevista esineistä selitellään yleisölle. Vaan jo niistä aineista, joita kahdessa ensimmäisessä luennossa on esitelty (savi- ja lasi-teollisuudesta) voipi päättää, että nämät luennot lienevät etupäässä aiotut sivistyneitten tiedonhalun tyydyttämiseksi. Vielä suurempaa kiitosta ansaitsisi johtokunta, jos se niiden ohessa panisi toimeen erityisiä näyttelemisiä työntekijöitä varten, joissa asioita ymmärtäväiset kansalaiset heille selittäisivät näyteltyjen esineiden tarkoitusta ja valmistamistapaa ja tarkoin näyttäisivät heille, mitä niissä on erittäin

huomattavaa ja mitä niistä voisivat oppia. — Oppimisen ja edistyksen tilaisuudet senlaatuiset kuin nykyinen taideteollisuus-näyttely, ovat meidän oloissamme aina olevat harvinaisia; sitä hartaammin, täydellisemmin ne ovat käytettävät tuottaaksensa runsaita, pysyväisiä hedelmiä.

Ruotsin valtiopäivillä on tapahtunut eriskummallinen keskustelu Norrlannin suomalaisista. Joku edustaja oli ehdottanut, että heitä varten valtiovaroilla kustannettaisiin suomalainen sanomalehti, joka ilmestyisi Haaparannassa. Tätä ehdotusta puolustettiin muutamalta taholta humaniteetti-syillä, toiset taas tahtoivat pelottaa eduskuntaa sillä, että jos Ruotsin suomalaiset tilaisivat sanomalehtiä Suomesta, niin oppisivat fennomaaneilta vihaamaan kaikkea, mikä ruotsalaista on; sen tähden täytyisi vastapainoksi toimittaa suomenkielinen lehti Ruotsissa.

Tuo Ruotsin sanomalehtien tunnettu tapa puhua asioista, joista eivät mitään tiedä, se on siis tunkenut eduskuntaankin, ja nuo herrat arvostelevat ujostelematta sanomalehtiä, joista eivät ole lukeneet sanaakaan! Vaan seuraava kohta on vielä oivallisempi.

Hra Key, maalaispuolueen johtajia, vastusti ehdotusta, väittäen parasta olevan, että Ruotsin suomalaiset oppisivat ruotsia. Hirveätä ruotsinkiihkoa, ajattelee joku lukija. Eipä niinkään, hra Key on päin vastoin hyvä fennomaani, vieläpä hurjempi kuin meidän maassamme on nähtykään. Sillä hän sanoo: samoin kuin suomalaisella enemmistöllä Suomessa on oikeus kokonaan hävittää Ruotsin kieli maastansa, samaten on meilläkin oikeus ruotsalaistuttaa suomalaisemme!

Olisi hauskaa tietää, milloin Suomessa on vaadittu, että myös ruotsalaiset *talonpoikamme* muuttaisivat äidinkielensä suomeksi. Ei ainakaan kukaan valtiopäivillämme liene kehdannut ilmituoda semmoista mielipidettä, joka jyrkästi sotii suomalaisuuden periaatteita vastaan.

Olisipa myöskin hauskaa tietää, mitä hrat „liberaalit" ja „viikingit" tästä ajattelevat. Ovathan he ehtimiseen ruotsalaisille luuletelleet, että fennomaanit ovat ihmissyöjiä. Ovathan he toiselta puolen nöyrällä kiitollisuudella ottaneet vastaan kaikki lausunnot meidän oloistamme, jotka Ruotsista ovat tulleet, Sohlman'it, Tengberg'it, Aftonblad'it ynnä muut. Tässäpä nyt saavat niittää, mitä itse ovat kylväneet.

Eikö kukaan heistä nytkään tahdo selittää ruotsalaisille, ettei fennomaanien „ruotsinviha" kuitenkaan ulotu niin pitkälle kuin hra Key luulee? Heidän asiansa se on, sillä fennomaaneja ruotsalaiset eivät ota kuullaksensa — ovathan fennomaanit jesuiittoja vaan!

Loistava vastakohta nyt kerrottuihin mielettömyyksiin on vapaherra Nordenskiöld'in lausunto asiassa. Hän vakuuttaa, että kaikki Suomessa, myös n. s. fennomaanitkin, rakastavat Ruotsin ja Suomen yhteisiä muistoja. Kiitos ja kunnia hänelle, joka puolustaa entisiä maanmiehiänsä samalla aikaa kuin kotiruotsalaisemme usein tekevät parastansa kuvatakseen ulkomaalaisille maamme olot mitä mustimmilla väreillä.

Tämän kuun 12 p. oli sekin tavallansa vuosipäivä „sivistyshistoriassamme". Sinä päivänä vuosi sitten kiitettiin meillä eräässä sanomalehdessä julkisesti Jumalaa, ett'ei Ibsen, tuo „Pohjoismaiden Zola" ollut syntynyt Suomessa, ja että hänen epäsiveellinen „Nora"nsa siis ei kuulunut meidän kirjallisuuteemme. Emme tiedä, viet-

tikö arvostelija mainittuna päivänä tänä vuonna riemujuhlaa — mutta olisipa hänellä ollut riittävä syy siihen, sillä nyt on Suomi synnyttänyt tekijän, joka erinomaisella lääkäritaidolla on parantanut Nora-paran ja onnellisesti saattanut hänet takaisin rehellisen Helmer'in syliin. „Mahdoton on mahdollista“ — ruotsalaisessa teaatterissamme! — Tarvitaan vaan, että tuo uppiniskainen Nora ensin saa kärsiä vähäisen nälkää, niin että hänen elääksensä täytyy ruveta — teaatteri-laulajattareksi. Minkä tähden tekijä ei yhtä hyvin olisi voinut hänestä tehdä esim. sairaanhoitajaa, kysynee joku lukija. Arvattavasti siitä syystä, ett'eivät nuoret herrat rakastu diakonissoihin, vaan nyt on tarpeellista, että Helmer'in poika rakastuu Noraan ja selittää isällensä tahtovansa — naida äitinsä! Ainoastaan sillä tavoin tekijä voipi saattaa Noran takaisin Helmer'in taloon.

Vaan saadakseen Helmer'in ottamaan häntä vastaan, tarvitaan vielä muutama temppu. Herra „v. t. kuvernöörin“ — niin korkealle on Helmer kohonnut — tyttären täytyy tulla näyttämölle puoleksi kengätönnä, sillä kuka olisi opettanut häntä aamulla löytämään kenkänsä, kun hänellä ei ole äitiä? Samaan äidittömyyteen viittaa myös se seikka, ett'ei tyttö ole oppinut panemaan kahta kirjettä oikeihin kirjekoteloihin, vaan niiden vaihtamisella antaa vanhalle perheen-ystävälle tiedon rakkaudenkaupastansa muutaman hutiluksen kanssa. Ja tämä seikka taas on tarpeeksi, että tuo ystävä joutuisi saapuville loppukohtaukseen, missä häntä välttämättömästi tarvitaan. Sillä vaikkapa „lasten tuomio isän ja äidin välillä“ lankee äidin hyväksi, niin isä kuitenkin on järkähtämätön; „kunniansa tähden“ hän ei tahdo ottaa Noraa vastaan — ennenkuin perheen ystävä on pitänyt pikkuisen saarnan hänen velvollisuuksistaan lapsiansa kohtaan. Ajatelkaapa, että esim. pieni kurkkutauti olisi estänyt tuota perheenystävää saarnaamasta, kuinka silloin olisi käynyt? Silloin olisi Nora paran arvattavasti täytynyt toistamiseen pötkiä tiehensä, ja mahdoton olisi ollut yhtä mahdoton kuin ennenkin.

Ja tämä kappale muka „tarjoo sen sovinnon, joka Ibsen'in näytelmässä puuttuu“! Tosiaan, onpa sekin „sovinto“, että vaarallinen haava peitetään kauniilla laastarilla. Vaan parempi lääkäri on kuitenkin se, joka, niinkuin Ibsen, tekee syvän leikkauksen poistaaksensa sairauden juuret. Parantuminen eli, lääkärien tapaan puhuen, „konvalescensi“ voipi kyllä olla pitkällinen, vaan siitä seuraakin terveys.

Me puolestamme kiitämme onnea, että semmoinen kappale ei koetakaan luuletella katselijaa että se tapahtuu Suomessa. Helmer'iä sanotaan kyllä „v. t. kuvernööriksi“, vaan ottaneeko kukaan uskoaksensa, että semmoinen mies Suomessa antaisi Anna Maijan yksin kasvattaa lapsiansa? Eikö hän meillä ottaisi huoneesensa jotakin tätiä, joka tekisi „les honneurs“ ja opettaisi tyttöä pitämään huolta kengistänsä, kengistänsä ja rakastajistansa? Vaan juuri tuo kengättömyys osoittaa mistä tämä kappale oikeastaan on kotoisin: samasta maasta kuin Sardou'n „Dora“, ja hra v. t. kuvernööri on siis oikeastaan hra „v. t. prefekti“.

Pitäköön sitten kuka tahansa tätä Pariisin-moraalia parempana kuin Ibsen'in: „mausta ei ole kiisteleminen“. Löytyyhän aina ihmisiä, jotka enemmän rakastavat makeisia, kuin terveellistä ruokaa.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 7. Helsingissä, 1 p. Huhtikuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Hallitsijamuutoksen johdosta.

Sitä ei käy kieltäminen, että Suomessa kauan aikaa jonkunlaisella levottomuudella on ajateltu ennemmin tahi myöhemmin tapahtuvaa hallitsijamuutosta. Aleksanteri II oli meille tuttu ja rakas, hän oli herättänyt eloon vanhan, vapaan valtiomuotomme, oli laskenut alun Suomen kielen kohottamiseen sen luonnollisiin oikeuksiin, ja aina edelleen saimme siitä todistuksia, että maamme erinäinen valtiollinen ja kansallinen asema hänen hallituksensa aikana oli hyvässä turvassa. Tosin perustuu tämä asema niin selvään lainmääräykseen, ett'ei siinä kohden ollut pienintäkään aihetta levottomuuteen. Mutta toiselta puolen ilmaantui kuitenkin tuon tuostakin Venäjän sanomalehdissä niin täydellinen tietämättömyys maamme perustuslaeista, että väkisinkin täytyi kysyä: millä tunteilla katselee valtakunnan perintöruhtinas Suomen pientä erinäistä valtiota suuren keisarikunnan rinnalla? Sentähden että täytyi täten kysyä ja että uusi hallitsija oli maallemme verrattain outo, sentähden keisari Aleksanteri III:nen julistus $^{2}/_{14}$ päivältä maaliskuuta, jossa hän vahvistaa Suomen perustuslait ja sen säätyjen etuudet, vastaanotettiin maassamme tavallista yleisemmällä ilolla ja tyytymyksellä.

Ja siinä tämän vahvistuksen pääasiallisin valtiollinen merkitys onkin. Sillä täydellä syyllä on sekä oman maan että Venäjänkin sanomalehdistössä huomautettu, että meidän perustuslakimme pysyäksensä voimassa eivät suinkaan kaipaa uuden hallitsijan vahvistusta. Ikuisiksi päiviksikin Venäjä keisarinsa kautta vahvisti ne v. 1809. Ja niinkuin alamaiset ilman erityistä uskollisuuden valaakin ovat velvolliset uskollisuuteen hallitsijalle, niin tämä puolestansa on velvollinen noudattamaan maan lakeja huolimatta siitä, onko hän ne erittäin vahvistanut. Eikä tämä käsitys suinkaan ole ollut, eikä arvattavasti liene nytkään outo hallituspiireissämme. Varmana tosiasiana kerrotaan, että meidän etevin valtiomiehemme kreivi Rehbinder lujuudella kannatti sitä Nikolai keisarin edessä, kun tämä hallitusistuimelle noustuansa ensiksi epäili vahvistaa Suomen valtiomuotoa. Sillä hetkellä sanotaan Rehbinder'in tyynesti huomauttaneen, että vahvistus ei ollutkaan

välttämättömän tarpeen, koska keisarin velivainaja Aleksanteri I omasta ja seuraajiensa puolesta iki päiviksi oli vahvistanut mainitun valtiomuodon. „Mutta", lisäsi hän, „Teidän Majesteettinne vahvistus olisi siitä syystä toivottava, että se Suomessa herättäisi yleistä iloa". Tämän selityksen kuultuansa Nikolai mietti hetkisen — ja kirjoitti sitten nimensä vahvistuskirjan alle.

Nykyisen keisarin julistukseen palataksemme, niin sen tekemää vaikutusta se kirje Suomen kenraalikuvernöörille, joka sitä seurasi, suuresti enentää. Tämä kirje on tosiaankin sitä laatua, että se aina on säilyvä historiassamme kauniina todistuksena kansan ja hallitsijan keskinäisestä välistä. Suomen ja Venäjän nuori valtias, joka on nähnyt jalon isänsä viimeksi mainitussa maassa kestävän lakkaamatonta taistelua kapinoitsijoita ja salamurhaajia vastaan, hän sanoo tässä sydämellisellä ilolla vahvistaneensa Suomen peruslait, muistaessaan niitä monituisia todistuksia järkähtämättömästä uskollisuudesta ja kiitollisuudesta, jolla meidän kansamme on sulostuttanut hänen rakastetun isävainajansa hallitusta. Tällaiset sanat tällaisella hetkellä lausuttuina eivät ole korupuheita, ne lähtevät sydämestä ja tunkevat sydämiin. Nyt luottaa Suomen kansa uuteen ruhtinaasensa; samaa rakkautta, jota Aleksanteri II sai siltä nauttia, tarjoaa se myöskin Aleksanteri III:lle, ja toivoa täynnä se odottaa uuden hallitsijansa johdon alla tulevien aikojen vaiheita.

Tahdomme tässä lyhyesti ottaa puheeksi muutamat kohdat meidän valtiollisesta elämästämme, jotka luultavasti lähimmässä tulevaisuudessa, osittain hallitsijamuutoksen, osittain muiden asianhaarojen johdosta, tunkevat etusijaan.

Kun uusi hallitsija on astunut valtaistuimelle, olisi epäilemättä luonnollisinta että kansan eduskunta, niin pian kuin mahdollista, kutsuttaisiin kokoon, laskemaan hänen kanssansa perustusta vastaiselle yhdysvaikutukselle. Mutta nyt kun säädyt muutenkin kokoontuvat ensi tammikuussa, ei ajateltanekaan ylimääräisiä valtiopäiviä.

Tämä tulevan vuoden säätykokous on epäilemättä oleva erittäin tärkeä ja huomiota ansaitseva. Pidämme sen ensiksikin ihan luonnollisena, että säädyt täydellisemmin kuin yksityisillä pyyntöesityksillä ilmaisevat nuorelle hallitsijalle kansan mielipiteet hallitusjärjestelmästä yleensä niinkuin myöskin erityisistä hallitustoimista. Toisin sanoen: me luulemme, että valtiopäivien on lähestyminen Majesteettia alamaisella adressilla, jossa suoraan ja lojaalisesti lausutaan, mihin määrin kansa on nähnyt toiveensa toteutuvan tahi raukeavan tyhjiin eri hallitusosastojen alalla. Herra A. M. on ehdottanut, että säädyt jokaisilla valtiopäivillä jättäisivät hallitsijalle tällaisen adressin, joka koskisi valtiopäiväin-välistä aikaa. Ehdotus on mitä järkevimpiä, sillä jos adressi vähitellen muuttuisi valtiotavan vaatimaksi, niin säätyjen vaikutus hallituksen toimiin suuresti enenisi.

Annettavan adressin ohessa nousee kysymys, missä asioissa lähestyvän valtiopäiväin on ryhtyminen initiatiiviin, ensi askeleen ottamiseen. Vastausta tähän hakiessamme, kääntyvät silmät väkisinkin Venäjälle. Meidän omituinen asemamme vaikuttaa, että valtioviisaus useinkin estää säätyjä hartaimpia toiveitansa esittämästä, kun nämä ovat kokonaan ristiriitaisia keisarikunnan hallituksessa vallitsevalle suunnalle. On syytä toivoon, että tämä suunta keisari Aleksanteri III:nen aikana on oleva vapamielinen. Tosin emme vielä, kun tätä kirjoitetaan, suuresti tunne nuoren

keisarin tarkoituksia, mutta se vähä, mikä on tullut yleisön tietoon, viittaa siihen, että hän aikoo pontevuudella kääntyä valtakunnan sisällisiä vammoja parantamaan, ja että hän siinä työssä tahtoo turvautua kansan myötävaikutukseen suomalla sille jonkunlaisia valtiollisia oikeuksia. Mutta kun vapaampi hengähdys pääsee puhaltelemaan Venäjän hallituspiireissä ja siellä palataan uudistustyöhön, johon Aleksanteri II hallituksensa alkupuolella laski perustuksen, silloin — niin uskallamme toivoa — virkistyvät Suomen suhteen samat mielipiteet, jotka v. 1863 palauttivat meille valtiopäivämme. Ja näin ollen on kansanedustuksen luopuminen odottavalta kannaltansa, ja luottamuksella käy sen hallitukselta anominen parannuksia, jotka kehittävät valtio-olojamme vapaimmiksi ja laajentavat kansamme osanottoa isänmaan asioiden ratkaisemiseen.

Luulemme, että on etenkin kolme pyyntöesitystä, joilla ensi säätykokouksen tulee kääntyä hallitsijan puoleen. Sen on anominen, että valtiopäiväin väliaika lyhennetään, että v. 1863 annettu lupaus ehdotusoikeuden suomisesta kansan edustukselle täytetään, ja että Suomen asujamille lahjoitetaan painovapaus.

Nämä pyyntöehdotukset eivät kaipaa mitään puolustusta. Jos maamme suuriruhtinas tulevain valtiopäiväin ehdotuksesta soisi mainitut oikeudet Suomen kansalle, niin tämä säätykokous tulisi olemaan tärkeänä edistysaskeleena meidän historiassamme. Ja uskallamme, ainakin toistaiseksi, luulla, että nämä oikeudet ovat saavutettavissa. Huomautamme vaan, että Venäjälläkin par'aikaa odotetaan uuden, entistä vapamielisemmän painolain ilmestymistä. Ja toiselta puolen luultavasti nekin Hänen Majesteettinsa suomalaisista neuvonantajista, jotka ehkä mieluisimmin tahtoisivat pitää voimassa entiset rajoitukset, rupeavat alamaisessa velvollisuuden tunnossa vapamielisyyttä harrastamaan, jos nimittäin hallitsija itse kallistuu siihen suuntaan. Eihän tuollaiset muutokset ole meillä ihan outoja, jos kohta pyörähdys liberaalisuudesta konservatismiin on verrattoman paljoa tavallisempi.

Joku lukija odottanee ehkä vielä laajemmalle ulottuvia ehdotuksia, esim. säätyjen vallan enentämisestä valtiomenojen määräämisessä. Emme kuitenkaan saata toivoakaan, että tämä vastaisen kehityksen elinehto jo lähimmässä tulevaisuudessa tulisi täytetyksi. Emme ainakaan vielä tätä nykyä uskalla vaatia, että ensi valtiopäivät tekisivät asiassa pyyntöesityksen.

Muista asioista, jotka hallituksen tahi yksityisten ehdotuksesta tulevana vuonna mahdollisesti joutuvat säätyjen käsiteltäväksi, lienee ehkä kuoluasia jälleen enimmin mieliä jännittävä. Vielä on kuitenkin kokonaan mahdoton sanoa, mitä säätyjen siinä on tekeminen. Sillä heidän toimensa riippuu tietysti siitä, mitä hallitus sitä ennen on tehnyt tahi jättänyt tekemättä. Ja jos ne huhut ovat oikeassa, jotka kertovat, että se viisimiehinen komitea, joka par'aikaa senaatissa tutkii asiata, aikoo ehdotella mitä suurimpia muutoksia koulualalla, niin on kyllä mahdollista, että tämä kysymys käy hyvinkin polttavaksi ensi valtiopäivillä. Tulee ehkä välttämättömäksi yhä vast'edeskin ylläpitää suomenkielisiä yksityisopistoja, eikä suinkaan yksinänsä opetuskielen vaan opetusjärjestelmänkin tähden. Ja siksi on säätyjen vielä tehokkaammin kuin v. 1877 pitäminen huolta siitä, että riittävä valtioapu suodaan mainituille yksityisopistoille, niin poika- kuin tyttökouluille. Toiselta puolen taas on jo aika säälimättä tuomita kuolemaan

tuollaiset luonnottomat, oppilaspuutetta potevat oppilaitokset kuin esim. Mikkelin ruotsalainen lyseo.

Että rusthollikysymys ja yleensä se tapa, jolla verot asevelvollisen sotajoukon ylläpitämiseksi ovat hankittavat, vaatii valtiopäiviltä pitkällistä ja raskasta työtä, on epäilemätöntä. Hyväksi onneksi verokomitean äskettäin julaistu lausunto näyttää, ainakin pääkohdissaan, hyväksyttävältä, ja kun komitean enemmistön jäsenet kuuluvat eri puolueihin, antaa tämä lausunto aihetta siihen toivoon, ett'ei asia muodostu puoluekysymykseksi suomen- ja ruotsinmielisten välillä.

Toivottavasti ratkaistaan niinikään puoluesuhteita lukuun ottamatta ne asiat — jos niitä muuten ensi valtiopäivillä ilmaantuu — jotka vielä lähemmin kuin uudet verot ovat yhteydessä nuoren sotavoimamme kanssa. Ainoa mitä niistä tätä nykyä käy sanominen on, että säätyjen tulee lujasti pysyä viime valtiopäiväin laskemalla perustuksella ja siis, laivastotuumiin yhtymättä, koettaa kehittää maasotajoukkoa niin täydelliseksi ja kansalliseksi kuin suinkin mahdollista. Ratsu- ja kanunaväen toimeensaaminen on tällä alalla päätoiveena, mikäli valtiovarat sen sallivat.

Vielä mainitsemme erään kohdan, jossa hra A. M. on viitannut siihen mitä meidänkin mielestämme valtiopäiväin on nykyisissä oloissa tekeminen. Hän laskee, puhuessaan liberaalein ohjelmasta, vähän leikkiä moisista unelmista kuin esim. että senaatti olisi muutettava jonkunlaiseksi vastuunalaiseksi ministeristöksi. Tätä emme voi saavuttaa, mutta meidän on kuitenkin siihen pyrkiminen, että kukin hallituksen jäsen tuntee itsensä moraalisesti vastuunalaiseksi kansan edessä niistä neuvoista, joita hän on antanut ja niistä toimista, joihin hän on ottanut osaa. Ja tähän suuntaan saattavat valtiopäivät vaikuttaa siten, että ne aina mietinnöissään, ell'ei mitään ihan erityistä syytä vaitioloon ole olemassa, ilmaisevat hallituksen jäsenten nimet, joten kunkin osallisuus tärkeimmissä valtiotoimissa joutuu kansan tietoon. Sellaiset konsideratioonit kuin esim. ne, jotka viime valtiopäivillä estivät yleistä valitusvaliokuntaa julkaisemasta senaattorien nimiä kouluasia-mietinnössä, ovat kokonaan turhia, vaikka kyllä uskomme, ett'eivät kaikki asianomaiset olisi aivan mielellänsä sanojansa painettuina lukeneet.

Huomautamme lopuksi, että mitä tärkeämmiksi tulevat valtiopäivät saattavat käydä, mitä enemmän valtiolaitoksemme silloin ehkä voi edistyä vapamieliseen suuntaan, sitä välttämättömämpää on, että kansa tarkkaan valitsee ne miehet, jotka se lähettää säätykokoukseen. Älköön valtiopäivämiesten vaalissa mikään muu näkökohta saako valtaa, kuin että valittavain edustajain tulee olla kansallismielisiä, ymmärtäviä oman tunnon miehiä, jotka tuntevat paikkakuntansa ja isänmaan toiveet ja tarpeet.

Kirjailijain muotokuvia.

II.

Anders Fryxell.

Sähkölennätin ilmoitti meille äsken, että ruotsalaisten historioitsijain kunnioitettava Nestor, historiankertoja Anders Fryxell viime Maaliskuun 21 päivänä on Tukholmassa kuollut. Sanoma tulee odottamatta. Onpa kyllä totta, että ani harvalle ihmiselle on suotu vaikuttaa niinkään kauan aikaa, kuin vainaja sai tehdä työtä isänmaan ja historiantutkimuksen palveluksessa: Fryxell syntyi näet Hesselskogin pappilassa Dalin maakuntaa 7 päivänä Helmikuuta v. 1795, ja rupesi kirjailijaksi jo 1820-luvun alussa. Mutta sekä hengen että ruumiinkin puolesta hän vielä muuan vuosi sitten oli niin kelkkeä ukko, että arveltiin hänen vielä kauan jaksavan elää kilpaa vanhan ystävänsä Sven Nilsson'in kanssa. Vaan tällä kertaa kuten useimmiten Tuoni teki tyhjäksi ihmisten arvelut. Eläintieteen ja arkeologiian mainittu kunnia-esimies Ruotsissa vielä elää, 95:tä käyden; Fryxell sitä vastaan on 86:vuotiaana lähtenyt manan maille. Suruhuntuun on Ruotsinmaan historiantutkimus pukeutunut, sen miehen jälkeen, joka ehkä enemmän kuin kukaan Ruotsissa syntynyt on kansalleen tehnyt isänmaansa historian tunnetuksi ja rakastetuksi. Suomessakin historianharjoittajilla ja ystävillä on täysi syy tavallista hartaammin muistella vainajan aikaan saamia ja ansioita, sillä meidänkin historiankirjoittajien joukkoon hän laillansa kuului.

Fryxell-suku, ennen *Fryksell*, on Vermlannin Frykerudin pitäjästä kotoisin; kantaisä oli talonpoika 1540-luvulla. Monta pappia suku on antanut kotiseudulleen, johon suvun jäsenet harvinaisella sitkeydellä ovat olleet kiintyneinä. *Elof Fryksell* vapaudenaikana tuli tunnetuksi mahtavana saarnaajana ja horjumattomana totuuden puolustajana valtiopäivillä, poika *Fredrik Fryxell* harrasti historiantutkimuksia, tämän veljenpoika *Aksel Fryxell* tuli tunnetuksi kouluopettajana ja yhteiskunnallisten tehtävien toimittajana, ja tämän veljenpojat *Anders* ja *Olof* ovat kouluopettajina, pappeina ja kirjailijoina kiinnittäneet nimensä lähtemättömiksi Ruotsin kirjallishistoriaan.

Nuoruudestaan asti Anders Fryxell ei pyrkinyt historiantutkijaksi, vaan hänen valpas mielensä kääntyi milloin mihinkin suuntaan. Hän kirjoitti novellin, hän kirjoitti näytelmän, josta tunnettu laulu: „Ack Vermland du sköna, du herrliga land“ enemmän kuin useimmat uudenaikaiset runot on kasvanut Ruotsin kansan sydämeen. — Hän ehdotteli alkeisopistojen uudestaan muodostamista uuden järjestelmän mukaan, hän teki oppikirjoja ja hän oli ensimmäisiä, jotka uimakoulunopettajina levittivät ensin Upsalan ja sitten koko Ruotsin nuorisoon uimistaitoa, tätä terveellistä harjoitusta, jossa ruotsalaiset naapurimme niin silminnähtävästi ovat edellä meitä, „maan tuhatjärvisen“ poikia. Filosofiian' kandidaatiksi tuli hän 1819, papiksi 1820 ja oleskeli siitä lähtien koulunopettajana Tukholmassa, vuodesta 1828 Marian korkeamman opiston rehtorina. Aksel-setänsä kuoltua hän 1835 tuli kirkkoherraksi Vermlannin Sunnen pitäjään, vaan pääsi vuonna 1847 vapaaksi tämän viran toimittamisesta, joten hän sitä paremmin saattoi autautua kirjailijan ja historioitsijan työhön.

Niissä toimissa hän pian osoitti harvinaista kykyä ja verratonta ahkeruutta ja on tuon tuostakin saanut siihen vastaavia kunnianosoitteitakin, muun muassa

1833 professorin arvonimen ja 1840 arkkipiispa J. O. Wallin'in Ruotsin Akatemiassa tyhjäksi jättämän paikan. Ulkomaan arkistoista hän 1836—43 kokoili ja julkaisi neljä osaa *Ruotsin historiaa koskevia asiakirjoja*; 1845 hän Ruotsin historiassa muka säännöksi tulleen *ylimysten morkkaamisen* johdosta joutui tuohon kuuluisaan taisteluun Geijer'in ja muitten kanssa, — ottelu, joka yhtä mittaa kesti noin vuoten 1850 asti. Vv. 1860—61 hän julkaisi yhdeksän vihkoa kuvaelmia *Ruotsinmaan* uudemmasta *kirjallishistoriasta*. Vaan ennen kaikkea hän läpi koko elämänsä väsymättömällä innolla jatkoi tunnettuja *Kertomuksiansa Ruotsin historiasta*, joissa hän „nuorison opiksi" on kuvaillut kansansa vaiheita aina ikivanhoista ajoista Kustaa III:nen valtaistuimelle nousemiseen saakka. Vuonna 1823 tämän teoksen ensimmäinen osa ilmestyi ensimmäisessä painoksessaan, v. 1879 46:s ja viimeinen. Sillä välin painettiin jo teoksen edellisiä osia monesti uudestaan ja korjattuina; v. 1879 teoksen ensimmäinen osa ilmestyi 12:nessa painoksessaan. Eri osia näitä kertomuksia on Tanskan, Saksan, Ranskan, Englannin ja Hollannin kieliin käännetty. Harva jos ainoakaan kansa voipi lukea omakseen tämän suurenlaisen teoksen kaltaista.

Ketään ei kummastuttane, että tämä suunnattoman lavea teos on epätasainen ja että sitä vaivaa tuntuvat puutteet. Kreikan Herodotoon on Fryxell'iä verrattu, eikä ilman syyttä. Vaan mikä „historian isälle" oli mahdollista, se tietysti nykyään käy mahdottomaksi: ei lahjakkainkaan yksityinen henkilö meidän aikanamme voi samassa määrässä seurata kansansa kaikkia rientoja, saati ammentaa pohjaan siihen kuuluvia lähteitä ja apulähteitä. Vieläpä Fryxell'in tutkimus- ja esitystapa antavat aihetta tärkeihin muistutuksiin, joita emme saa jättää huomioon ottamatta jos tahdomme luoda täydellisen ja luotettavan kuvan hänen merkityksestään.

Kertomukset Ruotsin historiasta eivät alkujaan olleet muuta kuin nuorisolle aiottu lukukirja, niinpä erittäinkin osat I—III. Fryxell'in koko kanta olisi keskiajan suhteen aivan tietämättömissä, ell'ei hän Geijer'in „Kolmen luennon" johdosta olisi hiukan puhunut Kalmarin unioonista. Osissa IV ja V kirjoittajan enemmän kuin ennen on täytynyt selvittää itselleen kaikenlaisia riitakohtia ynnä niihin kuuluvia asianhaaroja, sen tähden lukukirja paikoittain jo vivahtaa tieteelliseen tutkimukseen. Kustaa Aadolfin loistoisat vaiheet ja voittoretket sitä vastoin soveltuvat mainiosti nuorison lukemiseksi, varsinkin kun niitä selittää niin erinomaisen taitava kertoja kuin Fryxell; tämä osa onkin kertomusten edellisen sarjan varsinainen loistokohta. Vaan osissa VII—XIV (Kaarle XI:een asti) kirjoittaja yhä enemmin pyrkii tieteelliseksi historian valaisijaksi, ja tämä yritys hänelle useasti onnistuukin, vaikka kyllä ei käy kieltäminen, että monessa kohden syystä on tehty ankaria muistutuksia. Kun sitten tulemme Kaarle XI:nen hallitukseen, emme enää huomaa nimenomaan „nuorison opiksi" noudatettavaa kaavaa muualla kuin nimilehdellä. Aikavälistä annetut laveat elämäkerrat ovat tosin jonakuna viittauksena entiseen suunnitelmaan, niinpä myös pikkujutut (anekdootit), kertojan tapa uskollisesti ruotsintaa muukalaisia sanoja sivun alapuolella sekä hänen moraliseeraava eli neuvova kantansa, erittäin siveellisiä näkökohtia *in usum delphini* selitellessä. Mutta tämä kaikki lukuun otettuna osat XV—XLVI sittenkin silmin-

nähtävästi kuuluvat Kertomusten toiseen tieteelliseen sarjaan, eikä yksinvallan tahi vapauden ajanjakson tutkija voi olla Fryxell'in kertomuksiin tutustumatta, jos kohta hänen niitä lukiessaan pitää oleman hyvinkin varoillaan vannomasta opettajan sanoihin. Loppupuolella teosta elämäkerralliset muotokuvat joskus paisuvat melkein erinäisiksi essayn-tapaisiksi kirjoituksiksi; niinpä myös Fryxell monesti ei luota siihen, että aikakauden johtavat aatteet, semmoisina kuin hän ne käsittää, tulisi selvästi näkyviin itse tapausten jonosta, vaan hän raskauttaa esityksensä pitkillä jälkikatsauksilla ja väittelyillä. Tämän hän varsinkin tekee vapaudenaikaa esitellessänä, jolloin ijän tuottama laveapuheisuus tavallista enemmän tulee esille.

Näitten muodollisten muistutusten ohessa on otettava lukuun, mitä tarkasti punnitsevan arvostelijan täytyy moittia hänen tutkimustavassaan ja historiallisessa käsityksessään. Arkistoja hän kyllä on käyttänyt hyväksensä suuremmassa määrässä kuin ehkä yksikään muu ruotsalainen tutkija; aina vuodesta 1840 asti hän mitä ahkerimmasti on käynyt ulkomaan arkistoissa tutkimassa, eikä koko Ruotsissa sitä arkistoa ole, ei virallista eikä yksityistä, jonka aarteita hän ei olisi edes jossakin määrin käyttänyt hyväksensä. Vaan asiallisia erehdyksiä sittenkin tavataan hänen teoksessaan, eivätkä ne aivan pieniäkään. Ensiksi Fryxell on luullut hätäisesti selailemalla voivansa lähteihinsä tutustua; toiseksi hän liiaksi on luottanut erinomaisen tarkkaan muistiinsa, joka kuitenkin silloin tällöin pettää; kolmanneksi hän usein antaa enemmän arvoa tarinoille ja yksipuolisille riitakirjoille kuin luotettaville todistuskappaleille.

Mutta vaarallisempi kuin suurimmatkin erehdykset yksityiskohdissa on tietysti puuttuva yleinen käsitys, ja tämmöistäkin virhettä on moni lukenut Fryxell'in omaksi. Häneltä jääpi muka usein pääasia huomaamatta yksitysseikkojen tähden; siitä syystä hän myöskin on liian ankarasti arvostellut Kristiinaa ja Kaarle X:tä, liian vienosti heidän aikuistansa ylimyskuntaa. Hänen koko näkökantansa on muka ahdas ja proosallinen, siitä syystä hän on väärin arvostellut Kaarle XII:ta ja Bellman'ia, ja ylenpaltisesti kiittänyt vapaudenajan myssyjä, — kas siinä arveluja, jotka Ruotsin puolella Pohjanlahtea melkein kuuluvat uskonkappalten joukkoon. Nerokas Geijer on käynyt etupäässä säihkyvillä mahtilauseillaan, ja suuri joukko on hänen arvelujaan mukaillut, mikä suuremmalla, mikä vähemmällä sukkeluudella.

Osaksi näissä moitteissa onkin perää. Mutta jos oikein tasapuolista päätöstä tahdotaan saavuttaa, niin täytyy tehtyjä syytöksiä jokseenkin suuressa määrässä supistaa. Fryxell'in esitystapa ja hänen historiallinen kantansa yhteensä riittävät selittämään, miksi häntä, Ruotsin varsinaista kansallishistorioitsijaa, on oman kansan keskuudessa niin kovasti morkattu.

Fryxell'in esitys käy usein epäselväksi ja näyttää johdonmukaisuutta puuttuvalta sen kautta, että hän mättää kertomuksiinsa liian paljon ja joskus vieläkin jakaa kerrottaviaan sopimattomasti. Hän kertoo tekstissä jok'ainoan hupaisen tarinan, minkä vaan on onkeensa saanut, vaikkapa hänen kriitillinen aistinsa sitten pakottaisikin häntä alempana muistutuksessa lisäämään, että koko juttu arvattavasti on perätön. Ristiriitaisia kohtia selitellessään hän mielellään luettelee kaikki mitä kuhunkin suuntaan on arveltu, jonka jälkeen hän lopettaa: päättäköön lukija, miten asian laita oikeastaan lienee. Täydellisyyttä ja selvyyttä yksityiskohdissa

hän huolellisesti tavoittelee erottaessaan aineensa eri puolet eri kertomuksiin, vaan kokonaisuus ja tapausten vuorovaikutus täten jääpi syrjälle. Tuskinpa ainoakaan Fryxell'in johdolla on saanut oikein selvää käsitystä siitä, mitä esim. Kaarle XI:nen aikana erityiset riennot ja yritykset vaikuttivat toinen toiseensa. Siinä puhutaan lavealta, mutta hajanaisesti eri kertomuksissa, ensin sodista, sitten yksinvallan anastamisesta, sitten holhoojain tilistä, sitten reduktioonista, sitten sisällisistä parannuksista, sitten ulkomaan politiikistä, ja vasta sen jälkeen lukija vihdoin varsinaisissa elämäkerroissa oppii tuntemaan niitä miehiä, jotka ovat toimineet 1675—97 ja edustavat tämän ajan henkeä. Miten sama aika on esitettävä, se nähdään paraiten Carlson'in mestarillisesta teoksesta, jossa kokonaisuus, johtavat aatteet ja riennot aina ovat pääasiana, ja joka juuri sen tähden antaakin lukijalle johdonmukaisen ja todenperäisen kuvan. Osaksi saman muistutuksen voipi tehdä vapaudenajankin suhteen; siinä Malmström'in oivallinen teos monesti oikaisee Fryxell'iä.

Tuskinpa nämä heikot puolet Fryxell'in kertomuksissa ikinä olisivat tulleet niin yleisesti huomatuiksi, ell'ei hän historiallisen kantansa kautta olisi sattunut loukkaamaan ruotsalaisten kansallistunnetta. Fryxell on kyllä proosallinen koko käsityksessään, vaan juuri siitä syystä hän ei hurmaannu noihin kansallisylpeyden kaikuvien kulkuisten kilinään, joilla Ruotsissa on niin suuri valta, vaan hän sanoo kelle hyvänsä kuivan totuuden, vaikkapa sillä tulisikin puhkaisemaan chauvinismin silmäterän. Geijer kiihkossaan tekee salaisen viittauksen siihen, että Fryxell muka olisi liian monipuolinen ollakseen oikein rehellinen: hän kumartelee ylimyskuntaa, vaan imartelee samassa liberaalisuutta; vanhoilla-olijoitten suosikiksi hän pyrkii ja nyökkää ystävällisesti Skandinaavian nuorisolle, puhuessaan Kalmarin unioonista, j. n. e. Nämä lauselmat eivät alenna ketään paitse lausujaa; johdonmukaisuutta kyllä joskus puuttuu Fryxell'iltä, vaan ei rehellistä suoruutta. Joko hän ylistää Aksel Oxenstjernaa ja hänen ystäviänsä tahi vapauden ajan kansanvaltaisia sanasankareja, — aina se tapahtuu täydestä vakuutuksesta, kysymättä mitä kiitosta hän siitä on saapa, eikä Geijer itse „luopumuksensa“ tähden saanut läheskään niin kovia puuskia kestää kuin Fryxell siitä, että hän on rohjennut moittia Kaarle XII:ta ja Bellman'ia.

Me suomalaiset olemme varmaan sopivammat kuin ruotsalaiset itse arvostelemaan Fryxell'in kantaa. Samaten kun naapurimme kiven kovaan väittävät, että tunnettua ruotsalaista „vinguntaa“ ei löydy muualla kuin meidän mielikuvituksessamme, vaikka sitä havaitsevat kaikki muut paitse he itse, samaten he eivät itse huomaa, mimmoista mielettömyyttä chauvinismi eli kansallisylpeys jo toista vuosisataa on tupannut heidän korvansa täyteen kun Kaarle XII:sta on ollut puhetta. Järkähtämättöminä entisessä luulossaan, että tämä hallitsija muka oli Ruotsin kansan paras inkarnatiooni ja suurin poika, mutta osaamatta kumota niitä painavia asiallisia todisteita, jotka Fryxell on tuonut esiin moista hairahdusta vastaan, ruotsalaiset yhtä suuta huutavat, että Fryxell muka ei ole kyennyt arvostelemaan Kaarlen ideaalista suuruutta. Eikä kuitenkaan kokenut korupuhuja Beskow'kaan sitä paremmin kuin juuri sama Fryxell ole selittänyt, miten mainitun sankari-nuorukaisen jättiläishaamu mahtavasti on vaikuttanut Ruotsin kansaan ja sen kohtaloon! Ensimmäisenä Fryxell on kestänyt ärsytetyn kansallisylpeyden

kovimmatkin vihurit ja on siten avannut tien tuleville tutkijoille, jotka ryhtyvät arvattavasti suremmalla tarkkuudella, vaan eivät suinkaan vilpittömämmällä suoruudella tämän aineen tutkimiseen.

Melkein sama on laita mitä Bellman'iin tulee, ainoastaan sillä erotuksella, että Fryxell hänen tähtensä on saanut kärsiä vielä hurjempia soimauksia. Epäilemättä hän onkin muutamissa kohden erehtynyt: kertoessaan yksityisseikkoja Bellman'in elämästä hän välisti turvautuu jokseenkin epäiltäviin tietolähteihin, jota vastaan hän on jättänyt huomioon ottamatta uudempia, varmempia tietoja. Tästä on seurannut, että hänen vastustajansa enimmiten ovat kääntyneet tähän kuuluviin seikkoihin, tahtoen luuletella yleisöä, että elämänkertomus olisi Fryxell'in kuvaelman pääkohtana. Hän ei muka tarkoittanut muuta kuin että Bellman yksityiselämässänsä esiintyisi jälkimaailmalle pelkkänä juomarina ja roistona.

Mitä taas Bellman'in lauluihin tulee, niin väitetään ainoastaan lyhyesti, että Fryxell'in proosallinen luonne ei pysty niitä arvostelemaan, taikka ett'ei estetiikka kuulu historioitsijan alalle. Siinä kohden ollaan kuitenkin väärässä. Fryxell tunnustaa selvästi ja pontevasti Bellman'in runoilijaneroa, hän tunnustaa sen ilmestyvän niissäkin lauluissa, joissa aine häntä inhottaa. Mutta kun on sanottu, että Bellman on „kansallisin Ruotsin runoilijoista", silloin Fryxell sivistyshistorian kannalta panee vastaväitteen, ja syystäkin. Olkoonpa vaan, että tuo „ruusunpunainen suru" on ruotsalaisen luonteen merkillisimpiä omituisuuksia, ja että Bellman on sitä kuvaillut erinomaisella taidolla; kansallisrunoilijaksi, niin väittää Fryxell, häntä ei kuitenkaan voi sanoa. Sillä se maailma, jossa hän liikkuu, on pääkaupungin krouvielämä, ja sen henkilöt eivät enää ole pelkkiä ruotsalaisia, niinkuin esim. talonpojat: heidän tapansa, heidän siveyden käsitteensä vieläpä heidän sanansakin ovat usein outoja varsinaiselle kansalle. Ja toiselta puolen kansan jaloimmat aatteet ja luonteen omituisuudet eivät Bellman'in lauluissa astu esiin, niin että koko kansa tunnustaisi kuvan oikeaksi. Sen tähden on tuo ylenpalttinen Bellman'in-kehuminen vaarallinenkin, sillä se houkuttelee monta lukijata ihailemaan ei ainoastaan Bellman'in runotaidetta, vaan myös niitä aineita, joista hän laulaa: juopumusta ja irstaisuutta. Kaikeksi onneksi moni ei Bellman'ista tunne muuta kuin ne alkuvärsyt, jotka tavallisesti lauletaan, vaan tämä osoittaa taas, ett'ei hän ole kansallinen runoilija.

Tässäkin kohden me suomalaiset, joilla on todellinen kansallisrunoilija, Runeberg, voimme suuremmalla maltilla ja tasapuolisuudella arvostella Fryxell'in kantaa; onpa jo Cygnæus viitannut erotukseen Bellman'in ja Runeberg'in välillä. Ja varma on, että Fryxell'in esityksessä, vaikka se näyttääkin liian proosalliselta, kuitenkin on paljo totta ja paljo tervettä järkeä.

Olemme maininneet monta Fryxell'iä vastaan tehtyä muistutusta, vaan havaitsimme samassa, ett'ei niissä suinkaan aina ole perää. Saisipahan löytyä paljo suurempiakin virheitä hänen kertomuksissaan, eikä niitten heikot puolet sittenkään saisi ansioita unohtumaan.

Innokas kansallinen mieli, järkähtämätön totuuden rakkaus, puhdas siveellinen henki ja mestarillinen esitystapa ovat Fryxell'in kertomusten oikeina peruskivinä. Näitä ominaisuuksia huomaa kaikkialla, kun virheet ainoastaan paikoittain tulevat näkyviin. Senpä tähden Fryxell onkin kansan opettajaksi sopivin kaikista ruotsalaisista historioitsijoista. Isänmaansa jaloja muistoja hän tutkii ja

valaisee mitä hellimmällä huolella, niitä hän asettaa kasvavien polvien esikuvaksi, olkoon jalous sitten ilmaantunut kuninkaan linnassa, ylimyksen komeassa kartanossa tahi työmiehen mökissä. Suurilla vaatimuksilla hän ei esiydy, mutta täyttää paljoa enemmän kuin hän lupaa. Noita rohkeita, salamantapaisia oraakkelilauselmia, jotka olivat Geijer'in voima, mutta joihin hän myöskin liiaksi luotti, niitä Fryxell ei rakasta. Entistä opettajaansa vastaan taistellessaan hän sattuvasti sanoikin, että säihkyvät mahtisanat ratkaistavalle kysymykselle kyllä antavat kirkasta, mutta yksipuolista ja kovin vähän kestävää valoa; ne hurmaavat lukijaa, vaan jättävät hänet hänen entiseen tietämättömyytensä. Skandinaavian muinaissadut ja niiden yksinkertainen stiili näkyvät olleen Fryxell'in lähimpänä esikuvana ja kaavana. Suuresti varmaan erehtyisimme, jos me, ihmetellen nerokkaan Geijer'in filosoofin- ja runoilijantapaista esitystä, kieltäisimme Fryxell'iltä historioitsijan ja tiedemiehen arvon. Läpi vuosisatoja hänen maineensa kyllä tulee pysymään, silloinkin kun aikoja sitten useimpien laittajain nimet ovat uponneet unhotuksen virtaan.

Anders Fryxell'iä yksityisenä henkilönä emme luule voivamme tyydyttävästi kuvailla, vaikka kyllä kunnioitettavan vanhuksen raitis ja hilpeä luonne, ystävällisyys nuoria kohtaan ja viehättävä vanhanaikainen yksinkertaisuus nekin ansaitsisivat muistosanojaan. Hänen kuvaansa piirtämään on meitä tällä hetkellä ennen kaikkea kehoittanut se seikka, että Fryxell seisoo meitä suomalaisia lähempänä kuin yksikään muu ruotsalainen historioitsija. Paremmin kuin ruotsalaisten enemmistö me suomalaiset pystymme käsittämään Fryxell'in kantaa, silloin kun hän itsenäisen vakuutuksensa tähden käypi sotaa kansansa vanhoja juurtuneita ennakkoluuloja vastaan. Fryxell'iä taasen laveat tutkimukset ja järkähtämätön totuudenrakkaus ovat opettaneet täydellisemmin kuin muut ruotsalaiset historioitsijat sen tekevät, ymmärtämään ja tunnustamaan Suomen kansan erikoisasemaa yhteisessä historiassamme. Me tunnemme, mitenkä varsinkin nykyaikana läntisessä naapurikansassamme pidetään hyvin suurta ääntä Suomen olojen muka yksipuolisesta kehityksestä, josta asianomaiset tuskin tietävät enemmän kuin Siperian aromaista ja Egyptin pyramiideista. Me tunnemme kuinka monelta Suomessakin syntyneeltä jääpi kokonaan oivaltamatta, että meillä on ihan sama oikeus kuin muillakin kansoilla elää omaa elämäämme, ja kuinka nämä oman kansansa hylkijät osaksi täällä kotona, osaksi ulkopuolella Suomen rajoja kurjasti vääristelevät sen kansan pyrintöjä, joka heitä synnytti ja kasvatti. Silloinpa tosiaankin tuntuu virvoittavalta nähdä, että totuuden, oikeudentunnon polkuja käyden, vieraskin voipi niin mallillisesti ja (pienenläntiä erehdyksiä lukuun ottamatta) oikeinkin arvostella kansamme historiallista asemaa, kuin Fryxell sen tekee monessa paikassa kertomuksissaan ja erittäinkin loppulaskussaan Suomen suhteen (XLVI, sivv. 277—288). Ja tämän tähden lopetamme sanomalla: Suomenkin historioitsijain lukuun Anders Fryxell kuuluu; meidän on syytä hartaasti tunnustaa hänen ansioitaan, kun hän nyt, pitkän ja uutteran elämän jälkeen on saanut rauhallisen haudan rakastetun isänmaansa mullassa.

Kuvaelmia Suursaarelta.

II.

Kun juhannus joutuu ja kutuaika on jo kulunut, ruvetaan „viroreisua“ puuhaamaan. Jaalat, jotka useinkin kiireen kourissa on täytynyt puhdistaa ja tervata, ajetaan mereen, ja kauniina, välkkyvinä ne tuolla lahdella ihailevat veden pintaan päilyvää muotoansa. Kun kaikki valmistukset on suoritettu: passit hankittu, viikoksi evästä pantu mukaan, silakkatynnyrit hinattu veneihin, niin astuvat jaaloihin viimeiseksi isännät ja emännät — nuoret ja vanhukaiset jäävät enimmäkseen kotia. Koska joka talolla ei ole omaa venettänsä, lähtee useampia samassa veneessä Viron „seproja“ tervehtimään. Onpa nyt matkalla tilaisuus nähdä, kenen jaala nopeudessa etevin. Mies se joka ensimmäisenä pääsee matkansa perille! Kaikki pyrkivät *Tuoliselle* (Tolsburgiin), joka Narvan ja Tallinnan välisellä rannalla jo ammoisista ajoista on ollut saarelaisten ja virolaisten vaihtokauppa-paikkana.

Kun nyt sana on saapunut lähimpiin rantakyliin ja sieltä edemmäksi sanoma kulkenut, että „saarenmiehiä“ veneinensä, silakkoinensa on huomattu satamassa, niin alkaa virolaisia tulvata alas rantaan kauppoja tekemään. „Sepransa“ (ystävänsä) saarelainen kutsuu telttaansa: täällä nyt kahvit keitetään, ryypyt ryypätään, pakinaa pidetään. Kumpikaan ei ole unhottanut ystävyyden velvollisuuksia. Tuomisiksi sepra tuo muassaan hiukan voita, kananmunia, villoja, saarelainen puolestaan antaa vastalahjaksi vähän paistinkaloja, hylkeenrasvaa y. m. s. Sepralle silakat enimmiten uskotaan velaksi syksyyn asti, jolloin hän ne rehellisesti maksaa rukiissa, potaateissa tai muissa ruokatavaroissa. Mitään kauppakirjaa ei tehdä; kumpikin, sekä virolainen että saarelainen luottaa täydellisesti toisensa sanaan. Paitse näitä seproja, jotka usein vuosikymmeniä ovat saman talon kanssa kaupoissa olleet, tulee silakanostoon myöskin „maamiehiä“, jotka kääntyvät sen puoleen, joka huokeimmasta hinnasta silakkansa antaa. „Maamiehet“ suorittavat paikalla maksettavansa. Hinta vaihtelee eri vuosina eri lailla, 1½—3 „täyteen“ rukiita yhdestä „täydestä“ silakoita.

Tuolisen muutoin autio hiekkaranta, liete, tarjoaa tällöin omituisen kirjavan ja vilkkaan näön. Tuolla niemekkeellä näemme leirintapaisen telttaryhmän, jossa jokaisella venekunnalla on oma tilapäinen asuntonsa. Lakea liete vilisee monenmuotoisia ihmisiä: Viron miehet pitkissä, mustissa „kuupeissaan“ (viitoissa) kävelevät silakkatynnyrien ääressä tavaraa tarkastelemassa ja kauppoja hieromassa; saarelainen kaupittelee meren tuotteita, pannen parasta viroansa, joka tosin ei ole aivan kieliopin sääntöjen mukaista, mutta kuintenkin varsin hyvin silakat kaupaksi saa. Erittäinkin sunnuntaisin voit täällä nähdä myös Viron kaunottaria, jotka loistavan kirjavissa puvuissaan suovat tälle kuvalle omituisen viehätyksen. Emme tahdo unhottaa „santtia“ (kerjäläistä), joka sääliväisyyttäsi koettavalla äänellä almuja anelee. Tuolla töyryllä sijaitsevan „korssin“ (krouvin) isäntä tarjoaa sinulle ystävällisesti — tietysti kilisevää ystävyydenlahjaa vastaan — Viron olutta tai hiukan „tihverämpääkin“. Korssissa myös nuoriso joskus illan vietteeksi tanssia tepastelee. Matalassa rantavedessä tai lietteellä pulikoi ja leikkii lapsia, jotka jo aikaisin ovat pyrkineet mukaan katsomaan maailmaa ulkopuo-

lelle kotirantojansa. Kaikkea tätä outoa elämää katselevat kummastellen Tuolisen linnan rauniot, jotka nykyään suovat suojaa ainoastaan yöhuuhkajalle ja muulle siipikarjalle. Ehkäpä sen raukenevilla muureilla on toisenkinlaisia muistoja, ehkäpä ne samoin kuin useammat Viron linnat tietäisivät kertoa sinulle ankaroista ajoista, vuodatetuista kyynelistä, kestetyistä kärsimyksistä.

Viikon päivät Virossa oltuaan suursarelainen kääntää keulan kotikallioitansa kohtaan. Monta kertaa jo kotona olijat ovat mäellä käyneet tarkastelemassa, näkyykö mitään valkoisia purjeita etelästä, ja levottomalla ilolla odotetaan sitä hetkeä, jolloin ensimmäiset mastonnenät niemen takaa pistäyvät esiin. „Mitä Viroon kuuluu?“ — „montako „täyttä“ saadaan?“ — „milloin meijän tullaan?“ — ovat kysymyksiä, joihin ensiksi tulija saa vastata oikealle ja vasemmalle. Kun kerran kaikki ovat kotia saapuneet, ja vanhat sekä nuoret saaneet osansa Viron-tuomisista, alkavat „manterenreisut“. Saari ei kasva niin suuresti metsää, että tämä pitkään aikaan riittäisi polttoaineiksikaan, jonka vuoksi nämä täytyy muualta hankkia. Kotkan seitsemän sahaa ei olekaan kaukana ja muutamilla markoin, joskus ilmaiseksikin, saarelainen sieltä saapi jaalallisen lankun ja laudan ääriä. Itse asiassa hän paljoa vähemmällä vaivalla ja huokeammalla hinnalla täältä purjehtii talveksi puut kotiaan, kuin jos hänen kallio- ja kivikköteitä myöten sekä päivämiesten avulla täytyisi oman saarensa metsästä ne hankkia. Manteressa hän myös rukiinsa jauhattaa, sitten kun hän ensiksi levitetyillä purjeilla on päivänpaisteessa kuivannut ja seulonut Viron poroisen viljan. Manteresta hän heinänsäkin ostaa, sillä hänen omat niittymaansa ovat vaan nimeksi niittyjä.

Kaikki nämä matkat hän toimittaa uskollisen meriratsunsa, *jaalan*, avulla, jota hän huolella, melkeinpä rakkaudella hoitelee, ylpeydellä katselee. Onhan se oman saaren lapsi, siinä syntynyt, kasvanut, kauniiksi muodostunut tuo omituinen, kaksimastoinen jaala, joka ensi alussa oli pieni avonainen asu, nykyään tavallisesti kannellinen, ja jonka kelvollisuutta merialukseksi tunnustaa sekin seikka, että sitä tätä nykyä käytetään Suomen rannikolla Pyhtäästä aina Venäjän rajalle saakka, vieläpä se on Vironkin rannan itselleen vallannut. Tuo venäjänkielinen nimi, jonka pahansuopat naapurit sitä pilkatakseen ensin keksivät, se on nyt muuttunut kunnianimeksi, jonka se hyvin ansaitsee. Keveästi, nopeasti se hypiskelee aaltojen harjoilla, silloin kun vesi varppeitten välistä kiehuu, singottaen ilmaan vaahtopatsaan, johon heijastuvista auringon säteistä näet taivaankaaren kuvastuvan. Ankarimmassakin myrskyssä se on luotettava, yhtä luotettava kuin se käsi, joka sitä ohjaa. Se on nähnyt laivojakin merenajoksi joutuvan tai rantoja vastaan ruhjottavan, kun se itse vielä kukistumattomana on kestänyt taistelua riehuvassa meressä. — Kesän pitkin suursaarelaisen jaala onkin veden valloissa. Ell'ei sen omistaja sitä tarvitse, niin joku veneetön naapuri tulee sitä lainaamaan, hankkiaksensa hänkin puut ja heinät manteresta, ett'ei hän itse talvella paleltuisi eikä hänen karjansa nälkää näkisi.

Suven kuluessa jatketaan muuten kalanpyytöä, vaikka huono saalis ei juuri kehoita suurempaan ahkeruuteen. Sattuu niinkin, ett'ei moneen aikaan saa, mitä pataan panisi, vaan silloin täytyy keskellä kesää syödä suolaisia silakoita. Mutta kun on pitkälliset tyyneet, niin huomaa veden pinnalla usein mustan, vihurinkaltaisen piustan. Silloinpa sitä kii-

rettä aitaamaan nuotta ympäri „karkulaisparven“, ja jos oikein onnistaa, niin apaja voi antaa haapiollisen hailia. Kesällä kuitenkin käytetään enempi verkkoja kuin nuottaa kalanpyydöksiksi. Paljoa tosin ei saa „haudasta“, 30—40 sylen syvyydestä; useinkin ovat verkot vaan täynnä kilkkiä, tai on halli (hylje) varsin sievästi nipistellyt hailit murkinakseen ja jättänyt ainoastaan päät pyytäjälle aamiaiseksi.

Vaan „mätäkutu“ antaa muutamina vuosina runsaan saaliin. Mätäkuun aikana on nimittäin haili hakenut kutemapaikakseen ulkomataloja, ja näille nyt kalastaja virittää verkkonsa. Suursaaren rannoilla löytyy ainoastaan harvoja semmoisia, ja sen vuoksi oli erittäinkin entisaikoihin tapana muutamiksi viikoiksi asettua jollekin ulkoluodolle Suomen rannikolle. — Kun siis Elokuun aurinko päivän pitkin on paahtanut ja tuuli vähitellen levolle väsynyt, niin kivitään verkot haapioihin, ja illan suussa lähdetään soutamaan semmoiselle jonkun matkan päässä saaresta olevalle matalalle, jolla on noin 7—10 sylistä vettä. Yhteen paikkaan on kokoutunut pariinkymmeneen haapioon asti, jotka laskevat verkkonsa aivan toinen toisensa viereen. Odotetaanpas illan tuloa: haukataan sillä välin palanen leipää ja pidetään juttua naapurin kanssa. Hämärän tultua, „koetaan“ verkkoja, ja jos huomataan kaloja niihin käyneen, niin lasketaan ne uudelleen mereen, että niihin meren karjaa enempi karttuisi. Tällä välin on jo vähinkin ummikas yöksi uinahtanut; haapioita kiikuttelevat ainoastaan höyrylaivan laineet, joka tuossa muutaman sylen päässä kohisten rientää eteenpäin, säihkytellen säkeniä tummanhämärään ilmaan. Illan tähti jo tutkii meren syvyyksiä, kuu valelee hopeitansa hohtavia. Valotornin ystävällinen loiste kutsuu kotia, jonne kohta useampikin haapio vie kauniin lastinsa.

Näin kesän ihana aika kuluu kalastustoimiin ja matkapuuhiin. Raittihit tuulet, valoisat päivät kirkastavat mielet ja luovat niihin elinvoimaa; meri huuhtoo huolet pois, aalto ne kauas ajelee. Jos yleensä suven ihanuutta ihaillaan ja nautitaan, niin sitä kaksinkertaisesti tekee meriläinen, koska tuskin kukaan muu yhtä suuressa määrässä kuin hän voi tuntea syksyn kolkkoutta ja myrskyisyyttä. Totta on tosin, että suursaarelainen on jo toimittanut välttämättömimmat „reisunsa“, kun hän Lokakuun alussa on käynyt „syksy-Virossa“ ja täältä on hankkinut, mitä hän ravinnokseen talven kuluessa tarvitsee: rukiit, ohrat, potaatit, lantut, kaalit, lihat, voit y. m. Mutta kuitenkin hän vielä monesti tulee jaalallaan merta kyntämään ja juuri silloinpa miestä kysytään.

Jos esimerkiksi on saatu tieto, että jossakin on tapahtunut laivarikko, niin syntyy rannassa kohta vilkas liike. Viisi kuusi miestä astuu veneesen, ja täyttä kynttä nyt annetaan piirtää sitä suuntaa, jossa onnettomuuden tiedetään tapahtuneen. Ja kun purjehtija kerran on päässyt rannasta ulapalle ja tiukannut koudit, niin hän ei huoli merestä eikä myrskystä. Jos kohta se toivo on pannut hänen jaalansa liikkeelle, että hän voi vähien varojensa täytteeksi korjata merenajoksi joutunutta tavaraa, niin varmaa on myös, että hänen rohkeutensa merihädästä on pelastanut monta ihmishenkeä, joille hän vieraanvaraisesti asunnossan on antanut suojaa. Yhtä varmaa on myös, että useammat niistä rosvojutuista, jotka suursaarelaisesta kulkevat, ovat joko perättömiä tai liioitellussa muodossa kulkeneet entisiltä ajoilta. Päinvastoin ei ole koskaan kuultu, että hän ei olisi ojentanut auttavaista kättään hädänalaiselle lähimmäiselleen,

missä vaan avunanto suinkin on mahdollista ollut. Onhan hänelläkin sydän rinnassa. Jos taas hänen käsitteensä omistusoikeudesta merenhylyksi jääneesen tavaraan eivät ole olleet vallan selvät, niin on muistettava, että nekin ovat aikojen luomat. Hän piti sitä muinoin aivan luonnollisena asiana, että aaltojen merellä tai rannoille ajelema tavara oli sen omaa, joka ensiksi sen haltuunsa sai; eihän kukaan sitä häneltä vaatinutkaan pois. Ei ole kummallista, jos tämä juurtunut käsitys ei ole voinut niin kiireesti tykkänään poistua senkään perästä, kun asianomaiset rupesivat ottamaan osansa siitä saaliista, jota hän piti omanaan. Paljon ovat kuitenkin ajat entisestään muuttuneet, tännekin leviävä sivistys on selvittänyt käsitykset tähän kuuluvista asioista. Ja sekin seikka on puolestaan paljon vaikuttanut, että saaren omia nuorukaisia on laivoissa purjehtinut kaukaisemmilla matkoilla; sillä tavoin he ovat laventaneet näköpiiriään sekä itse kohdastaan vaikuttaneet omiin seurakuntalaisiinsa.

Vaikkapa saaren kolme valotornia *) koettavat varoittaa öistä kulkijaa joutumasta kallioita vastaan, niin harva se vuosi, jolloin ei joku alus joudu rannan omaksi. Saari onkin keskellä kulkuväylää, joka on jotensakin ahdas; ja kun sattuu oikein syksyinen lumimyrsky syntymään, niin kulkija ei voi nähdä valotornien loistetta eikä kuulla saaren molemmissa päissä olevain sumukellojen varoittavaa ääntä. — Paljoa lukuisammat olivat kuitenkin laivarikot silloin, kun ei saarella mitään valotornia löytynyt.

*) Merkillistä on muuten, että nämä samoin kuin useimmat Suomen lahdessa olevat valotornit kuuluvat Venäjän kruunulle. Tavallisesti niissä nyt noin kymmenkunta vuotta sitten palvelee suomalaista väkeä, mutta majakka-päällikkö määrätään Venäjältä.

Erittäin kamalan muiston on jättänyt „suuren laivarikon aika“ useampia vuosikymmeniä sitten. Olipa pyhämiesten päivän aattoilta. Silloin raivosi tuommoinen hirveä lumimyrsky, joka rohkeimmankin merimiehen verta hiukan jäähdyttää ja jonka voimaa pirstaleihin pilkotut laivat osoittavat. Leimuavan valkean ääressä tupansa suojassa saarelainen kiitti onneansa siitä, ett'ei hänen tällaisella paltinaisella tarvinnut meriä matkailla, ja maata pannessaan hän rukoili Jumalaa varjelemaan niitä raukkoja, joiden täytyi meressä taistella ehkäpä henkensä puolesta. Hän ei voinut aavistaakaan, että seuraava aamu olisi niin kuoleman kamala. Jo päivän koitteessa hänen rannassa käydessään särkyneet laivankalut ja lastinajokset ilmoittivat, että meri edellisenä yönä oli ottanut uhrinsa. Ja kun päivä täydelleen valkeni huomattiin, että kuusi laivaa väkineen päivineen oli joutunut hukan omaksi. Tosin nähtiin vielä muutamien laivamiehien jonkun matkan päässä rannasta eräällä kalliolla kuoleman tuskissa turhaan koettavan saada tukevaa jalansijaa. Kaikki apukin oli sillä hetkellä mahdotonta. Ken hyväänsä olisi koettanutkin, hänet ensimmäinen laine olisi ruhjonnut rannan kiviä vastaan. Vähän ajan perästä ei enää apua tarvittukaan; silloin oli onneton taistelu loppunut. Meri vaan ärjyi hurjaa hautausvirttä kuolleille.

Kotimaan kirjallisuutta.

1. Hengellistä kirjallisuutta.

J. F. Lobstein. Herätyssanoja eli Raamatunlause lyhykäisesti selitetty kunakin vuoden päivänä. Suomennos. Helsingissä, Suom. Kirj. Seuran kirjapainon kustantama. 1879. 401 siv. 8:o. Hinta: 3 m.

Johannes Gossner. Aarre-arkkunen, sisältävä Raamatullisia Tutkinnoita joka päivälle vuodessa perhe-elämän hartauden ja jumalisuuden edistyttämiseksi. Suom. M B. Jyväskylässä, Länkelä. 457 s. 8:o. Hinta 3 m.

Molemmat yllämainitut kirjat tarkoittavat, niinkuin nimityksistäkin pian huomaa, kotihartauden tarpeiden täyttämistä ja edistämistä. Kotihartaudella ymmärretään tavallisesti, kuten jokainen tietää, semmoista uskonnon ja jumalanpalveluksen muotoa, kun perheen jäsenet tahi paremmin koko huonekunta kokoontuu yhteistä uskonnollista rakentumista varten. — Koti on se piiri, johon ihminen parhaiten voipi rauhaan vetäytyä maailman tohusta ja vallan luonnollista on, että uskonnollinen elämä myös mielellään viihtyy ja ottaa muodon kodissa ja kodista. Kun yksityinen ihminen päivän työn jälkeen istahtaa hiljaiseen kammioonsa tahi laskee levolle, silloinhan hänen on paras aika katsahtaa omaan itseensäkin, samalla kun tarkastelee astuttuja askeleitaan ja päivän puuhia; silloin hänen sydämmensä parhaiten kohoaa kiitokseen ja rukoukseen. Ja perheessä on uskonnollinen elämä juuri se side, joka ylläpitää jäsenten keskinäistä yhteyttä ja murtaa itsekkäisyyden ja himon vaikutukset, joka syvemmältä kiinnittää lapset vanhempiin ja vanhemmat lapsiin, vaatien kaikkia tyytyväisesti velvollisuuksiaan täyttämään. Kristinusko perustuukin niin sanoaksemme perheelliselle pohjalle. Sen tunnustajat ovat kaikki niinkuin yksi perhe, jonka avaralla asuvat jäsenet vihdoin kootaan yhteiseen kotiin. Niinkuin katsotaan luonnolliseksi, että saman seurakunnan jäsenet tahi ylipäänsä laajemmalla alalla asuvat kristityt tuon tuostakin kokoontuvat yhteiseen jumalanpalvelukseen, yhtä luonnollista on, että perheen jäsenet kokoontuvat keskinäistä rakentumista varten. Ell'ei uskonnollinen elämä ilmau perheessä ja kodissa, joka on kaiken keskuselämän juuri ja sydänpaikka, niin ei sitä ole seurakunnan kirkonmenoissakaan. Mutta kaikellaiset henkiset pyrinnöt ihmisten kesken vaativat jonkinlaisen näkyvän olomuodon, voidaksensa vireillä pysyä ja alaa voittaa. Uskonnollinen elämäkin välttämättömästi vaatii olomuotoja, joiden kautta se ilmautuu niin kodissa kuin seurakunnassa. Ell'ei mitään muotoja ole, niin itse elämäkin eli asian aatteellinen puoli häviää.

Kotihartauden muodot voivat vaihdella, niinkuin uskonnollisen elämän muodot yleensä. Emme siis katso tarpeelliseksi eikä luonnolliseksi, että kotihartaus tähän aikaan ilmautuisi samassa muodossa kuin esim. pietismin aikana. Muoto voipi olla vapaampi ja kehittyy kodin henkilöiden vaatimusten ja voiman mukaan. Mutta vaikka se on vapaa, ei sitä kumminkaan saa jättää mielivallan nojaan, jossa ihmisen vaihtelevat tunteet saisivat yksin määrätä, vaan siinä tapauksessa on velvollisuuden tuntoon vetoominen.

Kysymyksessä olevat kirjat täyttävät kumpainenkin hyvin paikkansa kotihartauden välikappaleina. Tosin löytyy jo ennestään Suomen kielellä samanlaatuisia kirjoja, niinkuin Roos'in, Lindblad'in ja pari muutakin teosta, jotka melkein kaikki ovat ilmestyneet viime vuosikymmenen

kuluessa. Mutta Baselin papin Lobstein'in teokset ansaitsevat kuitenkin suomentamista. L. on nykyajan miehiä. Hänen vilpitön ja puhdas luterilainen katsantotapansa, hänen raamatulliset tietonsa, hänen taitonsa käsittämään ja kuvaamaan hengellisen elämän eri muotoja sekä hänen kirjoituslaatunsa yleensä tekevät hänen teoksensa hyviksi perhekirjoiksi. „Herätyssanoissa" on yksi raamatunlause otettu kullekin vuoden päivälle ja siihen on sitten liitetty noin sivun pituinen selitys. Selitykset, tahi oikeammin raamatunlauseet selityksineen tarkoittavat, tekijän alkulauseen mukaan, herätystä; siinä tarkoituksessa niitten olisi pitänyt meidän mielestämme enemmin kuin niissä tehdään tähtäämän uskonnollisia tunteita. Muutamat selitykset tuntuvat nim. meistä, niinkuin tekijä ei olisi niihin pannut kylläksi tuoreutta ja tunteellisuutta. Ne vaativat yleensä lukijan tarkkaa seuraamista sekä edellyttävät jo jonkinlaista sivistyskantaa ja kehittyneempää uskonnollista käsitystä. Kirja ehkä sentähden sopiikin paremmin n. s. sivistyneille perheille kuin itse kansalle. — Suomennos on ylipäänsä hyvä. Kieli on joskus vähän kankeata ja vaatii tarkkaa miettimistä, mutta tämä vähäinen kankeus tuntuu häviävän mitä enemmän kirjaa käyttää.

Johannes Gossner on suomalaisille vanha tuttava. Löytyy koko joukko hänen tekemiänsä pienempiä rakennuskirjoja suomennettuna. Hänen syvä kristillinen, mystiläisyyteen taipuva mielensä ja hänen syvää synnin tuntoa ja armon kaipausta osoittavat kirjoituksensa ovat jo monta, monta nöyrää lukijaa lohduttaneet ja vahvistaneet. Hänen esitystapansa on kansantajuista ja tuntehikasta. Gossner'in „Aarrearkkunen" on kirjoitettu jo v. 1824; sitä on käytetty kaikkialla paljon. Monelle heränneelle ja uskovaiselle se on ollut lempikirjana. Se kelpaa niin ylhäiselle kuin alhaiselle, oppineelle kuin oppimattomallekin, ja ymmärretään helposti. Tekijä on kullekin päivälle ottanut kaksi, kolme ja välin neljäkin sisällyksen puolesta yhteydessä olevaa raamatunlausetta, joita sitten lyhyt, korkeintaan sivunpituinen selitys tahi paremmin sovitus seuraa. Alkuperäisessä tekstissä löytyvät virrenvärssyt ovat suomennoksesta jätetyt pois; suomentaja kehoittaa perheen jäseniä itse valitsemaan virsikirjasta sopivia värssyjä. — Suomennos näyttää olevan yleensä hyvin ja sujuvasti toimitettu, joka tämmöiseen kirjaan katsoen on ilahduttava asia. Muutamia vähäpätöisempiä kielivirheitä ja epämukaisuuksia olemme huomanneet, mutta ne eivät riko kielen sujuvuutta ja esitystavan elävyyttä.

Me suljemme siis nämä kirjat lukijain suosioon ja toivomme, että ne pääsevät ystäväksi moneen perheesen, ja että siellä ystävänä ollessansa nekin puolestansa johdattavat, lohduttavat ja kehoittavat sekä vanhoja että nuoria, ja kasvattavat lapsissa kristillistä nöyryyttä ja jaloja avuja. *Kunnas.*

2. Ylioppilas-kirjallisuutta.

Album utgifvet af Nyländingar. VIII. Helsingfors, G. W. Edlund, 1881.

Uusmaalais-osakuntaa on sanottu Pohjoismaiden „rikkaimmaksi ylioppilasyhdistykseksi". Sillä on „Kiseleff'in lahjarahasto", jonka koroista vuosittain tuhansia markkoja jaetaan osakunnan jäsenille apurahaksi tutkimusretkiä tahi ulkomaanmatkoja varten, tahi palkinnoiksi kirjoituksista. Se „albumi" jonka osakunta nyt on julaissut, on ikäänkuin tilintekona, kuinka noita runsaita varoja on käytetty.

Kaikin puolin kiitettävä on, että niistä annetaan stipendejä ylioppilaille, jotka kotiseudullaan kansan suusta kokoilevat taruja ja lauluja. Semmoisia onkin tässä vihossa, laulut neliäänisiksi sovitettuina.

Muuten albumi sisältää pari tieteellistä kirjoitusta, muutamia runoja ja kolme pientä kertomusta, jotka melkein kaikki ovat osakunnan palkinnoista kilpailleet.

Etevin niistä kilpakirjoituksista on epäilemättä *A. A. L(önnbeck)in* tekemä *„Josef Julius Vecksell'istä ja hänen runoudestaan"*. Tekijälle ovat onnettoman runoilijan sukulaiset antaneet sekä suullisia tietoja Vecksell'istä, että myös tilaisuutta tutkimaan hänen jälkeenjääneitä painamattomia runokappaleitaan. Niiden nojalla tekijä kuvailee meille Vecksell'in ulkonaista ja etenkin hänen sisällistä elämäänsä. Tämä kuvaus, tehty lämpimällä innolla ja taidollakin, ei voi olla miellyttämättä runoutta rakastavaa lukijata. Kirjoituksensa toisessa osassa tekijä arvostelee Vecksell'in runoutta. Tässäkin kohtaa meitä sama into, sama rakkaus aineesen, vaan yhdistettynä runolliseen aistiin ja kritiikkiin: tekijä ei arostele moittia liiallisuuksia ja epäselvyyksiä. Tällä kriitillisellä maltillansa tekijä, niin nuorena kuin hän onkin, varsin hyvin kelpaisi seurattavaksi esikuvaksi niille, jotka, arvostellen maamme suurimpia runoilijoitakin, välisti näyttävät ainoastaan nurjuutta ja yksipuolisuutta.

„Daniel Hjort"ista puhuen tekijä koettaa selittää, mistä syystä tuo, esteetilliseltä kannalta katsoen liikanainen, kohtaus piispan ja Stålarm'in välillä on näytelmään tullut. Vecksell oli näet jo lukiolaisena suunnitellut murhenäytelmän, joka saisi nimen: „Haamujen kosto". Nuijasodassa syyttömästi murhattujen haamut tulisivat siinä vaatimaan kostoa Fleming'in puolueelle, ja Daniel Hjort olisi tämän koston välikappaleena. Vaan sittemmin Daniel muodostui aivan toisenlaiseksi, hänen sielutaistelunsa astuivat enemmän etusijaan, hän ei siis oikein kelvannut kansan edustajaksi. Herttua oli myös liian itsekkäinen kelvatakseen tähän toimeen, sentähden pantiin hurskas piispa, „itse halvan kansan lapsi", lausumaan kansan oikeutettuja syytöksiä aatelismiehiä vastaan, sanoen muun muassa Stålarm'ille:

Kuin veljen veri
Maan alta Kainille huus' kostoa,
Niin kansan veri huutaa teille myös.

Että siis piispan toiminta näytelmässä on lausua historian tuomio aatelispuolueesta, siinä on tekijä oikeassa; vaan draamalliselta kannalta Katri, jonka tekijä on jättänyt lukuun ottamatta, näyttää tyydyttävästi edustavan kansan puolta.

Album'in runoilijoista on kaksi, *-r -r -g* ja *K.* tovereiltaan saanut pienemmän palkinnon kehoitukseksi jatkamaan runojen sepittämistään. Semmoista kehoitusta he kyllä ovat ansainneet, toinen lämpimillä runollisilla tunteillaan, toinen sillä taidolla, jolla hän käyttää vaikeata sonetinmuotoa. Seurannevatko toveriensa kehoitusta, tulleeko heistä merkillisempiä runoilijoita, sitä on mahdoton näistä esikois-kokeista päättää.

Kenties enemmän huomiota kuin runoilijat ansaitsevat *A. A.* ja *Ptr*, koska he viljelevät kirjallisuuden lajia, joka tavallansa on vaikeampi kuin runojen sepittäminen: proosa-kertomusta. Melkein kuka hyvänsä voi, ainakin paljon viljellyllä Ruotsin kielellä, sepittää runoelman, joka kai'ullansa pettää lukijan korvaa; vaan proosassa puutteet ja virheet paljoa enemmän astuvat esiin. Siihen katsoen on etupäässä A. A:n kirjoittama *Aaronin viimeinen kosijaretki* kiitettävä; sitä enempi koska aine on kansan elämästä otettu, ja sitä kerrotaan varsin miellyttävällä huu-

morilla. Muuten sekä kuvaillut henkilöt että tekijän kieli osoittavat hänen olevan kotoisin ruotsalaisen ja suomalaisen väestön rajapaikoilta, jonka tähden kertomus tavallansa saa etnograafillistakin arvoa.

Ptr sitä vastaan on vilkkaampi luonne: kertomuksissaan hän puhuu paljon enemmän omassa nimessään, tekee syrjämuistutuksia ja esiintyy ylipäätään iloisena ylioppilaana, joka ei juuri sanojansa punnitse. Sen tähden hänen kertomuksensa eivät kokonaisuuksina vedä vertoja Aaron'in historialle.

Entäs viikingiläisyys? kysynee joku lukija. Kuuluuhan uusmalais-osakunta olevan sen oikeana pesäpaikkana; eikö se albumissakin ilmesty? Suoraan sanoen: ei juuri paljoa.

Onpa kirjassa suomeakin, josta saamme kiittää hra *C. G. E*:tä, joka valaisee „Kansanlaulun teitä pohjoismailla“ kertomalla kuinka pari suomalaista laulua: „Kreivin sylissä istunut“ ja „Petetty nuorukainen“ yhteensä vastaa yhtä ruotsalaista, vaan toiselta puolen näyttävät niin itsenäisiltä, että antavat syyn luulemaan myös ruotsalaisen laulun alkujaan olleen kahtena lauluna. Vieläpä tekijä arvelee toisen ruotsalaisen laulun „Den bortsålda“ olevan synnyltään suomalaisen. („Lunastettava neiti“).

Nuorissakaan kirjoittajissa ei kohtaa meitä mikään puoluevimma; päin vastoin nuori filosoofi hra *V. R.* meitä opettaa, että *intohimo* on jotakin itsestänsä pahaa ja turmelevaa. Onhan kuitenkin kielikysymyksellä albumin „programmissa“ paikkansa, vaan tässäkin, niinkuin liberaaleilla, viimeinen. Ja liberaali onkin hra *Ptr* joka on tähän kysymyksen koskenut. Sankari kertomuksessa „Nimismiehen kodissa“ lukee Helsingfors Dagblad'ia, vaan samassa myös suomalaisia kirjoja, vastustelee ainoastaan liiallisuuksia ja hyväksi lopuksi kun hän on „saanut“ lemmikkinsä, tämä rouvana häntä suomeksi tervehtii sanoilla „hyvää päivää kultaseni“. Jokseenkin viatonta on siis, jos tekijä nauraa „länsmanskalle“, joka on raivoisa fennomaani, vaikk'ei ymmärrä suomea ja joka antaa lehmillensä suomalaisia nimiä ruotsalaisten sijaan. Onpa tämäkin aivan yhtä naurettava kuin jos viikingit kiivaasti puolustavat Ruotsin kieltä vaikk'eivät osaa sitä virheettömästi kirjoittaa, taikka jos he runoihinsa mättävät muinaisruotsalaisia sanoja, joita ihmiset ymmärtävät yhtä vähän kuin „länsmanskan“ „Blomma“ ymmärtää uutta nimeänsä „Louhi“. — Pieni leikinlasku tosiaan ei ole haitaksi meidän maassamme, jossa niin paljo riidellään ja vihataan: „iloinen mies hyvä mies“ sanoo Topelius.

3. Kielenarvostelua.

Nordenskiöld, A. E., Vegan matka Asian ja Europan ympäri. Suomennos. Ensimmäinen vihko. Viipurin Kirjallisuus-Seuran kustantama.

Kun Viipurin Kirjallisuus-Seura otti käännättääkseen tässä mainitun teoksen, niin oli syytä toivoa, että työ tulisi kunnollisesti tehdyksi. Siitä päättäen, mitä tämä ensimmäinen vihko osoittaa, on meidän ilolla tunnustaminen, ett'ei suomennos kuulu niiden tusinakäännösten joukkoon, joita paljo viime aikoina on ilmestynyt. Jos kohta pienempiä epätasaisuuksia ja virheitä löytyykin, niin voimme kuitenkin yleensä sanoa, että kännöksen kieli on hyvää. Sitä lukiessamme me olemme muun muassa tehneet seuraavat muistutukset.

Lainasanojen kirjoittamistavasta olemme jo edellisessä arvostelussa lausuneet ajatuksemme. Suotavaa olisi ollut, että vierasten sanain käsittämiseksi olisi pantu sulkumerkkien väliin niiden suomalainen merkitys, sillä eihän kansa, jonka rivei-

hin kirja toivottavasti laajaltakin leviää, ymmärrä, mitä esim. *hydrografinen, subtropillinen* merkitsee. — Kun kerran vieras nimi on Suomen kielessä saanut varman muodon, niin sitä myös on käyttäminen. Siis kirjoitamme *Tukholma(i), Siperia* emmekä Stockholma, Sipiria. Syytä olisi ollut myös kirjoittaa Veega, Aasia; nyt *Vega* kulkee *asian* ympäri. — Yhteydessä tämän kanssa, tahdomme muistuttaa eräästä tosin vähäpätöisestä seikasta: minkään säännön mukaan ei käytetä apostroofia nimissä eikä erotusviivaa liitännäisissä.

Konsonanttein pehmennyksessä ei ole tarkoin yhtämukaisuutta noudatettu, esim. *kulettu, aljettu, reijässä*; *eemmäksi* = edemmäksi. Sanojen taivutukseen on pujahtanut murteelliset muodot *retkein, useoihin, monioihin.*

Paikallissijain käyttämisessä tehdään meillä paljo syntiä, tosin kultuurisyntiä, siinä kohden, että niitä ruotsin mukaan usein käytetään väärin *substantiivein* määräsanoina. Puheena olevassa kirjassa tosin ei löydy paljo semmoisia virheitä. Otamme esimerkiksi: „nostamaan meripalkan *kahdelta vuodelta*", jolloin viimeiset sanat välttämättömästi kuuluvat verbiin. Lauseen olisi tullut kuulua: „kahden vuoden meripalkan". Samanvirheinen lause: „tietojen nojalla, joita voi saada . . . venäläisistä tutkimusretkistä *pohjoisrannikolla*" (= venäläisten pohjoisrannikolle tekemistä retkistä). — *Aikamääräyksenä* essivi ilmaisee *määrättyä* aikaa. Lauseen: *„muutamina päivinä* voi tehdä matkan" pitää siis olla: *„muutamissa päivissä* v. t. m." Paikallaan olisi sitä vastoin essiivi ollut päivänmääräyksenä, jolloin usein on käytetty nominatiivia: „22 *päivä* kesäk." — Allatiivi genitiivin sijasta tavataan persoonattomasti käytetyn *olen*-verbin ynnä siihen liittyvän adjektiivin seurassa: *„laivoille* (= laivojen) on mahdollista". Genitiiviä vaativat myös *-inen*-päätteiset adjektiivit, jotka ovat johtuneet mittaa merkitsevistä substantiiveista, siis „0,6 *meterin* korkuinen" eikä: „0,6 *meteriä* k.", jonka viimeisen ohessa genitiivi tavataan.

Suffiksia on yleensä oikein käytetty. Ainoastaan nominaalimuotoja käytettäissä se on ani harvoin jäänyt pois: *valmistellessa* sain; oik.: valmistellessa*ni* sain Suffiksin asema on väärä seuraavassa: tekemillä *retkillään*, oik.: *tekemillään* retkillä; jota oikeata menetystapaa kääntäjä muuten noudattaa.

Alistettujen kysymyslauseitten alkusanana tavataan tässä käännöksessä samoin kuin kirjakielessämmekin *josko;* mutta tämä on kai pidettävä murteellisuutena, joka on luultavasti Ruotsin kielen vaikutuksesta juurtunut Suomenkin kieleen. Emmehän me tarvitsekaan koko sanaa; onhan meillä toinen tunnettu tapa käytettävänä.

Väärin on superlativin nominatiivia käytetty adverbina: „meressä on *vähin* (= vähimmin) jäitä. Semmoiset muodot kuin *melkeen, oikeen* ovat murteellisia, ja kuuluvat monikon instruktiiveina säännöllisesti: *melkein* (melkeä), *oikein* (oikea). Murteellinen myöskin *samoten*, joka prolatiivinmuotoisena adverbina sanasta sama kuuluu: *samaten.* Väärä johtomuoto on *havannot* verbistä havaitsen; oikea muoto *havainnot* kerran käytetty. Samoin *päällystö* = päällyskunta, *varahisto* = varasto. *Ajoittain* on oikein johdettu, *laumottain* väärin; johtuvathan ne molemmat pluraalivartalosta, siis myös: *laumoittain.*

Mûtamia Utelemia Sômen kèltæ ja kansâ koskevia.

Itsekunkin kansan kèli kuvastâ væhemmin tai enemmin kansan elæmæn vaiheita, sen tapoja ja Hengen lîkkeitæ. Kèlessæ elæ̂ siten jossakin katsannossa kansan Tositarina, sen Tosine [1]). Nîn osottâ esim. sana lukko ettæ se kappale, se esile [2]), jota sana merkitsê, on Sômalaisilla ennen muinen ollut lûsta tehty; samaten luistin.

Ettæ Sômen kansa ei ole muinen toisen omintooikeutta arvossa pitænyt vân on omistanut toisen omaisûtta minkæ verran vân on voinut, sen ilmottâ kèlen rikkaus sanoista semmoisista, jotka tôta omistamista tarkottavat. Esimerkiksi Ottâ toiselta, Vèdæ toiselta, Omistâ toiselta, Anastâ, toiselta, Varastâ toiselta, Kâpata toiselta, Rosvota toiselta, Râpata toiselta, Rîstæ̂ toiselta, Râstâ toiselta, Røstæ̂ toiselta, Vallottâ toiselta, Voittâ toiselta, Rîsua toiselta eli toista tyhjæksi y. m. Vèlæpæ nîden lisæksi on mûkalainenkin sana: Røvæ̂minen kæytetty merkitsemæ̂n røstæmistæ toiselta henkilèltæ̂ [3]) mitæ tæmæ omî. Tô seikka næyttæ̂ ettæ Sômen kansa on muinaisina aikoina ollut aika rosvo-kansa, joka toiselta on omavaltaisesti ottanut mitæ millonni on sânut.

Se onkin râkain kansakuntain tapa ja kæyttø. Mut onpa arvon se paha tapa, se væ̂rinkæyttø jo aikoja sitten Sômessa paremmûdeksi mûttunut.

Mutta omituista on sittenkin, ettæ vaikka Sômen rahvas jo monien vôsisatojen kuluessa on ominut valtiollista jærestystæ ja Kristin oppia, ja sen nîn olisi pitænyt oppia ymmærtæmæ̂n Ominto-oikeuden ajatusta eli Ymmærrettæ [4]), sen pyhŷttæ ja arvoa, nîn ei kèlên ennen muinen syntynyt sanâ sitæ ymmærrettæ vastâmân. Sîhen lènê vaikuttanut nô alinomaiset sodat ja katovôdet sekæ mâmme entisten Virkamèsten vèraskèlisŷs, nîden vækivallat ja væ̂rinkæytøt. Ominto-oikeuden perusâte ei ole siten pæ̂ssyt yleisesti rahvâsên jûrtumân, sille selkenemæ̂n.

Ettæ nîn on asianlaita, nækŷ jo sîtæ kinettæ jokainen, jonka omana on joko talo, hône, hevonen, pukine, veitsi taikka mû esile, sanô: minulla on talo, hône, hevonen j. n. e. Ominto on sîs vân joku ulkonainen syrjællinen, miltei satunnainen suhde ikæ̂nkuin ei olisi varma. Mutta nînkuin Omintooikeus jo on aikoja ollut varma ja todellinen Sômessa, niin varmistû mès Ominto- ja Oie-ymmærre, kun sitæ merkitsevæ sana on tutummaksi tullut.

Sanassa elæ̂ ajatus, ymmærre.

Vastamainittûn entisên epævarmûtên perustû lûltavasti møskin rahvân jommoinen halu keræjøimæ̂n. Moni henkile pitæ̂ oikeuden-kæyntiæ piammasti jonakuna onnen nojassa olevana arvanheittona vèlæ, jotta se toivô voittavansa juttuansa, jos vân Onni ja Asiamès ovat hyviæ. Nîden sananpartena onkin: „Laki on nînkuin sitæ luetân“.

Omimista on koetettu osottâ sanalla: omistâ. Vân tæmæ sana tarkottâ toista ymmærrettæ, omî næhtævæsti toista merkitystæ, nimittæin: omiksên, omaksên ottamista, lûlemista. Ja eihæn Valkoista sovi Mustaksi sanoa.

Seurâva sana-sidelmæ kokê mæ̂ritellæ kolmen sanan merkitystæ:

„Omia [5]) omansa tahtô henkile jokainen
Oikêsên ja Lain lujûtên lôttamalla.
Omistâpi [6]) joskus mûtakin, min lûlê, tahtô
Omaksensa: vâtimalla, ottamalla.
Esileitæ ihmiset omâvat — onpi heillæ —
Omâvat: tô væ̂rŷdellæ, tæ̂ luvalla“.

W. Kilpinen.

[1]) historia; [2]) föremål; [3]) person; [4]) begrepp; [5]) ega; [6]) tillegnar sig; [7]) hafva, innehafva.

è on yhtæ kuin ie.
ô „ „ „ uo.
ø „ „ „ yö.
æ̂ „ „ „ ää.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 8. Helsingissä, 15 p. Huhtikuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Kirjailijain muotokuvia.

III.

Viktor Rydberg.

Tuo tunnettu lause, että „ruotsalaiset ovat hidasta kansaa, täynnä kiivastuksia", on monessa tilaisuudessa näyttäytynyt todeksi heidän historiassansa. Ruotsin valtiollisessa kehityksessä ilmaantuu välistä äkkinäisiä puuskia, jolloin kansa ponnistaa kaikki voimansa saavuttaakseen jotakin suurta tarkoitusperää, välistä taas pitempiä tahi lyhyempiä väsymyksen aikakausia. Tämä omituisuus esiintyy myöskin heidän kirjallisuudenhistoriassaan. Niin näytti esim. viimeisen vuosisadan lopulla sekä nykyisen alkupuolella siltä, kuin Ruotsin kansallishenki yhtäkkiä olisi kirjallisuuden alalla kohonnut luomaan semmoista aikakautta, joka loistollaan taitaisi vetää vertoja Ruotsin valtiolliselle suurvallan ajalle 17:llä vuosisadalla. Hämmästyttävän monta mitä kirkkainta tähteä välkkyi silloin melkein yhtaikaa Ruotsin kirjallisuuden taivaalla. Mutta tätäkin tuotteliaisuuden aikakautta seurasi pian hermottomuus. Suuret kirjailijat, Wallin, Tegnér, Geijer, Atterbom menivät noin vuosisadan keskipaikoilla Manalan majoille, eikä heidän jälkeläisensä pystyneet tyhjäksi jääneitä sijoja täyttämään. Epäilemättä on Ruotsilla senkin jälkeen ollut sangen ansiokkaita kirjailijoita, esim. historian tutkijoita, jos kohta ei kukaan heistä ole neron puolesta Geijer'iin verrattava. Filosofiankin alalla on vallinnut jokseenkin vilkas liike, seurauksena *Kr. J. Boström'in* vaikuttamasta herätyksestä. Mutta ei käyne kieltäminen, että ainakin siltä kansalliskirjallisuuden osalta, joka suorimmiten vaikuttaa suureen yleisöön, nimittäin kaunokirjallisuudelta, ylipäänsä on puuttunut alkuperäisyyttä ja luontevaa tuotantovoimaa. Parasta mitä viimeisinä aikoina esiintuotiin runouden alalla ovat nuo monet mestarilliset käännökset muiden maiden runoteoksista. Shakespear, Dante, Camoëns, Tasso, Ariosto, Milton, Byron, Gœthe ovat siirretyt Ruotsin kirjallisuuteen muodossa, joka on voinut saavuttaa suurta täydellisyyttä sen korkean teknillisen kehitysasteen kautta, johon Ruotsin runokieli on kohonnut. Alkuperäisissä teoksissa sitä vastoin kuljettiin kauan

aikaa yhä vaan vanhaa, ajettua rataa mitään mainittavaa uutta keksimättä. Ei siis kumma, jos runous kadotti suuren osan sitä suosiota, jota se tämän vuosisadan alkupuolella nautti yleisön puolelta. Sen eri lajista juuri vähimmin runollinen, s. o. proosan muotoinen romaani on ollut enimmin viljeltynä ja suosittuna. Ruotsissa niinkuin muuallakin on yleisö johonkin määrin kääntynyt runoudesta pois ikäänkuin voimakkaampaa hengen ravintoa etsiäksensä tieteen, valtiollisten olojen, taloudellisten rientojen alalta.

Kuitenkaan ei aikakaudeltamme suinkaan puutu mieltymystä kaunokirjallisuuteen, mutta se vaatii, tyytyäksensä sen tuotteihin, niiltä jotakin muuta kuin paljasta kauneutta. Olkoonpa tämä vaatimus moitittava puhtaasti esteetilliseltä kannalta, aikamme henki näyttää sen suhteen auttamattomalta. Se ei tyydy enää paljaasen subjektiivisen tunteen ilmaantumiseen, vaikka säkeet olisivat kuinkakin sointuvia, eikä paljaihin kuvausvoiman tuotteihin, vaikka nämä olisivat kuinka vaihtelevia tahansa, sanalla sanoen se ei tyydy runouteen, joka on paljasta iloista ja kaunista leikkiä; se vaatii siltä sen lisäksi vielä sisällystä semmoista, joka itsessäänkin — kauneudesta puhumatta — on jonkin arvoista. Vaaditaan runoudelta aatesisällystä, joka semmoisenakin jotain merkitsee ja joka pystyy meitä liikuttamaan, esim. kansallistunnettamme virkistyttämällä tahi selvittämällä yhteiskunnallisia ja yleisinhimmillisiä kysymyksiä, jotka voivat meitä viehättää. Tosin ei runouden sovi koskaan luopua omista, s. o. kauneutta tarkoittavista laeistaan, antautuaksensa kaikenlaisten muiden tarkoitusten palvelijaksi. Vaan näiden lakein noudattamiseen käypi yhdistää sisällyksen itseperäistä arvollisuutta. Ja ainoastaan sillä ehdolla voipi runous, kuten näyttää, tätä nykyä saavuttaa tehokkaampaa ja kestävää vaikutusvoimaa.

Ruotsin uudenaikuiset runoilijat eivät olekaan olleet tätä seikkaa kokonaan käsittämättä. Löytyy todellakin esimerkkejä siitä, kuinka on haettu uutta ajanmukaista aatesisällystä, vaikka näkyy olleen hyvin vaikea sitä löytää. Vallitseva kirjallisuus rupesi, jo „Aftonbladin“ esiintymisen jälkeen, yhä enemmän heiluttamaan „liberaalisuuden“ eli vapamielisyyden lippua. Valitettavasti tämä liberaalisuus useinkin oli hyvin halpaa laatua, johon sekin lienee syynä ollut, että Ruotsin valtiolliset ja yhteiskunnalliset olot antoivat jokseenkin vähän todellista aihetta siihen vastustelemishaluun, joka aina on liberaalisuuden elähyttävänä henkenä. Ruotsissa tulivat siis suuressa määrässä näkyviin liberaalisuuden vanhat heikkoudet: höllä kosmopoliitisuus, huolimattomuus rahvaan tarpeista ja oloista sekä pintapuolisuus ihmishengen syvimpien kysymysten suhteen. Pintapuolisuutta käypi kyllä kärsiminen, jos se ilmaantuu aivan vaatimattomana, niinkuin esim. *Elias Sehlstedt'in* viattoman lystillisissä lauluissa. Vaan se muuttuu vastenmieliseksi, astuessaan esiin varsinaisena maailmankäsityksenä, jopa jonakin korkeampana tietoviisautenakin, vaikka se tuskin pystyy tunkeutumaan syvemmälle asioiden käsittämiseen kuin jokapäiväisin liberaalinen sanomalehti-viisaus. Tämän triviaalisen katsantotavan edustajiksi on luettava semmoisia miehiä kuin *Blanche*, *Carlén*, *Orvar Odd* ynnä heidän vertaisensa ja vielä paljoa etevämpiäkin kirjailijoita, niinkuin esim. vanha historioitsija *Anders Fryxell*, joka kirjassaan „Bidrag till Sveriges litteraturhistoria“ pystytti jokapäiväisen liberaalisuuden jonkunmoiseksi uskonkaavaksi, jonka mukaan jokainen kir-

jallisuuden tuote oli arvosteltava. Siinä hän julisti pannaan kaikki, mikä tästä mallista suuremmassa tai vähemmässä määrässä poikkesi, ja hylkäsi siis säälimättä ei ainoastaan fosforistit vaan itse Geijer'inkin *).

„Skandinaavilais-aate“ on kyllä Ruotsissakin antanut runoilijoille aihetta kanteleitansa virittämään, vaan nähtävästi tämä aate ei ole siellä päässyt yhtä syvästi juurtumaan, kuin esim. Tanskassa. *C. W. A. Strandberg*, joka 1848 vuoden paikoilla ilmestyi valtiollisen lyriikan harjoittajana Ruotsissa ja jonka vapamielisyyttä uhkuavissa runoissa („Sånger i pansar“) myöskin paljo melua pidettiin pyhästä skandinaavilaisesta kolminaisuudesta — tämä sama mies oli 1864, jolloin tuli kysymykseen, pitikö Ruotsin todellakin auttaa hätään joutunutta veljesmaatansa Tanskaa, sen tuuman vastustajia. Hän tuomitsi itse, vanhemmaksi tultuaan, jokseenkin ankarasti nuoruutensa tuotteita ja rupesi Byron'in kääntäjäksi sekä — virallisen lehden „Post- och Inrikes Tidningar'in“ toimittajaksi.

Onpa yhteiskunnallisiakin kysymyksiä joskus kaunokirjallisuudessa käytelty, kuten rakastettavan lämminsydämmisen *Onkel Adam'in* romaaneissa ynnä *Fredrika Bremer'in* viimeisissä teoksissa. Mutta näiden kunniassa pidettävien kirjailijoiden ansiota alentamatta, lienee kumminkin myönnettävä, ett'ei ole aivan uusia, uudistavaisia aatteita tälläkään alalla esiintuotu. Uskontoa kohtaan on vapamielisyys useasti ilmestynyt ainoastaan jonakuna vastenmielisyytenä pappeja ja heränneitä vastaan — katsottakoon esim. muutamia *Pehr Thomasson'in* ja *Axel Krook'in* novelleja.

Olisi kuitenkin suuri erehdys luulla, että vapamielisyyden välttämättömästi, itse luonnoltaan täytyy olla pintapuolinen. Jos se siis muodostuu pintapuoliseksi — kuten kieltämättä sangen usein on tapahtunut — niin siihen aina on satunnaisia, itse asian olemukselle outoja syitä. Ylipäänsä mainittu pintapuolisuus riippuu siitä, että toiselta puolelta kansallis-elämää halveksitaan, joten vapamielisyys jääpi kansallista pohjaa ja siis todellista realiteettia vaille, toiselta puolen taas periaatteiden selvittämistä laiminlyödään, joten vapamielisyys jääpi todellista aatteellista pohjaa vaille. Viimeksi mainitusta seikasta seuraa, että itse vapauden aate jääpi epäselväksi, joten sekä sen oma varsinainen sisällys että siitä lähtevät johtopäätökset ovat hämäriä. Niin kauan kuin tuommoinen kanta vallitsee kirjallisuudessa, on tämän mahdoton saavuttaa mitään syvempää vaikutusvoimaa kansan mielipiteihin. Siinä määrässä taas kuin kirjallisuus saapi taikka ainakin pyrkii saavuttamaan kansallista ja periaatteellista pohjaa, sen merkitys ja koko asema kansan elämässä muuttuu aivan toisenlaiseksi.

Tämän väitöksen näyttää todeksi muun muassa Norjan nykyisen kirjallisuuden esimerkki. Norjassa on alkanut vireä kirjallinen kukoistus, perustuen aatteihin, jotka eivät suinkaan rajoitu tavalliseen liberaalisuuden piiriin. Norjan runoilijat ovat oman kansansa elämästä rakkaudella etsineet ja sen vuoksi löytäneetkin uuden, äärettömän tuotteliaan, runollisen malmisuonen. Norjan historiasta he ovat saaneet aineita näytelmäkappaleihin semmoisiin, jotka jättävät kauas jälkeensä

*) Me emme suinkaan aio millään tavalla vastustaa sitä hyvin ansaittua kiitosta, jota „Valvojan“ tomitus viime numerossa on lausunut kunnianarvoisesta vanhuksesta hänen kuolemansa johdosta. Tässä on kysymys ainoastaan Fryxell'in „Bidrag“ nimisessä kirjassa käyttämästä arvostelemiskannasta, joka meidän mielestämme ei ole yksipuolisuutta vailla.

kaikki, mitä Ruotsi ikinä on draaman alalla aikaan saanut: riittänee ehkä todistukseksi mainita ainoastaan *Ibsen'in* „Kongsemnerne“ niminen, suurenmoinen murhenäytelmä. Viime aikoina he ovat ottaneet syviä siveellisiä ja yhteiskunnallisia kysymyksiä keskustellakseen. Tosin he vielä niitä käytellessään joskus osoittavat jonkunmoista epäselvyyttä; vaan jokaisen täytyy tunnustaa heidän kykyänsä ja alkuperäisyyttänsä. Senkin joka esim. väittää Ibsen'in osoittaneen „Norassa“, ett'ei kirjoittaja vielä ole ihan selvillään itsessään, että hän vielä kahdella päällä horjuu ideaalisuuden ja naturaalisuuden välillä — senkin täytyy ihmetellä sitä neron rohkeutta, jolla Ibsen tässäkin panee tärkeitä kysymyksiä „keskustelun alaisiksi“. Ei ihme siis, että Norjan kirjallisuus on saavuttanut niin suurta suosiota kotomaassan ja vielä kaukana sen rajojen ulkopuolellakin.

Mutta onhan Ruotsikin maa, joka aikoinaan on synnyttänyt syvämielisiä aattelijoita ja runoniekkoja: Ehrensvärd'in, Geijer'in, Hvasser'in, Agardh'in, Boström'in, Stagnelius'en, — Almqvist'in, vaikka tosin tämän viimeksi mainitun kirjailijaluonne muutamassa kohden on sangen arveluttavaa laatua. Tämä seikka todistaa, ett'ei pintapuolisuus suinkaan ole mikään Ruotsin kansallisuuteen eriämättömästi kuuluva ominaisuus. Se todistaa, ett'ei tältä kansalta suinkaan puutu taipumusta syvempään maailman käsitykseen. Kummahan siis olisi ollut, jos tätä taipumusta ajan pitkään olisi voinut tukehduttaa voitolle päässyt triviaalisuus. Itse teossa huomaammekin ilmiöitä, jotka näyttävät todeksi, ett'ei niin olekaan asian laita. Ruotsin nykyisten kirjailijain joukossa seisoo yksi, päätä korkeampi kuin kaikki muut, kansallisluonteen parahimpien ominaisuuksien edustajana. Ja että tämä mies on kotimaassansa saavuttanut yleistä tunnustamista, se osoittaa ilahduttavalla tavalla, että Ruotsin kansa vielä kykenee erottamaan todellista kultaa kiillekullasta. Ei mikään kirjailijanimi ole tätä nykyä Ruotsissa enempää ylistetty kuin *Viktor Rydberg'in*. Ja täydellä syyllä, sillä hänen neronsa, aatteenrikkautensa ynnä elävä kuvausvoimansa ja tosiklassillinen esitystapansa suovat hänelle sijan Ruotsin suurten kirjailijain rinnalle.

Tavattomassa määrässä yhdistyvät Rydberg'issä kirjailijan avut. Hän on samassa tiedemies ja runoilija sekä suorasanaisessa että runomuodossa. Nämä avut eivät ensinkään tee haittaa toinen toiselleen, päin vastoin ne tukevat toisiansa, sillä kuten hänen runoudessaan ilmaantuu aattelijan selvä, syvälle tunkeuva tarkastuskyky, siten taas toiselta puolen hänen tieteelliset teoksensa osoittavat sitä kaunista muotoa, jota ainoastaan taitava taideniekka kykenee teoksillensa antamaan. Mutta R. on ottanut tärkeitä, jokaista ihmistä koskevia aineita käyteltäviksi, ruvetessaan etupäässä esiintuomaan uskonnollisia kysymyksiä. Epäilemättä onkin juuri näiden aineiden oma tärkeys lisännyt sitä huomiota, jota R:n teokset ovat saavuttaneet. Mutta ei tämä seikka kuitenkaan vähennä hänen kirjailija-arvoaan; se osoittaa vaan, että hän juuri on meidän aikakautemme todellisia edustajia. Rydberg on vapamielisten aatteiden pelkäämättömiä kannattajia — jopa monen mielestä hyvin vaarallinenkin olevien olojen vastustaja. Mutta hän ei ole mikään pintapuolinen liberalisti, päin vastoin hän on niitä, jotka Ruotsissa paraikaa etsivät vapamielisyydelle aatteellista perustusta. Paremmin käsittääksemme hänen merkitystänsä Ruotsin nykyisessä kirjalli-

suudessa, täytyy meidän vielä lisätä pari yleistä mietettä.

Jokainen maailmankäsitys, joka pyrkii täydelliseen selvyyteen, tarvitsee vastausta kysymykseen: mikä on varsinaisesti olemassa? Siitä riippuu vastaus toiseen kysymykseen: mikä on varsinaisesti arvossa pidettävä? Meidän aikanamme on siinä kohden tultu kahteen toisistaan vallan eriävään päätökseen. Toinen kuuluu näin: mikä toden teolla on olemassa on se, jota aistimiemme kautta havaitsemme. Aistillisten ilmiöiden takana ei ole mitään; ilmiöt ja niiden lait, siinä juuri se jota todellisuudeksi tahi „realiteetiksi“ kutsutaan. Ilmiöt ynnä niiden lakien kokonaisuus on = luonto. Muuta siis ei ole olemassa kuin luontoa, eikä muuta tiedettä kuin luonnontieteet. Mitä henkisiin ilmiöihin tulee, niin nekin kuuluvat luonnon ilmiöiden joukkoon ja ovat samojen lakien alaisina kuin muutkin. Ne ovat siis luonnonjärjestyksen välttämättömyyden alaisia; mitään tahdon vapautta ei ole. Tämä katsantotapa on niin muodoin aivan luonnonperäinen, „*naturaalinen*“. „Naturaalisuutta“ siis ei ole se, että luonnontieteellistä (= positiivista) katsantotapaa käytetään sillä alalla, johon se kieltämättä kuuluu, nimittäin aistillisia ilmiöitä selitettäissä. Siis ei jokaisen, nykyajan tieteellisellä kannalla seisovan luonnontutkijan tarvitse olla naturalisti. Vaan naturaalisuutta on se, että aistilliset ilmiöt julistetaan realiteetiksi, niin ett'ei mitään perinpohjaista erotusta tehdä aistillisen ja henkisen maailman välillä.

Toinen vastaus yllämainittuun kysymykseen kuuluu taas näin: aistimet osoittavat meille ilmiöitä, mutta eivät osoita sitä, mitä varsinaisesti on olemassa; ilmiöistä saattaa johonkin määrin tehdä päätöksiä siitä mitä todellakin on, vaan ilmiöt eivät sitä itsessään ole. Ilmiöitä ja niiden lakeja esittäessään ei luonnontiede koskaan näytä meille itse realiteettia semmoisena kuin se on. Yhdessä ainoassa suhteessa meillä on välitön huomio itse realiteetista; nimittäin oman henkemme suhteen; kääntyessämme itsetajuunnassa sisäänpäin, omaan henkiseen olentoomme, astumme todellisen olevaisuuden piiriin. Sisäänpäin katsellessamme huomaamme myöskin siveellisen ideaalin olevan meille annettuna; ja käsitämme tahdon vapauden välttämättömäksi ehdoksi tämän ideaalin toteuttamiselle. Sen vuoksi tätä kantaa voipi sanoa *ideaalisuuden* kannaksi. Luonnontiede semmoisenaan ei tiedä siveellisestä ideaalista mitään; naturaalisuus siis ei voi sille mitään merkitystä myöntää.

Näistä molemmista katsantotavoista edellinen tätä nykyä pitää suurempaa melua ja vetää enemmän huomiota puoleensa; jälkimmäinen, s. o. ideaalinen, on tähän asti pysynyt jonkunlaisessa puolustusasemassa, josta se toivottavasti vastedes on esiin astuva. Koska nyt liberaalisuus, täyttääksensä sisällistä tyhjyyttänsä, hakee itselleen periaatteellista kantaa, on sen valitseminen jompikumpi näistä molemmista periaatteista. Näemme todellakin meidän aikanamme kaksi liberaalisuuden suuntaa, tahi niin sanoaksemme lajia, syntyvän: naturaalisen ja ideaalisen. Useissa liberaalisuuden kannattajissa huomaamme yhä selvemmin naturaalisen kannan esiintyvän. Eikä ole ihme: sillä tämä kanta onkin luonnollisille himoille paljoa edullisempi, se suopi „lihalle“ enemmän vapautta. Ideaalinen vapamielisyys sitä vastoin on toista laatua: ideaalisena ollessaan se vaatii hengeltä itsensä määräämistä siveellisen ideaalin mukaan, ja vapamielisenä ollessaan se ei pidä tätä ideaalia ulkoa ihmishengelle annettuna, vaan hengen omassa järjessä olevana käskynä.

Syvimmältä tämä erotus kummankin suunnan välillä esiintyy uskonnon alalla. Toinen vastustaa ylipäänsä uskontoa syystä, että tämä ylläpitää uskoa siihen, mikä on yli-aistillista. Semmoista uskoa se pitää haaveksimisena ja taikauskona. Ideaalinen liberaalisuus tahtoo puolestaan uskonnolle säilyttää oikeutta olla ihmishengen hallitsevana valtana, siveellisyyden korkeimpana takeena. Mutta sen mielestä uskonnon, voidaksensa olla ja pysyä semmoisena valtana, täytyy olla järjenmukainen. Sillä jos uskonto ja järki joutuvat riitaan, syntyy pahoja seurauksia. Silloin joko uskonto sortaa järkeä, täyttää ihmisen sokealla luulettelemisella ja tyhjällä pelolla, niin että ihmishenki kutistuu samoin kuin ruumiskin, jos veren vapaa liikunto estetään. Tahi jos järki pääsee voitolle, niin se rupee uskontoa halveksimaan. Uskonto alenee silloin paljaaksi „objektiiviseksi", ulkonaiseksi laitokseksi, jota kenties vanhasta tottumuksesta tahi kaikenlaisista maallisista syistä kumarretaan, mutta jolta kokonaan puuttuu todellista valtaa henkien yli. Sillä mikä jättää järkemme tyydyttämättä, se ei voi ajan pitkään sydäntämmekään tyydyttää. Ideaalinen liberaalisuus pyrkii sen turmiollisen eripuraisuuden poistamiseen, joka uudempina aikoina on syntynyt uskonnon ja tieteen välillä. Se on siis tosiprotestanttinen, jos protestanttisuuden pääomaisuutena pidetään kaiken hengellisen orjuuden vastustamista uskonnon asioissa.

Viktor Rydberg on ideaalisen liberaalisuuden edustajia; siinä hänen merkityksensä Ruotsin kirjallisuudessa. Onpa tässäkin kirjallisuudessa yllämainitun kahden suunnan erilaisuus tullut näkyviin, vaikk'ei tähän asti aivan silmäänpistävässä määrässä. Liberaalisessa sanomalehdistössä ynnä muuallakin on naturaalisiä mielipiteitä ilmestynyt jyrkemmässä tahi lievemmässä muodossa. Kuta pintapuolisempi joku liberaalisuuden kannattaja on, kuta enemmän hän pitää ainoastaan näennäisestä kiinni, sitä taipuvaisempi hän tavallisesti on tähän katsantotapaan. Harvoin se tähän asti on aivan peittelemättä astunut esiin; mutta hartaita puolustajia on sillä kuitenkin, niinkuin *A. Nyström* (kirj. „Positivistisk andaktsbok" y. m.) Kaunokirjallisuuden alalla naturaalisuus on viimeisinä aikoina ilmaantunut Ranskasta tuotuna tavarana. Ranskassa on tunnettu *Emile Zola* romaaneissaan noussut uuden naturaalisen koulun perustajaksi. Tämän kirjailijan mielestä ihmisen ruumiillinen, fysioloogillinen puoli on runouden varsinaisena esineenä; sielun elämä on syrjäasia, ja siveellinen ideaali jääpi kokonaan sikseen. Ruotsissa on Zola saanut jäljittelijäksi *Strindberg'in*, jos kohta täytyy myöntää, että tämä jokseenkin varovasti ja lieventävästi seuraa esikuvaansa. Mutta toiselta puolen on esikuva huonointa laatua, mitä olla voi.

Vaan ei puutu ideaaliseltakaan leiriltä soturia. Rydberg on niiden joukossa. Senkin, joka ei kaikissa kohden voi yhdistyä hänen mielipiteihinsä, täytyy myöntää sitä jaloa ideaalisuutta, totuuden rakkautta ja siveellistä henkeä, joka kaikissa hänen teoksissaan vallitsee. Tosin Ruotsin kirjallisuus meille suomalaisille ei enää voi olla niin tärkeä kuin ennen, jolloin maamme sivistyneet katsoivat sitä melkein omaksi kansallis-kirjallisuudekseen. Se aika on ollut ja mennyt. Mutta tämä seikka tietysti ei millään muotoa estä meitä ottamasta vaariin kaikkea, mitä Ruotsissa todella ansiokasta ja meillekin opettavaista ilmestyy. Laiminlyöminen siinä kohden olisi meidän puoleltamme sulaa typeryyttä, koska se olisi ainoastaan meille itsellemme vahingoksi. Mitä

erittäinkin Rydberg'iin tulee, niin ne kysymykset, joihin hän kirjailijatoimissaan parhaasta päästä koskee, ovat meillekin mitä tärkeimpiä.

Kuten moni muukin etevä henkilö Rydberg on saanut nuoruudessaan kokea sitä taistelua köyhyyttä vastaan, joka näyttää milt'ei sopivimmalta keinolta karkaisemaan miehen luonnetta suurten töiden aikaan saamiseksi. Tämä ulko-olojen tuottama taistelu on Rydberg'illekin ollut valmistuksena siihen sotaan, jota hän sittemmin on ottanut käydäksensä niiden aatteiden palveluksessa, joita hän on harrastanut. Se soturiluonne, joka hänessä on, näyttää joltakin perityltä suvunominaisuudelta. Sillä R:n kantaisän sanotaan olleen Kaarle XII:n urhoja. Hänestä polveutui katkeamatonta sotuririviä kirjailijamme isä *Juhana R.*, joka oli lipunkantajana. Hänen vaimonsa nimi oli *Hedvig Dücker* (sekin vanha karoliini-nimi). Heidän poikansa *Abraham Viktor* syntyi Jönköpingissä 18 p. Joulukuuta v. 1829. Nuori Viktor kävi koulua syntymäkaupungissaan, jona aikana hänen jo sanotaan alkaneen kirjailijauraansa „Oden'in kaarneet" nimisen koulupoika-lehden toimittajana ja rosvonäytelmien kirjoittajana pientä lastenteaatteria varten. Koulusta hänet lähetettiin Weksiön lukioon, mutta hän luopui siitä jo vuoden perästä elättääksensä itseään kirjoittamalla sanomalehtiin. Sinä aikana hän kuitenkin itsekseen jatkoi lukemisiansa, joten vihdoin pääsi ylioppilastutkintoa suorittamaan Lund'issa v. 1851. Yliopistossa R. jonkun aikaa harjoitti lakitiedettä, mutta se tulinen tiedonhalu, joka hänessä aina on ollut, ja joka vaati tyydytystä monenlaiselta eri tieteenhaaralta, esti häntä johdonmukaisesti antautumasta „leipäopintoihin". Myöskin runous veti nuorukaista puoleensa. Lundissa hän kuului erääsen runolliseen seuraan, jossa hyvää naurua paljo rakastettiin, ja hänkin kirjoitti pilkallisia runoja; sillä vaikka R:n kirjailijaluonne oikeastaan on yksitotinen, melkeinpä synkkämielisyyteen taipuva, ei siltä leikillisyyttäkään suinkaan puutu. Pian kuitenkin köyhyys pakotti häntä lähtemään oppikaupungista. Elättäen itseään yksityisopetuksella hän nyt harjoitti matemaatillisiä tieteitä valmistuaksensa insinööriksi; mutta satunnainen tapaus esti tämän tuuman toteutumista, ja määräsi lopullisesti Rydberg'in „vitae genus". Göteporin Kauppalehden toimittaja *S. A. Hedlund* (meidänkin maassa tunnettu m. m. läsnäolostaan vuonna 1872 Jyväskylässä pidetyssä kansakoulu-kokouksessa) oli sattunut saamaan käsiinsä „erään nuoren ylioppilaan, Rydbergin" kirjoittaman romaanikatkelman, joka näytti hänestä niin oivalliselta, että hän kohta päätti lehteensä kiinnittää nuorukaisen, josta niin paljo oli toivomista. Rydberg pääsi v. 1855 aputoimittajaksi Hedlund'in lehteen, jossa toimessa hän sitten on pysynyt, pyrkimättä mihinkään muuhun yhteiskunnalliseen asemaan kuin kirjailijan. Göteporin Kauppalehteen hän on kirjoittanut lukuisia kirjoituksia kaikenlaisista aineista; sen följetoni-osastoon hän on julaissut useita jutelmistansakin, jotka sittemmin ovat ilmestyneet eri kirjoina, esim. *De vandrande djeknarne* (kulkevat teinit) 1856, *Fribytaren på Östersjön* (Itämeren merirosvo) 1857, josta sitten on ilmestynyt 3 painosta, sekä R:n mainioin romaani *Den sista Athenaren* (viimeinen Ateenalainen) painettu Kauppalehteen ensinnä 1859, sitten painettu 4:ssä painoksessa. Tähän osaan R:n kirjailijatoimesta kuuluu myöskin novelli *Singoalla*, ilmes-

tynyt ensinnä jossakin kalenterissa 1850 v:n luvulla, sitten uudistetussa muodossa eri kirjana 3:ssa painoksessa, joista viimeinen on vuodelta 1876.

„Viimeisessä Ateenalaisessa“ oli R. taiteellisen kuvailun muodossa esiintuonut aatteita, jotka koskivat uskonnon kysymystä. Nämä aatteet liikuttivat häntä itseään liian syvältä, että niin ajatteleva ja tutkimukseen taipuvainen henki kuin R. on, olisi saattanut olla niitä käyttämättä toisellakin tavalla kuin romaanin muodossa. Huomaamme siis hänen joksikin ajaksi luopuvan kaunokirjallisuudesta, antautuakseen tieteellisiin tutkimuksiin. V. 1862 ilmestyi hänen merkillinen kirjansa „Raamatun oppi Kristuksesta“, josta tähän asti on ilmestynyt neljä eri painosta. Tämä kirja, joka tutkii kysymystä, onko kirkkomme oppi Kristuksesta yhtäpitävä Raamatun opin kanssa, ja siihen antaa *kieltävän* vastauksen, herätti kirkollisellakin taholla suurta huomiota. Useat jumaluusoppineet nousivat sitä vastustamaan, joista tärkeimmät lienevät kaksi Ruotsin piispaa *Beckman* ja *Landgren* sekä meidän tunnettu teoloogimme prof. *A. F. Granfelt*, joka myöskin (katso tämän kirjaa „I tidens frågor“) on ruvennut R:n vastustajaksi. Rydberg puolestaan on näiden vastaväitteiden johdosta pannut kirjansa uusiin painoksiin laveanpuolisia lisäyksiä, esim. tutkimuksen *ihmisen ennaltaolon-opista* sekä *viimeisten tapausten opista*, semmoisina kuin nämä opit R:n mielestä löytyvät Uudessa testamentissa, etenkin apostoli Paavalin kirjeissä. Jumaluusopillisten ja uskonnollis-historiallisten opintojen hedelmänä ilmestyi myöskin kirjoitelmat *Heprealaisten Jehovah'n palvelus ennen Babylonian vankeutta* ja *Keski-ajan magia* (molemmat Svensk månadsskrift'issa 1864); *Alkupatriarkkein sukutaulu Luomis-raamatussa* (1873). Yhteinen periaate näissä kirjoissa on sovittaa uskonnollisiinkin perustuskirjoihin sitä historiallista katsantotapaa, jonka puuttuessa niiden todellinen ymmärtäminen jääpi mahdottomaksi. Kaikkina aikoina on kokemus osoittanut, että jos näitä kirjoja selitettäissä luullaan niiden tekijäin jollakin ylenluonnollisella tavalla vastaanottaneen ijankaikkista totuutta, jos siis kielletään kirjojen sisällyksen riippuvan niiden aikojen katsantotavasta, jolloin ne syntyivät, niin on seurauksena se että selittäjä, voidakseen säilyttää uskoansa kirjojen täydellisyyteen, vasten tahtoansakin niihin panee omia mielipiteitään, omaa sivistyskantaansa. Rydberg osoittaa, kuinka Jehovah'n käsite heprealaisilla, oltuansa alkuaan aistillisesti käsitettynä, profeettain kautta puhdistui ja muuttui henkisemmäksi, kuinka tämä puhtaampi käsite Babylonian vankeuden sekä Zoroaster'in uskonnon vaikutuksen kautta pääsi Heprean kansassa vallalle. Vaan samalla kertaa tunkeusi siihen niinikään Zoroaster'in opista käsite jostakin paholaisvaltakunnasta, käsite, joka on aikaansaattanut hedelmiä, jotka eivät ole olleet uskonnon puhtaudelle höydyksi. Viehättävässä kirjassaan „Keskiajan magiasta“ R. osoittaa, kuinka itse kristikunnan helmassa tuo paholaisoppi on kehittynyt vaaralliseksi taikauskoksi, jonka katkerana hedelmänä oli tuo noitien vainoominen, joka vielä uudellakin ajalla on saattanut niin monta tuhatta viatonta ihmistä surman saaliiksi. Rydberg kuvailee keskiajan taikauskoa, semmoisena kun se ilmestyi sekä kirkossa että oppineissa ja kansassakin, hyvin elävillä väreillä, joista huomataan että R., aineensa tieteellisen puolen ohessa, myös on pitänyt sen runollistakin puolta silmällä. „Alkupatriarkkein sukutaulu“ koettaa todistaa, että Luomisraamatussa löytyvät vuosiluvut

alkupatriarkkein ijästä saavat selityksensä Egyptin ajanlaskusta, koska esim. Aatamin luomisvuodeksi on määrätty se ajastaika, jolta Egyptin ajanlasku alkaa nim. Menes-kuninkaan valtaistuimelle nousemisen vuosi (3,893 v. ennen Kr.), j. n. e.

1873 vuoden lopulla R. lähti matkalle Etelä-Eurooppaan. Oleskeleminen etelässä vaikutti hyvin virkistyttävästi R:iin, koska tässä alkaa uusi suunta hänen kirjailijaelämässään, jossa taipumus taiteellisuuteen taas pääsee enemmän voimaan. Olemisestaan muinaismuistojen ja taiteiden pääkaupungissa, Roomassa, R. on saanut aiheita kirjoitussarjaan, joka sisällykseltään on yhtä oivallinen kuin muotonsa puolesta: *Roomalaisia taruja apostoli Paavalista ja Pietarista; Roomalaisia keisareja marmorissa*, ynnä kaksi muinaistaiteellista tutkimusta, jotka koskevat *Milolaista Venusta* ja *Antinousta*. Näissä teoksissaan R. kenties suuremmassakin määrässä kuin entisissä, esiintyy ruotsalaisen proosan klassillisena mestarina.

Vihdoin R. on runomuotoakin koetellut. Hänen runoelmansa löytyvät hajallaan kalentereissa ja aikakauskirjoissa; mutta nyt kuuluu pian ilmaantuvan kokoelma, jota uteliaisuudella odotetaan, koska R:n tähän asti julkaisemat runot osoittavat hänellä olevan erinomaisia lahjoja. Hänen julkaisemistansa kappaleista mainittakoon *Dexippos*, jonka aine on otettu helleniläisyyden viimeisiltä ajoilta, sekä syvämielinen runoelma *Prometheus ja Ahasverus* *) („Litterärt album" vuodelta 1877). Tämä on hyvin merkillinen teos. Se on merkillinen tuosta omituisesta, kahden myytillisen urohon — toinen helleniläisen, toinen kristillisen kuvitusvoiman tuottama — yhteensovittamisesta, ja senkin puolesta merkillinen, että se on uutena todistuksena siitä, kuinka tuo vanha Prometheus-satu on sovelias voittamaan uudenaikuisten runoilijoiden mielisuosiota. Rydberg'in runoelma pitänee paikkaansa Gœthe'n, Byron'in ja Shelley'n samaa ainetta koskevain teosten rinnalla. Uskonpuhdistuksen aikakauden myytillinen uros, Faust, on myöskin vetänyt R:n huomion puoleensa, jo niiden opintojen kautta, joita hän on keskiajan taikauskolle omistanut. Hän on erinomaisella tavalla ruotsiksi kääntänyt Gœthe'n „Faust"-nimisen runoelman sekä julaissut selityksiä tästä, uuden ajan kenties suuremmoisimmasta runotuotteesta. Vähemmistä runoista mainitsemme ainoastaan sen, jonka hän kirjoitti 1877 vuoden Upsalan-juhlan johdosta, ja jossa hän hyvin sattuvilla kuvauksilla vertailee ihmiskunnan eteenpäin pyrkimistä tieteen alalla Israelin lasten vaellukseen erämaassa. Tämä runo herätti tuossa juhlatilassa, jossa Rydberg'kin sai yliopistolta tohtorin arvon, yleistä ja ansaittua ihailua.

Paitse tätä on muitakin osoitteita kansalaisten arvonannosta tullut R:n osaksi. Niinpä hän 1868 vuoden kirkkokokoukseen valittiin maallikkojäseneksi. Hyvin voi käsittää, että tämä vaali herätti tyytymättömyyttä kirkollisessa leirissä, mutta R:n säädyllinen, vaikka itse asiassa luja menettely hankki hänelle kiitosta vastustajainkin puolelta, joten muun muassa Ruotsin arkkipiispa, vanha Reuterdahl kerran eräässä juhlatilassa julkisesti lausui persoonallista kunnioitustaan Rydberg'iä kohtaan. Kirkolliskokouksessa Rydberg ehdotti, että symboolisiin kirjoihin vannominen poistettaisiin pappisvalasta. 1870—72 vuosien valtiopäivillä R. oli Göteporin edustajana toisessa kamarissa. Huomattava on että R. valtiollisena henkilönä, samoin kuin hänen ysstävänsä Hedlund'kin on osoitta-

*) Ahasverus = vaeltava juutalainen.

nut mieltymystä n. k. maalaispuolueesen. Tämä seikka saapi selityksensä siitä suhteellisesti kansanmielisemmästä kannasta, jolla tämä puolue seisoo, n. k. Tukholman intelligensi puolueesen verrattuna. Sillä R. on aina ollut mieltynyt itse talonpoikaissäätyyn, jossa hänen mielestään varsinainen ruotsalainen kansallisluonne on säilynyt parempana ja puhtaampana kuin korkeammissa, ulkomaisia tapoja apinoitsevissa säädyissä.

Vihdoin R. on saavuttanut korkeimmankin kunnianosoituksen, joka Ruotsissa on kirjailijalle tarjona, koska hän v. 1877 kutsuttiin Ruotsin akatemian jäseneksi Byron'in kääntäjän C. W. A. Strandberg'in kuoltua. Hän astui sijalleen 18:n joukkoon 22 p. Toukokuuta 1878 pitämällä puheen tästä hänen edelläkävijästään. Ei liene epäilemistäkään, että R. tätä nykyä on akatemian etevin jäsen. (Jatk.)

Th. R.

Kouluasiasta.

Sille polvelle, joka tietää, kuinka nopeasti suomenkielinen kirjallisuus tätä nykyä varttuu, on tietysti vaikea käsittää, miten kolme vuosikymmentä sitten oli mahdollista ehdottaa ja saada toimeen tuo tunnettu kielto, jolla aiottiin kuristaa kaikki, mikä ei suorastaan kuulunut hengellisen tahi taloudellisen kirjallisuuden piiriin. Hurjimmatkin ruotsikiihkoiset tätä nykyä ujostelevat myöntää, että mainittu sensuurikäsky on koko ruotsikiihon perikuva, ja että se selvästi johtuu heidän omasta järjestelmästänsä, kunhan vaan onpi kylläksi johdonmukainen vaatimuksissaan. Mutta jonkun ajan päästä, kun kerran nykyisen taistelun laineet vaan ovat rauhoittuneet, lienee silloisille polville aivan yhtä vaikeata ymmärtää, miten ikinä on voitu Suomen suomalaisilta asukkailta kieltää ne oikeudet, joista nykyään taistellaan. Ja sekin tullee varmaan jälkeläisiämme suuressa määrin kummastuttamaan, että suomenmielisten puolelta niin monta monituista kertaa on jaksettu selittää, mistä syystä meidän on oikeus saada asiakirjat omalla kielellämme, mistä syystä meidän on oikeus kasvattaa lapsemme oman kielemme avulla, j. n. e. Pyyhkikäät pois sanat Suomi, suomalainen, ja nämä vaatimukset tunnustetaan jokaisessa sivistyneessä maassa ihan oikeiksi ja luonnollisiksi. Mutta meillä — —

Vaan eihän tänään ollutkaan meidän aikomuksemme puhua kieliasiasta „koko laveudessaan“. Välistä kyllästyy selittelemään, että maanpallo kuitenkin kierteleksen auringon ympäri, kotimaiset *Knak*'imme — säilyttääksemme vertausta — kertokoot kuinka kiivaasti tahansa: aurinkohan liikkuukin, maanpallo on liikkumatonna. Mutta pätevät syyt meitä tänään pakottavat kertomaan, että erittäinkin kouluasian alalla valkoinen on valkoista ja musta mustaa. Antakoot meille lukijamme anteeksi, jos tämä yritys heistä tuntuu liikanaiselta työltä. Paljon vaivaa Jumala on ihmisten lapsille antanut, meille kirjoittaa, heille lukea.

Valvojan 4:ssä numerossa me jo olemme kertoneet, miten eräällä taholla viime aikoina on ruvettu veisailemaan aivan uutta virttä kouluasiasta. Jokseenkin tyynimielisesti Helsingfors Dagblad neljä pitkää vuotta on katsellut, ett'ei ole perustettu suomalaisia valtiokouluja, vaikka 1877 vuoden säädyt olivat sitä hartaasti anoneet ja varojakin määränneet siihen tarkoitukseen. Yhtä levollisesti on katseltu, kuinka säätyjen päätökset kouluasioista muissakin kohden ovat jääneet syrjälle.

Nyt vasta, kun kansan edustajat ennen kymmenen kuukauden kuluttua saapuvat Helsinkiin, nytpä mainittu lehti rupeaa tulevaisuutta ajattelemaan, nyt se „tuntee tuhon tulevan, hätäpäivän päälle saavan“. Olisipa se vaarallinen hairahdus kohdata säätyjä, antamatta niille tietoa siitä mielipiteestä, joka hallituksella on kouluasiasta, — niin lausuttiin 34:ssä numerossa, ja samassa kehoitettiin hallitusta omin päin ja pikimmiten ratkaisemaan asia. Tätä tuumaa moni lehti on vastustellut, niinpä Östra Finland, Valvoja, Suometar. Vaan vastaväitteistä Dagblad tuskin on tietävinäänkään; vaarallisiin kohtiin on viisainta olla kajoomatta. Ja 88:ssa numerossaan se vieläkin astuu askeleen eteenpäin, laskien uusimman keksintönsä maailmaan. Taitavasti kierrellen vastuksia se siinä koettaa luuletella lukijoitaan, että hankkeilla olevia muutoksia tehdäkseen hallitus muka edeltäkäsin olisi saanut valtiosäätyjen puolelta valmiin valtuuskirjan *in blanco*, („förtroendevotum“); jopahan säädyt ainakin suurimmaksi osaksi muka ovat suostuneet latinan korkeammalle luokalle siirtämiseen, joka myös oikeuttaisi yhdistämään oppi- ja reaalikoulujen alaluokkia. Takausmiehiksi otetaan — J. V. Snellman, Yrjö Koskinen ja A. Meurman, joitten auktoriteetti tällä haavaa näkyy kelpaavan Dagbladillekin! Mutta entäs jos mainitut herrat itse arvelisivat, että heidän nimensä tässä aivan luvattomasti on pantu väärän vekselin vahvistukseksi?

Katsokaamme mitä 1877 vuoden säädyt ovat kouluasiasta päättäneet.

Kaksi vaatimusta mainittujen valtiopäiväin mielestä kouluasioita järjestettäissä oli huomattava: 1) että oppilaat maan lyseoissa saavuttaisivat yhä täydellisempää taitoa käyttää Suomen toista kotimaista kieltä, ja 2) että uusia suomalaisia kouluja perustettaisiin. Ensimmäisen vaatimuksen toteuttaminen vaati muutoksia alkeisopistojen lukujärjestyksessä, sen käsittivät ja myönsivät kaikki, mutta kun siinä kohden jotkut olivat valitusvaliokunnassa ehdotelleet latinan sijoittamista korkeampaan luokkaan, *niin tämä vaatimus jo valiokunnassakin sysättiin vastalauseitten joukkoon.* Kahdessa säädyssä vastalause kyllä ensi aluksi voitti; porvarissääty tahtoi heittää vieraitten kielten lukemisen siksi kun toisen kotimaisen kielen taito jo oli perustettu alemmilla luokilla; aateli puolestaan vaati, että latinan lukeminen alkaisi kolmannella luokalla. Mutta moni puhuja jo silloin katsoi tällaisen muutoksen liian jyrkäksi ja tyytyi siihenkin, jos latina alkaisi toiselta luokalta, ja herrat Mechelin ja Björkenheim, joitten mielipiteesen Dagblad kenties luottaa vähän enemmän kuin Snellman'in, Koskisen ja Meurman'in sanoihin, ne silloin myönsivät suoraan, että niin suuri muutos kuin oppi- ja reaalikoulun yhdistäminen ei ollut asianhaarojen vaatima, ett'ei sitä vielä oltu valmisteltu ja että se „varsin tuntuvasti tulisi muuttamaan lyseoiden luonnetta ja sen ohessa tekisi koko kysymyksen sekavaksi“ *).

*) Herra Björkenheim'in sanat eivät kyllä ole aivan selvät, mutta jos niihin vertailee hänen vastalausettaan, jossa ei puhuta sanaakaan latinan korkeammalle luokalle siirtämisestä, niin ylempänä esitetty käsitys kuitenkin lienee oikeaksi myönnettävä. Sanat kuuluvat ruotsiksi: „att man [i besvärsutskottet] icke ansett en så stor reorganisation af skolverken, som sammanslåendet af den olärda och lärda linjen, nog förberedd och nog af omständigheterna påkallad“. Hra Mechelin lausui samana päivänä (23 p. Lokak. 1877): „Jag tillstår, att jag *icke vågar vid detta tillfälle röra vid undervisningen i latinet.* Att framflytta detta ämne till *en högre klass* är att *på mycket kännbart sätt förändra karakteren af våra nuvarande lyceer.* Det kunde månhända för mycket komplicera den fråga, som nu ligger närmast“. Katso Protokoll fördt hos Finlands Ridderskap och Adel 1877. III, ss. 376 ja 377.

Yhteensovitusta tehtäissä kaikki säädyt lopullisesti katsoivat paraaksi jättää koulujärjestyksen yksityisseikat asianomaisten virkakuntain tutkittaviksi, sitten kun asianymmärtäviä henkilöitä ensin oli kuulusteltu. Mimmoisia muutoksia, mimmoisia asian-ymmärtäväisiä silloin ajateltiin, nähdään niin hyvin päätöksestä kuin keskustelusta. „Yksityisseikat", „pedagoogilliset pikkuseikat" (detaljer) ja „asiantuntevat koulumiehet" olivat yleensä kysymyksessä (vert. hrain Rein'in, Mechelin'in ja Pippingsköld'in lausuntoja mainittuna päivänä), jos kohta joku yksityinen itsekseen ajatteli mullistuksia ja koulumiesten sanavallan rajoittamista. Eipä suinkaan tarkoitettu muutoksia, jotka uhkaavat panna opetuslaitoksemme ikivanhat perustukset horjumaan, eikä myöskään komiteaa, jossa korkeintaan kolmas osa jäseniä tiettävästi olisi eteviä pedagoogeja. Kuka saattoi silloin aavistaa, että varmuuden vuoksi vielä olisi sopinut lisätä, että valtiopäivät kuitenkin yhä edelleen tahtoivat itselleen pidättää koululaitosten perusteitten tarkastamisen? Mutta kun valtiopäivät jo vuonna 1872 yksimielisesti ja selvin sanoin olivat anoneet, että Keisarillinen Majesteetti armossa tahtoisi joko suoda valtiosäädyille oikeuden ottaa osaa yleisen koulu- ja opetuslain säätämiseen, tahi että säätyjä, maan opetustointa vastedes järjestettäissä, ainakin kuulusteltaisiin itse järjestämisen perusteista, niin joka tapauksessa tylsimpäänkin järkeen pystynee, mitä tässä kohden itse asiassa tarkoitettiin. Sen ohessa papisto ja talonpojat erittäin ja mitä selvimmällä tavalla v. 1877 vastustelivat ehdotettuja koulujen *järjestelmään* koskevia mullistuksia, samassa kun ne myönsivät luku*järjestyksen* kaipaavan semmoista korjausta, että toinen kotimainen kieli saisi alaluokilla enemmän tunteja.

Yksistään tämäkin riittäisi todistamaan, ett'ei säätyjen sanoja vääntelemälläkään voi valtiopäiväin päätöksestä saada riittävää tukea latinan karkoittamiselle neljänteen luokkaan. Kun kaksi säätyä päätöksissään jääpi toista kahta vastaan, pitää asian jäädä semmoiseksi kuin ennen on säädettynä ollut, — tätä periaatetta lausuu valtiopäiväjärjestyksemme 73:ssa §:ssään. Olettamalla latinan sijoittamista korkeampaan luokkaan valtiosäätyjen *umpimähkään hyväksymäksi*, Dagblad on antanut yhden korvapuustin totuudelle, toisen perustuslaille.

Yhtä törkeästi mainittu lehti koettaa yleisöä luuletella, että viime aikoina hyvin painavaksi paisunut kysymys yhteisen pohjakoulun perustamisesta kuuluisi tähän, ja että reaalikoulujen uudestaan muodostaminen muka olisi vanha ehdotus, joka välttämättömästi on yhdistettävä entiseen kouluasiaan. Valitus-valiokunta ja säädyt kyllä eivät v. 1877 voineet olla huomaamatta, että reaalikoulut meillä olivat saaneet kovin vähän kannatusta, ja keskusteltiinpa siis erikseen siitäkin, sopiko ehdotella muutoksia niiden järjestelmään. Vaan *nämäkin muutosehdotukset raukesivat tyhjiin.* Säädyt hyväksyivät valitus-valiokunnan asiasta antaman mietinnön, jossa selvästi kielletään tämmöiseen muutokseen ryhtymästä, kosk'ei katsottu suotavaksi, että taas ruvettaisiin muuttelemaan kouluja, joitten alalla jo monta vuotta oli ollut paljo epävarmuutta, ja koska arveltiin, ett'ei silloin vielä voitu saada niin riittävää kokemusta, että reaalikoulun kokonainen hylkääminen olisi ollut oikeutettu, (ks. valitus-valiokunnan mietintöä n:o 21).

Eipä siis tältäkään puolen saa vähintäkään todistusta siihen arveluun, että oppi- ja reaalikoulujen yhdistäminen olisi säätyjen ja yleisön hyväksymä. Se on sil-

minnähtävästi ihan uusi ehdotus, jopa hyvin sopimattomaan aikaan tehty, sillä se yhä sysää syrjälle sen, mikä jo v. 1877 oli polttava kysymys, uutten suomalaisten koulujen perustamisen.

Enemmän suomalaisia valtiokouluja, — sepä aina on ollut, on yhä vielä koulukysymyksen ydin, pantakoon tämä kohta viimeiseenkin sijaan, liitettäköön asiaan kuinka monta muuta kohtaa tahansa „sekavuuden" hyödyksi — käyttääksemme hra Mechelin'in sattuvaa myönnytystä. Hyvä on että Dagblad myöntää näitten koulujen ansaitsevan mitä pikimmiten tulla toimeen-pantaviksi. Vaan ei ole yhdentekevä, millaisia kouluja perustetaan. Ei ole liioin takeita koulukomitean enemmistön, saati hrojen Estlander'in, Malmgren'in ja Kalm'in ehdotusten kelvollisuudesta. Siinä kohden kouluhallitus on lausunut kovia epäilyksiä; siinä kohden Dagblad'inkin, katkeraa kyllä, nykyään täytyi saattaa lukijainsa tietoon hyvin valaiseva vastaväite; siinä kohden maamme koulumiehet suurimmaksi osaksi ovat vastustajina. Kun kauan pyydettyä hyvitystä kerran annetaan, älköön sitä annettako tinkimällä, puolinaisesti, näön vuoksi. Onpahan tässä kohden paljo muistettavana, paljo parannettavana. Jo on vuosikausia vaadittu korotettua karttapaperimaksua yhteiseltä kansalta, jonka edusmiehet suostuivat sen suorittamiseen nimenomaan suomalaisten koulujen tähden. Eikä mikään maailman mahti enää voi auttaa, että lähimmän vuosikymmenen kuluessa asevelvollisuus paljoa raskaammin rasittaa maamme suomalaisia asukkaita, joilla ei ole ollut kylläksi tilaisuutta korkeampaan sivistykseen pyrkimällä lieventää tämän kansallis-velvollisuuden kuormaa. Tätä ja paljoa muutakin meidän tulee muistaa, ja tämän jälkeen me kysymme: missä se suomalainen, joka ei olisi valmis rientämään tällaisia epäkohtia poistamaan? Missä se sopukka, johon voipi vetäytyä vastustelemaan yhä hartaammin esitettyä vaatimusta: valoa, Jumalan tähden valoa kansallemme!

Me erehdyimme. Sopukkoja näkyy löytyvän, joihin voipi pujahtaa. Miehiä löytyy, jotka selvimpiäkin tosiasioita polkemalla puhuvat *kolmesta* tarkoitusperästä, joita säädyt muka ovat hyväksyneet. Todistukset ovat lähellä; ne ovat 15:sta pennistä kaupan sille, joka tahtoo ostaa Dagblad'in 88:n n:on. Ja kun tuo opistojen uuteen kaavaan valaminen tehdään ehdoksi ja hinnaksi, saadaksemme kauan halattuja suomalaisia opistoja toimeen, niin asia yhä on entisellään; viiden vuoden odotuksella emme päässeet mihinkään.

Monenlaisesti tässä kohden on vääristelty 1877 vuoden valtiopäiväin mielipiteitä. Mitä tietä täten kuljetaan lienee kyllä jokaiselle selvä. Ehkä se kuitenkin voipi käydä vielä selvemmäksi tarkastelemalla kouluoloja ja niiden käyttelemistä viimeisellä vuosikymmenellä.

Varmaankin muistetaan vielä, miten ruotsikiihon kiivain, toimeliain edusmies, vapaherra von Kothen, 1871 ja 1872 riehui sivistysolojen vainiolla, käyttäen jos jotakin keinoa. Näitä hurjia tuumia vastustellessaan suomenmieliset, — olkoon se tunnustettu nykyisten vastustajaimme kunniaksi, — alussa saivat nauttia kannatusta melkein kaikkialta. Yksimielisesti säädyt puolustivat Helsingin kuolemaan tuomittua suomalaista opistoa ja anoivat itselleen osallisuutta koululain säätämiseen. Vieläpä semmoinenkin henkilö, entinen pappi, joka 1877 vuoden valtiopäivillä porvarina osoitti mitä törkeintä ruotsikiihkoa, viisi vuotta ennen talollissäädyssä yhtä törkeästi mainitsi paroni von Kothen'ia miehekši, „joka kaljulla päälaellaan kantaa

Suomen raskaimpia kirouksia". Sanomalehdistössä mainittu vapaherra ei myöskään saanut kannatusta. Vaan mitäpä siitä; hän tiesi sittenkin ajaa tuumiaan perille tavalla, jota muutamat päivänmääräykset, poimitut 1872 ja 1877 vuosien valitus-valiokunnalle ja valtiosäädyille annetuista asiakirjoista, riittänevät valaisemaan. Vaikka nämä tiedot sanasta sanaan ovat aikoja sitten tunnetuista asiakirjoista saatavina, lienee lyhyt yhteenveto niistä lukijalle tervetullut.

Helmikuulla 1872 annettiin säädyille neljä anomusta, jotka tarkoittivat suomalaisen normaalikoulun pysyttämistä Helsingissä. Mutta *Maalisk. 1 päivänä* samana vuonna eräs kenraalikuvernöörin asettama komitea ehdotti saman opiston muuttamista Hämeenlinnaan. *Huhtik. 12 päivänä* yleinen valitus-valiokunta ehdotti anottavaksi, että täydellinen osasto, suomi opetuskielenä pidettäisiin voimassa Helsingin normaalikoulussa. *Toukok. 2 päivänä* säädyt yksimielisesti suostuivat tähän, ja anomus laitettiin mitä pikemmin perille. Mutta *Toukok. 16 päivänä* kenraalikuvernööri vaati senaattia „suurimmalla kiiruulla" tutkimaan ennen mainitun komitean mietintöä. Senaatin enemmistö silloin tahtoi molemmat normaalikoulun osastot Helsinkiin; kirkollisasiain nykyinen päällikkö oli yksinään toista mieltä ja kenraalikuvernööri antoi erinäisen lausunnon. *Syyskuun 10 päiv.* asia Pietarissa ratkaistiin. Helsingin suomalainen alkeisopisto oli tapettu. Tapettu valtiokouluna. Jumalan kiitos, yksityisiä löytyi, joilla sillä hetkellä oli muutakin kuin sanoja tarjona; kuolemaan tuomittu opisto jäi kun jäikin elämään.

Suurella kouluanomuksella ei ollut vähemmän vastuksia v. 1872. Uuden koulujärjestyksen ehdotusta oli kouluylihallitukselta vaadittu *30 päiv. Marrask. 1871.* Säädyissä nostettiin seuraavan vuoden *Helmikuulla* kymmenen anomusehdotusta, kaikki tarkoittaen kouluasiain saattamista vakavalle ja samassa kohtuulliselle kannalle. Valitus-valiokunta antoi säädyille tunnetun suuren koulumietintönsä *23 päiv. Huhtik. 1872.* Mutta jo *20 päiv. samaa kuuta* kouluylihallitus oli ehtinyt alamaisuudessa ehdottaa uuden koulujärjestyksen. *Toukok. 13 päivänä* olivat säädyt lopullisesti hyväksyneet valitusvaliokunnan ehdottamat päätökset. Mutta *Toukok. 10 päiv.* kouluylihallituksen ehdottama uusi koulujärjestys oli ensikerta senaatissa esillä; *28 päiv. Toukok.* se lopullisesti ratkaistiin, „eikä siinä mitään äänestystä tapahtunut", sanotaan merkillisen lyhyesti 1877 vuoden valitus-valiokunnan mietinnössä. *Elok. 8 päivänä* nykyään voimassa oleva koulujärjestys julistettiin laiksi, mutta *Elok. 25 päiv.* samana vuonna lykättiin senaatin mietittäväksi, mitä oli tekeminen valtiosäätyjen anomuksesta. Se asia otettiin senaatissa punnittavaksi *Tammik. 20* ja *Helmik. 10 p. 1873.* Painetusta koulumietinnöstä nähdään, millaisia arveluja silloin yhdeltä puolen tuotiin esiin valtiopäiväin lausumain toivotusten kumoomiseksi. Siinä kyllä, että senaatin enemmistö kuitenkin ehdotti kouluylihallituksen uudestaan muodostamista ja että sama enemmistö niin ikään puolusti, „että vasta tapahtuvista perinpohjaisemmista koululain muutoksista kysyttäisiin valtiosäätyjenkin mieltä". Tällä kertaa ei ollut kiiru asiaa käyteltäissä, mutta *Elok. 12 päiv. 1874* julistettiin vihdoin noudatettavaksi se asetus, joka nykyään määrää kouluylihallituksen kokoonpanon ja joka lähemmin vastaa 1867 vuoden valtiopäiväin päätöstä.

Meistä on hyvin todennäköistä, ett'emme saisi lähemmin arvostella edellä annettuja tietoja. Mutta eihän se sa-

nasta tiedä, joka ei puolesta älyä. Luvallista joka tapauksessa lienee ollut poimia näitä tietoja julkisista asiakirjoista; luvallista myöskin sovittaa saavuttamamme päätökset nykyisiin oloihin.

Kun meillä on niin selvät ja verekset muistot siitä, mitä virkakuntain joskus kouluasiaa järjestettäissä osoittama „suurin kiiru" oikeastaan tietää ja tuottaa, niin se tietysti ei liioin huvita ainoatakaan kansallisvapauden tosiystävää, jos kiiru ja hoppu uudestaan yhdennellätoista hetkellä ennen säätyjen kokoontumista tulisivat säännöksi. Asia käypi suorastaan arveluttavaksi kun sen lisäksi näkee, miten viime valtiopäiväin päätöstä väännellään, miten nykyään ehdotetut muutokset, jotka tekisivät jyrkän käännekohdan koulupolitiikissa, selitetään aivan vähäpätöisiksi, j. n. e. Vuosikausia asianomaiset vetivät vanhurskaan unta, viipymisiä, „obstruktionia" pelkäämättä. Mistäpä tämä tulinen hätä juuri nykyisellä hetkellä?

Mistä? sitäkö tarvis kysyä? Nytkin kilpajuoksu valtiosäätyjen ja hallinnollisten virastojen välillä on tarkoitettu. Erotus on vaan siinä, että tällä kertaa „liberaalisuuden" virallinen edustaja Helsingfors Dagblad kehoittaa hallitusta joutumaan, kehoittaa sitä äärimmäistäkin valtaansa käyttämään, kun virastot sitä vastaan osoittavat malttia. Senaatin enemmistö puolestaan myönsi jo v. 1873 säädyillekin sananvuoroa, jos perinpohjaisia muutoksia koululain suhteen tulisi kysymykseen. Kouluhallitus niin ikään tällä haavaa puolustaa varovaisuutta, entisellään pysymistä. Vaan Dagblad kuitenkin yhä neuvoo: muuttakaatte ja muuttakaatte pian! Tahdotaan kaiketi muutokset toimeenpantaviksi jo ensi syksyllä, joten 1882 vuoden säädyt eivät enää voisi näitä epäkypsiä mullistustuumia estää. Perustuslaillisuudestakin kyllä ohimennen lausutaan pari sanaa, mutta kepposella se käytännössä tehdään mitättömäksi. Selvälle asialle valo muuten ei ole haitaksi. Julkisuuden kiirastuli lienee aina hyödyllinen totuudelle. Mutta juuri sitäpä Dagblad tarmonsatakaa välttää, estää, vaatien suljettujen ovien takana tapahtuvaa pikaista ratkaisua.

Ja tämä paraiten osoittaa, mihin vihdoin joutuu, kun vapaan kehityksen ulkonaista kuorta niin yksipuolisesti ajatellaan, että kaikki kansalliset riennot, tämän kehityksen sydän ja ydin, jäävät arvottomaksi syrjäseikaksi. Vähätpä noista joutavista korupuheista, joissa ylistellään „ideaalisten rientojen uhmailutanteretta" johon muka „valtiollisten puolueitten harrastukset eivät vahinkoa tekemättä voi tunkeutua", kun „kansallista yksipuolisuutta" niin tuskallisesti vältetään, että suin päin joudutaan paroni von Kothen'in despootilliseen, mutkikkaasen järjestelmään, joka tekee koululle ja opetukselle väkivaltaa. Vähän apua „Pietarin teitten" kammomisesta, kun niitten taitavimman käyttäjän esimerkin mukaan koetetaan saada mitä tärkein asia perille ajetuksi valtiosäätyjen ohitse, — olimmepa sanoa säätyjen selän takana.

Kovia sanoja olemme käyttäneet. Mielellämme soisimme, että meidän väitteitä voitaisiin todistaa vääriksi. Mutta sitä ei liene toivomistakaan. Se on auttamattomissa, että Dagblad julkeasti on vääréntänyt 1877 vuoden säätyjen päätöstä, että se perustuslaillisuuden kauniin naamion suojassa yrittää tehdä valtiopäiväin vaikutusta kouluasioihin tyhjäksi varjoksi. Yksi seikka vielä ansaitsee huomiota; tarkoitamme sitä kummallista älyn, valtiollisen käsityksen puutetta, joka kouluasiaa käyteltäissä jo monta vuotta on vaivannut ruotsikiihkoisiamme yleensä.

Pääkohdissaan tämä tärkeä kysymys on jo selvillä. Suomen kansa sen on ratkaissut tavalla, jota ei puusta katsojakaan enää voi olla huomaamatta. Ruotsinkielisistäkin kouluista tulee enimmiten kansallismielisiä nuorukaisia yliopistoon; ja ruotsinkielisistä kouluistahan suurin osa suomalaisuuden nykyisiäkin etevimpiä kannattajia on tullut. Yhä lukuisammissa parvissa tulvailee suomalaisiin yksityiskouluihin oppilaita, olkootpa vaan nämä opistot näennäisesti tuulen turvassa, vaahdon varjossa. Kun hallitus ei tehnyt mitä kansa toivoi, niin yksityiset asianharrastajat vaikeuksia pelkäämättä ovat sen tehneet; toista kymmentä koulua täten on perustettu. Emme tiedä tämän vertaista kertoa mistään sivistyneestä maasta. Mikä asiain tavallisen menon mukaan olisi vaatinut monta kymmentä vuotta, on vuosikymmenessä suoritettu. Kiviä virtaan on vieritetty: se on ryöpeäksi koskeksi muuttunut; yhä mahtavammin virtaa vesi yli sulkujen. Kansa tuntee tehtävänsä, tuntee voimansa paremmin kuin rohkeinkaan 1870 luvun alussa saattoi toivoa.

Eiköhän jo asianomaisten olisi syy mietiskellä, mitä he oikeastaan tähän asti ovat saaneet aikaan noilla turhanpäisillä estelemisillään? Pitäisihän heille sanomattakin käydä selväksi, että se kansa, joka tarvittaissa on perustanut niin monta yksityiskoulua, se myöskin ylläpitää ne semmoisinaan, ennenkuin heittää tämän kasvattinsa epätietoisten vaihetten saaliiksi, epäarvoisten uudistajain „uhmailutantereeksi“. Kymmenkunta koulua yksityisten uhrauksilla ylläpidettävänä, olkoon! Mutta koko kasvavan polven kasvatusta ei kannata vuodeksikaan jättää ilman sitä johtoa, jonka tiede ja kokemus antavat. Koko kouluopettajasäädynkin kannatukseen ja apuun saamme tässä kohden turvata täydellä luottamuksella. Varoja kyllä saa, kun hätä vaatii; sakea on kansan kattila. Eiköhän siis Dagblad sieluheimolaisineen jo käsitä turhaan potkivansa tutkainta vastaan? Mitä he toivovat voittavansa tuolla nykyään keksityllä uudella keinollaan?

Niin kauan kuin mahdollista tahdomme jokaisesta uskoa, että hän on toiminut ja toimii täydestä vakuutuksesta, jospa hän on erehtynytkin. Mutta kerran tulee vihdoin se hetki, jolloin erehtynyt ei enää voi olla erehdystään huomaamatta. Kerran hänellä ei ole kunniallista paluumatkaa muualla, kuin vilpittömästi entisestä kannastaan luopumisessa.

Ruotsikiihkoisten periaatteena näkyy tähän asti olleen: joka aikaa voittaa, se voittaa kaikki. Eivätpä liene ensinkään käsittäneet, että asialla on toinenkin puoli: *joka aikaa kadottaa, se kadottaa kaikki.* Nykyään heillä todellakin on täysi syy huokailla tuota tunnettua: *heu, fugit interea, fugit irreparabile tempus!* Turha, voimatonhan heidän vastustuksensa on ollut, monestipa suorastaan suomalaisuuden eduksi; korvaamaton ompi heidän kärsimänsä tappio, mennyttä aikaa eivät ikinä saa takaisin. Niillä, jotka ovat rehellisesti taistelleet, voi vielä jotakin olla tallella. Mukailemalla he voinevat sovittaa itseensä Frans I:stä kerrotun lauselman: kaikki on kadotettu, paitse kunnia.

Mutta jos yhä vieläkin käydään samoja polkuja kuin tähän asti, jos joku, riitaisuuksien viimeiseen sopukkaan asti tungettuna, yhä julkeammin rupee perustuslaillisuuden ja vapaan kansallisen kehityksen periaatteita polkemaan, ja käsittää kuuliaisuuden velvollisuuksiaan esivaltaa kohtaan sillä lailla, että velvollisuudet kansaa ja sen eduskuntaa kohtaan unohtuvat, silloin hän on tehnyt valtiollisen itsemur-

han. Kansallisessa kehityksessä hänellä ei ole sijaa, jos kohta hän voipi päästä suurimpiakin maallisia etuja nauttimaan yhdessä tahi toisessa muodossa. Itseään syyttääköön se, jonka hautansa partaalla täytyy vaikeroida: kaikki on kadotettu, kunnia ennen kaikkea.

Kotimaan kirjallisuutta.

1. Shakespeare-kirjallisuutta.

Shakespeare'n Dramoja. II. — Romeo ja Julia. Kirjoittanut William Shakespeare. Suomentanut P. Cajander. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia. 60 osa. II.). Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1881.

Romeo ja Julia, P. Cajander'in suomentama, — toinen vihko Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimittamia „Shakespeare'n Dramoja“ — ilmestyi Seuran viidentenäkymmenentenä vuosipäivänä, ikäänkuin osoitteeksi, kuinka pitkälle kirjallisuutemme puolen vuosisadan kuluessa on kehittynyt; sillä tällaisten, runouden suurimpain mestariteosten sulauttaminen kansalliseen kirjallisuuteen on merkillinen aste jokaisen kansan henkisessä edistymisessä. Jo Hamlet'in käännös todisti hra Cajander'in oivalliseksi Shakespeare'n suomentajaksi. Hänen etevyytensä osoittihe varsinkin siinä pontevuudessa, jolla hän mukaili Shakespeare'n puhetavan tosidraamallista voimaa, käyttäen ytimellisiä suomalaisia lausetapoja lyhytsanaisten englantilaisten vastineeksi, sekä siinä tarkkuudessa, jolla hän noudatti alkuteosta ja osasi säilyttää sen henkeä kussakin eri paikassa. Samat ansiot huomataan myös Romeo ja Juliassa. Mutta alkuteosten eri luonne saattaa nämä ansiot suomennoksissakin eri tavalla ilmaantumaan. Hamlet on täysin kypsyneen neron tuote; se syntyi sillä ajalla, jolloin Shakespeare'n esitystapa jo oli kaikin puolin varttunut. Se draamallinen elämä, joka hehkuu Shakespeare'n teoksissa, virtaa siinä mitä mahtavimmalla voimalla, puhjeten näkyviin koko sen lausuntotavassa; runoilija sukeltaa alas ihmisluonteiden syvimpään syvyyteen toiminnan aiheita ammentamaan, ja näistä johtuva toiminta hallitsee sitten kaikki sanat, kaikki lausehet, jotka sentähden jyrkkinä, karkeina syöksyvät puhujan suusta, kaunopuheisuuden sääntöjä halveksien. Romeo ja Julia sitä vastoin on jo sisällykseltään Hamlet'in täysi vastakohta. Hamlet'issa näemme syvämietteisen, itseensä vaipuneen luonteen, joka epäilyksen vaa'alla punnitsee kaikki tunteensa ja velvollisuutensa ja jonka sisälliset ristiriidat selvästi asettuvat silmiemme eteen. Vaan Romeo ja Juliassa meitä kohtaa nuoruuden lemmen hehkuva into, joka arvelematta panee kaikki alttiiksi; itsessään eheänä, tämä rakkaus joutuu vastariitaan ulkonaisten, objektiivisten voimien kanssa, joiden valtaa se ei tahdo tunnustaa; mutta sortuessaan niiden alle, se kuolee voitollisena, sammuttaen vihollisuuden liekit. Tämän näytelmän lyyrillinen kauneus ja rakkauden keväiset tunteet, joita siinä kuvataan, ilmaisevat sen runoilijan nuoruuden työksi. Mielikuvituksen ylenmääräinen rehevyys, vertauskuvain ja muiden kaunistuskeinojen runsaus, taajalta käytetyt loppusoinnut ja koko tuo omituinen puheenvaihtelossa havaittava korupuheisuus, joka Shakespeare'n aikana oli tavallinen kirjallisuudessa ja seura-elämässä, viittaavat niin-ikään runoilijan nuoruuden aikaan ja englantilaisen draaman vanhempaan esitystapaan; vaan samalla luonteiden mestarillinen kuvaileminen ja toiminnan oivallinen kehi-

tys todistavat tekijän taiteellisuuden silloin jo ehtineen täyteen voimaansa. — Tästä jo näkyy, että Romeo ja Julian ulkonainen muoto on ihan toinen kuin Hamlet'in; noiden sisällisestä kiihosta kuohuvain, rikki-revittyjen säkeiden sijassa näemme tasaisesti juoksevia, säännöllisesti muodostettuja värssyjä, täynnä taidokkaita lausemuotoja ja runouden kukkasia. Hamlet vaatii kääntäjältä etupäässä voimaa ja pontevuutta, Romeo ja Julia sitä vastoin taitoa somasti jäljitellä alkuteoksen runollista ihanuutta ja sieviä kuvalauseita.

Ensi silmäyksellä luulisi jälkimmäistä helpommaksi suomenkielellä mukailla kuin Hamlet'in mahtipontista tunteiden ja ajatusten kuohua. Vaan jos muistelee, kuinka tiheään Romeo ja Juliassa käytetään loppusointua, kuinka monimutkaisia, usein hämäriäkin korulauseita ja sanasutkauksia siinä ilmaantuu, — jos, sanalla sanoen, muistelee kaikkia niitä kukoistavia „euphuismejä", joita puheenvaihtelo on täynnä, ei hetkeäkään epäile, että suomentajalla tässä käännöksessä on ollut paljoa enemmän vastuksia voitettavana, kuin Hamlet'issa. Kuitenkin hän on saanut sen yhtä hyvin onnistumaan. Tietty on, että se pontevuus ja lyhykäisyys, joka on hra Cajander'in suomennosten pää-ominaisuuksia, tässäkin työssä on paikallaan. Merkillistä kyllä, verrattain pitkäsanaisella Suomen kielellä hän usein saa käännöksensä supistumaan paljoa lyhyemmäksi kuin Schlegel ja Hagberg lyhyempi-sanaisilla Saksan ja Ruotsin kielillä. Luulisipa täten helposti voivan syntyä epäselvyyttä, noita omituisia viittauksia ja korulauseita suomennettaessa; semmoista en ole kuitenkaan tavannut paitsi ani harvassa paikassa, eikä silloinkaan ole varmaa, lieneekö suppea lausetapa siihen syynä. Sellaisia kohtia ovat (siv. 12):

Unhotust' et *neuvo* mulle —

jossa tarkoitus on: unhotusta et voi minulle *opettaa*, s. o. en voi oppia unhottamaan, sekä (siv. *21*):

Tajumus hyvään aikeen viisikertaa
Viisille älyillesi vetää vertaa,

jossa paitsi sitä „hyvään" nähtävästi on painovirhe pro: hyvän.

Romeo ja Julian kaltaisessa näytelmässä ovat ennen kaikkia ne osat tärkeät, joissa runoilija esittelee rakkauden hehkuvia tunteita, kaunistaen niitä mielikuvituksen mitä kirjavimmalla verholla. Korkealentoinen kuvausvoima, rohkeat vertauskuvat ja kielen suloinen sointu yhtyvät niissä antamaan näytelmälle sen omituista luonnetta. Se ulkomuodon kauneus ja värssyn sointuisuus, se lausetavan huolellinen hoito ja runollinen aisti, joita yleensä tavataan hra Cajander'in säkeissä, ovat juuri omiansa tällaisten kohtien ihanuutta kannattamaan. Näytteeksi pantakoon tähän „puutarha-kohtauksen" alkuosasta seuraavat sulosointuiset säkeet:

Vait! mikä valo tuolla ikkunassa?
Se itä on, ja Julia aurinko! —
Oi, nouse, kaunis aurinko, ja surmaa
Tuo kade kuu, mi kalvas kaihost' on,
Kun sinä, hänen piika-neitsyensä,
Hänt' olet monta vertaa ihanampi.
Hänt' älä palvele, hän kade on.
Siveä pukunsa vaan kalvetuttaa,
Vaan hupsut sitä kantaa; pois se heitä!
Se tyttöni on, armahani on!
Jos tietäis hän, mit' on hän! — Oi, hän puhuu,
Vaikk' ei hän mitään virka. Mitä siitä?
Nuo silmät puhuu, vastata ma tahdon.
Oi, liiaks kerskaan, hän ei mulle haasta.
Kaks taivaan kauniimmista tähdist' estyi
Ja pyysi, että Julian silmät heidän
Kehässään välkkyis, kunnes palajavat.
Vaan jospa hänen silmäns' olis tuolla,
Ja tähdet hänen päässään? Posken hehku
Himentäis tähdet nuo kuin päivä lampun.
Taivaalla hänen silmäns' säteillen
Kautt' ilmakerrosten niin välköttäisi,
Ett' aamuvirttään linnut visertäisi.

Mutta suomentajan taito ei näyttäy

ainoastaan näissä vakavanlaatuisissa, ylevä-intoisissa kohtauksissa, vaan yhtä paljon koomillisissakin, kun Mercutio hienolla leikillisyydellä esittelee mainiota kertomustansa Mab'ista, keijukaisten kuningattaresta, tai kielevä imettäjä laskettelee vähemmän säädyllisiä, vaan luonnollisuudessaan erinomaisen karakteristisia juttujaan. Tässä tulee myös muistaa noita sanasutkauksia, joita viljalta tavataan Romeo ja Juliassa. Niiden kääntäminen on tietysti mitä vaikeinta. Kuitenkin on suomentaja ihmeteltävällä näppäryydellä suorittanut tämän tehtävän. Riittäköön pari esimerkkiä. Hyvin luonnistunut sanaleikki on I:sen näytöksen 4:nnessä kohtauksessa (siv. 20), kun Romeo sanoo:

— — — niin *ahtaass'* ollen,
Ett'en voi tuskain *ahdett'* ylös nousta:
Ma lemmen raskaan taakan alle vaivun.

Tämä sanaleikki on ainakin yhtä onnistunut kuin vastaava ruotsalainen; Schlegel jättää sen tykkänään pois. — Kun sitten synkät rakkauden huolet Rosalinan tähden ovat haihtuneet Romeon mielestä ja hän iloisena palajaa ystäviensä seuraan, syntyy leikillinen sanakiista hänen ja Mercution välillä, joka kiista osoittaa Romeon muuttunutta mielialaa. Suurimman osan tästä keskustelusta on Schlegel jättänyt kääntämättä; sen lisäksi hän varoittaa muitakin siihen ryhtymästä, viitaten Tieck'in onnistumattomaan yritykseen. Hagberg on ruotsintanut osan siitä, mitä Schlegel on jättänyt pois; vaan Cajander on suomentanut koko keskustelun. Englantilainen sanaleikki, joka perustuu sanoihin „single“ ja „singular“, „sole“ ja „solely“, sujuu suomeksi varsin sukkelasti:

„*Mercutio.* Hyvin osattu! Jatka tuota pilaa, kunnes olet kenkäsi kuluttanut, niin että, kun niiden yksinkertainen pohja on piloilla, pilasi vielä piloillaankin olisi yhtä pilanpäiväistä.

Romeo. Oi yksinkertaista pilaa! Pilaumatonta, aioit kai sanoa.“

Yhtä vilkkaasti vierii keskustelu loppuun asti. — Tämän johdosta sopii mainita, että hra Cajander'in käännös on täydellisempi kuin sekä Schlegel'in että Hagberg'in. Paitsi äskenmainittua paikkaa, joka on vaillinainen sekä ruotsalaisessa että saksalaisessa käännöksessä, sisältää suomennos myös alkajaispuheen sekä khoorin ensimäisen näytöksen lopussa, jotka molemmat Hagberg on jättänyt pois. Kolmannen näytöksen 3:nessa kohtauksessa on hra Cajander, samoin kuin Schlegel'kin, suomentanut kaksi säettä, jotka Hagberg'ilta ovat jääneet kääntämättä:

Muodoton nainen miehen muodossa!
Ja ilkimuoto peto ihmiseksi!

Koko teoksesta ei ole mitään muuta jäänyt pois kuin eräs Mercution laulu (2 näyt., 4 koht.), jonka sukkeluus perustuu kahden englantilaisen sanan yhtäläisyyteen. — Suomentajan tarkka huolenpito näytelmän ulkonaisesta täydellisyydestä on erityisellä kiitoksella mainittava.

Samaa tarkkuutta havaitaan myös yksityisten säkeiden suomentamisessa; käännös on samalla sananmukainen ja runollisesti kaunis. Jo ennen olen huomannut, verratessani suomalaista Hamlet'in käännöstä saksalaiseen ja ruotsalaiseen, että suomennos ja Schlegel'in käännös ylipäänsä likemmin liittyvät alkuteoksen sanoihin, kun Hagberg sitä vastoin runollisen soinnun vuoksi useammin poikkeaa englantilaisesta tekstistä. Tämä havainto saapi Romeo ja Juliasta uuden vahvistuksen. Valaistakoon asiaa parilla esimerkillä. Julia lausuu, kärsimättömästi odottaen sanansaattajaa (II, 5 — suomennoksessa siv. 49):

But old folks, *many feign as they were dead;*
Unwieldy, slow, heavy and pale as lead.

Nämä sanat on suomeksi käännetty:

Vaan vanhat *on, kuin kuolleet oisivat,*
Jykeät, tylsät, lyijyn-raskahat.

Ruotsiksi tämä paikka kuuluu:

Men ålderdomen *trifs i Charons dy,*
Är trög och slö och blek och tung som bly.

Schlegel on kääntänyt melkein sanasta sanaan:

Doch Alte *thun, als lebten sie nicht mehr,*
Träg', unbehülflich und wie Blei so schwer.

Samaten Julian vähän mutkikkaat sanat 3:nnen näytöksen 5:nnessä kohtauksessa (siv. 75):

Sa sana anna joka tunnin päivä:
Minuutissakin näät jo mont' on päivää,

ovat suomennoksessa, niinkuin Schlegel'illäkin, käännetyt ihan sanasta sanaan; vaan Hagberg on ne toisin muodostanut:

— — — — Hvarje dag och timma
Du måste gifva mig från dig ett bud.
Minuterna för mig nu äro dagar.

Tapahtuupa toisinaan niinkin, että suomennos yksinään pysyy kiinni alkutekstissä. Shakespeare'n sanat (I, 2):

She is the hopeful lady of my earth,

kuuluvat suomeksi:

Hän toivosa on ruhtinatar maani,

kun Hagberg sitä vastoin kääntää:

— — mitt enda hopp, min enda arfving,

ja Schlegel:

Mir blieb nur dieses hoffnungsvolle Kind.

Tietty on, että suomentajankin on täytynyt poiketa alkuteoksesta muutamissa paikoin, missä muut käännökset sitä tarkemmin noudattavat. Niin esm. (I, 5) sanat:

If I profane with my unworthiest hand
This holy shrine, *the gentle fine is this,* —

on suomennettu (siv. 27):

Jos saastuttaapi käsi halpa tää
Tuon pyhäkön, *se hurskas synti on;*

Hagberg'ilta ovat viimeiset sanat jääneet pois; vaan Schlegel kääntää:

— — so will ich's lieblich büssen.

Tämä kaikki jo kylläksi osoittanee hra Cajander'in kääntämistapaa ja sitä taitoa, jolla hän on osannut työnsä toimittaa. Kääntykäämme vielä muutamia yksityiskohtia tarkastamaan.

Ylempänä on nähty muutamia näytteitä suomennoksen sointuisuudesta. Tämä perustuu tietysti suureksi osaksi runomitan taitavaan rakentamiseen. Muutamista tähän koskevista seikoista tahtoisin erittäin puhua. Viisipolvinen jambimitta voi, korolle perustettuna, meidän kielessämme helposti käydä yksitoikkoiseksi jakojen säännöllisyyden tähden. Se määräys, että säkeen alussa saa käyttää kolmitavuisia sanoja, ei ole siis mikään hätävaran sääntö, vaan päinvastoin jambivärssyn soinnulle tuiki tarpeellinen. Säännöttömyytenä on kuitenkin pidettävä, jos semmoinen kolmitavuinen sana muodostaa daktylin tai anapaestin, jonka keskimmäinen lyhyt tavu tulee nousuun. Puheena olevassa suomennoksessa tavataan muutamia tämmöisiä, esim. (siv. 86):

Kauhuja, joiden säikytti jo nimi;

ja (siv. 75).

Inhokkaan konnan kanssa silmiä
Sanotaan leivon vaihtaneen; — —

Vaan muistettava on, että Shakespeare itse näissä kohdin käyttää paljon vapautta, jonka tähden tällaiset poikkeukset ovat oikeutetut Shakespeare'n-käännöksessä, varsinkin kun suomentaja yleensä on koettanut mukailla hänen omituista runomittaansa. — Toinen keino, jolla voipi katkaista jambien yksitoikkoisuutta, on anapaestien käyttäminen, joka keino on tavallinen muissakin kielissä. Hra Cajander'kin välisti siihen turvaa, esm. (siv. 40):

Vaan mihin nuoruus raitis, suruton
Levollen käy, *uni* armas vallall' on.

Erittäin hyvän vaikutuksen tekee tämmöinen anapaesti, jos sen edellä on lyhyt korollinen tavu, joten laajuuden mitta pysyy muuttumattomana, vaan korko tuottaa vaihetusta, esm. (siv. 15):

Ei nähnyt kaikki-*näkevä* päiväkään.

Samanlaisen vaikutuksen tuottaa joskus koron polkeminen jossakin runojalassa, vaikka näytelmärunouden luonne muutoin vaatii, että draamallinen värssy perustetaan yksinomaisesti korolle. Esimerkiksi mainittakoon (siv. 27):

Kuin hurskaill', on *pyhi*llä huulet kai?

ja (siv. 36):

Todeksi liian hurmaavan *sulois*ta.

Hyvän runoilijan, joka osaa niitä taitavasti sovittaa, pitää aina olla lupa käyttää tällaisia poikkeuksia, jotka voivat antaa runomitalle enemmän vaihtelevaisuutta; mutta arveluttava on julistaa ne säännöiksi, koska niitä helposti saattaa väärinkäyttää. — Vaikka, niinkuin ylempänä mainittiin, draamallinen runomitta on perustettava korolle, ei laajuus kuitenkaan saa kokonaan sortua sen alle. Hra Cajander pitääkin kaikkialla laajuutta mahdollisuuden mukaan arvossa, jotta sen polkemisesta ei tule mitään epäsointua; ainoa säe, joka tästä syystä loukkaa lukijan korvaa, lienee (siv. 7):

Jos milloin *rikotten taas ka*turauhan,

jota mainitsenkin vaan harvinaisuuden tähden.

Yksityismuistutuksiin ei tämä teos anna juuri mitään aihetta; sallittakoon minun kuitenkin viitata muutamiin pikkuseikkoihin, vaikka niiden esiintuominen näyttänee jokseenkin turhalta. Siellä täällä tavataan erehdyttäviä painovirheitä; niin

esm. siv. 5: „onko laki puolella*nne?*" tietysti on luettava: „onko laki puolella*mme?*" Siv. 57: „Muuten minun hupsaa korvissa*ni*", lue: — — korvissa*si*. Muita painovirheitä ovat: siv. 90: „ei tervett' ilmaa hen*ki*", l. hen*gi*; siv. 93: hyyhky, l. kyyhky; siv. 103: „Ei sammuta se, l. Ei, sammuta se. Joku painovirhe lienee myös syynä siihen epäselvyyteen, joka ilmaantuu (siv. 21) sanoissa:

— — — Tulisoitto narrit
Kannoillaan kaislaa turtaa kutkutelkoot.

Luultavasti pitää olla: Tulisoitto! narrit — tai: Tulisoitto-narrit j. n. e. *Mun* ja *kin* sanojen yhteensattuminen on toisinaan hieman sopimaton, varsinkin kun niistä syntyvä sana *munkin* pannaan kunnon fransiskaanin Lorenzon suuhun (siv. 85):

Se suunniltaan vie *munkin* järkeni.

Vaan olkoon jo kyllin puhuttu Romeo ja Julian suomennoksesta. Lopuksi en voi olla lausumatta iloani siitä, että tämä iki-ihana rakkauden tragedia on ilmestynyt näin viehättävässä suomalaisessa puvussa, ja vakaata toivoani, että hra Cajander'in etevä taito vielä monella Shakespeare'n teoksella on rikastuttava kansallista kirjallisuuttamme.

B. F. Godenhjelm.

Otteita Kotikielen-Seuran keskusteluista.

12.

Seuran jäsen O. antoi muutamia selityksiä verbeistä *osata*, *taitaa*, *saattaa* ja *voida*, jotka kaikki voipi kääntää ruotsiksi verbillä kunna. *Osata* ja *taitaa* merkitsevät semmoista *kunnande*, joka on opittua eli opetettua, *saattaa* ja *voida* taas semmoista, joka on luonnon antamaa eli neuvomaa. Hän arveli *saattaa*- ja *taitaa*-sanojen olevan alkuperäisesti hämäläisiä, vaan *osata*- ja *voida*-sanojen alkuperäisesti karjalaisia, vaikka ne sittemmin aikojen kuluessa ovat levinneet kotimurteestaan toisenkin murteen alalle. Apuverbinä käytettynä merkitsee *taitaa* ruotsiksi töra ja *saattaa* lära. Viimeksimainitun sijasta sanottiin muutamissa seuduin länsimurteen alalla myöskin käytettävän *suittaa*-sanaa apuverbinä. Sen ottamista kirjakieleenkin vaativat muutamat läsnäolijoista. Vaan toiset panivat tätä vastaan, sanoen *suittaa*-sanalla Karjalan murteessa olevan kokonansa toisen merkityksen, joka seikka saattaisi hämmekkiä ja epäselvyyttä aikaan. Tämä oli enemmistön mielipide.

13.

Sama jäsen esitteli muutamia arveluja adjektiveistä *kevyt* (*kepeä*, *keveä*), *helppo* ja *huokea*. Näillä sanoilla nimitettyjen omaisuutten vastakohdat olisivat ne omaisuudet, joita nimitetään sanoilla *raskas*, *kova* ja *vaikea*, siten että *kevyttä* vastaa *raskas*, *helppoa* vastaa sekä *kova* että *vaikea*, ja *huokeata* vastaa *vaikea*. Viimeksi mainitusta sanaparista arveli hän edellisen johtuvan samasta juuresta, josta *huokaan*-sana johtuu (*huoka* = hengenveto), ja jälkimmäisen samasta kuin *vaiti*, *vaiki* ja *vaikenen*. Sanat *helppo* ja *kevyt* sekautuvat käytännössä usein siten, että niitä käytetään toinen toisensa asemesta; samoin myöskin *helppo* ja *huokea*. Tarkempaa rajoitusta tässä näiden sanojen sekaisin-käytännössä eivät läsnäolijat kuitenkaan ottaneet tehdäksensä. Sitä vastaan arveltiin suotavaksi, että hinnoista ja m. s. ei käytettäisi sanaa *helppo*, vaan *huokea*, joka toisintomuodoissa *huotava*, *ootava*, *oodav* myöskin Inkerin, Watjan, Wiron ja Wepsän kielissä tavataan nimenä samalla omaisuudella: billig till priset.

14.

Seuran jäsen A. esitti ajatuksensa sanojen *pitää* ja *täytyy* sekä *tulee* merkityksistä. Nämät sanat ovat muka kaikki n. k. apuverbejä, jotka lausuvat *pakkoa* ja jotka järjestetään subjekti lativissa. Sanan *täytyy* arveli esittäjä lausuvan sisällistä, subjektista itsestään tulevata, ikäänkuin moraalista pakkoa, jota vastaan *pitää* merkitsisi ulkonaista pakkoa, joka lähtee virasta, toimesta, säädystä j. m. s.; esim. „meidän *täytyy* osata Suomen kieltä, koska olemme Suomalaisia", mutta „minun *pitää* oppia Suomen kieltä, muuten

en pääse tuomarinvirkaan"; "minun *täytyy* tehdä työtä elättääkseni perhettäni", mutta „siinä talossa *pitää* tehdä työtä yöt ja päivät, sillä isäntä on ankara". Sanan *tulee* käyttämistä kysymyksenalaisessa merkityksessä arveli esittäjä ruotsin mukailuksi ja sanoi sen merkitsevän yhtä kuin *pitää*-sanan.

Useimmat läsnäolijat eivät sanoneet huomainneensa tätä eroitusta, muutamat väittivät eroituksen löytyvän, mutta päinvastaisen sille, jota esittäjä puolusti. Yleisin mielipide oli, että *tulee* vastaa ruotsalaista bör a, *pitää* vastaa skola ja *täytyy* vastaa måste.

Esittäjä arveli nyt ehdotettujen ruotsalaisten käännösten kahdelle jälkimmäiselle sanalle puolustavan hänen mielipidettänsä, eikä sanonut keskustelun johdosta voivansa luopua lausumastansa ajatuksestaan mainittujen sanojen merkityksen suhteen.

15.

Sanoista *edeltäpäin* ja *ennakolta*, jotka Seuran jäsen W. oli edellisessä kokouksessa keskusteltavaksi ehdottanut, tultiin siihen päätökseen, että niitä ei saa toisiinsa sekoittaa. Länsisuomalaiset niitä tosin käyttävät samassa merkityksessä; mutta itä-Suomessa niillä on melkoinen eroitus. Siellä on „tulin *ennakolta*" samaa kuin: tulin jonkun muun kilvalla, että hän ei ennen ehtisi; „tulin *edeltäpäin*" sitä vastaan tarkoittaa vaan ylimalkaan ajan ennemmyyttä. Seuran jäsen O. osoitti edellisen sanan suhteen Renvallin sanakirjaan, jossa *enna (enta)* ja *ennakko* ovat käännetyt „anticipatio, antecessus, æmulatio præveniendi" ja *ennakoitsen* „prævenire studeo".

Seuran enemmistö hyväksyi yllä mainitun eroituksen, jonka mukaan siis esim. semmoinen sepustus kuin *ennakkoluulo* on hyljättävä. *A. A.*

Kirje Helsingistä.

14 p. huhtikuuta.

„Sota rauhan aikana": Dagblad Valvojaa vastaan.

Rauha vallitsee maailmassa. Englanti on ainakin puoleksi päästänyt Boers'ien maan kidastansa, venäläiset jättävät Turkestan'in rauhaan, Ranskan kansa kokoelee miljooneja miljooniin, Kreikka uhkaa kyllä Turkkia, mutta vielä pitää se viisaasti miekan huotrassa, ja Bismarck asettuu jo nöyrimmästi suutelemaan paavin tohvelia.

Rauha on maailmassa, mutta rauhaa ei ole maassa. Suomessa sodan liekki yhä palaa, torvien toitotus herättää nukkuvia joka päivä. Suometar taistelee vasten Dagbladia ja vasten painohallitusta, Dagblad taistelee vasten kouluhallitusta, Valvoja taistelee vasten Kothenilaisuutta, Morgonbladet taistelee vasten „Finsk Tidskrift"in teaatterin-arvostelijaa, joka taas taistelee ikäviä vuosilukuja vastaan; Hufvudstadsblad'issa taistellaan kiivaasti rauhallisen, lempeämielisen Topelius'en runoilijaky'ystä; Östra Finland löylyttää sekin hra Hultin'iä, Östra Nyland — myös „Etelä Sipooksi" ristitty — taistelee „kansallista turhamielisyyttä" vastaan; Helsingforskin taistelee koko maailmaa vasten, vaikk'ei — ikävä kyllä — kukaan koko maailmassa viitsi siihen mitään vastata. Sanalla sanoen, jos ei teaatteri olisikaan suljettu, niin olisi kuitenkin tarpeetonta näytellä „sotaa rauhan aikana", onhan näytelmä muutenkin silmiemme edessä.

Valvoja puolestaan luuli jo tässä numerossa kyllin melua pitäneensä, eikä tahtonut huhtikuulla sen enempää sotaa käydä. Mutta mitä vielä. Onhan Dagblad kunnioittanut meitäkin polemiikilla. Kolme kuukautta mietittyään se julkaisee kaksi kirjoitusta vastaukseksi Valvojan tekemään „Liberaalisen puolueen ohjelman" tarkastukseen. Onhan siis meidän puolestamme velvollisuus uhrata Dagbladille, mitä vaan on tilaa jäljellä tässä numerossa, — kaksi sivua.

Jos vastauksemme sittenkin Dagblad'ista näyttäisi liian lyhyeltä, niin voimme sanoa: „ei pyyssä kahden jakoa, koppelossa kolmen miehen". Sillä vaikkapa kaksiosainen, monisanainen Dagbladin

kirjoitus ei sisällä edes niinkään paljoa asiallista kuin itse kuuluisa ohjelma.

Vaan ystävällinen ja kohtelias Dagblad kieltämättä on. Vaka vanha Päivälehti kohtelee Valvojaa — eilispäivän lasta — aivan niinkuin lempeä, tyyni professori kohtelee keltanokkaa, tehden punaisella läkillä oikaisuja hänen kirjoitusvihkoonsa. Ja vaikkapa professorin mielestä kirjoitus sisällykseltään on aivan kelvoton, niin hän kuitenkin lohduttaa repposten saajaa sillä, että toki stiili, kirjoustapa ansaitsee „non sine laude'n".

Ja tarjoopa professori parempaakin lohdutusta. Hän myöntää, että oikea vaisto — tiedosta luonnollisesti ei voi olla puhetta — on huomattavana Valvojassa tämän tunnustaessa, että se joutuisi mitä hurjimpaan ristiriitaisuuteen, jos se olisi täysi kateederisosialisti. Keltanokka parka! Tuota hän ei koskaan tiedä myöntäneensä. Hän on päin vastoin ymmärtämättömyydessään luullut, että nuo maailmankuulut tiedemiehet ulkomailla, joita on ruvettu kateederisosialisteiksi nimittämään, eivät koskaan ole joutuneet sellaiseen auttamattomaan sekasotkoon kuin talousopin edustajat liberaalein ohjelmassa. Hän tietää vaan sanoneensa, että jos hän koettaisi yhteen sovittaa kaikkein niiden miesten eri väitteet, jotka hyväksyvät kateederisosialismin pääopit, jos hän hyväksyisi „jokaisen vaatimuksen, jonka joku n. s. kateederi-sosialistinen professori on esiin tuonut", niin joutuisi hän kovin ristiriitaisiin päätöksiin.

Professori huomaa keltanokan hämmästyksen ja alkaa ystävällisesti selittää asian laitaa. Mutta nyt käy keltanokan vieläkin hullummin. Joko on kaikki hänen koulutietonsa päin mäntyyn, joko saarnaavat kateederisosialistit ihan toista kuin he saarnaavat tahi on suuri osa professorin selityksistä professorin omaa kamariviisautta. Tieteellisessä luennossaan kertoo Dagblad esim. senkin, että mainitut oppineet „ihailevat tullijärjestelmää, joka tekee työväen elatusaineet kalliimmiksi". Johan nyt jotakin — tuumi keltanokka väkisinkin. Kateederisosialisti Wagner huomauttaa monessa kohden oppikirjassaan, että uuden talousopillisen suunnan harrastaja saattaa asianhaarojen mukaan olla suojelustullien puolustaja tahi vastustaja, uusi koulu ei nimittäin tässä kysymyksessä tarjoo hänelle mitään, kaikkialla ja kaikkina aikoina kelpaavaa sääntöä. Ja Bismarck'in suojelustullien, joita Dagblad silminnähtävästi tarkoittaa, kävi niin, että moni kateederisosialisti niitä kannatti, moni taas — esim. uuden oppisuunnan tieteellinen äänenkannattaja *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik* — niitä ankarasti moitti ja vastusti. — Vielä kertoo Dagblad noiden sen vihaamien herrojen opettavan, että verojen tulee tarkoittaa ei ainoastaan varojen hankkimista valtion tarpeihin, vaan yksityisten kansalaisten tulojen tasaisempaa jakoa. Nyt on keltanokka jo vähäsen tointunut. Epäluulo, tosin kovin heikko ja epävarma, nousee hänen aivoihinsa: eiköhän professori ole kuullut, että juuri verojen n. s. sosiaalipoliitisesta tarkoituksesta on kateederisosialistein kesken paljo riidelty, yhteiseen päätökseen kuitenkaan tulematta?

Tietysti hän ei tätä epäluuloaan uskalla ilmaista, ja professori jatkaa oikaisujaan. Hän moittii Valvojan lausetta, „mikä meille on onneksi, on usein jälkeisillemme vahingoksi". Tästähän väitteestä saattaisi tehdä sen johtopäätöksen, että nykyisen sukupolven pitää järjestää taloudellinen elämänsä omaksi vahingokseen, jos se vaan siten hyödyttää jälkeisiänsä. Mutta näin järjetöntä vaatimusta Valvoja ei toki liene tarkoittanut. — Yhä enemmän kummeksien katsoo keltanokka kunnianarvoisaa opettajaansa. Professori Dagblad on epäilemättä lakitieteen professori. Mutta ehkä hänen, niin ajattelee tuo rohkea, on käynyt yhtä hullusti kuin entisen ylioppilaan, joka kymmenen vuotta Helsingissä oltuansa ei enää tuntenut kirjaimia, ehkä hän korkeamman lakitieteen ja valtioviisauden kukkuloita astuessaan siihen määrin on unohtanut tieteensä alkeet, ett'ei hän muista vahingon olevan kahta laatua: paitse *damnum emergens*, syntyvä tappio, vielä *lucrum cessans*, kadotettu voitto. Tämä seikka muistettuna, ei tuo päätös, jonka Dagblad on johtanut Valvojan sanoista, kuitenkaan taida olla niin aivan järjetön.

Mutta yhä heiluu vakavan vanhuksen kynä, yhä piirtää se uusia „kruksia" keltanokan vihkoon. Professori opettaa, että kun v:n 1863 valtiopäivät poistivat yksityisten viinanpoltto-oikeuden, tahi kun lain kautta määrätään, kuinka monta tuntia päivässä työntekijän on sallittu olla työssä, nämä määräykset eivät ole taloudellista laatua, eivät rajoita yksityisen taloudellista toimintavapautta, vaan ovat ainoastaan oikeudensääntöjä (rättsnormer), tahi siveyden (moraalin) tuotteita. — Kuuntelevan oppilaan tila käy yhä tukalammaksi. Sillä juuri siveys ja oikeushan — niin hänelle on opetettu — rajoittavat toimintavapautta, ja, siinähän juuri kateederisosialistisen liikkeen ydin onkin, että tämä uusi suunta koettaa saada siveysopin vaatimukset taloudellisessa elämässä entistä enemmän noudatetuiksi. Sentähden tätä koulua toisella nimellä kutsutaankin *ethilliseksi*. Kyllä hän myöskin, poika parka, muistelee kuulleensa, kuinka johdonmukaiset Manchesterimiehet Englannissa vuosikymmeniä jos jollakin keinoin, rohkeimmalla petoksellakin, vastustivat kaikkia toimia työajan lyhentämiseksi, yksistään sentähden, että ne rajoittivat heidän taloudellista toimintavapauttaan ja sekaantuivat heidän tuottaviin yrityksiinsä (produktiv verksamhet), jota Dagbladi nyt kieltää niiden tekevän.

Vaan muissakin kuin noissa tieteellisissä kysymyksissä saa keltanokka aika löylytyksen. Professori pitää pienen luennon siitä, mitä viime valtiopäivät karttapaperimaksusta oikeastaan päättivät. Hän kertoo pankkivoitosta, fondeista, kalkyleistä, budgetista, rahastoista, ja sitten sanoo hän, että Valvojan mainitsema ehto, jonka suomenmieliset tekivät suomalaisten koulujen hyväksi, ei saavuttanut valtiosäätyjen hyväksymystä, „josta herrat Valvojat, jos muisti heidät petti, olisivat voineet saada tiedon valtiopäiväin asiakirjoista".

Olipa tämä nyt kolaus. Tässä seikassa ei käy professorin oikaisua epäileminen, sillä valtiopäiväpäätösten selitteleminenhän hänellä on mielitekona ja siinäpä juuri hänen kykynsä loistaa. Ja sitä paitse, olihan muuan Dagbladia lähellä oleva henkilö, professori L. Mechelin aatelissäädyssä sen ehdotuksen kannattajia, joka tuli valtiopäiväin yhteiseksi päätökseksi.

Alla päin, pahoilla mielin keltanokka patikoi kotiinsa lukemaan asiakirjoja, joista hänellä tietysti ilman opettajan neuvoa ei olisi ollut vihiäkään. Hän lukee ja miettii, miettii ja lukee. Vaan kummallista, ei hän nytkään ymmärrä professorin viisautta! Eihän säätyjen päätöksestä muualta saatane selkoa kuin -- säätyjen päätöksestä, siis tässä kohden säätyjen vastauksesta keis. majesteetin karttapaperimaksusta antamaan esitykseen. Ja siinä puhutaan, 6:lla sivulla, kuinka jo on syy lakkauttaa se poikkeus, joka ennen on ollut talonpoikaissäädyllä, ja lisätään sitten, että talonpoikaissäätykin on suostunut sen lakkauttamiseen, „*kuitenkin sillä, muittenkin säätyjen tekemällä ehdolla*, että suostuntavaroista on määrätty 570,000 markkaa tulevan viisivuotisen ajanjakson käytettäviksi niitten suomenkielisien lyseoin täydelliseksi turvaamiseksi, joitten perustamista tahi voimassa pitämistä säädyt näillä valtiopäivillä ovat pyytäneet", j. n. e.

Mitähän nyt opettaja tästä tuumii! — —

— — — Leikki sikseen. Koska Dagblad on kunnioittanut „kära Valvojaansa" ystävällisillä neuvoilla, niin ehkä meidän taas on sallittu huomauttaa, että kun mainittu lehti vast'edes ryhtyy tieteellisiin kysymyksiin tahi ottaa kertoaksensa valtiopäiväin päätöksiä, niin olisi sen syy vähän enemmän kuin tähän asti muistella entisen piispan neuvoa pappismiehelle, jonka pää oli hiukan pyörällä: „älä sinä Palanteri parka laske omias, saarnaa sinä vaan Rambach'in mukaan, kyllä se on paras".

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 9-10. Helsingissä, Toukokuulla 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Z. Topelius lyyrillisenä runoilijana.

I. Jäänlähtö Oulunjoesta.

(Runoilijan luvan saanut suomennos).

Kenenkä orjana ma nuoruudessa
Sokeena kuljen talven kahlehessa?
Vapaaks mun Suomen järvi synnytti;
Vapaana pysyn, vaikka kuolenki!

Paisuupi poveni jo kevähillä:
Se eikö täyty maani kyynelillä?
Mun nuori virtain, eikö innossaan
Suonista voimaa juonut synnyinmaan?

Mun uomain syvä on, mun koskein hurjat,
Ne edeltänsä särkee esteet kurjat;
Vaan pisar pieninkin mun aalloissain
On kaste, sade, helmi kodistain.

Siis eestä armaan isänmaani maineen
Ilossa, murheessa mun vierii laineen'.
Ei Suomen joesta saa sanoa:
Vapaita kantaa, itse orjana.

Eespäin! Ei käänny koskaan taakse tieni:
Miks hukattav' ois ykskään hetki pieni?
Miks' ei mun vankka käsivarteni
Ponnistain rintaa jään jo murtaisi?

Ma tahdon ilmaa! Valoa ma vaadin,
Ja itse jo mun kohtaloni laadin!
Voi kahlehia niitä, jotka on
Mun hartioillaan kevään tulohon!

Hei purot, virrat! Joutuin pulputkaatte!
Nuoruuden voimaa äidiltänne saatte.
Jo yhtykäätte koskein' kohinaan
Edestä hengen, valon koittamaan!

On seuranamme Suomen virrat sadat:
Mereenhän johtaa Iin ja Kemin radat,
Ja Kyrön, Kokemäen jokein tie
Kuin Kymin, Vuoksenkin, myös sinne vie.

Yhtyypä riemuin seuratakseen heitä
Tuhannet purot, kulkein eri teitä
Päämäärää samaa kohti, taistellen
Yhteisin voimin järven tuhannen.

Ei mikään sulku matkaamme saa estää;
Ei meidän voimaa vuoretkaan voi kestää.
Vaan raukkana ken pyrkii pakohon,
Kuin puro suohon kurja hukkukoon!

Ämmän tyrsky se kevään yössä
Ärjyy valvoen, vaahtoillen.
Viekkauden, ei voiman vanki,
Talven voittavi aikaiseen.

Silloin nousevi Koivukoski,
Kylmät kahlehet hellittää.
Koskin kymmenin muserrettu
Niskan hautahan uppoo jää.

Vimmoin syöksevi Ahmaa vastaan;
Ilmaan kuohut ne roiskuvat.
Turhaan! Pyhä, mi purret särkee,
Lannistaapi sen riehunnat.

Syösty, ähkivä, lyöty, ryntää
Talven joukko jo pyörteihin,
Ryöstää paeten myllyjen siivet,
Rannan suovat ja männytkin.

Saapuu lyötynä Merikoskeen.
Silloin vieläkin uskaltaa:
Nostaa korkeat jäiset muurit,
Estäin kuohua pauhaavaa.

Uljaan tuon, jok'ei koskaan väisty,
Tukkeutuuko nyt Oulun suu?
Kauhun valtahan joutuu rannat:
Vetten ruhtinas lannistuu!

Voimaa vailla jo aallot vierii
Huuhdellen yli seudun maan.
Pellot uppoo, kadut jo virtaa,
Tulva se nousee, paisuvi vaan.

Silloin — hetkenä kauhun kaikuu
Pauke jäältä kuin ukkoinen,
Hyinen sulku se horjuu, ryskää,
Kaatuu, murtuvi pyörteesen.

Miljooneiksipa sirpaleiksi
Hohtoisiksi nyt hajoopi
Talven mahtava joukko, mennen
Meren aaltojen saaliiksi.

Seudut henkii. Aallot ne vaipuu.
Esteen poikki nyt katkenneen
Kuohuin kulkevi ylpeä virta,
Määrään pyrkien entiseen.

Ja nyt sa Suomi, äiti yleväinen,
Oletko virtoihisi tyytyväinen?
Lainaamaas voimaa veren' maksoiko?
Pojakses sanoa mun voitko jo?

Jo näitkö, että talvi kylmin hangin
Laineestas ajaks vaan voi tehdä vangin?
Kuin sa, jäävaipan kannoin olallain,
Mut' lämmin elo sykki rinnassain.

Vaan jos ma rohkeuttain nautinnenkin,
Ja vaikka mursin kahleen viimeisenkin,
Ma eessä Kevään lausun kumartain:
Oi, sulta yksin tämän voiton sain!

Sun aurinkos se jäisen muurin murti,
Sun satees lämmin virtain urat uurti;
Sun lempes kaikki teki innollaan,
Ja minä — minä aikan' tiesin vaan.

Oi jos mun laillain maailmassa yhä
Aikansa tietäis joka riento pyhä,
Se voiman valon ytimestä jois,
Se muurit murtaa, vuoret särkee vois!

Kenenkä orjana ma nuoruudessa
Sokeena kuljen talven kahlehessa?
Vapaaks mun Suomen järvi synnytti;
Vapaana pysyn, vaikka kuolenki.

II.

Ljungblommor. Andra finska, af författaren rättade upplagan. Helsingfors 1880.

Nya blad. Andra, af författaren rättade upplagan. Helsingfors 1880.

Runeberg'in ja Topelius'en keskinäinen väli meidän kirjallisuudessamme on tavallansa samallainen kuin Göthen ja Schiller'in Saksan runoudessa. Runeberg ja Göthe ovat molemmat tyynempiä, eepillisiä luonteita, ihminen on heistä enempi luonnon lapsi, joka tottelee sydämessään kaikuvaa ääntä, olkoonpa sitten tuo ääni lämpimän nuoruuden rakkauden, niinkuin Hannassa ja Hermannissa, taikka miehen rohkeain pyrintöjen, niinkuin Fjalar'issa ja Faust'issa. Lukiessaan heidän runoelmiaan on ikään kuin seisoisi valtameren rannalla tyynenä päivänä. Ilmassa on rauhaa, vaan entisten myrskyjen jälkeen meri vielä huokuu: leveät umpilaineet, jotka, välkkyen päivän paisteessa, toinen toisensa jälkeen suutelevat rantaa, muistuttavat meitä niistä voimista, jotka asuvat levähtävän jättiläisen povessa. Topelius ja Schiller taas vievät meidät runoelmissaan meren partaalle, jolla, olkoonpa sielläkin meri itsestään tyynenä, aina salakarien yli kuohu pirskahtelee ilmaan ja muuttuu auringon säteissä moniväriseksi. Sillä tässä lauletaan ihmisen taistelusta aatteiden palveluksessa: vapauden ja valon edestä käydään sotaa pakkoa ja pimeyttä vastaan, maailman rajoituksista pyritään rajattomaan iankaikkisuuteen.

Ja kuitenkin, mikä eroitus Suomen ja Saksan runoilijoiden välillä! Missä kuuluu meille Runeberg'in runoelmista tuskan huutoja semmoisia kuin Werther'in ja Faust'in; missä Topelius'ella löytyisi joku Karl Moor, joka sotii koko yhteiskuntaa vastaan? Ja toiselta puolen, missä onkaan Göthe kuvaillut Aaronin tahi Sven Dufvan vertaista; missä kuulemme Schiller'in lauluissa Sylvian viserrystä?

Arvosteltakoon siis saksalaisten ja suomalaisten runoilijat muuten miten tahansa, epäilemätöntä meille on, että Runeberg'in ja Topelius'en runoelmissa on paljoa enempi toivoa ja luottamusta, kuin Göthen ja Schiller'in. Ja syy tähän varmaan ei ole muu kuin se, että Runeberg'illä ja Topelius'ella on ollut isänmaa, vaan Saksan runoilijoilla ei. Sillä mikä oli Saksa Göthen ja Schiller'in aikana? Sen näemme selvästi esim. Schiller'in näytelmästä „Kavaluus ja rakkaus". Maa jaettuna moneen pieneen osaan, joiden nurkka-tyrannit myivät maan lapsia Amerikkaan hankkiaksensa lemmikeillensä kalliita kiviä, säätyeroitukset mitä jyrkimmät, siveys ylhäisemmissä piireissä melkein kokonaan turmeltuna, alhaiset kokonaan ylhäisten mielivallan alaisena — siinä kuvaus mitä lohduttamattominta laatua. Ja sentähden Schiller myös, samoin kuin Göthekin, pian kääntyi pois tosielämästä, joka ei antanut heille aihetta tulevaisuuden toivoon; ja siis molemmat vetäytyivät entisyyteen, muodostaen myöhempiä teoksiaan klassillisten ideaalien mukaisiksi.

Toisin Runeberg ja Topelius: he alkavat entisyydestä ja tulevat siitä nykyisyyteen. Runeberg'in ensimmäisessä runoelmavihossa tavataan vielä paljo suoranaista klassillisuutta: niin hän esim. on vanhanaikaisella runomitalla sepinnyt senkin runon, joka on pidettävä Vänrikki Stoolin ensimmäisenä enteenä: Matka Turusta. Topelius taas on alussa melkein pelkkä romantikko. Vaan pian molemmat löysivät isänmaansa, joka kyllä oli köyhä ja äsken irroilleen revitty vanhan liittolaisensa yhteydestä, vaan joka kuitenkin voi luottaa tulevaisuuteen, koska sillä, „totuuden, runon kotimaalla" oli maine-

hikas entisyys, ja koska sitä edistyttämään yhtyivät alhaiset ja ylhäiset.

Varhain tämä aate Runeberg'ille selveni; jo hänen ensimmäisessä runoelmavihossaan (1830) löytyy runo „Saarijärven Paavosta“ osoitteena, että runoilija jo silloin oli ymmärtänyt, missä Suomen kansan paras voima säilyi: talonpojan kestäväisyydessä hädän kovimmissakin taisteluissa. Kaksi vuotta myöhemmin ilmestyi „Hirvenhiihtäjät“, jossa sama aate vielä selvempänä, kauniimpana astuu esiin.

Topelius'en oppiaika taas näyttää olleen pitempi. Hänen runollista kehitystä voi hyvin seurata niitten vuosilukujen avulla, jotka ilmoittavat jokaisen runon syntymisajan. Vaan saadaksemme tässä kohden täydellisen kuvan, on meidän tarvis tutkia myös „Kanervakukkien“ ensimmäistä painosta; sillä siinä löytyvistä runoelmista tekijä ei ole uuteen painokseen ottanut paljoa enempää kuin puolet, ja erittäin nuoruuden runoelmiansa vastaan hän on ollut hyvin ankara.

Tämän nuoruudenajan luemme v:een 1845:een asti, jolloin „Kanervakukkien“ ensimmäinen vihko ilmestyi. Tähän aikaan kuuluvia kappaleita löytyy kuitenkin vielä toisessakin vihossa (1850) kolmattakymmentä; siinä luetaan m. m. kaikkein vanhin hänen runoelmistaan, kirjoitettu kuusimitalla muutamia päiviä ennen kuin runoilija, 15-vuotiaana, saavutti ylioppilasarvon (1833). Runon nimitys on *Tiedon jano (Vetandets törst)* ja siinä jo selvästi astuu silmiemme eteen mitä G. Lagus äsken on sanonut Topelius'en runoilijaluonteen pääomituisuudeksi: rajoitetun olennon ikävöitseminen rajattomuuteen. Avara on maailma, kaukana on maalini, jyrkkä on tieni; jos eksyn, kuka minua opastaa? Niin nuorukainen kysyy, ja siihen hän vastaa: Ikuinen valo, sinä toivomme, johda meitä yön hämärien läpi sinne, missä elämän aallot murtuvat katoamattomuuden rantaa vastaan! Siellä on satamamme, siellä henkemme saavuttaa vapauden ja puhtauden, siellä tiedon jano, itse rajatonna, saavuttaa rajattomuuden.

Runoilijaelämänsä niin aljettuaan, Topelius koko kaksitoista vuotta melkein ainoastaan toisintelee tätä samaa sävelmää. Vaan se ideaali, se rajattomuus, jota hän haluaa, se ilmestyy monessa eri muodossa. Milloin hän tahtoo muistona, ajatuksena elää lemmikkinsä sydämessä (*Emmalle*), milloin hän tahtoo Araminthan kanssa äkkiään kadota rakkaudenriemusta hurjistuneena (*Kaksikymmentä-vuotias*). Milloin taas hänen henkensä pyrkii vaipua yhteyteen Jumalan kanssa (*En rakasta maailmaa*), milloin jumalainen ja maallinen rakkaus taistelevat hänen sydämessään (*Kuka on elämäsi valo?*).

Helppo on käsittää, että nämä pyrinnöt antavat runoelmille romantillisen luonteen, ja erittäin että runoilija turvautuu luontoon saadaksensa vertauskohtia sieluelämäänsä. Kyyneleet muuttuvat kukiksi (*Enkeli ja pilvi*), tulvaava joki pyrkii iankaikkisuuteen (*Joen suulla*), kallioon enkelin jalka on jättänyt jälkensä (*Jälki kalliossa*). Välisti taas runo ilmoittaa melkein ainoastaan epämääräisiä, niin sanoaksemme soitannollisia tunteita (*Leivosten ääniä Toukokuussa*), johon suuntaan tekijän oli sitä helpompi joutua, koska hän jo varhain tavattoman taitavasti osasi käyttää runollisen muodon kaikkia keinoja. Välisti runoilija tahallaankin kuvaelee tunteitansa niin, että runon oikea tarkoitus jää tavalliselta ihmisjärjeltä kokonaan ymmärtämättä (*Waldemar'in salaisuus*) — sekin tavallansa romantillinen omituisuus, sillä se vaikuttaa samaan suuntaan, kuin n. s. „romantillinen ironiia“, romantikkojen tapa yht'äkkiä hävittää teoksiensa

runollisen vaikutuksen panemalla palasen proosaa mitä viehättävimmän mielenkuvituksen sekaan, näyttääksensä, että tämä kuitenkin oli paljasta leikkiä.

Vaan onpa näissä nuoruuden runoelmissa muutakin kuin romantillista uneksimista. *Merimies perää pitäen* (1842) laulaa lemmikistänsä iloisen laulun, ja *Talvilaulu* (1843) samaten on raitis ja iloa täynnä. Unelias on talven aurinko, vaan Suomen kansan mieli on nuori ja vakava; päivällä hakataan honkia metsässä ja illalla lauletaan vanhoja runoja päreen valossa. Rakkauden näihin vanhoihin runoihin Topelius tietysti oli perinyt jo isältänsä, „Suomen kansan vanhojen runojen“ kerääjältä; vaan että hän samaten käsitti esim. Runeberg'in yhteyttä tämän kansanrunouden kanssa, sitä todistaa runo *Kantele* (1842). Kaksi miestä tulevat metsään, jossa Väinämöinen kuolleena makaa, kantele vieressään. Toinen heistä menee syvemmälle metsään, kokoelee „Suomikukkia“ ja panee tuoksuvan seppeleen kuolleen tietäjän otsalle. Toinen taas virittää unhotetun kantelen ja laulaa uusia, ihmeellisen suloisia runoja. Nämä kaksi miestä olivat Lönnrot ja Runeberg. (Sekä *Talvilaulu* että *Kantele* ovat paljo muutetut uudessa painoksessa).

Kaikkein merkillisin runo tässä ensimmäisessä vihossa on kuitenkin tavallansa *Lönnrot, Castrén* (1845, poisjätetty uudesta painoksesta). Siinä nimittäin kohtaa meitä ensimmäisen kerran aate, jolla sittemmin on hyvin suuri tehtävä Topelius'en runoudessa. Lönnrot ja Castrén ovat Suomen kansan lähettiläinä; menkäät työhönne, sanoo hän heille, odottamatta mitään työn hedelmää teille itsellenne. Sillä hengen työt maailmassa vaativat vuosisatoja, ihmiset ovat vaan hengen välikappaleita, jotka kuluneina katoavat toinen toisensa jälkeen. Vaan onnellinen se, joka on valinnut työn, joka ei voi kadota, jonka edestä maksaa vaivaa taistella kuolemaan asti. Ja semmoinen on Lönnrot'in ja Castrén'in työ, sillä se työ tehdään Suomenmaan edestä.

Omituista on, että juuri samaan aikaan kuin isänmaanaate niin selveni runoilijalle, kuuluu muillakin aloilla aivan uusia säveleitä hänen kanteleestansa. Samana vuonna kuin viimeksi mainitun kappaleen hän kirjoitti myös tuon erinomaisen viehättävän runoelman *Matkustava ylioppilas*. Tässäkin on romantillisuutta kylliksi: ei kukaan tiedä, mistä ylioppilas tulee, ja mihin hän, tyttönsä petettyään, katoaa. Vaan tässä on samassa jotakin uutta: selvä kertomus, vieläpä semmoinen, joka lyhyessä muodossaan vaikuttaa melkein draamallisesti. Runoilijan omasta sielunelämästä hänen runoutensa on muuttanut ulos tosielämään.

Näyttää melkein siltä kuin Topelius itse olisi tästä vuodesta lukenut uuden ajanjakson runoudessaan. Sillä „Kanervakukkien“ uuteen painokseen on otettu ainoastaan kolmas osa v. 1845:een asti ilmestyneistä runoista, vaan vuodesta 1846 löydämme siinä koko kahdeksan, kun ainoastaan kaksi on poisjätetty. Ja nämä kaksi ovatkin aivan edellisten kaltaisia, jota vastaan kahdeksan säilytettyä kaikki kuuluvat uuteen suuntaan.

Tätä uutta suuntaa tunnetaan vähempi aivan uusista aineista kuin niin sanoaksemme enemmän asiallisesta sisällyksestä. Runoilija yhä edelleen ylistää Jumalaa ja rakkautta, yhä edelleen luonnon ilmiöt hänestä muuttuvat persoonallisiksi, vieläpä hän enemmänkin kuin ennen liikkuu ihmeiden maailmassa. Vaan samassa hän uudemmissa runoelmissaan melkein aina kuvailee *tapauksia*, eikä enää mielenliikutuksia vaan. Jumalan valta osoitak-

sen susien suun tukkimisessa (*Erämaan joulu*), haavat näyttävät rakkauttansa Emmaa kohtaan pelastamalla hänet ukkosen nuolelta (*Haapain rakkaus*), luontoakin kuvaellessaan runoilija ei enää etsi vertauskohtia tuokion tunteihin, vaan koko tunnejaksoon. Niin esim. *Luistelija* herää pimeässä tuvassa, hiipii ulos kaikkein nukkuen, näkee järven jäätyneen ja uskaltaa päivän koitteessa luistella ulos Roineen selille, kunnes viimein näkee valkean lemmikkinsä tuvasta. Samallaisia kuvaelmia ovat myös *Matkapolska* ja *Onkija*, molemmat, niinkuin äsken mainitut kappaleetkin, vuodelta 1846; ja samaan vuoteen kuuluu myös hupainen kertomus *Naamijaiset*.

„Kanervakukkien“ kolmannessa vihossa (1854) näemme Topelius'en astuneen vielä edemmäksi samaan suuntaan. *Esplanaadeissa* (1850) on sekin leikillinen kertomus, vaan leikin alla piilee totinen ajatus, ett'ei nuoruuden viattomuutta ja uskollisuutta saa käyttää leikkikaluna. Samaten laulussa *Kansanlaulu soittajaisissa* (1851) puolustetaan luonnollista kauneutta kultuurin ulkokoristeita vastaan. (Samaa ainetta koskee myös runo *Tanssijaisissa ja vuorella*, 1847). Vieläpä hän nauraakin koko romantiikalle kertomalla (1852) *romantillista tapausta* — näyttämöllä.

Vaan yhä korkeammalle laulun siivet kannattavat rajattomuuteen pyrkivää runoilijaa. Jo 1839 hän kyllä, runossa *Kuun kartta*, oli yli-ilmoista etsinyt onnellisuuden maata, vaan mikä erotus tämän huokauksen ja 1852 kirjotetun kertomuksen *Linnunradan* välillä! Tässä ihmeen kauniissa sadussa hän ylistää sitä rakkautta, joka kestää vielä elämän rajan toiselle puolelle. Maassa rakkaus ei ole puhdas: kaksi rakastavaa, Salami ja Sulamith, eroitetaan kuolemassa ja asetetaan enkelinä eri tähtiin kauas toisistansa. Vaan taivaan sinisessä kodissakin he ajattelevat vaan toinen toistansa ja alkavat jokainen kohdastansa rakentaa siltaa, linnunrataa, joka viimein heidät yhdistää; ja Jumala sallii heidän sitä tehdä, sanoen „mitä rakkaus maailmaani on rakentanut, sitä en minä pura“. — Samaten Topelius ylistää toivon valtaa kertomalla kuinka nuori, kaunis, iloinen *Miranda* hylkäsi kosijat semmoiset, kuin vuorien kuninkaan, meren ruhtinaan tahi Itämaiden keisarin, vaan nöyristyi köyhän nuorukaisen eteen, tämä kun vallitsi toivon rajattomassa valtakunnassa, joka sisältää kaiken sen kauneuden ja ihmeellisyyden, mikä maailmassa on.

Vaan se toivo, jota runoilija tässä ylistää, se näyttäytyi hänelle toisessakin muodossa kuin nuorukaisen epämääräisissä tulevaisuuden aavistuksissa. Löytyypä ryhmä runoja, jotka ilmoittavat Suomenmaankin toiveita, ja vanhin niistä kantaa juuri nimen *Toivon päivänä*. Se on Vapunpäivästä 1844, ja siinä runoilija rukoilee rauhaa, valoa ja edistystä Suomelle. Neljä vuotta myöhemmin saamme näistä toiveista vähäisen selvempiä viittauksia runossa *Kevät 1848*. Vaan ymmärtääksemme tämän runon täytyy meidän muistaa silloisia oloja. Keisari Nikolain aikoina oli painovapaus, niinkuin tunnettu, supistettu melkein mitättömäksi; ei siis ollut helpointa lausua mitään niistä pyrinnöistä, jotka etenkin myrskyisenä keväänä 1848 liikkuivat Euroopassa ja joita tietysti osanotolla seurattiin meilläkin. Ymmärrettiinhän että näistä ulkomaiden vapaudenliikkeistä oli meillekin kerran lähtevä uusia parempia oloja. Vaan suoranaisesti ei käynyt sitä lausuminen. Sen tähden runoilija valitsi muodon, joka näöltään oli varsin viaton, vaan jonka tarkoituksen kuitenkin jokainen ymmärsi. Hän kuvailee keväänmyrskyä, joka tulee

etelästä ja lännestä, joka kiitää rannasta rantaan ja joka kaataa metsän ruhtinaita, jättiläishonkia, samaten kuin ihania kukkiakin. Viimein myrsky iskee mereen, joka rupee kuohumaan ja aalloillansa järkyttää sitä kalliotakin, jolla laulaja seisoo . . . Vaan kauniina niinkuin ennen kevät lähestyy Suomea; rauha vaan siellä vallitsee. Rauha? elämänkö rauha se on vai kuoleman? Rauhan työtä tehdään pimeissä seuduissa, miekka on muuttunut auraksi, tuhansissa suonissa elämä sykkii, kevät on tullut, ei ainoastaan metsiin ja laaksoihin, myös hengen maailmat laajenevat ja silmikoivat: joka ääni jo selvästi puhuu tulevaisuudesta, joka sydämessä asuu voima toivoa. Siis nouse sinä vanha äiti Suomi; et ole kuollut, sinä heräät nuorena keväällä!

Tämä innokas runo luettiin Helsingfors Tidningar'issa 13 p. Toukok. 1848, siis samana päivänä, jona ylioppilaat viettivät kuuluisaa kevätjuhlaa, jolloin „Maamme“ ensikerran laulettiin. Tämän tapauksen johdosta Topelius kirjoitti toisen runon, *Suomen nimi*, täynnä riemua siitä, että meillä on isänmaa, Suomi, joka yhdistää kaikki poikansa taisteluun äitinsä edestä. Rinnatusten pantuina nämä kaksi runoa selvästi osoittavat, mimmoisia Topelius'en tulevaisuuden-toiveet olivat. Vapautta ja valoa hän harrasti, vaan Suomellensa hän soi niitä uuden ajan lahjoja; Suomenmaan hän tahtoi yhteen riviin kuin Euroopan suuret maat taistelemaan näitten kalliiden lahjojen puolesta.

Tämä käsitys Suomen yhteydestä muun Euroopan kanssa esiintyy myös seuraavana vuonna (1849) kirjoitetussa runossa *Napoleonin hauta*. Vaan tässä aine tietysti vaati vielä suurempaa varovaisuutta sensuuria vastaan. Olipa jo rohkeata kertoa, että Suomen kohtalo kerran, Napoleon'in Tilsit'issä antaman viittauksen johdosta, oli joutunut uudelle uralle; vaan kuinka runoilija lausuisi millä tunteilla Suomi oli vastaanottanut tätä kohtalonsa muutosta? Että nämä tunteet eivät juuri siihen aikaan olleet iloisinta laatua on helppo käsittää, vaan miten sitä lausua?

Suuri keisari on kuollut, hänen kätensä, joka ennen lahjoitti valtakuntia ja kruunuja, se on nyt halvattu; liikkumatonna hän makaa viimeiseen päivään asti. Ja hänen arkkunsa päällä on porfyyrikallio tuhannen sentnerin painava, „raskas kuin kuolema“. Tahdotko kuulla tämän kallion „kummallisen synkkää satua“? Suomi, jonka kohtalon Napoleon kerran on määrännyt, se on nyt lähettänyt tämän kallion vastalahjaksi; „ääneti ja kiitollisna“ se panee sen keisarin ramman käsivarren päälle.

Tämä kaksimielinen sana „kiitollisna“ päästi runoelman sensuurin kynsistä. Tämä sana oli, kertoo runoilija itse, siihen pantu hädästä, milt'ei epätoivosta; hän ei luullut, että kukaan lukija voisi väärin ymmärtää tätä ivasanaa, sillä olihan kallio „raskas kuin kuolema“ eriskummallinen kiitollisuuden osoitus, varsinkin kun koko satu oli „kummallisen synkkä“.

Synkkä oli ilma vielä kun Topelius pari vuotta myöhemmin kirjoitti *ylioppilaslaulunsa* (1851). Kerrotaan että tämä runo sepittiin Pohjalais-osakunnan viime kerran kokoutuessa ennen kuin se, yliopiston uusien sääntöjen johdosta, hajoitettiin, samoin kuin muut osakunnat. Sen tähden kaikuu koko laulun läpi protestinkaltaisia säveleitä:

Olemme aamun sukua
Ja uuden ajan vahtia,
Mi läpi yön ja kuoleman
Vaan syöksee innossaan.
Ja valtamme on rajaton
Sill' toivon maa, se meidän on
Ja meidän on tuo vastaisuus,
Ja myös sen kaunoisuus.

Vaan kaukana näkyi vielä toivottu vastaisuus olevan. Mutta vähät siitä, jos ei runoilija, eivätkä hänen aikaisensa saisi nähdä tuota uutta aikaa, sillä:

maamme, valon morsian,
Saa suuruuden ja kunnian
Me itse kuolkaamm' unheesen,
Kuin järven aaltonen.
Sill' varjot täällä häviää,
Vaan henki pysyy jäljellä,
Niin vartijat myös pysyvi
Kuin valon voimaki.

Nämät synkät ajat olivat siis opettaneet Topelius'en vielä paremmin ymmärtämään, että ihmisen paras voima riippuu siitä, ett'ei hän pyydä mitään itselleen, vaan uhraa henkensä ikuisten mahtien palvelukseen, erittäinkin isänmaan hyödyksi. Selvästi tämä ajatus astuu eteen myös runossa *Ainoa perintömme* (1852), joka nyt („Uusissa lehdissä") kantaa nimen *Synkkinä aikoina*. Se on saman mielialan tuottama kuin ylioppilaslaulu; sekin on ponteva protesti niitä uudistushankkeita vastaan, jotka muun muassa sulkivat filosofiian pois yliopistosta. Ainoa perintömme pimeässä maassamme on valo, se on toivomme, lohdutuksemme. Ja uskollisia me olemme olleet isänmaata ja ruhtinasta vastaan, miksi tahdotaan ryöstää meiltä valo? Tämän valon vartijana on Suomen yliopisto aina ollut; sen tähden tämä yliopisto onkin meille niin verrattoman kallis. — Myöhemmin kohtaa meitä taas samat mielipiteet runossa *Georg August Wallin*'ista ja samaten loistavassa kappaleessa *Nuorukaisen unelmia*, jonka viimeistä värssyä P. Cajander on mukaellut näin:

Ja mitä, vaikk'ei työmme suuremp' oisi,
Kuin kipunan, mi syttyy sammumaan,
Ja verrata vaikk' eloamme voisi
Meressä yksityiseen pisaraan.
Sun tähtes vaan me käymme riemahdellen
Kuin aalto kosken kuohuun hyppiellen
Ja katoamme tuimaan taisteloon.
Mut sinä, Suomenmaamme, tulet rikkaaks
Ja suureks, mahtavaks ja mainehikkaaks.
Jumala synnyinmaata siunatkoon!

Kuinka syvästi isänmaanaate jo oli juurtunut runoilijan mieleen, sitä osoittavat muun muassa vv. 1853—54 kirjoitetut *Sylvian laulut*. Pääsävel niissä on luonnon ylistys: sodan riehuessa, hädän tuskissa tai muissa murheissa lohduttaa meitä rauhallisen, lempeän luonnon ääni. Vaan tämä luonto on suomalainen: samoin kuin Suomen kansa kantaa sodan, hädän ja murheen kuormat, samaten se myös löytää lohdutuksensa oman maan luonnosta:

Ken, Suomeni köyhä, arvaa
Suloisuutesi aarteita!
Jopa järvien helmat hohtaa
Ihan kultia, hopeita!
Tääll' murhe ja riemu loipi
Kera kanteleen lauluja,
Mit hiljan helkkyen matkii
Sulojärvien huokuja.

Löytyypä näiden laulujen seassa semmoisiakin, jotka eivät nimenomaan tarkoita Suomea, vaan luontoa ylipäätään. Semmoinen on esim. N:o 2 *(Pihlajain ja syrenien alla)*, joka on kirjoitettu 1855 eikä löydy ensimmäisessä painoksessa. Vaan merkillistä on, että juuri tämä kappale ei ensinkään vedä vertoja muille. Paljoa enempi se on nuoruuden runoelmien kaltainen; voisi sanoa sen „Leivosten-äänten" sisareksi.

Toiselta puolen taas on yhtä merkillistä, että isänmaa saa etusijan silloinkin, kun runoilija lausuu niin yksityisiä tunteita kuin esim. mainiossa runossa *Pieni poikanen* (1853). Isä kun haikeasti kaipaa kuollutta poikaansa, mikä on hänen ensimmäinen ajatuksensa? „Olisit tullut jaloksi mieheksi, *isänmaan* toivoksi ja kunniaksi".

Niin oli Topelius lujalla toivolla ja innolla kestänyt synkät päivät. Nyt koitti uusi aikakausi, Aleksanteri II:n valtais-

tuimelle noustua, ja ilomielin runoilija tervehtii tätä uutta aikaa. Suoraan hän ei vielä saanut lausua mielipiteitään ja toiveitaan, sillä kreivi Berg'in aikoina ei sensuuri vielä paljoa leppynyt. Sentähden hän nytkin turvautuu vanhaan keinoonsa, luonnosta etsittyyn vertauskuvaan. Ja niin hän „Toivon päiväksi" 1856 kirjoitti runon *Jäänlähtö Oulunjoesta*, joka siis nyt on täsmälleen 25 vuotta vanha. Varmuuden vuoksi hän vielä nimitykseen lisäsi sanan „luonnonkuvaus" (naturtafla), ja tälläkin kertaa pääsi runo onnellisesti sensuurin kiirastulesta.

Vaan ymmärsihän jokainen lukija nytkin, että tässä tarkoitettiin muuta kuin „luonnonkuvausta", vieläpä muuta kuin ennen runossa *Joen suulla*. Tuo mahtava joki, joka taistelee hengen ja valon edestä, kuka ei olisi ymmärtänyt, että se merkitsi Suomen kansaa? Ja mistä tuo joki oli imenyt voimiansa? Siihen kysymykseen hän itse vastaa:

Pisar pieninkin mun aalloissain
On kaste, sade, helmi kodistain.

Isänmaa on voimat antanut ja isänmaan edestä on taistelu taisteltava. Vaan isänmaakaan ei voinut katkaista jään kahleita: sen voi ainoastaan *Kevät*, lämpimällä sateellaan. Kuka ei ymmärtäisi, että tämä kevät on vapauden ja valon aate, jonka voittoa kansa oli ikävöinyt, niinkuin pitkällä talvella ikävöidään kevään tuloa. Ja ainoastaan „aikansa ymmärtämällä", korkeita aatteita palvellen voi Suomen kansa Oulujoen kanssa sanoa:

Vapaaks mun Suomen järvi synnytti;
Vapaana pysyn, vaikka kuolenki.

Vielä samana vuonna Topelius kirjoitti mahtavan runoelman: *Saimaan kanava*. Ihmeteltävällä tavalla yhtyvät tähän runoon kaikki Topelius'en runoilijaluonteen eri kohdat. Saimaa on henkilö, samoin kuin Oulunjoki, se taistelee vuoria vastaan; Imatran kautta se muinoin on raivannut itsellensä tien ulos tuntemattomaan maailmaan. Vaan vihdoin se nöyristyy isänmaan hyödyn tähden; sillä enempi kuin mainetta ja mahtia on työ isänmaan edestä. — Ja kanavan kautta on nyt tie avattu Suomesta avaraan maailmaan, vaan samassa myös maailmasta Suomen erämaihin. Muuri on rauennut; uusi aika on löytänyt tien Suomeen, pimeys ja epäusko pakenevat, valon voittoretki ulottuu meillekin; uusia, ennen tuntemattomia voimia herää niinkuin lähteet Suomen keväällä. Iloisena, ylpeänäkin siis Suomen kansa voi seisoa kanavan rannalla mestarityötänsä katsoessaan. Vaan se voima, jolla tämä kansa vihdoin on raivannut niin kauan ikävöidyn tien mereen, se voima on Jumalan antama, ja sentähden lankee kansa polvilleen, ylistäen Häntä, joka valmistaa kaikki mitä suurta ja hyvää on. Kaukaisiin meriin Saimaan laineet kantavat meidän köyhyyttämme ja Jumalan kunniata; Häneltä on siunaus rukoiltava tälle työlle, Hän vaikuttakoon, että kanava kerran laineihinsa kuvastaa suurta, vapaata ja onnellista kansaa.

Tämä runo on epäilemättä Topelius'en isänmaanrakkauden kauniin tuote ja harvassa löytynee tilapää-runoa, joka niin eheään ja samassa niin runolliseen muotoon yhdistää kokonaisen kansan kaikki korkeimmat aatteet ja tunteet. Saatamme sanoa, että tuo halu rajuttomuuteen nyt on löytänyt satamansa: työ valon edestä, isänmaan hyödyksi ja Jumalan kunniaksi se on se joki, johon yksityisen ihmisen elämä tosin katoaa niinkuin pisara, vaan jonka voimaa „ei vuoretkaan voi kestää".

Ja vähitellen muurit raukesivatkin, yhä enemmän ilma selkeni. V. 1859 Topelius jo kirjoitti runon *Suomen kohtalo*, jossa Sigfrid Aroni löytää tämän kohta-

lon ei tähtien asemoista vaan Suomen kelpo poikien povesta. Ja seuraavana vuonna 1860, kun Topelius toimitti uuden (Tukholmassa ilmestyvän) painoksen „Kanervakukkia", hän muutti tuon „kiitollisna"-sanan toiseen, sanaan „miettien" (tankfullt). Sillä nyt hän jo oli havainnut, että tuo Napoleon'in vaikuttama muutos oli saattanut Suomen kohtalon uudelle uralle, joka ei enään ansainnut ivaa vaan, koska Suomi sillä tiellä voisi löytää oman itsensä.

Mainitun sananmuutoksen johdosta pari sanaa Topelius'en runoelmien muodosta. Niinkuin tunnettu romantikot eivät paljoa huolineet sanojen oikeasta merkityksestä, heidän oli helppo kirjoittaa esim. „*sinertävästä* kullasta" j. m. s. Ei siis saisi liioin kummastua, jos Topelius'ella löytyisi sama omituisuus; onpa hänkin, niinkuin sanottu, alussa jotensakin pelkkä romantiko. Ja päälle päätteeksi hän on niin sanoaksemme sensuurin kasvatti, se on, hän on kauan aikaa saanut etsiä muotoa, josta lukija voisi ymmärtää muuta kuin mitä sanallisesti oli kirjoitettu. Olisipa siis Topelius helposti voinut joutua käyttämään sanoja leikkikaluina vaan, huolimatta muusta kuin runon pääajatuksesta.

Että semmoista välisti tapahtuukin sitä ei voi kieltää: löytyyhän esim. runossa *Halpa lahja* tämmöinen säe:

Egde jag de tusen blommor, utan namn och utan tal,

jossa samassa sanotaan kukkien olevan *tuhannet* ja *lukemattomat*. — Vaan toiselta puolen ei löytyne maailmassa ketään runoilijaa, joka ei olisi semmoisia syntiä tehnyt: tahtoohan Hamletkin „käydä *miekkaan* tuskain *tulvaa* vastaan". Ja joka tapauksessa lienee maassamme harva ruotsinkielinen kirjailija (tietysti paitse Runeberg'ia, joka on klassillinen), josta ruotsalaiset tahtoisivat sanoa, mitä Nyblom'in „Litteraturtidskrift"issä sanotaan Topelius'esta: että „hänen lausetapansa ja metriikinsä eivät tarvitse mairesanojamme (hans diktion och metrik äro öfver våra komplimenter)".

Tämä lause oikeastaan koskee Topelius'en toista runokokoelmaa, *Uusia lehtiä*. Ja voidaankin sekä muodon että sisällyksen puolesta sanoa tässä kokoelmassa löytyviä runoja voittorunoiksi, kun „Kanervakukat" olivat enemmän taistelurunoja. *Suomen kohoaminen*, *Vaasan marssi*, *Suomen perustuslaille* (1863), j. m. s. ovat täynnä luottamusta maamme tulevaisuuteen, valon ja vapauden voittoon. Samaten on *Herra Meyer* voittoruno runoilijan vanhasta vihollisesta, sensuurista. — Ja nyt, kun Suomen tulevaisuus näyttää selkeämmältä, nyt runoilija myös enemmän kääntyy ulkomaisiin aineihin. Vaan kohtaapa meitä esim. runossa *Fredrika Bremer'in muisto* sama perusaate kuin isänmaallisissa runoissa: vaikkapa heikkona vaimona F. Bremer teki suurta työtä sen tähden että hän oli uhrannut elämänsä aatteen palvelukseen. Samaten *G. Garibaldi* (1867) käy Roomaa vastaan Jumalan ja kansan nimessä.

Vaan ilmestyypä näissä uudemmissa runoissa uusi suuntakin, joka ennen ei ainakaan ole niin selvästi esiintynyt. Nöyryydestään aatteita ja Jumalaa vastaan Suomen kansan oli etsiminen voimansa taistelemaan vapauden ja valon edestä. Jos se siis tätä nöyryyttä unhottaa, niin on vaara käsissä, että kansa menettää mitä jo on voitettu. Ja sen tähden runoilija, ennen kansansa kehoittaja-runoilija, nyt välisti rupee sen nuhtelijaksi, niinkuin esim. pontevassa runossa *Syyskuunyö 1867*. Jokainen, jonka muistossa suurten katovuosien kauhistukset elävät, voi helposti oivaltaa tämän runon periaatetta: että halla on Jumalan rangaistus

kansalle, joka on hänet unhottanut. Samaa ajatusta oli Topelius ennenkin lausunut runossa *Pieni tyttö valittaa Sylvialle maan hätää* (1853). Vaan näitä kahta runoa rinnatusten pannen huomaamme selvästi eroituksen. Tuo pieni tyttö kertoo äitinsä sanoneen, ettei Jumala antanut sadetta pelloille sen tähden, että „me olemme myrkyksi tehneet mitä Hän on antanut meille siunatuksi jokapäiväiseksi leiväksi“. Ja Sylvia visertää tytölle luottamusta: Jumala on hyvä, hän suolaa leipääsi kyynelillä, pehmentääksensä sen, kun sydämesi sairastaa! — V. 1867 taas runoilija laulaa kuinka Herran enkeli lyö koko kansaa, sen tähden että tämä kansa on Hänet unhottanut: se ei ole opettanut lapsiansa pelkäämään Häntä, vaan uskomaan uusiin oppeihin, jotka tekevät ihmisen Jumalaksi.

Tunnustamme että, niin mahtava kuin tämä myöhempi runo onkin, niin on tuo Sylvianlaulu meistä sekä runollisessa että uskonnollisessakin katsannossa etevämpi. Siinä näet Jumala rankaisee *tekoa*, tässä *uskottomuutta*. Vaan Suomessa löytyy kuitenkin monta tuhatta uskollista, jotka siis eivät ole tätä rangaistusta ansainneet, kun sitä vastaan jokaisen uskollisenkin täytyy myöntää, että hän on syntiä tehnyt, tavalla tai toisella. Tuo pieni tyttö siis todellakin edustaa koko Suomen kansaa, jota vastaan nuhde 1867 ei satu kaikkiin maamme asujamiin.

Vaan on varsin helppo nähdä, että syy runoilijan tässä lausumaan mielipiteesen on hänen aatteellisuutensa: kansa on, sanoo hän, elänyt turhamielisesti, mutta tämä elämä ei ole hänestä pääasia, tärkeämpi on se mieliala, josta se on lähtenyt, ja tämä ei voi olla muuta kuin uskottomuus, varsinkin koska tämä uskottomuus vallitsee muuallakin maailmassa. Havaitsemme tässä taas, kuinka läheiseen yhteyteen Topelius panee Suomenmaan muuhun Euroopaan: hänen runossaan Jumala oikeastaan tahtookin rangaista koko maailmaa, *alku* vaan tehdään Pohjoismailta.

Enemmän paikallansa ovat moiset mielipiteet silloin kuin Topelius laulaa ulkomaisista tahi yleistieteellisistä aineista. Runoissa *Nebulosa*, *Maailmain muodostuminen*, j. m. s. hän tahtoo opettaa luonnon tutkijoille nöyryyttä, ja luullaksemme jokainen oikea luonnontutkija siinä on hänen kanssansa yksimielinen. Ainoastaan pintapuoliset ylpeilevät tiedostansa; jokainen, joka on tunkeutunut syvemmälle tieteesen, on samassa oppinut kuinka äärettömän paljo vielä on meiltä tuntemattomissa. Samoin, kun Topelius sanoo *Voltaire'n sydämen* huonoksi, vaikka hänen päänsä oli hyvä, niin kyllä voi väittää tämän lauseen vääräksi, koska Voltaire lähimmäisille välisti osoitti suurtakin hyväntekeväisyyttä; vaan jos katsotaan hänet 18:nen vuosisadan sivistyksen edustajaksi niin lause aivan varmaan pitää paikkansa.

Voipi kuitenkin sanoa, ett'ei Topelius enää niissä runoelmissa liiku omalla alallaan. Pää-aatteet ovat kyllä samat kuin ennen; yhä vielä hän tahtoo opettaa nöyryyttä. Vaan Topelius on etupäässä *toivon* runoilija, ja sen tähden hän paljoa paremmin onnistuu kuvaellessaan ihmisiä, jotka ovat väkeviä nöyryydessään, kuin niitä, jotka ovat heikkoja ylpeydessään. Viimeksi mainittuun toimeen tarvitaan kylmempi sydän kuin Topelius'en; muutoin runoilija näyttäytyy heikkona nöyryydessään, s. o. runo lukijaan vaikuttaa vähemmin mielipahaa kuvatusta ylpeydestä, kuin myötätuntoisuutta runoilijaa kohtaan, joka nähtävästi itse kärsii enimmän iskuistansa.

Sanalla sanoen: Runeberg'in sattuvaan lauseesen Topelius'elle: „minä kuvaelen

Suomen metsiä ja järviä, vaan sinä niitä kattavata taivasta", voisimme lisätä että Topelius on suurempi kuvaellessaan selkeätä tahi selkenevätä taivasta kuin ukkosen ilmaa. Kuinka kaunis on esim. se taivas, joka avautuu uskolle runossa *Daniel August Sælan!*

Vaan ikään kuin uhalla Topelius on, hänkin kirjoittanut runoryhmän, jolla on yhteinen nimi „*Metsässä ja järvellä*". Mutta eipä hän niillä näyttänyt Runeberg'in lausetta aivan vääräksi, sillä onpa täälläkin paljo sitä halua rajattomuuteen, joka näyttäytyi jo hänen ensimmäisissä runoelmissaan (esim. *Roineen rannalla*). Toiselta puolen täytyy kuitenkin myöntää, että runoilija muutamissa niistä runoelmista (*Juhannus-yö*, *Öisellä jäällä*) on antanut meille kuvaelmia tosielämästä, joissa yksinkertainen sisällys ja runollinen muoto niin viehättävästi liittyvät yhteen, että todella voi sanoa taivaan niissä kohtaavan maata.

Näissä runoissa ei Suomea enää nimenomaan mainita; vaan sitä ei tarvitakaan, sillä ihmiset, jotka tässä liikkuvat ovat niin perisuomalaisia kuin suinkin mahdollista.

Jos siis lyhyesti tahtoisimme sanoa mikä on Topelius'en runoelmain päätarkoitus, niin emme voi, sitä lausuaksemme, löytää parempia sanoja kuin vanhan krenatöörin:

Herra maata varjelkohon! Se on summa virrestäin,
Sanat muut jos vaihteleekin, loppu aina kuuluu näin.

Sen tähden onkin Topelius, ja on aina oleva niin verrattoman rakas Suomen nuorisolle. Nuoruuden intoa, nuoruuden toivoa hänen runoelmansa alusta loppuun hehkuvat, vaan tämä into, tämä toivo on puhdas ja pyhä, sillä se palvelee korkeita aatteita ja isänmaata. Oppikoon siis Suomen nuoriso yhä edelleen Topelius'en kanssa nöyrästi laulamaan:

Ma vaan olen lintu pieni,
Ja siipeni heikot on;
Mut kotkana jospa oisin
Mi luotuna lentohon,
Jopa taivohon liiteleisin
Luo Luojamme istuimen,
Ja juuressa jalkojensa
Näin lausuisin laulellen:

Suo taivahan pyhä Herra,
Mitä lintunen rukoilen:
Min kaunihin maan sa sääsit
Ja taivahan suloisen!
Suo järvemme kalvon säihkyy
Yhä lempemme tulta vaan!
Oi Herra, intoa lainaa,
Kotimaatamme rakastamaan!

Kirjailijain muotokuvia.

III.

Viktor Rydberg.

Sen jälkeen kuin edellisessä kirjoituksessa olemme koettaneet yleensä määrätä Rydberg'in asemaa Ruotsin nykyiseen kirjallisuuteen ja luoneet yleisen silmäyksen hänen kirjailijauraansa, otamme nyt tarkemmin katsellaksemme muutamia hänen tärkeimpiä teoksiansa.

Rydberg'in aikaisempi kirjailijatoimi 1850-luvulla oli, niinkuin jo olemme maininneet, paraasta päästä kaunokirjallista laatua; silloin hän sommitteli novellinsa ja romaaninsa. Aikaisimpia on novelli *Singoalla*, jota nuoruuden teosta kirjoittaja itse on nimittänyt „mielikuvaelmaksi". Kuvauksella on kuitenkin historiallinen pohja, sillä tekijä vie meidät tässä „mustan surman" kamaliin aikoihin. Singo-

alla, kuljeksivan mustalaisjoukon päällikön tytär, tutustuu Erlandiin, ruotsalaisen ritarin poikaan. Nuoret rakastuvat toisiinsa ja vannovat mustalaisten korkeimman olennon, Alakon, kautta molemminpuolista uskollisuutta. Mutta ritarin poika unhottaa valansa ja naipi toisen; siitä syntyy traagillinen vastariita, joka vie veritöihin. „Salainen voima", s. o. magnetismi, vaikuttaa tapausten kehkiämiseen, jolloin kirjoittaja ryhtyy hämäriin sielutieteellisiin kysymyksiin. Erland vaipuu, näet, semmoiseen tilaan, jossa hän elää ikäänkuin kahta elämää, päiväelämää ja yöelämää, joilla kummallakin on erityiset tunteensa, erityinen tajuuntansa ja käsityspiirinsä. Toisessa tilassansa hän rakastaa Singoallaa, toisessa vihaa häntä hornan syvyyden henkenä. Tämä kuvaus näyttää tosin pilventakaiselta; mutta psykologiia tuntee tapauksia, joissa on jotain yhtäläisyyttä tässä kuvatun kaksoiselämän kanssa. Erland murhaa sekavain mielikuvitustensa vimmassa Singoallan synnyttämän poikansa; musta surma hävittää loput hänen onnestansa. Mieleltään masentuneena vetäytyy hän viimein kokonaan pois maailmasta etsimään eräkkäänä rauhaa Jumalasta yksistään. Synkän-romanttinen väritys ilmaantuu koko kertoelmassa ja haaveellisuus on siinä anastanut hyvinkin paljon alaa. Tuskinpa sopinee kuitenkaan varmuudella väittää, että kirjailija on siirtynyt ulkopuolelle mahdollisuuden piiriä, jos ei ota lukuun sitä vähäistä anakronismia, että mustalaisten tulo Eurooppaan todellakin lienee tapahtunut muutamia vuosikymmeniä myöhemmin, kuin mitä täällä otaksutaan. Ajan luonne on ylipäänsä tarkasti esitetty, ja kirjailijan selvä kuvaustaito ilmaantuu jo tässäkin, vaikk'ei samassa määrässä kuin hänen myöhemmissä teoksissaan.

Huomiota ansaitsee, Rydberg'in uskonnollisiin mielipiteihin katsoen, kertomuksen loppu, jossa Erland päättää panna elämänsä viimeiset päivät hurskaasen mietiskelemiseen. Siinä sanotaan: „Ritari tunsi tyytyväisyyttä siitä, ett'ei hänellä ollut enää mitään kadotettavaa, mitään toivottavaa. Hän tunsi vihdoin itsensä kohtalostansa vapaaksi. Häneltä oli kaikki riistetty, vaan hän ei nurissut; järjetöntähän olisi tässä muutoksen, katoavaisuuden ja kuoleman maailmassa vaatia pysyväistä ajallisen onnen omistusoikeutta. Joka liehuu aistillisen elämän kirjavassa leikissä, käsittäköön leikin tarkoituksen. Kaikessa kauneudessaan ei kullanhohtava pilvi, joka aamuruskossa välkkyy, ole iäisten tunteiden oikea esine. Vedenpinnassa kimalteleva auringonloiste, aalto, joka nousee ja laskeutuu, humina tammen latvassa, — niiltäkö vaatisit iankaikkisuutta, jota niillä ei ole, niitäkö tahdot kiteyttää muotoihin, jotka eivät ikinä mullaksi muutu? Jollet sitä tee, älä myöskään toivo, että linnat tornineen harjoineen, että rikkaus ja maine, että perheellinen onni, että mikään siitä kaikesta ikuisesti pysyy, jota kokematon tavoittelee ja jonka katoamisesta hän vuodattaa hyödyttömiä kyyneleitä. Joka kerran on saanut jalansijaa iankaikkisuuden kalliolla, ei pelkää, vaikka maailmanpiiritkin murtuisivat ja atoomeiksi hajoisivat taivas ja maa. — — — — — Ritari katsahti ylös tähtihin ja tunsi, että, mitä ikänä hänen kohtalonsa, niihin kirjoitettuna, panisikin tulevaisuuden määräksi, ei hän enää peljästyisi eikä riemuitsisi enää: hän oli vapaa — vapaa kaiken suhteen, mikä on ilmaumaa ja tapausta ja sattumaa ja jota ajan mitalla voi mitata. Mutta ilmiöin takaa kangasti hänen mielessään jotain muuta, joka ei ollut niiden kanssa katoava. — — —

— — Hän tunsi omassa sydämessään, että syyllisyys on sovitettava, ja tahtoi mielellään, siinä määrässä kuin hän oli syyllinen, myöntää ankaralle kostolle oikeutensa. Hänellä ei ollut vaakaa punnita omaa osaansa elämänsä synkissä vaiheissa, ja jos hänellä olisi ollutkin tällainen vaaka, olisi hän sen heittänyt luotansa punnitsematta; sillä hänellä ei ollut halua tinkiä ja kaupitella syyllisyydestä ja rangaistuksesta. Ja hän ajatteli silloin toista symboolia — sovituksen symboolia, ja hartaudella hän kuunteli, kun veli Johannes, joka vaelteli hänen rinnallansa, hiljaisuutta keskeyttäen lauloi voimallisella äänellä värssyä ruttovirrestä:

Da crucem, clavos, scuticam, coronam,
Lanceam, funes rigidamque mortem
Inter iratam mediare dextram
Et mala nostra.

(V. 306, v. 6.)

(Syntimme väliin ja sun vihas suuren
Aseta Poikas risti, naulat, murhe,
Kruunu ja köydet, keihäs, ruoko, ruoskat,
Kuoleman tuskat!")

Moni, joka on tottunut Rydberg'iä katsomaan „epäkristillisyyden" apostoliksi, lukenee jollakin hämmästyksellä tämän paikan, jossa kirjailija nähtävästi puhuu ei ainoastaan päähenkilönsä nimessä, vaan omastakin puolestaan.

Merkillisemmät kuin *Singoalla* ovat kuitenkin Rydberg'in myöhemmät kertomukset. *Itämeren merirosvo* koskee erästä ainetta siltä ajalta, jolloin Ruotsissa Kaarle X Kustaan kuoleman jälkeen noitajutut riehuivat mitä pahimmin, vieden lukemattomia uhreja polttolavalle. Se taikausko, jota tässä kuvataan, on siis sama, jota kirjailija sittemmin on tieteellisesti valaissut kirjoituksessaan *Keskiajan magiasta.* Me tapaamme tässä kertoelmassa vilkkaita kuvauksia sen ajan sivistyselämästä ja hyvin esiteltyjä luonteita, joissa tekijä osoitaksen terävä-älyiseksi sielutieteilijäksi. Kiihkomielinen pappi uskoo itse ennakkoluulojaan ja hermotautinen vanha eukko luulee itse olevansa noita. Viimeksimainittu seikka on epäilemättä psykoloogisessa ja historiallisessa suhteessa ihan oikea; sillä senaikuinen henkinen kulkutauti oli juuri siinä kohden omituinen, että itse kanteenalaisetkin usein kyllä luulivat käyneensä Hiidenvuorella (Blåkullassa), tehneensä liiton paholaisen kanssa j. n. e. Näin syvälle oli taikausko tunkeutunut, ja näin oli se pilannut kansojen ymmärrystä tähän aikaan, jolloin, niinkuin eräs englantilainen kirjailija sanoo, „usko perkeleesen oli vaikuttanut sen, että kaikki järkiperäinen tieto oli kadonnut, että kaikki terve filosofiia oli pannaan julistettu, että kansan siveys oli myrkytetty ja ihmiskunta temmattu alas tyhmyyden, jumalattomuuden ja petomaisuuden pyörteesen".

Rydberg'in etevin teos kertomarunouden alalla on kuitenkin hänen mainio romaaninsa *Viimeinen Ateenalainen.* Itse on hän sanonut tätä kirjaa „keihääksi, joka heitetään vihollisten rivejä vastaan haavoittamisen ja tappamisen tarkoituksella". Hän tahtoo siis, että sitä katsotaan tendensikirjaksi, ja näyttää itse kohdastansa panevan vähemmän arvoa sen runolliseen puoleen. Kieltämätöntä onkin, että se noudattaa selvää ja määrättyä tarkoitusta: kirjantekijä tahtoo tuoda esiin vapamielistä, uskonnollista ajatustapaansa vastoin uskonnollista suvaitsemattomuutta; vaan tämä ei estä sitä samalla olemasta sangen etevä taidetuote, koska tekijä on osannut esittää tendensinsä mitä elävimmässä, todenmukaisimmassa kuvasarjassa. „Singoalla'ssa" kertomus liikkuu keskiajan romanttisuuden alalla; vaan „Viimeisessä Ateenalaisessa"

on sillä helleniläis-antiikkinen pohja, vaikka tosin ajalla semmoisella, jolloin helleniläisyys oli sortumaisillaan taisteluun uutta sivistysmuotoa, kristillisyyttä, vastaan. Juuri tämä murroksen aika herättää meidän päivinämme, kenties enemmän kuin mikään muu aikakausi historiassa, mitä vilkkainta osanottoa sekä tiedemiehissä että runoilijoissa. Useat romaaninkirjoittajat ovat valinneet sen kuvaustensa esineeksi — mainitsemme esimerkiksi vaan romaanin „Helenan perhe“, koska se sattuu olemaan tunnettu suomalaiselle lukijakunnalle, vaikka se ei suinkaan ole paraita tätä laatua. Eikä olekaan vaikea ymmärtää, minkätähden puheena oleva aika erittäin vetää meitä puoleensa. Tuo runsasmuotoinen, monivaiheinen, korkealle kehinnyt, jopa osittain liiaksikin hempeytynyt sivistys, joka riutuessansakin vielä suosi esteetillisesti viehättäviä muotoja; nuo tosidraamalliset, sekä ulkonaisessa elämässä että sielujen syvyydessä ilmaantuvat vastariidat, joita alati syntyi vastakkaisten maailmankatsómusten taistelusta, mutta ennen kaikkia itse tämän taistelun aatesisällys, jossa meidän oma aikamme, — sekin monessa suhteessa käänteitten aikakausi, — näkee kajastuksen niistä mielipiteiden kiistoista, joissa se itse häärii: nämä kaikki antavat sekä kuvausvoimalle että ajatukselle mitä runsainta, mitä kiitollisinta aihetta.

Rydberg'in teos kuvaa tapauksia juuri siltä ajalta, jolloin puheena oleva vastariita ehti ratkaisevaan käännekohtaan, nimittäin keisari Julianon aikakaudelta. „Viimeinen Ateenalainen“, filosoofi Krysanteus, Julianon opettaja ja ystävä, taistelee helleniläisyyden edustajana urhoollista, vaikka turhaa taistelua vanhan sivistyksen aarteiden puolesta: tieteen vapauden, taiteen kauneuden, antiikkisen kansalaishengen tähden. Turhaan koettaa hän veltostuneihin maanmiehiinsä uudestaan herättää muinaishelleniläisyyden hyviä avuja. Kristillinen kirkko, joka näitä avuja katsoo vaan „loistaviksi paheiksi“, levittää päivä päivältä yhä enemmin valtaansa maallisen elämän surkeudesta epätoivoisissa ihmisissä. Kirkko on jo alennut alkuperäisestä puhtaudestaan, vallanhimo ja ahneus vallitsevat sen johtajissa. Kristittyjen uskonvimmaiset lahkokunnat vainoavat verisesti toisiansa eriäväisten mielipiteiden tähden, jotka koskevat vähäpätöisiin tai käsittämättömiin dogmaattisiin kysymyksiin, esim. onko Jumalan Poika *samaa* vaiko *yhtäläistä* olentoa kuin Isä (homouusios vai homoiuusios), samalla kuin ovat keskenään täydellisesti yksimieliset suvaitsemattomuudessaan epäkristittyjä kohtaan. Kirkon edustajana on Rydberg'in kertomuksessa tarmokas, välikappaleistaan väliäpitämätön Ateenan piispa Petros, joka alkuansa on karannut orja, vaan älyllään ja tahtonsa voimalla on kohonnut korkeaan asemaansa ja jonka kunnianhimoisessa sielussa jo kangastaa kuva paavien lähenevästä maailmanvallasta. Tämä luonne on kovin synkäksi kuvattu; mutta kuitenkin on tekijä hyvänä psykoloogina ja todellisena taiteilijana siihen sovittanut valokohdankin, joka varsin hyvin sopii muiden ominaisuuksien kanssa yhteen, nimittäin sen rohkeuden ja alttiiksi-antamuksen, jolla Petros vastoinkäymisen aikana johtaa seurakuntaansa, vahvistaen sitä kärsivällisyydellä kestämään pahoja päiviä. Sillä joutuipa hetki, jolloin pakanain toivo virkistyi ja kirkon voittoretki pysähtyi, se hetki, jolloin Julianus („uskonhylkääjä“) nousi keisarinistuimelle, aikoen uudistaa pakanuutta puhtaampaan muotoon. Mutta tästä tulee vaan ohimenevä välitapahtuma, koska Julianus lyhyen hallituksen perästä kaatuu sotaretkellä. Krysanteus

näkee kaikki toiveensa rauenneiksi, näkee ainoan poikansa, jonka Petros on lapsena ryöstänyt, kasvavan haaveksivaiseksi kristityksi, joka isäänsä inhoo, ja sortuu viimein väsyneenä sotimaan välttämättömyyttä vastaan, vaan kuitenkin toivoen, että tulevaisuus, vaikkapa vasta monen vuosisadan päästä, on paremmalla menestyksellä uudistava taistelun niiden aatteiden puolesta, joiden tähden hän on uhrannut henkensä. Krysanteun erehdys ja traagillinen syyllisyys on siinä, että hän luulee nämä aatteet eriämättömästi yhdistetyiksi pakanalliseen uskonnon muotoon; sillä kristinuskokin, oikein käsitettynä, voi antaa sijaa taiteelle, filosofiialle ja vapaalle valtioelämälle. Tätä ajatusta näkyy kirjantekijä tahtovan kuvata eräässä kertomuksen henkilössä, Theodorossa, joka edustaa todellista kristillisyyttä, kristillisyyttä sen perustajan hengen mukaan. Turhaan, kuten näyttää, ja kaikkien lahkokuntain mielestä harhaoppisena, julistaa tämä kaikille ikuista totuutta ja saapi vihdoin Krysanteunkin silmät avatuksi kristinuskon todellista tarkoitusta havaitsemaan. Me emme varmaan tiedä, eikö tämä Krysanteun kumminkin osittainen sovinto kristinopin kanssa liene esteetillisessä suhteessa virhe, koska se, niin sanoaksemme, kohottaa Krysanteun ylenmäärin kaikesta yksipuolisuudesta ja liiaksikin tekee hänestä puhtaan ihanteen. Ainakin meidän mielestämme tämä enentää sitä tuntoa, jonka kirja muutoinkin on monessa synnyttänyt, että helleniläisyys Krysanteussa on liian valoisaksi kuvattu.

Näiden henkilöiden ympäri järjestyy koko joukko muita, melkein kaikki mestarillisesti kuvattuja luonteita. Kuinka oivallinen on esim. roomalainen prokonsuli Annaeus Domitius, tuo itsekäs mies, joka ilman todellista vakuutusta aina vaan miettii miten mahdollisuuden mukaan hyötyisi ajan nopeista muutoksista, tuo epikuurilainen, joka nauttii hetkeä, kun voi, ja juomingeissa heittää pois arvokkaisuutensa, ilmaantuakseen vanhana, lystillisenä Silenona, mutta joka kuitenkin heti paikalla, tarpeen vaatiessa, taas täydellisesti osaa itseänsä hallita; sydämensä pohjasta, kaikesta epikuurilaisuudesta huolimatta, tosiroomalainen, terävä älyinen käytöllisissä asioissa ja varustettu sillä toimintaky'yllä, joka tälle kansalle oli omituinen; samalla vanhasta suvusta lähtenyt patriisi, jossa luonnoksi muuttunut ylhäisyys ei katoa kesken riehuvintakaan vallattomuutta. Kohtaammepa lisäksi Krysanteun herttaisen tyttären, Hermioneen, joka isänsä kautta on perehtynyt Kreikan filosofiiaan ja hartaasti on kiintynyt vanhaan uskontoon, vaan jonka Theodoros kuitenkin viimein käännyttää kristinuskoon, vaikka neito mieluisemmin kuolee, kuin antaa väkisin vetää itsensä kastettavaksi. Hänen arvoton sulhasensa, Karmides, edustaa noita kevytmielisiä, irstaita, vaan aina älykkäitä ja nerollisia Ateenan nuorukaisia. Sen lisäksi vanha, saita, vaan isäinsä uskoon hartaasti kiintynyt juutalainen Baruk ja hänen tyttärensä, ihana Rakel, jonka Karmides viettelee, josta on seurauksena, että Rakelin ylkä, rabbiini Jonas kostoksi työntää tikarin Karmideen rintaan. Vihdoin Simon, tuo eriskummainen pyhimys, joka viettää elämäänsä pylväällä Ateenan lähellä, rahvaan jumaloitsemana, vaan itse tuntematta rakkautta ketään muuta kuin sitä kaarnetta kohtaan, joka käy häntä tervehtimässä hänen ilmaisella olopaikallaan. Tämä Simon, joka on historiallinen henkilö, edustaa yhdessä Petron kanssa turmeltunutta, uskonvimmaksi alentunutta kristillisyyttä. Nämä kaikki ja useat muut oivallisesti kuvatut henki-

löt todistavat kirjailijan loistavaa taitoa luonteiden piirtämisessä.

Yhtä elävästi ja selvästi esitetään tapauksetkin. Kuka on voinut ilman ankarinta jännitystä lukea esm. sitä lukua, jossa kerrotaan, kuinka Hermione valvoen viettää yötä Delfin autioksi heitetyssä temppelissä Foibos Apollonin kuvan juurella, saadaksensa ilmestyksiä jumalalta, niinkuin muinoin Pythia, samalla kuin tuuli, kajahtaen temppeliä ympäröivistä, kohtisuorista kallioseinistä, vaikeroi laakeripuiden latvoissa sen ulkopuolella? Tai sitä, joka kuvailee rahvaan kapinaa Ateenassa, kun uutinen pylväspyhimyksen kuolemasta täyttää kadut ja torit ihmisjoukolla, joka umpisilmin riehuu kiihkojensa vallassa, niinkuin meri rajun myrskyn raivotessa? Tai tuota kohtausta kirkossa, jolloin Petros kujeella herättää elämään näennäisesti kuolleen — hurskas juoni uskon vahvistamiseksi, joka tähän aikaan ei liene ollut aivan tavaton? Tai loppukohtausta, kun Krysanteus vainottujen, perikatoon tuomittujen Donatistien etupäässä taistelee viimeistä taisteluaan? Nämä kaikki ovat kuvauksia, täynnä henkeä ja todellisuutta, joita ei yksikään lukija helposti unohtane.

Taito kuvatak henilöitä niin, että ne aivan elävästi astuvat lukijan eteen ei ole juuri ollut tavallinen Ruotsin kirjallisuudessa. Päin vastoin kirjallishistorioitsijat ovat jokseenkin yksimieliset siitä, että tämän taidon puute on silmäänpistävä ruotsalaisten runoudessa, puute, joka muun muassa selittää, miksi heidän draamallinen kirjallisuutensa on verrattain heikko. Sitä vastoin tämä vuosisata on synnyttänyt runoilijan, ruotsalaisen kieleltään, vaikk'ei kansallisuudeltaan, jossa yllämainittu taito löytyy mitä suurimmassa määrässä. Me tarkoitamme luonnollisesti Runeberg'ia. Emme tosin väitä Rydberg'in runoilijana olevan asetettavan Runeberg'in rinnalle — sitä vähemmin, kun edellinen vielä niin niukasti on ilmaissut runopukuisia tuotteita — vaan kuitenkin mielestämme useampia vertauskohtia löytyy molempien välillä. Rydberg'istä samoin kuin Runeberg'istä voi sanoa, että hän on kuvanveistäjä runouden alalla. Molemmissa huomaamme harrasta mieltymystä kreikkalaiseen muinaismaailmaan, molempiin on sen henki syvästi vaikuttanut ja molempien kirjoitustavassa osoitaksen tämä vaikutus, sillä myöskin Rydberg'in mainio kirjoituslaatu näyttää kehittyneen klassillisten esikuvain vaikutuksen alaisena. Molemmissa on samalla tosirunollista henkeä ja kuitenkin terävää mietintävoimaa. Runeberg'in mietintä tarkastelee tosin etupäässä esteetillisiä kysymyksiä, selitellen runollisen tuotteliaisuuden varsinaista luonnetta, mutta juuri tässä kohden hän ilmestyy teräväjärkisenä aattelijana, ja harvoinpa mikään suuri runoilija on käyttänyt enemmän itsetajuuntaa kuin Runeberg runoillessaan. Sekä Rydberg'issä että Runeberg'issä löytyy jonkunmoinen sointuisa tasapaino ymmärryksen ja runo-innon välillä. Mutta juuri tämä tasapaino on muinaiskreikkalaisenkin runouden varsinainen ominaisuus: siitä sen suhtaisuus, sen tyyni kauneus, siitä kaikkien liiallisuuksien välttäminen. Rydberg ja Runeberg ovat siis koko individualiteettinsa puolesta sukua kreikkalaisille; ja tämäpä selittäneekin heidän mieltymyksensä näihin. Suuri aattelija (Hegel) on sanonut, että kreikkalaisen veistotaiteen ihanimmissa tuotteissa — kuinka raitis se henki onkin, josta ne ovat syntyneet — kuitenkin huomaamme surun vivahduksen, joka osoittaa ikään kuin kauneuden katoavaisuutta. Saattaa sanoa, että Rydberg'in kuvausvoiman tuotteissa

tämä surun ilmaus vielä selvemmin astuu esiin, melkeinpä synkkämielisyydeksi muuttuen, vaikka se ei himmennä kuvien hilpeyttä eikä saa näiden värien loistetta vaalenemaan. Ja mitä Runeberg'iin tulee, niin eikö varsin usein hänen lyyrillisissä runoissaan ilmesty vienoa valitusta kaiken luonnon ihanuuden katoavaisuudesta ja myös ihmiselämän kukoistusajan lyhyydestä?

Myöskin mitä molempien kirjailijain uskonnolliseen katsantotapaan tulee, niin se on läheistä sukua, vaikkapa kirkolliset miehet eivät ole hyväksyneet Rydberg'in mielipiteitä, kun sitä vastoin Runeberg'ia on pyydetty virsiä tekemään. Muistettakoon vaan, mitä „Döbeln Juuttaalla“ loppusäkeissä lausuu, ja erittäinkin niitä Runeberg'in runoja, joita nimitetään „legendeiksi“ (esim. „Kirkko“, „Chrysanthos“) ynnä myös „vanhan puutarhurin kirjeitä“. Sekä Runeberg että Rydberg katsovat jumaluuden olevan lähimmässä yhteydessä kauneuden kanssa, heidän uskonnollisuutensa on samoin kuin helleenien luonteeltaan esteetillinen. Tämä sopii Runeberg'iin suuremmassakin määrässä kuin Rydberg'iin. Runeberg pitää luonnossa ilmestyvää kauneutta jumalisuuden suoranaisena ilmestyksenä, sillä niinkuin lausutaan „Chrysanthossa“:

„Rinnassas jos Herran rakkaus asuu
Kaino, hurja ei, sa autuaasti huomaat
Kaikess' vallan sen: kuink' päivä paistaa
Sen valolla, kuinka tähti tuikkaa
Loistetta, sen, elon hälinässä
Lempeä sen ääni kaikuelee“.

Mitä taas Rydberg'iin tulee niin huomaamme sekä „Viimeisestä Ateenalaisesta“ ynnä muistakin hänen teoksistaan, että hän katsoo eteväksi ansioksi sitä kaunista muotoa, joka kreikkalaisten uskonnolla oli, verrattuna siihen kauneuden ja taiteen halveksimiseen, joka ilmestyi ensi aikojen ja joskus on ilmestynyt myöskin myöhäisempien aikojen kristityissä.

Mutta eikö „kauneuden uskonto“ ole oikeata uskoa halvempi? Voikohan korkein uskonto käyttää esteetillisesti kauniita muotoja ilmaistakseen sisällystänsä? Eikö uskonnon täydy, kun sen sisällys koko merkityksessään ja koko totisuudessaan selvenee ihmisen tajuunnalle, niin sanoaksemme murtaa kaikki kauniit muodot, joilla sitä koetetaan ilmaista, tai ainakin alentaa nämä aivan vähäpätöisiksi ja arvottomiksi? Kun kaunista muotoa katsotaan suuriarvoiseksi (niinkuin asian laita oli kreikkalaisten kesken ja osittain katolilaisessa kirkossa), eikö sisällyksen täydy kärsiä, kadottaa totuutta ja syvyyttä, laimentua? Mitä on tuo „esteetillinen kristinusko“, jota meille tarjoavat esim. Runeberg'in „puutarhurin kirjeet“ muuta kuin — koristekalu, jos kohta kaunis niinkuin soma, hyvin hoideltu kukkapenger, mutta voimatta vapauttaa sielua synnin kuormasta? Eivätkö nämä milloin lemuavat, milloin lakastuvat ruusut, liljat, sireenit j. n. e., joista alituisesti puhutaan, vihdoin viimein kuitenkin ole aivan vastaamattomia — olimme sanoa imeliä — vertauskuvia uskonnollisista seikoista, synnistä, synninvelasta, kääntymyksestä ja sovituksesta? Ja palataksemme Rydberg'iin: eikö hän kreikkalaisten uskontoa ihaillessaan ole tehnyt vääryyttä, joll'ei juuri kristinuskolle, niin ainakin kirkolle?

Me emme voi ottaa tässä kaikkia näitä kysymyksiä puheenalaisiksi, koska se saattaisi meidät liian pitkälle, vaan supistamme vastauksen muutamiin muistutuksiin. Oikeastaan niiden varsinaiseen luonteeseen katsoen, kauneus ja pyhyys, taide ja uskonto, eivät voi olla vihollisia, niiden täytyy olla ystäviä. Mahdotonta on, että uskonnon, oikein käsitettynä, täytyisi ku-

kistaa joku ihmishengen varsinainen ilmestymismuoto, niinkuin päin vastoin, että jonkun näistä täytyisi kukistaa uskonto. Mutta inhimilliseen vaillinaisuuteen katsoen saattaa kyllä tapahtua, että ihmisen yksinomainen mieltymys toiseen näistä tekee hänet kykenemättömäksi täydellisesti huomaamaan toisen arvoa. Milloin ihminen sydämensä pohjasta harrastaa esim. uskonnon asioita, silloin hänen henkensä voima tuskin riittää myös sydämen halulla harrastamaan esim. taiteen asioita, ja päin vastoin. Kieltämätöntä on sen vuoksi, että taidetta harrastavissa kreikkalaisissa uskonto jäi takapajulle, kuten ensi aikojen kristityissä taide joutui takapajulle. Sen yksipuolisuuden, joka tässä kohden oli kristityille omituista, saattaa historiallisesti hyvin selittää. Heidän taiteenhalveksimisensa oli luonnollinen vastavaikutus sille uskonnon muuttumiselle kauniiksi, mutta sisällykseltään köyhäksi muodoksi, joka oli löytynyt helleniläisyydessä, se oli ponteva vastalause sille uskonnolliselle hutiloimiselle, joka uskonnolliseen sisällykseen nähden laskee yhden kahdeksi, kunhan vaan sopii sitä ilmaista esteetillisesti somalla tavalla. Ehkäpä Rydberg on tämän kohdan jättänyt huomaamatta ja siitä syystä kuvannut kuolevaa helleniläisyyttä liian valoisilla väreillä, kirkkoa sen sijasta liian mustilla. Jos kohta romaanilta ei voi vaatia historiallista todenperäisyyttä samassa määrin kuin tieteelliseltä teokselta, niin tulee kuitenkin historiallisen romaanin, jonka selvästi ilmestyvä tarkoitusperä on arvostella vastakkaisten maailman-katsomusten keskinäistä arvoa, esittää näiden olemusta täydellä historiallisella totuudella. Rydberg tosin koettaa olla puolueeton; hän kuvaa jaloja luonteita kristittyjen seasta, esim. Theodoron ja kehnoja pakanoitten joukosta, esim. Karmideen ja hänen irstaita ystäviänsä. Mutta kuitenkin huomaamme, että tekijä epätasaisesti jakaa myötätuntoisuuttansa. Theodoros on liian abstraktinen, teoreetillinen olento — tekijän mietintävoiman luoma, jolla ei tällä kertaa ole ollut tukea hänen kuvausvoimassansa, sivistynyt kristitty 19:sta vuosisadasta muutettu 4:teen. Niitä synkkiä varjoja kuvatessaan, jotka peittävät kirkon edustajia, tekijä ei tarpeeksi esitä koko sitä rappiotilaa, sisällistä häviämistä ja mädännystä, joka vallitsi pakanuutta. Itse asiassa olikin paljo suunnattomuutta ja väkivaltaisuutta Julianon palauttamispuuhissa niinkuin kaikissa samanlaisissa koetuksissa palauttaa historiallista kehitystä aikoja sitten hyljätylle kannalle. Uusi-platoonilaiseen filosofiaan, jolla koeteltiin paikkailla pakanuuden rappeutuneita asioita, oli sekoittunut niin paljo haaveiluita ja taikauskoa, ett'ei siinä suinkaan puhtaana ilmesty ihmisjärjen pyrkiminen vapaasen totuudentutkimiseen. Koko helleeniläinen sivistys olikin peräti *aristokraatillinen* (ylimyksellinen) sivistys, jonka koko muoto teki sen ainoastaan muutamain onnellisten, aineellisista huolista vapautettujen henkilöin omaisuudeksi. Suurimmalla osalla itse kreikkalaisistakin — puhetta ei ole yksistään varsinaisista orjista, vaan myös alhaisemmista porvareista, käsityöläisistä j. n. e. — oli vaan vähä osuutta tähän sivistykseen. Kristinusko sen sijasta antoi lupauksiansa ja lohdutustansa kaikille, mitä säätyä he olivatkin. Sinä aikakautena, josta Rydberg kertoo, kristinusko oli tosin kadottanut alkuperäisen puhtautensa; kristittyjen puolueitten välillä raivoavat julmat, useinkin veriset taistelut tarjoavat epäilemättä vastenmielisen näön. Mutta oliko tuo ylistetty kreikkalainen sivistys voinut estää että Kreikan valtiot keskenänsä ynnä eri valtioissa val-

litsevat puolueetkin juuri niinä aikoina, kun mainittu sivistys oli korkeimmillaan, vainosivat toinen toistansa yhtä hurjasti, jos kohta se ei tapahtunutkaan uskonnollisista vaan muista syistä? Luettakoon Thukydideestä niistä suunnattomista julmuuksista, joita esteetillisesti ja filosoofillisesti sivistyneet kreikkalaiset, saman kansan lapsia, siihen aikaan harjoittivat toisiansa kohtaan!

Jos me kumminkin tahdomme lausua yleisen arvostelun Rydberg'in „Viimeisestä Ateenalaisesta", niin sen täytyy kuulua näin: tämä kirja on etevä runotuote, ja siinä ilmestyy myös — vaikka saattaakin tehdä muutamia muistutuksia kertomuksen historiallista todenperäisyyttä vastaan — terve ja oikea tarkoitus. Sillä kirjan tarkoitus on lyhyesti lausuttuna se, että kristinuskon, joka on uskonnoista korkein, tulee suoda täydellinen tilaisuus kehittää myöskin kaikkia muita voimia, jotka kuuluvat ihmisen olemukseen, valtioelämää, taiteita ja tieteitä, niin että näiden on täysi vapaus kehittyä oman luonteensa vaatimusten mukaan; sillä ainoastaan siellä, missä tämä tapahtuu, inhimillinen elämä muodostuu ideaalinsa mukaan. Tämä on kaikkien huomioon-otettava totuus. Tekijä ansaitsee kiitosta tämän totuuden esittämisestä ja ihailua siitä erinomaisesta taidosta, jolla hän on tehtävänsä suorittanut. (Jatk.)

Th. R.

Kuinka muinaistaruja syntyy.

Eräässä sadussa Andersen hupaisesti on kertonut, kuinka yhdestä ainoasta höyhenestä voi tulla koko viisi kanaa, ja tämän sadun todenperäisyyden näemme joka päivä vahvistettavan. Miten muuten aikakautemme tyhjäntoimittajat saisivat aikansa kulumaan, ell'eivät ottaisi „parantaaksensa" jotakuta vähäpätöistä asiaa, levittämällä sitä yhä hauskemmassa muodossa edemmäs, uusien parantajain käsiteltäväksi! Annappas jutun tällä lailla kauan kulkea suusta suuhun, korvasta korvaan, niin lopulta on melkoinen määrä taitoa tarpeen päästäksemme selville sen oikeasta synnystä; vieläpä voipi viimein niinkin tapahtua, ett'ei kukaan enää tunne tuota pikkuista höyhentä, josta on muodostunut koko parvi kanoja, — tahi kaakottavia *ankkoja*, käyttääksemme sanomalehtikirjallisuuden alalla tutumpaa nimeä.

Täten käypi ehtimiseen jokapäiväisessä keskuudessamme, niinkuin kyllä jokainen voi omasta kokemuksestaan tietää, ja sama on asian laita suuremmassakin piirissä. „Ennen muinoin" tapahtui joku kummallinen asia, huhu siitä levisi kaikille haaroille, pukeutui kaikellaisiin mahdollisiin ja mahdottomiin muotoihin ja säilyi vihdoin kansantarun muotoisena jälkimaailman ikimuistoksi; jopa siitä joskus sepittiin runojakin, eikä runoilija tietysti käyttänyt ainetta vähemmin vapaasti kuin muut ihmiset.

Meidän omassa historiassamme löytyy esimerkki, joka erinomaisen selvästi valaisee, kuinka taruja syntyy. Noin neljäsataa vuotta sitten venäläiset kerran suurella voimalla piirittivät Wiipurin linnaa, ja olivat jo voitolle pääsemäisillänsä: muurilla vilisi vihollisia ja tikapuita myöten samosi yhä uusia joukkoja sisään. Silloin linnan päällikkö, tuo uljas ja kokenut soturi Knuutti Posse käytti puolustuskeinoa, josta siihen asti näillä Pohjan perillä ei kuultu puhuttavankaan: ruudilla hän rä-

jähytti ilmaan tornin, joka oli venäläisiä täynnä; miehineen päivineen se pirskahti pilviä kohti. Silloin piirittäjät sanomattomasti kauhistuneina pakenivat, jättäen leirinsä ja kaikki suomalaisten käsiin, ja kotiin tultuaan he rukoilivat jumalalta ja pyhimyksiltään apua moista noitaa vastaan kuin Posse oli.

Sittemmin kyllä yleisesti opittiin ruudin voimaa tuntemaan; olisipa siis sopinut odottaa, että tämän tapauksen oikeata syytä olisi käsitetty. Vaan eikö mitä! Kansan muistossa „Wiipurin pamaus“ säilyi läpi vuosisatoja; siitä ja sen toimittajasta kummia tarinoita meni polvesta polveen. Possen hoki kansa olleen taitavan tietäjän, joka nuorena oli tehnyt liiton paholaisen kanssa ja sen kautta saanut kummalliset tietonsa. Kun hän tahtoi kulkea jonnekin, hän vaan piirsi laivan hiekkaan tahi heilutti suitsiaan; taikatempuilla saadulla aluksella tahi hevosella hän sitten vilahuksessa pääsi mihin tahtoi; kun hän pussista pudisteli höyheniä, niin joka höyhen muuttui täysissä aseissa olevaksi ratsumieheksi. Onhan se kummallisempaa, kuin jos siitä tulee viisi kanaa! Mutta tällä kertaa, kun ei mikään muu auttanut, hän läpi yön muka kävi Tukholmassa herra Stuurelta lupaa kysymässä tuon hirveimmän keinon käyttämiseen, ja Stuure muka vastasi: koska hätä on niin hirveän suuri, niin se tällä kertaa tapahtukoon, vaan ei sitten enää milloinkaan! Silloin Posse palasi Wiipuriin samaa tietä, kuin hän oli tullut, ja uskollisen palvelijan avulla hän keitti sammakoita, käärmeitä, elävää hopeata, kalkkia ja lipiää suuressa kattilassa; tällä kauhealla sekoituksella hän sitten pamautti viholliset kuolijaiksi tahi pyörryksiin, j. n. e.

Tässä siis historian avulla voimme tarkastaa, mitä perää on tuossa Ruotsin kansan muistossa säilyneessä tarujaksossa, jossa Knuutti Posse ilmestyy päähenkilönä ja auttajana hänen palvelijansa, jolle jossakin runossa on annettu hyvin sopiva nimi *Smäll* („Pamaus“). Mutta joskus, vaikkapa hyvin harvoin, outo tapaus suorastaan liittyy kansan jumalantarinoihinkin. Euroopan sivistyneitten kansojen elämä ei tarjoa meille tällaisia esimerkkejä; ne kuuluvat tietysti ennenhistorialliseen aikaan, jolloin hyvin harvoin joku tarkasti punnitseva epäilijä on ollut jutun aihetta ja syntyä tarkastamassa. Mutta kaikki on suhteellista; mikä eurooppalaisilla on uusinta historiaa, kuuluu sivistymättömälle kansalle aikakauteen, joka on historian, sivistyksen ulkopuolella. Niin voipi välistä tapahtua, että me eri kertomuksia vertailemalla voimme ikään kuin omilla silmillämme nähdä, miten kuolevainen ihminen on korkeammaksi olennoksi muuttunut.

Valaiseva esimerkki tämän laatuisesta jumalaistarun muodostumisesta tuotiin esiin ranskalaisen maatieteellisenseuran kokouksessa 11 p:nä helmik. v. 1879, jolloin juhla vietettiin maailman ympäripurjehtijan Cook'in muistoksi. Tämän mainion miehen tulo Sandvich'in saarille sekä hänen surkea kuolemansa siellä on antanut aihetta merkilliseen runoon, joka vielä tätä nykyä elää muinaistaruna mainittuin saarten asukkaissa. Runo, jonka arvattavasti on sepinnyt saarelaisten päällikkö Kupa, joka oli saapuvilla Cook'ia surmattaissa on sisällykseltään seuraava.

Eräänä päivänä näkyi merellä kaksi veden päällä liikkuvaa saarta, joissa kasvoi kummannäköisiä korkeita puita. Kun ne hitaasti lähestyivät Havai'ta, niin Kupa ynnä joukko tovereita uivat niitä kohti, tarkemmin katsellaksensa näitä kummituksia. He näkevät silloin, että saarissa asuu valkeakasvoisia ja säihkysilmäisiä

jumalia että he ovat peitetyt „taba'-illa“ eli kummanvärisillä liinoilla; että näiden kupeilla on reikiä, joihin jumalat pistävät kätensä ja jotka näyttävät olevan täynnä rikkauksia. Havailaisten kammoksi nuo korkeat olennot puhaltavat tulta ynnä savua suusta ja nenästä. Yht'äkkiä yksi niistä sinkauttaa surmaavan leimauksen Kupan isään, jonka perästä kaikki muut uivat takaisin rannalle ja kertovat mitä ovat nähneet. Ylipappi Kahuma ilmoittaa nyt, että veden päällä liikkuvat saaret ovat Lono jumalan isot sotakanootit; tämä oli kuusi miespolvea takaperin mustasukkaisuudesta tappanut puolisonsa Kaikilanin, ja sitten omantunnon vaivojen kiusaamana lähtenyt ulos ulapoille, nyt oli hän palannut. Pappi käski sentähden tarjota jumalalle lahjaksi sikoja, lintuja, kokospähkinöitä ja apelsiinejä; ja jumalat ottivat lahjat armollisesti vastaan.

Seuraavana yönä tuo jälleen palaunut Lono ja hänen kumppaninsa ampuivat kihisevillä tulinuolilla (s. o. raketeilla) tähtiä vastaan, niin että useampia näistä putosi mereen. Liikkuvilla saarilla välähteli yön pimeydessä erivärisiä tuliliekkejä pitkin puitten oksia (laivan lyhdyt?), ja hirmuisia ääniä kajahteli. Seuraavana päivänä tuli Lono rannalle; hän otettiin uhreilla vastaan, saarelaiset heittäytyivät hänen jalkainsa juurelle, papit ja kansa rukoili häntä, mutta turhaan; oliko jumala suuttunut vaiko kovin kauan poissaollessansa unohtanut kielensä, ei tiedetä, mutta hän ei vastaa sanaakaan. Muutamat hänen alajumalistaan tarttuvat pyhiin kaluihin, jotka ovat „tabu“ s. o. määrätyt uhriksi; toiset alkavat hajoittaa aitausta, joka ympäröi pyhää Morai paikkaa. Turhaan kuningas Kalaimano vastustaa heitä; jumalat pitkittivät nauraen häväistystyötänsä. Myöskin Lono tulee sinne, astuu esipihan poikki, ja tahtoo, sysäämällä Kalaimanoa syrjälle, tunkeutua Moraihin. Mutta tuo vahva kuningas, joka taistelutantereella jo oli murtanut monen vihollisen luurangon vasten polveansa, tarttuu Lonoon ja kohottaa hänet tuimasti ilmaan, vähä huolien hänen vastustuksestaan. Lono huudahtaa tuskasta. „Mitä“, arvaa Kalaimano, „hän huutaa, hän ei siis olekaan mikään jumala“; ja tappaa hänet paikalla. Muut jumalat lähtevät pakoon; Havailaiset ajavat niitä takaa, ja kumma kyllä, niistä vuotaa verta ikäänkuin tavallisista kuolevaisista. Mutta heittäessään keihäänsä vihollista vastaan, kuningas Kalaimano haavoittuu ja kuolee näkymättömästä tulesta. „Näin teidän isänne“, päättyy Kupan laulu, „samana päivänä näkivät jumalansa ja päällikkönsä kuolevan.“

Cook'in toveri, luutnantti King kertoo, että Cook tahtoi ryöstää kuninkaan pois pantiksi mutta siitä syntyneessä rettelössä tuli surmatuksi. Kupan mukaan oli taas kuningas syypäänä, siihen yllytettynä temppelin häväistyksestä. Vielä tätä nykyä on Cook Havai'in asukkaissa enemmän tunnettu nimellä Capena (Kapteeni) Lono, kuin nimellä Capena Cook.

Varmaan erehtyisi, jos tästä päättäisi kaikkien jumalaistarujen saaneen alkunsa jostakin historiallisesta tapauksesta. Vertaileva kielentutkimus ja mytologiia osoittavat selvästi, ett'ei niin ole asian laita. Luonnon kannalla olevien ihmisten koko katsanto- ja puhumistapa uhkuu kuvia ja vertauksia, joista usein jumalaistaruja on syntynyt, milloin kansan kuvitusvoiman vapaasta vaikutuksesta, milloin sen kautta, että alkujaan vertauksella lausuttu asia sittemmin käsitettiin ruumiillisesti, milloin milläkin lailla. Arjalaisten yhteisessä alkukodissa *Dyu* eli taivas (vert. Dyaus, Zeus, Jovis eli Ju-piter) ensin oli heidän kunnioituksensa, pelkonsa pyhin ja kor-

kein esine; taivastapa myöskin meidän *jumala*-sanamme, niin kuin Castrén osoittaa, alkujaan tarkoitti, vaikka se sitten on saanut korkeamman merkityksen. Taivasta ihmiset ikiammoisina aikoina kiittivät lämmöstä ja sateesta, jotka kasvattivat heille viljaa, mutta taivas myös päästi tuulet tuulemaan, ukonnuolet lentämään. Vähitellen ruvettiin taivasta käsittämään kaikkivaltijaaksi, taatoksi taivahiseksi; siitä tuli Zeus pater, Ukko ylijumala, j. n e., vaan samassa syntyi kaikenlaisia pikkutaruja eri luonnonilmiöitten selitykseksi: aurinko tuli jumalaksi, aamurusko ja yö jumalattariksi, nämä olennot elivät ja toimivat ihmisten tavalla. Sisältäähän kieli vielä tänäkin päivänä muistutuksia moisesta selitystavasta esim. lauseparsissa „ukkonen jyrisee, ukon nuoli“, ynnä muissa. Tästä useampain jumalaistarinain synty. Mutta sittemmin ovat todelliset tapaukset ja elävät ihmiset voineet vaikuttaa mytoloogillisten alkuainesten muodostamiseen tahi siirtyä jumalaistaruston alalle, niinkuin esim. Havaisaarella James Cook ja hänen kuolemansa.

Julistus.

(M. Vörösmartyn runoilema. A. G:n kääntämä).

Järkähtymättä palvellos
Magyari maatasi!
Se kehtos on, ja hautanas,
Sun kerran kätkevi.

Tään ainoan paikan päällä maan
Soi sulle sallimus;
Täss' elää, kuolla täytyy sun,
Tul' onni, onnettuus.

Sit' isäis hurmein kasteli
Jo vuostuhantinen
Ja nimin suurin, kallehin
Pyhäksi vihki sen.

Täss' eestä maansa sotivat
Nuot urhoot Árpádin;
Täss' orjan kahleet katkesi
Tarmosta Hunyadin.

Vapaus! Tässä kanneltiin
Veristä lippuas,
Ja tässä parhaat miehemme
Loputon vaino kaas.

Mut kansa kaikki koettanut,
Nää vaivat nähdessään
Jos harventuikin, murru ei,
Vaan rohkee soi sen ään':

„Eloa vaatii kärsimys
Tää tuhatvuotinen,
Eloa, taikka kuolemaa!“
Niin lausuu mailmallen.

Turhaanko syömmet kaikki nuo
Vert' oisi vuodelleet
Ja kelpo rinnat tuskiinsa
Maans' eestä riutuneet!

Ja jäiskö järki, jäntevyys
Ja tahto tahraton
Kirouksen alle kitumaan?
Se mahdotonta on.

Viel' aika tulee parempi,
Sen tulla täytyykin,
Jot' anoo kansa harrasna
Suin satatuhansin.

Tai tulee kuolo verraton,
Jos tulla täytyy sen,
Jolloinka hautajaisissa
Maa kaikk' on hurmeinen.

Ja haudallen tään heimomme
Kaikk' kansat saapuvat,
Ja kyyneleitä vuodattaa
Murheesta miljonat.

Järkähtymättä palvellos
Magyari maatasi!
Se kantoi sun, ja sortuissaan
Poveensa kätkevi.

Tään ainoon paikan päällä maan
Soi sulle sallimus;
Täss' elää, kuolla täytyy sun,
Tul' onni, onnettuus.

Kotimaan kirjallisuutta.

1. Geologiiaa.

Suomen geoloogillinen tutkimus.

Finlands geol. Undersökning. Beskrifning till Kartbladet N:o 2 af K. Ad. Moberg. Hels. 1880.

Viimeksi kuluneen vuoden keskivaiheilla ilmaantui jälleen uusi tuote „Suomen geoloogisesta tutkimuksesta": karttalehti n:o 2 selityksineen.

Suomen geoloogisen tutkimuksen nimellä toimivan viraston päätehtävänä on tarkan ja johdonmukaisen tutkimuksen kautta saavuttaa yleinen ja luotettava kuva maamme geoloogisesta luonteesta, s. o. niin hyvin kiinteän kalliopohjan kuin löyhäin maalajien laadusta ja leviämisestä maassamme. Tutkimus on puoleksi tieteellinen, puoleksi käytännöllinen. Samalla kuin se tarkkuutensa ja laajuutensa kautta vastaisille tieteellisemmille tutkimuksille laskee vakavan pohjan ja osaksi poistaa ne epäkohdat, jotka meidän harvasti asutussa ja vähän viljellyssä maassamme usein ovat suureksi haitaksi yksityisten tutkimustöille, kokee se kertomalla ja kartalle tarkasti merkitsemällä kaikkien niiden vuoren- ja maanlajien laatua ja leviämistä, jotka käytännöllisessä suhteessa ansaitsevat jotakin huomiota, suoraan hyödyttää ja olla avuksi niiden elinkeinojen harjoittajille, joiden toimi ja työ etupäässä riippuu maasta ja sen helmasta ammennetuista tuotteista.

Useimmissa Euroopan maissa, ja monessa maassa ulkopuolellakin Eurooppaa ovat tämmöiset maanlaadun tutkimista tarkoittavat virastot jo vuosikymmeniä olleet toimimassa. Mainitsemme tässä eurooppalaisista Ruotsin, Norjan, Englannin, Ranskan, Itävalta-Unkarin sekä Saksan etevimpäin valtioiden, niinkuin Preussin, Saksin, Baadin ja Würtembergin geoloogiset tutkimusvirastot; Euroopan ulkopuolisista mainittakoon nuo suurenmoiset tutkimustoimet Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa ja Itä-Intiassa. Vieläpä tuo eteenpäin pyrkivä Japanikin on kaksi vuotta sitten saanut alkuun geoloogisen tutkimuksen.

Meidän maassamme pantiin alku säännöllisille geoloogisille tutkimuksille jo v. 1867, mutta osaksi varojen puutteesta, osaksi muista syistä lakkautettiin ne pian sen jälkeen. Vuonna 1876 ryhdyttiin toki uudestaan toimeen, ja siitä saakka on Suomen geoloogista tutkimusta yhä jatkettu, osittain uuden suunnitelman mukaan. Vastailmestyneet kaksi karttalehteä selityksineen ovat tämän työn ensimmäiset hedelmät.

Niinkuin Ruotsissa ja Suomessa vallitseviin luonnonsuhteihin katsoen on luonnollisinta ja käytännöllisyyden kannalta edullisintakin, on maamme geol. tutkimus pääkohdissaan muodostunut ruotsalaisen mukaan. Sille on siten käynyt mahdolliseksi käyttää hyväksensä niitä useinkin kalliisti maksettuja kokemuksia, niin hyvin yleisen menetystavan kuin yksityisseikkojen suhteen, joita naapurimaamme jo vuosikymmeniä toimimassa ollut asianomainen virasto aikain kuluessa on saavuttanut.

Geoloogista tutkimusta ja kartan hoitamista varten on Etelä-Suomen mannermaa noin 65 leveyspiiriin saakka Iijoen tienoille, vähän pohjoispuolella Oulua, jaettu 105:een à 106:een neliön muotoiseen kartta-alueesen. Pohjois-Suomen suhteen, jonka tutkiminen ja kartoittaminen kuulunee etäisimmän tulevaisuuden tehtäviin, ei ole tietääksemme vielä mitään määrättyä aluejakoa. Saman kaavan ja laskun mukaan, mikä Etelä-Suomen suhteen tulee käytettäväksi, antaisi Pohjois-Suomi 65:stä leveyspiiristä ylöspäin alaa 57 karttalehdelle, ja koko Suomen geol. kartoitus olisi siis noin *212* karttalehdessä aikaansaatu.

Suomen geol. tutkimuksen karttalehtiä tehdään $^1/_{200,000}$ luonnollisen suuruuden kaavaan. Ne ovat kooltansa noin 18 tuum. pituisia ja 13 à 14 t. levyisiä. Värityksen, selvyyden ja tarkkuuden sekä ulkonaisen sievyyden puolesta saattavat ne vetää vertoja ulkomaan parhaimmille tuotteille tällä alalla. Valitettavasti kyllä karttojen painattamisen tähän saakka on täytynyt tapahtua Ruotsissa, mutta saattaa toivoa, että tämä epäkohta piakkoin poistuu.

Viimeiseksi ilmestynyt karttalehti käsittää itäisen osan Kiskon pitäjää Turun lääniä, itäisen osan Pohjan, suurimman osan Karjan ja Inkoon, eteläosan Karja-Lohjan ja Lohjan, koko Siuntion, eteläosan Vihdin ja länsiosan Kirkkonummen pitäjiä Uudellamaalla.

Tämän alueen tutkimisessa ovat olleet osallisina herrat E. Grönvik, W. Heikel, K. Lilius, F. Lindeberg, A. F. Mellin, K. T. Nyström, K. F. Printz, K. A. Rothström, F. Sivén, A. J. Wikström, R. Witting, V. L. Åkerblom ja O. Örn.

Koska selitys karttalehteen tälläkin kerralla on ilmestynyt vaan ruotsiksi, lienee paikallansa viitata havainnoiden pääkohtiin.

Kartta-alueen halki kulkee koillisesta lounasen mahtava Lohjan selkä. Suureksi osaksi riippuu seudun ulkomuoto tästä harjanteesta; erittäinkin vaikuttaa se vesistö- ja korkosuhteihin. Suurin korkeus merenpinnasta, 350 jalkaa, onkin juuri havaittu tällä harjulla Laaksopohjan ja Lehmijärven läheisyydessä.

Kartta-alueella ilmestyvistä vuorenlajeista on gneisi ja graniitti kaikkia muita voitolla. Voimme erottaa yhden suuren graniittialan, joka leviää Kirkkonummen läntis- ja Vihdin pitäjän etelä-osien ylitse, lähettäen haaroja Lohjan ja Inkoon pitäjiä kohti, sekä kaksi gneisivyöhykettä, joista toinen kulkee rannikkoa myöten Tammisaaren kaupungista Porkkalan niemeen, toinen saapi alkunsa Ison Kiskonjärven kohdalla ja ulottuu keskelle Lohjan pitäjän eteläosaa.

Teknillisessä suhteessa ansaitsee tämä karttalehti varsinkin siitä syystä huomiota, että maamme etevimmät ja rikkaimmat malmialat, esim. nuo tunnetut kupari-, lyijy- ja rautakaivokset Kiskon, Karjan ja Karja-Lohjan pitäjissä, ja tuo myöhemmin keksitty tulikivikiisu-suoni Kirkkonummella tässä joutuvat kertomuksen esineeksi.

Löyhistä maanlajeista vetävät huomiotamme puoleensa tuo jo mainittu Lohjanselkä ja sen sisarharju Karjalohjanselkä, jotka kumpikin halkaisevat kartta-alueen koillisesta lounaasen; molemmat antanevat, vaikka jo ennen osaksi tutkitut, vieläkin runsasta ainetta vastaisille tutkimuksille erittäinkin niiden merkityksen puolesta jääkauden historiassa. Maanviljelijälle tärkeitä ovat tiedot muutamista käytännöllisesti hyödyllisistä maanlajeista, n. k. raita- ja peltosavesta. Karttaselityksen mukaan ne kemialliset analyysit, jotka tehtiin muutamin paikoin Lohjan, Karjan ja Kiskon pitäjissä raitasaven

suhteen, osoittivat tässä savilajissa muun muassa olevan 1,27—2,25 % kalkkiainetta, ja 0,89—1,40 % fosforihappoa; toisin sanoen se sisältää jotenkin paljon näitä molempia, erittäinkin viljakasveille niin tärkeitä elatusaineita. Peltosavessa on niinikään muutamissa koe-otteissa Karjalohjan, Karjan ja Kirkkonummen pitäjissä havaittu 1,89—2,29 % kalkkiainetta ja 0,64—1,40 % fosforihappoa.

Suom. geol. tutkimuksen työ-ohjelman mukaan ovat asianomaiset geoloogit, geoloogisten havaintojensa ohessa velvolliset tekemään vaarinottoja ja muistoonpanoja niistä kiinteistä muinaisjäännöksistä, joita matkoillaan sattuvat tapaamaan. Tätä laatua on tämän karttalehden selityksessä tavattava kertomus Raaseporin linnasta ja sen likiseudusta, sekä tiedot useista Uudella-maalla huomatuista n. k. hiidenkiukaista eli jättiläisraunioista.

Lopetamme sillä toivomuksella, että yleisö on osoittava kannatustaan tälle uudelle yritykselle, vaan että toiselta puolen asianomaiset, sen sijaan, että säilyttävät karttalehtiä ja niiden selityksiä virkahuoneiden tomussa vast'edes panevat ne kaupaksi muutamiin kirjakauppoihin ja siten helpoittavat yleisölle niiden hankkimisen.

Hjalmar Gylling.

---

2. Kaunokirjallisuutta.

A. H. Eden. Lähetyssaarnaajan tytär. Helsingissä, Suomal. Kirjall. Seuran kirjap. 1881. (Helppohintainen Novelli- ja Romanijakso I).

Fr. Spielhagen. Hovin Roosa. Suom. Aatto S. Helsingissä, Suom. Kirj. Seuran kirjap. 1881. (Helppoh. Novelli- ja Romanijakso II).

Elise Polko. Soitannollisia satuja ja jutelmia. Suom. Ferd. Ahlman. Helsingissä, G. W. Edlund 1880. (Kannokirjallisuutta VII).

Jules Verne. Martin Paz. Suom. A. O. F. Helsingissä G. W. Edlund, 1880. (Kaunokirjallisuutta X).

A. H. Eden on kirjassaan „Lähetyssaarnaajan tytär" ottanut kuvataksensa Etelä-Afrikan luontoa ja siinä asuvien eri kansakuntien, etupäässä Tsuulu-kafferien ja Boersien oloja ja keskinäisiä suhteita. Kuvaus esiintyy historiallisella pohjalla, sillä se koskee tuon mahtavan Tsuulu-päällikön Cetevayon aikoja ja niitä rettelöitä, joista Englantilaisten ja Tsuulujen välillä syttyi sota, joka pari vuotta sitten nosti hälinää. Tarina erään saksalaisen lähetyssaarnaajan tyttären ryöväämisestä ja hänen englantilaisen sulhasensa ponnistuksista hänen pelastukseksensa on pikemmin pidettävä kuvauksen kehyksenä kuin sen sisällyksenä. Sillä vaikka siinä kyllä kerrotaan tappeluista, ihmeellisistä pelastuksista, jaloista ystävyksistä ja julmista, mutta samalla hyvin kohteliaista villipäälliköistä, vaikka kaikki loppuu ihmeellisen onnellisesti siihen että neiti Mirra aivan vahingoittumatonna pelastuu villien kynsistä ja nuo molemmat siis saavat toisensa, niin kertomus ei kuitenkaan jännitä eikä liioin huvitakaan. Yleisiin malleihin piirrettyinä henkilöt ovat tosi-elämää ja luontevuutta vailla, eivätkä siis lukijassa herätä elävämpää osanottoa. Koko kirja tuntuu hieman ikävältä. — Vaan onpa sillä ansioitakin. Luonnon ja tapojen kuvaus on selvä, elävä ja tuntuu todenmukaiselta. Esitys on sujuva ja teeskentelemätön.

Etevä Saksalainen novellisti *Fr. Spielhagen* on useassa miellyttävässä teoksessa esittänyt tuota ikivanhaa, joka aikakaudessa uusissa muodoissa ilmaantuvaa periaatteiden taistelua, jossa vastakkain seisovat, toisella puolella jyrkkä vanhoilla-

olevaisuus, nojautuen menneiltä sukupolvilta perittyihin vuosisatojen pyhittämiin oikeuksiin ja järjestyksiin, toisella puolella raikas, eteenpäin pyrkivä henki, joka kaikilla aloilla murtaa kahleet, kaikkialla raivaa uusia oloja kansojen ja yksityisten kehkeymiselle ja toiminnolle. Tämä taistelu on yllämainitunkin, „Hovin Roosa" nimisen kirjan aineena. Vaan hyvin vaillinaisesti se kuitenkin edustaa tekijänsä taidetta tällä alalla. — Välistä tapahtuu että suositut kirjailijat, joiden tuotteliaisuutta yleisö rajattomalla lukemisen- ja oston-himollaan kaikin voimin jouduttaa, viettyvät uusiksi kirjoiksi käyttämään niitä tähteitä, joita he, etevämpiä teoksia sepittäessään ovat huonoksuneet ja jättänyt syrjälle. Tällä tavoin alkunsa saaneet sepitelmät tietysti eivät voi olla niin luontevia, niin kokonaisia, eikä niin tyydyttäviä kuin ne teokset, joita on synnyttänyt raitis kuvausvoima ja taiteellinen ajatus. Emme liioin erehtyne, jos luemme Hovin Roosan edellämainittujen luokkaan. — Tässä novellissa vanhanaikuisen katsantotavan kannattajana on eräs vanha köyhtynyt aatelismies, joka köyhyytensä ja ikänsä vuoksi jo aikoja sitten on luopunut kaikista ulkomaailman toimista; uudemman ajan periaatteita, vapautta ja kansan valtiollisia oikeuksia ajaa eräs nuori, rikas ja nerokas kreivi, tuon kunnon vanhuksen naapuri. Koska vanha herra ei millään tavalla voi vastustaa kreivin valtiollisia toimia, taistelu heidän välillään supistuu sanakiistaksi. Vaan pitkät keskustelut, joissa aina samoja ajatuksia matkitaan, ja jotka päälle päätteeksi eivät vie toimintoa askeltakaan eteenpäin, eivät lukijaan vaikuta paljoa muuta kuin — väsymystä. Tähän riitaan liittyy kuitenkin vielä ristiriitaisuus, joka onkin novellin varsinaisena keskuksena. Vähintäkään huolimatta taistelevista periaatteista lemmen voima on sitonut kreivin ja jalon Roosan, vanhan aatelismiehen ainoan tyttären, sydämmet iäksi katkaisemattomiin siteihin. Roosan isä on taipumaton ja kolmen jalon ihmisen elämänonni näyttää sortuneen, kun äkkiarvaamatta kaikki kääntyy hyväksi. Eräässä tulipalossa, jossa kreivi ilmestyy naapurinsa talon pelastajana oman hengen vaaralla, vanha herra saa aivon-järistyksen, jonka johdosta hän, toinnuttuansa pitkästä sairaudesta, muuttaa koko luonteensa! Nuoret saavat toisensa, vanhus saapi kadonneen omaisuutensa takaisin ja hänen vävynsä tulee voittaneen kansallisen puolueen johtajana ministeriksi. Kaikki loppuu siis miellyttävimmällä tavalla, vieläpä niin ihmeellisestikin, että muistuttaa „Tuhat yksi yötä". Vaan leikinteko sikseen. Hovin Roosa-nimisessä novellissa ei löydy mitään varsinaista kehkeymistä, ei luonteiden enemmän kuin toiminnonkaan suhteen. — Mitä esitystapaan tulee, olemme maininneet noita väsyttäviä valtiollisia keskusteluja, jotka täyttävät suuren osan kirjaa. Jonkunmoisen korvauksen niistä saa lukija kumminkin niissä kohdissa, joissa nuorien lempi ja luonnon ihanuus ovat hetkeksi kertoelman esineinä, sillä niissä tapaamme Spielhagen'in tunnettua viehättävää kuvailemistaitoa. Vaan kuitenkaan ei sovi kieltää, että kirja kokonaisuudessaan on jotensakin heikko, ja että se, niinkuin jo mainittiin, hyvin puutteellisesti edustaa tekijätänsä.

Herra Edlund lausuu, ilmoittaen kustannuksellaan ulosannettavaa „kaunokirjallisuutta", että „kokoelmaan on aiottu otettavaksi ainoastaan käännöksiä vieraankielisten eteväin kirjoittajain teoksista". Tuskin voitanee kuitenkaan väittää *Elise Polkoa* eteväksi kirjailijaksi; ainakaan eivät hänen soitannolliset satunsa aseta häntä niiden riviin. Se rajaton ja muo-

doton haaveksiminen, se imelä herkkätunteisuus, jotka ovat hänen kirjoitustensa pääomaisuudet, ovat tosin suuressakin määrässä voittaneet hänelle Saksan n. k. suuren yleisön suosiota. Tämä yleisö, puolioppineet pikku-porvarit perheineen, on Saksassa kyllä niin suuri, että sen mielikirjoja sopii painattaa uusia painoksia milt'ei vuosittain, ja mahdollista on, että puheena olevallakin kirjasella on ollut semmoinen menestys. Jos tämä menestys on vietellyt kustantajaa julkaisemaan näitä „satuja" suomalaiseen pukuun, niin pelkäämme että hän on pahoin pettynyt, sillä varmaa lienee, ett'ei meillä suurella suosiolla vastaanoteta kirjoja, joissa on niin vähä sisällystä ja niin paljo turhaa lorua.

Jules Vernen voi kenties lukea aikamme etevien kirjailijain riviin; ei ainakaan voitane kieltää hänellä olevan erinomaista kykyä, vaikka hän sitä useimmiten käyttää ajattelemattoman tuhlaajan tavalla. Lieneekö hän jo tuhlannut taitonsa loppuun, vai mikä syy lienee: kirjassa „Martin Paz" ei löydy rahtustakaan niistä ominaisuuksista, jotka tekevät muutamat hänen hullunkurisista kirjoituksistaan viehättäviksi: tuota hämmästyttävää kuvausvoimaa ei siinä huomata nimeksikään; yhtä vähän tuota leikkimielistä huumoria. Martin Paz on vaan pöyhkeänlainen, kaikin puolin luonnoton hirmujuttu Etelä-Amerikasta, jota ei millään muotoa olisi maksanut vaivaa kääntää suomeksi.

Lisäksi pari sanaa tässä mainittujen käännösten kielestä. Että herra Ferd. Ahlman hyvästi ja tarkoin on suorittanut tehtävänsä oli odottaminenkin, koska kääntäjä perinpohjaisemmin kuin useimmat muut on perehtynyt Suomen kieleen. Joskus hän kuitenkin noudattaa liikaa tarkkuutta, kun hän esim. mainitsee „ilosta *juopuneita* huulia" tai, varmaankin alkusoinnun viehättämänä, puhuu „*tärvätystä* terveydestä". Aatto S:n sujuva suomennos on paraimpia, joita koskaan olemme lukeneet. H:ra A. O. F:n käännöksiä olemme jo ennen arvostelleet. Mielestämme tämä käännös on huolellisemmin suoritettu, vaikka ennen mainitsemiamme virheitä tässäkin löytyy. „Lähetyssaarnaajan tyttären" kääntäjä yleensä käyttää kieltä oikein. Tuntuu joskus siltä, kuin kirjapainon-poika olisi kovin kiirehtänyt kääntäjää; sillä muuten varmaankaan kääntäjä ei olisi hyväksynyt semmoisia lauseita, kuin „*puhkesi* C *kesken*" (-keskeytti), „*veti* hänelle tämän säädyn vihan", „vankkurit, jotka M. *Beiderman'issa* sisältivät paljoa mahtavamman kiinnekkeen." *K*:n pehmennys *l*:n ja *r*:n perästä ei ole säännöllinen. Johtomuoto *seuraanto* väärä, kuuluu: seuraus; samoin *polkaus*. Yleisesti tosin käytetään *läpitse*, vaan varmaankin oikea on *lävitse*. Verbin persoona väärin käytetty lauseessa: „muistin, kuinka *te* ja *muut* laski*vat*" (-laski*tte*); sillä 1 persoona voittaa 2:n ja 3:n, 2 persoona voittaa 3:n.

---

3. Kielenarvostelua.

Kaunokirjallisuutta ulosannettua G. W. Edlund'in kustannuksella. II. Auringonsäteen kertomuksia. N:o 1. Tulo uuteen kotiin. Suomennos. Oulussa 1880. IX. *Beecher-Stowe*, Lukinverkkoja. Suom. —y—n. Oulussa v. 1880.

Novelleja ja Kertomuksia, III. Jyväskylässä, Weilin ja Göös, 1881.

Kaksi ensin mainittua kirjasta kuuluvat siihen sarjaan kaunokirjallisuutta, joka ilmestyy G. W. Edlund'in kustannuksella. Moittia meidän täytyy näidenkin käännösten kieltä samoin kuin niiden, joita me kielen puolesta olemme arvostelleet. Tähän lukuun emme ota hra Enlund'in kääntämää Leonardaa. Tuntuu siltä kuin äsken mainittujen kirjain kääntäjät olisivat vasta-alkajoita, jotka orjallisesti kääntäen ovat tehneet suomennoksensa kan-

keiksi ja virheellisiksi. „Novellein ja kertomusten“ ensimmäistä kappaletta lukee mielellään, koska kieli sujuu hyvin, jos kohta siellä täällä tapaamme pienempiä virheitä, kolmas, k. e. n:n suomentama, on välttävä. Kaunon suomennos sitä vastoin on ruotsinvoittoinen, virheellinen.

Muoto-opillisia virheitä ainakin voisi kieliopin johdolla välttää, niin ett'ei kirjoittaisi esim. *tullenee*, *kodinsa*, *syöksei* (Tulo u. k.) *kolkkoin*, *professoreiden*, *kantaisiin* (Lukv.). Paitsi että vieraiden sanojen kirjoitustavassa tavallinen säännöttömyys vallitsee, on „Lukv:n“ suomentaja tarpeettomasti käyttänyt lainasanoja, esim. *statistillinen* (= tilastollinen), *poesia* (= runous, runollisuus). — Sen ohessa viimeksi mainitun kirjan korrehtuurista ei ole paljoa huolta pidetty. — *Genitiivi* merkitsemässä *taloa*, *perhettä* on käytännössä ainoastaan pronomineista *meidän*, *teidän*, *heidän;* eikä siis saa sanoa *Maynardin* (Tulo u. k.) (vrt. ruots. Maynards) vaan se kuuluu „M:n talo, perhe“, „Maynardilaiset.“ — Objekti-virheitä löytyy näissäkin käännöksissä. Tunnetta merkitsevät persoonattomat verbit vaativat aina objektinsa partitiiviin; ei siis saata sanoa: „*hänen* haluttaa.“' (Tulo u. k.) — *Inessiivi* on pantu ilmaisemaan määrättyä aikaa essiivin sijasta: „T. on syntynyt *eräässä* (=nä) *hetkessä* (=nä), mikä . . .“ (Lukv.) *Adessiivi* joutuu useinkin vaaraan, kun kaikki nuo ruotsin *med*-lauseet sitä ahdistavat. Milloin „eukko istuu *hatulla*“ sen sijasta, että hänen pitäisi istuman „hattu päässä“, milloin „henkilöt *vakaantuneilla mielipiteillä* yhtyvät“, kun niiden tulisi olla „mielipiteiltään vakaantuneet“, (Lukv.) milloin huomaamme edessämme „neitosen *säteilevillä silmillä*“ kun olisi hauskempi ihailla „sädesilmäistä neitosta“ (Kauno), milloin vihdoin „Laura tuli isosta huoneestaan, *vaatetuskamarilla*“ (Tulo u. k.), kun päin vastoin vaatetuskamarin olisi tullut kuulua huoneesen. — *Essiivi* appositioonina ei määrää muuta kuin lauseen subjektia tai tämän sukuisia lauseen osia (esim. adessiivi olen-verbin kanssa), harvoin objektia; siis aivan väärä on lause: „jaaritteleva taloudenhoidon-pidosta *orjallisuutena.*“

Suffiksi on sekin suomentajain loukkauskivi. Sen väärinkäyttäminen antaa usein mitä hullunkurisimman käsityksen, esim. „Innolla kiitti hän Luojaa, joka oli säästänyt hälle *miehensä* (Luojan?). I:n inf:n pitempää *kse*-muotoa ei tiettäväksi käytetä suffiksitta, n. k. Nov. 1: *päästäksi*. Liiallisesti käytetään näissä käännöksissä persoonallisten pronominien lyhyitä muotoja esim: *ma*, *sulle*, *hälle*. 1:n ja 2:n persoonan nominatiivi noudattaa sitä paitse vokaalisointua, esim.: luulen *ma*, mutta: tiedät *sä*.

Refleksiivisestä verbistä ei löydy kirjallisuudessamme mitään täydellistä esitystä, josta syystä myös kääntäjät helposti tässä kohden erehtyvät, ell'eivät ole oppineet sitä tuntemaan kansan kielestä. Niin tapaamme Lukv:ssa: *huvitteleiksee* (pres yks. 3 p.), Kaunon kääntämässä novellissa: *istuikse* (imperat. yks 2 p.), jotka muodot säännöllisinä kuuluvat *huvittteleksen*, *istute*. Katso muuten näitä seikkoja Kielettären 3:sta vihosta.

Kääntäjäin Suomen kielelle vieras kielikorva tulee erittäin ilmi, kun on käännettävä noita ruotsalaisia prepositioonilauseita. Otamme joukosta vaan muutamia esimerkkejä: „A. tuli kotiin . . yksinkertaisten huonekalujen ja pienen puutarhan *kanssa*.“ (Tulo u. k.) „markkinain vieton *alla*“, „kulkeminen hatun *kanssa*“ (Lukinv.) „se tulee *sen päälle*“, „viivytellä *tulonsa kanssa*“ (Kauno), „söi puhelemisen päälle“ (Novelleja 1.) Erittäinkin on Kauno kääntänyt aivan orjallisesti ruotsalaiset sananparret, niin että suomalainen saa ymmärtää miten tahtoo puheenparret semmoiset kuin esim. „E:llä oli *hanhi nykimättä* D:n kanssa“ (= en gås oplockad), „ruotsalaisten täytyi *ruohoa purra*“ (= bita i gräset). Ell'ei Suomen kielessä, joka on erittäin rikas sananparsista, löydy vastaavata semmoista, niin on parasta antaa tämmöisten ruotsalaisten lauseitten „purra ruohoa“. — Suomen kielelle outoa on myös kieltosanan käyttäminen semmoisissa huudahduslauseissa kuin esim. „kuinka moni *eikö* ole samaa tuntenut“, (Tulo u. k.) jossa tapauksessa kansa vaan sanoisi: „kuinka moni on samaa tuntenut!“

Useissa näissä käännöksissä ilmestyy murteellisia sanoja tai on sanoille annettu

merkitys, jota niillä ei ole. Niin esim. *soimia* (= soimata), *mainii* (= mainitsee), *vaahteroittaa* (= vaahtouttaa) (Lukinv.) *oljemmella*, (oleskella), *pukea yltä* (Tulo u. k.) jossa *riisua päältään*, *yltään* luullaksemme on ainoa oikea; sillä *pukea*-sanaa käytetään vaatteiden *päälle*-, eikä *päältä*-ottamista. Varsinkin on Kauno usein antanut sanoille väärän merkityksen, esim. *vastata* ei merkitse *vastustamista*, *ihanuus* on väärin käytetty merkitsemään *sulotarta*. Samoin hän on erehtynyt nimistä. Tanskalaiset eivät tunne Danne*borgin* lippua", vaan Danne*brogin*; *Kockumskan* tehdas kai on *Kockum'in* t; *juuttaat* eivät ole *juutteja* (= tanskalaisia), vaan ovat pahoja henkiä tai juutalaisia. — Ominaisnimien suomentaminen ei liene suotava, n. k. esim. on tehty „Novellein" kertomuksessa „Kaarle IX ja Vermlandilainen", jossa me saamme tietää että Sigismund tuli *Kankijoen* tappelussa voitetuksi. Tämmöisen menettelyn kautta syntyisi ääretön sekasorto kirjoittamistapaan.

Konjunktioona että käytetään väärin näissä käännöksissä usein infinitiivin keralla. *Jos* on jätetty usein pois konditionaali-lauseen alusta esim. „*Olisi* Kristian elänyt, niin olisi parempi olo." Kalevalassa löytyy myös samanlaatuisia esimerkkejä, ja kansakin tätä tapaa joskus noudattaa, lisäten kuitenkin enimmiten suffiksin-pa, alkuverbiin, siis: „*Olisipa* Kristian" j. n. e. Tällöin aina tahdotaan antaa erinomaista painoa ehtolauseelle. Ja varovasti käytettynä se voisi erittäinkin vilkkaassa kertomuksessa suoda sille vaihtelevaisuutta.

Kuvateos.

Kynäpiirroksia 1:stä Suomen Taideteollisuusnäyttelöstä Helsingissä 1881, *Suom. polyt. opist. oppilaiden* tekemiä. Vihko I, II. Helsingissä, G. W. Edlund. (Nimilehti ja selitykset suomeksi ja ruotsiksi.)

Harva niistä, jotka ovat käyneet taideteollisuus-näyttelyssämme lienee ollut haluamatta voivansa viedä kotiin edes muutamien esineiden kuvia, niiden kautta säilyttääksensä ja uudistaaksensa sitä mielihyvää, jota hän oli tuntenut katsellessaan menneitten aikojen kehittämiä jaloja muotoja. Tämän mielihalun täyttämistä Herrojen Polyteknillisen opiston oppilaiden toimeliaisuus on melkoisessa määrässä tehnyt mahdolliseksi. Julkaisemalla niitä kuvia, joita he arvattavasti omaa edistystänsä varten ovat piirtäneet taideteollisuus-näyttelyssä esitellyistä esineistä, he ovat todellakin ansainneet yleisön hartaimpaa kiitollisuutta. — Näitä kuvia on voitu tarjota erinomaisen huokeasta hinnasta, sen vuoksi että ne ovat piirretyt autapafisella musteella. Tämä valmistustapa vaatii tarkkaa silmää ja reipasta kättä, ja on erittäin paikallaan siinä, jossa tulee esittää tarkoin rajoittuvia ja selvästi jakautuvia muotoja niiden pääpiirteissä. Siitä syystä nyt ilmaantuneessa kuvateoksessa ne kuvat ovat parhaimmin onnistuneet, jotka kuvaavat esineitä, joissa varma styyli ilmaantuu koko niiden muodossa, niiden suhteissa ja profiileissä. Vähemmin onnistuneet ovat niiden esineiden kuvat, joiden pääpiirteet ovat epäselviä, ja joiden taiteellinen arvo etupäässä on haettava uhkeasti kehkeytyneistä hienoista koristuksista. Vaan siitäkään ei ole ollut suurempaa haittaa, sillä tärkeintähän onkin, että saadaan hyviä kuvia esineistä, jotka edustavat niitä aikakausia, joilla oli elävä, tarkka ja voimakas muoto-aisti.

Tähän asti ilmaantuneet kaksi vihkoa sisältävät pienempiä, enemmiten metalleista taottuja ja valeltuja esineitä huoneista A, B, C, ja niiden joukossa niitä harvoja, vaan sitä tärkeämpiä esineitä, jotka näyttelyssä edustavat romaanilaista ja gootilaista styyliä. Niin esimerkiksi tapaamme jo kokoelman ensimmäisessä lehdessä tuon muhkean vaskesta taotun metsäsian pään muotoisen portti-kolkuttimen, joka on Turun tuomiokirkon vanhimpia ja arvokkaimpia muinaisjäännöksiä; muista esineistä mainittakoon tuo raudasta taottu niin erinomaista kuvausaistia osoittava

portinkolkutin Naantalista (III 6); kauniit rautaiset lukonesikiskot (II 4, 5), puhdasstyylinen monstranssi 13:nen vuosisadan tienoilta (VII 16;) katkelmanakin viehättävän kaunis gootilaiseen styyliin veistetty puinen pyhänjäännös-säiliö Naantalista, y. m.

Toivottavaa on että tämä kuva-teoksen yritys on saavuttanut yleisön tehokasta suosiota, niin että kustantajan kannattaisi sitä jatkaa. Erittäinkin renässansi-ajan huonekalut ja muut esineet kauniine veistoksineen tarjoavat epäilemättä innokkaiden piirtäjäin kynille mitä viehättävimpiä kaavoja.

Vastaus Helsingfors Dagblad'ille.

Dagblad on viime aikoina tuon tuostakin laskenut Valvojasta sanoja, jotka osoittavat, että se on meitä kohtaan sappea täynnä. Syynä on silminnähtävästi meidän kirjoituksemme viime numerossa „kouluasiasta", jossa me suoraan lausuimme, että „Dagblad olettamalla latinan sijoittamisen korkeampaan luokkaan valtiosäätyjen umpimähkään hyväksymäksi oli antanut yhden korvapuustin totuudella, toisen perustuslaille".

Niistä tosiasioista, joihin tämän päätöksen perustimme, Dagblad ei puhu sanaakaan. Löytyyhän paljo mukavampikin keino päästä tukalasta asemasta: vastustajan panetteleminen.

Numerossaan 109 kertoo mainittu lehti Valvojan sanovan, „ett'ei käy salliminen, että ruotsalainen sivistynyt sääty on olemassa maassamme". Numerossaan 119 tietää se, että rehellisyys ylipäänsä puuttuu suomenmielisiltä sanomalehdiltä. „Uusi Suometar, Morgonbladet ja vieläpä Valvojakin näyttävät kilpailevan, kuka voi olla vähimmin totuutta rakastava". Ja numerossaan 124 puhuu se, kuinka Valvoja „nyt jo on riisunut päältään sen puolueettomuuden naamion, jota se ensi aluksi käytti, ja nykyään koettaa saavuttaa kunniapaikan siinä uudessa liitossa, johon se on huomannut itsellensä edulliseksi yhtyä".

Mitä ensiksikin tuohon väitteesen tulee, että Valvojan mielestä ruotsalaista sivistynyttä säätyä ei saa löytyä maassamme, niin on se, kuten lukijamme hyvin tietävät, kokonaan totuutta vailla. Nuo seuraavat ilman pienintäkään todistusta esiinviskatut syytökset valehtelemisen halusta ja siitä että Valvoja kantansa suhteen on pettänyt lukijoitaan, kunnes se vihdoin etujen tähden on liittynyt Morgonbladiin ja Suomettareen, ovat molemmat sitä laatua, että oman arvon tunto kieltää niihin vastaamasta. Loka on aina lokaa, ja niin on kunnianloukkauskin. Joka siihen aseesen turvautuu, tahraa auttamatta itsensä.

Teemme vielä muistutuksen. Dagblad pitää siitä suurta melua, että saimme lähettää sen tilaajille Valvojan ensimmäisessä numerossa olevan arvostelun „liberaalisen puolueen ohjelmasta". Dagblad unohtaa, että se sitä ennen alentavalla tavalla oli puhunut kaikista kirjoituksista liberaalista puoluetta vastaan ja että meidän siis oli täysi syy vaatia, että Dagbladin lukijat saisivat tiedon tämän arvostelumme sisällyksestä. Ja koska painatimme ruotsinnoksen siitä omalla kustannuksellamme eri liitteeksi, joten se ei vienyt riviäkään Dagbladin palstoista, niin Dagbladilla ei suinkaan ole erityistä aihetta kerskata ritarillisuudesta Valvojaa kohtaan.

Olemme jo sanoneet, että Dagblad ei mainitsekaan niitä perusteita, joiden nojassa me viime numerossa moitimme sen käytöstä kouluasiassa. Mutta punastumatta uudistaa se entisen parättömän väitöksensä, että viime valtiopäivät jättivät latinan aseman kouluissa hallituksen päätettäväksi. Meidän täytyy siis suoda sille se kunnia, että se nyt uudelleen puolustaa perustuslaillisuutta ja pitää totuuden puolta yhtä kunnon tavalla kuin taanoin väittäessään, että valtiosäädyt eivät karttapaperimaksusta tehneet mitään ehtoa suomenkielisten oppikoulujen eduksi, vaikka selvä ehto on luettavana säätyjen päätöksessä.

Kirje Helsingistä.

12 p. toukok.

Muistopatsas Aleksanteri II:lle. — J. V. Snellman'in 75:nä syntymäpäivänä.

Viime ajan kysymysten joukossa Aleksanteri II:n muistoksi ehdotettu patsas tietysti ansaitsee kunniasijan. Eikä ole yhdentekevä, milloin tämä muistopatsas valmistuu. Voipi tapahtua, että monessakin paikoin Venäjää ennen pitkää ruvetaan puuhaamaan muistomerkkejä vapauttaja-keisarille, ja kun varakkaat siellä voivat panna kukin ruplia tuhansittain, niin ei ole vaikea niin suuressa maassa saada tuokiossa mitä kuvapatsaasen tarvitaan. Toista meillä. Täällä Pohjan raukoilla rajoilla markat ovat kalliimmat kuin Wenäjän viljavilla vehnämailla ruplat; täällä sen ohessa alhaisimmatkin tahtovat ottaa osaa semmoiseen isänmaalliseen yritykseen, jolla tahdotaan kunnioittaa Aleksanteri II:a, perustuslaillisen valtiokehityksemme herättäjää, Suomen kielen arvohonsa asettajaa. Erittäin sopiva on siis nykyään nostettu ja näinä päivinä hyväksytty ehdotus, että surupäivänä tämän kuun lopulla kaikissa paikoin koottaisiin kolehti muistopatsaan hyväksi. Kun kansan tiheät rivit rupeavat yritykseen osallisiksi, kukin roponsa antamalla, silloin saadaan taas uusi todistus siitä että *sakea on kansan kattila.*

Aavistamatta jalon lempeämielisen suuriruhtinaamme lähestyvää marttyyrikuolemaa me kaksi kuukautta sitten ehdottelimme Agricola-patsaan mitä pikaisinta pystyttämistä. Tämä tuuma meistä yhä vielä on tärkeä, vaan viimeksi nostetun ehdotuksen rinnalle se ei tule syistä, joihin jo on viitattu. Siinä kylläksi että asiata tällä haavaa on ruvettu miettimään. Yleisesti näkyy myönnettävän, että Itä-Suomen pääkaupunki on sopivin paikka tälle patsaalle; mitä on sanottu vastaan (Åbo Underrättelser'issä muuan lähettäjä) on aivan joutavaa. Onhan sekin jo selvä, että niin suuressa maassa kuin Suomi, ei voi koota kaikkia muistomerkkejämme yhteen ja samaan paikkaan. Mutta ennen kaikkea sopii toivoa, että niin kummallista ehdotusta ei nosteta uudestaan kuin koottujen Agricola-rahastojen hajoittamista. Heikolla enemmistöllä tällainen esitys jo voitti Turun hiippakunnan viimevuotisessa pappienkokouksessa, mutta raukesi muissa hippakunnankokouksissa. Arvattavasti pappissäätymme kokonaisuudessaan tässä aloittamassansa puuhassa tulee entisiin päätöksiin jäämään. Ja erään nykyään annetun tärkeän ilmoituksen mukaan kuuluu päätösten joukkoon sekin, että kootut varat jätetään kirjallisuuden seuralle *kansallispäätöksen* aikaan saamiseksi.

Se päivä, jona nämä rivit kirjoitetaan, on juhlapäivä Suomenmaassa: *Snellman* täyttää tänään 75:nen ikävuotensa. Juhlat, jotka kaikkialla vietetään, ovat ainoastaan heikkona osoitteena niistä tunteista, joilla Suomen kansa tätä johtajaansa ajattelee.

Kerrotaan, että Snellman kerran nuorempana kirjeessä Cygnaeus'elle lausui epäilevänsä Suomen kansan tulevaisuutta, syystä että sivistyneet eivät ymmärtäneet velvollisuuksiaan kansan enemmistöä kohtaan. Nyt ei Snellman, nyt ei Suomen kansa enää epäile. „Saimaan" ja „Litteraturbladin" mahtava herätyshuuto ei ole kaikunut vaikuttamatta.

Snellman on ollut ankara taistelun mies. Kun tunnettu suomentaja Martti Kiljander Runeberg'in luona kerran kuvasi erotusta Snellman'in ja Runeberg'in välillä, huomautti viimeksi mainittu, joka astuen sivuhuoneesta oli sattunut kuulemaan hänen sanansa: „se sinun kuitenkin täytyy myöntää, että me molemmat olemme kreikkalaisia, hän spartalainen, minä ateenalainen". Ja tosiaankin, jos velvollisuuden järkähtämätön täyttäminen oli spartalaisten pääavu, silloin on Snellman Spartan mies. Niinkuin Leonidaan ja hänen toveriensa haudalle piirrettiin: „tässä lepäävät he uskollisna isänmaansa laille", niin on Suomen historia piirtävä Snellman'ista muistosanat: hän on se mies, joka syvemmälle kuin kukaan juurrutti kansaansa velvollisuuden tunnon.

Tehköön Jumala hänen elämänsä ehtoon, kansan rakkauden lämmittämänä, tyyneksi ja onnelliseksi!

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 11-12. Helsingissä, Kesäkuulla 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Anton Schiefner suomalais-ugrilaisella tutkimusalalla.

(Muistopuhe, pidetty Suomen Tiedeseuran vuosipäivänä, 29 p. Huhtik. v. 1881).

Semmoisten kielten tutkimista, jotka tieteen maailmassa ovat olleet vähän tunnetut taikkapa tuntemattomatkin, voipi toimittaa ja on toimitettu kahdella eri tavalla. Joko matkustaa tutkija ja asettuu sen kansan piiriin, jonka kieltä hänellä on aikomus tutkia, ja kokee, kauemmin aikaa kansan elävätä puhetta kuunnellen, saada kielen ääni- ja taivutuslait ilmi. Taikka istuu hän rauhassa kamarissansa ja koettaa tämän samaisen tehtävän tehdä siten, että tutkimuksensa aineina käyttää muiden tekemiä sanastollisia ja kieliopillisia kokoelmia, tahi että hän itse lähetyssaarnaajain tekemistä raamatunkappalten käännöksistä tai muista n. k. kieliteksteistä, joita sattuma on tuottanut ilmoille, kokoo sanaston ja etsii kielensäännöt. Edellisenlainen tutkimustapa on tavallisin, samoin kuin se useimmin antaa luotettavimmat ja runsaimmat tulokset. Voitot, sellaiset kuin *Sjögrén'in*, *Castrén'in* ja *Vámbéry'n* — ottaaksemme esimerkkejä vaan uraali-altailaiselta kielentutkimus-alalta — ovat tällä tavoin tutkimalla voitetut. Mutta jälkimmäisenlainenkin tutkimustapa on monin paikoin tuottanut kielitieteelle hyödyllisiä hedelmiä, sen todistavat semmoiset vaivannäöt kuin esim. *Wiedemann'in*, *Hunfalvyn* ja *Budenz'in*.

Kotona-tutkija eli „kamarioppinut", niinkuin Saksalaiset sanovat, oli sekin tieteenharjoittaja, josta minulla tällä hetkellä on kunnia puhua. Tämä seikka on tässä jo heti mainittava sen vuoksi, että hänen elämänsä kertojalla ei ole kertomuksensa höysteeksi ja väritykseksi kerrottavina noita seikkailuja, vaivoja ja vaaroja, jotka pohjan kylmillä tuntureilla samoin kuin etelänkin kuumilla aroilla matkustaneen tiedemiehen elämäkerran tekevät niin viehättäväksi. Kysymyksen-alaisen tutkijan ulkonaiset elämänvaiheet olivat niin yksinkertaista ja tavallista laatua, että niistä olisi varsin lyhyelti puhumista, ell'ei uuttera, harras, tieteelle kokonansa pyhitetty elämä olisi liikkunut niiden kehässä. Ai-

noastaan tästä syystä on tämä elämäkerta meistä viehättävä, ja enemmänkin, se on opettavainen ja kunnioitettava.

Franz Anton Schiefner oli syntynyt Tallinnassa 6 p. Heinäk. v. 1817. Hänen isänsä, joka oli Pyömistä kotoisin, oli nuorena tullut ja asettunut tähän kaupunkiin, piti siinä sitten klasitavarain kauppaa, ja sai uutteruudellaan ja rehellisyydellään riittävän toimeentulonsa. Äiti oli Tallinnan lapsia. *Schiefner'illä* oli neljä sisarta ja kaksoisveli, joka rupesi isän toimeen; Anton oli jo aivan nuorena päättänyt ruveta tiedemieheksi. Hän sai Ritter- und Domschule-nimisessä oppilaitoksessa hyvän alkeisopetuksen ja läksi v. 1836 täysinoppineen oppilaan todistuksella Pietarin yliopistoon, oikeustiedettä oppimaan. Siihen että hän valitsi tämän tiedonhaaran opittavaksensa oli se seikka vaikuttanut, että hänellä oli eno, valtioneuvos *Schneider*, joka mainitussa yliopistossa oli ruomalaisen oikeuden professorina ja oli häntä kehoittanut tälle retkelle, toivoen sisarenpojastansa vastaista jälkeistä itsellensä. Kolmessa vuodessa suorittikin *Schiefner* lakitieteelliset tutkintonsa ja erosi v. 1840 yliopistosta oikeustiedetten kandidaattina. Mutta käyttämään ei hän tullut koskaan tätä lainoppiansa, sillä halu kielentutkintoon, jonka taitavat klassillisten kielten opettajat jo alkeisopistossa olivat hänessä herättäneet, pääsi hänen mielessänsä enemmän ja enemmän voitolle ja saattoi hänet Berlinin yliopistoon, jossa hän kulutti kaksi vuotta sanskritin ahkeraan oppimiseen. Kotomaahansa palattuaan sai hän v. 1843 Pietarin ensimmäisessä gymnaasissa latinan kielen yliopettajan viran, jonka hän sittemmin v. 1849 vaihtoi yliopettajan virkaan kreikan kielessä. Tämän viran taas menetti hän kuitenkin pian, kuin v. 1852 kreikan kielen opettaminen tässä opistossa lakkautettiin. Tällä välin oli hän jo astunut Tiedeakademiankin palvelukseen, vaikka ei vielä akademikkona. V. 1848 oli nim. Akademian kirjaston toisessa osastossa konservatorin eli apulais-kirjastonhoitajan virka tullut avonaiseksi ja *Schiefner* siihen nimitetyksi. Tämä oli häneltä ensi askel siihen piiriin, jossa hän sitten koko elämänsä oli tekevä työtä. Toisen askelen otti hän täällä, kuin Akademia v. 1852, samaan aikaan, jolloin hän irtautui alkeisopettaja-virastansa, yksimielisesti valitsi hänet adjunktiksi Tibetin kieltä ja kirjallisuutta varten. Tässä opinhaarassa ei Akademiassa tähän asti ollut mitään virkaa ollut. *Schiefner*, jota *Burnouf'in* buddhalais-uskonnolliset tutkimukset sanskritin kielialalta olivat viehättäneet sen kirjallisuuden piiriin, jossa tätä uskonoppia enimmin viljellään, oli siis se, joka tibetiläisyyden perehdytti Akademiaan. Samanlaiset puoleksi uskonnolliset puoleksi kielitieteelliset tutkimukset saattoivat hänet myöhemmin Tibetin kirjallisuudesta käsin astumaan Mongoleinkin kielen ja kirjallisuuden tuttavuuteen, tiedonhaaran, joka häneltä sitten taas pitkiksi ajoiksi jäi syrjään, mutta jonka viljelemisessä kuolema lopulla tapasi hänet. Kaksi vuotta oltuansa adjunktina pääsi hän v. 1854 ylimääräiseksi akademikoksi, jommoisena hän jäikin olemaan koko elinkautensa, kuin ei sellaista varsinaisen akademikon paikkaa avautunut, johon hän olisi ollut soveljas. Ylimääräisen palkka parannettiin hänelle kuitenkin myöhemmin varsinais-akademikon palkan vertaiseksi. Paitse tätä virkaansa hoiti *Schiefner* Akademiassa muutamia muitakin; niin oli hän vuodesta 1856 vuoteen 1878 etnografisen musein päällikkönä, ja vuodesta 1863 kirjaston toisen osaston päähoitajana. Ulkona Akademiasta palveli hän vv. 1860

—1873 klassillisten kielten professorina Pietarin katoolisessa hengellisessä akademiassa *).

Tämmöiset olivat *Anton Schiefner'in* ulkonaiset elämänvaiheet. Hänen kirjallistieteelliseen toimintoonsa kääntyen hämmästymme heti sekä tutkintoalojen laveutta ja erilaisuutta että kirjateoksina ilmautuneiden tutkimusten paljoutta, olletikin jos muistamme, että *Schiefner* oli likemmäksi kolmen kymmenen vanha silloin kuin hän julkasi ensimmäisen tieteellisen tutkimuksensa, ja että hänen, toimeentulonsa vuoksi, piti teeskennellä semmoisiakin töitä, jotka ottivat aikaa, vaan joista hänen kirjallisten teostensa luettelo ei enännyt. Tällainen tuotteliaisuus hämmästyttää olletikin meillä, jossa tieteenkin alalla vielä noudatetaan vanhaa perisuomalaista sananpartta: „hullu paljon työtä tekee, elää viisas vähemmälläi".

Schiefner'in tieteellinen toiminto liikkui kolmella eri alalla, joilla ei keskenänsä ole minkäänlaista yhteyttä.

Ensimmäinen näitä oli sanskritiläis-tibetiläis-mongolilainen, se tieteellinen ala, jota hän virallisesti edusti. Hänen teostensa luettelo sisältää viidettä kymmentä isompaa ja pienempää tutkimusta tälle alalle kuuluvista aineista. Minulla ei ole tarkoitusta, samoin kuin ei kykyäkään, tässä tilassa arvostella näiden tuotetten tieteellisyyttä. Itse näiden ainetten outous ja niiden tuntijain harvinaisuus europalaisessa tiedemiehistössä antanevat kylliksi takeita siitä, että *Schiefner'in* vaivannäkö ei tälläkään alalla ollut tieteelle hyödytöin.

Toinen ala, jolla hän kauan ja hartaasti tutki, oli kaukasilaisten kielten hänen tutkimuksiinsa asti milt'ei tuntematoin maailma. Kaukasian suuri vuorimaa säilyttää jyrkkäseinuksisissa rotkoissaan ja syvissä laaksoissaan kymmenkunnan ja enemmänkin pieniä kansoja, joiden kielet ovat sekä keskenänsä ihan vennon vieraita että ulkopuolella Kaukasoakin peräti heimottomia ja samalla niin hyvin hämmästyttävät kuin ihastuttavatkin tutkijata niiden keinojen omituisuudella, joita ne käsitteiden suhteita lausuakseen käyttävät. Ensi kerran ryhtyi *Schiefner* näihin kieliin v. 1853, jolloin hänen käsiinsä joutui muutamia muistiinpanoja *Thuschin* kielestä; samaan aikaan tapasi hän Pietarissa eräästä hengellisestä koulusta thuschilaisen nuorukaisen, ja tätä käyttäen tutkimuksensa lähteenä sai hän tästä vaikeasta ja ereskummallisesta kielestä kookkaan teoksen aikaan, joka ilmautui v. 1856 ja sisältää kieliopin, tekstejä ja sanaluettelon. Samaan tahi melkein samaan tapaan tutki hän sitten vielä kolme muuta kaukasilaista kieltä itsenäisesti. Mutta aikaa myöten ilmestyi hänelle tällä alalla varsin odottamatoin ja erinomaisen hyödyllinen työkumppali tahi, oikeammin sanoen, työn alistaja eräässä soturissa. Tämä oli kenraali-majuri paroni *Pietari von Uslar*, jolle Kaukasian sotihallitus oli antanut toimeksi maan eri kansoista tehdä tarkat tilastolliset ja etnografilliset kertomukset. Tämä tieteellisesti sivistynyt mies teki vähitellen tehtäväänsä niin juurta jaksain, että muun muassa tutki tutkittavain kansojen kieletkin, joista hän venäjäksi antoi kivipainoin tehtyjä esityksiä. Näistä ei painettu kuin vaan muutamia kappaleita kustakin teoksesta virallisia tarpeita varten, jonka tähden *Schiefner* ryhtyi niiden saattamiseen tieteellenkin hyödyksi. Paikoin kääntä-

*) Tässä annetut tiedot perustuvat enimmäkseen herra akademikko *F. Wiedemann'in* muistopuheesen *Schiefner'istä* (Akademian Bulletin'issä T. XXVI s. 30 ss.) sekä myöskin erääsen kirjeesen minulle vainajan pojalta herra majisteri *Meinhart von Schiefner'iltä.*

mällä paikoin uudesta-tekemällä antoi hän paroni v. *Uslar'in* kielentutkimukset ulos saksan kielellä, ja niiden neljän kielen lisäksi, jotka *Schiefner* oli itse-päällänsä tutkinut, tuli täten vielä toiset neljä, joista tieteen maailma myöskin hänen toimensa kautta ensi kerran sai luotettavia kielitieteellisiä tietoja. Kaikki nämät *Schiefner'in* kaukasilaiset tutkimukset ovat painetut Tiedeakademian Mémoires-kirjoissa, ja niiden yhteenlaskettu laveus tekee lähemmäksi 1,400 sivua nelitaitteista kokoa ja tiheätä pränttiä.

Tosin voitaisiin Suomen Tiedeseurassa tätä tiedemiestä muistella kunnioituksella jo senkin tähden, minkä hän näin muodoin on tehnyt jälkeä buddhalaisten tutkimusten ja kaukasilaisten kielten aloilla. Mutta meillä on likempiäkin, tärkeämpiä syitä, joista hänen muistonsa on meille arvoisa ja kallis. Se kolmas suuri ala, jolla *Schiefner'in* tutkiva henki liikkui, oli näet meidän oma alamme, meidän kielikuntamme ja meidän kansallinen kirjallisuutemme. Hänen toimensa tällä alalla onkin se, joka minut on saattanut tällä hetkellä tästä paikasta näillä äänin puhumaan. Onkin siis jo aika ruveta tarkemmin tunnustelemaan *Schiefner'in* aikaansaamia suomalaisuuden työkentällä.

Ensi kerran hän astui tälle kentälle v. 1848, jolloin hän Tiedeakademian Bulletin'issä julkasi pienen tutkimuksen nimellä: *Ueber das Thier Tarvas im finnischen Epos.* Tämä eläin mainitaan Kalevalan tunnetuissa säkeissä (Kalevala, vanha laitos XXX, 29—31, uusi laitos III, 168—170)

Pohjola porolla kynti,
Etelä emähevolla,
Takalappi *tarvahalla.*

Renvall'in sanakirjan nojassa oli *Castrén* tämän sanan kääntänyt sanalla elefant, vaan kumpikin oli epäillyt käännöksensä oikeutta, koskahan kumpikin sen jälkeen oli pannut kysymysmerkin. Tämän kysymysmerkinkö johdosta vai mistä muusta syystä lienee tunnettu berliniläinen tiedemies professori *W. Schott* sittemmin ottanut *tarvas*-sanan tutkiakseen, ja julkasi siitä v. 1847 tutkimuksen, jossa hän erään mongolilaisen sanan nojalla tulee siihen päätökseen, että *tarvas* merkitsee Maulwurf. Eroitus ei ollut aivan pienen pieni: *Renvall* ja *Castrén* sanoivat tarvasta elefantiksi, *Schott* myyräksi! Tällöin ilmautui *Schiefner* kentälle. Tutkittuansa mainitussa kirjoituksessaan asiata puolelta sekä toiselta, ei hän kuitenkaan uskalla tehdä mitään lopullista päätöstä, mutta on sitä mieltä, että sana *tarvas* joko on yksi poroeläimen monia nimiä taikka sitten merkitsee härkää. Molemmat olettamukset perustaa hän aineille, joita sanoo saaneensa *Lönnrot'ilta.* Sen luulon että *tarvas* ehkä olisi joku poronnimitys perustaa hän *Lönnrot'in* lähettämään loihturunon-toisintokappaleesen, joka kuuluu näin:

Tuonne mä sinun manoan,
Tuonne käsken ja kehoitan,
Pimeähän Pohjolahan,
Lapin laajahan salohon,
Siell' on hirvet hirtettynä,
Siell' on *tarvahat* tapettu *).

Sitä olettamusta taas, että kysymyksenalainen sana ehkä merkitsee härkää, voipi hänen mielestään puolustaa virolaisilla sanoilla „*tarv, tarvo* ein Ochsenname, *tarvoliha* Ochsenfleisch", jotka *Lönnrot* Tartossa ollessansa (v. 1845) oli Virolaisen Seuran sanakokouksista itsellensä muistiin pannut. (Näistä kokouksista on tämä tieto aivan oikein joutunut *Wiedemann'in* jäljemmin ulosantamaan virolais-saksalaiseen Sanakirjaan). Myöhemmin kallistui *Schiefner* jälkimmäisen luulemuksen puo-

*) Nykyjään ulostulleista *Loitsurunoista* olen turhaan etsinyt tätä kysymyksessä-olevan sanan tähden tärkeätä palaista.

lelle, niinkuin näkyy seuraavan vuoden (1849) Bulletin'istä, jossa hän vielä julkasi lyhyen kirjoituksen tästä asiasta. Turhaan oli siis näin monta oppinutta miestä koettanut saada selville, mikä eläin *tarvas* oikeastaan oli, ja kysymys oli vielä toista kymmentä vuotta ratkaisematta, kunnes minä Ljungo Tuomaanpojan Maalain suomennoksesta („Rakennoxen Menosta" XXIII kapp). tapasin tämän sanan merkityksessä hirvi (katso *Suomi*, toinen jakso 1:n osa s. 7), joka merkitys tuosta mainitsemastani loihturunon kappaleestakin jo epäilemättömänä tulee ilmi, kuin sanat *hirvet* ja *tarvahat* siinä ovat kertosanoina, jonkalaisilla, niinkuin tunnettu on, useimmin on yksi tahi yhtäläinen merkitys.

Samana v. 1849 tuli *Schiefner* tutuksi *Castrén'in* kanssa, jonka kirjalliseen olemukseen hän sittemmin oli tuntuvasti vaikuttava, ja otti tällöin ensi kerran osaa hänen töihinsä. Tämän vuoden alussa palattuaan toiselta matkaltansa Siperiaan piti *Castrén'in* näet syistä, joita tässä ei tarvinne kertoa, heti toimittaa jotain painosta ulos, ja hän valitsi siksi sen tutkimuksen saaliit, jonka hän tällä matkalla olikin ensiksi suorittanut, nim. ugrilaisostjakin kielen. *Schiefner* käänsi siitä tehdyn kieliopin ja sanaston *Castrén'in* käsikirjoituksesta saksaksi, joka teos syksyllä mainittuna vuonna tuli painosta ulos 1:nä osana teossarjaa, jossa *Castrén* aikoi julaista tutkimuksensa.

Vastamainittu vuosi on Suomen kirjallisuus-historiassa ikimuistettava siitä, että Kalevalan 2:n laitos silloin tuli ilmoille. Sen ensimmäinen v. 1835 ilmautunut laitos, vaikka kyllä lomikas ja monin kohdin vaillinainen, oli ulkomaalla tehnyt edullisen vaikutuksen ja Suomalaisten melkein tuntemattomalle kansallisuudelle Europan tieteellisestä yleisöstä siellä täällä voittanut jonkun ystävän. Siitä, että Kalevala on tullut tunnetuksi ulkona Suomea, oli enimmästi kiittäminen *Castrén'in* ruotsinnosta. Tosin ei ruotsin kieli ollut silloin enemmän kuin nytkään tunnettu ulompana Skandinavian rajoja. Vaan kuin se on likeisessä heimolaisuudessa muutamien Europan pääkielten kanssa ja sillä ylimalkaan on arjalainen, Europalaiselle helpommin tajuttava luonne, voi ulkomaalainen tutkija tahi kansanrunouden rakastaja ruotsinkielisen käännöksen avulla pikemmin tulla tuntemaan epoksemme sisällyksen kuin alkukirjasta. Kaikeksi onneksi ei se europalainen tutkija ja kansantarun viljelijä, joka, *Castrén'in* ruotsinnoksen kautta tutustuttuansa Kalevalaan, tästä ensiksi kirjoitti, ollut kukaan vähempi kuin *Jaakko Grimm.* Hän oli tätä ennen tieteellisen Europan tuttavuuteen saattanut Servialaisten sorroksista pyrkivän kielen ja kansanrunouden. Nyt korotti hän mahtavan äänensä suomalaisen kansanepoksen eduksi kirjoituksessa *Ueber das finnische Epos*, jonka hän painatti *Hœfer'in* ulosantamassa *Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache*, 1:ssä nidoksessa v. 1845. (Siitä käänsi sen *H. Kellgren* täällä meillä jo samana vuonna ruotsiksi *Fosterländskt Album*-nimisen kirjan 2:een osaan.) Suurella mieltymyksellä kertoo hän tässä laveassa esitelmässänsä Kalevalan sisällyksen vähäisosia myöten, asettaa sen muiden kansaneposten rinnalle ja päättää sen vetävän niille vertoja. *Castrén'in* ruotsinnokseen nojautui myöskin *Le Duc'in* ranskalainen suorasanainen käännös Kalevalasta, joka ilmautui samaan aikaan kuin *Grimm'in* kirjoitus. Ja saman ruotsinnoksen mukaan teki *M. Öhman* Kalevalasta supistetun käännöksen Venäjän kieleen.

Näin oli Kalevala ensimmäisessä laitoksessaan toki jossakin määrin tullut tun-

netuksi ulkomailla. Hyvä saksalainen käännös oli kuitenkin Kalevalan kotomaisten ystäväin mielestä oleva se välikappale, jolla tämä epos saataisiin vasta oikein perehtymään Europan kirjallisuuteen. Mutta täänkaltaista käännöstä ei ollut vielä olemassa. Nyt kuin uusi laitos oli ilmaumassa, oli semmoisen tekijä välttämättömästi hankittava. Ja tämä saatiinkin, pääasiallisesti *Castrén'in* toimesta. Jo Kalevalan painamista alotettaessa lupautui *Schiefner* sen kääntäjäksi. Arkki arkilta lähetettiin valmistuva uusi laitos hänelle, ja arkki arkilta käänsi hän sen, niin joutuisasti, että käännös oli valmis melkein yhden ajoin kuin alkuperäinen oli painettu. Mutta käsikirjoituksen tarkastaminen täällä ja kustantajan etsiminen ottivat niin paljon aikaa, että saksannettu Kalevala vasta kahden vuoden kuluttua eli lopulla vuotta 1852 täällä tuli painosta ulos, J. C. Frenckellin ja Pojan kustannuksella, nimellä: *Kalevala, das National-Epos der Finnen, nach der zweiten Ausgabe in's Deutsche übertragen von Anton Schiefner.*

Tässä kohdin ei mikään liene niin luonnollista kuin kysymys: minkälainen on tämä saksalainen Kalevalan käännös, jota Kalevalan ystävät niin hartaasti olivat toivoneet? Tähän kysymykseen vastasin minä jo kohta sen ulostultua pitemmässä arvostelussa: *Granskning af Hr Schiefners öfversättning af Kalevala* (*Suomi*, tidskrift i fosterländska ämnen, 1853 ss. 49—99). Siinä lausumani käsityksen mukaan, josta minulla ei vieläkään, likemmäksi kolmen kymmenen vuoden kuluttua, ole syytä luopua, haittaa tätä käännöstä se sama muodollinen vika, joka kaikkia muitakin Kalevalan runomitoin tehtyjä käännöksiä, *Castrén'in* ruotsinnoksesta alkaen *Collan'in* ruotsinnokseen saakka, nim. että käännös runomuodossa varsin köyhästi vastaa alkuperäisen suurta rikkautta. Niiden tekijöistä ei näet yksikään huomainnut tahi ottanut huomaitaksensa sitä seikkaa, että suomalaisen vanhan runon nelitrokainen säe on aivan toista, toista samanlainen säe nykyis-europalaisissa kielissä. Näissä perustuu runon rakennus järkähtämättömästi korolle, taikka, toisin sanoen, ainoastaan korollisia tavuita pidetään niissä pitkinä ja ainoastaan tämmöiset kelpaavat siis olemaan runojalan nousuina. Sanakorko ja runokorko sattuvat niissä näin muodoin aina yhteen, josta sellainen säe kuin nelijalkainen trokainen pitemmän päälle tulee kärsimättömän yksitoikkoiseksi. Meidän vanhassa runossa ei asianlaita likimaillenkaan ole tämänkaltainen. Hyvässä vanhassa runossa on korkeintaan vaan puolet säkeistä semmoisia, joissa runokorko ja sanakorko ovat päällekkäin. Vähintään toinen puoli niistä on sellaisia, joissa runokorko polkee sanakoron eli korollinen tavuu kulkee lyhyestä ja on runojalan laskussa. Täten syntyy sanojen leikkaus eli cæsuri, jota samassa säkeessä voipi olla ei vaan yksi, mutta kaksi ja kolmekin, ja joka runon rytmille antaa viehättävän vaihettelevaisuuden. Nämät vanhan runon mitalliset seikat tekevät, että sen nelitrokaiset säkeet vilisevät liikkuvaisuutta ja erilaisuutta, silloin kuin nelitrokaiset ruotsalaiset tahi saksalaiset säkeet väsyttävät uneljaalla yhtäläisyydellään. Tätä eivät arvattavasti Kalevalan kääntäjätkään, enemmän ruotsalaiset kuin saksalaisetkaan, ole voineet välttää, jonka tähden sen päästä päähän lukemiseen heidän käänöksistään tarvittaneenkin tavallista suurempi kestäväisyys. Tämä on sitä tarpeellisempi kuin nämät käännökset ovat aivan silipuhtaat kaikesta runopuvullisestakin somistuksesta. Niiden tekijät eivät näet ole yrittä-

neetkään millään korvaamaan suomalaisen runon alkusointua, joka tässä kuitenkin säännöllisesti ilmautuu jok' ainoassa säkeessä. Erilaisuus alkukirjan ja mainittujen käännösten välillä on näin muodoin runomitallisessa ja runopuvullisessa katsannossa jälkimmäisten vahingoksi armottoman suuri. Tämän erilaisuuden olisivat kääntäjät käännöksiänsä tehdessään voineet välttää taikka ainakin vähentää tavalla tahi toisella. Tähän soveljaiksi keinoiksi ehdottelin minä yllämainitussa arvostelussani: että kuhunkin runosäkeesen trokain sijaan yhteen tahi pariin jalkaan pantaisiin daktyli; että joka toinen säe saisi n. k. maskulinisen (pitkätavuisen) lopun; ja että nämät tämmöiset loput parittain olisivat soinnussa. Tällainen menetystapa antaisi runomitalle enemmän vaihettelevaisuutta sekä vilkkautta ja kielelle jonkinlaista sointua, jota paitse runo ei ole runoa.

Sen puutteellisuuden ohessa, joka nyt kosketetuissa seikoissa haittaa *Schiefner'in* käännöstä, rumentaa sitä myöskin koko joukko pahoja käännösvirheitä, jotka minä yllämainitussa arvostelussani toin ilmi. Hän ei tuntenut Suomen kieltä siinä määrin kuin vanhan runon kääntäjän tulee sitä tuntea, ja luotti ehkä liiaksi sekä aistiinsa että käsikirjoituksensa tarkastajoihin täällä, jotka jälkimmäiset kenties eivät toimittaneet tarkastus- ja korjaustyötänsä niin ankarasti kuin asian etu olisi vaatinut. *Schiefner* oikasi kohta virheet pitemmässä kirjoituksessa: *An die Leser der deutschen Kalevala-Uebersetzung* (Bulletin 1854, palsto 129 ss.).

Toiselta puolen on kuitenkin *Schiefner'in* puolustukseksi lausuttava, että noiden runomitallisten ja runopuvullisten korvausten toimeenpanijaksi, joita edellä-sanotussa Kalevalan kääntäjältä vaaditaan, olisi tarvittu oikea runoilija, ja että niiden toimeenpano, joka tuntuvasti olisi vaikeuttanut kääntämistyötä, olisi vuosin moninkin voinut viivyttää tämän työn valmistumista. Ja ehkäpä se seikka, että kääntäjä oli proosan mies ja kielentutkija, jonka muka voi luulla kaikessa uskollisesti noudattaneen alkukirjaa, isomman yleisön mielestä antoi enemmän takeita siitä, ett'ei kääntäjä käännökseensä ollut „pannut omiaan", kuin jos kääntäjä jo ensi kerralla olisi kokenut ja koettanut täyttää korkeammankin taiteellisuuden vaatimuksia. Runollisuuteen katsoen taas on sitä Kalevalan runoissa niin äärettömän runsaasti, ett' ei proosallisinkaan käännös voinut sen ihanuuksia peräti tahi edes likimaillenkaan peittää taikka hävittää.

Loppupäätös *Schiefner'in* Kalevalan käännöksestä on siis oleva se, että vaikka se ei ole taiteellisesti tehty ja monin paikoin heikosti, vieläpä väärinkin, tulkitsee alkukirjan lausumia, niin on se tiettävästi kauan ollut ainoa ja alati luotettavin välikappale, jonka avulla ulkomaalaiset ovat tulleet tuntemaan suuriluonteisen kansanepoksemme. Sitä ovat myöhemmätkin Kalevalaa muille kielille kääntäneet käyttäneet apukeinonansa, ja sen nojassa ovat tutkijat, sellaiset kuin *Steinthal, von Tettau* y. m., tehneet tämän runoteoksen tieteellisen tutkimuksen alaiseksi.

Kalevalan kääntäminen ei ollut ainoa toimi, jossa *Schiefner* tuli koskettamaan suomalaisten kansojen vanhaa runoutta ja muinaistarua. Hänessä eli varsinainen rakkaus kansanrunoon, satuihin ja myyteihin, ja tämän rakkautensa viehättämänä tapaamme hänet useampia kertoja milloin missäkin toiminnossa suomalaisten kansanhengen-tuotteiden alalla. Niin käänsi hän v. 1856 minun keräämäni ja meidän Seuran kirjoissa (*Acta*, tomus V) julkasemani vatjalaiset laulut; niin teki hän

useampia tutkimuksia sekä suomalaisen että virolaisen jumalaistarun alalla; niin tutki hän Suomen kansan satuja, jotka *Eero Salmelainen* harvinaisen taitavasti oli toimittanut, ja vertaili niitä muiden kansojen, olletikin naapurikansain, vastaavaisiin tuotteihin. Saduista näyttää hänellä olleen se vakaumus, että ne kulkevat yhdestä kansasta toiseen ja ovat pidettävät kansojen yhteisenä tavarana. Kansansadun ja kansanrunouden välisestä suhteesta oli hänellä se mielipide, että runo on enemmän omistanut omakseen sadun alaisia aineita kuin mitä päin vastoin on tapahtunut, ja että suomalaiseen runoon on juuri tätä tietä tullut paljo vieraita aineksia, olletikin venäläisiä (Bulletin 1861, palsto 499). Vieraana pitää hän muun muassa myöskin Sampotarua. Tästä kirjoitti hän kaksikin kertaa (v. 1850 ja v. 1861). Tämän tarun luulee hän Suomalaisille ensiksi tulleen Skandinavilaisilta tarussa Grotti-nimisestä kummallisesta jauhinkivestä, jonka pääomaisuudesta suomalainenkin kalu käsitettiin jauhimen-tapaisena. Skandinavilaista on hänestä itse nimikin *Sampo*, jonka alkuperäisenä nähtävästi on ruotsalainen sana *stamp*, vielä nytkin kansankielessä merkitsevä sekä vesiratasta että myöskin härkinmyllyä (katso *Rietz*, *Svenskt Dialektlexikon*, s. 674). Mutta Sampo jauhoi itsestään, jota vastaan Grottia pyöritti kaksi jättiläistyttöä Fenja ja Menja. Tämän lisän ja erilaisuuden luulee *Schiefner* Suomalaisten saaneen taruunsa Venäläisiltä. Näiden saduista on hän näet tavannut koko joukon kertomuksia semmoisista ihmekaluista, jotka ovat ikäänkuin ymmärryksellä varustetut ja itsestänsä toimittavat sen, mitä heidän isäntänsä haluavat. Niin löytyy niissä vaippa, joka itsestänsä lentää ilmassa (**ковёръ самолётъ**), pöytäliina, joka itsestänsä levittäytyy ja ruokalaitoksilla kattautuu (**скатерть самовёртка** tahi **самобранка**), itsestänsä hakkaava kirves (**топоръ саморубъ**), itsestänsä leikkaava miekka (**мечъ самосѣкъ**), itsestänsä kävelevät kengät tahi saappaat (**башмаки, сапоги самоходы**), itsestänsä kulkeva reki (**санки самокатки**), itsestänsä soipa kan'nel (**гуслы самогуды**), itsestänsä rahaa ulospudistava kukkaro (**кошелёкъ самотрёсъ**), itsestänsä ampuva pyssy (**ружье самострѣлъ**). Itsestänsä jauhamisen omaisuus saatiin Sammolle näistä tahi täänkaltaisista käsitteistä meidän itäisillä naapureillamme. Sampotarussa on Schiefner tämän ohessa taipuvainen näkemään ikäänkuin allegorisen käsityksen luonnon voimista ja olettamaan, että Sampo näin käsitettynä ehkä kuvaa aurinkoa (Bulletin 1850 s. 76, 1861 palsto 501), olettamus, jonka häntä ennen paitse muita myös A. *Kuhn* oli lausunut.

Mitä näihin olettamuksiin Sampotarun suhteen tulee, niin on olettamus tämän tarun skandinavilaisesta alkuperästä varsin todenmukainen. Ennen *Schiefner'iä* vertasi jo *Grimm* Sammon kuningas Frodin ihmeelliseen myllyyn Grottiin. Vähäistä myöhemmin kuin *Schiefner* arveli *Castrén* tämän tarun alkuperästä samaa kuin nämät tutkijat. Todenmukaista on tuokin *Schiefner'in* luulo, että alkujansa vierasperäinen taru onnenmyllystä suomalaisella alalla on venäläisten itsetoimivista taikakaluista kertovien tarujen avulla kehkeytynyt nykyiseksi Sampokertomukseksi. Mutta mitä Sammon allegoriseen merkitykseen tulee, niin eipä *Grimm*, tämä suuri jumalaismyytein ja kansantarujen tuntija, eikä myöskään *Castrén*, tämä suomalaisen mytologian järjestäjä, virka sanaakaan, joka osoittaisi heidän Sampotarussa nähneen jotain allegorista. Tämä ei olekaan kumma, sillä he tiesivät varsin hyvin sen, minkä jokainen näi-

hin aineihin tutustunut ainakin tietää, että kansanruno ja taru eivät tunne allegoriaa, joka on järjen sikiö, ei kuvausaistin tuottama, joka näissä yksin vallitsee. Tämän mukaan sanookin *Grimm* aivan yksinkertaisesti, „että Sampo oli taikakalu, joka omistajallensa samoin kuin Graal antoi kaikenmoista onnea". *Castrén'in* ajatus Sampotarun synnystä on taas seuraava. Pohjolan kansa oli runojen mukaan erinomaisen suuritietoinen kaikessa noituudessa, ja koska mahtavilla noidilla muka oli tehokkaat taikakalutkin, niin luultiin näiden arvattavasti Pohjolassa olevan paljoa voimakkaampata laatua kuin missään muualla. Pohjola tiedettiin myöskin erinomaisen rikkaaksi. Mikä oli siis luonnollisempata, kuin että tämä rikkaus pantiin Pohjolalaisten noitataidon kanssa yhteyteen? Skandinaveilta oli Karjalaisille saapunut taruja Grotti-nimisestä onnenmyllystä; mutta heidän mielissänsä muuttui tämä taikakone olemaan Pohjolaan, ja tätä konetta luulivat he Pohjolan suuren rikkauden lähteeksi. Onhan tämä *Castrén'in* ajatus varsin mutkitoin ja kansantarun luonteen mukainen selitys. Vielä ymmärrettävämmäksi tulee se, kuin edelliseen lisäämme, että runonlaulajat meidän aikoihin asti vähintäkään epäilemättä ovat uskoneet Sammon sellaiseksi onnenantajaksi taikakaluksi kuin heidän laulamansa runot sen esittävät, eikä miksikään muuksi. Näin ovat kaikki olettamukset, että Sampotarussa muka olisi salamielinen kuvaus auringosta tahi „muista luonnon suurista ilmiöistä", ei ainoastaan turhia, vaan myöskin perättömiä.

Tilaisuus ei salli minun tässä kertoa sisällystä useammasta niitä monia pienempiä tutkimuksia, koskevia suomensukuisten kansain kieli- ja muita seikkoja, jotka *Schiefner'iltä* tapaamme Tiedeakademian Bulletin-kirjoissa. Ainoastaan yhden näitä tutkimuksia tahdon tässä vielä erittäin mainita. Se on *Das dreizehnmonatliche Jahr und die Monatsnamen der sibirischen Völker* (Bulletin 1856, palsto 188 ss.). Siinä selittää tekijä, että Siperian kansat, niinkuin monet kansat muuallakin, ovat ennen aikaan lukeneet ja lukevat paikoittain vielä nytkin 13 kuukautta vuoteen. Näihin kansoihin kuuluvat Siperian suomalais-sukuisetkin heimot. Ja tämä lukemistapa ulottuu tällenkin puolen Uraalia, koska se on tavattu käytännössä vielä Tschuvascheillakin. Yksin meidän Suomalaisillenkin näyttää se olleen tuttu. Ainakin on *Lönnrot*, häneltä *Schiefner'ille* tulleen tiedon mukaan, jossakussa paikassa Karjalassa tehnyt muistiinpanon vanhanaikaisesta kolmitoista-kuukautisesta vuodenjaosta, jossa kuiden nimet ovat: 1. *ensimäinen sydänkuu*, 2. *toinen sydänkuu*, 3. *vahtokuu*, 4. *huhtikuu*, 5. *sulama-* eli *toukokuu*, 6. *kesäkuu*, 7. *heinäkuu*, 8. *mätäkuu*, 9. *elokuu*, 10. *syyskuu*, 11. *lokakuu*, 12. *routakuu*, 13 *joulukuu* *).

Nytpä lienee meillä jo aika jättää nämät *Schiefner'in* pienemmät tutkimukset ja ottaa muistellaksemme toinen suuri vaivannäkö, jolla hän ansaitsi kiitollisuutta ainakin Suomen tieteeltä, jospa ei Suomen kansaltakaan, niinkuin Kalevalan kääntämisellä. Minä tarkoitan M. A. *Castrén'in* teosten ulosantamista. Tavallisen elinkauden keskipaikoille vaan joudduttuansa kuoli tämä meillä verratoin tiedemies v. 1852 katkeraksi kaipaukseksi ja korvaamattomaksi vahingoksi Suomen tieteelle. „Kuka on se mies, joka siinä kuolinpesässä kalunkirjoituksen voipi pitää?" oli *Runeberg* tämän kuolonsanoman saatuansa sanonut, tarkoittaen *Cast-*

---

*) *Ilmiö*-nimisen kuukauslehden 3:ssa ja 4:ssä n:ssa tältä vuodelta on kirjoitus *kansan kuuopista*, jossa mainitaan kuukautten nimiä, osiksi yhtäpitäväisiä ylläolevien kanssa.

rén'in jälkeen jäänyttä tieteellistä perua. Kolme vuotta vaan oli tämä matkoiltansa ollut kotona, kuin Tuoni tuli ja otti hänet sille matkalle, jolta tänne ei palata. Ei tätäkään vähäistä aikaa ollut hän voinut käyttää kaikkea Siperia-matkansa keräyksien järjestämiseen. Hän sai professorin viran ja sen kanssa velvollisuuksia ja toimia, jotka, vaikkapa nekin tieteen eduksi, osiksi saattoivat hänen huomionsa pois häntä likinnä olevalta alalta. Mainitun matkan saaliista oli hänen kuollessansa valmisna vaan edellä kosketettu ostjakilainen kielioppi, painettu v. 1849, ja sen lisäksi ruotsinkielisessä käsikirjoituksessa melkein kokonansa samojediläisten kielten kielioppi, jonka valmistuminen hänen omasta kädestänsä oli sitä onnellisempi seikka, kuin hän tätä teosta piti elämänsä päätyönä (katso *Schiefner'in* esipuhetta tähän kielioppiin, s. XII). Sen ohessa jätti hän varsinaiselta suomalaiselta alalta noiden kolmen vuoden työhedelminä myöskin käsikirjoituksessa valmiina luennot suomen mytologiasta ja luennot altailaisten kansojen etnologiasta. Mutta samojediläis-kielten sanasto ja kaikki ne enemmän tahi vähemmän puolinaiset muistiinpanot ja kokoelmat, joissa Castrén'in tutkimukset kymmenkunnan muun kielen aloilta piilivät, kaipasivat järjestäjätä ja ulosantajata. Valitettavaa on se meidän kansallisuudelliselta kannalta katsoen, ett' ei täksi ollut suomalaista miestä, ilahuttavaa sitä vastaan tieteen kannalta, että siksi saatiin semmoinen mies kuin *Schiefner*. Tiedeakademia, joka syystä voi pitää itseänsä *Castrén'in* tieteellisenä perillisenä, oli heti hänen kuoltuansa päättänyt kustantaa täydellisen kokouksen *Castrén'in* kirjoituksista ja tutkimuksista ja tämän kokouksen raskaan toimitustyön pannut *Schiefner'in* hartioille. Tämä työ näytti peljättävän suurelta ja kamoittavan vaivaloiselta, vaan hän uskalsi kuin uskalsikin ottaa sen tehdäksensä, ja teki tehtävänsä miehen tavalla. Kysymyksenalaista kokousta, jolle otettiin nimeksi *Castrén'in* itsensä edellä-mainitun ostjakilaisen kieliopin etulehdelle panema sarjanimi *Nordische Reisen und Forschungen*, toimitettiin sitten seuraavalla tavalla. Täällä Helsingissä ulosannettiin, tuolla samalla nimellä ruotsinnettuna, ruotsiksi 6 osassa matkakertomukset, kirjeet ja kaikki ne kirjoitukset, jotka eivät olleet suorastaan kielitieteellisiä. Kaksi ensimmäistä osaa toimitti ja 1:sen kustansikin silloinen kirjastonamanuensi, nykyinen intendentti herra B. O. *Schauman*, ja neljä jälkimmäistä, joista Yliopisto kustansi 4:n, 5:n ja 6:n osan, silloinen lehtori, tätä nykyä kanslianeuvos herra C. G. *Borg*; kumpikin teki tehtävänsä kiitettävällä taidolla ja suurella uutteruudella. Näitä kuutta osaa vastaa Tiedeakademian kustantamassa saksalaisessa painoksessa viisi ensimmäistä osaa. Tätä myöten ei *Schiefner'illä* sen toimittamisesta ollut muuta vaivaa kuin vaan kääntäminen saksaksi, joka ei kumminkaan sekään ollut vähäinen. Kuudentena osana painettiin toinen painos *Schiefner'in* ennen kääntämää ostjakilaista kielioppia (katso edellä); seitsemäntenä samojediläinen kielioppi, joka ruotsinkielisenä käsikirjoituksena oli *Castrén'in* kädestä muuten valmis, paitse että puuttui muutamia osia ääniopista ja partikelioppi, jotka *Schiefner* hajallansa olevista aineksista kokosi yhteen. Samoin syntyi kahdeksaskin osa, sisältävä samojediläis-kielten sanaston. Sen jälkeen seuraavat neljä viimeistä osaa, jotka sisältävät neljä kielioppia sanaluetteloinensa kuudesta eri kielestä. Nämät teokset ovat kokonansa *Schiefner'in* tekemät s. o. hän on niissä *Castrén'in* kokoamille raaka-aineille antanut tieteellis-kirjallisen muo-

don. Ainoastaan se, joka itse on tehnyt kielioppi-teoksia, voipi oikein arvata, missä tuskassa se mahtaa olla, jonka täytyy toisen lomikkaista ylöspanoista tehdä kokonaista, semmoista joka ylöspanijan itsensä olisi ollut helppo saada aikaan muististansa lisäämällä sen, mikä kirjoitetusta uupui. *Schiefner'in* vaivannäön ylipään *Castrén'in* teosten ulosantamisessa voipi arvata jo vaan siitä seikasta, että näiden teosten yhteenlaskettu laveus tekee lähemmäksi 4,000 sivua isoa oktaavikokoa, ja että tämä kaikki on *Schiefner'in* kynän kautta kulkenut.

Työtä oli siis tämä elämä, kovaa, uutterata, harrasta työtä. Kuitenkin näytti sen tekijä itse vähimmin tuntevan sen työnpaljouden painoa, jolla hänen hartionsa alituisesti olivat sälytetyt. Hänellä liikeni tämän ohessa vielä paljo aikaa muuhunkin. Hänellä oli laaja kirjeenvaihto, enemmän muiden kuin hänen itsensä eduksi. Hän oli näet harvinaisen altis suurella kirjallisuustiedollansa auttamaan jokaista, ken vaan joko suullisesti tahi kirjallisesti kääntyi hänen puoleensa, ja näitä oli monen monta. Eikä sillä hyvä: monesti hän kirjastosta lähetti omalla vastuullansa itse kirjatkin, jossa toisen tarvitsemat tiedot olivat, pitkien matkojen päähän lainaksi, saaden palkaksensa usein kiittämättömyyttä, aina ajanhukkaa ja turhia vaivoja. Samoin menetti hän myöskin aikaa ja vaivaa muiden teosten kääntämiseen tahi korjailemiseen, palkattomiin korjaustenlukemisiin ja muihin semmoisiin avuntekoihin, joihin häntä viehätti paljas hyväntahtoisuus. Tämä olikin hänen luonteensa pääomaisuuksia. Sen ohessa oli hän vaatimatoin, iloinen ja harvinaisen sukkela puheissaan; sanasukkeluus, toisinaan sangen kokkainenkin, oli se ainoa keino, jolla hän kosti loukkauksia.

Schiefner'illä oli minun tietääkseni aina ollut hyvä terveys. Sitä odottamattomampi oli sanoma, että äkkinäinen tauti oli temmannut hänet tästä elämästä pois. Se tapahtui 4/16 p. Marrask. v. 1879. Henki, joka täällä väsymättömästi etsi valoa ja totuutta, on nyt siellä, jossa kaikki etsiminen on loppunut: ijäisen valon ja totuuden lakkaamattomassa kirkkaudessa.

Vainajata suree leski ja kaksi lasta: poika ja tytär. Useampia lapsia oli kuollut pienenä. *Aug. Ahlqvist.*

Kotimatkalla.

Näytelmä, kirj. *Aleksanteri L. Kielland.*

Suom. *Wäinö.*

A. L. Kielland on uusi norjalainen kaunokirjailija, joka parissa viimeisessä vuodessa jo on saavuttanut tunnetun nimen. Hän on tähän asti tietääksemme julaissut kaksi kokoelmaa „novelletteja" *(Novelletter, Nye Novelletter)*, kaksi romaania *(Garman & Worse* ja *Arbeiderfolk)* sekä kolme näytelmäkappaletta *(For scenen)*. Näissä teoksissa kohtaa meitä samallainen katsantotapa kuin Norjan muiden etevämpien kaunokirjailijain tuotteissa. Samaten kuin Ibsen, Björnson, Lie ja rouva Collett Kiellandkin hakee henkilöitänsä tosi-elämästä ja hänenkin kirjoissaan otetaan usein puheeksi: pitääkö ihmisen päätöksissään etupäässä noudattaman vanhaa tapaa, muitten ihmisten usein pintapuolisia mielipiteitä, vai onko hänen kuuleminen sitä ääntä, joka hänen sydämessään kaikuu? Tähän kysymykseen Kielland vastaa eri tavalla; välisti hienolla ivalla, kuvaten (esim. romaanissa *Garman & Worse)* kuinka runolliset ja suuriaikeisetkin ihmiset yleisön mielipiteitä noudattaen muuttuvat tavallisiksi poroporvareiksi. Välisti taas luonnon ääni voittaa, niinkuin hupaisessa näytelmässä *Hans Majestæts foged.* Siinä tapaamme virkamiehen,

jolla on vastustamaton halu nikkarin töihin; niitten tähden hän laiminlyö virkaansa, niin että hänen apulaisensa voi väärentää tilikirjat ja pötkiä tiehensä ottaen matkarahaksi 10,000 kruunua kassasta. Varas saadan kuitenkin kiinni, ja iloiten siitä „Hänen majesteetinsa vouti" virkaveljesten suureksi hämmästykseksi päättää erota virastansa ja ruveta nikkariksi, joksi hän nyt näkee oikeastaan kelpaavansa.

Ankarampi on kysymys tähän suomennetussa kappaleessa. Helposti nähdään että se tavallansa on vastakohtana Ibsen'in Noraan; sekin valaisee kuinka naisella, vaikka hän maailman silmissä näyttäisikin erehtyvältä, kuitenkin usein on paljoa raittiimpi, syvempi käsitys siveellisistä kysymyksistä kuin miehellä, joka helposti asioimisissaan joutuu liian paljon kuulemaan „mitä ihmiset sanovat".

HENKILÖT:

Rouva Worm.
Kauppias Worm.
Otto, heidän 13—14 vuotias poikansa.
Anna, heidän tyttärensä.
Kandidaatti, Annan kihlattu.
Pappi.
Neitsy Hansen ynnä muita ompelijoita.
(Tapauksen paikkana on Norjan rannikko-kaupunki — muutamana kesä-iltana).

(Tilava asuinhuone. Perällä uloskäytävä, vasemmalla lastenkammariin vievä ovi; oikealla ovi ompelutehtaasen sekä pöytä valmiine ompeluksineen; pöydän ylipuolella seinähylly villalankoineen ja kutomuksineen.

Esiripun noustessa työskentelee rouva Worm suuren ompelukoneensa ääressä oikealla ikkunan luona näyttämön edustalla; hänellä on par'aikaa kirje kädessä. Alkupuolella näytöstä ompelee hän vähä väliä.)

Anna (tullen vasemmalta). Pienoiset ovat jo kumpikin levolle lähteneet; etpä voi arvata, kuinka Hannu oli suloinen — hän yhä vaan pajatti Papastaan, kunnes nukahti.

Rouva (antaen kirjeen tyttärelleen). Meiltä on tilattu 50 keltaista merimiehen-nuttua luisine nappineen, — ne tulee toimittaa Bergeniin ennen viidettätoista päivää. Käypäs työhuoneesen ja pyydä neitsy Hansen'ia heti työhön ryhtymään.

Anna. Hetikohta, äiti! *(menee oikealle ja palaa heti takaisin).*

Otto (syösten sisään perä-ovesta): Äiti! — Äiti! onko totta, että isä on kotimatkalla tuolta — tuolta, tiedäthän sinä?

Rouva.—Kurituslaitoksestako tarkoitat? — voi — en tiedä — poikani.

Anna. Äiti kulta! kuinka noin voit puhua? Onhan höyrylaiva joka hetki odotettavissa; Halfdan tulee meitä noutamaan: lähdemmehän laiturille isää vastaan.

Otto. Niin, niin, — eikö totta — äiti? — älä nyt ole enään niin surullisen ja totisen näköinen; onhan isälle tuo paha aika jo päättynyt, — nythän on kaikki ohitse.

Rouva. Olenko minä sinulle opettanut, että rangaistuksen päätyttyä kaikki on ohitse?

Otto. Et! — mutta olethan itse minulle kertonut, kuinka kelpo mies isäni muuten oli; kaikki ihmiset surkuttelevat hänen — hairahdustaan, ja — olemmehan kaikki niin heikkoja.

Rouva (kavahtaen). Heikkoja! missä olet ollut nyt iltapuolella?

Otto. Wilhelmsen'in puutarhassa muiden poikien muassa.

Rouva. Eikö tuo nuori pappi asu Wilhelmsen'ien luona?

Otto. Asuu kyllä.

Rouva. Puhuitko hänen kanssaan?

Otto. Puhuin, — hän pyysi muutamia meistä sisään.

Rouva. Sisään? — luoksensa? — mitä siellä teitte?

Otto. Hän puheli kanssamme, ja sitten saimme kakkua.

Rouva. Ja siellä sait kuulla, että isääsi

odotetaan tänne; siellä kai senkin opit, että ihmiset ovat niin heikkoja.

Otto (on vaiti).

Rouva. Tule tänne — poikani! — minun täytyy kuulustella sinua. *(Otto tulee hänen luokseen).* Mikä on isäsi?

Otto. Pahantekijä.

Rouva. Etkö pidä häpeänä olla pahantekijän poika?

Otto. En! kun itse en mitään pahaa tee, ei minun ole mitään hävettäväkään.

Rouva. Mutta etkö ole huomannut, että muut ihmiset lukevat isäsi rikoksen sinulle häpeäksi?

Otto. Joskus kyllä! mutta silloin tiedän minä, että ihmiset tekevät minulle vääryyttä! — enkä siitä vihastu, sillä kärsinhän sen puolesta, jota rakastan.

Rouva. Rakastatko siis isääsi?

Otto. Kuinkas muuten! — minä pidän hänestä niin sanomattomasti; — ja ajatellessani, että hän, joka oli niin hyvä ja jalo, kuitenkin taisi niin syvälle langeta, kauhistun minä kaikkea pahaa ja — ja —

Rouva (auttaen). — ja senvuoksi tahdot —

Otto. — sen vuoksi tahdon varoa pienintäkin erehdystä; sillä pysymällä aina perin rehellisenä voin minä auttaa isäparkaani takaisin hänen entiseen asemaansa, ja olla hänelle hyvä poika.

Rouva (suutelee häntä). Sinä olet kelpo poika! tästä hetkestä pidä mielessäsi vielä toinenkin lause: Kavahda ihmisiä, jotka paljon puhuvat heikkoudestamme kiusauksissa. Mene nyt läksyjäsi lukemaan, mutta koeta olla hiljaa, — pienokaiset nukkuvat.

Otto (kahden vaiheilla). Mutta, — mutta jos nyt isä kuitenkin tulisi?

Rouva. Kuules, — Otto! — tiedäthän, ett'en koskaan ole sinua valheilla uskotellut, — tiedäthän että tahdon vaan sinut kasvattaa hyväksi ja onnelliseksi; — tässä käteni! minä vakuutan, että nytkin menettelen, katsoen vaan sinun parastasi, — ja — eikö niin? — luotathan sinä äitiisi?

Otto (äitinsä kaulassa). Luotan — luotan — äiti kulta!

Rouva. No, niin — mene nyt kammariisi. Minä lupaan tulla sinua noutamaan, jos — jos olet saanut isäsi jälleen. *(Otto menee).*

Anna. Kuinka oletkaan niin kummallinen — äiti; joll'en tuntisi sinua niin tarkoin, pitäisi minun melkein luulla — niinkuin moni luuleekin — että onnettomuus olisi muuttanut mielenlaatusi kovaksi. — Tiedäthän aivan hyvin, että isä palaa höyrylaivalla tänä iltana, ja me olimme siitä varmat, että seuraisit meitä laiturille?

Rouva. En Annaseni! — sitä en tee.

Anna. Mutta — äiti kulta! minä tiedän varmaan, että kaikki ihmiset ajattelevat — vaan tuollahan kuulen Halfdanin tulevan, hän kyllä saa sinut taipumaan.

Kandidaatti (tulee). Hyvää iltaa, rouvaseni! Höyrylaiva on vuonoon saapunut, meidän on kiirehtiminen.

Anna. Voitkos arvata! — Äiti ei sano tulevansa kanssamme laiturille.

Kandidaatti. Mitäkö vielä! — Tulkaa vaan kerallamme, rouva kulta, — se tekisi hyvän vaikutuksen. — Minä voin muuten aivan hyvin tajuta teidän tunteitanne; mutta ajatelkaa toki, että tässä tulee toimittaa miehenne kotiintulolle niin arvoisa, niin — niin — lieventävä muoto kuin suinkin, ja sitä paitse en ollenkaan usko, että tämä yhtyminen tulee niinkään tuskalliseksi. Tulkaahan nyt, anoppi kulta!

Anna (panee hatun päähänsä). Niin, niin, — äiti, seuraa meitä, niin olet kiltti. Luulenpa että pappikin tulee saattamaan —

Rouva (keskeyttäen). — pahantekijän perhettä —

Kandidaatti. No — no — rouvaseni! minä myönnän, että lakimiehenä ja pormestarin apulaisena minäkin vähän epäilin, voisinko näin puolivirallisesti vastaan ottaa —

Rouva (jyrkästi) — päästettyä kuritusvankia —

Kandidaatti. Rouva! Sananne ovat välisti liian vähän sääliväisiä. Niinkuin mainitsin — olin vähän kahden vaiheilla; mutta pormestari poisti epäilykseni sukkelalla, vaikkapa ehkä jotenkin törkeällä tavallaan. *(hymyilee).*

Anna. No — mitä sanoi hän sitten? Pormestari on aina niin leikillinen.

Kandidaatti. Kultaseni, ei se juuri mitään hienoa ollut! — hän taputti minua olkapäälle, sanoen: Enkös sitä ennustanut — herra apulaiseni! ota piru selkääsi, niin saat sen perillekin kantaa.

Rouva. Ovathan pormestarin sanat aina niin sääliväisiä.

Kandidaatti. Niin, no — pitäähän suoda se hänelle anteeksi. Onhan hän tuota vanhaa ujostelematonta lajia! — ja kun hän itse oli julistanut tuomion — hm! ja niin edespäin. Muuten myönnän minä, ett'ei tuo juuri hienosti sanottua ollut, ja ehkäpä olin tuhma, kun siitä täällä ollenkaan mainitsin; mutta palatkaamme asiaan! Näettekös, — rouva Worm! — teidän miehenne asema kaupungissamme tuskin tuleekaan niin armonalaiseksi, kuin te näytte luulevan. Sillä — katsokaas — niin vähäisessä kaupungissa kuin tässä, missä kaikki ihmiset niin perin pohjin tuntevat toisensa, löytyy ani harva kauppamies, — jos yhtäkään, — josta ei tiedettäisi yhtä ja toista epäilyksenalaista hanketta, ja joka ei silloin tai tällöin olisi hyödykseen käyttänyt tilaisuutta tavalla, joka ei aina ollut hienoimpia. Ja — katsokaas — tämä molemminpuolinen tieto toistensa vioista sovittaa ne, kuitaten vastakkain kaikkein mielihyväksi.

Rouva. Saisinko teiltä kysyä, oletteko koskaan kuullut pahaa sanaa minun asioimisistani?

Kandidaatti. Rouva Worm'in ompelulaitoksestako? en — totta tosiaan, rouvaseni; teidän asioimisistanne ei koskaan kuulu muuta kuin kiitosta; senhän jokainen tietää. Mutta — katsokaas — te olette nainen. Te ette ole — vaikka liikkeenne onkin melkoinen — mikään jäsen täkäläisestä kauppamaailmasta, niin kutsuakseni; mutta siellä juuri tulee teidän miehenne voittaa takaisin entisen asemansa, — ja luullakseni, saavuttaakin hän sen.

Rouva. Mutta jos te nyt olette oikein kuvannut meikäläistä kauppamaailmaa, onko sitten mielestänne siinä saavutettu asema mikään niin suuri voitto?

Kandidaatti (hämillään). Hm! — Rouva kulta! älkäämme poiketko itse asiasta. Minä tarkoitan, että nykyajan inhimillisyys itsekultakin vaatii, että hän auttaa ja tukee niitä onnettomia, joita yhteiskunnan on täytynyt rangaista. Ja kun nyt näemme oudompienkin ystävällisesti ottavan semmoista miestä vastaan, emmekö sitten me — hänen lähimpänsä — sitä enemmän haluaisi asettua näiden niin kiitettävien harrastusten etupäähän. Katsokaas esimerkiksi, *(osoittaa ulos ikkunasta)* tuolla kadun päässä seisoo kolme etevintä kauppiastamme. Minä tiedän, että he ovat päättäneet, vaikk'eivät juuri ensiksi tervehtää, niin kumminkin vastata herra Worm'in tervehdykseen, kun hän astuu heidän ohitsensa; ja minä puolestani pidän näiden herrojen käytöstä kiitettävänä — kaikin puolin kiitettävänä.

Rouva. Minun täytyy — etenkin katsoen teidän kuvaukseenne kauppasää-

dystä — tunnustaa, ett'eivät minun mielestäni nuo herrat juuri arvoansa alenna tervehtiessään miestäni — ensiksikin.

Kandidaatti. Hm! katsokaas, — te poikkeette asiasta — hyvä rouva! Mutta muuten voin aivan hyvin ymmärtää, että teille, joka olette niin tavattoman — voisin melkein sanoa: ylenmäärin rehellinen, tämä uhri on vaikeampi kuin noille herroille tuolla. Mutta onhan teillä myöskin aivan erilaisia velvollisuuksia itse — itse asianomaista kohtaan.

Rouva (kiivaasti). Kyllä — mutta tiedättekö sitten myös, mitä minulta vaaditte? tiedättekö te, mitä on olla miehen vaimo tässä maassa?

Kandidaatti (kovin hämillään). Mutta arvoisa anoppi! Te minua peljästytätte. Sitäkö todella tarkoitatte, ett'ette edes tänne kotoonnekaan tahdo ottaa herra Worm'ia miehenänne vastaan?

Anna. Et suinkaan, äiti! — ethän sitä voi tarkoittaa?

Rouva. Talo on minun; mieheni velka on maksettu; ei kelläkään vieraalla ole täällä mitään vaatimista. Lakimme mukaan on kyllä miehelläni oikeutta ansaitsemaani omaisuuteen, — ottakoon hän sen! mutta hyvästä nimestäni, kunniallisesta asemastani — ja omasta persoonastani — pysyköön hän erillään! *(ompelee kiivaasti).*

Anna (lähestyy äitiään). Mutta äitikulta — etkö itse ole sanonut, että oikea katumus voi puhdistaa pahantekijän sielun ja palauttaa hänet hänen entiseen ihmisarvoonsa?

Rouva (leppeästi). Olen kyllä — lapsukaiseni! mies voi nousta langettuaan; — ja jos isäsi tulee semmoisena miehenä, silloin on kotoni ja sydämeni hänelle avoinna.

Anna. Etkö sitten luule, että hän on katkerasti katunut tämän pitkän ajan kuluessa?

Rouva. Tiedäthän, että lakkasin hänelle kirjoittamasta, koska minusta näytti, että — ja sitä paitse, jos hän nyt suoraa päätä kurituslaitoksesta palaa kotiin, minun luokseni — ei! — ei! — *(äkkiä jyrkästi).* Voithan kysyä sulholtasi, todistaako tilastotiede, että pahantekijät missään mainittavassa määrässä parantuvat meidän rangaistuslaitoksissamme.

Anna. Äiti — äiti! — tuo oli kova sana.

Rouva (ojentaa hänelle kätensä). Kun ihminen pitkän ajan on pannut kaiken kykynsä tutkiakseen ja tuumiakseen yhtä ainoata asiaa, silloin muuttuu lopullinen vakuutus lujasti varustetuksi linnaksi ja ajatukset järjestyvät teräviksi aseiksi. Sen vuoksi ovat minun sanani kovia ja katkeria; mutta usko minua — lapsi! minä tarvitsenkin kaiken voimani siihen taisteluun, johon nyt käyn.

Kandidaatti (totisesti). Anoppi kulta! — minä myönnän, ett'en teitä käsitä! — mutta minua ilahuttaa se tieto, että sydämenne on lämmin, vaikka sananne usein ovatkin katkeria. Me luotamme tähän jaloon sydämeen, ja toivomme, että se johtaa teidät oikealle tielle. Tule Anna — menkäämme; äitisi varmaankin haluaa jäädä yksin.

(Lähtiessään he tapaavat papin ovella; kandidaatti kuiskaa muutaman sanan hänen korvaansa).

Pappi. Hyvää iltaa, rouva Worm! — minä halusin poiketa teille ennenkuin lähtisin laivalaiturille, tänä päivänä, joka varmaankin on jättävä monenmoisia, syviä jälkiä teidän sieluunne. Vävypoikanne mainitsi minulle ohimennessään, ett'ette tahdokaan lähteä häntä vastaan laiturille.

Rouva (pudistaa päätään ja neuloo taukoomatta).

Pappi (varovasti). No hyvä, rouvaseni! minulle olisi kyllä ollut enimmin mielee-

ni, jos olisitte päättäneet tavata miestänne — niin sanoakseni, seurakunnan silmien edessä. Vaan minä en tahdo sitä enempää tunkeutua mielipiteihinne tästä asiasta. Minä voin kyllä ymmärtää, että teiltä puuttuu täydellinen mielentyyneys, kun aika, jolloin saatte kohdata miehenne, on jo niin lähellä. Teistä tuntuu varmaankin, teidän — ehkä ankaranlaisen mielialanne vuoksi vaikealta osoittaa aviokumppanillenne sitä täyttä anteeksi-antamista, hellyyttä ja herkkätunteisuutta, jota me tarvitsemme johtaaksemme langennutta ihmisveljeä oikealle tielle. Mutta rouva kulta! sallikaa minun totisesti muistuttaa —

Rouva. Antakaa anteeksi — jos keskeytän teitä, herra pastori! — mutta — tiedättehän, — eikö niin — ett'ei minun yleensä on tapana menetellä tarkoin asiaa miettimättä?

Pappi. Sen kyllä tiedän.

Rouva. — Ja että minä kykenen perin pohjin punnitsemaan vakaata asiaa.

Pappi. Jokaisen, joka teidät tuntee, täytyy ihmetellä älyänne ja arvostelukykyänne.

Rouva. Kun siis olen tehnyt päätökseni vakaasta asiasta, — asiasta, josta enemmän kuin mistään koko elämäni riippuu, — niin ettekö luule, herra pastori, että minulla silloin voi olla jonkinlainen oikeus seurata omaa päätäni?

Pappi. Voi — rouva kulta! kuinka usein kuitenkin ihmisten päätökset ovat mielettömiä, vaikka kaikki näyttäisikin perin pohjin mietityltä. Kuinka monasti petymme, luottaessamme luonnolliseen älyymme; kuinka suuressa määrin tarvitsemme sentään neuvoa ja varoi —

Rouva. Tunnetteko seuraavaa itaalialaista sananlaskua: Hullulla on omassa huoneessaan enemmän älyä, kuin viisaalla toisen talossa?

Pappi. Sananlaskua en tunne; vaan kyllä yskän ymmärrän. Mutta rouva kulta! minä en tunkeudu teidän taloonne, enkä tahdo teille tyrkätä neuvoani ikäänkuin joku outo, jolla siihen ei ole oikeutta. Minä olen paikkakunnan pappi — hyvä rouva! *teidän* sielunpaimenenne. Tullessani tänne vaatimaan teidän luottamustanne, niin teen sen — kaikessa heikkoudessani — yhtenä niistä, joiden tulee olla leskille lohdutus ja isä isättömille.

Rouva (silittää ompelukonettaan). Tämä mykkä ystäväni ansaitsee myöskin, että sitä kutsuttaisiin leskien lohdutukseksi ja isättömien isäksi, — eikä se suinkaan ole heikko.

Pappi. Minä tajuan tarkoituksenne — rouva Worm! Ylpeästi viittaatte te työhönne, ja osaksi syystäkin. Mutta samalla kuin tämä työ teitä on elättänyt, tehnyt teidät riippumattomaksi ihmisten armeliaisuudesta, jota te niin kammootte, vieläpä saattanut teidät kunnialliseen ja arvoisaan asemaan, — samalla on se myös jättänyt teidän mielialaanne jotain epänaisellista, kovaa — ja ehkä liikanaistakin itseluottamusta. *(rouva nyykäyttää ja ompelee; pappi jatkaa:)*

Sen vuoksi rouva kulta! olen niin kärsivällinen teitä kohtaan; sen vuoksi en ota peljästyäkseni toistettuja, suoria epäyksiänne. *(Pysäyttää hetkeksi puheensa; rouva ompelee).*

Vankilaitoksen papilta on minulla yksinomaan hyviä sanomia miehestänne. Arvoisa virkaveljeni kirjoittaa minulle toivovansa, että jos samaa lempeää, suvaitsevaa menettelyä, jota käytettiin kuritus-laitoksessa, parantaakseen miehenne sielunelämää, jatkettaisiin ulkopuolellakin vankilaa, tämä ihminen palaa takaisin kirkon ja yhteiskunnan helmaan pelastettuna veljenä. Siitä minäkin olen aivan

varma. Ja ehkä kuluisikin aikaa, ennenkuin hän voi toivoa jälleen ansaitsevansa kansalaistensa kunnioitusta, — ja vaikka hän omaisineen saisikin kovia päiviä kokea, niin luulen minä kuitenkin, että kun unohdus ja se suvaitsevaisuus, jota kaikki olemme toisillemme velkaa, on ehtinyt vaikuttaa — esimerkiksi muutamia vuosia, — silloin on tämän vaikean ajan muisto kadottava katkeruutensa, ja oleva sekä hänelle että hänen omaisilleen terveellisenä muistutuksena olemaan nöyrä joka tilassa sekä suvaitsemaan kaikkia ihmisiä. Mitä vaan voin tehdä, sen teen — ja —

Rouva (jyrkästi) — ja minä? —

Pappi. Teillä, rouva, — on tässä taistelussa vaikein, vaan samalla jaloinkin tehtävä. Teidän tulee jokapäiväisen seurustelemisenne kautta vähitellen herättää häneen taas itseluottamusta eleilleen, auttaa häntä nurisematta kärsimään kaikkea nöyryytystä, jota hänen tulee kestää, jotta hän pahennusta synnyttämättä voisi vähitellen pujahtaa entiseen asemaansa meidän pienoiseen, rauhalliseen yhteiskuntaamme. — Te vaikenette — rouva! — minä toivoisin, että sanani ovat sattuneet naisen ja vaimon hellään korvaan. — Mutta kas! *(viittaa ulos ikkunasta)* — tuolla tuleekin hän! häntä tervehditään — kuinka ylentävää! Rouva, rouva! jos sydämenne hetkeksi kovettuikin häntä kohtaan, niin unohtakaa se; tuntekoon hän olevansa kadotettu poika, joka vihoviimein osasi kotiinsa. — Minä menen häntä vastaan; seurakunta saa nähdä sielunpaimenensa astuvan sen jälkiä, joka aterioitsi publikaanien ja syntisten kanssa. *(menee).*

(Useampia ompelijoita tulee oikealta ja lähtee ulos perä-ovesta toivottaen: „hyvää yötä, rouva!“ viimeiksi tulee:)

Neitsy Hansen. Hyvää yötä, rouva! tulemmeko taas huomenna tavalliseen aikaan.

Rouva. Kuinkas muuten! — Kuulittehan tuosta uudesta tilauksesta; joudummekohan valmiiksi ennen viidettätoista?

Neitsy Hansen. Niin, jos otamme vähän lisä-apua, ja jos rouvalla on aikaa — —?

Rouva. Minä kyllä valvon leikkaamista sekä muita valmistuksia, tapani mukaan; olisitteko te niin hyvä ja pitäisitte huolta tarpeellisen avun hankkimisesta?

Neitsy Hansen. Mielelläni, rouva! — siis huomenna kello 6?

Rouva. Niin — aivan kuin ennenkin! Hyvää yötä. *(Neitsy Hansen menee).*

(Hetki hiljaisuutta. Rouva istahtaa jälleen ompeluskoneensa ääreen, kiinnittäen silmänsä oveen).

Vorm (astuu reippaasti sisään ja syöksyy avosylin vaimoansa vastaan). Maria! vihdoinkin olet jälleen omani! — *(kun rouva, osoittaen toiveensa pettyneen, peräytyy).* Mitä tämä on! mitenkä otat minua vastaan; olisikohan sittenkin jotain perää niissä sanoissa, joita Anna tuli lausuneeksi? — *(tarkasti tähystellen häntä).* Aioitko todellakin olla ainoa, joka kovuudellasi ja leppymättömyydelläsi voisit minua — viheliäistä maahan polkea; vaikka kaikki muut — melkein kilvan ojentavat minulle kurjalle kättänsä: — pappi, pormestari, vävypoikamme — vieläpä kauppias Hesselkin, hän joka oli — yksi niitä —

Rouva — joiden nimiä sinä väärensit.

Vorm (ärtyen). Hennotko sinä laskea kiven kuormalle! etkö luule, että on kyllin raskas kulettaa katumustaan ja häpeätään tuosta —

Rouva. — kurituslaitoksesta ja suoraa päätä minun kotiini —

Vorm (yhä kiivaammin). Minnekä sitten olisi minun pitänyt mennä? missä

olisi minun sopinut odottaa lohdutusta ja lempeää rohkaisua, joll'ei hänen luonaan, joka pyhillä ja kiinteillä siteillä on minuun liitetty. Rikokseni oli suuri — sen tiedän kyllä; mutta usko minua! se näyttää sinun silmissäsi paljon suuremmalta ja inhoittavammalta, kuin mitä se oikeastaan oli. Sillä sinä et ymmärrä näitä asioita, sinä et tunne kauppamaailman salaisuuksia. Sinä et tiedä kuinka hienon hieno se rajaviiva on, joka eroittaa rikoksen siitä, mitä miehen on luvallista tehdä kauppavoiton vuoksi, käyttämällä hyväkseen kaikkia asianhaaroja. Niin hieno on tämä rajaviiva, että kun kerta on joutunut likelle sitä, tuskin huomaakaan sitä pistettä, josta on rajan oli mennyt. Mutta jos sitten kerta huomaa menneensä rajan yli — niin kyllä silloin pian alasmäkeä menee. — Senvuoksi minua salaa harmitti, kun nuo herrat tuolla *(osoittaa ulos)* tervehtivät minua niin suurella alentuvaisuudella. Kyllä minä heidät tunnen, — tunnenpa tuon jalon taidon olla rehellinen mies! — vähän varovaisempia, vähän viekkaampia — sitä he ovat! mutta mitenkään kunnollisempia he totta maar eivät ole.

Rouva (tyynesti). Yhden tunnet kuitenkin, jossa ei ole vilppiä eikä petosta, vaan joka tahtoo todellista onneasi, ja joka tahtoo auttaa sekä parantaa sinua, — kunhan vaan tulet oikealla tavoin.

Vorm (istahtaa). Kyllä, kyllä! — hänestä olen kyllä kuullut vankilanpapilta — sinä tarkoitat Herraamme — —

Rouva. En — minä tarkoitan vaimoasi.

Vorm. Mutta ethän sinä tahdo lähestyä minua.

Rouva. Sinä et tule oikealla tavoin. *(Hetkinen vaiti-oloa. Vorm koettaa katsahtaa häneen, vaan luo heti silmänsä maahan. Rouva jatkaa:)* Kuuntele nyt vuorostasi minua, — Vorm! sinä sanoit, ett'en minä ymmärrä kauppa-asioita. Joutuessamme naimisiin en niistä mitään ymmärtänytkään, — siinä olet oikeassa. Olinhan saanut kasvaa niinkuin yleensä tässä massa tuntematta ollenkaan käytännöllistä elämää. Minulla oli vaan niin sanomaton inho kaikkea vilppiä ja petosta vastaan, että jos unissasi olisit ilmaissut rikoksesi, niin olisin hiipinyt vahteja noutamaan ja otattanut sinut vangiksi omalla vuoteellani. — Mutta sitä sinä et ilmaissut. Ei unessakaan tullut mieleesi, että vaimollasi, jonka annoit huolettomana elää näennäisessä rikkaudessa, oli oikeus saada tietää asian oikeata laitaa, — puhumattakaan siitä, että olisit tullut ajatelleeksikaan etsiä minulta apua ja neuvoa. Ja nyt voin syystä sanoa, että jos sinulla silloin olisi ollut oikeampi käsitys vaimosi asemasta, niin ei koskaan olisi käynyt niinkuin kävi. Sillä näkyviin on tullut, ett'ei minulta suinkaan puutu kauppakykyä. Itse nyt liikun kauppapuuhissa; asioimiseni ovat laveammat, kuin mitä sinun paraimmillaankaan olivat, krediittini on hyvä ja kauppapuuhissa ovat ta'attuja. Toispäivänä — minä en *tahtonut* sitä ennen suorittaa — maksettiin loput velkaasi, ja mikä on tähdellisintä, on se, ett'et sinä voi löytää pienintäkään pilkkua tai tahraa kauppatoimissani ensi hetkestä tähän päivään saakka.

Vorm. Senhän jokainen voi tietää, joka tuntee sinut — Maria!

Rouva. No hyvä! onko sitten mielestäsi — puhuakseni asioitsijan tavoin, laadullista, että sinä suoraa päätä kuritus-laitoksesta tullen rupeat ikäänkuin luonnolliseksi osakkaaksi semmoisiin asioimisiin, ja — lakimme mukaan vielä ylijohtajaksi? Luuletko todellakin sitä voivasi vaatia?

Vorm (pää alas painuneena). En — mutta —

Rouva. Etkö voi myöskään kuvailla itsellesi, kuinka katkeraa ja tukalaa vaimollesi on nähdä sinut palaavan kurituksen ja kurjuuden kourista, eikä kuitenkaan muuta oppineen, kuin sen, että muka rehellisyyteen tarvitaan vaan vähän enemmän viekkautta ja varovaisuutta?

Vorm. Maria — Maria! — Sinä olet oikeassa.

Rouva. Ja miten lasten kävisi, jos he kasvaisivat isän luona, jolla on semmoinen entisyys ja semmoiset perusaatteet?

Vorm (epätoivoissaan). Ei — ei — ei se saa tapahtua — ei lapset! — neuvo minua, auta minua — rakas vaimoni.

Rouva. Sen teen — minä autan sinua — mies raukkani! Vielä olet kerta voiva lapsiasi silmiin katsoa; sillä nyt näin vilahduksen vanhaa Henrik'iäni! *(ojentaa kätensä).*

(Samassa ovi aukenee, pappi astuu juhlallisesti esiin, kandidaatti ja Anna seurassaan).

Pappi. Me emme voineet kauemmin vastustaa sydämemme halua lisätä iloamme teidän ihastukseenne tänä siunattuna yhtymishetkenä.

Rouva (peräytyen). Herra pastori! taloni on suojani.

Pappi. Mitenkä? olisiko tuo mahdoton kuitenkin mahdollista? *(Vormille).* Teidän vaimonne ei ole siis —

Vorm (kahden vaiheilla). Herra pastori! vaimoni on oikeassa —

Pappi. Oi — minä käsitän kaikki. Katsokaa, tämä langennut veli parka tulee etsimään rakkautta ja suvaitsevaisuutta; ystävät — ja vihamiehetkin kokoontuvat hänen ympärilleen, haluten osoittaa hänelle osanottoaan. Mutta tuo vaimo tuossa, ainoa, jolta hänen on oikeus jumalallisen ja inhimillisen lain nojassa kaikkea vaatia, tuo ottaa hänet mieluummin vastaan moitteilla ja kovilla sanoilla.

Anna (lähetén äitiään). Voi, äiti kulta — etkö voi antaa hänelle anteeksi?

Kandidaatti (kuiskaa Annalle). Etkö luulisi, että lasten läsnäolo vaikuttaisi lieventävästi?

Anna (puoli-ääneen äidilleen). Saanko kutsua Ottoa?

Rouva (pudistaa päätään).

Pappi (joka on kuullut Annan puheen). Mitä? — voiko kieltää isää näkemästä omia lapsiaan?

Vorm (ehdottomasti). Niin — lapseni!

Rouva (vaipuu tuolille). Voi! — nyt riistävät he hänet minulta jälleen, pala palalta.

Pappi (käskevällä äänellä). Tottapa tosiaan — minä en pelkää tuota kovasydämistä naista! — löytyy voima, korkeampi isän ja äidin valtaa: minä tunnen itsessäni virkani voiman *(huutaa lasten kammariin vievästä ovesta).* Tule sisään, Otto! — isäsi on palannut kotiin.

Rouva (nousee pojan tullessa). Tule tänne — Otto! *(tämä tulee hänen luokseen).* Pysy äitisi luona.

Pappi (kiivaasti). Varokaa, rouva! Te kylvätte eripuraisuutta hellimpiin suhteihin. Te turmelette hänessä kunnioituksen tunteen vanhempiansa kohtaan, tunteen, joka kaunistaa nuorisoa; sillä hävitätte te viimeisen varustuksen näiden pahojen päivien hyökkäyksiä vastaan. — Senvuoksi sanon minä tuolle nuorukaiselle: Katso — tuossa on isäsi, jota sinun tulee ehdottomasti kunnioittaa ja rakastaa; katso! — hän ei käske sinua, hän pyytää, — hän haluaa niin tulisesti painaa sinut isänsydämelleen.

(Otto on kahden vaiheilla; kandidaatti viittaa häntä menemään isän luo; Anna nyökäyttää epämääräisesti päätään; Vorm ojentaa kätensä, — silloin astuu hän pari askelta eteenpäin).

Rouva (huomaa sen ja vaipuu tuolille, peittäen silmänsä käsillään). Yksin!

Pappi (juhlallisesti). Vihoviimein täytyy tämänkin vastahakoisen sydämen taipua! *(asettuu rouvan eteen).* Niin — rouva Vorm! yksin! tämä sana juuri, tämä kauhea sana, se ennen tai myöhemmin iskien sattuu siihen, joka vaeltaa oman vanhurskauden ja itsepyhyyden tietä. Sillä yksin, muitten avutta emme suinkaan pääse vaeltamaan elämän kiusausten ja vaarojen läpi. — Voi — rakkaat ystäväni! Ihmissuku on heikkoa ja viheliäistä; kiusauksia on monta ja monenkarvaisia; toinen kietoutuu toiseen kiusaukseen, toinen toiseen. Voipa myös ankara oikeudenharrastuskin muuttua kiusaukseksi, kun siltä puuttuu todellista nöyryyttä, todellista suvaitsevaisuutta lähimmäistään kohtaan. Peittäkäämme siis molemmin puolin puutteitamme veljellisyyden ja suvaitsevaisuuden verholla; sillä ainoasti sen tiedämme toisistamme, että kaikki olemme niin heikkoja — niin kovin heikkoja.

Rouva (karahtaa seisaalleen). Sen valehtelette — pappi! Niin kovin heikkoja eivät ihmiset ole; vaan siksi tahdotte te ja teidän kaltaisenne heidät saattaa. — Tottapa tosiaan! jos etsisi keinoa, joka tekisi tahdon voimattomaksi kiusausta kestämään, joka murtaisi luonteenlujuuden — niin eipä voisi varmemmin saavuttaa tarkoitustaan, kuin alinomaa saarnaamalla tälle sukukunnalle — „Voi — olemmehan kaikki niin heikkoja!“ Täten väärentämällä jaloa oppia on silta luotu herääviStä mielihaluista kiihkeihin himoihin, jotka puolestaan synnyttävät rikoksen. — Ja samaa tietä saatetaan pahantekijä puolinaisen katumuksen jälkeen takaisin puolirehelliseen yhteiskuntaan, joka on kokoonpantu suuremmassa tai vähemmässä määrin heikoista pahantekijän-aineksista. Tämä siveellinen katsantotapa on yleisön silmissä melkein tasoittanut kunnon miehen ja konnan välillä ammoittavan kuilun, ja uskottanut ihmisiä, että muka ainoasti hienon hieno rajaviiva eroittaa toimeliaan kauppamiehen pahantekijästä. Vaan se ei ole totta! sillä onnen suosikilla, joka *ei* ole kasvanut paheiden ja kurjuuden pesissä, ei ole myöskään mitään luonnonperäistä himoa, pistää kätensä toisen taskuun; ja sen vuoksi on juuri tuo luonteen horjuvaisuus, joka saattaa rikoksiin semmoisiin, joihin mieheni lankesi, surkeana todisteena siitä, miten höllä suvaitsevaisuuden-oppi voi turmella jaloimmatkin luonteet.

(Pappi ja kihlatut peräytyvät; Otto seisoo rouvan vieressä, Vorm aivan vastapäätä; rouva jatkaa puoli-ääneen).

Vaan ei vielä kaikki ole hukassa; minä olen nähnyt toivon välähdyksen; — vielä voi katumus — *(käännähtää äkkiä Vormia kohti, ja jatkaa muuttuneella äänellä:)*

Sillä sinä et ole katunut! — jos olisit katunut huolissasi ja häpeissäsi, niin silloin olisin minä ollut viimeinen, jonka näkyviin olisit saapunut. Syrjäisimpään maailman soppeen olisit piiloutunut, iloiten, jos saisit tehdä työtä niiden hyväksi, joita olet niin hirveästi loukannut ja pettänyt. Ja tuntiessasi sitten olevasi niin kurja, ettet olisi voinut ajatellakaan viattomia lapsukaisiasi ja rehellistä vaimoasi punastumatta — uskaltaessasi tuskin lähettääkään minulle, mitä vaivaloisella raatamisellasi olisit ansainnut, — silloin — silloin olisin koonnut poikueni siipeini suojaan ja kiitänyt maiden ja merien ta'a, kaupunkien hälinän ja väen vilinän läpi sinun luoksesi — sinun — lemmitty mieheni! Sillä minä rakastan sinua. Minä tunnen sydämessäni kaiken sen rakkauden, jonka olen sinulle pyhittänyt; minä lemmin sinua immen sanomattomalla ihastuksella, vaimon horjumattomalla rakkaudella — niin vieläpä äidin rajattomalla hellyydellä hairahtanutta lapsi raukkaansa kohtaan!

Semmoinen on minun rakkauteni! — Ja senvuoksi olen kestänyt tämän kovan kamppailun sinun hyväksesi, jotta sinä jälleen löytäisit oman itsesi; sillä minä olen jotain enempääkin sinulle kuin laillisesti vihitty vaimosi — minä olen ainoa, uskollinen — ujostelematon ystäväsi!

Vorm (astuu askeleen perä-ovea kohti). Maria! nyt käsitän sinut — Kiitoksia kaikesta! —

Rouva (menee häntä vastaan). Iloitkaa — minä olen jälleen saanut hänet omakseni! *(avosylin)* Oi — oma, armas Henrik kultani!

Vorm (polvillaan). Anna minulle anteeksi!

Rouva (kumartuu, laskien kätensä hänen päälleen). Minä annan sinulle anteeksi ja siunaan sinua! Ota mukaasi — lastesi ja vaimosi rakkaus. Se on sinua ympäröivä, missä vaeltanetkin; se on oleva sinulle raikas ilma hengittääksesi; — kuilujen yli kantaa se sinut, ja suo sinulle lepoa ja rauhaa — viimeisenä hetkenäsi.

Vorm (lähenee perä-ovea). Jääkää hyvästi — kaikki tyyni! hyvästi Maria!

Muut kaikki. Hyvästi — hyvästi.

Rouva. Hyvästi! — pian tapaamme toisiamme jälleen. *(Puoli-ääneen Vormille, joka on lähtemäisillään perä-ovesta:)* Henrik! etkö tahdo mennä lastenkammarin kautta. *(Vorm luo häneen kiitollisen katseen ja poistuu vasemmasta ovesta).*

Otto (tarttuu äitinsä helmaan). Mutta äiti! Äiti kulta! lähteekö hän jälleen luotamme pois?

Rouva (silittää hänen päätään). Ei, poikaseni! nyt on isäsi kotimatkalla. *(Esirippu lankee).*

Kotimaan kirjallisuutta.

Juhlakirjallisuutta.

Toukokuun kahdestoista päivä 1881. J. V. Snellman'in täyttäessä 75 vuotta.

Ylioppilas-albumi J. V. Snellman'in 75 vuotisen syntymäpäivän muistoksi.

Tervehdys J. V. Snellman'ille Turun suomalaiselta seuralta.

Niissä juhlissa, joita äsken on ympäri koko maatamme vietetty kansamme suuren opettajan ja oppaan, Juhana Vilhelm Snellman'in kunniaksi, on milt'ei lukemattomissa tiloissa lausuttu ilmi kansan sydämessä vallitsevat kiitollisuuden tunteet sitä miestä kohtaan, joka on sen kehitykselle raivannut uuden tien. Mutta suullinen sana, vaikkapa välistä saattaa mahtavastikin vaikuttaa kuulijoihin, on kuitenkin itsessään haihtuvaa ja katoavaista laatua. Onpa sentähden varsin sopivaa, että on koetettu pysyväisemmälläkin tavalla säilyttää muistoa tästä juhlasta, joka, kansalliseen merkitykseen katsoen, täydellä syyllä sen ansaitsee. Tarkoitamme niitä kirjallisia tuotteita, joita tämän tilaisuuden johdosta on painosta ilmaantunut, nimittäin, paitse pienempiä runokappaleita, kaksi kalenteria, toinen „Toukokuun 12 p. 1881", johon ovat lisiä antaneet useat vanhemmat Suomen kirjallisuuden viljelijät, toinen taas nuorien vast' alkajien toimittama „ylioppilas-albumi". Niihin liittyy vielä kolmanneksi Turussa ilmestynyt juhlalehti, jonka ovat toimittaneet mainitun kaupungin suomenkieliset kirjailijat.

Ylipäänsä ei tuonlaatuisia tilapäisiä kirjallistuotteita arvostellessa saata kaikkein korkeimpaa arvostelumittaa käyttää, sillä harvoin sattuu, että kirjailijain sopii niihin panna parahimpia kynätuloksiansa.

Nyt käsissä olevien kirjojen suhteen tulee lisäksi vielä se seikka, että hyvin lyhyt aika lienee niiden valmistamiseksi tarjona ollut. Kuitenkin luulemme niiden täyttävän kohtuullisia vaatimuksia sekä olevan tavallisten senlaatuisten tuotteiden täysivertaisia. Kalenterien sievä typograafillinen ulkomuoto ynnä niihin liitetty, hyvin onnistunut J. V. Snellman'in kuva tekevät ne yleisölle vielä otollisemmiksi.

Saattaa tosin ensi silmäyksessä kummastua kun huomaa, että ainoastaan suomenkieliset kirjailijat ovat ottaneet osaa tähän isänmaalliseen yritykseen. Onhan toki Snellman koko kansan mies, jota jokaisen suomalaisen tulee kunnioittaa. Mutta niin kummallisiksi ovat jo olomme muodostuneet, että kun on kysymyksessä kunnioittaa etevimpiä *ruotsinkielisiä* kirjailijoitamme, Z. Topelius'ta ja J. V. Snellman'ia, niitä miehiä, jotka tätä nykyä ovat „ruotsalaisen sivistyksen" (jos kerran tahdotaan tätä kummallista sanayhdistystä käyttää) parahimmat edustajat maassamme — silloin ruotsinmielinen puolue vetäytyy siitä pois, jättäen sen toimen vastustajilleen. Vastaanottaessaan tämän tehtävän suomenmieliset esiintyvät kansalliskunnian yleisinä hoitajina ja valvojina. Asiain näin ollen on todellakin onnena pidettävä, että suomenmielinen kirjailijakunta jo on tarpeeksi vahvistunut, voidaksensa semmoisissa tiloissa kunnollisesti edustaa koko kansaamme, muilta apua tarvitsematta.

„Vanhempien" albumissa tavataan ensiksi J. V. Snellman'in elämäkerta, jonka A. M. on esittänyt hyvin viehättävästi, kuten sopii odottaakin niin taitavalta kirjaniekalta. Hänen kirjoituslaatunsa esiintyy tässäkin yhtä mehukkaana, vilkkaana ja sukkelana kuin tavallisesti, ja kaikkialla tulee näkyviin tekijän syvä kunnioitus sekä rakkaus esinettänsä kohtaan. Tosin J. V. Snellman'in elämä on liian rikas, liian monipuolinen kerrottavaksi niin lyhyesti kuin tässä on täytynyt tapahtua, jonka vuoksi h:ra A. M:in kertomus jättää runsasta satoa vielä tulevillekin kertojille kerättäväksi. Mutta täydellisen elämäkertomuksen puuttuessa h:ra A. M:in teos on kuitenkin tervetullut ja kiitosta ansaitseva, koska yleisö siitä ensi kerta saapi edes johonkin määrin tyydyttävää tietoa Snellman'in merkityksestä ja monipuolisesta vaikutuksesta. H:ra A. M:in teoksen loistokohtina pidämme kertomukset rahanmuutoksesta sekä Snellman'in toimista 1867—68 v:n hädän lievittämiseksi. Nähtävästi nämät seikat ovat tekijälle paraiten tunnetut, ja etenkin hätätointen suhteen hän on julkisuuteen saattanut asioita, jotka tähän saakka lienevät jääneet suuremmalle yleisölle tuntemattomiksi. Selvästi huomaa h:ra A. M:n esityksestä, missä suuressa kiitollisuuden velassa Suomen kansa todellakin on Snellman'ille, etenkin siitä, että hänen pontevalla toiminnallaan kylvösiemeniä hankittiin ulkomaalta keväällä 1868 niin varhain ja niin runsain määrin, jotta sen kautta katovuoden seuraukset verrattain nopeasti saatiin poistetuiksi. „Liberaaleja" ja „viikingejä" vastaan hra A. M. silloin tällöin tekee ankaria hyökkäyksiä. Totta puhuen luulemme muutamien niistä olevan sitä laatua, että olisivat paremmin sopineet jonkun tavallisen sanomakiistan höysteeksi kuin juhlakirjaan, jonka mielestämme tulee esiintyä pyhäpuvussa, voidaksensa lukijoissakin herättää juhlallisempaa mielialaa kuin sitä, jonka sanomalehtien jokapäiväiset kinastukset saattavat hänessä synnyttää.

Kalenterin muiden kappaleiden seasta mainittakoon tunnetun nimimerkin P. C:n sepittämä etevä runoelma „vapautettu kuningatar". Kuningatar, se on Suomen

kansallisuus, istuu linnassa vankina; välistä vaan kuuluu sieltä laulua hellää ja vienoa, kun kuningatar laulaa surujansa ja murheitaan. Mutta jo lähestyy sankari häntä pelastamaan:

„Sadan miehen voimat hällä, kun ryntää nyt uros tuo.

— — — — — — — — — — —

Ja linnasta hän taluttaapi kuningattaren ilmoillen,
Ja vastahan kansan joukko jo rientävi riemuillen.
Ja on kuin laulua hellää ja vienoa taasen sois,
Mut aamulaulua on se, yö on ijäks mennyt pois".

Tämä hieno kappale muistuttaa sekä runomitan että muidenkin, tärkeämpien avujen puolesta Uhland'in mainioita ballaadeja; sama syvä, vaikka ikäänkuin hillitty tunteellisuus, sama niukka mutta kuitenkin täysinäinen esitystapa kuin niissä, tavataan tässäkin. Hauskaa on tähän kappaleesen verrata toistakin tässä kirjassa löytyvää, jota luonnollisen aateliittymyksen nojalla käypi sanoa samaa ainetta koskevaksi kuin edellämainittukin. Se on Inkerin kansanrunoista kokoonsovitettu runo „kuun ja auringon pelastajasta", jonka alla tavataan kunnianarvoinen nimimerkki E. L. Auringon, jota „Saksan noidat" kauan pitävät salassa kansalta kätkettynä, vapauttaa sankari „Turo tuima, mies kavala", jotta

„Iloisesti päivä paistoi,
Suloisesti kuu kumotti,
Osallisien oville,
Kansan köyhän kynnyksille".

J. K:n ja P. H:n antamat kirjoitukset sisältävät arvollisia lisiä suomalais-kansallisten aatteiden kehkeymishistoriaan, ja P. P. osoittaa „eräs iltaseura" nimisessä kappaleessaan, muutaman tositapauksen kertomalla, kuinka syvästi nämä aatteet ovat itse kansan riveihin tunkeutuneet. Pari kirjoitusta koskee ulkomaisia oloja: Antti Jalava kertoo kahta kohtausta Unkarin uusimmasta historiasta, ja Y. K. tarjoaa opettavaisen kuvaelman maanviljelyksestä ja maanviljelijän elämästä eräältä seudulta Ranskanmaan itä-osaa, jota hän pari vuotta takaperin oppi tuntemaan, käydessään siellä maanomistajana elävää ystävää tervehtimässä. Saapi siis tässä tietoa muutamista Ranskanmaan oloista, jotka harvoin vetävät puoleensa tavallisten turistein huomiota, joidenka „matkakirjeitä" lukiessa melkein luulisi, ett'ei Ranskassa muuta olekaan kuin Pariisi, ja korkeintaan pari kolme suurta kaupunkia sen lisäksi. — Kalenterissa löytyy vielä R. Renvall'in, T. G. A:n, J. R. A:n y. m. antamia lisiä; kuitenkin puuttuu useita vanhempien suomalaisten kirjailijain nimiä, jopa parahimpiakin, kuten esim. A. Ahlqvist'in.

Mitä ylioppilas-albumiin tulee, ei suomenkielisen kirjallisuuden ystävä voi iloitsematta nähdä sitä lukuisaa joukkoa, joka nuorison nousevan riveistä tässä astuu esiin, tarjotaksensa apuansa siihen työhön, jota mainitun kirjallisuuden alalla tehdään. Tosin ei tavata mitään hämmästyttävää neron voimaa·taikkapa kuvaus-aistin ihmeteltävää vilkkautta, mutta ylipäänsä sekä runonmuotoiset että suorasanaiset kappaleet sangen hyvin pitävät paikkansa. Mitä erittäin runoihin tulee, ilmaantuu useissa niistä todenperäistä tunnetta sekä nuhteeton, sujuva muoto. Sisällyksensä ja henkensä puolesta ne osoittavat isänmaallista mielialaa, eikä täällä huomaa sitä liiallista hentomielisyyttä, joka muuten vast'alkavissa runoilijoissa on hyvin tavallinen. Kaikki tämä on epäilemättä ilahuttava; kuitenkin rohkenemme tässä kohden tehdä muistutuksen. Suomenmieliset runoilijamme ottavat usein laulamisensa esineeksi juuri suomenmielisyyden semmoisenaan, sen kehkeymisen, sen taistelut, voitot j. n. e. Tämä saattaa tosin joskus olla luvallista ja onnistua hyvin, mutta jos sitä samaa ainetta alin-

omaa käytetään, niin siitä syntyy haittaa itse suomalaisen runouden edistymiselle, sillä semmoinen runous joutuu aikaa myöten tyhjäksi ja ikäväksi. Kaikki isänmaanrakkaus tarvitsee välttämättömästi konkreetista sisällystä, pysyäksensä elävänä, sillä ei mikään olento voi kauan elää, jos se ei ha'e itselleen ravintoa muualta kuin omista suolistaan. Isänmaanrakkaus, joka tekee itsensä esineekseen ja joka innostuu paljaasta itseänsä katselemisesta, muistuttaa tuota ravintolan kylttiä, jossa oli maalattuna ravintolan kyltti, jossa taas oli maalattuna ravintolan kyltti j. n. e. Suomenmielisten runoilijain tulee, jos tahtovat suomenmielisyyttänsä runoudessansakin esiintuoda, hankkia aineitansa isänmaan omituisesta luonnosta, kansan ja sen eri säätyluokkien elämästä, historiasta j. n. e. Siitä sekä suomalaisuus että runous on löytävä etunsa. Miks'ei kukaan runoilijoistamme ole käyteltäväksi ottanut niin oivallista ainetta kuin esim. „Elinan surmaa", taikkapa piispa Tuomasta?

Sanoimme jo käsillä olevien kappaleiden runomuodon ylipäänsä sujuvaksi. Sitä suurta sujuvaisuutta, jota suomalainen runokieli, uudenaikuisia värssymittoja käytellessään jo on saavuttanut, todistaa paraiten kaksi tässä vihossa löytyvää käännöstä, joista toinen on K. F:n tekemä suomennos ensimmäisestä näytöksestä Goethen murhenäytelmää Faust, toinen P. C:n kääntämä Schiller'in kappale „Sukeltaja". Oikein ihmeteltävällä taidolla ja kekseliäisyydellä h:ra K. F. on vaikean tehtävänsä suorittanut. Semmoinen käännös osoittaa kääntäjälläkin olevan todellisen runolahjan, joka pystyy tunkeutumaan alkuteoksen itse ytimeen ja sisälliseen henkeen. Suotavaa olisi vaan, että h:ra K. F. jatkaisi työtänsä, jotta tämä jalo nerontuote saatettaisiin kokonaisuudessaan suomalaisen yleisön nautittavaksi. H:ra P. C. on ainoa kirjailija, jonka tapaamme molemmissa, sekä vanhojen että nuorten, kalentereissa. Kääntämällä Schiller'in runoelman, sen rohkeat kuvaelmat, sen luonnon-äänet j. n. e., h:ra P. C. näyttää samaa tarkkuutta ja hienoa aistia kuin ainakin. Valitettavasti löytyy tässä kappaleessa muutamia hairahduttavia painovirheitä; niitä tavataan, sivumennen sanoen, ylipäänsä koko kirjassa liian paljo. H:ra P. C. on paitse käännöstä tähän painattanut myöskin alkuperäisiä kappaleita: *salomaa, matkamies, kehrääjä-äiti*, joita ynnä mainituita käännöksiä saattanee pitää kirjan oikeina pääpylväinä, „pièces de résistance'na".

Muiden tekijäin suhteen on kovin vaikea varmuudella päättää, kenestä lienee enemmän, kenestä vähemmin toivomista, emmekä ota tätä ratkaistaksemme. Tuotteliaimpia näkyy olevan Juhani H., mikä nimimerkki jo ennenkin muissa ylioppilaskalentereissa on ollut näkyvissä. Tässä olevista runokokeista näyttää meistä „Kirkkovenheessä" niminen kappale hyvin kauniilta, hellän ja teeskentelemättömän tunteellisuuden kautta. Nimimerkki —alli— näyttää suurta kykyä mukailemaan kansanlaulun muotoa, jotta hänen runojansa lukiessa ensi silmäyksessä melkein luulisi niitä kansan lauluiksi. Mutta nähdessään —allin— samanlaatuisia kappaleita „Oksaselle" ja „Ida Aalberg'ille" lukija tulee erehdyksensä huomanneeksi. Samalta tekijältä löytyy vielä Viron kielellä sepitetty tervehdys „Eestimaale", jonka toivomme tulevan toisella puolella Suomenlahtea asuvien veljiemme tiedoksi. — Suorasanaisista kirjoituksista A. J. H—t'in kertomus „Porthan'ista ja painovapaudesta" vetää huomiota puoleensa. Valtioarkistossa olevasta kirjekokoelmasta ynnä muista lähteistä A. J. H—t on kokoonpannut hyvin arvokkaita tietoja Porthan'in mieli-

piteistä muutamista hänen aikansa tärkeämmistä kysymyksistä, etenkin painovapauden suhteen. Tätä kirjoitusta lukee mielihyvällä ja se näyttää antavan aihetta siihen toivoon, että tekijästä tulee kunnollinen tutkija kotimaisen historian alalla.

Valitettavasti emme saa arvosteluamme tähän lopettaa; täytyy lisätä vielä moitettakin. Löytyypä nimittäin tässä albumissa semmoista, jonka ei olisi sopinut siinä olla. Tavataan esim. runokappale nimeltä „Oi jos oisin", joka sisällyksensä kautta todellakin siirtyy ulkopuolelle siivouden rajoja. Sen on kirjoittanut nimimerkki „Sarvela". Tämä nuori „sarvekas intelligensi" (käyttääksemme tunnettua lausepartta) näyttää todellakin hyvin taipuvaiselta puskemiseen. Ottaen aprikoidaksensa millä keinoin saisi maastamme hävitetyksi „kiusaajat" s. o. suomalaisuuden vastustajat, hän miettii miettimistään kaikellaisia taikakeinoja, mutta kosk'ei niistä näy suurta apua tulevan, hra Sarvela vihdoin luulee keksivänsä sukkelan tempun. Kuulkaapa vaan:

„Kosk'ei tässä taikakeinot auta
— Taikoihin ken enään luottaa voi, —
Niin kyll' ainakin nyt auttaa rauta,
Ruutit (ruudit?), lyijyt — auttaa, lempo soi!"

Sepä aika pukintöykkäys! Totta puhuen olisi sangen surkuteltavaa, jos tuommoiset mielipiteet pääsisivät nuorison keskuuteen juurtumaan. Sitä kuitenkaan emme usko, olemmepa vakuutetut siitä, että elämän kokemukset aikaa myöten nuorelta tekijältäkin tulevat sarvia typistämään. Mutta paha on, ett'eivät ne, joiden on ollut toimena albumin julkaiseminen, ole käsittäneet semmoista kappaletta aivan sopimattomaksi panna kirjaan, mikä ilmestyy miehen kunniaksi, jonka ansioihin hra Y. K. juhlapuheessaan täydellä syyllä on lukenut juuri sen maltillisuuden, lainkunnioittamisen, jopa konservatisminkin, jota hän, kansallisten rientojen johtajana, aina on näyttänyt. Älkäämme ruvetko kilpailemaan viikingi-herrojen kanssa tyhjässä kerskaamisessa ja pauhaamisessa. Suomen kansa on semmoista suulaisuutta aina ylönkatsonut.

Mitä varten kirjaimet k. p. t. isoksi präntättyinä pöyhkeilevät kirjan kannella? Tiedetään niiden olevan jonkun ylioppilaslahon merkkinä, jonka siipien suojaan siis on tahdottu asettaa tämä albumi. Mutta mielestämme se tämän kautta saapi liian nurkkamaisen luonteen, joka tässä tilassa näyttää sitä sopimattomammalta, koska, ell'emme erehdy, tähän monta semmoistakin tekijää on lisiä antanut, joilla ei ole mitään tekemistä mainitun lahkokunnan kanssa. Mitä nuo k. p. t. merkitsevät? Siitä saapi selkoa kirjan viimeisestä kirjoituksesta: ne merkitsevät „koko programmi toimeen". Mikä programmi? Se programmi, jossa sanotaan, että suomalainen kansallisuus on maassamme saatava yksinomaisesti hallitsevaksi. Jos tämä merkitsee, että joillakin pakkokeinoilla on koettaminen tukehduttaa toista maassamme olevaa kansallisuutta — oikeammin sanoen kieltä, sillä kahden kansallisuuden täällä olemista tuskin on myöntäminen — niin meidän täytyy sitä „programmia" jyrkästi vastustaa. Suomenmielisten ohjelma ei voi muuta olla kuin se, että täydelliset oikeudet kaikissa suhteissa annetaan kaikille, siis suomenkielisillekin, jotka tähän asti ovat vääryyttä kärsineet. Tämä oikeuden voitolle pääseminen on välttämättömänä ehtona koko Suomen kansan edistymiselle. Jos siitä, asiain luonnollisesti kehittyessä, seuraa, että suomalainen „kansallisuus" (kieli) pääsee maassamme yksinomaisesti vallitsevaksi — olkoon menneeksi. Sitä ei kukaan voi varmaan ennakolta tietää. Mutta pääasia

on, ett'ei oikeuden kannalta millään ehdolla eikä missään tapauksessa saa luopua. Kuten jo mainitsimme on Turussakin Snellman'in syntymäpäivän johdosta ilmestynyt juhlalehti. Siinä hra T. T. Renvall muistojemme vanhan pääkaupungin puolesta tervehtii nykyisten rientojemme kantajaa. Hra A. Helander kirjoittaa valaisevan kertomuksen piispanvaalista Turussa 1776, josta saapi vielä enemmän vahvistusta siihen jo ennenkin tunnettuun tosiasiaan, että Suomessa jo 1700 luvulla pidettiin hyvin tärkeänä, että maamme korkeammat virat annettaisiin sen omille miehille. Hra A. Berner kertoo lämpimästi ja kauniisti erästä matkaa runojen kotopaikkaan, Latvajärven kylään Venäjän Karjalassa. Hra Gustaf Dahlberg puhuu mieleen pantavia sanoja uskollisuudesta vähimmässäkin. Vielä pari kolme kirjailijaa on sitä paitse lisiänsä antanut. Mutta mihinkä Auran kuuluisat runottaret ovat tällä kertaa joutuneet, kosk'ei yhtäkään runokappaletta löydy koko juhlalehdessä? Jos syy on siinä, että nuo arvoisat neidet kammoksuvat suomalaista pukua, peljäten muka heidän luonnollisten sulojensa siitä hämmentyvän, niin se seikka tosin olisi sangen ikävä. Mutta sopii toivoa, että he vähitellen tulevat paremmin ymmärtämään sekä ajan vaatimuksia että omaa etuansa. Sillä kaukana siitä, että tuo uusi puku tuottaisi heille mitään haittaa, se päin vastoin antaisi uutta loistoa heidän jo vuosisatoja kestäneille suloilleen. *Th. R.*

Silmäys teaatteriin.

Lausuimme vuoden alussa (n:o 3, s. 75) että suomalainen teaatteri jo on ehtinyt saavuttaa oman näytäntötapansa eli stiilin. Se menestys, jolla Shakspeare'n „Romeo ja Julia" on näytelty, todistaa lauseemme oikeaksi. Sillä jos Shakspeare'a näytteleminen on onnistuva tarvitaan ennen kaikkea juuri vakaantunutta stiiliä, eli niin sanoaksemme ankaraa draamallista ryhtiä. Eikä siinä kyllä, että päähenkilöt täyttävät osansa, myös sivuhenkilöitänsäkin on Shakespeare usein luonut niin itsenäisiksi indiviideiksi, että koko näytännön menestys suuressa määrin riippuu siitä, miten nuo sivuhenkilöt paikkansa pitävät. Niin löytyy esim. Tukholman kuninkaallisessa teaatterissa kuuluisa Hamlet'in-näyttelijä Swartz; vaan kuitenkin on jokainen Hamlet'in-näytäntö siinä pidettävä „fiaskona", sillä yleisön arvostelu aina kuuluu: „no niin, Swartz oli tietysti mainio, vaan kaikki muut mitättömiä".

Myönnämme mielellämme, ett'ei „Romeo ja Julia" ole aivan yhtä vaikea tehtävä kuin „Hamlet", vaan vaaditaanpa tässäkin sivuhenkilöiltä jotensakin paljo. Oli sentähden ilahuttava nähdä, kuinka esim. rouva Aspegren imettäjänä, hra Leino Lorenzona ja hra Böök Mercutiona, jokainen kohdastansa oli osaansa pannut suurta huolta; ja heidän esittämänsä eheät kuvat noista sivuhenkilöistä vaikuttivat paljon koko näytännön onnistumiseen. Kaikki muutkin näyttelijät hartaasti koittivat täyttää tehtävänsä; vieläpä äänettömät henkilöt olivat hyvin opetettuja; niin esim. miekkailu näytelmän alussa kävi oivallisesti. Ja kun sen lisäksi dekoratioonit ja puvut olivat tavattoman kauniita; ja kun kaikki näyttämölliset laitokset muuten hyvin onnistuivat, niin voi sanoa, että

tämä teaatterimme ensimmäinen Shakspeare-näytäntö menestyi tavalla, josta paljoa vanhempienkin teaatterien olisi täysi syy ylpeillä.

Tämmöistä yleistä menestystä ei olisi voinut saavuttaa, ell'ei teaatteria alusta alkaen olisi niin älykkäästi ja johdonmukaisesti neuvottu oikeaan, s. o. realistiseen suuntaan. Sillä miellyttäväthän Shakespeare'n henkilöt meitä niin paljon juuri siitä syystä, että ovat niin täydellisiä ihmisiä: se mielenliikutus, jonka valtaan he joutuvat, valloittaa heidät kokonaan, kaikki ruumiin ja hengen voimat astuvat yhden tarkoituksen palvelukseen. Semmoisia henkilöitä siis ei saa esitellä puolinaisella sydämellä eikä puolinaisella voimalla; päin vastoin: siihen tehtävään on pantava kaikki into ja kaikki voima, mikä näyttelijässä on. Kuinka voisi esim. meidänaikainen, siivosti kasvatettu tyttö lausua imettäjästänsä Julian sanoja: „Kirottu kiusaaja, sä vanha käärme", vieläpä: „Oletkos perkele, kuin noin mua kiusaat?" Ymmärtääksemme näitä sanoja täytyy meidän saada syvemmälle katsoa Julian tuliseen sydämeen.

Ja semmoisen katsauksen neiti Aalberg meille suopikin. Näemme jo näytelmän alussa, ett'ei Julia ole, eikä voi olla mikään siivosti kasvatettu tyttö. Isä on tuimamielinen, äiti on mitätön ja imettäjän sukkeluudet eivät juuri ole hienointa laatua. Luonnollista siis on, että Julia alussa näyttää epävakavalta, hän vielä vaan katselee elämää lapsen kummastelevalla vaan samassa ujostelemattomalla silmällä. Tämmöistä kantaa tietysti ei ole helppo kuvata, vaan mielestämme neiti A. tässäkin onnistui varsin hyvin.

Vaan rakkaus on syttynyt Julian poveen ja vastukset vaan kiihdyttävät sen liekkiä. Vasten vanhempainsa tahtoa hän yhtyy Romeoon, ja tämä, kun kerran on tullut hänen aviomieheksensä, on samassa hänelle kaikki kaikessa. Saatuansa tiedon Tybaltin kuolemasta ja Romeon maanpaosta hän huutaa:

miks'ei
Tybaltin kuolonsanaa seurannut
Myös isän, äidin, niin, tai kumpasenkin?
Sen synnyttämä parku pien' ois ollut,
Vaan Tybaltin kun kuolemata seuras:
„Maanpakoon Romeo!" — niin sen sanan kautta
On isä, äiti, Tybalt, Romeo, Julia,
Kaikk', kaikki surmatut.

Ja kun tuo imettäjäkin, joka ennen on häntä auttanut ja Romeota ylistänyt, viimein neuvoo häntä suostumaan naimiskauppaan Paris'in kanssa, silloin on hänen päätöksensä tehty:

Jos pettää kaikki, voima mull' on kuolla.

Tätä Julian nopeata kehkeytymistä lapsesta täydeksi vaimoksi neiti Aalberg osaa meille kuvata erinomaisen hyvin. Hänen voimakkaasta esitystavastaan opimme täydellisesti ymmärtämään tuota verratonta rakkautta, joka ei pelkää kuolematakaan, ja kaikki nuo Julian pontevat sanat, jotka lukiessamme tätä draamaa helposti voivat näyttää liioitetuilta, ne saavat neiti A:n suussa oikean värinsä: ne kuvailevat meille tulista sielua, semmoista mi tuskin enää löytynee meidän heikkohermoisina aikoina.

Näyttelemisensä vaikutuksen neiti A. vielä enensi sillä taidolla, jolla hän enimmän jännittävissäkin kohtauksissa täytti näyttämöllisen plastiikan vaatimukset. Onpa tässä taidossa samaten kuin dekoratioonien komeudessa sekä etua että vaaraa: hyvä on, että katselijan silmääkin tyydytetään eikä ainoastaan hänen korvaansa, vaan vaarallinen tämä silmän tyydyttäminen on, jos korvan vaatimukset sen vuoksi jäävät syrjälle. Mutta kun näemme millä innolla neiti A. on koettanut saavuttaa sitä, mikä kuitenkin on näyttelijä-

taiteen ydin, vaikuttavaa lausumistapaa, niin voinemme luottaa siihen, että hän yhä edelleenkin käyttää tätä plastillista taitoansa vaan muitten vaikuttimiensa täytteeksi.

Hra Aalberg'in Romeo oli hyvä vastakohta Juliaan. Romeo ei tietysti voi meitä niin paljon miellyttää kuin Julia, koska rakkaus, joka enentää heikon naisen voimat, päin vastoin vähentää Romeon miehuutta: alussa hän vaan huokailee Rosalinaansa ja sittemmin kun on tuomittu maanpakoon hän epätoivossaan heittäytyy maahan tahtoen lopettaa elämänsä. Vaan toiselta puolen Shakespeare on niin voimakkaasti kuvaillut tätä hänen epätoivoansa että se, hyvin esiteltynä, niinkuin se tässä oli, pakoittaa meidät tässäkin kohden tunnustamaan, että semmoinen henkilö kuin Romeo on paljoa eheämpi ihminen kuin meidän aikaiset esplanaadinkävijät ja serenaadinlaulajat.

Toivotamme teaatterille onnea jatkamaan työtänsä, jonka tärkeydestä maamme sivistyshistoriassa nyt ei enää käy epäileminen, jatkamaan sitä sillä uralla, jolle sitä niin älykkäästi on johdatettu.

Tilan ahtaus estää meitä puhumasta laveammalta tänä näytäntökautena annetuista uusista komediioista. Mainitsemme siis vaan lyhyesti, että nyt jo hrat Feuillet ja Sardou ovat edustettuja repertoarissa. Jos tätä seikkaa hyväksymme, niin siinä ei ensinkään ole mitään, joka sotii 1:ssä n:rossa lausumaamme ajatusta vastaan, sillä hyvä on kyllä, että ranskalaisiakin kappaleita, ainakin koetteeksi, esitellään. Kappaleessa „Nuoren aatelismiehen vaiheet“ ei kuitenkaan tämä koetus juuri onnistunut, paitse mitä neiti Avellan'iin tulee, joka sekä tässä että Sardou'n komediiassa „Kirjeen kujeet“ näytti suurta kykyä juuri tähän suuntaan. Muuten tuo „Nuori aatelismies“ liioiteltuine kunniantunteineen on jotensakin vanhentunut, ja sitä paitse alussa kovin pitkäpiimäinen — luonnollinen seuraus siitä, että se on saanut alkunsa romaanista. Siis tämä kappale ei kuulukaan tuohon uusimpaan ranskalaiseen suuntaan, jota sanamme oikeastaan tarkoittivat, ja joka etupäässä koskee yhteiskunnallisia kysymyksiä, jotka usein ovat meille vento-vieraita. Samaten „Kirjeen kujeet“ on hupainen ilveilys, jonka näyttämiseen teaatterin voimat paljoa paremmin riittävätkin.

Protesti.

Joka kieli on oma olentonsa, jolla on oma elämänsä ja jonka luonnollista kehkeymistä ei mikään ulkoa tuotu, vieras muodostaminen saa häiritä, jos mielii pitää kieltä puhtaana „korkeammassa merkityksessä“. Jos yksi tai toinen sana muukalaisesta kielestä otetaan siihen, lisätäkseen sananvarastoa, siinä ei vielä ole mitään vaaraa itse kielen hengen suhteen. Sen on joka kieli saanut kärsiä. Mutta jos muotoja muodostaessa tai lauserakennuksessa mukavuuden tähden ottaa seuratakseen toista kieltä, sentähden että ei sananmukaisesti voi omalle kielelle kääntää vieraan kielen sanoja, tai koska sananmukainen käännös epäselvyyttä synnyttäisi, niin ollaan vaarallisella tiellä. Silloin ei enään ole kielen rääkkäämiselle rajaa.

Näihin ajatuksiin tulin, kun luin Valvojan 4:ssä numerossa löytyvän referaatin Kotikielen Seuran keskusteluista „että“ sanan suhteen. Koska tämä sana ei ole infinitivin merkki suomessa, kuten „att“

ruotsissa, „zu“ saksassa, „to“ englanninkielessä, eikä ylipäätään infinitivin osoitetta suomessa löydy, olisi yhtä väärin ruveta „että“ sanaa semmoisena käyttämään, kuin latinassa esim. „ut“ tahi venäjässä „что“. Mitähän olisi sanottu, jos joku ehdottelisi, että „ut“ latinankielessä infinitivin merkkinä käytettäisiin?! Kyllä pian olisi tuota esitteliää kielenrääkkääjien joukkoon luettu. Yhtä vähän on kukaan venäläinen tohtinut „что“ sanaa semmoiseksi ehdotella.

„Mutta“, sanoo hra G. „tämmöisenä kuulee kansan suusta „että“ sanaa käytettävän“. Se on tosi: olen minäkin sen kuullut. Mutta eivät kielentutkiat saa joka tilaisuudessa seurata rahvaan puhetapaa. Kyllä silloin kieli pian orjaksi joutuisi. Sillä vaikka tosi on, että „usus tyrannus“ on ohjaava, eikä mikään yksityishenkilö, niin tämä on paikkansa pitävä, jos kielisääntöjen mukaan yleinen „usus“ on julistanut jonkun puhetavan säännöksi, niinkuin „panna saapas jalkaan ja lakki naulaan“ y. m. s. Jos sitä vastoin noudattaa kaikenlaisia puhetapoja kirjakielessä, niin on se väärin. Tämä „että“ sanan väärä käyttäminen on nähtävästi tunkeunut rahvaan kieleen pappien ja muittenkin virkamiesten kautta. Harva pappi käyttänee enään tämmöistä puhetapaa kirjoitetussa saarnassaan, ja vielä vähemmin hän voinee sitä hyväksyä. Rahvas käyttää myös esim. „jos“ alistavana kysymyssanana; onko tämäkin ja monet muut yhtä väärät puhetavat hyväksyttävät? Ei suinkaan. Koittakaamme siis kehkeyttää rakasta suomenkieltämme luonnollisella tiellä, älkäämme sitä toisen kielen orjaksi tehkö!

Mitä toiselta puolen käännöksiin kielestä toiseen tulee, on huomattava ja aina myönnetty, että sananmukainen käännös on mahdoton, jos vaatii, että sana sanaan, muoto muotoon vastaa. Miten esim. tahtoisi kääntää ruotsiksi „menemäisillänsä“ (*verbotim* i hans bortgående), „mennäksensä“ (v. för sitt bortgående) j. m. s. Jos niin orjallisesti ja koulupojan tavalla tahtoisi kääntää, niin ei kukaan uskaltaisi käännöksiin ryhtyä. Herra G:n esiintuomat lauseetkaan eivät ole vaikeat kääntää toisin, jos pelkää antamasta käännöksestä epäselvyyden syntyvän, joka minusta ei kuitenkaan tapahdu. Voisi esim. kääntää: „Aivan riittämättömänä korvauksena pidän — —, *että heidän tuisi* t. *että heidän vallassa olisi määrätä*; 1) Hänellä on aina ollut kumma halu, *että pääsisi* (se sana on liikaa) 2) — — — *ett'ei käytetä että sanaa* infinitivin kanssa (jossa hra G. ei ole huomannut, että kieltosana on suomessa *verbum finitum*, ja ett'ei sitä saa käyttää *infiniti*muotojen kanssa) 3) — — — *että keräisivät* rahoja. 4) *Olla* semmoisena riidan aineena mahtaa hänestä itsestäänkin olla ikävää 5) Kun C. kiven kovaan tahtoi, *että* d:tä *ruvettaisiin* käyttämään.

Tällä en ole sanonut, että käännökseni ovat paraat, vaan ainoastaan tahtonut näyttää, kuinka tarpeeton tuo esitelty epäsuomalainen *että* sanan käyttäminen on. Toivon päinvastoin, että K. K. S. kaikella lailla koettaa ylläpitää Suomen kielen puhtautta ja olen siitä vakuutettu, koska K. K. S:lla on onni ja kunnia työskennellä sen miehen johdon alla, joka suomen kieltä tuntee parahiten nykyisessä ajassa. *—l—h.*

———•———

Hallituksen lehdelle.

Omituinen ilmiö on viime viikkoina herättänyt jonkunlaista huomiota niissä harvoissa, jotka syystä tahi toisesta ovat sattuneet saamaan käteensä maamme ruotsinkielisen virallisen lehden. Hallituksen äänenkannattajaa ei nimittäin enää näytä tyydyttävän asetusten, kuulutusten ja kaikenlaisten uutisten painattaminen; se koettaa sentähden tuoda esiin jotakin omatakeista, teroittaen miekkaansa ankaraan taisteluun kapinan ja murhan saastaisia, kumoavia henkiä vastaan. Valmistava harjoitus jollakin vähemmän vaarallisella alalla kuin koulukysymyksen olisi kuitenkin ollut lehdelle hyödyksi, sillä nyt on sen täytynyt kokea tuon vanhan lauseen totuutta, että teräaseet — vaikka vaan eivät olisikaan muuta kuin myrkytettyjä neulankärkiä — kömpelön käyttäjän kädessä voivat tuoda tuhon hänelle itsellensä. Lehden toimittaja hra J. M. K.(alm) joutui jo ensimmäisissä kyhäyksissään niin pitkälle solvauksiin, että ainoastaan hänen vastustajansa hra Donner'in tavaton sääliväisyys säästi asianomaisia siitä häpeästä, jonka hallituksen virallisen edustajan sakottaminen kurjasta kunnianloukkauksesta olisi heille tuottanut. Mutta eipä tämä kunnia riittänyt Finlands Allmänna Tidning'ille. Morgonbladista ja Valvojasta kertoo se yhä edelleen asioita, jotka tosiaankin ovat omiansa levittämään kauhun kylmää jokaisen rauhallisen kansalaisen mieleen. Sillä johan rohkeinkin säikähtyy kuullessaan, että meidän maassamme löytyy murhaliitto, toisin sanoen nihilistipuolue, johon muiden muassa kuuluu miehiä „niistä piireistä, jotka lähimmin vaikuttavat meidän sivistystä hakevan nuorisomme mielipiteihin ja toimiin".

F. A. T. on havainnut, että Morgonblad'in ja Valvojan vaikutus on *destruktiivinen*. Mitä tämä muukalainen sana siis merkinnee? Sitä käytetään punaisesta internationalista, nihilismistä ja ylipäänsä kaikista valtion ja yhteiskunnan kumoamista tarkoittavista harrastuksista. Todistukseksi, että näitä kumoushankkeita kytee Valvojassa, viittaa F. A. T. meidän loppusanoihimme kirjoituksessamme kouluasiasta. Siinä tavattava uhkaus „murhasta ja kunniankadotuksesta" ei ole — niin kertoo F. A. T. — mitään uhkarohkeata leikkipuhetta, vaan päinvastoin täyttä totta, sillä se on silminnähtävästi „jokaisen virkamiehen toiminnosta lausuttu tuomio, jossa kuuliaisuus esivaltaa kohtaan rangaistaan valtiollisella kuolemalla ja kunnian menetyksellä".

Me myönnämme, että F. A. T. on oikeassa, kun se käsittää meidän sanamme täytenä totena. Ajatuksemme onkin niinkuin lausuimme, että jos joku meidän maassamme „rupee perustuslaillisuuden ja vapaan kansallisen kehityksen periaatteita polkemaan, ja käsittää kuuliaisuuden velvollisuuksiaan esivaltaa kohtaan sillä lailla, että velvollisuudet kansaa ja sen eduskuntaa kohtaan unohtuvat, silloin hän on tehnyt valtiollisen itsemurhan". Mutta missä näissä sanoissa uhataan valtiollista kuolemaa tahi kunniansa kadottamista sille virkamiehelle, joka uskollisesti täyttää mitä hän esivallalle on velvollinen? — Me olimme moittineet, että vallanpitäjiä kumartaessa unohdetaan, mitä kansa on oikeutettu meiltä vaatimaan. Hallituksen äänenkannattaja julistaa tämän johdosta, että me olemme tavoittaneet kuoliniskun kuuliaisuudelle esivaltaa kohtaan, se väittää siis, että tätä kuuliaisuutta ei voi täyttää muuten kuin kansaa ja säätyjä pettämällä. Tosiaankin, selvää puhetta!

Hallituksen äänenkannattaja on puhunut destruktiivisistä s. o. kumoavista pyrinnöistä. Mekin tahdomme niistä lausua sanasen. On aivan totta, mitä F. A. T. sanoo, että jokainen pyrintö, joka estää yhteiskunnan rauhallista ja lainmukaista kehitystä, esim. kiihottamalla eri kansaluokkia vihaan toisiansa vastaan, on destruktiivinen. Niin on sellainen vanhallaolijaisuus, joka viimeiseen asti vastustaa välttämättömien parannusten toimeenpanoa epäilemättä destruktiivinen. Meidän maassamme on esim. viikingiläisyys tähän luettava, sillä jos se pitemmäksi ajaksi saisi ohjat käsiinsä, syntyisi täällä epäilemättä ennemmin tahi myöhemmin liike, joka repisi kansamme kahtia. Destruktiivistä on sekin, kun hallituksen äänenkannattaja lausuu sanoja, joissa hän suoraan ja peittelemättä saarnaa ylenkatsetta kansan edustajia vastaan ja kun hän siinä vaatimuksessa, että kansalaisten, virkamiesten niinkuin muidenkin, tulee olla yhtä uskollisia kansalle kuin esivallalle, näkee jotakin moitittavaa ja vaarallista. Tämä on destruktiivistä sentähden, että siitä helposti syntyy se luulo, että tuollainen meidän valtio-muotoamme jyrkästi loukkaava mielipide on hallituksessakin vallalla.

On tuttu asia, että viralliset lehtemme maksavat maallemme hyvinkin suuria summia. Mihin määrin ne tuottavat vastaavaa hyötyä, siitä saattaa tosiaankin epäillä, kun huomaa, ett'eivät ne paljo mitenkään täytä mitä muualla maailmassa sellaisilta lehdiltä vaaditaan. Tietoja hallituksen aikeista niissä ei koskaan anneta eikä myöskään ilmoituksia niistä syistä, jotka ovat sen päätöksiin vaikuttaneet. Toisinaan ryhtyy F. A. T. hallituksen toimia puolustamaan, mutta silloin tekee se milt'ei aina tuhmuuden, joka vuosikymmeneksi riittää sen asemaa pilaamaan. Edelläkävijöiden kunnia silminnähtävästi ei anna herra Kalm'ille yörauhaa. Hän puskea paukahuttaa silmittömässä vimmassa, arvattavasti ihaillen tuota kuuluisaa älyntuotetta, jonka toinen F. A. T:n toimittaja kerran laski hämmästyvään maailmaan ja joka sitten lentävänä sanana on levinnyt maamme ulkopuolellekin, tuota huomiota nimittäin, että kaiken oikean edistyksen esikuva on — *härkä!*

Kirje Helsingistä.

7 p. kesäkuuta.

Valtiopäiväkutsumus. — Kieliasetukset. — Kielikysymys Turun hovioikeuden edessä. — Filosofiian kandidaattitutkinto yliopistossa. — Kreivi Adlerberg'in virkaero.

Hetken tärkeimpiä uutisia on Keisarillisen Majesteetin armollinen käsky, että Suomen valtiosäätyjen tulee kokoontua Helsinkiin varsinaisille valtiopäiville 19 päivänä tammikuuta ensintulevana vuonna 1882. Kutsumus on annettu juuri samana 16 päivänä toukokuuta, jolloin kreivi Loris Melikow omasta pyynnöstänsä „kivul-

loisuuden tähden" sai eronsa ministerivirasta ja Ignatiew tuli hänen seuraajakseen.

Pelkkä sattumus tietysti, tuo mainitussa päivänmääräyksessä löytyvä muistutus siitä, että saman hallitsijan hallittavinakin Suomi ja Venäjä ovat erilaisten hallitusperiaatteitten alaisia. Mutta vaikka maamme erikoisasema ennenkin on hyvin monella tavalla esiytynyt, niin tämä uusi viittaus sinnepäin kuitenkin lienee saattanut monen meidän kanssamme uudestaan kiittämään sallimusta siitä, että perustuslait määräävät, milloin Suomen edustuskunta on kokoontuva. Se jalo keisari vainaja, jonka kunnioittamiseksi kuvapatsaalla kollehtimaljat toukokuun viimeisenä päivänä täyttyivät kaikissa Suomen kirkoissa, olisi jo yksistään määräaikaisuutta kansanedustukselle säätäessäänkin tehnyt kyllin kylläksi ollakseen kaikkina aikoina maamme rakkahimpia Suuriruhtinaita.

Aleksanteri II on suorittanut työnsä, mutta nykyiseltä polvelta Suomessa on vielä paljo jäänyt suorittamatta.

Jokainen ajatteleva suomalainen ymmärtää, että tulevan vuoden säätykokous saattaa tulla sisälliselle kehityksellemme ratkaisevaksi. Muualla Euroopassa kansanedustus kokoontuu vuosittain, joten sen vaikutus tietysti tulee paljoa tasaisemmaksi. Edustuskunnan katkeamattoman toiminnan rinnalla erityisten vuosien merkitys ei ole aivan silmään pistävä. Meillä ihan toisin. Kun ainoastaan kahdesti joka vuosikymmenessä saapuu kansan edustajoita pääkaupunkiin neuvottelemaan yhteisistä asioista, niin valtiopäivät tavalla tahi toisella tekevät käännekohdan — ell'ei säätyjen toimi tyhjiin hupene.

Tätä emme kuitenkaan odota 1882 vuoden valtiopäiviltä. Vaikkapa muuten ollaankin eri mieltä, siinä kuitenkin kaikki — paitse hurjimmat „viikingit" — ovat yksimieliset, että nykyinen keskentekoinen asema Suomen kielen suhteen on saatettava selville. Vuosi 1883 lähestyy lähestymistään, jolloin v. 1863 annettu lupaus todellakin on pantava toimeen, sitä harva on rohjennut kieltää. Johonkuhun tehokkaasen toimeen siis on ryhtyminen. Vuonna 1877 Suomen valtiosäädyt asevelvollisuus-asiassa osoittivat voivansa unohtaa puolue-edut isänmaan edun tähden. Suokoon Jumala, että vast'edes voidaan lausua samaa 1882 vuoden valtiopäivistäkin; siinä tapauksessapa ne tulevat saamaan kunniasijan Suomen historiassa.

Emme tahdo tällä haavaa ryhtyä nykyään annettujen Suomen kieltä koskevain asetusten tarkastamiseen. Olemme jo ennen lausuneet mielipiteemme siitä kummallisesta salamielisyydestä, jolla tätä tärkeätä asiaa on käsitelty. Julkinen keskustelu olisi varmaankin voinut opettaa asianomaisia välttämään monta vastusta, jotka ovat vaarallisia salakaria, kun katsellaan asiaa ainoastaan Helsingin virkamiehen kapealta kannalta. Ennen kaikkea pistää silmään, että monin sanoin myönnetään asianomaisille, mitä jo selvä järki osoittaa aikoja sitten luvalliseksi. Muissa kohden saapi tyytyä siihen vaan, että Kothen'in ajan tuottamat vahingot korjataan. Paha kyllä ei säätyjenkään tarkastettavaksi annettava esitys taida sisältää sanottavasti muuta. Mutta mimmoiset mainitut lait ovatkin, Suomen kansa luottaa Aleksanteri II:n v. 1863 antamaan lupaukseen; siitä se ei ai'o peräytyä.

Kieliasetuksen rinnalla kouluasia tulee keskustelun alaiseksi. Olemme siinä kohden jo ennenkin lausuneet vakuutuksemme. Muuan tapaus ansaitsee kuitenkin erityistä huomiota. Nykyään Turun hovioikeus on antanut tuomionsa siinä kanteessa, joka kouluylihallituksen toi-

mesta on nostettu tohtori A. W. Jahnsson'ia vastaan, syystä että hän muka juhlapuheessaan, kun Turun yksityislyseo vihittiin, oli loukannut mainitun viraston kunniata. Emme vielä ole nähneet asiakirjoja kokonaisuudessaan, emmekä siis tiedä, onko syytetty itse vaillinaisilla todistuksilla antanut aihetta faktillisiin erehdyksiin, mutta se on varma, että tosiasioitten ydintä olisi sopinut tarkemmin esittää, kuin hovioikeuden tuomiossa on tapahtunut. Kouluhallituksen ansioksi luetaan, että löytyy suomalaisia lyseoita Jyväskylässä, Kuopiossa ja Joensuussa. Onpa kuitenkin tunnettu, että ensinmainittu koulu oli perustettu jo toista vuosikymmentä ennen kouluhallitusta, ja että se ainoastaan Keski-Suomalaisten erityisillä ponnistuksilla pelastettiin vapaherra von Kothen'in sille aikomasta kohtalosta. Lausutaan edelleen, että kouluylihallitus v. 1871, 9 ja 16 p. maalisk. ehdotti suomalaisen normalikoulun siirtämistä Hämeenlinnaan luokka luokalta. Mutta kouluylihallitus on *myöhemmin 10 p. lokak. 1872* annetussa virkakirjeessä päinvastoin ehdottanut, että mainittu laitos kerrassaan lakkautettaisiin ja niille oppilaille, jotka olivat suorittaneet viidennen ja kuudennen luokan oppimäärät Helsingissä, *siedettäisiin vapaus jatkaa opinkäyntiänsä Jyväskylässä!* Mitä semmoinen lupa itse asiassa käsitti, sen ymmärtää jokainen. Tarpeetonta on antaa lupaa siihen, mitä ei mikään valta maailmassa saa estää. Hallitus puolestansa siinä kohden korjasikin kouluylihallituksen kansallistunnetta loukkaavan päätöksen, ja katsoi sopimattomaksi, että yleisen oppilaitoksen oppilaita pakotettaisiin lopettamaan kurssinsa 29 peninkulman päässä kotipaikalta olevassa oppilaitoksessa. Senaatin eikä kouluhallituksen ansioksi siis on luettava, ett'ei suomalaista normalikoulua Helsingissä aivan jyrkästi lakkautettu. — Sellaisia asiallisia erehdyksiä ei odota löytävänsä oikeuden päätöksestä. Toiselta puolen on ilahuttavaa nähdä, että tunnustetaan *kunnianloukkaukseksi*, jos jostakin väitetään, että hän taistelee suomalaisia kouluja vastaan. Tulkoon tämä käsitys yhä yleisemmäksi, niin pian ei ole sitä koloa, johon suomenmielisten vastustajat voisivat vetäytyä taantumis-vehkeitään puolustamaan.

Melkein kaikkiaalla missä vaan maassamme muutoksia tapahtuu, Suomen kieli on ollut joko vaikuttajana, tahi saapi niistä jonkunlaista hyötyä. Lukijamme muistanevat mitä me 5:nessä numerossa ss. 101—107 puhuimme filosofiian kandidaattitutkinnosta. Suomen kielen etu siinäkin oli se tuki, jonka nojalla ruvettiin taistelemaan linjajärjestelmän pakkoa vastaan. Nyt on kysymys uudestaan ollut keskustelun alaisena filosofiian tiedekunnassa. Kansleri oli nimittäin konsistorin muutosehdotusten johdosta vaatinut tiedekunnan mietintöä, eikö sopisi määrätä, että jokainen tutkittava saisi itse valita oppiaineensa, vähintään neljä omasta osastosta ja yhden toisesta. Opettajilla siinä osastossa, johon hän kuului, olisi kuitenkin oikeus tarkastaa hänen tekemänsä vaali.

Tiedekunnan enemmistö (12 ääntä 5:ttä vastaan) on näihin ehdotuksiin suostunut, kuitenkin lisäämällä pari määräystä. Ensiksi asianomainen osasto saisi määrätä senkin, onko ylimääräisen professorin edustamalla tieteellä niin suuri itsenäisyys ja laajuus, että se kelpaa tutkinnon aineeksi. Voi nimittäin tapahtua, että ylimääräinen professori nimitettäisiin tiedehaaraan, joka on vaan osa varsinaisen professorin opetus-piiristä. — Tällä määräyksellä tietysti ei semmoiset aineet kuin

esim. vertaileva kielitiede tahi Ruotsin kieli ole tutkinnosta pois suljettu.

Arvolauseista on tiedekunta ehdottanut, että jokaisen tutkittavan pitäisi hankkia laudatur yhdessä omaan osastoon kuuluvassa aineessa, sekä sen lisäksi vielä yhdessä aineessa sama arvosana tahi kahdessa „approbatur cum laude“ — siis ei enää saisi luikertaa tutkinnon läpi lisä-approbatur'eja kokoelemalla eikä niinkuin välisti on tapahtunut yhdellä laudatur'illa ja kahdella „non sine'llä“.

Opintovapauden asia on siis saanut tiedekunnassa voiton, samalla kuin on koetettu huolta pitää siitä, ett'ei tätä vapautta käytetä väärin. Toivottava on, että kun filosofiian tiedekunta, jota tämä asia lähinnä koskee, on näihin muutoksiin suostunut, konsistorillakaan ei ole mitään niitä vastaan, ja koska tämä uusi ehdotus on kanslerilta lähtenyt, on syy toivoon, että asianomaisten yksimielisestä päätöksestä linjajärjestelmä, tuo jäännös Kothen'in ajoilta, pian on tarina vaan.

Vähää ennen tämän numeron laskemista painoon on tärkeä valtiollinen muutos tapahtunut. Niissä sanomissa, jotka jo vähän aikaa sitten levisivät kulkupuheena, on ollut perää; kreivi *Nikolai Adlerberg*, vuodesta 1866 asti Suomen kenraalikuvernööri, on saanut eron virastaan; hänen seuraajakseen tulee kreivi *Feodor von Heyden.*

Tavattoman tiheään on viime aikoina tapahtunut yläilmoissa muutoksia. Ollaan vielä vuoden edellisessä puoliskossa, ja Suomi on jo ehtinyt saada uuden Suuriruhtinaan, uuden kenraalikuvernöörin ja uuden ministerivaltiosihteerin apulaisen. Sen ohessa yksi ja toinen maamme palveluksessa olevista korkeimmista luottamusmieheistä on siinä ijässä tahi terveyden tilassa, ett'ei tiedä, minä päivänä voisi vielä samallaisia uutisia kuulla. Semmoinen asema yleensä arveluttaa. Ei tietysti ole suotava, että kerrassaan aivan moneen virkaan hallituspiireissä asetetaan uusia miehiä. Varsinkin nykyään soisi muutosten jo ajaksi päättyvän, vaikk'ei olisi vaikeata mainita korkeita herroja, joitten eroamista yleisten asioitten käyttelemisestä on kauan ja turhaan odotettu.

Suuria valtiollisia tehtäviä on suoritettu niinä vuosina, jolloin kreivi Adlerberg on ollut kenraalikuvernöörinä. Valtiopäiväjärjestys, kultarahakanta, asevelvollisuus, muita asioita mainitsematta, kuuluvat hänen hallituskauteensa, joko suurimmaksi osaksi tahi kokonaan. Ja niin tärkeä on meillä kyllä kenraalikuvernöörin asema, että hänenkin osakseen syystä tulee joko kunniaa tahi moitetta samanaikaisten valtiollisten tapausten johdosta, vaikk'ei hän niihin olisikaan suuresti ottanut suoranaista osaa.

Erilaisia kenraalikuvernöörejä meillä on on ollut, milloin tulisen, innokkaan kreivi Berg'in, milloin sävyisän Rokassowsky'n tapaisia luonteeltaan. Rupeamatta kreivi Adlerberg'in valtiollista kantaa arvostelemaan, voimme kuitenkin pitää varmana, ett'ei hän ikinä ole tahtonut kreivi Berg'in tavoin pyrkiä alkuunpanijaksi, johtajaksi ja hallitsijaksi, vaan on tyytynyt vähemmin huomattujen tehtävien suorittamiseen. Semmoisesta kannasta hän ei ansaitsekaan muuta kuin kiitosta. Se joka määrätään Suomen kenraalikuvernööriksi on tavallisesti vanhanpuolinen mies, aivan outo meidän oloillemme, vieras maamme kummallekin kielelle, melkeinpä vieras koko sille hallintotavalle, joka on Länsi-Euroopassa vallitseva. Asian niin ollen ei siis jää kenraalikuvernööriksi nimitetylle muuta kuin kaksi neuvoa: joko osoittaa toimeliaisuutta, vaikkapa tehden hai-

rahduksia ja sekaantuen muiden tehtäviin, tahi tyytyä lain määräämään valtaan ja ennen kaikkea tyystin punnita, mitä Suomen miehet itse tahtovat, huolimatta siitä, näyttääkö semmoinen kanta vähäpätöiseltä.

Kreivi Adlerberg'in aikana on Suomi ollut aivan toisenlaisessa asemassa kuin kolmatta vuosikymmentä takaperin. Valtiopäivät ovat vaikuttamassa, sanomalehdistö on ruvennut tehokkaasti ottamaan osaa julkisten asioitten käyttelemiseen, laskien virkakuntien päätöksiä tarkastuksen alaisiksi. Tämä kaikki on kehoittanut häntä siihen, mitä tiettävästi hänen oma ystävällinen ja suopea mielenlaatunsakin on vaatinut: hän on etupäässä katsonut velvollisuudekseen pitää siitä lukua, mitä asianomaiset Suomessa neuvovat. Meidän puoleltamme kun ei liikoja tahi laittomia ole vaadittu, niin hän tietysti enimmiten on voinut kannattaa suomalaisten virkakuntain mieltä. Se on kyllä totta, että hän, maamme oloihin muutoin jokseenkin hyvin tutustuneena, on jäänyt suomalaiselle kysymykselle vieraaksi ja on erehtynyt pitäessään virkakuntain lausumaa mieltä kansan mielen osoitteena. Mutta kun meidän melkein joka päivä täytyy nähdä, ett'ei kokonainen elämäkään riitä selvittämään niitä kohtia synnynnältään suomalaisille, emme saa aivan ankarasti moittia muukalaista samasta erehdyksestä. Ennen kaikkea tahdomme tällä hetkellä muistaa, kuinka taitavasti ja suoraan kreivi Adlerberg venäläisiä virkamiehiä ja virkakuntia vastaan on tietänyt puolustaa maamme erikoisasemaa, perussäännön ja keisarillisten vahvistuskirjain suojelemaa.

Kreivi Adlerberg'in seuraajasta ei tiedetä paljoa muuta, kuin että hän kauan aikaa on toimissaan nauttinut taitavan virkamiehen mainetta. Melkein kaikille kenraalikuvernööreillemme ovat tähän asti Suomen olot, vaikkapa alussa oudot, käyneet rakkahiksi, niinpä itsevaltiaalle, karkeamieliselle Zakrewski'llekin. Toivomme ett'ei kreivi Heyden tule olemaan poikkeuksena säännöstä, jos kohta moni seikka alussa voipi hänestä tuntua perin vieraalta.

Uusien kirjain luettelo.

Teologiaa.

Ihmis-suvun synnin ja armon yhteisyydestä. Uskonnollinen puhe, pitänyt *Eugène Bersier.* Käännös. Helsingissä. 1: 00.

60 Choral-melodier jemte 25 stycken tvåstämmiga sånger satta i sifferskrift efter L. Chevés tonbeteckningssätt för folkskolan af *A. W. Carlsson.* Jyväskylä. 0: 65.

Jesuksen elämä, tehnyt *J. W. Farrar.* Suom. Nino. 2—3 vihko. Helsingissä. à 0: 60.

Kristillisen kirkon historia, kirj. *F. Hammerich.* Suom. Wilho Lindstedt. 6 vihko. Oulussa. 1: 50.

Hyttynen. Yksitoista hengellistä virttä. *Kustaa Juhanpojalta.* Tampereella. 0: 25.

Tutkistelemuksia Lutheruksen lyhyestä katekismuksesta kansakoulun-opettajille. Toimittanut *Carl Lind.* Suomennos. Helsingissä. 4: 00.

Sanat, jotka rukoushetkenä Helsingin Nikolainkirkossa 14 p:nä Maaliskuuta v. 1881 tiedon tultua Hänen Majesteettinsa Keisari Aleksander II:n kuolemasta, lausui *A. W. Lyra.* Helsingissä. 0: 15.

Ord vid bönestunden i Helsingfors Nikolai kyrka den 14 mars 1881 efter ingången underrättelse om Hans Majestät Kejsar Aleksander II:s dödliga frånfälle framsagda af *A. W. Lyra.* Helsingfors. 0: 15.

Rakastatkos minua? Kysymys opettajille ja sanankuulijoille, eli saarna, jonka pappeinkokouksessa Porvoossa syyskuun 21 päivänä 1866 piti *S. Majander.* 3 painos. Viipurissa. 0: 25.

Jumalan ihminen, johtavat aatteet siitä. Uskontieteinen esitelmä, kirj. *H. Pöyhönen.* Kuopiossa. 1: 00.

Lauluja Karitsan kiitokseksi. Yksi- tahi neliäänisesti sovitettuja urkujen ja pianon mukasoitolla. III. Lauleskeli *Ira D. Sankey.* Jyväskylässä. 1: 40.

„Kristillisyys maailmaan“ sekä „Uskonto ja kansallisuus“. Uudestaan tutkinut *K. G. Sirén.* Viipurissa. 0: 50.

Yhteenveto pöytäkirjasta viidennessä yleisessä pappienkokouksessa Kuopiossa syyskuun 15—18 p. 1880. Kuopiossa.

Oikeus- ja valtiotiedettä.

Om lagstiftningen, dess begrepp och förhållande till öfriga statliga funktioner. Akad. afh. af *Robert Fredrik Hermanson.* Helsingfors. 3: 50.
Tutkimus maanomistus-seikoista Suomenmaassa keskiaikana, esittänyt *Yrjö Koskinen.* (Kutsumus kuulemaan sitä esitelmää, jolla professori J. R. Danielson virkaansa astui). Helsingissä.
Om återvinning till konkursbo. Akad. afh. af *Julian Serlachius.* Helsingfors. 3: 00.
Kokous erinäisiä Suomenmaan sotilaspuustellien hoitoa koskevia jälkeen 21 p. toukokuuta 1863 ilmestyneitä kirjeitä ja sääntöjä. Painosta toimittanut Keisarillisen Senatin Sota-asiain Toimituskunta. Helsingissä. 2: 00.
Pieni Asetus-kokous. 18. Asetuksia asevelvollisuuden toimeenpanemisesta Suomessa. — Vuosirahan-säännöt Suomen sotaväelle. Helsingissä. 1: 00; kans. 1: 25.
Lilla Författnings Samlingen N:o 18. Författningar angående värnepligtens genomförande i Finland. Staterna för Finska militären. Helsingissä. 1: 00; kans. 1: 25.
Pieni asetus-kokous 19. Asetuksia suomenkielen käyttämisestä tuomio-istuimissa ja virastoissa Suomessa. Helsingissä. 0: 30.
Lilla författnings-samlingen 19. Författningar angående finska språkets begagnande vid domstolar, embetsverk och andra myndigheter i landet. Helsingfors. 0: 30.
„Sveriges rikes lag; gillad och antagen på riksdagen åhr 1734" utg. af K. K. Sjöros & K. V. Sulin. 3 upplagan. Viborg. 13: 00.
Till Hans Kejserliga Majestät från komiten för revision af bränvinslagstiftningen underdånigst. Helsingfors. 1: 00.
Utlåtande och förslag af den på framställning af Finlands Ständer år 1879 af Kejserliga Senaten tillförordnade skattekomité. Helsingfors. 2: 00.

Historiaa ja maatiedettä.

Aleksanteri II. Tapaukset Pietarissa maaliskuun 13 (1)—28 (15) pp. 1881. Helsingissä. 0: 25.
Alexander II. Tilldragelserna i S:t Petersburg d. 13 (1)—28 (15) mars 1881. Helsingfors. 0: 25.
Biografinen nimikirja. Elämäkertoja Suomen entisiltä ja nykyajoilta, toim. Suomen historiallinen seura. 5 vihko (Ingelius—Kustaa I Waasa). Helsingissä. Tilaajoille 3: 00; ostajille 4: 00.
Skildringar ur Finlands nyare historia af *Robert Castrén.* 1. Samlingen. Häft. 1 & 2. Helsingfors. 3: 00.
Handlingar rörande återbesättandet af lediga professionen i allmänna historien vid Kejserliga Alexanders Universitetet i Finland. Helsingfors. 2: 00.
Bidrag till Finlands historia. Med understöd af statsmedel i tryck utgifna af Finska statsarkivet genom *Reinhold Hausen.* 1 delen. 1 häftet. Helsingfors. 2: 50.
Kuustö slott. Akad. afh. af *Reinhold Hausen.* Helsingfors. 2: 50.
Kansanvalistus-seuran toimituksia, 29. Taavetti Livingstone, hänen elämänsä ja toimensa. Kirj. *B. Lagus.* Sisältää kuusi kuvaa ja kartan. Helsingissä. 1: 00.
Folkupplysnings-sällskapets skrifter, 29. David Livingstone, hans lif och verksamhet, af *B. Lagus.* Öfversättning med karta och sex träsnitt. Helsingfors. 1: 00.
Kansanvalistus-seuran toimituksia, 28 Maantieteellisiä kuvaelmia VIII. Venäjä IV. Kirj. *J. Päivärinta.* Helsingissä. 1: 25.
Folkupplysningssällskapets skrifter, 28. Geografiska bilder VIII. Ryssland IV (af *J. Päivärinta*). Öfversättning från finskan. Helsingfors. 1: 50.
Suru- ja muistojuhlassa huhtikuun 29 p:nä 1881, H. M. Keisari ja Suuriruhtinas Aleksanteri II:n kuoleman johdosta. Helsingissä.
Хронологическій очеркъ участія л. гв. 3:го стрѣлковаго финскаго баталіона въ кампаніи противъ турокъ 1877—78 г. состовилъ штабсъ-капитанъ *фонъ Вендтъ.* Гельсингфорсъ. 3: 00.

Kielitiedettä.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 63 osa. Kreikan kielioppi, kirj. *K. J. Lindeqvist.* Helsingissä. 4: 00.
En praktisk grammatik i svenska språket på ryska, af *B. Lundahl.* Helsingfors.
Suomi. Kirjoituksia isänmaallisista aineista. Toimittanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Toinen jakso. 14 osa. Helsingissä. 3: 00.
Sisältää:
Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä. Kielennäytteitä, sanakirja ja kielioppi. Tehnyt *Arvid Genetz.*
Tutkimus kielimurteesta Tornion seuduilla. Kirj. *Paavo Salonius.*
Suom. Kirj. Seuran keskustelemukset vv. 1879—1881.

Luonnontiedettä.

Försök till analytisk behandling af växtformationerna af *R. Hult.* Akad. afh. Med en planch. Helsingfors. 2: 00.
Handledning för nybegynnare vid histologiska öfningar af Dr *Konrad Hällstén.* 1 afdelningen. Helsingfors. 4: 00.
Månadsöfversigt af väderleksförhållanden i Finland, utgifven af Magnetiska och Meteorologiska Observatoriet. N:o 1—2. Helsingfors. (Vuosik.) 3: 00.
Om utspädd saltsyras inverkan på mjölksocker. Akad. afh. af *Arthur Rindell* Helsingfors.
Zoologian alkeet kouluja varten; toim. *Birger Salonen.* Jyväskylässä. 4: 50.
Suomen lintuin munia. Kuvannut *G. Sundman,* tekstillä varustanut *J. A. Palmén.* 3 vihko. Helsingissä. 3: 50.
(Jatk.)

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 13-14. Helsingissä, Heinäkuulla 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

M. A. Castrén.

Hänen merkityksensä kielentutkinnolle.

Siinä runsasaineisessa kuvauksessa Castrén'in elämästä ja suomalaisesta vaikutustoimesta altaisen kielentutkinnon alalla, joka on johdatuksena kuudenteen osaan hänen teoksiansä „Nordiska resor och forskningar“, tulee tekijä usein tilaisuuteen huomauttamaan Castrén'in perustavasta merkityksestä tälle tutkinnolle. Mutta vaikka hän tässäkin terävällä silmällään on tunkenut aineesensa tavalla, jota ei aina tavata kielentutkijassa ex professo, ei hän kuitenkaan tahdo ottaa erittäin selittääkseen sitä edistymistä, jonka Castrén'in työ kielentutkinnolle yleensä ja suomalaiselle kielentutkinnolle erittäin on tuottanut. Viittauksia siihen löytyy kaikkialla; näitä vaan jossakin määrin täydentääksensä on allekirjoittanut ottanut muutamilla lyhyillä piirteillä uudestaan huomauttaaksensa Castrén'in, tieteelliselle tutkimukselle isänmaassamme unhottumattomasta vaikutustoimesta.

Tieteellinen kanta Castrén'in teoksissa osoittaa kaksi toisistaan jyrkästi eriävää aikakautta, joista toinen käsittää hänen matkustustensa ajan Suomessa ja Lapissa sekä ensimmäisen siperialaisen matkan Syrjänein, Ostjakkein ja Jurak-Samojedien maassa. Se on siis vuosien 1838 ja 1845 välillä.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustamisen ja Kalevalan ensimmäisen ilmestymisen jälkeen alkaa virkeä toimi suomalaisen kielentutkinnon alalla ja ensimmäisinä innokasten työntekijäin rivissä seisoivat Lönnrot' ja Castrén. Huomio kääntyi sekä Suomen kielen selvittämiseen, joka nyt esiin astuvassa Itä-Suomen murteessa tuotti kielentaidolle tähän asti aavistamattoman rikkauden muotoja, lauseparsia ja sanoja, että ympärillä asuviin heimolaiskansoihin. Aineksia kun oli vähän koossa, tarjosi jo Kalevalan runojen selittäminen melkoisia vaikeuksia, jonka tähden Castrén'in ansioita sen kääntämisessä Ruotsin kielelle tätä nykyä enää

tuskin voitaneen oikein arvata. Mutta se suurempi merkitys, jonka Suomen kieli sai kansallistunteen virkistämiseksi Kalevalan kautta, jota kaikkialla sivistyneessä maailmassa hämmästyksellä ja ihastuksella vastaanotettiin, saattoi Castrén'in laveampiin tutkimuksiin, kuin mitä Suomen miehet siihen asti, Pietarissa työskentelevää Sjögren'iä lukuun ottamatta, olivat harjoittaneet. Vuonna 1799 oli unkarilainen Gyarmathi Göttingenissä ulosantanut tunnetun teoksensa Unkarin kielen heimolaisuudesta Suomen kielen kanssa, jossa hän kieliopillisten muotojen yhtäpitäväisyyden perustuksella toisiinsa vertasi ei ainoastaan mainittua kahta kieltä, vaan myöskin noita kaukaisempia Syrjänin, Votjakin, Tscheremissin ja Vogulin kieliä. Tutkimuksensa kautta hän on vertailevan tieteellisen kielentutkinnon varsinainen perustaja jo ennen Bopp'ia, vaikka tutkintoala oli toinen kuin indogermanilainen. Jos ei oteta lukuun Rask'in tekemää nerokasta suomalaisien kielten jakoa, jäi kuitenkin koko tämä ala pääasiassa tutkimatta, kunnes Castrén laajimmassa määrässä otti työtä jatkaaksensa. Siitä hetkestä asti on se edistynyt siihen merkitykseen, että maailman sivistyneimmissä kansoissa on täytynyt antaa sille sija indogermanisen ja semittiläisen tutkimuksen rinnalle.

Castrén aloitti työn tähän suuntaan v. 1839 ulosantamalla tutkimuksen deklinationista Lapin, Suomen ja Viron kielissä, joissa hän havaitsee tämän yhtäpitoiseksi. Melkein yhtälaatuinen oli hänen esityksensä 1844 Syrjänin kielen deklinationista, vaikka tämä etäämpänä seisova suomiheimoinen kieli tässä kohden oli ainoastaan vähemmässä määrässä yhtäpitävä. Suoranaiseksi hedelmäksi hänen ensimmäisestä siperialaisesta matkastaan on katsottava nuot lyhyet kieliopilliset esitykset Syrjänin kielestä (1844) ja Tscheremissin kielen n. s. vuorimurteesta (1845). Ne ansaitsevat erinäistä huomiota sentähden, että Castrén suoraan käytti kansankieltä lähteenä tiedollensa, kun sitä vastaan edelliset kovin vaillinaiset esitykset, paitse Sjögren'in tutkimusta Syrjänin kielen rakennuksesta (1830), enimmästään perustuivat virheelliseen evankeliuminkäännöksiin. Myöskin Viedemann'in v. 1847 toimittamat täydellisemmät äsken mainittuin kummankin kielen kieliopit ammentavat melkein yksinomaisesti tästä lähteestä. Tutkimukselle nykyaikana ovat kaikki mainitut teokset jo riittämättömiä, niin paljon on tämä etupäässä Castrén'in oman vaikutuksen kautta kasvanut laajuuteen ja syvyyteen katsoen. Lapin ja Suomen kielten heimolaisuuskin, joka kuitenkin meidän maassa näyttää niin selvältä, on neljäkymmentä vuotta Castrén'in kirjoituksen jälkeen joutunut tieteellisen epäilyksen alaiseksi ja se on taas paljoa suuremmassa laveudessa täytynyt ottaa tutkittavaksi. Siinä kohden Castrén'in kypsin tutkimus tältä aikakaudelta, hänen selvityksensä aksentin vaikutuksesta Lapin kielessä (1844), on ollut erittäin tärkeä. Sittekuin näet Rask kertoilevalla esityksellään Lapin kielen murteista Norjassa (1832), sekä Lapin kielen alkuperästä (1836), kuin myöskin Stockfleth kielioppinsa kautta (1838) tarkemmin olivat määritelleet ennen epäselvästi käsitettyjä kieliääniä ja varmemmin ilmoittaneet muodot, selvitti Castrén sananjohdon ja taivutuksen lait tavalla, joka tuli määrääväksi häntä seuraaville tutkijoille tällä alalla ja vielä tarjoaa runsaita apuvaroja tämän kielen uudestaan valaisemiseen.

Jo tämä vaikutustoimi, lisättynä Castrén'in töihin Suomen kansanrunon, mytologian ja kansatieteen selvittämiseksi

olisi kylläksi vakuuttamaan hänelle muistettavan sijan suomalaisen tieteen historiassa. Ja kuitenkin se on vasta tämän ajan perästä, kun hän kohoaa yhtä korkealle kuin uudenaikuisen kielentutkinnon etevimmät kannattajat ulkomailla. Ulkonaiset syyt olivat jouduttaneet muutamain tässä edellä mainittuin teosten julkaisemista, ennenkuin Castrén vielä oli ehtinyt antaa niille sitä lopullista muotoa, jota hän olisi tahtonot, mutta ilmeistä on, että hänen toinen ja laveampi siperialainen matkansa, jolloin hän 1845 vuoden alusta vuoteen 1849 asti matkusteli Pohjois-Aasiassa Uraalista Kiinan rajoihin asti, oppien tuntemaan useampia kymmeniä siihen saakka tuntemattomia kansoja, kehitti sitä suurenlaista ja nerokasta kykyä, jota hänen seuraavat tutkintonsa osoittivat. Tämä näkyy suorastaan jo siitä Ostjakin kieliopin suunnitelmasta, jonka hän matkaohjelmansa ulkopuolella kovin lyhyessä ajassa ehti valmistaa sekä painosta ulosantoi samana vuonna kuin hän Aasiasta palasi. Paremmin kuin hänen edelliset kielioppinsa osoittaa se jo sangen laajaa ääni- ja verbi-opin käyttelyä, ja kuitenkin oli tämä teos ensimmäinen tieteellisellä tarkkuudella toimitettu, joka antoi jotakin luotettavaa selvitystä Ostjakkein kielestä. Syystä katsoi Castrén tutkimustensa johdosta voivansa vahvistaa sitä jo Herberstein'in v. 1571 esiin tuomaa väitettä, että Ostjakit ja Vogulit puhuivat kieltä, joka kaikista suomiheimoisista kielistä oli enimmin nykyisen Unkarin kielen kanssa yhtä pitävä, joka käsitys yhä vielä on useimmilla, ainakin meidän maamme kielentutkijoilla. Vaikka jo neljättäkymmentä vuotta siitä ajasta on kulunut, niin kuitenkin mainittu kirjoitus, ynnä se pohjois-ostjakkilaisen murteen tutkimus, jonka Hunfalvy Matheuksen evankeliumin ja Regulyn muistoonpanojen johdolla on tehnyt sekä myös Ahlqvist'in omiin tutkimuksiin perustuvat saman murteen tekstit ja sanakirja on ainoa mitä tähän asti tunnemme tästä suomalais-ugrilaisten kielten itäisimmistä haarasta.

Paljoa laajempi ala avautui Castrén'in tutkimuksille niiden lukemattomain kansakuntain ja katoavain kansan jäännösten keskellä, jotka asuskelevat Siperian rajattomilla lakeuksilla. Täällä tuli tutustua kansoihin ja kieliin, joista useat tuskin nimeksikään olivat tunnetut, tunkeutua näitten kielten olemukseen ja antaa kullekin sille tuleva sija ennen tunnettujen kielten riviin. Castrén teki sen tavalla semmoisella, ett'ei kukaan hänen edellinen tai jälkeinen tutkija häntä ole siinä voittanut, sekä mitä tulee niiden toisistaan niin eriäväin kielten paljouteen että myös niihin tietoihin katsoen, jotka hän kussakin niistä saavutti. Syystä hänen elämänkertojansa huomauttaa siitä, että „juuri Castrén'in runsas kirjallinen perintö etupäässä todistaa sitä tappiota, jonka tiede on kärsinyt hänen ennenaikaisen kuolemansa kautta". Se osa, jonka hän itse oli tilaisuudessa valmistaa, on sen arvoinen teos, että tuskin mitään muuta kielentutkimuksen avaralla alalla saattaa asettaa sen ylitse, kun muistamme, että kaiken tämän on yksi mies luonut — tyhjästä.

Vaan myös mitä hän jätti jälkeensä tuli Schiefner'in uupumattoman työinnon kautta tieteen saatavaksi ja oikeuden mukaisesti arvostelluksi. Kaikista Siperiassa paimentolaisina elävistä tataarilaiskansoista ei mikään vielä ollut kieleltään tarkemmin tunnettu. Castrén tutki Minusinskin piirissä ylisen Jenissein luona asuvain Koibalien ja Karagassien murteet, jotka kielentutkimukselle olivat sitä suuremmasta arvosta, kun ne olivat olleet vapaat is-

lamin vaikutuksesta ja toiselta puolen ilmaisivat kansoja, jotka olivat muuttaneet kielensä. Castrén taipuu nimittäin siihen luuloon, että ne ovat tataristuneita samojeedeja ja Jenissei-ostjakkeja. Kun Böhtlingk v. 1851 oli toimittanut mallikkaan tutkimuksensa kauempana idässä olevasta Jakuutin kielestä, joka useassa kohden lähestyy mainittua kieltä, niin laveampi vertaava tarkastus turkkilaistataarilaisista murteista tuli mahdolliseksi, mutta myös Castrén'in teos, vaikkapa häneltä itseltään vaillinaiseksikin jääneenä, on tässä kohden suuresti asiaa valaiseva.

Niiden kansojen joukossa, jotka ennen muinoin Keski-Aasiassa ovat muodostaneet mahtavan kansakunnan, mutta vähitellen sotatapausten kautta häviöön joutuneet, on äsken mainituilla Jenissei-ostjakeilla etevä sija. Vähäinen jäännös heitä asuskelee suurimmaksi osaksi Jenissein ja sen lisäjokien varsilla, eikä ennen Castrén'in matkustuksia ollut mitään selvää käsitystä siitä kielilahosta, johon ne ovat luettavat. Jenissei-ostjakkein ja heidän heimolaistensa Kottein kieli on kielentutkinnolle erittäin suuriarvoinen, koska niissä tavataan niin eriäviä omituisuuksia, ett'ei niitä voi lukea indo-germanilaisiin, semittiläisiin eikä altailaisiin kieliin. Omituisuuksien joukosta mainittakoon: vartalon vokaalin vaihdos monikon muodostuksissa; erotus elottomain ja elollisten esineiden välillä Kottein kielen genitiivissä, sekä muodollinen suvunosoitus muutamissa pronomineissa ynnä myös predikaatissa. Verbin muodoissa tapahtuu muutos joko vartalon alussa tai keskellä, niin että esim. persoonan-käsite ilmestyy milloin alussa, milloin keskellä, milloin kokonaan puuttuu, kun sanan vartalon loppu pysyy muuttumatonna. Se kummallinen erikoisasema, jonka Jenissei-ostjakkein kieli tämän kautta saa, on sitten kun se tarkemmin on tutkittu, suova sille suuren merkityksen kielten aikaisempaan kehityshistoriaan katsoen, ja erittäin tätä vaikeata kielellistä arvoitusta selittäissämme kaipaamme Castrén'in läpitunkeuvaa silmää niiden erinomaisten ilmiöiden selittämiseksi, jotka hän on ilmi saattanut.

Paljoa tutummalle alalle astui Castrén tutkiessaan Burjätin ja Tungusin kieltä, joista edellinen murre kuuluu mongolilaiseen, jälkimmäinen mandschulaisen kieliryhmään. Näillä kielillä löytyy vuosisatoja sitten rikas, sisällykseltään etupäässä buddhistis-uskonnollinen kirjallisuus, jota luostareissa ja kouluissa luetaan ja joka myös Euroopassa on tunnettu. Mutta se kielen historialle omituinen seikka tässä kohden ilmautui, että kun mongolin ja mandschun kielien konjugationista puuttuu persoonapäätteitä, Castrén'in selittämät murteet täydessä määrin käyttävät semmoisia. Tästä syntyi taas tärkeä kysymys tutkimuksen käsiteltäväksi, osoittavatko nämä murteet edistystä muotojen syntymisessä vai kuvaako kirjallisuuden kieli jo aikaisemmin, samoin kuin indogermanilainen kielenmuodostus, tapahtunutta kielen n. k. rappeutumista. Castrén'in palauksen jälkeen on jo kaksi mongolin kielioppia ilmestynyt, toinen mongolilais-kalmukkilainen Bobrovnikov'in tekemä, toinen burjättilainen Orlov'in toimittama (1878), ilman että ne kuitenkaan antavat tärkeämpiä lisätietoja tämän kysymyksen ratkaisemiseksi, kuin mitä Castrén'in tutkimukset jo ovat saaneet selville ja jotka puolustavat edellistä mielipidettä.

Me olemme tähän saakka pitäneet silmällä semmoisia Castrén'in teoksia, jotka kukin kuuluvat pienempiin, rajoitettuihin piireihin ja joille hänen ei sallittu antaa sitä lopullista muotoa, minkä hänen laveat tietonsa olisivat voineet, sekä siir-

rymme nyt niihen kielitieteellisiin teoksiin, jotka hän itse likimmittäin oli valmistanut. Ensiksi tapaamme hänen Suomen kielen professioonia varten latinaksi tekemänsä väitöskirjan personaali-suffikseistä altailaisissa kielissä, joka ilmestyi vuotta jälkeen hänen palaumistaan suurelta matkaltaan. Siitä vakuutettuna, että läpikäyvä kieliopillinen vertailu näiden kielten välillä oli liian aikainen (hänen omansa ei vielä ollut ilmestynyt) Castrén otti käsiteltäväksi alan, joka samalla kun se selvästi valaisi mainittujen kielten keskinäistä yhteyttä, oli myös erityisesti tärkeä yleiselle kielitieteelle. Yhtyen Vilh. von Humboldt'iin Steinthal ynnä muut hänen jälkeläisensä koettivat osoittaa, että verbin persoonapäätteet olivat paljastaan muodollisia kategoriioja vastahakaan itsenäisten pronominien aineellista merkitystä. Sitä vastoin K. F. Becker ja Pott, mutta etupäässä vertailevan kielentutkimuksen varsinainen isä Franz Bopp huomauttivat että persoonapäätteet alkuaan eivät ole muuta kuin personaali-pronominien todelliset muodot. Erityisen tutkimuksen kautta indogermanilaisella alalla on tämä mielipide nykyään havaittu todeksi, mutta vielä neljännes vuosisata sitten tästä asiasta vilkkaasti kiisteltiin. Altaisille kielille ja siten välillisesti yleensä kielenkehitykselle ratkaisi Castrén samaan suuntaan vastustamattomasti tämän kysymyksen perinpohjaisen esityksensä kautta alalta, joka siihen asti oli ollut tuntematon. Mutta hän näytti samassa, että Burjätin ja Tungusin kielten personaali-suffiksit vielä olivat vaan vähän kehittyneet ja ikäänkuin syntymäisillään, että ne turkkilais-kielissä olivat saaneet täydellisemmän muodon ja vihdoin samojedilaisissa ja suomalaisissa kielissä saapuneet korkeimmalle edistyskannalle. Toisin sanoen, viimeksi mainitut kansakunnat, samoin kuin idässä asuvat mongolit ja tungusit liittyvät lähemmäksi toisiansa, turkkilais-kansojen välityksen kautta; kumminkaan eriäväisyydet eivät ole niin suuria, ett'ei niitä voisi selittää siitä monituhatvuotisesta aikakaudesta, jolloin nämä kansat ovat olleet erillään toisistaan.

Itse asiassa Castrén'in ennen mainittu väitöskirja personaali-suffikseista on ensimmäinen ja meidän aikoihimme saakka ainoa laveampi koetus tarkasti tieteellisellä johdonmukaisuudella todeksi näyttää altailaisten kielten keskinäistä heimolaisuutta. Saman ajatuksen tärkeimmäksi todistukseksi on tähän saakka katsottu sitä ainoastaan näille kuuluvaa vokaalisointua, joka omituisena henkisenä tunnusmerkkinä vallitsee Behringin salmesta Budapestiin ja Suomenlahden rannoille saakka. Castrén lausuu sen toivomuksen, että hän vastaisuudessa enemmän vakuuttavasti voisi näyttää toteen altailaisten kielten sukulaisuuden. Syvä kielitieteellinen taito ja intuitiivinen silmä kun hänellä oli, niin tämä tehtävä varmaankin olisi hänelle onnistunut tavalla, joka tulevaisuudelle olisi ollut ratkaiseva. Nyt tämä tehtävä ei ole päähän saatettu, ja niin sanoaksemme paloittain tutkimus kulkee kieramoissa samaa maalia kohtaan; mutta se altailaisten kansain jako viiteen suureen pääryhmään, jonka Castrén teki, nimittäin: *tungusit*, *mongolit*, *turk-tatarit*, *samojeedit* ja *suomalaiset* (*suomalais-ugrilaiset*) *kansat*, se on tieteessä kaikkialla tullut tunnustetuksi.

Suurinta kykyänsä Castrén on osoittanut seitsemättäkymmentä painoarkkia käsittävässä samojedilaisessa kieliopissa ja tähän liittyvissä sananluetteloissa ja kielennäytteissä, joiden valmistamiseen hän käytti melkein vuosikymmenen elämästänsä, viimeisinä aikoina kuumeentapaisesti työskennellen. Jo ensi matkallaan

Länsi-Siperiassa, jolloin hän tutustui Euroopan kaakkoisimmassa osassa löytyvään Jurak-murteesen, tuli hän vakuutetuksi tämän siihen saakka tuntemattoman kielen likeisestä kielitieteellisestä yhteydestä Suomen kielen kanssa, jota mielipidettä hän koetti oikeaksi näyttää molemmista kielistä kootun vertaavan sananluettelon kautta, joka löytyy Suomi-kirjassa v. 1845. Se on kuitenkin luettava hänen kielitieteellisen kehityksensä ensi jaksoon, vaikkapa, niinkuin hän itse lausuu, oli mahdotonta ryhtyä muotojen vertailemiseen, ennenkuin nämä olivat tutkimukselle saatavissa. Aivan toisenlainen on laita suurimmalla huolella tehdyssä esityksessä samojedilaisisten kielten ääni- ja muoto-opista. Castrén osoitti, että ne yhteensä ovat viisi toisistaan osaksi hyvinkin eriäväistä murretta, joista Jurakin ja Tavgyn kieltä puhuvat jäämeren rannalla asuvat kansakunnat; Jenissei-samojedilaisten kieli siitä hiukan eteläänpäin, sekä ostjakki-samojedilaisten ja Kamassinin murre, jota pienemmät kansakunnat kauempana etelässä käyttävät. Syystä voi sanoa, että nämä viisi murretta ovat yhtä monta eri kieltä, niin erillään ne ovat toinen toisestaan, jonka vuoksi Castrén'in esitys itse asiassa onkin samojedilaisia kieliä vertaava kielioppi. Minkäarvoinen semmoinen työ on, kun hän nojautuen ainoastaan omiin tutkimuksiinsa tundrojen kehittymättömäin poikain keskellä ilman edelläkävijöitä loi teoksen, joka seisoo nykyajan kielitieteen kannalla, näkyy jo siitäkin, ett'ei mitään senkaltaista esitystä Itämeren rannalla olevista suomalaisista kielistä ole ilmestynyt, vaikka niitä on helppo tulla tuntemaan ja vaikka niiden selvittämiseksi kotimaiset tutkijat jo kauan ovat työskennelleet.

Vielä tänäkin hetkenä on tieto suomalais-ugrilaiseen kielikuntaan kuuluvista, sisäisessä Venäjässä olevista murteista paljoa vaillinaisempi kuin samojedilaisista kielistä, ja vasta viimeisinä aikoina tutkimus koko suomalais-ugrilaisen ryhmän alkuperäisestä ääni- ja muoto-opista on siksi edistynyt, että varmempi vertaaminen vastaaviin, samojedilaisissa kielissä vallitseviin kohtiin, jotka jo Castrén on määrännyt, on mahdollinen.

Samojedilaisessa kieliopissa on kuitenkin samojedilaisten ja suomalaisten kielten yhteys siihen määrään selvitetty, että jälkeisten tutkijain tehtävä on vaan ollut yksityiskohdilla todistaa Castrén'in ajatusta, että koko maan piirillä ei ole kansaa, joka olisi suomalaisia kansakuntia niin lähellä kuin samojedilainen.

Suomalaisen kielentutkinnon lähin tehtävä tulee olemaan, että se yhä lisääntyvistä aineista koettaa saada selville sen yhteisen peruskielen alkuperäiset muodot ja ääniseikat, jota yhteinen samojedilais-suomalainen alkukansa on puhunut, kun se oli eronnut turko-tatarilaisesta kieliryhmästä. Vaan myöskin sen yhteisen sanavaraston, joka näillä kansoilla kaukaisessa muinaisuudessa on ollut, täytyy muodoltaan ja sisällykseltään tulla määrätyksi, jotta se kieliopillisen rakennuksen ohessa tulisi yksiöksi vielä kaukaisempaan yhteyteen mongolein ja tungusein kanssa vuosituhansia sitten. Epäilemättä semmoinen alkuperäinen, vielä kehkeymätön kieli-organismi kangasti Castrén'in silmissä yhteisenä alkukohtana altailaiselle kielikunnalle, jonka keskinäistä yhteyttä hän, vallitessaan koko alan, suoranaisesti huomasi olevan paljoa irtanaisemman kuin indogermanilaisen kielikunnan eri haarojen välillä. Ja vielä myöhempinä aikoina hän on sitä mieltä, että lukuisia sekä aineellisia että muodollisia yhtäläisyyksiä kaikkien niiden välillä on olemassa, mutta erittäin suomalaisten,

samojedilaisten ja turkkilaisten välillä. Tätä nykyä on kuitenkin etupäässä kukin noista viidestä ryhmästä tarkemmin tarkastettava ja niiden alkumuodot määrättävät.

O. Donner.

Kirjailijain muotokuvia.

III.

Viktor Rydberg.

Jokaisen — olkoon hänen vakuutuksensa uskonnon asioissa muuten mikä hyvänsä — pitäisi myöntää, että hyökkäykset hallitsevaa kirkollisjärjestelmää vastaan saattavat hyödyttää ainakin siinä suhteessa, että ne uskonnon alalla herättävät ja pitävät voimassa sitä liikettä, joka on kaiken elämän välttämättömänä ehtona. Missä vilkkaampaa uskonnollista liikettä puuttuu, siellä koko kirkollinen elämä helposti rupeaa mätänemään, kuten seisahtuva vesi lätäkössä. Ruotsissa on viime vuosikymmeninä tultu huomaamaan sitä virkistävää vaikutusta, jota tuonlaatuiset taistelut aikaan saattavat. Siellä on näetsen monelta puolelta ja eri kannalta ruvettu hätyyttämään valtiokirkkoa, jonka sen vuoksi on täytynyt ponnistaa voimiansa mahdollisuuden mukaan torjuaksensa ryntääjät päältänsä.

Näistä hyökkäyksistä muutamat ovat lähteneet käytöllis-uskonnollisista vaikuttimista, saavuttaen sen vuoksi suosiota oppimattomankin kansan riveissä. Niin esim. tuo tunnetun *P. Waldenström'in* herättämä liike. Toiset taas ovat, tieteelliseltä kannalta syntyneinä, ottaneet tärkeitä uskonkappaleita teoreetillisesti keskustellaksensa ja sen kautta herättäneet osanottoa sivistyneempien piireissä.

Mitä viimeksi mainittuihin tulee, niin niiden alkuunpanijat ovat ylipäänsä koettaneet järjen kannalta kumota kirkon oppia suuremmassa tahi vähemmässä määrässä; heidän kantansa on siis se, jota tavallisesti sanotaan rationaaliseksi eli järkeisuskoiseksi. Tunnettu on, että viime vuosisadan loppu- ja nykyisen alkupuolella useissa Euroopan maissa, niin myös Ruotsissa ja Suomessakin, järkeisuskoisuus oli hyvin tavallinen korkeammissa kansanluokissa, jopa jumaluus-oppineissakin. Mutta tämä järkeisuskoisuus oli tavallisesti sangen pintapuolista laatua, se muutti kristinuskon kokonaan siveysopiksi, saarnasi jumalanpalveluksessakin yksinomaisesti siveydestä ja hyvistä avuista, jopa joutui välistä semmoisiinkin typeryyksiin, että esim. joulupäivänä (Kristuksen seimeen panemisen johdosta) saarnattiin elukoiden ruokkimisesta, ja pääsiäispäivänä varhaisen ylösnousemisen hyödystä. Tämä n. k. „järkeisuskoisuus“ kadotti siis pian kaiken luottamuksen. Mutta järkeisuskoisuus ei sentään kuollut, se heräsi taas uuteen voimaan sekä Saksassa että muuallakin aivan uudistetussa muodossa. Ruotsissa voipi sanoa tämän tapahtuneen noin keskipaikoilla meidän vuosisataamme. Kieltämättä uudenkin rationaalisuuden puolustajista useat ovat sangen pintapuolisia ja semmoisia, jotka, kaikkea todellista tietoa vailla sekä väärin käyttäen „järjen“ arvossa pidettävää nimeä, pintapuolisimmilla syillä lavertelevat kaikkea syvimpää uskonnollisuutta vastaan. Mutta toiselta puolen ei käy kieltäminen, että niiden joukossa myöskin löytyy kunnioitettavia, tunnollisia ja syvästi oppineita, jopa hurskaitakin miehiä, jos kohta heidän hurskautensa ei ole kirkon kaavan

mukainen. Uusi-rationaalisuus Ruotsissa eriää siitä, joka on tullut näkyviin n. k. Tübingen'in koulussa Saksassa — johon m. m. Strauss'kin on luettava — että tämä perustuu panteistiseen filosofiiaan, s. o. semmoiseen, joka kieltää Jumalan itsenäistä persoonallisuutta ja väittää hänen vasta maailmassa, semminkin ihmisen hengessä, saavuttavan olemisensa. Strauss joutui aikaa myöten melkein materialistisiin johtopäätöksiin. Sitä vastoin Ruotsin nykyinen järkeisuskoisuus hylkää materialisuuden, olettaessaan kaiken, mikä todella on olemassa, yliaistilliseksi. Myöskin pitää se Jumalan persoonallisuudesta kiinni, niinkuin sielun kuolemattomuudestakin. Tämän kannan puolustajia oli filosoofi *Kr. J. Boström*, professori Upsalassa, († 1866), itsenäisen, Ruotsissa vieläkin vallitsevan filosoofillisen järjestelmän perustaja. Mitä nimenomaan kirkollisiin uskonkappaleihin tulee, niin Boström kuitenkaan ei niihin suostu, vaan hylkää esim. kappaleet kolminaisuudesta, perisynnistä, Kristuksen sovintotyöstä meidän sijastamme (satisfactio vicaria), ikuisesta kadotuksesta, perkeleen olemisesta j. n. e. Sovinto-oppi nykyisessä muodossaan perustuu B:n mielestä erääsen siviili-oikeudelliseen katsantotapaan, joka tässä paikassa on aivan sopimaton. Ihmisen ikuinen kadotus osoittaisi, jos olisi mahdollinen, Jumalan kykenemättömäksi toteuttamaan sitä, mitä hän tarkoittaa, emmekä siis saa sitä otaksua. Eri uskonnot ovat ainoastaan yhden, yleisen uskonnon eri kehitysaatteita, eikä kukaan niistä saa kehua olevansa ainoa oikea. Kuitenkin Boström luulee oppinsa pääasiassa yhtäpitäväksi kristinuskon kanssa, mutta kirkon miehet ovat tietysti tätä luuloa jyrkästi vastustaneet. B:n kuoltua eräs hänen oppilaistaan, prof. *A. Nyblæus* Lund'issa, on useissa pienemmissä kirjoituksissa selittänyt mainitun koulun mielipiteitä uskonnon asioista; toinen oppilas *P. Wikner*, joka myöskin on samasta aineesta paljon kirjoittanut, on yhä enemmän erinnyt Boström'ista lähestyäksensä puhtaan oikeauskoisuuden kantaa, ja näkyy aikovan kokonaan luopua entisestä opettajastaan, koska hän jo on ruvennut Boström'in filosofiian itse perusteitakin kieltämään.

Boström'in filosofiia seisoo kuitenkin koko katsantotavaltaan liian kaukana nimenomaisesta kristillisyydestä, voidaksensa vaikuttaa tuntuvammassa määrässä kirkolliseen elämään. Likemmälle kirkollisia kysymyksiä ja uskonnollista näköpiiriä tulee toinen uusi-rationalisuuden edustaja, nimittäin tuo muutamia vuosia sitten kuollut *N. Ignell*, pappismies ja kirjailija, jonka ulosantama teos „inhimmillisen kehkeymisen historia" meidänkin maassamme on saanut paljon lukijoita. Ignell lähti alkuaan suuren saksalaisen teoloogin *Schleiermacher'in* opista, joka tavallansa myöskin kuuluu järkeisuskoisten joukkoon, mutta kumminkin niin, että hänen mukaansa ihmisen *tunne* omasta riippuvaisuudestaan jostakin absoluuttisesta on kaiken uskonnon alkuna ja perustuksena. Ignell myöntää Kristuksen ihmisille ilmoittaneen todellisen Jumalan, mutta hylkää kaiken ulkonaisen ja ihmeellisen ilmestyksen. Ihmissuvulla on, arvelee hän, alusta pitäen annettuna joku vaistomainen aavistus Jumalasta, mikä aavistus historian kulussa selvenemistään selvenee, jotta jumalankäsite, alkuperäisestä raakuudestaan kehittyy yhä korkeammaksi ja jalommaksi. Yksi tärkeä askel tässä kehityksessä oli heprealaisten Jehovah'n palvelus, jota profeetat edelleen puhdistivat. Ajan täyttyessä syntyi Jesus, täydellisimpänä kaikista ihmisistä ja Jumalan lähettämänä ihmiskunnalle hänen todellisen olentonsa todistajaksi. Kuitenkin Jesuksen lähettä-

misen saattaa pitää ihmeenä ainoastaan siinä merkityksessä, jossa ylipäänsä voipi sanoa sitä ihmeeksi, että Jumala meille tuntemattomalla tavalla varustaa muutamat ihmiset erinomaisilla hengenlahjoilla, tehdäksensä heitä ennen muita kelpaaviksi toteuttamaan hänen tarkoituksiansa. Ainoastaan sillä tavoin Jumala vaikuttaa historian menoon, eikä suinkaan siten, että hän joskus häiritsee luonnon yleisiä lakia. Jesus puhdistaa Jehovah'n käsitteen kaikesta siinä vielä olevasta juutalaiskansallisesta rajoituksesta, ja muuttaa sen käsitteeksi semmoisesta Jumalasta, joka on kaikkien ihmisten, siis pakanoidenkin, rakastava isä, ja joka, ollen henki, vaatii palvelusta hengessä ja totuudessa. Mutta Jesuksen oppia on väärin ymmärretty, johonkin määrin jo evankelistatkin siinä erehtyivät, koska eivät voineet kokonaan luopua siitä ennakkoluulosta, että Messiaalla piti olemaan ulkonaistakin valtaa ja loistavuutta, josta syystä he luulivat hänet yliluonnollisella tavalla syntyneeksi ja ihmeiden tekijäksi. Siis jo Uuden Testamentinkin kirjoissa kohtaa meitä Kristuksen kuva, joka ei ole kaikin puolin todellisuuteen vastaava. Kumminkin voimme U. T:n esityksestä tehdä johtopäätöksiä siitä, mitä Jesus oikeastaan oli ja opetti. Apostolien ajan jälkeen on hänen oppiansa yhä enemmän väärin ymmärretty; ja vaikka uskonpuhdistuksen kautta törkeimmät erhetykset poistettiin, ei ihmiskunta vielä likimainkaan ole kaikkea siinä opissa löytyvää totuutta hyväksensä käyttänyt.

Semmoinen oli lyhyesti esitettynä Ignell'in ajatus. Mielestämme joutuu kuitenkin hyvin suuriin vaikeuksiin, kun koetetaan, kuten I. sen tekee, varmuudella päättää jotakin Kristuksesta ja hänen opistaan, jos samalla kertaa sanotaan U. T:n kirjoittajien väärin käsittäneen niitä. Sillä ovathan näiden kirjoittajien kertomukset ainoa lähde, josta voimme ammentaa tietoa niistä asioista. Minkä kaavan mukaan on siis erottaminen, mikä mainituissa kertomuksissa lienee väärää, mikä totta? Senkö mukaan, mikä meistä, nykyiseltä kannaltamme näkyy totuudelta? Mutta mistä tiedämme, että se mikä meistä (taikkapa Ignell'ista) näyttää todelta, myöskin Jesuksen mielestä oli totta? Kuka sanoo, että Jesus itse, jos hänet katsotaan paljaaksi ihmiseksi, on aivan täydellisesti käsittänyt uskonnollisen totuuden, eikä ainoastaan verrallisesti, kuten kaikki muutkin ihmiset? Sanalla sanoen, mistä tiedämme, ett'ei se, jota I. katsoo evankelistain väärinymmärtämiseksi, itse asiassa perustu Jesuksen omaan katsantotapaan?

Kenties välttääksensä näitä vaikeuksia, on *Viktor Rydberg*, esiin astuessaan kirkollisopin vastustajana, käsittänyt tehtävänsä vähän toisellaiseksi kuin Ignell. Kirjassansa „Raamatun oppi Kristuksesta" hän näetsen ottaa tutkiaksensa ainoastaan sitä kysymystä, onko kirkonoppi yhtäpitävä Raamatun kanssa? Otaksuen siis Raamatun olevan kirkonopin esikaavana, hän kieltämättä asettuu tosiprotestanttiselle kannalle, koska protestanttisuus aina on tunnustanut Raamatun ainoaksi ratkaisevaksi uskon ohjeeksi. Käsittääksemme Raamatun oikeaa mieltä, sanoo Rydberg, emme saa edellyttää toisen tahi toisen kirkon oppia oikeaksi. Joka lukee Raamattua jonkun määrätyn kirkollisen käsitystavan silmälasien kautta sillä tavoin, että selittää Raamatun kirkon symboolein mukaan, se itse asiassa tekee kirkkonsa dogmatiikkaa Raamatun oikeusnuoraksi, niin muodoin luopuu kokonaan uskonpuhdistuksen itse periaatteesta; ja kuitenkin se tapahtuu hyvin usein meidänkin luterilaisessa kirkossa. Toiselta puo-

len taas emme saa Raamattua selittäessämme edeltäpäin otaksua siinä löytävämme ainoastaan sitä, mitä omasta mielestämme on oikeaa ja järjenmukaista; joka niin tekee ei voi väkivaltaisuutta välttää Raamatun henkeä ja puustavia vastaan. Se vika oli esim. vanhoilla, viimeisen vuosisadan järkeisuskolaisilla, kuten niilläkin, jotka kaikista Raamatun paikoista luulevat löytävänsä jotakin muka syvempää, allegoorillista (kuvauksellista) mieltä. Ainoa oikea menetystapa on *historiallinen*, s. o. se, joka tunnollisesti tutkii mitä Raamatun kirjoittajat todellakin ovat sanoneet ja ajatelleet, jonka ymmärtämiseksi myöskin täytyy pitää siitä tarkkaa lukua mitkä olot ja mielipiteet vallitsivat siinä kansassa ja sinä aikana, jossa mainitut kirjat syntyivät.

Loppupäätöksenä R:n tekemästä tarkastuksesta on se, että luterilaisen kirkon oppi, semmoisena kuin se tavataan kirkon symboolisissa kirjoissa, on Raamatun opista eriävä. Kirkon opin mukaan Jumala on kolme personaa yhdessä olennossa ja toisessa persoonassa on kaksi luontoa, jumalallinen ja inhimillinen, jotka sekoittumatta ja muuttumatta, luopumatta ja eroamatta ovat toinen toiseensa yhdistettynä. Nämä opinkappaleet, väittää Rydberg, sotivat sekä selvää järkeä että myöskin Raamatun puustavia ja mieltä vastaan. Eräs Rydberg'in vastustajia, nimimerkki J. P., on tosin äsken julkaisemassaan vastakirjoituksessa R:n kirjan viime vuonna ilmestynyttä neljättä painosta vastaan moittinut häntä siitä, että hän „kirkon“ oppia vastustaessaan aina vaan katselee vanhempia kirkollisia mielipiteitä eikä pidä lukua uusimpien teoloogein tutkimuksista, joissa muka vanhempien virheitä olisi vältetty. Mutta tämä moite on mielestämme perätön. Sillä ei luterilaisen kirkon oppi ole sitä, mitä toinen tahi toinen teoloogi (joidenka mielipiteet usein saattavat olla toisistansa vallan eriävät) on väittänyt, vaan sitä, mitä luterilaisen kirkon symbooliset kirjat sisältävät, ja kieltämättä nämät selvin sanoin tunnustavat mainitut uskonkappaleet, semmoisina, joiksi ne ovat määränneet symbolum Nicaeno-Constantinopolitanum, Athansianum ja Kalkedon'in kirkolliskokous. Aivan kieltämättä siis kaikki tämä on selvää luterilaista kirkonoppia.

Mitä ensiksi kolminaisuuteen tulee niin Rydberg koettaa todeksi näyttää, ett'ei sitä oppia tavata U. T:ssa, koska ainoa paikka joka suorastaan antaisi siihen tukea, 1 Joh. 5, 7 ja 8, tiettävästi on myöhemmin lisätty, ja muut, joihin on sen suhteen viitattu, eivät todista, mitä on pyydetty niillä todistaa. Ei missään paikassa vapahtajaamme esitetä Jumalaksi taikkapa Jumaluuden toiseksi persoonaksi. Mutta sitä vastoin hänet aina esitetään *Messiaaksi* ja semmoisena varustettuna ominaisuuksilla, jotka kyllä ovat ylevää ja erinomaista laatua, mutta kuitenkin semmoisia, joidenka otaksumisen, *U. T:in katsantotavan mukaan*, voipi yhdistää siihen, että hän oli ihminen, eikä mitään muuta. Mitä siis sanat „Messias“ eli „Kristus“ juutalaisten käsityksen mukaan Jesuksen aikana oikeastaan merkitsivät? Alussa juutalaiset olivat käsittäneet Messiaan valtiolliseksi sankariksi, joka ajan täyttyessä ilmestyisi koroittaaksensa Israelin maailman mahtavimmaksi kansaksi Vähitellen tähän käsitteesen yhdistyi toinen, siveellinen merkitys niin muodoin, että Messiaan luultiin tulevan pelastamaan ihmiset kaikesta pahuudesta. Ihmiskunnan pelastajana pahasta Messiaan täytyy olla täydelleen vanhurskas ja synnistä vapaa. Sitten kuin Platon'in oppi sielun ennalta-olosta oli levinnyt juutalaisillekin, ruvettiin ajattelemaan Messiaan jo alusta

pitäen olevan Jumalan tykönä, ensimmäisenä kaikista luoduista olennoista. Näitä mielipiteitä tavataan m. m. niin sanotussa *Henok'in kirjassa*, joka on kirjoitettuna 2:lla vuosisadalla e. Kr., ja johon viitataan U. T:ssakin, Jud. 1, 14, 15. Siinä kirjassa Messiaan käsite jo on hyvin likellä sitä, joka löytyy Paavalin kirjeissä, koska häntä, entisten ominaisuuksien lisäksi, kuvataan myöskin maailman tuomariksi ja taivaallisen valtakunnan perustajaksi maan päälle. Henok'in kirja käyttää puhuessaan Messiaasta juuri niitä nimityksiä, jotka U. T:issa tavallisesti hänelle annetaan, nimittäin „ihmisen poika“ sekä „Jumalan poika“ mutta katsoo häntä kumminkin aina paljaaksi ihmiseksi.

Jesus Nazaretilainen astui esiin, julisti itsensä Kristukseksi, (= Messiaaksi) ja tunnustettiin semmoiseksi oppilaittensa puolelta. Ne eri käsitykset, jotka Messias-aatteessa olivat yhdistettynä, elivät siihen aikaan rinnatusten kansan eri kerroksissa, ja U. T:ssa huomaamme jälkiä niistä kaikista. Kolmessa ensimmäisessä (synoptillisessa) evankeliumissa Messias-aate kajastaa semmoisena, kuin se eli kansan enemmistön mielessä ja esiteltiin synagogain kansantajuisissa esitelmissä. Paavalin kirjeissä taas tavataan rabbinein oppikouluissa vallitseva, enemmän filosoofillinen katsantotapa, ja neljännessä evankeliumissa sama katsantotapa yhdistettynä „logos“-oppiin, s. o. Aleksandrian filosoofein mietiskelmiin Jumalan järjestä elikkä sanasta (logos = järki, sana). Kuitenkin U. T:n kaikki kirjat sisältävät pääasiassa samaa Messias-oppia, jos kohta enemmän tahi vähemmän syvästi käsitettynä. Kaikissa tehdään tarkka erotus Jumalan ja Kristuksen välillä. Yksin Johanneksenkin evankeliumi teroittaa mieleen tämän eroituksen, esim. lauseessaan: „tämä on ijankaikkinen elämä, että he tuntisivat sinun, ainoan totisen Jumalan, ja jonkas lähetit, Jesuksen Kristuksen“ (Joh. 17, 3.) Esiintuomalla suuren joukon Raamatunlauseita — joidenka suhteen meidän täytyy viitata itse teokseen — Rydberg koettaa todeksi näyttää, että Kristus itse aina tekee saman eroituksen, ja ett'ei hän koskaan ole itselleen anastanut jumalallista arvoa, sanalla sanoen, että hän on julistanut itsensä ihmiseksi, vieläpä sillä tavoin, ett'ei hän samalla kertaa voi olla Jumala. Apostoli Paavali erottaa alinomaa Isän Kristuksesta siten, että nimittää ensimmäistä „Jumalaksi“, jälkimmäistä „Herraksi“. Kirkonopin puolustajat (esim. prof. A. F. Granfelt) ovat tosin selittäneet tämän lauseparren ynnä muut samankaltaiset niin, että Kristus itse ja pyhät kirjailijat ovat tahtoneet mukautua kuulijoiden katsantotapaan (accomodatio), että heitä paremmin ymmärrettäisiin; vaan Rydberg muistuttaa, että he sillä tavoin päin vastoin olisivat antaneet aihetta väärinkäsittämiseen, ja että koko U. T:n tarkoitus silloin ainoastaan olisi tien raivaamista salaopille, jota siinä ei ilmeisesti julisteta. Semmoisen accomodationin otaksumisella voipi helposti päästä mihin päätökseen tahansa. Jos kaikki ne lauseet, joissa Jesus selvästi eroittaa itsensä Isästä, julistaa itsensä Isää vähemmäksi, sanoo ei tietävänsä tuomion aikaa j. n. e. (esim. Mark. 10, 17, 18, Luk. 18, 18, 19, Mark. 13, 32, Joh. 14, 28, Joh. 8, 40 y. m.) ymmärretään siten, että ne vaan koskevat inhimillistä, mutta ei siihen „luopumatta ja eroamatta“ yhdistettyä jumalallista luontoa — silloin tullaan siihen järjettömään ja inhoittavaan johtopäätökseen, että Kristuksen, ilman mitään rajoitusta lausumat sanat ovat kaksimielisiä, jopa sisältävät yhtä paljon valhetta kuin totuutta, s. o. ne

olisivat tosia ainoastaan hänen olentonsa toiseen puoleen katsoen, mutta toiseen puoleen katsoen valheellisia. Sillä tavoin himmennetään ja alennetaan se jalo kuva, jonka U. T. vapahtajastamme on meille jättänyt. Sitä paitse kumoaa tämän selitystavan jo se seikka, että Kristus ennalta-olossaankin, jolloin hän, kirkonopin mukaan, ei vielä ole pukeutunut ihmisluontoon, nimitetään ihmiseksi (1 Kor. 15, 47), s. o. hän on silloin ensinluotuna ihmishenkenä Jumalan tykönä. Sitä vastoin ei missään paikassa sanota, että jumalallisen olennon toinen persoona astuu alas maan päälle ihmisiä pelastamaan. Kristuksessa oleva jumalallinen luonto tekisi välttämättömästi sen, että hän ainoastaan *näennäisesti* olisi ihmisenä; tuo Kalkedonissa tehty, kirkon yhä vielä hyväksymä oppi kahdesta luonnosta on itse teossa juuri sitä näennäisoppia (doketismia), jota Johanneksen 1 ja 2 kirje nimenomaan julistaa vääräksi ja pyytää kumota.

Mitä Kristuksen ihmetöihin, ihmeelliseen syntymiseen ja ylösnousemiseen kuolleista tulee, ei nämät seikat U. T:n mielen mukaan millään muotoa todista häntä Jumalaksi. Sillä Raamatussa kerrotaan useista muistakin ihmisistä, jotka ovat ihmetöitä tehneet ja kuolleista nousseet. Tosin nämä eivät ole omasta voimasta heränneet kuolleista; mutta Kristuskaan ei ole omalla voimallaan vaan Jumalan kautta tullut herätetyksi (1 Kor. 6, 14, Rom. 4, 24, Rom. 8, 11 y. m.) Ja mitä syntymiseen tulee, joka kertomus muuten näkyy myöhempänä lisäyksenä tulleen ensimmäiseen ja kolmanteen evankeliumiin, niin ei sekään siirry ulkopuolelle Messias-aatteen rajoja.

Mitä siis Kristus on, U. T:n mukaan? Hän on *ihminen täydellisyydessään*, ideaali-ihminen. Alusta alkaen hänen henkensä on asunut Jumalan tykönä, ja ijankaikkisuudesta hän on maailman uudistajaksi ja pelastajaksi määrätty. Ajan tultua tämä Jumalan tarkoitus toteutuu; Kristus tulee ihmiseksi, ei niin, että Jumala yhdistyisi johonkin kokonaiseen, itsessään ja hengestä, sielusta ja ruumiista kokoonpantuun ihmiseen, vaan niin muodoin että Kristuksen ennalta-oleva henki pukeutuu „lihaan", kuten muutkin ihmishenget syntyessään tekevät. Kuoleman jälkeen taas kirkkauden tilaan koroitettuna sekä Messiaan valtakunnan perustajana ja hallitsijana, hän kuitenkin aina on Jumalaa alhaisempi, ja jättää vihdoin, maailman vapahtamisen valmistettuaan, valtansa kokonaan Isälle (1 Kor. 15, 24—28). Se tekosyy, jolla on pyydetty tukea Kristuksen jumaluutta, ett'ei muka Jumala olisi voinut ihmisen kautta sovittaa ihmisiä itsensä kanssa, on väärä ja sotii U. T:a vastaan, joka kaikkialla opettaa ihan päinvastoin, että me ihmisen Jesuksen Kristuksen kautta olemme jälleen voittaneet Jumalan armon ja ijankaikkisen elämän. Että tämä tosikristillinen käsitys tuli niin suureen määrään himmennetyksi kirkolliskokousten kautta, siihen on, arvelee Rydberg, syynä se, että koska kristinusko muuttui vallitsevaksi uskonnoksi ja monijumalaisuudessa kasvaneet ihmiset joukottain siirtyivät kristikunnan helmaan, näiden vanhat käsitystavat, joista eivät kokonaan voineet luopua, rupesivat vaikuttamaan kristinopin muodostumiseen. Tämä muodostus joutui yhä enemmän kreikkalaisten ja roomalaisten käsiin, jotka lapsuudesta saakka olivat tottuneet monijumalaisuuden aatteesen, mutta hyvin vähän tiesivät tuosta peri-juutalaisesta Messias-opista, jota he sentähden väärin ymmärsivät. Tietämättä, tahtomatta he siis sekoittivat kristinuskoon monijumalaisuuden aineita. Siten syntyi

kolminaisuus-oppi ja Kristuksen jumaloitseminen. Kuitenkin Rydberg myöntää, että kolminaisuusoppi, jos kohta toiselta puolen antaa monijumalaisuudelle sijaa, toiselta puolen on katsottava kokeeksi asettaa jotain salpaa sitä vastaan, nim. olennon-yhteyden teroittamisella. Se on siis katsottava jonkunmoiseksi sovintokokeeksi ristiriitaisten mielipiteiden välillä. Paha vaan, että koe itsessään on päättynyt selvään ristiriitaisuuteen, loogilliseen mahdottomuuteen.

Tämä on siis Rydberg'in mukaan Raamatun oppi Kristuksesta. Myöhempiin kirjansa painoksiin hän on lisännyt puolustuksia vastustajia vastaan, sekä pari tutkielmaa muutamista U. T:n opinkappaleista, jotka ovat likeisessä yhteydessä Kristus-opin kanssa. Nämät lisätutkimukset koskevat 1) ihmisen *ennalta-olon oppia*. Tämä oppi löytyy, muita U. T:n paikkoja katsomatta, suurimmalla selvyydellä esitettynä Paavalin kirjeissä. Kaikki ihmishenget ovat ijankaikkisuudesta olemassa, ja pukeutuvat jokainen, ajan tultua, lihalliseen olemusmuotoon. Sen suhteen siis ei ole mitään eroitusta Kristuksen ja muiden ihmisten välillä. Mutta Kristus, joka on kaiken luomisen esikoinen, on luotu olemaan kaikkien ihmishenkien, jopa kaikkein luotujenkin keskuksena ja päänä; sen vuoksi sanotaan kaikki olevan hänen kauttansa ja hänehen luodut (mutta ei sanota, että hän on kaikki luonut). Hänessä yhdistettyinä eläissään, ihmishenget tekevät orgaanillisen yhteyden, ja yhdistetään hänen kauttansa Jumalaan (Kol. 1, 15 seurr.). Mutta tämä orgaanillinen yhteys on alusta ainoastaan mahdollisena (potentiaalisena). Sen täytyy muuttua todelliseksi (aktuaaliseksi), ja tämän muutoksen ehtona on maallinen elämä, toisin sanoen se, että ihmishenget pukeutuvat lihaan. Maallisessa elämässä ihmisellä on vapautta, jota hänen tulee käyttää Jumalan tarkoituksen mukaan, mutta jota hän voi väärin käyttää. Ensimmäisen Aatamin kautta synti sai vallan ihmisissä, liha voiton hengestä, ihminen noudatti lihan lakia enemmän kuin hengen lakia. Ihmiskunnan keskinäinen orgaanillinen yhteys häiriintyi, samaten kuin sen oikea suhde Jumalaan. Tästä häiriötilasta ihmiskunta oli pelastettava, ja se tulee mahdolliseksi siten, että toinen Aatami, ideaali-ihminen, ihmiskunnan pää ja esikuva, s. o. Kristus pukeutuu lihaan. Sen kautta, että ihmiset uskovat häneen, he kiintyvät elävinä jäseninä siihen yhteyteen, jonka päänä hän on, ja yhdistyvät sen kautta häneen, joka on Kristuksen lähettänyt, s. o. Jumalaan. Sillä tavoin Kristus voittaa pahuuden valtakunnan ja perustaa Jumalan valtakunnan.

Toinen erityistutkimus, 4:teen painokseen lisätty, koskee *viimeisten tapausten oppia*. Rydberg'in mielestä U. T. opettaa kaikkien entiselleen palauttamista (apokatastasis). Kuten luotujen alkukohta on niiden ennalta-olo, niin loppukohta on kaikkien entiselleen palajaminen, jolloin Jumala on oleva kaikki kaikessa (1 Kor. 15, 22 ss.). Näiden molempien rajakohtien välillä ulottuu aika ynnä kaikki mikä on muutosta ja tapausta ja kehitystä. Jumala on rakkaus, hän tahtoo siis kaikkien autuutta ja hänen tahtonsa on kaikkivaltias. Toiselta puolen taas ihmisen tahto on vapaa, hän voi siis pysyä pahana. Niin muodoin Jumalan tahto, vaikkapa kaikkivaltias, ei kumminkaan pääsisi perille. Kuinka nyt U. T. selvittää tämän ristiriitaisuuden? Se tapahtuu erään opinkappaleen avulla, jota protestanttinen kirkko on liian vähän silmällä pitänyt, jopa sysännyt syrjäänkin, nimittäin Hades-opin, s. o. oppi siitä välitilasta, johon

ihmishenget joutuvat kuoleman jälkeen. Tämän tärkeän opin poistamisella meidän luterilainen kirkkomme on Rydberg'in (ja luullaksemme useimpien nykyajan tieteellisten teologein) mielestä, saattanut koko viimeisten tapausten oppinsa (eskatologiansa) suurimpaan epäjärjestykseen, koska esim. niin muodoin nuo tärkeät Raamatun opit Kristuksen palaamisesta, Messiaan valtakunnasta ja tuomiosta menettävät kaiken merkityksensä. Välitilassa on parannus vielä mahdollinen, mikä näkyy siitä, että Kristus on astunut alas (ei helvettiin, vaan) Hadeesen, saarnataksensa kuolleille (1 Piet. 3, 19; 4, 6.). Hadeessa löytyy tosin eri tiloja hyviä ja pahoja varten (kuten osoittaa esim. kertomus Lazaruksesta ja rikkaasta miehestä), mutta molemmat lähtevät, Kristuksen takaisin tullessa, Hadeesta tuomittaviksi. Luterilaisen kirkon oppi, että kohta kuoleman jälkeen ihmishengen kohtalo lopullisesti määrätään, sotii siis Raamattua vastaan. Kääntäessään „Hades"-sanan „helvetiksi" meidän kirkkoraamattumme on laiminlyönyt sen tärkeän eroituksen, jonka U. T. tekee Hadeksen ja Gehennan (helvetin) välillä. Gehenna on, kuten nimenomaan sanotaan, tyhjänä Kristuksen palaamiseen asti. Mitä itse Gehenna-rangaistukseen tulee, joka on korkein rangaistus-aste, ei ole Rydberg'in mielestä selvään sanottu, että sekään tulee kestämään ijankaikkisesti, ei edes Matth. 25, 46, jonka suhteen hän koettaa sitä kreikkalaista sanaa, joka tässä on käännetty „ijankaikkiseksi", toisella tavoin selittää. Sitä vastoin löytyy useita paikkoja, joissa sanotaan että Kristuksen kautta *kaikki* tulevat pelastettaviksi. Jokainen Jumalan määräämä rangaistus, vaikka kuinka hirmuinen tahansa, on pidettävä jonakuna puhdistus- tahi parannuskeinona rangaistulle. Pääsyy siihen toivoon, että Gehennankin rangaistus vihdoin on loppuva, on kumminkin tuo keskinäinen yhteys (solidariteetti), joka U. T:n mukaan vallitsee kaikkien luotujen olentojen välillä ja joka tekee, ett'eivät muutamat niistä saata täydellistä autuutta nauttia, niin kauan kuin toiset jäävät kadotukseen. Tämä solidariteetti on takeena siitä, että Gehenna-rangaistuksen loppumattomuus, jos kohta *mahdollinen*, syystä että ihmishenki on vapaa ja siis voi ijankaikkisesti pysyä syntisenä, kuitenkaan ei tule *todelliseksi*. Ajallisen kehityksen äärimmäinen loppu on siis siinä, että kaikki palajaa entiselleen, s. o. että se organillinen yhteys, joka alusta alkain mahdollisena löytyy sekä luotujen kesken että niiden ja Jumalan välillä, vihdoin täydellisesti toteutuu.

Semmoinen on, lyhyeltä esitettynä, Rydberg'in kirjan sisällys. Vastaväitteitä ei ole kirkolliselta puolelta puuttunut. Pääasiassa niiden tarkoituksena on ollut todistaa, että U. T:ssä löytyvät lauseet Kristuksesta, ne ominaisuudet ja toimet, jotka hänelle siellä omistetaan, ovat liian korkeita, liian suuria soveltuaksensa tavalliseen ihmiseen. Hänen täytyy siis olla itse Jumala. Siihen kuitenkin Rydberg täydellä syyllä vastaa, ett'ei ole kysymys siitä, mitä nykyajan kannalta sopii katsoa ihmisluontoon soveltuvaksi, vaan siitä mikä Jesuksen ja evankelistain mielestä siihen soveltuu. Muuten R. ei suinkaan sano, että Kristus, U. T:n mukaan on „tavallinen" ihminen, vaan ideaali-ihminen, kaiken luomisen esikoinen. Kun eräs vastustaja on väittänyt, että Kristuksen ihmisenä oleminen tekisi hänen synnittömyytensä mahdottomaksi taikka ainakin epäiltäväksi, vastaa R. siihen, että U. T:n selvän opin mukaan

Kristus ihmisenä („toisena Aatamina") todellakin oli synnitön, joten siis kaikki pelko hänen *mahdollisesta* syntisyydestään on tarpeeton. Niille, jotka tunnustavat Raamatun erehtymättömäksi uskonkaavaksi, siis meidänkin kirkollemme, tämä vastaus todellakin on riittävä — jos nimittäin R:n Raamatunselitys on oikea.

Mutta, sopii kysyä, onko todella tuommoinen ideaali-ihminen helpommin käsitetty, onko se järjenmukaisempi kuin kirkon oppi kahdesta luonnosta yhdessä persoonassa ja kolmesta persoonasta yhdessä olennossa? Eikö molemmat ole yhtä paljon ulkopuolella ihmisjärjen piiriä? Siihen on Rydberg'in puolesta sanottava, 1) että hänen tarkastuksensa suhteen on, tarkkaan katsoen, yhdentekevä, kumpiko katsantotapa on järjenmukaisempi, sillä kysymys on oikeastaan vaan siitä, kumpiko on Raamatun mukaisempi. Mutta toiselta puolen hän ei huoli salassa pitää ajatustansa siitä, mikä on järjenmukaista. 2) Hänen oma katsantotapansa on, kuten olemme ennen (Valvoja N:o 8) huomauttaneet, kokonaan *ideaalin-puolinen.* Vaikk'ei oikeastaan Boström'in koulun puoluelaisia, R:in katsantotapa useissa kohdissa on tämän filosofiian mukainen. Boström'in mukaan Jumalan aatteet eivät ole abstraktisia, subjektiivisia, kuten meidän aatteemme, vaan oloperäisiä, reaalisia. Ihmishenget ovat Jumalan eläviä, tosioloisia aatteita, ja tekevät, Jumalassa olevina, yhdessä orgaanillisen järjestelmän. Ihmishengen Jumalassa olo on sen todenperäinen oleminen, ja on semmoisena aikaa vailla, tahi ulkopuolella aikaa. Aistillinen, ajallinen elämä on ainoastaan ilmiö, eikä mitään todenperäistä, vaikka sentään välttämättömänä ehtona, jotta ihmishenki saattaa vapaasti määrätä itsensä siksi, mitä hän käsitteensä mukaan on. Kaikkeen tähän Rydbergkin yhdistyy, lisäten sen että, ajassa tapahtuvan kehityksen kannalta, hengen Jumalassa olemista siis saattaa sanoa toiselta puolen „ennalta-oloksi", toiselta puolen ijankaikkiseksi autuudeksi, sen mukaan kuin henkeä katsotaan potentiaalisessa tai aktuaalisessa tilassaan, vaikka itse teossa ei ole kysymystä mistään ajassa edelläkäyvästä tai jälkeenseuraavasta tilasta, koska hengen Jumalassa oleminen ei ole ajassa *ennen* sen maallista olemista eikä sen *jälkeen* (kuten Raamattukin sanoo että Jumalalle tuhat vuotta on kuin yksi päivä, ja yksi päivä kuin tuhat vuotta). Tämä katsantotapa nyt soveltuu R:in mielestä vallan hyvin U. T:n oppiin ihmisestä ja Kristuksesta. Raamatun oppi ennaltaolosta ja kaikkien entiselleen palauttamisesta on kokonaisuudessaan kaikkein mukavin vertauskuva, jonka tosi-filosoofillinen katsantotapa voi saada. Näyttää siltä kuin R. olisi Boström'in opista, että Jumalan aatteet ovat oloperäisiä, johtanut sen päätöksen, jota Boström itse ei ole siitä johtanut, että nimittäin Jumalan aate ihmisestä semmoisenaan, taikka ihmisideaalista, myöskin on jotakin oloperäistä, todellista olentoa, nimittäin ideaali-ihminen, Kristus.

Oikean filosofiian kannalta siis, arvelee R., ei olekaan U. T:n oppi Kristuksesta niin epäjärjellinen kuin tavallisesti luullaan. Ne jotka katsovat sen epäjärjelliseksi ja sen vuoksi muuttavat Kristuksen Jumalaksi, nojautuvat silloin aistilliseen, naturaaliseen käsitykseen ihmisen olennosta. Kirkollisessa leirissä vallitsee juuri tuommoinen käsitys: koska se siitä, että U. T:ssa puhutaan Kristuksen ennaltaolosta, päättää että siis Kristus oli Jumala eikä ihminen, niin se ainoastaan todistaa riippuvansa kiinni siinä aistillisessa käsityksessä, joka katsoo empirillisen olevaisuuden ihmisen todelliseksi

olevaisuudeksi, joka käsitys sotii yhtä paljon Raamattua kuin filosofiiaakin vastaan. Ja tässä Rydberg puolestaan tekee oikeauskoisille seuraavan merkillisen myönnytyksen: „niin kauan kuin ihmistä katsotaan ainoastaan empirillisesti, oikeauskoisuuden oppi Kristuksesta, vaikkapa Raamatusta eriävä, kuitenkin on totuutta likempänä kuin se oppi että hän on paljas ihminen". Vaikeus on etupäässä siinä, että nykyajan aistillisuuteen taipuvaiset ihmiset ovat saatettavat käsittämään ihmisluontoa ideaaliselta kannalta. Jos kerran Raamatun todellinen oppi pääsee voitolle, silloin, toivoo R., nykyinen tiedon ja uskon välinen riita lakkaa, silloin uskottomuuden tärkein syy on poistettu, silloin uskonpuhdistus on täydelliseksi päässevä. Sillä mitä hän tahtoo, ei ole kirkon kumoominen, vaan sen puhdistaminen. Se hylkäämistuomio, joka muutamissa kohden täytyy lausua kirkonopista, ei koske Raamatun oppia, joka vielä on, ja aina on oleva sopivin perustus semmoiselle kirkolle, joka on omansa käsittämään koko ihmiskuntaa.

Tarpeellisten tietojen puuttuessa emme uskalla ruveta tyystemmin tarkastamaan sitä Raamatunselitystä, jolla R. pyytää mielipiteitänsä tukea. Niin paljon kuin tunnemme hänen vastustajiensa kirjoitukset, ei meistä kuitenkaan näytä, kuin kenenkään heistä olisi tähän asti onnistunut sanottavassa määrässä kumota hänen väitteitänsä. Ei kirkkommekaan ole koskaan tunnustanut yleisiä kirkolliskokouksia erehtymättömiksi — miks'ei siis saisi otaksua niiden määräyksiä parannusta kaipaaviksi, kuten kaikki muutkin ihmisten teot? Että itse kristinusko olisi eriämättömästi sidottuna Nikaiassa, Kalkedonissa j. n. e. tehtyihin päätöksiin, jotta edellinen ei voisi semmoisena pysyä, jos jälkimmäiset muutetaan, sen mekin luulemme perättömäksi. Turhaan on koetettu saada uskonkappaleet kolminaisuudesta ja kahdesta luonnosta järjen käsitettäviksi. Saattaa olla, että asioita löytyy, joita meidän täytyy todeksi tunnustaa vaikk'emme niitä ymmärrä, esim. jos kokemus osoittaa meille jonkun ymmärtämättömän ilmiön. Mutta aivan toista on, jos asia, jossa kokemuksella ei ole mitään sijaa, on sitä laatua että ymmärrämme sen sisältävän selvän ristiriitaisuuden, kuten esim. Athanasion symboolin laita kieltämättä on. Tosiasia on toiselta puolen että itse symbooli-uskovaistenkin leirissä on yhä enemmän ruvettu, Kristus-oppia käyteltäessä, pitämään painavana juuri hänen ihmisyyttänsä, että on ruvettu yhä enemmän pitämään lukua siitä alentumistilasta (kenosis) johon hän, kirkonopinkin mukaan, ihmistyessään joutui. Että Kristuksen ihmisluonto on vanhempina aikoina kirkon puolelta liian vähän huomattu, sen myöntävät valistuneemmat oikeauskoisetkin teologit kuten piispa Beckman ja prof. Granfelt (katso tämän kirjaa „Kristlig dogmatik", 2 pain. s. 323). Ja kuta enemmän Kristuksen elämää ja tekoja esiteltäessä hänen ihmisluontonsa tulee näkyviin, sitä jalommaksi, rakastettavammaksi, liikuttavammaksi hän tulee, kun sitä vastoin tuo kummallinen Kalkedonilainen kaksinaisolento pikemmin meitä kammottaa. Että Jumala itse, taikka persoona, jossa on jumalallinen luonto, kykenee täyttämään lakia, voittamaan kiusauksia, kuollessaan antamaan vihollisille anteeksi j. n. e., siitä olimme jo ennakolta varmat, eikä kenenkään tarvitse sitä meille vakuuttaa. Mutta että ihminen on sen tehnyt, se on jotakin ihmeteltävää, ja *siitä* meidän tarvitsee tulla vakuutetuksi. Kysymys on siis vaan, saako johdonmukaisesti viedä tämän, oikeauskoisuuden omassa

helmassa heränneen suunnan perille, vai eikö.

Onpa sanottu että, jos Jesus Nazaretilainen oli paljas ihminen, hänen täytyi olla joko pettäjä tai äärettömän suuri haaveksija, voidaksensa itselleen omistaa semmoista arvoa kuin Messiaan. Mutta miks' niin — jos hän todellakin, ihmisenä ollessaan, itse teossa oli Messias, jopa Messias syvimmässä ja todellisimmassa merkityksessä, joka sillä käsitteellä saattaa olla? Maailman historia on näyttänyt, että hän sitä oli.

Tällä emme suinkaan ole väittäneet, että Rydberg'in selitystapa pystyisi kaikkia vaikeuksia ja epäilyksiä poistamaan. Päin vastoin näyttää meistä siinä joku epäselvyys ja horjuvaisuus vallitsevan. Ylipäänsä hän edellyttää Uuden Testamentin kelpaavan uskon kaavaksi ja tarkastaa ainoastaan kirkonopin yhtäpitäväisyyttä sen kanssa. Mutta hän hylkää kumminkin Pyhän hengen yliluonnollisen vaikutuksen Raamatun kirjoittajiin (inspiratio). Välistä hän ottaa tarkastaaksensa eri paikkojen alkuperäisyyttä, harjoittaen siis varsinaista Raamatunkritiikkiä. Sopii siis kysyä, mihin määrin hän oikeastaan tunnustaa Raamatun nykyisessä muodossaan olevan alkuperäisen. Tosin Rydberg näyttää katsovan semmoista kritiikkiä verrallisesti vähäpätöiseksi, koska kumminkin U. T:n kaikki kirjat sisältävät pääasiassa samaa oppia Kristuksesta. Mutta senkin suhteen sopinee kysyä, eikö U. T:ssa löydy ainakin hyvin huomattavia enteitä Kristuksen jumaloitsemisesta, esim. Johanneksen johtopuheessa? Jos Messias on sama kuin „logos", s. o. Jumalan oma järki tahi sana, olennoksi ajateltuna, niin Messias on sen kautta joutunut niin likelle itse Jumalaa, että täydelliseen jumaloitsemiseen tuskin enää askeltakaan tarvitaan. Jos nyt väitetään, että muut U. T:n kirjoittajat, jopa Johannes itsekin muissa paikoissa, julistavat Kristuksen ihmiseksi, niin nousee kysymys noiden eri käsitysten yhteensovittamisesta, Kristus-aatteen kehittymisestä jo vanhimpina aikoina, s. o. U. T:n syntymisaikana j. n. e., niin että syvälle tunkeuvaa kritiikkiä vaaditaan eroittaaksensa mitä U. T:ssa on perikristillistä, mitä ei. Sanalla sanoen tullaan taas siihen vaikeaan kysymykseen, johon jo ylempänä, Ignell'istä puhuessamme, viittasimme, siihen kysymykseen nimittäin: kuinka voidaan U. T:ssa eroittaa tosikristillistä siitä mikä ei sitä ole, koska U. T. on ainoa lähde josta opimme tosikristillistä tuntemaan? Vakuutuksemme on, että — mitä hedelmiä Raamatun kritiikki aikaa myöten kantaneekin — se ei koskaan tule siihen että taitaisimme joka kohdassa täydellä tieteellisellä varmuudella päättää: sen ja sen on Kristus itse itsestään julistanut, sen ja sen hän on tehnyt. Hämäryys on aina johonkin määrin peittävä kristinuskon alkuperän. Entäs sitte? Sen hämäryyden on kenties Jumala viisaudessaan sallinut, jättääksensä sekä ihmisjärjelle että uskonnollekin vapaan liikunnon alaa.

Mitä Rydberg arvelee U. T:ssa kerrotuista ihmeistä, esim. kuolleista-nousemisesta j. n. e.? Ovatko ne hänestä todellisia vai ei? Siitä emme saa selkoa. Tosin ei se kysymys suorastaan kuulu hänen tarkastuksensa pääesineesen, nim. kirkonopin Raamatun-mukaisuuteen. Mutta selvään ja täydelliseen käsitykseen Kristuksen olennosta se epäilemättä kuuluu. Jääpi siis tässäkin suhteessa jonkunlaista epäselvyyttä R:n oikeasta mielestä. Raamatun oppi, jos kohta tosi, on ylipäänsä, arvelee hän, johonkin määrin vertauksellinen, se on symboolinen esitys, joka aistillisilla ja kuvausvoiman synnyt-

tämillä kuvilla selittää yleisiä, aatteellisia totuuksia. Mutta meistä näyttää siltä kuin hän ei olisi kaikkialla tarkoin määrännyt sitä rajaa, joka hänen mielestään Raamatussa eroittaa symboolisen esityksen aatesisällyksestä.

Mutta tästä huolimatta luulemme kuitenkin itse päätarkoituksen, jota hän tavoittaa, vallan oikeutetuksi. Kristinusko on äärettömän kallisarvoinen timantti, kiinnitettynä jo vanhentuneesen, kuluneesen ja ajan pilaamaan ympärykseen. Mitä sille nyt tehdään? Muutamat sanovat: koska ympärys ei enää ole meidän aistimme mukainen, niin heittäkäämme koko kivi rikkaläjälle. Toiset taas sanovat: koska jalokivi aina pitää arvonsa, niin täytyy säilyttää se siinä muodossa, joka sillä nyt on. Mutta kolmas puolue sanoo: timantti itse ja sen ympärys eivät ole eroamattomia. Säilyttäkäämme siis huolellisesti itse kiveä, mutta koettakaamme myös, varovalla kädellä parantaa sitä itsessään vähemmän-arvoista ulkokuorta, joka nyt himmentää, jopa monen silmältä kokonaan peittää sen loiston, jotta se taas saisi alkuperäisessä kauneudessaan maailmalle ilmestyä. Meidän mielestämme viimeinen näistä mielipiteistä on viisain.

Th. R.

Suomenmaan kohotuksesta Suuriruhtinaskunnaksi.

Kolmesataisvuotinen muisto.

Muutamat historioitsijat, Celsius, Stiernman ja Dalin, ovat arvelleet, että Suomi jo Kustaa Vaasan aikana muka olisi saanut suuriruhtinaskunnan arvonimen. W. G. Lagus on kuitenkin v. 1843 kirjoittamassaan tutkimuksessa osoittanut, että siinä ei ole perää. Juhana III on Varsinais-Suomen hallitsijana aina maininnut itseään „Ruotsin, Göthen ja Wenden Perintöruhtinaaksi ja Suomenmaan Herttuaksi“ tahi ainoastaan „Suomenmaan Herttuaksi“, ja vasta Ruotsin kuninkaana lisäsi hän vuonna 1581 arvonimiensa joukkoon myös Suomen suuriruhtinaan nimen. Lagus'en mukaan oli tämä tapahtunut ensi kerta 5 päivänä Lokak. v. 1581, ja ollut seurauksena Narvan ja Ivangorodin valloituksesta, josta kuningas noin 22 päivänä Syyskuuta oli saanut tiedon; (26 päivänä Syyskuuta hän ei kuitenkaan vielä nimitä itseään suuriruhtinaaksi). Tohtori K. A. Bomansson on sittemmin v. 1874 löytänyt kirjeen, jossa kuningas vielä 1 päivänä Lokakuuta 1581 nimitti itseään ainoastaan Ruotsin kuninkaaksi, Suomesta puhumatta. Mutta Bomansson'in kehoituksesta etsiessään Ruotsin valtioarkistosta lähempiä tietoja asiasta löysi tohtori E. G. Palmén 1875 pitkän, Uplannista 11 päivänä Heinäk. annetun kirjeen, jossa Juhana kuningas kehoittaessaan Pähkinälinnan haltijaa ja pajareja antaumaan kutsuu itseään: medh Gudz nådhe Sverigis, Göthis och Wendis etc. Konung, *Storfurste till Findland och Carelen, Hertigh till Harien, Wierland Wijkett och flere Landzändar.* Vähää myöhemmin kun myöskin Jerven oli valloitettu, Juhana kuten tunnettu, kutsuu itseään Lokak. 5 päivänä koko Viron hallitsijaksi: „öffver the Esther udi Liffland Hertigh“. Historiallisen Seuran toukokuun kokouksessa mainitsi löytäjä tuon 11 p. Heinäkuuta annetun kirjeen

pöytäkirjaan otettavaksi, ja tohtori Bomansson on sittemmin pienenlännässä sanomalehtikirjoituksessa vieläkin ottanut todistaakseen, että vuosiluku 1581 samassa kirjeessä on oikea, jota hän ensin lienee vähäisen epäillyt.

Mistä syystä Juhana juuri siihen aikaan otti suuriruhtinaan nimen omaksensa, on helposti selitetty. Hän oli par'aikaa taistelussa Iivana tsaaria vastaan, joka ylpeydessään oli kirjoittanut raakoja kirjeitä, arvellen että Ruotsin kuningas ei muka ollut kylläksi korkea sopimaan rauhaa Venäjän suuriruhtinaan kanssa. Novgorodin linnanhaltija oli hänen vertaisensa, koskei Juhana muka ollut edes laillinen hallitsija j. n. e. Juhana moitti vastustajansa törkeitä juorupuheita, vaan vastasi samaan suuntaan; De la Gardie'n ja Horn'in Viron puolella saamat voitot vieläkin paisuttivat hänen itsetuntoansa. Osoittaakseen venäläisille, semminkin Pähkinälinnan pajareille, kuinka korkea hän oli, otti Juhana Venäjällä tunnetun suuriruhtinaan nimen toiseksi arvokseen, vaikk'ei Suomelle suotua kohotusta ensi aikoina aina säännöllisesti muistettu. Pian se kuitenkin juurtui; perintöruhtinaanakin kutsui Kustaa Aadolf itseään Suomen suuriruhtinaaksi, ja Kaarle XII:nen sisar, Ulriika Eleonoora, pysyi kuninkaallisten arvonimiensä suhteen vielä entisellään, vaikk'ei hän ikinä hallinnut Suomea. Mutta sitten heitettiin suuriruhtinaan nimi pois Ruotsin kuninkaitten arvonimistä; ainoastaan Kustaa IV Aadolf uudisti sen Kaarle Kustaa poikansa kunniaksi, joka kuoli piskuisena v. 1805. Tapaukset 1808 ja 1809 saattoivat vihdoin kysymyksenä olevan nimityksen tositeoksi, mutta siitä enentyi valta ja arvo Venäjän eikä enää Ruotsin hallitsijalle.

Tietysti on jokseenkin yhden tekevä, kohosiko Suomi juuri 11 p. Heinäkuuta vai 5 p. Lokak. v. 1581 suuriruhtinaskunnaksi. Mutta se ei ollut merkitystään vailla, että semmoinen arvo annettiin maallemme. Muistakaamme, että Suominimi alkuaan kuului ainoastaan Varsinais-Suomelle, kun nykyinen isänmaamme sitä vastoin kokonaisuudessaan yleensä mainittiin *Itämaiksi.* Semmoinen lavea, epävakainen nimi ei tietysti liittynyt mihinkään kansalliseen yhteyteen. Erilaisista aineksista koottu Itävalta voi nimeensä tyytyä, vaan Suomen tulevaisuudelle oli kieltämättä suureksi hyödyksi, että itse kansakunnan nimi levisi sen koko maatieteelliselle alallekin, tahi ainakin kiintyi niin suureen alaan, että siinä asuva väestö jaksoi säilyttää omituisen luonteensa. Me tiedämme, että kyllä suomalaisia jäi ulkopuolelle maamme rajoja asumaan, mutta muistettava on myös, että vuoden 1581:n jälkeen on vähitellen liittynyt muuhun Suomeen Itä-Karjala, joka ennen oli siitä erillänsä. Olkoonpa alkuaan aivan satunnaisista syistä syntynyt tuo suuriruhtinaskunnan arvo, niin silläkin siis on ollut tehtävänsä, sekin on vaikuttanut Suomen maakuntien yhteensulattamiseen kokonaisuudeksi, ja samassa se siis on ollut tärkeä Suomen kansallekin. Sen kolmesataisvuotinen muisto ansaitsee siis tulla virkistetyksi.

Kotimaan kirjallisuutta.

1. Suomen viljelyshistoriaa.

Yrjö Koskinen, Tutkimus maanomistus-seikoista Suomenmaassa keskiaikana. Helsingissä 1881. 50 s. suurta 8:o.

Tämä vihkonen, joka ilmestyi hist.-kielitieteellisen osaston dekanuksen kutsumuskirjana professori Danielson'in virkaan-astumis-esitelmää kuulemaan, ansaitsee paljoa enemmän huomiota kuin mitä tavallisesti joutuu tuollaisen tilapääkirjallisuuden osaksi. Hra Koskinen, joka „oppikirjassaan" hiihti meille ladun Suomea historian ymmärtämiseen, näyttämällä yhteyttä eli niin sanoaksemme Jumalan sormea kansamme kehityksessä, hän on tässä viimeisessä teelmässänsä ryhtynyt alaan, joka on meillä milt'ei kokonaan viljelemätön, vaikka sitä kutsummekin viljelyshistoriaksi.

Hra Koskinen alkaa laskemalla vähän leikillistä ivaa niistä lainoppineista, jotka ottaen haltuunsa „taidon avaimet" kehoittavat historiantutkijaa pysymään siivosti erillään kaikesta, mikä muka ei kuulu hänen tieteesensä, ja liittää siihen muistutuksen, miten vanhat jyrkät rajoitukset tieteiden välillä yhä enemmän häviävät ja kukin tiede vapaasti ryhtyy jokaiseen alueesen, jota se tarkoituksiansa varten kulloinkin tarvitsee. Yksinänsä meidän omituiset kotimaiset olomme ovat voineet antaa aihetta tällaiseen johdantoon, sillä ulkomaalla sen tarpeellisuutta ei ymmärrettäisi, siellä kun historiantutkijat jo kauan ovat hartaasti tehneet työtä niiden kysymysten selvittämiseksi, joihin hra Koskinen nyt on käynyt käsiksi. Mutta totta on, että lainoppineet ja valtiotalouden tutkijat muualla maailmassa ovat työkentällä astuneet rinnatusten varsinaisten historioitsijoiden kanssa. Ehkä uskallamme toivoa meilläkin vast'edes samoin käyvän.

Ken tarkastaa kiinteän omaisuuden, siis etenkin maaomaisuuden historiaa, huomaa siinä pian selvän, yhtäänne päin pyrkivän kehityksen. Tämä omaisuus on alkuansa suurissa ryhmissä suurempien yhdistysten, esim. heimo- tahi kihlakuntien omana, mutta vähitellen se jakaantuu yhä pienempiin osuuksiin, ja suurten yhdistysten sijaan astuu omistajana kyläkunta, sittemmin perhe ja vihdoin yksityiset kansalaiset. On selvä, että jokainen yleisempi siirtyminen toiselta asteelta toiselle tässä kehitysjaksossa, jokainen muutos, jonka kautta yhteisomistus suuremmassa määrässä rajoitetaan, välttämättömästi jättää syvät jäljet kansan taloudelliseen ja yhteiskuntaelämään. Otamme vaan yhden esimerkin. Niin kauan kuin maata niin täydellisesti katsotaan kyläkuntien omaksi, että jokaisella kylän täysi-ikäisellä miesjäsenellä tahi jokaisella perheellä on osuutensa nautinto-oikeudessa, niinkauanpa myöskin, ell'ei olla niin alkuperäisellä kannalla että viljelyskin kokonaan on yhteinen, on välttämätöntä tuon tuostakin uudestaan jakaa viljeltävä maa vaihtelevan perheluvun mukaan. Ja tämä taas vaikuttaa, että varsinaista irtainta väestöä, jonka asema ja lukumäärä esim. meidän maassamme muutamin paikoin alkaa käydä peloittavaksi, sellaisissa oloissa ei tavata paljoa ollenkaan. Mutta jota enemmän asukasluku lisääntyy, sitä enemmän häviää myöskin yhteisomistus. Että se muutamilla kansoilla, esim. slaavilaisilla, on pysynyt ja pysyy voimassa vielä meidänkin aikoina, siihen ovat ihan erityiset olot, ennen kaikkea maaväestön pitkäl-

linen orjuus, olleet syypäänä. Germaaneilla se jo ammoin sitten on lakannut. Onpa väitetty — esim. Möser viime vuosisadalla — että yksityinen peltomaanomistus jo Cæsar'in kirjoittaessa heidän oloistaan olisi ollut Germaaneilla tavallinen, ja vielä muutamia vuosikymmeniä takaperin käsitti tunnettu tutkija Waitz asian siten, että Taciton kuvaamassa germaanilaisessa yhteiskunnassa maa-kommunismiä, mitä viljelysmaihin tulee, ei ollut olemassa. Mutta sittemmin on se mielipide päässyt tieteessä vallalle, että tämä rintamaiden alkuperäinen yhteisomistus katosi germaaneilta vasta myöhemmin, Taciton ja kansainvaellusten välisellä aikakaudella.

Hra K:n tutkimuksen keskustana on kysymys: kuka oli keskiajalla Suomessa viljellyn ja viljelemättömän maan omistajana, yksityisetkö vai kyläkunnat, pitäjät, kihlakunnat, maakunnat tahi kruunu? Mutta ennenkuin hän ryhtyy keskiaikaiseen maatalouteemme, puhuu hän, niinkuin luonnollista onkin, suomalaisten yhteiskuntaoloista ennen ruotsalaisten tuloa maahan. Valitettavasti ei niistä kuitenkaan tiedetä paljoa mitään varmaa. Arvelu, „että yhteisomistus ilman yhteisnautinnotta on ollut meidän kansallamme vanhimpana sääntönä", on kyllä kaikin puolin hyväksyttävä, koska se soveltuu siihen mitä muiden kansojen entisyydestä tunnemme. Mutta se paikka Kalevalassa, jonka hra K. ottaa tämän arvelunsa tueksi, ei kuitenkaan, vaikka se kieltämättä on tärkeä, meidän mielestämme todista niin paljoa kuin hän näkyy luulevan. Kun Kaukomieli pakoretkellä saaressa pyytää itselleen viljelysmaata, vastataan kieltävästi, sillä jo ennen on

Saaren maat saroin jaettu,
Pellot pirstain mittaeltu,
Aholoista *arpa lyöty*,
Nurmista *keräjät käyty*.

Kal. XXIX, vv. 131—134.

Nyt sanoo hra K., että „arvanlyönti viljelysmaista, kaski-alat niihin luettuina, ilmoittaa, että nautinto aika-aioin vaihdeltiin, jolloin kansakokouksessa — „keräjissä" — arpa ja kenties arvaus määräsi kullekkin perheelle osansa". Mutta mitään „aika-aioin" tapahtuvaa vaihtoa nämä säkeet meidän ymmärtääksemme eivät ilmoita. Saattaahan niissä, jos ne nimittäin ovat pakanuuden ajoilta, aivan hyvin olla puhe siitä ensimmäisestä anastuksesta, okkupatioonista, jonka kautta maa joutui tulokkaiden haltuun. Tätä käsitystä käräjä-sana ei suinkaan estä, sillä onhan toki luultavaa, että kansa juuri kansankokouksessa jakoi anastuksen jälkeen viljelysmaat perheille tahi suuremmille yhdyskunnille.

Tullen varsinaiseen aineesensa esittää hra K. ruotsalaisen valloituksen yleistä vaikutusta Suomen yhteiskunnallisiin oloihin. Päättäessään, että se matkaansaatti mainittavia muutoksia maassamme ainoastaan kirkkojärjestyksen ja valtiosuhteiden aloilla, näkyy hän joutuvan liian pitkälle, sillä itse hän samassa luvussa osoittaa, että vaikka maakuntalaitos luultavasti ensi aikoina valloituksen jälkeen perustui kansamme alkuperäiseen heimokuntajakoon, tämä perustus kuitenkin pian jälleen hävisi, ja että sitä paitse suomalaisten alkuperäinen kihlakuntalaitos tiettävästi ei jättänyt mitään jälkeä, kun sitä vastoin Ruotsin kihlakuntalaitos, jos kohta myöhemmin ja epäsäännöllisesti, juurtui oloihimme. Huomattava on maanomistuksen suhteen luvun loppupäätös, että koska tuollainen aukko oli olemassa vanhan ja uuden kihlakuntalaitoksen välillä, ei täällä voinut löytyä mitään kihlakunnan yhteis-

maita niinkuin Ruotsissa. Kysymys, oliko niitä maakunnilla, saattaa hra K:n tutkimaan erämaiden omistusta keskiaikana.

Se ala näitä erämaita, josta lähteet etenkin sisältävät tietoja ja joka olikin tärkein, on hämäläisten takamaat Pohjois-Hämeessä Maanselän eteläpuolella. Hra K. osoittaa, että vaikka kyllä, niinkuin tunnettu on, 15:llä vuosisadalla erityisten tuomiopäätösten kautta raja hämäläisten ja savolaisten alueiden välillä määrättiin, niin eivät hämäläisten takamaat kuitenkaan silloin olleet koko maakunnan yhteista omaisuutta, joten ne siis olivat jaetut joko pitäjille, kyläkunnille tahi yksityisille. Mutta eipä hra K. luule pitäjilläkään olleen omistusoikeutta pääasiallisesti sentähden, että asiakirjoista 16:lta vuosisadalta nähdään miten alueet, jotka kuuluivat saman pitäjän miehille, tavallisesti olivat monessa eri palstassa kaukana toisistaan. Mutta kuinka alkuansa pitäjien omistusoikeuden lienee ollutkin, sen ainakin hra K. osoittaa todeksi, että nämä kaukaiset, kalastusta ja metsästystä varten tärkeät erämaat jo 15:llä vuosisadalla sangen usein olivat yksityisten omaisuutena, vaikka tosin kyläkunnillakin toisinaan näkyy olleen näillä seuduin jakamattomia takamaita.

Entäs kruunun vanha oikeus Suomen metsämaihin, kysynee lukija. Hra K. näyttää, että hallitus tosin anasti itsellensä oikeuden ottaa haltuunsa sellaisiakin takamaita, jotka jo ennen olivat vanhemmilla kylillä, mutta että se harjoitti tätä oikeutta ainoastaan etelämpänä, lähellä asuttuja rintamaita eikä suinkaan pohjoisissa sydänmetsissä. Anastetut alueet jätti se nimittäin uutisasukkaille, koska viljelys ja kruunulle tuleva vero siten eneni. Mutta pohjoisessa ei uutisasutus voinut tulla kysymykseen, sillä niin etäälle ei kukaan vielä silloin taipunut koko vuodeksi asettumaan.

Lopuksi puhuu hra K. kylämaiden omistamistavasta, ja tämä luku on epäilemättä hänen kirjassansa tärkein. Lyhyesti lausuaksemme hänen tutkimuksensa tuloksen tässä kohden: Suomessa tavataan keskiajalla — melkein kaikki todistuskappaleet ovat 15:ltä vuosisadalta — kaksi erinäistä omistusmuotoa, toinen alkuperäisempi, toinen enemmän kehittynyt. Missä edellinen oli vallalla, siellä oli kyläkunnan maa, pellot, niitut, laidun ja metsä, jakamatta. Jokaiselle tilalle kuului suuruudeltaan määrätty osuus tästä jakamattomasta alueesta, se käy lähteiden nojalle selväksi, mutta muuta me valitettavasti emme tiedäkään koko tästä omistustavasta. Hra K. sanoo, että „tietysti" aina ajoittain tehtiin uusi sopimus, mitkä maat kuuluisivat kunkin tilan osuuteen. Tämä on aivan luultavaa, sillä muuten on omistuksen laatua vaikea ymmärtää, mutta erittäin tärkeätä olisi kuitenkin saada jotakin lähteihin perustuvaa tietoa tällaisesta sopimuksesta, koska ilman sitä erehtymisen mahdollisuus on kovin lähellä. Se kohta, jossa hra K. luulee todistuksen löytäneensä, nuo sanat nimittäin eräässä tuomiopäätöksessä, että muuan mies oli saanut niitun „oikealla arpakapulalla", ei suinkaan yksinänsä riitä todistamaan, että sopimuksessa „kylämaat jaettiin yhtäläisiin osiin ja arpa ratkaisi, minkä osan jokainen sai nautittavaksi". Sillä onhan se aivan mahdollista, että nuo sanat tarkoittavat jakoa, jossa arvanalainen niittu joutui saajalle ainiaaksi, pysyväksi omaisuudeksi, eikä vaan joksikin ajaksi. Tämä viittaa jo toiseen, kehittyneempään omistusjärjestelmään, jossa kyläkunnan maat, ainakin pellot ja niitut, on kaikiksi ajoiksi jaettu eri tilojen välillä. Tämä muoto

oli silminnähtävästi Ruotsista kotoisin, sillä se näkyy enimmiten olleen yhtä kuin Ruotsin tunnettu „aurinkojako“ ja mainitaankin useasti keskiaikaisissa todistuskappaleissamme „ruotsalaiseksi jaoksi“. Tarkemman selityksen siitä voimme tässä jättää siksensä.

Erotukseksi tästä täysin varttuneesta erikoisomistuksesta nimittää hra K. tuota alkuperäisempää järjestelmää, jossa maat ovat jakamattomia, yhteisomistukseksi. Tällä nimityksellä, vaikk'ei se suinkaan ole väärä, on se haitta, että se on erehdyttävä. Se johtaa mieleen Taciton kuvaaman yhteisomistuksen ja slaavilaisten maa-kommunismin. Mutta näitä molempia muotoja oli kuitenkin tuo suomalaisten alkuperäisempikin vasta kuvattu omistamistapa suuresti edistyneempi. Germaanilaisilla oli ja slaavilaisilla on kyläkunta kokonaisuudessaan maan omistajana, eri tilojen osuudet vaihtelevat suuruudeltaan sen mukaan, miten paljo perheitä kulloinkin on kylässä. Suomalaisilla sitä vastoin oli, niinkuin näimme, jokaisella tilalla pysyvä osuus jakamatonta maata, joka osuus oli ainaiseksi määrätty. Mutta näin ollen oli yksityis-, jos kohta ei erikois-omistus jo olemassa. Osuuksien omistajat saattoivat myydä osuutensa, aivan niinkuin jonkun yhtiön osakkaat myyvät osakkeensa. Tätä kohtaa hra K. ei suinkaan ole jättänyt huomioon ottamatta, mutta näyttääpä kuitenkin siltä, kuin tuo epämääräinen nimitys „yhteisomistus“ toisinaan olisi houkutellut hänet hiukan syrjään, sillä muuten emme ymmärrä, miten hän on asettanut kylämaita koskevan tutkimuksensa etupäähän kysymyksen: oliko Suomen kylissä alkuperäinen maa-kommunismi yhä voimassaan, vai oliko ruotsalainen valloitus tuonut muassaan niitä uusia käsitteitä, jotka jo valloituksen aikakaudella siellä puolen olivat maanomistuksen suhteen kehittyneet. Meistä nähden tämä kysymys ei ole yhteydessä tutkimuksen loppupäätökseen, koska tuo kylämaiden jakamattomuuteen perustuva järjestelmäkään ei enää ollut „*alkuperäistä* maa-kommunismia“, vaan toiselta puolen taas ei myöskään, kuten hra K. syystä huomauttaa, saattanut olla ruotsalaisen valloituksen vaikutusta.

Historiallemme olisi tietysti mitä tärkeintä saada selkoa, missä määrin kumpikin omistamistapa keskiajan lopulla oli vallalla maamme eri osissa. Mutta valitettavasti nykyiset lähteet eivät mitenkään riitä tätä kysymystä ratkaisemaan. Ensiksikin ovat milt'ei kaikki tiedot Hämeestä saatuja, eikä niitä edes sieltä ole niin runsaasti, että eri järjestelmien suhdetta voisi tarkoin määrätä. Mutta se käy kuitenkin selväksi, että alkuperäisempi, maan jakamattomuuteen perustuva, järjestelmä yhä enemmän siirtyi syrjään „ruotsalaisen jaon“ tieltä. Sillä melkein joka kerta, jolloin se mainitaan, tuomitaan se lakkautetuksi ja pysyvä maan jako pannaan toimeen.

Muuan kohta hra K:n esityksessä on ensi silmäyksellä omansa herättämään kummastusta. Hän tulee siihen päätökseen, että erikoisomistus helpommin ja pikemmin on päässyt valtaan noiden kaukaisten, asumattomien erämaiden suhteen Maanselän eteläpuolella kuin rintamaiden. Onhan muualla tavallisesti käynyt päin vastoin: takamaat ovat pysyneet yhteisessä hallussa vielä kauan senkin jälkeen kun vakinainen jako pelloista ja niituista jo on tapahtunut. Mutta pohjoisia erämaita Suomessa ei käykään vertaaminen tavallisiin takamaihin enemmän asutuissa maissa. Ne olivat kokonaan tavallisen maatalouden ulkopuolella, polttopuita ja rakennusaineita niistä ei suinkaan hankittu, näitä kun oli paljoa lä-

hempänäkin, ja jos ylipäänsä oli mieli kaskenhakkuulla, metsästyksellä tahi kalastuksella saada niistä jotakin hyötyä, niin tarvittiin yksityisten puolelta erinomaisempaa toimeliaisuutta, pitkiä matkustuksia j. n. e. Ja että sellaisissa oloissa yksityisomistus, vaikka usein epäilemättä ainoastaan nimeksi, pääsi vallalle näillä kaukaisilla sydänmailla, tuntuu meistä jotenkin luonnolliselta.

Lausumme lopuksi arvelun, joka jos se on oikea osoittaa, mikä ainakin osaksi vaikutti, että rintamaat niin tavattoman kauan pysyivät jakamatta Suomessa. Katsomme aivan mahdolliseksi, että itse viljelyskin monasti oli johonkin määrin yhteinen. Meidän maasta emme tosin tunne mitään, joka antaisi erittäin tukea tälle arvelulle, mutta tällaisia kysymyksiä ei olekaan meillä vielä koskaan tutkittu. Ulkomailta, esim. Englannista, tiedämme, että vielä keskiajan keskipaikoilla pienemmät tilukset monessa paikoin yhteisesti toimittivat suuremmat maanviljelystyönsä siitä selvästä syystä, että paremmat peltokalut olivat niin raskaita, että niiden käyttämiseen tarvittiin toisinaan 8 härkää, jota määrää luonnollisesti ei löytynyt joka tilalla. Emme tosin tahdo väittää, että Suomessakin oli laita ihan sama, mutta se meistä kuitenkin näyttää milt'ei varmalta, että moni ulkotyö, joka varallisuuden ja työväen kartuttua nykyään toimitetaan tilan omilla voimilla, ennen muinoin tehtiin yhdessä naapurien kanssa. Ja jota kauemmin olot pysyivät semmoisella kannalla, sitä myöhemmin kävi täällä tarve maiden lopullisesta erottamisesta tuntuvaksi.

Olemme jo viitanneet siihen, että hra K. siinä kirjasessaan, jonka pääsisällyksen me tässä olemme esittäneet, on tien raivaajana tehnyt uutisviljelystä Suomen maatalouden historiassa. Olisi erittäin suotavaa, että hän yhä eteenkin päin tutkisi taloudellisen elämämme vaiheita ja että muutkin tutkijat alkaisivat pitää näiden kysymysten valaisemista nykyisen historiatieteen tehtävänä täällä niinkuin muuallakin Euroopassa.

---

2. Luonnontiedettä.

Zoologian alkeet kouluja varten toimittanut *Birger Salonen.* Jyväskylässä, 1881. J. Länkelän kustannuksella.

Esipuheessaan huomauttaa tekijä siitä, että eläintiedettä opettaessa kouluissamme oikeastaan olisi käytettävä kolmea eri kirjaa: *oppikirjaa,* zoologiaa, joka lyhykäisesti esittää tieteen yleiset perusteet, *eläimistöä,* faunaa, jonka avulla oppilaita opetettaisiin eläimiä tutkimaan, ja *lukukirjaa,* joka sisältäisi helppotajuisia ja viehättävässä muodossa esitettyjä kuvauksia eläinten elämästä, luettavaksi joutohetkillä koulussa ja kodissa. Me puolestamme pidämme tätä mielipidettä aivan oikeana; se osoittaa oikeampaa käsitystä luonnontieteistä, kuin nykyään vielä yleisössä vallitsevat arvelut näitten tiedetten suhteen.

Kuitenkin ovat ulkonaiset suhteet estäneet tekijää tätä mielipidettään täydellisesti kirjassaan noudattamasta: tuntimäärä kouluissamme on aivan niukka ja luonnontieteellistä lukukirjaa ei Suomen kielellä vielä löydy. Tämä on pakottanut tekijää kirjassaan suomaan sijaa paljolle semmoisellekin, joka ei oikeastaan sen piiriin kuulu, ja joka siis tekee kirjan laveammaksi kuin suotavaa olisi ollut.

Aineensa esitystavassa poikkeaa tekijä melkoisesti maassamme ennen käytetyistä kaavoista. Hän on käyttänyt erittäin hyviä ulkomaisia malleja ja hänen oma opettajakokemuksensa on neuvonut häntä monta

parannusta tekemään — vainaja oli itse tunnettu hyvästä opettajaky'ystään.

Ihmisruumiin rakennus (ss. 2—24) on laveammin ja helpommin luettavassa muodossa esitelty kuin mitä tavallisesti koulukirjoissa näkee. Tekijä ei suoraa päätä syökseydy pieniin yksityisseikkoihin, jonka kautta ruumis oppilain silmissä tulee ainoastaan elinkasaksi, vaan hän alkaa jokapäiväisestä elämästä hyvin tunnetuista ruumiin osista ja jatkaa vähitellen elinten muodon ja tarkoituksen yksityisseikkoihin, yhdistävää juonta katkaisematta. Käsitys ihmisen ruumiista tulee vielä elävämmäksi kun tekijä siv. 25—37 antaa kuvauksen elimistä niiden toiminnassa, tämänkin kuvauksen selvästi ja helppotajuisesti. Erittäin ansaitsee huomiota ja kiitosta se seikka, että viimeksi mainitussa luvussa aineen jako on sovitettu Foster'in pienen fysiologian mukaan, joten tämä hyvin soveltuu opettajille ohjeeksi laveampia selityksiä varten ja sittemmin oppilaille hauskaksi lukukirjaksi. Koko luku ihmisen ruumiista ottaa kirjassa kyllä lavean mutta mielestämme hyvin ansaitun sijan.

Annettuaan lyhykäisen selityksen eläinkunnan luokituksen tarkoituksesta (siv. 38—41) käy tekijä tarkastamaan eläinkunnan perimuotoja eli pääjaksoja, näyttäen tärkeimpien elinten keskinäistä asemaa eri jaksoissa ja valaisee tekstiä kaaviokuvilla.

Suurin osa kirjaa koskettelee luonnollisesti luonteisjärjestöä. Tässäkin on tekijä antanut suuren arvon anatoomilliselle rakennukselle, ja suureksi ansioksi kirjalle on luettava se seikka, että siinä kukin eläinluokka alkaa yksityisen, malliksi valitun eläimen selityksellä. Tämmöisiksi mallieläimiksi on tekijä valinnut meillä helposti saatavia lajeja esm. kyyhkysen, heinäsisiliskon, sammakon, ahvansittiäisen, ristihämähäkin j. n. e. Erittäin tärkeätä olisi, että kukin opettaja itse veitsellä tutkisi edes näitten eläinten sisällisen rakennuksen, voidakseen sitte menestyksellä näyttää niitä oppilailleen; vasta tällä tavoin saavutetaan elävä käsitys aineesta, se ei tule pelkäksi helposti haihtuvaksi muistotiedoksi, vaan eläväksi, sivistyttäväksi tiedon aarteeksi.

Toinen askel parempaan päin on, että kukin luokka, sitte kun suvut ja lajit ovat luetellut, päättyy „yleisellä katsahduksella“, joka on vertaileva silmäys elinten eri muodoista luokan eri ryhmissä. Näille „katsahduksille“ tahtoisimme antaa suurta arvoa, sillä opettaja löytää niissä viittauksen siitä yleisestä juonesta, joka yhdistää sukuja ja lajeja, esiteltäessä mainittuja yksityisseikkoja — ja oppilas huomaa tämän yhdistävän juonen suureksi hyödykseen opittuaan tuntemaan luokan eri ryhmät; sekä opettajan että oppilaan työ tulee tämän järjestyksen kautta helpommaksi ja hedelmällisemmäksi. Miten opettavaisia tämmöiset vertailut voivat olla, sen näkee esm. kuvista sivuilla 96 ja 103, imettäväisten ja lintujen raajamuodoista, jotka ovat sitä laatua, että ne voisivat puhua puolestaan aivan ilmankin tekstiä.

Yleisessä järjestelmässään samoin kuin eläinryhmien vaalissa on tekijä tarkalleen seurannut toimittamaamme „luonnonopillista kuvastoa“, jota vastaan meillä siis ei voi olla mitään sanottavaa. Katsomme nimittäin tärkeäksi tieteellisen kokonaiskuvan saavuttamiseksi, että oppikirjasta ei suljeta pois semmoisia eläinryhmiä, jotka, vaikka ovatkin pieniä ja omalle maallemme vieraita, ovat tärkeitä yhdistäviä siteitä eläinten suuressa jaksossa. Tältä kannalta katsoen on kirja tieteellisen zoologian peruskirjana voittanut paljon, omistamalla semmoisia eläinlahkoja kuin esm. puoliapinat, tamaanit, keuhkokalat ja koppapäiset; ja samasta syystä on kiitettävä,

että eläinkunnan kehityshistoriassa niin merkillisten pussieläinten kaikki tärkeimmät ryhmät ovat edustetut, samoin kuin vasta äskettäin erotetut ryhmät *saururæ* ja *onychophora* eivät ole jätetyt pois. Eläinryhmien keskinäisen heimolaisuuden käsittämiseksi ovat tämmöiset tiedot välttämättömiä, ja juuri tämmöinen yleinen katsahdus tekee luonnontieteellisen järjestön opettavaiseksi.

Muistutuksia kirjaa vastaan meillä on sangen vähä. Tärkein semmoinen olisi kenties se, että mielestämme tekijä olisi voinut suuremmassa määrässä seurata esipuheessa lausumaansa mielipidettä faunistillisen osan suhteen, ja supistamalla sitä vähempään tilaan tehdä kirjansa melkoisesti lyhemmäksi. Tämä olisi ollut aivan mahdollinen tehtävä, kun tekijäkin tiesi täydellisen faunan Suomen Luurankoisista ennen pitkää valmistuvan. Kirjan, monen mielestä kenties liian suureen sivulukuun ei kuitenkaan lueteltujen sukujen ja lajien lukumäärä ole mainittavassa määrässä syypää — se on leveämpi, nautittavampi kirjoitustapa ja monet kertomiset, jotka sen ovat vaikuttaneet, ja luullaksemme kokemus tulee opettamaan, että tämä on opetukselle enemmän eduksi kuin haitaksi — kirjan käyttäminen tulee oppilaille vähemmin rasittavaiseksi.

Sivulla 46 on onteloeläinten perimuotoa esiteltäessä tekstiin luiskahtanut pahempi virhe, käsitteiden sekoitus, joka kaiken mokomin on huomioon otettava ja korjattava. Siinä on nimittäin käytetty sanaa *ruumiinontelo* kun pitäisi olla *ruuan sulatusontelo*. Sama asia on myöhemmin (siv. 273—276) kerrottu oikein ja on myös painovirheissä korjattu. Pari, nähtävästi epähuomion synnyttämiä virheitä olemme myös löytäneet sivuilla 73 ja 198. Edellisessä kohdassa on Isompi ojamyyrä saanut peltomyyrälle kuuluvan latinaisen nimen (*A. agrestis* pro *A. amphibius*). Tekijän tarkoitus lienee ollut mainita molemmat lajit; jälkimmäisessä paikassa (s. 198) on kultakala saanut nimen *Cyprinus auratus*, pitää olla *Carassius auratus*, sillä se kuuluu samaan sukuun kuin tavallinen Kovi eli Ruutana. Kuvien suhteen voisi muistuttaa, että parempi olisi ollut jos kuvassa 12 olisi niveljalkaisille niin omituiset niveliset jalatkin tulleet näkyviin ja viimeisessä kuvassa (siv. 281) on puupiirtäjä hyvin huonosti tehnyt tehtävänsä.

Tekijä on käyttänyt „luonnonopillista kuvastoa“ hyväkseen, viittaamalla tekstissään tämän kuviin. Siitä voi olla ainakin se hyöty, että oppilas saa kuvat luonnollisiin ryhmiin kerättyinä, joka ei olisi mahdollista, jos ne olisivat painetut zoologian omille lehdille.

Typograafisessa suhteessa on kirja myös hyvin onnistunut. Tässäkin suhteessa on tekijä helpottanut kirjansa käyttämistä sen kautta, että eläinryhmian pitemmät selitykset samoin kuin muutkin tärkeämmät muistettavat kerrotaan lyhyesti kursiivikirjaimilla.

Tekemämme muistutukset eivät ole tärkeätä laatua, ja kirjasta ei näy puuttuvan mitään oppikirjalle tärkeätä ainesta.

Se perinpohjaisuus, jolla ihmisruumiin rakennus ja sen elinten toiminto on esitetty, sekä kutakin eläinluokkaa edeltäkäyvät yksityisten mållieläinten anatoominen selitys tekevät tämän kirjan erittäin tervetulleeksi tyttökouluille ja realikouluille, joissa varsinainen faunistillinen osa pakostakin jää enemmän syrjäseikaksi; lyseoin yliopistoon pyrkiville nuorukaisille se antaa hyvän ja tieteen nykyistä kantaa vastaavan perustuksen ja kunkin ryhmän lupussa annettu „yleinen katsaus“ on suuressa määrin helpottava heidän työtään. Sanalla sanoen, me voimme täydellä vakuutuksella pitää tätä kirjaa mitä kelvollisimpana lisäyksenä koulukirjallisuudellemme.

J. A. P. ja *A J. M.*

Ulkomaan kirjallisuutta.

Historisk Tidskrift utgifven af Svenska historiska föreningen genom *E. Hildebrand*. 1 Årg. 1881. Häft. 1. 2. Stockholm.

Ruotsissa on kieltämättä viime aikoina historian tutkimuksessa tehty uutteraa ja hyödyllistä työtä. E. G. Geijer'in vertaista historiankirjoittajaa siellä ei tosin tätä nykyä löydy, mutta F. F. Carlson, Kaarlein aikakauden kertoja, C. G. Malmström, vapauden ajan olojen kuvaaja, C. G. Styffe, unioni-ajan tarkka tutkija, C. T. Odhner, Kristiinan hallituksen esittäjä, ja Hans Forssell, Ruotsin hallinnollisten olojen tutkija, ovat kaikki — äskettäin kuolleesta Fryxell'istä puhumatta — kukin alallansa eteviä. Heitä paitse on vielä moni muukin, etenkin lähteitä julkaisemalla, saanut kunnollista aikaan maansa entisyyden valaisemiseksi. Ja koska tämä entisyys on Ruotsille ja Suomelle yhteinen, niin ruotsalainen historiallinen kirjallisuus on meille suomalaisillekin tärkeä, paljoa tärkeämpi kuin senpuoliset teokset missäkään muussa tieteessä. Sentähden pyydämme saada kääntää lukijamme huomion Ruotsin uuteen historialliseen aikakauskirjaan, ja tahdomme samalla lausua pari sanaa siitä yhdistyksestä, joka sitä toimittaa ja joka niinikään on uusi.

Milt'ei kaikkialla, missä kansallista historiaa suuremmalla innolla tutkitaan, on huomattu tärkeäksi muodostaa historiallisia yhdistyksiä tutkimuksen elähyttämiseksi. Toisin paikoin on ne järjestetty oppineiksi seuroiksi, joissa on ainoastaan pienempi määrä jäseniä, nämä silloin varsinaisia tutkijoita, toisin paikoin taas pääsee jokainen asiata harrastava henkilö yhdistyksen jäseneksi. Edelliseen malliin perustettiin v. 1875 Suomen historiallinen seura, jälkimmäinen perusaate on sitä vastoin vallalla sekä Tanskan, Norjan että myöskin Ruotsin historiallisessa yhdistyksessä, joka viimeinen on kaikista nuorin. Epäilemme, tokko oli syytä Suomessakaan noudattaa akatemia-järjestelmää, sillä ilman yleisön kannatusta ei kotimaan historian tutkimus missään — saatikka näin köyhässä maassa — voi oikein menestyä, ja luonnollista on, että jokaiselle avonainen yhdistys on enemmän omansa tätä kannatusta saavuttamaan kuin suljettu oppineiden seura. Tätä todistaa muun muassa se yleinen suosio, jonka kannattamana uusi yhdistys Ruotsissa on alkanut vaikutuksensa. Helmikuussa viime vuonna julaistun kehoituksen johdosta pidettiin Tukholmassa toukokuussa samana vuonna perustava kokous, jossa hyväksyttiin säännöt ja valittiin kymmenmiehinen johtokunta. Säännöt määräävät vuotuisen jäsenmaksun 5 kruunuksi, jota vastaan jokainen jäsen saa eri maksutta yhdistyksen toimittaman historiallisen aikakauskirjan. Tätä toimittaa yhdistyksen sihteeri ja ilmestyy sitä nykyään neljä vihkoa vuodessa, kukin suuruudeltaan noin kahdeksan arkkia. Sisällykseltään on se aiottu sellaiseksi, että „sen pitäisi saavuttaa sekä historiantutkijoiden suosiota, että jokaisen historiallisesti sivistyneen henkilön, jokaisen joka tahtoo tutustua isänmaan vaiheihin“. Kuinka suuresti yhdistyksen tehtävä on miellyttänyt yleisöä, käy selväksi, kun saamme tietää, että jäsenluku huhtikuussa tänä vuonna oli 1,900:n paikoilla. Meidän kaksikielisessä maassamme se ihan varmaan ei nousisi puoleenkaan, mutta luulemme kuitenkin, että säännöllisesti, esim. kahdesti vuodessa ilmestyvä historiallinen aikakauslehti siihen määrään houkuttelisi jäseniä sitä toimittavaan yhdistykseen, että se kannattaisi paljoa paremmin kuin nykyään tuo silloin tällöin ilmestyvä Historiallinen Arkisto. Tutkimukselle itselle olisi luonnollisesti tuollainen määräajoin ilmestyvä äänenkannattaja arvaamattomana kiihokkeena.

Ruotsin historiallisen yhdistyksen menestyksestä puhuessamme on kuitenkin ehkä syytä mainita, että sikäläiset olot olivat valmistuneemmat säännöllisesti ulostulevalle lehdelle kuin meillä Suomessa. Vv. 1874—80 oli nimittäin C. Silfverstolpe kiitettävällä uutteruudella toimittanut „Historiskt Bibliotek“ nimistä lehteä ja vähitellen saanut tämän „arkiston“ niin monipuoliseksi, että sen muuttaminen säännölliseksi aikakauslehdeksi vaati

ainoastaan tukevaa taloudellista kannatusta.

Uutta lehteä on tähän asti ilmestynyt kaksi vihkoa. Ensimmäinen alkaa yhdistyksen puheenjohtajan, valtioneuvos *F. F. Carlson*'in kirjoituksella „Kaarle XII:n ensimmäinen hallitusvuosi", joka antaa aihetta toivoon, että tekijä luovuttuansa ministeri-toimista nyt on lopettava keskeytyneen teoksensa „Ruotsin historia Pfaltz'in suvun hallitessa". Tämä hänen tällä kertaa julkaisemansa kuvaus on erittäin hyvin kirjoitettu ja hyödyttää tiedettä oikaisemalla monessa kohden vanhaa käsitystä pohjan sankarikuninkaasta ja Ruotsin valtiollisesta asemasta hänen noustessaan valtaistuimelle. Muista pääkirjoituksista mainittakoon *C. T. Odhner*'in esitys „Kustaa III:n käynti Kööpenhaminassa 1787 ja skandinaavilaisen liiton ehdotus". Tästä käynnistä, jolla Kustaa koetti taivuttaa Tanskaa puolellensa sodassa, jota hän silloin valmisti Venäjää vastaan, on tanskalainen kertomus ennen ollut tunnettuna. Tanskalaiseen lähteesen vertaa Odhner, miten Kustaa III itse palattuansa kertoi keskustelut neuvoksilleen. *E. V. Montan*'in tutkimuksesta „vanhimmat valtiovaliokunnat ja veroitusoikeus niiden aikana" on toistaiseksi ainoastaan alku julaistu. *Otto Sjögren* kertoo O. A. Paykull'in elämän vaiheet, joka niinkuin tiedetään, mestattiin Kaarle XII:n julmuuden eli ehkä oikeammin sanottu harhateille joutuneen oikeudenkäsityksen uhrina. *H. Hjärnen* kirjoitus „Venäläinen siirtolainen Ruotsissa kaksisataa vuotta takaperin" johtaa mieleemme, että useampi Ruotsin nuoremmista historiantutkijoista viime vuosina on perehtynyt Venäjän kieleen, niin että luultavasti piankin moni Ruotsin ja Suomen historialle tärkeä lähde heidän toimestaan kaivetaan esiin Venäjän arkistoista. Mutta kenellähän on kotonaan parempi tilaisuus oppia venättä ja kenenkähän on lähempi matka Venäjälle — ruotsalaisenko vai suomalaisen?

Arvostelut näissä kahdessa ensimmäisessä vihossa näyttävät kaikki olevan tarkkoja, asiantuntijoiden tekemiä. Ja Suomenkin historiallinen kirjallisuus on vaarin otettu. Niin arvostelee hra —rst— (C. Silfverstolpe) teosta „Bidrag till Finlands historia. Med understöd af statsmedel i tryck utgifna af Finska statsarkivet genom Reinhold Hausen. Första delen. Första häftet". Maanmiehemme *M. G. Schybergson* julkaisee toisessa vihossa esityksen Suomen historiallisesta kirjallisuudesta vv. 1875—1880. Moni lukijoistamme arvelee ehkä jo ennakolta hänen arvosteluansa puolueelliseksi. Ylipäänsä se ei kuitenkaan siltä tunnu, vaikka kyllä on totta, että kun hän löytää ainoastaan vikoja Yrjö Koskisen „Johtavissa aatteissa" tahi kun hän moittii Koskisen vastausta kiistassa Y. M. Sprengtporten'ista „polemilliseksi", lausumatta sanaakaan siitä kirjoitustavasta, jota K. K. Tigerstedt sitä ennen Finsk Tidskrift'issä oli käyttänyt Koskista vastaan, — totta on, että yksityiset tunteet silloin näyttävät liiaksi saaneen johtaa arvostelijan kynää.

Mainitsemme vielä, että sen, joka tahtoo hankkia itselleen Historisk Tidskrift'in, on edullisin ruveta Ruotsin historiallisen yhdistyksen jäseneksi, siihen kun otetaan suomalaisiakin. Hänellä on siitä sekin etu, että hän, jos tahtoo, voi alennettuun hintaan saada myöskin Tanskan ja Norjan historialliset aikakauslehdet. Jäsenmaksu, 5 kruunua vuodessa tahi kerrassaan 75 kruunua, lähetetään yhdistyksen sihteerille, t:ri E. Hildebrand'ille, osoitteella Valtioarkisto, Tukholma.

Helsingfors Dagblad vapaan itseveroitus-oikeuden suojelijana.

Säätyjen päätöksiä selitettäissä on meidän maassamme toisinaan nähty silmänkääntäjän temppuja, jotka kekseliäässä väärentämisessä voittavat kaikki mitä outo sillä alalla saattaa ajatella. Mutta hämmästyttävin niinkuin uusinkin on johtava kirjoitus Helsingfors Dagbladin 155 n:ssa tältä vuodelta, jossa toimitus uudelleen

Valvojaa vastaan ajaa sitä mielipidettä, ett'ei talonpoikaissääty suinkaan, luopuessaan ennen nauttimastaan helpoituksesta ja vapautuksesta karttapaperi-maksussa, vaatinut luopumisen ehdoksi, että hallitus perustaisi suomenkielisiä oppikouluja, ja ett'ei siis myöskään muut säädyt ole tälläiseen ehtoon yhtyneet. Mutta, ajatellee moni lukijoistamme, olihan Valvojan 8:ssa numerossa luettavana ote valtiopäiväin päätöksestä, jossa nimenomaan lausutaan, että talonpoikaissääty oli suostunut luopumukseen *„kuitenkin sillä, muittenkin säätyjen tekemällä ehdolla*, että suostuntavaroista on määrätty 570,000 markkaa tulevan viisivuotisen ajanjakson käytettäviksi niitten suomenkielisien lyseoin täydelliseksi turvaamiseksi, joitten perustamista tahi voimassa pitämistä säädyt näillä valtiopäivillä ovat pyytäneet", j. n. e. — — Täten päättivät kieltämättä valtiopäivät, siitä H. Dagblad ei mitenkään pääse, mutta se liittää siihen seuraavan selityksen:

„Ehto jolla talonpoikaissääty myöntyi entisen helpotuksen lakkauttamiseen oli siis, että yllämainittua tarkoitusta varten suostuntavero-budgettiin määrättiin vississä tapauksessa käytettäväksi 570,000 markan suuruinen summa. *Ehto oli täytetty niin pian kuin säädyt päättivät asettaa mainitun summan suostuntavero-budgettiin.* Tämän rahamääräyksen tarkoituksena oli silminnähtävästi, ett'ei hallitus syyttämällä varain puutetta jättäisi valtiosäätyjen pyyntöä uusista suomenkielisistä kouluista täyttämättä. Se teki tämän pyyntöesityksen vaikuttavammaksi, *vaan sen kautta uusien koulujen perustaminen ei suinkaan käynyt ehdoksi, jota hallituksen täytyi täyttää, jos se tahtoi olla oikeutettu nostamaan karttapaperi-maksua samaan määrään kaikilta kansaluokilta*".

Näin selittää Helsingfors Dagblad. — — Toisin sanoen:

Valtiosäädyt ovat *suomenkielisten lyseoin perustamista ja ylläpitämistä varten* asettaneet suostuntaveroluetteloon 570,000 Suomen markkaa, ne ovat siis *tuota tarkoitusta varten* ottaneet päällensä enennetyn veron, mutta hallituksen ei tarvitse ottaa lukuun säätyjen tarkoitusta, se saa nostaa nuo myönnetyt verot, se saa ottaa talonpojiltakin karttapaperi-maksun, ollenkaan täyttämättä sitä tarkoitusta, jota varten ne myönnettiin, ollenkaan pitämättä huolta suomenkielisten koulujen perustamisesta ja ylläpitämisestä!! — — Näin vakuuttaa H. Dagblad, lehti joka alinomaa niin suurisuisesti kehuu harrastavansa valtiomuotomme kehitystä vapamieliseen suuntaan.

Ja koska hallituksen tässä vasta mainitussa tapauksessa ei tarvitse pitää silmällä mitä varten suostuntavero myönnettiin, niin mikähän sitten muulloinkaan sitä siihen pakottaa? Kun säädyt lupaavat suostuntaveroa esim. kansakoululaitokseen, rautateihin tahi uutta sotaväkeämme varten, niin nostakoon vaan hallitus nämä myönnetyt verot; tahtooko se sitten käyttää ne aiottuun tarkoitukseen, vai jättää kansakoulut valtioavutta, rautatiet rakentamatta ja asevelvollisen sotajoukkomme esim. ilman aseitta, se on sen oma asia, siinä sillä ei ole minkäänlaisia velvollisuuksia säätyjä kohtaan. — Oiva valtiooppi ja kaikin puolin omansa turvaamaan eduskunnan perustuslaillisia oikeuksia!

Vielä muuan kohta osoitteeksi „liberaalisesta" lain selityksestä.

Dagblad väittää, niinkuin näimme, että talonpoikaissäädyn tekemä „ehto oli täytetty niin pian kuin säädyt päättivät asettaa mainitun summan [570,000 m.] suostuntavero-budgettiin". Mitä tällainen selitys sisältää ja mihin johtopäätöksiin se vie, sen olemme vastikään koettaneet osoittaa. Mutta sitä paitse nuo jo huhtikuun numerossa alleviivaamamme, valtiopäiväin päätöksessä tavattavat sanat „sillä, muittenkin säätyjen tekemällä ehdolla" näyttävät Dagbladin selityksen koko mielettömyyttä. Vai tekevätköhän säädyt ehtoja itsellensä? Itse ne määräävät suostuntavero-budgetin, itse ne ulottavat karttapaperi-maksun talonpoikienkin suoritettavaksi, ja itse ne tätä tehdessään muka määräävät sen tekevänsä ainoastaan sillä ehdolla, että itse määrättyä tarkoitusta varten asettavat määrätyn summan omaan suostuntavero-budgettiinsä. Arvattavasti asiata paremmin muistaaksensa! Nyt on kyllä totta, että sanat säätyjen ruotsinkielisessä päätöksessä („likväl med det af de öfriga stånden jemväl antagna vil-

kor") ovat sellaisia, että jos vaan katsoo yksityiseen välilauseesen eikä pidä silmällä johtopäätöksiä, Dagbladin selitys on mahdollinen. Mutta tässä on huomattava, että suomenkielisellä päätöksellä on ihan sama laillinen voima kuin ruotsinkieliselläkin ja että toista näistä kahdesta ei saa koskaan selittää tavalla, joka on ristiriidassa toisen kanssa. Nyt Dagblad laatiessaan kirjoituksensa aivan hyvin tiesi, miten suomenkielisen päätöksen sanat kuuluivat, sillä se luki ne siinä Valvojan kirjoituksessa, johon se vastasi. Se ei siis myöskään voinut olla huomaamatta, että näiden kautta sen selitys kävi peräti vääräksi. Että se kuitenkin turvautui siihen kurjaan hätäkeinoon, jonka nuo sanat ruotsinkielisessä päätöksessä, irtirevittyinä yhteydestä muun sisällyksen kanssa, tarjosivat, sellainen käytös ei ainakaan enennä vastustajien kunnioitusta sitä vastaan.

Odotamme jonkunlaisella uteliaisuudella, aikooko Dagblad vielä ensi vuonnakin kansan edustajien koossa ollen pysyä kiinni nykyisessä selityksessään ja rohkenevatko silloin ne sen toimitukseen kuuluvat ja sitä lähellä olevat miehet, jotka viime valtiopäivillä puhuivat kysymyksen alaisen päätöksen puolesta, astua esiin ja julistaa talonpoikaissäädylle, että tämä sääty karttapaperimaksusta päätettäessä petettiin, koska sille muka ei aiottukaan muuta hyvitystä vanhan etuoikeuden lakkauttamisesta kuin ainoastaan se ilo, että numerot 570,000 prameilevat tyhjinä koristuksina suostuntavero-budgetissä.

Kirje Helsingistä.

30 päiv. Kesäk. 1881.

Motiooni-oikeus. — Suomettaren ranskankielinen kirjoitus ja kiista kenraalikuvernöörin asemasta. — Suomalaisen kirjallisuuden seuran viidenkymmenenvuoden juhla.

Tärkeistä uutisista puhuimme viimein; vielä tärkeämpi on nykyään levittänyt riemun tunteita yli koko avaran Suomenmaan. Keisari Aleksanteri III, joka tiettävästi syvästi liikutettuna allekirjoitti Suomenmaalle annettavan vakuutuskirjansa, on tahtonut jo ensimmäisillä valtiopäivillä antaa vielä selvemmän osoitteen, että hän aikoo käydä jalon isä vainajansa jälkiä. Jo aikaa sitten on ollut kysymyksessä antaa säädyille ehdotus- eli motiooni-oikeus. Aleksanteri III on määrännyt, että ensi tuleville valtiopäiville siitä asiasta jätetään keisarillinen esitys. Tietty on että valtiosäädyt sen riemulla hyväksyvät. Tärkeä muutos, jota usein on ajateltu sopivaksi anomukseksi, on ikään kuin valmiiksi katsottava.

Jokainen valtiollisiin oloihin tutustunut käsittää sanomattakin, kuinka suurta ajansäästöä siitä voi saada, kuin säädyillä on mainittu oikeus. Kun joku tähän asti on tuonut anomuksen esiin, niin siitä ei ole voitu parempaa hedelmää toivoa, kuin mahdollisesti keisarillista esitystä tuleville valtiopäiville. Vähintäinkin viisi, kuusi vuotta on siis mennyt hukkaan, sillä harvoinhan ehtii valtiopäiväin tekemän anomuksen johdosta antaa esityksen jo saman säätykokouksen aikana. Toisin vast'edes, kun säädyillä on ehdotusoikeus. Jos ne puolestaan hyväksyvät jonkun asetusehdotuksen, jota ei ole hallituksen puolesta esitetty, on ainoastaan hallitsijankin hyväksyminen tarpeen, jotta ehdotettu muutos astuu voimaan lakina vaikka jo samana vuonna.

Toinenkin muutos seuraa ehdotusoikeuden suomisesta valtiosäädyille. Siitä lähtien ei sovi anomuksia tehdä aivan yleisissä, epämääräisissä lauseparsissa; ken tahtoo muutoksen ehdotella, antakoon valmiin ehdotuksen, joka kelpaa valiokunnan ja säätyjen keskustelujen alustaksi. Samassa kuin säädyille suodaan suurempia oikeuksia, asetetaan myöskin suurempia vaatimuksia edustajien kykyyn, mikä on aivan luonnollista ja välttämätöntä. Ensi valtiopäivillä tietysti ei vielä saa tehdä muuta kuin anomuksia.

Kun Uusi Suometar taanoin julkaisi erään kirjoituksensa kouluasiasta, ranskaksi käännettynä, herätti se, kuten tiedetään, yleistä hämmästystä sekä muutamissa piireissä vihaa ja silminnähtävästi myöskin pelkoa. Väitettiin, että U. S. käännöksellään tahtoi saada maallemme vieraita virastoja ja henkilöitä oloihimme sekaantumaan. Eipä kuitenkaan tällaiseen herjaukseen löytynyt vähintäkään syytä. Sillä eihän Suuriruhtinas, eikä kenraalikuvernööri, eikä edes ministeri-valtiosihteerikään ymmärrä suomea, ja kaikkihan he toki ovat rataksia, ja vieläpä tärkeitäkin, Suomenmaan hallituksessa. Mutta sanotaan, että perustuslaillisessa valtiossa kansalaisten tulee tyytyä ministeristön, meillä senaatin, päätökseen ja että siis kaikki vetoaminen hallitsijaan itseensä on kielletty. Tämä väite on väärä. Sillä perustuslaillisuus ei ole samaa kuin parlamentarisuus. Jälkimmäinen edellyttää, täydellisesti kehittyneenä, että se puolue, joka kulloinkin on vallalla eduskunnassa aina asettaa omat miehensä ministeristöön, ja että hallitsija aina noudattaa näiden neuvonantajiensa mieltä. Missä näin on asian laita, siellä ei paljo tule kysymykseenkään kääntyä hallitsijaan, siellä on kansanedustus se ala, jolla jokaisen täytyy taistella, joka tahtoo saada mielipiteensä voitolle. Mutta valtio saattaa olla perustuslaillinen, vaikk'ei eduskunnalla olekaan sitä valtaa, että sen enemmistö aina määrää ministerit ja siten välillisesti ratkaisee kaikki asiat. Toisin sanoen, sellainenkin valtio on perustuslaillinen, jossa sekä laki että käytäntö jättää varsinaisen hallinnon ruhtinaan tahdosta riippuvaksi. Mutta sellaisessa valtiossa on ministeristönkin asema välttämättömästi toinen kuin parlamentarisesti hallitussa maassa. Ministerit eivät siellä ole kansan, vaan ruhtinaan luottamusmiehiä. Ja jos kohta eduskunta saattaakin, niinkuin muutamissa maissa on laita, haastaa heidät oikeuteen varsinaisesta lain rikkomisesta, niin ylipäänsä ei se kuitenkaan *kääntymättä itse hallitsijaan* voi pakoittaa heitä hallitusjärjestelmää muuttamaan. Jos sitten vielä päälliseksi eduskunnalta, niinkuin esim. Suomen valtiopäivien on laita, puuttuu tuo haasto-oikeuskin, niin saattaa kyllä maan etu toisinaan välttämättömästi vaatia kansalaisia pitämään siitä huolta, että hallitsija saa tiedon kansan tarpeista ja mielipiteistä muualtakin kuin ministerien esityksestä. Ainoastaan täten torjutaan se epäkohta, ett'ei ruhtinas tiedä, erottaako ehkä syväkin juopa hänen neuvonantajansa kansan enemmistöstä. Missä ruhtinas elää kansan keskuudessa ja puhuu sen kieltä, siellä hän jo sanomalehdistäkin, kansalaisten ryhtymättä erityisiin toimiin, johonkin määrin saavuttaa nuo tiedot, ja missä sen lisäksi edustuslaitos on niin varttunut, että eduskunta vuosittain kokoontuu ja tuon tuostakin lausuu mielipiteensä hallituksen koko menosta, siellä on hallitsija ja kansa niin läheisessä yhteydessä toisiinsa, että ruhtinaan neuvonantajien on kovin vaikea anastaa itselleen liiallista ylivaltaa maan asioissa. Mutta, niinkuin tietty, ovat olot meillä ihan toiset. Maamme sanomalehtiä ei Suomen Suuriruhtinas eikä kenraalikuvernööri, suomalaisia ei ministerivaltiosihteerikään, kielen tähden ymmärrä, ja kokoontuen joka viides vuosi eivät myöskään valtiopäivät ole voineet ajoissa ilmaista kansan mielipiteitä, sitä vähemmän kun säädyt eivät kertaakaan ole ottaneet arvostellaksensa hallituksen yleistä luonnetta eikä yksityisten neuvonantajien toimia.

Tällaisista oloista syntyvää haittaa on U. S. koettanut ainakin kerraksi poistaa. Julkaisemalla ranskankielisen kirjoituksensa on se yrittänyt saattaa mielipiteensä niillekin Suuriruhtinaan neuvonantajille tunnetuksi, jotka vaikka ovatkin Suomen virkamiehiä, eivät ymmärrä Suomen kieltä. Ja näin tehden oli se täydessä oikeudessaan. *Audiatur et altera pars.* Tässä käytiin „Pietarin teitä“ julkisesti, kaikkien nähden. Siitä että ruotsinmieliset tietävät käydä niitä salavihkaa, on meillä jotenkin tuoreita esimerkkejä.

Mutta ihan toisenlaiseksi muuttuu asia, jos ei tyydytä siihen, että omat mielipiteet saatetaan kaikkien Suomen hallitusmiesten tietoon, vaan sitä paitse koetetaan enentää joko kenraalikuvernöörin tahi ministeri-valtiosihteerin valtaa senaatin kustannuksella, jos toisin sanoen hallituksemme painopiste koetetaan siirtää

senaatin rakennuksesta kenraalikuvernöörin kansliaan tahi Pietariin. On väitetty, että U. S. äskeisellä kirjoituksellaan kenraalikuvernöörin asemasta maassamme on saarnannut hallitusmuotomme muuttamista tähän suuntaan. Meistä näyttää selvältä, että Suomettaren tarkoitusta tässä kohden on suuresti, osittain kovin narrimaisestikin liioiteltu. Mutta emme kuitenkaan mekään hyväksy johtavaa aatetta tuossa kirjoituksessa. Aivan laajalta meidän ei käy tässä ajatustamme lausuminen, sillä sekä oma kokemuksemme että muiden lehtien kohtalo osoittaa, mitä käskyjä nykyään on sensoreilla. Kerromme vaan, mitä jo viime numerossamme mainitsimme, että viimeiset kenraalikuvernöörit ovat meidän mielestämme ylipäänsä aivan oikein käsittäneet asemansa. Mitään pontevampaa sekaantumista sisällisiin kysymyksiimme emme suinkaan tältä hallitusmieheltä pyydä, emmekä edes mitenkään katso sitä suotavaksi. Hakea apua kenraalikuvernööriltä senaattia vastaan, siihen kansan ei pidä tottua, vaan on meidän yhä enemmän turvautuminen kansan eduskuntaan, sillä kun tämä vähitellen pääsee kehittymään parlamentariseen suuntaan, haihtuu epäilemättä moni sisällinen vamma. — — Ehdottelemme, mitä jo ennenkin pari kertaa on ehdoteltu, että jo tulevat valtiopäivät tavalla tahi toisella ilmaisevat hallitsijalle kansan mielipiteet hallitusjärjestelmästä ylipäänsä niinkuin myöskin erityisistä hallitustoimista, että ne suoraan lausuvat, mihin määrin kansa on nähnyt toiveensa toteutuvan tahi raukeavan tyhjiin eri hallitusosastojen alalla.

Pari tuntia ennenkuin tämä kirjoitetaan avattiin ensimmäinen Suomessa pidetty kokous, jolla on kansainvälinen merkitys, mikäli kansamme asema nykyään semmoista sallii. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, etevin maamme kaikista yksityisistä yhdistyksistä, viettää puolen vuosisadan toiminnan muistoa. Seuran jäseniä on saapunut Helsinkiin jommoinenkin joukko, vaikka tähän aikaan tavallisesti kaikki karttavat pääkaupungin pölyä ja kesäistä hellettä. Maamme muut yhdistykset ja seurat, yliopisto ja kansanvalistuksen emäopisto ovat lähetyskuntain kautta kukin kannaltansa lausuneet kauniilla sanoilla, mitä kansamme on velkaa niille, jotka perustamalla tahi ylläpitämällä Kirjallisuuden Seuraa ovat kansallisille riennoille luoneet pesäpaikan. Ja ulkomaaltakin on tullut vieraita, ja etenkin tervehdyksiä suuri joukko, joista sanomalehdet ehtivät antaa tarkempia tietoja ennen kuin nämä rivit tulevat julkisuuteen. Sanalla sanoen, juhlakokous on paremmin onnistunut, kuin kukaan meillä rohkeni odottaa.

Valvoja puolestaan on jo Maaliskuun keskipaikoilla ilmestyneessä numerossa luonut katsauksen Kirjallisuuden Seuran toimintaan. Erinäisessä tänään ilmestyneessä juhlakirjassa kuvataan seuran tointa ja kansallista merkitystä. Se vaan tänään lisättäköön, että todellakin mieltä ylentää nähdessä, mitä harras isänmaallinen mieli ja rehellinen työ vaikeimmissakin oloissa voivat saada aikaan. Suomessa ei sitä ole osoittanut kukaan siinä määrässä kuin Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kesäkuun numerosta pyyhki painoasiamies kappaleen kirjoituksesta „Hallituksen lehdelle“.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 15-16. Helsingissä, Elokuulla 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

JOHAN VILHELM SNELLMAN.

Hänkin on siis poissa.... Hänen elämänsä työ on nyt kokonaisuudessaan historian oma.

Suomen kansa on kadottanut suurimman valtiollisen neron, minkä se ikinä synnytti, verrattoman opettajan, joka vaikutti sen kehitykseen valtavammin kuin luultavasti yksikään toinen maamme mies. Ainoastaan muistona kajahtelee enää korvissamme tuo tuttu, niin omituisen äreä, milloin kehoittava, milloin varoittava ääni, joka, kerran kuultuna, ei koskaan unohtunut. Kun Suomen nuoriso ja sen ympärillä Suomen kansa vast'edes lähettää Snellman'ille tervehdyksen, silloin soi laulu hänen luokseen, muiston ja toivon sävelein, ei enää, niinkuin niin monasti ennen, matalan majan edustalta, vaan seppelöidyn haudan kummulta tahi juurelta muistopatsaan, jonka kiitollinen isänmaa pystytti.

Ken taanoin kauniina kesäiltana saattoi vainajaa hänen viimeiseen leposijaansa ja kuuli, miten Z. Topelius „jakamattoman Suomen kansan, jakamattoman suomalaisen isänmaan nimessä“ lausui hänelle jäähyvästit, hän palasi kotiinsa tunteilla, joiden hiilus kytee lämmittävänä vielä myöhään elämän ehtoonakin.

Mikä kokonaisuus, voima ja jalous tässä päättyneessä ihmiselämässä!

Saimaa ja Litteraturbladia lukiessa on kuin astuisi muistojen temppeliin, jonka seinille kansa, elämän ja kuoleman ankaran ottelun kestet-

tyänsä, oman itsensä löydettyään, on ripustanut ihanimmat voittomerkkinsä, ajatusvoimansa jaloimmat tuotteet. Snellman esiytyy näissä lehdissä niin eheänä, teräväjärkisenä ja monipuolisena ajattelijana, että hän tuolla ulkonakin, suurissa sivistysmaissa olisi huomiota herättävä ilmiö. Eikä minkään maan historia tunne totisempaa, miehuullisempaa ja kestävämpää isänmaanrakkautta.

Mutta ajattelijan älyyn ja kansalaisen hehkuvaan intoon liittyi hänessä suuren valtiomiehen käytöllinen nero. Aika, jonka hän istui hallituspöydän ääressä, oli tosin lyhyt, mutta kieliasetus ja oman, kokonaan itsenäisen rahan hankkiminen maallemme ovat sellaisia toimia, että se valtiomies, joka voi lukea ne ansiokseen, seisoo kansamme hyväntekijöiden ja rakkaitten ensi rivissä. Ja syvällä liikutuksella muistavat vastaiset sukupolvet, miten meidän henkisen olemuksemme varjelija sai kamalina katovuosina raha-asiain päällikkönä taistella viimeiseen voimaansa asti sitä kauheata vihollista vastaan, joka nälkäkuoleman haamussa hiipi salolta salolle, perheestä perheesen, ahnaasti kokoellen saalistansa ja uhaten ryöstää kansaltamme aineellisenkin ja ruumiillisen elämän.

Kun Snellman, tämänkin koetuksen kunnialla kestettyänsä, siirrettiin pois senaatista, oli hän jo vanhus. Hänen päätyönsä oli epäilemättä tehty, ja moni odotti hänen vihdoinkin asettuvan rauhaan. Paljon näyttikin täydellinen luopuminen puoluetaisteluista tuottavan hänelle. Lepäsihän runokuningas, tautivuoteelle sidottuna, koko kansan ihailun ja hartaan rakkauden esineenä. Saattoihan se mies, joka oli meille valtiollisen itsetunnon lahjoittanut, toivoa samaa kannatusta kaikilta puolueilta maassamme, jos hän vaan ei enää vanhoilla päivillään loukannut niiden itserakkautta. Joka luuli tällaisten ajatusten vaikuttavan Snellman'iin, hän erehtyi suuresti. Jos vanhus kohta katovuosien jälkeen olisi temmattu keskuudestamme pois, olisi isänmaa tuskin voinut täydelleen oivaltaa hänen luonteensa koko jaloutta ja johdonmukaisuutta. Kansalaisten kunniasuitsutus, kansallisena patriarkkana olo, tämä kaikki oli hänestä vielä haudan partaallakin mitätöntä, jos se pakoitti hänet vaan kerrankin salaamaan ajatustaan isänmaan asioissa. Ei, taistella herkeämättä, taistella aina viimeiseen asti sen asian edestä, jonka oikeudesta hän oli niin syvästi vakuutettu, taistella ensimmäisenä, huolimatta siitä, karttuiko vastustajien lukumäärä ja harveniko oma joukko — siinä tämän rautaisen miehen tunnussana. Kuulitteko koskaan, kun hän Suomalaisen kirjallisuuden seuran esimiehenä piti jonkun noista puheista, jotka, vaikka Suomen kieli teki hänelle vaikeuksia, olivat ikäänkuin marmoriin veistetyt? Tahi olitteko koskaan aatelissäädyn kokouksissa läsnä, kun ilmoitettiin, että senaattori Snellman'illa oli puheenvuoro? Äkkiä syntyi silloin salissa äänettömyys, ja kun puhujan ääni oli vai'ennut, pääsi vastustajienkin huulilta ihan väkisin hyväksymishuuto. Että hän oli mies, ja tavaton mies, sen myönsi silloin jokainen.

Suomen kansalla on hänen viime päiviltänsäkin unohtumattomia muistoja. Läsnäolijoiden mielestä ei se kuva koskaan katoa, joka sinne juurtui,

kun vainaja äsken hänelle vietetyssä juhlassa kertoi elämänsä pääkohtia. Hän oli silloin omituisen lempeä; lähestyvä ero vaikutti silminnähtävästi häneen, niinkuin sen suruharso peitti kuulijoidenkin mielet. Se oli viimeinen kerta, jolloin Snellman puhui kansallensa. Mutta vähä myöhemmin, jo kuolevana, lähetti hän kirjallisuuden seuralle tervehdyksensä ja siunauksensa.

Ihana oli sankarin päivätyö, ja ihana oli myös hänen kuolemansa. Kun Suomen nuorukainen unelmissaan kuvailee tulevaisuutensa ihannetta, ajatellen mitä suurta hän kerran on tekevä maansa eteen, silloin muistelee hän tätä nyt pois mennyttä kansalaista ja kokee astua hänen jälkiään. Ken ei Snellman'in haudalla tunnusta hänen suuruuttaan, hän on tässä maassa outo muukalainen.

Valvoja aikoo mitä pikemmin laajemmalta esittää eri puolia vainajan vaikutuksesta.

Pohjola ja Kalevala.

Katsahdus suomalaisen taruston maantieteeseen *).

Pohjola ja Kalevala ovat ne kaksi maata, joissa kansallis-epopeiamme henkilöt rauhallisissa ja sotaisissa toimissa liikkuvat. Pohjolan ja Kalevalan sekä maat että kansat esitellään toistensa vastakohtina: alituinen riita ja vihollisuus vallitsee niiden välillä. Kun kerran Ilmarisen häät Pohjan neidon kanssa ovat rakentamaisillaan pysyväisen rauhan, niin on lieto Lemminkäinen kohta valmis mitä törkeimmällä tavalla sotalepoa rikkomaan.

Se mahdottomuus rauhalliseen sopuun Pohjolan ja Kalevalan välillä, joka runojen kertomuksista käy ilmi, on saava täyden selityksensä, kun ryhdymme tarkastelemaan, mitä esi-isämme näillä kahdella maalla oikeastaan tarkoittivat.

*) Esitelmä, luettu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran 50-vuotisessa juhlassa 30 p. Kesäkuuta.

Koska muut työt tätä nykyä estävät tekijää täydellisemmin esittelemästä tutkimuksiansa suomalaisten tarujen Pohjola- ja Kalevala-käsitteistä, julaistaan esitelmä muuttamatta siinä muodossa, johon mainittu tilaisuus käski supistaa laveata ainetta.

I.

Pohjolan tavallisin toisintonimi on *Pimentola* s. o. pimeyden pesä, pimeyden maa — samaa tarkoittava kuin Pohjolan yleinen epiteetti *pimeä.* Alituinen pimeys peittää Pohjolan helmoihinsa eikä kukko siellä konsanaan ilmoita päivän nousua. Niinpä loitsija sanoo manatessaan ihmistä rasittavaa pahaa:

Tuonne ma sinun manoan
Pimeähän Pohjalahan —
Kuss' ei kuuta, aurinkoa,
Eikä päiveä ijässä —
Kuss' ei kuulu kukon ääntä,
Eikä kanan kaakotusta!

Pohjola on siis yön maa.

Sen vuoksi sanotaan Pohjan neitoa *yön tytöksi, hämärän neidoksi*; sen vuoksi mainitaan häntä myös *mustaposkeksi* ja Pohjan ukkoa ja akkaa *mustiksi*; sen vuoksi vihdoin ovat kaikki kolme *umpisilmiä, sokeita.* Musta väri ja sokeus tarkoittavat näet yleiseen kansojen taruissa yötä, pimeyttä. Tavallisesti käytetään

näitä epiteettejä erikseen; joskus ne yhdistetään, niinkuin esim. säkeissä:

Oi sie *musta* Pohjan akka
Ulomalan *umpisilmä.*

Mutta mustia ovat ei ainoastaan Pohjolan hallitsijaperheen jäsenet; mustia ovat myös Pohjolassa eläjät. Pohjolan koirasta sanotaan:

Pohjan *Musti, musta* koira,
Rakki *rauan karvallinen* —

Ja eräs loitsuruno kertoo, että kun koira, hepo, lehmä, lammas, kilo, sika, kasi ja kana poikivat Pohjolassa, syntyi kullekin *raudan karvainen sikiö.* Raudan karva on sama kuin öisen taivahan karva, sama kuin musta väri — pimeyttä tarkoittava. Jollei tämä olisi kylläksi todistamaan, että Pohjola ennen kaikkea edustaa yön valtaa, niin esiintyypi se vastustamattomasti siinä tarullisessa tosiasiassa, että *Pohjolan valta ryöstää kuun ja päivän* Kalevalan mailta ja *sulkee ne vuoreen.* Siitä synkkä yö maita, meriä peittämään. Ainoastaan pakosta Pohjan akka päästää kuun ja auringon Pohjolan kivimäestä. Yötä, joka itse on valoton, pitävät kansat valon, päivän vihollisena.

Pohjoisilla mailla on yö talvella pisin. Pimeyden valta on silloin mahtavimmillaan. Täällä ovat talvi ja pimeys yhtä tarkoittavia sanoja, joten huolellinen voi laulaa:

Niin on mieleni polosen
Kuin syksynen yö pimeä,
Talvinen on *päivä musta.*

Sen vuoksi näemme toiseksi yön maan ja vallan myös esiintyvän *talven maana ja valtana.*

Pohjan akka synnyttää kolme sikiötä, joille hän antaa nimet: *Tuuletar, Viimatar, Pakkanen.* Syyspuoleen kylmä *viima,* rajut *tuulet* alkavat käydä, pilvet peittävät taivaan kannen, ilma muuttuu sumuiseksi. Silloin myös *pakkanen,* joka kesällä on lähteissä ja kallion koloissa piillyt, astuu sisartensa jäljissä päiviin. Pakkanen käy maat ja manteret, purren

Puut — — *lehettömiksi,*
Heinät helpehettömiksi,
Ihmiset verettömiksi.

Niin valloittaa Pohjola alaa; mutta kuulkaatte, kuinka Pohjolaa talven maana kuvataan:

Paljo on *hyytä* Pohjolassa,
Jäätä kylmässä kylässä:
Hyyss' on virrat, *jäässä* järvet,
Uma kaikki *iljenessä,*
Kaljamassa kaikki paikat,
Laaksoset *lumen väessä,*
Miesten parta *huutehessa,*
Hallassa hevosten harja,
Hyiset hyppivät jänikset,
Jäiset karhut karkelevat,
Keskellä *lumimäkeä,*
Lumivaaran liepehellä,
Hyiset joutsenet joluvat,
Keskellä *lumijokea,*
Jäisen kosken korvaksella.

Jos mikään, niin on tämä mahtava kuvaus pohjoista runoutta!

Talven pesänä sanotaan Pohjolaa yleisesti *kylmäksi kyläksi,* toisinaan *Palentolaksi;* talven hallitsijana annetaan Pohjan akalle epiteetit *kylmäkulkku* ja *hyinen,* jota jälkimmäistä usein käytetään myös muista Pohjolan asujamista.

Pimeys ja kylmyys ovat pidettävät Pohjolan pääominaisuuksina, koska, niinkuin alempana saamme nähdä, paikkakunnan muut ominaisuudet molemmista mainituista voi johtaa. Sen vuoksi sopii jo tässä kysellä, missä yö ja talven maa ajateltiin olevaksi?

Luonnon mukaan ei yöllä eikä talvella ole varsinaisia rajoja, eikä Pohjolakaan ole maantieteellisesti rajoitettava maa. Vaikka kertomarunot yleiseen esittävät maata kaukaiseksi, niin todistavat toiset

laulajain lauselmat, että Pohjolan samalla ajateltiin käsittävän laulajien kotimaankin. Siten esimerkiksi käytetään usein lauselmaa:

Näillä raukoilla rajoilla,
Poloisilla Pohjan mailla,

tarkoittamatta etäisiä seutuja. — Tämän käsityksen alkuperäisyyttä luulisin myös itse *Pohja* nimen todistavan. *Pohja* merkitsee *perustusta, alapuolta, alapintaa* jostakin avaruudesta, se on *kannen* vastakohta. Kun sanoja käytetään näkyvästä maailman rakennuksesta, niin tarkoittaa luonnollisesti pohja *maata*, kansi *taivasta* ja samoin kuin taivaan kannella vielä käsitetään koko näkyvää taivasta, on epäilemättä „pohjalla" alkuansa käsitetty koko näkyvää maata. Sittemmin on sanojen merkitys muuttunut: Pohja tarkoittaa nykyään etelää vastakohtaista ilman alaa (ei ainoastaan maata) ja kansi sanaa käytetään paitse mainitussa laveammassa merkityksessä myös erittäin pohjoisesta taivaasta. Useasti näet tapaa runoissa, joissa kerrotaan Pohjolaan tulosta, lauselman: *kirjokansi, kultakansi* („kannet kulta") *kiimoittavi* tulijaa vastaan. Mikä se voisi muu olla kuin pohjoisen taivaan kansi? — Eräs laulaja on h:ra Borenius'elle kertonut, että Karjalassa ei koskaan olisi halloja, jollei kirjokantta olisi Pohjolassa — tietääpä jokainen meistä aivan hyvin, että halla on tulossa, kun kesäillalla pohjoinen taivas selkenee ja hellästi kiimoittaa. Että taivaan kantta kirjokanneksi sanottiin, näkee myös tulen syntyrunosta, jossa kerrotaan tulen pudonneen:

Päältä *taivahan* yheksän,
Halki kuuen *kirjokannen* —

samalla kuin toisinnossa sanotaan:

Ilmalta yheksänneltä
Kaheksannen *kannen* päältä.

Mutta kuinka on ylempänä mainittu sanojen merkityksen muutos selitettävä?

Arvattavasti on muutos sen johdosta tapahtunut, että yö ja talvi luonnollisesti ovat saattaneet esi-isiämme vertaamaan näkyvää maan ja taivaan piirtä pohjalla ja kannella varustettuun astiaan. Yöllä ja talvella, jolloin maassa on kylmä ja pimeä, mutta taivaan kansi tähtinensä kiimoittaa, voi näet luonnon ihminen pikemmin kuin kesällä, jolloin maa ja taivas ovat valoisat, ajatella itsensä ikäänkuin astian pohjassa asuvaksi. Mutta koska yö ja talvi etelää vastaisella ilman alalla on pisin ja ankarin, niin on noita, sanotusta käsityksestä johtuneita, nimityksiä ruvettu pääasiallisesti käyttämään pohjoisesta maasta ja taivaasta.

Runoissa käytetään alinomaa *Pohjolaa* ja *Pohjaa* sekä *Pohjan maata* vieretysten samassa merkityksessä. Se osoittaa, että Pohjolaa käsitettiin maaksi, niinkuin ylempänä on otaksuttu; mutta nimen muoto ilmaisee kuitenkin, että sillä myös ajateltiin jotakin pohjassa olevata asumusta, *Pohjan vallan asuntoa*. Se käsitys esiintyy varsinkin maineissa Pohjolan *kylästä, linnasta, talosta, tuvasta*. Ettei näitä kuitenkaan saa todellisina käsittää, sen huomaa toisista runopaikoista, joita nyt käyn tarkastamaan.

Usein mainitaan Pohjolan *portti* (portit), *veräjä* (veräjät) eli *uksi* (ukset) yksistään, pars pro toto. Semmoisia lauselmia ovat esimerkiksi:

Portit Pohjolan näkyvi,
Kannet kulta kuumottavi,
Paistavi pahat veräjät —;

— — näkyvät Pohjan portit,
Rauta-ukset ärvöttävät —;

Pohjan on ponneton veräjä,
Saranaton ilman salmi —;

Rikonpa *ukset uuen riihen,*
Taitan *taivosen saranat.*

Näiden lauselmien merkitys ei ole epäselvä, kun pysyy sillä selityskannalla, jolle

edellisessä olen asettautunut. Pohjan *portti*, *veräjä*, *rauta-ukset* on pohjoisen taivaan ranta, joko kulta- s. o. illan tahi rauta- s. o. yön karvassa paistavana. Tätä vahvistaa epiteetti *ponneton*, jota todellisesta veräjästä tuskin käytettäisiin, sitä todistavat myös toisintolauseet *kultakannet*, *ilman salmi*, *taivosen saranat*. Viimeiseen on verrattava lause: *päivän saranat tuntuu*, joka merkitsee, että aurinko koittaa s. o. itäisen taivaan ranta alkaa ruskoittaa (Lrt, Sanak.). Mutta kun taivaan ranta on Pohjolan portti, on itse Pohjola sen toisella puolen, *ulkopuolella* näkyvää maan piiriä. Siitä käsityksestä ovat Pohjolan toisintonimet *Ulkola* ja *Ulomala* syntyneet. Että siellä ei kuitenkaan ajateltu toista maata olevaksi, kuin juuri samaa yön maata, Pohjaa, sen todistaa muun muassa, että Pohjolan tupa sanotaan *raudasta* rakennetuksi — häärunoissa kuvataan sitä toisin, mutta se kuvaus ei kuulu tähän jaksoon.

Katsokaamme vielä mitä runo Lemminkäisen Pohjolan matkasta sisältää tähän kuuluvaa.

Pohjolan rajana esiintyy *tulinen joki*, jota samaa myös *tulinen kuoppa* tarkoittanee, sillä semmoinen saman käsitteen toistaminen uudessa muodossa on tunnettu tarujen kehkeytymisen ominaisuus. Tulinen joki eli kuoppa, täynnä palavia paateroita,

Itähän iäti pitkä,
Luotehesen loppumaton,

on *ilta*- tahi *aamurusko taivahalla*. Sivumennen mainitsen, että kun toinen runo kertoo joesta:

Juomari on joen takana,
Kuivakulkku Pohjolainen,
Tuopa joi joen tulisen,
Säkähisen järven särpi,

niin sitä tuskin voi muuten selittää kuin pitämällä Pohjolaista yönä, joka aina nielasee tulisimmankin iltaruskon. — Kosioimis- ja samporunot kertovat toisin, että nimittäin *merta* myöten Pohjolaan kuljettiin ja useat toisinnot sanovat merta *punaiseksi*: ruskottavan taivahan peilinä kuultaa meri punaiselta tänäkin päivänä.

Joen yli päästyänsä tulee Lemminkäinen *tuliselle aidalle*, joka on raudasta pantu, maan emästä ylös taivahasen ja *käärmeillä vitsastettu*,

Ulos *suin suhajamahan*,
(Pääkessot kehajamahan)
Ulos *hännin häilymähän*.

Pohjolan tulisen aidan on jokainen nähnyt, kun talvella *revontulet* palavat. Käärmeiden kehajonta ja häntien heilunta tulisessa aidassa ovat erinomaisen sattuva kuvaus mainitun luonnonilmiön omituisesta rätisemisestä ja leimuamisesta. Aidan sisäpuolella on uros jo ainakin Pohjolassa. Siellä on hirveän vahva *satasilmä käärme* vastassa tiellä. Se on öinen taivas tuhansin tähtösin katseleva.

Johtopäätös tästä tarkastuksesta on seuraava:

1. *Pohjola tarkoittaa koko pohjoista ilmanalaa, semmoisena kuin se yöllä ja talvella on nähtävänä*;

2. *Pohjolaa ajateltiin myytillisen Pohjan vallan asuntona kaukaiseksi paikkakunnaksi joko pohjoisen taivaan rannalla tahi sen ulkopuolella.*

Varsinaisena maana kuvataan Pohjolaa äärettömän laajaksi, autioksi, jota nimi *Ulappala* erittäin tarkoittanee. Yleiset ovat lauseet: Pohjan *pitkät perät*, *laakeat*, *laajat maat*, *laajat salot*. Pohjolan avaruutta vastaa sen kolkko erämaan luonne. Pahat pedot asuvat sen metsissä, eikä siellä

— — käyne karjan kynsi,
Hypänne hevosen varsa.

Tarkasteltuamme Pohjolaa yön ja talven maana on jo aika huomata *niitä*

Pohjan ominaisuuksia, joita voi pitää tuosta peruskäsityksestä johtuneina.

Pimeys ja pakkanen ovat ihmisen pahimmat viholliset näillä poloisilla Pohjan mailla. Eipä siis ole oudoksuminen, että täällä pidetään yön ja talven valtaa *kaiken pahan syntynä.* Mitä vahingollisia, inhoittavia eläviä löytyy, sudet, käärmeet, sammakot, kaikki on ne Pohjolan sikiöitä. Mitä tautia, tuskia voi ajatella, ihmis-parkaa rasittavia, kaikki ovat Pimentolasta lähteneitä: Pohjan akka tai tyttö ne on synnyttänyt. Sieltä ovat paha ja pahat tulleet ja sinne ne jälleen mahtavin sanoin manataan. Itse noita ja arpoja on myös Pohjolassa syntynsä saanut; siellä on noidantaito suurin ja Lemminkäinen tapasi Pohjolan tuvan täynnä tietäjiä, laulajia. Muinoiset suomalaiset kunnioittivat tietäjän viisautta ja laulajan taitoa, koska heidän etevimmät urohonsa niiden avulla toimittivat vaikeimmat tehtävänsä; mutta Pohjolan asukasten noidan- ja laulutaitoa voi hyvällä syyllä pitää semmoisena, jota ylimalkaan pahaan tarkoitukseen käytettiin ja ainoastaan pakosta tai hyvästä maksusta hyvän matkaan saamiseksi.

Tämä käsitys Pohjolasta kaiken pahan kotina ja synnyinmaana selittää jälleen useita sen asukasten epiteettejä, niinkuin: *portto* Pohjolan emäntä, *kierosilmä, vääräleuka, raani, rupinen, paha akka, pihkakynsi, paha valta, paha parvi, häijy joukko* j. n. e. Aivan luonnollisesti yhdistää ihminen pahan matkaan saamisen sekä mielen ja hengen pahuuteen että myös ruumiilliseen rumuuteen.

Vaarallista oli semmoista maata lähestyä. Tuho ja surma siellä ihmislasta uhkasi. Pohjolan tupia sanottiin

Miesten syöjiksi sijoiksi,
Urosten upottajiksi —

ja paikkakunnan toisintonimenä esiintyy muun muassa *Surmola* (surman koti) ja akkaa nimitetään myös *Syöjättäreksi* — nimi, jota tarinoissa yleiseen käytetään ilkeästä vaimonpuolisesta olennosta, joka viattomia ja turvattomia vainoo.

Edelliseen katsoen on minusta mahdoton panna epähuomion syyksi, että laulajat usein käyttävät *Tuonelaa* Pohjolan toisintonimenä. Sillä olipa se vaan luonnollinen täydennys, että yön, talven ja kaikenlaisen pahan maata pidettiin myös *kuoleman asuntona ja maana.* Tuonelan toisintonimi on jälleen *Manala.* Runojen mukaan on *Manala* sama kuin *Maan ala, maanalainen paikka* ja Castrén pitääkin todistettuna, että Tuonelaa aina ajateltiin maan alaiseksi. Kuitenkin katson minä epäilemättömäksi, että Pohjolaa ja Tuonelaa alkuansa ajateltiin yhdeksi ja samaksi paikkakunnaksi. Sen näet todistaa se asia, että Tuonelaa kuvataan samankaltaiseksi kuin Pohjolaa. Tuonelan tuvat ovat *kuun kumottamattomat, päivän paistamattomat* — *musta* väri on *Tuonen karva* samoin kuin Pohjolan, on Tuonen ukko *sokea,* niinkuin Pohjan, synnyttävät Tuonelan asukkaat kipuja ja tauteja sekä ilkeitä eläviä ja petoja. — Mutta onko tämä yhteys selvillä, niin johtuu siitä luonnollisesti, että myös Tuonelaa on alkuansa ajateltu maanpäälliseksi.

Tämä viimeinen päätös käy vielä todennäköisemmäksi, kun huomaa, että *Pohjolakin* myöhemmin *muuttuu maanalaiseksi.* Sen näkee muutamista toisinnoista, joissa Pohjolaa sanotaan *Hiitolaksi* ja joissa erinäiset sivukohdat todistavat vaikutusta suorasanaisesta tarinasta. Pohjolan neitoa sanotaan siten *väkivuoren vunnukoksi* (tyttäreksi), Pohjolan isäntää *vuoren vanhimmaksi, vuoren ukoksi.* Pohjolan valta asuu nyt siis *vuoressa.* Mutta vuoresta kävi tie syvään maan alle; Pohjola ja Tuonela yhtyvät maan alla, niinkuin kerran olivat olleet yhtä maan päällä.

Niin kertoo Tuonelassa käyneen tarina samoin kuin Virolaisten Kalevin pojan runoelma, että sankarin, joka lähti aarretta ja neitoa pahalta vallalta valloittamaan — Lemminkäisen, Wäinämöisen ja Ilmarisen Pohjola matkat uudessa muodossa — täytyi etsiä vihollistaan *maan syvyydestä*. Virolaisten käsityksessä on tämä maanalainen paikka *helvetti* ja siksi muuttuu Pohjola vihdoin suomalaisillakin.

Tämä viimeinen Pohjolan käsitteen muodostus on tietysti Kristin opin vaikutuksesta syntynyt. Sen edellä kävijänä voi mainita sitä katsantotapaa, jonka mukaan Pohjola on par préférence *pakanuuden maa, ristimätön, papiton maa*, niinkuin esimerkiksi säkeissä:

Pimiäsen pohjosehen —
Maille ristimättömille,
Paikoille papittomille,
Kuss' ei kuu kumota j. n. e.

Pohjolan asukkaita sanotaan sen mukaan *pakana kansaksi*. Kertomarunoissa ei vielä Pohjolaa helvetiksi sanota, mutta usein loitsurunoissa, joihinka myöhäisempiä käsityksiä runsaammin on kiintynyt. Niissä mainitaan Pohjolaa *helvetiksi* ja *pirulaksi* sekä sen hallitsijoita johdonmukaisesti *pirun isännäksi, pirun emännäksi.*

Nyt olemme tarkastaneet tarustomme vaihtelevaa Pohjolan käsitettä: *Yön ja talven maa on kaiken pahan synnyinmaa sekä myös kuoleman, Tuonen maa ja vihdoin helvetti.* Tätä vaihtelevaisuutta vastaa vaihteleva käsitys maan asemasta: alkuperäisintä käsitystä edustavat ne lauseet, joidenka mukaan Pohjola joko on pohjoinen ilman ala taikka sijaitsee etäällä pohjoisen taivaan rannalla ja maan tunnusmerkkinä ovat pohjoisella taivaalla näkyvät luonnon ilmiöt; toinen aste on Pohjolan esitteleminen luonnolliseksi maaksi; kolmas Pohjolan maan alle muuttaminen.

Mutta tässä kertomukset Pohjolasta eivät suinkaan ole lopussa. Jokainen Kalevalan lukenut tietää, että tuosta tarunomaisesta maasta mainitaan paljon semmoista, joka on aivan päinvastaista siihen mitä tähän saakka olen esiin tuonut. Voidaksemme sitä ristiriitaa selittää on kuitenkin välttämätöntä ensin saada selville, mitä esi-isämme ajattelivat vastakohtaisesta maasta — Kalevalasta. (Jatk.)

Eliel Aspelin.

Tutkimuksia viime ajoilta väriaistin kehittymisestä.

Viime kuluneen vuosikymmenen ajalla on vilkkaasti keskusteltu väriaistin kehittymisestä; on nimittäin tahdottu saada selville, onko ihminen kaikkina aikoina — s. o. koko historiallisella ajalla — voinut eroittaa eri värit yhtä tarkkaan kuin nykyajalla, vai onko näkemiskyky mainittuna aikana vähitellen kehittynyt. Varsinkin Saksassa ovat niinhyvin kielenkuin luonnontutkijat ottaneet osaa tähän keskusteluun; ja myös Englannissa ja Ranskassa ovat muutamat tutkijat olleet avullisia kysymyksen ratkaisemisessa. Keskustelua voi nykyään pitää päättyneenä, ja se päätös, johon se on johtanut, on aivan toisenlainen kuin mitä alkuaan luultiin ja toivottiin saada; tutkimukset osoittavat nimittäin, että ihmisen väriaisti ei ole historiallisella ajalla huomattavassa määrässä muuttunut. Ennenkuin tähän loppupäätökseen on tultu, on kysymyksellä ollut monta omituista vaihetta; sitä on sitä paitse verrattu muutamiin yleisiin tieteellisiin tuloksiin. Kenties voisi sen-

tähden kertomus kysymyksen synnystä ja siihen kuuluvat keskustelut huvittaa suurempaakin yleisöä.

I.

Ensimmäisen alkunsa tutkimukset väriaistin kehittymisestä saivat eräistä seikoista, jotka kielentutkinnot ja erittäin homerolaisten laulujen tutkiminen olivat ilmi tuoneet. Jo vuonna 1858 huomautti eräs englantilainen kielentutkija siitä, että muinaisilla kreikkalaisilla (Homeron ajalla) oli monta ja tarkkaa nimitystä valon eri helakkuuden asteille, mutta päin vastoin oli heidän kielensä oudostuttavan köyhä eri värien nimityksistä. Se oli Englannin nykyinen pääministeri *Gladstone*, joka teki ja esiintoi tämän havainnon.

Tämä Gladstonen havainto ei ensimmältä herättänyt erityistä huomiota; ja vasta 1860-luvulla otti saksalainen kielentutkija *Lazarus Geiger* kysymyksen uudelleen tutkinnon alle. Hän vahvisti ensiksikin Gladstonen havainnon; sen lisäksi veti hän siitä muutamia laveita johtopäätöksiä; hän luuli nimittäin näitten havaintojen todistavan, että muinaiset kreikkalaiset ainoastaan vaillinaisesti voivat eroittaa yksinkertaiset värit, sanalla sanoen että he olivat värisokeita, niin että voivat eroittaa ainoastaan valon eri helakkuuden, varjot ja valoisat kohdat, mutta ei tai ainakin vaillinaisesti eri värejä (= värilaatuja). — Voidakseen, jos mahdollista, vahvistaa tätä mielipidettään, teki hän tutkimuksia muiden vanhain sivistyskansain kielisuhteista, oliko niittenkin vanhemmassa kirjallisuudessa huomattavana samanlainen ominaisuus; tässä tarkoituksessa tutki hän intialaista Rig-Vedaa ja talmudilaisia kokoelmia, ja näissäkin löytyivät Gladstonen tekemät havainnot; tästä päätti Geiger, että ihmiskunta vielä historiallisen ajan alussa oli värisokea, ja että väriaisti vasta historiallisen ajan kuluessa vähitellen oli kehkeytynyt.

Lukija huomaa kenties heti, mikä ajatus tässä oli Geiger'in mielipiteen perustuksena; se oli oppi elävien olentojen, yksin ihmisenkin, lakkaamattomasta kehityksestä täydellisemmiksi olennoiksi. 1860-luvun loppupuolella oli tämä oppi voittanut yleisempää alaa luonnontutkijoissa toisessa tai toisessa muodossa; eipä kumma siis että Geiger'in esitelmää kuunneltiin suurella uteliaisuudella ja palkittiin innokkailla mieltymyksen osoituksilla, kun hän luonnontutkijain kokouksessa Frankfurt am Mayn'issa vuonna 1867 ensi kerran julkaisi tähän kuuluvat tutkimuksensa ja niitten johtopäätökset; ensi silmäykseltä näytti siltä ikäänkuin tämä Geiger'in oppi väriaistin vähitellen tapahtuneesta kehityksestä olisi niin sanoaksemme kuvaus yleiselle opille elimeellisen luonnon lakkaamattomasta kehkeytymisestä.

Mutta Geiger'in todistamistapa ei ollut luonnontutkijan; hänen todistuksensa perustuivat yksistään kielitieteellisiin tutkimuksiin; alussa eivät siis luonnontutkijat voineet olla osallisia tämän kysymyksen selvittämisessä. Vasta jälkeen vuoden 1871, jolloin Geiger oli laveammin tehnyt selkoa tutkimuksistaan ja johtopäätöksistään, alkoivat luonnontutkijatkin, etenkin silmälääkärit ja fysioloogit tarkastaa tätä Geiger'in oppia; etupäässä käytti eräs silmälääkäri Breslau'issa, *Magnus*, useita vuosia tämän kysymyksen tutkimiseen. Asian luonto vaati, että hänkin alussa asettui samalle pohjalle kuin Geiger; hänkin katsoi tarpeelliseksi antautua kielitieteellisiin tutkimuksiin, ja hänkin tuli aluksi samanlaisiin päätöksiin kuin Geiger, mutta sen lisäksi kehitti hän Geiger'in oppia luonnontieteelliseltä, fysioloogiselta kannalta.

Kenties huvittaa lukijata ottaa tarkem-

paa selkoa niistä todistuksista, joilla Magnus eräässä teoksessa vuodelta 1877 koki tukea Geiger'in oppia. Todistuksensa hän hakee muinaisilta kreikkalaisilta ja roomalaisilta kirjailijoilta, vediläisistä kirjoista ja Avestasta, Raamatusta ja Koraanistakin, Eddasta ja romaanisista kielistä, vieläpä Kiinan kieli ja suomalaistatarilaiset kielet ovat tätä tarkoitusta varten olleet tutkimuksen esineenä. Asianhaaroja ja todistustapaa valaiskoot likemmin seuraavat Magnuksen luettelemat esimerkit.

Homeron lauluissa merkitsee sana *κυάνος* sinistä, mutta myös tummaa tahi mustaa; tämän todistaa ne seikat, että hiuksia ja kulmakarvoja, ihmisten ja useiden jumalain, niinkuin Hektorin, Odysseuksen, Zeuksen, Hēran, sanotaan *κυάνος*-värisiksi; niinpä esim. ei kenenkään mieleen voi juolahtaa se ajatus, että lauseessa „näin lausui ja rypisti *κυάνος*-värisiä kulmiaan" sana *κυάνος* olisi käännettävä sanaksi sininen, vaan, sanoo Magnus, tässä sillä on sama merkitys kuin sanalla *μέλας*, s. o. musta. Toisessa kohdassa puhutaan Thetis-jumalattaren *κυάνος*-värisestä suru-puvusta; siitä taas sama johtopäätös, että tällä sanalla myös tarkoitetaan mustaa. Löytyypä semmoisiakin paikkoja, joissa niin sanoaksemme punansini ja musta yhdistetään toisiinsa, esim. kun Odysseiassa Odysseuksen hiuksien väriä vertaillaan tumman-sinipunaisen hyasintin kukan väriin, s. o. kukkaan, joka nykyisten ihmisten silmissä ilman epäilyksettä on sinipunainen. Tämä viimeksi mainittu esimerkki voinee paremmin kuin edelliset tehdä selväksi mimmoinen näiden oppineiden tutkijain todistustapa oli; kun muinaiset kreikkalaiset samalla sanalla nimittivät sekä mustaa että punansinistä tahi sinistä, niin tämä, näitten tutkijain mielestä, tapahtui siitä syystä, että musta ja sininen vaikuttivat heidän silmiinsä yhteen tapaan; ja mustasta tahi tummastahan tiedämme, että ne eivät herätä minkäänlaista valontunnetta; tästäpä johtopäätös, että muinaiset kreikkalaiset eivät voineet eroittaa, nähdä, sinistä eikä sinipunaista valoa, tahi jos tämä valo heidän silmiinsä teki jonkunlaisen vaikutuksen, niin se korkeintaan oli havainto heikommasta mustuudesta, s. o. havainto harmaasta. Tällä tavoin luulivat nämä tutkijat voivansa selittää, miksi muinaiset kreikkalaiset filosoofit Pythagoras ja Empedokles puhuvat ainoastaan neljästä väristä, nimittäin mustasta, valkeasta, punaisesta ja keltaisesta, minkä vuoksi Xenophanes vesikaaressa luettelee ainoastaan kolme väriä, nimittäin purppuraista, punaista ja kellanvihreätä, vaikka nykyajan ihmiset tuntevat paljoa useampia värejä ja erittäin vesikaaressa eroittavat seitsemän väriä, nimittäin punaista, punankeltaista, keltaista, vihreätä, sinistä, tummansinistä ja sinipunaista. Tämmöisten tutkimusten perustukselle laskivat nyt Geiger ja Magnus oppinsa, että muinaisilla kreikkalaisilla tosin oli jonkunlainen väriaisti, — he voivat nimittäin valkean värin ohessa myös eroittaa punaista ja keltaista väriä, s. o. ne yksinkertaiset värit, joista fysiikantutkijat ovat opettaneet, että ne ovat vähimmin taittuvaisia; mutta sitä vastoin tahtoivat Geiger ja Magnus tehdä uskottavaksi, että muinaiset kreikkalaiset eivät voineet eroittaa (= havaita = nähdä) vihreätä, sinistä tai sinipunaista väriä, s. o. enimmin taittuvaisia värejä; vasta Pythagoraksen ajan jälkeen olisi siis ihmiskunta ja erittäin kreikkalaisten jälkeiset oppineet eroittamaan näitäkin viimeksi mainittuja värejä.

Aivan samanlaisia suhteita luulivat Geiger ja Magnus voivansa näyttää mui-

naisten roomalaistenkin kielestä; sanalla *coeruleus* on siinä aivan sama merkitys kuin sanalla *κυάνος* Kreikan kielessä; alkuaan sanotaan tätä sanaa käytetyn kaikistaväreistä, mutta vähitellen on se tullut merkitsemään mustaa tai sinistä; tätä sanaa käytetään esim. kuvattaissa pimeätä, varjoa ja yötä, samoin käyttää sitä Vergilius surun värinä ja tässä yhdistyksessä se on merkitykseltään sama kuin sana *niger* eli musta.

Vediläisten kirjojen, Avestan, Raamatun (vanhan testamentin) suhteen huomauttavat Geiger ja Magnus siitä, että taivaansinistä väriä ei näissä mainita, aivan niinkuin ei sitä mainittu homerolaisissa lauluissakaan; ja näitten kielentutkijain mielestä näissä kielissä ei ollenkaan löytyisi sanaa, joka tarkoittaisi sinistä väriä.

Kun tämän lisäksi Eddassa vesikaarta mainitaan kolmeväriseksi sillaksi, niin arvelivat nämä tutkijat, muinaisten germaanienkin olleen värisokeita; ja romaaniset kansat ovat — niin luulivat he — lainanneet nimityksensä siniselle (biavo, bleu) pohjoisten germaanien sanasta blå.

Ja — kertoaksemme vielä pari esimerkkiä — Kiinan kielessä sanotaan sanan „hiuan" nykyään merkitsevän taivaansinistä, mutta alkuaan kuuluu tämä sana — aivan samaan tapaan kuin *κυάνος* ja *coeruleus* Kreikan ja Rooman kielissä — merkinneen mustaa. Suomalais-tatarilaisissa kieliheimoissa sanotaan sanan „kek" eli „kök" alkuaan tarkoittaneen harmaata, mutta myöhemmin sinistä tai vihreätä väriä.

Esimerkit lienevät jo riittäviä näyttääkseen kuinka tässä — väriaistin kehkeytymisen tutkimisessa — eri värien *nimitykset* muinaisissa kielissä ovat saaneet olla oppaina ja todistajina. Tälle pohjalle rakensi ensiksi Geiger ja sittemmin Magnus seuraavan hypoteesin väriaistin kehityksestä: Alkuperäisemmällä kehityskannalla ollessaan on ihminen värien joukosta voinut eroittaa ainoastaan punaisen värin; muut värit eivät sitä vastoin vaikuttaneet hänen silmiinsä tahi herättivät korkeintaan havainnon harmaasta s. o. värikövhästä valkeasta. Tätä seuraavalla kehitysasteella saavuttivat ihmiset ky'yn eroittaa myös keltaisen värin valkeasta ja punaisesta väristä. Myöhemmällä kehitysasteella voivat he punaisen ja keltaisen ohessa myös eroittaa vihreän värin; ja viimein ovat he saavuttaneet ky'yn eroittaa myös sinisen ja sinipunaisen värin; tällä kehitysasteella ovat ihmiset, ainakin sivistyskansat, tätä nykyä.

Tämä oli, lyhykäisesti kerrottuna, Geiger-Magnuksen teoria; ja tätä jatkoi Magnus rohkeasti kahteen suuntaan. Ensiksikin, mietti hän, voisimme ennen sitä astetta, jolla ihminen kaikista väreistä voi eroittaa ainoastaan punaisen värin, olettaa löytyneen vieläkin alkuperäisemmän kehitysasteen, jolla ollessaan ihminen *ei ensinkään* voinut eroittaa eri värejä, ei punaistakaan, — vaan ainoastaan valon helakkuutta eli varjoja ja valoisia paikkoja. Tämä olisi pidettävä alkuperäisimpänä tilana; ja Magnus luuli tällekin johtopäätökselleen voivansa saada vahvistusta eräältä muinais-kreikkalaiselta kirjailijalta; jossakin mainitaan nimittäin kreikkalaisen filosoofin Anaxagoraan puhuneen ajasta, jolloin eri värejä ei vielä löytynyt, vaan ainoastaan eroavaisuuksia valon helakkuudessa.

Mutta vielä tärkeämmiksi kysymyksen lopulliselle ratkaisemiselle näyttivät Magnuksen harrastukset toiseen suuntaan tulevan; hän koetti nimittäin yllämainittujen johtopäätösten avulla selittää eräitä omituisuuksia valonhavainnoissa, semmoisina kuin ne ilmauntuvat nykyajan ihmisissä. Ensiksikin arveli hän sen omitui-

sen tilan, jota nimitetään *värisokeudeksi*, tästä saavan selityksensä. Tämä omituisuus, — joka meidänkin maassamme muutamia vuosia takaperin oli suuremmassa määrässä lääkärien ja yleisön huomion esineenä, — on se, että jotkut henkilöt eivät ollenkaan tahi ainoastaan vaillinaisesti voivat eroittaa jotakuta väriä, esim. vihreätä; Magnus selittää tämän ilmiön yksinkertaisesti niin, että väriaisti eli kyky eri värien eroittamiseen värisokealla ihmisellä on alhaisemmalla kehitysasteella; tämmöinen tila olisi samaa kuin mitä tieteellisellä kielellä nimitetään peräytymiseksi, atavismiksi. Tällä tavoin näytti värisokeus olevan sovitettu järjestelmään. Tämän lisäksi keräsi Magnus havainnoita lapsista, nähdäkseen ilmautuuko väriaisti heillä samaan aikaan kaikkien värien suhteen; hän luuli tässä huomaavansa lapsen ensiksi oppivan eroittamaan punaisen värin tahi punaista väriä valkeasta ja muista väreistä. Tämä näytti hänen mielestään todistavan, että indiviidin väriaisti lapsuuden aikana kehkeytyy samassa järjestyksessä, kuin ihmiskunnan kehitys on tapahtunut historiallisen ajan kuluessa.

Rohkeimmat epäilemättä olivat kuitenkin Magnuksen johtopäätteet väriaistin kehkeytymisestä täydellisemmäksi, kuin mitä se tätä nykyä onkaan. Magnuksen ajatuksen juoksu on seuraava: jos tämä teoria on oikeassa, niin voimmeko ajatella ihmisen väriaistin nyt jo olevan kehinneenä korkeimmalle mahdolliselle asteelleen? tahi voiko se vieläkin kehittyä? Antaakseen vastausta tälle kysymykselle, piti Magnus erittäin silmällä sitä seikkaa, että — ylämainittujen johtopäätöksien mukaan — väriaisti oli kehkeytynyt tarkoin määrätyssä järjestyksessä, sillä tavoin, että vähemmin taittuvaiset valosäteet, punaiset ja keltaiset, aikaisimmin vaikuttivat värinhavainnon, mutta jyrkemmin taittuvaiset valosäteet, vihreät, siniset ja sinipunaiset sitä vastoin myöhemmin; lyhyesti sanoen olemme saavuttaneet ky'yn eroittaa eri värit tarkalleen samassa järjestyksessä, kuin niillä on särmiökuvassa, spektrumissa, joka syntyy, kun antaa luonnollisen päivänvalon taittua särmiössä. Vielä — huomautti Magnus — ovat fyysilliset tutkimukset osoittaneet luonnollisessa valossa löytyvän muitakin säteitä kuin ne, jotka herättävät valon ja värin havaintoja; siinä löytyy nimittäin, paitse näkymättömiä vaikka lämmittäviä säteitä punaisen värin ulkopuolella, punantakaisia säteitä, myös semmoisia, jotka taittuvat vieläkin enemmän kuin sinipunaiset säteet, niin kutsutut sinipunantakaiset säteet. Nämä voivat erityisten kemiallisten ja fysillisten vaikutustensa kautta tulla huomatuiksi, mutta enimmäkseen ovat ne silmillemme aivan näkymättömiä. Teoriansa mukaan ja sen järjestyksen johdosta, jossa hän luuli väriaistin tähän saakka kehittyneen, — arveli Magnus semmoisen ajan vielä tulevan, jolloin ihmiset voisivat eroittaa sinipunantakaiset säteet yhtä selvään kuin nyt voivat eroittaa punaiset, vihreät j. n. e. Todistuksen tälle arvelulle arveli Magnus olevan siinä, että ihmiset jo väriaistin nykyisellä kehitysasteella erityisissä tiloissa — joita tässä emme ota kerrottavaksemme — voivat havaita, nähdä näitä säteitä, jotka eroavat kaikista muista, ja joita on nimitetty laventeli-harmaiksi.

Hän jatkaa vielä. — Tunnettu asia on, että ohut kalvo silmän pohjassa, verkkokalvo nimeltään, on näköhermon pintaosa, johon valon täytyy vaikuttaa herättääkseen näköhavainnon. Kokemus näyttää sen lisäksi, että tällä kalvolla on erityinen osa, joka välittää tarkempaa näkemistä ja tarkempaa värineroittamista kuin kaikki muut osat; tämä on melkein verk-

kokalvon keskellä ja sitä nimitetään „keltaiseksi täpläksi“. Magnus rohkeni, — taas teoriansa viittausten nojalla — lausua julki sen hypoteesin, että kenties tulevina aikoina semmoinen kehitysaste saavutetaan, jolloin verkkokalvon reunaosat välittävät värihavaintoja yhtä suurella tarkkuudella kuin sen keskiosa, keltainen täplä, nykyaikana.

Näin pitkälle Geiger-Magnuksen ja Magnuksen teoria. Ei voi kieltää tämän teorian viehättäväisyyttä; ja varma on, että luonnontutkijat vastaan-ottivat sen suurella uteliaisuudella, vaikka kohta jo alusta alkaen jonkunlaisella epäluulolla. Kaikki myönsivät sen Magnukselle ansioksi, että hän oli tarkemmin tarkastanut Geiger'in oppia, ja etenkin että hän oli muuttanut sen luonnontieteelliselle pohjalle, joka kenties sallisi tarkempaa tutkimista, missä määrin sitä voisi perusteelliseksi tunnustaa.

II.

Niissä lukuisissa kirjoituksissa, jotka julkaistiin vuosina 1877 ja 1878, sen jälkeen, kun Magnus oli teoksensa painattanut, ilmautuu jonkunlainen haparoiminen; tämän voi helposti sanoa nyt, kun keskustelu on päättynyt ja päätös tunnettu. Aluksi nimittäin ei tahdottu päästä selville, miten kysymys oli saatava lopullisesti ratkaistuksi; keskustelut koskettelivat sen vuoksi vaan yksityisseikkoja ja enimmäkseen Geiger-Magnuksen todistamistapaa. Luonnontieteelliseltä kannalta huomautettiin siitä, että esim. se ajan jakso, joka on kulunut Homeron päivistä nykyaikaan, epäilemättömästi on liian lyhyt käsittääkseen semmoista kehitysjaksoa kuin se, joka tässä on puheena; myös huomautettiin siitä, että alhaisemmillakin eläimillä — esm. linnuilla, matelijoilla ja hyönteisillä — tiedettiin olevan hyvin kehittyneen väriaistin, ja tahdottiin tämän nojalla vetää epäilyksen alaiseksi sitä väitettä, että ihmisillä Homeron aikana ei olisi tätä aistia ollut. — Enimmin liikkui kysymys kuitenkin sillä alalla, josta se oli kotoisin, kielitieteellisellä; ja sanoa voi että sielläkin tuki tukensa perään Geiger-Magnuksen todistustavalta tehtiin epäilyksen alaiseksi, ja että tälläkin alalla luotettava tapa keksittiin kysymyksen lopulliseksi ratkaisemiseksi. Niin huomautettiin esim. muinaisten egyptiläisten kirjavista kuvauksista, jotka väittämättömästi todistivat, että egyptiläiset — muinais-kreikkalaisten edelläkävijät — voivat eroittaa eri värit. Taskastettiin myöhemmän ajan kirjailijoita, heidän värinnimitystensä suhteen, ja huomattiin, kuinka esim. La Fontaine ei laisinkaan mainitse sinistä väriä. Ja Geiger-Magnuksen väite, ett'ei Vanhassa Testamentissa löytynyt eri sanaa siniselle värille, sai myös selityksensä; näytettiin nimittäin, että Mooseksen 2:sen kirjan 24: 10 sanotaan: „hänen jalkojensa alla oli niinkuin kaunis safiri, niinkuin kirkkaan taivaan väri“; tässä kirjoittajalla tosin ei ole ollut eri nimitystä siniselle värille, mutta hän eroitti tämän värin kuitenkin vertaamalla sitä sen jalokiven väriin, joka safirin tahi lazurikiven (lapis lazuri) nimellä oli tunnettu ja arvossa pidetty muinaisissa kansoissa. Tämä seikka osoittaa — niin väitettiin — että alhaisemmalla sivistysasteella olevilla kansoilla ei vielä ole eri värin nimityksiä yleensä; vasta sivistyksen kasvaessa ja jonkunlaisen ylellisyyden karttuessa, vaatteiden ja huonekalujen suhteen, saavat värit semmoisen arvon, että niille annetaan omat nimityksensä.

Lisätodistuksia tälle mielipiteelle saatiin niistä kertomuksista, jotka eräs Afrikan matkustaja Schweinfurt antoi nubia-

laisista; Schweinfurt teki nimittäin nubialaisista aivan saman havainnon, jonka Gladstone, Geiger ja Magnus olivat tehneet tutkiessaan homerolaisia lauluja; Nubialaiset nimittivät nimittäin samalla sanalla harmaata ja vihreätä väriä ja samoin heillä ei ollut eri nimitystä mustalle ja siniselle. Tämän kautta oli kysymyksen ydin vihdoinkin löydetty; nyt oli katsottava, oliko vaillinaisuus ainoastaan kielellinen, tahi oliko näköaistikin kehkeymätön.

Tuskin oli tämä havainto tehty, ennenkun monella haaralla ryhdyttiin suoranaisiin tutkimuksiin; muitten muassa oli Magnus itse hartaimpia miehiä tämmöisten tutkimuksien toimeen panemiseksi. Tarvittiin ainoastaan keksiä keinoja, joilla mukavalla tavalla voitaisiin tarkastaa värin-eroittamiskykyä. Semmoisia löydettiin pian; ja nyt yksityiset jäsenet oppineissa retkikunnissa, lähetyssaarnaajat sekä monet virkamiehet alkoivat tutkia alhaisimmalla kehityskannalla olevia kansaheimoja Afrikassa, Amerikassa ja Aasian jäämerirannalla (Veegan retkikunta). Kaikkialla tehtiin samat havainnot; alhaisella sivistyskannalla olevilta kansoilta *puuttuu sanoja* nimittämään eri väriä ja usein tarkoitetaan eri värejä yhteisellä nimityksellä; mutta kaikilla kansoilla on väriaisti *yhtä kehittynyt* kuin nykyisillä sivistyskansoillakin; onpa niinkin että varsinaista värisokeutta ei sivistymättömillä kansoilla tavata suuremmassa määrässä kuin nykyajan sivistyskansoilla.

Tämän kautta oli alkuperäinen kysymys jaettu kahdeksi, kielitieteelliseksi ja luonnontieteelliseksi, joita tähän saakka oli sekoitettu, vaikka kumpaakin täytyy käytellä eri tavallaan. Kielellinen kysymys sai lopullisen ratkaisunsa, että nimittäin historiallisen ajan kuluessa kielet ovat rikastuneet uusilla eri värien nimityksillä ja että vanhempia nimityksiä on tarkemmin rajoitettu. Kysymyksen luonnontieteellinen, fysioloogillinen puoli oli aluksi pidetty riippuvana sille aivan vieraista seikoista — sananköyhyydestä kielissä, ja tämä johti luonnontutkijoita harhateille; tämä eksyminen tapahtui vielä helpommin sen kautta, että aikakauden teoria luonnonesineitten yhtäjaksoisesta kehittymisestä myös itsessään käsittää sen opin, että näköaistikin vähitellen on kehkeytynyt nykyiselle kannalleen. Tämä perusteoria oli oikea; mutta sen kautta että kysymys oli kielitieteellisellä alalla syntynyt, joutui se alusta alkaen väärään pukuun, kun tahdottiin supistaa fysioloogista kehkeytymistä samaan ajanjaksoon kuin kielellistä. Tämän kautta tuli kysymyksen luonnontieteellinen vastaus aluksi sotimaan useita tunnettuja seikkoja vastaan, vaikkapa se luonnontutkijoille oli viehättävä ja näytti sopivan heidän järjestelmäänsä; tämän vuoksi lausuttiinkin siitä epäilyksiä.

Geiger-Magnuksen oppi väriaistin kehkeytymisestä historiallisen ajan kuluessa on siis kumottu, ja mainitaan nykyään ainoastaan nimellä „Geiger'in unelmat". Mutta luonnontieteellisellä alalla, jonne Magnus sen saattoi, kysymys väriaistin kehittymisestä aikojen kuluessa ei suinkaan ole kumottu: kehkeytyminen on vaan laskettava paljoa kaukaisempaan aikaan, kuin minkä kansakuntien tunnettu historia käsittää.

Tämmöinen vastaus kysymykselle on myös sopusoinnussa luonnontutkinnon opin kanssa, joka tietää että indiviidi elämänsä alussa kulkee läpi ne kehitysasteet, joita suku aikanaan on elänyt. Samoin kuin väriaisti ei ole tuntuvasti kehittynyt historiallisessa ajassa, — vaikka kieli on sen tehnyt, — niin ei myöskään saa odottaa indiviidissä nähdäkseen tätä

kehitysastetta niin myöhään kuin lapsuuden aikakautena; se tapahtuu jo aikaisemmin, niin sanoaksemme ennen individin historiallista aikaa. Ja onko synnynnäinen värisokeus tämmöiselle vanhemmalle asteelle jäämistä, vai onko se muitten syitten synnyttämä, sitä ei vielä tiedetä.

Ei myöskään ole selvillä *missä järjestyksessä* väriaisti on kehkeytynyt; se vaan on varma, että se ei kaikkina aikoina ole ollut nykyisellä kannallaan, ja syytä on toivoa, että tämäkin kysymys tulevaisuudessa enemmän selviää, kun on oltu tilaisuudessa tutkia useitten eläinten väriaistia ja on opittu tuntemaan näitten elimien kehkeytymistä. Mieletöntä olisi kieltää tämän mahdollisuutta. Nykyajan kehkeytymisoppi on tiedetten joukossa nuorin; ei saa vaatia eilisen päivän lapselta vastausta kysymyksille, joita vuosisadat tuskin ovat voineet asettaa niiden oikeaan muotoon. Ja kuka vaatii luonnontieteiltä nyt jo täydellistä selitystä niin vaikealle kysymykselle, kuin kysymys väriaistista on, hän ei tiedä mitä hän pyytää, vaan puhuu niinkuin sokea väreistä.

K. Hällstén.

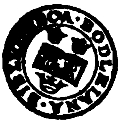

Waterloon tappelu.

Kertomus,

Aleksanteri L. Kjellandin kirjoittama.

Lyhentämällä suomentanut *A. H.*

I.

Yleisesti arvellaan, että rakastuminen on yhtä hupaista kuin tavanmukaistakin. Kun sen lisäksi vielä asian haarat edistävät rakkauden liekin leimahtamista, niinkuin meidän hupaisessa Norjassamme tapahtuu, on nuori mies, jolla ei ole rakkauden taipumusta, jokseenkin outo ilmiö. Lähenemistä eivät voi estää valppaat isät, eivätkä riidanhaluiset veljet, ja kihlaus näyttää jonkunlaiselta keskikohdalta avioliiton sekä jossain hyvässä perheessä nautitun vapaan ylläpidon välillä, se näyttää suloiselta siteeltä, jonka voi yhtä helposti solmita kuin purkaakin.

Niin ajatteli Hannu orpana, vaikk'ei hänen kuitenkaan onnistunut päästä tarkoituksensa perille. Hän kantoi jo vuoden päivät pyöreätä ylioppilas-lakkiansa, eikä hän ollut vielä tuntenut mitään kuumeentapaista tilaa, joka asianymmärtäväin kertomuksen mukaan olí todellisen rakkauden varma merkki.

Hän oli verrattava kalastajaan, joka ottaa tarkan vaarin jokaisesta siimannykäyksestä, toivoen, että ainakin kerran täytyy siihen jotakin tarttua. Aina kun hän näki naisen, pidätti hän henkensä ja tutki tarkkaan sydäntänsä. Turhaan! Toivottu tila ei ilmaantunut, ulkonaisia muutoksia, joita hän odotti tärkeän hetken seurauksiksi, ei tapahtunut. Hänen punainen tukkansa pysyi punaisena, käymättä hiukkaakaan ruskeaksi, ja hänen muotonsa oli yhä vaan pitkä ja kalpea.

Muutamana aamupäivänä oli hän lähtenyt käyskentelemään linnalle päin ja istautui lavitsalle katsellakseen sotamiehiä, jotka tekivät auringon paisteessa kaikenlaisia voimisteluliikkeitä.

„Mielettömyyttä“, ajatteli hän. „Köyhän maamme rahoja voitaisiin kyllä käyt-

tää paremmin kuin tuhlata tuolla tavoin!“

— — „Hyvästi, näkemään asti!“ keskeytti joku naisen ääni hänen mietiskelynsä.

„Hyvästi, lapsi“, vastasi syvä bassoääni.

Hannu kääntyi hitaasti. Hän huomasi soturimaisen vanhan herran, joka juuri otti jäähyväisiä nuorelta naiselta. Kun he olivat eronneet, pitkitti vanha herra matkaansa vallien yli samalla kuin nuori nainen alkoi kulkea nopein askelin kaupunkia kohden. Hannu seurasi pientä, sievää olentoa silmillään ja hänen täytyi tunnustaa, ett'ei hän ollut huomannut millään naisella niin miellyttäviä liikkeitä.

Äkkiä vavahti hän ikäänkuin sähkövirta olisi sattunut häneen. Tuntematon oli kääntynyt, luultavasti nyökätäksensä vanhalle herralle vielä kerran, ja tytön silmäys sattui äkkiarvaamatta hänen omaansa. Veri nousi kiehuvan kuumana hänen päähänsä — ei mitään epäilemistä! Hänkin oli viimein joutunut rakkauden kahleihin. Nyt oli katsottava, ett'ei oikea hetki saisi jäädä käyttämättä. Sukkelaan tempasi Hannu sormikkaansa, keppinsä ja lakkinsa, jotka hän oli asettanut lavitsalle viereensä, ja riensi kiireisin askelin naisen jälkeen.

Mitä huoli hän ohikulkevien kummastelevista silmäyksistä ja niiden tylystä kohtelusta, joita vastaan hän syöksyi. Seurasihan hän sydämmensä ääntä, ja hänen ajatuksensa olivat armaan luona, jonka perheellisiä avuja hän jo kuvaili mitä kauniimmalla tavalla mielessään. Tiesihän hän tarpeeksi; olihan hän nähnyt kuinka kaunotar kävelymatkallaan erosi isästään kiiruhtaakseen kotiansa, jossa päivällinen odotti hänen toimeliasta kättänsä.

Hän oli epäilemättä naisellisuuden perikuva! Ehkä ei hänellä ollut enää äitiä; se oli liikuttavaa, mutta sen ohessa piti moni kirjailija sitä suurena etuna. Hannu oli tarkkasilmäinen, ainoa katse oli ilmaissut hänelle kaikki; hänelle jäi vaan tehtäväksi ottaa selvä tuntemattoman asunnosta ja nimestä. Hän ei säikähtänyt semmoista tehtävää, sillä totinen rakkauden taipumus haluaa voittaa esteitä.

Kun takaa-ajaminen oli kestänyt jonkun aikaa (aina vaan auringon puolella), katosi nuori nainen erääsen taloon mielihyväksi nuorukaiselle, joka päivän kuumuudessa alkoi jo väsyä. Hän pani mieleensä talon numeron ja jäi jonkun matkan päähän seisomaan levähtääksensä tekemistään ponnistuksista.

Autuaallinen hymy näkyi hänen huulillansa, kun hän seisoi paikallaan ja järjesteli pukuansa. Hän oli siinä tilassa, jolloin ulkomaailmasta ei mitään nähdä, eikä kuulla, ja puoliääneen sanoi hän itsekseen: „Rakkaus kärsii kaikki, kestää kaikki!“ —

„Ja tekee *peräti* kuumaksi!“ lisäsi pieni paksu herra, jonka valkea liivi äkkiä ilmaantui nuorukaisen näköpiiriin.

„Sinähän siinä oletkin, setä Fredrikki“, sanoi Hannu hieman hämillään.

„Niinkuin näet“, vastasi puhuteltu ja tarttui hänen käteensä viedäkseen hänet kadun varjopuolelle. Oli, näet, kaksi asiaa, joita hyvä setä huolellisesti vältti, nimittäin auringon puolta ja ylenmääräistä nauramista; molempia perusteilla, jotka ovat hänen ulkomuotonsa tähden helpot arvata.

„Kun minä vaan tietäisin, kuka tuossa talossa asuu“, huokaili Hannu antautuen vastahakoisesti vanhan miehen talutettavaksi.

„Sen voin minä sinulle sanoa“, virkkoi setä, kun he olivat onnellisesti päässeet auringon paisteesta. „Siellä asuu vanha ystäväni, kapteeni Schrappe, jonka koko kaupunki linnasta alkaen tuntee“.

„Sittenhän olen minä hänet, ulkomuodoltaan varsin hauskan herran nähnyt“, huudahti Hannu innokkaasti. „Minä haluaisin hartaasti tehdä tuttavuutta hänen kanssaan!“

„Sen helpompaa ei ole mikään“, sanoi setä. „Kun sinä vaan asettaudut johonkin paikkaan linnan valleille ja piirrät viivoja hiekkaan, tulee hän aivan itsestään ja puhuttelee sinua. Mutta pidä vaan varalta, hän voipi tulla sinulle vaaralliseksi“.

„Kuinka niin, setä?“ kysyi Hannu hämmästyneenä.

„Katsoppas, minut oli hän kerran saattaa miltei kuoliaaksi — luonnollisesti puheliaisuudellansa vaan, ymmärräthän“, jatkoi vanha herra. „Hänen tapanansa on, näet, puhua kaksi kertomusta, joista ensimmäinen vaatii noin puoli tuntia ja jälkimäinen melkein kaksikin. Ja viimemainittua on minun täytynyt kuunnella kokonaista kolme kertaa“, lisäsi hän huoahtaen.

„Molemmat kertomukset ovat siis kovin ikävät“, kysyi Hannu orpana hiljaisella äänellä.

„Asia on kuin otetaan; *kerran* sopii niitä kyllä kuulla. Jos sinä todella tahdot joutua puheisin kapteenin kanssa, voin minä antaa sinulle pienen viittauksen. Jos sinä pääset lyhyellä kertomuksella, jonka aineena on joku Skoonessa toimitettu sotaliike, ei sinun tarvitse tehdä mitään muuta kuin pudistaa päätäsi tai nyökätä myöntävästi. Kapteenin tapana on selittää taistelukenttää hiekkaan tekemiensä piirustusten avulla, ja kun sinä tarkastat vaan A:ta ja B:tä, voit päästä asian perille. Mutta yhdestä kohdasta on minun sinua vielä huomautettava“.

„Kapteeni tulee luultavasti kärsimättömäksi, jos minä en ymmärrä kaikkia oitis“, huomautti Hannu.

„Päin vastoin! Niin pian kuin hän huomaa, ett'ei kuulija seuraa hänen sanojaan, alkaa hän kohta taas alusta. Kertomuksen lopputarkoituksena on, näet, selittää kapteenin omia kenraalin käskyä vastaan tekemiä liikkeitä, joiden kautta hän saattoi hämmästykseen niin ystävät kuin vihollisetkin. Tämä mestarintyö olikin, meidän kesken puhuen, syynä hänen virkaeroonsa. Niin pian kuin hän tulee tähän kohtaan, pitää sinun muistaa nyökyttää ahkerasti päätäsi ja kertoa tavan takaa: 'Luonnollista — aivan oikein — siten hän asemasta selvitään'. Huomaa tämä. Mutta jos kovaksi onneksesi saat kuulla pitemmän kertomuksen, jonka aineena on Waterloon tappelu, ei sinun ole muuta tehtävä kuin joko istua aivan hiljaan tai kuunnella hyvin tarkkaan. Yksi asia on minun sinulle vielä sanottava“, lopetti setä juhlallisen näköisenä. „Varo Blücheriä! Minä sanon vieläkin, varo vanhaa Blücheriä! — — Mutta minkä tähden on tuo omituinen vanhus vetänyt niin huomiosi puoleensa? Onko sinulla jotakin aikeissa hänen suhteensa?“

„Sano minulle vaan, onko hän edellä puolenpäivän kävelyllä?“ keskeytti Hannu maltittomasti.

„Joka aamu yhdestätoista yhteen ja joka ilta viidestä seitsemään. Mutta minkä tähden tahdot sitä tietää?“

„Onko hänellä paljon lapsia?“ pitkittää veljenpoika häiriytymättä kysymyksiään.

„Ainoastaan yksi tytär; mutta mitä hittoa —“

„Hyvästi, setä! Minun on mentävä kotiin, kirjojeni ääreen“.

„Odota kuitenkin hiukan; etkö tahdo tänään tulla kanssani Mari tädin luo? Minua on pyydetty kutsumaan sinua“.

„Kiitän, minulla ei ole aikaa“, huusi Hannu, joka jo oli muutamien askelien päässä.

„Siellä on naisten seuraa, nuoria naisia“, huusi setä samalla kuin Hannu kiirehti nopeasti tiehensä.

„Mitähän hänelle lienee tapahtunut“, mutisi vanha herra, katsellen kummastelevana nuorukaisen jälkeen. „Joko on hän rakastunut tai tullut hulluksi. Hänellä oli paljon tekemistä vanhan kapteenin kanssa; tai olisiko ehkä neiti Betty hänen salaisen rakkautensa esineenä? Eihän kuitenkaan“, lopetti hän päätänsä pudistaen, „niin paljon ymmärrystä ei ole, Jumala nähköön, veljeni pojalla Hannulla“.

II.

Päivällinen oli syöty pian, ja niin tapahtui kahdesta eri syystä. Ensiksikin tiesi Hannu orpana vanhain runoilijain teoksista, ett'eivät rakastuneet ihmiset ole koskaan nälkäisiä ja toiseksi eivät lihapaakut olleet hänen mielikkiruokaansa. Maltittomasti odotti hän määrättyä tuntia. Viimein löi kello viisi.

Hän oli jo asettunut paikalleen vallille, josta hän voi nähdä koko linnakentän. Aivan oikein. Tuolla tulikin hyvin tunnettu henkilö musta nuttu yllä, vaaleat housut jalassa ja huolellisesti harjattu hattu päässä.

Hannu orpana ei voinut välttää vienonlaista sydämmen tykytystä. Alussa luuli hän sen olevan jonkunlaista häpeilemistä yhtyessään moisen juonen avulla urhoollisen kapteenin kanssa. Mutta pian hoksasi hän, että hänen rakastettunsa isän näkeminen vaikutti veren liikettä. Niin ajatellen rauhoittui hän ja alkoi piirrellä viivoja hiekkaan, katsellen tavan takaa tarkkaavaisena Akershusin linnaa.

Hiljaisuus vallitsi valleilla. Hannu kuuli kapteenin vakavat askeleet lähenevän, mutta hän ei katsahtanut ylös; hän veti vaan pitkän viivan kepillään. Silloin ei voinut vanhus enää pidättää itseänsä.

„Hei, hei, nuori herra!“ sanoi hän ystävällisesti nostaen hattuansa tervehdykseksi, „piirustatteko te linnoitusvarustuksiamme?“

Hannu orpana näytti siltä ikään kuin hän olisi herännyt syvistä aatoksista, ja kohteliaasti tervehtien vastasi hän hieman hämillään: „En, minun tapanani on vaan perehtyä paikkoihin kaikkialla, missä minä oleskelen“.

„Oivallinen tapa“, huusi kapteeni innostuneena.

„Muisto vahvistuu sen kautta“, tokaisi Hannu orpana.

„Aivan varmaan — aivan varmaan — herra ylioppilas!“ virkkoi kapteeni, joka alkoi mieltyä ujoon nuorukaiseen.

„Varsinkin mutkaisissa tilaisuuksissa“, jatkoi kaino nuori mies pyyhkien jalallaan piirustuksensa.

„Sitäpä tahdoin minä juuri sanoa“, huudahti kapteeni riemastuneena, „varsinkin ovat piirustukset ja suunnitelmat aivan välttämättömät sotatieteessä — esimerkiksi tappelukentällä“.

„Niin, ne ovat asioita, jotka näyttävät minusta mutkikkailta“, keskeytti Hannu hymyillen nöyrästi.

„Älkää sanoko sitä, nuori herra“, vastasi hyväntahtoinen vanhus. „Kun on vaan tehty selvittelevä katsaus seutuun ja sotajoukkojen asemaan, voidaan seurata jotenkin mutkikasta tappeluakin. Katsokaapa vaan tannerta, joka on jalkojemme alla; se voi antaa meille käsityksen — *en miniature* — esimerkiksi — Waterloon tappelusta“.

„Minä olen joutunut pitkään kertomukseen“, ajatteli Hannu orpana; mutta, *never mind,* — rakastanhan minä häntä!“

„Jos te olette hyvä ja käytte istumaan tälle lavitsalle“, jatkoi kapteeni, joka

sydämmestään iloitsi tavatessaan niin ymmärtäväisen kuuntelijan, „koetan minä antaa teille lyhyen esityksen tuosta ratkaisevaisesta tappelusta. Tarkoitan, jos asia teitä huvittaa“.

„Olkaa hyvä, olkaa hyvä — herra kapteeni“, vastasi Hannu, „mikä voisi minua enemmän huvittaa? Pelkään vaan, että perin tietämätön sivilimies saattaa teille liian paljon vaivaa“.

„Ei suinkaan; koko asia on helposti ymmärrettävä, kun vaan otetaan edeltäkäsin selvä kentästä“, vakuutti suosiollinen vanha herra istautuen Hannu orpanan viereen ja katsellen tarkkaavaisena ympärillensä.

Heidän näin puhellessaan katseli Hannu orpana kapteenia tarkemmin ja hänen täytyi myöntää, että viimemainittu, vaikka hän olikin kuudenkymmenen vanha, oli vielä kaunis mies. Lyhyvien harmaansekaisten viiksien päät olivat rohkeasti ylöspäin kierretyt, joka seikka nuorensi häntä jonkun verran.

Kun vanha herra nousi alkaakseen selityksensä, oli Hannu orpana tullut siihen vakuutukseen, että hänellä oli kyllin syytä olla tyytyväinen tulevan appensa ulkomuotoon. Kapteeni jäi seisomaan vallin kulmaan muutamien askelien päähän lavitsasta osoitellen kepillänsä ylt'ympäri.

Hannu orpana seurasi tarkkaavaisena hänen sanojansa ja koetti niin paljon kuin mahdollista olla tulevaiselle apellensa mieliksi.

„Nyt täytyy teidän ajatella, että minä seison täällä Belle-Alliancen rakennuksien luona, jossa keisarilla on pääkortteerinsa, ja pohjoista kohden — kaksi peninkulmaa Waterloosta — on Brüssel — siis melkein tuolla voimistelupaikan kulmalla. Tie tuossa — pitkin vallia — on viertotie, joka vie Brüsseliin, ja täällä“ — kapteeni kiiruhti nopeasti Waterloon kentän yli — „täällä heinikossa on Soignes'in metsä. Brüsseliin vievällä maantiellä, metsän edustalla, seisovat englantilaiset. Teidän on ajateltava seudun pohjoispuoli hiukan korkeammaksi. Wellingtonin vasemmalla sivulla — siis itää kohden — on meillä Hougoumontin linna; se on merkittävä“, sanoi kapteeni ja katseli kokevaisen näköisenä ympärillensä.

Avulias Hannu orpana löysi kohta puupalasen, joka pistettiin tähän tärkeään kulmapaikkaan.

„Oivallista“, huudahti kapteeni, joka käsitti, että hänellä oli halukas ja mielikuvituksella varustettu kuuntelija. „Tältä puolen on meidän, näetten, odotettava preussiläisiä“.

Hannu orpana huomasi, että kapteeni pani nostamansa kiven salaperäisen näköisenä kuoppaan.

„Täällä Hougoumontin luona alkoi tappelu“, pitkitti vanhus. „Jérôme antoi käskyn hyökkäykseen. Hän valloitti metsän; mutta linnaa puolustivat kuitenkin Wellingtonin parhaat joukot. Napoleon, joka seisoi täällä Belle-Alliancen luona, tahtoi antaa marsalkki Ney'lle käskyn tehdä päähyökkäys Wellingtonin keskustaa kohti, kun hän huomasi muutamia sotajoukkoja, jotka lähenivät idästä päin — lavitsan takaa — tuolta puun luota“.

Hannu orpana katseli ympärilleen, hän alkoi tulla rauhattomaksi: olikohan jo Blücher tulossa?

„Blü — Blü“ — alkoi hän koetteeksi hiljaisella äänellä.

„Se oli Bülow“, sanoi onneksi kapteeni, „joka läheni 30,000 preussiläisen kanssa. Kiireesti pani Napoleon joukkonsa kuntoon vastustaakseen uutta vihollista. Hän ei epäillyt, että Grouchy oli ainakin preussiläisten kantapäillä. Grouchyn piti mennä Blücheriä ja Bülowia vastaan, mutta sen sijaan — kui-

tenkin tämän kaiken tiedätte te jo yleisestä historiasta“ — keskeytti kapteeni selityksensä.

Hannu orpana nyökäytti päätänsä myöntävästi.

„Ney alkoi siis hyökkäyksensä tavallisella rohkeudellaan. Englantilainen hevosväki ryntäsi ranskalaisia vastaan, mursi heidän rivinsä ja pakoitti heidät peräytymään, sitten kun he olivat kadottaneet kaksi kotkaa ja monta kanuunaa. Milhaud kiiruhtaa kyrassiriensa kanssa hänen avukseen, ja keisari, joka huomaa vaaran, kannustaa hevostansa ja ratsastaa täyttä vauhtia rinnettä alas Belle-Allianceen päin“.

Kapteeni juosta harppaili eteenpäin matkien hevosen laukkaamista, samalla kuin hän kertoi, mitenkä keisari riensi puiden ja pensasten ohi, pani Ney'n joukot taas järjestykseen ja käski tekemään uuden hyökkäyksen.

Joko nyt Hannu orpana tuli hiukan runolliseksi tai oli kapteenin kertomus todella niin elävä, taikka oli hän, — joka arvelu on kaiketi oikein — rakastunut kapteenin tyttäreen — sanalla sanoen: Hannu orpanan huomio kiintyi kokonaan tapauksiin. Hän ei nähnyt enää hullunkurista vanhaa kapteenia, hän näki vaan keisarin, ratsastavana hevosen selässä ja hänen mustat silmänsä, jotka me kuparipiirroksesta niin hyvin tunnemme. Hän riensi kaivosten ja pensastojen yli, ratsasti peltojen ja puutarhojen läpi, tuskin voi seurue pysyä hänen jäljissään.

Levollisesti ja kylmäverisesti istui hän ikäänkuin kiinnikasvaneena satulassa, puoleksi avattu harmaa nuttu yllä, valkeat housut jalassa ja pieni hattu päässään. Hänen kasvonsa eivät ilmaisseet väsymystä, eivätkä mielenjännitystä; tasaisina kuin marmori tekivät ne yksinkertaiseen soturipukuun verhotun olennon jalon, jopa nerokkaankin näköiseksi. Sitten kiiti hän eteenpäin, tuo pieni verellä tahrattu mies, joka kolmen päivän kuluessa oli kestänyt kolme tappelua. Kaikki väistyi hänen edeltänsä, pakenevat talonpojat, sotajoukot, jopa haavoitetut ja kuolevaisetkin ryömivät aina tien reunalle asti katsellen häntä pelon ja ihmettelyn sekaisilla tunteilla — samalla kuin hän riensi heidän ohitsensa kylmän salaman tapaisena.

Tuskin oli hän saapunut sotamiesten joukkoon, kun jo kaikki järjestyivät ikäänkuin itsestään; ja hetkisen kuluttua voi väsymätön Ney nousta taas satulaan tehdäkseen uuden hyökkäyksen. Ja tällä kertaa onnistui hänen karkoittaa englantilaiset ja asettua La Haie-Sainten kupeelle.

Napoleon pysähtyi taas Belle-Alliancen luona.

„Nyt tulee siis Bülow idästä — täältä lavitsan alta; keisari lähettää kenraali Moutonin hänen vastaansa. Puoli viiden aikaan (tappelu alkoi kello viisi) koettaa Wellington ajaa Ney'tä La Haie-Sainten luota. Mutta viimemainittu huomasi, että kaikki riippuu metsän edustalla olevan seudun omistamisesta — täällä hiekassa heinikön vieressä“, — kapteeni viskasi sormikkaansa osoittamalleen paikalle — „kutsuu Ney varaväkiosaston Milhaudin kyrassiereja avukseen ja marssii vihollista vastaan. Kohta ilmaantui hänen väkensä kukkuloille ja keisarin ympärillä huudettiin jo: „victoire!“

„Tämä tulee tunnin verran liian myöhään“, vastasi Napoleon.

„Mutta kun hän huomasi, että vihollisen tuli ahdisti marsalkkia liian paljon nykyisessä asemassa, päätti hän tulla hänelle avuksi Kellermann'in rakuunain ja raskasaseisen hevoskaartin kanssa. Nyt seuraa yksi tappelun pääkohtia. Teidän on lähdettävä taistelukentälle!“

Hannu orpana nousi oitis lavitsalta ja asettui seisomaan kapteenin määräämälle paikalle. „Nyt olette te Wellington!“ Hannu orpana ojensi itsensä.

„Te seisotte lakeudella ja suuri osa englantilaista jalkaväkeä teidän kanssanne. Täältä tulee ranskalainen hevosväki täyttä vauhtia. Milhaud on yhtynyt Kellermann'iin; siinä on läpinäkymätön paljous hevosia, haarniskoja, kypäritöyhtöjä ja kiiltäviä aseita. Asettukaa neliörintamaan!“

Hannu orpana oli hetkisen neuvottomana, viimein hoksasi hän, mitä kapteeni tarkoitti: hän veti nopeasti syväpiirteisen neliön ympärilleen hiekkaan. „Oikein!“ huusi kapteeni riemuiten, „nyt ryntäävät ranskalaiset, rivit murretaan, vaan ne yhtyvät taas; hevosväki peräytyy, vaan kokoutuu samalla uudelleen. Wellingtonin pitää joka hetki pidättää neliörintama“.

Ranskalaiset ratsumiehet taistelivat leijonan tavoin. Mahtavat muistit keisarin sotaretkistä antavat heille voitosta varmaa miehuutta, joka teki hänen armeijansa voittamattomaksi. He taistelevat voiton edestä, kunnian edestä, ranskalaisen kotkan edestä, pienen kylmän miehen edestä, jonka he tietävät olevan tuolla ylhäällä takana olevalla kukkulalla, jonka silmä seuraa kutakin yksityistä sotamiestä, joka näkee kaikki, eikä unhoita mitään.

Mutta tänään on heidän edessään vihollinen, jota ei voi niin helposti kukistaa. Ne seisovat paikallaan — nuo englantilaiset ja jos heidät jonakin hetkenä työnnetäänkin asemastaan, valloittavat he kadotetun alan ensi silmänräpäyksessä takaisin. Heillä ei ole mitään kotkaa, eikä keisaria; kun he taistelevat, eivät he ajattele sotakunniaa eivätkä kostoa, vaan kotimaatansa. Olla näkemättä vanhan Englannin tammia on englantilaisille surullisin ajatus — eipä sentään, muuan seikka on vielä paljon pahempi, se on häpeällä kotiin palaaminen. Ja kun he ajattelevat, että ylpeä laivasto, jonka he tietävät pohjoisessa odottavan, voisi saada syytä kieltämään heiltä kunniatervehdystä, ett'ei „old England“ tuntisi poikiansa — tarttuvat he lujemmin kivääriinsä. He unohtavat haavansa ja veren, joka juoksee virtana; ääneti ja vakaasti, hammasta purren puolustavat he asemaansa ja kuolevat niinkuin miesten sopii kuolla.

Kaksikymmentä kertaa murretaan neliskulmat ja täytetään uudelleen ja yli 1,200 englantilaista kaatuu. Hannu orpana ymmärsi nyt, minkätähden Wellington itkien huusi: „Yö taikka Blücher!“

Kapteeni oli sillä välin lähtenyt Belle-Alliancesta ja katseli lavitsan alla olevaan heinikkoon, samalla kuin hän tuli selityksissään yhä vilkkaammaksi: „Wellington oli nyt perin pohjin lyöty, hän oli kärsinyt täydellisen tappion, mutta silloin“ — huusi kapteeni kumealla äänellä, „mutta silloin tuli tämä esille!“

Ja samassa silmänräpäyksestä potkasi hän kiveä, jota hän tähän asti oli nähtävästi kätkenyt, jalallaan niin että se vieri pitkin taistelukenttää.

„Nyt tai ei koskaan“, ajatteli Hannu orpana. „Blücher!“ huusi hän.

„Oikein arvattu“, vastasi kapteeni, „se on Blücher, vanha ihmissusi, joka rientää kentälle preussiläisineen“.

Mikään Grouchy ei siis tullutkaan; Napoleon seisoi, hävitettyään koko oikeanpuolisen kylkiväkensä, 150,000 miehen vastassa. Tavallisella kylmäverisyydellään antaa hän käskyn sotarinnan perinpohjaiseen muutokseen.

Se tapahtui liian myöhään, ylivoima oli liian suuri.

Wellington, jolle Blücherin tulo oli an-

tanut tilaisuuden käyttämään varaväkeä, käski koko armeijansa lähtemään liikkeelle.

Vielä kerran ehkäistiin liittolaisten kulku raivoisalla hyökkäyksellä; sen teki päivän sankari Ney.

„Katsokaa häntä!“ huusi kapteeni loistavin silmin.

Hannu orpana katsoi häntä, tuota tarumaista sankaria, Elchingenin herttuaa, Moskovan prinssiä, astiantekijän poikaa Saarlours'ista, Ranskan marsalkkia ja pairiä. Hän näki kuinka hän sotajoukkojen etunenässä kiiti — viisi hevosta ammuttiin hänen altansa — miekka kädessä, ilman hattua samalla kuin veri juoksi virtana pitkin kasvoja. Sotajoukot järjestyivät ja ryntäsivät eteenpäin.

Ne seurasivat Moskovan-prinssiänsä, Beresinan pelastajaa, toivottomasti taistellen keisarin ja Ranskan puolesta. Heille ei ilmoittanut mikään aavistus, että Ranskan kuningas antaa muutamien kuukausien kuluttua ampua heidän rakkaan prinssinsä maankavaltajana Luxembourgin puistossa. Hän kiiti ylen ympäri, järjesti ja antoi käskyjä, kunnes päälliköille ei jäänyt mitään tekemistä; sitten käytti hän miekkaansa kuin urhoollinen soturi, kunnes kaikki oli lopussa ja hän itse temmattiin pakoretkelle — sillä ranskalainen armeija pakeni.

Keisari riensi epäjärjestyksessä olevien joukkojen sekaan; mutta hirveä meteli teki hänen äänensä kuulumattomaksi ja hämärässä ei kukaan tuntenut valkealla hevosella ratsastavaa pientä miestä. Hän asettui vanhan kaartinsa etunenään, joka teki vielä vastarintaa tappelukentällä: hän tahtoi lopettaa elämänsä viimeisessä taistelussaan. Kenraalit keräytyivät hänen ympärilleen, vanhat krenatöörit huusivat: „Vetäytykää takaisin, sire! Kuolema ei tahdo teitä vielä!“

Puoleksi vastustellen antoi hän viedä itsensä pois ja tuntemattomana omalle armeijalleen ratsasti hän tiehensä sitten kun hän oli kaikki kadottanut.

„Niin päättyi Waterloon tappelu“, sanoi kapteeni käyden istumaan lavitsalle ja korjaellen kaulaliinaansa.

Hannu orpana ajatteli Fredrikki setää, joka oli puhunut niin pilkallisesti kapteenista. Olihan hän paljon hupaisempi henkilö kuin vanha virkamies sellainen kuin setä. Kun hän nyt kuljeskeli taistelukentällä kooten sormikkaita ja muita pieniä esineitä, joita sotapäälliköt tappelun tuoksinassa olivat heittäneet sinne tänne, merkitäksensä asemia, sattui hänen eteensä vanha Blücherikin. Hän nosti sen maasta silmäillen sitä tarkkaan.

Se oli kova graniittipalanen, mukurainen kuin kandisokeri ja vivahti melkein itse vanhaan „vorwärts-marsalkkiin“.

„Sallikaa, herra kapteeni, että minä talletan tämän kiven muistoksi opettavaisesta esitelmästänne“, sanoi Hannu kohteliaasti kumartaen ja pistäen Blücherin nuttunsa taskuun. Kapteeni katseli nuorta kuuntelijaansa hiljaisella mieltymyksellä ja selitti, että hän oli kovin hyvillään tarkkaavaisuudesta, jolla hänen esitystään oli kuunneltu.

Hannu orpana istautui sitten taas kapteenin viereen lavitsalle ja korjaili tuskallisesti kaulaliinaansa. Onneksi oli se vielä jonkunlaisessa kunnossa.

Suotuisa asianhaara oli myöskin se, että kuuma ilta-aurinko piti kävelijät kaukana valleilta. Muuten olisi ehkä lukuisa yleisö kokoontunut molempain herrain ympärille, jotka viittailivat käsillään ja tekivät kaikenlaisia ihmeellisiä liikkeitä.

Heillä oli ollut ainoastaan yksi katselija, nimittäin vahti, joka seisoi tavallisesti voimistelupaikan nurkalla. Hän oli poistunut paikaltaan sopimattoman kauaksi

marssien melkein puolitoista peninkulmaa Brüsselin ja Waterloon välillä olevaa tietä myöten. Kapteeni olisi jo aikoja sitten antanut sotamiehelle muistutuksen, jollei uteliaalla „miehistöllä“ olisi ollut peräti tärkeä sotainen merkitys. Paikallaan seisoen edusti se, näet, koko Wellingtonin varaväkeä; ja kun nyt tappelu oli ohitse, vetäytyi se hyvässä järjestyksessä takaisin pohjoista kohden Brüsseliin päin ja otti taas „*la poste perdue*'n“ voimistelupaikan kulmalla.

III.

Onnellisen Hannu orpanan sydän tykytti pelkästä ilosta, kun kapteeni pyysi häntä ystävällisesti tulemaan iltaruo'alle. Kuinka oli hänelle tänään käynyt kaikki toivonmukaisesti! Ainoastaan muutamia tunteja oli kulunut siitä, kun hän näki ensi kerran rakkaansa ja jo oli hän isän suosikki ja meni viettämään iltaa hänen kanssaan. Mitä enemmän he taloa lähestyivät, sitä elävämmäksi kävi armaan kuva hänen mielessään; vaalea, kihara tukka, joka varjosti hänen otsaansa, solakka vartalo ja sitten vilkkaat, kirkkaan siniset silmät!

Hänen sydämmensä tykytti niin ankarasti, ett'ei hän voinut puhua, ja kun he nousivat portaita myöden ylös, täytyi hänen nojata käsipuita vasten; onni huimasi hänen päätänsä.

Suuressa kulmakamarissa eivät he tavanneet ketään. Kapteeni meni ulos hakeakseen talon neittä ja Hannu kuuli hänen huutavan: „Betty!“

Betty! kuinka suloinen nimi ja kuinka se sopi tuolle viehättävälle olennolle!

Onnellinen rakastaja kuvaili jo mielessään, kuinka hän kerran puolenpäivän aikaan työstänsä palattuaan voisi huutaa kyökkiin: „Betty, onko ruoka jo valmis?“

Samassa silmänräpäyksessä astui kapteeni tyttärensä seurassa sisään. Viimemainittu astui ujostelematta Hannu orpanan luo, ojensi hänelle kätensä ja sanoi ystävällisesti tervetulleeksi, mutta katosi kohta taas mennäkseen iltaruokaa valmistamaan.

Kohtaus oli kestänyt vaan muutamia sekunteja ja kuitenkin tuntui hänestä ikäänkuin hän olisi syösty sinä hetkenä askel askeleelta monta kyynärää syvään mustaan kuiluun. Hän piti molemmilla käsillään tuolista kiinni. Hän ei kuullut eikä nähnyt mitään, koko hänen ajatusvoimansa oli heikontunut; ainoastaan puoleksi koneellisesti sanoi hän kerran itsekseen: „Se ei ole hän — ei se ole hän!“

Ei, „hän“ ei se ollut todellakaan. Tämä nainen, siis todellinen neiti Schrappe, oli varustettu mustalla tukalla, joka laskeutui sileänä molemmin puolin, ja vakailla, tumman harmailla silmillä. Sanalla sanoen, hän ei vivahtanut minkään puolesta rakastettuun.

Kun ensimäinen masentava hämmästys oli ohitse mennyt, alkoi hänen verensä kiehua. Raivoisa tuska valtasi hänet, hän oli äkeissään kapteenille, hänen tyttärelleen, Fredrikki sedälle, Wellingtonille ja koko maailmalle. Ensi kiihkossaan olisi hän mielellään musertanut suuren peilin ja kaikki huonekalut ja hypännyt ulos akkunasta; sitten tahtoi hän ottaa keppinsä ja lakkinsa, syöstä portaita myöten alas, jättää talon eikä palata sinne enää koskaan, — taikka, hän ei tahtonut ainakaan oleskella siellä kauemmin kuin oli välttämättömästi tarpeellista.

Hänen mielensä rauhoittui vähitellen; mutta hän ei voinut välttää rasittavaa alakuloisuutta. Sanomaton tuska siitä, että hän oli ensimmäisessä rakkaudessaan pettynyt, tuli hänen osakseen ja surkutellen pudisti hän päätänsä nähdessään

oman kuvansa peilistä. Kun kapteeni astui taas sisään ja alkoi keskustelun päivän valtiokysymyksistä, voi Hannu orpana antaa hänelle tuskin yksinkertaisimpiakaan vastauksia. Kaikki, mikä kapteenissa oli ollut hupaista, näkyi haihtuneen ikäänkuin tuuleen ja tuskallisesti muisti Hannu että vanha herra oli luvannut kertoa hänelle iltaruoan jälkeen Skoonessa tapahtuneen koko leikkisodan.

Ruokaillessa jätti hän puhelemisen kokonaan isäntäväelleen, sillä vaikka hän tunsi liian suurta ruokahalua, voidakseen olla kokonaan syömättä, katseli hän kuitenkin jäykän näköisenä lautasellensa ja puhui peräti vähän. Kapteeni, joka luuli, että ujo nuori mies oli hämillään naisihmisen seurassa, tahtoi antaa hänelle aikaa tointua ja kysyi sitten, minkä tähden Betty ei kutsunut ystäväänsä, neiti Beckiä iltaa viettämään? Neiti vastasi, että ystävä oli tänään tuttavainsa luona. Hannu kuunteli uteliaana. „Minä olen kaiketi sinulle jo sanonut, että hän oli tänä päivänä linnalla minua tervehtimässä“, pitkitti kapteeni.

Ei ollut enää epäilemistäkään. „Pyydän anteeksi, herra kapteeni, kun minä kysyn, puhutteko te naisesta, jolla on suuret siniset silmät ja lyhyt kähärä tukka?“ huusi Hannu katkaisten äänettymyytensä. „Minä kohtasin senlaisen naisen kello kahdentoista aikana linnanvallilla“.

„Se on varmaan ollut neiti Beck. Tyttö parka, minä surkuttelen häntä todenperästä!“

„Minkä tähden?“ kysyi Hannu ottaen osaa kapteenin surkuttelemiseen.

„Hän oli kihlattu ja sulhanen on näinä päivinä purkanut kihlauksen“, oli vastaus. „Hän lähtee sen vuoksi maalle viettääkseen siellä jonkun aikaa sukulaistensa luona“.

„Jos hän on sama nainen, jonka minä näin tänään, näkyy hän ottavan asian jotenkin helpolta kannalta“, sanoi Hannu, joka oli tarpeeksi ihmistuntijà, ymmärtääkseen, että kaunottaren tunteet sulhasen suhteen eivät olleet todellisen rakkauden tunteita. Siten pääsi hän myöskin helpommin harhaluulostaan, että muka neiti olisi jo kerran lahjoittanut sydämmensä toiselle.

„Juuri siitä moitin minä häntä“, sanoi Betty. „Suurempaa mielenlujuutta olisi hän osoittanut, jos hän olisi suuttunut enemmin sulhonsa käytöksestä“.

„Päin vastoin“, huusi Hannu, joka tuli puheliaaksi puolustaessaan rakastettuansa. „Paljon parempaa on olla pahoillaan tai suuttuneena olematta; naisen lujuus on juuri anteeksi antavaisuudessa“.

Hiljaisella suuttumuksella kuunteli hän, kun Betty vastasi pitävänsä vääränä sitä, että nuoret miehet menevät kihloihin ikäänkuin koetteeksi toivoen todellisen rakkauden ilmaantuvan aikaa myöten.

Nuoren naisen olennossa oli yleensä jotakin, jota Hannu ei voinut kärsiä. Hänen täytyi tunnustaa, ett'ei neiti ollut ainoastaan sangen kaunis, vaan myöskin viisas ja peräti hellä vanhaa isäänsä kohtaan; ja kuitenkin arveli hän itsekseen, ett'ei Betty koskaan voisi joutua naimisiin. Hänessä ei ollut laisinkaan ujoutta, epämääräisyyttä eikä salaperäisyyttä, jotka ominaisuudet ovat naisen parhaat kaunistukset.

Hänen puheensa oli julkean levollinen ja varma. Sen lisäksi pelkäsi Hannu, että nuori nainen oli oppinut.

Kello oli vasta kahdeksan ja vaikka Hannu orpana oli mitä pahimmalla päällä, ei hän tahtonut kuitenkaan kohteliaisuuden vuoksi ottaa jäähyväisiä, ennenkuin kello puoli kymmenen paikoilla. Kun kapteeni oli lopettanut ruokailun, istautui hän erään pöydän ääreen ja val-

mistelihe kertomustaan alkamaan. Hannun täytyi käydä hänen viereensä istumaan samalla kun neiti Betty, istuen heidän vastassansa, kiinnitti huomionsa johonkin kirjaan.

Hannu tunsi kirjan uudeksi saksalaiseksi romaaniksi, jota hänen oli tapansa suuresti ylistellä selitellessään nykyajan mietteitänsä. Mutta häntä harmitti nähdessään että kirja oli naisen käsissä, vieläpä saksankielisenä. Hän oli lukenut sen käännettynä. Kun Betty kysyi, mitä hän arveli romaanista, vastasi Hannu oitis, ett'ei semmoinen kirja sovi laisinkaan naisten luettavaksi ja ainoastaan ne miehet, joiden ymmärrys on kypsynyt ja joiden perusaatteet ovat vakaat, voivat arvostella sitä oikein.

Nuori nainen punastui ja vasta nyt huomasi Hannu epäkohteliaisuutensa. Hänen mielentilansa ei käynyt kuitenkaan paremmaksi ja hänen tuskansa tuli täydelliseksi, kun kapteeni antoi sotajoukon B:n astua esiin hämärän suojasta.

Hannu orpana näki, kuinka hän marssitti pöydän yli tulitikkulaatikoita, pöytäveitsiä ja muita esineitä. Hän nyökytteli päätänsä, vaan ei seurannut kertomusta. Ikävällä ajatteli hän kaunista neiti Beckiä, jota hän ei saisi ehkä koskaan enää nähdä, ja välistä silmäili hän salaisesti neiti Schrappea, jolle hän oli ollut epäkohtelias.

Äkkiä kyyristyi hän pelästyneenä. Kapteeni löi häntä olkapäähän sanoen: „Ja tämä paikka oli minun miehitettävä. Mitä te arvelette siitä?"

Silloin muisti Hannu neuvon, jonka Fredrikki setä oli hänelle antanut edellä puolenpäivän, ja samalla kun hän nyökytti ahkeraan päätänsä virkkoi hän: „Luonnollisesti — aivan oikein! — niinhän asema selviää!"

Kapteeni hypähti koholle ja hänen kasvoihinsa ilmestyi vakavia ryppyjä. Mutta kun hän huomasi kuuntelijansa hämmästyneen muodon, tuli hän taas iloiseksi ja sanoi: „Eipä niin, hyvä herrani! Siinä erehdytte te kokonaan. „Muuten", lisäsi hän hienosti hymyillen, „on teillä sama ajatus kuin meidän parailla sotaviranomaisilla. — Ei, nyt minä näytän teille, mitenkä asema selviää".

Ja nyt alkoi hän pitkäpiimäisen selityksen, kuinka niillä paikoilla, joita hänen oli käsketty miehittämään, ei ollut mitään sotaista arvoa; sitä vastoin liike, jonka hän nyt näytti nyrkillään, saattoi vihollisen suureen hämmästykseen ja pidätti sotajoukon B:n rynnäkköä useampia tuntikausia.

Vaikka Hannu orpana oli väsynyt ja kyllästynyt, täytyi hänen kuitenkin ihmetellä isäntänsä esimiesten viisasta menettelyä. Sillä jos tuo omavaltainen liike oli ehkä sotaiselta kannalta katsoen nerokas teko, oli aivan asian mukaista, että kapteenille annettiin Miekka-ritariston risti, jota hän yhä vielä kantoi napinlävessään. Toiselta puolen oli aivan selvä, ett'ei hän sopinut meidän armeijallemme, koska hän näkyi uskovan, että sotaharjoituksien tarkoituksena on pidättää tai saattaa epäjärjestykseen jotakin. Hänen pitäisi kuitenkin tietää tarkoituksen pikemmin olevan semmoisen, että molemmat armeijat tulevat kuormastoineen ja ruokavaunuineen määrättyyn aikaan, jotta ystävät ja viholliset saavat syödä yhdessä suurusta.

Hänen semmoisia asioita miettiessään, lopetti kapteeni sotaliikkeensä. Tällä kertaa ei hän ollut läheskään niin tyytyväinen kuuntelijaansa kuin linnan vallilla. Täällä huoneessa oli viimemainittu hajamielinen. Kello löi yhdeksän. Kun Hannu orpana oli päättänyt viipyä kello puoli kymmeneen asti, koetti hän kestää pisimmän puolen tuntia, mitä hän koskaan oli elänyt.

Vihdoin näytti kellon viisari melkein puolen tunnin kohdalle, ja hän nousi pystyyn. Aikaista lähtöänsä koetti hän puolustaa huomauttamalla, että hän meni mielellään aikaiseen levolle voidaksensa käyttää työhön varhaisimmat aamuhetket.

„He, hei!“ sanoi kapteeni, „pidättekö te sitä aikaisena levollemenona? Minä panen tapani mukaan joka päivä kello yhdeksän maata“.

Erehdys erehdyksen jälkeen! Hannu toivotti nopeasti hyvää yötä ja riensi portaita myöten alas. Kapteeni saattoi häntä, näyttäen valoa, ja huusi hänen jälkeensä ystävällisesti: „Voikaa hyvin, näkemään asti!“

„Kiitoksia paljon“, huusi Hannu alhaalta, vaan hiljaa päätti hän olla koskaan panematta jalkaansa siihen taloen. Kun hän samosi nopein askelin pitkin katua, ajatteli hän väliin neiti Schrappea, joka tuntui hänestä ilkeimmältä ihmiseltä, mitä koskaan oli nähnyt, väliin rakastettuansa, joka aikoi huomenna matkustaa pois.

Koko hänen kova onnensa kavautui selvästi hänen mieleensä ja hän tunsi vastustamattoman halun tyhjentää tuskansa jonkun uskollisen ystävän sydämmeen. Mutta eipä ollut helppo löytää tähän aikaan päivää sopivassa mielentilassa olevaa ystävää. Fredrikki setä oli todella monessa suhteessa hänen uskottunsa ja Hannu tahtoi hakea hänet.

Kun hän tiesi, että setä oli Mari tädin luona, lähti hän kulkemaan linnalle vievää tietä myöten, toivoen tapaavansa vanhan herran, kun tämä palaa Homanilasta. Hän haki oikealla puolella olevan puistotien, jossa hän tiesi sedän tavallisesti kävelevän ja kun hän oli noussut jonkun verran mäkeä ylös, istahti hän lavitsalle odottamaan häntä.

Seuralla lienee ollut hyvin hauska ilta, koska Fredrikki setä viipyi siellä aina kello kymmeneen asti. Viimein huomasi Hannu pienen, valkean pilkun mäellä; se oli sedän valkea liivi, joka niinmuodoin oli tulossa. Hannu nousi seisoalleen ja sanoi: „Hyvää iltaa!“

Setä ei olisi tavannut mielellään yksinäisiä miehiä pimeällä tiellä; hän tunsi siis suuren helpoituksen huomatessaan, että vastaantulija oli hänen orpanansa. „Oh, sinähän se olet, Hannuseni!“ sanoi hän ystävällisesti, „minkä tähden olet sinä siellä väijyksissä?“

„Minä odotin sinua, setä“, vastasi Hannu orpana.

Se olisikin riittänyt kaikkina muina aikoina saamaan sedältä kokonaisen tulvan kysymyksiä; tänä iltana oli hänellä kuitenkin tekemistä omien kokemustensa kanssa, eikä hän siis ollut kovin utelias orpanansa suhteen. „Sinä olit muuten tyhmä“, sanoi hän, „kun et seurannut minua Mari tädin luo. Meillä oli hauskaa ja olisipa siellä ollut jotain sinullekin. Siellä vietettiin, näet, jonkunlaista erojuhlaa nuorelle naiselle, joka lähtee huomenna matkalle“. Kauhea ajatus värisytti Hannua.

„Mikä oli hänen nimensä?“ huusi hän tarttuen suonenvedonkalttaisesti Fredrikki sedän käteen.

„Hoo!“ huusi setä, „neiti Beck!“

Silloin heittäytyi Hannu takaperin lavitsalle. Mutta samassa silmänräpäyksessä hypähti hän taas pystyyn huudahtaen kovaäänisesti ja otti taskustaan pienen mukuraisen esineen, jonka hän heitti kiivaasti pitkin tietä.

„Mitä on tapahtunut?“ huusi Fredrikki setä. „Mitä olet sinä heittänyt?“

„Oh, se oli kirottu Blücher“, sanoi Hannu orpana milt'ei itkusilmin.

Fredrikki setä voi tuskin änkyttää: „Enkö minä ole sinulle sanonut: varo Blücheriä“, sitten purskahti hän hengenvaaralliseen nauruun, eikä voinut rauhoittua koko matkalla linnalta aina kauas vallitielle saakka.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tulevaisuudesta.

Suomalaisen kirjallisuuden seuran juhlakokouksesta on jo melkein myöhäistä kirjoittaa. Juhlan tuottamaa iloa seurasi surusanoma, joka levitti mitä syvimmän kaipauksen tunteet yli koko Suomenmaan. Semmoinen tapaus vaikuttaa, että jokainen tuntee, kuinka historiallinen ajanjakso päättyy, toinen alkaa. Viimeisen vuosisatapuoliskon edustajia on nyt jäljellä ainoastaan harvat vanhukset, muita korkeampana Kalevalan mainehikas kokooja. Vuosi 1881 on monella lailla tullut rajapyykiksi historiassamme.

Mutta kun kirjallisuuden seuran juhlaa vietettiin, olivat tulevaisuuden tehtävät jokaisen mielessä yhtä paljon kuin tätä ennen saavutettujen voittojen ilo. Kirjallisuuden seuran tulevaisuudesta keskusteltiin viimeisinä hetkinä, ennenkuin juhlaan saapuneet erosivat lähteäkseen hajalle kaikkiin ilmansuuntiin. Siitä kysymyksestä kannattaakin vielä ajatella ja kirjoittaa, kun juhlamuistot jo ovat hälvenneet. Selvää on, ettei seuralta ikinä tule työtä puuttumaan, niin kauan kun se tahtoo työskennellä kansallisten rientojen palveluksessa, mutta onko sen toimi tästä lähin pukeutuva uusiin muotoihinkin?

Pari vuotta sitten viittasi seuran esimies siihen mitä yksi ja toinen puhuja lausui laveammalta seuran kokouksessa lauantaina 2 p. heinäkuuta: seura olisi muka vähitellen muodostuva jonkunmoiseksi akatemiaksi. Jo Kreikan ajoilta asti on akatemia-sana soinut kauniilta, eikä sen lumousvoima vieläkään ole kadonnut. Kirjallisuuden seurasta tulisi siten suomalaisen kielitutkimuksen ahjo ja pesäpaikka, siitä syntyisi tieteellinen edustaja tuolle yhtäsukuisten heimojen henkiselle yhteydelle, jota virolaiset veljemme kutsuvat *Suomen sillaksi*. Viehättävältä saattaa kyllä semmoinen tuuma tuntua. Vaan onko se mahdollinen toteuttaa? Onko se edes, tarkemmin tutkittuna, asian nykyistä laitaa parempi? Siinä kysymys, jota kyllä sopii huolellisesti aprikoida ennenkuin tunnettua vanhaa sysätään syrjään uuden tieltä.

Siinä kohden tulevat ensiksi käytölliset vaikeudet kysymykseen. Emme tahdo niitä kaikkein tärkeimmiksi katsoa, mutta vielä vähemmän sopii niitä kohdella niin kummallisella kevytmielisyydellä kuin muutamat herrat puhujat heinäk. 2 p. pidetyssä keskustelussa. Nykyään julaistu kertomus kirjallisuuden seuran toimesta liitteineen on paras ohje tässä kohden. Säästöä oli viime vuosipäivänä 90,919 markkaa 92 p:iä, joka kyllä on kaunis summa. Vaan sillä ei suinkaan ole sanottu, että seuran taloudellinen tila on loistava. Kootusta pääomasta on ainoastaan vähin osa käytettävänä uusiin yrityksiin. Stenbergin rahastossa on kiinni 10,000 markkaa tarkasti määrättyyn tarkoitukseen. Collanin, Sirénin ja Scheningin rahastot tekevät yhteensä yli 15,000 markkaa, jotka ovat käytettävät erityisiä tarkoituksia varten; kahdesta on nimenomaan sanottu, että yksistään korot saapi käyttää. Blombergin, Rabben ja Kellgrenin rahastot ovat kyllä tarjona vaikkapa hävitettäviksikin, vaan viisaampi on tietysti pitää pääoma ja käyttää ainoastaan korot, niinkuin seura jo v. 1866 onkin päättänyt. Täten siis tuo v. 1878 kymmeneksi vuodeksi eteenpäin suotu valtioapu, osa rahastojen koroista, jäsenmaksut ja kirjojen myömisestä karttuvat tulot ovat seuran ainoat liikkuvat varat, joista v. 1877 otetun pankkilainan korot ja kuoletuskin täytyy maksaa ja joilla seuran toimi sen ohessa on jatkettava.

Sopii tätäkin ajatella ennenkuin rupeaa akatemia-tuumia ajelemaan; muutoin ei tule suurista hankkeista muuta kuin ilman pieksemistä. Mistä saataisikaan noita suuria summia, jotka akatemia tarvitsee tullakseen toimeen? Suomen tiedeseura on myös akatemia olevinansa, vaikk'ei sillä ole palkattuja akatemikkoja; kysykää ensin mitä sekin jo on maksanut valtiolle! Ja jos tahdotte olla oikein epäkohtelias, kysykää myöskin, mitä se on saanut toimeen puolessa vuosisadassa.

Entäs asian toinen puoli. Onko akatemia-laitos semmoisenaan niin ylen kehuttava? Viittasimme jo siihen, että kotona saatu pienoinen kokemus siinä kohden ei ole aivan lupaavaa laatua. Niin kuin prof. Koskinen muistutti seuran kokouksessa, ei ulkomaakaan todista akatemia-laitoksen kunnollisuutta. Emme tiedä mainita ainoatakaan sellaista laitosta, joka olisi viidenkymmenen vuoden kuluessa tullut toimeen 594,900 markan menoilla ja maksanut valtiolle ainoastaan lähes 100,000 markkaa, ja joka kuitenkin voisi näyttää semmoisen ansioluettelon kuin kirjallisuuden seura sanoilla: Kalevala, Kanteletar, Loitsurunot, Sananlaskut, Arvoitukset, Sadut ja tarinat, Suomikirja, Suomalaiset sanakirjat. Eihän Ruotsin akatemia sadan vuoden kuluessa ole kauan aprikoidusta ruotsalaisesta sanakirjastaan ehtinyt saada muuta kuin A kirjaimen kehyksen painetuksi, — tuo pian satavuotinen akatemia, johon Aftonbladet taanoin, kun se tahtoi olla suomalaisille oikein jalomielinen, lupasi sijan Runebergille ja jolta se toivoi apua Lönnrotin suuren suomalaisen sanakirjan painattamiseen! Eikä suurten sivistyskansojen esimerkki anna parempaa puolustusta akatemia-tuumalle. Mitenkäs niin raskas ja kankea laitos sitten voisi meillä tehdä ihmeitä? miten se edes kykenisi jatkamaan kirjallisuuden seuran tointa?

Paljon parempi kuin tuommoiset hämärät ja mitä kaukaisimpaan tulevaisuuteen viittaavat unelmat on epäilemättä nykyisten olojen tunteminen ja nykyisten tarpeitten tyydyttäminen. Liha ei ole virtaan pudotettava pettävien varjokuvien tähden; on meillä paremmat tehtävät. Tahdomme lyhyesti selittää, mitä meistä ennen kaikkea olisi mielessä pidettävä, jos tahdotaan jatkaa seuran tointa yhä enenevällä voimalla ja menestyksellä.

Ensiksi on suotava, että yleisö hartaammin kuin tähän asti ottaa osaa seuran toimeen. Puolen vuosisadan kuluessa on yhteensä 1687 Suomen miestä ja naista ruvennut seuran yhteyteen. Se ei suinkaan ole paljon seuralle, joka ei aseta jäseneksi pääsemisen ehdoksi muuta kuin alhaisen, kerran vaan suoritettavan jäsenmaksun ja kansallisten rientojen harrastamisen. Olisi suuresti suotava, ett'ei ainoakaan kansalainen, joka tahtoo isänmaallista asiaa harrastaa, jäisi seuran ulkopuolelle. Lausukaamme suoraan: on häpeä, kun voipi tapahtua niinkuin 1870—71, että yhdessä vuodessa *tulee ainoastaan kaksi uutta jäsentä lisään;* tapahtuihan ajanjaksolla 1831—50 koko yhdeksän kertaa, siis keskimäärin joka toinen vuosi, että jäsenmaksut vuosittain tuottivat toista tuhatta markkaa (vertaile Palménin kertomusta seuran toimesta, liite VII). Eipä todellakaan olisi kumma, jos ainakin toistaiseksi pyrkisi seuraan vuosittain pari sataa henkeä, mikä yksistään sekin tekisi noin viisituhatta markkaa varmaa vuosituloa. Toivokaamme että asian laita siinä kohden paranee.

Toisessakin kohden kirjallisuuden seuran taloudellinen kanta voisi antaa aihetta siihen arveluun, että ollaan jouduttu taaksepäin. Vapaehtoisten lahjo-

jen tulolähde näyttää yhä kuivuvan; se on viimeisenä viitenä vuotena tuottanut seuralle varsin mitättömän summan, kuin sitä vastoin 1850- ja varsinkin 1860-luvut siinä kohden olivat loistavia. Mutta emme sen johdosta saa päättää, ett'ei yksityiset enää olisi yhtä halulliset kuin ennen uhraamaan omaansa kansallisen uudistuksen hyväksi. Viimeksi kuluneen taistelun vuosikymmenenä on arvattavasti mennyt vähintäkin puoli miljoonaa markkaa vapaehtoisia lahjoja suomalaisten koulujen, suomalaisen teaatterin ja operan sekä suomenmielisten sanomain perustamiseen ja kannattamiseen. Siinä tärkein syy, miksi kirjallisuuden seuralle ei enää ole tullut testamenttejä ja vapaehtoisia lahjoja niin runsaasti kuin ennen. Ja noilla muillakin aloilla ovat lahjat kyllä kipeästi olleet tarpeen. Mutta tunnustettakoon sanomalehtien, teaatterin ja koulujen tärkeys kuinka suureksi tahansa, kirjallisuus niille kaikille kuitenkin on ollut yhteisenä lähteenä, josta ovat voimaa juoneet, eivätkä ne ikinä voi täysin määrin vaurastua, ell'ei niitä yhä kannata kauniisti versova kirjallisuus. Ja senpä tähden onkin ylen tärkeä, että kansa uudestaan rupeaa vapaehtoisilla lahjoilla antamaan tukea kirjallisuuden seuralle. Älkäämme tässä liiaksi luottako valtion antamaan raha-apuun. Seuran nykyään kustantama kertomus viidenkymmenen vuoden toimesta näyttää, mitä hedelmiä ne varat, jotka maanmiesten isänmaallinen into tähän asti on saattanut seuran haltuun, ovat tuottaneet. Toivokaamme, että tämä tili on kehoittava niitä, joilta varoja liikenee, rakentamaan itselleen kiveä kestävämpiä muistomerkkejä muistamalla kirjallisuuden seuraa. Paremmin he tuskin nykyään voivat panna varojaan talteen koko kansamme hyväksi.

Mutta yhtä tärkeä kuin yleisön osanotto kirjallisuuden seuran edustamaan isänmaalliseen asiaan, on mainitun seuran toimen rajoittaminen ja järjestäminen. Pyydämme senkin suhteen lausua ajatuksemme aivan suoraan, kiitosta niin hyvin kuin moitettakin.

Suomalaisen kirjallisuuden seura on emäyhdistys maamme useimmille muille seuroille. Kansanvalistus, koulukirjallisuus, tieteellinen tutkimus ja kansalliskirjallisuus, kaikki ne ovat saaneet seuran puolelta mitä pontevimman avun. Aikoinaan oli kyllä välttämätöntä, että seura ryhtyi niin monenlaisiin tehtäviin. Nykyään on asian laita toinen. Muut yhdistykset ja yksityisiä työskentelee hartaasti siihen suuntaan, jota kirjallisuuden seura melkein yksinänsä kauan edusti. Järjenmukainen työnjako on nykyään tärkeämpi kuin milloinkaan ennen.

Kaikki tunnustavat, että varsinaisen kansanvalistuksen asia ei enää kaipaa mainittavia uhrauksia kirjallisuuden seuran puolelta. Historiallisen tutkimuksen on historiallinen seura ottanut hoitoonsa. Sopisiko kirjallisuuden seuran jättää muitakin aloja muiden viljeltäväksi, jotta se voisi paremmin antautua varsinaisiin tehtäviinsä?

Siihen kysymykseen olemme puolestamme valmiit vastaamaan ehdottomasti myöntämällä. Onpa jo aika kirjallisuuden seuran rajoittaa tointansa koulukirjallisuuden alalla.

Antaahan jo menneenkin ajan tapahtumat siinä kohden viittauksen. Kirjallisuuden seuran kustannuksella ilmestyi v. 1878 Plœtz'in mukaan soviteltu ranskan alkeisoppi ja v. 1879 laveampi ranskan kielioppi, kumpikin maisteri Svanin tekemä. Niitä yrityksiä vastaan sopii montakin arvelua lausua. Huomautamme vaan, että seura ajamalla samaan aikaan kahta jänistä, s. o. kilvoittelemalla itsensä kanssa,

on vaikuttanut, että — niinkuin jo tätä nykyä varmuudella saattaa ennustaa — melkoinen osa näiden kirjojen painoksia on menevä kaupan makulatuurina. Jos kohta alussa 1860-lukua, jolloin suomalaisia koulukirjoja ei ollut paljon, seuran täytyi ryhtyä tällaisten koulukirjain toimittamiseen, niin olot jo ovat siihen määrään kehittyneet, että sopii voimiaan säästää suurempia yrityksiä varten. Sitäpä nykyään maamme etevin kustantajakin, kirjakauppias G. W. Edlund, lausui seuralle lähetetyssä kirjeessä, ja meidän mielestämme on siinä vaatimuksessa kyllä perää.

Aivan toista oli Kreikan ja Unkarin kielioppien painattaminen, jotka myös ovat seuran viimeisten toimitusten sarjassa. Tieteellisille luvuille maassamme oli kumpikin näistä tarpeen; olisimme ainoastaan suoneet, että Unkarinkieltä varten olisi tositieteellistä eikä käytännöllistä kielioppia kustannettu. Ja mitä Godenhjelmin ja Meurmanin sanakirjoihin tulee, onpi ihan selvä asia, että niiden kustantaminen kuului seuralle; samaten myös tekeillä olevat suuret sanakirjat, latinais-suomalainen ja suomalais-latinainen, ruotsalais-suomalainen ja englantilais-suomalainen. Mutta tietysti niin suuret yritykset myös vaativat suurinta varovaisuutta talouden järjestämisessä. Siitä syystä kirjallisuuden seuran ryhtyminen pienempäin koulukirjojen kustantamiseen yleensä on hukkatyötä.

Siinä kohden kuitenkin yksi tärkeä poikkeus on huomattava. Seura on saanut suuren merkityksensä maamme historiassa juuri sen kautta, että se on ottanut suorittaakseen, mitä yksityiset joko eivät uskaltaneet tahi eivät jaksaneet. Melkein koko luonnontieteellinen kirjallisuutemme on vielä kovin alhaisella kannalla. Kun seura on jättänyt tämän alan yksityisten huoleksi, niin se on jäänyt viljelemättä. Luettiinpa nykyään Uuteen Suomettareen lähetetty ankara valitus, että seura muka ylönkatsoi luonnontieteiden tärkeyttä. Tosin tuon silloin tarkastetun käsikirjoituksen painamisesta tuskin olisi ollut ylen suurta hyötyä kirjallisuudellemme, mutta toiselta puolen on hyvin tärkeä, ett'ei suomalaiseen kirjallisuuteen saa jäädä aukkoa, joka tekisi tavalliseksi tuon naurettavan arvelun, että luonnontieteellä semmoisenaan ei ole sivistävää arvoa, että se viepi materialismiin, nihilismiin (tahi mitä lapsellisia arveluja nimimerkki —r tuon tuostakin on siihen suuntaan kirjoittanut Morgonbladiin). Luonto ja sen lait ovat mitä korkeimpia, mieltä ylentäviä tutkimuksen esineitä, mutta tietysti sivistys, joka on yhtäänne tahi toisaanne päin yksipuolinen, aina on vaarallinen. Ja juuri siitä syystä olisi suuresti tarpeen, että kirjallisuuden seura pontevasti koettaisi edistää luonnontieteellistä kirjallisuuttamme, siksi kuin se omin voimin saattaa tulla toimeen paremmin kuin nykyään.

Ajaksi siis luonnontieteet suuresti ovat kannatuksen tarpeessa, vaan pianpa sekin tehtävä katoaa seuran velvollisuuksien luettelosta. Sen sijaan jääpi arvattavasti ainaiseksi seuralle muita tärkeitä tehtäviä. Kansanrunouden alalla on vielä paljon tekemättä. Kalevalan toisinnot tulevat vaatimaan runsaasti työtä ja kustannuksia; suomalainen kielitutkimus on aina oleva kirjallisuuden seuran tärkeimpiä esineitä; kummassakin kohden on tutkimusmatkoja ja suuria kustannuksia tarpeen. Kunnollisten ja kauniitten suomennosten syntymistä on seuran niinikään edistäminen; kasvavan suomalaisen kansalliskirjallisuutemme pohjakivenä tulee tietysti olemaan paraat tuotteet, minkä kansallishenki Porthanin, Runebergin, Snellmanin ja monen muun vanhan sankarin kielellä

on luonut. Ja sillä lailla lähestymme sitä aikaa, jolloin laulumme suuren runoilijan ennustuksen mukaan „korkeemman kaiun saa".

Loppusananen Helsingfors Dagblad'ille.

Kipinästä tuli syttyy, sanasta kasvaa aika riita. Tuskin lukija enää muistanee sitä pientä sanaa, josta sitten H. D.'ille ja Valvojalle on syntynyt niin paljo ajan hukkaa ja läkin menekkiä. Arvostellessamme liberaalisen puolueen ohjelmaa olimme sanoneet, että viime valtiopäivillä „talonpoikien suoritettavat karttapaperimaksut myönnettiin hallitukselle ainoastaan suomenkielisten oppilaitosten perustamiseen", ja lisäsimme, että tämä ehto vielä oli täyttämättä. Meidän sanamme olivat hiukan erehdyttäviä, koska niistä päättäen valtiosäädyt vaativat, että nimenomaan karttapaperimaksut, eikä suinkaan niiden sijasta mitkään muut varat, joutuisivat mainittujen koulujen hyväksi, jollaista päätöstä ei ollut olemassa. Jos H. D. olisi tätä muotovirhettä huomauttanut, päätöksen sisällyksestä puhumatta, ei meillä olisi ollut siihen mitään muistuttamista. Mutta sen sijaan väitti se, että koko ehtoa ei valtiopäivillä tehtykään, säätyjen toimi asiassa rajoittui muka siihen, että ne myönsivät suomalaisten koulujen perustamiseksi ja ylläpitämiseksi 570,000 Suomen markkaa. Tähän vastasimme painattamalla otteen valtiopäiväin päätöksestä, jossa sanotaan, että talonpoikaissääty myöntyi karttapaperimaksuun, „kuitenkin sillä muittenkin säätyjen tekemällä ehdolla j. n. e." Tämä ehto oli siis olemassa. Jos Valvoja oli tehnyt muodollisen erehdyksen, oli H. D. tehnyt asiallisen.

Mutta tätä se ei jaksanut sulattaa. Vanhaa kunnian arvoisaa veteraania, joka niin monasti kainolla tyytymyksellä oli kiinnittänyt laakeriseppeleen ohimoillensa, kirvelytti varmaan se ajatus, että Valvoja oli näyttänyt hänen erehtyneen, Valvoja, jota kohtaan se ennen ja myöhemminkin on koettanut asettua halveksivalle kannalle, puhuen siitä „tietomäärästä, joka ehkä on Valvojankin saatavissa". „Pitää keksiä keino". Kieltää erehdys, ja kieltää ihan silmittömästi! Kaksi kuukautta mietittyänsä, vastaa H. D. Että säädyt, myöntäessään karttapaperimaksun, olivat tehneet ehdon, sitä ei tosin Dagbladinkaan enää käynyt kieltäminen. Mutta se keksi sen sukkelan tempun, että ehdon tekijä tekee ehdon itseänsä varten. „Ehto oli täytetty niin pian kuin säädyt olivat päättäneet asettaa mainitut rahat (570,000 Sm.) suostuntaverobudgetiin". Hallitusta, jolle rahat myönnettiin, ei rahan antajain ehto muka ollenkaan koskenut. — Viime numerossamme viittasimme tällaisen selityksen mielettömyyteen ja osoitimme muutamilla esimerkeillä, millaiseksi se muuttaisi säätyjen oikeuden veroittaa itseänsä.

H. D. ei ole urostyöhönsä tyytynyt. Pitkässä kirjoituksessa on se 188:ssa numerossaan jatkanut aloittamaansa virttä. Säädyt ovat, kun ovatkin, itse täyttäneet oman ehtonsa. „Ei siis ole mitään järjellistä syytä siihen väitteesen, että hallitus oli velvollinen perustamaan suomalaiset koulut ollaksensa oikeutettu julistamaan ja panemaan käytäntöön uutta asetusta karttapaperimaksusta". Näin H. D. yhä vaan vakuuttaa. Todistukseksi latelee se esiin otteita jos jostakin säätypäätöksestä tavalla, joka kyllä sekin kelpaa uudeksi todistukseksi lehden silmänkääntäjä-taidosta. Se näyttää päivän selkeäksi, ett'ei hallitus ole välttämättömästi velvollinen täyttämään säätyjen pyyntöesityksiä! Tästä seuraa, ett'ei hallitus myöskään ole velvollinen täyttämään pyyntöesitystä suomalaisten koulujen perustamisesta. „Jos ei luule voivansa julistaa sitä Suomen ja kaikkein maiden valtio-oikeudelle vierasta oppia, että hallitus lain mukaan on velvollinen tekemään kaikki mitä kansan edustus pyytää, niin tuskin myöskään voitane väittää, että sellainen velvollisuus kuitenkin on olemassa niin

pian kuin valtiosäädyt ovat määränneet varoja niihin menoihin, joita anottu toimi synnyttää".

Tähän syvälliseen, Antero Vipusen salaisimpaan viisauteen vastattakoon seuraavasti. Jos yksityinen ihminen tarjoaa toiselle esim. tulot jostakin maatilasta sillä ehdolla, että tämä toinen käyttää vissin summan määrättyyn tarkoitukseen, on hänellä, jolle tarjomus tehdään, valittava kahden tehtävän välillä. Joko kieltäytyy hän noita tuloja vastaan ottamasta, ja on silloin myöskin vapaa velvollisuudesta täyttää määrätty ehto, tahi ottaa hän tulot ja sitoutuu sen kautta täyttämään sen ehdon, jonka tarjouksen tekijä on määrännyt. Ja sama on laita valtionkin alalla. Kun valtiopäivät tarjoavat hallitukselle talonpoikien suorittamat karttapaperimaksut sillä ehdolla, että 570,000 Suomen markkaa asetetaan menoarvioon suomalaisia kouluja varten, toisin sanoen sillä ehdolla, että hallitus käyttää tämän summan mainittuun tarkoitukseen, silloin saattaa hallitus tehdä kahdella tavoin. Joko on se karttapaperimaksua talonpojilta nostamatta ja on silloin oikeutettu jättämään koulujen perustamisen sikseen, tahi nostaa se veron ja sitoutuu perustamaan ja ylläpitämään koulut.

Huomautamme vielä kohtaa, josta emme ennen ole puhuneet. Yksityinen, joka on ottanut toiselta rahoja nimenomaisella ehdolla käyttää vissi summa määrättyyn tarkoitukseen, luulee huomaavansa, että odottamattomat asianhaarat tekevät ehdon täyttämisen mahdottomaksi. Tiliä tehdessään selittää hän syynsä rahojen antajalle ja jättää rahat takaisin. Mutta saattaa tapahtua, ett'ei toinen hyväksy hänen syitään, ett'ei hän tyydy siihen, että hän saa rahansa takaisin, vaan vetoo oikeuteen, vaatien korvausta vahingosta, joka hänelle siitä syntyi, ett'ei rahoja ajallansa käytetty aiottuun tarkoitukseen. Ja näin voi käydä valtio-asioissakin. Hallitus tulee ehkä äkkiä siihen vakuutukseen, ett'ei määrättyyn tarpeesen myönnettyä, ja jo nostettua, veroa käykään siihen käyttäminen. Kansan edustajakunnan ensi kokouksessa koettaa se sitten, — jos se velvollisuutensa ymmärtää, — saada valtiosäätyjäkin samaan mielipiteesen, s. o. se hakee — tavalla tahi toisella — n. s. *indemnitetiä*. Jos se siinä onnistuu, on kaikki hyvä. Vastaisessa tapauksessa lausuvat valtiosäädyt paheksumisensa, tahi, jos pitävät asian tärkeänä, vetoovat hekin, niinkuin yksityinen, lakiin. Lakia tällaisissa tiloissa edustaa muutamissa maissa erityinen oikeus, jonka eteen eduskunta haastaa hallitsijan neuvonantajat, toisissa taas, missä olot eivät ole niin pitkälle edistyneet, on hallitsija itse neuvonantajiensa tuomarina. Hän ratkaisee, tahtooko hän, eduskunnan valituksista huolimatta, yhä eteenkin päin pitää heidät hallitusviroissa.

Mitä nyt puheena olevaan erityiseen asiaan tulee, nähdään ensitulevilla valtiopäivillä:

1) tunnustaako meidän hallituksemme, että se on ollut velvollinen käyttämään 570,000 Sm. suomalaisten koulujen perustamiseen ja ylläpitämiseen;

2) onko se, ihan vastoin yleistä luuloa, käyttänyt näin suuren summan tähän tarkoitukseen, niinkuin H. D. lopulta vakuuttaa;

3) jos se ei ole tätä tehnyt, mitä syitä on sillä puolustuksekseen;

4) saako se valtiosäädyt esiintuotuja syitä hyväksymään;

5) jos ei, niin mihin keinoihin eduskunta ryhtyy estääksensä vast'edes tällaista menettelyä.

Ja tähän asia meidän puoleltamme päättyköön. H. D.'ille olkoon vaan lisätty, että se on menetellyt niinkuin ainakin se, joka lörpötyksestä kiinni jouduttuaan, rupeaa mitä hurjimmilla selityksillä asiatansa parantamaan. Emme ollenkaan epäile, että jos joku viime valtiopäiväin aikana olisi siitä tällaista ennustanut, hän olisi arvoisalta riitaveljeltämme saanut herjaajan nimen vasten silmiänsä.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 17. Helsingissä, 1 p. Syyskuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Saiman ja Litteraturbladin ajoilta.

Minne vaan kotimaassamme luommekin silmämme, kaikkialla näemme me miten olot, edistyksestä huolimatta, kuitenkin vielä ovat kovin vähän kehittyneitä. Niin on oman historiankin tuntemisen laita. Valtiollisessa suhteessa tärkeämpää ajanvaihetta kuin Porvoon valtiopäivät ja niitä seuraavat vuodet meidän aikakirjamme eivät mainitse, ja kuitenkin on tutkimus vasta ihan nykyään ruvennut hankkimaan näistä ajoista tarkempia tietoja. Kreivi Rehbinderiä kehutaan, ja epäilemättä syystä, mutta kovin vähän me hänen toimistansa tiedämme. Muualla maailmassa ovat asiat tässäkin kohden ihan toiset Kun jotakin merkillistä tapahtuu ja etevä mies esiytyy, silloin ei kulu aikaa paljon, niin on yleisön käsissä useampia teoksia, joissa miehen luonne ja elämäkerta sekä tapausten laatu, yksityiskohtiin saakka ulottuvalla tarkkuudella, esitetään. Kuinka paljon on kirjoitettu Bismarckista, Gambettasta, Gladstonesta y. m. nykyajan miehistä. Ja pienissäkin maissa tapaamme viime vuosien, usein viime päivienkin historian laajalta kerrottuna. Että näissä esityksissä löytyy runsaasti perätöntäkin, ei ole aivan vaarallista, sillä kun tapaukset kerrotaan osanottajien vielä eläessä, niin antavat juuri virheet useinkin aihetta erittäin tärkeihin oikaisuihin, joiden sisältämät tiedot ehkä muuten olisivat menneet jälkimaailmalta kokonaan hukkaan. Puolustukseksemme meidän maassamme voimme kyllä viitata siihen, että asianomaisten turhamainen arkuus pitää ne virallisetkin arkistot suljettuina, joissa uudemman historiamme tärkeimmät lähteet piilevät, mutta siitä puhumatta, että tämä siinä määrin kuin se tapahtuu tuskin olisi mahdollista, jos yleisö ankarammin vaatisi itselleen tietoja, täytyy samassa myöntää, että siinäkin missä tuollaista estettä ei ole olemassa olemme olleet yhtä saamattomia. Neljä vuotta on Runeberg jo levännyt isänmaan helmassa, eikä Suomen kansalla ole vielä hänen elämäkertaansa. Mitä hän maastaan, kansastaan ja aikuisistaan ajatteli, siitä on yleisöllä, ellei hän sitä runoissaan lausunut, ainoastaan hämäriä tietoja.

Nyt on jo Snellmankin päättänyt vaikutuksensa. Jääköhän hänenkin elämäkertansa vuosikymmeniksi kirjoittamatta?

Täytyyköhän sukupolven, joka ei ole häntä nähnyt, valittaa, että silloin kuin vielä tuolla ja täällä löytyi hänen ystäviään ja toveriaan, ei ollut ketään, joka saatavat tiedot kokosi? Älköön vastattako, että hra A. M. äskettäin on kertonut Snellmanin elämän. Niin etevä kuin hänen kirjoituksensa onkin ja niin suuresti kuin se — etenkin nuorempaan sukupolveen — lie levittänyt entistä tarkemman käsityksen esineestään, niin on se kuitenkin ainoastaan makupala, joka ei missään tunnu. Ihan toisenlaisen, paljoa laajemman ja valaisevamman esityksen vaatii se isänmaallinen muisto, joka liittyy J. V. Snellmanin nimeen. Toivokaamme, että tällainen arvaamattoman kallis kansallinen lahja piankin ilmestyy, opettaen kaikille, oppilapsille ja vastustajille, miten isänmaata on rakastaminen, miten velvollisuus on täytettävä, ja mihin maaliin kansamme horjumatta tulee pyrkiä. —

Mutta niin kauan kuin tällainen täysin tyydyttävä kertomus Snellmanin elämästä ja vaikutuksesta vielä meiltä puuttuu, täytyy tyytyä, kunhan edes saadaan muutamia tärkeämpiä puolia hänen vaiheistaan ja harrastuksistaan, vähän laajemmin esitettyinä, suuremman yleisön tietoon. Aiomme tässä kirjoitussarjassa puhua hänestä Saiman ja Litteraturbladin toimittajana. Ja koska hän sellaisena oli koko senaikuisen sanomakirjallisuutemme, voimmepa sanoa henkisen elämämme, elähyttävänä keskuksena, on meidän koskeminen muihinkin lehtiin, ja kirjoituksemme tulee täten kuvaamaan, mitä aatteita ja toiveita Suomen miehissä vuosisatamme viidennellä ja kuudennella vuosikymmenennellä liikkui, sikäli nimittäin kuin ne julkisuuteen ilmautuivat. Mutta tällainen kuvaus vaatii taas alustakseen silmäyksen siihen aikaan, jona Snellman ja hänen toverinsa kehittyivät ja jona vastaisuuden tehtävä heille selveni. —

I.

Arvidssonin vaikutuksessa oli ollut jotakin divinatorillista, jotakin niin sanoaksemme profeettamaista. Hän oli vasta tulevan, kansallisemman aikakauden ennustajana. Hän oli vierinyt esiin ikäänkuin meren aavalla ulapalla aalto, jonka äkillinen tuuliaispää nostaa. Pitkälle sen voima ei ulotu, mutta se on enteenä, joka ei petä, se tietää myrskyä. Tässä Arvidssonin merkitys. Hänen ilmestymisessään oli kieltämättä jotakin hätäilevää, ennenaikuista. Ja samaa huomaamme hänen ystävissäänkin. Tuskin saattaa nykyään hymyilemättä lukea E. G. Ehrströmin toivotusta, että Suomen kieli jo muutamien vuosien kuluttua pantaisiin opetuskieleksi maamme oppikouluihin. Tuo aika oli liian aikaisen toivon, liian aikaisen touonteon aika.

Takatalvi tuli, ja se oli ankara. Kun Åbo Morgonblad, kolme vuoden-neljännestä elettyänsä, syyskuussa v. 1821 lakkautettiin, ei jäänyt maahamme valtiollisen sanomakirjallisuuden alkuakaan. Kun Mnemosyne v. 1823 nukahti ikuiseen uneen, jäi Suomi kirjallistakin lehteä vaille. Niissä sanomalehden nimeä kantavissa pienissä paperitilkuissa, joita täällä sen jälkeen ilmestyi, ei paljo koskaan ollut puhettakaan yleisistä asioista. Oli niinkuin Meurman lausuu: „Kuoleman hiljaisuus ja tyven kaikkialla. Virkakoneisto vaan rähisi ainoana elämän merkkinä“. Yliopistosta ei maassa mitään tiedetty. Sielläkin oli elottomuus. Totta on kuitenkin, että tarkan silmän oli mahdollinen juuri yliopistossa silloin tällöin huomata tulen kytevän tuhan alla. V. 1826 oli siellä perustettu lehtorin virka Suomen kieltä varten. Ja v. 1829 sanoo

A. G. Sjöström lehdessänsä *Tidningar från Helsingfors*, että monet ovat astuneet Porthanin ja Tengströmin jälkiä, ja lisää sitten: „etenkin näyttää Suomen kieli vetäneen puoleensa kilvoittelijoiden huomion“. Muistakaamme, että *Gottlund* juuri tuohon aikaan julkaisi *Otavansa*. Ja olipa suomikiihkoisuuden nimikin jo käytännössä, vaikka sillä tosin tarkoitettiin toista kuin nykyään. „Tuo niin usein mainittu fennomania — lausuu Sjöström vasta mainitussa lehdessään — joka tahtoo ulottaa entisyytemme loistoa, suomalaisen kansanrunouden arvoa, esi-isäimme sivistystä ja taidetta kauas yli todellisuuden rajoja, on tosin johonkin määrin anteeksi annettava, koska se tavallisesti on hyvän tahdon vaikuttama, mutta mitään hyötyä se ei suinkaan tuota“. Kului muutama vuosi, ja maailma päätti toisin. Niissä nuorukaisissa, joiden suomalaisharrastusta Sjöström täten kuvaili, oli myöskin *Elias Lönnrot*. Muistelmissaan „muinoisen suomalaisuutemme suhteista ja seikoista“ kertoo Antero Ingman, miten eräänä pyhä-aamuna lokakuulla v. 1830 Lönnrotin keskustellessa ystävänsä Martti Lindforsin kanssa vanhasta suomalaisesta kirjasta, tämä jälkimäinen äkkiä ehdotteli kirjallisuuden seuran perustamista. Seura syntyi; me olemme vast'ikään viettäneet riemujuhlaa sen 50 vuotisesta vaikutuksesta. V. 1885 saamme viettää samaa juhlaa Kalevalan ilmestymisestä, tämän teoksen, jolla Lönnrot ja kirjallisuuden seura osoittivat, että miten arvokkaaksi nuo suomikiihkoiset lienevät kansanrunoutemme arvanneetkaan, tämä kuitenkin, kerran koottuna, voitti heidän rohkeimmatkin toiveensa. —

Todisteita siitä, että rakkaus Suomen kieleen alkoi yliopistossa käydä yhä elävämmäksi, on muitakin kuin kirjallisuuden seuran perustaminen. V. 1832 käytettiin tätä kieltä ensi kerran akatemiallisissa väitöksissä. Tosin olivat nämä ainoastaan maisteriarvoa varten, mutta nuoret väittelijät, *Er. Alex. Ingman* ja *V. S. Schildt (Kilpinen)* olivat kuitenkin ladun hiihtäjiä. Ja vähä myöhemmin vv. 1834 ja 1835 tehtiin pohjalaisessa ja savokarjalaisessa osakunnassa se sopimus, että jokaisen joka pyrki yliopistosta virkamieheksi, piti suorittaa näyte Suomen kielen taidosta. Sopimuksen täyttämiseen ei into kuitenkaan kauan kestänyt.

1830-luvun alku- ja keskipuolta on sanottu „*Runebergin ajaksi*“. Ja hänen ympärillään koko henkinen elämämme kieltämättä liikkuikin. Mitä hän runoilijana, esim. „Hirvenhiihtäjillään“, isänmaanrakkauden herättämiseksi vaikutti, sen jo monet mökkiläisetkin maassamme tuntevat. Mutta eipä hänen vaikutuksensa siihen rajoittunut. Sjöströmin lehti Tidningar från Helsingfors lakkasi v. 1831 ja seuraavana aloitti Runeberg *Helsingfors Morgonbladia*, joka jo nimellänsäkin viittasi Arvidssonin aikoihin. Kokonaiseen vuosikymmeneen Suomen sanomalehdet olivat sisältäneet ainoastaan „merkillisiä tapauksia“, satuja, „kaikenlaista“ ja vähän ilmoituksia. Ei H. Morgonbladkaan ollut valtiollinen lehti. Mutta se sisälsi toki jotakin, ja vieläpä hyvää. Runeberg julkaisi siinä nuo tavattoman älykkäät arvostelunsa sen ajan koulukirjallisuudesta, etenkin ruotsalaisesta. Hän opetti lukijakuntaansa ajattelemaan, ja olihan jo tämäkin paljon. Helsingfors Morgonblad oli sitä paitse kansallinen lehti. Runoista puhumatta, luettiin siinä Runebergin ihana kertomus kansan luonteesta Saarijärven pitäjässä, josta sen aikuisen ylioppilaskunnan sanotaan joutuneen ihan haltijoihinsa. Ja otettiinpa kielemme sortotilakin, vaikka kyllä omituisella tavalla, puheeksi. V. 1835 sisälsi H. M. sekä ruot-

salaisessa käännöksessä että alkukielellä Paavo Korhosen runon „Suomen kielen vähästä arvosta“, jossa katkerasti valitetaan:

Kuinka suotta Suomen kieli
Kapaloss' on kauan ollut,
— — — — — — — —
— — — — — — — —
Eikä tai'a tullakkana
Siitä miestä milloinkana,
Joka poikki ponnistaisi,
Katkosi kapalovyönsä,
Jaksasi jaloin kävellä,
Aika miesten askelilla,
Päästä vielä pöyän päähän
Isoimmille istuimille,
Rinnalle rikasten kielten,
Valtakielten kumppaniksi;
Että vielä virkamiehet,
Oikeuen omat jäsenet
Suomen kieltä kirjottaisi;
Että tuomiot tulisi;
Esivallan valtakirjat,
Kansan kielellä omalla,
Talonpojan tuttavalla.

Syksyllä v. 1835, vähä ennen Kalevalan ilmestymistä, lähetti Lönnrot yhdeksännen runon siitä ruotsiksi käännettynä Runebergille. Tämä painatti sen kohta lehteensä ja kirjoitti siihen johdannon, jossa hän täynnä ihastusta vakuutti, että jo tästäkin runosta saattoi päättää suomalaisen kirjallisuuden saaneen — Iliaadiin ja Odysseiaan verrattavan aarteen. Seuraavina vuosina oli H. Morgonbladissa useita runoja Kalevalasta käännettynä, ja muita kirjoituksia, — muun muassa Castrénilta —, jotka koskivat esi-isäimme oloja. Niinikään luettiin siinä kirjallisuuden seuran puheenjohtajan, professori Linsénin puhe seuran vuosikokouksessa 16 p. maalisk. 1836, jossa hän riemuiten kansallisepopeiamme ilmestymisestä, ja huomautettuaan, että kansan sivistäminen on aikakautemme korkein tehtävä, lisäsi: „Kansanrunouden tulee olla etevin välikappale kansan sivistykseen. — — Syntyköön Suomessakin kansakouluja, ja imeköön nuoriso niissä sivistystä Kalevalaa lukemalla“.

Runebergin täytyi yliopistosta siirtyä Porvoon lukioon, ja kertomuksessamme joudumme mekin muutamia vuosia eteenpäin. Yliopiston riemujuhlaa v. 1840 pidetään yleisesti tärkeänä käännekohtana henkisessä elämässämme. Jonkunlainen outo virkeys syntyy. Herätään unesta, käydään työhön. Vaikea on kuitenkin päättää, vaikuttiko itse juhla tässä kohden sanottavia.

Juhlallisuudet olivat kieltämättä loistavat. Vieraita oli kuuluisiakin. Franzén oli tullut synnyinmaatansa vielä kerran katselemaan, ja idästä oli saapunut oppineita ja jalosukuisia. Mutta jos joku näistä, nimen pettämänä, luuli meidän akatemiassamme löytävänsä jotakin suomalaista, jotakin kansallemme omituista, kyllä hän pian erehdyksensä huomasi. Juhlassa piti rehtori, professori Ursin latinaisen puheen, professori Linsén puhui ruotsiksi ja prof. Solovieff venäjäksi. Suomen kieli — sitä ei kuulunut. Samaten oli ollut v. 1832 yliopiston rakennusta vihittäessä: kaksi juhlapuhetta, toinen ruotsalainen, toinen venäläinen. Kaksi- ja monikielisyys kukoisti jo silloinkin. Itä ja länsi ojensivat toisillensa kättä, mitä oli omaa ja kansallista, se unohtui. Ja toiselta puolen taas tiesi kansa — niinkuin Snellman sanoo — koko juhlasta yhtä paljon kuin taivaan linnut siitä mitään tiesivät.

Oliko isänmaanystävillä luottamusta tulevaisuuteen? Ei se ainakaan ollut horjumatta.

Kiista Hvasserin ja Arvidssonin välillä on tullut kuuluisaksi. Ruotsalainen Hvasser esitti v. 1838 eräässä kirjasessa Suomen valtiollisen aseman jotensakin oikein. Että Suomi on erityinen valtio eikä suin-

kaan venäläinen maakunta, siitä hän huomautti lukijoitaan. Tähän vastasi v. 1839, tekonimellä Pekka Kuoharinen, suomalainen Arvidsson, Åbo Morgonbladin entinen maanpaossa elävä toimittaja, väittämällä, ett'ei Porvoon valtiopäivillä ollut mitään valtiollista merkitystä eikä siis meidän maallammekaan mitään erityisen valtion oikeuksia. V. 1841 julkaisi Arvidsson Olli Kekäläisenä uuden kirjasen, jossa hän pääasiassa luopuu entiseltä kannaltaan myöntäen, että vaikka meidän valtiomuotoamme suuresti poljettiin, sellainen kuitenkin oli meillä olemassa, joten siis *lain kannalta katsoen* muodostimme oman valtion *).

On usein kummasteltu, miten Arvidsson saattoi ajaa näin kokonaan eriäviä mielipiteitä. Asia saa jonkinlaisen selvityksen lukiessamme niitä hänen kirjeitään, joita Oskar Rancken pari vuotta takaperin julkaisi. Keskustelu entisyydestä oli Arvidssonille kokonaan sivuasia. Hän tahtoi herättää kansalaisiansa tulevaisuutta ajattelemaan, tahtoi levittää ympärillensä „kekäleitä". Hän tahtoi ennen kaikkea estää sitä luuloa yleisöön juurtumasta, että meidän valtiollinen itsenäisyytemme oli hyvissä turvissa. Hän tahtoi näyttää, „että noita *lupauksia* ei juuri suuresti pidetty pyhinä". Herätyksen vuoksi hän siis ensi aluksi esitti mielipiteitä, joita hän ei itsekään täydelleen hyväksynyt. Mutta vaikka tämän myönnämmekin, jää kuitenkin kieltämättömäksi, ett'ei Arvidsson arvannut aivan vahvaksi niitä itsenäisen valtiollisen kehityksen takeita, joita Aleksanteri I:sen vala Porvoon valtiopäivillä meille tarjosi. Ja jo ennenkin oli hänellä näistä valtiopäivistä ollut kovin halveksiva ajatus. Tosin nähdään, että hän vielä toivoi parempaa tulevaisuutta isänmaallensa, mutta vahvaa luottamusta siihen hänellä ei suinkaan ollut. Ja se puuttui kyllä muiltakin. —

Nykyisessä Morgonbladissa luettiin tänä kesänä erittäin merkillinen kirje J. V. Snellmanilta. Se on silminnähtävästi kirjoitettu Tukholmasta alkukesällä v. 1840 ennen riemujuhlaa. Snellman puhuu siinä maansa ja kansansa silloisesta tilasta ja tulevaisuudesta, ja hänen kuvauksensa on synkän synkkä. „Suomen kansa on laskettu hautaansa". „Teidän juhlanne ovat tanssia hautajaisissa". „Jos ei jo tulevana vuonna, senaatin jäseniä muutettaessa, hallitusta siirretä Pietariin, niin tapahtuu se ensi rahantarpeessa".

Nämät synkät aavistukset kajahtavat vastaamme itse riemujuhlastakin. Snellman oli kirjoittanut tämän kirjeensä Fredrik Cygnæuselle ja muutamille muille ystäville yhteisesti. *Cygnæus* oli silloin runoilijana maisterinvihkiäisissä, jotka vietettiin 20 p. heinäk., yhteydessä riemujuhlan kanssa. Se oli arvattavasti tuon kirjeen vaikutusta, että hänkin täynnä huolta luo silmänsä tulevaisuuteen. Hän puhuu siitä ajasta, jolloin nuo nuoret seppelöidyt riemumaisterina seisovat uudestaan parnassilla. „Silloin tiedätte, onko tämä aika, jolloin Franzén lauloi viimeiset laulunsa, jolloin Hirvenhiihtäjät, Hanna, Kalevala ja Kanteletar ilmestyivät, jolloin Hällström kirjoitti luonnon lait, jolloin Snellman ajatteli, silloin tiedätte, oliko tämä aika loistoinen ihana aamurusko vai iltatähti, joka värähtelee yön pimeydessä. Voi Teitä! jos ei kukaan enää käsitä teidän tunteitanne, jotka puoleksi jo sammuneina heräjävät rinnas-

*) Mainitsemista ansaitsee, että tämä kirja käännettiin Englannin kieleen, luultavasti Snellmanin toimesta. Vrt. Arvidssonin kirjeitä E. Ranckenille 9 p. kesäk. 1842 ja 19 p. marrask. 1844. *J. O. I. Rancken*, A. I. Arvidssons landsförvisning och ställning till pseudonymerna Pekka Kuoharinen och Olli Kekäläinen, ss. 25, 26.

sanne". Hän koettaa karkoittaa nämä kamalat ajatukset, jotka „aaveina uskaltavat esiytyä juhlaloistoon". Mutta runon lopussa pääsevät ne jälleen voitolle:

Om höstens storm i våra vårar gnyr,
Sångfågeln flyr,
Ur isbäddsglömskan ej mer vaknar svalan;
Gud! åt de folk, vid Suomis fjärdar bo,
Gif grafvens ro;
Men gif ej likron, hvilken höljs af dvalan.

Snellman oli tuossa kirjeessään sanonut, ett'ei Suomessa löytynyt mitään isänmaanrakkautta, mitään patriotismia, ett'ei sivistynyt sääty (ruotsalaiset) vähintäkään huolineet sivistymättömien (suomalaisten) henkisestä ja aineellisesta edistyksestä. Rahvas oli kokonaan tylsistynyt, eikä voinutkaan kohota niin kauan kuin ruotsi oli opetuksen ja lainkäytännön kielenä. Tämä epäkohta ei ollut enää autettavissa, sillä hallitus, se nimittäin, jolla valta oli, ei sallinut mitään muutosta, eivätkä sivistyneet sitä tahtoneetkaan.

Samaanne päin viittaa *Renvallin* esipuhe hänen kielioppiinsa, joka niinkuin tietty julaistiin v. 1840. Ulkoa uhkaavaa vaaraa hän ei tosin näy suureksi arvanneen, sillä hän puhuu siitä, kuinka Venäjän hallitsijat armosta ovat suoneet meille oman hallituksen ja täyden vapauden kehittää sivistystämme oman luonteemme, tarpeittemme, tapojemme ja olojemme mukaan. Mutta sisälliset epäkohdat näki kyllä hänkin. Katkerasti valittaen, että Ruotsin kielen juurtuminen maahamme on jakanut kansamme kahteen vastakkaiseen luokkaan, herrat ja talonpojat, joiden välille keskinäinen kateus, epäluulo ja viha on syntynyt, pelkää hän ett'ei rahvaskaan enää vuosisadan kuluttua puhu esi-isäin kieltä, vaan jotakin ruotsin voittoista renkutusta, Turun tunnettuun malliin: „se on farlit seilata tormiss yli haavin". Renvallkin valitti, että moni muuten isänmaallinen mies katsoi Suomen kielen kohotuksen sen luonnollisiin oikeuksiin maallemme haitalliseksi, ja koetti rauhoittaa heitä vakuuttamalla, ett'ei suinkaan muitten kielten karkoittamista maastamme tarkoitettu. Tosiaankin, hänen vaatimuksensa olivat niin pieniä, että ne selvään osoittavat, kuinka kovin vähän hän paraimmassakin tapauksessa tulevaisuudesta toivoi. Peräpenkin jätti hän mielellään vieraille kielille, kun vaan talon haltijakin sai jäädä tupaan askareitansa toimittamaan. Suomen kielen eduksi ei muuta vaadittu kuin että se tehtäisiin oppiaineeksi kouluissa ja että suomenkieliset asianomaiset saisivat käyttää sitä oikeuksissa sekä suullisesti että kirjallisesti. Sadan vuoden kuluttua olisi jälkeistemme asia neuvotella ja päättää, mitä enempää ehkä sitten olisi tehtävä.

Epäilys oli siis vallannut nuoret ja vanhat. Jumalan kiitos! se ei ollut kuolemaksi. Se ei ryöstänyt työvoimaa. On verrattoman ihanaa nähdä, miten isänmaanrakkaus voitti senkin ja loi epäilijöistä sankaria juuri tulevaisuuden näyttäessä kamalimmalta.

Usein mainitussa kirjeessään, keskellä synkimpiä ajatuksiansa, ilmoittaa Snellman, että hän „kurjuuden kotiin" palattuansa aikoo huutaa siellä kaikkein taivaan tuulten levitettäväksi, mitä hän kirjeessään oli kuiskannut. Toisin sanoen, hän oli jo silloin päättänyt uhrata voimansa kansalaistensa herättämiseksi. Ja itse teossa olikin hän jo ulkomaalla, jos kohta vähemmässä määrin, niinkuin vasta saamme nähdä, ryhtynyt tähän herättäjätoimeen. Kun hän sitten palasi kotimaahan, karkasi se epäilemättä luottamusta ja voimia, että elämänmerkkejä silloin jo ilmautui useampiakin. —

Niinkuin 1830-luvun alkupuoli on yliopistossamme Runebergin aika, niin ni-

mittää Antero Ingman 1840-luvun ensimmäisiä vuosia *Castrénin ajaksi.* Ja tähän onkin kyllin syytä. Sillä vaikka tuohon aikaan luultavasti oli Cygnæusen vaikutus yliopiston nuorisoon laajempi ja huomattavampi, niin oli Castrénin syvempi ja tulevaisuudelle tärkeämpi. Castrén oli tosi tiedemies, hän oli jo silloin pyhittänyt elämänsä suomalaiselle kielentutkimukselle. Hän teki itse ankarasti työtä ja vaati sitä muiltakin. V. 1839 oli hän tullut dosentiksi ja esitti, alkaen kevätlukukaudesta v. 1840, luennoissansa Kalevalaa, jonka hän kokonaan käänsikin ruotsiksi. „Tämä käännös — niin lausuu Snellman kertoessaan Castrénin elämäkertaa — teki Kalevalan ensin tunnetuksi Suomen rajojen ulkopuolella ja omassakin maassa tuli suurempi lukijakunta vasta sen kautta tuntemaan runon sisällyksen".

Castrénin opettajatoimessa oli vielä toinenkin elähyttävä voima kuin tieteellisyys. Hänen luennoistaan hehkuu niin miehuullinen isänmaallinen into, niin rohkeasti paljastaa hän niissä kansallisen elämämme ammottavan mätähaavan, että ne semmoisinaan ovat käännekohtana meidän yliopistossamme. Mitä hän esim. sanoo johdannossa keväällä v. 1841 pidettyihin luentoihinsa Kalevalasta on ihan varmaan jotakin meidän lukusaleissamme ennen aivan kuulumatonta, outoa.

„Me olemme olleet ylenkatsottu sukukunta; on sanottu, että me emme pysty korkeampaan sivistykseen, että meiltä puuttuu taipumus tieteellisyyteen ja yhteiskuntajärjestykseen; niin! onpa rohjettu väittää, että Kainin kirous lepää raskaana koko Suomen suvun yli, että Jumala on tuominnut tämän suvun monen harharetken ja vaivan jälkeen katoamaan maailmasta ja sen nimenkin häviämään aikakirjoista. Ruotsalaiset ovat tosin osoittaneet meille hyväntahtoisuutta, mutta helposti huomaa, että he meissä ovat rakastaneet ainoastaan omaa kunniatansa. He saattoivat meidät kristinopin osallisuuteen ja kohottivat meidät eurooppalaisen sivistyksen kannalle, ja sentähden he meitä rakastivat, että he olivat kasvattajiamme. Mutta vähän he sitä pitivät arvossa, mikä meissä oli kansallista; eivät he ole ottaneet askeltakaan elähyttääkseen niitä voimia, jotka ovat yhteydessä meidän olemiseemme eri kansana. Päin vastoin ovat he aina koettaneet saada meitä uskomaan, että heissä ja heidän kauttansa olemme kaikki mitä olemme, heitä ilman emme ole mitään. Heidän on tämän kautta onnistunut meissä itsessämmekin herättää epäilystä omaan voimaamme ja halveksimista kansaamme kohtaan. — — — — — — — — — — — — — — Täten on suomalainen aines meissä joutunut ylenkatseesen, ei ainoastaan ruotsalaisten ja ulkomaalaisten, vaan oman maan sivistyneittenkin silmissä".

„Nyt huomaamme vihdoin, että meissä on voima, joka pyrkii esiin. Ja kun me tämän huomaamme, miksi me emme yrittäisi päästä siitä henkisestä alaikäisyydestä, jossa ruotsalaiset niin kauan ovat meitä pitäneet. — — Joka on lukenut Hirvenhiihtäjät eikä ole tuntenut rintansa paisuvan täynnä pyhää kunnioitusta perisuomalaista voimaa kohtaan, hän ei ole suomalainen, hänen kanssansa meidän ei ole mitään tekemistä". Sitten moittii Castrén, että sivistyneet eivät ole tehneet velvollisuuttansa. *Isänmaanrakkauden puute,* siinä onnettomuuden syy. „Kuka tahtoo uhrata edes vähintäkään sen edestä, jota hän halveksii? Kenessä voi palaa rakkaus siihen kansaan, johon hän häpeää kuuluvansa?"

Tällaiset luennot eivät voineet olla siemeniä jättämättä. Castrénin ensimmäisiä

kuulijoita, joita muuten ei suinkaan ollut useita, oli Fab. Collan, Herm. Kellgren, Rob. Tengström, K. K. Tigerstedt ja Antero Ingman. Viimeksi mainittu kertoo, että he nuoret tosin eivät silloin vielä täysin tajunneet opettajansa syvää tieteellisyyttä. „Mutta *rakkauden* Suomen kieleen sai hän kuitenkin meihin istutetuksi, niin että me solmisimme ikuisen sovinnon, aina vaikuttamaan suomalaisuuden alalla. Innokas toverimme Rob. Tengström oli „sieluna" ja päämiehenä tässä nuorukais-liittokunnassamme. Näin syntyi meistä oma *suomalainen* puolue, jota jo siihen aikaan kuultiin nimitettävän „suomikiihkoisten" yhtiöksi. Tämä oli kuitenkin silloin vielä erinomainen kunnianimi".

Suomalaisuus voitti alaa, Suomen kielen asia alkoi vetää puoleensa huomiota muiltakin kuin innostuneilta maistereilta ja ylioppilailta. Vuoden 1841 kouluasetus soi kansan kielelle vähän jalansijaa oppiaineena kouluissamme, määräten sille pari tuntia viikossa. Ja akatemiallisen konsistorionkin ovella kuului jo kolkutus. „Kielikysymys" tunki tieteellisyyden areopagiin taholta, jolta totta puhuen sitä tuskin lie odotettu. Konsistorion pöytäkirjoissa 12 p. helmik. 1842 mainitaan, että yliopiston v. t. sijaiskanslerilta, kenraali Thesleffiltä, oli tullut käskykirje, joka suomennettuna kuuluu seuraavasti:

„Sillä välin kuin useat nuoret kirjailijat viime vuosina yhteisin voimin ovat koettaneet, toimittamalla kirjoja Suomen kielellä, herättää halua tämän tarkempaan oppimiseen, näyttävät nämä harrastukset yliopiston nuorisossa kohdanneen vähän tahi ei ollenkaan osanottoa. Että ylioppilaat kokonaan laiminlyövät julkiset luennot tässä kielessä, sen olen monasti ollut tilaisuudessa huomata. Kauan onkin käsitetty, mitä haittoja siitä syntyy, että niillä nuorukaisilla, jotka yliopistossa ovat virkamiesuralle valmistettavat, ei ole taitoa Suomen kielessä; tämä on nimittäin vaikuttanut, että useasti papeilta, lääkäreiltä ja tuomareilta on nähty puuttuvan se taito heidän maansa kielessä, jonka pitäisi olla välttämättömänä ehtona heidän asettamiseen sellaisiin toimiin; taito, jota lainkin mukaan valtio on oikeutettu heiltä vaatimaan.

Sen ohessa että katson olevan syytä kääntää korkeasti arvoisan konsistorion huomiota tähän kohtaan, jätän minä konsistorion toimeksi antaa minulle lausunnon, miten ja millä tavalla jonkunlainen muutos tässä olisi saavutettava, ja miten tuo paha, josta niin yleisesti valitetaan, vastaisuudeksi, sikäli kuin se koskee yliopistoa, olisi poistettava. Helsingissä 7 p. helmik. 1842.

A. Thesleff.

F. Granbom".

Konsistorio näki tarpeelliseksi jättää asian komitean valmistettavaksi, johon valittiin jäseniksi lainopillisesta tiedekunnasta prof. Lagus, filosofillisesta prof. Linsén ja Rein, jumaluusopillisesta prof. Laurell ja lääketieteen tiedekunnasta prof. Törnroth, useimmat suomalaisuuden taattuja ystäviä.

Mutta missähän oli aihe tähän merkilliseen käskykirjeesen? Olikohan ehkä kenraali Thesleffin äkillinen huolenpito Suomen kielestä osoitteena, että kansallisuudellemme suotuisa tuuli puhalteli vieläkin korkeammalla? Ei ole mahdotonta tulla siihen luuloon, vaikk'emme suinkaan ota mitään siinä kohden vakuuttaaksemme. Olihan yliopiston nuori kansleri, perintöruhtinas itse, juuri tuohon aikaan lausunut meistä eräälle yliopistomme opettajalle: „pysykööt rehellisinä suomalaisina". Hän, joka sitten suuriruhtinaana, Suomen senaatissa uudisti ihan nämä samat sanat

ja siten näytti, ett'eivät ne olleet hänellä tuulen tuomia, hän antoi jo silloin nuorena niillä vakuutuksen, ett'ei maamme venäläistyttäminen, ainakaan hänen hallitusaikanansa, tulisi kysymykseen.

Taivas alkoi siis valjeta, isänmaanystävillä oli entistä enemmän syytä toivoon. Tämän iloisen tunteen elähyttämänä piti *Gabriel Rein* kirjallisuuden seuran puheenjohtajana tunnetun puheensa seuran vuosikokouksessa 16 p. maalisk. 1842. Hän viittasi Suomen kielen astumiseen kouluihin ja perintöruhtinaan sanoihin. Molemmissa näki hän siitä takeita, että meidän kansallisuutemme oli jäävä elämään, että se oli kehittyvä ja voimistuva. Mutta totta on, ett'ei hän sittenkään luullut tuon toivotun kansallisen aikakauden vielä pitkiin aikoihin koittavan. Meidän silmämme — niin lausuu hän — saanevat tuskin nähdä sitä puuta, jonka me ehkä istutimme, mutta kenties saavat lastemme lapset siitä iloita ja nauttia sen varjoa. Rehellisen, isänmaallisen työn hedelmänä on ehkä kerran vielä syntymättömille sukupolville se päivä koittava, jona juopa, joka nykyään eri kielten tähden vallitsee Suomen kansassa, kajastaa ainoastaan muiston omana, todellisen, pysyvän kansallisen sivistyksen edelläkävijänä ja valmistuksena.

Samaan aikaan kuin historian varsinainen, ansiokas edustaja Suomen yliopistossa täten puhui tulevaisuudesta ja kehoitti isänmaanystäviä vaatimattomaan kansalliseen työhön, samaan aikaan puhui muuan nuori mies entisyydestä ja löysi siinä todistuksen, että kansallisen itsenäisyyden aika nyt oli Suomessa koittanut. Nimenä oli hänellä *Zachris Topelius.* Jo v. 1841 9 p. marrask. oli hän eräässä esitelmässä pohjalais-osakunnan vuosikokouksessa kutsunut Suomen kansaa nuorukaiseksi, joka vasta oli koulukurssinsa lopettanut ja jolla oli edessänsä pitkä tulevaisuus. Tarkalleen kaksi vuotta sen jälkeen oli hän jälleen juhlapuhujana samassa osakunnassa. Hän vastasi silloin kysymykseen: „Onko Suomen kansalla historiata?“ Vastaus on käynyt meillä kuuluisaksi ja herätti, kohta kun se tuli tunnetuksi, ulkomaillakin huomiota. Topelius päätti, että ennen v. 1809 oli kansamme historiata vailla. Siis toisin sanoen, hänen mielipiteensä on sen käsityksen vastakohtana, jonka me Koskiselta olemme oppineet. Ja kuitenkin näyttää tarkempi vertailu Koskisen kannan johdonmukaiseksi seuraukseksi Topeliusen väitteestä.

Jos kansalla on oma, erityinen historiansa, sanoo Topelius, täytyy sillä olla itsetietoinen kansallisuutensa, joka synnyttää omat muotonsa, liittyy kokonaisuudeksi valtiossa ja on voimallinen lainmukaiseen edistykseen kaikilla aloilla. Sanalla sanoen ilman kansallista valtiota ei ole kansalla omaa historiata. Vasta v. 1809 oli Suomen kansan aika tullut perustaa erityinen valtio ja vasta vuosikymmen sen jälkeen täyttyi toinen ehto, kansallistunnon heräys. Sentähden jääpi historiata aikaisemmaksi sekä pakanuuden aika että ajanjakso vv. 1157—1809, joka viimeinen sopivimmin on *koulutuksen ajaksi* katsottava.

Näin kuuluu ydin Topeliusen esitelmästä, joka aikoinaan nosti niin paljon vastaväitettä etenkin ruotsalaisilta, mutta myöskin suomalaisilta ja suomenmielisiltäkin. Ainoastaan näennäisesti on se ristiriidassa Koskisen esitykseen. Sillä ei Koskinenkaan suinkaan väitä Suomen kansan vaiheita ruotsalaisvallan aikana historiaksi siinä täydellisessä, korkeassa merkityksessä, jossa Topelius tämän sanan käsittää. Hänenkin esittämänänsä on tuo aikakausi ainoastaan valmistuksen, koulutuksen aika. Koskisen

ansio on siinä, että hän on osoittanut, kuinka Suomen kansa koulussa varttui, kuinka se kasvoi mieheksi, joka kykeni itsenäiseen toimintaan. Hän on sen ohessa tätä tehdessään havainnut, että jo Ruotsin vallan aikana ilmaantui kansassamme useampia kansallisen heräämisen enteitä kuin kukaan oli aavistanut. Mutta pääaate hänen teoksessaan, että koko edellinen kehitys tarkoitti kansamme miehistymistä, se on jo Topeliusen esitelmässä lausuttuna. Irroittuminen Ruotsista, se oli jo silloin Topeliusen silmissä edellisen kehityksemme loppumaali, joka saavutettiin, „kun kaikki oli siihen valmistettu", se oli historiallinen täytymys, jos nimittäin lapsesta koskaan oli miestä nouseva. „Suomen kansa oli imenyt itseensä niin paljon ruotsalaista ainetta kuin sen sulatusvoima salli; — vielä vähä lisää, ja kansallisuus olisi joutunut vaaraan". — Me näemme, että 1840-luvun alkupuoli on monenkin aatteen ahjona, joka nykyään määrää käsityksemme kansallisista asioista.

Mutta me palajamme yliopiston konsistorioon. Komitea, jonka tuli antaa lausunto kielikysymyksestä, tahi ehkä oikeammin se jäsen, jonka oli kutsuminen komitea kokoon, ei näy juuri kiirettä pitäneen. Ensimmäinen ja ainoa kokous tapahtui 24 p. lokak. 1842. Joulukuun alussa on asia esillä konsistoriossa, mutta jätetään toistaiseksi, ja „muiden kysymysten estämänä" keskustelee ja päättää konsistorio siitä vasta 1 p. huhtik. 1843. Yksimielisesti oli komitea ehdottanut:

1:o että kolmen vuoden kuluttua ylioppilastutkinnossa kaikilta vaadittaisiin Suomen kielen taitoa;

2:o että kaksi stipendiota, toinen ylemmässä ja toinen alemmassa luokassa, määrättäisiin yksinomaisesti Suomen kielen luvun edistämiseksi, ja että sitä paitse julkisista stipendioista kymmenen annettaisiin niille ylioppilaille kehoitukseksi, jotka olematta kanssahakijoitansa muissa aineissa huonompia osoittavat tarkempia tietoja isänmaan kielessä.

Ensimmäinen kohta hyljättiin 11 äänellä 8 vastaan. Suomen kieltä oli ylioppilastutkinnossa vaadittava ainoastaan valtion oppilaitoksista tulevilta, jotka jo uuden kouluasetuksenkin mukaan olivat velvolliset suomea lukemaan; n. s. privatistit — joita tuohon aikaan oli kovin paljon — olisivat yhä edelleenkin vapautetut kaikesta tutkinnosta Suomen kielessä. Enemmistöön, joka täten päätti, kuului af Tengström, Grot, Blomqvist, Nordström, Ilmoni, Sundvall, Sjöström, Tengström, af Schultén, Hällström ja Ursin, siis kaikki, paitse Ilmoni, miehiä, jotka koko elinaikansa ovat pysyneet kielipyrinnöillemme miltei kokonaan vieraina. Mutta varsinaista vastenmielisyyttä kotimaista kieltä kohtaan lie kuitenkin ollut ani harvassa, jos kenessäkään. Useimmat soivat ehkä Suomen kielen kohoavaksi; sydämen pohjasta kammosivat he vaan kaikkia pakkokeinoja. Olisihan se, Nordströmin sanoja käyttääksemme, ollut kovinkin väärin, jos suomalaisen nuorukaisen, joka ainoastaan tieteen tähden pyrki yliopistoon, olisi täytynyt käydä tutkinto aineessa, joka kuitenkin oli hänelle tieteellisissä tutkimuksissa tuiki hyödytön! — Vähemmistöön, jossa tapaamme monta harrasta suomalaisuuden ystävää, olivat joutuneet: Lundahl, Borg, Lille, Törnroth, Laurell, Geitlin, joka erittäin lämpimästi puolusti komitean ehdotusta, Rein ja Linsén.

Toinen kohta, stipendioita koskeva, hyväksyttiin suurella enemmistöllä. Ainoastaan kaksi äänestävää hylkäsi senkin ehdottomasti, kolme tahtoi pienempiä muutoksia. Professori *Sundvallin* lausunnossa

esiytyy vanhalla-olijaisuus jyrkimmässä, loukkaavimmassa muodossaan. „*Hänen mielestään ei suomi ollenkaan enemmän kuin mikään muu kieli ansainnut tulla stipendioilla edesautetuksi*".

Professori *Ilmoni* teki lausunnossaan huomattavan ehdotuksen. Stipendien lisäksi tahtoi hän, että yliopistoon asetettaisiin *ylimääräinen professorin virka Suomen kielessä*, ja että kukin halullinen yliopiston tutkinnoissa olisi oikeutettu saamaan todistuksen taidostansa tässä kielessä, joka taito virkoja hakiessa oli ansioksi luettava. — Jo samassa kokouksessa yhtyivät professorit Borg, Lille ja Laurell hänen ehdotukseensa, sikäli kuin se koski ylimääräistä professorin virkaa. Ja kun pöytäkirja viikon kuluttua tarkastettiin, luki prof. Rein lausunnon, jossa hän hartaasti kannatti ehdotuksen ensimmäistä puolta, yhtyen toiseenkin siinä tapauksessa, ett'ei katsottu sopivaksi tehdä Suomen kielen taitoa pakolliseksi ylioppilas- tahi virkatutkinnoissa. Kokonaisuudessaan ei konsistorio kuitenkaan mitään ehdotuksesta päättänyt, liekö syy sitten ollut rehtorin, joka siihen aikaan oli kylläkin itsevaltainen. Pöytäkirja lähetettiin sijaiskanslerille, ja hän sai siten vihdoinkin vastauksen kysymykseensä, runsaasti neljätoista kuukautta sitä odotettuansa.

Mutta häneltä olikin ehkä jo sillä välin asia unohtunut ja Suomen kielen harrastus jälleen haihtunut. Ainakin katosi koko kysymys tietämättömiin. Tammikuussa v. 1845 annettiin uusi stipendisääntö, mutta siitä haemme turhaan mitään määräystä kotimaisen kielemme eduksi. Venäjän kieli oli vast'edes niinkuin ennenkin ainoa, jonka lukua apurahoilla édistettiin. Ja professorin virkaa kansansa kielessä saivat meidän kielitutkijamme odottaa, kunnes Castrén matkoillaan Siperiassa oli kääntänyt oppineen maailman huomion puoleensa ja tehnyt tämän viran asettamisen yliopistoomme hallitsijallemmekin kunnian asiaksi.

Meidän on vielä, vaikka tämä kirjoituksemme jo onkin pitkäksi paisunut, puhuminen sanomalehdistämme vuosina ennen Saiman ilmestymistä. Olemme nähneet, että Runeberg ansiollisesti, ehkä kyllä meidän aikamme silmissä yksipuolisesti, toimitti Helsingfors Morgonbladia. Muut lehdet olivat jääneet entiselleen. Ja kun Runeberg v. 1838 joutui Porvoosen, joutui Morgonbladkin rappiolle. Toimituksen kantaa kuvaa mainiosti vastaus, jolla se kerran koetti puolustaa itseään: „paras perusaate on olla kokonaan perusaatteita vailla". Se on ehkä tavallansa Snellmanin ansio, että lehti pian jälleen parani. Ruotsissa ollessaan toimitti hän nimittäin lentokirjaa *Spanska flugan* (Espanjan kärpänen), jota vv. 1839—41 ilmestyi kolme vihkoa. Paitse kotimaista kirjallisuutta tarkastettiin siinä maamme sanomalehtiä. Tuomio näiden sisällyksestä on pääasiassa sama kuin Saiman kuuluisa: „ei juur' niin mitään". Snellman moittii etenkin, ett'ei niillä nimeksikään ollut määrättyä, pysyvää kantaa. Nämä sanat näkyvät vaikuttaneen. *Fabian Collan*, jonka me jo olemme tavanneet Castrénin hartaana kuulijana, ilmoitti kiittämällä Snellmanin kirjasen Morgonbladissa, ja kun lehden toimittaminen joku aika sen jälkeen tarjottiin hänelle, sai, niinkuin hän itse kertoo, tuo ajatus, miten kurjia sanomalehtemme olivat, hänet suostumaan. Collanin toimittamana, vuodesta 1841, paranikin Helsingfors Morgonblad suuresti, edistyipä ehkä vielä Runeberginkin aikoja paremmaksi. Se oli siitä lähtien suomalaisharrastuksen pysyvänä äänenkannattajana. Castrénin, opettajan, jalo henki puhuu

siitä lukijalle. Jo ensimmäisessä kirjoituksessaan lausuu nuori, 23 ikävuotensa vast'ikään täyttänyt toimittaja: niin halpa ja vaatimaton kuin Suomen kansan asema onkin, kaukana Euroopan pohjukassa, on tällä kansalla kuitenkin suuri ja kaunis maali, jos se vaan ymmärtää pitää sitä silmäinsä edessä. Maalia sanomme humaniteetiksi, tämän sanan rikkaimmassa ja laajimmassa merkityksessä, mutta käsitettynä sen ohessa suomalaiseksi, kansalliseksi sivistykseksi; sillä lainattu sivistys on jotakin äpärää, siltä puuttuu omituisuuden, luonnollisuuden ja tuoreuden tunnusmerkki.

Tämä henki vallitsee sitten lehdessä kauttaaltansa. Kotimaista kirjallisuutta, suomalaista niinkuin ruotsalaistakin, ilmoitetaan ahkerasti ja usein tarjotaan lukijalle kirjoituksia, jotka koskevat Suomen historiaa, muinaisrunouttamme j. n. e. Toisinaan, vaikka harvoin, puhuu toimittaja taloudellisistakin ja hallinnollisista asioista. Kaikista lehden silloisista vuosikerroista sopii sanoa, mitä Helsingfors Tidningar sanoivat vuodesta 1843: Morgonblad on yleisössään koettanut herättää kansallista henkeä. Ja Saimakin myönsi sittemmin ehdottomasti Morgonbladin maamme paraiten toimitetuksi lehdeksi. Tosin tätä kiitosta suuresti laimensi tuo yleinen muistutus, että sanomalehdet meillä eivät sisältäneet „juur' niin mitään". Morgonbladista lausuttuna oli tämä tuomio kuitenkin, jos asia tarkoin punnitaan, liian ankara, vaikka kyllä on myöntäminen, ett'ei Collankaan lehdessään tarjonnut lukijallensa, mitä Snellman jo silloin syystä vaati äänenkannattajalta julkisuuden alalla. Collan olikin ehkä liian nuori ja ennen kaikkea liian paljon rauhan mies tien raivaajaksi ja poiketaksensa kokonaan edelläkävijöiden uralta. Kielikysymykseen hän ennen Saiman ilmestymistä ei suorastaan koskenutkaan, ja muutenkin hänen lehdeltänsä, vaikka siinä kyllä, niinkuin olemme nähneet, kyti harras rakkaus suomalaisuuteen, kuitenkin puuttui tuo tulinen, sytyttävä into, leimuava, säkenöivä äly, joka äkkiä valaisee pimeyden ja tempaa muassaan nuoret ja vanhat. Tilaajain määrä ei ollutkaan suuri: v. 1843 vähä päälle 500.

Muista sanomalehdistä ei ole paljo sanottavaa. Ruotsalainen virallinen lehti oli enimmin levinnyt — noin 900 tilaajaa — ja riittäähän tämäkin kuvaamaan yleisön vaatimuksia. *Helsingfors Tidningar* olivat toisessa sijassa — v. 1843 850:llä tilaajalla. Niitä toimitti vuodesta 1841 alkaen Z. Topelius, eikä siis isänmaallista mieltä silläkään taholla suinkaan puuttunut. Mutta jos Collan oli liian nuori ja liiaksi rauhan mies, niin oli Topelius kumpaakin vielä suuremmassa määrässä. Joku pintapuolisuus, tyytyminen vähäpätöisiin päivän tapauksiin ja loruihin oli hänen lehtensä ominaisuutena. Mutta tässä jos missään on muistaminen, ett'emme saa arvostella senaikuisia sanomalehden toimittajia yksinomaisesti heidän lehtensä mukaan. Tämä toimi julkisuudessa pysyi heille aina kokonaan syrjä-asiana, jota eteväkin mies saattoi suorittaa meistä nähden kovinkin huonosti. — Maakunnan lehdistä puhuen on mainittava, että Borgå Tidningissä joskus oli pääkirjoituksia, muista tiedämme kyllin, kun kuulemme niiden nimet: Åbo Underrättelser, Åbo Tidningar ja Vasa Tidning.

Siinä siis oli maamme ruotsinkielinen sanomakirjallisuus. Ja suomenkielinen? Sitä ei ollutkaan olemassa. *Vv. 1842—43 ei ilmestynyt ainoatakaan suomenkielistä lehteä. Suomenkieliset Tietosanomat,* jotka Lizelius v. 1776 oli perustanut, olivat jo samana vuonna lakanneet; v. Becker'in aloittamat *Turun Viikkosanomat* elivät

vv. 1820—27 ja 1829—31; *Oulun Viikkosanomat* vaikuttivat vv. 1829—34, 1836—37, 1840—41; *Sanansaattaja Viipurista* vv. 1833—36, 1840—41; Lönnrotin *Mehiläinen* vv. 1836—37 ja vuoden 1839 alusta keskelle vuotta 1840. Vv. 1836—38 olivat veljekset Bergh toimittaneet *Hengellisiä Sanomia*. Siinä kaikki. Työ oli tau'onnut.

Oli siis aika miehen tulla, joka osasi herättää intoa ja siten työntekijöitä.

V. 1842 oli Snellman pitkältä ulkomaan-matkaltaan palannut kotimaahan. Hän oli jo silloin kuuluisa mies. Olihan Cygnæus, niinkuin näimme, jo v. 1840 juhlarunossansa kuvannut aikaansa sillä, että se oli aika, „jona Snellman ajatteli“. Sittemmin oli tämä Saksassa ja Ruotsissa julaissut pääteoksensa „Die Idee der Persönlichkeit“ ja „Oppi valtiosta“ (Läran om Staten). Eikä siis ihme, jos moni ajatteli, että hän oli pidätettävä yliopistossa. Mutta kun Nordström esitti asian konsistoriossa, ei rehtori sallinut edes keskustelua. Snellmanin täytyi siis hankkia leipänsä muualta; syksyllä v. 1843 joutui hän ylä-alkeiskoulun rehtoriksi Kuopioon. Ei hän toki silläkään hukassa ollut: vuoden lopulla levisi tieto, että hän aikoi toimittaa kahta lehteä, ruotsalaista nimeltä *Saima* ja suomalaista *Maamiehen Ystävää*.

Maassa odotettiin suuria. Helsingfors Tidningar sanoivat päättyvää vuotta syvän rauhan vuodeksi sanomalehdillemme, mutta lisäsi: ehkä tämä tuulettomuus ennustaa ukkosta ja myrskyä. „Me arvaamme vähä sinnepäin, mistä tuuliaispäät nousevat, ja toivomme, että ne niin pahoin kuin mahdollista ruhjovat asioita ja oloja, mutta säästävät viatonta verta eivätkä kajoa syyttömäin hiuskarvoihin“.

Mikä tuli, oli enempikin kuin odotettiin. Myrsky nousi, mutta se oli niinkuin lämmin etelätuuli toukokuussa. Se karkoitti talven jäät: pian puhkesi lehti, vihannoi tanner.

Pohjola ja Kalevala.

Katsahdus suomalaisen taruston maantieteeseen.

(Jatkoa viime numeroon.)

II.

Runojemme *) tiedonannot Kalevalasta ovat yhtä lukuisat kuin ne Pohjolata koskevat, joita tähän saakka olemme huomanneet. Niiden täydellinen tarkastus kävisi kuitenkin kuulijoilleni ikäväksi ja pyydän minä sen vuoksi saada ainoastaan lyhyesti esitellä tärkeimmät kohdat ja johtopäätökset.

Kalevala merkitsee sanan mukaan *Kalevan asuntoa, maata* ja oli samalla *Kalevan poikien*, epoksemme pääurosten kotimaa. Kalevala-nimeä käytetään verrattain harvoin runoissa; yleisemmät ovat toisintonimet *Saari* ja *Päivölä*, **) joista jälkimäinen erittäin osoittaa maan vastakohtaisuutta Pohjolaan nähden. Muita

*) Runoista kun puhun en tarkoita ainoastaan painetuita vaan myöskin painamattomia Kirj. Seuran arkistossa löytyviä toisintoja.

**) Itse „Kalevalassa“ mainitaan Päivölä ainoastaan yhden kerran (R. XI, 32) ja silloinkin tavalla, joka ei osoita mitään yhteyttä Kalevalamaan kanssa.

toisintonimiä ovat esimerkiksi: *Saarela, Sariola, Luotola, Väinölä, Kaukoniemi, Vuojela, Jumalisten* y. m. Kalevalan suuri kokoonpanija, joka paraiten runojen toisinnot tuntee, on jo Kalevalan ensimmäisen painoksen esipuheessa viitannut yhteyteen näiden paikan nimien välillä, ja myös Castrén sanoo Kalevalaa yleiseksi nimeksi laveammalle paikkakunnalle, jossa Väinölä, Kaukoniemi y. m. olivat eri taloja. Minun käsitykseni mukaan oli kuitenkin Kalevala yhtä vähän kuin Pohjola luonnollinen maa, jossa kyliä ja taloja oli olemassa. Eri nimet tarkoittavat yhtä ja samaa myytillistä maata taikka seutua ja eriäväisyys osoittaa vaan maan erityisiä ominaisuuksia, ihan samaan tapaan kuin Pohjolan toisintonimet.

Päivölä-Saari eli Kalevala on *Päivän* tahi *Päivän pojan* maa. Siell' on *pitkät päivät,* sanoo runo, *lyhyet yöt* ja *kesäiset kiireet.* Siell' on *päivä lämmin. Kesäpoika* on Päivölän sikiöitä samoin kuin Talvipoika on Pohjolan. Kesäpoika puhuu

— — *puut lehelliseksi,*
Heinät helpehelliseksi,
Kanervat kukalliseksi.

Päivölä on siis *päivän* tahi *keväimen* ja *kesän maa.* Maan ihanuus ja rikkaus vastaa täydellensä tätä käsitystä. Siellä paistaa

Puut *punalle,* maat *sinille,*
Kellalle petäjän kerkot,
Hopialle hongan oksat,
Kullalle kanervan latvat.
Siell' on sillat *silkin* pantu,
Sillat silkin, maat *sametin,*
Veralla vetelät paikat — —.

Siell' on:

Kukot *kulta*kannuksissa,
Kanat *vaski*varpahissa.

Siellä vuotavat:

— — *vuoret voina* — —,
Kalliot sianlihana,
Mäet mämmikakkaroina,
Kaikki *kankahat metenä.*

Siell' on *puun juuret punaista oltta täynnä.*

Saarella on tupa, *Tuurin, Palvosen uusi tupa* kalliista, hohtavista aineksista rakennettu:

— — ovi *osman luista,*
Oviseinä *orihin luista,*
Laki *lahnan suomuksista* j. n. e.
Patsas *puista pähkinöistä,*
Penkit *pienistä rahoista.*

Tuvassa on

Pöytä *kullan* kirjoitettu,
Onnen kukko pöyän päässä,
Joka lattian lakasi
Siniseksi siivillänsä,
Punaseksi purstollansa.

Hyvä on siellä olla:

Saaress' on hyvä elellä,
Siell' ei sänki säärtä pistä,
Sirppi ei sormii sipaise,
Tuoll' kekoloi ei tehdä,
Mut' paksui leipii paistetaan,

ja leipien paistaja, ilmaisee toinen runo, on itse Päivän poika.

Pohjolan tuottamia kipuja vastaan saadaan Saaresta *voidetta,*

Joka suonihin sopivi,
Jäsenihin kelpoavi.

Ja siten esiintyy Päivölä *hyvän* maana pahaa synnyttävän Pohjolan vastakohtana.

Päivölän ihanuutta tarkoittavat toisintonimet: *Kultala, Imantola;* sen hyvyyttä, rikkautta, kylläisyyttä: *Kyllölä, Rahasaari, Leipäsaari, Kalasaari.*

Päivölän isäntä oli niinkuin jo mainitsin *Päivä* eli *Päivän poika.* Häntä sanotaan myös *Päivöläiseksi, Päiviläksi,*

ilman ukoksi. Toisinaan mainitaan isäntänä: *Väinö, Lemminkäinen, Ahti Saarelainen, Kalevan poika, Kalervo poika.* Muita asukkaita ovat: *Päivätär, Kalevatar,* kuuluisa *Saaren neito,* jonka nimi *Kylli, Kyllikki* nähtävästi on samaa juurta kuin paikan nimi *Kyllölä.* Saari on myös *luonnottarien kotimaa.* Yhteisellä nimellä sanotaan *päivöläisiä* toisinaan *jumaliksi* tahi *jumalan pojiksi* ja niiden komeudesta kerrotaan:

Ei ne syömähän rupea
Veitsettä hopiapäittä,
Vaskilauoitta vaitta,
Kuparitta kultasitta,
Ne on *syömättä lihavat,*
Pesemättä puhtahaiset,
Valkiat valelematta!

Missä on tämä Suomen runojen ihmemaa?

Eräs runo salaisuuden ilmaisee:

Minä, *) kertoo runo, käskin orjani katsomaan:

Joko synty synnyn koitto,
Paistavi jumalan päivä,
Herran kuu kumottavi?

Orja meni, mutta toi vastauksen, että päivä ei vielä paistanut. Minä käskin jälleen:

Mene, katso toinen kerta!

Orja meni ja sanoi palatessaan:

Jopa synty synnyn koitto.

Minä:

Mi on merkki koittehessa?

Orja:

Puut punaset, maat siniset,
Taivas on rautahin rakehin,
Maa on *kultasin orahin,*
Kuuset kultaritsuloiss!

*) Inkerinpuolisissa runoissa hyvin yleisesti ei nimitetä sankaria taikka henkilöä, jota laulu koskee, vaan kertoo laulaja kerrottavat itsestään („minä") tai omaisistaan, isästä, veljestä j. n. e.

Tästä siis näemme, mitä tutkijat kaikkialla ovat huomanneet: taruissa tarkoittaa kallisten aineiden heijaiseva loisto valoa, päivän kirkkautta.

Saaren uusi tupa on taivas ja maa aamun tahi kesäpäivän valossa. Onnen kukko pöydän päässä, joka lakasee lattian siniseksi siivillään, punaseksi purstollaan, on päivyt itse. Joka aamu, joka kevät tupa rakennetaan uudestaan ja siihen kun Lemminkäinen astuu, hän lausuu tervehdyksen:

Terve uutehen tupahan,
Hyvä vuosi vierahaksi!

Päivölän tupa on näet sama kuin Pohjolan ja Pohjolassa se rakennetaan —

Sivulta sata syltä,
Sekä poikelta tuhat.

Ei kumma, että kukon laulu ei laesta kuulu, eikä penun haukunta perästä oven suuhun!

Kun täten olemme käsittäneet Päivölä-Saaren todellisen luonteen, voimme myös ymmärtää tavalliset epiteetit, jotka todistavat ihmemaan epätodellisuutta: *ne-nätön niemi, sanaton, nimetön, puuton, maaton Saari.*

Ylähällä taivosessa, ilmassa, josta valo virtailee, se maaton maa on. Siellä on jumalan pojilla ihana asunto. Siellä askaroitsevat luonnottaret, joista eräs otson synty lausuukin:

Ylähällä taivosessa —
Ilman impien tykönä,
Luona luonnon tyttärien.

Muutamissa toisinnoissa puhutaan suorastaan *taivahasta* Saaren asemesta.

Kertoma- ja loitsurunoissa esiintyy Päivölä-Saari tavallisesti vallan etäisenä. Se on kaukamaa, jonne tuli yhdeksän ja puoli merta purjehtia. Paitse veneellä pääsi sinne myös siltaa, joka oli joko

kaadettu *metinen haapa, suuri tammi* tahi *silkin, punalangoin* pantu. Toisinaan niinkuin esimerkiksi sampo-runoissa näyttävät Saari ja Karjala yhtyvän — samoin kuin ylempänä on nähty, että Pohjola joskus on sama kuin laulajain kotomaa.

III.

Nyt olemme Päivölän käsittämisessä pääasiassa ehtineet samalle asteelle, jolla Pohjola-käsitteestä erosimme. Yön ja talven maalla, Pohjolalla on suora vastakohtansa päivän, kesän maassa Päivölässä. Asia näyttää niin selvältä, että sen selittämiseen ei pitäisi pitkiä puheita tarvittaman. Niin tosiaan luulisi; mutta kun käy kansan suusta kerätyitä runotoisintoja tarkastamaan, huomaa kohta äärettömän häiriön juuri näissä pääkäsitteissä vallitsevan.

Edellisessä olen jo sanonut, että Päivölän tupa on sama kuin Pohjolan. Mutta ei siinä ole kylläksi. Ylen tavallista on, että *Pohjolaa* käytetään *Päivölän* toisintonimenä. Päivölän pitoja mainitaan *Pohjolan pidoiksi, Hiitolan häiksi; Jumalan poikain juominkeja* sanotaan *Lemmon, pahan, häijyn joukon juomingeiksi.* Niinikään sanotaan saarta, *kultasaarta, Pohjan saareksi.* Häiriö on loppumatoin: Väinön miekka on

Hiiessä hiottu,
Jumaloissa kuuraeltu.

Pohjolaa kuvataan rikkaaksi, loistavaksi; Väinö, Lemminkäinen isännöitsevät Pohjolassa; Pohjan neito kuvataan samaksi kuin saaren neito; Pohjolasta saadaan hyviä *voitehia* niinkuin saaresta, siell' on viljaa kaikenlaista yltäkyllin. *Pohjola* on *Rahasaari,* se on rikas *Metsola, Tapiola* ja kaikki nämät maat *Pohjola, Metsola, Tapiola* ovat yhdeksän ja puolen meren takana niinkuin *Saari-Päivölä.* Kaikki nämät paikkakunnat siis yhtyvät!

Eikä siinäkään kylläksi: *Saari* ja *Tuonela* sanotaan yhdeksi. *Tuonen neidot* tervehtivät Lemminkäistä, kun hän tulee saarelle, Tuonelasta kerrotaan, niinkuin saaresta,

Siellä puut punaissa paisto j. n. e.

Mutta kuinka on tämä sekasorto mahdollinen? Kuinka voi yö ja päivä, pimeys ja valo, paha ja hyvä yhtyä? Muutoin selittämätöin ristiriita selviää täydelleen, kun ajattelemme, että:

Päivölä samoin kuin Pohjola asetettiin pohjoiseen ilmaan. Talvella ovat pohjoiset maat pimeimmät ja kylmimmät, kesällä ovat ne jälleen valoisimmat. Talvella on Pohjolan paha valta hallitsemassa; *kesällä vietetään Pohjolassa, joka on Päivöläksi muuttunut, pitoja, Päivän pojan häitä, joissa mettä ja oltta yltäkyllin vuotaa kaikelle kansalle. Kesällä on Pohjola viljava Rahasaari, Metsola, Tapiola, se on Päivän pojan, Väinön, Ahti Saarelaisen, jumalain poikain maa; talvella se on Pimentola, Tuonela, Pohjan sokeiden asukasten, noitien, Tuonen väen maa.*

Kansan muistosta on tämän alkuperäinen suhde *Pohjolan* ja *Päivölän* eli Kalevalan välillä hävinnyt ja sen vuoksi laulajat myös sekoittavat nämät käsitteet, niinkuin olemme nähneet.

Edellinen tutkimus osoittaa selvästi, kuinka mahdotonta on pitää Pohjolaa ja Kalevalaa varsinaisina maina. Päivän tahi kesän valo ja yön tahi talven pimeys täyttävät vuorossansa taivaan ja maan, rajoittumatta maantieteellisesti määrättyyn piiriin. Päivän ja yön vallan ajateltiin vuorotellen hallitsevan taivaan ja maan välistä avaruutta. Myöhemmin mitä enämmin tarulliset käsitteet kehkeytyivät, muuttuivat Päivölä ja Pohjola todellisten

maiden kaltaisiksi, niiden asujamet ihmisen tapaisiksi ja silloin myös ruvettiin todellisten maiden nimiä Pohjolan ja Päivölän toisintoniminä käyttämään.

Karjalan runoissa on *Pohjola* sama kuin *Lappi*, *Turja* ja *Päivölä-Kalevala* sama kuin *laulajien kotimaa*. Ne tutkijat, jotka ovat asiaa käsitelleet, ovat yleensä siihen tyytyneet taikka arvelleet näiden maiden olevan etelämpänä Laatokan rannikoilla, mutta yhä samassa suunnassa toisistaan. Hyvällä omalla tunnolla voisin asian jättää sikseen; sillä jos sen käsityksen pitää alkuperäisenä, on niinkuin sanottu, mahdoton selittää toisintojen ristiriitoja. Mutta minunkin tutkimukselleni on Pohjolan ja Päivölän todellisina maina pitäminen tärkeä, sillä se tuottaa uutta todistusta siihen, että esittelemäni käsitys on oikea. *Lappalaisilla* ja *Virolaisilla* nimittäin ajatellaan Pohjola ja Päivölä toisiksi todellisiksi maiksi — asia jonka voi ainoastaan siten selittää, että mainitut maat alkuansa ovat kokonaan myytillisiä, ilman historiallista perustusta.

Lappalaisten kertomarunoissa esiintyy selvästi yleiseen samankaltainen ristiriita paikan nimiin ja kuvauksiin nähden kuin suomalaisten, kuitenkin huomaa niissäkin kaksi vastakohtaista, vihollista maata. Itse Lappi, kansan kotomaa, on *Päivän pojan* maa ja *Päiviäinen*, *Aurinkoinen* on *Kalla poikain* esi-isä, mahtavimmat lappalaisperheet sanovat olevansa *Päiviäisen* sukua — s. o. Lappi on sama kuin Päivölä, Kalevala. Kaukana pohjassa taasen on toinen maa — joskus saareksi kuvattuna — jossa *sokea ukko* tahi *mustan harjun vanhus* hallitsee, s. o. *Pohjola*, *Pimentola*. Provasti Jaakko Fellman vainajan painamattomissa muistoonpanoissa on hauskoja kohtia, jotka tätä vahvistavat.

Niin esim. pitävät *Kittilän* ja *Kemin* Lapin suomalaiset heidän omaa paikkakuntaansa *Päivölänä*, sanoen *Pimentolan* olevan kaukana idässä, läheliä taivaan rantaa, „*Pohjan portti*“ taasen on etäällä pohjassa.

Virolaisten taruissa jälleen on *Viro* sama kuin Kalevala, Päivölä, Kalevin pojan maa ja samoin kuin Lappalaiset sanovat olevansa Päivän pojan sukua, johtavat esimerkiksi *Länemaan* asukkaat sukunsa Kalevin pojasta. Virolaisten Pohjola taasen ei ole muu kuin heistä pohjoisempi maa, nimittäin *Suomi*. Suomen suuri noita edustaa Pohjan pahaa valtaa. Mutta *Suomi* vastaa heidän taruissaan myös Karjalan runojen saarta ja kuuluisa *Suomen silta* on siis sama *Saareen* saattava silta, josta Karjalan runot tietävät sanella. Kesäaurinko sen sillan luo: talvella ei ole siltaa Pohjolaan, mutta kun kesä tulee, silloin joko kaadetaan *suuri tammi*

Poikki Pohjolan joesta,
Sillaksi ikuhiseksi,

taikka kylvää päivä kultaa merehen, joten hohtava silta syntyy

Yheksän meren ylitse,
Meri puolen kymmenettä,

saaren rantaan.

Inkerin puolisissa runoissa on sama käsitys yleinen. *Suomi* ja *Saari* niissä yhtyvät yleiseen. Siten on syntynyt saaren toisintonimi *Suomela* ja siten *Suometar* on sama kuin *Kyllikki*, *Saaren neito*.

Johtopäätöksen olen jo ylempänä lausunut. Ainoa mahdollisuus käsittää tätä vaihtelevaisuutta on asettautua sille selityskannalle, jolle edellisen tutkimuksen olen perustanut.

Aika ei salli minun ruveta vertaamaan nyt tarkasteltuja suomalaisia myytillisiä

maantieteellisiä käsitteitä samallaisiin taruihin muilla kansoilla. Vastakohta valon ja pimeyden, pahan ja hyvän välillä löytyy toisessa tai toisessa muodossa kaikkien kansojen jumalaistarustoissa. Vertauskohdat eri kansojen käsitysten välillä ovat lukuisat ja yhtäläisyyksiä tapaa myös runsaasti.

Lähinnä meitä on skandinaavein tarusto ja selvästi huomaa sen ja suomalaisten taruston välillä suuren yhtäläisyyden. Yhtäläisyys ilmestyy lukuisissa sivukohdissa, eriäväisyys pääasiallisesti taruston kokonaisuudessa ja kehityskannassa. Ne myytilliset käsitteet, joita olemme tutkineet, ovat näet *verrattomasti yksinkertaisemmat ja luonnollista alkuperää lähempänä* kuin skandinaavilaisten.

Siitä taasen seuraa selvästi, että Suomen kansa, jos se Pohjola- ja Päivöläkäsitteet on skandinaaveilta lainannut, on täytynyt se tehdä aikoja ennenkuin skandinaavein tarusto on kehittynyt sille kannalle, jossa se nyt esiintyy Eddassa ja muissa lähteissä.

Omituista on todella, että kreikkalaisten tarusto muutamissa kohden tarjoo kentiesi läheisempiä yhtäläisyyksiä. Kreikan tarujen *Manalan, alamaailman* asema on yhtä epämääräinen kuin meidän Tuonelan. Milloin se asetetaan maan alle, milloin etäiselle meren saarelle, samoin kuin muutamat toisinnot sanovat Tuonelaa saareksi. Toiseksi kertovat kreikkalaiset tarut eräästä kansasta, joka asuu etäällä pimeydessä, maassa, jossa ei aurinko koskaan paista, ja jälleen samassa suunnassa*) löytyvistä autuaitten saarista, jotka kuvataan ihaniksi kuin meidän Päivöläsaari. Sanalla sanoen Kreikan tarustossa ilmestyy samankaltainen vastakohtaisuus kolkon ja pimeän sekä valoisan ihannemaan välillä ja myös samallainen ristiriita näiden asemaan ja kuvaukseen nähden kuin suomalaisessa.

Epäilemättä sekä vastakohdalla että ristiriidalla on sama alkuperä siellä kuin täällä.

Ovatko siis suomalaiset käyneet taruja lainaamassa kreikkalaisilta? Ei niinkään. Luonnon suuret taistelut ovat kaikkein kansojen kestettävät, sen ilmiöt kaikkein huomattavat. Niihin perustuvat kansojen vanhimmat jumalaistarulliset käsitykset. Yhtäläisyydet voivat siten itsestään syntyä. Kuitenkin on tietty, että kansat yleisesti ja helposti toisiltaan lainaavat erityistaruja; mutta vaikea on ajatella, että kansa toiselta lainaisi koko yleisen maailman-käsityksensä. Mitä yksinkertaisempi ja luonnonperää lähempänä joku myytillinen käsite on, sitä vanhempana tiede sitä pitää ja sen uskottavampi on, että se on sen kansan oma, joka sen on muinoisista ajoista uskollisessa muistossa säilyttänyt.

Eliel Aspelin.

*) Lännessä tahi pohjosessa. Myös suomalaiset asettavat joskus Pohjolan länteen, niinkuin huomaa säkeistä:

Tuli poika *Pohjolasta*,
Lapsi *päivän laskemilta*.

Painovirheitä. Tämän kirjoituksen alkuosassa: s. 304, 2, r. 14: *Uma*, lue: *Ilma*; s. 306, 2, r. 12: *Pääkessot*, lue: *Pääkesrot*.

Kotimaan kirjallisuutta.

Finska Forstföreningens meddelanden, andra bandet, Helsingfors J. Simelii arfvingars tryckeri, 1881. — 201 siv. 8:o.

Suomen metsäyhdistys perustettiin kolme vuotta sitten, tarkoittaen etupäässä Suomen metsänhoitoa koskevien kysymysten keskustelemista ja selittämistä; sen ohessa se pyytää kirjapainon kautta yleisössä herättää paremman metsänhoidon harrastusta, toimittamalla sekä tilapäisiä kirjasia että ulosantamalla aika ajoin omia julistuksiansa.

Äsken ilmestynyt toinen vihko yhdistyksen julistuksia sisältää kahdeksan eri kirjoitusta ynnä pöytäkirjat vuosikokouksista, kuolleitten jäsenten muistisanoja sekä luettelon jäsenistä ja johtokunnasta. Vihossa on myöskin julkaistu „Suomalaisen metsäsanaston ehdoitelma, P. W. Hannikaisen ja F. G. Bergroth'in kokooma, E. Lönnrot'in tarkastama“. Viimemainittu sanaluettelo on hyvin tärkeä, nyt kun on ruvettu suomentamaan puustelleille eri virka-aloille tätä ennen tehtyjä metsätalousohjelmia ja metsäherroja on käsketty laatimaan vast'edes tekemiänsä asiakirjoja suomeksi. Koska tämä sanaluettelo on Lönnrot'in tarkastama, niin ei lie meidän tarvis ruveta sitä uudestaan tarkastelemaan ja korjailemaan. Hyvä on jos suomenkielisissä metsäkirjoissa saadaan toimeen sen verran yhtäläisyyttä teknillisten sanain suhteen ettei hämäystä synny, mutta luulemme kuitenkin mahdottomaksi ennakolta luoda vakavaa terminologiaa, ennenkuin asia on jonkun ajan ollut kirjallisuudessa viljelty.

Jos vertailee keskenänsä metsänhoitoa ja maanviljelystä sekä kummankin harjoittajia, astuu silmiimme melkoinen eroitus. Maanviljelystä on ikivanhoista ajoista Suomessa harjoitettu, mutta enimmiltä maanviljelijöiltä puuttuu yksinkertaisinkin oppi heidän ammattinsa tieteellisistä perusteista; he sitä toimittavat niinkuin esi-isien käytäntö ja oma kokemus on neuvonut, toinen hyvin, toinen huonosti, tuntematta syyn ja seurauksen oikeata johdonmukaisuutta. Harvoilla maanviljeliöillä on semmoinen asema yhteiskunnassa että valtiolla olisi oikeus, saatikka pakko, heiltä vaatimaan jonkunlaista todistusta ammattitaidossa.

Aivan toisin on metsänhoitajien laita. Metsää on alkuansa ollut Suomessa liiaksi, maanviljelijän tehtävänä on ollut liian metsän hävittäminen; metsämaata on vielä nytkin Suomessa liiaksi viljellyn maan suhteen, vaikka kelpo metsää jo alkaa moniaalta puuttumaan, jos ei vielä omaksi tarpeeksi niin ainakin ulosvietäväksi, ja maamme viennissä on puutavara niin melkoisena osana ettei auta päästää sitä vähenemään. Sentähden onkin valtio ottanut omia metsiään parempaan huostaan asettamalla niitä hoitajien valvonnan alle, joilta se siis voi vaatia todistusta ammattitaidossa. Kaikki metsänhoitajat maassamme ovat siten samalla kannalla mitä ammatin tieteelliseen taitoon tulee, ja keskustelu niiden välillä käy luonnollisemmaksi kuin maanviljelijäin välillä, joissa muka oppineemmat pitävät asianansa opettaa oppimattomimpia säätyveljiänsä. — Onpa vielä huomattava eroitus siinä suunnassakin, johon keskustelu enimmiten käypi. Maanviljelys-keskustelun esineenä, sekä suullisen että kirjallisen, on aina tekniikki, miten tuo tahi tämä menetystapa parannettaisiin, mutta taloudellinen puoli, eli miten enintä puhdasta voittoa saavutettaisiin, jää usein huomaamatta. Sitä olemme opettajiltamme Ruotsalaisilta perineet, joilla myöskin maan-

viljelyksen ekonomiaa on kovin vähän tieteellisesti tutkittu. Metsänhoitomme sitä vastaan perustuu kokonaan saksalaiseen pohjaan, ja metsänhoitajamme ovatkin sieltä saaneet katsantotapansa. Saksalaisia metsäfinansiteorioja löytynee useampiakin, joilla on kullakin puolustajiansa ja vastustajiansa, mutta se hyöty niistä ainakin on, että kustakin ehdoitetusta toimesta kysytään antaako se todellista voittoa vai ei. Niinpä esim. on hra A. G. Blomqvist julistusten ensimäisessä vihossa neuvonut petäjäpuitten karsimiseen jotta siten kasvatettaisiin parempia hirsipuita *), mutta nyt ottaa hra Albert Sivén luvunlaskuilla todistaaksensa, ettei se menetys nykyisten puunhintain vallitessa kannata, jota laskua hra Blomqvist taas ajaa myttyyn. Koska metsäherroilla on paljon puhetta siitä suuresta vahingosta, jonka eläinten laiduntaminen tekee nousevalle metsälle, ottaa hra Sivén niinikään tutkiaksensa toiselta puolen metsälaidunten vuotisen raha-arvon, toiselta puolen vuotisen vahingon, josta hän tulee siihen päätökseen, että koko Suomenmaan metsälaitumen arvo, metsävahingon, aitauskustannusten y. m. poisvedettyä, on 27 miljonaa markkaa, joka summa siis menisi hukkaan, jos ei metsälaitumia ensinkään käytettäisi. Julistusten toimitus ei sano hyväksyvänsä tätä laskua, jonka tähden ehkä jossakin tulevassa vihossa on vastalausetta odottaminen.

*) Kirjoituksesta on suomennoskin eri kirjasena ilmestynyt.

Vihon sisällöstä mainittakoon vielä hra Blomqvistin kirjoitus: „Tilastollisia tutkimuksia Suomen kansanvälisen aseman selvittämiseen metsää tuottavaisena valtiona", jossa hän tulee siihen päätökseen, että koko nykyaikana kauppaan joutuvan puutavaran määrä tekee 477 miljonaa kuutiojalkaa, ja kun Suomen vienti on viimeaikoina noussut 46:teen miljonaan kuutiojalkaa, niin lähes $^1/_{10}$ koko maailman puukaupassa siis tulee Suomesta. *T. F.*

Ulkomaan kirjallisuutta.

W. E. H. Lecky. History of England in the XVIII:th century (Englannin historia 18:lla vuosisadalla). Vol. I, II. London 1878.

Macaulayn kuuluisan teoksen kautta on Englannin uudempi historia käynyt mieliaineeksi Euroopan sivistyneelle yleisölle. Ja tuskin historiatiede tunteekaan loistavampia kuvauksia kuin Macaulayn, kertokoon hän sitten yksityisten ja puolueiden taisteluja tahi maan ja kansan yleistä tilaa. Ja jos meidän toisinaan täytyy epäillä nerokkaan whigin puolueettomuutta, kun näyttää ikäänkuin nuo Englannissa niin tavattoman vahvat, sukupolvesta sukupolveen perityt ennakkoluulot olisivat tylsentäneet hänen arvostelukykyänsä, niin silloin voimme turvautua Leopold v. Ranken Englannin historiaan 16:lla ja 17:llä vuosisadalla. Paitse suurempaa puolueettomuutta, joka tietysti onkin ulkomaalaisen helpompi saavuttaa kuin sen, joka harrastuksillaan kokonaan elää taistelussa samojen puolueiden välillä, joiden historiata hän kirjoittaa, paitse tätä ansiota tapaamme siinä senkin etevyyden, että Ranke enemmän kuin Macaulay pitää silmällä mannermaan oloja ja tapauksia, näyttäen, kuinka usein ne ovat vaikuttaneet Englannin sisälliseenkin historiaan. Mainiolla tavalla täyden-

tävät nämä molemmat teokset toinen toistansa. Mutta valitettavasti ei kumpainenkaan ulotu 17:ttä vuosisataa edemmäksi, eikä sitä seuraava aika, niin tärkeä kuin se onkin ja niin usein kuin sen historiaa onkin koetettu kirjoitettaa, ole vielä saavuttanut esittäjää, joka mitenkään olisi Macaulaysen tahi Rankeen verrattava.

Nyt näyttää asia kuitenkin muuttuvan, ainakin siihen määrin että Englannin vaiheet 18:lla vuosisadalla tulevat etevästi esitetyiksi. Se tekijä, johon tällä kertaa pyydämme kääntää lukijamme huomion, on jo ennenkin teoksillansa „Rationalismin historia“ ja „Euroopan tapojen historia Augustuksesta Kaarle Suureen“ hankkinut itselleen tunnetun ja kunnioitetun nimen. „Englannin historia 18:lla vuosisadalla“, josta tähän asti on ilmestynyt kaksi osaa, osoittaa sekin, että Leckyllä on monta tosi mestarin lahjaa, sekä luonnon antamaa että omalla työllä kehitettyä.

Teoksensa muodossa luopuu Lecky siitä tavasta, jota yleisimmin noudatetaan. Hän ei nimittäin seuraa kronologista järjestystä, ei kerro yhden tahi muutaman vuoden tapauksia tyyni loppuun ennenkuin hän siirtyy eteenpäin, vaan tarkastaa kokonaisia aikakausia, esittäen eri luvuissa historiallisen kehityksen eri aineita, eri aloja yhtämittaisesti. Tosin syntyy tästä se haitta, että nämä eri luvut toisinaan tuntuvat melkein erityisiltä kirjoilta, joilta koossa pitävä „punainen lanka“ puuttuu, mutta yhteys astuu kuitenkin pian jälleen näkyviin, ja sen ohessa täytyy myöntää, että Leckyn methodi tarjoaa hänelle monta etua, joita kronologian tarkka noudattaminen ei olisi sallinut ja että se maali, johon tekijä pyrkii, ehkä tekeekin hänen valitsemansa esitystavan välttämättömäksi. Hän jättää ylipäänsä syrjään erityiskohdat, koskivat ne sitten sotaa tahi puolueita, ja koettaa sen sijaan esittää niitä ilmiöitä, joissa kansan varsinainen voima ja kansallisen elämän pysyvät tunnusmerkit havaitaan. „Monarkian, aristokratian ja demokratian, kirkon ja eriuskoisuuden, maanviljelys-, teollisuus- ja kauppa-etujen voimistuminen ja heikontuminen; parlamentin ja sanomakirjallisuuden kasvava valta; valtiollisten aatteiden, taiteen, tapojen ja uskonnon historia; vaiheet, joita kansan yhteiskunnallinen ja taloudellinen tila on kokenut; vaikuttimet, jotka ovat muodostaneet kansallisluonnetta; suhteet emämaan ja alusmaiden välillä ja syyt, jotka ovat edesauttaneet tahi hidastuttaneet näiden viimeksi mainittujen edistystä, siinä tämän kirjan pääaineet“ — näin lausuu Lecky esipuheessaan, eikä itse teos suinkaan epää näitä lupauksia.

Ne kaksi osaa, jotka tähän asti ovat ilmestyneet, muodostavat, esittäessään 18:nen vuosisadan ensimmäistä puoliskoa vuoteen 1760 asti, kokonaisuuden. Sillä tuo ajanjakso oli kieltämättä valtiollinen kokonaisuus. Lyhyvistä poikkeuksista vuosisadan alussa puhumatta oli hallitusvalta lakkaamatta whigien käsissä, samaten kuin taas Yrjö III:nen ja Yrjö IV:nen aikana, aina vuoden 1832 parannuslakiin (reform bill) saakka, toriespuolue oli kokonaan voitolla. Lecky alkaa kirjansa selvittämällä molemman puolueen luonnetta. Hän näyttää, miten tuo arvelu, jonka muuan tunnettu historiankirjoittaja — muistaaksemme Lord Mahon — on lausunut, että whigit ja thoriet ajan pitkään kokonaan vaihtoivat kantaa, niin että kummatkin 19:nen vuosisadan alussa harrastivat asioita, joita vastustajat vuosisataa aikaisemmin olivat harrastaneet ja päin vastoin, huomataan peräti vääräksi, jos vaan tungetaan kuorta sisemmäksi.

Whigit ovat aina enemmän kuin thoriet harrastaneet valtiollista, yhteiskunnallista ja uskonnollista vapautta. Missä puolueiden kanta toisinaan on näyttänyt vaihtuvan, on se yksinomaisesti taistelun vaikuttama, joka päämaalin saavuttamiseksi vaatii syrjä-asioita uhraamaan. Ja samoissa kansaluokissa ovat molemmat puolueet aina löytäneet pääkannatuksensa. Tories-mieleisiä on ollut papisto ja alempi aatelisto, s. o. suurempi osa maan omistajia, whigeihin taas ovat enimmät korkeat lordit, kauppiassääty ja eriuskolaiset kuuluneet.

Kaikesta käy selväksi, että kansan enemmistö viime vuosisadan alussa kannatti tories-puolueen perusaatteita. Annan hallituksen loppuvuosina olikin puolue alihuoneessa kokonaan voitolla, ja ministeriviratkin olivat sen hallussa. Mutta itse puolueessa oli vamma, joka pitkiksi ajoiksi laamautti sen voimat. Toriein valtiollisena pääoppina oli aina ollut, että ruhtinas saa valtansa Jumalalta eikä ole mitenkään kansalle edesvastauksessa. Vastustus hallitsijaa vastaan oli heidän silmissänsä ikuisen kadotuksen tuottava synti. Tosin olivat hekin ottaneet osaa 1688 vuoden vallankumoukseen, jonka kautta Jakob II Stuart karkoitettiin, mutta se oli tapahtunut vasta, kun tämä hallitsija kevytmielisessä uhkarohkeudessansa oli loukannut puolueen hengellistä pääoppia, joka vaati episkopalisen kirkon yksinomaista valtaa Englannissa, kieltäen katolisilta ja dissentersiltä, s. o. protestanttisilta lahkolaisilta, valtiolliset oikeudet. Jos vaan heidän kirkkonsa ylivalta oli turvattu, oli toriespuolue valmis kannattamaan Jakob II:sta. Ja sittenkin kun tämän ajattelematon pako Ranskaan kokonaan pilasi hänen asemansa, katsoi suuri osa tätä puoluetta Stuartit Englannin laillisiksi hallitsijoiksi. Lecky näyttää, kuinka on melkein ihan varma, että jos stuartilainen pretendentti olisi luopunut paavin uskosta, hän v. 1714, Anna kuningattaren kuollessa, olisi voittanut Englannin valtaistuimen, kaikista laista huolimatta, jotka julistivat Hannoverin suvun perintöön oikeutetuksi. Mutta tuohon Stuart ei millään ehdolla suostunut, ja tämä se riisti vallan toriespuolueelta. Sillä osa siitä oli joka tapauksessa valmis Jakob II:sen poikaa kannattamaan, mutta toinen taas pysyi ennen kaikkea kiinni hengellisessä periaatteessaan eikä suostunut vastaan ottamaan katolista ruhtinasta. Täten hajoitti heidät eripuraisuus, ja Yrjö I:sen oli helppo nousta valtaistuimelle. On luonnollista, ett'eivät toriet hänessä ystävää löytäneet, vaan että hanoverilainen suosi whigejä, jotka aina olivat puolustaneet hänen oikeuksiansa. Ja kun Stuartin hurjimmat puoluelaiset v. 1715 nostivat kapinan, joka pian tukahutettiin, silloin oli toriein valta mennyt. Sillä helppo oli vastustajien kuvata koko puoluetta isänmaan kavaltajiksi, ja moni, joka alkuansa sitä kannatti, kääntyi nyt whigien puolelle, vakuutettuna, että toriein pääsy valtaan oli synnyttävä sisällisen sodan. Ja erittäin taitavasti käytti Robert Walpole, joka pian kohosi hallituksen johtajaksi, kaikkia näitä asianhaaroja tehdäksensä whigien vallan kestäväksi. Ennen kaikkea oli täytymys riistää torieilta heidän päätukensa s. o. alemman maa-aateliston, gentryn, kannatus. Maaveroa melkoisesti lieventämällä onnistuikin Walpolen vähitellen saada tämä kansaluokka edes johonkin määrin mieltymään whigien hallitukseen.

Olemme maininneet näitä kohtia pääasiallisesti sentähden, että tämä whigien kauan kestävä ylivalta muodosti Englannin hallitustavan siksi, mitä nykyään parlamentarismilla ymmärrämme. Tähän kuu-

luu välttämättömänä ehtona, että hallitsija valitsee neuvonantajansa edustajakunnan enemmistön luottamusmiehistä, ja että tämä ministeristö muodostaa kokonaisuuden, joka päättää yhteisesti ja jossa kaikki jäsenet ovat toimistansa yhteisessä edesvastauksessa. Keskiajalla, niinkuin myöskin Tudorien ja Stuartien aikakaudella oli Englanninkin valtiomuoto tällaista laitosta vailla. Macaulay lukee sen 1688 vuoden vallankumouksen synnyttämäksi. Mutta katsahdus sekä Vilhelm III:nen että Annankin ministeristöihin näyttää, että vielä nämäkin hallitsijat aina koettivat valita neuvonantajansa molemmista puolueista, siten estääksensä toista tahi toista saamasta koko valtaa käsiinsä ja pysyäksensä itse ikäänkuin puolue-elämän yläpuolella, puolueiden välittäjänä. Tämä onnistuikin, etenkin Vilhelmille, vielä jotensakin. Vasta Yrjöjen aikana, whigien pitäessä hallitusohjia, vakaantui varsinainen n. s. parlamentarismi, ja lähimmässä yhteydessä sen kanssa alkoi se käsitys vähitellen hävitä, että kuninkaan valta oli Jumalan asettama ja sellaisena ylempänä kaikkia kansan oikeuksia. Tätä tärkeätä muutosta helpoitti ennen kaikkea se kohta, että tories-puolue, jossa tuo käsitys eli ja joka siis periaatteeltaan oli itsenäisen hallitsijavallan vahvin tuki, vähitellen tottui pitämään hallitsijoita vastakkaisen puolueen päämiehinä. Suosimalla, jos kohta alussa pakosta, sitä puoluetta, joka katsoi kuninkaan vallan kansan antamaksi ja sentähden vaati hallitsijaa alistumaan eduskunnan tahdolle, riistivät Yrjö I ja Yrjö II aseet omista käsistänsä ja vieroittivat luotaan sen puolueen, joka oli valmis suomaan kuninkaallensa laajimmat oikeudet. Toriet saattoivat näiden hallitsijain aikana toivoa parempaa tulevaisuutta ainoastaan jos he saavuttivat enemmistön parlamentissä ja heidän siten oli mahdollinen pakoittaa puolellensa vastahakoinen hallitsija. Seuraus oli, että tuo mystinen kunnioitus kuninkuutta kohtaan heistäkin katosi ja että hekin kääntyivät tosi parlamentarisen hallitustavan kannattajoiksi. Hannoverin suvun epävarma asema Englannissa, joka muutti hallitsijan puoluepäälliköksi, edisti siis suuresti Englannin valtiomuodon kehittymistä. Tosin oli siinä sekin seikka avuksi, että uuden kuningassuvun jäseniltä puuttui suurempi kyky itsenäiseen hallitukseen.

Joka lehdeltä Leckyn teoksessa tuntuu, että tekijä ylpeydellä käsittää kansansa suuruuden, ja että rinta paisuu hänellä ajatellessa sitä etevää, vapaata hallitusmuotoa, jonka se on kehittänyt. Mutta tämä oikeutettu tunne ei estä häntä varjopuolia näkemästä. Säälimättä paljastaa hän turmeluksen missä hän vaan sen kohtaakin. Kuvaus Walpolen hallinnosta ja parlamentin jäsenten lahjomisesta mainittakoon todistuksena.

Tila ei salli meidän puhua yksityiskohdista. Viittaamme vielä, mitä valtiolliseen historiaan tulee, ainoastaan siihen lukuun, joka esittää William Pittin kohaamista ja valtaa seitsenvuotisen sodan aikana. Tässä näemme yhden Englannin suurimpia miehiä kuvattuna koko hurmaavassa puhujataidossaan ja kaikessa etevyydessään valtion johtajana, ja me ymmärrämme, kuinka Pittin nimi, vaikka hän monasti erehtyikin, on saanut niin suuren kansallisen merkityksen. Miten tällaisten miesten muisto vaikuttaa Englannin nuoriin kansalaisiin, sen saattaa vähemmin vapaassa maassa elänyt ainoastaan aavistaa.

Teoksensa toisessa osassa, jossa tämä viimeksi mainittu luku on tavattavana, kertoo Lecky myöskin siirtomaiden ynnä Skotlannin ja Irlannin historian. Hän on

itse Erinin saarelta kotoisin ja mahdollisesti hän sentähden erittäin laajalta puhuu onnettomain irlantilaisten kohtalosta sekä 18:lla vuosisadalla että edellisinäkin aikoina. Saamme ehkä vast'edes tilaisuuden erityisessä kirjoituksessa palata tähän aineesen. Niin synkän kuvan kuin Irlanti meille tarjoo, niin valoisa on, kokonaisuudessaan arvosteltuna, Skotlannin historia viime vuosisadalla. Tuolla kurjuutta ja taantumista, täällä ihmeteltävää edistystä. Lecky ei ole niitä, jotka luulevat löytäneensä täyden selityksen kansojen onneen tahi onnettomuuteen sillä, että vaan viittaavat kansan luonteiden erilaisuuteen. Tosin hänkin niinkuin englantilaiset ylipäänsä, ankarasti moittii sitä käsitystapaa, joka luulee, että raaka ja orjuuteen tahi itsevaltaisuuteen tottunut kansa äkkiä kohotetaan edistyneempien rinnalle, jos vaan näiden lait sille lahjoitetaan, mutta lainsäädännön voimaa sivistää kansoja arvaa hän kuitenkin erittäin suureksi. Loistavan esimerkin siitä, miten sopiva lainsäädäntö voi parempaan päin kehittää kansan ulkonaista tilaa ja vieläpä sen sisällistä luonnettakin, näkee hän Skotlannissa viime vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla. Tarpeetonta on mainita, ett'ei hän suinkaan tämänkään maan oloista unohda synkempiä puolia. Ja ehkä joku luulee hänen näkevän näitä liiaksikin. Mutta eihän Lecky v. 1878 voinut aavistaa, minkä tärkeän — jos kirjapainossa ladotaan törkeän, niin syy ei ole meidän — keksinnön hra Liljenstrand Helsingissä oli tekevä v. 1880. Joka viime vuonna luki Finsk Tidskriftiä ja Helsingfors Dagbladia tietää, kuinka tämä suomalainen tieteen edustaja laski ilmoille sen uutisen, ett'ei Englannissa enää keskiajan keskipaikoillakaan ollut olemassa orjuutta (lifegenskap), vaan että tämä vitsaus löytyi ainoastaan mannermaalla. Lecky raukka sitä vastoin sanoo seuraavasti (II, 75): „Englannissa orjuuden jäljet katosivat Jakob I:sen hallituksen vaiheilla [siis 17:nen vuosisadan alussa], mutta Skotlannissa hiilenpolttajat ja työmiehet suolakaivannoissa olivat orjuuden tilassa läpi suuremman osan kahdeksattatoista vuosisataa. Laki kiinnitti heidät elinajaksi niihin kaivantoihin, joissa he tekivät työtä. Heidän lapsensa olivat sidotut samaan toimeen samassa paikassa, ja kun kaivannot myytiin, siirrettiin oikeus heidän työhönsä uudelle omistajalle. Vasta v. 1775 julistettiin laki, joka heidät vapautti". Tietysti on tämä kaikki vaan lörpötystä, sillä tietäähän hra Liljenstrand asiat paremmin!!

Viimeinen luku koskee „uskonnollista virkistystä", s. o. methodismin nimellä tunnettua mahtavaa hengellistä liikettä. Se on ehkä kirjan paraimpia. Erinomaisella voimalla kuvaa tekijä Wesleyn ja Whitefieldin innostunutta saarnaajatointa, sitä ennen taitavasti esitettyään rationalismiä, johon Englannin kirkko 18:nen vuosisadan alulla oli vaipunut. Mutta etenkin on se silmäys huomiota ansaitseva, jonka hän jo tässä luo methodismin vaikutuksiin myöhempinä aikoina. Lecky ei kiellä, että tämä liike on Englannin kansassa suuresti kartuttanut ahdasmielisyyttä, uskonnollista kärsimättömyyttä ja taipumusta synkkään maailmankatsantoon. Hän huomauttaa päin vastoin, että methodistit enemmän kuin ketkään muut ovat vastustaneet uskonnollisten ja valtiollisten oikeuksien suomista katholisille ja että siis katholisen kysymyksen liian myöhäinen ratkaiseminen suureksi osaksi lankeaa heidän syyksensä. Mutta myöskin liikkeen hyvät seuraukset astuvat näkyviin. Se merkillinen kohta, että Ranskasta lähtevät kumousaatteet eivät Englannissa

saaneet sanottavaa kannatusta, on Leckyn päätöksen mukaan suuressa määrässä methodismin vaikutusta. Eikä häneltä myöskään jää huomaamatta, kuinka viime vuosisadan lopulla ja tämän alulla, kun syntyvä tehdasliike vaikutti taloudetlisen kumouksen ja toi muassansa äärettömiä kärsimyksiä, oli tärkeätä, että työväestössä eli syvä kristillinen mieli, joka antoi voimaa onnettomuuttakin kestämään. Mitä hän sanoo methodismin merkityksestä yksityisten hengelliselle elämälle näyttää, että hän oivaltaa tämänkin tärkeän puolen, joka useimmiten jää historiankirjoittajilta unohduksiin.

Arvostelijat ovat yleisesti kehuneet Leckyä tarkaksi tutkijaksi. Mainitsemme kuitenkin erehdyksen, jonka olemme huomanneet. Tekijä sanoo Kaarle XII:nen kaatuneen juuri valmistaessaan retkeä Englantia vastaan. Mutta tutkimus on jo aikoja sitten saanut selväksi, ett'ei Kaarle koskaan tällaista retkeä ajatellutkaan.

Loppupäätöksemme on, ett'ei kukaan joka tahtoo oppia tuntemaan suuren, vapaan ja runsaslahjaisen kansan sisällistä ja ulkonaista elämää, ole katuva lukeneensa, ja tarkasti lukeneensa, Leckyn teoksen. Koska se par'aikaa ilmestyy ruotsiksi, on se niidenkin nautittavana, jotka eivät Englannin kieltä ymmärrä.

Vähä vastinetta hra —l —h:n „protestiin".

Hra *—l —h* on Valvojaan painattanut n. k. „protestin", joka sisältää monta hauskaa tietoa ja mietettä kaikenlaisesta muusta paitse itse siitä asiasta, jota vastaan hän protesteeraa, nim. *että* sanan käyttämisestä infinitiivin kanssa. Muun muassa hra protestantti osoittaa tietävänsä ja antaa lukijalle tiedoksi:

1:o Että kieli on suojeltava joutumasta muukalaisuuden orjaksi;

2:o Mitkä sanat vastaavat *että* sanaa niissä kielissä joita yleisimmin kouluissa luetaan: ruotsissa, saksassa, latinassa, venäjässä ja vieläpä englanninkin kielessä;

3:o Että ei saa tehdä käännöksiä koulupojan tavalla, sanasta sanaan;

4:o Että Kotikielen Seuran esimies on paras suomen kielen tuntija, joka nykyään löytyy.

Näihin vastaamme lyhykäisesti: *amen.*

Mitä itse asiaan tulee, niin hra *—l —h*, tosin myöntää kuulleensa tätä käyttämistapaa, mutta ei sano, missä paikoin eikä minkälaisissa lauseissa. Tärkeätä olisi kuitenkin saada tietää, onko tämä tapa yleinen kansankielessä Pohjanmaalla ja Länsisuomessa; jos niin on, niin saattaisi jo jonkinmoisella varmuudella päättää, että *että* sana infinitiivin kanssa käytettynä, on, hra protestantista huolimatta, täysi katoliikki, s. o. että nykyinen kirjakieli yleisestä kansankielestä poiketessaan on grammaatillisen humbug'in tai, olkoon menneeksi, latinan kielen orjana. Sillä Hämeessä kuulee *että* sanaa infinitiivin edessä joka päivä ja joka miehen suusta, ja Savon sekä Karjalan kielestä ei ole epäilemistäkään. Ne lauseet, jotka Kotikielen Seuran kokouksessa esimerkkeinä esitin, olivat kaikki paitsi ensimmäistä, joka on käännökseksi ilmoitettukin, Savokarjalaisten käyttämiä: yksi mainitun esimiehen, toiset perisuomalaisten suusta kirjoitettuja.

Mutta hra *—l —h* vaan protesteeraa. Tämä on muka vaan ruotsin kielen vai-

kuttamaa sekä pappien ja muidenkin virkamiesten levittämää. Ja näyttääkseen kuinka nämät lauseet oikein suomeksi kuuluvat, hän ryhtyy niitä toisin kääntämään, toimittaen uusia kielennäytteitä, joista muutamat kuitenkin ovat hyvin kömpelöitä ja ainakin yksi, juuri prof. Ahlqvist'in lauseen parannettu muoto („olla — riidan aineena, mahtaa — — olla ikävää“) aivan kelvoton. Harva koulupoika rakentaisi tällaistakaan lausetta: että *heidän vallassa* olisi määrätä. Samassa annetaan allekirjoittaneelle letkaus siitä, että olin pannut esimerkiksi lauseen, jossa oli kieltosana infinitiivin edellä, vaikka minun olisi pitänyt muistaa, että kieltosana on Suomessa finiittimuoto, ja ett'ei sitä saa käyttää infiniittimuotojen kanssa. Tätä törkeätä virhettä, että olen semmoisenaan, „toisin kääntämättä“ pannut näytteille lauseen, jonka olin kuullut luotettavalta Suomen kielen käyttäjältä, en koetakkaan puolustaa. Minä koetan ainoastaan lieventää moitetta näyttämällä, että Lönnrotkin „toisin kääntämättä“ on päästänyt kynästänsä samanlaisia lauseita, joita Kalevalan laulajat, luultavasti ruotsiksi murtavien venäläisten pappien ja virkamiesten vaikutuksesta olivat laulaneet, huomaamatta että kieltosana on verbum finitum. Samassa toivon hyvittäväni hra *—l —h*:n mieltä tarjoomalla hänelle uutta tilaisuutta harjoittaa toisinkääntäjän-taitoansa.

1:o) Infinitiivi *jotta* (= *että*) sanan kanssa:

Jotta juosta puisen purren (Kal. XL, 81).

2:o) Infinitiivi kieltosanan kanssa:

Ei Ahin sotia käyä (XI, 313),
Toinen ei toistansa viata (XXX, 304),
Ei tehäksensä pahoa (XLVI, 417).

3:o) Infinitiivi *jotta* ja kieltosanan kanssa:

Jott' ei päästä Wäinämöisen (XVI, 357; XLII, 345),
Jott' ei tuulen tuiki vieä,
Eikä viskoa vihurin (XXXIX, 425, 426).

Jättäen nämä esimerkit, joiden lukua helposti voisi enentää, hra *—l —h*:n käännettäväksi ja muiden mietittäväksi, tahdon tähän lisätä ainoastaan muutamia viittauksia siitä kuinka tällaisten lausetten syntyä sopii selittää. Ovatko ne välttämättömästi ruotsin kielen vaikuttamia, niinkuin hra *—l —h* väittää, koettamattakaan väitettään millään tavalla todistaa? Ei suinkaan. Onpa muutamia niistä mahdotonkin kääntää ruotsiksi infinitiiviä käyttämällä. Ja sitä paitsi niitä saattaa selittää itse Suomen kielen kannalta.

Infinitiiviä käytetään Suomen maassa ja ulkopuolella Suomea, kansanpuheessa, Kalevalassa ja yleisessä kirjakielessä ainoana verbina sellaisissa pää- ja sivulauseissa, joissa esim. ruotsin kieli välttämättömästi vaatii verbum finitumia. Esim. *Lähtie ullos* (Aunuksessa) = pitäisi lähteä ulos; *Miten olla, kuin eleä?* — *Mitä nyt tehdä? En tiennyt, minne mennä; Mie em malttañ, mihi hepoñi kiiñi panna* (Ven. Karj.); *Astuivat, ajattelivat, miten tuonne tullaksensa, ja kuten osataksensa* (Kal. XLVII, 122—124); *Salasaari kasvakohon, johon juosta Pohjan purren* (Kal. XLIII, 116, 117).

Tällaiset lauseet ovat silminnähtävästi syntyneet ellipsin kautta, siten että verbum finitum (pitää, sopii, käypi laatuun y. m.) on pois jätetty.

Mikä siis estäisi infinitiivin edessä käyttämästä *että (jotta)* sanaa, joka nähtävästi ei ole muuta kuin relatiivinen adverbi, syntynyt pronomini-vartalosta *e (jo)* samalla (prolatiivi-?) päätteellä *-tta*, joka löytyy esim. partikkeleissa *mutta, tautta, vastaksutta*, ja mikä estäisi selittämästä sellaisia lauseita elliptisiksi? Ei mikään muu kuin hra *—l —h*:n protesti — joka tuskin lienee minään esteenä pidettävä.

Mutta onko tarpeellista ja luultavaa, että kirjakieli ottaa tässä suhteen noudattaakseen kansan, ehkä vaan kansan osan, puhetapaa? Sitä emme saata päättää enemmän kuin hra *—l —h* tahi Kotikielen Seurakaan, vaan se jääpi vastaisten kirjailijain ratkaistavaksi.

Kenties tämä käytäntötapa onkin venäjän kielen vaikuttama; onhan suomen lauseopissa muutamia muitakin hämmästyttäviä, vaikka vähän huomattuja yhtäläisyyksiä venäjän kielen kanssa, niinkuin partitiivin käyttäminen kokonais-objektina ja joskus subjektina kielteisissä lauseissa. Se on mahdotonta, sanoo hra *—l —h*, eihän *что* sanaa käytetä infinitiivin kanssa! Mutta *чтобы* käytetään, ja käytetäänhän muutenkin usein infinitiiviä ainoana verbinä lauseissa, esim. *что дѣлать?*

І не булавка же, чтобъ такъ легко пропасть.

A. G.

Kirje Helsingistä.

30 p. Elok. 1881.

Valtiopäivämiehenvaaleista, tapahtuneista ja lähestyvistä.

Valtiopäivät! — se sana rupeaa soimaan yhä heleämmin yli koko Suomen maan. Edustajia on jo valittu toista kymmentä; ennenkuin seuraava numeromme ilmestyy, ovat pappissäätymme edusmiehet suurimmaksi osaksi määrätyt. Kaupungeissa ja maaseurakunnissa neuvotellaan yksityisissä seuroissa, joskuspa kokouksissakin, ketkä pitäisi valita. Sanomalehdistössä, yleisön mielipiteitten suuressa ahjossa, näkyy yhä tiheämmin kirjoituksia valtiopäivistä. Sanalla sanoen, valtiollinen vireys, — tietysti semmoinen vireys, jota saattaa odottaa 60:nnen ja 70:nnen pohjoisen leveysasteen välillä, — pääsee vallalle. Kiitos Jumalan, että edes joka viides vuosi tuottaa jonkunmoista sellaista herätystä.

Mutta millaiseksi tulevat valtiopäivät muodostuvat, sitä ei vielä voi varmuudella ratkaista. Suomenmieliset tunnustavat tavallisella suoruudellaan, että kielikysymys ja asianomaisten kanta sen suhteen hyvin suuresti määrää, kuka tätä nykyä on kansan edustajaksi sopiva, kuka ei. Niinhänpä joka maassa, jossa valtiollista elämää vaan on olemassa, on tapana etupäässä kysyä, mitä mieltä edustajat pitävät hetken tärkeimmissä asioissa. Varsinaiset ruotsikiihkoiset toiselta puolen rupeavat myöskin tunnustamaan, mitä he niin kauan ovat sanoissa kieltäneet, että näet kielikysymys etupäässä ratkasee, ketä he tahtovat valtiopäivämieheksi. Eroitus mainittujen puolueitten välillä on etupäässä siinä, että ruotsikiihkoisuuden varsinaiset edustajat ajavat konservatisminsä mielettömyyteen asti, kieltäen kaiken Suomen kielen hyväksi tapahtuvan edistyksen mahdollisuutta, sekä sen ohessa uhkaavat mitä suurimpia rettelöjä nostaa, kostaaksensa viime valtiopäivillä kärsimänsä tappiot (= koulu- ja asevelvollisuus-asioissa). Puolueitten keskellä seisoo, ainakin oman mielensä mukaan, Dagblad joukkoineen, niin hurskaan näköisenä kuin pyhimys ainakin. Viisi vuotta sitten se yhä vaan vakuutti, että kielikysymyksellä muka ei olisi vähintäkään sijaa valtiopäivillä. Sitä se ei enää tohdikaan ladella. Nykyään se vaan tavalla jos jollakin koettaa asettua tuolle kultaiselle keskikohdalle, joka — kun toinen väittää

2 kertaa 2 olevan 4, toinen että se on 8 — luulee viisaimpaan päätökseen tulevansa julistamalla, että 2 kertaa 2 oikeastaan on 7.*

Niin julkisuuden alalla. Mitä salassa tehdään, emme vielä varmaan tiedä. Suomenmielisiä vastaan on tosin jo viskattu esiin syytöksiä, mutta lukijan luvalla luulemme toistaiseksi mainittujen syytösten olevan „fausse attaque", jolla harjoittunut kenraali vaan kätkee omia yrityksiään. Tähän asti osoittaakin kokemus, että suomenmielisten vastustajat ovat ajaneet asiansa, meidän istuessamme kädet ristissä. Onpahan esim. tohtori Ignatius, porvarissäädyn etevimpiä jäseniä 1877, joutunut tappiolle erästä tuiki tuntematonta asioitsijaa vastaan, joka oli päässyt Helsingfors-lehden listaan, — noh niin, halpahintaisen hevosen suuhun ei Heinolassakaan liioin katsottane! Talonpoikaissäädyssä paikallinen kateus tahi tietämättömyys jo jossakin tapauksessa on sysän nyt kokeneen syrjään kokemattoman hyväksi; vieläpä kahdesti on täytynyt kolmen välillä ratkaista arvalla. Toivokaamme että valitsijat tästä lähin ainakin keskustelevat hiukan, ennenkuin vaaliin ryhtyvät; sattumus on tietysti huonoin valitsija. Asiasta toiste enemmän, kun tila myöntää.

Uusien kirjain luettelo.

(Jatkoa kesäkuun numeroon).

Kaunokirjallisuutta. Taidetta. Albumia.

Album, utgifvet af Nyländingar. VIII. Med musikbilagor. Helsingfors. 3; 00.

Om de pergameniska fynden af *E. Aspelin.* (Aftryck ur öfversigt af Finska vetenskapssoc:s förhandlingar, 23). Helsingfors. 1: 00.

Billig skönlitteratur utgifven från G. W. Edlunds förlagsexpedition II. Kränkning och förödmjukelse. Roman af *F. M. Dostojevski.* Öfvers. fr. ryskan. Helsingfors. 2: 50.

Kynäpiirroksia 1:sestä Suomen Taideteollisuusnäyttelystä Helsingissä 1881. Suomen polyteknillisen opiston oppilaiden tekemä. I—II vihko. á 1: 00.

Maria Dundee eli Puolalaiset Tukholmassa. Historiallinen novelli, kertonut *G. H. Mellin.* Suom. *Arvo Lempiranta.* Tampereella. 0: 40.

Laulajat, Jutelma. Kir. *Marie Sophie Schwartz.* Mukailemalla suom. *Arvo Lempiranta.* Tampereella. 0: 50.

Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 60 osa, II. *Shakespearen* Dramoja II. Romeo ja Julia. Suomentanut *Paavo Cajander.* Helsingissä. 3: 00.

Sirkan satuja, kirjoittanut Itikka. Kuopio.

Tervehdys Johan Vilhelm Snellman'ille Turun Suomalaiselta seuralta Toukokuun 12 p. Turussa. 0: 50.

Toukokuun kahdestoista päivä 1881, Johan Vilhelm Snellman'in täyttäessä seitsemänkymmentäviisi vuotta. Helsingissä. 3: 00.

Ylioppilas-albumi J. V. Snellman'in 75 vuotisen syntymäpäivän muistoksi 12 p. toukokuuta 1881. Helsingissä. 2: 00.

Kaunokirjallisuutta. ulosannettua G. W. Edlundin kustannuksella: X. Kaunokirjallisuutta, Martin Paz, kirj. *Jules Verne,* suom. *A. O. F.*, Helsingissä. 0: 50.

Det omöjliga möjligt. Skådespel i en handling af *F. Wahlberg.* Helsingfors. 1: 00.

Unkarin Albumi. Toimittanut *Antti Jalava.* Yhden kuvan ja nuottilehden kanssa. Jyväskylä (painettu Helsingissä). 4: 00.

Muuta kirjallisuutta.

Program med anledning af Helsingfors Lycei halfsekulardag den 15 Mars 1881. Utdeladt vid festen den 3 Maj 1881. *(Af E. Böök).* Helsingfors. 1: 00.

Finska forstföreningens meddelanden 2 bandet, Helsingfors. 3: 00.

Finsk militär tidskrift under medverkan af militärer utgifven af *C. F. Wahlberg.* 1 & 2 Hft. Helsingfors. (Koko vuosik.) 8: 00.

Handbok i mejeriskötsel. Till landtbruks- och mejerielevers behof utarbetad af *R. Gripenberg.* Helsingfors. 2: 50.

Kotivoimistelu, terveyden säilyttämiseksi ja saamiseksi lapsille, nuorisolle ja vanhemmille ynnä Lyhykäinen osoitus uimisen taitoon, ruotsiksi kirj. *T. J. Hartelius.* 32 kuvalla. Suomennos. Helsingissä. 1: 00.

Hågkomster från tvenne pedagogiska möten upptecknade af *K. G. Leinberg.* Jyväskylä.

Tankar i några samhällsfrågor af *Hanna Ongelin.* Helsingfors. 0: 60.

Tekniska föreningens i Finland förhandlingar III. Redigerade af *Th. Frosterus.* Helsingfors. 2: 00.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 18. Helsingissä, 15 p. Syyskuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

„Sisyfismi" kansallis-taloudessa.

„Und die alten Formen stürzen ein", näin huudahti Schiller tämän vuosisadan aljetessa, osoittaen sen laatua, ja hänen sanansa ovat tosia ei ainoastaan kansojen valtiollisen, vaan myöskin heidän taloudellisen elämänsä puolesta. Keksintöjen kautta mahdolliseksi tullut ja vaurastunut suuri teollisuus rupesi tämän vuosisadan koittaessa syvältä muuttamaan ihmissuvun oloja. Teolliset yrittäjät eivät enää tuota olevien, määrällisten, paikkakunnallisten tarpeitten määrään katsoen, vaan huolimatta näistä rajoituksista, huolimatta tehdyistä tilauksista valmistavat tavaraa tuntemattomille ostajille, suurille maailman markkinoille, joissa tarpeet, jos niitä ei vielä ole, ovat herätettävät tuotteiden huokeahintaisuuden kautta, jonka suur'teollisuus tekee mahdolliseksi. Tiede asettuu teollisuuden palvelukseen. Tuotteita karttuu hämmästyttävässä määrässä ja enemmin kuin koskaan ennen ihmissuku on liitossa keskenänsä: se, mikä yhdessä maassa ja maailman osassa tuotetaan, se on kaupan kautta tarjona kaikissa maissa.

Onko tämä uusi aikakausi, jossa nuo talouden ponnistukset ovat olleet jättiläissuuret, onko se todella parantanut ihmisten tilaa? Useat kirjailijat ovat — kumma kyllä — vielä viime aikoihin saakka väittäneet, että mekaanillisten, fysillisten ja kemiallisten keksintöjen kautta karttunut tuotantovoima tuskin on parantanut ihmiskunnan tilaa, että rasitusten taakka yhä edelleen pysyy yhtä raskaana kuin ennen, että ihmiset, vaikka ovatkin saaneet voittoja luonnosta, vaikka ovat asettaneet ilman, veden, höyryn palveluksensa, eivät täten ole kartuttaneet tilaisuutta säästää omia voimiansa, vähemmin kuluttaa omaa olentoansa; he väittävät, ett'ei ole karttunut joutoaikaa aineellisista puuhista, eikä turvallisuutta satunnaisia kohtauksia vastaan, että ihmissuku on jäänyt entisten rasitusten alaiseksi, että sen tila on verrattava Sisyfon, tuon kurjan miehen tilaan, jonka kärsittävänä manalassa, Kreikan tarinan mukaan, on lakkaamatta vyöryttää kivilohkaretta vuoren huipulle, josta se, joka kerta, kun se on sinne saapumaisillaan, vyörii jälleen alas, joten turhaa toivotonta ponnistusta kestää ajasta aikaan, ilman lop-

pua, ilman huojennusta. Sisyfismin mahtisana kuvaa elävästi meidän aikakautemme taloudellista pessimismiä.

Ensimmäisiä kirjailijoita, jotka lavealta käsityskannalta huomauttivat Euroopan kansoja huolettavista vieläpä turmiollisista puolista tämän vuosisadan talouden muodossa oli ylevä *Simonde de Sismondi* teoksessaan: *Etudes sur l'économie politique* vuodelta 1837. Hän huomautti, että suuren, gigantillisen voiman osoitukset miellyttävät, innostuttavat ihmistä siinä määrässä, ettei hän aina tule punninneeksi, missä määrässä tuo suuri ja gigantillinen myös on hyödyllistä. Niin on käynyt ihmisten uuden teollisuuden ja maailman kaupan suhteen, jotka panevat niin äärettömän suuria voimia liikkeelle. Kuvitusmieltämme häikäisee ajatus kaupasta, joka yhdistää toisiinsa maapallon äärimmäiset osat, joka panee sen kaukaisimmatkin seudut antamaan apuansa alhaisimmankin henkilön tarpeitten tydyttämiseksi, joka panee toimeen vaaran uhalliset retket peloittavan oudoilla ilma-aloilla, kaukaisilla myrskyisillä merillä, vieläpä sivistymättömienkin kansojen keskellä palvellaksensa tuntemattomia tavaran kuluttajia. Tuo suuri muoto, tuo suurten voimain liikkeellä olo viehättää meitä siinä määrässä, että pidämme kauppaa sitä hyödyllisempänä, mitä suuremmalle alalle se ulottuu, vaikka se päinvastoin ei koskaan ole hyödyllisempi kuin silloin kun sitä käydään de *porte à porte* eli kaupungin ja ympäröivän seudun välillä. Tämä viehätys kaikesta suurten voimain osoituksesta on myöskin suureksi osaksi ollut syynä siihen innostukseen, millä on ylistetty teollisuuden uusia edistyksiä. Tieteen käyttämällä teollisten taiteitten hyväksi ihmisen valta luonnon yli on ihmeellisesti kehittynyt: luonto tottelee ihmisen käskyja, ilma, vesi, höyry ovat hänen palveluksessaan, mutta tämä valta ei vielä ole itsessään todisteena, että siitä on seurannut vastaavainen yhteiskunnallinen hyvä; päinvastoin täytyy hämmästyksellä kysyä, kuinka näin suuri kehitys teollisissa taiteissa on niin vähä muuttatanut ihmiskunnan elämän tilaa, niin vähä todella hyödyttänyt, niin vähä lisännyt sen onnea. Luokaamme silmämme Euroopan kansoihin. Karttuuko maan varallisuus, karttuuko väestölle hyvää tilaa samassa määrässä kuin maan teollisuus kehittyy? Onko köyhän miehen maja paremmin varustettu, ovatko hänen vaatteuksensa, hänen elatuksensa, hänen tarpeensa yleensä runsaammat siinä määrässä, kuin kansa, johon hän kuuluu, tuottaa enemmän? Onko, kysyy Sismondi, työmiehen jokapäiväinen työaika supistunut, ovatko hänen kätensä ponnistuktukset vähemmin masentavat, hänen askareensa vähemmin ykstoikkoiset ja vaivaloiset, hänen leponsa rauhallisempi siinä määrässä kuin ilma, vesi, höyry enemmän toimittavat työtä ihmisen sijasta? Jos joissakuissa Euroopan maissa, niin arvelee Sismondi, köyhän miehen katon alla tarvittavat tarpeet ovat tarjona, jos turvallisuus, tyytyväisyys, mielen levollisuus siinä vallitsee, nämä maat varmaankaan eivät ole niitä, jotka ovat teollisuudessa kehittyneimpiä.

Maailman kaupan kilpailun vaikutusta on, että yhteiskunnassa eriävät toisistaan yhdeltä puolen maat ja pääomat, toiselta työväestö, sekä että edelliset ryhmistyvät harvalukuisten omistajain käteen, jälkimäiset menettävät kaiken turvallisuutensa toimeentulon puolesta ja molemmat riitaantuvat vihollisiksi keskenänsä. Maailman kilpailussa kestävät vaan suuren suuret maatilat, suuren suuret yritykset, ja tuotteet, joita tuotetaan äärettömästi ilman määrällistä tarvetta, jota pidettäisi silmällä, menevät

kaupaksi ainoastaan huokean hintansa kautta, joka tulee mahdolliseksi siten, että tuon turvattoman työväestön työpalkat painetaan alas alimmalle asteelle, että tämä väestö kärsii kovia kohtaloita, kuluttaa voimiansa, menettää terveytensä, laiminlyö kasvatuksensa, henkisen kehityksensä. Nykyisen suurenmoisen talouden välttämättömiä vaikutuksia on: liikatuotanto, työstä karttunut tavara, joka ei mene kaupaksi, sekä työttömät työväestöt, joissa ilmiöissä etenkin tulee nähtäviin, että tuon uuden talouden jättiläisponnistukset häiritsevät itseään, kääntyvät ihmistä vastaan, muuttuvat turmioksi.

Tämän talouden kehityssuunta, että maat ja pääomat kokoutuvat ylen suuriin omaisuuksiin, samalla kuin työväestö jääpi turvattomaksi, koska sen menestys kokonansa riippuu työstä, jonka tilaisuus uudessa järjestyksessä niin usein puuttuu, niin usein häiriytyy, tämä kehityssuunta näyttää Sismondin mielestä välttämättömällä häviöllä uhkaavan koko nykyajan sivistystä. Muistuttaen tuosta Plinion mainiosta lausunnosta, että jokaiselle, joka tunnustaa totuutta, on selvä, että suunnattomat maatilat ovat hävittäneet Italian vieläpä provinsiatkin (Verumque confitentibus, latifundia perdidere Italiam, imo et provincias), arvelee hän, että samalla tapaa samanlainen kehityssuunta kuin se, mitä Plinius oli ollut tilaisuudessa tutkia, eli maitten, pääomien ja yritysten kokoutuminen harvojen käteen uhkaa nykyajan sivistystä häviöllä ja perikadolla. Varjopuolet ovat hänen käsittääksensä uudessa taloudessa yhtä voimalliset, yhtä valtaavat kuin valopuolet. Hän ei myönnä, että mekaanilliset välikappaleet, että tieteen avusta kehittynyt teollisuus olisi parantanut ihmisten tilan yleensä. Päin vastoin koneet, nämä rautaiset työntekijät, joiden tarpeet ovat niin vähäiset, joiden työ sentähden on niin helppohintaista, kilpailevat persoonallisten työntekijäin kanssa ja alentavat heidän palkkaansa, vieläpä vievät heiltä työntilaisuudetkin, koska talouden ja tuotannan koko alalla kilpailun pakosta pyritään muuttamaan, niin paljo kuin suinkin mahdollista, persoonallista työtä, joka tulee kalliiksi, konetyöksi, joka on helppoa. Tämä on Sismondin kanta. Hän ei käytä sisyfismin sanaa, mutta itse käsite on hänelle selvillä. Se oli hänestä kieltämätöntä, että kansojen uudessa suurenmoisessa, taloudessa, semmoisena kuin se ilmaantui tämän vuosisadan alkupuolella, mekaanilliset apukeinot teollisuuden palveluksessa eivät olleet muuttaneet ihmisten tilaa paremmaksi, eivät huojentaneet työtaakkaa, vaan pikemmin kartuttaneet rasituksia.

Sismondin teoksessa kuvautuvat itse olot hänen ajallansa. Se pelko ja vavistus, jotka liikkuvat hänen ylevässä rinnassaan, kun hän tutkii aikansa yhteiskunnallisia ilmiöitä, eivät olleet mielikuvituksen herättämiä, ne saivat aihetta todellisuudesta. Sillä totta on, että teollisimmissa maissa hänen ajallansa hirvittävässä määrässä turmeltiin tehtaissa ja kivihiilikaivoksissa työväen, vieläpä vaimojen ja lastenkin voimia liiallisella, luonnottoman rasittavalla työllä. Totta on, että silloisessa taloudessa ilmestyi oireita, joista saattoi päättää, että tämä talous kukistaen kaikki säädyt ja asemat jättäisi yhteiskuntaan vaan nämä kaksi asemaa, toiselta puolen uuden raha-ylimyskunnan, toiselta kurjan toivottoman työväestön, jolta kaikki elatuksen takeet puuttuvat. Nekin, jotka meidän aikana koettavat näyttää, että työväestön asema on parantunut, että se yksin nykyisessä yhteiskunnassa ylenee, kun kaikki muut asemat alenevat, että viime vuosikymmeninä hy-

västi vaikuttava käänne on tapahtunut työväestön elämässä, nekin myöntävät Sismondin olleen, mitä hänen aikaansa tulee, oikeassa. Harvat teokset ovat niin tärkeät kuin hänen talousoppinsa niille, jotka tutkivat tämän vuosisadan kehitystä, sen yhteiskunnallista liikettä, sekä tämän liikkeen eri jaksoja.

Olot ovat tosin paljo muuttunut siitä ajasta, jolloin Sismondin teos ilmestyi. Työväestön nykyinen asema on varsinaisesti toisenlainen kuin silloin. Kuitenkin vielä *J. St. Mill*, johon Sismondi on niin suuresti vaikuttanut, tuskin myöntää karttuneen tuotannon ja mekaanillisten apukeinojen varsinaisesti parantaneen ihmissuvun tilaa. Hän talousopissaan lausuu olevan epätietoista, ovatko kaikki ne teknilliset keksinnöt, joita tähän päivään saakka on tehty, vähentäneet yhden ainoan ihmisolennon työtaakkaa. Ne ovat vaan sallineet entistä lukuisamman väestön viettää samaa puutteen ja rasittavan työn alaista elämää kuin ennenkin, ne ovat myöskin joissakuissa eri piireissä lisänneet varallisuutta, mutta ne eivät vielä ole saaneet aikaan niitä suuria muutoksia ihmissuvun yleisessä tilassa, joita ne kykenevät toteuttamaan. Keksintöjen kautta karttunut tuotanto ei tuota parempaa tilaa syystä, että ihmissuku karttuu niin suunnattomasti. Syystä että niin ylen suuret ihmislaumat pyrkivät „elämän bankettiin“ tulee kullekin niin vähäinen osa elämän hyvää. Raivoisat synnyttäret, joiden houkutusten alaisena ihmissuku vielä on, kukistavat sen hyödyn, minkä karttunut tuotanto muutoin saisi aikaan. Tämä on syy, minkä tähden sisyfismi pysyy niin sitkeästi paikallaan. Se hämmästyttävä ilmiö, että muka uuden ajan teknilliset apukeinot, että tuo ihmeen suuri valta luonnon yli, mikä tieteen kautta on tullut ihmisen käteen, on niin vähä, niin vitkalleen muuttanut ihmisten tilaa, tämä ilmiö muka selkenee Malthus'en kansoituslain kautta, jolle Mill panee niin suuren, niin ratkaisevan arvon.

Malthus luuli keksineensä, että väestö ja elatusaineet luonnosta karttuvat aivan eriävällä tavalla; edellinen *geometrillisessä* suhteessa eli niinkuin luvut: 1, 2, 4, 8, 16 j. n. e., jälkimäinen *luvunlaskuisessa* suhteessa eli niinkuin luvut 1, 2, 3, 4, 5 j. n. e. Otaksukaamme, sanoo hän juuri viime vuosisadan lopulla, että Englannin väestö on 11 milj. ja että nykyiset maan tuotteet riittävät sitä elättämään. Tässä tapauksessa yhdeksännentoista vuosisadan lopulla Englannin väestö, jos mainittu luonnon laki pääsee esteettömästi vaikuttamaan, olisi 175 milj., mutta elatusta riittäisi ainoastaan 55 milj., joten siis 120 milj. ihmisiä täytyisi kuolla nälkään. Jos pitäen silmällä koko maan palloa laskisimme sen väestön 1 miljardiksi, seuraisi noitten luonnon taipumusten vallitessa, että kahden vuosisadan kuluttua maan väestö ja elatusvarat olisivat keskenänsä kuin 256 ja 9, kolmen vuosisadan kuluttua kuin 4096 ja 13 j. n. e.

Jos tämä teoria olisi oikea, sisyfismi varmaankin olisi ihmiskunnan luonnollinen tila; emmekä silloin tarvitsisi kummeksia, että teknillisen taidon kehitys niin vähä muuttaa ihmiskunnan tilaa, että koneet, nuo rautaiset työntekijät, eivät kykene ihmisen apujoukkona huojentamaan rasitusten taakkaa, että jouto-aikaa aineellisista puuhista ei kartu ihmissuvulle ja että taloudelliset harrastukset uhkaavat yksinvallalla lannistaa kaikki muut harrastukset. Kun sellaiset kamalat epäkohdat, kuin ne mitkä Malthus otaksuu, ovat olemassa luonnon lakiloissa, ihmisen järki ja tahto tuskin riittävät korjaamaan niitä vammoja, jotka niistä seuraavat kansojen taloudessa. Niinpä ar-

veleekin Malthus, että ihmissuku, jospa se vielä voikin lykätä tulevaisuuteen kohtalonsa täyttymisen, kuitenkin kerran „on joutuva haaksirikkoon kurjuuden karille“.

Mill, joka myöntää Malthus'en käsityksen mainituista luonnon taipumuksista siinä kohden, että toinen on paljo voimallisempi kuin toinen, vaikka hän ei juuri katso sattuvaksi tuota tarkkaa matematillista määräystä, missä eri suhdassa väestö ja ruokavarat karttuvat, pitää mahdollisena ihmisen viisaudelle muuttaa eli rajoittaa luonnon taipumusta ja tällä tapaa välttää tuota ihmissuvun haaksirikkoon joutumista. Hän katsoo suotavaksi Euroopan kulturikansoilla n. k. stationäritilaa, pysäytymistilaa, sitä tilaa, että väestö ja pääomat, kasvamatta suuremmiksi jäävät oleville rajoilleen. Työn ja pääoman tuottavaisuus riippuu siitä, että ovat vississä määräsuhdassa maan luonnollisen tuotantovoiman kanssa. Kun tämä suhta on rikottu, kun työväestö ja pääomat ovat, verrattuina luontoperäisiin varoihin, karttuneet yli vissin määrän, hukkaavat ne tuottavaisuutta, josta syntyy tuskallinen levottomuus, turhat ponnistukset, toivottomuus kansoissa ja näiden uupuminen yksipuolisesti talouteen, aineellisten tarpeitten ahtaasen piiriin, sanalla sanoen sisyfismi. Kun tuo suhta on rikottu, taistelee ihmisten teknillinen taito turhaan korvatakseen luonnon tuottavaisuuden vähyyttä.

Ei sovi kieltää, että tämä suhta, mikä on olemassa toiselta puolen väestön ja pääoman, toiselta maa-alan välillä, on Euroopan kansoille tätä nykyä erinomaisen käytöllinen kysymys. Kaikkialla huomataan valtakunnissa hallitusten päähuolena laajentaa sitä maa-alaa, mille kunkin valtion valtikka pääsee suorakohtaisesti vaikuttamaan. Taloudelliset syyt ovat tähän levottomaan huolen pitoon vaikuttamassa yhtä paljo, kuin suorastaan valtiolliset. Hallitukset pyrkivät valta-aluettansa laajentamalla välttämään työn ja pääoman tuottavaisuuden riutumista. Voisi väittää, että vapaa maailman kauppa tekee kaiken huolen tuosta mainitusta suhdasta tarpeettomaksi; se pääoma ja työ, joka ei omassa maassa saa tiloitusta, saa sen muualla maailmassa, ihmissuvun avaralla talouden alalla. Maapallolla on vielä yltäkyllin käyttämättömiä, viljavia alueita, joitten tuottavaisuus kaupassa tulee kaikkien hyväksi. Niin esim. Englannin pääomaa 60 miljardia on tiloitettu ympäri koko maapalloa, tuottaen tälle maalle pari kolme miljardia tuloa. Seuraukset oman maan ahdingosta, josta pääoman tuottavaisuus pian riutuisi, tulevat tällä tapaa vältetyiksi. Maailman kauppa, ihmissuvun yhteinen talous poistaa ne epäkohdat, jotka syntyvät yksityisen kansan elämässä, jos se vaan itsesehensä rajoittuisi. Kuitenkin juuri tänä aikana suurissa maissa kansojen mainiot äänenkannattajat entistä kiihkeämmin kääntävät huomiota tuohon kohtaan, kuinka tärkeätä, kuinka ratkaisevaa kansan koko olemiselle on, missä suhdassa pääoma ja työväestö ovat maa-alaan, sen tuottavaisuuteen. Se on totta, että Euroopan kansojen työväestöt ovat viime vuosikymmeninä hyötyneet maailman kaupasta, joka on hankkinut raaka- ja elatusaineet helppoon hintaan: tämä helppohintaisuus on tehnyt mahdolliseksi kohottaa työpalkat, parantaa työväestön tilaa yleensä. Mutta yhtä totta on myöskin, että tätä nykyä vallitsee epätoivo siitä, voidaanko ylläpitää tätä parantunutta tilaa, onko se kestäväinen. Mitä osoittaa se, että sosialismin puoluevehkeet, joitten joitakuita vuosia sitten saattoi luulla tau'onneeksi, ovat niin odottamatta, vaan sentään niin silminnähtävästi

uudelleen kiihtyneet Euroopan kansoissa? Eräs taloudellinen ilmiö, jota tuskin vielä täydelleen käsitetään, vaan josta kuitenkin syntyy nykyisyyden vallitseva taloudellinen pessimismi, on, arvelee Lesroy-Beaulieu, se, että pääomat Euroopassa hukkaavat tuottavaisuuttaan. Eikö tämä osoita, että maailman kauppa osaksi turhaan taistelee korjataksensa sen epäkohdan vaikutuksia, missä yksityisen kansan taloudessa eri puolet ovat keskenänsä?

Ranskassa väestön määrä on joutunut melkein stationäritilaan. Se seikka siis, joka Mill'in käsityksen mukaan estää karttunutta tuotantovoimaa todella hyödyttämästä kansoja, on tässä maassa poistunut. Mutta kuitenkin siinäkin valitetaan, että uuden ajan teknillinen taito ja ihmisen saavuttama valta luonnon yli ei ole tuottanut vastaavaista tilan hyvyyttä. Tätä nykyä höyrykoneitten yhteenluettu voima Ranskassa lasketaan yhtä suureksi kuin 30 miljoonan työmiehen voima. Tämä uusi rautainen, teräksinen työväestö, missä määrässä se on apujoukkona parantanut ranskalaisten tilaa, missä määrässä huojentanut heidän rasituksiansa? Jos täydessä tuottoky'yssä olevien kansalaisten luku (lapset ja suuri osa naisia poisluettuina) on 10 milj., pääsevätkö nämä tuota rautaista apujoukkoa käyttämällä neljä kertaa vähemmällä työllä kuin ennen? pääsevätkö edes puolella entistä työtänsä? Väitetään, ett'ei tässäkään maassa teknillinen taito ja keksintöjen kautta karttunut valta luonnon yli ole läheskään siinä määrässä kuin odottaa olisi sopinut, parantanut yleistä tilaa eli huojentanut niitä rasituksia, joita väestö saa kestää elatustaan hankkiessaan. Se on osoittavaa, että, kun englantilainen Mill katsoo pääsyyksi, minkätähden karttunut tuotanto ei enemmin muuta ihmissuvun tilaa, ranskalainen *Emile de Laveleye* selittää saman ilmiön syyksi liiallisten, mielivaltaisten loistotarpeitten rajattoman karttumisen. Jos ihmiset voisivat paremmin kuin tätä nykyä tapahtuu, rajoittaa liikatarpeensa, ei se huojennus aineellisen työn rasituksista, jota koneet vaikuttavat, menisi hukkaan uutten, yhä karttuvien tarpeitten tydytys-hankkeisin. Konetta on, arvelee hän nimitetty *l'emancipatrice de l'humanité* (ihmissuvun vapauttaja), mutta se ei vielä ansaitse tätä nimitystä, koska se on kasvattanut kansoissa turhia mielivaltaisia tarpeita, jotka vievät ihmiskunnalta sen vapaan ajan, joka olisi tuleva sydämmen ja hengen kehityksen hyväksi. Koneet, kun niitä ruvetaan käyttämään jossakin tuotannon piirissä, missä niitä ei ennen käytetty, tekevät siinä persoonallista työtä tarpeettomaksi, siis työväestöä työttömäksi. Kuinka hankkia tälle työtä ja elatusta, jollei keksitä yhä uusia tarpeita, joiden tyydytyskeinot tarjoavat työntilaisuutta joutilaille. Tämä tarpeitten karttuminen on rajaton ja rikkaat uupuvat sen kautta sybaritismiin samalla kuin löytyy muita, jotka tuskin saavat välttämättömät tarpeet tydytetyiksi. Näihin loistotarpeisin hukkuu se hyöty, minkä keksintöjen kautta karttunut valta olisi, paremmin käytettynä, voinut hankkia kansoille. Muistuttaen Mill'in ylhäällä mainitusta väitteestä, että on epätietoista, ovatko kaikki mekaanilliset apukeinot yhteensä huojentaneet vähääkään ihmistyön taakkaa, on Laveleye vielä kiihkeämpi kieltämään tätä huojennusta tulleen. Ihmisten vaiva on päinvastoin tätä nykyä suurempi kuin ennen. Talouden huolet ovat meidän aikanamme käyneet entistä raskaammaksi: ne pitävät ihmistä liian kireässä, ne kuluttavat hänen aivojansa enemmin kuin ennen. Tämä ei ole, arvelee Laveleye, se tapa jolla koneitten tulee vapauttaa ihmissukua. Niiden tulee,

tehden yhä helpommaksi tydyttää suotavat järjelliset tarpeet, hankkia ihmiskunnalle *plus de loisirs et, par suite, une plus grande culture intellectuelle.* Loistotarpeitten kautta äärettömiin kiihtyneet himot yllyttävät äärettömiin, yhtä liiallisiin rahahankkeisin, jotka masentavat ihmiset huolten raskaan taakan alle. Tarkastakaamme finansimiehen tilaa, jolla on miljoonia sadottain, onko hänellä hetkeäkään, jolloin henkensä on vapaa rahalaskuista, hetkeäkään, jolloin hänen henkensä ei olisi tuskallisesti kiintynyt tavaraan, sen kohtaloihin, sen vaaroihin, jotka yhä uhkaavat. Tavaran paljous uuvuttaa, masentaa hänet. Tieteen ja teknillisen taidon ihmeteltävän kehityksen kautta me luomme, niin lausuu Laveleye, rikkauksia niin suuria, että, kun tilastotiede niiden määrää laskee, päätämme huimaa, ja kuitenkin tämä vuosisata on *préoccupé, tendu et triste.* Ihmisillä ei ole enää hymyä, ei entistä hupaisuutta. Kaikkialla nähdään vaan rasitusta ja pettymystä, turhaa ponnistusta, joka ei tuota onnea, ei sitä tilan hyvyyttä, mitä ihminen tarkoittaa. Kaikkialla siis, vieläpä rikkaitten elämässä sisyfismin tila vallalla.

Kuinka kevytmielisesti tuhlaavat kansat varoja esim. noihin yhä muuttuviin muoteihin vaatetuksessa! Nämät kohottavat melkoisesti kaikkien niitten tuotteiden hintaa, jotka ovat muotien alaisia. Otaksukaamme, arvelee Laveleye, että olisi niinkuin muinoin muuttumaton kansallinen puku olemassa, se kangas, jota siihen käytettäisi tulisi paljoa helpommaksi kuin ne tuhannet erikuosiset kankaat, joita joka vuosi keväimen ja talven muodit vaativat. Ei suinkaan voi olla paras käytäntö mitä voidaan tehdä tieteestä, pääomasta ja aistista, asettaa nämä muotikauppiasten palvelukseen, ja lienee naisilla parempi tehtävä kuin miettiä uusia pukuja, puhua niistä ja kadehtia toisiansa niistä. Se oli syvä ajatus, joka saatti hengelliset ritarikunnat kantamaan pukua, joka pysyi kahdeksantoista vuosisataa samanlaisena. Ne tämän kautta, arvelee Laveleye, ainakin yhdeltä kohdalta välttivät turhuuksia, jotka tekevät ihmiset kykenemättömiksi kannattamaan suuria asioita. Samate vanhan ajan kansat säilyttivät samaa, sangen yksinkertaista pukumuotoa muuttumattomana enemmän kuin tuhat vuotta. Kun tulee, sanoo Laveleye, enemmän viisautta meidän lakiloihimme, laitoksiimme, sekä enemmän ylevyyttä meidän henkeemme, silloin tulemme tekemään kuin ne. Nämä kansat ovat ei ainoastaan pukunsa yksinkertaisuuden, vaan myöskin tarpeittensa vähyyden tähden yleensä pidettävät esikuvana. Pompejin jäännökset näyttävät kuinka vähätarpeiset nämä kansat todella olivat. Kun supistivat tarpeensa, oli heille mahdollista uhrata aikaa hengen lahjain kehittämiseen, innolla kannattaa valtiollista elämää, kirjallisuutta, taidetta, filosofiaa, tällä tapaa luoda henkisiä teoksia, jotka kaikkina aikoina ovat pysyneet esikuvina ja joitten vertaista ei jälestäpäin ole saatu aikaan.

Lienee totta, että nykyajan kansoissa tarpeet ovat ylen määrin karttuneet ja että liiallisiin, mielivaltaisiin, turhiin tarpeisin on osaksi hukkunut hyöty siitä teknillisestä vallasta, minkä ihmiskunta on voittanut, että nämä liikatarpeet ovat elättäneet vammoja kansojen elämässä, epäsointua ja vihaa luokkien kesken. Schiller laulaa:

Geniesse, wer nicht glauben kann. Die Lehre
Ist ewig wie die Welt. Wer glauben kann, entbehre!

Mitä vähemmin meidän aikamme ky-

kenee uskomaan, sitä rakkaammaksi nautinto on sille tullut. Se seuraa tuota ohjesääntöä: Geniesse wer nicht glauben kann. Laveleye kuitenkin näyttää panevan liiaksi mustetta kuvaukseensa; hän on liiaksi pessimisti, hän liioittelee kuvatessaan varjopuolia taloudessa, eikä hän ota huomioonsa niitä todellisia parannuksia työväestön tilassa, joita viime vuosikymmenet ovat tuoneet mukanaan ja jotka ovat todella sangen suuret, jos vertaamme tällä haavaa olevia oloja niihin, joista Sismondi sai valituksen aihetta. Hän ei punnitse täyteen arvoon sitä suurta ratkaisevaa ilmiötä nykyisessä yhteiskunnassa, että työväestö, joka ennen oli enimmiten vaan passivinen osa kansasta, on ruvennut itsenäisessä vaikutuksessa valvomaan etujansa, että työpalkkaa määrätessä suuri rahvas on tätä nykyä aivan toisella lailla osallisena kuin ennen, että se, joka ennen paraasta päästä määrättiin yksipuolisesti työnteettäjäin kautta, tätä nykyä määrätään luokkien kesken tapahtuvan molemminpuolisen transaktionin kautta. Tämä muutos yhteiskunnallisissa oloissa on mielestämme omiansa vähentämään karttuvan tuottovoiman hyödyn menetystä joko liialliseen väestön karttumiseen taikka rikkaitten ylellisiin loistotarpeisin. Sillä tuo uusi yhteiskunnallinen asema on toiselta puolen herättävä edesvastauksen tunnetta työväessä sekä täten vähitellen välttävä väestön karttumista yli varojen määrän, toiselta puolen se on välillisesti supistava sen, minkä rikkaat saattavat uhrata loistotarpeisin. (Jatk.)

Vielä keskiaikaisista maan-omistus-seikoista.

Viime Heinäkuun numerossaan on Valvoja huomiollansa kunnioittanut tutkimistani Maan-omistus-seikoista Suomessa keskiaikana ja samalla tehnyt johtopäätöksiäni vastaan muutamia muistutuksia, jotka antavat minulle aihetta jatkamaan keskustelua *). Semmoiseen keskusteluun olen sitä taipuvaisempi ryhtymään, koska Valvojan muistutukset, jos kohta paikottain mielestäni vähän tarkan-tarkkoja, kuitenkin muutamissa kohden ovat hyvin perustettuja. Tarve supistaa teostani tavallisen „programmin“ rajoihin oli joskus vaikuttanut puuttuvaa selvyyttä ja sen vuoksi kenties antanut syytä väärään käsitykseen.

Tahdon kuitenkin huomauttaa, että tieteellisissä tutkimuksissa, missä jo itse teko-asiain ilmi-saanti on varsin tärkeä puoli, sopinee lukijassa edellyttää joku määrä omaa älyä johtopäätösten käyttämisessä. Jos teko-asiat ovat tarkoin esitettyinä — jota arvostelija ei ole evännyt — ei pitäisi johtopäätösten suhteen jonkun epätarkan sanan hairauttaa järkevää lukijaa. Arvostelija näkyy siinä kohden otaksuneen muut lukijat paljoa tyhmemmiksi häntä itseänsä; sillä itse hän tavallisesti aivan oikein käsittää mitä olen tahtonut sanotuksi. Ainoastaan yhdessä paikassa, nimittäin kysymyksessä Ruotsin valloituksen yleisestä vaikutuksesta Suomen yhteiskunnallisiin oloihin, hän todellakin näkyy väärin ymmärtäneen esityk-

*) Onpa Finsk Tidskrift'issäkin ollut niitä arvosteluita koko kaksi kappaletta. Ne eivät kuitenkaan ole kumpikaan olleet sitä laatua, joka sietäisi keskustelemista. Jos Svekomaanit tahallansa luopuvat *tieteellisestä* harrastuksesta, se olkoon heidän oma asiansa.

sen mieltä. Mutta minun mielestäni juuri siinä paikassa on ollut kaikkien vähimmän syytä todelliseen erehtymiseen. Otan tämän seikan ensin keskusteltavaksi.

Valvoja, näet, lausuu, että muka kirjantekijä, päättäessään, että ainoastaan kirkko-järjestyksen ja valtio-suhteiden aloilla tapahtui mainittavia muutoksia kansamme oloihin Ruotsin valloituksen kautta, „näkyy joutuvan liian pitkälle, sillä itse hän samassa luvussa osoittaa, että vaikka maakunta-laitos luultavasti ensi aikoina valloituksen jälkeen perustui kansamme alkuperäiseen heimokunta-jakoon, tämä perustus kuitenkin pian jälleen hävisi, ja että sitä paitse suomalaisten alkuperäinen kihlakunta-laitos tiettävästi ei jättänyt mitään jälkeä, kun sitä vastoin Ruotsin kihlakunta-laitos, jos kohta myöhemmin ja epä-säännöllisesti juurtui oloihimme“. — Minun ymmärtääkseni tämä muistutus ei perustu mihinkään epäselvyyteen esityksen sanoissa. Heti luvun alussa olen väitteeni esittänyt sanoilla: „Yleensä Ruotsalainen valloitus ei näy vaikuttaneen aivan *jyrkkiä* muutoksia kansamme yhteiskunnalliseen elämään“; olen siis mielestäni selvästi ilmoittanut, että on puhetta ainoastaan itse valloituksen ensimäisistä vaikutuksista, eikä suinkaan siitä mitä Ruotsin-valta myöhemmin ja vähitellen sai toimeen. Se seikka, että Ruotsalainen kihlakunta-laitos 14:nnen vuosisadan lopulla maassamme joltisesti järjestettiin, ei niin-muodoin enää ole luettava valloitus-aian vaikutuksiin. Jos nyt voisimme edes varmuudella väittää, että valloitus on hävittänyt tuon vanhemman Suomalaisen kihlakunta-laitoksen, olisihan siinä tosin joku negativinen vaikutus yhteiskunta-oloihimme. Vaan ainakin tätä nykyä lienee aivan epätietoista, oliko tämä alkuperäinen laitos jo ennen häviöllä, vai oliko se kenties jossakin muodossa säilynyt valloitus-aikakauttakin edemmäksi. Jälkimäistä ehtoa en katso ihan mahdottomaksi, ja olen (sivv. 20 seur.) viitannutkin siihen, että kenties Suomenmaan hallitus-pitäjäät (jotka olivat jotakin aivan toista kuin Ruotsinmaan „soknar“) saattoivat olla jotakin alkuperäistä kihlakuntaa. Kuinka tämä asian-laita lieneekin, en voi suinkaan huomata, että olisin toisen luvun alussa väittänyt jotain, jota luvun lopussa muka itse kumoisin. Että yhdessä kohden olen käyttänyt sanan: „vieras *valta*“; kun oikeimmiten pitäisi olla: vieras *valloitus*, se kenties on minun puoleltani viaksi omistettava.

Arvostelijan tärkeimmät muistutukset koskevat kysymystä kylämaiden omistustavasta, ja tunnustaa täytyy, että tässä vaikeassa kohdassa esitys ei ole kaikin paikoin täydellinen. Miksi muutoin arvostelija katsoi juuri tämän viimeisen luvun „epäilemättä kirjassa tärkeimmäksi“, en voi täydellisesti oivaltaa. Kun teoksen viidestä luvusta olen kaksi käyttänyt selvittämään erämaiden omistus-seikkoja ja nämä kaksi lukua täyttävät koko toisen puolen tutkimus-kappaleen sivumäärästä, olen tietysti itse pitänyt erämaa-kysymyksen yhtä tärkeänä kuin jonkun muun. Kirjantekijänä kenties en ole oikeutettu itse arvostelemaan työni tulosta, enkä siis pyydä erittäin johdattaa huomioon niitä luullakseni ihan uusia tosi-asioita, mitkä olen näissä luvuissa tuonut esiin. Vaan jo oikeudelliselta kannalta on mielestäni tämä kysymys melkein tärkeämpi kuin mikään muu; sillä muistamista on, että Kustaa I sittemmin mielivaltaisesti anasti nämä erämaat kruunun haltuun aivan samalla tavoin kuin niinkutsutut „almänningit„ Ruotsin puolella. Jos, kuten luulen osoittaneeni, erämaat Suomessa jo olivat jakaantuneet yksityis-omaisuudeksi, oli kuninkaan menetys täällä paljoa jyrkempi

oikeuden-loukkaus, kuin mitä Ruotsin puolella tapahtui.

Vaan jos tutkimus Suomalaisesta kyläkunnasta ei ole teoksen tärkein osa, on se kumminkin epäilemättä ollut vaikein selville saada, ja siinä jääpi siis yhä vielä runsaasti „materia disputandi“. Minkälainen oli Suomalaisten alkuperäinen kyläjärjestys? Kuinka tämä valloituksen perästä muodostui? Minkä-muotoisena se vihdoin oli Keski-aian lopulla? — Siinäpä kysymyksiä, jotka teoksessani ensi kerta nostetaan ja jotka yhä vaativat monenpuolista tutkimista. Itse todistustenkin oikeasta merkityksestä voipi olla eri mieliä. Niinpä esim. Valvoja väittää, että nuo Kalevalan säkeet: „Saaren maat saroin jaettu, — aholoista arpa lyöty, nurmesta keräjät käyty“, — eivät välttämättömästi ilmoita mitään aika-aioin tapahtuvaa tilusten vaihtoa, vaan että voivat esm. tarkoittaa maan ensimäistä haltuun-ottamista, milloin muka Suomalaiset, uusille asuin-sijoille tullessaan, saattoivat kenties vakinaisesti jakaa tilukset arvalla keskenänsä. Minun täytyy tunnustaa, ett'ei ole mieleenikään tullut antaa tälle Kalevalan lauseelle niin nimenomaista historiallisen todistus-kappaleen merkitystä. Minun ymmärtääkseni Kalevala näillä sanoilla ei kerro mitään erinäistä historiallista tapausta, vaan kuvaa yleisiä kylä-oloja, niin-muodoin jotain semmoista, joka ehtimiseen tapahtui Suomalaisten kyläkunnissa. Tästä syystä en voi muuta ajatella, kuin että tässä ilmoitetaan juuri „aika aioin“ tapahtuvaa uutta jakoa kyläläisten välillä, melkein samaan tapaan kuin Slavilaisilla kansoilla vielä meidän aikoinamme.

Sitä vastoin minun tulee myöntää, ett'en ole tehnyt tarpeeksi tarkkaa eroitusta yhteis-omistuksen eri asteista, ja että siitä syystä olen epätarkasti käyttänyt nimitystä „alkuperäistä maa-kommunismia“ ja „yhteis-omistusta“ siitä omistuksen muodosta, joka tavataan Suomessa keskiaikana. Oikeastaan ei sovi käyttää tätä nimeä muussa tapauksessa, kuin jos ei minkäänlaista persoonallista ja perinnöksi menevää omistusta ole. Tämmöinen kommunismi eli *Yhteis-omistus* (I) saattaa olla kahta laatua: *a)* kun nautintokin on yhteinen, niinkuin Tsheremisseillä Haxthausen'in mukaan, ja *b)* kun maa aiottaisin uudesta jaetaan tasan kyläkunnan jäsenten välille, erikseen nautittavaksi, niinkuin tapana oli Taciton aikaisilla Germaneilla ja nytkin vielä on Slavilaisten kyläkunnissa laita. Lähin edistys-aste näkyy olevan se järjestelmä, jonka mukaan omistus-oikeus on jaettu visseihin osuuksiin, vaikka itse tilukset eivät ole vakinaisesti erikseen jaetut. Tätä omistus-tapaa, jota kenties sopisi sanoa *Osuus-omistukseksi* (II), oli Ruotsin „vasara-jako“ ja nähtävästi Suomen keski-aian vanhempi kylä-järjestys. Siinäkin saattaa ajatella kahta muotoa: *a)* yhteinen nautinto jakamattomalla alalla, vaikka osuuden mukaisessa suhteessa (esm. yhteisessä metsämaassa ennen Isoa-jakoa, jolloin isompi talo tietysti käytti enemmän sekä puuainetta että karjankäyntiä kuin vähempi), ja *b)* väliaikainen tilusten jako erikoisnautintoa varten (niinkuin nähtävästi kylien viljelysmaissa Suomen vanhempana keski-aikana). Korkein edistys-aste on vihdoin *Erikois-omistus* (III) ja siinäkin voidaan eroittaa kaksi muotoa: *a)* nautinnossa jonkunlainen yhdessä-olo, kun eri kyläläisten tilus-kappaleet, vaikka toisistaan vakinaisesti eroitettuina, kuitenkin ovat keskenänsä niin sekaisin, että kaikkien kyläläisten täytyy noudattaa yhteistä viljelys-järjestystä (kuten vielä nytkin joskus maassamme nähdään, missä ei oikeata isoa-jakoa ole tapahtunut), ja *b)* täydelli-

nen erikoisuus sekä omistuksessa että nautinnossa ja viljelyksessä. — Itse teoksessa olen luullakseni selvästi osoittanut, että omistus-muoto II *b)* on järjestelmä, jonka arvelen kylänmaiden noudattaneen Suomessa ennen auringon-jaon toimeenpanoa; mutta nimitys „yhteis-omistus" on epäilemättä tässä kohden ollut epätarkka. Tokko viljelyskin joskus on saattanut olla johonkin määrin yhteinen, kuten Valvoja arvelee mahdolliseksi, en voi ratkaista; mutta epäilen sen tapahtuneen muulloin, kuin missä perilliset ovat eläneet jakamattomassa pesässä (niinkuin vieläkin toisinaan tapahtuu), — joka tapaus oikeastaan ei ole mitään *kylä*-järjestelmää ensinkään. Että aurinko-jaonkin perästä useat ulkotyöt täytyi yhteisesti järjestää, kuten omistus-muoto III *a)* osoittaa, on sekin aivan erinäinen asia, jota emme saa edellä-mainittuihin sekoittaa.

Samassa määrässä kuin tarkemmin eroittelemme nämä eri omistus-muodot toisistansa, tulee myöskin vaikeammaksi täsmälleen ratkaista, millä edistys-kannalla kunakin aikakautena esi-isämme kylä-kunta lienee ollut. Tutkimukseni ainoana varmana tuloksena tähän saakka on se, että vielä 15:nnellä vuosisadalla ja 16:nnenkin alulla löytyi Suomessa se laji yhteisomistusta, jonka nyt olen tässä nimittänyt osuus-omistukseksi. Kuinka nautinto siinä järjestyi, en ole voinut muuta kuin arvaamalla päättää. Yksi seikka vielä mielestäni ansaitsee huomiota.

Jos teoksen ensimäisessä luvussa lausumani arvelu, että esi-isillämme ennen valloitusta oli varsinaista maa-kommunismia (sitä lajia, joka ylempänä merkittiin I *b)*, niin siitä ei ainakaan enää keskiaikana Ruotsin vallan alla ole mitään jälkeä huomattavana; sillä se osuus-omistus, josta olen puhunut (ylempänä merkitty II *b)* on jo vähäistä edistyneempi aste. Voimme siis kenties tässä kohdassa todellakin arvata jotakin Ruotsalais-valloituksen suoranaista vaikutusta kansamme yhteiskuntaoloihin, jommoista muutoin olen epäillyt. Tämän muutoksen voimme ajatella sillä tavoin, että tuo uusi hallitus vaati säännöllistä *perintö*-järjestystä maa-omaisuudenkin suhteen ja tästä luonnollisesti seurasi *persoonallista omistusta*. Silloin tietysti heti lakkasi kommunistinen tasaomistus ja sen sijaan tuli osuus-omistus. Mutta tämä kaikki ei muuta ole kuin arveluita, joihin pyydän kääntää muidenkin tutkijain huomiota.

Millä tavoin osuus-omistus kyläkunnassa käytännöllisesti järjestyi, en ole voinut kuin arvelemalla päättää. Olen (siv. 48) lausunut luonnolliseksi asiaksi, että aiottain täytyi tapahtua uutta sopimusta nauttimisesta, s. o. aika-aioin uusia jakoja osuuksien mukaan. Valvojakin katsoo tämän aivan luultavaksi, mutta huomauttaa sen ohessa, että se esimerkki, minkä olen tuonut esiin, kuinka eräs mies oli muutaman niitun „saanut oikealla arpa-kapulalla", ei mitään todista, koska se saattaa yhtä hyvin tarkoittaa vakinaista, pysyväistä jakoa arvan kautta. Tässä kohden on Valvoja aivan oikeassa, ja olen itsekin (siv. 44) maininnut toisen esimerkin, jossa arpakapulalla osuudet jaetaan „vahvoiksi ja pysyväisiksi", niin-muodoin nähtävästi vakinaiseksi erikois-omaisuudeksi. Ikävä kyllä, en ole voinut tähän saakka saatavilla olleista lähteistä löytää mitään muutakaan varmaa todistusta itse jako-tavasta kylän osuus-omistajain välille. Pyydän kuitenkin saada kääntää huomion erääsen lyhyeen lauseesen Kulsialan tuomio-pöytäkirjassa v. 1508: „Dömdes en skötninge wtöffuer al soken bad i löst och fast" (Häm. tuomiok. s. 248), s. o. „tuomittiin yksi helmoitus yli koko pitäjään sekä irtaimessa että kiintiöimes-

sä". Tuttu asia on, että „skötning", jonka tässä olen suomentanut helmoitukseksi, oikeastaan merkitsee sitä laillista temppua, jolla joku kauppa oikeuden edessä vahvistettiin eli ostettu maa tai kalu ikäänkuin laskettiin uuden omistajan helmoihin. Puheena-olevassa tapauksessa on kuitenkin mahdoton ajatella, että kaikki omaisuus „yli koko pitäjään" olisi samalla kertaa mennyt kaupan kautta uusille omistajille, vaan lähin selitys on, että uusi jako tapahtui yht'aikaa pitäjään kyläkunnissa, ja että tätäkin katsottiin tarpeelliseksi la'illisella helmoituksella vahvistaa. Vaikeutta tekevät sanat: „sekä *irtaimessa* että kiintiöimessä"; sillä varsinainen irtaimisto ei voinut olla uuden jaon alaisena. Kenties sopii ajatella, että „irtain" tarkoittaa erinäisiä maihin kuuluvia kapineita, joita käy muuttaminen, niinkuin aitoja, latoja y. m. En uskalla väittää, että tämä selitys äsken-mainitusta tapauksesta on täysin luotettava; mutta sitä ansainnee kumminkin huomioon ottaa.

Vihdoin pyydän saadakseni kääntää huomion erääsen minun mielestäni hämärään seikkaan, joka ansaitsisi tarkempaa tutkimusta. Olen (siv. 43) huomauttanut, että kun kylä viimein oli Ruotsalaisella eli Aurinko-jaolla vakinaisesti jaettu osuusmiesten välille, kunkin osallisuus tavallisesti luettiin tangottain ja kyynärättäin. Tuo joskus otaksuttu selitys, että tanko ja kyynärä tämmöisessä tapauksessa muka merkitsisi vissiä neliömitta-alaa, ei ansaitse mitään tarkastusta; sillä todistuskappaleiden esimerkit eivät millään tavoin siihen sovellu. Kahdeksan tankoa on keskiaikaisissa kylissämme jo varsin iso tila, jonka hinta oli likimäärin sama kuin 300:n ruis-tynnyrin, — ja usein mainitaan paljoa vähempiä tankomääriä, kerran esm. „kaksi osaa eräästä kyynärästä". — Toisenlaisen selityksen on koettanut antaa Ruotsalainen tutkija H. Hildebrand äsken ilmestyneessä teoksessaan „Sveriges Medeltid" (I osa, siv. 181), jossa lyhyesti sanotaan: „kyynärät ilmoittavat peltokappaleen levua; pituus vaihteli kunkin pellon isouden mukaan". Olen kahden vaiheella, mitenkä näitä hra Hildebrand'in sanoja oikeastaan on käsittäminen; mutta koska hän juuri vähäistä ennen lyhyesti kertoo aurinko-jaon oikeata luontoa, että nimittäin jokainen pelto ja jokainen niittu oli jaettuna kaikkien kyläläisten välille, niin hänen on nähtävästi tarkoitus sanoa, että jokaisesta pellosta oli otettava tuo vissi kyynärä-mitta leveydeltä. Mutta tämä edellyttäisi: 1:ksi, että pellot ja niitut aina olivat edes jotenkin säännöllisiä nelikulmia, niin että niitä kävi suhteellisesti poikittain mitata ja pitkittäin jakaa (tämä aivan varmaan ei ole ollut laita); ja 2:ksi että kaikki pellot olivat yhtä leveitä, niin että kaikkien kyläläisten kävi kustakin kappaleesta mitata itsellensä vissi kyynäräluku (se edellytys on vieläkin mahdottomampi). — Paljoa järjellisempi on se selitys, minkä J. W. Rosenborg on Kustaa Waasan aikuisten verokirjain johdosta tehnyt, että tanko- ja kyynärä-luku ei muuta merkinnyt kuin itse omistus-suhdan: koko kylä esm. luettiin 24 tangoksi, ja 8 tankoa merkitsi siinä tapauksessa kolmannen osan jokaisesta eri maakappaleesta. Keskiaikaiset todistus-kappaleet myöskin puolustavat tätä käsitys-tapaa, kun esm. mainitsevat jonkun tilan olleen niin ja niin monta tankoa „yli koko kylänjaon" tai „kussakin kylänmitassa".

Mitenkä tämä lasku-tapa lienee syntynyt, en voi muuten selittää, kun että alkuperäisesti oli otettu perusteeksi tontin mitta pitkin kylän raittia. Jokaisella arvatakseni oli tontti-maa kaidempi tai leveämpi sitä myöden, kuinka iso osallisuus

hänellä oli kylän maissa yleisesti. Tontti siis oli tuo järkähtämätön mittakaava, joka pysyväisesti ilmoitti, kuinka iso suhteellinen osa oli kussakin kylän tiluskappaleessa, „tontti on saran emä" oli sen vuoksi laeissa käytetty lauseparsi. Jos kylässä luettiin 24 tankoa, oli niin muodoin minun arveluni mukaan, koko kyläraitin mitta 48 syltä, ja esm. 5 tangon talo oli saanut 10 syltä levua tonttimaaksensa. Vaan jos semmoinen tila vielä jaettiin pienempiin osiin, täytyi arvattavasti sopia entisestä tonttimaasta miten paraiten voitiin, eikä siinä tapauksessa luultavasti enää jokainen osakas päässyt tonttinensa kylä-raittiin asti. Mutta yhtähyvin silloinkin maa-omaisuus luettiin tangottain, niin että esm. Ahvenanmaalla kerta mainitaan myydyksi $^2/_3$ kyynärää eräässä kylässä. Oikeastaan koko tämä kysymys tanko-luvun synnystä koskenee enemmän Ruotsinmaan oloja kuin Suomen; sillä täällä sitä käytettiin ainoastaan niissä kylissä, joissa „Ruotsalainen jako" oli toimeen-pantu. Joskus näkyy meillä tanko-mitta käytetyn toisellakin tavalla. Eräs tuomio Hollolassa v. 1494 mainitsee, että „Juho Juttanen saapi Pirjokanmaasta *joka kolmannen tangon* Maunu Kolkan kanssa ja Kolkka saapi kaksi tankoa mainitusta maasta" (Häm. tuomiok. s. 85); mutta en ole aivan varma, kuinka tämä esimerkki on selitettävä. Olen pääasiallisesti tahtonut kehoittaa muita ottamaan näitäkin tanko-nimitystä koskevia seikkoja tarkastettaviksi.

Yrjö Koskinen.

Kuvaelmia Suursaarelta.

III.

Oletko nähnyt Suomenlahtea, kun se taivaantyynenä hetkeksi on levähtänyt taisteluistaan? Yhtä juhlallisena kuin se Suomen kesäpäivänä kuvastaa taivaan äärettömyyttä, yhtä mahtava on se silloin, kun talven aurinko valaisee sen lumikenttää silmän siintämättömähän. Autio yksinäisyys ja syvä hiljaisuus, jota ei purjehtijan alukset eikä höyrylaivan kohina häiritse, rajattomuus, jota silmäsi ei voi määrätä, vallitsee sinun ympärilläsi. Heleänkirkkaassa talvi-ilmassa sädehtii melkein sokaisevalla loistolla luonnon kutoma lumivaippa, hohtaen puhtaudesta. Keskellä tätä kylmän kauneutta sinä itse et voi pysyä jääkylmänä; mielesi lämpenee, rintasi paisuu, aatoksesi pyrkivät näköpiiriäsi ulommaksi.

Joskus kuitenkin siinä talvisessa yksinäisyydessä saattaa sinun silmääsi kohdata outo näkö: haapio, purjehtiva lumikinosten lävitse. — Käyttääkö siis saarelainen haapiota talvellakin kulkuneuvokseen? Aivan niin. Eroitus on vaan siinä, että kesällä haapio kuljettaa häntä, talvella hän kuljettaa haapiota. — Mitä varten hän niin oudolla tavalla matkustelee?

Ollaan Matinpäivän aikana, siis Helmikuun lopulla. Kevät lähestyy ruununveroineen, suolarahoineen. Täytyy siis hankkia varoja näitä varten — merestä, nytkin merestä; onhan se saarelaisen ainoa aarreaitta. Viis kuus miestä yhtyy „artteliin" yhdeksi venekunnaksi, 4—5 viikon muona pannaan varalle ja lähdetään hylkeitä pyytämään. Joka miestä seuraa uskollisena matkakumppalina hyljekoira*), jonka mukaan nyt alkavaa pyytöä sano-

*) Suursaaressa pidetäänkin kosolta koiria. Niiden lukumäärä nousee enemmäksi kuin puolitoista sataa.

taankin „koirapyydöksi", myöskin nimitetty „talvipyydöksi".

Tuumitaan, missä puolen löytyy murtojäätä: siinä on lumi kuhjautunut hangeksi, ja hangen alle hylje pesänsä tekee. Lähdetäänpä matkaan. Jos sattuu olemaan myötäinen tuuli, niin vedetään raakapurje ylös, ja pyytäjämiesten tulee vaan vieressä juosten hoitaa, ett'ei haapio pääse syrjälleen kallistumaan. Muussa tapauksessa täytyy pyytäjäin jäätä myöten vetää haapiota, jonka alle on kiinnitetty alapuoleltaan raudoitettu jalas, „rouki", jotta vene liukkaammin luistaisi lumen lävitse. Kovin raskaaksi käy semmoinen kuljettaminen lumisina talvina, jolloin sekä kuljettaja että kuljetettava joka askelelta vaipuu syvältä lumeen, niin että on mahdoton kulkea päivässä enempää kuin 4—5 virstaa.

Jos illan tultua ei ole päästy mihinkään saareen, jossa löytyy suojaa tarjoava maja, niin rakennetaan haapio teltaksi. Laudat pannaan piittojen yli permannoksi, harjariuvun ylitse levitetty purje katoksi ja seiniksi. Kun nyt pyytömiehellä on lisäksi turkit ja peitteet mukana, niin hän lepää yhtä makeasti kuin omassa tuvassaan — en tahdo sanoa yhtä turvallisena. Sillä tapahtuupa usein, että äkkinäinen paukkina ja jyrinä herättää hänet unesta. Hän tietää, että vaara saattaa olla hänen jalkainsa juuressa: jää on ruvennut käymään ja sitä vastaan hän on voimaton. Onpa sattunut toisinaan niinkin, että semmoisena hetkenä haapio on taittunut poikki, joutunut kapineineen kampsuineen jäätelien kehään, väki töin tuskin pelastunut.

Ovatpa pyytäjät tilaisuudessa asettua turvallisempiinkin paikkoihin. Useampiin ulkoluotoihin on näet rakennettu n. k. *saunoja* hylkeenpyytäjiä ja kalastajia varten. Rikas tosin ei ole niiden sisustus: oven suussa suuri sisäänlämpiävä kiukaa, molemmin puolin seiniä leveät lavat, „polat". Pari tai kolme seinään hakattua aukkoa toimittaa ikkunan virkaa. Mutta hyvän suojan ne hyljemiehille suovat, ja joskus semmoisessa saunassa pitää neljänkin haapion väki asuntoansa.

Aamulla suurusteltuaan kukin mies lähtee koirineen eväspussi selässä jäätä käymään. Koira juoksee lirittelee pitkin hankia, tarkoin nuuskien, saisiko jostain vihiä hylkeenpesästä. Yhtäkkiä hän pysähtyy, laskeksen maata hangelle häntäänsä lierutellen. Pyytäjä silloin tietää, että hänen koiransa on löytänyt pesän ja rientää sen luokse. Hän katsoo, missä kohdalla hanki on hiukan laskehtinut: siinä on emäreikä, josta hylje käy pesäänsä katsomassa. Emäreiän kohdalle hän hyppää hankeen ja kaataa sen maahan, pitäen pitkää „piikkiä", rautakärkistä jääsauvaa, poikittain kädessään, estääksensä vajoamasta jään alla. Hanki rikotaan juuri emäreiän kohdalla siitä syystä, että pesässä oleva hylkeenpoika ei pääsisi pakoon pyytömiehen käsistä. Koirakaan ei nyt jää toimettomaksi katsojaksi, vaan käy kohta „kuutin" kimppuun. Ell'ei tämä ole suuressa pesässä — laveudeltaan kuin pieni kammari, vaikka matala — niin koira hakee sitä „uurimista", käytävistä, jotka usealle päin haarautuvat pääpesästä, ja kynsin hampain hän retustaa sieltä kinastelevaa hylkeenpoikaa.

Saatuansa omakseen pesän asukkaan (sillä tavallisesti ei siellä löydy useampaa kuin yksi poika, harvoin kaksi) pyytäjä jättää sen koiran vartioitavaksi ja itse hän vähän matkan päähän hakkaa aukon sileään jäähän; sillä nyt alkavaa „ujuttamista" voi suorittaa ainoastaan siinä, missä jää on sileätä. Pyytäjä iskee pitkään paulaan kiinnitetyn „koneraudan" hylkeen pojan selkään, ja laskee sen hak-

kaamastaan avannosta jään alle uimaan. Emä liikkuu niillä tienoin, ehkäpä juuri menemäisillään poikaansa katsomaan. Hän näkee armahansa ja ilosta hän rientää sulkemaan häntä syliinsä. Äidinrakkaus tekee hänet sokeaksi: samassa kun hän painaa rakastettunsa rintaansa vastaan, hän ei huomaa „koneraudan" toista ylöspäin käännettyä väkää, joka painaa kuoleman haavan hänen poveensa. Haavastaan hän raivostuu, uipi sinne tänne, jolloin paulasta pitävä mies aina sen mukaan kiinnittää tai hellittää paulaa. Viimeinkin haavoitettu jo väsyy, pyytäjä vetää saaliinsa reiän suuhun ja iskee varmuuden vuoksi sitä vielä „kuokalla" päähän, ja korjaa emän poikineen. Semmoinen „ujuttaminen" ei suinkaan aina onnistu. Voi keskimäärin laskea, että joka 8:sas emähylje sillä tavoin joutuu saaliiksi.

Illan tullessa hyljemies saattaa päivän pyytämänsä haapion luokse. Varsin usein sattuu, että hän väsyksiin asti käytyään, ehtoolla palaa tyhjin käsin. Jos on onnistunut saada haapio täyteen, niin se viedään kotia. Nahat nyljetään ja rasvat viilletään pois, joita myymällä pyytäjä saa jonkinmoisen palkan vaivannäöstään. Hylkeen liha taas, *risa*, syödään joko keitettynä tai paistettuna. Varsin makuisaksi kehutaan nuorten hallin poikien risaa.

Vähitellen hylkeenpoika kasvaa suureksi ja jättää pesänsä, kun kevätaurinko on sulattanut hänen asuntonsa. Silloin myös suursaarelainen uudelleen lähtee onneansa koettamaan. Nyt alkaa Maaliskuun loppupuolella „kevätpyytö" eli „pyssypyytö". Tällä kertaa hyljemies nimittäin ottaa pyytöneuvokseen mukaansa suuren, raskaan rihvelipyssyn; koiransa hän jättää kotia.

Samalla tapaa kun edelliselläkin kerralla kuljetaan ja majautaan. Kun nyt pyytäjä lähtee saalistamaan, niin hän pukeutuu valkeihin sarkavaatteihin, panee päähänsä valkean „nakalakin"; ja pyssy selässä, tanko perässä hän kuljeksii pitkin jäätä, tirkistellen sinisien silmälasiensa lävitse, näkyisikö missään jäällä hylkeitä päiväpaisteessa loikomassa. Jos saapi jonkun semmoisen silmäänsä, niin hän laskeutuu vatsalleen tangolle, joka on noin $2^1/_2$ sylen pituinen, noin kolmen tuuman paksuinen ja levyinen sileä lylyriuku, ja naulakärkisillä raapuilla hän hiljalleen vetää itseänsä pitkin jäätä pyrkien alle tuulen, ett'ei hylje saisi mitään vihiä hänestä. Sillä tämä eläin on erinomaisen tarkka, ja vähimmänkin viistin saatuaan hän turvautuu mereen. Jos siis pyytömiehen on onnistunut päästä tarpeeksi likelle niin hän laukaisee pyssynsä, ja harvoin hänen luotinsa loitse menee.

Luonnollista on, että semmoinen pyyntötapa on terveyttä turmeleva. Usein pyytäjä koko päivän on aivan läpimärkä, kun hänen tangolla maaten tulee kulkea jäällä, jossa kevään lämpimä on jo sulattanut lumen vedeksi. Tultuansa illalla jääkylmään telttaansa hän siellä muuttaa yhtä jääkylmät kuivat vaatteet päälleen. Seurauksena onkin se, että usea on siellä saanut taudin, joka ennemmin tai myöhemmin on temmannut hänet pois. Ihmetellä vaan täytyy, ettei useampia joudu sen uhriksi kuin todellakin tapahtuu; vaan tottumus karkaisee luonnon.

Jos hyljettä *(phoca hispida)*) käy kehuminen erinomaisen tarkaksi eläväksi, niin on aivan päinvastoinen *hallin* laita *(halichoerus grypus)*. Sen tyhmyys on tullut sananparreksi: „niin tuhma kuin halli" tai „niin tuhma kuin hallinpoika". Sen vuoksi sitä ei tarvitsekaan pyytää niin varovasti kuin hyljettä.

Kun pyytäjä lähestyy sitä, niin se ei juuri kiiruhda pakoon. Harvoin vaan vanha halli pötkii tiehensä, hallinpoika ei koskaan. Päinvastoin edellinen niistä nousee pystyyn, irvistelee ja mörahtelee miestä vastaan, siksi kun hän saa piikin pääkalloonsa. Hallinpojat taas antavat tappaa itsensä niinkuin lampaat, mitään virkkamatta; ja useakin pyytäjä kertoo, että oikein on sääli häneltä ottaa henki pois: niin kaunis on tuo lumivalkea nuori elävä, kun se viattomasti katselee armotonta murhaajatansa kohtaan.

Hallit rakastavat seuraelämää, jonka vuoksi heitä näkee suurissa parvissa. He pysyvät aina lähellä jään äärtä eivätkä viitsi pitää itselleen puhumareikiä niinkuin hylkeet *). Jos kuitenkin joskus tapahtuu, että kova pakkanen on pettänyt hallit, niin silloin ne lähtevät vaeltamaan länteen päin. Ja varsin merkilliseksi osoitaksen heidän vaistonsa siinä, sillä niin suoraa länttä kohtaan he kulkevat, ett'eivät väistä niitä pieniä luotojakaan, jotka sattuvat heidän vastaansa, vaan kulkevat yli maan. — Toisinaan taas kun jää on halkeillut suuremmiksi kappaleiksi, he jääntelillä kuleksivat minne heitä tuuli vie, ja kauas kuuluu heidän mörinänsä.

Rasittavainen, useinpa vaarallinenkin on edellä kerrottu saarelaisten elinkeino. Kuinka monesti kuulee kerrottavan, miten irtautuva jäänkappale on eroittanut pyytäjän kauas hänen tovereistaan ja hän vuorokausia on saanut kärsiä pakkasta ja nälkää? Kuinka monta on jo tavattu siinä tilassa, ett'eivät ole voineet enää omin voimin pystyssä pysyä! Ja kuitenkin saattaa hylkeenpyytö erittäin nuorisolle niin suurta viehätystä! Onpa se todellakin nuorukaiselle riemuhetki, jolloin hän ensikerran pääsee „artteliin" ja tulee ikäänkuin mieheksi julistetuksi.

Jos kesän ilmat eivät ole olleet suotuisat hailinpyydölle, jos talven ponnistukset ovat olleet vaan turhaa vaivannäköä, niinkuin useinkin tapahtuu; mistä silloin suursaarelainen hankkii elatuskeinonsa? Lukijalla on ehkä vastaus jo valmiina: salakuljetuksella; sillä ovathan suursaarelaiset siitä tunnetut.

Että salakuljetuksella on ollut aikoinaan tärkeä sijansa suursaarelaisten ja yleensä itäpuolisen Suomenlahden rannalla asujain taloudessa, sitä ei käy kieltäminen. Mutta kertomuksissa vaan elävät enää ne ajat, jolloin talvella näki pitkiä jonoja hevosia kulkevan jäätä myöten, suomenpuoliset kuljetellen Viron viinoja kotitienoilleen, vironpuoliset taas Suomesta suoloja tuoden. Joku vanhus saattaisi sinulle kertoa niistä ajoista, jolloin tullivartija ei vielä häirinnyt Suomenlahden selällä salakuljettajan alusta, vaan enimmiten väijyi saalistaan saariston suojassa. Vieläpä hän saattaisi lisätä monta kepposta, jota tullimiehille on tehty. Ehkä sattuisit kuulemaan kertomuksen, kuinka eräs akka ennen muinoin „pieksi pois" luotansa uhkaavan vaaran.

Akka oli näet kerran joutunut miehensä ja pienen poikansa kanssa semmoiselle luvattomalle matkalle. Kauhulla nähdään, kuinka tullivene lähestyy. Auttamattomasti kaikki on hukassa, jos kerran heidän veneensä tulisi tarkastuksen alaiseksi. Nytpä akka keinon keksi. Hän rupeaa leivottamaan poikaansa aika tavalla nuoranpätkällä selkään. Akka saavuttaa tarkoituksensa: poika parkumaan, tullimiehet kääntymään. Sillä kuultuaan pojan parkunan nämä eivät viitsineet tulla edes salakuljettajan luokse; eihän lapsia,

*) Hylkeillä on nimittäin paitse emäreikää, lisäksi pienempiä, lavealle ulottuvia, „partareikiä", joissa he käyvät hengittämässä.

arvelivat he, oteta mukaan niin vaarallisille matkoille.

Mutta vartijoita ei aina vitsoilla pakoon piestä. Monikin salapurjehtija on menettänyt heille kaiken omaisuutensa, vieläpä joskus itsekin ajaksi kadottanut vapautensa. Älä ihmettele sen vuoksi, jos nuo katkerat muistot eivät ole tehneet hänen mieltänsä juuri leppeäksi hänen vainojiansa kohtaan. Eipä ole semmoisetkaan tapaukset kuulumattomia, jolloin tullimiehen luoti on sattunut salakuljettajan sydämeen ja tehnyt lopun hänen elämästään.

Kun aikoja myöten Viron-matkat eivät enää tuottaneet juuri sanottavaa hyötyä, niin täytyi hakea uusia keinoja; sillä tässä oli taistelu elämästä kysymyksessä. Avonaisilla pienenpuolisilla asuillaan kulkivat saarelaiset aina Saksan merille. Mitä kuuluisammiksi nämä retket tulivat, sitä tarkemmaksi tuli myös tullivartijain huolenpito. Syksyn pimeys ja myrskyt vaan tulivat ainoaksi turvaksi vartijain valvovaa silmää vastaan. Jos siis salakuljettajat sen kautta olivat näiltä enemmän suojeltuina, niin saivat he toiselta puolen kärsiä paljon myöhäisen vuodenajan märkyyttä ja kylmää.

Ell'en liian suuresti rasittaisi sinua, hyvä lukija, niin pyytäisin sinua kanssani astumaan sellaiseen „kauas" lähtevään jaalaan. Tosin tuuli hurjasti vinkuu kallioiden välissä, vihoissaan siitä että kiviseinät koettavat estää hänen vapaata kulkuaan, tosin aalto raivoissaan ärjyy rantaa vastaan, kun hän ei esteettömästi pääse vyörimään muiden riemukulussa; mutta älä ollenkaan ole peloissasi, sillä ne neljä nuorta miestä, jotka ovat jaaaväkenä, eivät ensi kertaa ole meren kanssa ottelemassa. Se näkyy jo heidän kasvoistansa, joissa et huomaa mitään epäilystä etkä pelonalaista. Eikä nyt ole muuta kuin painolastia vaan veneessä, joten siis suoriumme varsin hyvin mahdollisesti vastaamme tulevista tullimiehistä.

Vaarallisemmaksi tulee paluumatka. Veneessä on lasti sisässä; se ei voi siis niin keveästi kohota laineille, jotka päin vastoin pyrkivät kannettomaan asuun. Syksy-yön pimeydessä ei peränpitäjäkään aina saata väistää päälle tunkevia aaltoja. Tuossa jo korkeaksi kuhjautunut meri kulkijata uhkaa, murtuu, vyörii kohisevana koskena veneesen. Perämies tulee heitetyksi asemaltaan, veneessä olevat kapineet lullivat vedessä. Yksi semmoinen kertalaine lisäksi, ja hukka perisi. Tuntuu hiukan kamalalta sinä mustana yönä olla aivan turvatonna ulapalla aukealla. Taivas on pimeä, meri on syvä, koti on kaukana. — Vaan hetken vaara jännittää kaikki sielun ja ruumiin voimat taisteluun elämästä ja kuolemasta. Vuorokausia voi tämmöistä tilaa kestää, jolloin silmää ei saa ummistaa, jolloin tuskin voi kuivana pysyä, vaikka vielä olisikin jotain kuivaa päälle puettavana, jolloin syksyn kylmä panee jäsenet värisemään.

Jos purjehtija on päässytkin merestä voitolle, niin on hänelle kuitenkin muita vaaroja tarjona. Hän näkee jo kaukaa höyryveneen savua; saattaahan se nousta lähenevästä tullilaivasta. Tuuli kumminkin on tarpeeksi väkevä, hän siis ei siitä mitään huoli, sillä hän tuntee jaalansa oivallisuuden semmoisessa tilassa. Jos taas on hyvä ilma, niin hän, jo kaukaa tunnettuaan vainoojansa, heittää meren omaksi ehkäpä ainoan omaisuutensa.

Voitonpyytökö ainoastaan se on, joka kiihoittaa saarelaista niin monivaaraisille retkille? Epäilemättä karkea luonto etupäässä on pakottanut hänet luvattomilla keinoin saavuttamaan, mitä luvallisesti ei ollut saatavissa. Mutta en luule erehty-

väni lausuessani, että juuri tuo noiden matkojen vaarallisuus ja salaperäisyys puolestaan suuresti houkuttelee erittäinkin nuorukaisen mieltä. Uskaliaisuutta, neuvollisuutta, kestävyyttähän nuo salaiset retket kysyvät, ja ken ei tahtoisi niissä voimiansa koetella?

Olet varmaan valmis „suuren yleisön" mukaan langettamaan ankaran tuomiosi noista, jotka polkevat yhteiskunnan lakia. Yhtä pyydän kuitenkin sinua muistamaan: tuo halveksittu salapurjehtija panee omaisuutensa, vapautensa, kunniansa alttiiksi noilla vaivaloisilla matkoilla, saadaksensa elatukseksi lisävaroja, kun huono kalansaalis ja onnistumaton hylkeenpyytö hänelle suovat riittämätöntä toimeentuloa; toinen, joka hänen vaivannäöistänsä ei tunne mitään, mutta kyllä nauttii niiden hedelmiä, on ehkä yhteiskunnan luottamusmiehiä; onhan hänellä näet parempia keinoja kuin jaala ja aava meri peittääksensä laittomia teoksiaan. — Kuitenkin saattaa salakuljetuksesta jo melkein sanoa: entiset ajat ovat olleet ja menneet. Joskus vielä ehkä joku syksyisessä säässä uskaltaa itsensä matkalle ja päättää sen onnellisesti vartijain huomaamatta. Korvaamattomat vahingot ja tullimiesten tarkka valvonta ovat kumminkin tehneet useimmat haluttomiksi ryhtymään tuollaisiin yrityksiin, toista taas siveelliset syyt jo estävät niihin puuttumasta. Ja itse asiassa, vaikuttavampi keino kuin tarkin vartioiminen on juuri tuo siveellisen vakuutuksen juurtuminen, joka ei salli yhteiskunnan lakia poljettavan.

Pelkäänpä, lukijani, että jo olet saanut kyllin kylliksi Suomenlahdella kuljeksimisesta ja tahdot nyt syksyn joutuessa palata takaisin omaan lämpimään kotiisi. Astutaan siis jaalaan, purjeet levitetään tuulen puhallettaviksi. Nopeajalkainen meriratsu kiitää laineen kanssa kilpaa. Suomenlahti kosteuttaa sinun kasvojasi hienoimmalla helmikasteella. Kauan aikaa vielä näet Suursaaren vuoret siintävänä pilvenä aalloilla hyppelehtivän, eivätkä ne häviä sinun näköpiiristäsi, ennenkuin olet turvissa manteren maiden.

Voimistelukirjallisuutta.

E. Vilponen, Nuorison Kirja, Vagnerin, A. Norman'in y. m. mukaan laadittu ja suomennettu. I. Leikkejä ulko-ilmassa. Varustettu 70 kuvalla. Helsingissä, G. W. Edlund, 1879. 1 Smk 50 p.

T. J. Hartelius, Kotivoimistelu terveyden säilyttämiseksi ja saamiseksi, lapsille, nuorisolle ja vanhemmille ynnä lyhykäinen osoitus uimisen taitoon. 32 kuvalla. Suomennos. Helsingissä, G. W. Edlund, 1881. 1 Smk

Vasta viimeisenä vuosikymmenenä on meidän maassamme ruvettu kääntämään suurempaa huomiota voimisteluun, sen tärkeyteen kasvatuksessa ja terveyden hoitamisessa. Totta on kyllä, että se jo kauemmin on luettu oppikoulumme harjoitusaineihin, mutta lapsintimana sitä aina on kohdeltu, nurkassa tai paremmin sanoaksemme porstuassa sen sija on ollut. Nytkin vielä sillä on vaan ylimääräinen asema valtion kouluissa — se kuuluu vapaehtoisiin aineihin. Yksityiset oppilaitokset ovat sitä vastoin paremmin valvoneet voimistelun asiaa, ne ovat katsoneet sen niin tärkeäksi, että jokainen oppilas, jota vaan kivuloisuus ei estä, on velvollinen ottamaan osaa voimisteluharjoituksiin.

Jos voimistelu valtion oppikouluissa on saanut syrjäisen sijan, niin se sitä

vastoin kansakouluissa kuuluu välttämättömäin oppiaineitten joukkoon. Kansakoulun perustajat ovat sillä tunnustaneet sen suurta merkitystä kasvatusopillisessa suhteessa.

Edistääksensä voimistelun asiaa kansassamme toimitti v. 1868 Jyväskylän seminaarin lehtori K. Göös „Voimistelun Harjoitus-Opin“ kansakoulujen tarpeeksi. Tämä kirja, joka tietääksemme on ensimmäinen laatuaan Suomessa ilmestynyt, on ollutkin ainoana apukeinona suomenkielisille voimistelunopettajille. Ja epäilemättä sillä onkin tienraivaajana suuret ansionsa. Sen tekijä on sen lisäksi koettanut kirjaseensa yhdistää, mitä hyvää hän oli huomannut sekä Saksan että Ruotsin voimistelussa. Sitä ennen oli maassamme yksinomaisesti harjoitettu ruotsalaisten voimistelua, joka oli enemmän sairas- ja sotilasvoimistelun kaltaista. Samaan uuteen suuntaan on yliopiston lehtori V. Heikel innokkaasti työskennellyt sekä voimistelun opettajana että julkaisemalla kaksi oppikirjaa: „Praktisk Handbok i skolgymnastik för gossar“ ja „Gymnastiska Friöfningar med och utan jernstaf“. Siitä yleisemmästä voimistelun harrastuksesta, joka viime aikoina on ilmestynyt, ovat varmaankin alussa mainitsemamme kirjat osoituksena. Ja hra G. W. Edlundia on kiittäminen siitä, että ne ovat suomeksi päässeet ilmoille.

„Nuorison Kirjassa“ ei tosin ole paljoa varsinaista voimistelua, mutta me katsomme „leikkejä ulkoilmassa“ varsin likeisesti kuuluvan nuorison voimisteluun; siitä syystä olemme lukeneet N. K:n voimistelukirjallisuuteen. Mainitsemme tässä kirjan ainehiston, sillä osoittaaksemme, kuinka runsas ja vaihteleva sen sisällys on. Luettelo kuuluu näin: Juoksuleikkejä (38 eri laatua), Haku- ja arvaamisleikkejä (39—54), Hyppy- ja hypällysleikkejä (55—84), Luistiminen, uiminen ja muita ruumiinharjoituksia (85—204), Pallileikkejä (205—263), Kuulaleikkejä (264—281), Heittoleikkejä (282—318), Ampuma- ja heittoharjoituksia (319—336). Lukija jo tästä huomaa, kuinka rikas varasto leikkejä kirjassa löytyy. Tekijä on mielestämme ylipäätään onnistunut esityksessään. Luullaksemme myös se seikka tuottaa nuorisolle hauskuutta, että hän on usealle leikille antanut historiallisen pohjan, mainitsemalla missä kansassa niitä on harjoitettu tai vielä harjoitetaan. Toivomme, että niin moni Suomen nuorisosta kuin mahdollista omistaisi itselleen tämän kirjan, joka varmaan tuottaa sille monta hauskaa hetkeä.

„Kotivoimistelun“ tarkoitus on, niinkuin nimilehdellä on ilmoitettu, olla johdatuksena terveyden säilyttämiseksi ja saamiseksi. Tekijä onkin varsin taitavasti esittänyt aineensa. Hän ensiksi antaa lyhyen, selvän esityksen ruumiinliikuntojen vaikutuksesta ihmisen elimistöön. Sittemmin liikkeen tarkoin selitettyään hän kertoo meille mihin lihaksiin liike koskee, minkä vaikutuksen se saattaa. Loppupuoleen tek. on liittänyt taulun, joka osoittaa liikuntojen käytäntöä eri tarkoituksiin. Kirjan vaillinaisuuksiin luemme sen, että tek. on jättänyt hyppyliikkeet aivan syrjälle. Myöskään hän ei mainitse sauva-, polvi- ja sääri-liikkeitä, jotka meidän voimistelussamme ovat saaneet niin tärkeän sijan. Nämä puutteet eivät kuitenkaan epäillytä meitä sulkemasta tätä kirjaa suomalaisen yleisön suosioon.

Näissä kirjoissa käytetystä kielestä ei meillä ole paljoa sanomista. „Kotivoimistelu“ on taitavasti suomennettu. „Nuorison kirjassa“ käytetään myös ylipäänsä hyvää kieltä. Siinä tavattavia virheitä emme rupea luettelemaan tässä, vaan

tahdomme tuoda ilmi muutamia mietteitä voimistelukielen suhteen, jotka ovat johtuneet mieleemme näitä kirjoja lukiessamme.

Ken vähänkin on tutustunut voimisteluun, tietää minkä säännön mukaan liikkeet tapahtuvat. Opettaja ensin ilmoittaa tehtävän liikkeen lyhyesti ja selvästi. Kun voimistelijat siten ovat saaneet selvän käsityksen taphtuvasta liikkeestä, tekevät he sen kohta, kun johtaja on lausunut *komentosanan*. Jotta kaikki voisivat toimittaa tehtävänsä tarkasti samaan aikaan, täytyy komentosanan olla yksitavuinen. Muissa kielissä tämä seikka ei tuotakaan mitään vaikeutta, koska niissä löytyy kyllin siihen tarkoitukseen sopivia sanoja.

Toinen on laita Suomen kielessä, jossa vaan on vähäinen määrä yksitavuisia kelpaavia sanoja. Siitä pulasta on koetettu päästä siten, että liikettä ilmaisevan sanan viimeinen tavu on jätetty komentosanaksi. Tätä periaatetta noudatetaan siinä ainoassa voimistelun oppikirjassa, joka Suomen kielellä on olemassa (K. Göös, Voimistelun Harjoitus-oppi); samoin osaksi „Nuorison kirjassa", mitä vähä siinä varsinaisesta voimistelusta on kirjoitettu. Siis saamme kuulla esim.: „kädet y-*lös*, a-*las*"; „vartalo suo-*raan*"; „oikea käsi ojentakaat-*te*"; „sei-*so*"; „käänne ympä-*ri*" (Nuor. k.).

Semmoinen menetystapa on mielestämme väärä sekä kielelliseltä että pedagoogilliselta kannalta ja siitä syystä hyljättävä.

Ensiksikin tulevat usein sen kautta Suomen kielen laajuus- ja korkosäännöt poljetuksi. Kun esim. komennetaan „kädet a-*las*", niin se itse asiassa kuuluu: „kädet aa-*lás*". Ensimmäinen tavu *a*, joka on lyhyt, kuuluu pitkältä ja toinen tavu *las*, joka itsessään on koroton, saapi sitä painavamman koron, kun se toimittaa varsinaisen komentosanan virkaa. — Mitä taas asian pedagoogilliseen puoleen tulee, niin on aivan luonnotonta, ett'ei oppilas saa selvästi tietää, mitä hänen on tehtävä. Hän ainoastaan voi arvata, että kun esim. opettaja ilmoittaa suoritettavan liikeen sanoilla „vartalo suo-", hänen (oppilaan) seuraavassa hetkessä, komentosanan „-*raan*" kuultuaan, tulee ojentaa vartalonsa suoraksi. Pitäähän opettajan päin vastoin esityksessään aina olla niin tarkka ja täydellinen kuin mahdollista ja juuri sen kautta olla hyvänä esimerkkinä oppilaillensa.

Millä tavoin siis on tuo haitta korjattava? — Katsokaamme, eikö kielessämme, todellakaan ole yksitavuisia voimisteluliikkeitä varten kelpaavia sanoja.

Liikkeitä eri suuntiin tehtäissä tulee alituisesti käytäntöön siinä tarvittava komentosana. Edellä mainitun oppikirjan mukaan pitäisi siis komentaman esim.: „kädet u-*los*", „käänne oikea-*han*". Kuitenkin löytyy kielessämme yksitavuinen, tähän aivan sopiva sana *päin*, joka on mon. instr. sanasta *pää*; siis: „kädet ulos-*päin*", käänne oikeaan-*päin*.

Yksitavuista imperatiivia *vie* sopii käyttää varsin monessa paikassa, esim. jalkojen viemisestä eri asentoihin, käsien asettamisesta lanteille, niskoille j. n. e.; paikoittain myöskin imperatiivia *lyö* esim. käsivarsien äkkinäisestä ojentamisesta lyöntiasemasta. — Muuten saattaisi imperatiivin mon. 2 persoonaa käyttää jokaisesta verbistä niin, että toisen persoonan pronomini *te* asetettaisiin komentosanaksi imperatiivin jälkeen. Siis saisimme esim.: „kädet ojentakaa-*te*", „jalat sulkekaa-*te*". Tätä imperatiivin muotoa on tosin käytetty Göösin oppikirjassa, kuitenkin niin, että komentosana *te*

on asetettu kuuluvaksi persoonapäätteesen, eikä itsenäiseksi pronominiksi; niinkuin: ojenta*kaat-te*, sulke*kaat-te*. — Muutamissa kohden sopii imp:n yks 2 persoonasta heittää lyhyt vokaali pois, esim. *seis*, *nous*, koska useissa murteissakin mainitun muodon loppuvokaalia ei enää turvaa aspiratiooni.

Varsin mukava keino on laskusanain käyttäminen. Kun opettaja tarkasti on selittänyt, mikä liike on tehtävä, niin oppilas kohta tietää, kuinka monessa tempussa se tapahtuu. Silloin opettajan ei tarvitse komentosanana käyttää muuta kuin *yks*, *kaks* j. n. e., aina sen mukaan kuinkamoni-temppuinen liike on.

Telineliikkeissa, joita oppilaat perätysten yksi kerallaan suorittavat, voisi opettaja esim. *nyt*-sanalla osoittaa aina kullekin oppilaalle, milloin hänen vuoronsa tulee.

Että edellä mainitsemamme ehdotukset eivät ole joka tilassa riittäviä, sen me aivan hyvin hyvin itsekin tiedämme. Ne pyytävätkin vaan olla viittauksia, mihin suuntaan voimistelussa käytetyt suomenkieliset komentosanamme olisivat korjattavat. Ja me emme epäilekään, että tarkkuudella ja hyvällä tahdolla saataisiin paljo parannetuksi siinä kohden. Suotavaa vaan olisi, että piakkoin ilmestyisi asiaa ymmärtäväin toimittama voimistelun oppikirja, jossa komentosanain suhteen noudatettaisiin toisia periaatteita kuin Göösin jo mainitussa kirjassa. Se olisi välttämätöntä yhtämukaisuuden saavuttamiseksi; sillä se ei suinkaan käy laatuun, että jokainen mielensä mukaan ryhtyy parannuspuuhiin. Syntyisihän sen kautta vaan vielä suurempaa sekasortoa.

Paitse että vanhat komentosanat olisivat poiskomennettavat, niin pitäisi myös ajatella itse liikkeitten nimitysten eli termien tarkastamista; sillä siinäkin kohden olisi yhtä ja toista tehtävissä. Lisäksi on voimistelumme viime vuosina edistynyt niin suuressa määrin, että paljo uusia termiä tarvitaan, ja niitä sepittäissä tulisi kysyä neuvoa Suomen kieleen täydellisesesti perehtyneeltä ja sitä tieteellisesti tuntevalta henkilöltä. Sillä koettakaamme tälläkin alalla säilyttää kieltä puhtaana ja kauniina. Me olemme siitä vakuutetut, että Suomen kielen erinomainen noreus osoitaksen myös voimistelutermien sepitsemisessä.

Kirje Helsingistä.

13 p. Syysk. 1881.

Vapaherra Stjernvall-Walleenin virkaero. — Valtiopäivämiehen vaalit, toimettomuus ja huokeahintaisuus. — Mitä sopii odottaa ensi valtiopäivistä?

Taaskin on meillä tärkeä muutos tapahtunut yläilmoissa ja se tuopi vielä toisenkin muutoksen muassaan. Oman pyyntönsä mukaan vapaherra *Eemil Stjernvall-Walleen* on saanut eronsa ministerivaltiosihteerin virasta ja seuraaja on jo nimitetty. Vuoden kuluessa Suomi on saanut uuden suuriruhtinaan, uuden kenraalikuvernöörin, uuden ministeri-valtiosihteerin ja saanee vielä uuden ministerivaltiosihteerin apulaisenkin. Niin monta muutosta ei ole koskaan ennen meillä tapahtunut yhteen aikaan.

Vapaherra Stjernvall-Walleenin valtiollisesta ky'ystä on kuultu eri mieliä lausuttavan. Maamme suurin ruotsalainen lehti antoi hänelle jo vuosi sitten ystä-

vällisen neuvon erota virastaan. Snellman vainaja sitä vastoin tiettävästi piti nykyään eronnutta ministeri-valtiosihteeriä suuressa arvossa. Stjernvall-Walleenin kautta hän monessa tärkeässä asiassa, muun muassa rahamuutosta valmistellessaan, on saattanut mielipiteitään hallitsijan tietoon. Snellmanin pesässä kuuluukin löytyvän monta kirjettä, jotka valaisevat heidän väliänsä. Kun mainittu kirjevaihto tulee tunnetuksi, voinee sen nojassa tarkemmin arvostella Stjernvall-Walleenin kykyä. Mutta ihan taattu asia on jo nykyään, että ainakin yksi tärkeä valtiomiehen ominaisuus on löytynyt hänellä. Rohkeutta ja suoruutta hän ei ole ollut vailla, esitellessään hallitsijallemme Suomen tärkeimpiäkin asioita. Hänen välityksellään muun muassa asevelvollisuuslaki on tullut säädetyksi. Nimi, joka on semmoiseen valtioasiakirjaan liittynyt, ei pian unohdu.

Ennakolta jo pidettiin melkein varmana asiana, että salaneuvos Bruun tulisi Stjernvall-Walleenin seuraajaksi. Sitä vähemmin voipi aavistaa, kenen hallitsijan luottamus on kutsuva Bruunin jälkeen, jos näet apulaista määrätään, joka ei vielä liene varma. Syystä tahi syyttä huhu siinä kohden jo on maininnut kahta suomalaista, jotka Venäjän sotapalveluksessa ovat kohonneet kenraalin arvoon. Olisipa sekin köyhyytemme osoitus, jos ei tälläkään kertaa voi lähemmältä löytää sopivaa miestä.

Valtiopäivämiesten vaalien paraassa ajassa eletään: joka ainoa päivä tuopi tietoja jonkun kansanedustajan vaalista. Mutta kuitenkin „eletäänpähän keskellä rauhaa“ — niin ajattelisi varmaankin muukalainen. Ei kysymystäkään kokouksista, joissa valittava selittäisi valitsijoilleen kantansa, eikä muutakaan järjellistä yhteyttä ole saatu aikaan, jotta samojen mielipiteitten miehet yhtyisivät yhteistä asiaa yhdistetyin voimin ajamaan. Suomenmieliset maaseudulla ovat kenties pääkaupungista odottaneet jotakin initiatiivia eli johtoa, vaan semmoista ei ole saatu. Ja niin olemme liikkuneet ikään kuin sokkosilla; sattumus ratkaisee, miten asia päättyy. Jokainen käypi omaa polkuaan, tekee mieltä myöten vaan, muista tietämättä. Ja parin kuukauden päästä ollaan ehkä vähemmistössä, kun vähälläkin huolella olisi voitu saada paljo aikaan. Tietysti jäävät tärkeimmät kysymykset sitten ratkaisematta tahi ratkaistaan toisella tavalla, kuin suotavaa olisi. Vastustajamme sitä vastoin eivät ole torkkuneet, eivätkä vastedeskään torkkune.

Monesti saattavat valmistuspuuhat olla tarpeettomia, kun näet edusmiehen kyky ja mielipiteet jo ennestään ovat tunnetut. Valitsijat ja koko yleisökin tietää, kelle isänmaan asiat uskotaan, jos Koskinen, Cleve, Renvall, Meurman ja Avellan kutsutaan uudestaan toimeen, jossa ennen ovat kunnialla työskennelleet. Mutta kun Pietarsaari, Heinola ja muut kaupungit valitsevat miehiä, tuiki tuntemattomia sekä käytöllisissä että kirjallisissa toimissa, niin todellakin sopii joko ihmetellä valitsijain taitoa etsiä Helsingistä esille piileviä kykyjä, tahi kummastella heidän sokeata luottamustaan ja törkeätä välinpitämättömyyttänsä.

Se abdeeralainen vaalitapa, joka vielä tällä kertaa monessa Suomen kaupungissa on noudatettavana, ja jonka mukaan enemmistö ei voi vaikuttaa vaaliin mitään, on tietysti sekin suuresti syypää laimeuteen. Mutta se asia on kuitenkin pikemmin parannettavissa. Antakoot asianomaiset jo ensi vuonna hakemuksensa senaattiin, niin heidän pyytämänsä järjelli-

sempi vaalijärjestys kukaties senaatinkin mielestä ennen v. 1887 „ehtii saada keisarin hyväksymisen". Mutta toinen ja vaikeampi epäkohta löytyy, joka ei ole parannettavissa ilman valtiopäiväjärjestyksen muuttamista. Valittavan huokeahintaisuus on porvarissäädyn vaaleissa joskus painanut enemmän kuin hänen kuntonsa. Asia ei parane tosioloja kieltämällä. Parempi on paljastaa vamma ja ajatella sen parantamista.

Vaan ehkä muutamat vielä kieltävät, että tässä todellinen mätähaava on olemassa. Ainakin selitti eräs lehti siihen aikaan, kun valtiopäiväjärjestys tehtiin, sen olevan hyvin edullista, että pikkukaupungit, joilta puuttui sekä kykyjä että rahoja, saattaisivat hankkia itselleen edusmiehiä, *joille eivät tarvitsisi maksaa kyytiä eikä päiväeläkettä* (H. Dagbl. v. 1867). Että ennustus on toteutunut, sen me tiedämme. Kajaanin, Käkisalmen tahi Heinolan porvarien ei tarvinnut maksaa kyytirahoja; jos edusmies sitä vastaan joskus muualta on saanut „kyytinsä", niin se joka tapauksessa ei ole rasittanut valitsijoita. Mikähän syy siis olisi heidän valittaa?

Mutta asia on liian tärkeä leikinteoksi. Julistakaa luvalliseksi, että pikkukaupungin porvaristo ajattelee: „A. tulee meille kalliiksi, vaan B. rupeaa edusmieheksemme huokealla hinnalla, ehkäpä ilmaiseksi, valitkaamme B.", niin emme käsitä, miks'ei myös olisi luvallista ajatella: „A. on kallis, B. tulee ilmaiseksi, vaan C. on meille luvannut kaupanpäällisetkin; ottakaamme C." Ja samassa on „rotten borough"-järjestelmä valmis kaikessa loistossaan. Kyky, valtiollinen vakuutus ja isänmaan etu eivät tule kysymykseen, niin pian kuin huokeahintaisuus tehdään määrääjäksi. Antakaa paholaiselle sormi, kyllä hän ottaa koko käden.

Meidän oma historiamme ja koko maailman historia näyttää niin selvästi, mihin voipi joutua, jos kaupitteleminen ja tinkiminen kerran pääsee valtioelämään juurtumaan, ettei todellakaan voi olla liiaksi varoillaan semmoista väärinkäytöstä vastaan. Mitä enemmän se ehtii juurtua ja tulla tavaksi, sitä vaikeammaksi käypi väärinkäytöksen poistaminen.

Siitä syystä olisi meistä ensi tilassa otettava säätyjen punnittavaksi, miten voisi tehdä loppu hintakysymyksestä, määräämällä kerrassaan aatelittomain edustajain palkkaedut suostuntaverosta maksettaviksi. Sellaista periaatetta on jo muualla maailmassa noudatettu; sama keino on meilläkin käytettävä. Tosin aatelisetkin suorittavat suostuntaveroa, ja sen kautta hekin tulisivat osaksi maksamaan aatelittomain edustusta. Mutta sekin hankaluus taitaa olla autettavissa, ja joka tapauksessa nauttivat itsemäärätyt kansanedustajat tätä nykyä muitten kansalaisten rinnalla niin suurta etuoikeutta syntynsä kautta, ettei heidän sovi valittaa, jos ropo menisikin muitten säätyjen hyväksi. Aateliston valtiollinen asema olisi häviöön tuomittu samassa kuin kävisi selväksi, että se tekee välttämättömät parannukset mahdottomiksi.

Millaisiksi 1882 vuoden valtiopäivät muodostunevat, sen kysymyksen kuulee päivä päivältä yhä useammin. Tulevaisuutta kohti katselee kukin odotuksella, toinen luottamuksella, toinen pelolla.

Jos sanomalehdet pidettäisiin yleisön mielipiteitten tarkkana kuvaajana, niin todellakaan emme tietäisi, miten kaikki päättyy. Kovia syytöksiä kuuluu joka haaralta. Joka ottaa korviinsa kaikki, mitä saapi kuulla, se tuskin voi muuta ajatella, kuin että toinen puoli Suomen kansaa on toisen puolen verivihollinen, että maamme kalliimmat oikeudet ovat vaarassa, ruudit ja lyijyt pääsemäisillään ainoaksi ratkaisijaksi j. n. e. Mutta kaikeksi onneksi asian laita ei ole vielä niin onneton.

Jokapäiväisten sanomalehtien täytyy huutaa hyvin lujalla äänellä, päästäksensä kuuluviin. Sanomalehti-ilmoituksissa ei nähdä muusta puhuttavan kuin mitä oivallisimmista tavaroista. Toimitukset itsekin puhuvat yhtä superlatiivista kieltä, varsinkin semmoisena aikana, jolloin jotakin suurta on saatava aikaan ja mielet

ovat kiihtyneitä. Kukaties se ei ole oikein luvallista paljastaa toimitussalaisuuksia, mutta — kynä kädessä, paperi ja läkkitolppo edessä sävyisinkin ihminen joskus muuttuu raatelevaksi sudeksi. Varmaan joku peikko, mustetta mustempi, asuu läkissä tahi kynän takana ja yht'äkkiä se tenhovoimallaan muuttaa kaikki kirjoittajan ympärillä mustaksi. Kun sitten kirjoittaja on saanut purkaa sydämensä ja uudestaan pääsee todelliseen maailmaan, niin havaitsee hän tavallisesti: eipähän nuo vastustajat olekaan sellaisia konnia kuin luulin!

Jos otamme lukeaksemme sanomalehtiä vuodelta 1877, niin todellakin voisi arvella, että koko kansamme jo siihen aikaan oli halkeamaisillaan kahteen osaan. Eikö mitä! Asevelvollisuusvaliokunnassa istuivat esim. Koskinen ja Mechelin yhdessä ajattelemassa yhteisen isänmaan parasta, niinkuin he sitten ovat saaneet yhdessä ajatella yliopiston ja pankin asioita, verokysymystä, ynnä muuta. „Useesti niinkuin ystävät rakkahat, — useinpa niinkuin ennenkin riitaisat!“ Ja samaten on enimmiten muittenkin ihmisten laita. „Ruudit ja lyijyt“ käytetään viattomia jäniksiä vastaan. Maamme perustuslailliset oikeudet ovat vielä voimassa; niitten poisantamista ei kukaan ajatellutkaan. Käytöllisessä elämässä maltti ja miettiminen pääsevät valtaan paremmin kuin sanomalehden toimittajain kirjoituspöydän ääressä.

Ja sentähden onkin meidän luja toivomme, ett'ei tarpeellista keskinäistä suvaitsevaisuuttakaan puutu valtiopäiviltä 1882, vaikka muuten ollaankin hyvin eri mieltä. Suomenmielisten kanta on vuosikymmenien kuluessa yhä enemmin kypsynyt „from sounds to things“; teoriat ovat olleet tarpeen 1840-luvulla ja myöhemminkin, mutta nyt voimme lausua käytölliset vaatimuksemme selvään muotoon: niin ja niin monta suomalaista koulua, kielten täydellinen yhtävertaisuus; muut muutokset ovat tulevan ajan, tulevien polvien asiana. Ja mitä lähempänä me olemme voitolle pääsöä, sitä tarpeellisempi onkin maltti. Etujoukkojen erehdykset eivät ole muuta kuin hyvän asian vahingoittamista. Mutta sitä on etujoukkojen vaikea käsittää. Varsinkin etujoukkojen rummunlyöjät luulevat voittavansa koko tappelun tyhjällä melulla. Mutta ehkä ikä kerran saa ymmärrystä heidänkin päähänsä. —

Mitä n. k. liberaaliseen puolueesen tulee, emme tahdo pitää sitä eroamattomasti liittyneenä Dagbladin asemaan. Sentähden olemmekin omasta puolestamme arvostelleet tuota kuuluisaa ohjelmaa semmoisenaan, käyttämättä hyväksemme niitä heikkoja puolia, jotka niin runsaasti tarjoutuivat Dagbladin „esipuheessa“ 1 p:ltä jouluk. 1880. Emme myöskään tiedä, mihin määrään Dagbladin selitykset koulu- ja karttapaperiasiassa nauttivat kannatusta ohjelman allekirjoittajilta. Kummassakin kohden saadaan vastaus valtiopäivillä. Jos „liberaalein“ kantajoukko tahtoo kohtuullisilla myönnytyksillä olla avullisena Suomen kieltä koskevia kysymyksiä ratkaistaissa, silloin suomenmieliset varmaan miehissä ovat valmiit muutenkin heidän kanssansa ajamaan yhteistä asiaa. Silloin ohjelman itsessään mitättömät sanat saavat sisällystä. Mutta jos „liberaalit“ eivät täytä lupauksiaan, silloin ovat he syystä saaneet kantaa lipilaarien nimen, älköötpä sitten enää valittako, mitä heistä sanottaneenkin.

Kolmannesta puolueesta, ruotsikiihkoisten intransigentti-joukosta, emme huoli puhua paljoa. Jos voisi heidän sanoihinsa luottaa, niin uhkaavat he vasten kaikkea lojaalisuutta vielä saada säätyjen asevelvollisuus- ja kouluasioissa tekemät päätökset kumoon kiertoteillä. Jos uhkaus on muuta kuin ajattelemattomain nuorukaisten suulaisuutta, niin se paraiten osoittaa, miten yhdysvaikutus on tarpeen niiden välillä, jotka v. 1877 saivat sanotut päätökset toimeen. Mutta ehkäpä Östra Nyland ja Helsingfors pitävät vaalilauseenaan tuota tunnettua: ei suuret sanat suuta halkaise; kaiketi mainitut uhkaukset ovat tyhjää suun soittamista niinkuin tuo v. 1877 kuultu lupaus lähteä pois tästä maasta asevelvollisuutta pakoon. Sanasta miestä, sarvesta härkää!

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 19. Helsingissä, 1 p. Lokakuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Kansallisesta liikkeestä Virossa.

Veljeskansamme olot ovat tätä nykyä siinä tilassa, että ne tavallista enemmän kiihdyttävät tarkastajan huomiota. Suuri virolainen lähetyskunta keisarin luona, virolainen anomuskirja, josta seurauksena tulinen kiista Virolaisten ja Saksalaisten välillä, tämän ohessa eripuraisuus kansallismielisten kesken. Siinä kyllin syytä meikäläisille selkoa ottamaan, mitä tuolla puolen lahtea on tekeillä.

Voidaksemme ymmärtää, mitä asiat koskevat, täytyy meidän siirtyä muutamia vuosia taaksepäin. Tahdomme seuraavassa kuvailla olot, sellaisina kuin niitä käsitämme, kernaasti myöntäen, että puutteelliset tiedot paikoittain voivat antaa kuvallemme väärän valon. Ihan epäilemätöntä kuitenkin on, että vuosikymmenes takaperin ja joku aika sitä ennen Viron kansassa ei ollut kansallisempaa, enemmän suosittua nimeä kuin J. W. Jannsen — ja meidän aikoina vetävät samat miehet, jotka sitä silloin kunnioittivat ja siitä ylpeilivät, entistä sankariansa lokaan ja levittävät hänestä ja hänen ystävistänsä mitä alentavimpia kertomuksia ja kuulevat mielihyvällä, milloin halvaantunutta vanhusta mitä raaimmalla tavalla pilkataan ja häväistään. Vox populi, vox Dei? —

Tämän vuosisadan keskipaikoilla oli Viron kansa vielä jotenkin alhaisella kannalla. Vapautettuna orjuuden kahleista muutamia vuosikymmeniä sitten se ei vielä ennättänyt käyttää tätä vapauttaan hyväksensä, ja harvat olivat ne, jotka sen keskuudesta olivat saavuttaneet korkeampaa hengen viljelystä. Silloin esiintyi J. W. Jannsen. Syntynyt orjana oli hän lukkarina ja kouluopettajana ollut tilaisuudessa kehittää luonnon lahjojaan siihen määrin, että hänestä syntyi mies, jonka kautta sanomakirjallisuus perehtyi ja sai vahvan sijan Viron kansassa. Häneltä myös lähti ajatus laulujuhlalla viettää 50-vuotista muistoa orjuuden lakkauttamisesta ja huolimatta kaikista vastuksista, jotka luonnollisesti suuressa määrin vaikeuttivat hänen aikomustansa, hänen onnistui määrättyyn aikaan saada toimeen sellainen juhla, joka hänen kansallensa tuotti suuren kunnian ja melkoisessa määrin koroitti sen nauttimaa arvoa sekä kotona että naapurissa. Ei -

ihmettä jos vasta herännyt nuori Viron kansa häntä piti sankarinansa, sinä jolle kaikki uskottiin, jolta kaikki toivottiin, eikä kumma jos Saksalaisetkin pitivät hyödyllisenä entisen lukkarin kanssa keskustella ja sovintoa hieroa. — Mutta nyt jo alkoi tuuli kääntyä. Pari tai kolme vuotta mainitun laulujuhlan jälkeen alkoi jo kuulua tyytymättömyyttä Jannsenin toimiin ja asemaan. Hän oli liian vanha, vähäpätöinen, ahnas, hänen rehellisyyttänsä epäiltiin ja kertomuksia, miten Saksalaiset hänet olivat ostaneet, kävi suusta suuhun varmana, epäilemättömänä totuutena.

Jannsen ei ollutkaan enää ainoa virolaisuuden kannattaja. Emme tiedä, oliko hänen herättävä äänensä kutsunut toimeen muitakin isänmaan ystäviä, vai oliko sama kevätilma, joka häntä oli kasvattanut, idättänyt muitakin taimia; kentiesi molemmat syyt yhdessä olivat tehtävänsä tehneet. Jo oli toisiakin miehiä noussut jatkamaan ja täydentämään sitä työtä, jonka J. W. Jannsen kunnialla oli pannut alkuun. Tahdomme mainita ainoastaan kaksi nimeä, C. R. Jakobson ja Jaakko Hurt. Molemmat olivat kuudenkymmenluvulla kouluopettajia Tartossa ja luettiin, kuten luulen tietäväni, Jannsenin ystävien joukkoon ja siihen piiriin, josta lähti Virolaisten kansallinen herätys. — Hurt oli vielä Tartossa laulujuhlan aikana ja hänen toimensa kautta sai tämä juhla tärkeämmänkin merkityksen. Hänestä lähti ehdoitus vapaaehtoisilla lahjoilla panna toimeen korkeampi virolainen oppilaitos „Aleksandri kooli“, jota varten jo on kerätty yli 60,000 ruplaa ja joka aiotaan kentiesi jo vuoden päästä avata. Myöhemmin hän muutti maalle Otepään seurakuntaan, jossa hän pappina ja kirjailijana on vaikuttanut käsi kädessä Jannsenin kanssa, siksi kuin hän otti vastaan kutsumuksen Pietarin virolaiseen seurakuntaan, johon hän muutti vuosi sitten.

C. R. Jakobson on monessa kohden eri luontoa. Alkuansa kartanonhoitaja suoritti hän kielenopettajatutkinnon ja vaikutti siinä toimessa sekä kotimaassaan että monta vuotta Pietarissakin. Esitelmänpitäjänä ja kirjailijana hän löysi monta tilaisuutta vaikuttamaan kansaansa, jonka sorrettu, syrjäytynyt tila oli täyttänyt hänen mielensä vihalla ja katkeruudella maassa vallitsevia Saksalaisia kohtaan. Tämä hänen mielentilansa loistaa kyllin selvästi esiin useista hänen kirjoituksistansa. Jo aikaisin huomattiin, että hän ei tahtonut asettaa toimiansa sopusointuun Jannsenin kanssa, jota hän piti liian mietona, liian nöyränä Saksalaisille; päin vastoin hän tätä „laulupappaa“ kohtaan on osoittanut halveksimistaan ja luultava on, että juuri hän erityisellä innolla on levittänyt jo mainitut edellistä alentavaiset huhut.

Kolme tai neljä vuotta edellä mainitun laulujuhlan jälkeen muutti hän maalle Viliandin tienoille, ostettuansa siellä pienen maatilan. Täällä oli hän hyvässä tilaisuudessa olla yhteydessä rahvaan kanssa, joka ahkerasti käytti tilaisuutta saada neuvoa tältä luotettavalta rahvaan mieheltä, joka sitä paitsi suurella innolla piti maamiehiensä puolta ja jonka kokemus ja hyvä aisti auttoi pahojakin esteitä voittamaan. Vuonna 1878 perusti hän Viliandin kaupungissa uuden vironkielisen sanomalehden „Sakala“, josta yleisesti toivottiin syntyvän hyvä virolaisuuden äänenkannattaja. Jannsenin lehden „Eesti Postimeehen“ kantaa pidettiin jotenkin vanhentuneena, „Perno Postimees“ oli vähäpätöinen paikkakunnallislehti ja Tallinnan sanomalehti-yritykset kannattivat puhtaasti saksalaispapillisia mielipiteitä. Tämä toivo näytti vielä enemmän oikeutetulta, kun useat Viron parhaim-

mat kynämiehet olivat luvanneet apuansa, niiden joukossa myöskin Hurt. Mutta ne, jotka Sakalan ilmestymisestä olivat toivoneet rauhallisen edistymisen jatkoa, huomasivat pian, että kokonaan olivat pettyneet. Sakalaa syytettiin uskontoa halveksivista mielipiteistä, saksalainen papisto, joka alusta pitäen epäilevillä silmillä oli katsonut Jakobsonin sanomalehtihanketta, joutui sen täydelliseksi vihollisekṣi, ja myöskin Hurt ilmoitti julkisesti luopuvansa lehden aputoimittajien joukosta. Eesti Postimees, jolla kyllä oli syytäkin odottaa uudelta virkaveljeltänsä pahaa, rupesi julkisesti sitä vastustamaan ja oli siinä huomaavinansa jos joitakin valtiorikoksellisia taipumuksia, saksalaiset lehdet tietysti vetivät yhtä köyttä, ja päätös kaikesta tästä oli, että Sakala elettyänsä vähän viidettä kuukautta äkkiä lakkautettiin kahdeksaksi kuukaudeksi. Kiusallinen ääni oli pakoitettu äänettömyyteen ainakin joksikin ajaksi.

Levättyänsä määrätyn ajan, rupesi Sakala taas ilmestymään entiseen tapaansa. Jannsenin lehden kanssa kesti alituista riitaa ja Saksalaisissa vallitsi sitä vastaan täydellinen kammo, siihen määrään että paikoittain lukkarit ja kansak. opettajat olivat vaarassa kadottaa virkansa, jos heidän huomattiin tätä lehteä suosivan. Tietysti tällaiset asiat ainoastaan lisäsivät lehdelle arvoa kansassa, eikä sen vilkas toimittamistapa karkoittanut lukijoita. Viime vuonna kerrottiin, että Sakalan lukijakunta yhä laajeni, jonka ohessa vanhan Postimeehen muka kutistumistaan kutistui ja lehti arvattavasti pian kuolisi tilaajain puutteesen. On jo mainittu sanomalehtioloista Sakalaa perustettaessa. Ne eivät paljoa muuttuneet, kuitenkin siihen määrään että Perno Postimeehesta, Jannsenin ensimmäisestä lehdestä, josta hän oli alkanut sanomakirjoittaja-uransa, oli tullut kiivas Sakalan ystävä ja että Tartoon oli perustettu uusi lehti, sekin sakalalaisten toimeen panema, Postimeehen vastapainoksi. Kun nyt Postimeehen arvo oli alenemassa, nähtiinhän siitä, että Sakalan mielipiteet kansassa vallitsivat, ja sen lehden toimittaja, siinä Virolaisten henkinen johdattaja. Postimeehen kiivaat ponnistukset viime vuonna Sakalaa vastaan nähtävästi eivät tyydyttäneet sen omaakaan lukijakuntaa, ja taistelu näytti jotensakin turhalta yhä valtavammaksi kasvavaan sakalanmieliseen opinioniin nähden.

Mutta kansassa, jonka sanomalehdistö oli niin vähän kehittynyt kuin virolainen, oli vaikea tämän ilmiöistä päättää, mitä oikeastaan kansassa liikkui. Vähän paremman tilaisuuden tähän tarjosivat laulujuhlat, joista toinen yleinen vietettiin toissa vuonna Tartossa ja kolmas viime vuonna Tallinnassa. Mitä edellisestä kerrotaan, osoittaa, että vanhan laulujuhlien alkuunpanijan arvo suuresti oli alentunut kansassa. Viimevuotisessa juhlassa ei se sanottavasti tullut ilmi, mutta vähempi osanotto antoi tilaisuutta eri selityksiin. Syrjältä katsojalle näytti Sakalan voitto melkein varmalta.

Missä määrin Viron kirjalliset piirit olivat asettuneet Sakalan johdannon alle, sitä vasta nyt kuluva vuosi selvitti. Arvattavasti he olivat itse kauan epätietoisina mihinpäin heidän tulisi kallistua. Pitäkäämme vielä kotvasen aikaa silmällä sanomalehti-oloja. Postimeehen vanhaa toimittajaa kohtasi viime vuoden lopulla vaarallinen halvaantuminen, joka teki hänelle mahdottomaksi enää jatkaa työtään, ja luultiin sentähden parhaaksi antaa lehti kokonaan uusiin käsiin. Eräs hra Grentzstein, vasta ulkomailta palannut, jossa hän viimeiset vuodet oli oleskellut opintojansa jatkamassa, otti vastaan leh-

den, ehdolla että saisi sitä hoitaa täydellisesti omien mielipiteittensä mukaan, kokonaan lukuunottamatta lehden entistä kantaa. Tästä hän myöskin heti ilmoitti yleisölle, ja oikeuttansa hän käytti koettaakseen rakentaa sopimusta sekä Sakalan että Perno Postimeehen toimittajien kanssa. Hyvässä toivossa hän jo saattoi ilmoittaa lukijoillensa, että sovinto oli tehty ja että näiden lehtien toimittajat olivat antaneet toisillensa kättä todistukseksi, että siitä lähtien ei vihaa eikä vainoa saisi olla heidän välillänsä. Käsi kädessä tulisi heidän tehdä työtä yhteisen isänmaan hyväksi. — Se lupasi hyvää, mutta kaunista alkua seurasi ikävä jatko. Sakala ennen pikaa rupesi syyttämään Postimeestä salakavaluudesta ja Postimees Sakalaa sanansa syömisestä. Jo Maaliskuussa oli rauha täydellisesti rikottu, Postimees julisti toista ilmivalehtelijaksi ja lupasi vastedes olla ryhtymättä sen kanssa mihinkään sananvaihtoon. — Sakala, jolle Postimeeskin jo tavallaan oli luovuttanut johtavan aseman luvaten käsi kädessä sen kanssa työskennellä, oli lykännyt luotansa liittolaisen, ja eripuraisuus oli taasen valloillaan. Eikö C. R. Jakobson sietänyt toista rinnallaan, vai oliko molempien käsityskannan väli niin suuri että yhteisvaikutus oli mahdoton?

Tähän aikaan jos milloinkaan olisi Viron kansan tarvinnut yksimielisyyttä saavuttaaksensa ja säilyttääkseen mitä pitkien vuosien kuluessa oli valmistettu. Kymmenen vuotta on koottu varoja vironkielisen korkeamman oppilaitoksen toimeensaamista varten. Kokoontunut pääoma on jo niin suuri, että koulua ajatellaan vuoden päästä avata. Tähän aikaan on ollut keskustelun alaisina monet muutkin asiat, joidenka ratkaiseminen saattaisi tuottaa Viron kansalle melkoisesti laajennettua vaikutusta yhteiskunnallisissa asioissa. Itse kansan puolesta lähetettiin luottamusmiehiä valtaistuimen eteen. Eripuraisuus tähän aikaan ei ole erehdys, vaan se on rikos.

Mainitsimme kansan luottamusmiehiä. Meidän sanomalehdissämme oli jo kesällä muutamia tietoja Virolaisten lähetyskunnasta Pietariin. Sen mukaan tiedetään, että 17 Viron seuraa, etupäässä „Eesti kirjameeste selts“ ja „Aleksandri kooli pääkomitea“ ja niiden kanssa useat maanviljelysseurat ja vakinaiset laulu- ja sivistysseurat, olivat valinneet yhteensä 18 edustajaa, niiden joukossa Jakobsonin ja Hurtin, vironkielen lehtorin Wesken, taidemaalari Köölerin, t:ri Hermanin y. m. ja että lähetystö sangen armollisesti oli vastaan otettu. Mutta toista tämän kanssa yhteydessä olevaa asiaa emme muista nähneemme mainittuna suomenkielisissä lehdissä. Useimmat lähetystön jäsenet olivat allekirjoittaneet anomuksen, joka Viron kansan nimessä annettiin samaan aikaan hallitukselle. Me painatamme tämän tärkeän asiakirjan kokonaisuudessaan alempana. Siinä on esiintuotu monta tärkeää asiaa ja siitä johonkin määrin selvenee mitä Sakalan puolue tahtoo ja toivoo tulevaisuudesta. Mutta samassa se myöskin auttaa ymmärtämään, mikä juova se on, joka heidät eroittaa Postimeehen kannattajista, ymmärtämään miten keskinäinen sovinto on mahdotoin.

Anomuskirjan sisällys oli Sakalan mukaan seuraava:

Keisari Aleksanteri ensimmäinen on päästänyt Viron kansan orjuuden siteistä. Keisari Aleksanteri toinen on ruvennut antamaan Viron kansalle samat oikeudet kuin valtakunnan muille alamaisille. Keisari Aleksanteri kolmannen armosta toivomme, että se siunattu toimi, mikä näin on aloitettu, ajetaan perille. Sentähden uskallamme laskea Suuren keisarin jal-

kojen juureen muutamat anomukset, niissä esiintuoden, mitkä kohdat vielä toivojamme turhiksi tekevät.

1. Talonpoikaismaan perittäväksi osto lain pakosta.

Siitä ajasta saakka, jolloin Saksan ritarit anastivat Baltian maat, on aina osa maasta luettu talonpoikaismaaksi. Kun 60 vuotta sitten Baltian talonpojat laskettiin vapaiksi ilman maata, lankesi kaikki tämä maa kokonaan kartanonomistajien käsiin; kuitenkin teki uusi lakikirja eroa kartanon- ja talonpoikaismaiden välillä (vrt. Balt. kuvern. lakikirja, III osa, 600 §) ja siitä voi tarpeen selvästi nähdä, että hallitus tarkoitti että talonpoikaismaat saisivat jäädä talonpoikien haltuun, vaikka onnettomuudeksi kartanon omistajille jäi oikeus mielensä mukaan määrätä vuokrat. Täten saattaa kartanonomistaja vieläkin ilman estettä korottaa vuokrat siihen määrään että maa kuitenkin jää hänelle.

Sama laita on talonpaikkojen myymisenkin suhteen. Talonpojalla on kyllä lainmukainen oikeus, ostaa viljelemänsä paikka itselleen, mutta kartanon omistaja ei ole velvoitettu myymään ja voi siitä pyytää, minkä hinnan hän itse tahtoo.

Tämän tähden olisi toivottava, että kartanonomistajat velvoitettaisiin myymään talonpoikaismaat talonpojille hallituksen määräämän taksan mukaan. Muussa tapauksessa ei ole toivoa, että talollismaat milloinkaan hallituksen tahdon mukaan täydellisesti joutuisivat Virolaisten omiksi eikä että Virolaiset mahdollisuutta myöten muuttuisivat itsetakeisiksi maanomistajiksi, kuten Venäjän talonpojat ovat, jotka yhdessä vapauden kanssa muuttuivat maan omistajiksi.

2. Talollismaiden kauppakontrahtien uudestaan tarkastaminen.

Ostokirjat kartanoiden ja talollisten kesken eivät aina ole lainmukaisia. Useasta talollismaasta kirjoitetaan maksuja kartanolle, tahi kartanon omistaja pidättää itsellensä vielä muutamat omistusoikeudet, joten yhdelle paikalle tulee kaksi omistajaa. Monelle paikalle lisätään vielä sellaiset työt, että siitä syntyy todellinen työorjuus.

Tästä syystä pitäisi hallituksen puolesta läpikatsottaman kaikki talollismaiden kauppakontrahdit ja niitä, missä tarpeellinen on, oikaista.

3. Ruunun- ja kunnallisverojen ja ulostekojen tasajaosta kartanoiden ja talollismaiden välillä.

Tähän asti lankee suurempi osa ruunun- ja kunnallisveroista talonpoikaismaiden, siis pienien maanviljelijäin osaksi ja suuremmat, varakkaammat maanviljelijät, kartanonomistajat jäävät niistä vapaiksi. Esimerkiksi maantien teko on kokonansa laskettu talonpoikaismaille, ja jokainen joka vähänkin tuntee maanviljelystä, saattaa arvata miten paljon vahinkoa niin kalliit työpalkat kuin tämä ajan tuhlaus tuottavat pienille maanviljelijöille.

Sentähden olisi kohtuullista, jos tämä kartanoiden vahingollinen etuoikeus tulisi lakkautetuksi ja ulosteot tasaisesti jaettaisiin talojen laajuuden mukaan, niin kartanoiden kuin talollismaiden välille.

4. Talonpoikaiskansan edustus.

Kaikissa asioissa, jotka yhteisesti koskevat talonpoikia ja muihin säätyihin kuuluvaa kansaa, talonpojilla ei ole edustajia niinkuin muilla säädyillä. Koska maakunnan edustus on määrätty useimmissa Venäjän maan kuvernementeissa, olisi suotava, että myöskin Viron talonpojat saisivat osaa tästä valtakunnan laista sillä tavoin, että Virolaisten edustus olisi tasaarvoinen Saksalaisten edustuksen kanssa.

5. Kansakouluista.

Niin kauan kuin kansakoulut jäävät saksalaisten kartanonomistajien ja papiston tarkastuksen alaisiksi, ei voi milloinkaan toivoa, että niissä hyödyllisistä maallisista tiedoista ja Venäjän kielen opetuksesta pidettäisiin niin huolta kuin sotamiespalvelus ja edistynyt viljelys vaativat, jotta ihmiset joka paikassa saattaisivat leipäänsä ansaita. — Eikä kartanon haltijain eikä papistonkaan tarvitse elättää kansaa, joka ei voi leipäänsä ansaita.

6. Kirkko-patronaatti-oikeus.

Patronaatti-oikeus antaa enimmiten pappien valitsemisen kokonaan saksalaisten kartanonomistajien haltuun. Papit ovat siis kartanonomistajien käsissä, heidän täytyy niiden kanssa vetää yhtä köyttä ja antaa itseään käytettäviksi välikappaleiksi kartanonomistajain valtiollisiinkin pyrintöihin, joka ei ollenkaan sovellu heidän kirkolliseen virkaansa.

Tämän tähden olisi patronaatti-oikeus lakkautettava ja pitäjien pitäisi saada vapaasti valita pappinsa oman mielensä mukaan.

7. Rauha-oikeuksista, joita aiotaan asettaa Baltian maakuntiin.

Vaikka kyllä asetuksen kautta viime vuoden 28 p. Toukokuuta (rauhaoikeuksien asettamisesta Liivin, Viron ja Kuurin maahan), sekä kartanonomistajat että talonpojat kumpaiset puolestansa määräävät viisi edustajaa, joidenka kautta rauhatuomarit valitaan, saavat kuitenkin kartanonomistajat siitä syystä aina äänien enemmistön, että kaupunkien edustajat, enimmiten ollen edellisten kanssa samaa kansaa, äänestävät heidän puolellansa. Sentähden pitäisi, vaikkapa ainoastaan ensialuksi, annettaman oikeusasiain ministerille valta tarkastaa sekä oikeat kandidaatit että määrätyt rauhatuomarit samalla tapaa kuin tämä toimitetaan niissä läntisissä kuvernementeissa, joissa samoin kuin Baltian maissa elää sekaisin eri kansallisuuksia.

8. Oikeudenkäynti ja poliisioikeustot.

Tuomarivirkojen asettaminen on muualla valtion hallituksen oikeus, mutta meillä Baltian maissa on tämä oikeus vanhastaan ollut kartanon omistajien käsissä ja on vieläkin samoin. Kaupungit poisluettuina antaa tämä suuri oikeus kartanoiden omistajille täydellisen vallan ja voiman yli koko maan, niin että kaikki ylempänä mainitut puutteet ovat parantumattomat, jos ei valtion hallitus sitä ennen ota omiin käsiinsä takaisin tätä sille oikeastansa kuuluvaa oikeutta.

Sentähden olisi suotava, että yhdessä odotetun uuden oikeustoja koskevan lain kautta yhtäläiset poliisioikeustot valtakunnan yleisen lain mukaan tulisivat järjestetyiksi.

9. Oikeuskielestä.

Virolaiset asuvat kahdessa kuvernementissa, Virossa ja pohjoisella Liivinmaalla, jossa oikeuskielinä käytetään Venäjän, Saksan, Viron ja Lätin kieliä, ja tämän lisäksi vielä vanhaltaan käytetään oikeuskieltä, joka on puoleksi latinalaisilla sanoilla sekoitettu, niin ett'-eivät Saksalaiset itsekään sitä ymmärrä, jos eivät ole lakitiedettä lukeneet. Tästä voi arvata, miten vaikea Virolaisten on käräjissä käydä, etenkin Liivinmaan Virolaisten, joidenka täytyy käydä Riiassa kuvernementtinsa pääkaupungissa, jossa ei kukaan heidän kieltään ymmärrä. Sillä alhaisempi väestö on siellä lättiläinen ja muuten siinä puhutaan Venäjän ja Saksan kieltä.

Oikeastaan pitäisi oikeuston kielen olla rahvaan kieli. Sillä maalla osaavat kaikki Saksalaiset Viron kieltä, mutta maakansasta osaa harva Saksan kieltä. Jotta tulevaisuudessa syntyisi tuomaria, jotka täydellisesti osaisivat Viron kieltä, olisi suotava, että jokainen lakitiedettä lukeva joka käyttää opetusta Tarton yliopistossa, myös tulisi tutkituksi Viron kielessä, jos hän aikoo hakea paikkaa Viron tai Liivin maissa.

Viimeiseksi täytyy meidän valittamalla mainita, että vanhat valtiolliset määräykset eivät ole jakaneet Baltian maakuntia, joissa elää kaksi alkukansaa, Virolaiset ja Lättiläiset, kansakuntien mukaan kahteen kuvernementtiin, jossa tapauksessa Virolaisten maalla paitsi valtion kieltä olisi ainoastaan yksi virka- tai oikeuskieli, Viron kansan oma kieli.

— — — — — — — — — — — —

Tärkeä on viimeinen kohta maakuntien uudesta jaosta kansallisuuksien mukaan, samoin kohdat, joissa puhutaan oikeuskielestä ja joissa vaaditaan Viron kansallisuudelle enempää tilaa vaikuttamaan yhteisten asiain ratkaisemiseen. Merkillistä on sen ohessa, että kysymys koulukielestä ihan on jätetty syrjälle. Muu-

tos siinä lienee katsottuna tuiki mahdottomaksi nykyisissä oloissa. Patronaattioikeuden lakkauttaminen on yleinen toivomus Viron kansassa. Muutamalla haaralla odotettiin, että pappien omasta puolesta heidän kokouksessaan viime Elokuussa tehtäisiin askel tämän epäkohdan korjausta varten, mutta siitä ei tullut mitään. Kansakoulujen tarkastuksen siirtäminen venäjän-uskoisen hallinnon alle mielestämme näyttää sangen arveluttavalta. Mitä ensimmäisiin kohtiin tulee, emme tunne oloja tarpeeksi voidaksemme siinä kohden kannattaa omaa mielipidettä. — Ne osaksi koskevat omistusoikeutta ja sen kautta muistuttavat niitä liikkeitä taloudellisella alalla, jotka esimerkiksi Irlannissa ovat päivän polttavimpia kysymyksiä. Hyvä olisi jos joku näissä asioissa perehtynyt tekisi Viron taloudelliset seikat tutkintonsa esineeksi.

Tämä anomuskirja, sanoo Sakala, annettiin sisään koko Viron kansan nimessä ja sisältää, mitä Viron kansa kokonaisuudessaan tahtoo ja toivoo. Sen olivat allekirjoittaneet kaikki lähetystön jäsenet paitsi pastori Hurt ja lehtori Weske, toinen koska hän ei hyväksynyt kaikkea, mitä se sisälsi, toinen koska hänen allekirjoituksensa olisi ollut vaarallinen hänen asemallensa yliopiston lehtorina.

Kun tuli ilmi, että tällainen anomus oli annettu Virolaisten puolelta, nousi siitä saksankielisissä sanomalehdissä suuri melu. Omituista on, miten myöhään tieto anomuksesta levisi. Lähetystön jäsenet nähtävästi eivät tahtoneet ennen aikojaan siitä puhua. Ensimmäinen tieto sen sisällyksestä levisi vasta monta viikkoa myöhemmin erään lättiläisen sanomalehden kautta, joka samassa ilmoitti, että siinä lausutut toivomukset myöskin olivat Lätin kansan. Siitä se vasta tuli saksalaisiin ja virolaisiin lehtiin, ja vasta myöhemmin painatti Sakala sen alkuperäisen tekstin kokonaisuudessaan omiin palstoihinsa. Ennenkuin Sakala oli sen julaissut, oli Hurt jo ilmoittanut kantansa anomukseen. Hän huomautti, että se sisälsi monta paljon huomiota ansaitsevaa kohtaa, mutta itse puolestansa hän ei kaikkeen yhtynyt. Anomus olisikin katsottava edustavaksi ainoastaan sen allekirjoittajien yksityisiä mielipiteitä, eikä heidän valitsiamiehiensä. Tästä Hurtin selityksestä on Sakala hyvin pahoillansa ja vakuuttaa suurella painolla, että anomus sisältää koko Viron kansan tahtoa, samoin kuin lähetyskunta edusti koko Viron kansaa. Silminnähtävästi on aikomuksena tehdä Hurtin kansallinen kanta epäilyksen alaiseksi, sekä saada myönnetyksi, että ne eri mielet, jotka siellä täällä kuuluvat anomuksen suhteen, olisivat niin vähäpätöisiä, että ne eivät vaikuta kansan yleiseen mielipiteesen semmoisenaan mitään.

Tämä sama asia valaisee mielestämme myöskin Jakobsonin asemaa Postimeeheen tämän vuoden alussa ja hänen käytös tässä „kirjamees-seltsia" kohtaan, josta heti tulee puhe. Eesti Postimeehen uusi toimittaja oli itsenäinen mies, joka, jos kohtakaan hän ei tahtonut noudattaa lehden vanhoja traditiooneja, ei kuitenkaan voinut myöntyä kaikkiin Sakalan mielipiteisin. Hän ei taipunut itsevaltaisen puoluepäällikön alle, sentähden oli kaiketi parempi heti syrjäyttää hänet.

Postimeehen toimittaja ei kuitenkaan ollut yksin. Sen huomaa helposti lehden toimitustavasta, että sen kannattajia ja aputoimittajia on useita ja että heillä on selvillä muutamat tärkeät kohdat, joiden edestä he tahtovat työtä tehdä. Lehti on jotenkin tarkoin koettanut seurata kansansa rientoja eri aloilla, on huomauttanut epäkohtia, missä ankara

sensuuri on tehnyt sen mahdolliseksi ja erittäin on tämä lehti koettanut pitää silmällä tärkeimpiä tapauksia Suomenmaassa. Siinä kohden on E. P. osoittanut ihan toista vireyttä kuin sen kilvoittelijat, joidenka tiedot Suomesta tavallisesti supistuvat johonkin haaksirikkoon tahi rosvojuttuun, tavallisesti poimittuna venäläisistä lähteistä. Tähän piiriin, joka on kokoontunut Postimeehen ympäri, kuuluu parhaasta päästä entisiä ja nykyisiä Tarton ylioppilaita, jotka myöskin muulla kirjallisella työllä ahkerasti ovat pyytäneet kansan sivistystä edistää. Tämä Tarton virolainen kirjallinen piiri on keskuudestansa lähettänyt vuosittain monta arvokasta teosta ja heidän lämmin harrastuksensa ja uuttera työ-intonsa tulee epäilemättä vielä tulevaisuudessa kantamaan Viron kansalle monta hyvää hedelmää.

Tämä sama piiri on myöskin tähän asti ollut johtavana Eesti Kirjam. Seltsissa ja sentähden oli varottava, että tämä Viron tärkein seura saattaisi asettautua vastaan Sakalan mielitekoja. Sakalan saavuttama yksimielisyys Viron kansassa voisi siten arveluttavalla tavalla tulla häirityksi. Muistaminen on, että tämän vuoden ja jo edellisenkin vuoden kuluessa Sakalassa ja senmielisissä lehdissä oli tuon tuostain kirjoituksia, jotka eri tavalla huomauttivat, missä määrin ja millä tavoin seuran toimikunta olisi laiminlyönyt velvollisuuksiansa, jopa toimillansa joskus muka loukannut Viron kansaa. Kokous, jossa uusi vaali oli tehtävä, tuli. Loukatut toimik. jäsenet tahtoivat vaatia Jakobsonin eroittamista toimikunnasta; muussa tapauksessa uhkasivat itse seurasta tykkönään erota. Vastapuolue oli varustettu, eroavan toimikunnan vastalausetta ei otettu edes kuultavaksi. Uusia jäseniä otettiin vastaan seuraan suuressa määrin, heille suotiin vasten vanhaa tapaa heti äänestysoikeus ja uudet miehet valittiin. Pian kokouksen jälkeen oli jo 52 jäsentä seurasta eronnut ja seuraavina päivinä tuli vielä uusia ilmoituksia lisään. Eronneet olivat kirjoittaneet yli kolme neljäsosaa seuran tähän asti annetuista toimituksista. Eroava lahko ei siis juuri vähäpätöiseltä näytä. Seura on ollut toimessa kymmenen vuotta ja tällä ajalla ulosantanut 70 teosta, jäseniä sillä oli yli neljäsataa ja sen tulevaisuus näytti suuressa määrin lupaavalta, jos yksimielisyys eteenkin päin olisi sen toimia johdattanut. —

Mikä lienee syynä tähän eripuraisuuteen? Oliko se yksityisen miehen kateus ja vallanhimo, vai onkohan pohjassa joku periaatteellinen eroavaisuus, joka tekee sovinnon mahdottomaksi. Tahdomme asian selvittämiseksi tuoda esiin muutamia vertauskohtia Suomen ja Viron kansallisliikkeen välillä. Ne tosin eivät täydellisesti selitä sitä, mikä selitystä kaipaa, mutta jotain valoa toivomme siitäkin lähtevän aineellemme.

Molemmissa kansoissa on sekä käytännöllinen tarve että kansallinen itsenäistunto herättäneet kansallisen kysymyksen eloon. Suomessa osa maamme sivistyneestä luokasta huomasi kansan tarpeen ja otti sen asiaa ajaaksensa. Virossa sivistynyt luokka siihen aikaan kuin tämä kysymys heräsi, piti itseänsä puhtaasti saksalaisena, eikä katsonut eroitusta itsensä ja rahvaan välillä eroitukseksi kielessä vaan kansallisuudessa. Vasta nyt, kun kansallinen kysymys jo pari vuosikymmentä on ollut vireillä siellä, on pieni virolainen sivistynyt luokka syntynyt saksalaisen rinnalle. Tähän asti on kansa itse ajanut asiansa kokoontuneena parin, kolmen etevän miehen ympäri. Tästä seuraa, että vaikka paljon vähemmin on

saavutettu siellä kuin täällä, on varsinainen kansa siellä suuressa määrin tätä liikettä kannattanut. Suomessa tämä kannatus kansan puolelta vielä kymmenkunta vuotta sitten oli heikko eikä ole varma, onko asian tärkeys vieläkään verrannollisesti tunkeunut yhtä syvälle kansan käsitykseen täällä kuin siellä. Jakobsonilla ei olisi ollut sitä menestystä, josta olemme kertoneet, taistelussaan Tarton kirjallista piiriä vastaan, jos ei hän olisi ymmärtänyt hankkia apua kansan syvistä riveistä. Nämä häntä etupäässä kannattavat ja näiden apuun hän nähtävästi luottaa, näitä hän tarkoittaa puhuessaan koko kansan yhteisestä tahdosta.

Toinen eroitus meidän ja heidän välillä on lähde, josta kansallinen liike ammensi parhaat voimansa. Suomessa raivasi suuri hengellinen liike, herännäisyys, suomalaisuudelle tien sen papiston sydämiin ja saman papiston apu on liikkeen edistykselle ollut arvaamattomasta tärkeydestä. Toisin Virossa. Siinä papisto on ollut ja on vieläkin tämän liikkeen kiivain vastustaja; on epäilemätöntä, että tämä seikka on jättänyt liikkeesen syviä jälkiä. Kun kansallisen liikkeen oli mahdoton solmia liittoa papiston kanssa teki se sitä lujemman liiton nykyajan uskontoa halveksivan vapamielisen tai liberaalisen käsityskannan kanssa. Joka vähänkin on silmäillyt Sakalaa, huomaa heti, että siitä henkii sama katsantotapa uskonnollisissa asioissa, kuin meillä liberaalisen leirin sanomissa. — Jannsen, jonka ympäri kansallinen puolue ensin kerääntyi, ei ollut sen hengen lapsia; sitä helpompi tehdä hänen kantansa epäiltäväksi niille, jotka, vaikka kansallismielisiä, hengellisissä asioissa olivat liberaaleja.

Eräs seikka, joka puolestansa edistää Viron kansallismielisten kylmäkiskoisuutta uskonnon suhteen, on, että uskonnon kautta Viron kansa jakautuu kahtia. Kolmekymmentä vuotta sitten tapahtui suuri kääntymys kansassa ja Venäjän uskoisia seurakuntia perustettiin yltympäri maata. Tämä kääntyminen oli tosin ulkonainen, tapahtui maallisten etujen toivossa, mutta sen on täytynyt jäädä pysyväiseksi ja on jo vakaantunut. Uskonto nyt eroittaa Virolaisen hänen kansalaisestaan, ainoastaan kieli yhdistää heitä. Tästä taipumus vieroittaa uskonto tykkönään kansallisesta liikkeestä. Tämä lieneekin jotenkin onnistunut, päättäen siitä, mitä kerrotaan erään täällä käyneen Virolaisen liioittelemalla lausuneen, että Virossa ei kukaan enää usko Jumalaan. Tästä myöskin selviää anomuksen allekirjoittajien taipumus ottaa kansakoulujen kaitsannon luterilaisen papiston käsistä, pannaksensa sen tykkönään Venäjän viraston alaiseksi. Semmoinen muutos näyttää meistä uhkarohkealta, eikä suinkaan ainoastaan uskontokysymyksen takia.

Eräs kohta, joka suuressa määrin vaikuttaa kansallisen liikkeen eri luontoon siellä ja täällä on kansojen eri valtiollinen asema. Suomi on eri valtio ja jos mihinkään ryhdymme, on muistaminen, että meidän oikeus itse täällä hallita, itse asiat ratkaista on säilytettävä, käyköön kuinka käy. Sentähden, jos riehuisikin taistelu hurjasti kotimaisten puolueittemme välillä, kyllä aina muistetaan sananlaskua „kahden asia, kolmannelle korvapuusti“, vierasta välittäjää ei käsketä maahan. Toisin Virossa. Se ei ole mikään eri valtio ja ne varjot entisestä itsenäisyydestä, joita Saksalaiset tuskalla ja vaivalla koettavat säilyttää, ovat arvoltaan suuresti epäiltäviä eikä niillä ole mitään takeita, jos itsevaltias Venäjän hallitus katsoo edulliseksi poistaa ne tykkönään. Niiden turviin ei voi

mitään pysyväistä rakentaa, ja kansallinen puolue tarvitsee varmempaa pohjaa, jos tahtoo suojella kansallisen edistyksen tulevaisuuden myrskyistä. Sen tähden virolaisen puolueen on niin vaikea käydä käsi kädessä Saksalaisten kanssa vähissäkään asioissa. Heillä on tykkönään toiset edut, etenkin sillä puolueella, joka ei uskonnonkaan kautta liity yhteen Saksalaisiin. Saksalaisethan ovat kaikkialla ja joka paikassa tiellä, heistä ei milloinkaan ole muuta kuin kiusaa ja vuosisatojen kuluessa eivät he ole olleet Viron kansalle muuta kuin verivihollisia tai sortajia. Ei ole mahdotonta käsittää kiusausta, nauttia koston suloisuutta ja kukistamalla kaikki, mitä Saksalaiset ovat rakentaneet, raivata tietä uudelle virolaiselle aikakaudelle. Tämmöinen mullistus säikähyttää meitä, mutta jos ajattelemme heidän tavallansa, emmekä anna kirkolle mitään arvoa ja kaikissa Saksalaisten laitoksissa huomaamme yhtä monta tuetta Saksalaisten yliherruuden säilyttämiseksi, ja tiedämme miten vähän Virolaisilla on, jota muutoksen kautta voisivat kadottaa, emme liian suuresti ihmettele, jos sellaisia ajatuksia olisi muutamien mieleen noussut. Ainoa, johonka Viron kansa saattaa turvata, joka tähän asti on heitä auttanut sille kannalle, jossa ovat, on heidän olemassa olonsa, heidän kielensä ja sivistyskantansa ja niitä ei ole helppo heiltä ryöstää. Olkoon hallitus saksalainen tahi olkoon se venäläinen, yhden tekevä: oma työ, omat henkiset lahjat, oma uutteruus ja into, ne heitä auttavat vast'edes kuten tähänkin asti. Olevaiset olot ja käytännölliset tarpeet, ne ovat määrääjät lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa. Sentähden pyytävät Virolaiset uusia rajoja kansojen asumien alojen mukaan, huolimatta entisistä historiallisista jaoituksista, uusia sääntöjä kielien suhteen ja venäläisiä laitoksia, milloin vanhat saksalaiset eivät tyydytä. Ja tämän he toivovat nyt tahi myöhemmin saavuttavansa, sillä käytännölliset tarpeet sen vaativat.

Olkoon niin! Kansan elämä on sitkeä ja historia näyttää monta esimerkkiä, miten ulkonainen väkivalta turhaan on koettanut pienen kansan elämänlankaa katkaista. Mutta suuret mullistukset ovat aina vaaralliset ja niiden seuraukset mahdottomat edeltäpäin arvata. Parempi lintu kädessä kuin kymmenen metsässä. Parempi virsta väärää, kuin vaaksa vaaraa, lisäsi vanha kansa.

Tällä emme kiellä, mitä jo ylempänä olemme myöntäneet, että useimmat Virolaisten vaatimuksista ovat oikeutettuja ja pontevuudella perille ajettavia. Myönnämme lisäksi erinomattain ansiolliseksi, että nämä vaatimukset selvästi ja ujostelematta tuodaan esiin. Muuta keinoa ei ole saada niitä tunnetuiksi ja, mikä enempi on, vihdoin tunnustetuiksikin. Mutta se henki, jossa virolaisuuden asia tätä nykyä parhaasta päästä ajetaan, se ei meitä miellytä. Jos olemme asiat edes suunnilleen oikein käsittäneet, jos kuvailumme ylempänä heidän kansallisen taistelunsa luonteesta edes johonkin määrin pitää paikkansa, selkiää siitä myöskin, mitä meillä on sitä vastaan. Viron kansallinen liike ja Suomen kansallinen liike, ne eivät ole saman hengen lapsia ja sentähden ehkä ovatkin tähän asti pysyneet jotensakin vieraina toisillensa.

Jos ylempänä olemme oikein kuvanneet Sakala-puolueen luontoa, on selvä, että se ei voinut kaikkia tyydyttää. Jakobson ymmärsi asiat aivan oikein, tehdessään kaikki sovintopuuhat nykyisten vastustajainsa puolelta turhiksi. Niistä ei milloinkaan olisi hänelle orjallisia liittolaisia syntynyt, päin vastoin olisi hänen täytynyt johonkin määrin mukautua hei-

dän mukaansa ja sitä uhria yksimielisyydelle hän kaiketi katsoi tarpeettomaksi. Parempi hyvä ero kuin paha yhteys.

Mutta tuleeko tulevaisuus todistamaan tätä eroa hyväksi? Sydäntä särkee rinnassa, nähdessämme miten pieni kansa, ainoa veljeskansa, Unkarilaiset lukuun ottamatta, jolle voi tulevaisuutta toivoa, antaa eripuraisuuden kalvaa sydänjuuria, ulkonaisten epäkohtien ilmankin varttumista vaikeuttaessa. Mutta syyt tähän ovat vanhoja, ovat etsittävät niistä oloista, jotka vieroittivat kansan uskonnosta. Sentähden tätä ei voitu välttää. Me olemme vakuutetut siitä, että ne, jotka luopumalla Kirj. seltsistä asettivat itsensä kansallisen puolueen nykyisen johdannon vastustajoiksi, tekivät sen velvollisuuden tunteesta, eikä loukatusta itserakkaudesta. Siinä vakuutuksessa olemme myöskin oikeutetut toivomaan, että he vast'edes kuin tähänkin asti ahkerasti aikovat tehdä työtä kansansa hyväksi ja ymmärtävät välttää kiusausta liittyä niiden joukkoon, jotka kylmäkiskoisina Viron kansan tulevaisuudelle kansallista liikettä parjaavat. Kansallinen työ, jos ei se tapahdu rakkaudessa, tuskin tuottaa hyviä hedelmiä. Isänmaan rakkaus ei saa sulkea sisäänsä vihaa, ei maanmiehiä vastaan, eikä muita kansallisuuksia vastaan. Mutta tarkoitus pitää olla työntekijälle selvillä, sen mukaan pyydetään liittolaisia, sen mukaan eroitetaan väärät ystävät. Jos uusi virolainen puolue pysyy lujana eikä horjahdu oikealle eikä vasemmalle, riippuu Viron tulevaisuus siitä. Viron kansa sen työtä tarvitsee, jos kohta Sakalan puolue ei katsone sitä tärkeäksi.

A. Gt.

„Sisyfismi“ kansallis-taloudessa.

(Jatkoa viime n:oon.)

Lavealta, syvältä ja maltillisesti tarkastaa nykyisen yhteiskunnan ilmiöitä mainio talouden tutkija *Lesroy-Beaulieu* tänä vuonna ilmestyneessä sangen hauskassa ja tietorikkaassa teoksessaan: *Essai sur la répartion des richesses et sur la tendance a une moindre inégalité des conditions*, sekä tuota luultua sisyfismin tilaa nykyajan kansojen elämässä. Hän koittaa tilastollisen tiedon avulla näyttää todeksi, että kansoille, suurellekin rahvaalle onnistuu taloudessaan yhä enemmän, vaikka tosin vähitellen parantaa tilaansa, hankkia turvallisuutta, lisätä joutoaikaansa, sitä aikaa, joka aineellisista puuhista jääpi hengen elämän hyväksi. Näitä pessimistisiä väitteitä, että olisi epätietoista, ovatko kaikki mekaanilliset keksinnöt, joita tähän päivään saakka on tehty, vähentäneet ihmisten vaivaa, niiden rasituksia, taikka että nämä rasitukset olisivat käyneet entistänsä vielä ankarammiksi, että ne entistä enemmän kuluttaisivat, ruhjoisivat ihmisolentoa, näitä väitteitä pitää hän, jos ne koskevat nykyaikaa, väärinä. Hän koittaa näyttää, että työväestön asema, jossa pessimistein käsityksen mukaan sisyfismi etupäässä tulee ilmi, yhä ylenee luonnollisen kehityksen kautta, kun sitä vastaan muut asemat alenevat. Ylen suuret, vieläpä keskinkertaisetkin rikkaudet käyvät yhä vaikeammiksi saavuttaa, vaan hyvä aikaantulo, kohtuullinen vauraus ilman loistoa, ilman liian kiihtyneitä himoja ja toiveita tulevat yhä enemmän ja yhä laveammalta vallitsevaksi tilaksi. Luonnollisen kehityksen suunta, semmoisena kuin

se viime vuosikymmeninä, oikeastansa kolmena viime vuosikymmenenä on päässyt selvästi vaikuttamaan, muodostaa *„une societé où les situations sont plus semblables, où l'activité est plus génerale, tout en etant moins exuberante, où l'oisivité hereditaire n'est plus qu'exceptionelle, où il est presque impossible de former de grands fortunes, difficile d'en conquerir de moyennes, où il devient facile au contrair de parvenir à l'aisance.* Tuosta yhteiskuntatilasta, jonka vaikuttajat muka jo ovat olemassa, ja joka vähässä ajassa, ehkä neljänneksen taikka puolen vuosisadan kuluttua jo on oleva täydessä voimassa, arvelee hän, että se ihmiskunnalle kokonaisuudessaan on tuottava *plus de bien être, plus de loisirs, plus de repos d'esprit, plus de simplicité, plus de moralité et plus de bonheur.* Lesroy-Beaulieu'n käsityksen tulevaisuuden yhteiskunnasta on silminnähtävästi suuresti vaikuttanut se kuvaus, minkä Mill talousopissaan tekee stationäritilasta, johon muka ihmiskunta on joutuva, ja jossa vasta rikkaitten ja köyhien huolettava riita on mahdollinen ratkaista.

Lesroy-Beaulieu kyllä myntää, että sillä aikakaudella, jota hän nimittää *l'époque chaotique et anarchique de l'installation de la grande industrie,* ja jota kesti tämän vuosisadan alusta sen keskipaikoille saakka, että tällä aikakaudella hirvittävässä määrässä turmeltiin ihmisvoimia ja alennettiin ihmisarvoa talouden uutten ja omituisten menojen kautta. Työ, jota kesti terveydelle vahingollisissa tehtaissa ja kivihiilikaivoksissa 15, 16, 17 tuntia päivässä miehille ja vaimoille, vieläpä lapsillekin, oli liiallinen, terveyttä turmeleva. Tuotannon vimmassa ei ajateltu, kuinka työväestö säilyisi rikkauksia luodessa, kuinka ihmisen työtaakkaa huojennettaisi lykkäämällä luonnon voimille osa tätä taakkaa, kuinka teknillisen taidon kautta saavutettu valta luonnon yli käytettäisi joutoajan kartuttamiseksi. Kun niin tärkeä ilmiö, kuin nuo mekaanilliset keksinnöt, vuosisadan alussa ikäänkuin paukahtamalla tuli esiin, oli joku aika tarpeellinen, ennenkuin ihmiskunta oppi tuon ilmiön hyviä puolia viljelemään, ennenkuin se oppi hyväksensä käyttämään noita uusia voimia, noita uusia välikappaleita loukkaamatta niillä itseään. Sismondi oli — sen myöntää mainittu talouden tutkija — oikeassa, kun alkupuolella tätä vuosisataa huomautti suuren teollisuuden turmiollisista vaikutuksista, mutta hän oli väärässä siinä, että katsoi pysyväiseksi sen, mikä ainoastaan oli poistuvaista laatua. Mainitun aikakauden ilmiöihin tavallansa sopii se väite, että on epätietoista, ovatko mekaanilliset keksinnöt todella hyödyttäneet ihmis-sukua, ovatko huojentaneet sen rasitusta, sen kärsimystä, ovatko kartuttaneet sen vapautta, parantaneet siveellisen ja henkisen kehityksen ehtoja.

Mitä työväestön ja työnteettäjäin keskinäiseen väliin tulee, on Louis Philippe'n hallituksen loputtua uusi aikakausi alkanut. Tätä muutosta ovat vaikuttaneet muun muassa yleinen äänestysoikeus, vuodesta 1848 vallitsevat filantropiset mielipiteet, mutta enimmin kaikesta kuitenkin se työväestön suurempi yhteiskunnallinen valta ottaa osaa palkkojen määräämiseen, joka on tullut sen käsiin viime vuosikymmeninä yhdistys- ja koalitionioikeuksien sekä työnkeskeyttämisvallan kautta. Tämä muutos on tuskin vielä täyteen arvoonsa laskettu nykyisessä yhteiskunta-filosofiassa. Aina meitä aivan läheiseen aikakauteen asti, arvelee Lesroy-Beaulieu, vieläpä niin läheiseen, että juuri olemme siitä astuneet pois, laki, tavat, opetuksen epätasaisuus sekä muut seikat saattivat työmiehen epäedulliseen

asemaan, tekivät hänet osaksi työn-isännän mielivallan alaiseksi. Laki on menneinä vuosisatoina ja vielä puolen tätä vuosisataakin ollut joko ilmeisesti epäsuosiollinen taikka kuitenkin kaiheksuva ja epäluuloinen häntä vastaan. Laki väliintulollansa esti työväestöä pääsemästä kehittämään apukeinojaan työmarkkinoilla, ja tämä haitallinen väliintulo perustui siihen ennen yleiseen luuloon, että kansan alhaiset luokat ovat luonnoltaan vallattomia, rauhan häiritsijöitä, että ne eivät itse käsitä etujansa, sekä että ei ole valtakunnalle hyvä, että niillä on helppo toimeentulo ja paljo joutoaikaa. Täydellinen muutos näissä oloissa ja käsityksissä on tapahtunut. Kolmen, etenkin kahden vuosikymmenen kuluessa lait ovat erinomaisessa määrässä muuttuneet, itse tavat ja olot vielä enemmin. Turgot, Smith, Say, Sismondi saivat heidän aikaisen yhteiskunnan historiallisesta tilasta aihetta tuohon käsitykseensä, että työväestö *luonnollisesti* on työnteettäjäin vallassa; se tosin oli tuon vallan alaisena, mutta ei luonnollisesti, päin vastoin luontoa vastaan. Meidän aikanamme, arvelee Lesroy-Beaulieu, pikemmin voisi päättää työnteettäjäin olevan työntekijäin vallassa, kuin päinvastoin. Syystä kyllä panee tämä kirjailija suuren arvon tälle yhteiskunnalliselle ilmiölle, joka on omituinen meidän aikakaudelle.

Työmiehen rahapalkka on suuresti kohonnut. Erään tilastontutkijan mukaan työmiehen keskimääräinen vuoden tulo Ranskassa oli v. 1700 ainoastaan 135 fr., v. 1788 se oli 161 fr., 400 fr. v. 1813, 500 fr. v. 1840; tätä nykyä se on 8 eli 900 fr. Useat kyllä väittävät että tarpeitten hinta on noussut samassa määrässä, niin että todellinen palkka on pysynyt entisellään. Tältä väitteeltä kieltää Lesroy-Beaulieu kaiken tieteellisen perustuksen. Vaikka otammekin lukuun tapahtuneen muutoksen tarpeitten hinnassa on — niin laskee hän — kuitenkin todellinen palkka karttunut neljän eli viiden kymmenen vuoden kuluessa niin paljo että työmiehen perhe saattaa v. 1880 palkallansa ostaa puolen vertaa enemmän tuotteita kuin neljä eli viisikymmentä vuotta sitten. Samalla lailla työpalkka on kohonnut Englannissa.

Tämä työpalkan koroitus, tämä tarvemäärän karttuminen työväestössä, joka yleensä on ollut suotava, on tullut mahdolliseksi mekaanillisten keksintöjen kautta, se on niiden vaikutusta. Niiden hyöty ei ole mennyt hukkaan ihmissuvulta yleensä; ne ovat ylentäneet keskimääräistä ihmistilaa. Ne ovat jo aikaan saaneet tuota suurta yleisen tilan muutosta ihmissuvussa, jota Mill odottaa tapahtuvaksi tulevaisuudessa.

Eräs seikka suuressa taloudessa, joka on ollut sangen hyödyllinen työpalkan alituiselle koroitukselle, on se, että tuotteiden hinnassa nimenomainen työnkustannus on niin vähäinen osue. Voidaan laskea, että sadan markan hinnassa pääoman korko tekee 2,45 p. 100, työpalkka 13,75, raaka-aineet 58,45, polttoaineet 6,42, yleiset kustannukset 18,93. Seuraus siitä että pääomat ovat niin runsaat, teollinen koneisto niin kehittynyt ja raaka-aineet kaukaisista maista ovat kaupan kautta runsaasti tarjona, seuraus tästä on, että työnkustannus on vähäinen osamäärä tuotannon koko hinnasta, ja tämä asema hankkii työpalkoille *une grande élasticité*; se antaa niille tilaisuuden melkoisesti kohota, ilman että tuotteen hinta melkoisesti kohoaisi. Vieläpä voivat työpalkat kohota, vaikka tuotteen hinta alenee, koska tämä alennus voipi koskea muita hinnan osuuksia. sekä asiain nykyisessä tilassa niin käykin ja yhä enemmin tulee

niin käymään. Jos mekaanilliset keksinnöt voisivat maanviljelyksessä saada aikaan yhtä nopean edistyksen, kuin teollisuudessa, työpalkat olisivat kohonneet paljoa enemmän, ja silloin tuskin löytyisi tuota pessimistillistä valitusta, että ihmissuku on pettynyt mekaanillisten keksintöjen vaikutuksista.

Kun lasketaan, että Ranskassa höyrykoneitten voima ja työ on yhtä suuri kuin 30 milj. työmiehen voima, ja että täydessä tuottoky'yssä oleva väestö on 10 milj., tekevät muutamat tästä sen johtopäätöksen, että, jos oikein kävisi, näitten 10 milj. tulisi päästä neljännellä osalla entisestä työstään lykkäämällä noitten rautaisten ja teräksisten työntekijäin niskoille muun osan entisistä rasituksistaan. Heidän arvelunsa mukaan voipi katsoa siksi, kuin jos olisi jokainen täydessä tuottovoimassa oleva kansalainen saanut palvelukseensa kolme orjaa, joitten tarkoitus vaan on huojentaa isäntänsä työtaakkaa. Jos työtä ennen on kestänyt kaksitoista tuntia päivässä, tulisi noitten rautaisten apulaisten avulla ihmisen päästä 3:lla tunnilla päivässä taikka, jos myönnetään että tarpeitten määrä on kartutettava toista vertaa suuremmaksi, kuitenkin tulisi päästä puolella entisestä työvaivasta eli 6 tunnilla päivässä. Niin tulisi käydä, jollei muka oltaisi täydessä sisyfismin tilassa. Mutta ne, jotka noin laskevat, pitävät perättömiä toiveita, ne eivät ota lukuun, että nuo koneet eivät ole puhdasta tuloa, eikä myöskään, että tuo uusi tuotantovoima on ilmestynyt ainoastaan visseissä teollisuuden piireissä (niinkuin veran ja mitallin valmistuksessa), eikä tuotannon koko alalla. Jos, arvelee Lesroy-Beaulieu, ihmisillä olisi ollut yhtä laaja valta elatus- ja raaka-aineitten tuotannossa, kuin luonnon tuotteiden muodostamisessa ja kulkuneuvojen kehittämisessä, niin ihmiskunnan joutoaika (les loisirs de l'humanité) saattaisi olla suunnaton, tuo vasta mainittu, tilaston kannalta tehty vaatimus keksintöjen vaikutusten suhteen olisi niin järjetön, vaikka tosin sittekin vielä liiallinen.

Joissakuissa maissa, niinkuin Belgiassa ja Saksassa, on keksintöjen kautta kehittyneellä tuotantovoimalla etupäässä ollut se seuraus, että on päästy elättämään suurempaa väestöä, Ranskassa sitä vastoin, jossa väestö on pysähtynyt karttumasta, on kehittynyttä tuotantovoimaa etupäässä käytetty tarvemäärän kartuttamiseen; tämä käytäntö ei ole paheksuttava, kun ajattelemme kuinka puutteellisessa tilassa väestö vuosisata takaperin oli asunnon, vaatteuksen, huonekalujen puolesta. *Le luxe democratique* on keksinnöistä vaurastuneen tuotannon kautta tullut mahdolliseksi.

Mutta vaikka tosin suurin osa tuotantovoimaa on muuttunut näihin kahteen ilmiöön, joko karttuneesen väestöön, taikka karttuneesen tarvemäärään, ei kumminkaan kaikki ole siihen rauennut. Melkoinen osa on muuttunut joutoajaksi väestön elämässä. Englannissa *trades unions* ovat saaneet työajan supistuneeksi 9 tuntiin. Ranskassa, jossa v. 1848 lain kautta määrättiin työpäivä korkeintaan 12 tunniksi, on työaika useissa teollisuuden piireissä 11 t., muissa 10 tai 10½ t. ja työväestöllä on valtaa kyllin tehdä kymmentuntisen työpäivän yleisesti vallitsevaksi. Amerikassa työmies, pitäen 9 tai 10 tuntisen työpäivän liiallisena, pyrkii sitä supistamaan 8 tuntiseksi. Nämä vaatimukset ovat, arvelee Lesroy-Beaulieu, liiallisia, ainakin liian aikaisia. Työpäivän supistaminen vähemmäksi kuin 9 tai 10 t. on ajattelemattomuutta, joka uhkaa länsimaista sivistystä suurella vaaralla. Me emme pidä kyllin silmällä

Aasialaisia, sitä kauheata kilpailua, joka näitten puolelta läheisessä tulevaisuudessa valmistuu työ- ja tavaramarkkinoilla. Amerikan liittovaltain työmarkkinoilla kiinalainen työmies jo on ilmestynyt, pyytäen saada tehdä vaikka kuinka rasittavaa ja pitkällistä työtä mitä halvimmasta hinnasta. Ennen kahden tai kolmen kymmenen vuoden kuluttua kelta-ihoisen rodun miehet tulevat Eurooppaankin, vähä huolien meidän työmiesten vaatimuksista ja katsoen heitä joksikin ylimyssäädyksi. Jos heitä estetään Europan kansojen alueilta, he kuitenkin, Kiinalaiset, Intialaiset, Afrikan neekerit, itsensä luona tekevät hirveän rasittavaa kilpailua Euroopan työmiehille, jotka kestävät työtä ainoastaan 9 tai 10 tuntia päivässä. Kun kahdenkymmenennen vuosisadan aamu koittaa, nämä kansakunnat, varustettuina meidän koneilla ja tieteellä, tuottavat tarpeet halvempaan hintaan, kuin me, ja tauottavat viennin Euroopasta maihin, jotka eivät ole eurooppalaisia. Länsimaisten työmiesten sokeus *(l'infatuation des ouvriers occidentaux)* saattaa, jos se pitkälle menee, tuottaa heille *de terribles mécomptes et de durs châtiments.*

Lesroy-Beaulieun käsityksen mukaan siis peloittavan musta varjo uhkaa kansoja heidän taloudessaan jo aivan läheisessä tulevaisuudessa. Onko asiain näin ollessa sisyfismi voitettu Euroopan kansojen elämässä? Eikö pian viskata jälleen maahan sitä voitto-asemaa, jota kansat ovat voittamaisillaan? Onko *la periode chaotique de la grande industrie* todella lopussa, niinkuin Lesroy-Beaulieu otaksuu? Muutaman vuosikymmenen kuluttua Kiinalaiset, Intialaiset, Sudanin, Congon, Zambezen neekerit ovat varustetut samoilla apukeinoilla kuin mekin, heillä on rautatiensä, kuin meilläkin, koneensa, tehtaansa, mutta näitten rotujen työväestö kestää työtä verrattoman enemmän kuin Euroopan työmiehet, jotka ovat muuttuneet „sybariiteiksi“, ja sen tarvemäärä on niin verrattoman vähäinen, että kulhollinen riisiä on sille täysi elämän onni. Mitä seurauksia tästä? Joko se, että nuo uudet ihmisrodut kilpailussa vaivuttavat Euroopan työväestön aseman mitä alimmalle asteelle, kieltävät siltä sivistystarpeitten tydytyksen, taikka se, että vienti Euroopasta muihin maailman osiin lakkautetaan s. o. juuri ne elämän ehdot hävitetään, joiden avulla Lesroy-Beaulieun käsityksen mukaan maailman kaupassa parannetaan ne epäkohdat, joista Euroopan vanhat sivistyskansat kituvat, riutuvat, häiriytyvät.

Tuskin kukaan talouden tutkija järjestelmässään niin järkähtämättä kuin Lesroy-Beaulieu antaa kansojen erityiset taloudet uupua ihmiskunnan yhteiseen talouteen. Nuo uudet rodut ja kansakunnat, nuo uudet, vielä kuluttamattomat, runsaudestaan hehkuvat alueet maailmassa, niissä se voima, niissä ne apukeinot, joilla karkoitetaan Euroopan taloudellinen pessimismi, sen sisyfismi, sen pauperismi. Kuinka olisi mahdollista, kun luomme silmämme tuolle avaralle maailman talouden alalle, kuinka olisi mahdollista joutua tuohon toivottomuuteen kansojen tilasta, jota osoittavat Malthus'en ja Ricardon teoriat, kuinka olisi mahdollista otaksua, että kansoilta puuttuisi ruokavaroja, kun puoli maan imettävästä rinnasta vielä on imijöitä vailla, ja nämä runsaat varat maailman kaupan kautta tulevat ihmiskunnan yhteiseksi hyväksi. Minkätähden Missisippin, Amazonin, Nigerin, Zambezen, Congon laakso-alueet eivät olisi luonnosta yhtä viljavia kuin Rheinin, Rhonen, Pon ja Ebron alueet? Entäs Obin, Jenissein, Amurin, Euphratin ja Tigrisvirran rantamaat, eivätkö ne voisi

rikasta viljaa kantaa? Noihin pohjattomiin rikkauksiin, jotka vapaassa kaupassa tulevat kaikkien hyväksi, hukuttakoot vanhat kansat taloudelliset vammansa! Malthus'en ja Ricardon teoriain puutteellisuus tulee, niin arvelee Lesroy-Beaulieu, siitä, että nämä kirjailijat eivät olleet geografeja, eivätkä vielä täyteen arvoon laskeneet höyryvoiman vaikutuksia ihmiskunnan taloudessa. Erinomaisen suuressa määrässä tulee vapaa maailman kauppa muuttamaan tavaranjakaantumista kansoissa eri luokkien kesken Euroopassa. Maakorot alentuvat maanomistajalta, mutta yhteiskunnalle kokonaisuudessaan halpahintaiset maatuotteet ovat eduksi. Ne kaksi ja puoli miljaardia korkoa, jota Ranskan tilanhaltijat kantavat maistansa menevät niistä summista, millä kansa kokonaisuudessaan ostaa elatuksensa; jos kansa voipi saada saman määrän elatusaineita maksamalla yhden tai yhden ja puoli miljaardia vähemmin kuin ennen, ovat maanomistajat hukanneet rikkautta, mutta kansa kokonaisuudessaan pysyy yhtä rikkaana. Rikkaus vaan jakaantuu toisella tavalla hyödyksi etenkin työväestölle. Tällä lailla maailman vapaassa kaupassa, maailman taloudessa luonnollisen kehityksen kautta nykyinen sosialikysymys, rikkaitten ja köyhien riita saa ratkaisunsa. Päin vastoin sitä väitettä, että maailman suuressa kilpailussa rikkaat tulevat yhä rikkaammiksi, vaan köyhät yhä köyhemmiksi, päinvastoin tätä väitettä, rikkaitten asema alenee, köyhien ylenee. Vaan kuinka kummallista! Juuri tuossa vapaassa maailman kaupassa, jonka kaikki voimat ovat irtilaskettavat työväestön tilan kohottamiseksi, juuri siinä on muutamassa vuosikymmenessä valmistuva muutos, joka melkein välttämättömästi ryöstää työväestöltä sen suurella vaivalla saavuttamat edut. Se on kummallista, että mainittu talouden tutkija pitää kuvauksessaan ihmiskunnan yhteisestä taloudesta ikäänkuin erillänsä toisistaan tämän talouden valo- ja varjopuolet, nuo edut, jotka hän lukee erinomaisen suuriksi, ja nuo uhkaavat vaarat, jotka jo läheisessä tulevaisuudessa niin peloittavassa muodossa valmistuvat, kummallista, ettei hän verraten näitä toisiinsa laske molemmista vaikuttajista lopullista menestyksen summaa, minkä tuo talous on tuottava. Kansallisen talouden ja ihmiskunnan yleisen talouden väli ei vielä ole tuossa järjestelmässä saanut lopullista selitystä.

Tämä kysymys, missä määrässä kansakunnat voivat kaupassa menettää taloudellista itsenäisyyttä ja asettua maailman kaupan kannalle, tämä kysymys on tullut meidän aikanamme, varsinkin viime vuosina käytölliseksi kysymykseksi, etenkin sen painavan kilpailun kautta, jota Euroopan maanviljelijä saa kestää uutten, kaikissa maailman osissa olevien maitten kanssa, jotka runsaammin palkitsevat viljelijän vaivat. Niin esim. Saksan valtakunnassa on laveissa piireissä tullut vallitsevaksi mielipiteeksi, että vapaa maailman kauppa, jos sitä esteettömästi jatketaan, on seurauksissaan turmeleva kansallisen elämän, että se on hävittävä sen suhdan, missä väestön lu'un ja maan viljelyksen eli luonnollisten tuottolähteitten tulee olla toisiinsa. Sitä häiriötä, että nämä eivät ole tarpeellisessa tasapainossa, että maanviljelys, kun vertaamme sitä kaupan ja teollisuuden kehitysmäärään, suhteellisesti jääpi takapajulle, sitä häiriötä ei muka maailman kauppa voi korvata. V. 1873 tuotiin Saksaan välttämättömiä elatustarpeita 94 milj. thalerin arvosta, kun kaksikymmentä vuotta sitä ennen jyviä riitti Saksassa vietäväksi ulkomaahan joitakuita milj. centneriä. Näin suuri muutos 20

vuoden kuluessa! „Tämä tila, niin arvelee eräs saksalainen kirjailija, uhkaa häviöllä nykyajan sivistyksen koko tulevaisuutta. On unhotettu, että maanviljelys on koko sivistyksen aineellisena pohjana. Mitä vaaroja sen riutumisesta voi olla, siitä Liebig on muistuttanut. Mutta yhä vielä vallitsee tässä kohden hämmästyttävä huolimattomuus. Näyttää kuin jos ei tahdottaisi nähdä, mikä kuitenkin on silminnähtävä, nim. että kaikki taloudelliset rasitukset, joita me kärsimme, tulevat siitä, että maanviljelys suhteellisesti on jäänyt takapajulle“. Hauska on seurata sitä vastakohtaa, mikä tätä nykyä on noussut Saksan kansassa maalaisten ja suurten kauppakaupunkien välillä. Se on samalla vastakohta kansallistalouden ja maailman kaupan välillä. Se on varma, että teollisuuden ja kaupan hurmauspuuhat ja riettaat pörssivehkeilemiset ovat mainitussa maassa luovuttaneet pääomaa maaviljelyksestä ja maltillisilta yrittäjiltä, että ne ovat luovuttaneet luottoa keskisäädyn käytettävistä, estäneet tältä sitä taloudellista tukea, mitä sillä tulee olla. Se on varma, että maailmankaupassa keskisääty on saanut kokea iskuja, jotka uhkaavat sen turvallisuutta, että työväestön asema maailman kaupan vaikutuksesta on tullut äkillisten vaihdosten alaiseksi, jotka vaikuttavat yleistä levottomuutta. Laveissa piireissä työväestö erittäin Saksassa tänä aikana kannattaa sisyfismin käsitteitä eli sitä väitettä, että kaikki uuden ajan keksinnöt, kaikki tuotantovoiman kehitys tuskin ovat varsinaisesti parantaneet ihmisen tilaa. Valo- ja varjopuolet ovat vaan ilmestyneet toisessa muodossa, mutta ihmissuku on jäänyt yhtä suurten rasitusten alaiseksi.

Mahdotonta on kieltää, että keksintöjen kautta karttunut tuotantovoima ja laveälle ulottuva kauppa ovat melkoisesti parantaneet suurenkin väestön tilaa eri kansoissa, että samalla kuin sen suotava tarvemäärä on karttunut, työn rasitus on supistunut vähemmäksi. Joutoaikaa ei lie karttunut vähemmässä määrässä kuin kykyä ja taipumusta sitä todella hyväksi käyttää. Sillä sellainen joutoaika, sellainen vapaus talouden aineellisista puuhista, joka vaan muuttuu kapakka elämäksi eli muuksi turhuudeksi, ei ole suotava. Syy siihen, että keksintöjen kautta karttunut valta luonnon yli ei ole suotavimmalla tavalla muuttunut ihmiskunnan hyväksi, syy siihen on se, että siveydellisen luonteen vaurastuminen ja henkisen elämän innostus eivät ole meidän aikana olleet yhtä voimalliset kuin teknillinen kehitys. Suurta valtaa ihmisen on vaikea oppia oikein käyttämään. Vanhan Kreikan tarinassa jättiläisjumala Prometheus saapi kärsiä ankaraa rangaistusta siitä, että on varastanut tulen taivaasta ja siten ihmisille hankkinut teknillisen vallan luonnon yli. Olympon närkästynyt, petosta rankaiseva ylijumala kytkee hänet rautakahleilla Kaukason vuoren kolkkoon kylkeen, missä kotka syö hänen maksaansa, joka yhä kasvaa uudelleen; tämän jättiläisen pelastus tulee vasta silloin, kun tuo teknillinen taito, joka ensiksi kasvattaa ihmisissä jumalien ylenkatsetta, hurjaa ylpeyttä ja nautintohimoa, joutuu sivistyssankarien käteen ja käytetään korkeamman inhimillisen sivistyksen hyväksi. Näyttää kuin olisi jonkunlainen prometeismi nykyisen ihmissuvun tila, näyttää kuin kärsisi se häiriöitä siitä, että teknillinen valta on herättänyt haluamisia, joita oleva siveellinen kasvatus ei riitä hillitsemään, haluamisia, joiden vaikutukset osaksi häiritsevät sen hyvän, minkä aineellinen kehitys muutoin tuottaisi ihmisille. Näyttää kuin jos eivät jumalat vielä olisi täydelleen leppyneet

siitä, että tuli ja teknillinen valta on varastettu heidän kodistaan, koska ihmissuku saa kestää niin paljo kärsimyksiä, ja rikkaudet, jotka ovat kasvaneet niin äärettömästi, että tuskin voi niiden määrää tilastollisissa laskuissa osoittaa, eivät kuitenkaan poista köyhyyttä, kurjuutta, eivätkä siis täytä tarkoitustaan, vaan päinvastoin kriisien aikakaudet, jolloin ihmiskunnan kaikki taloudelliset ponnistukset viskataan nurin, näyttävät vaan kiihtyvän, käyvän yhä turmiollisemmiksi. Hurjat tavarahankkeet,¹ joilla ei ole tarpeellista vastapainoa idealisissa harrastuksissa, vaan jotka saavat maailman kaupan avaralta voitto-alalta suurempaa yllytystä kuin ennen, nämä tällaiset hankkeet häiriytyvät liiallisuudestaan; liike pysähtyy, tuotettu tavara, joka ei käy kaupaksi, hukkaa arvonsa, ja työväestö riutuu työttömyydestä. Tämä tila, jota seuraa kaikkialla levottomuus ja turvattomuuden tunteet, luopi aihetta taloudellisen pessimismin äänenkannattajille, jotka kieltävät karttuneesta tuotannosta lähteneen sanottavaa parannusta ihmissuvun vallitsevassa tilassa. Odottamattomat vaihdokset, äkilliset vastukset ja häiriöt, jotka maailman kaupan alalla niin äärettömän useassa kohdassa ovat tarjona, vaan joiden välttäminen ei ole yksityisen henkilön eikä yksityisen kansankaan vallassa, pitävät lakkaamatta vireillä pelkoa ja tuskallista huolta siitä, kuinka on taloudellinen asema säilytettävä. Tällä tapaa näyttää kuin jos kansat tätä nykyä julkisessa elämässään melkein kokonaan uupuisivat taloudellisiin näköaloihin, tavara- ja kauppahuoliin, ja tämä mielten tuskallinen kiintyminen elämän taloudellisiin puoliin, tavaramaailman kohtaloihin, tämä kiintyminen, jos kohta jääpiki ulkonaisesti joutoaikaa ruumiillisesta työn rasituksesta ja työaikaa tehtaissa supistetaan, on vielä taloudellisen pessimismin aiheena, ja se on, sekin, tavallansa sisyfismiä, koska se osoittaa, että kansojen talouden tarkoitus, joka on hankkia sitä aineellista itsenäisyyttä, joka sallii kansojen voimalla ja innolla antautua hengen korkeimpiin idealisiin sivistysharrastuksiin, että tämä tarkoitus tulee häirityksi. *F. Perander.*

Ulkomaan kirjallisuutta.

Ivan Lermolieff. Die italienischen Meister in den Galerien von München, Dresden und Berlin. Ein kritischer Versuch. Aus dem Russischen übersetzt von Dr. Joh. Schwarze. Leipzig, E. A. Seemann. 1880.

Höyrylaivojen ja rautateiden aikakaudella on matkustaminen tullut niin mukavaksi ja helpoksi, että meidänkin etäinen maa voi antaa verrattain melkoisen lisän siihen matkustaja-joukkoon, joka alituisesti liikkuu Euroopan suurissa sivistysmaissa. Paitse niitä, jotka lähtevät ulkomaille terveyttänsä parantelemaan tahi sulaa huvitusta etsimään, oleskelee vuosittain Saksassa, Ranskassa y. m. joku kymmenkunta nuoria suomalaisia miehiä ja naisia, kukin tahollansa käyttäen siellä olevia laitoksia edistyäksensä oppialallaan. Sen ohessa että jokainen matkustaja ajaa omaa tarkoitusperäänsä, on hän harvoin käyttämättä tilaisuutta katsella suurten kaupunkien julkisia kokoelmia erinäisillä aloilla. Näiden joukossa vetävät suuret taidekokoelmat useimmat katsojat puoleensa; sillä tuottavatpa ne jokaiselle huvitusta, jos kohta tottumattomuus taideteoksia näkemään ja *oikein* katsomaan suuresti supistaa nautintoa.

Tämä tottumattomuus taiteesen on juuri syynä siihen yleiseen valitukseen, että kävely esim. suuren maalauskokoelman läpi lopuksi tuntuu ikävältä ja lisäksi, että semmoisen kävelyn jälkeen ani harva jos yksikään teos on pysyväiseksi painunut muistoon. Katsojasta on kuin olisi hän käynyt markkinapaikalla, jossa tuhansia vieraita ihmisiä vaeltaa hänen ohitsensa, ilman että hän kotia tullessaan tarkasti muistaa ainoankaan kasvoja. Tätä pahaa vastaan on neuvottu samalla käynnillä katsella ainoastaan joitakuita harvoja, mutta eteviä teoksia ja koettaa saada niistä pysyvä muisto. Se on epäilemättä hyvä neuvo, mutta useimmille yhtä vaikea noudattaa kuin lääkärin tunnettu käsky, että pitää ateria lopettaman, silloin kuin ruoka maistuu parahimmalta. Ja kuuleepa monen rehellisen matkustajan sittenkin valittavan, että hän ei voi käsittää, millä syyllä kaikki maailma sitä tai tätä taideteosta kiittää ja kunnioittaa — hänelle se ei ole tuottanut nautintoa. Se on yhä sama tottumattomuus taiteesen, joka siihen on syynä.

Niille suomalaisille matkustajille, joilta ei puutu aikaa eikä halua oppiaksensa ulkomaan taidekokoelmien ihanuuksia ymmärtämään ja nauttimaan, on muutamiin maalausgallerioihin nähden se kirja, jonka nimi luetaan näiden rivien edessä, aivan omiansa. Sen vuoksi katson myös sopivaksi saattaa sen Valvojan lukijain huomioon.

Ivan Lermolieff on valenimi, jonka alla piilee venäläinen taiteentuntija mitä etevintä laatua. Minun tietääkseni hän ei ole ennen puheena olevaa kirjaa julaissut muuta kuin pitkänlaisen kirjoituksen Borghese-galleriasta Romassa, joka muutama vuosi sitten painettuna saksalaisessa aikakauskirjassa (Zeitschrift f. bild. Kunst) herätti huomiota taiteentuntijoissa. Siinä kirjoituksessa ja varsinkin tässä teoksessa tekijä osoittaa itsensä olevan aivan tavattomasti perehtynyt Italian taidehistorian alalla ja mikä on vielä parempi täydellisesti itsenäinen. Hänen kirjastaan huomaa, että hän on vuosikausia matkustanut Euroopan kaikissa maissa, tutkien sekä suuret että pienet, sekä julkiset että yksityiset kokoelmat. Erinomaisen muiston ja varmaankin tarkkojen muistoonpanojen nojalla hän oikein tuhlaamalla tuo esiin uusia tietoja, monessa kohden niin suorasti ja niin täydellisillä todistuksilla kumoten etevimpien taidehistorioitsijain päätöksiä, että lukija ei voi epäillä hänen olevan oikeassa.

Se keino, jolla hra L. on päässyt uusien tietojensa ja päätöksiensä perille, ei ole ainoastaan ahkeruus tutkimisessa, vaan pääasiassa hänen omituinen menetystapansa. Se menetystapa tahi metoodi tutkimisessa, jota taidetutkijan tulee noudattaa, „ei voi, sanoo hän, olla muu kuin sama experimentaalinen, joka suuresta Galileo Galileista ja Bacosta aina Voltaan ja Darviniin saakka on johtanut mitä ihanimpiin keksintöihin. Taideteosten tuntemiseen voi se tosin olla ainoastaan *apukeinona*. Ehdottomasti suurin osa, jollei kaikki maalaukset, jotka hyvältä ajalta ovat meidän päiviimme säilyneet, ovat kärsineet monenkaltaisimpia parannusyrityksiä, jotka useimmiten ovat todellisiin martyrikärsimisiin verrattavat; ja se, joka semmoisessa kuvassa luulee näkevänsä mestarin kasvot, hänellä on enimmiten silmiensä edessä ainoastaan se musta naamari, jolla parantaja on katsonut hyväksi ne peittää, taikka revityt eli kokonaan turmellut kasvot. Kuinka nyt semmoisessa tilassa mestarin käsi on rauniossa varmuudella tunnettava, kuinka on mahdollista eroittaa originaali kopiasta? Ainoastaan tarkasti huo-

maamalla mestarille omituiset ruumiin *muodot* tutkija voi päästä tyydyttävään päätökseen". Tarpeetonta on sanoa, että muutkin ovat maalauksia tutkiessa huomanneet sitä eri tapaa, jolla mestarit muodostavat ihmisen ruumiin, vaikka samalla ovat enemmin tarkanneet myös väritystä, kuin hra L. pitää hyvänä. Mutta jos kohta venäläinen tutkija varsin lujasti pysyy metoodissansa, niin älköön kukaan luulko, että hän tämän menetystapansa kautta, joka muutoin vaatii suurta tottumusta, saattaa taidetutkimusta aivan luonnontutkimuksen kannalle. Sen ohessa hän huolellisesti pitää silmällä eri mestarien ja eri n. s. koulujen ja aikojen yleistä luonnetta. Siinäkin hän osoittaa tavatonta kokemusta ja hienoa aistia. Hänen viittauksensa ja muistutuksensa esim. umbrilaisen ja pohjois-italialaisten koulujen luonteista ovat sangen syviä, sattuvia ja valaisevia.

Niinkuin kirjan nimilehti osoittaa, koskee tutkimus pääasiassa Münchenin, Dresdenin ja Berlinin suurten kokoelmien italialaisia teoksia. Tekijä tarkastaa toisen toisensa perästä, lausuen aina asiallisia muistutuksia, milloin vahvistaen, milloin, ja hyvin usein, vastustaen muiden päätöksiä kuvien synnystä ja arvosta. Kun muistutukset ovat selvästi ja yleensä lyhyesti lausutut, voi jokainen kirjaa varsin hyvin käyttää ja minun ymmärtääkseni ei millään tavoin voi paremmin oppia maalauksia katsomaan ja niiden omituisuuksia huomaamaan kuin tätä teosta lukemalla itse maalauksen edessä ja tarkkaamalla siinä tehtyjä arvosteluja. Siinä on itse asiassa kokenut opas johtamassa meidän askeleita ihanuuden maailman halki.

Mutta niinkuin jo edellisestä käy ilmi, hra L. ei ole opettavainen ainoastaan vasta-alkajille. Myös oppineille hän tietää uusia kertoa. Eräässä arvostelussa yksi Saksan etevimpiä, iäkkäitä taidehistorioitsijoita sen suoraan myöntää, lukien hra L:n kirjan arvokkaimpien teosten joukkoon, joita tällä alalla on viime aikoina ilmestynyt.

Minun on mahdotonta ruveta huomauttamaan kaikesta uudesta, jonka tekijä tuo esiin. Sen, jota asia huvittaa, täytyy itse lukea kirja. Tahdon kuitenkin ainakin osoitteeksi mainita pari kohtaa.

Umbrilaiseen maalauskouluun nähden osoittaa hra L. vallan todennäköiseksi, että se omituinen tunteellisuus, jota pidetään sen tunnusmerkkinä ja joka kuitenkaan ei ole koulussa alkuperäinen, on pääasiallisesti syntynyt florentinilaisen maalarin Benozzo Gozzolin vaikutuksesta. Sen vaikutuksen Sienan maalauskoulun puolelta, jota tähän saakka on pidetty varmana ja joka muka selittäisi mainittua omituisuutta, näyttää hän kokonaan epätietoiseksi. Kaksi mestaria, samaan kouluun kuuluvia, nimittäin *Pinturicchion* ja *Timoteo Vitin* ottaa hra L. erittäin tietorikkaasen suojelukseensa. Molempia on tähän saakka väärin arvosteltu ja molempain muisto on saanut suuresti kärsiä sen vuoksi, että Raphaelia on tarpeettomasti ylistetty heidän kustannuksellaan. Siten tekijä todistaa, että Raphael ei laisinkaan ole auttanut Pinturicchiota hänen maalatessaan kauniit fresco-kuvansa Sienan tuomiokirkon kirjastohuoneessa (Libreria); toiseksi on se suuri piirustuskokoelma Venezian taide-akatemiassa, jonka kauniit lehdet Raphaelin taiteen etevimmät tuntijat ovat pitäneet tämän suuren neron nuoruuden teoksina, kokonaan (pari kappaletta poisluettuna) halveksitun Pinturicchion oma; kolmanneksi on kaksi suurta fresco-maalausta Vatikaanon sistiniläisessä kappelissa, joita tähän saakka on pidetty Peruginon teoksina, myös

Pinturicchion työalaa. Mitä Timoteo Vitiin tulee, näyttää hra L. varsin uskottavaksi, että Raphael ennen vuotta 1500, jolloin hän tuli Perugiaan, vuosikausia oli tämän vähän tunnetun, halveksitun mestarin oppilas. Ja olisi siis Raphael jo kotikaupungissaan saanut varsinaisen opetuksensa, niin että hän myöhemmin Pietro Peruginon luona kohta alusta oli apumiehenä eikä oppilaana. Timoteo Viti oli Francian oppilaita ja siten voi käsittää, että Raphaelin nuoruuden teoksissa ilmestyy tuo Franciaa muistuttava hieno, haaveksiva tunteellisuus. Edelliset tutkijat ovat luulleet Timoteo Vitin olleen Raphaelin vaikutuksen alaisena, eikä päin vastoin, niinkuin hra L. nyt todistaa. Tarkka esitys Timoteo Vitin elämästä ja teoksista sekä muista asiaa koskevista kohdista saattaa uudet päätökset Raphaelin opinkäynnistä epäilemättömiksi.

Jo tämä lienee kylläksi todistamaan kirjan tärkeyttä. Vähän ikävä mahtaa teos olla varsinkin niille, jotka ovat laatineet puheena olevien galleriojen luettelot, sillä satoja „pukkia“ löytää venäläinen opettaja heidän kirjoissaan; niille, joita asia ei niin läheltä koske, on teos erittäin hauska lukea. Kirjoitustavassa huomaa lukija jonkun ylevyyden ja ironian, jotka luonnollisesti syntyvät siitä tietovarojen kylläisyydestä, joka hra L:lla on käytettävissä. Tekijä kieltää usein olevansa mikään „auktoriteetti“, mikään „taidepaavi“; mutta verrattain lyhyellä teoksellaan (484 siv.), jonka aineksista saksalainen tiedemies olisi kasvattanut vähintäin kaksi volyymiä, on hän kerrassaan astunut Euroopan etevimpien taiteentuntijain joukkoon. Ettei hra L:kaan todella ole „infaillible“ sen hän itse asiallisesti todistaa lisäyksessä kirjan lopussa. Siinä hän, näet, ilmoittaa, että hän jälestäpäin on huomannut erään maalauksen, jonka hän ennen on sanonut alkuteokseksi, toden teossa olevan petosta varten tehdyn kopian. Eihän se ole muuta kuin ihmisellistä!

Eliel Aspelin.

Lisäys. Sen jälkeen kuin tämän kirjoituksen olin tehnyt, luin eräässä saksalaisessa aikakauskirjassa, että h:ra Ivan Lermolieff ei olisikaan venäläinen eli tatarilainen, joksi hán usein sanoo itseänsä, vaan korkeasukuinen — *italialainen*, joka muka arvaten, että hänen maanmiehensä eivät ymmärtäisi antaa arvoa hänen tutkimuksillensa, on ruvennut kirjoittamaan saksaksi. Jostakin hävyn tunteesta hän kuitenkaan ei tahdo tunnustaa oikeaa kansalaisuuttansa, vaan on olevinaan venäläinen. — Muuten voin lisätä, että polemiikki h:ra L:n kirjaa vastaan jo on täydessä vauhdissa. Teoksen suurta ansiota tunnustetaan, mutta samalla yritetään todistamaan, että tekijä on toisinaan ollut liian rohkea ja hätäinen päätöksissään.

E. A—n.

Kotimaan kirjallisuutta.

(Hyttinen). Sirkan Satuja, kirjoittanut *Itikka*. Kuopiossa, kirjoittajan kustannuksella, 1881.

Th. Dielitz. Vandiemenin maa, kertomus nuorisolle, ruotsista suomentanut S. H—n. Tampereella, Emil Hagelberg, 1881.

G. H. Mellin. Maria Dundee eli Puolalaiset Tukholmassa, suomentanut Arvo Lempiranta. Tampereella, Emil Hagelberg, 1881.

M. S. Schwartz. Laulajat, jutelma, mukailemalla suomentanut Arvo Lempiranta. Tampereella, Emil Hagelberg, 1881.

Tässä mainituista vihoista sisältää kirjanen „Sirkan Satuja“ kaksitoista pientä alkuperäistä kertomusta, joilla kaikilla on joku siveellinen ja opettavainen tarkoitus. Tekijältä ei suinkaan kokonaan puutu taipumusta kirjallisesti esittelemään ajatuksiansa, ja runollista kuvitusvoimaa on hänellä myöskin. Koko luonto todistaa „sirkalle“ sallimuksesta, joka kaikki johtaa, ja se näyttää, kuinka „jokaisella eli-

mellisellä olennolla on tarkoituksensa, jota käy itsekseenkin seuraaminen". Mutta välisti tapahtuu, että tekijä juuri runollisempaan paikkaan päästyänsä liittää siihen varsin proosallisen kuvan. Niin esimerkiksi, kun hän on kertonut tuosta kainosta ojan reunalla kasvavasta „muistokukasta", joka vihdoin kuihtuessaan sai ilahuttaa jaloa, Suomessa matkustavaa hallitsijaa, keisari Aleksanteri II:ta, hän päättää kertomuksensa sanoilla: nöyrä saa aina *kakkaran*. Taikka kun hän kertoo, kuinka: kuu tuskin olisi ennättänyt kahdesti näyttää *täyteläisen naamansa* Lyylin kuoleman jälkeen, — ja antaa tuolle murehtivalle Imatran aalloissa rauhaa etsivälle neidolle nimen *Sokerisuu!* Tuommoiset, muuten vähäpätöiset seikat häiritsevät lukijaa. Myöskin huomaa kertomuksissa jonkunlaista hätäisyyttä ja katkonaisuutta; tekijä rientää tapauksesta toiseen ja lukijan täytyy, tapausten ja henkilöin oikeaksi käsittämiseksi lisätä mitä puuttuu. Pääasiassa on tekijä kuitenkin oikealla uralla: hän on koettanut luoda niin todellisuuden mukaisia henkilöitä kuin mahdollista. Tarkatkoon hän edelleenkin riehuvaa ihmiselämää, ja hän on varmaan siitä löytävä yhä uusia aiheita kuvauksillensa ja sen ohessa saavuttava yhä suuremman täydellisyyden ihmisluonteiden esittämisessä, ensimmäinen ehto sille, joka tahtoo harjoittaa kertovaa kirjallisuutta. Paras nyt ilmestyneessä vihossa olevista kertomuksista on mielestämme „Opettajattareksi aikova", jonka päähenkilö lieneekin kokonaisuudessaan todellisuuden maailmasta saatu. Kieli on ylipäänsä hyvää ja sujuvaa, ja kirjoittaja voisi epäilemättä helposti välttää nekin virheet, jotka nyt tavataan. Agentti persoonattomaan verbiin yhdistettynä tavataan lauseissa: katsottiin vanhemm*ilta* sisaruks*iltaan* kovin lapselliseksi (s. 29); soaistuna vanhemmallis*elta* (!) rakkaud*elta* (s. 46); kerran on *jos* kysymyskonjunktionina käytetty (s. 32). Relatiiviset adjektiivit on säännöttömästi kirjoitettu niin kuin on sattunut: *punanen*, *punaiseksi*, *sulonen*, *suloisen*, *vähäsellä*, *itäisen*. Suotavaa olisi, että näitä adjektiiveja ruvettaisiin aina *i*:llä kirjoittamaan.

Teodor Dielitzin kertomus „Vandiemenin maa" on noita tavallisia siirtolaisjuttuja nuorisolle. Muuan eron saanut englantilainen majuri muuttaa tyttärinensä Vandiemenin maahan. Siirtolaiset joutuvat rosvoin käsistä villien valtaan ja villien vallasta rosvoin käsiin. Kaikki päättyy kuitenkin hyvin ja eräs nuori kapteeni, joka on suurta urhollisuutta osoittanut, viettää häänsä majurin vanhemman tyttären kanssa ja muuan serkku nai nuoremman sisaren. Siinä koko kertomus, josta ei voine sanoa mitään hyvää eikä pahaa. Suomennos on ruotsista tehty, seikka, jonka kirjan kielikin kyllä näyttää. Muutamat lauselmat mainittakoon esimerkkeinä: minun *pitää ottaa vapaus* aivan selvästi selittää; meillä on kyllä voimaa *lyödä* pahantekiät; siellä me kuitenkin *panemme heille puomin* (kaikki sivulla 33); aurinko ennusti *yhtä syyskuuhun kuuluvista* kevätaamuista Vandiemenin maassa (s. 35); minun neuvoni on käydä suoraan *hänen henkensä päälle* (s. 38); *oli likellä*, ettei hän *lopettanut* häntä (s. 74), y. m.

K. H. Mellinin (syntynyt Revonlahdella Suomessa 1803, seitsenvuotiaana vanhempainsa kanssa Ruotsiin siirtynyt) kirjoittama „Maria Dundee eli Puolalaiset Tukholmassa" on pieni, sievä kertoelma, joka kuvaa röyhkeitten Puolalaisten tuloa Tukholmaan Sigismundon seurassa syksyllä 1593.

Rouva Maria Sofia Schwartz, neljännen ylempänä luetellun kertomuksen tekijä, on tunnettu tuotteliaaksi kirjailijaksi, mutta hänen kirjatuotteitaan ei juuri sovi kehua. Niin on myöskin „Laulajat" jotenkin arvoton. Meidät saatetaan erääsen pikkukaupunkiin, sinne saapuu joukko ylioppilaslaulajia, ja kaupungin tytöt rakastuvat tietysti kaikki. Päähenkilöinä on kolme kaunotarta. Kun kahdelle heistä huvit ja tanssit näkyvät olevan pääasia ja lempi siihen liittyvä suloinen leikkikalu, emme juuri voi huomata edes mitään huvittavaa tai jännittävää koko näissä lempijutuissa, jotka muutenkin ovat huonosti esitetyt. Kertomus ei olisi kääntämistä ansainnut, ja kummallista on, ett'eivät suomentajat keksi parempia alku-

teoksia, joita kyllä on Ruotsinkin kaunokirjallisuudessa, esim. Onkel Adamin ja Fredriika Bremerin teokset. — Kieli ei ole Arvo Lempirannankaan suomennoksissa mitenkään kehuttavaa. Niissä luetaan: nähdessänsä *paljon pitämäänsä* sisarensa poi*kaa* (Laulajat s. 7); *kiljui* rouva Saurio *esille* (s. 13); kuitenkin *kiersi Selma häntä sormiensa ympäri* (s. 12). Objekti on usein, (jott'emme sanoisi useimmiten) pantu väärään sijaan esim. laulajien olisi sopinut valita *jonkun muun*; mummon *piti* häiritsemän tyytyvä*isen mieleni*; Selman piti kestää eri taistel*un* sulhasensa kanssa; tahdomme kertoa nuorukaisen *muoto*. „Maria Dundeen" käännöksessä on eräässä paikassa syntynyt paha hämmennys, kun Ruotsin kielen „han" ja „hon" on hän-sanalla käännetty: Hän laski immen hiljaa kalliolle. Silloin hän (impi?) nosti surullisen katseensa nuorukaiseen päin; hän (impi?) vapisi kovasti. „Sinun on vilu, Maria", sanoi hän (nuorukainen?). „Ei, ei minun ole vilu", vastasi hän (impi?), mutta sinulla ei ole nuttua". Hän (impi?) avasi solmesta huivin, mutta hän (impi?) ei rohjennut tarjota sitä hänelle (nuorukaiselle?).

Lopuksi vielä muistutus. Näiden kirjojen korrehtuuri on paikoittain niin huonosti luettu, että on vaikea saada selvää sisällyksestä.

G—t.

Kirje Helsingistä.

30 päiv. Syysk. 1881.

Valtiopäivämiesten vaali Helsingissä. — Mitä opettavat venäläisten sanomalehtien arvelut Suomesta?

Viimein kummastelimme, ett'ei meillä pidetä vaalikokouksia, vaikka valtiopäivämiesvaalien parhaassa ajassa eletään. Sen jälkeen kuin kirje kirjoitettiin on kuitenkin vaalikokouksia pidetty koko puoli tusina, ja pääkaupungin asukkaat ovat määränneet seitsemän miestä edustamaan Helsinkiä valtiopäivillä. Vaali valaisee monessa kohden nykyisiä olojamme.

Helsinkiin katsellaan aina maaseudulta, jos jotakin on aikaan saatava, ja pääkaupungin etevyydestä ei ainakaan oikeilla Helsinkiläisillä olekaan eri mieliä; täällähän valtiollisia kykyjä on saatavissa, nuoria, vanhoja yltäkyllin. Voisipa siis odottaa, että Helsingissä jos missään olisi hyvä vara valita kokeneita ja tunnettuja miehiä. Sopisi odottaa, että ainakin Helsingillä olisi valtiopäiviltä valtiopäiviin vakinainen kantajoukko edustajoita, mikäli ihmisijän lyhyys muutoin sallii.

Eikö mitä! Aivan toisin on asian laita. Viime valtiopäiväin Helsingin edustajoista on kaksi kuollut, Öhrnberg ja Jansson. Siitä ei ole sen enempätä sanomista. Muista on kauppias Nybom valittu uudestaan, niin kuin jo ennenkin tiedettiin ennustaa. Yleisiin asioihimme perehtyneet tietävätkin, että hän on kunnialla täyttänyt sijansa porvarissäädyssä, valtiovaliokunnassa ja missä hänen kykyänsä on kysytty. Tiedetään myös, että hän on niitä harvoja liberaaleja, jotka muulla kuin sanoilla ovat osoittaneet suosivansa kansallisia yrityksiä. Mutta mihin ovat Helsingin muut edustajat viime valtiopäiviltä joutuneet? Raatimies Edvard Bergh, tehtailija Bade ja pormestari Gadd olivat viisi vuotta sitten asianomaisten mielestä erinomaisen sopivat edustajiksi; vieläpä Dagblad oli kovin pahoillaan siitä, kun Morgonblad Gaddin vastakandidaatiksi rohkeni ehdotella hra Wasenius'en. Ei liene silloinen vaali todellakaan ollut erittäin onnistunut, koska nykyään ei tullut yhdellekään mieleen ehdotella Badea, Gaddia tahi Berghia. Mutta saattaapa tapahtua, että nykyään valituista muutamat vuorostaan uppoavat unohduksen jokeen niin syvälle, että vastedes ainoastaan etsijä löytää heidän nimensä. Viiden vuoden päästä sanotaan sitten tästä vaalista: niin, se oli silloin! Mutta tällä haavaa Viikingit ja Dagblad veljellisessä liitossa iloitsevat voitostaan. Kumma kyllä, että he ovat niin tyytyväiset. Sillä kum-

mallekin pitäisi päättyneen taistelun tarjota vähä ikäviäkin kohtia.

Mainitsemme Viikingit ensin, sillä nehän olivatkin oikeat voittajat. Useimmilta haaroilta arvattiinkin, että niin kävisi, varsinkin kun suomenmielisten ehdotuslista osaksi oli „mahdoton“. Mitenkäs sitten viikingeillä itsellään oli niin vähän luottamusta voimaansa, että he ryömivät Dagbladin siipien suojaan? Aamulla kirjoittaa Helsingfors-lehteen katkeria syytöksiä Dagbladin „hirmuvaltaa“ vastaan, illalla varovasti hiipiä liberaalisen ohjelman ta'a olemaan tyyni „moderaattia“, kansallismielisiä y. m. ja seuraavana päivänä pöyhistellä muka loistavasta voitostaan, — se kaikki ei ainakaan todista miehen suoruutta, saati rohkeutta. Tiedettiin kyllä, ett'ei kokoukseen tahdottu muita kuin „liberaalisen ohjelman“ kannattajia. Enemmän se olisi ollut „merirosvon“ tapaista „vetää purjeensa ylös, kova myrsky kun on“; kuuluihan uljaan Frithiofin sääntö: „peräy askele vaan, ja sä meist' eriät; se on lak' ja sä o'ot koditon“. Mutta meidän aikamme viikingit eivät olekaan entisten kaltaiset, yhtä vähän kuin nykyajan ritarit käyvät rautatamineissa. Omin silmin näimme kerran Toukokuulla nuoren täysiverisen viikingin kävelevän Esplanaadissa turkki päällä, eivätkä urhoolliset viikingimme rakasta taistelua, kun voipi kepposella voittaa.

Mutta eipä ollut Dagbladillakaan suuri kunnia viimeisestä vaalitaistelusta, jos oikein puhutaan suu puhtaaksi. Toista epäilemättä oli odotettu. Jäljestäpäin lehti kyllä on julistanut, että valitut epäilemättä sittenkin ovat todellisia „liberaaleja“, Lindelöf, Öhberg ja Öhmankin, mutta se oli huono puolustus; jos siinä on perää, niin ei voi „liberalismin“ ja viikingiläisyyden välillä löytyä sen enempää eroitusta kuin a:n ja a:n välillä. Herra Lindelöf koetti v. 1877 saada Ouluun pyydetyn suomalaisen lyseon siirretyksi — Raaheen, joten tietysti väkisinkin olisi voinut pitää läänin luonnottomat koulu-olot entisellään. Tuskin voinee jyrkemmin loukata kohtuutta. Suokaa anteeksi, voipi kyllä! Herra Öhbergille tulee sittenkin voiton seppele. Ruotsalaisia asukkaita on Suomessa 280,000 henkeä ja lyseoita 11, suomalaisia 1,700,000 ja lyseoita 4, — ja sen johdosta hra Öhberg havaitsi yhden uuden ruotsalaisen oppikoulun olevan tarpeen, koska, käyttääksemme hänen omia sanojaan, „ainoastaan kielten *tasa-arvon* kautta saattoi rakkaassa isänmaassamme välttää *tyytymättömyyttä ja hirmuvaltaa!*“ Sen parempaa ei herra Öhmankaan pystyne aikaan saamaan, vaikka häntä aina on kannatettu hurjimpain ruotsikiihkoisten puolelta. Mutta kuitenkin he kaikki tyyni ovat vapamielisiä, maltillisia, y. m. y. m.

Toisenkin opetuksen voivat „liberaalit“ saada viimeisten viikkojen tapauksista. Kaikkialla maailmassa etsivät valtiolliset puolueet itselleen kauniita nimiä, „vapamielinen“, „edistyspuolue“, „tasavaltainen“, „kansanvaltainen“. Mutta tavallisesti puolueet ovat kylläksi siivoja pitämään etupäässä yhtä näkökohtaa silmällä, ja niinkuin „voimien suorakaiteessa“ diagonaali, niinpä valtioelämässä eri puolueitten yhdysvaikutus lopullisesti edustaa ja muodostaa kansan kehityksen. Siinä tapauksessa myöntääkin kumpikin puolue olevansa inhimillisen heikkouden ja yksipuolisuuden alaisena. Mutta jos yksi ainoa mies, yksi ainoa puolue luulee omistavansa kaikki mahdolliset ja mahdottomat ansiot, ollen kerrassaan vapamielinen ja vanhalla-olija, edistyksen harrastaja ja edistyksen pidättäjä, kosmopoliittinen ja kansallinen, — silloin se tuskin voi tulla muuksi kuin kaikkien narriksi. Tähän asti paavi yksin luuli olevansa virheetön, mutta liberaalit tahtovat hänen kanssaan kilpailla. Kutsukaa kokoukseen ne, *jotka maltilla harrastavat isänmaan edistystä vapamieliseen suuntaan,* eikä silloin enää mikään salaviittaus, mikään selitys estä saapumasta ketä hyvänsä, joka vaan luulee Suomea rakastavansa. Luulisipa sentähden asianomaisten nyt jo ymmärtävän, että kauniiden puheenparsien sijasta tarvitaan tunnussanaksi selviä ja todenperäisiä vaatimuksia.

Leikillä puhuimme viimein siitä kiihotuksentilasta, johon sanomalehdet yhä enemmän joutuvat. Mutta asialla on arveluttavakin puolensa, siitä saatiin nykyään uusi muistutus. Muutamat venäläiset sanomalehdet ovat taasen ottaneet Suomen asiat puheeksi, mikä neuvoen maamme erikoisaseman hävittämiseen, mikä ilmoittaen, että osa Suomen kansasta — suomikiihkoiset muka — tahtovat sulauttaa maamme Venäjän yhteyteen, j. n. e. Emme tosin ensinkään pelkää, että tällä haavaa syntyisi mainituista oireista mitään suoranaista vaaraa maamme oikeuksille. Meillä on täydelliset takeet siitä, että suuriruhtinaamme tahtoo hallita Suomea isänsä tavalla, lakien suojelijana, kehittäjänä, eikä niitten tallaajana. Me tiedämme, ett'ei voi tulla uudelle ministerivaltiosihteerille tahi kenraalikuvernöörille mieleenkään saada mullistuksia aikaan, jotka tarkoittaisivat Suomen yhteensulattamista Venäjään. Sen lisäksi on meillä yltäkyllin todistuksia nähtävinä, kuultavina, ett'ei yksikään suomalainen ole Efialteen tavalla tarjoutunut apulaiseksi kansansa hävittämiseen maailmasta. Mutta kuitenkin, tahi oikeammin, juuri sentähden antavat mainitut Peterburgskia Vädomostin ynnä muitten mielettömät jaaritukset meille kaikille mitä selvimmän varoituksen. Jos me vaan otamme sen korviin, niin yksistään sekin kyllä johonkin määrin voisi hillitä sanomalehtikirjoittajain kiihoittuneita mieliä.

Pienen kansan täytyy siihen tottua, ett'ei suuremmat aivan huolellisesti tutki sen oloja; sieltä täältä tuopi tuuli niitten korviin sanomia, useimmat haihtuvat mielestä, ainoastaan joku juttu jääpi muistoon. Semmoinen on kansamme asema venäläisten niin hyvin kuin ruotsalaisten suhteen. Mutta sitä suurempi on meillä jokaisen velvollisuus karttaa kaikki, mikä johdattaa muukalaisten käsityksen harhateille. Ruotsissa kenties useimmat vielä tätä nykyä luulevat meistä, että olemme ihan siinä tilassa, jota „Finska Förhållanden" nimisissä vihoissa kuvattiin niitten tunnettuun tapaan. Jos ystävämme toisella puolella Pohjanlahtea muistavat Suomesta muuta kuullcensa, niin se lienee tuo kuuluisa haukkumasana: „ruotsalaisuuden vanha raato", jota ei kukaan ikinä täällä lausunut, mutta joka kuitenkin, Dagblad takausmiehenä, yhä kaikuu Ystadista Haaparantaan saakka muka kieltämättömänä tosi-asiana.

Eikä venäläiset meistä tiedä sen enempätä. Vahinko vaan, että se ajan pitkään voisi tulla meille turmiolliseksi, jos he jollakin lailla erehtyvät, kun ruotsalaisten väärät käsitykset korkeintaan tuottavat tarpeetonta vihaa ja läkin vuodatusta.

Mistähän venäläiset voivat tulla semmoiseen hurjaan päätökseen, että joku, saati useampi Suomen mies uhraamalla erikoisasemamme tahtoisi venäläiseksi muuttua? Kysy pikemmin, onko pappi kirjamies! Sitä oppiahan Dagblad ja kaikki sen sielunheimolaiset aina Hämäläiseen asti, alituisesti saarnaavat. Ase on taottu kotimaan miehiä varten; se on pöpö, jolla tahdotaan peloittaa ihmisiä fennomaaneiksi rupeamasta. Kun ei kotimaan olot enää riitä, niin otetaan kaikki ulkomaan peljätykset avuksi, maalatakseen paholaiselle sarvet, kourat, kynnet y. m. „Boycotter" ja Katkow, estomaniat ja lettomaniat, kansanvillitsijät ja mahtavain matelijat, nihilismi ja dynamiitti, — kaikki, mitä vieraimmatkin asiat otetaan avuksi sitä suuremmalla innolla, mitä vähemmin oman maan tapahtumat tarjoovat tarkastusta kestäviä todistuksia.

Kummako sitten, että saapi Venäjän lehdissä lukea hämmästyttäviä juttuja? Suomen todellisista oloista, suomalaisten lainkuuliaisuudesta ja maltista eivät he tiedä mitään. Mutta Boycotting, se nimitys on tunnettu, nihilisteistä ja dynamiitistä heillä on verekset muistot, ja Virossa, lähinurkassa riehuu niin katkera viha kahden kansallisuuden välillä, ett'ei tiedä, mihin riita päättyy. Selvä johtopäätös: Suomessakin kansa muka on kahteen osaan haljennut, joita ijäksi päiviksi eroittaa *rodun-viha* (rashat); yleinen turvallisuus on vaarassa niinkuin Irlannissa; diktatuuri ja venäläisyys on ainoa apu, johon muka vetoovatkin meidän Jakobssonit, (jommoisia ei ole olemassa).

Kaikki se on omien nurkkariitojemme kaikua. Peloittaakseen fennomaaneja tulipalon vaaralla Dagblad säihkyttelee kipinöitä ympärillensä. Oman maan alalla kipinät eivät sytytä: turvallisesti voipi ken hyvänsä lähteä mihin hyvänsä, ei häntä uhkaa Boycottin kohtalo. Mutta toisella puolella Rajajokea kyllä on koko dynamiittivarasto tarjona; siinä kipinät voivat sytyttää. Ja kuitenkin Dagblad, Hämäläinen, Pohjois-Suomi ja hra Kalm tekevät valheellisia syytöksiään, huolimatta siitä, että tuli valloilleen päässeenä, söisi syyttäjän niinkuin syytetyn, delatorin niinkuin uhrinkin huoneen.

Emme tätä ennen ole ottaneet, emmekä nytkään aio ottaa puolustaaksemme joka sanaa, jota voipi löytää Morgonbladissa, Suomettaressa, Kai'ussa. Me tunnustamme suoraan, ett'emme aina voi punnita omiakaan sanojamme niin tarkasti, ett'ei joskus jäljestäpäin soisi niitä vähän toisenlaisiksi. Erittäinkin taistelussa kenraalikuvernöörin asemasta erisivät sen ohessa meidän ja Suomettaren mielipiteet toisistaan, vaikka Dagblad tietysti teki parastansa saattamaan meidätkin samaan kadotukseen. Mitä hurjia johtopäätöksiä sitten tehtiin suomenmielisten lehtien lausumista, kun painotarkastus oli pannut suomalaisten lehtien äänen salpauksiin, sen useimmat vielä muistanevat; mielettömyyden korkeimmalle huipulle pääsi Hämäläis-raukka, jonka pää nyt on niin pyörällä, ett'ei se enää voi lukea sisältä. Kilpailu ja vaaliajan kiihko kiusasivat asianomaisia mainittuja in absurdum päätöksiä tekemään, senpä kyllä käsittää. Mutta kun puolueherjauksia taas niinkuin ennenkin on rajojemme ulkopuolella käsitetty täydeksi todeksi, vastoin herjaajankin tarkoitusta, — ja niin hyvää me uskomme jokaisesta vastustajasta, että hän tässä kohden johonkin määrin kykenee käsittämään eroituksen herjausten ja tositapahtumain välillä, — niin pitäisihän toki siinä olla tarpeeksi varoitusta suurempaan malttiin jokaiselle, joka vaan Runebergin kanssa ajattelee, että „meistä kallein maa on tää“. Jotka sitä vastoin pitävät vaalilauseenaan tuota itsekkäisyyden viheliäistä: *ubi bene, ibi patria,* ne taitavat kyllä työtään jatkaa, niistä saattaa olla yhdentekevä, vaikka kansallinen itsenäisyytemme uppoaisikin idän laumoihin. Vaan niitten omalletunnolle emme ottaisikaan puhuaksemme.

Vaan antavathan venäläisten hyökkäykset mitä selvimmät varoitukset suomenmielisillekin. Kahta huolellisemmin täytyy meidän muistella kiivaimmassakin riidassa ottaa lukuun paitsi omaa vilpitöntä tarkoitustamme myöskin miksi irvikuvaksi se voipi muodostua ainoan huonosti valitun sanan tähden. Olemme tosin tottuneet denunciationeja kärsimään jos minkäänlaisia: 1850-luvulla kuvailtiin suomenmieliset semmoisiksi, jotka tahtoivat laittomasti purkaa yhteytemme Venäjän kanssa, 1870 ja 1880-luvuilla näyttää asianomaisista mukavammalta päin vastoin syyttää meitä taipumuksesta venäläisyyteen. Kummassakin tapauksessa laillinen ja kansallinen itsenäisyytemme on ollut ja on korkeimpana tarkoitusperänämme: johtajiksemme me tunnustamme juuri ne, jotka kestävällä tavalla ovat itsenäisyyttämme edistäneet. Vastuksia hekin ovat saaneet kestää, emmekä mekään saa niitä peljätä; mutta parempi olla panettelijoille aihetta antamatta. Isänmaallisuus, vilpitön lujuus, työ ja maltti, ne vihdoin voittoon saattavat, sen me tiedämme.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 20. Helsingissä, 15 p. Lokakuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Talonpoikain karttapaperimaksusta.

Kun tuonoin elokuun numerossa kirjoitimme „loppusanasen“ tästä asiasta, oli aikomuksemme jättää se sikseen, koska se meistä oli täysin selvä ja koska se kuitenkin oli joutuva puheeksi ensi valtiopäivillä. Mutta sittemmin on vastustajamme Helsingfors Dagblad kääntynyt uudelle uralle ja hakenut tukea väitteillensä, ei enää säätyjen päätöksestä, vaan ritariston ja aatelin pöytäkirjoista. Näin ollen, on vastaus meidän puoleltamme vielä tarpeellinen, etenkin koska entistä tarkempi tutkimus, joka perustuu kaikkien säätyjen, siis myöskin aatelittomain säätyjen painamattomiin, pöytäkirjoihin, on näyttänyt meille, että vaikka kyllä Dagblad on ollut väärässä, ei meidänkään käsityksemme kuitenkaan ole ollut oikea. Asia on kovin monimutkainen, mutta sen vaiheet viime valtiopäivillä ovat samalla niin merkillisiä, että perinpohjainen kertomus niistä hyvinkin tässä ansaitsee paikkansa.

Ehto suomenkielisten koulujen hyväksi, jota riita koskee, tuli ensi kerran puheeksi 23 p. maalisk. 1877, jolloin keisarillinen esitys karttapaperin-maksusta oli esillä talonpoikais-säädyssä. Tämän esityksen mukaan oli yhä edelleenkin yhteiselle kansalle maalla, alemmalle sotaväestölle ja muutamille heidän kaltaisillensa myönnettävä se helpoitus ja osittain vapautus karttapaperin käyttämisestä, jota he ennenkin olivat nauttineet. Tätä vastustaen ehdotteli Jyväskylän kihlakunnan edusmies *Riihimäki*, että sääty luopuisi mainitusta erikois-oikeudestaan, mutta ehdolla, että siten syntyvä lisätulo käytettäisi suomenkielisten koulujen hyväksi. Koska useat muutkin puhujat yhtyivät tähän mielipiteesen, päätti sääty pöytäkirjan otteella antaa siitä tiedon suostunta-valiokunnalle, jonne se lykkäsi puheena olevan keisarillisen esityksen.

Mietinnössään, joka vasta syksyllä jaettiin säädyille, puolusti valiokunta kaikin puolin talonpoikain erikois-edun lakkauttamista, mutta lausua ajatuksensa Riihimäen y. m. tekemästä ehdosta, sitä se ei luullut oikeudekseen, koska nimittäin sen tehtävänä ei ollut antaa mietintöä suostuntavarain *käyttämisestä*.

Tämän mietinnön johdosta suostuivat sitten kaikki säädyt erikois-edun lakkaut-

tamiseen, mutta päätöksissä oli kuitenkin tärkeä eriäväisyys. Sekä talonpoikais- että pappis-sääty, jotka jo lokakuussa ratkaisivat asian, liittivät päätökseensä ehdon varojen käyttämisestä suomenkielisten koulujen hyväksi. Sitä vastoin aatelis- ja porvaris-sääty, joissa kysymys oli esillä 2 p. joulukuuta ja jotka siis epäilemättä tunsivat muiden säätyjen päätöksen, suostuivat ehdottomasti eivätkä edes keskustelleet koko ehdosta.

Suostuntavaliokunta, jonka -- asiain näin ollen — tuli tehdä yhteensovitus-ehdotus, kehoitti sen jälkeen aatelis- ja porvarissäätyä suostumaan ehtoon, joten säätyjen alamaisessa vastauksessa oli ilmoitettava, että poikkeus-edun lakkauttamisen kautta karttuva vero „olisi, jos valtiovaraston vakinaiset tulot eivät riittäisi, käytettävä suomenkielisten korkeampain oppilaitosten asettamiseen ja voimassa pitämiseen".

Turha oli tämäkin kutsumus, sillä aatelis- ja porvaris-sääty hylkäsivät ehdon 2 p. tammik. 1878. Syyksi mainitsivat he, että oli milt'ei mahdoton laskea, kuinka suuri lisätulo valtiolle syntyisi talonpoikain karttapaperi-maksusta. Sitä paitse oli vielä muutamain puhujain mielestä sopimatonta ja epälojaalista, että yksityinen sääty asetti ehtoja muille säädyille ja että valtiopäivät kokonaisuudessaan asettivat hallitukselle puheena olevan ehdon.

Ehtokysymys näytti siis rauenneelta. Ja luultavaa oli myös, että talonpoikain erikois-etu oli jäävä entiselleen, sillä niin kauan kuin pappis- ja talonpoikais-sääty pysyivät lujana ehdossaan, oli mahdotonta vahvistetussa suostunta-valiokunnassa saada aikaan sitä enemmistöä ($^2/_3$), joka sen poistamiseen olisi ollut välttämätön.

Mutta ehkäpä yhteensovitus itse säädyissä kuitenkin vielä oli mahdollinen? Professori Donnerin ehdotuksesta muutti pappissääty sanat päätöksessään siten, ett'ei enää vaadittu nimenomaan karttapaperi-varojen käyttämistä suomalaisten koulujen hyväksi. Päätös kuului uudessa muodossansa:

„Että yhteiselle kansalle maalle ja muutamille sen vertaisille tähän saakka karttapaperi-maksun suorittamisen suhteen myönnetty helpoitus ja vapautus on lakkaava siksi ajaksi, kuin puheena oleva asetus karttapaperi-maksusta on voimassa, sillä ehdolla, että jos hallitus näkee valtion varsinaiset varat riittämättömiksi perustamaan ja ylläpitämään korkeampia suomenkielisiä oppikouluja, tähän menevät kustannukset, jotka valtiovaliokunta (lausunto n:o 12, siv. 27) on laskenut ehdollisesti 570,000 Suomen markaksi, saisi mainittuna aikana ottaa suostuntavaroista.

Talonpoikais-säätyä pyydetään hyväksymään tämä sanansovitus (formulering) ja ritaristoa ja aatelia ynnä porvarissäätyä pyydetään suostumaan siinä tehtyyn ehtoon".

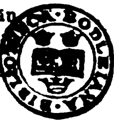

Ihan yksimielisesti suotuikin talonpoiskais-sääty tähän sanan sovitukseen ja nyt vihdoin porvaris-säätykin hyväksyi mainitun ehdon. Sitä vastoin ei ritaristo ja aateli tälläkään kertaa sitä suorastaan hyväksynyt; se ei siitä mitään päättänyt, vaan katsoi ratkaisseensa asian hyväksymällä sen kohdan valtiovaliokunnan mietinnössä n:o 12, johon pappissäädyn kutsumus viittasi ja jossa 570,000 Sm. suostuntaveroista tarjottiin hallitukselle suomenkielisten koulujen täydelliseksi turvaamiseksi.

Asiakirjat joutuivat uudestaan suostuntavaliokunnalle. Vaikka ritariston ja aatelin päätös erosi muiden säätyjen tekemästä, piti valiokunta kuitenkin ehdon täytettynä niin pian kuin kaikki säädyt olivat määränneet yllämainitun summan suomenkielisten koulujen hyväksi, ja jätti sentähden vuorostansa asiakirjat toimitusvaliokunnalle. Oliko tämä käsitys oikea, siitä oli jo silloin eri mieliä.

Porvaris-säädyssä luulivat herrat *Nybom* ja *Procopé* valiokunnan, pitäessään

asiaa päätettynä, olleen väärässä, ja vaativat, että asia yhteensovituksen saavuttamiseksi oli lykättävä takaisin valiokuntaan. Myöskin herra *Chydenius*, Helsingfors .Dagbladin toimittajia, oli tätä mieltä, sillä jos ei mitään yhteensovitusta syntyisi voisi toimitusvaliokunta joutua pahaan pulaan. Se voisi poikkeamalla suostunta-valiokunnan käsityksestä, „käsittää asian niin, että kolme säätyä oli hyväksynyt ehdon, neljäs ei, ja katsoisi ehkä tämän johdosta itsensä pakoitetuksi ilmoittamaan, ett'ei yksimielisyyttä oltu saavutettu, joten kysymys talonpoikain karttapaperi-maksusta raukeaisi". — Nämä muistutukset eivät kuitenkaan edes porvaris-säädyssä mitään vaikuttanut. Eikä muissa säädyissä syntynyt keskusteluakaan suostunta-valiokunnan käsityksen oikeudesta. Asia katsottiin ratkaistuksi, ja toimitusvaliokunta sovitti sanat säätyjen alameisessa vastauksessa siten, että talonpoikais-sääty oli suostunut lakkauttamaan yllämainitut poikkeus-etunsa, „kuitenkin sillä muittenkin säätyjen tekemällä ehdolla, että suostunta-varoista on määrätty 570,000 markkaa tulevan viisivuotisen ajanjakson käytettäviksi niitten suomenkielisten koulujen täydelliseksi turvaamiseksi", j. n. e.

Ne puhujat porvaris-säädyssä, jotka puolustivat suostunta-valiokunnan menetystä, viittasivat ennen kaikkea siihen, että aatelissäädyn päätös oli yhtäpitävä muiden säätyjen päätöksen kanssa sentähden, ett'eivät nämä, niinkuin pappis- ja talonpoikaissääty alkuansa olivat tehneet, tarkoittaneet hallitusta sitovaa ehtoa, vaan sellaista, joka oli täytetty samassa kuin valtiopäivät tarjoivat hallitukselle mainittuun tarkoitukseen mainitun summan. Eivätkä herrat Nybom, Chydenius ja Procopé tätä kieltäneetkään, vaikka he selvyyden tähden tahtoivat asiaa uudelleen esille. Ainoastaan ohimennen arveli herra Procopé: „ei ole varma, että talonpoikais-sääty on muuttanut ajatuksensa, joka kieltämättä oli se, että ehto tarkoitti hallitusta". Mutta kuinka, jos oli varma, että talonpoikais- ja vielä pappis-säätykin yhä edelleen tarkoittivat samaa kuin alkuansa?

Jos lähemmin tarkastamme sanoja siinä päätöksessä, johon pappis-sääty kehoitti muita säätyjä ryhtymään, täytyy meidän myöntää, että ne ovat kovinkin onnettomasti sattuneet. Ensi silmäyksellä näyttää todellakin, ikäänkuin sääty olisi muuttanut ensimmäisen päätöksensä siten kuin porvaris- ja myöskin aatelis-säädyssä väitettiin. Mutta onhan taas sen ohessa selvästi sanottu, että uusi päätös ei ole muuta kuin uusi formulerinki, uusi sanain sovitus; talonpoikais-säätyä ei kehoiteta yhtymään mihinkään uuteen ehtoon, vaan sitä pyydetään ainoastaan sovittamaan sanoja edellisessä. Ja pappissäädyn olleen sitä mieltä, että sen ja talonpoikain entinen päätös sisällykseltään pysyi voimassa, näyttää keskustelu.

Ehdotuksen tekijä professori *Donner* lausui: „olen muuttanut päätöksen sellaiseksi, että *asia jää entiselleen*". Professori *Forsman* lausui: „Minusta näyttää — — —, ikäänkuin esiintuotu syy, minkätähden kaksi säätyä on hyljännyt ehdon, ei ole ollut mikään muu kuin että se muoto (den formulering), jonka asia — — — saavutti, näytti tuottavan useita käytännöllisiä vaikeuksia, näytti vaativan, että juuri ne varat, jotka syntyvät tämän vapautuksen lakkauttamisen kautta, käytettäisi erityiseen tarkoitukseen". Valaisevin ja todistavin on tässä kohden rehtori *Kihlmanin* lausunto: „Professori Donnerin tekemä ehdotus ei ole minusta oikein tyydyttävä. Siinäkin puhutaan ehdosta, jolla talonpoikais-sääty on luopunut etuoikeudestansa, mutta tämä sana

ei näytä oikein onnistuneelta, [ei näytä sopivalta] että, kun hallitus ei ole pyytänyt, jota annetaan, se saa vastaukseksi: me annamme mitä Te ette ole pyytäneet, mutta me annamme sen ehdollisesti. Koska kuitenkin sekä talonpoikais- että pappis-sääty jo ovat asiasta päättäneet, ei voi tässä kohden enää mitään muuttaa. Minä puolestani olisin katsonut sen paremmaksi, jos olisi voitu sopia sellaisesta päätöksestä, että talonpoikais-sääty luopuu etu-oikeudestansa sitä varten, että varoja joka tapauksessa löytyisi suomenkielisten koulujen kannattamiseen ja ylläpitämiseen". Toisin sanoen, rehtori Kihlman ei hyväksynyt, että yhä vieläkin tehtiin ehto hallitukselle, hän olisi tahtonut, että varat olisi tarjottu sille ihan ehdottomasti, ihan niinkuin Dagblad väittää valtiopäiväin, pappis-säädyn ehdotuksesta, tehneen. Että voisi selittää ehdon koskevan ainoastaan säätyjä, se ajatus ei johtunut hänen eikä kenenkään muunkaan mieleen pappis-säädyssä.

Talonpoikais-säädyn käsityksestä todistukset ehkä eivät ole ihan yhtä sitovia. Mutta että sekin käsitti asian kokonaan pappis-säädyn tavoin, siihen vakuutukseen tulee varmaan jokainen, joka puolueettomasti asiakirjoja tarkastaa. Sen edellisistä keskusteluista ehtokysymyksessä, esim. vielä 3 p. tammik. 1878, nähdään, kuinka suuren arvon se antoi juuri sille kohdalle, että ehto, jos hallitus nosti talonpojilta karttapaperi-maksut, pakoitti sen perustamaan suomenkielisiä kouluja. Siihen hintaan, mutta ei suinkaan vähempään oli se valmis luopumaan poikkeus-edustansa. Luulisi siis, että kun pappis-säädyn kutsumus 9 p. tammik. oli esillä, syntyi ankarakin vastustus, jos nimittäin kutsumus siten käsitettiin, ett'ei ehto enää tarkoittanut hallitusta. Mutta päin vastoin hyväksyi sääty kutsumuksen melkein ilman keskustelutta, kenenkään vastustamatta, ihan yksimielisesti. Edusmies Hegerström — ainoa, joka vähä laajemmalta puhui asiasta — myönsi, että säädyn päätös alkuperäisessä muodossaan saattoi synnyttää hankaluuksia, ja että siis oli syytä suostua pappis-säädyn tekemään muodostukseen. Ei vähintäkään viittausta siihen suuntaan, että muuta kuin sanain sovitus, että ehdon muuttaminen toiseksi oli kysymyksessä!

Näemme siis, että pappis- ja talonpoikais-sääty käsittivät tekemänsä ehdon hallitusta sitovaksi. Mutta toiselta puolen näyttävät aatelis- ja porvaris-säädyn keskustelut, että nämä kaksi säätyä luulivat ehdon täytetyksi, kun vaan rahat tarjottiin hallitukselle. Asiain näin ollen on johtopäätös aivan selvä. Oli paljo enempi syytä kuin mitä herrat Nybom, Procopé ja Chydenius luulivatkaan, lykätä asia takaisin valiokuntaan. Aatelis- ja porvaris-sääty eivät olleet suostuneet pappis- ja talonpoikais-säädyn tarkoittamaan ehtoon, ja sentähden piti vahvistetun suostunta-valiokunnan ratkaista kysymys talonpoikien poikkeus-edusta tahi jäi tämä etu entiselleen. Että asia käsitettiin toisin, että luultiin yhteisen päätöksen olevan olemassa, siihen oli syynä ilmeinen erehdys.

Mutta tässä täytyy väkisinkin kysyä: Kuinka se on selitettävä, ett'eivät pappis- eikä talonpoikais-sääty tätä erehdystä huomanneet? Vastaamme herra *Nybomin* sanoilla: „Kun ehto mainitaan säätyjen vastauksessa, näyttää se hallitukselle tehdyltä". Vasta siinä tapauksessa, että rahat tarjottiin ehtoa mainitsematta, oli täysin selvä, että ne tarjottiin ehdottomasti. Ehkä vielä sekin on lukuun otettava, että lopulliset päätökset tehtiin säätykokouksen viimeisinä päivinä, joten erehdys loppukiireessä oli tavallista mahdollisempi.

Pappis-säädyn pöytäkirjoista löydämme tähän selvän todistuksen. Niissä mainitaan suostunta-valiokunnan ilmoittaneen, että koska kolme säätyä oli yhtynyt samaan päätökseen, oli asia ratkaistu. Mutta näin törkeästi ei valiokunta suinkaan — niinkuin lukija tietää — erehtynyt, vaan oli päin vastoin pappis-sääty tahi ainakin sen sihteeri ilmoituksen väärin käsittänyt. Että erehdys, kun se kerran valtiopäivillä tapahtui, niiden päätyttyä jäi huomaamatta, sitä ei sovi suuresti ihmetellä. Vasta tänä vuonna onkin puheena oleva ehto uudestaan joutunut julkisen keskustelun alaiseksi. Helsingfors Dagblad on esittänyt sen siten, kuin aatelis- ja porvaris-sääty sen ymmärsivät. Valvoja taas on puolustanut pappis- ja talonpoikaissäätyjen käsitystä. Valvojalla oli tähän sitä enempi syytä kuin se tiesi professori Donnerin, joka hyväksytyksi luullun päätöksen ehdotti, ynnä monen muun silloisen valtiopäivämiehen olevan sen kanssa yhtä mieltä. Dagblad ja Valvoja ovat molemmat siinä olleet väärässä, että ovat luulleet käsityksensä kaikkien säätyjen käsitykseksi. —

Sanoimme kirjoituksemme alussa ehtokysymyksen vaiheita viime valtiopäivillä merkillisiksi. Ne ovat valitettavasti sen ohessa arveluttavia. Ne näyttävät, että nykyinen valtiopäivä-laitoksemme, monine erillään keskustelevine säätyineen, on niin puutteellinen, että päätöksiä voi syntyä, joiden sisällyksestä eri säädyillä on eri mieli. Olkoon tämä kokemus uutena kehoituksena tälläkin alalla ajattelemaan ja panemaan toimeen nykyajan vaatimia parannuksia.

Pergamonin veistokuvat.

A. Conze, Pergamon. Berlin 1880.

E. Aspelin, Om de pergameniska fynden Helsingfors 1880 (Aftr. ur Öfversigt af Finska Vet. Soc:s Förhandl., XXIII).

Jul. Lange, De nye skulpturfund i Pergamon (Nordisk tidskrift 1881, pag. 30—63).

Niin nopeasti on viimeisen vuosikymmenien kuluessa muinaisten kreikkalaisten asuinpaikoilla maa-emään kätkeytyneiden muinaisjäännösten ilmituominen edistynyt, että tiedemiehet töin tuskin ovat ennättäneet ruveta äsken esiintuotuja löytöjä järjestämään ja selittämään, ennenkuin aina uusia löytöjä on ilmestynyt, jotka, toinen toistaan tärkeämpänä, vetävät tutkijain tiedonhalun, sivistyneen yleisön ihastuksen puoleensa. *Schliemannin* löytöjä Trooadissa (1871) seurasivat hänen runsastuotteiset kaivantonsa Mykeenaissa ja *Cesnolan* sekä muinais- että kielitieteelle tärkeät kokoelmat Kypros-saarelta. Saksan valtakunnan Alpheios-joen rannoilla toimeenpanemat kaivannot saattoivat jälleen päivän valoon niitä koko Hellaan yhteisen taide-aartehiston tähteitä, joita *Olympian* kenttä oli povessaan säilyttänyt. Runsaasti kesti siellä vielä työtä, vasta oltiin Keski- ja Pohjois-Euroopassa aljettu kipsivalelmien ja valokuvien avulla tutustumaan tämän tutkimustyön hedelmiin, kun Vähästä-Aasiasta saapui huhu, kertoen uusista mitä merkillisimmistä löydöistä, jotka olivat tapahtuneet vanhan *Pergamonin* tienoilla.

Saksalainen insinööri *Carl Humann* oli jo 1860-luvun keskipaikoilla, näillä seuduilla matkustellessaan, käynyt Pergamonissa (nyk. *Bergamo*) ja erittäinkin vanhan Pergamonin entisellä linnavuo-

rella (Akropolissa). Vuoren ylipuoli esiintyi kokonansa yhtenä ainoana raunioна; hävityksen kauhistus oli valloillaan; par'aikaa marmori-temppelien ihania jäännöksiä murrettiin vasaroilla ja kiskottiin kalkki-uuniin! Sillä kertaa hra Humannilla ei näy olleen tilaisuutta ruvetaksensa mihinkään tutkimistyöhön; vaan hänen onnistui kuitenkin saada toimeen kielto, joka vastaiseksi esti ainakin ihmisiä olemasta ajalle ja ilman säille avullisina kallisarvoisien muinaisjäännösten hävittämisessä. Muutamia vuosia tämän jälkeen hra Humann, insinöörinä työskennellessään näillä tienoilla (vuodesta 1869), käytti tilaisuuden lähemmin tutustuaksensa Pergamonin raunioihin. Silloin hän eräässä Byzantin keisarikunnan aikuisessa muurissa havaitsi muiden kivien sekaan muurattuja marmorilevyjä, joissa näkyi korkokuvien jäännöksiä. Ihastuksekseen hra Humann näissä murtokappaleissa tunnusteli vanhan helleeniläisen taiteen jaloja tuotteita. Kauan viipymättä hän lähetti pari murtokappaletta Berliiniin, toivoen että hänen kansalaisensa, jotka niin kiitettävällä innolla olivat kustantaneet Olympian tutkimisia, ryhtyisivät panemaan toimeen kaivantoja Pergamoninkin raunioissa. Eikä tämä toivo pettynytkään. Tosin oli sekä tiedemiesten että yleisön mieli niin kovasti kiintynyt Olympiaan, että vuosia kului, ennenkuin Pergamonin taideteokset vetivät puoleensa sitä huomiota, jota ne ansaitsivat; toivottiinhan Olympian ikikuuluisasta kentästä verrattoman suurempaa, tärkeämpää saalista, kuin tuosta syrjäisestä, vasta Alexanteri Suuren jälkeen, helleeniläisen kansan riutumisen aikana, kukoistaneesta Pergamonista. Vaan vuonna 1877 muinaistutkija hra *Conze* sai selväksi, että nuo pergamonilaiset marmorilohkareet olivat murtokappaleita korkokuvasarjasta, jossa hämmästyttävän pontevasti ja taiteellisesti oli ollut esitelty jumalien ja giganttien taistelua. Huomautettiin, että eräs 3:lla vuosisadalla j. Kr. elänyt latinalainen kirjailija, L. Ampelius, maailman ihmeiden joukossa oli maininnut Pergamonissa löytyvän äärettömän suuren marmorikivestä tehdyn alttarirakennuksen suurine veistokuvineen, jotka kuvasivai juuri giganttisotaa. Hra Conzen kehoituksesta Preussin opetusministerinvirasto vihdoin vuonna 1878 otti toimeen pannakseen kaivantoja Pergamonin linnavuorella, ja tämän työn johtajaksi määrättiin hra Humann. Turkin hallitus oli kärkäs noudattamaan suurivallan pyyntöä, joka ei tarkoittanut luopumusta mistään muusta, kuin vaan kadonneen sivistyksen ja ihanuuden jäännöksistä; se sekä antoi lupaa kaivantoihin, että vieläpä salli saksalaisten siirtää heidän tutkimistyönsä tuotteet heidän omaan maahansa, Preussin ja Saksan valtakunnan pääkaupunkiin.

Odottamattoman runsaatpa nämä tuotteet olivatkin. Jättäen sikseen niitä temppelien ja muiden rakennuksien jäännöksiä, joita Pergamonin linnavuorella on paljastettu, mainitsemme vaan, että tuon mainion alttarirakennuksen perustus eli alikerros on löytynyt. Siitä oli kyllä riistetty sen entinen marmorinen pintapäällys, vaan tähän ja rakennuksen muihin osiin kuuluvia marmorikappaleita on kuitenkin löytynyt siihen määrään, että on voitu päästä jotensakin selville koko alttarin rakennuslaadusta, — tärkeä lisäys sekin meidän tietoihimme Diadokhien (Alexanterin jälkeisten ruhtinaitten) aikakauden suurenlaisista loistotöistä. Rakennuksesta mainittakoon tässä vaan, että alikerros oli neliskulmainen, noin 113 jalkaa pitkä, 103 jalkaa leveä, ja että sen ylipuolta, noin 5—6 jalan korkeudelta, koristi 7 jalan korkuinen koko ra-

kennusta ympäröitsevä korkokuvasarja, jota varjosti mahtavasti ulkoneva reunus eli karniisi. Yhdellä puolella oli tosin muuriin uurrettu portaat, joita myöten noustiin rakennuksen ylipinnalle; vaan portaiden kummallakin puolella kuvasarja jakaantui kapeneviin sivuseiniin. Ylipinnalla varsinainen alttari näkyy olleen, keskellä avonaista pihaa, jota ympäröi pylväskäytävä kattoineen koristuksineen. Itse pihaan päin käytävä näkyy kuitenkin olleen suljettu muurilla, jota reunusti toinen pienempi ja matalampi korkokuvasarja. Tähän pienempään friisiin kuuluvia levyjä on löydetty 35, joissa näkyy kuvattuna kohtauksia Pergamonissa jumalana kunnioitetun muinaissankarin Teelephon elämästä. Tämän kuvasarjan jäännöksiä ei vielä ole ennätetty puhdistaa ja järjestää, eikä se taiteelliseen arvoon katsoen voine vetää vertaa tuolle suurelle gigantti-kuvasarjalle. Tämän jäännöksiä on löydetty ja Berliiniin viety 98 suurta levyä, ynnä lukemattomia murtokappaleita. Koko sarjasta on noin $^3/_5$ säilynyt. Tietysti kadonneitten levyjen aukot tekivät kuvien järjestämisen vaikeaksi, vaan kuitenkin on onnistunut sovittaa yhteen useita ryhmiä. — Korkokuvat ovat korkeinta laatua, niin että monessa paikoin veistokuvien jäseniä ulkonee 19 tuumaa relievin pohjasta. Eipä siis kumma, jos säilyneistäkin levyistä hyvin paljo käsivarsia, päitä, kasvoja y. m. on murtunut pois ja survoutunut pirstaleiksi ja soraksi. Sitä vastoin on eheiden osien pintakin ylipäänsä säilynyt niin kulumattomana kuin harvassa vanhan ajan taiteen jäännöksessä; tuo byzanttilainen muuri, johon useimpia levyjä oli niin väliä pitämättömästi muurattu halpoina rakennusaineksina, sepä niitä on suojellut ilman vaiheiden, veden ja irtonaisen soran kalvavaa voimaa vastaan.

Hävityksen käsistä on siis pelastunut tuon suuren gigantti-kuvasarjan jäännöksiä niin paljo ja semmoisessa kunnossa, että sen alkuperäisestä komeudesta vielä nytkin voidaan saada hyvin selvä käsitys. Hra E. Aspelin on kirjoituksessaan Pergamonin löydöistä (Om de Pergameniska fynden) taiteentutkijan ihastuksella kuvaellut näitä jäännöksiä; vieläpä koko hänen kirjoituksensa on todistuksena niiden vaikutuksesta meidän aikuisen katselijan mieleen. Jos Olympian löydöt eivät ensin näyttäneet täysin määrin toteuttavan kaikkia seudun ikimaineen synnyttämiä toiveita, vaan niiden tärkeyttä ja osaksi kauneuttakin täytyi *oppia* käsittämään, niin Pergamonin kuvasarja sitä vastoin näkyy jo ensi tuokiosta valloittaneen näkijät. Hämmästyttävällä pontevuudella ja taiteellisella nerolla on jumalien ja giganttien ankaraa taistelua esitelty. Tungeskellen rientää, taistelee mahtavia, ihania mies-ja nais- jumalia gigantteja vastaan, joista toiset ovat täydelleen ihmisen muotoisia, toiset räpyttävät suuria siipiä, useimmat ponnistelevat, nojautuen mahdottomiin käärmeihin, jotka ovat heillä säärien asemesta. Taistelu on täydessä vauhdissaan, vaikka tosin jumalat nähtävästi ovat voitolla. Kaikkialla on toimintoa, kaikki on täynnä tulisinta elävyyttä. Taistelun into kiihoittaa liikunnot; lihakset paisuvat, jänteet pingoittuvat ottelun ponnistuksesta; uhkaavainen rohkeus, voiton riemu, tappion karvaus ilmestyvät taistelevien kasvoissa masentavalla todenmukaisuudella; vieläpä luulemme havaitsevamme kuolemaan vaipuvien giganttien viimeiset vaivaloiset hengähdyksetkin. Niin mahtavasti ovat taideniekat osanneet henkeyttää marmoria, että eräät kasvot, joista ainoastaan otsa ja silmät ovat jäljellä, semmoisinaankin osoittavat niin syvää sydämen kär-

simystä, että ne kiintyvät katsojan mieleen yhtä syvästi kuin tuon mainion Nioben. Nämäkin ovat katkerinta kärsivän äidin kasvot: *Gee*, itse maa-emonen, giganttien äiti, koettaa turhaan taivuttaa Atheena-jumalattaren mieltä sääliväisyyteen voitettua poikaansa kohtaan! — Nämä ominaisuudet, hämmästyttävä luonnonmukaisuus, tulinen elävyys, syvien, myrskyisten tunteiden masentava esitys, ne ovat yhdistettynä yleviin muotoihin, jommoisia tähän asti on luultu voineen syntyä ainoastaan Kreikan taiteen korkeimman, ihanteellisimman kukoistuksen aikoina. Taiteen parhaimpia aikoja muistuttaa vielä se puhdas ja raitis henki, joka kuvasarjassa vallitsee; sitä hekumaista himollisuutta, joka verhottuna tahi verhoomattomana esiintyy useissa Kreikan taiteen myöhemmissä tuotteissa, ovat Pergamonin kuvanveistäjät, nuoria suloisia jumalattariakin kuvatessaan, kokonaan välttäneet. Koko aine onkin käsitetty suurenlaiselta kannalta: Zeus ylijumalasta alkaen kaikki Olympon valtijaat näkyvät ottaneen osaa taisteluun, ja samaten arvattavasti kaikki kerran saduissa ja runoissa tavattavat gigantitkin; vieläpä jumalille ovat taistelussa avullisina heidän seurue-eläimensä (niinkuin esim. Zeusin kotka, Atheenan käärme, Artermiin metsäkoirat) ja giganteille heidän säärikäärmeensä, jotka vimmastuneina koettavat kidallaan murtaa voittajien aseita. Onhan taistelun vaa'assa toisella puolella ikuinen maailman valta, toisella perikato ja kuolema. Tämä aate, olemisen ja olemattomuuden masentava aate, hallitsee kuvasarjan ääretöntä muotorikkautta ja luopi yhteyden moninaisuuteen; yksityis- ja sivu-seikat, koristukset j. n. e. osoittavat kyllä nekin uhkuvinta kuvitusvoimaa ja ihmeteltävää huolta ja taitoa, vaan ne pysyvät kuitenkin taiteellisen sopusuhtaisuuden säätämällä alalla, eivätkä eturiviin tunkeumalla häiritse tuon suuren periaatteen ilmaantumista. — Koska melkoinen osa kuvalevyjä puuttuu eikä vielä ole onnistunut täydellisesti järjestää säilyneitäkään levyjä, niin tietysti ei ole mahdollista päättää, mihin määrään mainittu periaatteen ja toiminnan yhteys on ilmaantunut myöskin yksityisten kuvien ja ryhmien järjestämisessä yhdeksi kokonaiskuvaksi. Pitkissä kuvasarjoissa, jotka, niinkuin Pergamonin korkokuvat, jakautuvat neljään seinään ja siis eivät ole kerrallaan nähtäviäkään, ylipäänsä ei voi vaatia kompositioonin yhteyttä semmoista kuin esim. päätyryhmissä tahi doorilaisen friisin eri metooppiryhmissä. Vaan kaikissa parhaimman ajan relievi-kuvasarjoissa havaitaan joku henkilö tahi ryhmä, joka sekä ajatukselle että silmälle muodostaa jonkunmoisen levähdyskohdan, ollen kuvasarjan keskuksena tahi, niin sanoaksemme, sen yhdistävänä solkena, niinkuin esim. jumalien kokous ja juhlalahjan antaminen Parthenonin cellan-friisissä, Apollon ja Artemis vaunuineen, hirvineen Phigalian friisissä ja Dionysos jalopeuroineen Lysikrateen muistorakennuksessa. Tämmöinen kompositioonin eri osia yhdistävä keskus on kyllä havaittava Pergamoninkin, vuosisatoja myöhemmässä, kuvasarjassa. Onnellinen sattumus on näet säilyttänyt ne neljä yhteen kuuluvaa levyä, joissa itse Zeusin osanotto taisteluun esitellään. Ylijumala nähdään siellä uljaassa asennossa, mahtava, täydelleen näkijää vastaan käännetty rinta paljaana, olkapäillään väljä vaippa, joka muhkeasti poimeutuen peittää alapuolen ruumista; oikealla kädellään hän iskee ukonnuoliansa, vasemmalla hän pudistaa tuota ihmeellistä, vihollisia masentavaa aigis-kilpeänsä. Kummallakin puolella vaipuu gigantteja näiden aseiden ruhjomina. Tässä ryh-

mässä siis toiminto kääntyy kumpaankin puoleen, ja sen keskuksena on itse Zeus ylijumala; vieläpä siinä kuvien piirteet juoksevat vinoon sillä tavoin, että ne yhtyvät ihan kuin solmuun. Täten juuri tämä ryhmä muodostuu silmälle yhtä hyvin kuin ajatuksellekin selväksi kompositioonin pää- ja yhdyskohdaksi. Vaikea on tosin päättää, onko se ollut koko kuvasarjan yhteisenä keskuksena, vai lieneekö sarja jakautunut useampiin itsenäisiin osiin. Hra Aspelin esim., niinkuin myös Conze näkyy katsovan sitä yllämainittua ryhmää, johon Atheena ja Gee ynnä voitettu gigantti ja Atheenaa seppelöitsevä Niike kuuluvat, Zeusryhmän vastineeksi, joten molemmat kaiketi olisivat kuvasarjan eri osien keskuksia (kenties eri seinissä). Vaan olkoon tämän asian laita kuinka tahansa; varmaan toki ainakin Zeusryhmä näyttää, että Pergamonin kuvasarjan muotorikkaudessa on vallinnut taiteellinen yhdistävä järki, sikäli, mikäli sitä pitkät korkokuvasarjat sallivat ja kauneuden lait vaativat.

Nämät veistokuvat, joiden pääpiirteitä olemme koettaneet esitellä, näyttävät tehneen todella ihmeellisen vaikutuksen niihin, jotka ovat olleet tilaisuudessa nähdä niitä omin silmin. Ei siinä kyllin, että ne kumosivat ennen tunnettujen veistokuvien (kuolevan gallialaisen y. m.) johdosta vallitsevan käsityksen Pergamonin taiteen luonteesta; ne näyttivät muodon puolesta niin jaloilta, ett'ei niiden vertaisia luultu sopivan etsiä „alhaammalta kuin Parthenonin kukkuloilta“ (hra Aspelin); toiselta puolelta taas nuo syvät kiihtyneet tunteet, se elävyys ja luonnonmukaisuus, jotka niissä ovat yhtyneet ihanuuteen, saattavat ne niin välittömästi käsitettäviksi ja ihmeteltäviksi meidän aikuiselle hengelle, että ne näyttävät täyttävän tuon suuren juovan, joka eroittaa Kreikan taiteen uudemman ajan hengen tuotteista. Niinpä esim. muinaistutkija Conzekin („Pergamon“ nimisessä kirjasessaan) sanoo: „tässä ei enää, siihen määrään kuin yleisesti tahdotaan, voida asettaa antiikkia yhteensopimattomaksi vastakohdaksi uudenaikaisuutta vastaan“. — Ei siis paljoa puuttunut siitä, että ensi ihastuksessa olisi asetettu näitä kuvia koko taidehistoriallisen kehityksen korkeimmalle kukkulalle.

Luonnollista on, että tämmöisestä ihastuksesta reaktionin oli nouseminen. Niistä kolmesta kirjoituksesta, joita olemme ottaneet esityksemme perusteeksi, kaksi, hra *A. Conzen* ja *E. Aspelinin*, edustavat parhaastansa edellistä, kolmas etevän tanskalaisen taiteentutkijan, *Jul. Langen* (De nye skulptur-fund i Pergamon), jälkimmäistä kantaa. Saadaksemme oikean käsityksen puheena olevasta taideteoksesta ovat kumpaisenkin suunnan tulokset lukuun otettavat.

Uusien havaintojen riemua seurasi kritiikki. Vähitellen huomattiin, että Pergamonin veistokuvat, niin ihania ja taiteellisia kuin ne ovatkin, eivät kuitenkaan, ainakaan Kreikan taiteen ylevimpiin tuotteihin verraten, ole kaikin puolin moitteettomia. Ensiksi koko kuvasarja on laadultaan jonkunmoisena välittäjänä vanhan kreikkalaisen korkokuva-styylin ja roomalaisten korkokuvien välillä. Parhaimman ajan kreikkalaisissa relieveissä näet — muistutamme vaan Parthenonin cellonfriisiä — pohja esitellään, jommoinen se onkin, sileänä itse rakennukseen kuuluvana pintana, jonka päällä kuvat astuvat esiin; eri kuvien väliin jääpi useimmiten tyhjää pintaa, joten kuvat tarkoin rajoittuvat ja koko kuvasarja tulee ihmeteltävän selväksi ja tekee silmään mitä tyydyttävimmän vaikutuksen. Roomalaisissa relieveissä sitä vastaan pohjaa ei kat-

sota pinnaksi vaan ilmaksi; maalaustaiteen tapaan koetetaan luuletella katselijan silmää, että sileän pinnan asemesta on nähtävänä avara ala, jossa esitellyistä esineistä toiset ovat ajateltavat katselijaa lähemmäksi, toiset hänestä etäämmäksi. Tämmöinen esitystapa sotii jyrkästi veistokuvataiteen ja erittäinkin korkokuvien luonnetta vastaan, ja sen seurauksena ovat nuo roomalaisten relievien päälletyksin tungeskelevat, osaksi „lyhennetyt“ ruumiit ja ruumiinosat, joista usein on vaikea saada selkoakaan, saati taiteellista nautintoa. Tietysti Pergamonin korkokuvat ovat vielä pitkän matkan päässä siltä kannalta, vaan niissä löytyy jo siihen viittaavia kohtia. Niinpä esim. niissä sanotaan löytyvän rohkeita lyhennyksiä; välisti useita henkiä esitellään sillä tavoin että ne melkein kokonaan peittävät toinen toisensa; vieläpä tapahtuu että esim. koukistettu käsivarsi kainalosta ihan kuin kätkeytyy relievin pintaan, vaan siihen kuuluva käsi taas tulee näkyviin oikealla paikallansa — todellakin eriskummallinen väliaste relievipinnan käyttämisessä, ollen kreikkalaisen ja roomalaisen tavan keskellä! Kun vanhemmissa relievisarjoissa pidettiin huolta selvyydestä siten, että kuvien väliin ylipäänsä jätettiin tyhjää pintaa, niin Pergamonin kuvasarjassa sitä vastoin näkyy vallinneen jonkunmoinen „horror vacui“, tyhjän kammoksuminen. Ei siinä kyllin, että taistelevat jumalat ja gigantit todellakin tungeskelevat sen pinnalla; niiden väliin jäävän pohjan melkein täyttävät heidän aseensa, pukujen liehuvat liepeet, giganttien y. m. siivet, käärmeet j. n. e. Täten niissä kuvissa tosin saavutetaan uhkuvinta elävyyttä; vaan ei käy kieltäminen, että niistä sen kautta melkoisessa määrässä puuttuu tuota tarkkaa rajoitusta ja selvyyttä, joka vanhemmissa korkokuvissa tekee niin tyynnyttävän ja tyydyttävän vaikutuksen. — Hra Lange menee kritiikissään siihen asti, että hän moittii kuvien muotoja jonkunmoisesta raskaudesta. Tietysti niin suuressa taideteoksessa, jonka valmistamisessa monta kättä on ollut avullisna, eivät kaikki kuvat voi olla täysiarvoisia; vaan niistä puupiirroksista päättäen, jotka hra Aspelin on liittänyt kirjoitukseensa (osaksi samat kuvat löytyvät hra Langenkin kirjoituksessa, vaikka vähemmin onnistuneina), muodot ylipäänsä ovat mitä jaloimpia. Huomattava onkin, että ankara arvostelija ei ollut tilaisuudessa nähdä kuvalevyjä heidän oikeassa asemassaan, vaan maassa makaavina.

Tähdellinen on vielä toinenkin näkökohta Pergamonin kuvien arvostelemisessa. Usealta haaralta on näet ruvettu epäilemään, tokko nämät kuvat yksinomaan ansionsa kautta niin mahtavasti ja niin välittömästi käyvät meidänaikuiselle katselijalle mieleen, eiköhän syy tähän mieltymykseemme liene juuri siinä, että ne ovat semmoisen ajan tuotteita, joka henkiseltä luonteeltansa oli meidän aikamme sukua? Olihan Diadokhienkin aikakausi, klassilliseen aikakauteen verraten, sisällisesti rikkoutunut aika, jolla ylipäänsä oli enemmän ulkonaista somuutta kuin tosi-ihanteellisuutta; huomataanhan siinäkin taipumusta tunteellisuuteen ja masentavien mielenliikutusten himoa. Näitä ominaisuuksia on tahdottu löytää Pergamonin kuvissakin. Täten siis kriitillinenkin suunta, tietysti oman käsityksensä mukaan, tunnustaa sitä sointuvaisuutta uudenaikuisen hengen kanssa, jota ihastuksen kannalta oli niin korkeasti ylistetty. Kohta on merkillisimpiä. Conze kertoo yllämainitussa kirjassaan, kuinka nämät kuvat johdattivat katselijain mieleen Michel-Angeloa ja — Schlüteriä (tietysti tämän

mainioita kuolevien-naamoja Berliinin aseistossa). Sittemmin on niiden vertaaminen Rubensin teoksiin tullut yleisesti suosituksi. Hra Jul. Lange on ottanut tarkemmin selittääksensä niitä syitä, jotka ovat aikaansaattaneet tämän pergamonilaisten kuvien omituisen vaikutuksen. Hän huomauttaa, että sitä aikaa, jolloin Pergamonin taide nousi kukoistukseensa, sopii monessa kohden verrata erääseen aikakauteen, joka alkoi noin 1527—1530, ja kesti 17 vuosisadan loppuun asti. Kumpaisenakin aikana rehoitti innokas, loistava taiteenharrastus, joka oli kasvanut yhdenlaisesta maa-emästä. Mennyt oli se aika, jolloin taide vapaissa yhteiskunnissa koko kansan kannattamana oli noussut korkeimpaan ihanteellisuuteen, vaan sen perillisenä oli uusi aikakausi, joka käsitti sen kehityksen tuloksia ja tahallansa otti niitä käyttääksensä uusien olojen loistoksi. Taide oli muuttunut kansojen asiasta ruhtinaitten ja heidän hoviensa asiaksi; Aleksandros ja hänen jälkeläisensä ottivat sen palvelukseensa yhtä hyvin kuin Kaarle V. Aikakaudelle 1527—1700 oli patriarkkoina Michel-Angelo, Tizian, Correggio, varsinaisina edustajina Carraccit, Caravaggio, Rubens, Bernini, Algardi, vieläpä Paget ja Schlüterkin. Niiden taiteessa löytyy hyvin vähän luontaisuutta („naivetet") vaan sitä enemmän ymmärrystä ja oppiakin; hyvin vähän *ethosta* (vakaata siveellistä luonnetta) vaan sitä vastoin *pathosta* (mahtavien mielenliikutusten, intohimojen osoitusta) rajattomasti; sillä on tunnustettuna tarkoituksena mitä suurimman vaikutuksen aikaansaaminen, ja tämän tarkoituksen saavuttamiseksi se usein käyttää kaikkia keinoja, ja etupäässä hämmästyttävää kokoa, valon ja varjon jyrkkää vastakkaisuutta, heloittavaa loistoa. Jos mikään, niin kyllä tämä on elävä ja huvittava („morsom") taide, jossa yhtyvät korkeammassa määrässä oppi, kekseliäisyys, kuvausvoima, korkeasti kehkeytynyt kauneuden aisti ja rehevä realismi.

Tältä kannalta Pergamonin taide ja erittäinkin tuo suurenlainen korkokuvasarja hra Langen mielestä ovat arvosteltavat: ne eivät suinkaan kumoa antiikkisen ja uudenaikuisen taiteen rajapyykkejä, vaan ne edustavat vanhan taiteen kehityksessä semmoista edistyskantaa, jommoinen uudemman ajan taiteen historiassa oli sen viimeinen todellinen kukoistusaika, — aika, joka luonteensakin puolesta oli „lihaa meidän lihastamme".

Todistuksia tästä yhdenkaltaisuudesta luulee hra Lange näkevänsä yksityiskohdissakin, niin esim. Pergamonin kuvissa, niinkuin muissakin saman ajan teoksissa, välistä muka huomataan „maneeria", tunteellisuutta j. n. e.; vieläpä kerta (erään gigantin kasvoissa) „imelä raivokkaisuus" („söd vildhet")! Tosin emme voi arvostella näitä yksityisseikkoja. Vaan ei voine kieltää, että hra Langen selitys on älykkäästi keksitty ja että vertaus todellakin on hyvin valaiseva. — Onko siis Pergamonilaisten kuvien luonto ja vaikutus sillä täydellisesti kuvattuna ja selitettynä? Hra Lange huomauttaa itse, että niissäkin antiikki osoittaa verratonta etevyyttänsä kuvanveisto-taiteessa: „semmoisesta koulutustavasta, niin vakavasta tottumuksesta ihmismuotojen valmistamiseen suuressa styylissä ei uudenaikainen taide millään kohdalla voi kehua", Vaan kaikki tämä ei vielä riitä selittämään niitä omituisuuksia, jotka näissä kuvissa yhtyvät niin harvinaisella tavalla. Ja kaikkein vähemmin tuo koko kuvasarjassa ilmestyvä ponteva jalous on voinut syntyä ainoastaan vanhasta rutiinista, eikä loistonhalusta eikä heränneestä subjektiviteetistäkään.

Tunnettua on, että itsenäisen taiteen-

harrastuksen varsinaisena yllykkeenä Pergamonissa oli se kansallisten voimien ponnistus, jolla pergamonilaiset torjuivat ja masentivat galatialaisten (kelttien) ylivoiman, joka alinomaisilla ryntäyksillä uhkasi häviötä heidän yhteiskunnalleen. Tämmöinen kaikkien voimien ponnistus isänmaan pelastusta varten ei ole koskaan ollut vaikuttamatta kansan kehitykseen. Pergamonissakin se herätti kansallista itsetajuuntoa, ja henkisellä alalla kansan virkistynyt elinvoima osoittihe, niinkuin kreikkalaisten kesken ainakin, suurenlaisessa taiteen kukoistuksessa. Pergamonin taiteen itsenäistä luonnetta niinkuin myös sen ihmeteltävää taidollista kehitystä ovat tähän asti kyllä selvästi todistaneet teokset, semmoiset kuin „kuoleva Gallialainen“ n. k. „Paetos ja Arria“ y. m. Niissä aivan itsenäinen suunta ilmestyy erittäin kahdessa kohdassa. Ensiksi vieraan kansan muotojen tarkka ja niin sanoaksemme sympaatillinen kuvaaminen osoittaa, että pergamonilaisten oli ollut kestäminen taistelu vihollista vastaan, jota he eivät voineet halveksia niinkuin ennen muinoin idän veltostuneita barbaareja ylenkatsottiin. Tästä sekä ajan yleisestä hengestä on seurauksena toinen kohta. Pergamonin taiteilijat eivät tyytyneet näihin ulkomuotoihin; heidän teoksensa todistavat, että heidän kansansa oli oppinut käsittämään pohjoiskansojen luonnettakin: noita syviä tunteita, noita mahtavia vaan sydämen pohjaan kätkeytyneitä mielenliikutuksia, jotka, kauan tukehtuneina, hetken tultua voivat murtaa sulkunsa ja kuohuvalla voimalla joko kukistaa kaiken vastuksen taikka syöstä kantajansa kuolemaan. Hra Langen mielestä mainitut teokset ovatkin gigantti-kuvasarjaa etevämpiä ja taidehistorian kannalta suuremman arvoisia, sillä niissä muka uusi henki, uusi käsitys ilmautuvat selvemmin kuin relievissä. Tämän taidehistoriallinen merkitys supistuu hänestä siihen, että se osoittaa pergamonilaisen taiteenharrastuksen monipuolista ja uhkuvaa kukoistusta. — Vaan jos nuo ennen tunnetut kuvat jo aineensakin kautta osoittavat, mistä historiallisesta tapauksesta Pergamonin taiteenharrastus on saanut alkunsa, niin alttarirakennus ja erittäinkin sen suuri korkokuvasarja näyttävät selvästi ja elävästi ilmoittavan sitä kansallista innostusta, joka oli tämän taiteenharrastuksen versinaisena elinhenkenä. Gigantti-taistelu on Pergamonin suuressa korkokuvasarjassa, kuten usein Kreikan taiteessa, käsitettävä barbaareja vastaan kestetyn sodan vertauskuvana, ja kaikki tietomme Pergamonin historiasta viittaavat siihen johtopäätökseen, että koko alttari kerroksineen koristuksineen on rakennettu sen sodan muistoksi, jossa pergamonilaiset (v. 166 e. Kr.) lopullisesti kukistivat galatialaisten joukot. Ja suurenlainen, äärettömän kallis tämä jumalille pyhitetty muistopatsas olikin. Tarjona oli Pergamonin kuvanveistäjillä vuosisatojen perintö: Kreikan taiteen kukoistusajoista peritty taiteellinen koulutus ja ihmeteltävä taitavuus itse taidetyössä; eikä säästetty varoja eikä työtä. Kerrotaanhan että muuan meidän ajan kuvanveistäjä on vakuuttanut, yhden ainoan Pergamonin kuvien vertaisen marmorikuvan nykyaikana vaativan taidokkaalta taideniekalta koko vuoden ahkerinta työtä; ja Pergamonin korkokuvasarjassa niitä on ollut ainakin toista sataa! — Kaiken tämänkin voipi syystä pitää todistuksena siitä, että tällä rakennuksella oli todellakin suuri isänmaallinen tarkoitus. Jos niin on, niin ei liene liiaksi rohkeata, jos päätämme, että se realismiin ja umpinaiseen pathokseen yhtynyt ylevä ihanteellisuus, jonka milt'ei kaikki katselijat ovat ihastuksella tunnustaneet Per-

gamonin gigantti-kuvasarjassa, on lähtenyt samasta lähteestä, josta koko rakennuskin: isänmaallisesta innostuksesta. — Tämä taideteos on siis todellakin, niihin ominaisuuksiin katsoen, jotka siinä niin harvinaisessa määrässä yhtyvät, arvaamattoman tärkeä sekä omalle aikakaudellensa että yleiselle taidehistorialle. Vaan isänmaallisen herätyksen tuotteena, sen ihanana hedelmänä ja samassa sen etevimpänä todistajana on sillä vielä toinenkin merkitys. Se osoittaa että semmoisenakin aikana, jota syystä on voitu pitää uupumuksen ja lakastumisen aikakautena, taistelu isänmaan pelastusta varten on voinut herättää kansan henkisiä voimia uuteen virkeään eloon. Vieläpä se on omiaan opettamaan meitä olemaan vähemmän kärkkäitä, kuin tähän asti, arvostelemaan ja tuomitsemaan aikakausia ja kansakuntia, joiden elosta ja oloista parhaat todistuskappaleet kenties vielä ovat esiinkaivettavat joko maan povesta taikka kirjallisista, ehkä vuosisatojen kuluessa himmentyneistä lähteistä.

Kotimaan kirjallisuutta.

Diarium Gyllenianum eller Petrus Magni Gyllenii Dagbok 1622—1667. Med understöd af statsmedel i tryck utgifvet *[sic!]* af Finska Statsarkivet genom Reinh. Hausen. Förra häftet. Hels. 1880. — 224 sivv. 8:o. Hinta 2 m.

Bidrag till Finlands historia. Med understöd af statsmedel i tryck utgifna af Finska Statsarkivet genom Reinhold Hausen. Första delen. Förra häftet. Hels. 1881. — 224 sivv. 8:o. Hinta 2 m. 50 p.

On katsottava hyväksi onneksi, että hallituksemme joskus osoittaa suosiotansa historiallisillekkin harrastuksille. Valtioarkistomme on ollut onnellisempi tämmöistä suosiota saavuttamaan kuin esm. Historiallinen Seura; mutta historian-tutkimus on kaikessa tapauksessa tästä kiitollinen. Parasta tietysti olisi, jos voimat ja harrastukset voitaisiin ohjata yhteisen suunnitelman mukaan; sillä tämmöisessä asiassa ei ole kysymys kilpailusta, vaan yleisestä ja yhteisestä tarkoitusperästä, joka yhteisillä neuvoilla ja ponnistuksilla paraiten saavutetaan. Mutta asiain nykyisessä tilassa on iloitseminen siitäkin, että valtioarkiston virkamiehet ovat saaneet tilaisuuden julkaisemaan todistuskappaleita, jotka muutoin olisivat vaikeat tutkijain käyttää.

Ja kiitettävällä ahkeruudella onkin valtio-arkisto tätä tilaisuutta käyttänyt. Sen toimitettavana on ennestään eräs sarja, joka kulkee vuosijärjestyksessä vuodesta 1600 alkaen ja nyt on ehtinyt vuoden 1618 loppuun asti. Nämä todistuskappaleet ovat oikeastaan toht. Vaaras-vainajan keräämiä ja ulottuvat muistaaksemme Kustaa II Aadolfin kuolemaan. Nytpä taas herra Hausen aloittaa toisen sarjan, joka pääasiallisesti tulee sisältämään keskiaikaisia todistus-kappaleita. Ulkopuolella näitä molempia seisoo Gyllenius'en päiväkirja, joka on päättyvä seuraavaan vihkoon. Kun tiedetään, että valtio-arkiston nykyinen työhön-kykenevä miehistö on jotenkin vähälukuinen, ansaitsee tämä toimeliaisuus kyllä kiitosta.

Niistä kahdesta teoksesta, jotka nyt ovat edessämme, on edellinen tieteellisessä katsannossa paljoa vähemmin tärkeä. Pietari Gyllenius, eräs talonpoianpoika nyk. Kristinehamn'in seuduilta Vermlannissa, syntynyt v. 1622, pantiin Carlstad'in neliluokkaiseen kouluun, josta hän 12-vuotisen opinto-jakson perästä lähti Turun akatemiaan Elokuussa 1648. Siellä

hän jatkoi opintojansa 8 vuotta, tullen vihdoin kesällä 1656 filosofian maisteriksi. Melkein siihen saakka menee päiväkirjan edellinen vihko. Sen perästä Gyllenius siirtyi takaisin syntymäseuduilleen, mutta mitä merkillistä miestä hänestä siellä lienee tullut, emme vielä tiedä, ennen kuin saamme jälkimäisen vihon pari kolme sataa sivua läpiluettavaksi. Luultavasti Gyllenius'en pitkällinen ja perinpohjainen opinkäynti (hän oli yliopistoon tullessa jo 26:n vanha) ei jättänyt ikää jälille merkillisempiä elämän toimia varten.

Tietysti se osa päiväkirjasta, joka koskee Turun oloja ja akatemiallista elämää, on toimittanut Gyllenius'en teokselle kunnian tulla Suomen valtion varoilla kustannettavaksi. Näistä kahdeksan vuoden muistelmista on provessori O. Hjelt vuosia takaperin Historiallisen Arkiston II:ssa vihossa julkaissut otteita, niin että tärkeimmät kohdat jo ennestään tunnetaan. Mutta mainitut otteet eivät täytä kuin 10 sivua, jota vastoin alkuperäisen teoksen vastaava osa tekee enemmän kuin 100 sivua. Kieltämätöntä on, että näissä ennen julkaisemattomissa tavataan koko joukko huvittavia ja valaisevia kohtia, jotka koskevat yleistä elämää Turun kaupungissa ja likiseuduilla siihen aikaan, sen lisäksi tarkkoja ilmoituksia ilmanvaiheista, luonnon-ilmiöistä, viljanhinnoista j. n. e. sekä juttuja muinaisjäännöksistä ja muista merkillisistä paikoista. On siis ollut täysi syy antaa täydellinen painos tästä päiväkirjan osasta, jos kohta siinäkin on paljon joutavia. Sitä vastoin suuresti epäilemme, onko maksanut vaivan ja kustannuksen julkaista diplomatillisella tarkkuudella ja kaikessa laveudessaan kaikki Gyllenius'en edelliset muistoonpanot (myöhempien laatua emme vielä tunne). Sillä Suomen valtiovarain pahaksi onneksi on Gyllenius'ella ollut ihmeellisen vahva muisti ja ihmeellisen heikko äly muistojensa seulomisessa. Saamme siis 130 sivua läpitsensä seurata nuorta Gyllenius'ta melkein päivä-päivältä kaikilla hänen vähäpätöisimmilläkin toimillansa hamasta syntymästä saakka, vieläpä tutustua veljiin, sisariin, setiin ja täteihin sekä kaikkiin esivanhempiin isän ja äidin kannalta kolmanteen ja neljänteen polveen asti. Biografillisessa tarkkuudessa tosiaan ei löydy Gyllenius'en elämäkerran vertaista; vahinko vain, että itse elämäkerran esine myöskin on verrattoman vähäpätöinen henkilö. Tietojen historiallista tärkeyttä saatamme esm. arvata siitä, kun kerrotaan, että sinä merkillisenä aamuna, jolloin mainittu mies syntyi, satoi vahvasti lunta, joka kuitenkin heti suli. Sen ohessa meille kerrotaan vuosi, kuukausi ja päivä, milloin oikean käden pitkäsormi tuli kipeäksi ja kuinka monta päivää tämä kohtaus kesti; samoin jokaisen arven tai nyppylän historia on tunnollisesti jälkimaailmalle säilytetty. Venner'in rantalaisille tämä kirja mahtanee olla suuresti „ylös-rakentavainen“; sillä jokainen saari, jonka ohitse Gyllenius on soutanut, jokainen niittu, joka on kuulunut hänen kotitaloonsa, jokainen kylä, jonka kautta hän on kulkenut Kristinehamn'in ja Carlstad'in välillä, on nimeltä mainittu ja kerrottu useaan kertaan. Emme siis katso ihan mahdottomaksi, että joku Vermlannin historian harrastaja saattanee tässä runsaan kuonan seasta löytää jonkun kultajyvän paikallisen historian valaisemiseksi. Mutta kun itse käsikirjoitus säilytetään Carlstad'in koulun kirjastossa, tuskin olisi ollut tarpeellista Vermlantilaisia varten sitä painattaa Helsingissä. Koska nyt olemme jotenkin varmat, että muistoonpanot jälkeen vuoden 1656 ovat yhtä vähä-arvoisia kuin alkuosa ennen vuotta 1648, arvelemme, että

näitä molempia olisi aivan hyvin sopinut supistaa lyhyeksi johdannoksi ja yhtä lyhyeksi jälkimäineeksi. — Sen verta Gyllenius'en päiväkirjasta.

Toista laatua ovat arvoltansa ne keskiaikaiset todistuskappaleet, joilla tuo uusi sarja „Handlingar till Finlands historia" aloitetaan. Ensimäisen osan edellinen puolisko, joka nyt on kirjakauppaan tullut, sisältää, paitsi erään Missale Aboense'sta otetun Turun hiippakunnan kalenterin, pääasiallisesti kaksi tuomiokirjaa Hämeenmaasta; toinen, jonka käsikirjoitus säilytetään Suomen valtio-arkistossa, sisältää tuomioita Hollolan tuomiokunnasta, ilman järjestyksettä ko'ottuina vuosien 1443 ja 1502 väliltä; jälkimäinen taas, joka on otettu Tukholman valtio-arkistosta, sisältää ensin muutamia vähäpätöisiä muistoon-panoja vuodelta 1464 Turun seuduilta ja sitten oikeuden pöytäkirjat Lounais-Hämeestä vv. 1506—1510. Ensimäisen osan jatkossa tulee vielä julkaistavaksi: Bure'n otteet Eerik Pommerilaisen verokirjasta, Birger Trolle'n tilikirja Turun läänistä vv. 1463—1464, molemmat Ruotsin valtio-arkistosta, sekä Tyrvään seurakunnan kirkko-tilit (Rationarium) vv. 1469—1518, jonka viime-mainitun A. Varelius on tehnyt tunnetuksi ja hankkinut Suom. Kirj. Seuran kirjastoon. Kaikki nämä todistuskappaleet ovat tutkimukselle arvaamattoman tärkeitä ja tulevat suuressa määrässä laventamaan käsitystämme keskiaikaisista oloista ja laitoksista Suomenmaassa. Erinäistä huomiota ansaitsevat nuo ensin-mainitut tuomiokirjat, jotka täyttävät edellisen vihon (Lounais-Hämeen tuomiokirjan loppu on jäänyt kirjan jälkimäiseen puoliskoon, mutta on aikoja sitten ollut valmiiksi painettu). Allekirjoittanut on jo ennen ollut tilaisuudessa käyttämään tätä tietovarastoa tutkiessaan keskiaikaisia maan-omistusseikkoja. Mutta useat muut puolet senaikuisesta elämästä astuvat vielä selvemmin tässä silmiin, ja tahdomme niistä tässä mainita joitakuita kohtia.

La'in-käytöksen suhteen on huomattavaa, että käräjiä pidettiin kussakin hallintopitäjäässä kolme kertaa vuotisesti; talvella oli laamanni-käräjät, kesällä ja syksyllä kihlakunnan tuomarin käräjät. Riita-asioissa toisinaan vedottiin kihlakunnan-oikeudesta laamanni-oikeuteen; mutta pait sitä kaikenlaisia oikeus-asioita nostettiin laamanni-käräjissä yhtä hyvin kuin kihlakunnankin oikeudessa, eikä näy noudatetun mitään tarkkaa aste-järjestystä. Oikeudessa käytetyt asiat olivat niinkuin nytkin monta eri laatua: rikos- ja riita-asioita, rajankäynti-seikkoja ja kaikenlaisia kauppoja ja sopimuksia, joihin laillista vahvistusta etsittiin, vihdoin myöskin kunnallis-asioita. Rikoksia sekä suuria että pieniä mainitaan kirjava joukko; enimmistä tuomittiin sakkoja, ja muistamista on, että juuri sakkorahoista tuli sekä tuomarille että kruunulle eli läänityksen-haltialle melkoinen hyöty. Olletikkin tappelut ja kaikenmuotoiset haavan-lyönnit olivat niin lukuisat, että niistä asianomaisille lienee karttunut melkoiset saaliit; sillä vähin sakkomäärä maanla'in mukaan oli 3 markkaa, joka vastasi noin 6 ruistynnyrin arvoon; isoimmat sakot taas tekivät koko 40 markkaa. Luulisi ihmisten pian joutuneen puille paljaille näiden korkeiden ja alituisten sakoittamisien kautta. Mutta siinä kohden on huomattavaa, että ani harvoin lienee koko tuomittu määrä tullut suoritetuksi; oli, näet, tavallista, että vaikka itse tuomiossa lakia noudatettiin, rikkojaa kuitenkin „köyhyytensä tähden armoitettiin" johonkin paljoa pienempään summaan, esm. kuudenteen tai kahdeksanteen osaan. Oli kuitenkin niitäkin rikoksia, joita ei tuomittu sakoilla

sovitettaviksi. Eräs nainen esm., joka oli varastanut kolmen äyrin arvoisen hiusnauhan, tuomittiin kadottamaan „nahkansa ja molemmat korvansa“ (s. 163). Mutta semmoisissakin tapauksissa näkyy olleen mahdollista rahalla ostaa itsensä vapaaksi ruumiin-rankaistuksesta. Niinpä eräs talonpoika Kulsialasta, joka Turun porvarilta Markus Paltalta oli varastanut kattilan, tuomittiin „täytenä varkaana“ hirsipuuhun; mutta Lepaan rouva, vaimo Kaarina, lunasti hänen henkensä 20:llä markalla ja otti korvaukseksi hänen maansa, johon mainittu rouva vähäistä myöhemmin sai laillisen huudatuksen (ss. 235, 246). Jolla taas ei rahaa ollut, se sai auttamattomasti nahalla maksaa. Kaksi miestä jotka olivat varastaneet 3 pannillista ohria, tuomittiin „kadottamaan selkänahkansa, koska heillä ei ole muuta millä sovittaa“. Kovimpia rikoksia olivat kotirauhan-rikkominen sekä päällekarkaus kirkko-tiellä tai käräjä-matkalla; niistä tuomittiin rauhattomaksi („biltog“, „fridlös“), ja ken semmoista miestä sitten tykönänsä suojeli tai elätti, veti korkeita sakkoja. Useissa tapauksissa näkyy vahingon korvaus olleen vähäpätöinen, sakkoon verraten. Se joka oli toiselta hakannut kaksi sormea poikki, sai maksaa korvausta 6 markkaa, mutta sakkoa 18 (s. 164). Kun eräältä nimismieheltä oli puhkaistu silmä, oli sakko 20 markkaa, mutta korvaus ainoastaan 12 (s. 157).

Muutoin näkyy käytetyn jos jotakin syytä sakoittamiseen. Ehtimiseen sakoitettiin laimin-lyönnistä ja vastahakoisuudesta milloin minkin velvollisuuden täyttämisessä, — vastahakoisuudesta veronmaksussa, kyyditsemisessä, tien ja sillan rakentamisessa, syyninkäynnissä j. n. e. Toisinaan koko pitäjäs tai neljäskunta kerrassaan sakoitettiin, ja näyttääpä siltä niinkuin sakko siinä tapauksessa olisi tarkoittanut jokaista talonpoikaa. Omituisinta on, kun paria miestä kerta sakoitettiin 3 markkaa, kun eivät tahtoneet ruveta nimismieheksi (s. 236). Virkaa ei liene katsottu ylen hyötysäksi; on vain muistamista, että nimismies siihen aikaan oli yksi pitäjään tilallisista talonpoi'ista, joka muutamissa kohden oli samassa asemassa kuin kunnan-esimies meidän aikoina, mutta sen ohessa voudin käskyläisenä kokosi verot ja siitä vaivasta itse nautitsi muutamia vapauksia ja etuja.

Ylipäänsä sekä hallinnossa että la'inkäytössä oli paljoa enemmän kunnallisuutta kuin nyky-aikana. Keskiaian kuntana Suomessa oli pitäjäs, — nimittäin hallinto-pitäjäs, sillä kirkkopitäjäät olivat useimmiten järjestetyt ihan toisilla rajoilla, eivätkä aina samoja nimiäkään kantaneet. Jokainen pitäjäs oli eri käräjäkuntana ja käräjät olivatkin nähtävästi ainoina kuntakokouksina; senpä tähden vielä nytkin muutamat kunnalliset asiat, niinkuin hollinteko, lumiauran-ajo j. n. e., ovat jääneet käräjillä päätettäviksi. Osoitteeksi, mitenkä hallinto-pitäjäät sijaitsivat, tahdomme ne luetella Lounais-Hämeen piirissä. Ne olivat: *Loimoo* (Kustaa I:n aikana nimitetty: Portaa), joka käsitti nykyisen Tammelan ja Someron; *Kalvola*, joka käsitti nykyisen Kalvolan ja osan Akaata; *Saariosten pitäjäs* („Saaris“), johon kuului Sääksmäen etelä-osa (nyk. Saarios-kulma), osa Akaata ja Kylmäkoski; *Sääksmäki*, joka käsitti muun osan nykyistä sen-nimistä pitäjästä; *Kulsiala*, johon kuului Tyrväntö, läntinen Hauho ja luultavasti joku osa Pälkänettä; ja vihdoin *Pälkene* melkein nykyisen Pälkäneen rajoissa. Jokainen pitäjäs jakaantui neljään neljäskuntaan, kussakin eräs talonpoikainen neljännysmies („bolman“) esimiehenä, niinkuin nimismies koko pitäjäässä. Nimismiesten ja neljännysmies-

ten päätoimena näkyy olleen huolenpito verojen kokoomisesta sekä yhteisten rasitusten suorittamisesta; näitä jälkimäisiä oli vielä suurempi lukumäärä kuin nykyänsä, esm. päivätöitä linnaan, erinäisten talous-rakennusten voimassa-pito linnan tykönä j. n. e. Kaikista veroista näkyy pitäjäs olleen yhteisessä edesvastauksessa, joka sääntö kenties oli syntynyt tai ainakin saanut vahvistuksensa Eerik Pommerilaisen aikana. Verojen laadusta ja määrästä eivät nämä puheenaolevat tuomiokirjat anna tarkempaa selkoa, emmekä siis tällä kertaa ota sitä asiaa tarkastettavaksi. Koko Häme oli tavallisesti läänitettynä jollekulle Ruotsin ylimykselle, ja 15:nnen sataluvun alulla, Svante Stuure'n aikana, istui Steen Stuure vanhemman leski, rouva Ingeborg Tott, läänityksen-haltiana Hämeenlinnassa. Enimmästi läänityksen-haltia sen ohessa oli „kuninkaan tuomion-valtainen", s. o. harjoitti ylimmäistä tuomion-oikeutta, asia, joka tietysti oli yhteiskunnalliselle vapaudelle melkoisena vaarana. Itse rouva Ingeborg oli sillä tavoin niin-sanoaksemme kuninkaana läänityksessään, ja hänen nimessään pantiin sakon-uhkaa 40 markkaa, niinkuin kuninkaan-tuomiosta ainakin (s. 251),

Sitä vastoin tuomari-virat yhä vielä säilyttivät jotenkin kansavaltaista luonnettansa. Sekä laamanni että kihlakunnantuomari asetettiin sillä tavoin, että rahvas pani kolme ehdolle niistä miehistä, jotka siinä laamannikunnassa tai kihlakunnassa asuivat, ja kuningas yhden näistä ehdotetuista asetti elinkaudeksi. Nämä miehet sen vuoksi melkein aina kuuluivat kotoiseen aatelistoon, joka sen vuoksi alituisesti oli rahvaan kanssa keskuudessa. Lautakunta taas määrättiin kuitakin käräjiä varten; sen osallisuus itse tuomioissa ei näy olleen niin vähäpätöisenä kuin nyky-aikoina, vaan melkein jokaisen tuomion perästä lausutaan„ 12:n miehen tutkinnon mukaan". Usein tuomiojen toimeenpanokin jätettiin lautakunnan tehtäväksi; se ei ainoastaan käynyt riidanalaisia tilusten-rajoja tarkastamassa, vaan sai myöskin toimittaa ulosmittausta y. m. Käräjäin ulkonaisesta muodosta on vaikea varmuudella päättää; kuitenkin on silmin-nähtävää, että koko käräjä-rahvas oli tuomio-toimituksessa saapuvilla, eikä tuo nyky-aikana kyllä tavallinen väärinkäytös, että ovet suljetaan yleisöltä, silloin voinut tulla kysymykseen. Mutta sitä vastoin usein tapahtui, että yhtä ja toista sakoitettiin meluamisesta tai siitä, että hän sekaantui asiallisten puheesen. Pöytäkirjat olivat lyhyitä muistoon-panoja, mitä nykyään sanotaan „memoriaali-protokollaksi", eikä tullut kysymykseen pakoittaa asianomaisia lunastamaan paksuja asiapapereita; ainoastaan tilus-jutuissa näkyy kirjoitetun asialliselle erinäinen tuomio-kirje, sekin varsin lyhyt. Kaikki kirjoitus oli Ruotsinkielinen. Vanhimpaan aikaan oli latina ollut siinä kohden tavallisin; mutta Maunu Eerikinpoian maanlaki, joka tahtoi vakuuttaa kansalaisille sen turvan, minkä kansallinen kieli antaa, sääsi, että tuomarin pitää kirjoittaa ruotsiksi, ja tämän säännön puustavin mukaan, vaikka ihan vastoin sen henkeä, käytettiin sitten ruotsia meidänkin maassamme.

Meidän ei sovi otaksua, että nuo aateliset tuomarit tai ne myöskin aateliset miehet, jotka toisinaan vakinaisen tuomarin sijassa virkaa toimittivat, aina osasivat itse kirjoittaa. Löytyi, näet, erinäinen kirjuri-luokka alhais-säätyisiä miehiä, jotka aikakauden latinaisissa kouluissa olivat aloittaneet jotakin opinkäyntiä, mutta sitten olivat heittäneet latinan Jumalan nimeen ja kirkolliselta uralta

kääntyneet maallisten herrain palvelukseen. Joskus tapahtui, että vanhat koulumuistot vielä kuvittelivat semmoisen miehen mielessä kesken noita kuivia oikeuden juttuja, ja silloin hän saattoi jollekin tyhjälle lehdelle pöytäkirjaansa pirtää virheellisiä säkeitä jostakin latinaisesta jouluvirrestä: „Casta mater que consebit caprielis ore“ (olevinaan: quæ concepit Gabrielis; s. 248). Luultavaa on, että nämä herrat usein olivat Ruotsista kotoisin, ja täytyy epäillä, missä määrin he aina edes ymmärsivät suomenkieltä; sillä hyvin tavallista on, että tuomiokirjeissä ihmisten ja paikkain nimet ovat saaneet pitää suomenkielisen, puhuessa sattuneen sijapäätteen, jota kirjuri ei ole ymmärtänyt vartalosta eroittaa. Niinpä esm. muutamassa tuomiokirjeessä luetellaan rajat ruotsiksi tällä tavoin: „Först Sääskijärven silda, Tietä möden, Lähdesuon päähän, Lächdenoia möten, Tairo Jokehen, wasta virta joen perän“ (s. 70). Näkyy selvästi, että kirjuri on koettanut uskollisesti paperille panna, mitä syyniemiehet ovat suomeksi maininneet, eikä silloin ole tiennyt, että sanat „myöden“, „perään“ ja „vasta-virtaa“ eivät ole mitään paikannimiä. Toisen kerran on tapahtunut, että muutama mies nostaa kanteen jostakin kalavedestä pohjoisilla erämailla. Tuomarin ja lautakunnan päätös on, että kanteessa on perää, ja asia on siis kirjurin pantava pöytäkirjaan. Tämä, joka sillä välin kenties on ajatellut Donaton kielioppia eikä ole sattunut kuulemaan miehen nimeä, kääntyy, selkoa saadakseen, lähellä seisovain puoleen, ja joku joukosta vastaa aivan luontevasti: „hei, se on meidän Heikki!“ — Ja aivan oikein seisoo pöytäkirjassa, että „Meydän Heyki“ on voittanut takaisin metsänsä ja kalavetensä Vuosijärven seuduilla (s. 252).

Koska näissä pöytäkirjoissa tuhansia henkilöitä nimeltä mainitaan, saamme täyttä selkoa, mitä ristimänimiä keskiaian lopulla Hämeessä käytettiin. Enimmät ovat niitä, joita kirkko oli pyhiensä joukkoon ottanut; sillä luonnollistahan oli, että vanhemmat tahtoivat lapsellensa jonkun suojelijan „taivaan valtakunnan herrasväestä“. Melkein aina nämä nimet pöytäkirjoissa kirjoitetaan ruotsinkielen mukaan: Henric, Oleff, Erich, Jöns, Per, Anders, Staffan, Walborg, Birgitta, Elseb j. e. n.; ainoastaan nimi Lauri kirjoitetaan useimmiten suomalaisessa muodossa, ja toisinaan myöskin Matti, Martti ja Nikki. Usein myöskin mainitaan nimi Reko (= Gregorius). Vaan tavataanpa oudompiakin nimiä, niinkuin Heino, Arnikka, Wernikka, Witikka, jotka, elleivät ole perisuomalaisia, kumminkin ovat suomenkielisiä muodostuksia, ja samaan luokkaan on luettava Kauppi, joka on alkuperäisesti suomalainen, mutta käytettiin nähtävästi Gabrielin asemesta. Peri-suomalaisia nimiä ovat epäilemättä Ihanus („Henrich Yhanusson“, s. 186) ja Liukas („Liwkas Niclisson“, s. 169); jotkut nimet olivat kirjurille niin outoja, ett'ei hän uskaltanut edes siihen liittyvää „poika“-sanaa ruotsintaa, vaan luetaan esm. „Pöllonpoica“, „Langanpoica“ (s. 68).

Emme ole tietysti läheskään tyhjentäneet niitä tieto-varoja, joita esillä-olevat tuomiokirjat tarjoovat; vaan tarkoituksemme on ollut ainoastaan muutamilla esimerkeillä osoittaa näiden todistuskappaleiden rikasta sisällystä. Erittäin tahdomme huomauttaa, että semmoisten käsikirjoitusten lukeminen ja painattaminen on varsin vaivaloinen työ, joka vaatii sekä taitoa että tarkkuutta, — ja, sen verran kuin voimme nähdä, on herra Hausen molempia osoittanut. Yhden seikan pyydämme johdattaa hänen huo-

mioonsa. On varsin tavallista, että historiallisten todistuskappaleiden ulos-antajat eivät ota vaivakseen varustaa niitä täydellisillä aakkos-ainehistoilla. Niinpä esm. kaikki Grönblad vainajan historialliset lähde-kokoelmat ovat ainehistoja vailla, suureksi tuskaksi tutkijoille, joiden täytyy kunkin omaksi tarpeekseen semmoisia laitella. Valtio-arkistomme entinen todistuskappale-sarja, lähteet Kaarlo IX:nnen ja Kustaa II Aadolfin, ovat tosin varustetut nimi-luetteloilla; mutta asia-ainehistot, jotka kuitenkin ovat varsin tärkeitä, puuttuvat tykkönään. Suotava nyt olisi, että nämä keskiaikaiset todistuskappaleet saisivat niin tarkkoja aakkos-ainehistoja kuin suinkin mahdollista sekä nimistä että asioista. Ulos-antaja olisi sillä tavoin monin-kertaisesti ansaitseva itsellensä tutkijain kiitollisuutta.

Y. K.

Suomalaisia kansanlauluja. Koonnut *A. A. Borenius*. Pianon myötäilylle sovittanut *G. Linsén*. 1 vihko. Helsingissä v. 1880. K. E. Holmin kustannuksella.

Usein kuullaan arveltavan, että innolla jatketut suomalaisten kansanlaulujen keräilemiset piankin loppuvat siitä syystä, että kaikki alkuperäiset laulumelodiiat eli nuotit sekä niiden toisinnot jo olisivat tunnetut ja pelastetut unhotuksiin joutumasta. Maisteri *A. Borenius* on äskettäin kuitenkin näyttänyt, että vieläkin voidaan yhä ammentaa tästä näöltänsä loppumattomasta lähteestä ja että ikuisesti raitis kansan kuvitusvoima aikojen kuluessa on tuottanut enemmän kuin tuota pikaa voidaankaan korjuuseen säilyttää. Tällä tarkoitamme etupäässä sitä kokoelmaa sisältävä 12 suomalaista kansanlaulua, joka äskettäin on ilmestynyt täällä, K. E. Holmin kustannuksella. Pianon mukasoiton on sovittanut herra Gabriel Linsén, yksi harvoista etevimmistä kotimaisista säveltäjistämme.

Muutoin on kaikille tunnettu ja tietty, että kansanlaulujemme pää-luonne on se, että se mieluimmin liikkuu alakuloisten rakkaudenlaulujen alalla. Mutta tästä älköön suinkaan päätettäkö, että toisellaiset mielenliikunnot kansanlauluillemme olisivat tuntemattomat. Tässäkin ensimmäisessä vihossa tapaamme kaksi koko olennoltaan ja luonteeltaan niin erilaista laulua kuin N:o 1 („Turvaton tyttö") ja N:o 9 („Tukkipoika"). Ensimmäisessä meitä kohtaa raskas synkeä alakuloisuus, joka näyttää mahdottomalta poistaa; toisessa taas tapaamme mitä hullunkurisinta leikillisyyttä, vaikka tässäkin jonkunmoinen alakuloisuus ja surumielisyys antaa laulun nuotille ihmeteltävän omituisen luonteen. Varsinkin kaikuvat kaksi ensimmäistä tahtia merkillisen rajusti kummallisten hyppäyksien vuoksi laulun nuotissa (fiss-h, a-fiss, fiss-h), jota tahdin terävyys lisää. Meidän täytyy kuitenkin tunnustaa, että olemme nähneet luonteen mukaisemmankin mukasoiton tähän omituiseen lauluun, vaikka se olikin vaan tilapäisesti kirjoitettu ja sitä tuskin enää voitanee julaista.

Muista numeroista tahdomme vielä lukijoillemme huomauttaa N:o 7:ää („Kova-onninen") sekä N:o 12:a („Laine kulki lahden poikki"), jotka kumpikin ovat erinomaiset liikuttavan nuottinsa vuoksi ja ovat täynnä surumielistä kauneutta.

Tosiaankin on ilahuttava seikka, että kauniit kansanlaulumme ovat saaneet niin kykenevän ja asiaa innokkaasti harrastavan puolustajan kuin herra Borenius on, ja sen vuoksi tervehdimme totisella ihastuksella tämän vihkon ilmestymistä. Emme luule suuresti liikoja lausuvamme kun katsomme luonnolliseksi asiaksi, että tätä ensimmäistä vihkoa pian seuraa monta

muuta, yhtä viehättäviä sisällyksen puolesta. Toivoisimme vaan, että yleisö tälle niin kiitettävälle yritykselle soisi sen huomion, jota se niin suuressa määrin ansaitsee, varsinkin kun se päinvastaisessa tapauksessa tuskin kauan kannattaa. Sen vuoksi katsomme velvollisuudeksemme mitä lämpimimmästi sulkea yleisön suosioon herra Boreniuksen tekemän suomalaisten kansanlaulujen kokoelman.

G. A. G.

Kirje Helsingistä.

13 p:nä Lokak.

Pellervo. Virasta vapaitten kouluopettajain valtiollinen asema. Edusmiesten huokeahintaisuudesta. — Yliopiston valtiopäivämiesten vaali.

Sanomalehdistön työntekijöiden lukumäärä yhä kasvaa; taas meillä on ilo tervehtiä nuorta toveria, joka aikoo toimia julkisuuden alalla maamme suomalaisten asukasten hyväksi. *Pellervo, sanomia Saimaan rannoilta,* on ilmestynyt ensimmäisessä numerossaan, ja *R. Polén* on sen vastuunalainen toimittaja. Vanhan ja kokeneen kirjailijan ympäri, joka jo on suorittanut niin monta työtä kansallisen sivistyksen palveluksessa, on nuoria voimia kokoutunut, ja näytenumero on varsin miellyttävä. Mikkelin läänin pääkaupunki oli tähän asti omaa äänenkannattajaa vailla, mutta on nyt saanut edustajansa, joka maakunnan omalla kielellä ja mielellä voipi tuoda julkisuuteen paikkakunnalliset asiat ja tarpeet sekä sen ohessa ottaa osaa yhteisten asioitten keskustelemiseen.

Moni ei arvele maaseutulehtien tehtävän ja vaikutuksen ulottuvan paljoa paikkakunnallisten olojen ulkopuolelle, vaan se on suuri erehdys. Jos Helsingin sanomalehdillä olisikin kirjeenvaihtajansa joka osassa Suomea, mikä harvalle lehdelle on mahdollista, niin maaseutulehdet eivät sittenkään olisi vaikutusalan puutteessa. Varsinkin niillä tienoin, joissa ollaan kaukana maamme pääkaupungista, on mahdotonta pitää Helsingin lehtiä julkisen keskustelun varsinaisena välittimenä. Mutta vieläpä pääkaupungin lähinurkissakin on riittävästi työtä tarjona missä työntekijällä vaan on kykyä, täyttäkööt Helsingin lehdet velvollisuutensa kuinka hartaasti tahansa.

Nämä mietteet ovat uudestaan tulleet mieleemme silmäillessämme maaseutulehtiä viime ajoilta. Tärkeä seikka on nykyään tutkittu ja selitetty *Hämeen Sanomissa,* meistä niin selvällä ja ratkaisevalla tavalla, ett'ei muille jää muuta kuin mainitun lehden päätöksiin yhtyminen. Kysymys on noussut, ovatko vakinaiset opettajat, joiden virka on lakkautettu, vaan jotka kuitenkin valtuuskirjansa nojalla ovat jääneet täysiä palkka-etuja nauttimaan, luettavat pappissäätyyn vai porvarissäätyyn. Hämäläistä vastaan, joka ei näy ajattelevan muuta kuin, että eräs lehtori Gadd vaan tavalla tahi toisella tulisi valituksi, lausuu Hämeen Sanomat hyvin asiallisesti muun muassa seuraavaa, johon vielä voisi samallaisia seikkoja lisätä (esim. majoitusmaksuista y. m.):

Puheena olevista opettajista on meillä kuitenkin aivan perinvastainen mielipide: mielestämme kuuluvat he kiistämättä kaikin puolin pappissäätyyn sekä oikeuksiin että velvollisuuksiin nähden. He ovat oikeutetut edelleen lukemaan virkavuosia ja myöskin velvoitetut virantoimitukseen astumaan, kuten Hämäläinenkin huomauttaa; he ovat osalliset opettajain pensionikassaan, johon he samoin kuin kaikki muut vakinaiset opettajat ovat velvoitetut suorittamaan säädettyjä vuosimaksuja. Puheena olevan pensionikassan osallisuuteen vuosimaksuja suorittamalla ei voi päästä

muut kuin pappissäädyn jäsenet. Edelleen kannetaan heiltä samoin kuin kaikilta muilta pappissäädyn jäseniltä joka vuosi maksuja säätykassaan, joka seikka jos mikään selvästi todistaa, että heidät ehdottomasti luetaan pappissäädyn jäseniksi, sillä mahdotonhan on käsittää, että toiseen säätyyn kuuluva henkilö suorittaisi maksuja toisen säädyn yksityiseen kassaan; ja kellä taas on samat velvollisuudet kuin muilla säädyn jäsenillä, hänellä tietysti on samat oikeudetkin: hänellä on kiistämätöin valitsijaoikeus omassa säädyssänsä, eikä häntä siis millään kurin voi lukea toiseen säätyyn, ei valitsijana eikä tietysti myöskään valittavana. — Puheena olevain opettajain perheillä on oikeus armovuosiin tahi gratifikationiin kuoleman tapauksessa — niinikään oikeus, joka yksinomaan kuuluu pappissäädyn jäsenille. Vai arveleeko Hämäläinen että heillä ei olekaan tätä säätyoikeutta? Sitä emme luule.

Eikä puheena olevain opettajain säätyä tätä ennen ole pidetty epätietoisena. Tietääksemme ovat he tähän asti olleet osalliset valitsemassa koulunopettajain edusmiehiä säätykokoukseen, jopa on joku heistä itsekin ollut säädyssä edusmiehenä. Istuihan viime valtiopäivillä pappissäädyssä Turun hiippakunnan edustajana rehtori Hallstén, jonka kouluvirka kuitenkin jo paria vuotta sitä ennen oli lakkautettu, eikä kukaan siihen aikaan tahtonut lukea häntä Vaasan porvariston jäseneksi.

Koska on puhe sanomalehtien sisällyksestä viime aikoina, emme voi olla kummastuksen sekaista iloamme lausumatta siitä, että Dagbladkin vihdoin suomenmielisten lehtien vanavedessä rupee käsittämään helppohintaisuuden vaarallisuutta valtiopäivämiehen vaalissa. Maksujen huojennuksesta hiiskumatta, joita se ennen kiitti, se nyt myöntää oikeaksi mitä Valvoja, Suometar, Hämeen Sanomat, Sanomia Turusta, y. m. ovat lausuneet kysymyksenä olevasta tinkimisestä. Sopii siis toivoa tässä kohden yksimielistä päätöstä ensitulevilla valtiopäivillä. Samassa sekin Dagbladin mielestä on kysymykseen otettava, mihin määrään pienten kaupunkien pitäisi yhtyä yhteisestä edustajasta. Asia ansaitsee punnitsemista, sillä haitallista vallattomuutta se suorastaan on, jos viiden tahi kymmenen miehen nurkkaliitot yhä edelleenkin saavat määrätä edusmiehiä porvarissäätyyn. Mikäli loppu tehdään moisesta valtioelämämme mädännäisyydestä, sikäli pääsee vireä kansallinen mieli raittiisti puhaltamaan edustuskuntamme toimiin.

Olemme ennenkin lausuneet mielipahamme siitä, että muutamat meillä Talleyrandin tunnetun väitteen mukaan käyttävät sanoja todellisten tarkoitustensa peittämiseksi eikä niiden ilmoittajaksi. Pitäisihän toki valtiopäiväin toimissa jos missään esiytyä miehen tavoin, sama suussa kuin mielessäkin. Yliopiston eilen tapahtunut vaali kuitenkin masentavalla tavalla kumoaa kaikki sellaiset toiveet. „Maltilliset“, „isänmaalliset“, j. n. e. saivat kuin saivatkin voiton, (arvan avulla), ja heidän kandidaattinaan olivat — professorit *C. G. Estlander* ja *J. W. Runeberg*. Suomenmielisen puolueen ehdokkaat olivat professorit *Otto Donner* ja *Jaakko Forsman*. Vaali ansaitsee tulla julkisen keskustelun alaiseksi.

Professori Jaakko Forsman on ollut Helsingin Uutisten, Kirjallisen Kuukauslehden ja Uuden Suomettaren toimittajia, ja on mainittava niitten joukossa, jotka johtajina ja oppaina ovat lakkaamattomalla työllä edistäneet kansallisen sivistyksen ja valtiollisen vapauden asiaa. Ei ole epäilemistä että hän on suomenmielinen eli fennomaani, — siinä syytä kylläksi ruotsikiihkoisille peljätä häntä, se myönnettäköön. Mutta eihän valtiopäivämiehiä valittaessa mikään muu kuin kyky tule kysymykseen, ei ainakaan puoluekanta, — niinhän olemme tottuneet kuulemaan Dagbladilaisten suusta. Sen lisäksi on muistaminen, että eilen oli täytettävä Ehrströmin sija pappissäädyssä, jossa muuten ei istu ainoatakaan lakimiestä. Mutta sittenkin voitti prof. Runeberg; valtioelämälle ventovieras lääkäri sysäsi tiettävästi taitavan lainoppineen syrjälle. Miten asian laita muuten on, ainakin se on kieltämättömissä, että puoluekanta tässä oli yksin ohjaamassa voittajia, — sillä prof. Runeberg oli myöskin kirjoittanut tuon tunnetun puolueohjelman alle. Mitä hän muutoin valtiopäivillä tulee saamaan aikaan, se on vaikea aavistaa. Ainakin me emme tiedä hänestä muuta kuin, että hän on perinyt sukunimensä pohjoismaiden runoilijakuninkaalta, ristimänimet niiden suurimmalta ajattelijalta. Lienee kuitenkin lupa tässä muistella tunnettua sananlaskua: ei nimi miestä paranna.

Vielä enemmän valaiseva on vertaus prof. Estlanderin ja Donnerin välillä. Jos tässä maassa elää miehiä, jotka kunnialla ovat taistelleet vapauden ja valistuksen puolesta, niin prof. Donner kuuluu niitten joukkoon, vieläpä seisoo ensimmäisessä rivissä. Sentähden hän onkin saanut hyökkäyksiä kestää. Vuonna 1869 virallinen kantaja taisi syyttää häntä valtiorikoksesta, joka rangaistaan kuolemalla, ja aivan nykyään virallisen lehden toimittaja mitä raa'immalla tavalla koetti hänen kunniaansa solvaista. Mutta sittenkään ei vähintäkään pilkkua ole tarttunut prof. Donnerin maineesen; joko hän on suojellut halpoja nimismiehiä hallinnollista mielivaltaa vastaan tahi lain ja kohtuuden kannalta puolustanut kansamme oikeuksia olla itse määräämässä kustantamiensa opetuslaitosten kuntoa ja laatua, — aina hän on säilyttänyt malttinsa; tuo tunnettu lauselma: *fortiter in re, svaviter in modis* on todellakin ollut hänen sääntönään. Professori Estlander sitä vastoin tiettävästi on ollut ja on vieläkin hurjimpain ruotsikiihkoisten johtaja, vaikka hän melkein aina sysää muita eteensä. Missä röyhkeimmät loukkaukset kansallista asiaa vastaan on ollut kysymyksessä, siinä prof. Estlanderkin on ollut muassa. Hänen johtamassaan aikakauskirjassa, joka alkoi ehdottomalla lupauksella asettua „puolueriitojen yli", löytyy muun muassa 1877 eräs likaa ja lokaa uhkuva häväistyskirjoitus maamme talonpoikais-säätyä vastaan, — kirjoitus, joka tietääksemme herätti inhoa Ruotsinkin puolella, mutta joka kuitenkin sai ihannetieteen edustajan erityistä puolustusta muka verrattomana sukkeluutena! Dagbladin kilven takana prof. Estlander on kieltänyt kansaltamme oikeuden arvostella menneen ajan tapahtumia oman kehityksensä ja edistyksensä kannalta, — joka muuten koko maailmassa on sekä kansojen että yksityisten ensimmäisiä oikeuksia. Ell'emme erehdy oli hän myös harras kehoittamaan suomalaisia yksityisten koulujen perustamiseen — siihen aikaan tietysti, kuin keinon käyttäminen vielä oli mahdoton ja jolloin varsin hyvin tiedettiin, että ruotsalaiset koulut kyllä yhä pysyivät valtion huostassa. Mutta kun iva kääntyi vasten irvistelijää itseään, kun oppilaitten paljous ja kaikki muu tuli meidän vaatimuksemme puolustukseksi, silloin sama „sivistystarve", joka ennen suomalaisten koulujen olemassa olemista kelpasi oivallisesti ratkaisijaksi, ei enää todista muuta kuin „sivistyksestä huolimatonta ja turmiollista levottomuutta", (ks. koulukomitean mietintöä, vastalauseet, siv. 22). Siihen emme edes tahdo kajota, miten prof. Estlander on käyttäytynyt yliopistossa; että hän, kothenilaisuuden varsinainen edustaja, jo on päässyt kouluylihallitukseen esikuvansa työtä jatkamaan, se on tunnettu.

Ovatko siis yliopiston virkamiehet toiseksi puoleksi viikingejä, kun ovat valinneet semmoisen edustajakseen? Ei suinkaan, mutta viikingein häntänä nyt kuin ainakin heilui tuo joukko, joka tavallisesti ei uskalla tunnustaa Estlanderia johtajakseen, joka usein häpeää dagbladilaisenkin nimeä, mutta joka kuitenkin miehissä valitsee hurjimpain viikingein johtajan — voidakseen sysätä syrjälle suomenmielisten maltillisimman miehen, joka ennen on kunnialla edustanut yliopistoa. Julkeavatko „liberaalit" senkin jälkeen puhua keskikannastaan? Tahi voivatko kumota edellämainittuja tosiasioita, jotka valaisevat herrojen Donnerin ja Estlanderin kantaa?

Ei mikään niin paha, ett'ei sillä voi olla hyväkin seuraus. Komiteain ja virastojen ummehtuneessa ilmassa herra Estlander tähän asti on liikkunut tunnetulla menestyksellä. Hämärästä hänen vihdoin viimeinkin täytyy astua edustuskunnan selkeään päivään, joten hänen toimiaan voipi lähemmin seurata. Kun kouluasiat tulevat esille, hän saakin, — käyttäköön itsensä muuten kuinka tahansa, — istua syyllisten penkillä, siitä on meillä takaus pappissäätymme kunnossa ja kansallismielisyydessä. Kun puolueitten todelliset johtajat seisovat vastatusten, niin asiat ehkä paremmin selviävät kuin tähän asti. Mutta ennen kaikkea olisi toivottava, että vastustajamme kerran saisivat rohkeutta kylläksi liikkuakseen ilman naamiotta.

Uusien kirjain luettelo.

Teologiaa.

Pyhä oppi. Aloitteleville esitellyt *C. H. Alopaeus*. Suomentanut K. W. Turussa. 1: 50.

Saarna, jonka Turun tuomiokirkossa yleisenä valituspäivänä toukok. 31 p. 1881 H. M. Keisari Suuriruhtinas Aleksanteri II:sen maaliskuun 13 p. 1881 tapahtuneen kuoleman johdosta piti T. T. Renvall. Turussa. 0: 30.

Ord uttalade vid sorgegudstjensten i Åbo domkyrka den 18 mars 1881 och Predikan hållen i Åbo domkyrka allmänna klagodagen den 31 maj 1881 med anledning af H. M. Kejsaren Storfursten Alexander II:s den 13 Mars 1881 timade dödliga frånfälle af T. T. Renvall. Åbo. 0: 60.

Murhe-saarna, jonka, Keisari Suuriruhtinas Aleksanteri Toisen kuoleman muistoksi piti Andreas Räsänen Kemin kaupungissa maaliskuun 15 p. 1881. Oulussa. 0: 25.

Selityksiä Tohtori Martti Lutherin Vähälle Katekismolle. I. Johdanto Katekismoon ja Kymmenet Käskyt. Kirjoittanut Anders Räsänen. Oulussa. 0: 50.

Toht. M. Lutheruksen vähä katekismus, varustettu osoituksilla raamatun historiaan ja raamatun lauseilla. Ehdoitus, jonka toimitti ensimmäinen Suomen kirkolliskokouksen valitsema katekismus komitea. Turussa. 0: 25.

Doct. M. Luthers lilla katekes, försedd med hänvisningar till bibliska historien samt bibelspråk. Förslag, utarbetadt af den utaf första finska kyrkomöte valda ketekeskomitén. Åbo. 0: 25.

Postilla eli Saarnakirja, koottu Tohtori *Johan Fredrik Bergh* vainajan jälelle jääneistä saarnoista ja saarnan juurista. Toinen korjattu painos. Jyväskylässä. (sid.) 6: 00.

Ihmisen oleminen kuoleman jälkeen. Varmoja todistuksia ihmiselämän pitkittymisestä kuoleman jälkeen ja rakastettumme haudan toisella puolella näkemisestä. Tohtori *Reinbeckin* kirjoittama ja K. K—s'en suomentama. Vaasassa. 1: 00.

Viisi tutkintoa 1 Moseksen kirjan 2 luvun 15 värsystä, kirjoittanut tohtori *J. J. Rambach* ja suomentanut pastori P. Martikainen. Oulussa. 0: 60.

Maanviljelyä ja teollisuutta.

Maanviljelys kirjasto. II. Neuvoja miten ensimäinen lääkäri-apu on annettava sairastuneille kotieläimille. Maamiesten avuksi toimittanut *C. A. Lindqvist*, apulainen K. Eläinlääkäri-opistossa Tukholmassa, Suomentanut *S. Roos*. Helsingissä. 1: 00.

Maanviljelyskirjasto. IV. Maanviljelysvuosi ja toimet sen kuluessa elikkä huomauttamisia niistä töistä ja askareista, jotka vuoden eri aikoina ovat maanviljelijän toimitettavia. Esitellyt *J. Arrhenius*. Ruotsista suomentanut *Ferd. Ahlman*. Helsingissä. 1: 25.

Maanviljelyskirjasto V. Nautakarjan ruokkiminen ja hoito. Lyhyesti esitellyt *Abraham Forssell*. Suomennos. Helsingissä. 0: 75.

Taloudellinen neuvonantaja. Sovitettu useihin elämän tarpeisiin. Suomen kansalle kirjoittanut *A. W. Simelius*. Tampereella. 0: 40.

Kahdeksas yleinen Suomen maanviljelyskokous Turussa 1881. Luettelo. Turussa. 1: 50.

Protokoll fördt vid Allmänna finska Industriidkaremötet i Helsingfors den 26—29 Augusti 1876. Helsingfors. 1: 50.

Historiaa ja maantiedettä y. m.

Finlands Geografi. Handbok för medborgare på uppdrag af Finska Litteratursällskapet utarbetad af *K. E. F. Ignatius*. I. Allmän öfverblick af land och folk. Med kartor och illustrationer. Första häftet. Helsingfors. 5: 00.

Vegan matka Asia ja Europan ympäri ynnä historiallinen katsahdus edellisiin pitkin vanhan maailman Pohjoisrannikkoa tehtyihin löytöretkiin *A. E. Nordenskiöld*'iltä. Toinen vihko. Viipurissa. 1: 75.

Vegan matka Asian ja Europan ympäri ynnä historiallinen katsahdus edellisiin pitkin vanhan maailman Poihjoisrannikkoa tehtyihin löytöretkiin *A. E. Nordenskiöld*'iltä. Kolmas vihko. Viipurissa. 1: 75.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Viisikymmen vuotinen toimi ynnä suomalaisuuden edistys 1831—1881. Kertoi *E. G. Palmén*. Helsingissä. 2: 50.

Luetteloja Suomen muinaisjäännöksistä. Toimittanut Suomen Muinaismuisto-yhdistys. VI. Muinaisjäännöksiä ja Tarinoita Kemin kihlakunnan itäisistä osista, kertonut *Hjalmar Appelgren*. Helsingissä.

Kansanvalistusseuran toimituksia, 31. Luostari-elämästä ja munkkilaisuudesta. Kirjoitti *E. Ag*. Helsingissä. 0: 75.

Folkupplysnings-sällskapets skrifter, 31. Om klosterlifvet och munkväsendet, af *E. Ag*. Helsingfors. 0: 75.

Exposition geografique Finlandaise organisée par la Société des sciences de Finlande. Helsingfors.

Suomen maan virallinen tilasto VI. Väkiluvun tilastoa 6. Yleinen katsaus väkiluvunmuutoksiin v. 1878. Helsingissä. 2: 00.

Suomenmaan tilastollinen vuosikirja, tehnyt Tilastollinen toimisto, kolmas vuosikerta. Helsingissä. 2: 00.

Suomen kansan historia. Kirjoittanut *Yrjö Koskinen*. Toinen, uudistettu painos. Edellinen vihko. Helsingissä. 3: 00.

Ättartaflor öfver den på Finlands Riddarhus introducerade adeln, utgifna af *Oscar Wasastjerna*, 5. (v. Sticht—Örnhjelm). Borgå. (koko teos) 25: 00.

Historiallinen arkisto. Toimittanut Suomen Historiallinen Seura. VII. Helsingissä. 2: 50.

Muistelmia matkalta Venäjän Karjalassa kesällä 1879. Kirjoittanut *A. W. Ervasti*. (Ylipainos sanomalehdestä Pohjois-Suomi). Oulussa. 2: 25.

Kielitiedettä.

Virolaista lukemista, 1. Virolaisia Satuja Viron kielen oppivaisten hyödyksi, sanaselityksillä varustanut *J. Mustakallio*. Helsingissä. 0: 50.
Äidinkielen oppikirja kansakoulujen tarpeeksi lyhyesti esitellyt *E. Tamminen*. Helsingissä. 0: 30.
Калевала. Финскій народный Эпосъ перевелъ Э. Гранстремъ. Санктпетербургъ. 2 rupl.

Luonnontiedettä.

Luonnontiede kansakouluja ja aloittelevia varten. Kirjoittanut *Albrekt Segerstedt*. Suomennos viidennestä painoksesta. Jyväskylässä. 1: 00.
Lärobok i Botaniken, af *R. J. V. Unonius*. Helsingissä. 3: 50.

Kaunokirjallisuutta.

Dramatiska dikter af *Zach. Topelius*. Första bandet, häft 2. Helsingfors. 1: 50.
Kirsikukkasia, kirjoittanut *Sampoinen*, I. Oulussa. 0: 50.
Helppohintainen novelli- ja romani-jakso, III. Martti Mestari ja känen kisällinsä. Kirjoittanut *A. Hoffman*. Suomentanut Aatto S. Helsingissä. 0: 50.
Ukko Striid ja hänen koiransa. Kertomus *Pehr Thomanssonilta*. Neljännestätoista painoksesta tekijän luvalla suomennettu ja yhdellä kuvalla varustettu. Porvoossa. 0: 55.
Mökin Maiju. Kuvans kansan elämästä. Kertonut *P. Päivärinta*. Porvoossa. 0: 55.
Vandiemenin maa, kertomus nuorisolle Theodor Dielitzilta. Ruotsista suomentanut S. H—n. Tampereella. 0: 65.
Talvi-iltain Tarinoita. Kirjoittanut *Z. Topelius*. Suomentanut *Aatto S*. Ensimmäinen jakso. I. Kuninkaan hansikka. Porvoossa. 3: 25.
Kaunokirjallisuutta IV. Rouva Katariina Boije ja hänen tyttärensä. Kertomus ison vihan ajoilta. Kirjoittanut *—a—g*. Suomentanut Arvo Lempiranta. Porvoossa. 2: 50.
Auringonsäteen kertomuksia. N:o 2. Koti Kalliolla. Suomennos englantilaisen alkuteoksen 5:nnestä painoksesta. Oulussa. 1: 00.
Nevalaiset, Historiallis-romantillinen kertomus Itä-Suomesta, kirjoittanut *J. A. B.* Oulussa.
Andrea Delfin, kirjoittanut *Paul Heyse*. Oulussa.
Vinterqvällar, noveller, sägner och skildringar af *Z. Topelius*. Andra cykeln. Häftet 1. Helsingfors. (vihko) 1: 50.

Muuta kirjallisuutta.

Pohjoismaiden Kansanopistoista ja niiden perustamisesta Suomeen. Kirjoittanut *K. Verkko*. Turussa. 0: 75.
Normaldrägten såsom skydd för helsan af prof. Dr. *Gustaf Jäger*. Auktoriserad öfversättning. Helsingfors. 2: 50.
Kansanvalistusseuran toimituksia, 30. Raudasta kirjoittanut *F. G. Bergroth*. Kuudella puupiirroksella. Helsingissä. 0: 40.
Folkupplysnings-sällskapets skrifter, 30. Om jernet, *F. G. Bergroth*; öfversättning från finskan. Helsingfors. 0: 40.
Suomalainen kirjallisuus 1880. G. W. Edlund. Helsingissä.
Suomesta Marmorameren rannalle. Muistelmia vv. 1877—1878 sodasta, koonnut W. P:r ja *Arvo L—nd*. Porissa. 2: 00.
Vääpeli Lemminkäisen Päiväkirja. Suomen kaartin retkestä Konstantinopolin muurien edustalle. Vuosina 1877—1878. 1 vihko. Helsingissä. 0: 50.
Roomalaisia satuja apostoli Paavalista ja Pietarista. *Viktor Rydbergiltä*. Suomentanut S. H—n. Tampereella. 0: 75.
Adresskalender för Helsingfors stad 1881—1882 I. Helsingfors. 2: 00.
Bidrag till kännedom af Vestra Finlands glaciala och postglaciala bildningar (med IX planscher) af *Hjalmar Gylling*. Helsingfors.
Fragmenta Veteris Testamenti in latinum conversi e palimpsesto Vaticano eruta edidit *F. Gustafsson*. Helsingfors.
Redogörelse för K. Alexanders universitetet i Finland 1878 - 1881 af *W. Lagus*. Helsingfors.
Suomen asevelvollisten oppikirja N:o 1. Neuvoja Sotavoimistelussa. Helsingissä. 0: 85.
Sairasten hoito perheissä. Vanhan lääkärin kirjoittama. Ruotsinkielisestä käännöksestä suomensi Aatto S. Porvoossa. 0: 80.
Puheluvarasto Venäjän, Ruotsin ja Suomen kielillä, sisältävä puheharjoituksia pääasiallisesti matkustaville Venäjällä ja Suomessa. Helsingissä. 1: 50.
Keino että lyhyessä ajassa tulla morsiameksi ja vaimoksi j. n. e. Oulussa.
Mittausopillisia ohjeita. Kansakouluja varten kirjoittanut H. O. 0: 25.
Ad cognitionem Reduviidarum mundi antiqvi scripsit O. M. Reuter. Helsingfors (ylipainos Suomen tiedeseur. toim.).
Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk. 35. Helsingfors. 4: 00.
Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk. 36. Helsingfors. 8: 00.
Sairastavaisten hoito kotona ja perheissä. Tehnyt vanha lääkäri. Suomennos. Helsingissä.
Materiaux pour servir à la connaissance des cranes des peuples finnois. Helsingfors („Bidrag till kännedom om Finlands natur och folk" teoksesta ylipainos).
Mietteitä vanhempain velvollisuuksista lapsiansa kohtaan, lyhyesti esitellyt Jaakko Olin. Viipurissa. 0: 30.
Asevelvollisuus ja Isänmaa. Kansalle esitellyt Jaakko Olin. Helsingissä. 0: 15.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden-Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 21. **Helsingissä, 1 p. Marraskuuta** **1881.**

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Nihilismosta Venäjällä.

Nicolai Karlowitsch, Die Entwickelung des Nihilismus. Dritte stark vermehrte Auflage. Berlin 1880.

J. B. Arnaudo, Le nihilisme et les nihilistes. Ouvrage traduit de l'italien par Henri Bellenger.

M. Pierre Fredé, La Russie et le nihilisme. Paris 1880.

Iwan Golowin, Der russische Nihilismus. Meine Beziehungen zu Hertzen und Bakunin.

Der Nihilismus in Russland. Aufklärungen über Entstehung und Ziele des Nihilismus. Vom Verfasser der Schrift: „Principien der Socialdemokratie und Lassalle'sche Lehren, kritisch beleuchtet". Berlin 1881.

I.

Tuskin löytyy tätä nykyä mitään ilmausta, joka siinä määrässä kuin nihilismo Venäjällä olisi vetänyt puoleensa maailman huomion. Eikä ihmettäkään. Nihilismo on nykyisen kulturin tuote, mutta samassa sen hirveä irvikuva. Niinkuin kuperan peilin näyttämässä kuvassa useinkin kuvatun luonnon-omaiset, muuten tuskin näkyvät ruumiilliset viat astuvat esiin hirveinä, pelättävinä, niinpä nihilismossa uuden ajan varjopuolet astuvat peittelemättä näkyviin koko kamaluudessaan. Uuden ajan materialismo ja raaka kumoushenki ilmestyvät nihilismossa ihmeteltävän puhtaina. V. 1877 ilmestyi eräs sittemmin paljon luettu kirja: „Die deutsche Socialdemokratie. Ihre Geschichte und ihre Lehre. Von Franz Mehring". Siinä lausuu kirjan tekijä Socialdemokrateista muun muassa: „Saksalainen Socialdemokratia on vuosi vuodelta sekä henkisesti että siveellisesti mennyt taaksepäin. Tätä nykyä seisoo se jo inhimillis-mahdollisuuden äärimmäisellä rajalla. Muutamia askeleita vielä samaan suuntaan, ja täysi hulluus on edessämme." Kun muistaa tapaukset vuonna 1878, erittäinkin murha-yritykset Saksan keisaria vastaan, täytyy myöntää, ettei Mehring tyhjiä mielikuvitteluja laskenut. Jokainen tietää, miten nämät murha-yritykset aikaan-saattoivat valtiomahdin puolelta rautaisia kuristuskeinoja Socialisteja vastaan. Väkivoimalla tukehdutettiin socialismoa ulkonaisena ilmauksena. Viimeinpä on koetettu taloudellisillakin toimilla poistaa tämän vaarallisen liikkeen alkujuuret. Vasta tulevaisuus voi sen osoittaa, missä määrin nämät hankkeet valtiomahdin puolelta saattavat toivotuille perille viedä. Mutta tätä nykyä ainakin on socialismon täy-

tynyt valtiomahdin ankaran painon alaisena jättää sillensä kaikki hourupäiset temput. Sen sijaan on nihilismo, joka alkuansa ei olekaan muuta kuin haara socialismon emäpuussa, astunut hurjuudessa ja hulluudessa yhä eteenpäin, niin että voi sanoa sen — käyttääksemme Mehringin sanoja — jo astuneen inhimillismahdollisuuden rajan ulkopuolelle.

Luonnollista on, että Europan länsimaissa on suurimmalla uteliaisuudella ruvettu tutkimaan nihilismoa ja siihen kuuluvia seikkoja. Suuri joukko kirjasia on tästä aineesta ilmestynyt. Ylempänä mainitsimme muutamat äsken ulostulleet.

Kieltämätöntä on, että mitä länsimaissa kirjoitetaan Venäjän oloista, on useinkin varsin epäiltävää laatua. Siihen on tietysti syynä etupäässä tietämättömyys, mutta sen ohessa muutamissa erinäinen tarkoitus kuvata olot joko mustemmiksi tai valkoisemmiksi, kuin ne todellakin ovat. Täytyy myöntää, että kuvaukset, joita ulkomaiden kirjallisuudessa saa lukea Venäjästä ja Venäjän oloista, ovat ylipäänsä maalatut mustilla, kovin mustilla väreillä. Paljon saa lukea pahaa, perikatoa ennustavaa, varsin vähän hyvää, joka tietäisi uutta edistystä ja virkistynyttä eloa. Syy siihen on epäilemättä ensiksikin umpinaisuus ja salaperäisyys, joka vielä monessa kohden vallitsee Venäjän oloissa ja joka estää katsojaa tajuamasta asiain todellista laitaa, jolloin hän tietysti päästää mielenkuvituksensa vapaasti lentämään. Vieläkin lienee syynä se, että tiedot ja käsitys Venäjästä on useinkin poimittu venäläisten maanpakolaisten kirjoituksista tästä aineesta. Päivän selkeä on, että näiltä, jotka ovat valtiollisista syistä olleet pakoitettuina jättämään isänmaansa, harvoin voi odottaa tasapuolisuutta kotoisia oloja arvostellessa.

Ylempänä mainitut, äsken ilmestyneet kirjat ovatkin hyvin erilaista arvoa. Nikolai Karlowitschin kirja, jonka kolmas painos on edessämme, on nostanut erinomaisen suurta huomiota. Joka riviltä huomaa, että kirjantekijä on kokonaan perehtynyt aineesensa. Hänen kuvauksensa nihilisteistä ja heidän hankkeistansa on erittäin sattuva. Sen huomaa, että kirjantekijä on mies, joka on tyystin tutkinut asiat, joita hän ottaa kuvataksensa. Mutta kun kirjantekijä samassa tuomitsee mitättömiksi vapaamieliset pyrinnöt Venäjällä, koettaen osoittaa niiden tyhjyyttä, niin täytyy epäillä, että hän käsityskantansa puolesta on oikeassa. Venäläinen vapaamielisyys on hänestä paljasta tuulta pieksivää fronderiiaa, laajennettu itsehallinto vahingollista ja naurettavaa apinoimista. Emme ensinkään epäile, että kirjantekijän tiedon-annot ovat oikeat, mutta ne eivät asiassa todista mitään. Jokainen asia maailmassa, näet, tarjoo varjopuolia, niinpä parannus- ja muutospuuhat valtion ja yhteiskunnan alalla kaikkialla maailmassa. Niissä on epäilemättä paljon kuohuvaa vaahtoa. Mutta väärin se tekee, joka ulkonäöstä päättäen luulee kaikki vaahdoksi. Vähän malttia, jahka tuo laitojen yli pyrkivä vaahto haihtuu, jääpi astian pohjaan terveellinen juoma. Nikolai Karlowitsch'in kirjaa onkin, niinkuin näkyy, täydellä syyllä kiivaasti vastustettu useissa venäläisissä lehdissä, esm. Novoje Wremja'ssa, Golos'issa ja Molva'ssa.

Arnaudon kirja sisältää monta valaisevaa kohtaa. Kirjantekijä koettaa tasapuolisesti arvostella Venäjän oloja. Kirjan lopussa löytyy painettuna mainion romaaninkirjoittajan Ivan Turgenjeff'in kirjantekijälle lähettämä kirje. Siinä kirjoittaa Turgenjeff muun muassa: „Kaikista teoksista, jotka viime aikoina ovat ilmestyneet tuosta monen väittelyn alaisesta

nihilismosta on Teidän tekemänne epäilemättä oikeimmin ajateltu ja parhaiten kirjoitettu. Puhumatta muutamista vähäpätöisistä erehdyksistä nimien ja paikkain suhteen, ovat Teidän antamat tiedot aivan säntilleen osatut. Te osoitatte todellista tietoa Venäjän oloista, sen kielestä ja kirjallisuudesta, ja teidän arvostelunne ovat täynnänsä älyä.“ Niin kykenevän arvostelijan lausunto kuin Turgenjeff'in lienee tässä kylliksi.

Fredén kirja taas kuuluu kelvottomimpaan tusina-kirjallisuuteen. Ei tiedä, pitääkö enemmän ihmetellä kirjantekijän tietämättömyyttä tai rohkeutta, hänen puhuessansa asioista, joita hän ei näy pintapuolisestikaan tuntevan. Hänen kuvauksensa ovat laaditut samaan malliin kuin ne rosvojutut, joita noin 30 tai 40 vuotta sitten viljalta sepitettiin Venäjän oloista. Kirjantekijä tuntee kolme mahtisanaa, joiden ympärille koko kertomus liittyy. Ne ovat „le knout“ — josta annetaan täydellinen kertomus, — „Sibérie“ ja „le tchinn“. Ainettansa on kirjantekijä osannut venyttää 300 nelitaitteesen sivuun, joidenka loppuun kuitenkin harva lukija jaksanee, vaikka kirjantekijä onkin osannut höystää esittelyänsä kaikenlaisilla pikkujutuilla, jotka eivät ole hupaisuutta vailla.

Golovin'in *) kirja sisältää paljaita lorujuttuja alusta loppuun asti. Siinä saamme tietää jos mitäkin. Siinä puhutaan Dekabristeista (vallankumouksen yrittäjistä v. 1825) niitä näitä. Hertzen ja Bakunin sekä kirjantekijä itse ovat oikeastaan kertomuksen keskustana. Me saammekin tietää näistä herroista kaikenlaista hyvää: kuinka Hertzen lähetti Nizzasta Bakunin'ille rahaa uutta yönuttua varten, kun tämä istui vankeudessa Königstein'in linnassa; kuinka Herwegh vietteli Hertzen'in vaimon ja sai siitä kelpo selkäsaunan j. n. e. Itse nihilismosta sitä vastoin on kirjassa sangen vähän ja sekin arvotonta.

Viimeinen yllä luetelluista kirjoista ansaitsee kaikin puolin huomiota. Se on lähtenyt semmoisen kynästä, joka on huolellisella tutkimisella koettanut perehtyä Venäjän yhteiskunnallisiin oloihin.

II.

Jätämme näiden kirjain arvostelun sikseen lausuaksemme muutamia sanoja oudosta ilmauksesta, joka on niiden aineena.

Ei suinkaan ole mikään helppo asia selittää nihilismon syntymisen syitä. Kentiesi voidaan vasta tulevaisuudessa oikein punnita ja arvostella ne seikat, jotka ovat vaikuttaneet, että nihilismon myrkky on päässyt niin laveissa piireissä huomiota levittämään.

On huomautettu, että ne yhteiskunnalliselle järjestykselle turmiolliset opit, joita nihilismo kannattaa, eivät suinkaan ole uusia Venäjällä, koska muka samankaltaisia on jo aikoja sitten kannatettu Venäjän valtiokirkosta eronneissa uskonlahoissa. Se muka selittää, minkä tähden nihilismon opit ovat Venäjällä löytäneet niin etuisan maan-alan. Kuinka lieneekin, ei saata jättää tätä seikkaa huomioon ottamatta. Se pakoittaa meitä puhumaan muutamia sanoja Venäjän valtiokirkosta luopuneista eri-uskolaisista.

*) Ivan Golovin syntyi 1816. Harjoitti tieteilemisiä Tartossa, Berlin'issä ja Heidelberg'issä. Otettiin sitten virkamieheksi ulkomaisministerioon. Läksi 1843 ulkomaalle, jossa rupesi useammissa kirjatuotteissa ankarasti arvostelemaan venäläisiä oloja. Muun muassa kirjoitti hän kirjan: „La Russie sous Nicolas I“, joka teki hänen iäksi maanpakolaiseksi. 1849 muutti hän Italiaan ja rupesi siellä toimittamaan „Journal de Turin“ nimistä lehteä. 1852 muutti hän Amerikkaan, mutta palasi sieltä jälleen ja on sen jälkeen parhaasta päästä asunut Paris'issa. Hänen uudemmat kirjateoksensa ovat pitkäveteisiä, vanhoja juttuja, jotka ovat kaikkea arvoa vailla.

V. 1657 otti patriarkka Nikon vanhat messu- ja ritualikirjat korjattaviksi, ne kun vilisivät kaikenlaisia virheitä ja vääristyksiä, jotka olivat vuosisatojen kuluessa saaneet alkunsa kopioitsijain taitamattomuudesta. Nikonin parannuspuuhat tarkoittivat siis melkein yksinomaisesti ulkonaisia kirkkomenoja. Osa alhaista kansaa piti sitkeästi kiinni vanhoista menoista, kun sen sijaan suurin osa korkeammasta papistosta ja ennen kaikkea valtiomahti suostui puhdistettuun kirkonoppiin. Vanhalla-olijain etupäässä seisoi eräs pispa ja viisi muuta korkeampaa hengellistä herraa. Kun kaikki sovinnon hieromiset menivät tyhjiin, päätti eräs kirkolliskokous v. 1666 julistaa eriuskolaiset vääräoppisiksi ja sulkea heidät valtiokirkon yhteydestä. Harha-uskoiset joutuivatkin pian kovan vainon alaisiksi. Verisiä meteliä syntyi, josta juopa oikea- ja vanhauskoisten välillä tuli auttamattomaksi. Sen lisäksi laajeni juopa vielä suuremmaksi Pietari Suuren muutosten kautta, jotka avasivat tietä länsi-europpalaisille tavoille. Vanha-uskoiset olivat siinäkin mitä kiivaimpia vanhalla-olijoita. Tupakan polttamista, parran-ajoa, europpalaisten pukujen kantamista y. m. katsottiin antikristuksen palvelukseksi.

Sillä aikaa kun maahan tulvasi muukalaisia, jotka varsinkin korkeammissa säädyissä levittivät uusia tapoja ja uusia aatteita, vainottiin vanha-uskoisia, jotka sen kautta yhä enemmän piintyivät yksipuolisuudessaan. Esi-isäin tavat ja vanhat kirkolliset traditionit pysyivät heille pyhyytenä, johon koskemista — olkoonpa vähimmässäkin määrässä — pidettiin kauhistuksena. Niin ollen vetäytyivät vanhauskoiset yhä enemmän itsekseen pois tästä maailmasta, joka muka oli antikristuksen valtakuntaa.

Niin kiihtyi vuosien kuluessa sokea yksipuolisuus yhä kiivaammaksi. Eri-uskolaisten hurjin lahko katsoi kaiken voimassa olevan yhteiskunnallisen ja kirkollisen järjestyksen antikristuksen omaksi. Heidän oppinsa mukaan oli kaikki alistuminen valtiollisten ja kirkollisten vallanpitäjien alle kauhistuksena Herralle. Vanhurskaan piti paeta maailmaa ja hakea autuuttansa vaeltamalla ympäri. Kaikki siteet, joita siihen asti oli pidetty pyhinä, piti katkaistaman. Avioliitto, jota oli ollut solmimassa antikristuksen palvelija, oli syntinen yhdistys. Niinikään vastustivat hurjimmat sotamieheksi rupeamista, kunnallis-yhdistykseen antaumista, veron maksamista y. m.

Ei siis sovi kieltää, että uskonnollinen kiihko Venäjällä oli vienyt semmoisiin oppeihin, jotka ovat hyvin samankalttaiset kuin nihilistien, vaikka tietysti aatteellinen pohja on aivan erilainen.

Meidän ei tietysti ole tässä tarkoitus antaa mitään kertomusta Venäjän uskontolahoista. Se veisi meidät liian syvälle Venäjän kirkkohistoriaan. Mainitsemme ainoasti, että hurjimmatkin eri-uskolaiset jakautuvat useihin lahkoihin, esm. Skopzit (kuohitsijat), joilla on paljon tunnustajia Pietarin ja Moskovan rikkaissa pankkiireissa ja juvelisepissä, ja Soshigatelit, jotka katsovat oma-ehtoisen surman tulen kautta ainoaksi keinoksi puhdistaa itsensä maailman synnistä ja saastaisuudesta. Niitä on erittäin Siperiassa, jossa he viime vuosisadalla usein suurissa joukoissa vapaaehtoisesti antautuivat tulen uhriksi. Vielä tältä vuodeltakin kertoo „Golos“ senlaatuisen tapauksen. Huhtikuun 24 p:nä tänä vuonna oli eräs tilanhaltia Vitebskin seudulla rakennuttanut tilallensa suuren polttolavan. Yöllä istui hän siihen ja poltti itsensä, itse sytytettyänsä polttolavan palamaan. Kolmas hurja lahko on Strannikit (Vaeltajat). Heidän oppinsa mu-

kaan pitää uskovaisten paeta maailmaa, alituisesti vaeltaa. He kieltävät kaiken kirkollisen ja valtiollisen järjestyksen, hylkäävät avioliiton, mutta sallivat sukupuolten elää vapaasti yhdessä.

Olkoon tämä kylliksi. Se ei millään tavalla selitä nihilismon syntyä, mutta niinkuin jo sanottiin, näitä uskonnollisia lahkoja ja heidän oppejansa ei saa jättää huomaamatta, kun ajatellaan, miten nihilismo on niin kauhistuttavassa määrässä päässyt tuhojansa tekemään.

Mutta kääntykäämme itse nihilismon käsitteesen, semmoisena kuin se nyt ymmärretään.

Yleinen arvelu on, että romaaninkirjoittaja Ivan Turgenjeff on ensiksi keksinyt nimet nihilismo, nihilisti. On kyllä huomautettu, että tunnettu kumouksen harrastaja Hertzen oli sitä nimeä jo ennen käyttänyt. Olkoonpa. Mutta varmaa on, että nimi — tuskin olisi sopivampaa voitu keksiä — tuli vasta Turgenjeff'in kautta yleisesti kuuluisaksi.

Nimen synnystä kerrotaan, että Turgenjeff oli ulkomailla ollessaan v. 1860 tavannut nuoren lääketieteen harjoittajan, joka oli äsken suorittanut oppikursinsa Pietarin yliopistossa. Tämä nuori herra oli hengissänsä täydelleen irtautunut kaikista siteistä, jotka liittävät ihmiset yhteiskunnalliseen ja siveelliseen järjestykseen, hän ei tunnustanut muuta kuin puhdasta negationia. Turgenjeff tajusi neron vaistolla, ettei hänellä ollut edessänsä ainoastaan yksityinen henkilö, vaan jonkinlainen perikuva eli tyyppi ja että tämä nuori mies edusti uutta lahkoa, joka oli äskettäin Venäjällä syntynyt. Hän otti asiata lähemmin tutkiaksensa ja huomasi olevansa oikeassa. Silloin kirjoitti hän mainion romaaninsa: „Isät ja pojat", jossa hän antaa nuorille uuden opin miehille nihilisti-nimen. Bazaroff on romanin nihilistinen pääsankari. Tämä herra tuo esiin maailman-viisauttansa aivan lyhyissä ja sattuvissa lauseissa. Taiteista puhuttaessa ei hän tunnusta muuta taidetta kuin sen, joka ilmestyy taidossa voittaa hyvin rahoja ja parantaa perin pohjin varpaankänsiä. Hänestä on tietysti hyvä kemista kaksikymmentä kertaa parempi kuin paras runoilija. Kun kerran yhteiskunta on hyvin järjestetty, on aivan yhdentekevä, jos ihminen on älykäs tai luontokappaleen tapainen, jos hän on hyvä tai paha. Kun kysytään häneltä, uskooko hän yhteistä kansaa voitavan järkeen saattaa, vastaa hän, että kopeekan maksava pieni kynttilä on riittänyt sytyttämään koko Moskovan kaupungin tuleen.

Sen jälkeen kuin Turgenjeff kirjoitti romaaninsa, on nihilismon teoria yhä selvemmin tullut näkyviin. Useat ovat koettaneet tätä teoretillista nihilismoa lähemmin määritellä. Eräs venäläinen kirjailija (Konstantin Petroff kertomuksessaan Venäjän kirjallisuudesta) lausuu:

„Nihilismo on se kieltämisen eli negationin henki, joka lähellä 1660-lukua alkoi levitä nuorisossa ja seuraelämässä ja jonka tarkoitus on kumota yleisesti hyväksytyt periaatteet, hävittää kaikki terveelliset traditionit ja poistaa kaikki ihmissydämmelle rakkaat tunteet.

Nihilistit eivät usko rakkauden puhtautta ja ylevyyttä. He selittävät sitä fyysillisten tuntoliikutusten yhdistykseksi ja riistävät sen alas korkealta ideaalikannalta, johon sen ovat asettaneet hengen sisimmäinen tunne ja ritarilliset aatteet, joita keski-aika meille toi. Avioliitto, tuo uskonnon pyhittämä liitto, ei ole heistä muuta kuin välipuhe, jonka saattaa peruuttaa milloin tahansa, tai jonkunlainen kauppayhtiö. He eivät tunnusta mitään auktoriteettia, ei tieteessä, ei taiteessa, ei filosofiassa, ei oikeuden eikä

lainsäädännön alalla, vaan asettuvat rajattoman Skepticismon (epäileväisyyden) kannalle. He kieltävät kaiken eroituksen henkisen elämän sääntöjen ja niiden välillä, jotka hallitsevat aineellista maailmaa, selittäen henkisen järjestyksen ilmauksia fysiologian lakien mukaan. He antavat ensimmäisen sijan luonnontieteille, mutta pitävät niistäkin lukua ainoasti sen verran, kuin niistä on aineellista hyötyä. Taiteelle antavat he arvoa ainoasti suhteellisesti sen mukaan, kuin ne tiedot, joita se levittää alhaisempiin kansanluokkiin, voivat sitä hyödyttää. Mitä tulee estetiikan ja kauneuden käsitteisin ja niiden suhteisin taiteesen ja runouteen, katsovat he ne korkeapontiset aatteet kokonaan joutavaksi lapsenleikiksi."

Nihilistit ovat itse runsaassa määrässä antaneet maailmalle kirjallisesti tietoa aatteistaan ja tarkoituksistaan. Merkillinen todistuskappale tässä kohden on niin kutsuttu Netchaïef'in katkismus. Netchaïef, Moskovan maanviljelys-opiston oppilas, tuli eräänä päivänä v. 1871 surmanneeksi muutaman toverinsa. Siitä kääntyi hallituksen tuomio häneen ja hänen tovereihinsa ja samassa myös salaisiin, kumousta tarkoittaviin seuroihin, joita oli Moskovan ylioppilaiden keskuudessa. Suuri oikeudenkäynti syntyi, tunnettu nimellä Netchaïef'in processi, jota emme nyt rupee tässä lähemmin kertomaan. Silloin saatiin ilmi tuo merkillinen asiakirja, jossa tarkoin selitetään nihilistien tarkoitukset ja tehtävät. Siinä on 26 pykälää, joissa määrätään kumoojain suhde itseensä, tovereihinsa, yhteiskuntaan ja kansaan. Kumoojalla ei saa olla mitään personallisia etuja valvottavana, ei omaisuutta, ei edes nimeäkään. Hänen pitää katkaista kaikki yhteys sivistyneen maailman ja yhteiskunnallisen järjestyksen ja perityn siveysopin kanssa. Jos hän elää voimassa olevan yhteiskunnallisen järjestyksen alla, saa se tapahtua ainoasti sitä varten, että hän leppymättömänä vihollisena sitä järjestystä hävittäisi. Hänen tulee ylenkatsoa tieteisoppia ja tuntea ainoasti yhtä tiedettä — kumouksen. Yleistä mielipidettä ylenkatsoo hän ja rikosta on hänen mielestänsä ainoasti se, joka on esteeksi kumoukselle ja yhteiskunnallisen rakennuksen pikaiselle hävittämiselle. Vaikka keskinäinen toisiinsa liittyminen pitää olla kumoojain kesken, tulee jokaisen luottaa yleisen tehtävän suorittamisessa ainoastaan itseensä. Hävityspuuhissa tulee ainoasti hätätilassa turvautua toverien apuun. Jokaisella oikealla kumouksen harrastajalla pitää olla käsillä muutamia „toiseen tai kolmanteen luokkaan kuuluvia" kumouksen harrastajia, jotka eivät ole asiaan täydelleen perehtyneet. Kaikkialla, kaikkiin kansankerroksiin pitää kumouksen harrastajan koettaa itselleen pääsyä hankkia. Proskriptioni-listoissa on henkilöitä, jotka ehdottomasti ovat kuolemaan tuomitut, ja semmoisia, jotka toistaiseksi vielä saavat elää, kunnes muka heidän mittansa on täysi. Lisäksi mainitaan henkilöitä, joidenka vaikutusvoima, rikkaus ja tuttavuudet on käytettävä hyväksi siten, että koetetaan niitä koskevain salaisuuksien perille päästä. Kaikenvärisiä harrastajia ja liberaaleja tulee käyttää siten hyödyksi, että näennäisesti seurataan heidän programmiansa, siksi kuin heidät sillä lajilla kiedotaan, että heidän täytyy antautua kumouksen harrastajain palvelukseen. Myöskin suunniltansa joutuneiden doktrinärien ja varsinkin naisten käyttäminen on ohjesääntöön erittäin otettu. Lopuksi huomautetaan, että vallankumouksen täytyy olla Venäjällä jotain aivan toisenlaista kuin Länsi-Europan vallankumoukset, jotka ovat jättäneet

koskematta omaisuuden ja perityn yhteiskunnallisen järjestyksen ja siveyden. Venäläinen kumouksen harrastaja tahtoo repiä juurinensa ylös kaiken valtiollisen järjestyksen. Hänen asiansa on muka „säälimättä hävittää“.

Ei sovi kieltää, että nihilistit ovat myöhemmillä hirviötöillänsä pyytäneet täydelleen toteuttaa sen katkismuksensa opit. Toinen varsin merkillinen kirjallinen tuote on Tschernyschewski'n romaani: mitä tehdä? Tämän nihilistisankarin edellinen vaikutus vaatisi eri lukunsa, mutta tämän kirjoituksen supistettu tila vaatii meidät jättämään sen sikseen. Kääntäkäämme sen sijaan huomiomme sanottuun romaaniin, jonka venäläinen nuoriso otti äärettömällä ihastuksella vastaan. Me käytämme tässä herra Nikolai Karlowitschin lausuntoa teoksesta.

Epäilemättä on teoksia, arvelee sanottu kirjailija, jotka ovat paljoa vapaammin, paljoa enemmän peittelemättä kirjoitetut. Mutta kuitenkin ovat rohkeimmat tämänlaiset kirjat, joissa ainoasti himot, aistillisuus ja uhkamielisyys ovat olleet kynää ohjaamassa, tavallansa viattomat, kun niitä Tschernyschewski'n kirjaan vertaa.

Samasta romaanista sanoo eräs arvostelija: Se ei ole ainoastaan uuden opin encyclopädia, ei ainoastaan sen sanakirja, vaan myöskin codex, osoittava, miten uusi oppi on pantava käytännöllisesti toimeen. Siinä ovat uudet periaatteet saaneet personallisen muodon, ovat teoissa toteutetut tarkalla ilmoituksella, millä keinoilla ne periaatteet on ajettava perille. Ennen kaikkea lukee arvostelija sen muuten taiteellisesti vähäpätöisen romaanin viaksi, että se myrkyllisellä huolella kokee saada pois suljetuksi omantunnon ja velvollisuuden käsitettä. Kaikenlaisia langenneita olentoja ja epäkunniallisia subjekteja on aina löytynyt ja hyvin usein kirjailijoita ja lukijoita, jotka ovat niihin suuresti mieltyneet. Mutta Tschernyschewski'n teoksessa on saastaisuus ja epäkunniallisuus koroitettu maailman periaatteeksi, jonka edessä kaiken muun tulee haihtua mitättömiin. Tämä tapahtuu semmoisella tavalla, kuin olisi se aivan itsestään ymmärrettävää. Tschernyschewski toivoo liittolaisikseen pääasiallisesti nuorisoa eikä kuulukaan olevan monta ylioppilasta tai naiskymnaasien oppilaista, jotka eivät olisi hänen kirjaansa lukeneet.

Tschernyschewski'n malli-ihmisistä heittäytyy toinen köyhänä ylioppilaana juomariksi, sillä se tulee helpommaksi kuin syöminen ja siivoissa vaatteissa kulkeminen. Sitten tunkeupi hän erään tanssijattaren päälle, siksi kuin tämä tiuskaa hänelle: Ubiraites s. o. mene hiiteen. Toinen malli-ihminen, hänen ystävänsä ja kollegansa, jättää naisikon, jota hän rakastaa, ensin viidelle rakastajalle ruokolle, ennenkuin hän ottaa hänen luoksensa. Ensin mainittu malli-ihminen vehkeilee sillä välin erään tytön kanssa hänen vanhempiansa vastaan ja nai sitten tytön. Sitten jättää hän rouvansa, ystävänsä, tuon toisen malli-ihmisen omaksi ja pakenee itse väärällä passilla. Hän palaa takasin väärällä nimellä ja naipi toisen vaimon samassa kaupungissa, jossa hänen ensimäinen rouvansa on kahdeksan päivää hänen katoomisensa jälkeen mennyt naimisiin hänen ystävänsä, tuon toisen malli-ihmisen kanssa, vaikka tuo kunnon rouva tiesi, että ensimmäisestä puolisosta annettu kuolema-attesti oli väärä. Ystävä, toinen malli-ihminen, on sillä välin tullut kuuluisaksi lääketieteen professoriksi, joka johtaa kaikki aivojen ja hermojen vaikutuksesta eikä tunnusta mitään eroitusta hyvän ja pa-

han välillä. Niinkuin nihilistit kohta ymmärtävät ja täydelleen käsittävät kaikki, oppimatta mitään perinpohjin, niin on myöskin sanottu professori sivumennen oppinut kieliä ja jo ylioppilaana kirjoittanut fysiologillisen kirjasen, „jota itse Claude Bernard kunnioituksella arvostele". Lukijaa tuskin huvittanee lähemmin koskea äärettömään lokaan, jossa nuo molemmat sankarit ja ne malli-naiset, joidenka kanssa he joutuvat yhteyteen, ryöpivät.

Näiden malli-ihmisten lisäksi tulee yksi nimeltä Rachmetow, jolla kyllä romaanissa on ainoasti syrjätehtävä, mutta joka on malli-ihmisten malli. Hän tuodaan esiin näytteeksi, kuinka korkealle ihmiskunta vielä on määrätty astumaan. Yliopistossa osoittaa toinen noista kahdesta malli-ihmisestä hänelle sopivia kirjoja. Ne luettuansa pääsee hän kohta muita ihmisiä korkeammalle kannalle. Hän lukee nyt enään ainoastaan hyvin harvoin kirjoja ja kunnioittaa kanssakäymisellä ainoasti semmoisia henkilöitä, joilla on muihin vaikutusvoimaa. Hän hoitaa yksinomaisesti ruumiillista voimaansa ja syö härkäpaistia aivan raa'alta. Yhtenä yönä panee hän maata naulojen päälle, jotka ovat löydyt viltti-peiton puhki, melkein tuuman korkuiset kärjet ylöspäin. Oli, näet, tarpeellinen koettaa, jaksaisiko hän sitä kärsiä. — Ei saa millään muotoa katsoa Rachmetowia miksikään äärimmäiseen burleskisuuteen ajetuksi Diogeneeksi (tietysti ilman Diogeneen neroa ja sukkeluutta), eikä myöskään humorilliseksi ylennykseksi Hebbelin tarmo-ihmisestä: ei, tässä Tschernyschewski ja hänen yleisönsä eivät anna leikille sijaa, vaan kaikki on täyttä totta.

Vaikka ollen rikas ja suurisukuinen, menee Rachmetow päiväpalkkalaisena työnhakuun. Jonkun aikaa kulkee hän pitkin Volgan rannikkoa muitten kanssa hinaamassa aluksia virtaa ylöspäin. Sitten matkustaa hän Europassa ja Pohjois-Amerikassa, koska on muka tarpeellinen, että kaikkialla oppii kansan tilaa tuntemaan. Jotakin positiivista ajatusta hänestä turhaan etsii. Hän on kumoovissa periaatteissa, negationissa, ainoasti vielä rohkeampi ja jyrkempi kuin muut. Hän huomaa toisten malli-ihmisten käytöksessä vielä ennakkoluuloja, jotka hän jo aikoja sitten on riisunut päältänsä. Erittäinkin julistaa hän vääräksi ja kehinneelle hengelle sopimattomaksi pyynnöksi, pitää rouvaa tahi rakastettua yksinomaisesti itseänsä varten. Silminnähtävästi on Rachmetow'in mallina ollut joku todellinen elävä henkilö — sillä Tschernyschewski valittaa nimenomaan, että on kovin harvassa semmoisia, jotka seisovat niin korkealla kannalla. Hän on muka itse aikanansa tavannut ainoasti kahdeksan semmoista ja kaksi niistä oli naisia.

Tila ei salli meidän ottaa lähemmin selittääksemme tämän saastaisen teoksen sisällystä. Ei saata epäillä, että se on saanut aikaan erinomaisen paljon turmelusta. Alexis Tveritinoff, joka on kääntänyt Tschernyschewski'n teokset ranskaksi, on tämän romaanin vaikutuksesta antanut suoruuteen katsoen melkein kynillisen lausunnon, joka epäilemättä on paljon liioiteltu, mutta jossa silminnähtävästi on perääkin. Hän sanoo muun muassa:

„Mitä tehdä?" on täydelleen muodostanut nuoressa sukupolvessa perheelliset tavat, se on aviomiehen ja aviovaimon keskinäisen välin. Nähdään semmoistenkin, joidenka henki kentiesi ei ole tarpeeksi ylevä (dont l'esprit n'est peut-être pas assez élevé!!), että voisivat käsittää kaikki tässä romanissa löytyvät aatteet, kuitenkin asettavan elämänsä sen antaman mallin mukaan, ikäänkuin se olisi heille

siveellisen voiman perikuva, joka heidän tulee saavuttaa. Semmoinen on tämän romaanin vaikutusvoima. Se vetää — niin sanoaksemme — koko toisen puolen Venäjän kansaa socialista edistystä kohden ja on jo yhteen sitonut ja solidaariseksi tehnyt suuren osan tätä puoliskoa."

Löytyy muita romaaneja, joissa nihilismon luonne, aatteet ja tarkoitukset ovat mainiosti kuvatut, ja joidenka tekijät ovat tämän liikkeen vastustajia. Semmoisia ovat Pisemskin „Aaltoisa meri" ja Dostojewskin „Ilkeät henget" sekä Ivan Turgenjeff'in myöhempi, mainio romaani „Uutismaa" *). Niiden sisällyksen kertomiseen emme nyt kuitenkaan voi tässä ruveta. Nihilismoa on jo niin monelta kannalta kuvattu, ettei ensinkään tarvitse olla epätiedossa nihilistien tuumista ja hankkeista, jotka ovatkin jyrkimmässä vastariitaisuudessa kaiken siveellisen ja yhteiskunnallisen järjestyksen kanssa. Seuraava programmi, jonka eräs nihilistinen kirjeenvaihtaja on lähettänyt „La révolution française"-nimiseen ranskalaiseen sosialisti-lehteen, antaa ikäänkuin kokonaiskuvan nihilismon tarkoituksista. Siinä sanotaan:

että nihilistit harrastavat kansan henkistä ja taloudellista vapauttamista ja kokevat saada tätä vapauttamista toimeen: 1:ksi uskonnon ja jumalanpalveluksen poistamisella ja ateismon (jumalan-kieltämyksen) ja materialismon levittämisellä; 2:ksi perityn omaisuuden aatteen poistamisella ja yhteisomaisuuden aikaan-saamisella; 3:ksi täydellisen tasa-arvon aikaan-saamisella miehen ja naisen valtiollisissa ja yhteiskunnallisissa oikeuksissa; joka edellyttää perheen hävittämisen semmoisena, kuin se tätä nykyä on olemassa, niinikään kirkollisen, valtiollisen ja siviili-avioliiton poistamisen; 4:ksi valtion hävittämisellä tai loppusuoritukseen pakoittamisella, jota varten olisi valtiolta juurinensa hävitettävä kaikki kirkolliset, valtiolliset, sivili-, yliopistolliset, lainopilliset, virkakunnalliset ja raha- sekä sota-asioita koskevat laitokset. (!!)

Meidän tietääksemme eivät nihilistit ole missään ottaneet kuvataksensa kultaista aikaa, joka on alkava, jahka tämä nätti hävitystyö on suoritettu. (Jatk.)

Jaakko Forsman.

*) Saksalainen käännös tästä, Vilhelm Langen toimittama, löytyy helppohintaisessa „Universal-Bibliothek'issa", numeroina 1331—1334 nimellä «*Die neue Generation*».

Viron kansalliset olot.

Ansiokkaassa kirjoituksessa on nimimerkki A. Gt Valvojan 19 numerossa antanut esityksen Viron kansallisen liikkeen viimeaikuisesta kehkeytymisestä. Hänen kuvauksensa on kuitenkin yhdessä hyvin tärkeässä kohdassa vaillinainen, ja seuraus siitä on, että koko kuva on tullut hämäräksi ja vääräksi.

Virheen poistamiseksi on välttämätöin luoda silmäys viime vuosikymmenien tapauksiin.

Vielä v. 1857 näytti Viron kansan tulevaisuus niin toivottomalta, että F. R. Kreutzwald Kalevinpojan 1 vihkon esipuheessa kansanrunouden häviämistä selittäen lausui: „Niistä monellaisista syistä, jotka tässä ovat laimentaen vaikuttaneet, on erittäin huomautettava meidän rahvaanjäsenten kiivas pyrintö saksalaisen sivistyksen omistamiseen, pyrintö, joka näyttää heidät kaikkea kansallistunnetta vastaan täydellisesti tylsyttäneen. — — — Vaan niin ollessa tuli sen ohessa Viron oppineen

seuran pakottavaiseksi velvollisuudeksi koota Virolaisten kansallisen runouden nykyiset jäännökset, ja pelastaa ne täydellisestä häviöstä, ennenkuin pienoinen kansa itse kahden mahtavan voiman raastamana kokonaan syöpyy."

Onneksi ei se synkeä ennustus ole toteutunut. Edellisenä vuonna 1856 oli J. W. Jannsen „tämä ihmeellinen mies, joka on perätysten ollut paimenpoikana, kuskina, urkujen soittajana, lukkarina ja viimein kansakoulun opettaja", alkanut Pernon kaupungissa toimittaa ensimmäistä sanomalehteä, joka Viron kielellä on ilmestynyt sen jälkeen, kuin O. W. Masingin „Marahwa Näddalaleht" oli Aleksanteri ensimmäisen kuolinvuonna tauonnut — sillä semmoiseksi on tuskin luettava Riiassa virallisia julistuksia varten ilmestyvää „Tallorahwa Kulutajaa". Emme aio tässä ruveta Jannsenin vaikutusta kuvailemaan, varsinkin koska lukijalla siitä on hyviä esityksiä tarjona Kirjallisessa Kuukauslehdessä v. 1874, 298 seur. (vrt 1869, 225 seur.) sekä tämänvuotisessa Eesti Postimiehessä, 22 n:ssa. Syystä on sanottu, että Jannsenin perustama sanomakirjallisuus on ollut Viron kansan kasvattaja. Kansa on siitä löytänyt opetusta ja sivistystä, virvoitusta ja huvitusta, se on sen johtamana kasvanut tarmokkaaksi, sivistyneeksi kansakunnaksi, joka uskaltaa muiden kansojen rinnalle pyrkiä. Jannsen on ensimmäinen, joka eri nimellä (vaikkapa vieraalla, eikä omalla) on nimittänyt Viron kansaa, jota siihen asti ainoastaan „maan rahvaan" nimellä mainittiin. (Jannsenin käytäntöön panema nimi on *Eesti*, *Eestlane*.) Jannsen on Viron ensimmäisten laulu- ja sivistysseurojen perustaja, joissa hän väsymättömästi oli toimeliaana laulun johtajana ja esitelmien pitäjänä. Hänen perustamansa on samoin ensimmäinen virolainen maanviljelysseurakin. Ja hänen ajatuksensa vihdoin oli suurella kansallisjuhlalla viettää 50-vuotista muistoa kansan vapauttamisesta orjuuden ikeestä.

Kuitenkin on huomattava, että Jannsenin työ oli parhaiten aloittelevainen, ensimmäisen maanraivaajan, jonka vielä on korpikuuset kaadettava, kivet maasta murrettava, ennenkuin siemen pääsee itämään ja laiho kohoamaan. Hän oli nähnyt aikoja, jolloin Viron kansaa ei pidetty samana ihmislajinakaan kuin aateliskartanon ja pappilan mahtavia herroja. Äsken mainittu vapautusjuhla on sentähden Jannsenin vaikutuksen kauniin, vaan samassa viimeinenkin mainittava hedelmä.

Siitä ajasta saakka on toinen mies Viron kansan todellisena johtajana. Juhlassa pidetyn puheen johdosta ryhdyttiin keräämään varoja koulun perustamiseksi, jossa Virolainen voisi, kansastaan vieraantumatta, itselleen hankkia korkeamman sivistyksen *), ja samassa tilaisuudessa päätettiin myös perustaa seura, jonka tarkoituksena oli raivata tietä vironkieliselle kansalliskirjallisuudelle sekä koota kansan muinaisaikuisia muistoja, ja asetusten vahvistettua pantiin päätös toimeen alussa vuotta 1872. (Vrt. Kirj. Kuukausl. v. 1872, 152 s.) Kummassakin yrityksessä on *Jaakko Hurt* ollut elähyttävänä ja johtavana henkenä. Jannsen sitä vastoin jäi molemmille jotenkin vieraaksi, vaikka hänet, hänen edellisten suurten ansioittensa tunnustamiseksi, valittiin Aleksanterin koulun pääkomitean jäseneksi ja Kirjameeste Seltsin kunniajäseneksi. Tosiasia on, että J. ei minkäänlaisella in-

*) Ehdotus oli alkuaan Holstren kansakoulun opettajan, Jaan Adamsonin, tekemä v. 1860, mutta vasta tästä ajasta saakka sai se yleistä kannatusta ja ryhdyttiin tehokkaampiin toimiin. Koulu on aiottu piiri- eli realikoulun kalttaiseksi.

nolla kannattanut lehdessään Aleksanterin koulua, vaan sitä vastoin otti siihen törkeimmätkin saksalaisten vastustajien kyhäämät kirjoitukset.

Se ei kuitenkaan ollut asialle suinkaan vahingoksi, sillä siitä sai Hurt aina uusia tilaisuuksia, innostuttaakseen kansaa uusiin ponnistuksiin, samalla kuin hän näytti vastustajien esiin tuomien syiden tyhjyyden. Niiltä Hurtin kirjoituksilta, kun häntä yleensä hyvin suuresti kunnioitettiin, ei käynyt tilaa kieltäminen, ja ne levisivät eripainoksina satamäärin kansaan. Keräystoimet saivat sentähden vastustuksesta vaan uuden vauhdin. Kun sillä tavoin oli yhdeksän vuoden kuluessa (1871—79) saatu yhteensä 34,649 ruplaa kokoon, julkasi Hurt viime vuonna sanomalehdissä kehoituksen, että kansa Aleksanteri toisen 25-vuotisen hallituksen viettämiseksi, joka Vironkin kansan elämässä on ollut käännekohtana, ponnistaisi kaikki voimansa, joten koulun, joka hänen nimellään oli nimitetty, voisi niin pian kuin mahdollista avata. Kehoitus vaikuttikin sen, että pääkomitea on saattanut ilmoittaa ottaneensa viime vuonna vastaan 10,300 ja tämän vuoden seitsemänä ensimmäisenä kuukautena 15,400 rpl. ja että siten on toivo, että tämä Viron kansan kauan ikävöitsemä laitos saattanee ensi vuonna päästä vaikutukseen.

Niinkuin on mainittu, oli Jannsenin kanta nähtävästi joinkin määrin muuttunut, eikä se herra G:nkin mainitsema huhu liene perätöin, että hän oli tehnyt jonkunlaisen liiton miesten kanssa, joiden katsantotapa melkoisesti erosi Hurtin ja muun nuoren sukupolven käsityksestä. Sitä muutosta selittänee osaksi se seikka, että liittolaiset olivat miehiä, jotka ennenkin olivat kannattaneet Jannsenin, kansan sivistyttämistä tarkoittavia, harrastuksia, ja että Hurt juuri silloin oli pyytänyt lupaa kuukauslehden ulos antamiseen, jonka päätarkoitus kyllä oli kirjallinen, vaan joka sen ohessa aikoi ottaa tarkastettavaksi muutkin kotimaiset asiat. (Tilaus-ilmoitus on luettavana v. 1869 Kirj. Kuukauslehdessä 233, 234 s.)

Mahtavien vastustajien onnistui kuitenkin tehdä viimemainittu yritys tyhjäksi, ja seuraavatkin samallaiset koetukset olivat turhat, kunnes v. 1877 C. R. Jakobsonin onnistui saada lupa sanomalehden julkasemiseen. Ilo siitä, että vihdoin oli toivo saada itsenäinen Viron kansallisten pyrintöjen äänenkannattaja, oli niin yleinen, että, vaikka jo silloinkin tiedettiin suuren eroituksen olevan Jakobsonin ja Viron kansan muiden etevään miesten käsitystavassa, kaikki riemulla yhdistivät voimansa, ja etupäässä lupasi Hurt Jakobsonille apuansa *).

Lehti ilmestyi 1878 v:n alusta, ja vilkkaalla ja rohkealla kirjoitustavallansa saavutti se heti alusta hyvin suuren lukijaja suosijakunnan. Vaan sovinto ei kestänyt kauan. Hurt näkyy heti alusta huomanneen erehtyneensä, kun hän nimellään oli kannattanut lehteä, jolta hän ei toivonut yksinomaan hyödyllistä vaikutusta, vaan jonka hän pelkäsi voivan kansaan levittää myöskin käsityksiä, joita hän ei voinut hyväksyä. Julkisesti mainitut syyt hänen eroamispäätökseensä olivat kuitenkin vähäpätöistä laatua, ja seuraus oli, että enin osa lehden lukijoista piti Hurtia sovinnon rikkojana **).

*) Tämän kirjoitettua on meille luotettavalta taholta ilmoitettu, että Hurtin nimi oli häneltä itseltään kysymättä mainittu aputoimittajien joukossa, jota vastaan Hurt ei tahtonut julkisesti tehdä muistutusta. Se seikka, jos siinä on perää, luopi paljon valoa seuraaviin tapauksiin.

**) Luopumiskirja, jota Sakkala ei ottanut vastaan, painettiin E. Postimiehessä Heinäkuun 26 p:nä. — Virheellinen on herra G:n tieto, että Sakkala „elettyänsä vähän viidettä kuukautta äk-

Sivistyneet Virolaiset pysyivät kyllä silloinkin enimmäksi osaksi Hurtin puolella, vaan juova leveni levenemistään, varsinkin koska toinen katsantotapa ei päässyt julkisuuteen missään muualla, kuin vihatussa Postimiehessä.

Vasta tämän vuoden alusta on Hurtin puolueella ollut oma äänenkannattaja. Yksi Hurtin taitavimmista oppilaista, A. Grenzstein, pyysi viime vuoden lopulla lupaa uuden lehden ulosantamiseen. Silloin tarjottiin hänelle Eesti Postimiehen toimittaminen, koska Jannsen halvauksen murtamana ei voinut sen toimittamista jatkaa. Grenzstein otti lehden vastaan ehdolla, että hänelle jätettiin yksinomainen oikeus määrätä sen kanta ja sisällys, ja Jannsenin perhe olisi ainoastaan kustantajina. Lehti on ollut varsin taitavasti toimitettuna. Sekä käsitys- että esitystapa ovat samat, jotka Hurtille ovat omituiset, ja yhtä peljättynä, kuin aikaisemmin Hurtin kirjoitukset, on nyt Grenzsteinin johtamana Eesti Postimees. Hänen tyven, vastustamatoin toteennäytöksensä pakottaa kansallisten pyrintöjen vastustajia tunnustamaan: „Jakobson on meitä ruoskilla lyönyt, vaan Grenzstein skorpiooneilla“.

Grenzstein oli heti alusta koettanut saada hajonneita kansallisia riviä taas yhteen liittymään. Se oli kuitenkin liian myöhäistä. Jakobson toivoi jo silloin pääsevänsä kansallisen liikkeen johtajaksi. Maanviljelysseuroissa vallitsi jo hänen henkensä ja samoin useassa muussakin yhdistyksessä; ainoastaan kahdessa tärkeimmässä, Kirjameeste Seltsissä ja Aleksanterin koulun pääkomiteassa olivat hänen miehensä vähemmistönä. Sentähden koetettiin edelliseen koota niin paljon Sakkalan ja Jakobsonin mielen kannattajia kuin mahdollista, ja yht'aikaa tehtiin kaikissa sopivissa tilaisuuksissa ryntäyksiä johtokunnan toimia vastaan. Sill'aikaa oli Hurt tullut Pietarin virolaisen seurakunnan kirkkoherraksi kutsutuksi, eikä siis enää aina voinut olla esimiehenä seuran kokouksissa läsnä; sijaan astuva vara-esimies oli Sakkalainen, eikä siis torjunut päällekarkauksia, vaan päinvastoin niitä edisti. Hurt luopui sentähden puolitoista kuukautta sitten pidetyssä kokouksessa esimiehen virasta, lausuen kirjallisessa selityksessään, että „ainoastaan nimeltä esimiehenä oleminen, ilman tarpeellisetta toimellisuudetta, ei tuota minkäänlaista hyötyä, ja sen lisäksi on vahingollinen“. Muu johtokunta, paitsi vara-esimiehiä Weskeä ja Jakobsonia, ilmoitti samoin luopuvansa ja vaati uuden puolueettoman johtokunnan valitsemista. Molemmat puolueet olivat silloin melkein yhtä lukuisat, vaan ennen vaalia saatiin päätetyksi, että 49 uutta jäsentä otettiin sisään, ja että niille heti annettiin äänestysoikeus. Siten sai esimiehen vaalissa C. R. Jakobson enimmät äänet. Vaalia oli kuitenkin pidetty ainoastaan kunnian osoituksena Jakobsonille, joka oli luvannut olla ottamatta sitä vastaan, koska tiedettiin siinä tapauksessa kaiken sovinnon olevan mahdottoman, ja Sakkalaisten aikomuksena oli sitten valita M. Weskeä. Kokouksessa tapahtui kuitenkin toisin, ja sentähden kuuluu paljo Sakkalaisiakin eronneen seurasta.

Edellisestä näkyy siis, että herra A. Gt on melkeästi erehtynyt, luullessaan että se puolue, joka Virossa Sakkalan puolueen kanssa taistelee vallasta, on „Jannsenin“ puolue (se perus-erehdys on synnyttänyt kaikki muut), — että Hurt

---

kiä lakkautettiin kahdeksaksi kuukaudeksi“. Lakkauttaminen tapahtui vasta vuotta myöhemmin.

„on vaikuttanut käsi kädessä Jannsenin kanssa“, jota vastoin Jakobson „ei tahtonut asettaa toimiansa sopusointuun Jannsenin kanssa“ (386 s.), että A. Grenzsteinin Postimies oli „tavallaan luovuttanut Sakkalalle johtavan aseman, luvaten käsi kädessä sen kanssa työskennellä“(!), vaan että „Eesti Postimeehen uusi toimittaja oli itsenäinen mies, joka ei taipunut itsevaltaisen puoluepäällikön alle“ (388, 391 s.), ja että „uusi virolainen puolue“ (395 s.) on joku pieni „Tarton Virolainen kirjallinen piiri“, joka on „häirinnyt Sakkalan saavuttamaa yksimielisyyttä“ (! 362 s.).

Suuresti erehdytään, jos luullaan, että taistelu on vasta nyt alkanut, ja yhtä paljon, jos arvellaan, että se nyt loppuu. Kuinka vähän asia on päättynyt, näkyy kirjoituksesta, joka Sakkalassa oli kohta puoluetten eron jälkeen, ja jossa toimittaja kertoo, että ainoastaan „pari kymmentä jäsentä“ oli yhdessä johtokunnan kanssa Kirjameeste Seltsistä eronnut (heti kokouksessa ja seuraavana päivänä erosi seurasta, niinkuin sen esimies hyvin tiesi, enemmän kuin 50 jäsentä; nyt on eronneiden luku jo toista sataa), — että pastori Hurt, joka, niinkuin jo on mainittu, oli ollut seuran varsinaisena henkenä, ja jonka seura mainitussa myrskyisessä kokouksessaan yksimielisesti oli kunniajäsenekseen valinnut, oli seurasta eronnut sentähden, että hän „täydellisesti antaa toisten johtaa itseänsä“ (!), — ja että Sakkalan toimittaja ei koskaan voi uskoa, että „sen pivontäyden miesten eroaminen voisi panna seuran työn seisomaan“. Yhtä selvästi näyttää Postimiehenkin kanta viime aikoina, että useitten niiden miesten Kirjameeste Seltsistä eroaminen, joita Viron kansa etevimpinään kunnioittaa, on yleiseen mielipiteesen tehnyt syvän vaikutuksen. Eronneiden joukossa on m. m. iäkäs Kreutzwaldikin, jota kaikki puolueet katselevat erinomaisella kunnioituksella, ja joka, paitse Kalevinpojan ja satujen kokoilemisella ja julkasemisella, on muutenkin monellaisella tavalla ottanut hyvin tehokkaasti osaa kansalliseen työhön.

Yksimieliset herra G:n kanssa olemme sitä vastoin siitä, että perusaatteelliset eroavaisuudet ovat niin suuret, että sovinto kaikissa tapauksissa ennen tai myöhemmin olisi näyttäytynyt mahdottomaksi, ja että ne eroavaisuudet parhaiten ilmautuvat kahdella alalla, uskonnon ja valtiollisen elämän.

Niinkuin herra A. Gt muistuttaa, on Jakobsonin mieliheimolaisilla sama uskontoa halveksiva katsantotapa, mikä meillä ja muualla on n. s. vapaamieliselle käsitykselle omituinen. Hyvin väärin sitä vastoin on tehdä se uskonnollinen välinpitämättömyys „kansallisen liikkeen“ yleiseksi tunnusmerkiksi, sillä toiselle puolueelle, jonka todellisesta merkityksestä herra A. Gt, niinkuin yllä on näytetty, on paljon erehtynyt, on se kokonaan vieras, niinkuin Sakkalan käyttämät nimet „kiriklaste partei“ (kirkollisten puolue) ja „teolooguste seltskond“ (teoloogien seura) osoittavatkin. Eikä se aika voine olla kovin kaukana, jolloin vastapuoluekin on huomaava, että luterilainen usko on Viron kansan vahvimpia turvia, sillä vaikka tosin, niinkuin herra A. Gt mainitsee, Venäjän kirkkoja on „ylt'ympäri maata“, niin on kuitenkin Venäjän uskolaisten lukumäärä vähäinen vähemmistö.

Toinen eroituskohta on pelkkä valtiollinen. Hurtin puolue moittii Sakkalaisia siitä, että ne heidän mielestä, vastustajien todellista voimaa punnitsematta, ajattelemattomalla politiikilla saattavat Viron kansan toivomukset tyhjäksi ja sen vapauden ahtaat piirit vielä ahtaammiksi,

ja että heidän näköpiirinsä vielä vähemmin ulottuu tuleviin aikoihin. Syy, minkätähden Hurt ei voinut hyväksyä Pietarin lähetyskunnan anomuskirjaa, oli epäilemättä se kohta, jossa pyydetään, että kansakoulut saatettaisiin opetusministerin tarkastuksen alle, arvattavasti samoin nekin kohdat, jotka koskevat rauhatuomarien ja poliisivirkamiesten määräämistä *). Mainituissa kohdissa lausuttua käsitystä on sitä vastoin Sakkala kauan puolustanut, ja samallaista katsantotapaa ovat Sakkalaisten johtavat miehet muutenkin usein julkisesti lausuneet. Niin on eräs M. Mitt, Tarton maanviljelys-seuran esimies, joka on ottanut tärkeän osan viime viikkojen tapauksiin, äsken mainitussa seurassa ehdottanut, että seura kääntyisi hallituksen puoleen anomuskirjalla, jossa pyydettäisiin, että hallitus Viron maakunnissa oleville virka- ja oikeuskunnille lähettäisi viralliset kirjeensä Venäjän kielellä ja aluksi vironkielisen käännöksen niiden mukana, vaan että opetus kansakouluissa järjestettäisiin niin, että vironkielistä käännöstä kahdenkymmenen vuoden kuluttua ei enää tarvittaisi. Samate on Kirjameeste Seltsin äsken valittu vara-esimies H. Treffner julkisessa puheessa, jonka hän piti kahta päivää ennen vaalia, lausunut, että kunkin ihmisen, joka tahtoo olla sivistynyt, pitää osata kahta kieltä, äitinkieltä ja valtakunnankieltä. Sen mukaan oli siis puhujankin mielestä kouluopetus järjestettävä, jota hän ei arvellutkaan mahdottomaksi, koska kukin kyläkoulun lapsi voisi talven kuluessa hyvinkin oppia 3,000 Venäjän sanaa. Suomalaisen katsantotavan mukaan ovat semmoiset vaatimukset jo ulkopuolella kansallista rientoa, eikä niitä voi selittää muu, kuin sorrosta syntynyt sokea viha, joka on valmis uhraamaan oman itsensä yhdessä sortajan kanssa.

*) Aivan selvä muuten ei ole, ketkä lähetyskunnan muista jäsenistä sen alle ovat kirjoittaneet (vrt. E. P. 33 n. Uuemad sõnumed), eikä miten se on syntynyt. Koska kuitenkin anomuskirjan enimmät osat lausuvat Viron kansan todellisia toivomuksia, niin on Eesti Postimeeskin sitä kannattanut.

Vielä täytyy lisätä muutama sana eräästä Viron olojen irvikuvasta, joka on ollut nähtävänä eräässä maamme ruotsinkielisessä lehdessä. Niinkuin H. Dagblad selittää ja nähtävästi itse uskookin, perustuvat sen esitykset „virolaisten lehtien lausumisiin“. Aivan oikein. Vaan kun lehdellä Viron kansan ajatustavan tuntemisen lähteenä on Saksalaisten kustantamat ja niiden etuja puolustavat lehdet „Tallinna sõber“ ja „Ristirahwa pühapäewaleht“, niin kuvaus tulee yhtä uskolliseksi, kuin jos esim. Vikingien periaatteita rupeisi etsimään Morgonbladista. Aivan luonnollista on, että semmoinen saksalainen lehti pitää Viron kansan nykyistä tilaa onnellisimpana, mitä saattaa ajatella, ja että se kauniisti puhuu, kuinka „toinen kansallisuus hyvässä yhteisvaikutuksessa nojautuu toiseen“. Onhan sekin „hyvä yhteisvaikutus“, kun toinen toiseen „nojautuu“, sitä jalkojensa alle tallaten. — Kuinka hellästi Saksalaiset harrastavat „Viron kielen ja kansallisuuden säilyttämistä“, saattanee H. D. aavistaa siitä, että kansakoulujen opettajat pannaan viralta, jos ovat osallisina rahankeräystoimissa Aleksanterin koulua varten, ja että saksalaiset papit saarnatuolista kansalle selittävät, että mitä enemmän kouluja laitetaan, sitä enemmän saadaan vankihuoneita hankkia y. m. s., jota on vaikea uskoa, jos ei sitä omilla silmillään näe, vaan joka siellä on tavallista ja jokapäiväistä.

Yhtä onnetoin erehdys se on, kun Viron kansallisen liikkeen edustajaksi mainitaan erästä puolihupsua kansakoulun opettajaa Lindenbergiä ja hänen toimittamaansa lehteä „Walgus“, jonka kanssa ei mikään puolue ole tahtonut minkäänlaista yhteyttä.

Toista kyllä olisi Eesti Postimees — onhan Dagbladissa ollut siitäkin otteita — vaan lehden pahaksi onneksi on joku sievä haltia senkin yli heiluttanut taikasauvaansa. H. D:n (saksalaisen?) lähteen mukaan on Postimees sanonut: „ken on siihen syypää, että „Virolaisten yhdeksän toivomusta“ ovat julkisuuteen tulleet ja sillä tavoin *tuottaneet häpeätä*, jopa kenties ainoastaan vahinkoa“. — Melkein niin onkin Postimees lausunut. Sen sanat kuuluivat (37 n.): „Kenen tekoa se oli, että Virolaisten yhdeksän toivomusta sanomalehdissä julaistiin ja siten *tyhjäksi*, kenties kokonaan vahingollisiksi *) *on tehty?*“ Eroitus ei ole suuri, sama vaan kuin yön ja päivän välillä. — Millainen Eesti Postimiehen kanta anomuskirjan suhteen on ollut, on edellä mainittu. Se on täydellinen erehdys, että puoluetten ero on anomuskirjan vaikuttama. Saksalaisissa lehdissä se kyllä on nostanut suurta melua. Virolaisissa sitä vastoin ei siitä ole paljon keskusteltu.

Samate on Eesti Postimees muka lausunut, että „todelliset Virolaiset eivät suinkaan ole käyttäneet semmoisia kiihoitusneuvoja kuin Sakkala, joka ilmoittaa, että Saksalaiset nylkevät Virolaisia y. m.“. — Semmoista Eesti Postimees ei ole sanonut, eikä saattanut sanoa. Se lausui äsken mainitussa numerossaan: „*Heidän* [s. o. todell. Virolaisten] järkevästä sivistystyöstä ja politiikista saatamme hyötyä toivoa, vaan emme Sakkalaisten löyhämielisistä jutuista, joiden mukaan „Saksalaiset ampuvat ja paistavat Virolaisten kissoja““ y. m. s.

Asiain näin ollessa näyttää varovaisimmalta, että H. D. säästää kuvauksensa Viron oloista siksi, kuin se osaa hankkia itselleen luotettavampia tietoja kuin nyt.

A. A. B.

Littré ja Carlyle.

Emile Littré, joka 80 vuotta täytettyään kuoli Parisissa 2 p. viimeksi kulunutta Kesäkuuta, oli nykyisen Ranskan suurimpia ja tuotteliaimpia oppineita. Hän oli ranskalaisen filosofin *Auguste Comte'n* oppilas ja hänen kuolemansa jälkeen Comte'n perustaman n. s. positiivisen koulun pääjohtaja. Littré on C:n kirjoituksia julaissut ja muutenkin ahkerasti kokenut hänen oppiansa levittää. Positiivisen koulun, jolla Ranskassa on lukuisia seuralaisia, pääperuste on se, että filosofin ja tiedemiehen ylipäänsä tulee huolellisesti pidättyä pyrkimästä mihinkään tietoon siitä, johon kokemuksemme ei ulotu. Ainoastaan havainnolliset ilmiöt ynnä niiden lait ovat tieteen alana; mikä on niiden ulkopuolella, jos nim. jotakin niiden ulkopuolella on, siitä emme voi millään tavalla saada mitään tietoa. Jumaluusoppi sekä metafysika ovat siis kokonaan suljettavat tieteiden piiristä pois, sillä ne koskevat juuri sitä, mikä on tietämätöntä, „l'incognoscible“, ja niiden harjoittaminen on siis paljasta ajan tuhlaamista. Matematiikki on kaiken todellisen tieteellisyyden perustuksena. Vaikka muuten

*) Lehti mainitsee, että eräs korkea valtakunnan virkamies, joka Virolaisten elämää oli käynyt likempää katsomassa, oli nähnyt, että Sakkalan valitukset olivat liialliset. — Dagbladin siis ei tarvitse väristä Viron kansan kohtaloa.

Comte'n puoltaja, moittii Littré kuitenkin johtajaansa siitä, että hän viimeisinä elämänvuosina oli taipunut jonkunmoiseen mystillisyyteen, tahtoen omasta päästään luoda uuden positiivisen uskonnon. Sen vuoksi ovatkin Comte'n kaikkein hartaimmait ihailijat suuttuneet Littré'hen ja syyttäneet häntä uskottomuudesta yhteistä oppi-isää kohtaan. — Littré'llä ei ollut mitään erinomaista neroa, vaan syvä oppi ja suuri, jopa hämmästyttäväkin ahkeruus ja työvoima, joidenka kautta hän on saanut aikaan teoksia, joihin yhden ihmisen voimat näyttävät riittämättömiltä. Semminkin on hänen Ranskan kielen sanakirjansa, jota hän ahkeroitsi 33 vuotta, katsottava todelliseksi jättiläisteokseksi. Koska Littré vuonna 1873 sai sijan Ranskan akatemiassa, erosi harras katolinen piispa Dupanloup akatemiasta, suuttuksissaan siitä, että „ateisti“, kuten hän sanoi, oli siihen päässyt. Syytös oli kumminkin sen puolesta väärä, että Littré tiedemiehenä yhtä vähän kielsi Jumalan olemista, kuin hän sitä tunnusti. Jumalan olemisesta ei filosofi, Littrén mielen mukaan, tiedä sitä eikä tätä; ateisti on väärässä, sillä hänkin on laillansa teologi, hänkin luulee jotakin tietävänsä olevaisten kappaleiden alkuperäisestä syystä, hän siis ei olekaan ennakkoluuloista ja subjektiivisista mielipiteistä kokonaan vapaa. Mitä kappaleiden alkuperäiseen syntyyn sekä lopulliseen tarkoitukseen tulee, tehköön niistä jokainen itselleen mitä mielikuvituksia hän tahtoo, mutta älköön sanoko mielikuvituksiansa *tieteeksi*. Littré'n oma vaimo ja tyttäret olivat hartaita katolisia, eikä hän koettanutkaan heidän uskoansa häiritä. Sanotaan, että he, ukon kuolinvuoteella maatessa, olivat saaneet hänet antamaan kastaa itsensä — asia mikä siihen asti oli jäänyt tekemättä.

Thomas Carlyle, joka 85 vuoden vanhana kuoli tämän vuoden alussa, muutamia kuukausia ennen Littré'tä, on kieltämättä Englannin viehättävimpiä ja omituisimpia kirjailijoita 19:llä vuosisadalla. Carlyle on koko käsityskannaltaan Littré'n suorana vastakohtana; saattaapa katsoa näitä kahta samalla aikaa ja melkein samalla ijällä manalaan mennyttä miestä täydellisiksi antipodeiksi nykyajan henkisissä riennoissa. Englannin kansa on, kuten tietty, sekakansa, jonka synnyttämiseksi on yhtynyt kaksi vallan eriävää ainesta, romanilainen ja germanilainen (vanhaa keltiläistä alkuainetta lukuun ottamatta). Englannin kansan luonteessa ynnä sen kirjallisuudessakin on se seikka vaikuttanut kaksipuolisuuden, joka monessa kohden pistää silmiin. Toiselta puolen tavataan romanilaisen aineksen vaikuttamaa, selvää, käytöllistä ymmärrystä, joka sekä tiedon että toiminnan alalla tavoittaa ainoastaan lähellä olevia, helposti saavutettavia tarkoitusperiä, jättäen sikseen nuo „synnyt syvät“ ja ylevät ihanteet, joista sopii epäillä, riittääkö ihmisvoima niiden saavuttamiseen. Mutta välistä ilmaantuu taas, germanilaisen kansanaineksen perintönä, ihan toisia taipumuksia; lämpimämpää tunteellisuutta, vapaampaa kuvausvoimaa, filosofillisempaa, syvemmälle tunkeuvaa katsantotapaa, kuin mitä luulisi edellisten ominaisuuksien sallivan. Todisteena ovat Shakespear, suuret humoristiset kirjailijat, ynnä lukuisat Englannissa syntyneet uskonnolliset lahkokunnat. Carlyle'ssa esiintyy Englannin kansanluonteessa piilevä germanilaisuus milt'ei puhtaimmassa, jopa jyrkimmässä muodossaan. Hänen koko pitkällistä ja monipuolista kirjailijatointansa saattaa sanoa kaunopuheliaaksi aatteellisen maailmankatsannon puolustukseksi kaikkia mekaanillisia ja materiallisia mielipiteitä vastaan. Ainoastaan

se, mikä on hengellistä, aatteellista, jumalallista, on hänen mielestään todenperäistä. Mutta useimmat ihmiset elävät pintapuolisiin ilmiöihin kiintyneinä, mitään aavistamatta siitä, mitä todellakin on. Todellisen kirjailijan toimi ja tehtävä se juuri on, ihmisille ilmoittaa ja huomauttaa tätä todellista realiteettia. Siltä katsantokannalta Carlyle katselee ja arvostelee sekä menneiden että nykyaikojen tapauksia ja rientoja, ja sen tehtävän suorittaa hän tavalla semmoisella, jotta on sanottu Carlylessa syvän aattelijan älykkäisyyden yhdistyvän runoilijan kuvausvoimaan ja profeetan innostukseen.

Helposti ymmärretään, että miehen, jolla semmoisia periaatteita oli, useinkin täytyi joutua riitaan nykyajan hallitsevien katsantotapojen kanssa. Ylipäänsä ei häntä liioin miellytä se ihmiskunta, joka häntä ympäröitsee, sen riennot ja mielipiteet näyttävät hänestä suureksi osaksi typeriltä. Siitä syntyy hänessä humori, sillä ihmiselämä näyttää naurettavalta, sen korkeaan ideaaliin verrattuna, jonka mukaan Carlyle sitä mittaelee. Mutta se humori ei ole tuota rakastettavaa, ihmisystävällistä laatua, jota tapaamme esim. Dickens'issä ja hänen vertaisissaan; se on päin vastoin katkera ja synkeämielinen. Sillä se perustuu siihen vakuutukseen, että usko, jota ihmiskunta tarvitsee ollaksensa onnellinen, on auttamattomasti häviämäisillään nykyisestä maailmasta. Nykymaailman korkeimpana evankeliumina on Mammon'in evankeliumi. Se tosiasia täyttää hänen mielensä katkeruudella ja surulla. Mutta kuitenkin pitää hän aina siitä toivosta kiinni, että parempi tulevaisuus kerran on nouseva, jonka enteitä juuri nykyajan taudit ovat.

Carlyle syntyi Etelä-Skotlannissa köyhän muurarin poikana ja kasvoi kodissa, jossa vanhanaikuinen ankara puritanihenki vielä oli vallitsemassa; epäilemättä siitä sai hänen uinaileva, ajattelemiseen taipuva luonteensa häviämättömän vaikutuksen. Toisen kestäväisen vaikutuksen otti hän nuoruudessaan vastaan Saksan kirjallisuudesta, johon hän Edinburgissa opiskellen perinpohjin tutustui. Saksan runoilijain ja filosofien, sekä niiden seasta etenkin Goethe'n ja J. G. Fichte'n, ideaalinen katsantotapa näytti hänestä korkeamman viisauden ilmestykseltä; sen päätti hän tehdä tutuksi Englannin yleisölle, joka siihen aikaan vielä hyvin vähän tiesi Saksan kirjallisuudesta. Sitä varten kirjoitti Carlyle teoksensa „Schiller'in elämä", käänsi useita Saksan kirjallisuuden etevimpiä teoksia ja julkasi joukon samaa kirjallisuutta koskevia pienempiä kirjoituksia. Hän joutui niiden pyrintöjen kautta kirjevaihtoon Goethen kanssa, joka kesti hänen kuolemaansa saakka. V. 1829 kirjoitti Carlyle merkillisen kirjansa „Sartor Resartus", jonkunlaisen allegorillisen kertomuksen, Jean Paul'in tapaan, jossa eräs taruhenkilö, professori Diogenes Teufelsdröckh, esittelee filosofillisen järjestelmän, joka puoleksi ivallisessa, puoleksi totisessa muodossa sisältää ne yleiset päätelmät, joihin Carlylen mietinnöt, monen sisällisen ja ulkonaisen taistelun perästä, olivat joutuneet. Kun Carlyle tarjosi sitä teostansa London'in kirjankustantajille painettavaksi, huomasivat he sen liian „kummalliseksi" uskaltaaksensa siihen ryhtyä. Vasta muutamia vuosia myöhemmin painettiin se „Frazer's Magazine" nimiseen aikakauskirjaan. V. 1837 ilmestyi hänen historiansa Ranskan vallankumouksesta, jota myöhemmin seurasivat suuret historialliset teokset „Cromwell'ista" ja „Fredrik Suuresta". Ei kukaan voi kieltää neroa, alkuperäisyyttä ja erinomaista kuvausvoimaa, joka niissä ilmaantuu; tapaukset ja henkilöt

astuvat varsin draamallisella selvyydellä ja elävyydellä lukijan eteen, jotta tuskin missään muussa historiallisessa teoksessa vilkkaampaa esitystapaa tavataan. Kumminkin on syystä moitittu, että esitystapa välisti, ja varsinkin viimeksi mainitussa teoksessa, joutuu liian vallattomaksi, soveltuaksensa siihen arvollisuuteen, jota historia vaatii, ja että itse kansa ynnä sen asema jääpi syrjälle niiden mahtavien henkilöiden tähden, jotka päänäyttelijöinä johtavat historian menoa. Viimeinen seikka syntyy siitä periaatteesta, josta Carlyle aina pitää kiinni, että nimittäin kaikki ihmiskunnan eteneminen, kaikki hyvä, mikä historiassa on tapahtunut, on yksinomaisesti suurten yksityishenkilöiden vaikuttama. Suuret miehet, semmoiset kuin Luther, Shakespear, Cromwell, Fredrik II, Napoleon I, ovat, hänen mielestään, Jumalan lähettämiä maailmaan; heidän tulee opettaa, johdattaa ja hallita ihmisiä, ja ihmisten tulee heitä ihmetellä ja totella. Kyky niiden kunnioittamiseen on ihmishengen parahimpia avuja, sillä niissä miehissä ilmaantuu Jumalan voima ja tahto. Niitä mielipiteitä puolustaakseen julkasi Carlyle kuuluisan kirjansa *On Heroes and Hero-worship* (sankareista ja heidän kunnioittamisestaan) v. 1840. Suurten miesten töiden rinnalla on se, mitä vapaa, itseänsä hallitseva kansa voi lainlaatimuksella j. n. e. omaksi hyödykseen tehdä, vähä-arvoista. Ylipäänsä ei mikään valtiollinen ja yhteiskunnallinen järjestys eikä mitkään laitokset voi taata ihmisten todellista onnea, sillä se ei riipu ulkonaisista suhteista, vaan ainoastaan siitä hengestä, joka kummassakin on. „Valitettavasti“, sanoo C., „opettavat uudemman ajan suositut filosofit, Adam Smith'it, Delolme't, Bentham'it päinvastoin, että onnemme riippuu yksinomaisesti ulkonaisista suhteista, jopa siihenkin määrään, että henkemme oma voima ja arvo seurauksena riippuu niistä. Siitä tulee, että valtiollisia muotoja jumaloidaan, mutta niissä olevaa henkeä ylenkatsotaan. Isänmaanrakkaudesta — korkeammassa merkityksessä kuin siinä, jossa se löytyy myöskin eläimillä, s. o. paljaana tottumuksena — ei paljoa kysytä. Ihmisiä, sanotaan, ei mikään muu hallitse kuin jokaisen oma etu. Sopisi kuitenkin käsittää, että koko mekaaninen järjestys ei ole korkein, että mekaanisuuden periaatetta ylempänä seisoo dynamisuus. Siihen suuntaan ovat historian suuret henkilötkin vaikuttaneet. He eivät laiminlyöneet muotoja ja sitä mikä on mekaanillista, mutta heidän itse olemuksensa oli dynaamista luontoa, ja he pyrkivät ennen kaikkea kehittämään, puhdistamaan ja kohottamaan ihmishengen sisällisiä alkuvoimia.“

Englannin eduskunnallista hallitusmuotoa ei Carlyle pidä aivan suuressa arvossa, sillä parlamentarinen hallitusmuoto saattaa aina keskinkertaisuuden vallalle ja hylkää neron, se synnyttää arvottoman valtiollisen kaunopuheliaisuuden j. n. e. Kumminkin myöntää Carlyle, että Englannin kansa, vaikka typerin kansa koko maailmassa puheissaan, on viisain kansa toimissaan. Välistä puhuu hän jokseenkin halveksivaisesti semmoisistakin riennoista, joista nykyaika ennen kaikkea ylpeilee, kuten esim. neekerien vapauttamisesta, koska se muka on luontoa vastaan, neekerirotu kun on luonnoltaan alhaisempi ja palvelemiseen määrätty.

Eräässä 1839 ilmestyneessä teoksessa ryhtyy Carlyle sosiaaliseen kysymykseen, kuvaellen synkeimmillä väreillä työkansan asemaa. Sen parantamiseksi on tuo Englannissa suosittu vapaan kilpailun keino tuiki riittämätön, ja vääräkin on jättää työmies omin voimin valvomaan etuansa, sillä vähätietoisella on pyhä oikeus tulla

viisaamman johdatetuksi. Siinäkin odottaa Carlyle jotakin Jumalan lähettämää neroa solmun ratkasijaksi, mutta myöntää, että valon levittäminen kansalle ynnä siirtyminen ulkomaahan voivat paljon hyödyttää.

Tietysti herättivät Carlylen mielipiteet monelta taholta kiivainta vastustusta. Liberaalit soimasivat häntä rajattoman yksinvallan puolustajaksi, yksinvaltaiset taas kumousmieheksi. Hänen kirjojensa moitittiin olevan täynnä ristiriitaisuutta, niitä ei voitu käsittää j. n. e. Toiselta puolen on Carlyle Englannissa saanut hartaita ihailijoitakin. Meidän mielestämme täytyy myöntää, että Carlyle on usein joutunut erehdyksiin, että hän liian synkästi arvostelee nykyajan oloja, että hänen vilkas kuvaus-voimansa on joskus saattanut häntä eriskummallisiin väitöksiin, jotka eivät pidä paikkaansa. Mutta on muistaminen, että senlaatuisia kirjailijoita arvostellessa kuin Carlyle'a, Vilh. Riehl'ia, taikka, ottaaksemme esimerkin omasta maasta, Agathon Meurman'ia, s. o. semmoisia, joissa humori on valtaavana ominaisuutena, — ei saa turhan tarkasti tarttua jokaiseen eri sanaan tahi lauseesen; sillä tapaa voi tosin helposti löytää liiallisuutta, ristiriitaisuutta j. n. e.; mutta arvostelija, joka niin tekee, jättää huomaamatta sen suuren yleisen yhteyden, joka kuitenkin löytyy heidän katsantotavassaan, ja hän näyttää itsensä sen kautta kykenemättömäksi heitä käsittämään. Carlyle on kieltämättä nykyisen sukupolven mieleen teroittanut muutamia tärkeitä, nykyään liian paljon unhotuksiin joutuneita totuuksia. Hänen kunniansa on aina oleva, että hän lakkaamatta, aikakauden mekaanillista katsomustapaa vastaan, on puolustanut ihmishengen siveellisten voimain arvoa ja kaikkea muuta voittavaa tärkeyttä.

Th. R.

Kotimaan kirjallisuutta.

Z. Topelius, Talvi-iltain Tarinoita. Suomentanut Aatto S. Ensimäinen jakso. I. Kuninkaan Hansikka. Porvoossa, G. L. Söderström, 1881. 3 m. 25 p.

Vähitellen tarjoutuu suomalaisellekin yleisölle tilaisuus tutustua niiden miesten teoksiin, jotka menneinä aikoina ovat herättäneet ja virkistäneet ruotsinkielisen sivistyneen säätymme kansallistunnetta. Niin kauan kuin heidän teoksensa vielä ovat suomenkielisille kätketty aarre, niin kauan ei yhteinen kansa täydelleen voi käsittää heidän suuruuttansa. Vaan kun kerran Snellmanin, Runebergin, Topeliusen y. m. parhaimmat nerontuotteet saavat suomenkielisen puvun, silloin vasta tulee Suomen kansa kokonaisuudessaan täysin määrin tietämään ja tuntemaan, että he *suomalaisina* ovat puhuneet Suomen kansalle.

Hyvä on siis, että tällä alalla työtä jo on johonkin määrin tehty, hyvä on, että sitä uutteruudella jatketaan. Runebergin runojen henki jo lämmittää umpisuomalaisenkin sydäntä, Snellmanin kirjoituksia on ilmestynyt kaksi vihkoa, joista ajatuksen terävyys ja hehkuva isänmaallisuus puhuu lukijan järjelle ja sydämelle. Eikä Topeliuskaan enää ole tuntematon suomalaiselle yleisölle. Hänen novellejaan, runojaan ja satujaan on useampia jo suomennettu. Yllä mainittu kirja on pitemmän novellisarjan ensimmäisenä vihkona ilmestynyt.

Valvoja on jo näytenumerossaan kuvannut Topeliusta novellinkirjoittajana, eikä siis tässä enää tarvitse ennen lausuttua kertoa. Muutama sana vaan suomennoksesta.

Jos kääntäjän yleensä tulee sekä olla perehtyneenä kansan kieleen että tieteellisesti sitä tuntea, niin täytyy hänen runollisia teoksia kääntäessään, edellisiin ominaisuuksiin yhdistää runollinen aisti. Ainoastaan siten on mahdollista antaa käännöksen lukijalle selvä käsitys alkuteoksen ominaisuuksista; ja Topeliusen teoksia käännettäissä ovat nuo seikat sitä tärkeämmät, kun tiedämme, kuinka etevän sijan hänen kirjoitustensa muodollinen kauneus ansaitsee. Sen vuoksi onkin hyvä, että on yleisölle tarjona entistä parempi suomennos „Kuninkaan Hansikasta“, joka jo tosin ennen löytyi käännettynä „Novellikirjastossa“. Vaan erittäinkin runollisemmissa paikoissa on tuo entinen suomennos jäykkä ja huono, koska se aivan orjallisesti koettaa seurata alkuteosta.

Iloista siitä syystä oli huomata, että kustantajan oli onnistunut saada Aatto S:n suomentamaan Topeliusen „Vinterqvällar“. Suomentaja onkin jo ennen tuttu alallaan, ja „Kuninkaan Hansikan“ kääntäjänä hän myös osoittaa, kuinka kauniina ja sointuvana Suomen kieli lähtee hänen kynästään. Emme voi olla huomauttamatta myöskään eräästä seikasta, joka tosin on vähemmän-arvoinen, mutta joka pistää silmään juuri sen kautta, että siinä kohden meidän kirjallisuutemme alalla tehdään paljo virheitä. Tarkoitamme oikeinkirjoitusta. Sillä siinäkin asiassa kääntäjä noudattaa tarkkuutta ja johdonmukaisuutta. — Koska siis nämä „Talviiltain tarinat“ sekä sisällykseltään että muodoltaan kuuluvat parhaimman joukkoon, mitä kotimainen kirjallisuutemme voi tarjota, on meidän toivomme, että ne suomalaisissa perheissä suovat talven pitkinä iltoina monta hauskaa ja ylentävää hetkeä.

P. Thomasson, Ukko Striid ja hänen koiransa, neljännestätoista painoksesta, tekijän luvalla suomennettu. Porvoossa, Verner Söderström, 1881.

P. Päivärinta, Mökin Maiju, kuvaus kansan elämästä. Porvoossa, Verner Söderström, 1880.

Pehr Thomasson ja Pietari Päivärinta ovat kaksi nimeä, jotka syystä voi asettaa toistensa rinnalle. Kumpikin puhuu meille miehestä, joka alhaisen kansan riveistä lähteneenä on omin johdoin hankkinut itsellensä sivistystä ja synnynnäisen älyn ja tuntoisuuden kautta tajunnut luonnon ja ihmissydämmen hienot piirteet ja tietänyt niitä muille kuvata. Pehr Thomasson syntyi 1818 talonpoikaisista vanhemmista luonnonihanassa Blekingen maakunnassa Ruotsissa. Mutta tuosta hilpeästä paimenpoiasta, joka „härän hännän kaitsijana, vasikoitten vaalijana“ metsissä ja lehdoissa juoksenteli, oli tuleva kirjailija, jonka teoksia kymmenissä tuhansissa kappaleissa levitetään ja käännetään monelle vieraallekin kielelle. Kun hänen ensimmäistä koettansa kirjallisuuden alalla „Blendan satu“ (painettu omalla kustannuksella 1841) oli suosiollisesti arvosteltu, antausi Pehr Thomasson yhä enemmän kaunokirjallisuuteen, julaisten sekä runoelmia että suuren joukon kertomuksia, muutti pian Jönköpingin kaupunkiin ja sieltä sittemmin Göteporiin ja Tukholmaan. Tukholmassa hän kuoli keväällä 1880. — Suomalainen kansankirjailija Pietari Päivärinta ei sitä vastoin ole säädystään luopunut. Maamiehenä pysyen on hän käyttänyt lomahetkiään kirjallisiin toimiin. Hänen tähän asti julkasemansa teokset „Seurakunnan kosto“ (pain. 1867), „Elämäni, perhe-elämällinen kertomus“ (kansanvalistusseuran toimituksissa 1877) ja „Elämän ha-

vainnoita" (1880) saattavat meitä uteliaisuudella odottelemaan häneltä uusia tuotteita.

Niinkuin molemmat mainitut kirjailijat ovat kansan syvistä riveistä lähteneet, niin he myös kumpikin ovat ottaneet kuvaillaksensa omaa kansan elämää. Mutta se seikka juuri vaikuttaa erilaisuuttakin heidän välillänsä. Ruotsin kansan elämä viljavain peltojen penkerillä ei ole samallainen kuin Suomen kansan taistelu jylhissä saloissa kovaa luontoa vastaan. Mielellään antaa Pehr Thomasson jonkun muiston entisistä Ruotsin sotakunnian loistoisista ajoista astua kuvauksena näkymölle silmäimme eteen. „Ukko Striid" on ijäkäs ruotsalainen sotavanhus, jonka toinen jalka on ammuttu pois Ruotsinsalmen meritappelussa. Ukko on tosin vähän äreä, mutta hyvä sydän hänellä kuitenkin on, ja Friid koiransa avulla, jonka hän on pelastanut mereen uppoamasta, hankkii hän elatusta sekä itselleen että eräälle merimiehen lesken perheelle, jossa häntä on ystävällisesti kohdeltu. Juoni ei siis ole mutkikas, mutta koko kertomus uhkuaa raitista vilppautta ja lämmintä sydämmellisyyttä. Varsinkin nuorisolle voinee se olla hyvänä ja hauskana luettavana. „Mökin Maiju" taas on köyhä torpan tyttö erään Pohjanmaan mahtavan joen rannalla. Kainoudellaan ja suloudellaan ihastuttaa hän rikkaan talollisen pojan, jonka puolisoksi hän tuleekin, vaikka appi tosin olisi suonut itselleen rikkaamman miniän. Apenkin rakkauden hän vihdoin voittaa hellästi hoitaen häntä hänen sairaaksi käytyänsä. Mutta onnen niin noustessa korkeimmilleen, hukkuu hän, poikansa pelastettuaan, virtaan, kun se keväällä äkkiä tulvaa äyrästensä yli.

Eroitus, jonka „rohkean Ruotsin" ja „suloisen Suomen" erilainen luonto ja kansanluonne on kertomuksiin painanut, on myöskin huomattava itse kirjailijain esitystavassa. Toiminnan ja tapausten esittäminen on epäilemättä vilkkaampi ensin mainitussa kertomuksessa. Kertomus juoksee tasaisesti ja kanssapuheet sujuvat erinomaisen hyvin, johon tietysti myöskin on vaikuttanut tekijän tottumus liikkua kertojana. Sitä vastoin voittaa mielestämme Päivärinta, kun on kysymyksenä sisällisten tunteitten ja luonnon ihmeiden ja ilmiöiden kuvaaminen. Erittäinkin kuvaus tuosta paisuvasta, jäälohkareitten salpaamasta joesta, joka syliinsä sulkee poikansa pelastaneen äidin, on sekä mahtava että runollinen.

Kieli „Mökin Maijussa" on varsin rikasta, puhdasta kansan kieltä. „Ukko Striidin" suomennos näkyy myöskin olevan huolellisesti ja taidolla tehty. Suljemme sentähden nämä kirjat Valvojan lukijain suosiolliseen huomioon.

G—t.

Eugène Bersier, Ihmissuvun synnin ja armon yhteisyydestä. Uskonnollinen puhe. Käännös. Helsingissä, G. W. Edlund, 1881. 1 m.

Tämän kirjasen tekijä, Bersier, on kotimassaan Ranskassa hyvin tunnettu hengellisellä alalla. Etevänä puhujana on hän taistellut vapaakirkollisten aatteiden puolesta, mutta siirtyi vuonna 1875 Ranskan reformeerattuun kirkkoon. Kirjailijana taas on hän julaissut kokoelman saarnoja, joka on saavuttanut varsin suurta suosiota.

Yksi hänen uskonnollisia puheitaan tarjoutuu nyt suomalaisellekin yleisölle luettavaksi. Siinä tarkastelee tekijä syntiinlankeemusta ja lunastusta kaikkiyhteisyyden kannalta, jonka lakia sekä luonto että yhteiskuntakin tottelee, sillä „ei ilman tättä laitta ole mitään suurta, mitään kaunista yhteiskunnassa ja ihmiskunnassa, paitsi tätä lakia ei yhteiskunta eikä ih-

miskunta tule mahdolliseksi". Kaikkiyhteisyyden lain, joka vallitsee luonnossa ja ihmiskunnassa, luulee muka meidän aikamme löytäneensä. Mutta tekijä osoittaa, että „tämä totuus, joka luullaan uudeksi, on kahdeksantoista vuosisataa ollut suljettuna apostoli Paavalin kirjoituksiin". Erinomaisen elävästi ja viehättävästi esittää tekijä aineensa, ja kirjaa poispannessaan täytyy monenkin lukijan myöntää, että hänen huomioonsa on johdatettu monta kohtaa, jota hän ei ole ennen tullut ajattelemaan.

Jos kirjan sisällys onkin tavallista laatua parempi ja siitä syystä ansaitsee huomiota, niin sen omituisuus on kuitenkin siinä, että suomentaja on eräs Ruotsin pappi, joka ei ollenkaan käytöllisesti osaa suomea, vaan on suorittanut käännöksen ainoastaan niiden tietojen avulla, joita hän kirjoista on saattanut hankkia itselleen. Se seikka pistää sitä enemmän silmään, kun muistamme, että tuskin löytynee monta ruotsalaista, jotka viitsisivät oppia Suomen kieltä siihenkään määrään, jotta he voisivat ymmärtää suomalaista kirjallisuutta; vieläpä vähemmin ottaa suomennoksen vaivakseen. Mitä muuten itse käännökseen tulee, täytyy noihin edellä mainittuihin seikkoihin katsoen myöntää, että se on melkoisen hyvästi toimitettu. Tosin löytyy paikottain jäykkiä lauserakennuksia, tosin tapaamme paljonkin ruotsinmukaisuuksia, joskus käytetään sanoja hiukan oudossa merkityksessä, mutta suorastaan kummastelemme, ett'ei kielivirheitä ole enempää, siihen katsoen, mitä vikoja useat suomalaiset kääntäjät tekevät, jotka kuitenkin jossain määrin käytöllisesti osaavat suomea. Erittäinkin olemme huomanneet vaan harvoja objektivirheitä, joita muutamat suomennokset ovat ihan täynnä. Emme tosin tiedä, missä määrin korjaava käsi on suomennosta parannellut, olemme vaan kuulleet, että korjaukset ovat olleet aivan vähäpätöisiä. Joka tapauksessa ansaitsee kääntäjä kunnioitusta siitä työstä, jonka todistuksena käännös on, sekä siitä rakkaudesta Suomen kieltä kohtaan, jota tämä työ osoittaa.

Kirje Helsingistä.

29 p. Lokak. 1881.

Vastinetta yliopiston valtiopäivämiehenvaalista.

Lausuimme viimein ajatuksemme yliopiston edusmiesten vaalista. Me käännyimme erittäin nimiliberaalisuuden äänenkannattajain puoleen saadaksemme heitä tunnustamaan — vaikkapa vastenmielisestikin — että professori Estlander, epäkansallisen vastustuspuolueen kiivas johtaja, kuitenkin on heille paremmin mieleen kuin professori Donner, joka aina mitä suurimmalla maltilla on harrastanut kansallisen edistyksen asiaa. Erittäinkin kehoitimme vastustajiamme vihdoin viimeinkin astumaan esiin ilman naamiotta, pyrkimättä „maltillisuuden" väljän vaipan suojaan. Mutta siihen emme saaneet mitään vastausta niitten puolelta, joitten asia olisi ollut vastausta antaa. Sen sijaan tulee pari tahi monta nimetöntä yliopiston jäsentä ja vastaa Dagbladissa, ja kyllä heillä ainakin suu on ilmaa täynnä. „Häpeällinen käytöstapa", „häijy panettelu", „skandaali-sanomalehdistö", „mieletön vimma", y. m. — kas siinä ne pätevät muistutukset, jolla koetetaan kumota yleiseen tunnettuja tosiasioita, joita kertomalla Valvoja kuvasi herrojen Donnerin ja Estlanderin valtiollista kantaa. Me pidimme kiinni mainittujen herrojen

julkisuuden alalla tapahtuneesta toiminnasta. Vastustajamme kiittävät prof. Runebergia siitä, että hän on „saavuttanut kunnioitusta“ (suotakoon meille anteeksi, että tässä juolahtaa mieleen, kuinka myöskin „ausserordentliche persönliche Liebenswürdigkeit“ aikoinaan arveltiin olevan tärkeä avu suuretieteen professoriksi pyrkivälle!). Toiselta puolen eivät vastustajamme malttaneet kirjoittaa puoltakaan palstaa laskematta ilmoille kurjaa salaviittausta yksityisiä vastaan, arvellen että suomenmielisten etevimmät miehet eivät muka huoli muusta kuin saavuttaa itselleen valtaa, ja että he sentähden ovat ruvenneet kansallisen liikkeen johtajiksi. Varma on, ett'ei meiltä puuttuisi muistutusten aihetta, jos tahtoisimme alentaa julkista keskustelua tuommoiselle alalle. Vaan kosk'emme tässä kohden tahdo seurata vastustajamme esimerkkiä, niin pysymme yhä pääasiassa, nimittäin, miten yliopiston ehdokkaat ovat käyttäytyneet julkisissa toimissa.

Siinä kohden „yliopiston vaaliin-oikeutetut“ eivät todellakaan tietäneet tuoda paljoa asiallista esille. Prof. Forsman tehdään vastuunalaiseksi Suomettaren muka perustuslaillisuudelle ja isänmaan tulevaisuudelle vaarallisesta kannasta; prof. Donner on kirjoittanut Morgonbladiin, ja on muka sentähden edesvastauksessa „niistä vihaisista hyökkäyksistä maamme ruotsalaista sivistysmuotoa vastaan sekä niistä erehdyttävistä yliopiston kirjoituksista“, mitä mainitussa lehdessä on ollut. Siinä muka kylläksi syytä jättää sekä lainopilliset tiedot että valtiopäivämiehenä osoitettu kunto syrjälle!

Suomettaren kantaa kenraalikuvernööriasiassa emme täydelleen hyväksyneet, kuten lukijamme varsin hyvin tietävät. Numerot 197 ja 199 tältä vuodelta sisältävät kuitenkin lähempiä selityksiä, jotka on jokaisen velvollisuus ottaa lukuun, joka tahtoo oikein arvostella Suomettaren kantaa, ja vaikka arveleekin, että lehden edelliset kirjoitukset olivat erehdyttävät, niin ei ainakaan kukaan muu kuin sokea tahi vääristelijä voi enää tuoda semmoisia syytöksiä esille, kuin „yliopiston vaaliin-oikeutetut“ ovat tehneet. Juuri samat syytökset kävivätkin nykyään „liberaaleille“ jotenkin kalliiksi, kun Turun kaupungin edusmiehiä valittiin — olkoon se asianomaisille lisävaroitukseksi, jotta vast'edes paremmin ottavat suustaan vaarin.

Mitä prof. Donnerin kantaan tulee, ovat Dagbladissa lausutut epäilykset vielä enemmän tuulen pieksämistä. „Hätska angrepp mot den svenska bildningsformen i vårt land“ on yksi noita huokeahintaisia puheenparsia, joita „liberaaleillamme“ on niin runsaasti tarjona. Totuutta ja järkeä niissä ei ole sen enempää kuin kuivassa kuukunanmunassa. Asianomaisten sopisi ottaa lukeaksensa Dagbladin vuosi sitten tekemä myönnytys, ett'ei suomikiihkoisten puolelta vielä ole tapahtunutkaan mainittavia hyökkäyksiä sivistystä vastaan. Sellainen myönnytys siltä taholta kelpaa toki todistukseksi. Morgonbladin yliopiston-kysymyksissä osoittama kanta on meistä ollut se, että lehti on horjumatta valvonut lain noudattamista ja kotimaisen sivistyksen etua. Se vastusti prof. Lefflerin nimitystä, se on säälimättä paljastanut niitä vehkeitä, jotka eräät herrat silloin tällöin ovat panneet toimeen vastoin lakia ja kohtuutta; eihän vieläkään ole unohtunut prof. Sundellin nimitys ja juonet sitä vastaan. Ei se tietysti voi ketään kummastuttaa, jos niitä herroja vieläkin arvostelee, jotka silloin joutuivat arvostelun alaisiksi. Vaan hullunkurista se on, jos samat miehet tahtovat puolueettomina arvostella Morgon-

bladin asemaa. Eikä koko asia mauten suorastaan koske prof. Donneria, sillä hän on kirjoittanut Morgonbladissa nimimerkki alla, joka selvästi osoittaa, ett'ei hän tahtonut jokaisessa yksityiskohdassa olla edesvastauksessa lehden kannasta. Vai olisiko esim. prof. Mechelin, joka on Dagbladin kannattajia, edesvastauksessa jok'ainoasta typerästä herjauksesta, jonka Nisset ja Nasset, Rolfit ja Ralfit ovat laskeneet ilmoille? Ja arvattavasti prof. Mechelin kuitenkin usein on kirjoittanut ilman nimimerkittä, joten häntä paremmin voisi lukea varsinaiseen toimitukseen kuuluvaksi. Tai ovatko kaikki Finsk Tidskriftin miehet valmiit ottamaan vastatakseen „Göstan" likaisista vihan purkauksista tahi niistä kunniattomista loukkauksista, jotka sama lehti nykyään (Kesäkuun numerossa) sisälsi prof. Koskista vastaan, väittäen, että hän kirjoittaa vasten omaatuntoaan, että hän on kansallisuuden alttarille uhrannut vakuutuksensa j. n. e., j. n. e. Siinäpä vasta „häpeällinen käytöstapa", „skandaalilehden kantaa", „mieletöntä vimmaa" y. m. Vaan ruotsikiihkoisillemme on jo kauan ollut omituista nähdä rikkaa toisen silmässä vaan ei malkaa omassa.

Mainitsimme Finsk Tidskriftin, jota toimittaa prof. Estlander. Kuinka lämpimästi toimittaja „harrastaa suomenkielistä sivistystä" (katso „yliopiston vaaliinoikeutettujen" kyhäelmää), sen huomaa jo siitäkin, että vastamainittu „suomalainen" aikakauskirja melkein säännöllisesti jättää arvokkaimmat suomalaiset teokset huomaamatta, silloin tällöin arvostellakseen huonoja suomennoksia. Saavathan „finländarit" täällä kotona ja ruotsalaiset Pohjanlahden länsi-puolella siten oivallisen käsityksen kirjallisuutemme nykyisestä tilasta! Yhden vuoden vaikutuksesta ei sovi lausua lopullista tuomiota, mutta kun jo on ehtinyt täyttää kymmenkunnan nidoksia, silloin puute ei enää ole anteeksi annettava, sillä se nähtävästi seuraa lehden kannasta. Mitä prof. Estlanderin mielipiteihin koulukysymyksessä tulee, niin meitä todellakin kummastuttaa, jos sitä kukaan muu tahtoo puolustaa — paitse se joka arvelee suomalaisten koulujen olevan sivistyksen haitaksi. Tuskin kukaan tässä maassa on tietänyt kulloinkin keksiä niin vaihtelevia syitä kuin hän kansan vaatimuksia vastaan: milloin suomalainen mallikoulu Helsingissä on tarpeeton, milloin myönnetään sen tarpeellisuus sanoissa, vaan rahalaskuja tehdessä se jätetään huomaamatta, joten periaatteellinen suostumus ei ole pennin arvoinen, j. n. e. Muitakin kouluja annetaan kyllä, mutta missä ja minkälaisia? Ei unohdeta ottaa Kuopion kituvaa ruotsalaista lyseota valtion huostaan, mutta Oulun suomalaiselta lyseolta hävitetään sieväisesti yliluokat, joten aliluokkienkin olemassa olo joutuu vaaraan, eikä suomalaisille näy olevan aiottu mitään muuta tarkoitusta kuin kasvattaa ruotsinkielisiä, kaiketi samanmielisiäkin nuorukaisia, — kaikki tietysti „sivistyksen" tähden ja „turmiollisen levottomuuden" estämiseksi! Nämä sanat eivät ole vääristetyt, niinkuin vastustajamme väittävät; me olemme jo viitanneet paikkaan, mistä ne löydetään. Lisättäköön vielä, että prof. Estlander jo aikaa sitten aikakauskirjassaan, vaikka se kumma kyllä yhä on *finsk* nimeltään — on noudattanut tuota *finländare*-eroitusta, jolla Folkvännen ja Östra Nyland nykyään pauhaavat; lisättäköön, että prof. Estlander on sen ohessa julistanut: „ubi bene, ibi patria", joka suomennettuna kuuluu: missä vaan on hyvä olla, siellä on minun isänmaani — emmekä huoli tuoda sen useampia todisteita hänen isänmaallisen kantansa valaisemiseksi.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 22. Helsingissä, 15 p. Marraskuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Edustuslaitoksemme kehittämisestä.

Vuosi takaperin julkasimme Valvojan näytenumerossa kirjoituksen, jossa koetimme osoittaa, ett'ei valtiopäivä-laitoksemme suinkaan ole niin kehno, kuin ulkomaalainen ensi silmäyksellä saattaisi luulla, ja että epäilemättä oli suurikin onni, ett'ei sitä kohta valtioelämämme virkistyessä valettu ulkomaisten mallien mukaan peräti uusiin kaavoihin. Mutta sen ohessa huomautimme kuitenkin sen potevan arveluttavia vammoja, joiden pikaista poistamista kaikin voimin täytyy harrastaa. Monta uutta vaillinaisuutta ja heikkoa kohtaa on sittemmin tullut näkyviin ja joutunut yleisen keskustelun alaiseksi. Vaalit tulevan vuoden valtiopäiviin ovat melkein kaikki tapahtuneet, ja niiden johdosta on yleisön huomio ja osanotto meidän maassamme tavattomassa määrässä kääntynyt kansanedustuksen puoleen, sen kokoonpanoon ja sen vastaisiin toimiin.

Ennen vaaleja koski keskustelu etenkin sitä tapaa, jolla eduskunnan vaikutus valtioasioihin saataisiin säännöllisemmäksi ja laajennetuksi. Että valtiopäiväin väliaika on lyhennettävä, sitä ei kukaan enää ole kieltänyt, ja on siis toivottava, että valtiosäädyt siinä kohden sopivat yhteisestä pyyntöesityksestä. Motioni- eli ehdotusoikeuden hankkimiseksi ei niiden tarvitse sitäkään, koska on tunnettu, että Keisari itse aikoo tarjota sen säädyille. Mutta mitä muuta yllämainitun tarkoituksen saavuttamiseksi on tehtävä, siitä on ollut eri mieliä. Herra A. M. ja Valvoja ovat ehdotelleet, että valtiopäivät meillä, niinkuin muualla maailmassa, erityisellä adressilla ilmasisivat hallitsijalle mielipiteensä hallintotoimista. Se ehdotus ei ole saavuttanut Helsingfors Dagbladin kannatusta. Mutta suomenmielistenkin puolelta on yksityisesti lausuttu epäilyksiä, tokko tuollainen adressi on valtiopäivä-järjestyksessämme sallittu. Sen johdosta huomautamme, että vaikk'ei se ole laissa erittäin sallittu, niin se ei ole kiellettykään. Päin vastoin on valtiopäivä-järjestyksen § 76, ainoa pykälä, jossa on puhe esityksistä hallitsijalle, sisällykseltään niin laaja, että sen nojalla lienee puheena olevan adressin laillisuus

selvä. Kokonaisuudessaan kuuluu pykälä seuraavasti: „Ne päätökset, jotka ovat vastauksia Keisarin ja Suuriruhtinaan Valtiosäädyille antamiin esityksiin, *kuin myös ne esittelyt Keisarille, jotka Valtiosäädyt muutoin ovat yhteisesti päättäneet,* ovat kirjoitusten muodossa Keisarille toimitettavat.“ Ajateltakoonpa siis muuten adressista itsestään mitä hyvänsä, laki ei ainakaan ole sille esteenä.

Syksyn kuluessa, vaalien kestäessä ovat vaalitapa ja muut vaalipäätökseen vaikuttavat asianhaarat ennen kaikkea vetäneet huomiota puoleensa. Meidän tietääksemme ei tosin ole pappis- ja talonpoikaissäätyjen vaalien johdosta vaadittu mitään sanottavia muutoksia, — sillä se ei ole uutta muutosta, vaan oudon menetyksen estämistä, jos tuomari kielletään pitämästä vaalia siihen tapaan kuin tänä syksynä Sääksmäellä. Mutta porvarissäädyn vaalit ovat sen sijaan antaneet sitä runsaammin aihetta kaikenlaisiin muutosehdotuksiin. Jo aikaisin syksyllä alkoi kuulua huhuja, miten yksityiset henkilöt Helsingistä tarjoutuivat pikkukaupunkien edustajoiksi ihan mitätöntä palkkiota vastaan tahi vieläpä ilmaiseksikin ja miten sellaiset tarjoukset silminnähtävästi määräsivät vaalipäätöksen. Useammat maamme sanomalehdet ovatkin sentähden ehdotelleet, että aatelittomain säätyjen edustajat saisivat palkkionsa valtiovaroista, ja lainopillisen yhdistyksen emäosasto on puolestansa siihen ehdotukseen yhtynyt. Sen ohessa ovat Helsingfors Dagblad ja Suometar muistuttaneet, että pienimmiltä kaupungeilta pitäisi ottaa niiden nykyinen oikeus lähettää oma edustaja valtiopäiville, joka muistutus onkin kaikin puolin paikallansa, sillä, niinkuin Suometar sanoo, on peräti järjetöntä, että esim. Naantali 460 hengen kanssa (vaimot ja lapset siihen luettuina) tai Maarianhamina 358 hengen kanssa saavat valita kukin eri valtiopäivämiehensä. Ja ihan oikeassa on Suometar mielestämme siinäkin, että ne noista pikkukaupungeista, joilla ei edes ole omaa maistraattia, vaan jotka oikeusasioissaan kuuluvat kihlakunnan oikeuden alle, on siirrettävä talonpoikaissäädyn edustukseen. Siten on asian laita Ruotsissakin.

Vielä paljoa tärkeämpi asia kuin pikkukaupunkien vaalioikeuden rajoittaminen on muutos kaupunkien vaalitavassa, jonka Suometar ehdottelee. Äänet luetaan nykyään, niinkuin tiedämme, veroäyrien mukaan ja useissa, luultavasti useimmissa, kaupungeissa ei ole mitään rajaa säädetty, niin että rikas pohatta tahi ainakin pari kolme heitä yksinänsä määräävät edusmiehen. Ja missä rajoitusta on, sielläkin saadaan kuitenkin äänestää 25 veroäyrillä, toisin sanoen sielläkin on rikkaan kauppiaan ääni saman arvoinen kuin 25 köyhän käsityöläisen. Nyt ehdottaa Suometar, että äyriluku kokonaan hyljättäisiin äänien perustuksena ja ett'ei siis kukaan enää saisi äänestää useammalla kuin yhdellä äänellä. Helposti ymmärtää, miten suuresti sellainen muutos vaaliin vaikuttaisi. Pohattojen valta olisi kokonaan kumottu, ihminen seisoisi ihmisen rinnalla, köyhän ja rikkaan ääni merkitsisi kumpikin samaa. Tosin tahtoo Suometar, että joku alin raja äänestysoikeuden harjoittamiselle säädettäisiin, mutta koska sitä ei kuitenkaan vääryyttä tekemättä voitaisi asettaa aivan korkealle, siirtyisi päävalta vaaleissa kieltämättä alemmille säädyille. Me puolestamme olemme ensimmäisiä myöntämään, että 25 ääntä yhden miehen hallussa on ääretön vääryys, sitä enemmän kuin ne eivät ylipäänsä ole kaupungin sivistyneimmillä asukkailla, koska näiden varallisuus harvoin nousee keskimäärää ylemmäksi. Ja ett'ei epä-

kohdan poistamista käy jättäminen asianomaisten kaupunkien haltuun, vaan että siihen tarvitaan eri laki, sen huomaa jo valtiopäivä-järjestyksen § 12:sta, joka säätää, että äänet, muutoksesta päätettäessä, ovat luettavat samain perustusten mukaan, joita noudatetaan kaupunkimaksuja määrättäessä, s. o. rikkaat pohatat saavat itse päättää, onko heidän ylivaltansa vaaleissa mitenkään supistettava. Mutta, vaikka niin onkin, jätämme kuitenkin tuonnemmaksi ratkasematta, tokko niin perinpohjainen muutos kuin se, jonka Suometar ehdottaa, jo nykyään on suotava ja mahdollinen. Huomautamme vaan, että käsitys, joka meitä Suomettaren kirjoituksessa kohtaa, vivahtaa yleisten vaalien aatteesen, joka jos sen valtaan antaumme, repii vanhan säätyedustuksemme auttamatta hajalle.

Mutta tarkemmin tutkien, näemme, että muidenkin ehdoteltujen parannusten laita on jotenkin sama. Niin esim. vaatii säätyedustuksen henki, että etuoikeutetut säädyt itse kustantavat edustajansa valtiopäivillä, ja se seikka, että velvollisuus siten seuraa oikeutta, että etuoikeutetut saavat asemansa tähden kantaa toisinaan jotenkin raskasta taloudellista taakkaa, lieventää katkeraa tunnetta, jota jokainen erikoisetu muuten niin helposti synnyttää. Jos sitä vastoin kansa kokonaisuudessaan kustantaa edustuksen, ei ole lieventävää puolta enää olemassa, ja etuoikeutettujen erikoisetu käy päivä päivältä loukkaavammaksi, herättäen muissa kansalaisissa vihaa ja kateutta. Ja jos siis asianhaarat, niinkuin nykyään meidän maassamme, tekevät kustannusten siirtämisen valtiolle välttämättömäksi, herättää ihan itsestään ajatus, ett'ei kansanedustus enää vanhassa muodossaan vastaa ajan tarvetta. Ruotsissa olivatkin kustannukset kunkin säädyn kannettavina aina siksi, kuin edustuslaitos v. 1866 muutettiin kokonaan uudelle pohjalle.

Olemmeko siis todella sillä edistyskannalla, että säätyedustus, tämä vanha, kallis, niin monta myrskyä kestänyt tukemme, yhteiskunnallisen vapautemme ja kansallisen olemuksemme turva, nyt vihdoin on meidänkin maassamme hyljättävä?

1867 vuoden valtiopäivillä lausui perustuslaki-valiokunta mietinnössään n:o 1 seuraavaa: „edusmiehistön itse jakautumista vastaan neljään säätyyn voipi muistuttaa, osaksi että monet suomalaisten kansalaisten luokat ja monet pätevät edut siitä syystä ovat edusmiehistöstä poisjätetyt, osaksi että valtiopäiväin keskustelut sen kautta saavat hitaisen ja epävakaisen kulun, sekä usein vaikuttavat sen, että niiden seuraus ei ole kylläksi varma ja tyydyttävä, mutta etenkin, että se ei täytä nykyajan valtio-opin vaatimusta, että kansalaisedusmiehistön pitää syntymän yhteisistä, kaikkein kansaluokkain kansalaisille kuuluvista vaaleista.“ Valiokunta luuli mahdottomaksi täydellisesti korjata nämä puutteet niin kauan kuin säätyjako oli voimassa, ja ainoastaan se seikka, että keisarillinen esitys säilytti tuon jaon, vaikutti, ett'ei valiokuntakaan tahtonut suurempaa muutosta sillä kertaa ehdotella. Mutta „laitos, joka on pohjaa vailla, ei voine kauan kestää“, niin kuului sen loppupäätös.

Puutteet, jotka valiokunta mainitsee, painavat raskaasti vaa'assa. Tosin on viittaus nykyajan valtio-oppiin vähän onnettomasti valittu, sillä oppineiden mielipiteet yleisten vaalien sopivaisuudesta, eivät ole aivan yhteen meneviä, ja sitä paitse saattaa pienen, etäisen kansan omituinen asema synnyttää oloja ja tarpeita, joihin nuo sivistysmaissa kyhätyt oppi-

järjestelmät eivät täysin sovellu. Mutta sitä tärkeämpi on muistutus, että jako neljään säätyyn tekee valtiopäivä-keskustelut hitaiksi ja päätökset useinkin vähemmän tyydyttäviksi, vieläpä epävarmoiksi. Vaikka säädyt ja valiokunnat etenkin valtiopäiväin loppuajalla tekevät työtä melkein kuumeen tapaisella kiireellä, edistyvät päätökset kuitenkin tuskallisen vitkallisesti. Ensin asia esillä kaikissa säädyissä, toisissa jo silloin keskustelun alaisena, toisissa ei, sitten valiokunnan tahi valiokuntain mietintö, sitten keskustelut säädyissä ja tavallisesti eriävät päätökset, sitten yhteensovitus-ehdotus, uudet keskustelut, uudet päätökset, uudet yhteensovitus-ehdotukset j. n. e., j. n. e. Jumala ties kuinka pitkässä jonossa. Mutta sillä välin on ehkä joltakin säädyltä kärsimys loppunut, se piintyy auttamattomasti entiseen päätökseensä ja kaikista ponnistuksista huolimatta raukeaa asia jonkun, mahdollisesti kylläkin vähäpätöisen, sivuseikan tähden. Ja vaikuttavatko nuo monet mutkat edes sen, että jos yhteinen päätös lopulta tulee toimeen, se on aina seurauksiltaan tarkoin harkittu ja mietitty? Tuskinpa kyllä. Yhteensovitukset koskevat enimmiten yksityiskohtia, kokonaisuudessaan on asia harvoin muuta kuin kerran esillä kussakin säädyssä, ja erehdykset ovat siten hyvinkin lähellä. Syyt, jotka vaikuttavat toisessa säädyssä, jäävät ehkä toisessa kokonaan edustajatta tahi esitetään huonosti; valtiopäivämies oppii tuntemaan ne vasta, kun hänen ei enää käy sovittaminen päätöstänsä niiden mukaan. Ja saattaapa vielä lisäksi tapahtua, että kun kaikki mutkat ovat läpikuljetut, kaikki karit kierretyt, lopulta ei tiedetä, mitä nuo neljä kamaria ovat tarkoittaneet; nousee riita, onko säätyjen päätös yhtäpitävä. Erittäin valasevana esimerkkinä on viime valtiopäiväin päätös talonpoikain karttapaperi-maksusta. Valvojan 20 numerossa kerroimme sen kysymyksen vaiheita ja näytimme, miten porvarissäädyssä oli pitkä ja kiivas väittely, oliko mitään yhteistä päätöstä olemassa; itse tulimme siihen vakuutukseen, että säätyjen päätökset eivät olleetkaan keskenänsä yhtäpitäviä ja että siis nykyinen karttapaperi-asetus, joka perustuu säätyjen luuleteltuun yksimielisyyteen, on erehdyksestä syntynyt. Toivottavasti ei voida monta sellaista esimerkkiä mainita, mutta yksinänsäkin riittää se osoittamaan, nykyisen säätylaitoksemme tarjoavan liian vähän takeita erehdyksiä vastaan. Tässä huomautettakoon myöskin, että lakkaamattomat yhteensovitukset, joita nelikamarinen edustus tekee välttämättömiksi, suovat asianomaisille valiokunnille liiaksi suuren vallan, muuttaen ne niin sanoaksemme viidenneksi säädyksi, joka jotenkin mielivaltaisesti määrää sovitusehdot.

Ensimmäisenä muistutuksena nelijakoa vastaan mainitsi 1867 vuoden perustuslaki-valiokunta, niinkuin jo näimme, että monet kansalaisluokat ja monet tärkeät edut sen kautta suljettiin pois valtiopäipäiviltä. Ei käy kieltäminen, että se muistutus sittemmin on kadottanut suuren osan merkitystään. Yliopisto ja kouluopettajat ovat saaneet oikeuden lähettää edustajia pappissäätyyn ja niinikään on vaalioikeus porvaris- ja talonpoikaissäätyyn melkoisesti laajennettu. Miten kansan edustus meillä lähimmässä tulevaisuudessa muuttuneekin, tuskin tulee kuitenkaan kysymykseen ulotuttaa vaalioikeutta aivan laajalta piireihin, jotka nykyään ovat sitä vailla. Torpparien ja loisien osallisuus talonpojan-säädyn vaaleissa tahi päiväpalkkalaisten vaalioikeus kaupungeissa ei aivan pian saane meidän maassamme sanottavaa kannatusta.

Mutta vaikka tuon myönnämmekin, jää yhä vielä kieltämättömäksi totuudeksi, että vaalioikeus on liian epätaisesti, s. o. väärin, jaettu Suomen kansalaisille. On jo ylempänä ollut puhe äänien laskusta porvarissäädyssä. Mutta me emme saa luulla, että asia on sillä korjattu, että säätyjäsenten vaikutus säädyn vaaleihin tasoitetaan enemmän kansalaisarvon mukaiseksi. Epäkohta on paljoa syvemmällä; säätyjen valtiollinen valta, niiden oikeudet valtiopäivillä eivät ole sopusoinnussa niiden merkitykseen ja tehtävään yhteiskunnassa. Nykyaikaan on jo ilmeinen vääryys, että niin pienet yhteiskuntaluokat kuin aateli ja papisto, kun ne valtiopäivillä ovat samaa mieltä, vastaavat koko muun kansan edustusta. Niin loukkaisi esim. aatelin asema jokaista ajattelevaa, vaikka meidän korkein säätymme olisikin rikas ja mahtava, omistaen suuren osan Suomen maata; nyt se tietysti loukkaa sitä enemmän, kun tämä aateli enimmäkseen on ainoastaan tavallinen virkamiehistö, joten siis jokainen aateliton virkamies syystä voi kysyä, minkätähden hän ei saa itse edustaa itseänsä samoin kuin hänen jalosukuinen, mutta maaton ja mahdollisesti jotenkin vähäpätöinen virkatoverinsa. Ei ole suinkaan väärin, että aatelilla ja papistolla on sananvalta, ja suurikin, kansanedustuksessa, mutta on vääryys, jonka jokainen tajuaa, että kumpikin näistä säädyistä ihan yksinänsä saattaa maan tärkeimmissä asioissa, s. o. perustuslaki-kysymyksissä, tehdä hallitsijan ja muiden säätyjen yksimielisen päätöksen tyhjäksi. Tällainen *veto* ei ole nykyisissä oloissa enää mitenkään puolustettava.

Vastattanee ehkä, ett'ei meidän kansamme vielä ole oppinut säätyjaon vääryyttä tajuamaan. Siinä on vaan osaksi perää. Sillä on muistaminen, että kun kansan edustus puolen vuosisataa kestävän levon perästä herätettiin meillä uuteen toimeen, oli kansa — puhumme tässä kaikista säätyluokista — tyytyväinen, jos se vaan sai takeita, että vanha puutteellinenkin edustus oli määräaikoina kokoutuva. Sitä paitse vaati viisaus jo senkin tähden säilyttämään vanhat muodot, että ne perustuslailliseen hallitukseen kokemattomalle kansalle tarjosivat taattuja tukia ja tarpeellisen johdon. Nyt ovat jo olot toiset; kohta on kaksi vuosikymmentä kulunut valtioelämämme heräämisestä, ja mikä v. 1863 tahi v. 1867 esti perinpohjaisemman uudistustyön, ei ole enää esteenä. Valtiollinen traditioni on jälleen olemassa, edustuslaitostamme on useilla valtiopäivillä koetettu, ja ryhdyttäköönpä nyt mihin muutoksiin tahansa, ne eivät tapahdu umpimähkään, ainoastaan ulkomaisia malleja noudattamalla, vaan kotona saadun kokemuksen lujalle pohjalle. Tietysti emme kuitenkaan tarkoita, että pitäisi olla ulkomailla saavutettua kokemusta lukuun ottamatta. Silmät kääntyvät tässä, niinkuin niin monessa muussakin lainsäätämis-toimessa, Pohjanlahden toiselle rannalle *). Yhteinen entisyys ja jotenkin samallaiset yhteiskunnalliset olot tekevät Ruotsin esimerkin meille erittäin valasevaksi. Opimme tuntemaan, mitä tulee tavoitella, mitä välttää. Luomme sentähden silmäyksen edustusmuutokseen ja seurauksiin naapurimaassa.

*) Kirjoituksessa „Lääniedustus Suomessa" (Finsk Tidskrift, T. X. S. 290 v. 1881 huhtik.) luulettelee herra Rob. Castrén, että meillä ehdotettujen lääninkäräjäin yhtäläisyys Ruotsissa olevain kanssa mahdollisesti on herättävä epäilyksiä „piireissä, joissa kansallinen umpinaisuus vallitsee valtiollisena periaatteena", s. o. herra Castrénin tarkoituksen mukaan suomenmielisissä. Mihin perustuu arvelu, jossa joka sana on perätön?

II.

Koko sen puolen vuosisadan ajan, jonka kuluessa ei meillä Suomessa kertaakaan kutsuttu valtiosäätyjä kokoon, tehtiin Ruotsissa lakkaamatta työtä edustuslaitoksen parantamiseen. Jo 1809—1810 vuosien valtiopäivillä, joilla vallankumouksen jälkeen hallitsijan ja säätyjen molemman puoliset oikeudet määrättiin, esitti perustuslaki-valiokunta, vaikka tosin jotenkin epäilevästi, yleiset vaalit ja kaksikamari-järjestelmän entisen säätyjaon sijaan. Eivätpä nämä Ranskasta tulleet aatteet kuitenkaan vielä silloin löytäneet Ruotsissa sopivaa maanalaa. Eikä myöskään vanhalla-olijaisuuden ja taantumisen aikakausi, joka kohta sen jälkeen kaikkialla koitti, ollut omansa edistämään täydellisempää muutosta. Ankarasti vastusti esim. Geijer v. 1829 yleisiä vaaleja, väittäen, että „huone oli paremmin sisustettava, vaan ei maahan revittävä", jota ajatusta valtiosäädyt yleisesti kannattivatkin.

Muita aika muuttui. Vapaamieliset aatteet saivat jälleen jalansijaa, ja 1840 vuoden valtiopäivillä oli Geijerkin muuttunut yleisten vaalien innokkaaksi puolustajaksi. Perustuslaki-valiokunta, joka oli kokonaan uudistajien käsissä, ehdotti säätyjaon lakkauttamista, yhtä ainoata edustajain kamaria, yleisiä, mutta välillisiä, vaaleja j. n. e. Niin jyrkkää muutosta ei toki säätyjen enemmistö tahtonut. Talonpojat yksinänsä hyväksyivät yleiset vaalit ja yksikamari-järjestelmän, muut kolme säätyä sitä vastoin tahtoivat vaaleja luokittain, joita voisi asettaa useampiakin kuin neljä, ja sen ohessa katsoivat ne kaksi kamaria välttämättömäksi. Ritaristo ja aatelikin oli siis valmis luopumaan vanhasta erikoisoikeudestaan. Ett'ei sittenkään, vaikka asiat olivat niinkin edullisella kannalla, yhteistä päätöstä syntynyt, siihen oli, niin päättää ruotsalainen oikeuden historioitsija Naumann, perustuslaki-valiokunnan itsepäinen rakkaus yleisiin vaaleihin syypää, valiokunta kun ei täyttänyt velvollisuuttaan tehdä yhteensovitusehdotusta luokkavaalien perustukselle. Edustuslaitoksen muutos siirtyi neljänneksen vuosataa tnonnemmaksi.

Jo 1844—1845 vuosien säätykokouksessa huomattiin yksimielisyys kokonaan mahdottomaksi. Tosin olivat mielipiteet siinä kohden yhtyneet, ett'ei kaksikamari-järjestelmän etevyydestä enää riitaa syntynyt, mutta sen sijaan kävi taistelu vaalin perustuksista yhä ankarammaksi. Porvarissääty oli sekin ruvennut yleisiä vaaleja ihailemaan, ja siten oli kaksi säätyä kahta vastaan. Sama oli asia enimmiten kaikilla seuraavillakin valtiopäivillä kahden vuosikymmenen kuluessa: etuoikeutetut säädyt, aateli ja papisto, kannattivat luokkavaaleja, kansan enemmistön edustajat yleisiä. Yksityiskohtienkin parantaminen kävi yhä vaikeammaksi, jota enemmän se mielipide pääsi porvaris- ja talonpoikaissäädyissä vallalle, että „huonetta, joka pian on revittävä, ei pidä pylväillä tukea". Lopulta saavuttikin se täydellisen voiton, kun hallitus kääntyi sen puolelle. Kuninkaallinen esitys 5 päivältä tammik. 1863, joka sittemmin on saanut lain voiman, perustuu yleisten vaalien periaatteelle.

Meidän on vielä katsahtaminen taaksepäin. V. 1834 ehdotteli kreivi *Spens* maakunta-(lääni-)käräjiä Ruotsiin asetettavaksi. Vaalit niihin tapahtuisivat luokittain, ja itse käräjätkin jakautuisivat osastoihin, joiden, paitse muita toimia, tulisi jokaisen erikseen valita kansan edusmiehet valtiopäiville. V. 1840 uudisti hän ehdotuksensa, mutta muuttaen sen melkein ihan toiseksi. Hän ei enää puolustanut luokkavaaleja, vaan, niinkuin perustuslaki-valiokuntakin, yleisiä. Niiden

tuotteena syntyisivät maakuntakäräjät ja kansanedustajain alikamari. Maakuntakäräjät puolestansa valitsisivat sitten ylihuoneen jäsenet *).

Tämän myöhemmän ehdotuksen periaatteet kohtaavat meitä siinä esityksessä, jonka hallitus, kreivi Louis de Geer johtajana, jätti 1863 vuoden valtiosäädyille. Toinen kamari oli pantava kokoon yleisillä vaaleilla, ensimmäinen lääninkäräjäin valittava **), käräjäin, joiden toimeenpanosta laki oli edellisenä vuonna ilmautunut. Koska jäsenet näihin käräjiin valitaan veroäyrien mukaan, on varakkailla suhteellisesti suurikin vaikutus ensimmäisen kamarin määräämisessä. Ja siihen kelpaakin ainoastaan se, jolla on kiinteätä omaisuutta vähintäin 80,000 kruunun arvosta tahi joka maksaa veroa vähintäin 4,000 kruunun vuotuisesta tulosta. On vielä lisäksi mainittava, ett'eivät ensimmäisen kamarin jäsenet saa mitään palkkiota ja että heidän tulee olla vähintään 35 vuoden ikäisiä. — Vaalissa toiseen kamariin ei välitetä veroäyreistä, vaan on kullakin valitsijalla yksi ääni. Mutta vaalioikeutta nauttii ainoastaan se, jolla on kiinteätä omaisuutta joko maalla tahi kaupungissa 1,000 kruunun arvosta, tahi vuokramaata maaseudulla 6,000 kruunun arvosta, tahi joka maksaa valtiolle veroa 800 kruunun vuotuisesta tulosta. Yleisten vaalien periaatetta ei siis suinkaan ole ilman melkoista rajoitusta noudatettu. Toinen ilmeinen poikkeus siitä on se, että kun maaseudulla tuomiokunnat saavat vasta silloin, jos niissä on enempi kuin 40,000 henkeä, valita kaksi edustajaa, valitaan kaupungeissa yksi edusmies jokaiselta täydeltä 10,000 hengen luvulta, ja vieläpä saa pieniä kaupunkeja yhdistettäessä 6,000 kaupunkilaista lähettää oman edustajan. Väestön suhde maaseudulla ja kaupungeissa on 8: 1, mutta kaupungit määräävät kuitenkin enemmän kuin neljänneksen toisen kamarin jäsenluvusta. Vaali tapahtuu, suuremmissa kaupungeissa välittömästi, pienemmissä ja maaseudulla joko välittömästi tahi valitsijamiesten kautta, vaalioikeutettujen oman päätöksen mukaan *). Edusmies toisessa kamarissa nauttii palkkiota valtiovaroista. — Tärkeämpiä määräyksiä itse valtiopäiväin työjärjestyksestä on, että jos kamarit eivät asioissa, jotka koskevat valtiomenoja ja suostuntaa tahi valtiopankin ja valtiokonttorin hallintoa, voi suostua yhteisestä päätöksestä, lasketaan äänet yhteen. Siten saa tietysti toinen kamari näissä ylen tärkeissä kysymyksissä ratkasevan päätäntövallan, sillä siinä on jäseniä päälle 190, kun taas ensimmäisessä on ainoastaan 125 paikoille.

Kuninkaallinen esitys, jonka pääkohdat tässä olemme kertoneet, saavutti perustuslaki-valiokunnan kannatuksen ja oli siitä siis, niin määräsi valtiopäiväjärjestys, seuraavassa säätykokouksessa lopullinen

---

*) Ks, Bilaga till Constitutions-Utskottets Memorial N:o 38, (v. 1840—1841), siv. 2 j. s. — On omituista, että tämä kreivi Spensin toinen, Ruotsin edustuslaitoksen historiassa mitä tärkein ehdotus näkyy melkein kokonaan joutuneen unohduksiin. Myöhempien perustuslaki-valiokuntain historiallisissa esityksissä emme ole huomanneet siitä sanaakaan, ja Naumann (Sveriges Statsförfattningsrätt, III 463) kertoo sen sisällyksestä ainoastaan, „että kunnallislaitos oli järjestettävä ja tärkeimmät määräykset otettava perustuslakiin".

**) Ne kaupungit, joissa on enempi kuin 25,000 asujanta, nykyään Tukholma ja Göteborg, eivät kuulu minkään lääninkäräjäin alle ja niissä valitsevat kaupungin valtuusmiehet edustajia ensimmäiseen kamariin.

*) Jota enemmän valtiollinen harrastus on kasvanut, sitä tavallisemmiksi ovat välittömät vaalit käyneet maaseudullakin, ja tänä vuonna oli valitsijamiesten käyttäminen melkein poikkeuksena. Ks. Marcellus, Politiska ströftåg och interiörer, I, 7.

päätös tehtävä. Väliajalla oli mielten kiihotus mitä suurin *). Ja kun 1865 vuoden valtiopäivät koittivat, oli mahdoton arvata esityksen kohtaloa. Mitään muutoksia ei perustuslaki enää sallinut, esitys oli kokonaisuudessaan joko hyväksyttävä tahi hyljättävä. Talonpoikais- ja porvarissäädyn päätöstä ei kuitenkaan tarvinnut epäillä. Juhlapuvussa hyväksyivät talonpojat ilman mitään keskustelua esityksen ja niinikään antoi porvarissääty suostumuksensa 60 äänellä 5 vastaan. Ritaristossa ja aatelistossa kestettiin päätaistelu. Monesti oli edellisillä valtiopäivillä ainoastaan pienempi määrä säädyn jäseniä ollut läsnä, nyt synnytti heidän tavaton paljoutensa — melkein 700 — vaikeuksia äänestäessä. Neljä päivää kesti yhä kiihtyvällä innolla ottelu, ja puolueeton tarkastaja myöntää varmaan, että Ruotsin aateli vielä viime hetkellänsäkin osoittihe valtakunnan ensimmäiseksi säädyksi, päättäen kunnialla tehtävänsä etuoikeutettuna kansalaisluokkana. Mitä syitä ennemmin tahi myöhemmin on esiintuotu kuninkaallisen esityksen puolustukseksi tahi päinvastoin vaaran osoittamiseksi, joka siitä uhkasi, kaikki ne kohtaavat meitä puheissa, jotka joulukuun 4—7 pp. 1865 kaikuivat Axel Oxenstiernan, Bondein, Brahein ja Hornein muistorikkaassa säätyhuoneessa. Puolustajat saivat vihdoin voiton: 361 äänellä 294 vastaan hyväksyttiin esitys. Ritaristo ja aateli oli siis noudattanut kreivi De Geerin kehoitusta, se oli „voittanut itsensä". Se oli noudattanut toisen puhujan pateetillisia, mutta jaloja sanoja: „valtiollisia oikeuksia ei omisteta tavallisella omistusoikeudella; uhraa sentähden, Ruotsin ritaristo ja aateli, suuressa juhlassa, johon kuningas ja kansa sinut kutsuvat, nämä oikeutesi, ja siinä olet näkevä, ett'ei uhri olekaan uhri. Ripusta peritty sukukilpesi muiston valoisiin temppelipihoihin! Sinä et tarvitse sitä enää suojaksesi, et taistelussa ulkonaisia vihollisia vastaan, etkä myöskään sisällisissä otteluissa kehityksen ja edistyksen eteen, sillä sen tunnuslause „Noblesse oblige" on liian syvään juurtunut sydämmeesi voidakseen unohtua, ja — niin kauan kuin Ruotsin vapaus elää ja Ruotsin historiaa luetaan — niin kauan on Ruotsin kansa ilolla ja ylpeydellä näkevä ensi riveissään suurten miestensä jälkeiset." Puhuja, joka niin lausui, ei edustanut aivan eilispäivän sukua, nimeltänsä oli hän De la Gardie, Pontusherran ja Laiska-Jaakon jälkeinen.

Pappissääty oli lykännyt asian ratkaisun siksi, kunnes muiden säätyjen päätös oli tunnettu. Sitten antoi sekin suostumuksensa ilman äänestystä, vaikka enemmistö epäilemättä teki sen vastenmielisesti, vasten omaa vakuutustaan. Moniaat puhujat ilmoittivatkin suoraan väistyvänsä ainoastaan ylivallan tieltä, s. o. sentähden, että hallitus ja muut valtiosäädyt jo olivat yhtäpitävästä päätöksestä sopineet.

Seuraavana vuonna 22 p. kesäk. 1866 julkasi kuningas Ruotsin uuden valtiopäivä-järjestyksen.

On huomattava, että kuninkaallisen esityksen ankarimmatkin vastustajat myönsivät muutoksen tarpeellisuuden. Suuri osa heitä oli valmis hyvinkin perinpohjaisiin uudistuksiin, vaikka hallitus heidän mielestään oli esityksessänsä liiaksi luopunut historialliselta pohjalta. Tärkein muistutus oli epäilemättä, että esitys jätti kaiken vallan kansan edustuksessa talonpoikain haltuun. Maanomistajathan valitsivat melkeen $^3/_4$ toisen kamarin jäseniä,

*) Vastustajien joukossa taisteli entinen maamiehemme valtio-arkiston hoitaja J. J. Nordsrtöm

ja koska he valitsivat lääninkäräjäin enemmistön, oli ensimmäisenkin kamarin asettaminen heidän käsissänsä. Jos he vaan tahtoivat, oli heidän siis mahdollinen täyttää molemmat kamarit talonpoikaisilla edustajilla, ja jos nämä tahtoivat, ratkasivat valtiopäivät kaikki kysymykset talonpoikien erikoisoikeuden mukaan. Ja sitä paitse, vaikka ensimmäinen kamari sen kautta, että jäsenet siihen valittiin yhdeksäksi vuodeksi ja muiden vaalirajoitusten tähden pysyisikin jonakuna maan viisainten ja kokeneimpain kokouksena, oli päätösvalta raha-asioissa kuitenkin liian paljo toisen kamarin maaseutulaisilla, koska, niinkuin näimme, äänet sellaisissa kysymyksissä luettiin yhteen. — Että päävalta oli joutuva talonpojille, sitä eivät esityksen puolustajatkaan kieltäneet. Mutta osaksi katsoivat he sen välttämättömäksi seuraukseksi, tehtiinpä muutos miten tahansa, ja toiseksi toivoivat he säätyhengen jo kuolleeksi, niin ett'ei se määräisi talonpoikienkaan asemaa muihin kansalaisiin.

Oliko tuo toivo toteutettu? Mitä opettaa se puolentoista vuosikymmenen kokemus, joka uuden edustuslaitoksen suhteen on Ruotsissa saavutettu?

Myönnämme, että ulkomaan asioita arvostellessa helposti erehtyy, mutta nykyään lienee jo jotenkin yleisenä mielipiteenä Ruotsin sivistyneissä, että se aatelinen puhuja 1865 vuoden valtiopäivillä oli oikeassa, joka sanoi De Geerin ja hänen toveriensa silminnähtävästi ajattelevan liian suurta Ruotsin kansasta, he kun luulivat, että siinä oli ainoastaan yhtä taitavia, kokeneita, rehellisiä ja yleisesti arvossa pidettyjä miehiä, kuin he itse olivat. Että n. s. maalaispuolue nykyään harjoittaa kovinkin itsekästä valtaa, ei käyne enää kieltäminen, sitten kuin „tilanhaltijain“ vastustus joka valtiopäivillä saa kaikki hankkeet maan puolustuslaitoksen parantamisesta raukeamaan tyhjiin. Jokaista ehdotusta kohtaa vankkumaton „non possumus“ (emme voi), tahi asetetaan ainakin maaveron poistaminen ehdoksi. Nykyään näyttää jo epävarmalta, suostuuko puolue, vaikka se ehto myönnetäänkin. Ja muillakin aloilla huomataan arveluttavassa määrässä samaa itsekkäisyyttä tahi luulevat ainakin vastustajat sitä huomaavansa. Niin sanotaan, että valtiopankki, jonka hallinto on valtiopäiväin käsissä, alkaa vivahtaa maanviljelijäin erityispankilta. Jo v. 1867 ehdoteltiin, että pankin voitto käytettäisiin maanviljelyksen auttamiseksi, mutta kun sitten teollisuus 1870-luvun lopulla oli kovassa avun tarpeessa, ei mikään apu pankin puolelta tullut kysymykseen. Niinikään selitetään maalaispuolueen vastenmielisyys yksityispankkeja vastaan sillä, että puolue tahtoo kohottaa valtiopankin yksivaltiaaksi, saadakseen siitä sitä lujemman aseen maalaisetujen valvomisessa. Meidän ei tarvitse erittäin huomauttaa, kuinka onnetonta on, jos valtion rahakukkaro on avoinna ainoastaan yhdelle kansaluokalle. Eikä suinkaan saa luulla, että talonpojista on yhdentekevä, kuka heitä edustaa, jos hän vaan on etevä ja kunnon mies ja kannattaa heidän mielipiteitään. Säätyhenki ja säätykateus elää kyllä vieläkin. Ja mikä on vielä huomattavinta: se ei näy olevan häviämässä. Jota enemmän talonpojat oppivat tuntemaan omaa voimaansa, sitä yksipuolisemmin valitsevat he koko kansan edusmiehet ainoastaan omasta keskuudestaan. Erittäin valasevia ovat siinä kohden tämän syksyn vaalit. Tunnettu kirjailija Marcellus (salanimi) on äsken julaissut luettelon, josta näemme, että moni herrasmies, joka edellisillä valtiopäivillä kokonaan liittyi maalaispuolueesen, nyt kui-

tenkin joutui tappiolle, silminnähtävästi ainoastaan sentähden, että hänen kilpailijansa oli talonpoika. Emme siis voi muuta kuin päättää, että Ruotsissa on jonkunlainen „talonpoikain valta“, joka uhkaa maan kehitykselle käydä vaaralliseksi siten, että se yksipuolisessa itsekkäisyydessä ajaa ainoastaan omia asioitaan, estäen ainakin ajaksi monta tarpeellista parannusta. Ja niin ollen emme myöskään voi kieltää, että vika mielestämme on osaksi Ruotsin uuden valtiopäiväjärjestyksen, joka ei sisällä kyllin vahvoja takeita yhden kansaluokan liiallista valtaa vastaan.

Toinen tärkeä muistutus, joka liittyy edelliseen, oli että lainkäräjät, joiden alkuansa tuli pitää silmällä ainoastaan paikkakunnan yksityisiä asioita, eivät ole sopivia valitsemaan ensimmäisen kamarin jäseniä. Tässä kohden lienee kuitenkin vastustajienkin mielipide ainakin osittain muuttunut. Ensimmäiset vaalit asettivat yläkamariin melkein ainoastaan kokeneita ja taitavia miehiä. Sittemmin on kyllä maalaispuolue toisinaan täydennysvaaleissa saanut sinne sellaisiakin jäseniä, joiden kykyä ei mitenkään voi kehua, mutta se on kuitenkin ollut poikkeuksena. Ylipäänsä näkyvät lääninkäräjät vaaleissaan pysyneen jotenkin vapaina ahtaan säätyhengen ja erikoisetujen vaikutuksesta. Viimeiseksi tämän syksyn vaaleissa asettivat ne ensimmäiseen kamariin useamman herrasmiehen, joka ennen oli kunnialla toiminut toisessa kamarissa, mutta jonka talonpoikainen kilpailija nyt oli sulkenut siitä pois. Ja samoin on kokemus muuallakin osoittanut, että valitsijakunnat, jotka eivät tule kokoon ainoastaan vaalitilaisuuteen, vaan joilla on monta muutakin yhteistä, paikkakunnan tärkeätä tehtävää, tavallisesti valitsevat edustajikseen maan etevimpiä miehiä. Niinpä esim. huomautti jo Toqueville, että Amerikan liittovaltain edustajainhuone, joka syntyy yleisten välittömäin vaalien kautta, on täynnä vähäpätöisiä, sivistymättömiä ja kaikin puolin kunnottomia henkilöitä, kun sitä vastoin senaatissa, jonka eri valtioiden edustuskamarit valitsevat, tavataan Amerikan jaloimpia, oppineimpia ja kuuluisimpia kansalaisia. Luulemme siis, että lääninkäräjäin valitsijaoikeus, tuo kreivi Spensin ehdotuksesta saatu perintö, on Ruotsiu uuden valtiopäivä-laitoksen kaikkein vahvimpia ja paraimpia puolia.

Tähän lopetamme silmäyksemme naapurikansan kehityksestä.

III.

Palajamme kotimaahan. Kun kaiken yllämainitun perustuksella ryhdymme esittämään, miten mielestämme Suomen edustuslaitos on muutettava, asetamme johdoksemme englantilaisen valtiomiehen *Burken* sanat: „joka tahtoo parantaa valtion vammoja, hän käyköön toimeen, niinkuin lääkäri sairaan isänsä vuoteen luona, kunnioituksesta viivähtävällä kädellä“. Vanha historiallinen perustus on miten mahdollista säilytettävä, sillä erään toisen englantilaisen valtiomiehen, *Lord Palmerstonin* oppi: „jos teillä vaan on parlamentariset muodot, saatte kyllä vähitellen niihin kuuluvan hengenkin“, pitänee ani harvoin paikkansa.

Kun jako neljään säätyyn hyljätään, on ensimmäinen kysymys, asetetaanko yksi vai kaksi kamaria sijaan. On kyllä totta, että nuo säätylaitoksemme ylempänä mainitut haitat, ne nimittäin, että asiat käytellään hitaasti, että toiset säädyt eivät tarkoin tiedä niitä syitä, jotka toisiin vaikuttavat, että yhteensovitus on vaikea, usein mahdoton ja että erehdyksiäkin saattaa loppupäätöksen suhteen syn-

tyä, täydellisimmin vältetään, jos kansan edustus muodostaa ainoastaan yhden kamarin. Mutta sellaisella järjestelmällä on muita niin suuria haittoja, että se kaikkialla on huomattu mahdottomaksi. Tuossa ainoassa kamarissa syntyy helposti liian pikaisia, ajattelemattomia päätöksiä. Ja ennen kaikkea se enemmistö, joka siellä vallitsee, joutuu, kun ei sillä rinnallaan ole mitään vastapainoa, itsevaltiasten tavalliseen vikaan, se muuttuu sortajaksi. Omain puolue- tahi luokkaetujensa eteen uhraa se muitten kansalaisten oikeutetut vaatimukset. Kysymys yksi- tahi kaksikamari-järjestelmän etevyydestä on sekä tieteessä että käytännössä ratkaistu jälkimmäisen hyväksi.

Nousee sitten kysymys, miten nuo kaksi kamaria on pantavat kokoon. Mutta ennenkuin siihen vastaamme, mainittakoon, että kummallakin tulee olla ihan sama valta; ja on siis ruotsalaisten tekemä erehdys meillä vältettävä, Ensimmäinen kamari ei saa raha-asioissakaan olla toista heikompi, eikä siis molempain kamarien äänten yhteenlaskeminen missään asiassa voi tulla kysymykseen, tahi jos se tapa hyväksytään ja enennetyt valiokunnat siis kokonaan joutuvat pois käytännöstä, on jäsenten lukumäärä kansan edustuksen kummassakin osastossa asetettava jotenkin yhtä suureksi. Niin tehden vältämme yhden noita asianhaaroja, jotka ovat paisuttaneet Ruotsin maalaispuolueen liian mahtavaksi.

Toisen kamarin kokoonpanosta puhuen huomautamme ensiksi, että jos yleistä äänestysoikeutta, joka Ruotsissa on pantu sen pohjaksi, rajoitetaan niin suuresti, kuin siellä on laita, ovat vaalioikeutettuina pääasiassa samat kansalaisluokat kuin ne, jotka nykyään meidän maassamme valitsevat porvaris- ja talonpoikaissäätyihin. Pappien ja aatelismiesten äänet painavat aivan vähän vaa'assa, kun jokaisella on vaan yksi ääni. On siis selvä, että vaikk'emme säätyperustuksesta kokonaan luopuisikaan, voimme meidän maassamme saada toimeen alihuoneen eli toisen kamarin, joka jotenkin tarkkaan vastaa ruotsalaista mallia, omistaen luultavasti kaikki sen hyvät puolet. Tarvitaan vaan, että porvaris- ja talonpoikaissäädyt yhdistetään, kuitenkin siten, että vaikka vaalioikeutetut ovat samat kuin nykyään, he saavat valita edustajansa mistä säädystä ja mistä kansalaisluokasta tahansa. Vasta sen lisäyksen kautta kadottaa kansan edustus haitallisen säätyluonteensa ja että se on omansa parantamaan edustusta, huomaa jo siitä, että pienemmät kaupungit nykyäänkin varmaan useasti lähettäisivät kykenevämpiä edustajia, jos saisivat valita heidän piirissään asuvia kouluopettajia tahi aatelismiehiä. Tosin jää vielä tärkeä kohta ratkaistavaksi. Missä suhteessa tulee kaupunki-edustajien lukumäärän olla maalaisten lukumäärään? Olemme jo nähneet, että yleisen äänestysoikeuden periaate ei ole estänyt ruotsalaisia suomasta paljoa enemmän edustajia kaupungeille, kuin ne väkilukuunsa katsoen olisivat voineet vaatia. Ja että niin on meilläkin tehtävä, käynee tuskin kieltäminen. Sillä kaupungeissa löytyy paljo runsaammin yleistä sivistystä, valtiollista harrastusta ja ymmärrystä kuin vastaavassa asukasmäärässä maaseudulla. Ja sitä paitse ovat kaupunki- ja maaseutulaisten edut useinkin niin eriäviä ja molemmat toki niin tärkeitä yhteiskunnan ja valtion menestymiselle, ett'ei edellisiä käy kokonaan jättäminen jälkimäisten armoille. Emme tässä tahdo aivan tarkoin ehdotella suhdetta edustajain välillä; kun vaan se periaate on myönnetty, ett'ei asukasmäärää tarvitse orjallisesti noudattaa, sopii kaupun-

geille antaa enemmän tahi vähemmän edustajia aina sen mukaan, mitä katsotaan asianhaarain vaativan. Mutta ett'ei niille sovi suoda enempää kuin $^1/_3$ toisen kamarin jäsenmäärästä, lienee kuitenkin jokaiselle selvä, joka ottaa lukuun kuinka useimmat niistä vielä ovat kovin vähäpätöisiä.

Mitä vaalitapaan maaseudulla tulee, lienee tuskin nykyään mikään muu muutos niin tarpeen, kuin että valitsijamiesten lukumäärä melkoisesti enennetään. Joka tuntee olot meidän maapitäjissämme, tietää, että sukulaissuhteet ja muut ihan yksityiset näkökohdat useinkin määräävät valtiopäivämiehen vaalin. Mahdollista on se sentähden, että valitsijamiehiä on vähän: paitse sitä yhtä, joka valitaan pitäjän puolesta semmoisenaan, yksi kultakin täydeltä 2,000 hengen luvulta. Ei ole epäilemistä, että jos olisi yksi valitsijamies kultakin 500 tahi 250 hengen luvulta, asia paljokin parantuisi, sillä kadottaisivathan sukujuonet ja muut sellaiset vaikuttimet suuren osan voimastaan monilukuisemmassa kokouksessa. Ja karttuisihan sen kautta osanotto vaaliin ja valtiollinen harrastus ylipäänsä itse kansassa.

Vaalitavasta kaupungeissa on jo ylempänä ollut puhe. Lisäämme tässä, että sama näkökohta, joka pakoittaa säilyttämään kaupungeille suuremman osuuden kansanedustuksessa kuin asukasmäärä yksinänsä antaisi, nimittäin täytymys hankkia suuremmalle sivistykselle ja suuremmalle valtiolliselle ymmärrykselle vastaava vaikutusala, estää meitä yhtymästä Suomettaren ehdotukseen, että jokaiselle valitsijalle kaupungeissa määrättäisiin ainoastaan yksi ääni. Sillä se tietojen ja kokemuksen vastapaino, joksi kaupunkien suhteellisesti suuri edustajamäärä on aiottu, voisi kadota, jos alemmat kansaluokat, käsityöläiset y. m. jo tätä nykyä saisivat vaalin kokonaan valtaansa. Ehkä olisi sopiva raja määrätty, jos säädettäisiin, ett'ei kenelläkään saa olla enempää kuin 5 ääntä. Mutta koska ilmeisesti on kohtuutonta, että jokainen veroäyri viiteen saakka tuottaa yhden äänen, on luultavasti välttämätöntä luokittaa valitsijat siten, että esim. 1—3:a veroäyriä vastaa yksi ääni, 4—6:tta kaksi ääntä j. n. e. kunnes korkein ääniluku 13—15 veroäyrillä on saavutettu. Siten poistettaisiin rahapohattojen sortava ylivalta, mutta samalla jäisi päävaikutus vaalissa kaupunkien sivistyneelle keskisäädylle.

Toisesta kamarista siirrymme ensimmäiseen. Jo se seikka, ett'emme ehdotuksessamme suoneet aatelis- ja pappissäädyille vaalioikeutta edelliseen, näyttää meidän aikovan niille suurta vaikutusta ensimmäisen kamarin kokoonpanossa. Ja niin teemmekin. Luulemme, että papistomme ja opettajasäätymme erityinen edustus nauttii niin suurta kannatusta yleiseltä mielipiteeltä, ett'ei sen poistaminen pitkiin aikoihin voi tulla kysymykseen. Luulemme niinikään, että aatelistollekin ilman erityistä haittaa käy jättäminen oma edustus, siten tietysti, ett'eivät aateliset saa olla itsemäärättyjä valtiopäivämiehiä, vaan että heidän on valitseminen pienempi määrä edustajia. Jos aatelin enemmistö syystä tahi toisesta tahtoisi sulkea pois valitusta edustuksestaan todellisia kykyjä, joiden nykyään on helppo saavuttaa sananvaltaa itsemäärättyinä, niin siitä ei sittenkään syntyne aivan suurta haittaa, koska ehdotuksemme mukaan käy valitseminen toiseen kamariin minkä säätyluokan jäseniä tuhansa ja koska sitä paitse — riennämme siitä huomauttamaan — ensimmäiseenkin kamariin tulisi muita kuin aateliston ja papiston edusmiehiä.

Vaikka, niinkuin lukija huomaa, mie-

limme yhä edelleenkin säilyttää näille kahdelle säädylle suuren sananvallan valtiopäivillä, on ajatuksemme kuitenkin, — olemme siihen jo ylempänä viitanneet — että olisi peräti kohtuutonta, jos koko toinen puoli kansan edustuksesta jäisi niinkuin tähänkin saakka niiden haltuun. Sillä eihän niiden merkitys yhteiskunnassa ja valtiossa mitenkään ole niin suuren vallan vertainen. Ne edustavat ennen kaikkea tietoa ja kokemusta, mutta niitä ominaisuuksia alkaa yhä enenevässä määrässä löytyä muillakin kansaluokilla. Luulemme siis, että kolmaskin aines on tarpeen ensimmäisessä kamarissa. Ja miten se on saatava, siihen kysymykseen annamme ylempänä mainitun johdosta ilman minkäänlaista epäilystä vastauksen.

1872 vuoden valtiopäivillä tehtiin Suomessa ensi kerran ehdotus lääninkäräjäin asettamisesta, mutta silloin raukesi se tyhjään. Sitä vastoin saavutti se, kun se v. 1877 uudistettiin, säätyjen kannatuksen, ja hallituskin on sittemmin siihen suostunut. Erityinen komitea on jo valmistanut tarpeellisen lakiehdotuksen, ja lienee siis jotenkin varma, ett'ei enää kulu aivan pitkiä aikoja, ennenkuin lääninkäräjät ovat meilläkin vaikuttamassa. Niissä me saamme valitsijakuntia, joiden on kaikkialla huomattu valitsevan kykeneviä edustajia. Koska ei ole mitään syytä luuloon, että meilläkään kävisi huonommin, ehdottelemme, että se osa ensimmäisen kamarin jäseniä, joka ei ole aateliston ja papiston asettama, olisi lääninkäräjäin valittava *).

Tässä syntyy kysymys, miten suureksi se osa on määrättävä. Luonnollisimmalta näyttää, että aatelisto, papisto ja kouluopettajat sekä lääninkäräjät valitsevat kukin kolmanneksen. Siten ei ensiksi mainittujen valta enää ole mitenkään loukkaava, koska muut kansaluokat, jotka valitsevat toisen kamarin, saavat määrätä suuren osan ylihuoneenkin jäseniä. Mutta toiselta puolen on myöskin se kamari, joka tämän jaon kautta syntyy, voittamattomana esteenä kaikkea yksipuolista „talonpojan valtaa vastaan", jos muuten meidän maassamme, jossa kansan edustuksen nykyinen vaikutus on niin pieni, tuollainen liiallinen valta on mahdollinen. Että siten kokoon pannussa kamarissa tulisi löytymään maan etevimpiä kykyjä, on silminnähtävä.

Molempain kamarien jäsenille olisi mielestämme palkkio valtiovaroista maksettava, sillä ensiksikin eivät meidän köyhät olomme salli, että ylihuoneen jäsenet, niinkuin Ruotsissa on laita, suorittavat edustajatoimensa ilman mitään palkkiotta, ja toiseksi ei aatelin ja papiston erityinen edustus, supistettuna meidän ehdottamiimme rajoihin, enää ole niin suuri etuoikeus, että kohtuus vaatisi niitä säätyjä suorittamaan kustannukset.

Olemme täten esittäneet suunnan, mihin edustuslaitoksemme on meidän mielestämme kehitettävä. Monta erityiskohtaa vastaan voinee ehkä tehdä tärkeitä muistutuksia, ja onhan mahdollista, että keskustelun syntyessä vastustajain esiintuomat syyt saavat meidät itsemmekin mielipiteitämme johonkin määrin muuttamaan. Mutta itse periaatteetkin kohtaavat mahdollisesti vastusta. Toiset — ja niiden lukumäärä ei liene pieni — pelkäävät jokaista koskemista nykyisen valtiopäiväjärjestyksen pääkohtiin, toiset taas vaativat, että kun muutoksiin ryhdytään, koko laitos on rakennettava yleisten vaalien

*) Vastustaessaan kuninkaallista esitystä Ruotsin ritarihuoneessa v. 1865 ehdotteli kreivi C. G. Mörner ensimmäisen kamarin kokoonpantavaksi siten, että aateli, papisto (ilman kouluopettajia) ja läänien korkeimmin veroitetut valitsisivat kukin määrätyn luvun jäseniä.

pohjalle. Molempain mielipiteitten kannattajille tahdomme vielä lausua sanasen.

Kaikkien maiden ja kaikkien eri aikojen valtio-elämässä saavutettu kokemus osoittaa, että jota aikaisemmin parannuksiin ryhdytään, sitä paremmin ne onnistuvat, ja jota myöhempään ne lykätään, sitä jyrkemmiksi ja vaarallisemmiksi ne muuttuvat. Niinpä on — Ruotsin oloissa pysyäksemme — varma, että jos muutos siellä aikaisemmin olisi saatu toimeen, paljo enemmän, kuin v. 1865 tapahtui, olisi säilynyt vanhan säätylaitoksen hyvistä puolista. Nykyisen lain heikkoja kohtia tunnustivat kyllä monet sen kannattajatkin vasta mainittuna vuonna, mutta yleisön mielenkiihko oli jo silloin niin suuri, ett'eivät he katsoneet enää mahdolliseksi saada konservatiivisempaa ehdotusta hyväksytyksi. Minkälainen tila todellakin oli, näkyy siitä, että Tukholman kirjapainot eivät uskaltaneet painattaa kreivi Mörnerin ja hänen puoluelaisensa vastaehdotusta, vaan täytyi se lähettää Upsalaan, ja että August Blanche on rohjennut väittää, että jos aateli ei olisi kuninkaalliseen esitykseen suostunut, olisi sen veri samana iltana tahrannut Tukholman katuja. Luulemme, ett'ei kukaan tahdo asiaa meillä samaan tilaan. Joka siis on vakuutettu, että meidän vanhassa kansanedustuksessamme on paljo säilytettävää, mutta ett'ei nelijako kuitenkaan voi Suomessakaan enää aivan kauan pysyä voimassa, hänen on velvollisuus kannattaa parannusyritystä, joka tarkoittaa ajoissa suoduilla myönnytyksillä välttää perinpohjaista mullistusta.

Ja heistäkin, jotka haluavat suurempaa muutosta, käy toivominen, että he asiata mietittyänsä toistaiseksi rajoittavat vaatimuksensa. Sillä siitä tuskin lienee eri mieliä, ett'ei vielä moneen vuosikymmeneen meidän maassamme voi toivoakaan edustuslaitoksen muutosta kokonaan ulkomaan vapaamielisten mallien mukaan. Näin ollen, jättäkööt he teoreettiset unelmat ja ratkaiskoot, eikö meidän esittämämme edustus ole nykyistä parempi. Onhan siinä sitä paitse tilaisuus tulevaisuudessa vähitellen ilman minkäänlaisia jyrkkiä muutoksia tulla heidän toivottua maaliansa yhä lähemmäksi.

On siis ajatuksemme, että kaikkien puolueiden on syy ensi vuoden valtiopäivillä yhtyä pyyntöesitykseen, että keisarillinen majesteetti niitä seuraavalle säätykokoukselle esittää edustuslaitoksen muuttamisen kaksikamari-järjestelmän perustukselle, kuitenkin säilyttämällä, vaikka muodostettuna, aatelis- ja pappissäädyn erityisedustuksen.

Uusi raamatunkäännös.

Moni Valvojan lukijoista tietänee, että meillä on olemassa komitea, jolle on annettu toimeksi tehdä uusi parannettu käännös raamatun kirjoista. Nykyinen eli vanha suomennos näitä kirjoja ei tosin liene huonoimpia niistä raamatunkäännöksistä, jotka ovat siinä kunnossa, johon ne ensi teokseltaan jäivät. Vaan jokainen arvaa, ett'ei raamatun alkukirjaa siihen aikaan, jolloin se suomeksi käännettiin, tunnettu niin hyvästi kuin nyt, ja että raamatun-suomentajain taito Suomen kielessä oli verrattomasti heikompi kuin se taito, joka tätä kieltä tarkemmin tutkineella meidän aikoina voipi olla. Näistä syistä oli se jo kauan asiantuntevilla ollut hartaana toivomuksena, että suomalainen raamatunkäännös annettaisiin

taitavien tiedemiesten tarkastettavaksi ja korjattavaksi, kuin tämä toivomus tosiaankin toteutui v. 1856 siten, että pipliäseuran johtokunta Turussa silloiselle kappalaiselle Ylivetelissä A. W. Ingmanille, joka sittemmin tuli yliopiston professoriksi, antoi toimeksi saada parannettu raamatunsuomennos aikaan. Ingmanin teos tuli ulos painosta v. 1859. Mutta kuin hänen uusi suomennoksensa havaittiin semmoiseksi, ett'ei sitä sinänsä uskallettu hyväksyä, asetettiin v. 1861 useampimiehinen komitea kysymyksessä-olevata tarvetta varten. Tämä komitea, johon alkuperäisten jäsenten vähitellen poismentyä on tullut uusia nuorempia voimia, on tähän asti antanut kolme osaa raamatunkirjoja uudessa suomennoksessa ulos, nim. 1:sen osan, sisältävä *Mooseksen kirjat*, v. 1869, 2:sen osan, sisältävä raamatun n. k. *historialliset kirjat*, v. 1870, ja 3:n osan, jossa on *Jobin kirja*, *Psaltari*, *Salomon Sananlaskut*, *Salomon Saarnaaja* ja *Korkia Veisu*, nyt mennä vuonna.

Kummallista ja todella valitettavaa on, että nämät raamatunsuomennos-komitean käsialat ovat niin vähän saavuttaneet huomiota yleisössä. Sanomalehti- ja aikakauskirjallisuus ei ole „päivän“ „polttavilta kysymyksiltä“ ja „kipeiltä kohdilta“ joutanut kallahtamaan komitean töihin, ja tietääksensä on tämän kirjoittaja ainoa, joka niihin on yrittänyt luomaan tarkempaa katsausta. Tämän teki hän tarkastellessaan kaksi ensimmäistä osaa ruotsinkielisessä arvostelussa, joka painettiin Finl. Allm. Tidningissä vuodelta 1871, n:issa 27 ja 28. Tämmöistä arvostelutyötä ei hän vielä nytkään pidä hyödytöinnä -- tavallinen kohteliaisuus komiteaakin kohtaan jo vaatii, että sen vaivannäöstä yleisyyden alalla jotain sanotaan — jonka tähden hän seuraavissa riveissä on lausunut muutamia havainnoita komitean ulosantaman raamatunkirjain kolmannen osan suomennoksesta.

Ylimalkaan voipi koko tästä uudesta käännöksestä, ja olletikin puheina-olevasta kolmannesta osasta sanoa, että suomi siinä on suomalaisempata kuin vanhassa käännöksessä. Käyttämällä omituisia suomalaisia sananparsia, verbin infinitivi- ja participi-muotoja sekä noita näppäriä liitännäis-partikeleja on kieli niissä saatu alkuperäisemmäksi, tehokkaammaksi ja notkeammaksi kuin mitä se on entisessä suomennoksessa. Mutta näiden kiitettävien omaisuutten ohessa on uudessa käännöksessä arveluttaviakin puolia. Tämmöinen on se, kuin siitä sieltä täältä vivahtaa itäsuomalainen tahi pohjalainen murteellisuus, jonkalaista kielen virkistämistä nykyisessä kirjallisuudessa käytetään sekä tarpeessa että tarpeetta. Raamatun kielessä olisimme sen kuitenkin suoneet vältetyksi, sillä pohjalaisenkin ja itäsuomalaisen raamatun-lukijan korvasta kuuluvat vanhasta käännöksestä tunnetut sanat ja muodot juhlallisemmilta kuin oman murteen vastaavaiset sanat ja muodot, jotka tuntuvat ikäänkuin arkikielen omilta. Arvattavasti murteellisuutta ei aina voi välttää; murresanakin on aina parempi kuin vieras, ja murteellisenkin muodon käyttäminen suotavampi kuin heikosti tahi väärin kääntäminen. Toivottava on, että komitea vastaisessa työssänsä vaan näistä syistä turvautuu murteellisuuksiin.

Kaikissa tapauksissa lienee tästä uudesta käännöksestä se ilahuttava tunnustus lausuttava, että se paremmin ja tarkemmin kuin vanha käännös ja kuin Ingmanin ja Geitlininkin tuopi alkukirjan sisällyksen ilmi. Heprean kieltä hyvästi tuntevan miehen avulla on tämän kirjoittaja vertaillut muutamia käännöksen paikkoja alkuperäiseen ja tällöin tullut

käsittämään, kuinka vaikeata raamatunkirjain ymmärrettäväksi suomentaminen mahtaa olla, sekä myöskin sen, että komitea on käännöstoimessansa käyttänyt melkoista taitoa. Sallittakoon hänen tässä antaa muutamia esimerkkejä, jotka ovat hyvät valaisemaan sekä toista että toista näistä seikoista.

Jobin kirjan 4. 21 kuuluu vanhassa käännöksessä:

„Eikö heidän *jälkeenjääneensä* pois oteta? he kuolevat, vaan ei viisaudessa."

Ingmanilla on tämä näin: „eikö heidän *parahimpansa* temmata pois? he — — —" j. n. e.

Geitlin on sen kääntänyt: „eikö heidän *lankansa* katkaista? he — — —" j. n. e.

Likimmäksi alkuperäistä on komitean käännös päässyt seuraavin sanoin:

„Eikö niin: kun heidän *majansa pitimet* purjetaan, niin he kuolevat, vaan ei viisaudessa?"

Sananlaskukirjan 10. 22 kuuluu vanhassa käännöksessä ja myös sekä Ingmanilla että Geitlinillä:

„Herran siunaus tekee rikkaaksi, ilman vaivata."

Oikeammin ja tehokkaammin sitä vastaan on komitea kääntänyt:

„Herran siunaus se rikkaaksi tekee, eikä sen ohessa oma vaiva mitään lisää."

Vanhassa käännöksessä on Psaltarin 35. 16 suomennettu näin:

„Ulkokullattuin seassa, jotka leipäkyrsänkin tähden pilkkaavat, kiristävät he hampaitansa minun päälleni."

Ingman on pidättänyt tämän käännöksen semmoisenansa, muuttaen vaan vähän sanojen järjestystä. Komitea sitä vastaan on saanut tämän paikan kuulumaan näin:

„Konnamaisten leipäkyrsän kuokkiain tavalla he kiristävät hampaitansa minulle."

Tässä käännöksessä vetää olletikin sanayhdistys *leipäkyrsän kuokkiain* huomiota puoleensa. Suomen kielen kannalta ei sitä voi ymmärtää muuten kuin että sillä tarkoitetaan semmoisia, jotka maata kuokkimalla hankkivat itsellensä leipäkyrsiä = leivän = elatuksen. Vaan itse asiassa tarkoitetaan semmoisia, jotka pilkanteollansa n o r k k i v a t itselleen leipäkyrsiä. Sana *kuokkija* merkitsee nim. myöskin samaa kuin *kuokkavieras*, mutta on tässä merkityksessä varmaan aivan tuntematoin muualla kuin Savossa, ja sielläkin käytetään sitä siinä vaan leikkipuheessa.

Sananlaskukirjan 17. 8 sanat kuuluvat vanhassa käännöksessä:

„Jolla vara on lahjaa antaa, se on niinkuin kallis kivi; kuhunka hän itsensä kääntää, niin hän viisaana pidetään."

Tämän käännöksen on sekä Ingman että Geitlin, parilla pienemmällä muutoksella sanojen järjestyksessä, pidättäneet entisellänsä. Verrattomasti paremmin on komitea saattanut alkukirjan sisällyksen ilmi, kääntämällä:

„Kallis kivi on lahja sen silmissä, joka sen saa; minne vaan se kääntyy, vaikuttaa se menestyksen."

Kuitenkin on tämäkin käännös heikko ja hämmentävä. Sana *lahja* on näet ymmärrettävä merkityksessä l a h j o m u s - l a h j a, joka merkitys olisi ehkä paremmin tullut esiin, jos komitea olisi käyttänyt sanaa *lahjus*.

Saman kirjan 20. 4 ovat ensimmäiset kääntäjät suomentaneet sanoilla:

„Kylmän tähden ei tahdo laiska kyntää; sentähden hän elon aikana kerjää, ja ei saa mitään".

Tämän käännöksen ovat Ingman ja Geitlin pidättäneet muuttamatoinna; mutta komitea on tarkemmin ja oikeammin kertonut alkukirjan käsityksen sanoilla:

„Talvea vasten ei laiska kynnä, ja kun elon aikana hakee, ei löydy mitään.“

Saman kirjan 21. 9 lausuu vanha käännös näin:

„Parempi on asua katon kulmalla, kuin riitaisen vaimon kanssa yhdessä huoneessa.“

Sekä Ingman että Geitlin ovat täydellisesti pidättäneet tämän käännöksen. Komitea sitä vastaan on, liian orjallisesti noudattaen alkukirjaa, saanut seuraavan hämärämmän käännöksen:

„Parempi on istua katon rästäällä, kuin riitainen vaimo ja yhteinen talo.“

Saman kirjan 30. 2 kuuluu vanhassa käännöksessä:

„Minä olen kaikkein hulluin, ja ihmisten ymmärrys ei ole minussa.“

Näin ovat yllämainitutkin tutkijat, vähällä eroituksella, suomentaneet tämän paikan.

Komitean suomennos kuuluu:

„Sillä raaka raavas olen minä mieheksi, eikä minussa ole ihmisen ymmärrystä.“

Sanaa *raavas* käyttää Savon murre sen oikean merkityksen rinnalla myöskin merkityksessä heittio, kelvotoin, tunnotoin. Ymmärrettäneenkö sitä muualla tässä merkityksessä?

Emme tiedä, lieneekö komitealla ollut syytä Sananl. 1. 7 muuttaa tunnetut sanat: „Herran pelko on viisauden alku“ kuulumaan: „Herran pelko on tiedon alku“. Toiset kääntäjät ovat pidättäneet vanhan käännöksen entisellensä, ja niin on komiteakin tehnyt muissa paikoissa, joissa tämä lauselma tavataan, esim. Sananl. 9. 10, Ps. 111. 10.

Mitä kielenkäyttämiseen kysymyksenäolevassa kolmannessa osassa tulee, niin tavataan tässäkin osassa, samoin kuin edellisissä, enemmän epätasaisuutta ja epävarmuutta kuin suotava olisi ollut.

Nominin-taivutuksen alalla olemme siinä huomainneet tuommoisia vääriä mon. genitivejä kuin: *valehurskain* siv. 12, *kyynelein* s. 104, *joutilain* s. 197, jotka oikeastaan ovat mon. instruktivejä. S. 39 on illat. *liepeisiin*, joka on oikea muoto. s. 158 *puheisin*, joka on kieliopillinen fiktioni. Sana *enää* on kirjoitettu milloin näin (s. 36, 73, 121), milloin *enään* (s. 33, 72, 119). Toisinaan, niinkuin s. 28, tavataan molemmat muodot samassa värsyssä! Että *enää* on tämän sanan oikea kieliopillinen muoto, käsitettävä lyhennyksenä komparativiä *enämpi* t. *enämpää*, näkyy muun muassa myöskin itäsuomen vastaavaisesta sanasta *ennee*. Turhamaista on ollut s. 23 käyttää muotoa *jokiloita*, joka isoimmalle osalle kansaa on aivan tuntematoin, silloin kuin säännöllinen muoto *jokia* on sekä lyhyt että selvä ja kaunis.

Kovain konsonanttien pehmennyksessä on enimmästi noudatettu vanhaa käännöstä, joka on tärkeätä, olletikin mitä *k*:n seikkoihin kuuluu. Niin on kirjoitettu ei ainoastaan *härjillä* s. 5, *syljettäväksi* s. 20, *näljän* s. 40, *yljän* s. 155, vaan myöskin *tuhvasta* s. 12, 111, 150, *nävyille* s. 40, *havussa* s. 18. Mutta sitten on taas toisin paikoin teokseen pujahtanut johdonmuattomuuksia, semmoisia kuin *nälässä* s. 9, *kuleksimasta* s. 5, 6, 55, 164, *näyissä* s. 110. Missä pehmennettyä *k*:ta *r*:n tahi *l*:n jälkeen seuraa *o* tahi *u*, niissäkin kohdin käyttää vanha käännös *k*:n korvauksena *v*:tä. Tässä seikassa on komitea — vallan taitavasti — poikennut vanhasta käännöksestä ja kirjoittanut esim. *korolla* s. 182, *parun* s. 21, *polulle* s. 21, 156. Mutta mitä varten suostui komitea noihin kauheihin *olvos* s. 132, *nähvös* s. 140, *saavos* s. 140? Tuommoisen pehmeyden rinnalla hämmästyttävät kovuudet ja epä-

sääntöisyydet semmoiset kuin *julkaista* s. 33, *oikaissut* s. 33, *vaiketessas* s. 65 sanasta *vaikenen* (s. 67 taas on *vai'etkoot*), *rankaistus* s. 74, 99.

Adjektivit, joilla on päätteenä *-ea*, kirjoittaa komitea ylimalkaan vanhan käännöksen tavalla ja päätteisinä, mutta poikkee paikoin tästä säännöstänsä, kirjoittaen esim. *kepeät* s. 24, *korkea* 192, *kipeä* 192, *makea* 192, jonkalainen epätasaisuus ei kaunista teosta.

Varsin valitettava on se sekaisuus, joka on komitean käännökseen tullut siitä, että komitea persona-pronomineista on käyttänyt akkusativinä sekä vanhaa länsisuomalaista että nykyjään kirjakielessä käytäntöön tullutta itäsuomalaista muotoa; esim. *minun* s. 33, 55, 130, *hänen* s. 20, s. 32, 55, 57; *minut* s. 17, 137, *hänet* s. 18, 34, 42, 95, *heidät* 41, 59, 77. S. 21 tavataan *hänen* yhdessä värsyssä ja heti seuraavassa värsyssä *hänet;* s. 121 löytyvät molemmat muodot samassa värsyssä; yhdellä s. 105 luemme sekä *sinut* että *sinun* akkusativeinä. Valitettavaa uuden raamatunkäännöksen historiassa on sekin kohta, että persona-pronominien käyttäminen yhdistettyinä suffiksiensa kanssa refleksivi-pronominin merkityksessä poistettiin ja sijaan pantiin tuo jäykkä *itse*-sana. Tämän kieltä köyhdyttävän ja rumentavan uudennuksen pani Ingman ensiksi toimeen, ja komitea noudatti hänen menetystapaansa jo kahdessa ensimmäisessä osassa käännöstänsä. Samoin on se tehnyt puheina-olevassakin osassa, mutta ei ole tässäkään kohdin jaksanut olla johdonmukainen, koska s. 11 tavataan *sinulles* ja s. 43 *teillemme*. S. 157 on peräti epäsuomalainen lause „poista suun petos *sinusta*“, joka vastaa vanhan käännöksen lausetta „pane pois *sinultas* paha suu“. Johdonmukaisesti olisi komitean pitänyt kirjoittaa: poista suun petos *itsestäs*; mutta paremmalta olisi kuulunut vanhan käännöksen mukaan: poista suun petos *sinustas*.

Eräs niitä ryhtiänsä pitämättömiä sääntöjä, jotka Eurén kieliopeissansa, paljon hyvän ja hyväksyttävän kanssa, pani liikkeesen, on se, että muka tekijännimien johtomuoto olisi kahtalainen: päätteellä *-ja* ja päätteellä *-ia*; jälkimmäisellä johdettaisiin muka näitä sanoia *i*- ja *e*-päätteellisistä verbeistä, edellisellä muunlaatuisista. Tätä nykyä on se kuitenkin tutkimuksen todistama asia, ett'ei tällä johtomuodolla ole muuta kuin yksi pääte, nim. *-ja*, jonka edessä vartalon *e* muuntuu *i*:ksi (vart. *palvele*, siitä tekijännimi *palvelija*). Tähän tapaan kirjoittavatkin useimmat nykyisemmät kirjoittajat nämät johdannaiset; ainoastaan muutamat vanhoilla-olijat noudattavat Eurénin sääntöä, ja näiden joukkoon kuuluu komiteankin. Niin luemme kysymyksen-alaisessa teoksessa *palvelia* s. 5, *ratkaisia* s. 13, *taistelia* s. 25, *juoksia* s. 13, *kuokkia* s. 70, vaan sitten toisekseen taas *vaatija* s. 7, *matkailija* s. 24.

Verbin konditionalis-muodon pääte *-isi* liittyy *e*-päätteellisiin verbinvartaloihin länsimurteessa siten, että tämä vokaali heittyy pois, jota varten itämurre pidättää sen paikoillansa *(luettelisi* ja *luetteleisi)*. Komitea, joka on käyttänyt länsikielen konditionalis-muotoa, on tässäkin kohdin toisinaan horjahdellut, kirjoittaen esim. *siveleisi* s. 15.

Kaksitavuisista nomineista *a*-päätteellä (niinkuin *haava*, *valta*, *rauha*, *ilma*, *liha*, *paha)* johtaa kieli, niiden monikko-vartaloista, *-tta*-päätteellä verbejä (niinkuin *haavoittaa*, *valloittaa*, *rauhoittaa*, *ilmoittaa*, *lihoittaa*, *pahoittaa)*, jotka kaikkein useimmat kirjoittajat tätä nykyä kirjoittavat pidättämällä niissä tuon monikollisen *i*:n. Tämä kirjoitustapa perustuu ei ai-

noastaan niiden vartalosanan monikollisuuteen, vaan myöskin ulospuhuntaan, jossa melkein yli koko maan *i* kuuluu jokseenkin selvästi. Ainoastaan pohjais-Pohjanmaalla lausutaan ne kuivasti *i*:ttä, esim. *ilmottaa, haavottaa*. Tämän poikkeuksen on komitea ottanut säännöksensä, kuin se kirjoittaa *haavottaa* s. 9, *rauhottaa* s. 11, *niskotella* (johdettu oletetusta *niskottaa*) s. 12, *ilmottaa* s. 15, *vallottaa* s. 48, *terottaa* s. 19. Tämän kirjoittaja tietää hyvin,. että komitealla tässä asiassa on Lönnrotin Sanakirja puolellansa. Mutta Sanakirjaa vastaan on Kalevala, kaikki vanhempi kirjallisuus, kansan ulospuhunta ja tutkimuksen tulokset. Komitean noudattamaa kirjoitustapaa vastustavat myöskin semmoiset *-tta*-päätteelliset verbit, jotka johtuvat kolmitavuisista vartalosanoista, esim. *katkeroittaa, hankaloittaa, vihavoittaa*, joissa vartalosanan monikollisuus on epäilemätöin ja joita ei Sanakirjakaan kirjoita muuten kuin näin. Ohitse mennen saamme tässä mainita, että sitä vastaan muutamissa verbeissä, jotka johtuvat kaksitavuisista *o*-päätteellisistä nomineista, vartalosanan monikollisuus on hyvin epäiltävä. Me emme ole missään maanpaikassa kuulleet sanottavan *toivoitan, ehdoitan*, niinkuin moni tätä nykyä tietämättömyydestä tahi väärästä johdonmukaisuuden halusta kirjoittaa, emmekä luulekaan tämmöisten verbien vartalosanassa olevan monikon *i*:tä, ja kirjoitamme ne siis ilman *i*:ttä: *toivotan, ehdotan*.

Komitea on ottanut käyttääkseen refleksivi-verbejäkin, joita raamatun vanha käännös ei käytä ensinkään. Arveluttavaa onkin niiden käyttäminen semmoisessa kirjassa, joka on tehtävä niin yli koko maan ymmärrettäväksi kuin mahdollista, arveluttavaa siitä syystä, että länsimurre niitä ei tunne ensinkään. Kiiruhdamme kuitenkin sanomaan, ett'ei niitä komitean käsialassa tavata tiheälti käytettyinä. Pahempi on, että niitä siinä tavataan kolmea eri laatua. Täysimuotoinen ja ymmärrettävin on se refleksivinen verbin muodostus, joka tavataan esim. sanassa *pukeudun, -utua*. Tämä muoto tavataan passivina tahi medium verbinä sukukielissäkin. Se ilmautuu usein runoissa ja sitä käytetään helpon ja selvän taivutuksensa vuoksi jo paljon kirjakielessäkin. Pohjanmaan kielessä löytyy tämä refleksivi-muoto lyhennettynä asussa *pukeun, -usin, -uta*, joka myöskin on otollinen kirjakielelle. Tätä lyhennettyä refleksiviä tavataan komitean teoksessa, esim. *pukeunut* s. 113. Toinenkin toisinto alkuperäistä *-utu-* päätteellistä verbiä löytyy kielessä; sitä on komitean käyttämä *lyykistäin* s. 40, = *lyykistäyn* = *lyykistäydyn*. Tämä muoto on kokonansa tuntematoin muualla kuin eräässä kolkassa, Savoa; sen taivutus ei ole täysimuotoinen muualla kuin — Beckerin kieliopissa, ja kirjakieleen ei se ole koskaan perehtynyt. Varsin sopimatoin on siis sen käyttäminen raamatun käännöksessä. Vajaata refleksivi-konjugationia on komitean käyttämä *valutaksen* s. 86. Tämä taivutus, jonka seikat allekirjoittanut on tietonsa mukaan koettanut selittää Kielettären 1:sen nidoksen 3:ssa vihkossa, on Kalevalan tuntijoille tuttu ja runouden harjoittajille rakas. Käyttää on se tempukas, ja teoksiin, joita tahdotaan oikein kansantajuisiksi, siis raamattuunkin, on se ihan sopimatoin. Komitean horjuvaisuudesta on tässäkin kohdin muistutus tehtävä; s. 113 tapaamme nim. samassa värsyssä sekä *pukeunut* että *pukeinut*.

Kieltosanan kerrontaa varten jälkimmäisessä kahdesta peräkkäin olevasta lauseesta keksi Ingman, tunnetun tutkijan Avellanin mukaan, sen sukkeluuden, että

jälkimmäisen lauseen kieltosanana saisi aina käyttää *ei-* t. *eikä*-sanaa, lauseen moduksesta ja personasta mitään huolimatta. Kielettäressä (I. 2) osoitettiin, kuinka epäsuomalaista tämmöinen menettely olisi, ja siitä päivin ei näy kukaan enää puolustavan tätä väärinkäytöstä. Raamatunkäännös-komiteakin on usein välttänyt sitä; esim. lauseissa; „älä unohda, *äläkä* poikkee suuni sanoista“; „älä mene jumalattomain polulle, *äläkä* vaella pahain tiellä“; „älköön se iloitko vuosikautten päiväin seassa, *älköönkä* tulko kuukautten lukuun“. Vaan useammin voittaa komitean käsialassa ingmannisuus, niinkuin esim. lauseissa: „älä tempaa minun sieluani pois syntisten kanssa, *eikä* henkeäni verikoirain kanssa“, s. 64; „et sinä tarvitse peljätä äkillistä hirmua, *eikä* jumalattomain myrskyä“, s. 156; „älä anna silmilles unta, *eikä* silmäluomilles lepoa“, s. 158; „älä poikkee oikealle, *eikä* vasemmalle puolelle“, s. s.; „älä ole viinan juomarien joukossa, *eikä* lihan syömärien seuroissa“, s. 177. Kuin kieltävällä lauseella on sama persona kuin edelläkäyvällä kieltämättömällä, on kieltosana sitä personaa, esim. sinä tulit tänne, *etkä* mennytkään kirkolle. Tätä kielen sääntöä vastaan on komitea toisinaan rikkonut, esim. lauseissa: „jos minä syntiä tekisin, tahdoit sinä minua vartioida, *eikä* jättää minua vapaaksi syystäni“, s. 14, jossa lauseessa lisäksi vielä tempuksenkin sovussa on häiriötä; „tähän asti saat sinä tulla, *eikä* edemmäksi“, s. 39.

Väärin rakennettuja lauseita on komitealla harvoin. Semmoinen on kuitenkin s. 62 lause: „raadolliset syövät ja ravitaan“, jossa sana *raadolliset* on yhteinen, vaikka se edellisessä lauseessa on subjektina, jälkimmäisessä objektina. Suomeksi on tämä lause: raadolliset syövät ja *he* (eli *heidät)* ravitaan. Vääriä objekteja tapaamme lauseissa: „miks' en minä kuollut äitini kohdussa, miks' en kohta kohdusta tultua (paremmin olisi *tultuani)* jättänyt *henkeni*“ (lue: *henkeäni)*, s. 7; „miksi te vainootte minua, niinkuin Jumala, ettekä saa *kyllänne* (lue: *kylläänne)* minun lihastani“, s. 22; „rahkoinensa vaan täytyy kaikkein jumalattomain maan päällä *sen* (lue: *se)* särpää“, s. 99. Väärä on myöskin lause: „sinua, Herra, pitää *kaikki* maan *kuninkaat* kiittämän“, s, 144, lue: *kaikkein* maan *kuningasten.*

Yksityisistä sanoista on meillä myöskin muutamia muistutuksia. Virheellisiä tahi tavattomia sanoja ovat: *ryvöttää* s. 13, *vainokoon* s. 52, *kovuuvat* s. 40, *pensakko* s. 54, *inhon* s. 62, *puollustus* s. 73, *puollustaa* s. 83, *elefanttiluinen* s. 78, *valtikas* s. 87, 126, *kohtakoon* s. 170, *hivotkoon* s. 181, 197, jotka kuuluvat oikein tahi tavallisemmin: ryvettää (vartalosana on: ryven), vainotkoon, kovovat tahi tavallisemmin: kovenevat, pensaikko t. pensaasto, inhoan t. inhoon, puolustus ja puolustan (johtosarja: puoli, puolus, puolustan, puolustus), elefantinluinen, valtikka (joten kirjassa toisin paikoin onkin, esim. s. 128, 139), kohdatkoon, hivokoon. Verbivartalo *myö* on raamatunkielessä länsi-suomalaisesti *myy;* edellinen on oikeampi, jälkimmäinen tavallisempi; niiden sekaisin käyttäminen samassa teoksessa (esim. s. 164, 186) on virhe. Raamatunkäännöksen kautta on meidän kieli muun muassa rikastunut sanoilla *maali*, *päämaali*, jotka ovat tulleet kaikkialla tunnetuiksi. Joutavata on siis niitä karttaa ja niiden asemesta käyttää (s. 11, 19) uutta sanaa *silmämäärä*, joka ei voi merkitä muuta kuin ruots. ögonmått. Sanalla *tarkata* ei kansankielessä liene muuta merkitystä kuin urskilja, ja kirjakielessä on sen merkitys epäselvä

tahi horjuvainen; mutta komitea näyttää hyvin rakastuneen siihen ja käyttää sitä semmoisissa paikoin, joissa vanha käännös käyttää *ottaa vaari* (esim. s. 5, 107). Sana *venyä* merkityksessä *maata*, *rypeä* (s. 42) on karjalaisuus, jota täällä lännempänä ei ymmärretä. Eksyttävä uudennus on se meidän nuorempain kirjoittajien teoksissa, kuin merkityksessä ukonnuoli, ukontuli käytetään sanaa *salama*, joka vaan merkitsee jyrinätöintä ukontulen leimausta; ainakaan ei sitä suurimmassa osassa maata käytetä muussa kuin tässä merkityksessä. Tälle uudenhimolle on komiteakin uhrannut (esim. s. 29, 54), vaikka raamatun kielessä on sanat *pitkäinen*, *pitkäisen tuli*, jotka (raamatun sanoina) hyvin ymmärretään joka paikassa, ja täten turmellut sisällyksen esim. Ps. 11. 6, joka kuuluu: „Hän antaa sataa *salamia* jumalattomain päälle" j. n. e. Kuka tätä pelkää! tietäähän jokainen, ett'ei salama koskaan tee vahinkoa! Uudisteelmät *korkiasilmäinen* s. 117 ja *kohomielinen* s. 194 ovat peräti ymmärtämättömiä. Sanalla *villipää* on Job. 39. 8 merkitty jotain aasinlaatua; tämä on pahoin onnistunut, koska tällä sanalla on vanha ja vaka merkityksensä, josta sitä ei voi saada irtautumaan. Siihen mitä edellä sanoimme sanasta *raavas*, lisäämme tässä, että se ylipään on itäsuomalainen sana; arveluttavaa on siis, että komitea s. 189 on sitä käyttänyt merkityksessä *nauta*, joka on länsisuomalais-raamatullinen. S. 77 ja 89 tapaamme sanan *koirasusi*, jolla komitea on nimittänyt sjakaalin; sopivampi lienee tätä eläintä nimittää *keltasudeksi*. S. 69 on käytetty sanaa *suojos* jonkinlaisen kilven nimenä; me epäilemme, löytyykö tätä sanaa kielessä; sananjohtolakien mukainen ei se ainakaan ole; *suojus* olisi ehkä ollut parempi. Sanaa *pahateko* käyttää käännös siten, että sen molemmat osat taivutetaan, s. 22, 67, 82, 125. Tosi onkin, että kieli näin käyttää osan täänlaisia liittosyntyisiä sanoja, esim. *omatunto*. Vaan toisissa taas jättää se edellisen osan olemaan taivuttamatoinna, esim. *rajuilma*, jota komiteakin on täten käyttänyt, esim. s. 84. Jotensakin outo on sana *jalotyö* (sitä ei ole Lönnrotin Sanakirjassakaan); tätä on komitea käyttänyt jättämällä edellisen osan taivuttamattomaksi, s. 78, 79, 126, 132, joka sanan outouden ja uutuuden vuoksi ei ole oikein perusteellista. Jobin 39. 17 kuuluvat sanat: „Ei, hän (kamelikurki) jättää munansa maahan, ja antaa *ne hautoa mullan* päällä", joka lienee oikeammin näin: ja antaa *niiden hautua* hiekan päällä t. *hiekassa*. Saman kirjan 39. 27 kuuluu komitean käännöksessä: „Rytinällä, jytinällä *lappaa* hän maata" j. n. e. Kangasta, nuoraa ja muita pitkiä, notkeita, yhdessä riippuvia esineitä vaan saattaa *lappaa;* ei *maata*.

Aug. Ahlqvist.

Kotimaan kirjallisuutta.

Nevalaiset. Historiallis-romantillinen kertomus Itä-Suomesta. Kirjoittanut J. A. B. Oulussa, Oulun kirjapaino-osakeyhtiön kustannuksella 1881. 103 sivv. Hinta 1 m. 50 p.

Vuosikausia takaperin tämän kirjan tekijä herra J. A. B(ergman) lähetti Oulusta lukevalle yleisölle erään „kalenterin", jonka nimi oli Kalervo. Sisältö oli jokseenkin kirjava. Siinä oli runoelmia, näytelmä, esitelmä y. m. luettavana. Tuskin yksikään kappale siinä kirjasessa oli täydelleen tyydyttävä, mutta kuitenkin

huomasi näytelmä-kyhäyksessä sujuvuutta kanssapuheessa ja muutamissa runoissa taipumusta humorillisuuteen ja lystikkäisyyteen, jotka näyttivät olevan alkuperäistä omaa tekijässä. Ne molemmat hyvät puolet pitävät paraiten paikkansa suorasanaisessa kertomuksessa ja herra J. A. B:n uusi teos näyttääkin, että hän nyt on osannut sille kirjallisuuden alalle, johon hänellä on epäilemätön luonnonlahja.

Tekijä on kertomuksensa aineeksi valinnut talonpoikain kapinan majuri Affleckia vastaan Nurmeksessa vuonna 1710. Tämä kruunun verojen kantaja ja hänen apumiehensä olivat liiallisilla, mielenmääräisillä maksuilla rasittaneet kansaa niin kovin, että talonpojat yhtyivät liittoon, jonka tarkoitus oli valtakunnan silloisten vihollisten, Venäläisten, turvissa ja avulla karkoittaa veronkantajat ja päästä rauhallisempiin, parempiin oloihin, kuin mitä Ruotsin sotaisen kuninkaan alla näkyi olevan mahdollista. Liikkeen suorastaan valtiorikoksellista puolta, nimittäin niiden seutujen irroittamista Ruotsin valtakunnasta, Pielisten rovasti Pietari Haerkepaeus pääasiassa näkyy ajaneen. Hän näet Nurmeksen kirkossa saarnasi sitä uutta oppia ja vannotutti kansan Pietari tsaarin alamaisuuteen. Tästä ei kuitenkaan sen enempää tullut, sillä Affleckin miesten onnistui saada se lähetyskunta, jonka piti toimittaa apua Venäläisiltä, verisen ottelun jälkeen, jossa molemmin puolin saatiin selkään, palaamaan matkalta. Joku aika myöhemmin talonpojat, Affleckin Kajaanissa ollessa, valloittivat hänen hovinsa Hovilan Nurmeksessa ja elelivät sitten useat päivät talossa mielenmääräisesti käyttäen sinne koottuja runsaita ruoka- ja juomavaroja, siksi kuin Affleck tuli ja vähällä miesvoimalla karkoitti ryöstäjät tiehensä. — Niistä tapauksista on nuorena poismennyt historioitsijamme K. A. Castrén Vaasan hovioikeuden arkistossa löytyvien asiakirjain mukaan julaissut kertomuksen kirjassaan: „Kertoelmia Kajaanin läänin vaiheista vv. 1650—1750“.

Niinkuin edellisestä näkee, kapinayritys jakautuu kahteen jaksoon: Haerkepaeuksen vehkeet saada liitto Venäjän kanssa toimeen ja Hovilan valloittaminen. Kun herra J. A. B. on katsonut velvollisuudeksensa niiden kertomisessa tarkasti noudattaa historiallista totuutta, on siitä seurannut, että hänen novellissaan ei löydy sitä kompositionin yhteyttä, joka on jokaiselle taiteen tuotteelle välttämätöin. Siten hän tosin hyvästi kuvaa rovastin toimia saadaksensa liikkeen alkuun, ja tuo juhlallinen uskollisuuden vala Venäjän keisarille saattaa odottamaan suuria, mutta itse asiassa ei siitä tule niin mitään, sillä myöhemmin toimitetulla Hovilan ryöstämisellä ei näy tuon alun kanssa olleen mitään välttämätöntä yhteyttä. Se osoittaa, että tekijä ei ole voinut taiteellisesti muodostaa historian tarjoamaa ainetta.

Mutta sen sijaan herra J. A. B. on keksinyt psykoloogillisen juonen, joka tuottaa hänen novellillensa sen ansion, jota siltä muutoin puuttuu. Sipo Nevalaisessa tekijä on luonut traagillisen henkilön, joka on suorastaan kiitettävä. Minä en tahdo ennakolta kertoa kertomuksen juonta; mainitsen vaan, että ne motiivit, jotka vaikuttavat Nevalaisen sisälliseen kehkeytymiseen, ovat mahdollisia ja luonnollisia. Malla noita, joka matkaan saa Sipo Nevalaisen traagillisen lopun, näyttää alusta romantillisissa kertomuksissa hyvin tavalliselta ilmiöltä, mutta se vaatimus, jolla hän lähestyy hänen käskyihinsä joutunutta Sipoa, on minun tietääkseni jotakin uutta. Herra J. A. B. on

noidassakin suunnitellut todellisen traagillisen henkilön, jota meidän täytyy sääliä — sen vuoksi, että hänenkin kohtalonsa on aivan mahdollinen. Nämä kaksi, Sipo ja Malla, ovat novellin todelliset päähenkilöt ja niiden luomisessa on tekijä osoittanut epäilemätöntä, alkuperäistä keksintövoimaa. Loppukohtaus Sipon ja Mallan välillä on erittäin suurella taidolla kerrottu.

Mitä sivuhenkilöihin tulee, ne ovat osaksi huonompia, osaksi parempia. Sepästä ja hänen perheestänsä puhutaan enemmän kuin tarpeellista on, koska hän ei ollenkaan ota osaa tapausten menohon. Rovasti jää epäselväksi, lukija kun ei saa mitään tietoa siitä, minkä vuoksi hän oikeastaan valtiorikoksellisiin juonittelemisiin on ruvennut. „Karjalan kukka" on omituisuutta vailla, se on tuo vanhastaan tunnettu ylen ihana, ylen ideaalinen, virheetön impi, jonka tässä viheliäisessä maailmassa tapaa ainoastaan „romantillisissa" kertomuksissa. Juhanaltakin puuttuu niinikään tyydyttävä yksilöisyys, vaikka hänen asettamisensa isää vastaan on hyvä ajatus. Sormuinen on niinikään jokseenkin epämääräinen henkilö, viekas, itsekäs — sen hyvin huomaa — mutta ilman nähtävää päätarkoitusta. Mutta vaikka henkilöiden kuvaaminen on joko puutteellinen taikka sopimattomassa suhteessa heidän asemaansa kertomuksessa, niin herra J. A. B. on kuitenkin jokaista varten osannut ainakin osaksi käyttää hyviä värejä — asia, joka myös herättää tulevaisuuden toivoa.

Tapojen kuvaukseen nähden minulla ei ole muuta muistutettavaa kuin tuo muutenkin epäsoma kohta, että Juhana joka kerta, kun hän lemmikkinsä tapasi, „painoi muiskun" (hienompi sana on suudelma) hänen huulillensa. Tietääkseni on kansamme luonteelle aivan omituista, että tervehtiessä ollaan hyvin kylmäverisiä, ainakin näöltä, ja hyväilemiset (suutelemiset ja syleilemiset) ovat tavattomia, jopa pidetään niitä sopimattominakin.

Itse kertomustapa on kiitettävän sujuvaa. Henkilöt keskustelevat luonnokkaasti, sattuvasti, ilman pitkäveteisyyttä. Ylempänä mainittu tekijän taipumus lystikkäisyyteen tulee tässäkin näkyviin. Reminiscensit klassillisista kirjailijoista ovat moitittavat ainakin silloin, kun sama lause esiintyy useasti. Niin puhutaan esimerkiksi „sahramimanttelisesta" aamuruskosta pari kolme kertaa. Jos taasen pitempiä latinaisia lauseita tahtoo käyttää, niin käännös on liitettävä sulkumerkkien väliin. Tavalliselta novellin lukijalta ei sovi vaatia latinan kielen taitoa, jos kohta sen kielen opetus ei vielä olekaan lykätty neljänteen luokkaan.

Kieli ei ole yleensä huonoa, vaikka se kyllä antaa aihetta muistutuksiin. Meidän kirjakielemme on jo niin vakaantunut, että täydellä syyllä saa kieltää kirjailijoita tuomasta esiin jos mitäkin murteellisia ominaisuuksia heidän kotipaikoiltansa. Toivottavaa on, että herra J. A. B. vast'edes jättää käyttämättä semmoisia Oulun seutujen puhekielessä tavattavia kuin: *kumpii*, *jommallai*, *jotai* j. n. e., *joski*, *ikääskun*, *koskonkaan*, *rueta*, *tartsee* (kerran kuitenkin myös oikeimmin. tarvitsee), *ruummis*, *tuumma* y. m. Epäsomia, alhaisia sanoja ovat semmoiset kuin: *hassu*, *homma*, *hotasi hontoonsa*, *reissu*. Lönnrotin sanakirjasta en ole löytänyt sanaa: *kuusella* enkä myöskään murteellista: *seutuva* (seutu). *Vilhua* on epäsomasti ja väärinkin käytetty nuoresta neitosesta, joka odotellen aina katsahtaaa salaa oveen päin; niinikään on *lemuaa* käytetty väärin lauseessa: hajuttomana savuna lemuaa ilmaan — *lemuta* merkitsee samaa kuin *hajuta*. Lyhen-

nyksen *s. t. s.* (sitä paitsi se on sveticismi: det vill säga; oikeimmin lyhyesti *s. o.*) ja sulkumerkkien alituinen käyttäminen loukkaa silmää. Kielivirheitä on niitäkin: Seinältä otettiin avaimia, *joilla talonpoikia* riensi pihalle; emmehän orjiksi näy *ai'otun*; *ne* näen sinne joutuvan; jos ette puussa näe sini*sen* kar*hun;* eihän tuo poika liene johonkin muuhun *silmänsä* iskenyt; (Björn) astuskeli *ympäri seiniä* (!). Omituisia germanismia ovat lauseet: *pyyhkäsi* kutrin tummanruskeista hiuksistaan, joka oli otsalle pudonnut, *ylös*; näytti olevan hyvin *palovakuutettu tältä haaralta.*

Minä olen ollut ankaranlainen tarkastellessani herra J. A. B:n novellia sen vuoksi, että luulen hänen voivan parantaa, mitä olen moittinut, ja sen vuoksi, että kirjan mainitut ansiopuolet ovat verrattuina moitteen syihin voitolla. Muistutusten vuoksi älköön kenkään, joka tällaista lukemista harjoittaa, jättäkö kirjasta sikseen; historiallisena kertomuksena silloisista Itä-Suomen oloista voi se tarkkuutensa vuoksi miellyttää semmoisiakin lukijoita, jotka vähän välittävät niistä taiteellisen novellin tekijän enteistä, joita minä olen siitä ennen kaikkea etsinyt. Toivokaamme, että tekijä jatkaa tuottamistaan ja yhä edistyy — lukiessaan hyviä ulkomaalaisia novelleja. Ei suomalainen kirjallisuus niin kipeästi kaipaa mitään kuin alkuperäisiä kirjailijoita suoranaisen kertomuksen alalla.

Eliel Aspelin.

Kirje Helsingistä.

13 p:nä Marrask.

Kunnioituksen osoitukset Kaiku-lehden päätoimittajalle. — Östra Finland ja kouluasia. — Suomalainen teaatteri Viipurissa.

Yleisön huomiota ovat viime viikolla jokseenkin suuressa määrin herättäneet ne kunnioituksen osoitukset, jotka tulivat Kaiku-nimisen sanomalehden päätoimittajan osaksi, kun hän äsken pääsi vapaaksi, kärsittyänsä rangaistuksen Oulun vankilassa. Jos yksityiset ystävät sen johdosta olisivat tahtoneet sopivalla tavalla rohkaista ehkä masentuneen mieltä, ei siinä olisi ollut mitään moitittavaa. Vaan hra Kivekkään kömpelö käytös panna sanomalehteensä kaikki saadut sähkösanomat — yksin senkin, josta hän katsoi välttämättömäksi karsia osan pois! — antoi asialle aivan toisenlaisen luonteen, semminkin kun muutamat tervehdykset sanasovituksensa puolesta olivat epäilyttäviä. Epäkansalliset äänenkannattajat saivat tilaisuuden tosiasian nojalla esittää suomikiihkoisia yhteiskunnallisen järjestyksen kumoojiksi j. n. e. Mutta erikirjoituksissa pantiin suomimielisten omalta puolelta vastalause sitä käsitystä vastaan, että Kaiku kuuluisalla hyökkäyksellään olisi taistellut oikean asian, kansallisten aatteiden ja sanan vapauden puolesta. Lausuttiin suoraan, ett'ei ollut mitään yhteyttä suomalaisuuden asialla ja tuolla kuuluisaksi käyneellä kunnianloukkausjutulla. Toivottavasti päättyy ikävä asia siihen. Valvojan ei ainakaan ole tarvis sen enempätä lausua, koska sen toimittajia jo on yhtynyt vastalauseesen, joka luetaan Uuden Suomettaren 262:ssa n:ossa.

Kouluasia vetää yhä vielä huomiota puoleensa eri tahoilta, ja syystäkin Uusi Suometar selittää viime valtiopäiväin kouluanomusten johtavat kielelliset periaatteet, ja näyttää, kuinka huonosti „liberaalit“ ja viikingit noudattavat valtiosäätyjen mieltä, kun he tavalla tai toisella koettavat pelastaa jokaista ruotsalaista opis-

toa jättäen sikseen suomalaiset. Östra Finland, jonka suoraa ja lojaalista kantaa meillä on ennenkin ollut syytä suuresti kiittää, ottaa jälleen 126:ssa numerossaan tämän tärkeän asian puheeksi. Se muistuttaa, että uusi hallitsija ja uudet neuvonantajat ovat päässeet maamme kehitystä ohjaamaan, sen jälkeen kuin kansanedustajat viimein keskustelivat kouluasiasta. On lehden mielestä selvää selvempi, että kaikkien täytyy tunnustaa suomalaisten opistojen tarpeellisuutta, niin kuin myös kaikki järjelliset myöntävät oikeaksi valtiosäätyjen puolustaman tarkoitusperän, että maan toista kotimaista kieltä opittaisiin kouluissa paremmin kuin tähän asti. Mutta vaikea on tietää, miten asia ratkaistaan, kun se erilaisten ehdotusten kautta on käynyt kovin mutkikkaaksi, eikä tiedä, mitkä kohdat hallitsijan neuvonantajain mielestä ovat tärkeimmät. Helposti voipi kysymys päättyä vasten kaikkien tahtoa, jos näet latina sysätään syrjälle venäjän hyväksi. Nykyään ehdotetut muutokset poikkeavat joka tapauksessa 1877 vuoden valtiopäiväin tarkoituksista, semminkin jos vielä tuokin muutos tulisi lisäksi. Östra Finland uudistaa sentähden entisen vaatimuksensa, että kouluasia jätettäisiin säätyjen tutkittavaksi, varsinkin koska se nykyään on kehinnyt sellaiseksi, että tuskin voi sen onnellista ratkaisua odottaa muualta kuin valtiosäätyjen välityksestä.

Edellä mainittujen syiden tueksi huomautamme yhtä perin tärkeätä seikkaa, josta vastustajamme — tit. J. M. K. poisluettuna — eivät ole sanaakaan maininneet. Niinkuin prof. Donner ensin Morgonbladissa ja nykyään eri kirjasessa on selittänyt, oli koululainsäädäntö säätyjen oikeutena silloin, kun nykyinen valtiolaitoksemme perustettiin, eikä hallitus ryhtynyt koulun ja kirkon eroittamiseen toisistaan ennenkuin valtiosäädyt v. 1867 olivat hyväksyneet muutoksen. Eipä muuten ole sitä vapaamielistä valtiolaitosta koko Euroopassa, joka ei tunnustaisi kansanedustuksen oikeudeksi ottaa osaa koululainsäädäntöön. Emmeköhän voi Suomessa saada samaa oikeutta tunnustetuksi, vaikkapa ne miehet olisivatkin vastustajinamme, jotka muutoin luulevat monopolioikeudella omistavansa sekä halun että ky'yn ajaa Suomen edistystä vapaamieliseen suuntaan?

Suomalaisen teaatterin puheosasto työskentelee tätä nykyä Viipurissa, ja hyvällä menestyksellä, kuten Viipurin erimielisten lehtien arvosteluista voipi päättää. Lienee siis yksistään pääkaupuugin ruotsikiihkoisille ominaista, olla mainitusta taidelaitoksesta kokonaan tietämättä. Ja kuitenkin operan aikana juuri samat ruotkeutettua, selittivät, miten luvallista, oisikiihkoiset jopa välttämätöntä olisi, että suomalainen puheosasto saataisiin kuntoon, kun operaa vastaan lausuttiin mitä katkerin hävitystuomio. Nyt kun puheosasto on olemassa, on tuo hellä huolenpito lakannut.

Tietysti on teaatterissa esitetty parhaasta päästä semmoisia kappaleita, jotka jo ovat Helsingin yleisölle vanhoja tuttuja; neiti Aalbergin sairauden tähden on kuitenkin täytynyt antaa muutamat tehtävät muille; niinpä neiti Hacklin on ollut Ilkana hupaisassa „Sota rauhan aikana“ kappaleessa. „Kotimatkalla“, jonka Valvojan lukijat muistanevat meidän kesäkuun numerostamme, on annettu hyvällä menestyksellä; erittäinkin ovat rouva Aspegren (rouva Wormina) ja hra Leino (Wormina) saaneet kiitosta.

Uusi näytelmä, jota ei Helsingin suomalainen yleisö vielä ole ollut tilaisuudessa nähdä on Viipurissa nykyään näytetty oivallinen kappale „Konkurssi“ (En fallit, Björnstjerne Björnsonilta). Hra Leino päähenkilönä (hra Tjælde), rouva Aspegren rouva Tjaeldena ja neiti Avellan Valborgina ovat etupäässä saavuttaneet yleisön ja arvostelijain suosiota; niinikään kiitetään ensemblea hyväksi siinä niinkuin useissa muissakin kappaleissa. Arvattavasti Helsingin suomalainen yleisö jo ensi vuoden alussa pääsee tutustumaan mainittuun kappaleesen, joka onkin Björnsonin miellyttävimpiä. Vahinko vaan, että hra Vilho ei kuulu soveltuvan Berentin osaa toimittamaan. Tehtävä on mitä vaikeimpia, mutta tarjoaa verrattomia loistokohtia, jos näyttelijä onnistuu. Ruotsalai-

nen mainio näyttelijä Edvard Stjernström esimerkiksi oli ihmeteltävä, kun hän aseettomana, mutta siveyden ja laillisuuden korkeana edustajana seisoi Tjælden ladatun pyssyn edessä, pakoittaen vimmastuneen rahaseikkailijan nöyryyteen. Viimeinen idyllintapainen näytös on sitä vastoin teoksen taiteelliselle yhteydelle haitaksi.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 23. Helsingissä, 1 p. Joulukuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Taideyhdistyksen näyttely vuonna 1881.

Kun ajattelee tämänvuotista näyttelyä sen kokonaisuudessa ja samalla muistelee viime vuosikymmenen näyttelyitä, niin huomiota ansaitseva muutos entisestä kohta pistää silmään. Maisemamaalauksen, joka vielä joku vuosi takaperin, varsinkin näytteille pantujen teosten lukuun nähden, säännöllisesti voitti kuvamaalauksen (figurmålning), on nyt luopumaisillaan hegemoniasta jälkimäisen eduksi. Totta kyllä, että ne kaksi mestaria, jotka Verner Holmbergin jälkeen ovat kauniimmin edustaneet maisemamaalaustamme, vielä ovat nuoria miehiä ja täydessä tuottelijavoimassa, mutta heidän jäljissään ei näy nuorempia, joista voisi toivoa, että ne kerran nousisivat heidän rinnallensa, saatikka asettaisivat päämaalinsa vielä korkeammalle. Sen sijaan kuvamaalauksella on lukuisia edustajia ja niiden joukossa semmoisia, joiden tulevaisuudesta on paras toivo.

Tämä asia ei ole sattumuksen synnyttämä, vaan kuvastuu siinä taiteen nykyinen kehkeytymissuunta ylipäänsä. Se realistillinen katsanto- ja maalaustapa, joka nyt kaikkialla voitollisesti karkoittaa taikka jo on karkoittanut entisen romantillisen ja ideaalisen syrjään, on näet perussyynä huomattuun muutokseen. Tosin realismi voi saada sijaa maisemamaalauksessakin, niinkuin se ainakin Ranskassa jo onkin sen valloittanut ja pakoittanut uusia jumalia palvelemaan, mutta epäilemättä on sen ohessa maisemamaalauksen harjoittaminen yleensä vähentynyt. Se on luonnollista, sillä mitä uusia kauneuksia uusi tapa luontoa katsoa ja esittää tälläkin alalla voi saavuttaa, niin ei liene kieltäminen, että maisemamaalaus itsessään edellyttää ideaalisuuteen, melkein sanoisin haaveksivaisuuteen taipuvaa — siis realistisen hengen vastakohtaista — mielialaa. Siinä luulisin syyn piilevän siihen, että meidänkin nuoret taiteilijamme tähän aikaan harvemmin kuin ennen antautuvat maisemamaalaajiksi.

Mutta kun tässä käyn lyhykäisesti tarkastelemaan näyttelyn erityisiä numeroita, on kuitenkin syy ensin puhua maisemamaalauksesta, koska juuri sillä alalla tänä vuonna julkinen kilpailu on ollut.

Hra *Munsterhjelm* on näyttelyssä tavattoman rikkaasti edustettu. Hänellä on näytteillä kaksi pientä ja viisi suurta taulua. Nämä jälkimäiset ansaitsevat täyttä huomiotamme. Vaikka mielelläni myönnän, että kaikki ovat hyviä näytteitä maalarin etevästä teknillisestä taidosta, suuri eroitus on kuitenkin niiden välillä. Yhteen ryhmään voi lukea: „Rannikkonäköalan iltavalossa", „Metsälammen aamusumussa" ja myös „Suomalaisen maiseman, myllynsulku etupuolella".

Ensimainitussa näemme lavean, tyynen järven, joka ulottuu näköalaa ulommaksi. Järvellä kalastaja soutaa venettään, mutta etualalla on matala ranta, jolla nähdään pesulaituri, kaksi naista ja yksi mies pakinoissa. Vasemmalla on lahdelma, tiheä leppäpensasto rannalla, ja sillä puolen illan varjot ovat kasvamassa. Hattarat ovat läntistä taivaan rantaa lähestyvän auringon peittäneet, mutta sen säteet, yhdistettyinä valoisiin kimppuihin, pistävät kuitenkin esiin pilviverhon alta. Toisessa näemme pienen kirkkaan lammen hiljaisessa sydänmaassa. Havumetsä ympäröi lammen, jonka rannalla ihmisjälkiä ei näy, eikä muuta elävää voi havaita kuin pari metsäkyyhkystä. Yösumu, joka vähää ennen on peittänyt koko seudun, poistuu paraikaa vienon aamutuulen ajamana, mutta tummentaa vielä osaksi metsää tuolla puolen lampea.

Nämä taulut muistuttavat monesta hra M:n edellisestä teoksesta. Sekä kompositioniin että itse maalaustapaan katsoen niissä ilmestyy joku manierismi. Kaikki on ylen hienoa, ylen sileätä, joka kuivunut, ruskea havuoksa on harjaantuneen taideniekan taidolla juuri siihen eikä toiseen paikkaan pantu: siis täydellinen moitteettomuus. Mutta näiltä teoksilta puuttuu virkeyttä ja luonnonperäistä tuoksua. Enkö arvaa oikein, että maalari on nämä taulut atelierissaan sommitellut eikä suorastaan luonnosta kuvannut? Hra M. on tuottelijain maalareistamme. Ahkera tuotteliaisuus voi saattaa parastakin maalaria kopioimaan itseänsä ja siten manierismiin; mutta vaikka siinä on suuri vaara käsissä, ei meidän tarvitse puheena olevasta taideniekasta epäillä. Hänen toiset taulunsa todistavat, että hän pyrkii yhä eteenpäin ja todella voi vapauttaa itsensä konventionalismin siteistä, joissa hän erittäin on uinahtanut maalatessaan taivasta „Rannikko-näköalassa". „Suomalaisessa maisemassa" on runsaasti todellista luontoa. Kompositioni on suuren- ja komeanlainen, perspektiivi ja erityiset kohdat ovat mestarillisesti toimitettuja; maalauksen tekotapa on yleiseen samaa laatua kuin edellisissä.

„Leppäkoski" on suoranainen n. s. muotokuva-maisema, mutta se on täyden taideniekan työalaa. Itse maalaustapa on raittiimpi kuin edellisissä. Se vähän harmahtava, hopeankarvainen yleisväritys, joka tälle maalaukselle on omituinen, esittää varsin luonnonmukaisesti meidän kesäpäivän kalpeanlaista valoa. Korkeat koivut kosken rannikoilla ovat niin ikään luonnosta otetut; hieno on tässäkin perspektiivi kosken yläpuoliin, jossa etäinen lehtimetsä haimentaa kuin luonnossa ainakin. Tämä teos, kaunis lahja kansakoulun ystäviltä hra ylitarkastajalle toht. U. Cygnæukselle, virkistyttää katsojaa, hän luulee hengittävänsä vilpoista kesäilmaa. Mutta vielä korkeammalla huomaamme hra M:n seuraavassa taulussa, josta hänelle täydellä syyllä ensimmäinen kilpapalkinto on annettu.

„Laidun Hämeessä", jolla taideyhdistys on rikastuttanut kokoelmansa, on maalaus, joka näyttää, että maisemamaalauksemme hyvin voi kilpailla ulkomaisenkin kanssa. Lavea kompositioni esit-

tää etualalla avaran huonokasvuisen, tasaisen niittumaan. Peräalalla näkee ensin lehtipuita ja pensaita epätasaisessa jaksossa, sen takana somasti valostavan, pitkän kapean lahdelman ja vielä etäämpänä vuori- tai mäkiharjanneita kohoaa taivaan rannalle. Taivas on pahaa säätä uhkaava, paksu sadepilvi nousee vasemmalta ja peittää enemmän kuin puolet tuon puolista taivasta, oikealla kuultaa kellahtava taivaanranta mäkien yltä, — sillä puolen on taivaankansi vielä heleämpi. Taivaan vaihteleva valoisuus kuvastuu somasti ja luonnonmukaisesti maan pintaan, jota hajanainen lehmäkarja elähdyttää. Helposti näkee ja tuntee, että maisema on luonnonperäinen, jokainen on sen nähnyt. Kuitenkin maalari on hienoimmalla aistilla muodostanut luonnon tarjoaman motiivin eri kohdat taiteelliseksi kokonaisuudeksi; erityiskohdat ovat kaikki yhtä tarkasti huoliteltuja. Taiteilijan työ ei kuitenkaan ilmesty ponnistuksena, vaan sen huomaa ainoastaan se, joka tutkii maalauksen vaikutuksen syitä. Itse maalaus on vielä tuoreempaa ja raittiimpaa kuin edellisessä. Sanalla sanoen maalaus tuottaa kunniaa ei ainoastaan mestarillensa, vaan suomalaiselle taiteelle yleensä. Hra M. siis ei anna suuren taitonsa houkutella itseänsä yhä korkeammalle pyrkimästä. Sen jo näkee tässä, vaikka emme tietäisikään, että hän jälleen on lähtenyt ulkomaille uudelle tutkimusmatkalle.

Yleisön mielessä ovat hrat Munsterhjelm ja Lindholm taideniekkoina niin sanoakseni kaksoisia. Luonteeltansa he tosin ovat erilaisia; mutta pitkiä aikoja ovat molemmat näyttelyissämme kilpailleet toistensa kanssa. Mikä mieli yksityisellä lieneekään, niin on tarpeetonta ruveta määräämään, kumpi heistä on etevämpi. Molemmat ovat näet eteviä maisemamaalaria, joista voimme iloita, ja sopiihan siihen tyytyä.

Nykyiseen näyttelyyn hra *Lindholm* ei kuitenkaan ole lähettänyt maalausta, joka vetäisi vertoja kilpailijan paraimmalle teokselle. „Ilta Porvoon saaristossa“, josta hänelle on määrätty toinen kilpapalkinto, osoittaa maalarin etevää taitoa, kuitenkaan olematta täysin tyydyttävä teos. Havumetsäisellä niemellä näemme torpparakennuksen ja juuri veden pinnassa talaan. Kivisessä rannassa on veneitä, kaksi miestä puiden juurella toimii verkkojen kanssa, rannempana seisoo nainen koppa kädessä. Vasemman osan maalauksesta täyttää avara vesi, jota taivaan rannalla viheriä matala rannikko rajoittaa. Kesäilta on valoisa, mutta taivas ja ilma kylmänkalpeita. Hra L. katsoo luontoa enemmän realistisesti kuin edellinen maalari. Hän kuvaa maiseman semmoisena, kuin hän sen näkee, käyttäen sivellintänsä reippaasti. Hänelle voi ennemmin kuin hra M:ille tapahtua, että vedenpinta käy oudon kaltevaksi, taikka perspektiivi jossakin kohden ontuu, niinkuin juuri tässä taulussa, mutta aina me saamme nauttia raitista ilmaa ja aina myös maalauksen heleä valoitus tuottaa iloa. Hra L:in eheimpänä teoksena tällä kertaa pidän pientä taulua „Maantie järven rannalla“. On lämmin kesäpäivä, tuuheat, hopeilehtavan viheriät pyökkipuut luovat varjonsa maantielle, joka katoaa silmistä hämärtävään etäisyyteen. Se on hieno, taiteellinen kuva. Nämä kaksi maalausta ovat hyviä osoitteita mestarin ky'ystä todellisesti esitellä eriluonteisia maisemia kunkin omituisuudessaan.

Kolmas kilpailija on hra *O. Kleineh*, joka jo kauan on harjoittanut merimaalausta. Suuri taulu „Helsingin satamansuu“ oli hänen lähetyksensä kilpailuun. Siinä leviää edessämme aava meri, jonka

laineita suuri laiva ja pari pienempää alusta pullistuneine purjeineen kyntävät. Etäämpänä näkyy höyrylaiva, mutta taivaanrannalla kuultaa Helsingin kaupungin valkoiset rakennukset, Nikolain kirkko ylinnä. Lähempänä etualaa vasemmalla on luotonen majakkatornineen. Taivaan kansi on melkein kokonaan keveässä pilvipeitossa. Luonnonmukaisuutta ei voi taululta kieltää, mutta veden elävyyttä, hienompaa käsitystä ja esitystä merestä ja meri-ilmasta siitä tuskin löytää. Se on syynä siihen, että suuri taulu, joka on vaatinut paljon rehellistä työtä, ei tee siihen vastaavaa vaikutusta katsojaan. Että maalarin ei vielä ole onnistunut oikein silmällänsä ja tunteellansa käsittää meren vaihtelevaa ihanuutta, sen näkee siitäkin, että vesi toisessa taulussa, jonka motiivi on Välimerestä, ei suuresti eriä edellisestä. Sen mukaan, kuin minä olen nähnyt, on aaltojen värin loiste aivan suuresti toisenlainen Välimeressä kuin Suomen vesillä — joka erläväisyys tietysti perustuu ilman alan erilaisuuteen. — Hienoimmin tunnettu on „Ilta Norjan rannikolla". Meri on tyven, yhtä venettä soudetaan, parissa toisessa aluksessa ovat purjeet ylähällä. Aurinko, suurena, punaisena, lämmintä ennustavana, on juuri laskeumaisillaan laineisin ja luo leveän kultaisen tien veden pinnalle. — Hra *J. Knutsonilla* on myös merimaalaus näyttelyssä „Näköala Pernajan saaristosta".

Neljäs maalari, joka otti kilpailuun osaa, on hra *Ahlstedt.* Hän nimittää siihen tarkoitukseen maalaamaansa kuvaa: „Juhannusyö, vuoritienoossa Finströmin pitäjäässä Ahvenanmaalla". Hra A. on, niinkuin nimityksestä huomaa, valinnut varsinaisen probleemin suorittaaksensa, nimittäin väreillä luoda eteemme sydänkesäisen Pohjan yön, joka väikkyy yön ja päivän välillä olematta kumpaistakaan ja jota tähän saakka ainoastaan suuret runoilijamme ovat voineet omilla väreillänsä kuvata. Ei voi maalaria suurin syyttää, jos hän ei ole voinut tyydyttävästi toimittaa tehtäväänsä. Me näemme metsäseudun, jossa havupuita harvassa kasvaa sammaltuneiden kallioiden välissä; keskellä etualaa kohoaa suuri tuuhea mänty, mutta etäämmällä näemme merilahdelman kierteilevän yksinäisen seudun halki, henkityyneessä pinnassaan kuvastaen kallioisia, metsäisiä rannikoita. Vaaleansinisellä taivaalla uinahtaa siellä täällä hattara, jonka poskille hetkeksi piileytynyt aurinko on ruusuisen hohteen jättänyt. Epäilemättä on tässä harrasta tutkimusta ja taitoa käytetty, mutta sekä piirustuksessa että väreissä on voimattomuus, joka ei sovellu tämmöiseen tehtävään. Jos missään tarvittaisiin tässä noita samalla tummia ja heleitä värejä, joita ne maalaajat osaavat käyttää, jotka rakastavat esitellä kuvia varjossa tahi valkean valossa, sillä eipä sellainen Juhannusyö-maisema itse asiassa muuta ole kuin suuri valoishämy, clair-obscur. Minusta hra A. ansaitsee kiitosta, että hän on taistellut semmoisen tehtävän kanssa.

„Metsässä lukeminen; lehtimetsän sisäys Strömmasta Kemiön pitäjäässä" on saman maalarin työalaa. Siinä on ollut helpompi tehtävä ja se on yleiseen hyvin suoritettu. Jollakin menestyksellä taideniekka on esitellyt lehdistön auringon paisteessa; siinä on huolellisesti koitettu luonnon mukaan, määrätä viheriän eri valoa sen mukaan kuin päivän säteet voivat tunkeutua lehtien väliin. Sitä paitse pienen lahdelman välke elähdyttää maisemaa. Puiden juurella on pieni seurue, pari daamia ja pari herraa. Niiden keskellä ruohossa kori, joka sisältää virkistystavaroita. Voisi arvella, että tämä vallassäätyinen seura on syynä siihen,

että koko maisema itse maalaukseltaankin näyttää liian „putsatulta“. Toinen taulu „Vestergård'in Emma“ meille kuitenkin todistaa, että niin ei ole. Tässä pienoisessa maalauksessa, joka tietääkseni on yleisössä herättänyt jokseenkin yleistä mieltymystä, näemme noin kaksitoistavuotiaan talonpoikaisen tytön astuvan katsojaa vastaan. Hän kantaa puupirstaleita esiliinassaan, arvattavasti äidin kahvipannua varten. Maalaus on huolellisesti suoritettu, mutta siinäkin ilmestyy sama liiallinen siisteys ja varovaisuus. Tyttö seisoo niin kainosti, niin varovasti, kuin tietäisi olevansa näyttelyssä. Sanalla sanoen näiltä hra A:n maalauksilta puuttuu kylläksi raittiutta, rohkeutta siveltimen käyttämisessä ja luonnon tavoittamisessa. Mutta mitä sanonkaan. Sama maalari on vielä näytteille pannut yhden harjoituskuvan „Malli lepäävässä asennossa“. Siinä näemme verevän napolilaisen neitosen nojauvan sohvan karmiin. Se on toista. Hieno sivellin on heitetty pois, ja leveällä siveltimellä on rohkeasti pyyhkäisty niitä voimakkaita väriä, jota tuommoisen etelämaan naisen váririkas puku ja iho käskee valitsemaan. Kuva on maalattu Pariisissa maalarin viimeisellä tutkimusmatkalla.

Viimemainitut taulut johtaisivat minun luonnollisesti varsinaisen kuvamaalauksen alalle; mutta vielä tulee huomata muutamia maisemamaalaria.

Hollanti, joka maa aikoinaan on ollut niin tärkeä taiteelle, jää useimmiten syrjään nykyisien taideniekkojen teistä. Hra *Vaenerberg* on siellä tutkinut, mutta suoraan tunnustan, että en voi nähdä hänen tauluissaan muuta hollantilaista, kuin sen, että kolmen maalauksen motiivit ovat mainitusta maasta kotoisin. „Meren rannalla“ on niistä suurin ja hyvin rohkeasti ajateltu. Siinä näemme mustansinisiä aaltoja vyöryvän vastaamme ja murtuvan matalalle rannikolle. Mertä painaa raskas, yhtä myrskyinen taivas, joka on alinna punertava, sitten kellertävä ja vihdoin sinivihertävä. Muutamia purjeita näkee epäselvästi kuvastuvan taivaan rantaa vasten. „Hollantilaisia kalastajia palaa kotiin mereltä“ esittää melkein saman aiheen, mutta heleämmässä valossa. „Näköala alangosta Haarlemin tykönä“ näyttää pimeävarjoisella etualalla yhden noista Hollannin maisemille omituisista kanavoista. Etäämpänä heleän viheriä alanko lukemattomine eläimineen leviää ja taivaan rannalla kohoaa kaupungin savua tupruavat tehtaankorsteinit. Tämä kertomus ei kuitenkaan anna käsitystä maalauksista, sillä niiden pääomituisuus on se tapa, jolla maalari esittää maiseman värisuhteet. Varjot ovat savupimeitä ja muut värit jälleen joko liian heleitä (niinkuin viheriä) taikka liian tummia. Maalarilla näkyy olevan ihan omituinen tapa luontoa katsella ja käsittää. Uskaltanen sanoa, että sen oikeus on epäilyksen alainen. „Torppa Uudellamaalla“ on suuri maalaus, jossa etualalla on samallainen musta varjo torppaan käyvällä tiellä, taivas on mustansinertävä ja terävästi kellahtava, mutta etäämpänä vasemmalla on taivaantyyni vesipinta, johon rannikot kuvastuvat. Tämä viimeinen taulun osa on hyvin kaunis, mutta se ei ole yhteydessä taulun muiden osien kanssa.

Neiti Victoria *Åbergin* kolme maalausta, joidenka aineet ovat Italiasta, näyttää myös valostuksia, jotka ovat meille vieraita. — Sen tutumpi on Neiti Augusta *Soldanin* motiivi, hän kun kuvaa suomalaisen „Talvimaiseman“. — Rouva *De Cock* (synt. Stigzelius) tarjoaa meille „ranskalaisen maiseman“, joka on maalattu siihen maneeriin, josta hän jo on muutamia vuosia näyttelyihimme miellyt-

täviä näytteitä lähettänyt — kentiesi parempiakin kuin tämä. „Pohjanmeren rannalla“ on suuri taulu, jossa rouva C. on koettanut maneeriansa sovittaa suomalaiseen motiiviin. Vaikka sitä mielihyvällä katselee, niin ei kuitenkaan voi uskoa esitettyä väri-ilmausta todenperäiseksi — se on „sisään tuotu“. — Neiti Ellen *Favorin* näkyy „Maisemassa Itä-Suomesta“, jossa hän kuvaa järven ruskeiden kalliorantojen välissä, kaksi soutajaa veneessä staffage'na, jollakin menestyksellä etsivän todellisuutta. — Hra *Veurlanderin* kahdesta maisemasta on „Maisema Savosta“ parempi; mutta sekin todistaa, että taiteilijaimme on vaikea edistyä kotimaassa. — Hra Eero *Järnefeltin* molemmat maisemakuva-harjoitukset näyttävät lupaavilta.

En voi olla lopuksi mainitsematta *V. Holmbergin* pientä taulua, joka on Ruotsista tänne myytäväksi lähetetty ja joka kuuluu joutuvan täkäläiseen keisarilliseen palatsiin. Ylen miellyttävä, ylen ihana on tämä taiteellinen kuva pienestä myllystä metsäisen norjalaisen tunturin kyljessä. Päivän säteet somasti ilostuttavat pientä asumusta puiden varjossa, perällä kohoaa tumma havumetsä. Kuva on täynnänsä hienoa runollisuutta.

Kuvamaalauksen alalla ovat hra *A. Edelfeltin* teokset herättäneet suurinta huomiota. Hänen pääkuvansa, joka jo aikoja sitten on matkalla Pariisiin, jossa se tulee näytettäväksi tulevan vuoden salongissa, esittää „Jumalanpalveluksen Uudenmaan saaristossa“. Uudellamaalla on näet tavallista, että mannermaan papit silloin tällöin kesäaikana lähtevät ulos saaristoon, siellä toimittaaksensa jumalanpalvelusta kalastajille, joiden kaukaisen matkan vuoksi ei sovi tulla kirkkoon. Aine on siis mitä viehättävin ja johtaa muistoon maalaustaiteen suurta aikaa, jolloin mestarit usein kuvasivat Kristuksen tahi Johannes Kastajan saarnaavana taivasalla suurelle ihmisjoukolle. Hra E. tosin ei ole tarkoittanut historiallista esitystä, mutta kuitenkin hänen teoksensa vaikka laatukuva-maalaukseen luettava, näyttää historiamaalausta lähestyvää suuruutta käsityksessä.

Katsojan edessä on tasainen, ruohoinen paikka alhaisella saaren rannalla. Oikealla maanpinta vähän kohoaa ja siinä kuulijat muodostavat puolipyöriörivin, mitkä kivillä, mitkä penkiksi pannulla puulla istuen, mitkä korkeiden puiden nojassa seisoen. Juuri rannassa on talas ja sen takaa näkee venemastojen huippuja, mutta viheriän tasangon keskellä seisoo pappi yksinkertaisesti pystytetyn alttarin edessä. „Isä meidän“ on juuri rukoiltu, yhden neitsyen pää on vielä rukoukseen alennettuna, nojattuna virsikirjaan, pappi on valmis saarnaansa rupeamaan. Ulompana leveää lainehtiva viheriänsinertävä meri. Ylähällä kesätaivas kaareilee, lähes kokonaan keveiden valoisien pilvien peittämänä.

Pieni seurakunta herättää pääasiassa mieltymystämme. Miehet ja naiset, vanhat ja nuoret ovat erinomaisella totuudella luonnosta tauluun kiinnitetyt. Vanha eukko, kasvava tyttö hänen vieressään ja rukoileva neitsyt etualalla ja tuo pieni poikanen, joka selin katsojaan istuu ruohossa, ovat kaikki yhtä suurella taidolla maalatut, etäämpänä istuvien miesten kasvot juuri tämän etäisyyden vuoksi esiintyvät vähän epäselvempinä; mutta katsoja ne hyvin tuntee, jokaisen hän luulee joskus nähneensä. Kaikki istuvat hiljaan odottaen kuulevansa saarnaa. Pappi on päivettynyt keski-ikäinen mies, jonka vakavuutta ei käy epäillä, joll'ei hän myöskään erittäin voi miellyttää katsojaa.

Helposti huomaa, että maalari on meille tässä rehellisesti antanut sen, jonka hän semmoisessa tilaisuudessa todellisuudessa on nähnyt. Siinä kalastajia, siinä merimiehiä vaimoinensa, lapsinensa totisina kuulemassa tavallista, vakaista pappia. Katsojista muutamat luulevat näkevänsä kuulijoissa vaihtelevia mielialoja, mikä on hurskaasti uskova, mikä on epäilevä, mikä väliäpitämätöin; toiset sanovat pappia raakamaiseksi, kolmannet tahtoisivat taivaan kantta selkeäksi, koska se muka paremmin sointuisi sunnuntain pyhyyteen. Mutta vaikka mahdollisesti kyllä taideniekka itse on näitä kaikkia tullut ajatelleeksi, hän tahallansa ei ole muuta antanut, kuin mitä hän on nähnyt. Se on nykyinen realistinen taidetapa, joka häntä on johdattanut. Mutta ovatko katsojat väärässä, kun siten esitykseltä enemmin vaativat, kuin se tarjoaa? Joll'ei kaikkia muistutuksia myönnäkään oikeiksi, on kuitenkin epäilemätöntä, että ne kaikki yrittävät nimittämään jotakin vailinaisuutta maalauksessa. Tulin ajatelleeksi, että neitsyt ja poika, joidenka kasvoja ei näe, miellyttävät kaikkein enimmin katsojaa. Siihen luullakseni se ei ole yksistään syynä, että ne ovat niin mestarillisesti maalatut, vaan se, että mielikuvitus vapaasti voi muodostaa heidän osanottonsa jumalanpalvelukseen toisellaiseksi kuin toisten. Toisten henkilöiden, papin niinkuin kuulijoidenkin, totisuus on niin yhdenlaisesti vakainen, että se sitoo mielikuvituksen ja estää sen ylenemästä. Maalaukselta puuttuu jossakin määrin se henkinen ylevyys, — sanonko aatteellisuus? — joka kohottaisi sen siihen historiallisen laatukuvamaalauksen arvohon, jota teos tavoittaa. Mutta itse kompositionissa on heikko kohta siinä, että maalauksessa ei ole sivuosia hallitsevaa keskustaa. Pappi on liian kaukana seurakunnasta.

Ylen hieno, täynnä esprit'ä on pieni kabinettikuva „Hyvät ystävät". Ajatelkaapa: pieni tyttönen istuu mukavassa asennossa sohvalla avonaisen akkunan alla lapsellisella vakavuudella katsoen kirjaan, jota pitää kädessään, hänen vieressään istuu villakoira myöskin älykkäästi silmäillen kirjaa. Pienen „daamin" hame on heleänpunainen, pitkät sukat ovat tummanpunaiset samoin kuin kirjan kannet, tyyny, johon hän nojaa, on tosin sinertävä, tapetit ovat harmaanvihertävät, pitkät akkunaverhot sinipilkkuiset; ulkoa kuultaa heleä kevät-viheriä, mutta akkunan pienessä kukkakimpussa on taasen punaa, heleän punertava on sohvanpäällys, punainen on koiran korvat ja kuono! Sanalla sanoen ruusunpuna kaikki voittaa, muut heleät värit ovat siihen taivutetut. Kaikki on kuin olisi maalari kastanut siveltimensä keijoin sekoittamaan ruusupunaan.

Se on pieni runoelma. Se ei ole niin yksinkertaista ja liikuttavaa laatua kuin Franzénin Selma- ja Fanny-kuvaelmat. Se on ranskalainen kuvaelma, mutta siinä on lapsellista runollisuutta ja puhtautta, joka on pohjoista sukuperää. — Pietarista kerrotaan, että tämä pieni taulu on sielläkin herättänyt ihastusta ja suuriruhtinas Vladimir on sen ostanut.

Hauskaa on ollut katsella hra E:n alkupiirteitä ja harjoituskuvia Espanjasta, jossa hän tänä keväänä on käynyt. Kaikki osoittavat samaa etevää kykyä luontoa käsittää ja kuvata, kuin ilmestyy maalarin suuressa maalauksessa. Niistä vielä kasvanee moni viehättävä taulu. Harjoituskuvista se, joka esittää tanssivaa mustalaistyttöä Granadasta, oli kenties miellyttävin hehkuvan etelämaisen luonteensa kautta. Sen mukaan on hra E. eräälle täkäläiselle tilaajalle laatinut hiukan enemmin valmistetun kopion.

Näyttelyn viimeisinä päivinä pantiin

professori J. A. Estlander-vainajan muotokuva näytteille. Hra E. on sen tänä syksynä kotona ollessaan maalannut. Ei ainoastaan hieno tekniikki, vaan vielä enemmän se suurellainen tapa, jolla hän on mainehikkaan lääkärin luonteen käsittänyt ja kuvannut, asettaa tämän muotokuvan korkealle taiteen asteelle. Varmaankaan ei suomalainen maalari ole parempaa muotokuvaa luonut. (Jatk.)

Eliel Aspelin.

Suomi Ruotsin kirjallisuudessa edustettuna.

Nordisk Familjebok, Konversationslexikon och Realencyklopedi, innehållande upplysningar och förklaringar om märkvärdiga namn, föremål och begrepp, under medverkan af sakkunniga personer utgifven af Dr. *N. Linder*, (IV:nen nidoksen 3:sta vihosta alkaen hrat *B. F. Olsson*, *John Rosén* ja *Th. Westrin* toimittajina). Tukholmassa 1875--1881.

I. 10 vihkoa, *A—Barograf*, 1875—1876.

II, 10 vihkoa, *Barometer—Capitularis*, 1876—1878.

III, 10 vihkoa, *Capitulum—Duplikant*, 1878—1880.

IV, 9 vihkoa valmiina, *Duplikator—Fleming*, 1880—1881.

Suurista, yhdistetyin voimin toimitetuista teoksista, joita Ruotsissa on viime vuosikymmenen kuluessa toimitettu useampia, — mainitsemme vaan *Uppfinningarnes bok*, *Sveriges historia*, *Illustrerad Verldshistoria* ja *Verldslitteraturens historia*, — on epäilemättä yllämainittu teos arvokkain, niinkuin se myöskin valmiina on oleva lavein ja alansa moninaisuuteen katsoen on ollut vaikein toimittaa. Varmaankaan ei Ruotsin kirjallisuuden historia saa pitkään aikaan mainita toista kokoelmaa, jonka toimitukseen olisi yhtynyt niin monta työntekijää ja asiantuntevia niin usealta alalta. Kaikki ne tieteet, joilla Ruotsin yliopistoissa on vakinaiset edustajansa, ovat tietysti Nordisk Familjebokin toimituksessa edustetut yhdellä tai muutamilla tiedemiehillä, (historialla on sillä lailla koko 9 ruotsalaista esittäjää, lukemattakaan niitä, jotka kirjoittavat kirjallis-, taide-, kirkko- sekä eri tieteitten historiaan kuuluvista aineista), ja sen ohessa on vielä hankittu apumiehiä jos jotakin tietohaaraa varten: kansaintiede, tilasto, musiikki, maanviljelys ja sen kemia, kasvitarhan hoito ja kotieläinten hoito, kalastus ja metsästys, metsähoito ja maanmittaus, sotatiede, merikulku ja laivanrakennustiede, vuorikaivokset, taideteollisuus, — vieläpä „balneologia“, „vaakunatiede“ ja „sport“ ovat kukin saaneet selittäjänsä, joskus montakin, jonka lisäksi on vielä erinäisiä apumiehiä Suomen, Norjan, Tanskan ja Venäjän asioita varten. Viimeksi ilmestynyt vihko luettelee päällyslehden sisäpuolilla yhteensä 110 tiedemiestä tahi kirjailijaa, jotka vakinaisesti kuuluvat toimitukseen, ja vihosta löytää sen lisäksi ainakin 17 nimimerkkiä, jotka puuttuvat yleisestä luettelosta! Tämä jo riittää osoittamaan, kuinka huolellisesti on koetettu liittää toimitukseen työntekijöitä eri aloilta.

Niin suurten voimien avulla ja käyttämällä hyväkseen niitä esikuvia, joita suurten sivistyskansain kirjallisuudessa on tarjona, on tietysti voitu saada oivallista aikaan. Jos ottaa tarkastettavaksi esim. kirjoitukset *Afrika*, *Amerika*, *Asien*, *Australien*, *Europa*, *Arabien*, *Assyrien*, *Belgien*, *Danmark*, *Egypten*, *England* ja mitä siihen kuuluu, — tahi jos tutkii ytimekkäitä ja valasevia kirjoituksia,

joille sanat *andning*, *barn*, *död*, *eld* ynnä niiden johtosanat ovat antaneet aihetta, niin kyllä selittämättäkin käsittää, kuinka suunnattoman runsasaineisena aarreaittana teos kokonaisuudessaan tulee olemaan niille, jotka vaan tietävät oikean sanan alta etsiä mitä kulloinkin tahtoo tietää. Tapahtuuhan kyllä, että joskus tärkeälle henkilölle ei ole omistettu läheskään niin suurta alaa kuin mitättömälle, (vertaile esim. kunnotonta seikkailijaa *Eon de Beaumontia Calvinin* kanssa tahi pettäjiä *Barnumia* ja *Baumscheidtia* etevään jumaluusopin tutkijaan *J. T. Beckiin*). Niinpä ei myöskään ole voitu välttää, että suunnitelma monesti on käynyt epätasaiseksi, kun muutamain kirjoitukset ovat paisuneet liiaksi muitten rinnalla, (niinpä meistä esim. *Bellman*, *Cicero*, *Cronstedt*, *C. O.* y. m.). Kuinka suuresti koko teos on poikennut alkuperäisestä suunnitelmasta, näkeekin siitä, että alkuaan ja vielä 1877 vuoden paikoilla ajateltiin teoksen korkeintaan voivan paisua 6 nidokseen (= 300 arkkiin kaksipalstaista tiheää pränttiä), mutta nyt ei neljällä nidoksella päästäne F-kirjaimen loppuun! Brockhausin ja Piererin yltympäri tunnetuissa suurenlaisissa saksankielisissä teoksissa, joista jo on ilmestynyt useampia painoksia, on saatu kirjaimet A—F mahtumaan teoksen kolmanteen osaan; Tanskassa 1870—78 painettu Nordisk konversationslexikon melkein samoin. Valmiina tulisi Linderin teosta arvattavasti olemaan 12 nidosta, eli täsmälleen kaksi kertaa niin paljon kuin ensiksi odotettiin. Samalla lailla on toimitus pettynyt toiveissaan ilmestymisen nopeuden suhteen, mikä tietysti höyryn ja sähkövoiman aikakautena on vielä hankalampi kohta. Tuskinpa voitanee odottaa teoksen valmistumista ennen vuosikymmentä; alkuosat ovat siis ehkä 20:n vuoden vanhat, kun loppu ilmestyy. Mutta johonkin määrin voinee sitä epäkohtaa parantaa lisävihoilla, ja vaatiipa muutoin oikeuskin meitä tunnustamaan, että Familjebokin tieteellinen ja kirjallinen arvo on suuresti karttunut alkuperäisen suunnitelman laajentumisen kautta.

Meillä ei ole halua eikä tilaakaan ryhtyä yksityisseikkoihin, voidaksemme todistuksilla tukea edellä sanottua kiitosta ja moitetta. Sen sijaan on meillä tarkoituksena ottaa erittäin tutkittavaksi miten Suomen olot ovat kuvattuina mainitussa teoksessa. Kun se tehtävä on silmämääränämme, emme edes katsoneet sopivaksi odottaa 40:nen vihon ilmestymistä, jolloin neljäs nidos olisi valmiina. Useimmat Suomen ja sen oloja koskevat kirjoitukset löytyvät tietysti *Fi*-alalla ja ovat siis yleisön käsissä; sen ohessa ehtinee Familjebokin toimitus ottaa joukon virheitä korjattaviksi neljännen nidoksen loppuvihossa, jos me hyvään aikaan julkasemme muistutukset, joille Suomen kannalta katsoen Nordisk Familjebok tähän asti on antanut aihetta. *)

Meidän maamme edustajoita on hyvin monta ollut usein mainitussa teoksessa osallisina. Niitten joukkoon emme lue *A. E. Nordenskiöldiä*, *H. Gyldéniä* tahi *E. von Qvantenia*, jotka kaikki kolme kyllä ovat Suomessa syntyneet, vaan jotka ovat liikkuneet varsinaisesti tieteellisellä tahi ruotsalaisella alalla. Suomen oloista sitä vastaan ovat Familjebokin kolmeen ensimmäiseen nidokseen kirjoittaneet etupäässä lainopin kandidaatti *R. Castrén*, prof. *A. O. Freudenthal*, sekä dosentit *E. G. Palmén*, *O. E. Tudeer* ja *V. Vasenius*. Useimmat niistä ovat sittemmin

*) Tämä kirjoitus oli jo suurimmaksi osaksi ladottu Valvojan viimeiseen numeroon otettavaksi, vaikka se sitten tilanpuutteen tähden jäi tähän numeroon.

er onneet yrityksestä; nykyään näkyvät hra *Castrén* ja dosentti *M. G. Schybergson* olevan ainoat vakinaisesti toimitukseen liittyneet suomalaiset. Mutta eri kirjoituksia ovat silloin tällöin kirjoittaneet myöskin seuraavat herrat: prof. *C. G. Estlander*, tohtori *F. Gustafsson*, maisteri *R. Hausen*, amanuenssi *A. Hultin*, prof. *S. Lemström*, lainopin kandidaatti *A. J. Lille*, maisteri *G. Lönnbeck*, prof. *L. Mechelin*, lehtori *A. Rindell*, kandidaatti *E. Römbäck*, maisteri *H. af Schultén*, kamreeri *E. Schybergson*, tohtori *F. Wahlberg*, lainopin kandidaatti *T. Wegelius* ja dosentti *H. Vendell*.

Jokainen näistä herroista vastaa nähtävästi yksin kirjoituksistaan, eikä siis ole kumma, että kirjoitukset ovat hyvin erilaiset. Kaikin puolin tahi pääasiassa tyydyttäviä kirjoituksia ovat meistä esim. *Agricola, M.*, *Castrén, M. A.*, *Collan, F. ja K.* (kirjoittanut Vasenius), *Ahlqvist A. E.*, *Altaiska språk* ja *Donner, O.* (kirj. Tudeer), *Birkarlar*, *Bjarmaland*, *Borgå stift* ja *Brahe P.* (kirj. Palmén), *Edelfelt, A.* (kirj Estlander), *Egentliga Finland, svenska dialekter* (kirj. Freudenthal), *Eibofolke* (kirj. Vendell), *Finland, dess författning, förvaltning, finanser, försvarsväsende* (kirj. Mechelin), *Finland, materiel kultur, näringar, handel, samfärdsmedel* (kirj. E. Schybergson), *Finland, dess folkskoleväsende* (kirj. Lönnbeck), *Finska språket* ja *finsk-ugriska språk* (kirj. Gustafsson), *Finska hushållningssällskapet* (kirj. Rönnbäck), sekä *Finska statsarkivet* (kirj. Hausen). Voisimme sen lisäksi mainita pienenläntiä kirjoituksia, Castrénin, Freudenthalin, M. G. Schybergsonin ynnä muitten tekemiä, jotka ovat aivan hyviä, mutta niitten luetteleminen kävisi lukijalle pitkälliseksi.

Toiselta puolen meillä on jotensakin runsaasti muistutusten aihettakin. Monessa kohden emme löydä Familjebokissa riittäviä tietoja Suomen oloista, joskus ovat annetut tiedot virheellisiä.

Vaillinaisuuksiin lienee joskus ruotsalainen päätoimitus syypää, vaan useasti kyllä suomalaiset aputoimittajat. Yhdysvaikutusta on kyllä saattanut olla vaikea järjestää, vaan monesti sitä valitettavasti ei näy löytyneen nimeksikään. Mielellään myönnettäköön, että joskus ruotsalaisetkin kirjoittajat ovat tyydyttävästi esittäneet suomalaista ainetta. Eerik Eerikinpojasta on ruotsalainen Åkerberg kirjoittanut hyvän kirjoituksen, Östrand on kirjoituksessa Bibelöfversättningar antanut riittävät tiedot suomalaisista raamatunkäännöksistä; vieläpä niinkin pienet asiat kuin Heikelin toimittama Euklideen painos ja Helsingin Esplanadit joskus ovat oikeassa paikassa muistuneet ruotsalaisen kirjoittajan mieleen. Vaan sitä vastoin sopii valittaa, että esim. Epos-kirjoituksessa ei mainita muuta kuin toista riviä Kalevalasta, että Elgskyttarne sanan alta ei löydä oikeastaan mitään tietoja Runebergin Hirvenhiihtäjistä (vert. Fjalar), tahi ett'ei Valter Runebergin nimeä ole mainittu Bildhuggarekonst-kirjoituksessa. Eipä sekään ole liian rohkea vaatimus, että Chapmanin elämän kertoja olisi kysynyt neuvoa suomalaisilta, ennenkuin meni oikasemaan vääristettyjä *hememan* ja *pojaman* muotoja — *hämenma*'ksi ja *pojanma*'ksi! Ja löytyypä muitakin samallaisia seikkoja. Kun Comeniuksen tunnetun „Kristillisen kasvatuksen" suomennos kerran mainitaan, niin ei mikään olisi ollut luonnollisempi kuin samassa ilmoittaa painovuosikin, semminkin kun suomennos on ruotsinnosta vanhempi. Jos ruotsalainen Granlund ja norjalainen Nielsen tietävät varsin vähän Finnmarkeista ja Finskovista, niin se kyllä on luonnol-

lista, vaan miks'ei ole etsitty asiallisia tietoja Aminoffin oivallisesta kertomuksesta Vermlannin matkastaan? Siihen tuskin voinee syyksi mainita kertomuksen suomenkielisyyttä; toisessa tapauksessa ei paljon suuremman ja tärkeämmän teoksen ruotsinkielisyys ole riittänyt saattamaan sen mainetta ruotsalaisten korviin. Nimetön ruotsalainen historiantutkija (?), joka on kertonut Jesper Matinpoika Cruus'ista, ei ole tietänyt mitään W. G. Laguksen suuresta teoksesta Finska Adelns Gods och Ätter, tosiaan niin törkeä tietämättömyys, että moista harvoin kuulee. Ja mainittu Krusin luetteloon perustuva teos säilyttää kuitenkin hänen nimeänsä monta monituista kertaa paremmin kuin nuo julmat hävitykset Hallannissa ja Bohusläänissä, jotka muutoin ovat elämäkerran pièce de résistance.

Muutamissa tapauksissa kyllä annetaan Suomestakin tyydyttäviä tietoja yleisten käsitteiden ja nimien johdosta, (vert. Allmänning, Brandförsäkring, Domäner y. m.) Mutta useimmiten on meidän maamme olot semmoisissa tapauksissa esitetty aivan vaillinaisesti tahi kokonaan laiminlyöty; sen todistukseksi riittänee mainita sanat: Allmänna besvärsutskottet, Apotek, Arkivexemplar, Bevillning, Bevillningsutskott, Boktryckarekonst, Boställen, Bränvinslagstiftning (jossa myöskin Norja ja Tanska puuttuvat), Djurskyddsförening, Döfstumanstalt, Federation, Fiskerilagstiftning, Fiskodling y. m. Joskus pari sanaa olisi hyvin riittänyt tekemään teoksen antamat tiedot täydellisiksi. Emme tiedä, kenen syyksi mainitut puutteet on luettava. Suomalaisten aputoimittajain viaksi sitä vastaan täytynee lukea, että turhaan etsii Familjebokista seuraavia nimiä: Alexandersuniversitetet, Artisternas och litteratörernas pensionskassa, Aspelin, J. R., Bergbom, K., Blindinstitut i Finland, Borealiska nationen, Eos (samanniminen mitätön ruotsalainen aikakauskirja löytyy kyllä, vaan Pohjanmaitten paras lapsenlehti, jossa Topelius ensin julkasi niin monta kuolemattoman kaunista kertomusta, on unohdettu!), Eurén, G. E., Falck, A. H., Finska missionssällskapet, Finska forstföreningen, jagtföreningen y. m. Suomalaisia pitäjän- ja paikannimiä on aivan umpimähkään otettu; kenties ainoana sääntönä on ollut, että Uudeltamaalta on poimittu niin monta kuin mahdollista, kun sitä vastaan Birkkala, Bjerno, Björkö y. m. ovat jääneet pois. Tahdomme kuitenkin myöntää, ett'emme ole päässeet selville siitä, onko Ruotsinkaan paikannimiä otettu Familjebokiin minkään periaatteen nojalla.

Niistä suomalaisista kirjoituksista, jotka teoksessa on, ovat muutamat liian vaillinaiset tahi virheelliset. Harva lukija todellakaan voinee tyytyä niin supistuneihin tietoihin kuin Familjebok antaa nimikirjoituksille Adlercreutz, K. J., Cygnæus, F. ja U., Ehrström, K. G., Evois, Ecklesiastik- ja finansexpedition ja Ekonomiedepartement. Eihän viimemainittu kyhäelmä edes mainitse sitä asetusta, joka nykyään määrää senaatin talousosaston tehtävät! Toinenkin vaillinaisuus, päivämääräysten puute, vaivaa erittäinkin teoksen ensimmäisiä osia, mutta havaitaanpa sitä viimeisessäkin. Suomalaiset aputoimittajat ovat sen lisäksi liian vähän tehneet viittauksia lähteihinsä. Poikkeuksen tekevät siinä kohden hrat Schultén, Hultin ja E. Schybergson; vahinko vaan, ett'ei hra Hultin käsittänyt, että Pippingin ja Vaseniuksen kirjaluettelot ovat verrattoman tärkeämpiä kirjallishistoriallisia lähteitä kuin — K. V. Bremerin „Kurs i svenska litteraturen"! Hra E. Schybergson luettelee kirjoituksensa lopulla kuusi teosta ja kokoelmaa, vaikka hän onkin

käyttänyt lähteensä taitavasti ja itsenäisemmin kuin useat muut. Luonnollista kainoutta se lienee, että hra Castrén ei ole maininnut omaa teostaan „Finska deputationen" viittaukseksi niille, jotka asiasta tahtovat lähempiä tietoja. Mutta se on sopimatonta, että hra M. G. Schybergson selitettyänsä Suomen maantiedettä, väestön tilastoa y. m. jättää mainitsematta, että tämä melkein sanasta sanaan on poimittu Ignatiuksen teoksista, (sillä eroituksella vaan, että esim. tilasto on palstassa 1295 huolimattomuudesta jäänyt vaillinaiseksi, j. n. e.) Sama kirjoittaja ei myöskään mainitse sitä erinäistä kertomusta Kirjallisuuden Seuran vaikutuksesta, jonka seura viime kesänä toimitti, mutta se ei voi enää kummastuttaa, kun näkee, miten mainitun etevimmän isänmaallisen seuramme 50-vuotista vaikutusta on käsitetty syrjäasiaksi. Eihän Familjebok suo sille läheskään niin paljon alaa kuin — Edelfeltille, J. A. Estlanderille tahi C. G. Estlanderille! Mimmoinen tahra tämä epäsuhta on teokselle ja sen toimittajille, ei tarvinne vähintäkään selitystä; sen ymmärtää jokainen täysijärkinen ihminen, joka asiata puolueettomasti ajattelee.

Käykäämme vihdoin yksityisten erehdysten oikasemiseen, mikäli ne ansaitsevat huomiota.

K. M. Armfeltin ehkä suurin ansio, se mitä hän vaikutti „vanhan Suomen" yhdistämiseen maamme pääosaan, — on jäänyt hra Schulténilta huomaamatta. Hra Castrén ei näy aavistavan *N. L. Arppen* merkitystä Itä-Suomen tehdasliikkeen ja sen rautateollisuuden luojana, vaikka Suomen kuvalehdessä oli tarjona hyvä lähde. *Pulis* elf on oikaistu painovirheenä; pahempi on, että kirjoittaja on erehtynyt kuvattavan henkilön sekä syntymä- että kuolinvuodesta; A. syntyi v. 1803 ja kuoli v. 1861. *A. J. Arvidsson* on toimittanut painoon kaikki 5 osaa Calonuksen Opera omnia eikä 3, kuten hra Tudeer mainitsee. Hra Vasenius sanoo, että J. G. Linsén muka oli kirjoittanut kirjoituksen „Om några hinder för Finlands litteratur och kultur" *Aura*-kalenterissa. Niin ei ole asian laita; *e* merkin takana piilee J. J. Tengström, kuten hänen omatekoinen elämäkertansa Myreenin kutsumuskirjassa 1828 sekä sen mukaan Renvallin muistoonpanotkin ilmoittavat. *E. J. Bonsdorffin* vaikutusta on hra Wahlberg kuvannut kovin huonosti; suuriarvoiset tutkimukset erilaisten eläinten hermostosta ja pääkallon rakennuksesta ovat jääneet mainitsematta, kun kaksi vähemmänarvoista teosta on mainittu ikäänkuin täytteeksi vaan. *H. Borgströmin* kirja Hypoteekki - yhdistyksistä olisi ansainnut mainita; *privatbanken* lienee painovirhe, lue: -banker. *Porvoon* pitäjästä vakuuttaa hra Freudenthal, että kansa suuremmaksi osaksi on ruotsalainen. Kirjassaan „Om svenska allmogemålet i Nyland" ilmoittaa sama kirjoittaja, että ruotsalaisia on 8,175. Koko summasta 16,000 epäilemättä on se *suurempi* osa, eikä hra F. ainakaan liene summaa vähentänyt. Vaan epäilemättä olisi tässä tapauksessa vähemmin erehdyttävää lausua: *puolet* ovat ruotsalaisia, vaikka — in majorem Nylandiæ gloriam tuo epämääräinen „suurempi osa" on näyttänyt otollisemmalta. *Caloniuksen* elämäkerrassa, jonka hra Castrén on tehnyt, on useampia virheitä. Syntymäpäivä on oikein mainittu, joka on sitä ilahuttavampi, kun sama kirjoittaja, selittäessään lainopillisessa aikakauskirjassa Caloniuksen merkitystä, siinä kohden erehtyi. „Utan *respondens*" pitää tietysti olla utan *præses*; v. 1765 Calonius tuli säätyjen valiokunnan sihteeriksi eikä 1768. Pari väitöskirjaa on mainittu

yhdellä painovuodella, vaikka ne ilmestyivät monen vuoden kuluessa, ja kirjoittaja on kokonaan unohtanut C:n ansion lainsuomennoksen parantajana. Etempänä sanotaan, että *sensuuria* vastaan tehtiin suuri anomus 1869. Erehdys; 1870 on oikea vuosi. *Antti Chydenius* tuli v. 1753 kappalaiseksi eikä 1754, kuten hra Palmén mainitsee; hra Lille on erehtynyt kertoessaan, että *A. H. Chydenius* otti osaa eriuskolaislaista pidettyihin keskusteluihin. Hra Rindellin on onnistunut keskimäärin saada yksi virhe joka neljänteen riviin, kirjoittaessaan *K.* ja *J. J. Chydeniuksesta*; niistä on sitte muutamia oiaistu. Henkilöiden ja kirjain nimet, painovuodet, tutkinnot, kaikki on niin perin hullua, että meistä koko lehti olisi uudestaan painettava. *Uno Cygnæuksen* ehdotus seminarin järjestämisestä on annettu v. 1860, mutta painettu v. 1861. *Eckerö* ei ole ainoastaan tullikammari; pitäjän ala, asukasluku y. m. olisivat myös ansainneet tulla mainituksi, semminkin kun on samanniminen ruotsalainenkin pitäjä. Mistä syystä *Elgsjö* on otettu Familjebokiin, emme tiedä; löytyyhän Suomessa paikkoja sadottain, jossa kymmenkunta miehiä on kaatunut kähäkässä. *Egentliga Finland* kirjoituksessa emme tapaa tietoa Suomen jakamisesta kahteen laamannikuntaan; kun raja määrättiin Aurajokea myöten, olisi asia ansainnut mainitsemista. Veljekset *Estlander* ovat ruotsalaisten tekemiä kirjoituksia; mielihyvällä luemme me niissä tavattavat erehdykset pois suomalaisten aputoimittajain syntiluettelosta. Sillä emme ole vielä läheskään päässeet loppuun. Hra Mechelin lausuu, että „Suomalaiset maakunnat“ voittivat 14:nellä vuosisadalla samat oikeudet kuin ruotsalaiset. Sanansovitus ei ole oikein onnistunut; 1362 oli nykyinen Suomi yksi laamannikunta vaan ja voitti semmoisena oikeutensa. Etempänä olisi sopinut mainita, että senaatin oikeusosaston jäsenet eivät muitten tuomarien lailla ole virastaan luovuttamattomia. Muistutus olisi ollut sitä enemmin tarpeen, kosk'ei ole mainittu, miten senaatin jäseniä asetetaan virkaan. Sitä vastaan tahdomme lausua kirjoittajalle erityisen kiitoksemme siitä, että hän on muistanut mainita sen perustuslain säännön, ett'ei muukalaista saa kutsua maan palvelukseen, joll'ei hän voi tehdä maalle suurta hyötyä. Sitä Hallitusmuodon sääntöä ovat „liberaalit“ valtiotieteen harjoittajat meillä joskus jalolla rohkeudella tahtoneet viskata valtiotieteen romukätköihin. Tiedot säätyjen lukumäärästä ja valtiopäiväin koossa olon pituudesta olisivat mielestämme saaneet olla tarkempia. Hra Mechelin arvelee rautateittemme pituuden olevan yhteensä 840 kilom. Hra E. Schybergson mainitsee vähän etempänä oikean luvun 876 $^1/_2$. Viimemainittu puolestaan erehtyy sitä vastoin suuresti arvellessaan, että metalliraha määrättiin v. 1840 maan ainoaksi maksunvälitteeksi. Suomen metsien ala ei taida olla 230,000, vaan 213,772 neliökilomeetteriä. Hra Gustafsson on unohtanut, että Kielettären viimeinen vihko ilmestyi v. 1875. Makeata naurua eikä muuta herättää tietysti hänen arvelunsa, että Unkarin kieltä on ruvettu Suomessa harrastamaan „valtiollisista syistä“. Eiköhän Gyarmathin, Révain, Castrénin, Hunfalvyn, Budenzin ynnä muitten esimerkki ja voittama maine siinä kohden riitä selitykseksi? Hrat M. G. Schybergson ja A. Hultin antavat meille koko joukon vaillinaisia tahi virheellisiä tietoja, joka on sitä ikävämpi, mitä tärkeämpiä aloja on ollut heille uskottu (Suomen historia ja kirjallisuus). Varsinkin edellinen näkyy mielistyneen epämääräisiin lausetapoihin, kun vuosi-

luku olisi lyhyempi ja valasevampi ja samalla vastaisi lähemmin Familjebokin yleistä suunnitelmaa. Eerik Pyhän ja Birger Jarlin ristiretkien aikaa määrätään ainoastaan vuosikymmentä, Klaus Flemingin kuolemaa (palsta 1316) vaan kuukautta mainitsemalla. Kirjallisuuden seuran ja tiedeseuran varoista tahi tuloista sanotaan hämärästi „betydliga"; Suomenmaan rajasta eri aikoina saadaan myös jokseenkin vaillinaisia tietoja. Sen lisäksi löytää etsimättäkin koko joukon virheitä: piispa Maunu I tuli valituksi vasta v. 1291, Albrekt Meklenburgilainen tuli Ruotsin hallitsijaksi v. 1364, Terserus piispa nimitettiin virkaansa v. 1658 ja hänen katkismuksensa ilmestyi v. 1663; Vaasan hovioikeus perustettiin v. 1776, vaikka asia oli päätetty jo v. 1775 j. n. e. Muitakin asiallisia muistutuksia voi tehdä. Kriitillisessä esityksessä ei sovi mainita Kaskisten Flemingin kronikaa vuosiluvuilla 1380—1591; se koskee aikaa 1160—1591, joll'ei tahdo asianmukaisesti lausua, että se oikeastaan kertoo vaan 1500-luvun tapahtumia. Yleisesti levinnyt, mutta sittenkin erehdyttävä on se käsitys, että Kustaa III ensimmäisenä olisi pannut isojakoa toimeen; hän jatkoi vapaudenajan työtä. Hra Schybergsonin keksimä, mutta perätön on arvelu, että ison vihan vammat vuosikymmenen kuluessa saatiin parannetuiksi; aivan oikein on eräs arvostelija siinä kohden pari vuotta sitten muistuttanut, ett'ei kaikki, mikä valtiosäädyissä on acta, yksistään sentähden ole historiallisia facta. Mikä kumma on saanut hra Schybergsonin uskomaan, että 1616 vuoden valtiopäivät pidettiin Turussa? Familjebokille on ennenkin tapahtunut toinenkin yhtä hullu vahinko, kun se Aleksanteri II:sta kirjoittaessaan sijoitti 1809 vuoden valtiopäivät niin ikään Turkuun, mutta se erehdys on sittemmin mainittu painovirheeksi.

Vielä on jälellä melkein kaikki muistutukset, jotka ovat yhteydessä kieliriidan kanssa. Hra M. G. Schybergson on kirjoittanut neljä pitkää palstaa Fennomaniaa, jossa tavataan melkoisesti erehdyksiä, vaikka kirjoittaja, kuten huhu kertoo, on käyttänyt länsisuomalaisen osakunnan apua, saadakseen julkisen keskustelun kautta virheet pois kitketyksi. Ruotsalaisessa Lyceum-kirjasessa nimi *fennomania* ensikerta mainitaan v. 1810; siitä on Koskinen maininnut historiassaan ja Palmén kertoo, mitä nuo merkilliset lauseet sisälsivät. Vaan siitä lauseesta ja Porthanin merkityksestä suomimielisyyden historiassa ei hra Schybergson tiedä mitään! *) Etempänä sanotaan, ett'ei saa seoittaa Suomen kielen hyväksi tehtyä työtä yhteiskunnallis-valtiollisen suomi-

---

*) Lukijaa kenties huvittaa nähdä, miten nuo lauseet kuuluvat alkukielellä. „I Åbo värderades ypperst kunskapen i Fäderneslandets historia. Derjemte har under denna tid en smak för det stränga filosofiska studium allmännast vid detta universitet blifvit bibehållen, hvarvid en mera poetisk stämning röjt sig och således den estetiska delen af filosofien förnämligast älskats, liksom hvad den moderna litteraturen angår, den tyska äfven här haft det mesta inflytande på vetenskapernas behandlingssätt, då den danska der emot i Lund närmast varit aktad och känd. Men vid Åbo insmög sig småningom under de senare åren en allt mer och mer tilltagande *fennomani*, som äfven yttrat sin verkan såväl på de studerandes tänkesätt som på studiernas eget skaplynne. Då studiernas riktning och lynne vid ett universitet så mycket beror af vissa lärares anseende, så låter det naturligt sluta sig, att en Dahl, en Afzelius, en Nordmark liksom en Lundblad, Sjöborg och Florman samt en Franzén, Porthan och Calonius skulle bidraga att i allmänhet gifva de studerandes bemödanden den karakter som man i det föregående sökt att uttrycka".

kiihkon kanssa („den social-politiska fennomanin“), vaikka jälkimäinen oli edellisestä kasvanut. Vielä aivan nykyään vakuuttivat vastustajamme, että suomikiihkoiset muka eivät pidä lukua muusta kuin kielestä semmoisenaan; onhan se siis huomattava edistys, kun vihdoin viimein ruvetaan käsittämään, että fennomania luonteeltaan on sekä yhteiskunnallinen että valtiollinen liike. Herra Hultin kuitenkin yhä lukee Dagbladin hyväksi kaikki yhteiskunnallista edistystä tarkoittavat riennot, (palsta 1334); risum teneatis! Mitä muuten suomikiihon tieteelliseen ja sen valtiolliseen luonteesen tulee, voipi käyttää erästä tunnettua teologista puheenpartta; hamasta fennomanian synnystä asti ovat ne puolet olleet „luopumatta ja eroamatta“ olleet yhtyneinä. A. I. Arvidsson, E. G. Ehrström (eikä G. E. E. palsta 1131), E. G. Melartin, G. Rein, M. A. Castrén, E. Lönnrot ja A. E. Ahlqvist y. m. ovat jo ennen „jungfennomanian“ syntyä lausuneet valtiollisia vaatimuksia ja mietteitä, joista vielä nykyaikana jokaisen oikean Dagbladilaisen tahi viikingin hiukset nousevat pystyyn. Mutta siitä asianomaiset eivät tiedä eivätkä tahdo tietää mitään. Herra Schybergson arvelee etempänä, että J. V. Snellmanin kanta perustui „siihen aikaan Saksan filosofiassa vallitseviin kansallisuuden teorioihin“. Ilmoittakaa sitten meille, hyvät herrat, ketkä ne filosofit olivat! Mutta semmoiseen kysymykseen ei saa odottaa vastausta; se tehtiin jo kolmatta kymmentä vuotta sitten julkisuuden alalla, eikä ikinä ole kuultu puolta sanaa vastaukseksi. Meidän luullaksemme olisi paljon helpompi johtaa Saksan filosofien mietelmistä tuo: ubi bene, ibi patria, jolla herra C. G. Estlander vuosi sitten herätti niin suurta huomiota. Vähän etempänä vakuuttaa hra S. että 1860-luvulla muutkin kuin fennomanit auttoivat suomenkieltä eteenpäin. Hyvin suotavaa olisi, että hän tässä kohden toisi esiin kaikki, mitä suinkin tietää; kukatiesi se muuten jääpi ikuiseksi salaisuudeksi. Suuri apu sekin olisi tutkimukselle, jos hra Hultin ottaisi ilmoittaakseen, missä Suomen nurkassa „roduntaistelu“ (rasstrid) tätä nykyä tapahtuu. Mutta kun herra Schybergson vakuuttaa, että 1865 vuoden asetuksen kautta oli Suomen kielen asema virastoissa lopullisesti ratkaistu, on hän astunut historioitsijalle varsin vaarallista polkua, ollakseen ehkä profeetta Ruotsissa, vaan ei suinkaan omassa isänmaassaan. Kouluasia (kirjoitukset Fennomani, Finland, undervisning), on tietysti sekin tehnyt herra S:lle paljon vaivaa. Hän arvelee, että Helsingin suomalainen mallikoulu hävitettiin sitten, kun Hämeenlinnan vastaava opisto oli pantu toimeen. Ampukaa hiljaa; hävittäminen siinäkin oli prius, vaikka sitten täytyi panna jotakin sijaan. Hän vakuuttaa, että suomenmieliset vastustavat valtiosäätyjen anomusta, että oppilaille mahdollisuuden mukaan annettaisiin yhä täydellisempää taitoa maan toisessa kotimaisessa kielessä. Kuinkahan se määräys sitten ikinä olisikaan saavuttanut pappien ja talonpoikien hyväksymisen? Ja onko se herra S:ltä salattu asia, että suomenmielisten johtajat melkein miehissä osaavat esteettömästi käyttää maan kumpaakin kieltä, kun tuskin pivollinen liberaaleja osaa välttävästi suomea? Lukemalla Turun kaksoislyseon yhdeksi kouluksi saadaan 9 ruotsalaista oppikoulua. Mutta jos tahtoisimme samaa rinnakkaisosastoa muuttaa suomalaiseksi, taitaisi asianomaisten katsantotapa kyllä pian muuttua, — niinkuin lukemattomissa muissakin kysymyksissä, kun vaan oma eikä muitten asia tu-

lee puheeksi. „Suomalaiset yksityiskoulut näkyvät tarvitsevan valtion apua“, viisastelee hra S. Onko lupa kysyä: mihin joutuisivatkaan useimmat ruotsalaiset opistot (Kuopion yksityislyseo niitten joukossa), jos valtion palkat, virkavuodet, huoneet, kirjastot y. m. katoaisivat?

Voidakseen kuvata ainettansa näin mukavasti on asianomaisten tietysti täytynyt jättää esittämättä melkoinen joukko tosiasioita, jotka Familjebokin suunnitelman mukaan välttämättömästi olisivat olleet mainittavat. Aukot ovat niin silmään pistävät, että ne ovat herättäneet Dagbladinkin paheksumista, vaikk'ei se maininnut muuta kuin pari esimerkkiä. Taideyhdistyksen puheenjohtajat y. m. luetellaan kyllä, mutta Suomalaisen kirjallisuuden seurasta saapi kurjan kuivia tietoja; esimiehet, rahastot, toimitukset — se kaikki on lukijalle melkein tuntematonta, vaikka kuinka huolellisesti olisi tutkinut Familjebokia! Mutta ehkä täytyy etsiä ne suomalaisen kirjallisuuden alta? Eikö mitä; tyytykäämme tietoon, että suomenkielistä kirjallisuutta on olemassa! Renvall, Becker, Lönnrot ja Ahlqvist, — ne todellakin ovat saaneet kunnian tulla mainituksi hra Hultinin kertomuksessa; Koskisen nimi mainitaan, vaan ei sanallakaan viitata mitä tahi millä kielellä hän on kirjoittanut (yhtä vähän kuin Snellmanin tieteellisiä tutkimuksiakaan, jotka herättivät huomiota Saksassakin). Estlanderin Bildande konsternas historia sitä vastaan mainitaan erikseen painovuosineen, vaikka hra E. sen ohessa on saanut pitkän elämäkertansa. Mutta mitenkä Gottlund, Krohn, Ignatius, Hannikainen y. m. mahtuisivat K. R. Malmströmin ja T. Lindhin rinnalle? Hra Gustafsson on samaten yleisessä katsauksessaan jättänyt Rothstenin, Godenhjelmin ja Meurmanin sanakirjat mainitsematta, mikä ei suinkaan ole siinä kirjoituksessa paikallansa. Eurénin, Jahnssonin, Ahlmanin, Koskisen ja Kockströmin pienten oppikirjain luetteleminen näet osoittaa, että hän on tahtonut antaa täydellisiä tietoja. Tarvinneeko vielä lisätä, ett'ei sanomalehdistön historiaakaan ole paremmin esitetty? Saima ja Litteraturblad „förde de fennomanska idéernas talan“, — arvostelu niin vaillinainen ja samassa erehdyttävä, että sitä vastaan J. V. Snellman vainajan kiivain vastustaja, Helsingfors Dagbladet jo on pannut vastalauseensa. Uusi Suometar, Kirjallinen Kuukauslehti ja Valvoja ovat mainitut nimineen ja painovuosineen. Mutta Lizeliuksen Tietosanomat, Mehiläinen, Maamiehen ystävä, vanha Suometar ja Helsingin Uutiset, ne ovat kaikki unohtuneet, vaikka ajallaan niistä kukin on ollut evenementinä, — puhumattakaan siitä, miten Dagbladin ja Morgonbladin kantaa esitetään j. n. e.

Jopa lienee lopussa lukijan, ainakin meidän kärsivällisyytemme. Muut yksityisvirheet tahi periaatteelliset erehdykset jääkööt sillensä, ja kunnollisille kirjoituksille annettakoon kaikki se kunnia, mikä niille on tuleva, kuten alussa tunnustimme.

Mikäli me olemme pystyneet arvostelemaan Nordisk Familjebokin yleistä kantaa, olemme luulleet voivamme päättää sen olleen toimituksella perussääntönä, että tahallista puolueellisuutta aina on koetettu välttää. Ei ole tahdottu kenestään lausua muuta, kuin mikä kaikkien täytyy tunnustaa oikeaksi. Ihmetellen olemmekin nähneet, kuinka piispat *A. F. Beckman*, ankarimman oikeauskoisuuden pylväs, *G. D. Björck*, Schartaun mielipiteitten tunnettu kannattaja ja *E. G. Bring*, pietistien puolustaja, kukin on tullut puolueettomasti kuvatuksi, niinkuin myös vapauskoinen ja papin virasta eronnut *J. N. Cramér* sekä saksalaiset tut-

kijat *Br. Bauer* ja *F. Kr. Baur.* Kirkolliset erimielisyydet ovat muutoin tiettävästi vaikea ala, mutta „odium theologicum'ista" on toimitus voinut pysyä puhtaana. Eikä „odium politicum'ikaan" näy saaneen tilaa teoksen ruotsalaisessa osassa; vertaile esim. kirjoitukset *Aftonbladet* ja *Dagens Nyheter.* Aivan toisin ovat sitä vastaan suomalaiset aputoimittajat viime aikoina käsittäneet tehtävänsä, joll'eivät ole niin syvästi vaipuneet puolueellisuuden valtaan, ett'eivät enää voi eroittaa oikeata ja väärää. Ja tämä on kovin ikävä, kun törkeitä puutteita siten on päässyt juurtumaan niin suureen ja arvokkaasen teokseen kuin Nordisk Familjebok epäilemättä on. Ruotsalaiset tietysti eivät ole voineet huomata auttajainsa väärää kantaa, he kun säännöllisesti ammentavat kaikki tietonsa Suomesta toisen puolueen riitakirjoituksista.

Kotimaan kirjallisuutta.

Unkarin Albumi. Toimittanut Antti Jalava. I. (Yhden kuvan ja nuottilehden kanssa.) Jyväskylä. Veilin ja Göös'in kustannuksella. Helsingissä 1881.

Vuosi vuodelta kapenee se tietämättömyyden, tuntemattomuuden juopa, jonka vuosisatoja, ehkä -tuhansia kestänyt ero on avannut Suomalaisten ja Unkarilaisten, näiden kahden sukukansan väliin. Hyvänä lisänä siinä lähestymistyössä, jonka kautta tämä juopa toivottavasti ennen pitkää tulee kokonaan täytetyksi, on sekin viime kesänä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran puolenvuosisadan juhlaksi ilmestynyt ja mainitun seuran kunniaesimiehelle Elias Lönnrotille „omitettu" teos, jonka nimi nähdään tässä ylempänä ja jonka täten tahdomme sulkea suomalaisen yleisön suosioon.

Pääkirjoituksena tässä albumissa on eräs hyvien lähteiden mukaan tehty erinomaisen viehättävä kertomus „*suurimman unkarilaisen*" kreivi Tapani Széchenyin elämästä ja Unkarin kansallisesta uudestasyntymisestä, joka kirjoitus kokonsakin puolesta on merkillisin, koska se täyttää puolen kirjaa. Jos itse elämäkerran esinekin on omansa lumoomaan kaikkia, jotka hänen kanssansa vähänkin tutustuvat — nuori, isänmaansa ulkopuolella kasvanut ja kansastaan jotenkin vieraantunut magnaatti, joka astuu kansanmielisinten riveihin, pian joutuu heidän etupäähän, saattaa säätyläisensä luopumaan etuoikeuksistaan isänmaan hyväksi ja kauvan aikaa pysyy kansansa johtajana aineellisen, tieteellisen, taiteellisen ja valtiollisen edistyksen alalla, saadakseen viimein tämän niin hellästi rakastetun isänmaan onnettomuudesta murtuneena mitä traagillisimman lopun: hulluinhuoneessa, oman kätensä kautta — niin on tämä elämä kerrottukin tavalla semmoisella, että harva lukija saattaa laskea kertomuksen kädestään, ennenkuin hän on sen läpi lukenut. — Tämän jalon miehen jalosta ulkomuodosta saamme selvän käsityksen siitä hienosta kuvasta, joka löytyy kirjan alussa.

Toinen alkuperäinen kirjoitus on eräs hra Szinnyein tekemä pieni causeriia „Niitä näitä kielitieteen alalta", jossa hän kaikellaisilla sukkeluuksilla koettaa höystää sitä kenties monenkin mielestä kuivaa ainetta, joka on kirjoituksen ytimenä: Suomalais-ugrilaisten kielten keskinäistä sukulaisuutta. Kirjoitus on muuten merkillinen sen puolesta, että se on suomalaisessa kirjallisuudessa ensimmäi-

nen, jossa tämä sukulaisuus esitetään kielitieteen nykyiseltä kannalta, se on prof. J. Budenzin mielipiteen mukaan, johon muutkin nykyajan tiedemiehet pääasiassa yhtyvät.

Käännöksistä, joita tämä kirja muuten sisältää, lavein (100 siv.) ja nähtävästi Suomen kirjallisuudelle tärkein on myöskin toimittajan käsialaa: Kálmán Tóth'in 3:näytöksinen komediia „Naiset Valtioelämässä", joka varmaankin on oleva tärkeänä lisänä suomalaisen teaatterin repertoaarissa. Sisällys on lyhykäisesti kerrottuna semmoinen, että erään hyväsävyisen unkarilaisen tilanhaltian Bánfalvin turhamielinen ja itsevaltainen rouva Krisztina estääkseen syntymäisillään olevaa rakkaudenliittoa heidän suloisen tyttärensä Ilkan ja heidän naapurinsa Bercseyn, köyhänlaisen tilanhaltian, mutta taitavan insinöörin ja kelpo miehen välillä sekä itsekin pyrkien ylhäisempiin piireihin kaikilla luvallisilla ja luvattomilla keinoilla saapi miehensä, hänen omaa tahtoansa vastaan, valtiopäivämieheksi valituksi. Perhe lähtee siis Pestiin, jossa pian tehdään tuttavuutta niin ylhäisten perheiden kanssa kuin mahdollista, sill'aikaa kun mies, jotenkin selvään tuntien omaa mahdottomuuttaan, valmistaa maiden speech'iään. Muun muassa joudutaan erään Szelei nimisen seikkailijan ja hänen elättinsä parooni Szlankaményin pariin, joista jälkimmäinen, äidin ihastukseksi, mielittelee tytärtä, sill'aikaa kun edellinen tavottelee isän kukkaroa, houkutellen häntä muka suureen hyvin tuottavaan yhtiöön. Bánfalvi tekee puheellaan suuren fiascon ja iso osa hänen omaisuuttaan on juuri menemäisillään, kun Bercsey, joka on tullut heidän jälkeensä Pestiin ja päässyt honvédiarmeijaan majuuriksi, ilmestyy oikealla ajalla, paljastaa Szelein konnamaisuuden, pelastaa ukon omaisuuden, siten vapauttaa Ilkan paroonin kurtiisista ja itse pääsee tytön onnelliseksi sulhaseksi.

Herra Jalavan kääntämiä ovat myöskin prof. Greguss'in yleväaatteiset tervehdyssanat Szombathely'iin rakennettavan teaatterihuoneen johdosta, jotka tässä löytyvät nimellä „Näytelmätaiteesta", ynnä eräs Jokain kirjoittama „Parannuskeino maailmankaihoa vastaan".

Näiden suorasanaisten kappaleiden välissä on lähes kaksikymmentä runomitallista, P. Cajanderin, J. Krohnin, U. von Schrowen ja allekirjoittaneen tekemää käännöstä muutamista Unkarin etevimpien runoilijain teoksista. Kirjan alkuun on pantu Kölcseyn Kansallishymni (sen nuottikin on lisälehdellä tavattavana), jonka käännöskin tekee lukijaan mahtavan vaikutuksen, jos kohta 1 ja 6 säejakso näyttää olevan liian vapaasti ja 5:nnen loppupuoli väärinkin käännetty.

Tämä paikka kuuluu nim. hra Schrowen käännöksessä:

Usein poikas povehes,
Armas maani syöksi,
Rikoksista lapsies
Päiväs muuttui yöksi.

mutta sanasta sanaan käännettynä:

Kuinka usein nousivat kapinaan omat poikasi,
Kaunis isänmaani, sinua (oik. rintaasi) vastaan,
Ja sinä tulit lapsiesi tähden (l. kautta)
Lastesi tuhkauurnaksi (haudaksi).

Vörösmartyakin edustamassa on ainoastaan yksi laulu, mutta mainioin kaikista hänen runoelmistaan, nim. hänen „Szózat'insa", joka tässä on saanut nimen „Herätys". Se on muuten jo ennestään tuttu Suomen yleisölle E. A. Ingmanin mukaelman ja allekirjoittaneen käännöksen kautta. Herra Schrowen käännöstä vastaan ei ole muuta muistutettavaa, kuin että ensi säkeessä löytyvä, sy-

dämiä järisyttävä sana „rendületlenül“ (järkähtämättä), joka on innostuttanut Unkarin nykyisen suurimman runoilijan, Arany'in, kirjoittamaan erinäisen, juuri „Rendületlenül“ nimisen runoelman, on liian miedosti käännetty sanalla *aina*, ja että semmoiset jambisen säkeen alut kuin *Kuolema*, *Kansoja*, *Maallesi*, *Kuoltuas*, eivät ole hyväksyttäviä muuta kuin kenties virsikirjassa. — Petőfin runoelmia on kokonaista 9 kappaletta; niistä mainittakoon erittäin „Ulkomaan Magyareille“ ja „Lausuisiko joskus Luoja mulle“ (ennen painettu) joiden käännökset, edellinen hra Schrowen, jälkimmäinen hra Krohn'in, samoin kuin originaalitkin, ovat mainioita.

Arany'ista lausuu hänen ihmettelijänsä Greguss eräässä teoksessa, jossa hän on ottanut selittääkseen A:n ballaadeja, että kieltämättä Arany'ia enemmin ylistetään kuin ymmärretään ja että hänen runoutensa kauneudet eivät olekaan päällä päin kaikkien näkyviin levitettyinä, vaan että niiden paras puoli aukenee eteemme vasta silloin kun tunkeumme syvemmälle niihin. Tästä jo saattaa päättää, että hänen ballaadinsa ylimalkaan eivät ole kiitolliset kääntää, koska niiden tajuaminen arvattavasti ulkomaalaiselle käypi vielä vaikeammaksi kuin Unkarilaiselle — myöskin sen kautta, että niiden aineet, jotka usein ovat otetut Unkarin historiasta, ovat muukalaisille vähemmin tunnetut tai aivan tuntemattomat. Niin olimme esim. luulleet mahdottomaksi saada „Klára Zács'ia“ nautittavaan suomalaiseen muotoon, kunnes näimme P. Cajanderin käännöksen, josta sopii sanoa: ei paremmasta apua. Se kyläballaadi „Aune“ ja Bürger'in Leonoran tapainen „Ritari Bor“, joita allek. on koettanut muuttaa suomalaiseen muotoon, eivät ole historiallisia eivätkä siis aineensa puolesta kaipaa selitystä.

A. Kisfaludyn „Himfyn rakkauden laulujen“ käännökset eivät ollenkaan käännöksiltä tunnu; niin alkuperäisiltä kuuluviksi hra Cajanderin taitava käsi on ne saanut.

Mitä runomittaan tulee, niin etenkin hra Krohn poikkee alkuperäisestä, niinkuin Petőfin runoelmista „Unkarin kansa“ ja „Husaari“, ynnä Gyulain tekemässä, Zidén'in vertaisessa „Herra luutnantissa“; joskus hän rakentaa käännöksensä sellaiselle mitalle, joka tosin muistuttaa unkarilaisen runomitan suurta vapautta, mutta jota ei suomen runousoppi hyväksy, esim. tällaiset trokeiset säkeet:

Kaunis maa, synnyttäjäni;
Linnulta liitelevältä.

Albumin sisällyksestä puhuen on vielä mainittava, että hra Jalava on kirjan loppuun, luultavasti useimpien lukijain mielihyviksi, liittänyt lyhyitä elämäkerrallisia tietoja niistä kirjailijoista, joiden teoksista on albumissa näytteitä, ja joista ylempänä olemme maininneet useimmat.

Kieli on hra Jalavan toimittamissa kirjoituksissa tosin ylimalkaan sujuvaa, mutta paikoin virheellistä. Subjektivirhe on esim. lauseessa: kun *me olimme* (pitäisi olla: *meitä oli*) — — vaan muutamia koossa; predikaattivirheitä esim. kyllä osaamme aloittaa, mutta *ei* (p. o. *emme*) jatkaa; vetäytykää takaisin, *ei* tyhmänä, vaan järkevänä miehenä; objektivirheitä esim.: vaan Luoja ei vielä ollut määrännyt tämän — — elämänlan*gan* katkaistavaksi; miks'eivät toimittajat heitä minua ulos akkunasta, ja yleisö toimitta*jat* —, ja — maailma its*ensä* — —? Ennen pitkää valtuutettiin — — B. perustamaan unkarilai*sen* ministeristö*n*. Sija-, luku- ja

komparationivirheitä, esim. puol*i*-kolmatta kertaa suuremmassa arvossa; myöhemmin käytettiin teatereja Dionysios-jumalan juh*liin*; — — om*a*tuntoansa; jotka uhraukset tuntuivat sitä rasittav*imm*ilta. Ablatiivista agenttia on käytetty kerta: unhotettuna kaikilta.

Tosin Kalevala monessa paikoin käyttää *adverbiaalia* substantiivien määräyksinä, esim. Itken tuttua tuvassa; mutta tätä vapautta on ylimalkaan hyvin varovasti käytettävä, koska adverbiaali suomen puhekielessä vielä on melkein yksinomaisesti verbin määräyksenä; semmoiset lauseet kuin: hän perusti — — höyrymyllylaitoksen uusimmilla jauhatuskoneilla; (seura) muuttui — — akatemiaksi, eri osastojen kanssa; tunsin itseni (= olevani) semmoisessa tilassa, jolloin (= jossa), tuntuvat ainakin meistä epäsuomalaisilta. Sanain järjestys on tuskin hyväksyttävä lauseissa: johtajan joukossa seisoa, kirjoittaa nimeni — —: se sotii ihmisarvoani — — vastaan; sitä edes epäillä olisi hulluutta.

Toinen kieltosana on pari kertaa jäänyt pois lauseista, jotka alkavat sanoilla *ei ainoastaan*: ei a. (*ei*) voinut varjella, vaan vieläpä omalla jalallaan maahan tallasi; ette ainoastaan (*ette*) mitään edeltäpäin arvanneet, vaan olitte kykenemätön edes nykyisiä — tapahtumia — käsittämään. Sujumattomia ja epäselviä ovat tällaiset lauseen-osat: alttiiksi Teille vieraille intohimoille; entisiä voimakkaampia keinoja.

Se oli siis velvollisuuden tunnosta kuin Sz. — — vastaan-otti — — viran. Tämä ei ole suomea.

Murteellisia, vanhentuneita tai muuten sopimattomia sanoja on joskus käytetty, esim. ett'ei hän olisi ymmärtänyt, (samoin monessa muussakin paikassa) *jotta* vajanaisten laskujen *jälkeen*; *edeskatsomus* = kaitselmus; *Seurauksena* kaikista — kovan onnen kohtauksista unk. kansallinen elämä vajosi yhä syvemmälle; ja näitä mysteriumeja ei arasteltu esittää kirkkojen*kin* seinien sisäpuolella.

Erittäin tahdomme puhua konditionaalista, jonka preesensiä (*tekisi*) ja futuuria (*olisi tekevä*) hra Jalava, samoin kuin moni muu nykyajan kirjoittaja (esim. Kansanvalistusseuran Kalent. 1882) nähtävästi ruotsin kielen vaikutuksesta ahkerasti käyttää selvän *indikatiivin* asemesta menneestä ajasta puhuen merkityksessä *oli tekevä*, *oli muka tekevä*, *sanoi tekevänsä* tai *piti tekemän* esim. *olisi tekevä* lopun hallituksen vastustuksesta (s. 81); ystävyys — — *olisi* aikaan *saatava* (= *oli* a. *saatavissa*; (s. 82); Sz:n mielestä *olisi* aristokratia — — aikaan *saava* (s. 83); ei ollenkaan epäilty, että — — vapaus — — heti *olisi tekevä* lopun (s. 87—88); Niinpä suotiin nyt kaikille kansalaisille oikeus — —; niinikään *saisi* jokainen — — ostaa (s. 93); Semmoiseksi toimeksi katsoi hän suojelusyhdistyksen perustamisen, koska se epäilemättä *ärsyttäisi* (s. 101).

Joskus käytetään kond. preesensiä præteritin asemesta, esim. Eräänä iltana — — oli hänestä, kuin tuo — — ovi hiljaan *aukenisi*.

Kuitenkin, koska varsinaisesti loukkaavat virheet ovat jotenkin harvassa, saatamme hyvällä omallatunnolla sanoa, että tämä ensimmäinen vihko kielenkin puolesta tekee ylimalkaan hyvän vaikutuksen, ja että hartaasti odotamme toisen ja seuraavien vihkojen ilmestymistä.

A. G.

Virolaista Lukemista I. Virolaisia Satuja, sanaselityksillä varustanut J. Mustakallio. Helsingissä, 1881. Hinta 50 p.

Jos muistaa, että Kreutzvaldin kokoomat Viron kansan sadut ja tarinat sekä Aminoffin niihin sepitsemä vir.-suomalainen sanakirja ovat Suom. kirjall. seuran painattamia, että meillä on pieni kokoelma uudempaa virolaista kirjallisuutta Ahlqvistin Murteiskirjassa sekä Viron kirjallisuuden historia myöskin Ahlqvistin kädestä ja Krohnin tekemä Viron kielioppi, niin ei sovi syystä moittia suomalaisia kylmäkiskoisuudesta eteläisiä veljiänsä kohtaan. Mutta koska kaikki nämät teokset pääasiassa tarkoittavat tieteellisen tarpeen täyttämistä ja useimmat niistä laveutensa ja hintansakin vuoksi välttämättömästi pysyvät ainoastaan tieteellisissä piireissä, niin on se suomalai-

silla sanaselityksillä varustettava helppohintainen sarja virolaista lukemista, jonka ensimmäinen vihko myöskin ilmestyi mainitun Suom. Kirj. Seuran juhlan aikana, ja joka tarkoittaa Suomen suuren yleisön käytännöllistä harjoittamista Viron kirjallisuuden lukemiseen, pidettävä hyvinkin tervetulleena lisänä siihen henkiseen Suomenlahden siltaan, jonka rakentamiseen Virolaisetkin omalta puoleltaan ovat viime aikoina suurella innolla ryhtyneet.

Se suomalainen, joka tarkkaan on lukenut ne kaksi sievää satua „Koit ja Hämarik" ynnä „Pikjalg, Osavkäp ja Teravsilm", jotka täyttävät tämän vihkosen — ja *jokainen* suomalainen kykenee niitä lukemaan — se osaa jo koko joukon Viron kieltä; muutama samallainen vihko lisäksi, niin hän saattaa rentonaan lukea mitä suoranaista virolaista teosta tahansa.

Muistutuksiin ei ole paljo aihetta, mutta on vähä kuitenkin. Suotavaa olisi nim. ollut, että toimittaja olisi pyytänyt jotakuta Virolaista lukemaan yhtä korrehtuuria, joten virolaisen tekstin kirjoitustapa olisi tullut enemmän uudenaikaiseksi, tasaisemmaksi ja painovirheistä vapaammaksi kuin se nyt on. Ehkä on asialle hyödyksi, jos luettelemme muutamia oikaistavia kohtia, jotka kirjan pikaisesti läpi lukiessamme pistivät silmäämme — heti lisäten, että moni niistä löytyy hra Mustakallion käyttämässä originaalissakin. 9 s. 10 r. ylh. *nuttab* l. *nutab*; 108. 4 r. ylh. *saavat* l. *saavad* ja 18 r. *söimatud* l. *sõimatud*; 11 s. 16 r. *paluma tuli*, l. *paluma, tuli*; 12 s. 13 r. *lõngaeieksed* l. *lõngaeiekesed*; 19 s. 3 r. *kui kui* l. *kui*; 23 s. 15 r. *tiivu* l. *tiibu*; 30 s. 2 r. *misd* l. *mis* ja 24 r. *kelle, silm* l. *kelle silm*; 32 s. 11 r. *ültes* l. *ütles*; 33 s. 25 r. *võttaksin* l. *võtaksin*; 34 s. 12 r. *värisseid* l. *värisesid*; 37 s. 15 r. *nõuda* l. *nõnda*; 38 s. 4 r. *enemuiste* l. *ennemuiste*.

Selitykset ovat ylimalkaan oikeat ja riittävät; virheitä on kuitenkin esim. 25 s., jossa sanat *tugevama kui looma* *) hra M:n mielestä nähtävästi ovat käännettävät; *vahvemmin kuin nuotta*; pitää olla: *väkevämpää kuin luontokappaletta*; 27 s. *kohe* *) on selitetty: kuhun, p. o. *kohta, heti*, ja *kuju* *) sel. *kuvun*, p. o. *kuvaa*; 28 s. *nõueti* *) ei ole muodoltaan sama kuin „*neuvottiin*" vaan: *noudettiin*, ja *kuri* *) sel. *kurja*, p. o. *paha, ilkeä*; 29 s. *lastama* sel. *ampuman*, l. *laskettaman, ammuttaman*.

A. G.

Otteita Kotikielen-seuran keskusteluista.

16.

Vara-puheenjohtaja majisteri B. luki seuraavan kirjoituksen.

Yksikön ja monikon käyttäminen viljelyskasvien y. m. samankaltaisten esineiden nimistä.

A. W. Jahnsson tekee lauseopissaan (§ 1 Anm. 5) tästä aineesta seuraavan määräyksen: „Esineitä, jotka kasvavat maassa, puussa tai eläinten ruumiissa, katsoo kieli yhdeksi kokonaiseksi ja käyttää, niistä puhuttaessa, yksikköä, vaan jos puhe on paikastaan irroitetuista esineistä, niin on useampia mainittaessa, monikko käytettävä."

Tämmöistä sääntöä noudattaakin kansankieli lounaisessa Suomessa Turun rannikolla. Muualla on kuitenkin kielen tapa toisellainen. Keski-Hämeessä, esim. Kangasalla, sanotaan: „*ruis* kasvaa pellolla", vaan sen ohessa myös: „*rukiit* kasvavat pellolla", „*rukkiit* hedelmöittee (t. helelmöittee"), sekä „*ruis* kukkii" (ruotsin mukaan? — Tammelassa: „*ruis* kukostaa"); samoin myös: „jo on jyvän alku *ohrissa, kauroissa* tahi *ohrassa, kaurassa*", ja sen ohessa aina: „*ohrat* on viheriäisiä". Yllä olevat esimerkit on koottu kansan suusta itse paikassa. Saman aineen valaisemiseksi olen tähän lisäksi koonnut joukon esimerkkiä kirjoituksista, jotka eri seuduista on lähetetty sanomalehtiin *). Kärkölästä, Etelä-

*) Tämä pieni kirjoitus oli tehty ja siten esimerkitkin koottu ennen Kotikielen Seuran syntymistä.

Hämeestä, siten kirjoitetaan (v. 1872 S. V. L.): „*Pellavat*, joita tavallisesti kylvetään myöhempään kuin muita kylvöjä, tahtoivat kuivan takia jäädä itämättä; *rukiit* taas ovat harvoja ja tahtoivat jäädä lyhykäisiksi; *ruis* alkoi jo sitten viikko aikaa hedelmöimään". Tuuloksesta, Itä-Hämeestä (v. 1867 Hämäl.): „*rukiit* kukkivat; *ohrat* ja *kaurat* ovat nääntyneitä; *heinä* on hyvässä kunnossa". Mäntsälästä (S. V. L. 1868): „jo on vähä näkynyt *rukiita* leikattavan; *rukiita*, jotka ovat huonomman puoliset, ei yksinään riitä sekä velkojen maksuksi että syötäväksi". Elimäestä (S. V. L. 1862): „*rukiita* täällä ei sovi sanoa huonoksi ja hedelmöimisenkin aika on erinomaisen ihana; niityssä on tänä kesänä oikein hyvä *heinä*". Kansan L. 1869: „*Ohrissa* ja *kauroissa* on täysi vesijyvä". Kaikki nämä esimerkit on valittu kirjoituksista, joissa selvästi näyttäytyy talonpoikainen käsi.

Itä- ja Pohjois-Suomen puhetavan suhteen on samallaisista lähteistä otettu seuraavat esimerkit. Hirvensalmesta: „*rukiit* on hyvästi kasvanna *olkia*". Mikkelistä (Kansan L. 1870): „*rukiit* heilimöivät; paikoin alkaa näkyä lakoisuutta; *kaurat* ja aikaseen kylvetyt *ohrat* kasvavat hyvästi; valitettava vaan, että moni taisi pettyä *ohrain* kylvössä, myöhistäin silloisten kylmäin ilmain tähden; *heinien* kasvu näyttää hyvältä". Saarijärveltä (Kansan L. 1870): „*rukiit* ovat hyvänpuoleisia joka paikassa, vaikka niitä vähän kylmä pohjatuuli ujutti; *ohrat* ja *kaurat* eivät ole kiitettäviä". Haapavedeltä (S. V. L. 1871): *rukiit* ja *ohrat* makaavat laossa; moni kiirehtii leikkaamaan joutuneempia *ohria*". Ylivieskasta (S. V. L. 1868): „*ohrat* ja *kaurat* kärsivät kuivuutta". Suomussalmelta (O. V. S. 1867): „*ohrat* ovat tähkällä". Nurmeksesta (Tapio): „*rukiit* katosivat lumen alle ja *ohrat* eivät kasva". Kuopiosta (Tapio): „*rukiit* alkavat hedelmöidä; *heiniä* kasvavat niityt hyvästi". Joroisista (U. S. 1872): „*rukiitten* puolesta on milt'ei katovuosi nähtävissä; pitkällisten sateitten tähden keväällä *kaurain* kylvöaikana oli maa niin kostea, että suuri osa *toukoja* jäi maalle nousematta; tosin *ohrat*, joita pantiin vasta kesäkuun alkupäivinä, nousivat kauniisti oraalle".

Rukiista puhuttaessa usein käytetään yksikköäkin, eikä silloin ainoastaan kasvavasta viljasta; esim. Joroisista: „*ruista* on jo osaksi kylvetty"; Rautalammilta: „ei kukaan ole kyennyt kylvämään *ruista*"; Juvalta: „*ruis* on lakoon lyötynä"; Mikkelistä: „*ruista* on jo täällä leikattu, jopa riihittykin"; Tampereelta: „*ruista* leikataan, riihitään ja leivotaan"; Pusulasta: „*ruista* aletaan puimaan"; Valkealasta: *ruis* alkaa olla valmis ja paikoin jo leikattu".

Että monikon käyttäminen, niinkuin se on yleisin, onkin suomalaisempi, näkyy siitäkin todistuvan, että Viron kielessä viljelyskasvista käytetään monikkoa. Niin esim. kerrotaan kansansadussa (Rosenplänterin Beiträge 8): Tõise keväde mees tegi sellesama põllu peale *kaeru* maha. Karu hoidis jälle kõige suve mehe *kaeru*, aga ei vaatand ilmas, mis vili seal aidas kasvab; tema teada pidid aga *nairid* olema. Sügise mees tuli, leikas *kaerad* ära." Samoin: „Rikkal oli palju *rukkid* maas; aga vaesel ei olnud kui ühe ainukese aia sees *rukkid* maas. Külm tuli, võttis *needgi rukkid* ära". Samoin (Eestir. ennem. Jutud, 161 s.) „külva mul sedamaid *need ohrad* maha, *nemad* saavad rutust kasvama ja küpseks minema, siis leikad sa *neid*".

Yhtä yksipuoliseksi näyttäytyy alussa mainittu sääntö muidenkin sen tarkoittamain esineiden suhteen. Sillä samoin kuin Suomalainen sanoo: „ei koiraa *karvoin* katsomista ole", niin virolainenkin sananlasku muistuttaa: „hun't heidab küll *karvu*, aga ei viisi". Samaten Kalevalassa käsketään vävyn oritta pehtaroittaa

Nurmella mesinukalla,
Maalla maksankarvaisella,
Jott' ei *karva* katkeaisi,
Puolikana pois tulisi.

Ja samoin karhullenkin sanotaan:

Elä otso tuosta huoli,
Eläkä pane pahaksi,
Jos tulevi turkin tunti,
Karvojen katsanto-aika;
Ei tuhota turkkiasi,

Karvojasi ei katsota
Herjojen hetalehiksi,
Vaivaisien vaattehiksi."

Ylläolevan kirjoitelman johdosta lausui Seuran pöytäkirjuri arvelevansa, että yksikön käytäntö merkitsee *yleisyyttä* ja monikon *yksityisyyttä;* esim. „*ruis* hedelmöitsee", jolla tarkoitetaan, että kasvava ruis hedelmöitsee joka paikassa, mutta „*rukiit* hedelmöitsevät" tarkoittaa tämän viljan kukkimista yksityisillä pelloilla tai yksityisessä paikkakunnassa. *A. A.*

Vastinetta Finsk tidskriftille. Ruotsinkielinen virkaveljemme on meille kiukkuinen sen johdosta, mitä tuonnoin lausuimme lehden arvostelijatoimesta. Me moitimme, että se „melkein säännöllisesti jättää arvokkaimmat suomalaiset teokset huomaamatta, silloin tällöin arvostellakseen huonoja suomennoksia". Luulimme todellakin, että sillä olimme viitanneet tosiasiaan, jota ei ainakaan mainittu kuukauslehti itse tahtoisi kieltää. Vaan niin ei ole asian laita; F. T. päinvastoin väittää arvostelleensa *hyvin paljon* suomenkielisiä teoksia, niitten joukossa *tusinoittain* (dussintal) alkuperäisiä, muka Kiven, Lönnrotin, Koskisen, Krohnin, Aspelinin, Ahlqvistin, Meurmanin, Vaseniuksen, Palménin, Suomalaisen, Erkon ynnä muitten. Lienee siis meidän syytä vähäisen lähemmin osoittaa, mihin määrin Finsk Tidskrift on täyttänyt velvollisuuttaan suomenkielistä kirjallisuutta kohtaan.

Emme suinkaan unohtaneet, että Finsk Tidskrift pari vuotta sitten selitti Kiven merkitystä runoilijana ja nykyään esitti Loitsurunojen sisällyksen. Muut alkuperäiset ja tavallista arvokkaammat teokset, jotka Finsk Tidskrift on arvostellut, ovat Ahlqvistin Suomen kielen rakennus, Aspelinin suuri kuvateos, Vaseniuksen Suomalainen kirjallisuus, Koskisen tutkimus Suomen keskiaikaisista maanomistus-seikoista, Jalavan Unkarin maa ja kansa, Aminoffin kertomus Vermlannin matkastaan ja Krohnin suomalaisen virsikirjan historia. Ottakaamme vielä pienempiäkin teoksia lukuun, saadaksemme tusinaluvun täyteen, vieläpä pari numeroa sen päällekin, mutta se on kovin vähän lehden yhdelletoista nidokselle. Ja missä ovat sitten muut tusinat, joista F. T. puhuu niin jalolla rohkeudella? Voimme kyllä luetella „tusinoittain" muita teoksia, Koskisen, Krohnin, Lönnrotin, Meurmanin, Ignatiuksen ynnä muitten tekemiä, vaan niitä Finsk Tidskrift ei ole arvostellut. „Nuijasota" on ilmestynyt toisessa, aivan uudistetussa painoksessa ja „Johtavat aatteet" uutena teoksena; samoin jatkoa Krohnin historian kertomuksiin, Biografinen Nimikirja, Suomen maantiede (F. T. on ennenkin arvostellut osaksi ilmestyneitä teoksia), Suomalainen lakiteos, Lönnrotin ja Meurmanin sanakirjat, Bonsdorffin matemaatilliset, Melan ja Salosen luonnontieteelliset oppikirjat, Päivärinnan novellit y. m. Ja jos Finsk Tidskrift olisi kyennyt tahi tahtonut huolellisesti valvoa käännöskirjallisuuden kuntoa, niin olisipa ainakin joskus sopinut Hoffmanin, Schwartzin, Polkon ja Collinsin arvottomien tahi vähäpätöisten kyhäysten ohessa muistella, miten Snellmanin, Topeliuksen, Veckse1lin paraita teoksia saatetaan suomalaisessa asussa kansamme käteen, tahi kuinka Shakespear, Schiller, Lessing, W. Scott, Ibsen, Björnstjerne Björnson, de Vigny y. m. „äkäisten kansallisuusharrastajain" toimesta tehdään suomalaisillekin tunnetuiksi; siinä olisi kyllä ollut tilaisuutta kirjoittaa toinen tusina arvosteluja. Että semmoinen kirjallisuus on meillä kasvanut viidessä vuodessa, sitä ei Finsk Fidskriftistä opi tietämään. Sen sijasta mainittu kirjallisuuden äänenkannattaja arvostelee Hoffmanin Rautakalloa, Kniggen Seurustelemisen taitoa ja Gustava Björklundin kokkikirjaa!

Sekin seikka on otettava huomioon, *millä lailla* F. T. on suomalaisia teoksia arvostellut, sillä kaikki myöntänevät, ett'ei vaitiolo aina ole kirjailijan pahin synti. Lauloihan jo vanha Stjernhjelm aikoinaan:

Att intet skrifva är ej skam,
Men skam att illa skrifva.[1])

Ja siinäkin kohden löytyy syytä moitteesen. Meistä näyttää kovin todennäköiseltä, että esim. L—s merkillä verhottu mutta helposti tunnettu kirjoittaja ei ikinä ole lukenut Krohnin Virsikirjan historiaa, vaikka hän on sitä arvostelevinaan; silminnähtävästi on hänellä vaan ollut päätarkoituksena purkaa vihaansa hra Collianderia ja jumaluusoppia vastaan. Eikä se arvostelu ole ainoa, jolla F. T. tuntuvasti on alentanut arvoaan.

„Vi behöfva icke införa eggelsen och hetsigheten från dagens diskussion på ett område, der vi gerna ville, att läsaren skulle åtnjuta frid och lugn. — — Vi anse såsom vår högsta uppgift att hålla den fria konstens, poesins och forskningens fana högt öfver dagens äflan" [2]) — niin selitti Finsk Tidskrift kantaansa, laskiessaan ensimmäisen vihkonsa ilmoille. Miten lehti sitten on toteuttanut lupaustaan säilyttää „rauhaa ja levollisuutta", miten se on „kohottanut tutkimuksen lippua korkealle yli hetken riehuntojen", se näkyi esim. viimein kesäkuun numerosta, josta me tahdomme ottaa tähän seuraavat pari, hra Yrjö Koskista koskevaa lausetta, joihin jo viittasimme 21:ssä numerossamme:

— — „Det skulle vara att göra författarens skarpsinne och vidsträckta detaljforskning mycket orätt, om man antoge att han sjelf tror derpå. — — Då allt detta är författaren välbekant, måste man förvånas öfver det slags kurage, som

[1]) Olla kirjoittamatta ei ole häpeä, mutta häpeä on kehnosti kirjoittaa.

[2]) Meidän ei ole tarve siirtää kiihoitusta ja kiihkoisuutta päivän keskusteluista alalle, jolla me mielellämme toivomme lukijan nauttivan rauhaa ja levollisuutta. — — Me katsomme korkeimmaksi päämääräksemme kohottaa vapaan taiteen, runouden ja tutkimuksen lippua korkealle yli hetken riehuntojen.

består i att skrifva mot bättre vetande. — — Måhända kan man icke bringa på nationalitetens altare något större offer än sin öfvertygelses ärlighet, men man kan icke heller bygga detta på lösare sand än falska läror. Att på sanningens bekostnad söka höja nationalmedvetandet är lika fåfängt som föga värdigt". *)

Neuvoisimme Finsk Tidskriftiä vertailemaan yllä painettuja otteita keskenään ja sen kanssa, mitä Valvoja on lausunut yliopiston valitsemista valtiopäivämiehistä. Se kenties riittäisi saattamaan lehdelle selväksi, mikä on „samvetslösa personliga utfall" (omantunnon puutetta osoittavia persoonallisia hyökkäyksiä).

*) Tapahtuisi suuri vääryys tekijän teräväjärkisyyttä ja laveata yksityiskohtain tutkimusta vastaan, jos luulisi tekijän itsensä sitä uskovan. — — — — Kun kaikki tämä on tekijälle varsin tunnettu asia, täytyy ihmetellä senlaatuista rohkeutta, joka esiytyy siinä, että kirjoitetaan vasten omaa tietoa. Ehkäpä ei voi saattaa kansallisuuden alttarille suurempaa uhria kuin vakuutuksensa rehellisyyden, mutta eipä sitä (?) voikaan rakentaa enemmän juoksevalle hiekalle kuin vääriin oppeihin. Yritys totuuden polkemisella kohottaa kansallistunnetta on yhtä turhaa kuin halpamaista.

Sen johdosta että dosentti *V. Vasenius* nykyään oleskelee ulkomailla ja Valvojan tilausilmoitus tehtiin jo Marraskuun keskipaikoilla, siis tavallista ennemmin, sattui tieto siitä myöhästymään, että hra Vasenius tästä lähin ei ole tilaisuudessa säännöllisesti ottamaan osaa Valvojan toimitustoimiin, vaan ensi vuonna aikoo kirjoittaa aputoimittajana. Vasten tahtoamme tapahtunut erehdys olkoon täten oiaistu.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1881.

VALVOJA.

N:o 24. Helsingissä, 15 p. Joulukuuta 1881.

Toimitus: J. R. Danielson. E. G. Palmén. V. Porkka. O. E. Tudeer. V. Vasenius.

Nihilismosta Venäjällä.

III.

Olisi sangen vastenmielistä ruveta luettelemaan niitä surma- ja kauhu-töitä, joita nihilistat ovat viime aikoina harjoittaneet ja jotka ovat käytännöllisinä tuotteina heidän turmiollisista opeistaan. Se olisikin tarpeetonta, koska nämät kauhutyöt ovat olleet sanomalehdissä tarkoin kerrottuina — eivätkä niin pian ihmisten mielestä hälvene. Suomen jalon suuriruhtinaan, keisari Aleksanteri II:sen surma on ijäksi antanut nihilistien veritöille surettavan sijan Suomenkin kansan historiassa.

Mutta väkisinkin tunkeupi jokaisen mieleen kysymys: miten on ollut mahdollista, että semmoinen lahkokunta, joka sekä opilla että työllä tallaa jalkojensa alle kaikki, mitä tähän asti on ollut ihmiskunnalle pyhää ja jaloa, on voinut juuri Venäjällä syntyä ja tuhotöitänsä jatkaa. Muissakin maissa löytyy lahkokuntia, joidenka tarkoitukset menevät samaan suuntaan kuin nihilistien, mutta sekä opissa että teossa eivät he ole päässeet venäläisten nihilistien tasalle. Saksan socialdemokratit ja Ranskan kommunistit eivät suinkaan ole olleet arkoja välikappaleisin nähden. Mutta paljon on heillä vielä oppimista veljiltänsä Nevan rannoilla. Nihilismon synty ja varttuminen saapi ainakin osaksi selityksensä Venäjän omituisista oloista. Olemme jo ennen viitanneet uskonnollisiin lahkoihin Venäjällä ja heidän jo vanhastaan siellä levinneisin oppeihinsa, jotka ainakin jossakin määrin ovat valmistaneet nihilismolle jalansijaa. Missä määrin valtiolliset, yhteiskunnalliset ja hallinnolliset epäkohdat — joista viime-sanotuista mainittakoon ainoasti virkamiehistön korruptioni — lienevät osaltansa vaikuttaneet nihilismon syntyyn ja kehkiämiseen, täytyy meidän helposti ymmärrettävistä syistä jättää tässä tarkastamatta. Mutta tahdomme kuitenkin tuoda tässä esiin muutamia seikkoja, jotka ainakin helpottavat nihilisti-liikkeen ymmärtämistä. Ensiksikin tulee meidän luoda pikainen silmäys kahden miehen vaikutukseen, ne kun ovat ikäänkuin nihilismon edelläkävijöitä. Nämät miehet ovat Aleksander Hertzen ja Mikael Bakunin.

Aleksander Hertzen (synt. 1816) oli erään mahtavan ja rikkaan venäläisen herran, Iwan Aleksejewits Jakowlevin, ulkopuolella avioliittoa syntynyt poika. Äiti oli saksalainen. Herra Jakowlewista mainitaan, että hän oli harras „Voltairiani". Hertzen sai huolellisen kasvatuksen, mutta hyvin aikaisin istutettiin poikaan ateistisia ja materialistisia mielipiteitä. Moskovan yliopistossa tutki hän luonnontieteitä ja suoritti niissä kandidaattitutkinnon. Pian tutustui hän myöskin Hegelin filosofiaan, ja veti siitä ne johtopäätökset, jotka ovat omituiset Hegelin koulun vasemmistolle. Feuerbach oli erittäin hänen esikuvansa. Valtiollisten vehkeitten tähden ylioppilasaikana määrättiin Hertzen Siperiaan lähetettäväksi, mutta sai kuitenkin olosijansa ensin Permissä ja sitten Viatkassa. Siellä ei häntä pidetty vangin asemassa, vaan hän oli virkamiehenä siinä arvoluokassa, johon hänen kandidaattitutkintonsa häntä oikeutti. Kuitenkin oli hän poliisitarkastuksen alla, vaikka hän muuten nautti varsin laajaa vapautta. Kun keisari Aleksanteri II vainaja kävi perintöruhtinaana Viatkassa, sai hän aikaan, että Hertzen muutettiin Vladimiriin ja sitten siirrettiin Novgorodiin, josta hän vihdoin sai palata Moskovaan. Vuonna 1847 muutti hän ulkomaalle. Hertzen oli isänsä jälkeen saanut melkoisen omaisuuden, niin että saattoi vapaasti tehdä, mitä mieli laati. Hän liittyi pian kumppaniksi senaikaisille kumoovaisille hengille. Me emme tässä ota kertoaksemme, kuinka hän ulkomaalla koetti kirjallisella vaikutuksella kiihoittaa kuohuvaa kumouksen-henkeä, kuinka hän pettynein toivein näki ranskalaisen helmikuunkumouksen, se kun tuotti ainoasti tasavaltaa, mutta ei sosialismoa, ainoasti valtiollista, mutta ei yhteiskunnallista tasavaltaa. Uudessa tasavallassa oli bourgeoisia vallalla — ja bourgeoisia oli katkerampi vihollinen socialismolle kuin Louis-Philippen hallitus! Me siirrymme Hertzenin kanssa Lontoosen, johon hän muutti v. 1851. Siellä hän perusti venäläisen kirjapainon, levittääkseen sieltä kumouksellisia kirjatuotteita Venäjälle. Hänen senaikuisista kirjatuotteistansa mainittakoon „Ristitty omaisuus", joka sisälsi kiivaan rynnäkön silloin vielä vallitsevaa maa-orjuutta vastaan. Silloin olikin Hertzen toimeliaisuutensa kukkulalla. Hän järjesti salaisen seuran, jonka etevimpinä jäseninä oli venäläisiä siirtolaisia, Ogareff, Kelsieff, Bakunin y. m. Hän koetti saada Venäjällä aikaan socialistista liikettä, turvautuen siinä erittäin Venäjän kirkon eri-uskolaisiin, vaikka hän tietysti sydämmen pohjasta halveksi heidän uskonnollisia aatteitansa. Hänen merkillisin toimensa oli kuitenkin „Kolokol" (kello) nimisen sanomalehden ulosantaminen. „Kolokol" perustettiin v. 1857. Sitä ennen oli hän vuodesta 1855 toimittanut toista sanomalehteä, nimeltä „Pohjantähti". „Kolokol", jota tuhansissa kappaleissa tuotiin salaa Venäjälle, antoi Hertzenille suuren vaikutusvoiman Venäjän oloihin. Mackencie Vallace lausuu tunnetussa kirjassaan Venäjästä „Kolokol'ista" muun muassa seuraavaa:

„Aikakautisten kirjatuotteiden joukossa oli kaikkein voimallisin kumouksen välikappale „Kolokol", sanomalehti, joka ilmestyi kaksi kertaa kuukaudessa Lontoossa, Hertzen toimittajana. Hertzen oli hienosti sivistynyt, teräväjärkinen mies, mielipiteiltänsä ylenpuolisen hurja. Hän ei kammonut tarvitessa käyttää kumouksen keinoja parannusten aikaan-saamiseksi. Hänen likeinen yhteytensä useain vaikuttavain henkilöiden kanssa Venäjällä teki hänelle mahdolliseksi saada kaiken-

laisia tietoja tärkeintäkin laatua ja hänen säkenöitsevä neronsa, sattuva satiirinsa, selvä, sievä ja loistava kirjoitustapansa toimitti hänelle runsaasti lukijoita. Hän näytti tietävän kaikki, mitä tapahtui ministeerioissa ja itse keisarin kabinetissa. Säälimättä naulasi hän kaakinpuuhun kaikki vääryydet, jotka tulivat hänen tietoonsa. Me, jotka olemme tottuneet vapaisin valtiollisiin keskusteluihin, saatamme tuskin mielessämme kuvitella, millä ahneudella näitä kirjoituksia luettiin ja minkä vaikutuksen ne tekivät. Vaikka kovimmasti estetty sensuurin kautta, raivasi „Kolokol" itsellensä tietä tuhansissa kappaleissa ja sitä luettiin oikein ahmaamalla kaikissa sivistyneiden säätyjen piireissä. Keisari itse otti sitä säännöllisesti vastaan ja korkeavirkaiset vääryyden harjoittajat lukivat sitä peläten ja vavisten. Hertzen oli muutamien vuosien kuluessa mahti Venäjällä ja teki paljon parantamis-innon herättämiseksi ja kehittämiseksi."

Näin pitkälle Mackenzie Vallace. Toiselta puolen on muistutettu „Kolokol'ia" vastaan — puhumatta sen tarkoituksista yleensä — että se ei julaissut mitään sille lähetettyjä oikaisuja, olipa oi'aistavat tiedot kuinka väärät tahansa. Hertzen oli kumouksen henki kerrassaan. Välikappaleita hän ei suuresti katsonut.

Hertzenin rynnäköt kadottivat osaksi kärkensä ja voimansa niiden suurten parannustointen — ennen kaikkea talonpoikien vapauttamisen — kautta, jotka keisari Aleksanteri pani toimeen. Mutta oikeastaan murtui „Kolokol'in" mahti v. 1863, jolloin Puolan kapina oli syttynyt. Hertzen oli aina osoittanut lämmintä myötätuntoisuutta Puolaa kohtaan ja rupesi nyt saarnaamaan sovintoa puolalaisten kanssa. Mutta siinä teki Hertzen parantumattoman erehdyksen. Hän ei ollut ottanut lukuun yhtä vaikutinta: Venäläisten kansallishenkeä. Tämä oli silloin kiihtynyt korkeimmalleen, seurauksena länsivaltain uhkauksista ja isänmaata lähenevästä vaarasta. Parissa kolmessa kuukaudessa oli tuo mahtava pakolainen menettänyt johtajavirkansa, joka joutui Aksakoff'in ja Katkoff'in käsiin. Kaikki hänen yrityksensä jälleen saavuttaa entistä vaikutusvoimaansa olivat turhat. 1864 muutti hän Lontoosta Genf'iin, yhä edelleen, mutta yhä vähemmällä menestyksellä jatkaen entistä tointansa. 1868 teki hän viimeisen ponnistuksen, perustaen uuden lehden, joka sekin sai tuon vanhan tunnetun nimen „Kolokol". „Отзвонилъ да и съ колоколни далой" *) se on: „kellokastarissa on loppuun soitettu, on sentähden aika astua sieltä alas", lausui hänelle Iwan Golovin, ja siinä olikin perää. Valitettavasti ei se tapahtunut sentähden, että „Kolokol'in" kannattamat kumoushankkeet olisivat kadottaneet suosimusta Venäjällä, sillä ainoasti hetkeksi sysättiin kumouspuolue syrjälle kansallisen innostuksen kautta. Mutta Hertzenin tenhovoima oli auttamattomasti mennyt. Minkä tähden? Sitä Hertzen ei ymmärtänyt eikä Venäjän yleisökään luultavasti oikein tiennyt. Hertzen kuoli sitten Parisissa Tammikuulla 1870.

Myöntää täytyy, että moni niistä parannuksista, jotka keisari Aleksanteri II:sen hallitessa pantiin Venäjällä toimeen, oli Hertzenin kirjoituksissa saanut tehokasta puolustusta. Mutta hänen päätoimensa oli kuitenkin, sillä aikaa kuin hänen vaikutusvoimansa Venäjällä oli korkeimmillaan, levittää ja istuttaa Venäjän sivistyneesen yleisöön rajattoman, ehdottoman

*) Venäläinen sananlasku, jota leikillisesti käytetään, kun tahdotaan ilmoittaa, että joku työ on päätetty. Soveltuu erittäin hyvin, kun on puhe „Kolokol'ista" (kellosta).

kumouksen henkeä. Varsinkin oli hänen vaikutusvoimansa yliopistojen nuorisoon varsin suuri. Sentähden on aivan epäilemätöntä, että hän on tälle nuorisolle toimittanut suuren osan niitä aineksia, joista nihilismo on luotu.

Hertzenin asekumppanista *Mikael Bakunin*'ista (synt. 1814) pari sanaa. Hän oli yleinen meteli-mestari koko Europassa. Hän ei tahtonut ahdasmielisesti onnistuttaa yksistään Venäjää; ei, hänen revolutionarinen henkensä käsitti koko maailman. Kaikkialla, missä juonia sepitettiin pysyväisen valtiollisen tai yhteiskunnallisen järjestyksen kumoomiseksi, siinäpä oli hän takojista uutterin; kaikkialla, missä kapinan raju-ilma nousi, siinä laukuili hän ympäri niinkuin petolintu. Hän olikin sentähden monta kokenut. Saksissa ja Itävallassa oli hän tuomittu kuolemaan. Venäjällä oli hän ijäksi tuomittu Siperian vuorikaivoksiin, mutta osasi päästä pakoon ja kulki Siperiasta Amerikkaan, josta taas levotonna palasi Europpaan. Puolan kapinan aikana v. 1863 piti hänen viedä laivallinen puolalaisia Puolan kapinallisten avuksi. Yritys ei onnistunut, vaan Bakuninin täytyi astua maalle Ruotsissa. Kuinka tätä vanhaa kapinamestaria sitten juhla-atrioilla, värssyillä ja puheilla kunnioitettiin Tukholmassa, jossa luultavasti varsin vähän tiedettiin, mistä mies kävi, ansaitsisi erinäisen juttunsa — mutta jääköön nyt sillensä.

Mielipiteittensä puolesta on Bakunin paljoa jyrkempi, paljoa rajumpi kuin Hertzen. Olisi tässä väsyttävää ja turhaa työtä ruveta lähemmin kertomaan niitä. Kaikki järjettömyydet ja hullutukset, joita tämän vuosi-sadan kumouspuolueet olivat keksineet, olivat saaneet tyyssijan Bakuninin päässä. Johtavana aatteena oli hänellä perustaa kaikkialla salaisia seuroja ja yhdistää ne yhteiseksi liitoksi. Mutta Europan kumousmiehet eivät tyydyttäneet Bakuninia. Ne olivat vielä liian mietoja ja puolinaisia toimissaan. Karl Marx oli Lontoossa 1864 perustanut kansainvälisen työmiesyhdistyksen („Internationali“), jonka säännöt lopullisesti vahvistettiin Genfin kongressissa 1866. Ei ole tässä paikkaa ottaa selitettäväksi tämän työmiesliiton syntyä ja kehkiämistä. Olkoon vaan sanottu, että Bakuninkin ensin hartaasti siihen yhtyi. Mutta eipä aikaakaan, Internationalin kongressissa Haagissa 1872 pani Bakunin toimeen eripuraisuuden, joka hajoitti yhdistyksen kahtia sillä seurauksella että Bakunin ynnä hengenheimolaistensa kanssa erkani siitä ja perusti uuden seuran, joka huolellisesti sammutti nekin viimeiset järjen kipinät, joita „Internationale'ssa“ oli vielä ollut kytemässä. Hänen mielipiteensä eivät jätä selvyyden puolesta moitteelle mitään sijaa. „Minä vaadin, että kaikki kansalliset ja territorialiset valtiot hävitetään ja että niiden raunioille perustetaan työmiesten kansainvälinen valtio“, lausui hän Internationalin kongressissa Baselissa. Erään, Internationaliin kuuluvan, Bakuninin perustaman sektionin ohjelmassa sanotaan muun muassa:

„Sektioni julistaa itsensä ateistiseksi; se tahtoo uskontojen poistamista, tieteen asettamista uskon sijaan ja inhimillisen oikeuden panemista jumalallisen oikeuden sijaan, avioliiton poistamista valtiollisena, kirkollisena, oikeudellisena ja yhteiskunnallisena laitoksena.“

Franz Mehring lausuu Bakuninista jo mainitussa kirjassaan *) Saksan socialismosta muun muassa seuraavaa:

*) Die deutsche Socialdemokratie. Ihre Geschichte und ihre Lehre. Dritte durchgesehene und vermehrte Auflage. Bremen 1879, S. 135.

„Vastustuspuolueen etupäässä (nimittäin jo mainitussa Haagin kongressissa) seisoi venäläinen Bakunin. Tämä puoleksi tai kokonaan hullu hourailija ei kuluttanut aikaansa päätä-vaivaavalla kritiikillä valtiosta ja yhteiskunnasta. Hän saarnasi suoraan anarkiiaa semmoisenaan, kaikkien säätyluokkien, kaikkien valtioitten, kaiken isänmaanrakkauden, kaiken kansallisuuden, kaiken yhteiskunnallisen jopa miehen ja naisen välisen eroituksen kokonaista poistamista. Hänen oppinsa mukaan pitää molempain sukupuolten esim. pitää lyhyeksi leikatut hiukset ja väljät vaatteet, samankuosiset hatut ja siniset lasisilmät, jotta jo ulkonaisesti kaikki eroitus katoaisi. Osoittaaksemme tämän raa'an nihilismon koko riettautta, olkoon tässä ainoasti sivumennen mainittu, että naisten muka piti tehdä kaikki tukehduttaaksensa „les fruits de leurs amours ou plutôt de leurs necessités naturelles".

Mutta olemme jo kylliksi tuoneet esiin näitä hullutuksia. Ne osoittavat, että Bakunin jo oli päässyt nykyisen nihilismon kannalle. Häntä sopii siis täydellä syyllä lukea nihilismon oppi-isäksi, jos kohta hänen vaikutustansa Venäjän oloihin ei suinkaan voi arvata niin suureksi kuin Hertzenin. Bakunin kuoli Bernissä v. 1876.

Hertzenin ja Bakuninin vaikutus ei suinkaan olisi voinut kantaa niin myrkyllisiä hedelmiä, kuin nykyinen nihilismo on, jos ei venäläinen yhteiskunta olisi tarjonnut heidän ja muiden yllyttelijäin kylvämille siemenille niin sopivaa maa-alaa. Niinkuin jo sanoimme, täytyy meidän jättää tämän seikan likempi tutkiminen siksensä. Pari kohtaa, jotka ovat nihilismon syntymisen ja kasvamisen kanssa jotenkin läheisessä yhteydessä, tahdomme tässä kuitenkin ottaa puheeksi.

Luonnollista on, että yksinvaltaisessa maassa totutaan vaatimaan hallitukselta kaikkea, sekä mahdollisia että mahdottomia. Tämä tapahtuu sitä suuremmassa määrässä, mitä enemmän kulturi edistyy ja sen kautta henkiset ja aineelliset tarpeet kasvavat. Muiden maiden henkiset riennot tunkeutuvat maahan ja sen kautta uudet näkökohdat ja uudet vaatimukset. Yksinvaltaisessa maassa näiden vaatimusten ja tarpeiden tyydyttäminen jääpi pääasiallisesti hallituksen asiaksi. Jos tämä tekisikin parastaan — niin jääpi aina moitteelle sijaa, sitä enemmän tietysti, mitä mahdottomampi hallitsijan itsensä on valvoa monihaaraisen hallinnon eri osia, jonka kautta väärinkäytöksiä helposti voi syntyä, joidenka vastapainona ja korjauksena ei ole kansan eduskunnan säännöllinen osan-otto valtakunnan julkisiin asioihin. Hallituksen ja tietysti etupäässä itsevaltiaan syyksi luetaan kaikki puutteet ja vaillinaisuudet, olkootpa ne sitten todellisia tai mielikuvittelun laatimia. Siitä pian syntyy yleinen tapa moittia kaikkia hallinnollisia toimia, joka tapa pian muuttuu muoti-asiaksi, jopa katsotaan tunnusmerkiksi siitä, että on aikaansa seurannut mies.

Tämmöinen yleinen moittimisen halu ja tapa näkyy Venäjällä jo aikaa sitten hyvinkin perehtyneen. Että tämän ohessa kaikkia kirjallisia tuotteita, joissa vaan oli jotakin moitetta tai rynnäkköä olevaisia oloja vastaan, erinomaisella tavalla suosittiin, on helposti ymmärrettävä asia. Nicolai Karlovitsch lausuu tästä jo ennen mainitussa kirjassaan (S. 27).

„Myöskin muualla luettaneen kiellettyjä kirjoja — mutta tuo kielletyn pyyntö, niinkuin se Venäjällä ilmestyy, tuo järjettömimmän ja typerimmän ihmetteleminen, kun se vaan kiellettyä on, on melkein mahdoton sanoin selittää. Virkamiehistö katsoi siihen aikaan tämän

pelin joutavaksi asiaksi, vaikka se kyllä tiesi, mitä sanomatonta sekasotkua tuhansissa kopioissa levitettiin, salattiin ja luettiin. Yliopiston professorit olivat itse avulliset hankkimaan ylioppilaille kiellettyjä teoksia, jotka eivät olleet heidän tieteilemistensä kanssa missäkään yhteydessä."

Tietty on, että semmoinen tapa, kun se oli perehtynyt juuri sivistyneiden piireihin, ei voinut olla suuresti vaikuttamatta nousevaan nuorisoon. „Vanhempi sukupolvi kyllä ei epäillyt kuuliaisuuden velvollisuutta", muistuttaa äskenmainittu kirjailija, „mutta jo lähinnä seuraavassa sukupolvessa sai se käsitys jalansijaa, että yksistään korkea virka-asema tai laillinen valta oli se, joka Venäjän sivistyneissä piireissä riisti hallitsevilta henkilöiltä heidän arvonsa ja luottamuksensa, niin että jokainen yksinkertainen narri, joka jotenkuten tulee salongissa toimeen, saattaa yleiseksi huviksi heistä laskea niitä näitä". Vielä myöhempi sukupolvi tuotti luonnollisen järjestyksen mukaan vielä edistyneempiä henkilöitä, jotka katsoivat laillisen järjestyksen joutavaksi rasitukseksi. Eipä aikaakaan, niin oli niinkin edistyneitä, jotka innolla harrastivat kaikkien hallitusten ja lakien hävittämistä.

Asia, joka on läheisessä yhteydessä nihilismon kehkiämisen kanssa, on epäilemättä Venäjän uuden-aikainen kasvatusjärjestelmä. Entinen kasvatusjärjestelmä oli Venäjällä kokonaan patriarkallinen. Uuden järjestelmän mukaan taas piti lasten saada kehittyä, miten mahdollista, vapaasti. Viimemainittu kirjailija, jonka esittelyä me tässä kysymyksessä seuraamme, arvelee semmoisen kasvatusjärjestelmän, mitä erittäin venäläisiin lapsiin tulee, aivan turmiolliseksi, he kun ovat erittäin vilkkaat käsittämään sekä hyvin taipuvaiset antamaan mielikuvittelulleen vapaata lentoa, mutta sen ohessa hyvin vähän kestäviä, kun kysytään vakaata työtä. Jos rupee, arvelee tämä kirjailija, hyväpäiselle venäläiselle pojalle selittämään esimerkiksi tähtitaivasta eikä samassa tarkoin järjestä hänen tehtäväänsä, niin hän ensiksikin kysyy, minkä tähden on pantu juuri niitä eläviä eikä muita osoittamaan tähtikihermiä. Jos ei häntä sitten vakavasti saateta takaisin lukemiseen, niin tämä toivokas nuorukainen, joka vielä tuskin pystyy kahta tahi kolmea kihermää määräämään, ottaa hämmästyttääksensä opettajiansa ja vanhempiansa ihka uudella omatekoisella tähtikartalla, jossa kaikki on aivan toisin kuin kompendioissa. Sen sijaan, että semmoiselle nenäkkäälle nulikalle toimitettaisiin asianmukainen kuritus, ihmetellään häntä uuden kasvatusopin mukaan jonakuna alkavana nerona. Mutta tuo nuori neroniekka, joka heti on valmis parantamaan tähtitiedettä, on erinomaisen laiska, kun tulee työksi todellakin oppia, mitä oppikirja sisältää. Selvää on, että hän vielä suuremmalla varmuudella ottaa laskeakseen omiansa siveysopista, valtiosäännöistä y. m. Vanhat klassilliset kielet ovat hyvin vähän suosiossa sentähden, että niissä ei ole semmoista sopivaa tilaa neron harppauksille, ja sentähden että niissä todellakin täytyy jotain oppia, jos tahtoo eteenpäin päästä. Näiden kielten syyksi useat vanhemmat lukevat sen, että semmoiset nuoret neroniekat, jotka jo 12 vuoden ijällä laativat uuden valtiosäännön ja 13 vuoden ijällä tuovat esiin uuden siveysopillisen peri-aatteen, lähetetään laiskoina ja kelvottomina pois kymnaaseista.

Keisari Nikolai I:sen ja ensi-aikoina Aleksanteri II:sen hallitessa oli klassillisten kielten harjoittaminen yleensä hei-

kolla kannalla. Kuitenkin oli jonkunmoinen taito niissä kielissä välttämättömänä ehtona yliopistoon pääsölle. Siitäkin luovuttiin. Klassillisten kielten syrjälle lykkääminen tuntui monesta niin järjelliseltä, koska muka Venäjän edistys perustui aivan toiselle kannalle kuin Länsi-Europan. Arveltiinpa, että Venäjä ei tarvitse miehiä, jotka osaavat latinaa ja kreikkaa, vaan kaipaa teknikoita, maanviljelijöitä ja muita käytännöllisiä miehiä. Semmoiset pintapuoliset lauseet olivat tietysti omansa pettämään suurta yleisöä, joka pitää silmällä ainoasti tieteilemisten lähimpää käytännöllistä hyötyä. On kuitenkin kieltämätöntä, että Venäjä sinä aikana, jolloin realismo opetusjärjestelmässä oli korkeimmallaan, ei tuottanut viljavammalta teknikkoja ja sivistyneitä maanviljelijöitä. Asian laita on pikemmin päinvastoin.

Realismon vaikutuksesta nuorison sivistykseen lausuu Nicolai Karlovitsch muun muassa seuraavaa:

„Pahimmat seuraukset tuotti realismon ja luonnontieteiden ylenmääräinen suosiminen klassillisten tieteilemisten kustannuksella sinä aikana, jolloin Golownin — joka muuten oli länsimaiden sivistyksen harras puolustaja — oli opetusministerinä. Se oli kultainen aika „nerollisen mielivallan“ harrastajille, aikakausi, jona meidän yliopistoihimme tulvaamalla tulvasi alkutietojensa puolesta huonosti perustettuja oppilaita. Luonnontieteet kymnaasi-sivistyksen pohjana — sepä oli juuri se, jota nokkamainen ja samassa laiska nuoriso Venäjällä kaipasi, se oli vettä myllylle niille vanhemmille, jotka katsoivat erinomaisiksi älyniekoiksi noita poikiaan, jotka tosin eivät mitään oppineet, mutta jotka ymmärsivät kaikki asiat „paremmin kuin suurimmat oppineet“. Nuot päättymättömät, yhäti vaihtelevat teoriat, ynnä Büchnerin esittelyt „Kraft und Stoff'ista“ ja Darvinismon opit — tämä kaikki oli erinomaisen tervetullutta nuorukaisille, jotka olivat lukeneet Tschernyschewskinsä. Pian revittiin maahan Virchowikin ja Du Bois-Reymond auktoriteetin orjina ja johdonmukaisuutta puuttuvina, niin ikään kaikki oppineet, jotka eivät hyväksyneet sitä, mitä Tschernyschewskin-uskoiset olivat nimittäneet „tieteen viimeiseksi sanaksi.“

Niin pitkälle äsken mainittu venäläinen kirjailija. Jos lieneekin hänen kuvauksessansa yhtä ja toista liioiteltua, niin on siinä epäilemättä paljon perääkin. Yliopistot täyttyivät puuttuvan alkeisopetuksen kautta tieteelliseen työhön kykenemättömillä ja haluttomilla nuorukaisilla, joissa piankin oli nihilismolle tarjona täysverisiä oppilaita. Lausuttiinpa julkisuudessa ilo siitä, että klassilliset kielet olivat kouluista vieroitettuina, koska muka ne koululaiset, jotka olivat päässeet osallisiksi klassillisesta sivistyksestä, eivät niin helposti luovu uskonnosta, kun sitä vastoin matematiikan ja luonnontieteiden pohjalla kasvatetut muka ottavat tavaksi asettua skeptilliselle eli epäilevälle kannalle uskonoppia ja sen johdosta sitäkin teoriaa vastaan, että maallinen esivalta on Jumalalta!

Surkuteltava totuus lienee, etteivät kansakoulutkaan ole olleet nihilismon vaikutuksesta vapaat. Niinpä oli viime vuonna sanomalehdissä — me seuraamme tässä Nicolai Karlowitschin kertomusta — puhetta siitä, että eräs koulumestari Tschernigowin kuvernementissa oli opettanut kylän nuorisolle vallankumouksellisia lauluja. Eräässä toisessa paikassa antoi koulunopettaja talonpoikaislapsille lasku-esimerkkejä, joidenka esineenä oli tilanhaltian maakartanon jako. Eräs suurempi kansakoulun-opettajakokous muuttui kongres-

siksi kapinallisten kirjasten levittämistä varten — ja kaikki tämä tapahtui maakuntaedustuksen kustannuksella, joka suoritti kokouksen kulungit. Samanlaisia esimerkkiä voisi muitakin mainita, mutta sanotussa lienee jo kylläksi osoittamaan, että opetusjärjestelmä julkisissa kouluissa sekä se tapa, millä opetusta on harjoitettu ja valvottu, eivät suinkaan ole olleet nihilistilliselle liikkeelle vieraita.

Omituinen ja nihilismon edistymiselle erittäin tärkeä seikka on ollut se mahtava osa, jota naiset Venäjällä ovat ottaneet liikkeesen. Me tarkoitamme tässä naisia etupäässä niinkutsutuista sivistyneistä säädyistä. Ei voi oikein ymmärtää nihilistisen liikkeen luonnetta, jos ei ota tätä seikkaa huomataksensa. Semmoiset henkilöt kuin Vera Sassulitsch eivät ole tässä draamassa minään statisteina tai edes syrjähenkilöinä, vaan kannattavat draaman tärkeimpiä osia. Turgenjeffin Thekla Maschurin ja Marianne Wikentiewna „Uutismaassa" ovat mestarikädellä laadittuja tyypejä, joidenka todenperäisyyttä Venäjän oloja tuntematonkin heti huomaa.

Tämä pakoittaa meitä luomaan pikaisen silmäyksen Venäjän naisten perheelliseen asemaan ja varsinkin korkeampaan naissivistykseen. Pidämme tässä silmällä ainoastaan naisia korkeasta ja keskisäädystä.

Keskisäätyiset naiset ovat Venäjällä kentiesi enemmän kuin useissa muissa maissa tottuneet itse pitämään toimeen-tulostansa huolta. Siihen pakottaa heitä venäläisissä keskisäätyisissä perheissä yleensä vallitseva varattomuus, johon tulee lisäksi virkasäätyyn nähden alempien ja keskiarvoisten virkamiesten verrattaen pienet palkat. Sen ohessa suosivat Venäjän lait erittäin aviovaimon taloudellista itsenäisyyttä miehen suhteen. Seuraus siitä on tietysti ollut, että Venäjän naiset ovat jo aikoja sitten olleet hyvinkin itsenäisellä kannalla. Kun nyt nihilismon opit alkoivat levitä, sai tuo opinkappale miehen ja naisen täydellisestä tasa-arvosta suotuisan maanalan. Sen olivat olevaiset olot jo valmistaneet. Käytännössä oli tämä tasa-arvo toimeen-pantava, ei ainoasti teoriassa tunnustettava. Sen jälkeen heittäytyivät naiset erinäisellä innolla kaikenlaisiin toimiin, jotka olivat enemmän tai vähemmän vieraita heidän kutsumuksellensa perheissä. Harem- eli budoarikanta oli nimitys, jota kernaasti käytettiin niistä, jotka katsoivat naisten etevimmän vaikutusalan olevan perheessä elämisen ja toimimisen.

Kiitettävä hedelmä tästä uudesta hengestä olivat ne lukuisat korkeammat oppilaitokset naisia varten, jotka pian syntyivät. Mutta ei siihen tyydytty. Myöskin akatemiallista opetusta katsottiin naisille tarpeelliseksi. Pietarin lääketiedekirurgiallisessa akatemiassa löytyy oppikurseja erittäin naisia varten. Niin ikään on semmoisia naisille aiottuja oppikursseja muissa tieteissä, ei ainoastaan Pietarissa, vaan myös Moskovassa, Odessassa ja Kiewissä. Pietarissa löytyy erinäinen seura erittäin tämmöisten naiskurssien toimeen-panemista ja kannattamista varten. Seuran hartaimmiksi jäseniksi mainitaan professorit Beketow, Bestuschew-Riumin ja rouva Botkin. Sekä valtio että rikkaat yksityiset ovat panneet asian hyväksi rahoja liikkeelle. Pietarin oppikurssit jakautuvat kahteen tiedekuntaan: fysiiki-matematilliseen ja historiallis-kieliopilliseen. Ensimäinen vuosikurssi alkoi syksyllä v. 1878 814 naiskuulijalla molemmissa tiedekunnissa. Kustannukset nousivat lukuvuodesta 1878—79 21,000 ruplaan, mutta lukuvuodelta 1879—80 jo 39,000 ruplaan. Kiewissä

oli v. 1876 345 semmoista „kurssi-naista“ eli „kurssistkiä“ ja Odessassa samaan aikaan 286, joista noin puolet olivat juutalaisnaisia.

Tietysti ei saata sanoa muuta kuin hyvää siitä, että näin avattiin naisille yhä enemmän tilaisuutta oppiin ja sivistykseen. Hallituskin osoitti suosiota noille naisten akatemiallisille tieteilemisille. Varsinkin näytti suotavalta saada lääkärien puute täytetyksi lääkäreiksi lukeneiden kurssistkien kautta. Mutta uusi laitos ei suinkaan täydelleen täyttänyt toiveita. Vika oli nähtävästi oppilaissa. Harvat kurssi-naiset jaksoivat kurssin päähän päästä. Varsinkin oli lääketiedettä harjoittavista ani harvat, jotka tieteilemisissään joutuivat niin pitkälle, että olisi heidän opistaan mitään käytännöllistä hyötyä ollut. Sen sijaan heittäytyi suuri joukko juuri noista kurssi-naisista nihilistisiin vehkeisin. Nicolai Karlovitsch kuvaa näiden nihilististen naisten kantaa kentiesi liiankin mustilla väreillä. Hän lausuu muun muassa:

„Tärkeimpänä seikkana tuossa „ihmistymisessä“ pitivät ajanmukaisesti kehinneet naiset irtautumisen jokaisesta siveellisestä peri-aatteesta. On kylläksi mainita, että nuoret 17-, 18- tai 20-vuotiset tytöt luopuivat vanhemmistansa päästäksensä kaikesta kiitollisuuden velasta heitä kohtaan ja ollaksensa vapaalla kannalla. Silloin he yhtyivät samanmielisten naisten ja nuorten miesten kanssa niiden muka yhtä-oikeutetuiksi tovereiksi. Erinäisellä mielihalulla harjoittelivat he anatomiaa. He ottivat kerskaten puhuaksensa semmoisista asioista, joidenka mainitsemista naisen häveliäisyys kieltää, kielellä semmoisella, joka olisi pannut Père Duchênenkin häpeästä punastumaan. Kuudennella vuosikymmenellä alkoivat nihilisti-naiset käyttää erinäistä univormuntapaista vaatepukua: lyhyeksi leikatut hiukset, siniset silmälasit, kaulus ja hame erinäisen mallin mukaan, jonka lisäksi tavallisesti tuli erittäin likaiset liinavaatteet. Puhtaus, näet, oli heidän silmissä „ennakkoluulo“ yhtä hyvin kuin häveliäisyys, perhe tai uskonto. Erittäin onnelliset olivat tytöt, jos ulkomaalla heidän pukunsa herätti huomiota, niin että joku jäi seisomaan ja katsomaan heidän jälkeensä.“

Silmin-nähtävästi oli suuri vika osassa sivistyneissä perheissä. Vanhat perityt tavat, esi-isäin katsantotapa hylättiin. Kaikin mokomin tavoitettiin uutta ajanmukaista, mutta ei ollut olemassa sitä siveellistä, uskonnollista pohjaa, johon uusi olisi sopinut tukevasti rakentaa. Löytyi, niinkuin Nicolai Karlowitsch vakuuttaa, korkeasäätyisiä naisia, jotka harrastivat sitä puolta venäläisessä naisliikkeessä, jonka lopullinen maali on „vapaan rakkauden“ periaate. Mutta niidenkin joukossa, jotka eivät menneet niin pitkälle, oli useita, jotka pitivät tavallista käsitystä lapsen kuuliaisuuden velvollisuudesta vanhempiansa kohtaan vanhan-aikaisena, sopimattomana ennakkoluulona, jonka tähden lasten kasvatus olikin kokonaan nurinpuolinen. Ei tarvittu muuta, kuin että tuli taloon joku nihilisti-henkinen koti-opettaja tai guvernantti, olivat semmoisen kasvatuksen hedelmät kypsät: nuori tytär tuli kurssi-naiseksi ja vanhemmat usein eivät kuulleet hänestä mitään, ennenkuin hän istui syytettyjen penkillä. Jo Hertzen on kertoessaan nuoruuttaan muistuttanut, ettei missään uskonto ole nuorison kasvatuksessa niin syrjälle sysätty kuin Venäjällä. Hertzenin lausunto tietysti ei saata koskea muuta kuin osaa sivistyneitä perheitä. Mutta niin ymmärrettynä se ei suinkaan liene aivan perätön. Useissa sivistyneissä piireissä Venäjällä ei ole ensinkään „hienoa“ tun-

tea uskontonsa opinkappaleita. Nicolai Karlowitsch kertoo, että eräs korkeasti-sivistynyt nainen Pietarin ylimysseuroista oli kerran lausunut: „siunaan poikaani Lassallen nimessä.“ „Mitä on tuo Lassalle sitten kirjoittanut?“ kysyi eräs läsnäoleva nenäkäs herrasmies, pannaksensa häntä koetukselle. Eikä tietänytkään tuo rikkiviisas nainen ainoatakaan suojeluspatronansa teosta tai edes lausetta mainita, mutta eipä sillä väliä. Soipa nimi Lassalle uudenaikaiselta, oikein muodinmukaiselta. Eipä kummaa, jos senkalttaisten perheiden nuorisosta nihilismo saa melkein valmiita apostoleja.

Paljon arveluja on laskettu nihilistien organisationista. Heillä on täytäntöönpano-komitea, jonka oloa ei kukaan tiedä, mutta joka verisillä tuomioilla ja hirmutöillä pitää yleisöä pelon-alaisena; heillä on runsaat raha-varat; heillä on salaisia sanomalehtiä, jotka saarnaavat surmaa ja hävitystä; heillä on taitavia insinöörejä, jotka osaavat suurimmalla taidolla rakentaa maan-alaisia miinoja, räjähdyttää rautateitä ilmaan j. n. e. Kaikki nämät seikat ovat istuttaneet ihmisiin sen käsityksen, että nihilistien johtajana on mahtava keskusvalta, joka ohjaa koko liikettä, pitäen voimallisessa kädessään pienimmätkin vetonuorat tuossa hirveässä koneistossa. Selvää on, että kaikki tämmöiset arvelut eivät ole muuta kuin arveluita vaan, sillä jos nihilistien organisationin perille olisi täydelleen päästy, olisi siitä jo aikaa sitten loppu tehty. On oltu huomaavinaan, että organisationin voima pää-asiallisesti perustuu keskinäiseen salaisuuteen: alikomiteat eivät muka tunne toisiansa eivätkä sitä keskusvaltaa, jonka käskyjä sokeasti noudatetaan.

Tulevaisuus vasta saattaa antaa täydellistä selkoa näistä seikoista. Mistä nihilistit ovat saaneet kokoon ne suuret rahasummat, jotka nähtävästi heidän käytettävänänsä on ollut, on vasta silloin selviävä.

Kuitenkin ollaan nähtävästi taipuvaiset liian korkealle arvaamaan nihilistien organisationin lujuutta. Muistaminen on, että nihilismon peri-aatteita on anarkiia, kaiken auktoriteetin vastustaminen. Kaikkien nihilistien tasa-arvo onkin useasti nihilistisissä lehdissä teroitettu. Välistä on erinäisten nihilistilehtien välillä syntynyt ankara polemiikki. Seuraava kynäsota on erittäin huomattava. Nihilistinen aikakauskirja „Nabat“ (hätäkello) kertoi, että kaikki kumousmiesten toimet siitä asti kuin murha-yritys Trepowia vastaan tehtiin siksi kuin Mesenzow murhattiin, olivat lähteneet eräästä keskuskomiteasta, jonka äänenkannattajaksi Nabat julisti itsensä. „Obstschina“ nimisessä revolutionisessä aikakauskirjassa Joulukuulta v. 1878 löytyi viiden nihilistin — joiden joukossa Vera Sassulitsch — allekirjoittama protesti tätä Nabatin selitystä vastaan. Protestissa kielletään Nabatilta oikeus ilmestyä venäläisten kumousmiesten äänenkannattajana. Vääräksi väitetään, että nihilistit olivat lannistuneet jonkun keskusvallan alle. Nimenomaan julistetaan, etteivät ne piirit, joidenka ansioksi oli luettava kaikenlaiset murhatyöt ja väkivaltaisuus, olleet kuutena viimeisenä vuonna minkään keskusvallan alaisena. Oli muka peri-aatteena, että kansan vapautuksen piti olla ainoastaan kansan itsensä asia. Tähän antoi Nabat kiukkuisen vastauksen, jossa lehti pysyy entisessä väitöksessään, pidättäen itsellään tapahtuneista rikoksista tulevan kunnian. Lehti oli jo muka v. 1877 1 ja 2 numeroissaan kehoittanut surmaamaan pysyväisen järjestyksen ylläpitäjiä, 3—6 numeroissaan nimenomaan vaatinut Trepowin pi-

kaista surmaa ja — muutamia kuukausia sen jälkeen oli todellakin Trepowia ammuttu. Yleensä vaati Nabat itselleen sen kunnian, että se oli antanut ensimäisen kehoituksen „revolverin ja tikarin“ käyttämiseen.

Kaikkeen tähän nähden näkyy se arvelu nihilistien yleisestä organisationista, jonka Nicolai Karlowitsch lausuu, hyvin todenmukaiselta. Löytyy, arvelee sanottu kirjailija, henkilöitä, jotka toimivat jonkun piirin jäseninä ja semmoisia, jotka liikkuvat omin päin. Löytyy piirejä, jotka toisiansa auttavat ja semmoisia, jotka toistensa kanssa ovat ilmi-taistelussa. Nihilistien joukossa on henkilöitä, jotka kammovat jokaista alistumista jonkun johdon alle ja Jakobinein-tapaisia, jotka tahtovat ajaa kumouksen perille lujan kaikkikeskisyyden kautta. Se on kumouksen ja anarkiian aate, joka kaikenkarvaisten nihilistien välille on saanut aikaan jonkunlaisen rikoksellisen solidariteetin.

Me lopetamme tähän. Luulemme sanotusta käyvän selville, ettei nihilismo ole jaksanut luoda ainoatakaan peri-aatetta, joka kelpaisi aineeksi uuden yhteiskunnan rakentamisessa. Se on ilmestynyt paljaana hedelmättömänä negationina. Nihilistien johtajat tuskin itsekään ovat ajatelleet, miltä se yhteiskunta näyttäisi, joka syntyisi, jos toteutuisi mahdottomuuksista mahdottomin: että nihilistit taistelussaan pääsisivät voitolle. Mutta toiselta puolen näyttää jotenkin selvältä, että nihilismon täydellinen kukistaminen on mahdollinen ainoastaan silloin, kuin kaikki terveet ainekset venäläisessä yhteiskunnassa liittyvät yhteen kultuurin ja yhteiskunnallisen järjestyksen puolustamiseksi. Yksistään niin sanoaksemme virallinen sota nihilismoa vastaan ei saata viedä toivotuille perille. Mitkä syyt tätä nykyä vaikuttanevat sen, että tämmöinen nihilismon jyrkkä vastustaminen suuren yleisön puolelta ei ole syntynyt, emme yritä tässä ottamaan selitettäväksi. Se veisikin meidät aineemme ulkopuolelle.

Nihilismon ilmaus ei saata antaa sille, joka historian menoa katselee, aihetta ilahuttaviin tunteisin. 19:s vuosisata lähenee jo loppuansa, ja ne suuret kysymykset, jotka ovat olleet nykyisen vuosisadan ratkaistavana ja joita osaksi mennyt vuosisata antoi tälle vuosisadalle perinnöksi, näyttävät monimutkaisemmilta kuin ennen. Se kultainen aika, joka sata vuotta sitten kangasti ihmisten mielissä, on meidän näkö-alaltamme siirtynyt loitommaksi kuin ennen. Missä valtiollinen vapaus onkin olemassa, seuraa sen varjona ilmauksia, jotka uhkaavat perikatoa koko uuden-aikaiselle yhteiskunnalle ja kultuurille. Siitä ovat valtiollisen vapauden vihamiehet kaikissa maissa saaneet uutta aihetta, uutta voimaa rakennellaksensa esteitä ihmiskunnan edistykselle. Vapaus, tasa-arvo ja veljellisyys, jota viime vuosisadan jalot henget kuvittelivat, on yhä vielä paljas unelma vaan. Semmoiset ilmaukset kuin nihilismo ovat todellisen vapauden, todellisen yhteiskunnallisen tasa-arvon jyrkimpiä vihollisia. Se on jokaiselle ajattelevaiselle selvä.

Ihmiskunnan edistystä ei tarvitse meidän epäillä, mutta varmaankin saa se runoilija, joka virittää kanneltansa silloin, kun 20:nnen vuosisadan aamu valkenee, laulaa, niinkuin Schiller tervehtäessään nykyisen vuosisadan nousua:

„Ach, umsonst auf allen Ländercharten
Spähst du nach dem seligen Gebiet,
Wo der Freiheit ewig grüner Garten,
Wo der Menschheit schöne Jugend blüht.“

Jaakko Forsman.

Taideyhdistyksen näyttely vuonna 1881.

(Jatkoa edelliseen numeroon.)

Hra *Berndtson*, jonka laatumaalaus pariisilaisesta elämästä „Morsiamen laulu“ viime salongissa on voittanut paljon kiitosta ja vahvistanut maalarin alkavaa mainetta taiteen nykyisessä metropoolissa, ei ole niin hyvin edustettu kuin mahdollista olisi ollut. Mainittu taulu, jonka t:ri Antell Vaasassa on ostanut, näet, ei vielä ole saapunut kotimaahan. Hra B:n näytteillä olevista maalauksista ovat muutamat muotokuvat arvokkaimmat. Valtioneuvos Z. Topeliuksen kuva on ansiokas. Se on hyvin runoilijamme näköinen, varsinkin kasvojen lihakkaat osat ovat erinomaisesti maalatut ja hopeankarvainen valoitus on soma. Kuitenkin jätän sanomatta, ilmestyykö kuvassa sitä syvää ja innostunutta luonteen käsitystä, joka yksistään voi saattaa taideniekan luomaan varsinaisen historiallisen muotokuvan. Saman etevän ky'yn tavoitella todellisuutta huomaa myös toisissa muotokuvissa. Maalaus on aina hienosti toimitettu ja osoittaa, kuinka maalari on hyvin harjaantanut teknillisessä tavassaan. Pienet taulut „Odotus“ ja „Kirje“ ovat niinikään hyviä näytteitä hra B:n edistyksestä pienen laatumaalauksen alalla. Edellinen, jossa näemme siniseen hameesen puetun vallassäätyisen neidon, kukkaiskoristettu hattu päässä, istuvan pimeässä hämärässä, valo kun tulee ylähältä eikä valaise muuta kuin hattua, on taidolla suoritettu „valo-effekti“. Jälkimäinen näyttää kirjettä lukevan neidon mustassa puvussa sinertävää peräalaa vasten. Molemmilla on se viehätys, jonka tehtävän teknillinen suoritus vaikuttaa. „Akkunan hyväily“, kuva 16:lta sataluvulta, on yksi niitä kuvia, joita taidokas maalari laatii suurempien töiden väliajoilla; ne osoittavat nekin hänen kykyänsä, vaatimatta kiitosta erinäisestä taidearvosta.

Nuoret taiteilijamme tutkivat tätä nykyä lähes kaikki Pariisissa. Niin sanoakseni uudemman pariisilaisen koulumme johtajat ovat hrat Edelfelt ja Berndtson; vanhemman edusmies — ja ainoa hän onkin — on hra professori *A. Becker*. Hän on taiteessaan harjaantunut, kokenut mies ja semmoisena hän on jo kauan kunnialla edustanut kuvamaalaustamme. Hänen teoksensa, vaikka ne eivät aina ja kaikkia miellytäkään, todistavat kuitenkin yksin suin maalarin suurta taitoa. Useat tässä näyttelyssä olevista maalauksista ovat yleisölle ennen tutut. Erittäin huolellisesti ja taideellisesti on se kuva maalattu, jonka nimi on „Ennen metsästystä“ ja jossa nähdään metsämiehen valmistavan itseään vesilinnun jahtiin. Se on taideyhdistyksen kokoelmaan ostettu. Kolme taulua on laatumaalauksia Etelä-Pohjanmaalta. Tunnetuin niistä on „Vastasyntynyt“ v:lta 1875, joka on suomalaista taidetta edustanut Pariisissa, Pietarissa, Philadelfiassa y. m. Uudempi on „Lapsen ristintä erään papin luona maalla“. Yksinkertaisessa papin kamarissa toimitus tapahtuu. Päähenkilö lepää tavattoman kauniin neitsyen käsillä. Hänen edessään noin 50-vuotinen papismies seisoo kirjastaan lukien, oikea käsi kohotettuna lapsen päätä kohden; mutta takana oven puolella seisovat kummit: vanha eukko, jonka hameesta pieni poikanen pitää, kaksi nuorta miestä ja yksi nuori neitsyt, jonka kädessä on ristittävän myssy. Se joka Pohjanmaan taikka suomalaisessa pappilassa yleensä on käynyt, tuntee paikalla kirjakaapin, jossa uusia kirjoja harvoin näkee, kirjoituspöydän, piippuhyllyn, Suo-

menmaan kartan seinällä y. m. Sanalla sanoen se on sangen uskollinen kuva sekä paikasta että henkilöistä. Hyvän vaikutuksen maalauksessa tekevät Etelä-Pohjanmaan ruotsalaisten talonpoikain puvut. Erittäin huomautan lasta kantavasta tytöstä. Hänellä on punainen hame, sininen esilina ja punainen myssy, joka vaivoin vangitsee kullan karvaisia kiharia, jotka valuvat neitsyen olkapäille. Taiteen kannalta kun kuvaa arvostelee, voi muistuttaa, että perspektiivi voisi olla syvempi. Tuskin puoli kamaria on taulussa nähtävänä; henkilöt ovat sen vuoksi liian likistyneet peräalaan. „Lapsia, jotka puhaltavat saippuakelloja“ on laatumaalaus, jossa aineen pienuus ja kaavan suuruus niin kovasti sotivat toisiansa vastaan, että kuvan vaikutus siitä tuntuvasti kärsii. Istuva mustaverinen tyttönen ja hänen, saippuakelloa viattomasti ihaileva, valkoverinen toverinsa varmaankin olisivat saaneet enemmän ihailijoita, jos olisivat esiintyneet pienenä kabinettikuvana.

Edellisen maalarin jälkiä on hra *A. Liljelund* käynyt Pohjanmaalla aineita etsimässä vakaantuneelle siveltimellensä ja nyt hän yleisölle tarjoaa somia, uskollisia kuvia sikäläisen ruotsalaisen talonpoikaiskansan elämästä.

Katsokaapa näitä kellon vaihtajia. Tavallisen pitkän pöydän päässä, varallisen talon tuvan peräseinällä istuu kaksi nuorta miestä. Toinen kurottaa vakaalla katsannolla avattua taskukelloansa toiselle katsottavaksi. Tämä tutkii sitä tarkasti ja pitää omaa kelloa alennetussa oikeassa kädessään. Muuan iäkäs mies on kolmantena seurassa, hänkin tarkalla silmällä katsoen kelloa. Tupa on pohjalaiselle katsojalle hyvin tuttu. Kuka ei tuntisi kiviastioita, välttämätöntä saksalaista Neu Ruppinin painokuvaa ja puulusikkariviä seinässä, korkeaa seinäkelloa ja nurkkakaappia, jonka ovilla nähdään komeat, maalatut kukkaiskoristeet. Yhtä uskollinen kuin tuvan sisustus ovat miesten puvutkin somine villaröijyineen, jotka varsinkin ovat tavalliset Korsnääsiläisillä.

Taulu ansaitsee suoraa kiitosta. Kompositioni on hyvä. Miehistä on vanhus päivettyneine kasvoineen kaikin puolin hyvästi maalattu; sen sijaan nuorempien asennossa huomaa maalarin järjestävän käden. Ne eivät ole täydelleen tietämättä, että heitä katsotaan. Luulen näkeväni, että maalari ei ole tämmöistä kohtausta todellisuudessa nähnyt, vaan itse asettanut päähenkilöt paikoillensa. Vaikka värityksessä ei huomaa erityistä hienoutta sisähuoneen ilman kuvaamisessa, on kuitenkin myönnettävä, että maalari huolella ja taidolla on toimittanut teokselleen kiitettävän yleisvärityksen yhteyden. Sen vuoksi hän muun muassa on laimentanut mainittujen röijyjen värien luonnollisen hohteen.

Melkein samanlaisen interiöörin hra L. meille tarjoo „Toaletissa“. Siinä kaksi neitsykäistä pyhäaamuna valmistaa itseään kirkkomatkalle. Pöydän päässä toinen seisoo, toinen istuu vieressä katsoen peiliin kammaten mustansinertävää tukkaansa. Neitsykäisten tietämättä nuori mies on niin indiskreti, että hän akkunasta katselee „toalettia“. Hän voisi mielellään mennä tiehensä, sillä hänen leveä naamansa ei ketään viehätä. Tämä kuva on taidokkaasti maalattu, niinkuin edellinenkin. Kuitenkin tahtoisin molemmista yhteisesti sanoa, että niissä on jotakin varovaista ja liian siisteätä luonnon tavoittamisessa, jonka maalari mielellään voisi jättää pois.

Taiteen kannalta arvelen matkalle „lähtevän hylkeen ampujan“, olevan etevimmän näistä kolmesta. Se on oivalli-

sesti tehty, luonteenomainen kuva yhdestä noista rautajäsenisistä miehistä, jotka kuukausittain kestävät kevättalven ankaruutta pohjan meren jäälohkareilla, hengenvaaralla saadaksensa usein hyvin mitättömän saaliin. Valkoisessa vasikannahkatakissaan, koirannahkanen lakki päässä, hylkeennahkaset pieksut jaloissa, hän on astunut ulos tuvastaan ja pistää juuri kätensä suuriin hansikkaihinsa, seljässä on pyssy (usein 5 leiviskää painava) hylkeennahkaisessa kotelossa ja käsissä rautanenä sauva — mies on valmis myrskyjä ja pakkasta vastaan taistelemaan. Hänen keski-ikäinen vaimonsa luo avonaisesta ovesta viimeisen silmäyksen mieheensä, joka kentiesi ei enää koskaan palaa.

„Valkeaa tupakkapiippuun": pieni poika sytyttää istuvan isän piippua, äiti mielihyvällä katselee, kuinka poika tärkeätä toimitusta suorittaa — on sievä laatumaalaus. Hauska on isänmaan ystävän nähdä hra L:n alkupiirrettä E. Lönnrotimme syntymäkodista, Paikkarin torpasta. Samalla käynnillänsä Sammatissa taideniekka on maalannut Lönnrotin muotokuvankin, joka miellyttää todellisuudellansa. Ylitarkastaja Cygnaeuksen muotokuva vähemmin tyydyttää.Väritys on karkeanlainen, eikä siinä ole sanottavaa luonteenkuvausta, vaikka se yleiseen on kuvatun henkilön näköinen.

Kun Hra L., niinkuin ylempänä mainitut ja hänen edelliset teoksensa osoittavat, hyvällä menestyksella on ruvennut kuvaamaan oman maan talonpoikaiselämää, en voi olla lausumatta toivomusta, että hän jatkaa samalla alalla. Aineita ei suinkaan puutu ja mitä enemmän hän niihin rakastuu, sitä varmemmin hän edistyy niiden taiteellisessa esittelemisessä.

Hra *Keinäsen* harrastus on kunnialla mainittava. Vähimmin hän onnistuu suuremmissa kompositioneissa niinkuin kuvassa „Hylätty kosija". Toiset, „Kirjeen kirjoitus", „Lukeva ukko" ja „Kotikoulukin", ovat parempia. Myönnettävä on, että maalari jollakin menestyksellä pyytää henkilöiden luonteenmukaista esittelemistä, vaikka teknillinen puoli on vaillinainen.

Nyt seuraa järjestyksessä koko falangi nuoria vasta-alkajia maalaria, joilla tulevaisuus on kokonaan käsissä. Pari sanaa niistäkin, vaikka jo lienen ottanut Valvojalta liiaksikin tilaa.

Neiti Maria *Wiik* näyttelee soman muotokuvan sisarestaan. Vaikka pienuuteensa nähden vaatimaton kuva, on siinä sekä asennossa että kasvoissa hieno luonteenosoitus. Niinikään tämän maalaajattaren „Talonpojan poika" ja „Talonpojan tyttö" ovat hyviä studioita; varsinkin edellinen suuresti miellyttää verevillä kasvoillaan ja vilkkailla silmillään. Miellyttävät ovat myös neiti W:n koiran kuvat. — Hra *Uotilan* harjoituskuva on väritykseen katsoen hyvä näyte hänen edistyksestään. J. W. Snellmanin muotokuvassa näkee, että se ei ole luonnon mukaan maalattu, vaikka se kyllä on suuren vainajan näköinen. Siinäkin väritys on somanlainen. — Neiti Amelie *Lundahlin* bretagnelainen tyttö on hyvästi piirretty ja miellyttävä hopeankarvaisen värityksensäkin kautta. — Neiti Helene *Scherfbeckin* kaksi harjoituskuvaa, ja varsinkin se, joka on vanhemman miehen mukaan tehty, on omiansa vahvistamaan niitä toiveita, joita taiteen ystävät kiinnittävät tähän suurilahjaiseen vasta-alkajaan. Juuri ennen näyttelyn loppua kolme neiti S:n maalaamaa teosta saapui Pariisista: suuri tauluntapainen kuva: pieni poika syöttää sisartansa ja harjoituskuvat: lattiassa ryömivä tyttölapsi ja neidon rintakuva — kaikkien aiheet ovat kotoisin Bretagnesta, jossa tekijä on oleskellut viime

kesällä. Kaikki näyttävät tavattoman mahdikasta tekotapaa ja luonnon tavoittamiskykyä; keskimmäinen sen ohessa humorillista mielialaa. Kaikki yhä kehoittavat tästä vasta-alkajasta toivomaan harvinaisen itsenäistä naistaiteilijaa. — Hra *Walleniuksen* kuvat „kesäyö Pohjanmaalla“ y. m. eivät todista, että hänen olisi mahdollista edistyä taiteessaan Pohjan perillä. — Paitse näitä ovat vielä seuraavat vasta-alkajat kuvamaalaajat panneet näytteille teoksiansa: neidet Elin *Danielsson*, Alma *Engblom*, Alma *Judén*, Helena *Westermarck* sekä herrat *E. Muukka*, *C. Wrede* ja *R. Åkerblom*.

Lopuksi mainitsen vielä, että ijäkkäällä hra F. von *Wrightillä* on näyttelyssä yksi teos, „Maakotka“. Se on yksityisen henkilön tilaama; muuten tuskin olisimme saaneet nähdä maalausta etevältä mestarilta, sillä itsestään hän ei enää näy huolivan lähettää taulujansa nuorien kilpailutanterille. Ja kuitenkaan ei yhtäkään ole, joka voisi vanhan maalarin kanssa kilpailla lintujen kuvaamisessa. Todella ikävä asia, että ei kukaan oppilas tule jatkaamaan tätä omituista, viehättävää maalauksen lajia.

Veistokuva-osasto tämän vuotisessa näyttelyssä ei ole suuri. Hra *Sjöstrand* näyttelee neljä rintakuvaa, joista Fredrik Cygnaeuksen on kaikkein paraimpia tämän taideniekan tekemiä. Nykyiseen pois menneen kirjailijan, Fredrik Berndtsonin, ja maalari Kleinehin kuvat ovat niinikään hyviä; sen sijaan Z. Topeliuksen kuvaa ei voi onnistuneeksi sanoa. — Hra *Runebergin* tekemä erään nuoren neidon marmorinen rintakuva on kaunis. Pään ylpeä asento lienee kuvatulle henkilölle omituinen, siihen soveltuu vallassäätyisen naispuvun huolellinen kuvaaminen. — Hra *E. Stenbergin* kaavailemaa J. V. Snellmanin rintakuvaa, yliluonnollisessa suuruudessa, ei voi kiittää. Muutamissa kipsimedaljoneissa on sama kuvanveistäjä paremmin onnistunut kuvattavien ulkonäön tavoittamisessa. Ainokuvan suunnitelmassa on sen sijaan jotakin miellyttävää vartalon solakkuudessa, vaikka pelkään, että se ei suuresti tyydyttäisi luonnollisessa suuruudessa. Hra *Wallgren* on pannut näytteille neljä rintakuvaa, jotka kaikki edustavat nykyään tavallista, ylen realistista kuvaamistapaa. Teknillisesti näkyy nuori kuvanveistäjä siihen hyvin perehtyneen, mutta näyttää siltä, kuin hän useiden samaa suuntaa astuvien kuvanveistäjien kanssa muotokuvaa kaavaillessa ei tarkoin muistaisi, että sielun kuvaaminen on vähintäkin yhtä tärkeä kuin ruumiin. Paras puheena olevista ja suorastaan kiitettäväkin on veistäjän isän kuva. Sitä paitsi hra W. on lähettänyt Pariisista, jossa hän työskentelee, kipsiin valetun Eeva-vartalokuvan luonnollisessa suuruudessa ja statyetin, jolle on pantu nimeksi „aamu“. Molemmat ovat saman realistisen taidetavan tuotteita. Ne ovat molemmat hyviä näytteitä tekijänsä edistymisestä siihen suuntaan, johon hän pyrkii; mutta näidenkin edessä olen samaa ajatellut kuin mitä ylempänä lausuin rintakuvien johdosta. Nimet eivät tarkoita mitään, ne ovat syntyneet täytymyksestä nimittää kaksi naiskuvaa. Omena n. s. Evan jalkojen vieressä ja hänen pahan mielen näkönsä eivät tee kuvaa ihmiskunnan äidiksi enemmän kuin kampaamaton tukka ja epäesteetillinen ruumiin ojennus tekevät toista aamuksi — jos näet nimityksistä lukua pitää. Ranskan kuvanveistotaide on epäilemättä meidän aikaan etevin maailmassa; mutta eivät sen etevämmät tuotteet ole tätä lajia. Toivoisin, että hra W. joskus katselisi esimerkiksi Dubois'n ja Mercién kuvia — luulisin että hänellä olisi jotakin opitta-

vaa niistä. — Herra *J. Takaselta* on näyttelyn viime päivinä tullut kaksi kuvaa: pieni statyetti, tanssijatar „antiikin mukaan" ja nuoren tytön rintakuva „Raphaelin mukaan", niinkuin taideniekka sanoo eräässä kirjeessä. Edellisen originaali on arvattavasti luonnollisen suun kuva. Vaikka ruumiin muodot ovat puhtaita niinkuin vaatteiden laskoksetkin, ei statyetti kuitenkaan suuresti vaikuta. Syynä siihen lienee pääasiassa se, että marmori yleensä ei sovellu hyvin niin pieniksi kokonaiskuviksi. Sen sijaan pieni tytön pää kohta lähtemättömäksi painuu katsojan mieleen. Suloinen viattomuus vähän vasemmalle kallistetussa päässä on erinomainen. Sitä tavallaan enentää se, että kuva osaksi näyttää puolitekoiselta. Tyttö näkyy olevan noin 12—14 vuoden vanha ja hänen ihanuutensa on verrattava ruusun silmään, joka on pian puhkeava. Kun vasenpuolista profiilia katsoo — se on kauniimpi ja toisen näköinen kuin oikeapuolinen, niinkuin usein luonnossakin — niin johtaa se mieleen erästä ihanan ihanaa vaksista kaavailtua rintakuvaa Vicarin museumissa Lillessä. Se kuvaa tosin vähän vanhempaa neitoa ja muutenkin on itse kasvojen kaavailus monta vertaa täydellisempi; mutta idealisuus on molemmissa samantapainen. Lillen kuvan tekijä on tuntematon; mutta tutkijat, joista muutamat ensin arvelivat sitä kreikkalaiseksi, toiset Raphaelin kädestä lähteneeksi, määräävät sen nyt varhaisen renaissancen aikaan. Hra T:n kuva ei kuitenkaan osoita, että hän olisi sitä teosta nähnyt; mutta mikä on sitten se rintakuva, jota kuvanveistäjämme on mukaillut? Minun tietääkseni Raphael ei ole jättänyt jälkeensä ainoatakaan varmaan tiettyä rintakuvateosta. Arvattavasti on originaali, joku renaissance-teos, jota vain *sanotaan* suuren Urbinilaisen tekemäksi. Toinen kysymys on, kuinka lähellä hra T:n kuva on originaalia koska hän ei sano sitä kopioksi, vaan ainoastaan toisen *mukaan* „tehdyksi. Samassa kirjeessä taideniekka mainitseee myös lähettäneensä kotimaahan erään alkuperäisen „Aamorin" kuvan. Se ei liene vielä perille saapunut.

Veistokuva-osastossa on tällä kertaa parin ulkomaalaisenkin lähettämiä teoksia. Puolalainen kuvanveistäjä *A. Pruszynski* on näyttelyyn lähettänyt pronssisen muotokuva-medaljonin puolalaisesta runoilijasta J. J. Kraszewskista ja virolainen A. Weizenberg, joka työskentelee Roomassa samoin kuin meidän Takanen, kaksi hyvin etevästi kaavailtua rintakuvaa, joista toinen esittää viron kielen tutkijan F. J. Wiedemannin, toinen Kalevipoegin kokoonpanijan, Viron Lönnrotin, F. R. Kreutzwaldin. Molemmat kuvat näyttävät meille iäkkäitä kasvoja, joihin uupumaton työ henkisellä alalla on piirtänyt syvät piirteet. Kaksi valokuvaa näyttää meille, kuinka hra W. on kahdessa pystykuvassa kuvannut Koin ja Ämärikin — nuo kaksi rakastavaa ihanassa virolaisessa kansantarinassa, joka hienossa runollisuudessa on Suomen suvun vastine vanhan ajan Amor ja Psyche taruun. Sen verran kuin valokuvista voi nähdä, on taideniekalla puhdas kauneuden aisti, joka on käynyt koulua vanhan ajan mestareilla kuitenkaan kadottamatta itseäisyyttänsä. Historiallisessa museumissa on kaksi valokuvaa saman miehen kaavailemista Kalevin pojan ja Lindan pystykuvista. Sen jälkeen kun hra W. on ne kuvat tehnyt, hän on suuresti edistynyt. Ne olivat vasta-alkajan, nyt näytteillä olevat teokset vakaantuneen taideniekan työalaa.

Vaikka minun täytyy kirjoitukseni tähän päättää, tahdon kuitenkin täydellisyyden vuoksi mainita, että taideyhdis-

tyksen tämän vuotisella näyttetyllä oli kaksi syrjäosastoa, jotka olivat tavallisuuden ulkopuolella. Yhdessä sivuhuoneessa oli näet näytteillä n. s. „Göhlen kokoelma“ vanhoja tauluja, josta niin paljon on puhuttu ja joka viho viimeinkin on joutunut taideyhdistyksen haltuun; toisessa taasen nähtin pieni, mutta arvokas kokoelma vesimaalauksia ja kynäpiirroksia ruotsalaiselta arkkitehti Scholander vainajalta. Nämä jälkimäiset olivat kauniita näytteitä taideniekan taidetavasta, jonka yksimielisesti tunnustetaan olleen Ruotsin kaikkein etevimpiä.

Eliel Aspelin.

Kotimaan kirjallisuutta.

Muistelmia matkoilta Venäjän Karjalassa kesällä 1879, kirjoittanut A. W. Ervasti. Oulussa 1881.

Hupaisempaa ja miellyttävämpää kirjaa kuin tämä „Pohjois-Suomen“ tunnetun toimittajan kirjoittama saapi harvoin lukea suomen kielellä. Siinä kerrottu matka tosin ei ole tehty etelämaissa eikä sivistyksen yltäkylläisyyttä uhkuvissa tienoissa; matkustaneella ei ole mitään erinomaisia seikkoja kerrottavina matkaltansa, eikä itse matkustuskaan kestä kuin vähä toista kuukautta. Mutta kuitenkin on tämä matkakertomus niin hauska että sitä kerran lukemaan ruvennut ei luovu siitä mielellänsä ennenkuin sen on lukenut loppuun asti. Syyksi tähän sen viehättäväisyyteen luulen etupäässä sitä, että matkanalana on tuo „katala Karjala“, jonka asukkaat, tuo „laukkuryssäin“ ja Kalevalan-laulajain kansa, vaikka vielä ovat varsin vähän ja varsin väärin tunnetut meillä, aina herättävät jonkinlaista osanottoa ja myötätuntoisuutta meidän puolellamme.

Herra Ervasti ei sano itsellänsä olleen mitään varsinaista asiata Venäjän Karjalaan; hänen oli vaan tehnyt mielensä nähdä tätäkin osaa „meidän“ kansaamme ja „maatamme“, ja niin läksi hän, kuin kerran sai sopivan tilaisuuden matkan tekemiseen, heti juhanuksen jälkeen v. 1879 erään ylioppilaan kanssa liikkeelle. Matkamiehet kulkivat Oulusta Kajaanin ja Kuhmonniemen kautta rajalle, jossa yhtyivät seitsenmiehiseen parveen kotiinsa palaavia karjalaisia laukkumiehiä. Näiden seurassa matkustivat he nyt jonkun matkaa edelleen milloin venehin milloin jalkapatikassa; vaan tämä hupainen seurue hajosi sitten, kuin miehet joutuivat kotikyliinsä. Matka kulki Miinuan kautta itää kohti Sirkkakemiin juoksevia vesiä pitkin, sitten tätä Kemijoen syrjäjokea myöten Jyskyjärvelle ja siitä Kemijokea Paanajärven kautta Kemin kaupunkiin Vienan meren rannalla, josta matkustajat sitten menivät Solovetin monasteriin, jonne saapuivatkin „Petron“ päiville (Pietarin-Paavalin suurelle kirkkojuhlalle 11:nä p. heinäk.). Tästä olisi heidän alkuperäisen matkakaavansa mukaan ollut kääntyminen paluumatkalle. Vaan Vienaan eli Arkankeliin lähtevä höyrylaiva viehätti heidät ulotuttamaan matkansa tähän kaupunkiin asti. Oltuansa täällä muutamia päiviä palasivat sitten höyrylaivassa Vienan meren länsipuolelle Kierettiin, joka on iso kylä tahi kauppala Kannanlahden rannalla, kappaletta pohjoisempana Kemin kaupunkia. Kieretistä kulkivat matkalaisemme viimein Tuoppajärven, Uhtuan ja Vuokkiniemen kautta Kiannalle, ja täältä maisin Oulun-

järven pohjais-puolitse takaisin Ouluun, jonne saapuivat elokuun alkupuolella.

Pitäen matkaansa ja sen seikkoja kertomuksensa juonena, antaa herra E. vilkkaasti kirjoitettuja kuvaelmia läpikulkemiensa paikkain luonnosta, kansasta ja oloista. Kemin ja Vienan kaupungeista samoin kuin Solovetin mainiosta luostarista saapi lukija hänen kertomuksessansa varsin riittävän ja selvän käsityksen; viimeksi-mainitusta pohjais-Karjalan pääpaikasta antaa tekijä lyhyen historiankin ja yhdistää kertomukseen siitä myöskin esityksen munkkielämästä. Ennen kaikkea pitää hän kuitenkin tämän maan karjalaista kansaa sekä sen henkisiä että olletikin aineellisia oloja silmällä.

Puheina-oleva eli pohjainen osa Venäjän Karjalata on luonnoltaan melkein yhdenlaista kuin samoilla asteilla olevat alat pohjais-Suomea; ehkäpä vaan vieläkin karumpata kuin tämä. Maanselänteitä, vaaroja, kankaita sekä soita ja vesiä ovat sielläkin enimmät alat; pelloksi tahi niityksi kelpaavia maita on harvassa. Vesistöt ovat pulskempia kuin meidänpuoliset: avaran aavoja järviä, joihin juoksee sisempätä maata (enimmiten Suomen puolelta) vähäkoskisia jokia, ja joista toisia jokia, vielä tyynempiä ja vesirikkaampia juoksee mereen, kaikki oivallisia väyliä höyrykululle monien satojen virstain pituudelta. Mutta turhaan katselee matkustaja, kuin selkä aukenee hänen eteensä, eikö höyrylaivan savu mistään näkyisi hänen silmäänsä; kaupalla ja muulla liikenteellä ei ole tänne asiata; erämaan kolkko hiljaisuus vallitsee kaikkialla.

Tähän on syynä tosin maan vähätuotteisuus, vaan suureksi osaksi myöskin sen puolen omituiset hallinto-olot. Metsät, vielä monin paikoin neitseellisesti koskemattomia, ovat kruunun omat, joista asukkaiden täytyy ostamalla ostaa rakennuspuunsakin, eivätkä tuota mitään hyötyä enemmän omistajallensa kuin (työ- ja kuljetuspalkkoina) maan väestöllenkään. Tervanpoltto, josta tällä puolen rajaa niin kauan on ollut rahantulokki, jospa ei helpposaantinenkaan eikä runsas, on Karjalan puolella kielletty ja tuntematoin. Kaskenviljely melkein samoin. Soidenperkkaukseen ei vähäväkinen ja vähävarainen maanviljelijä kykene eikä kruunu minkäänlaista apua anna. Tästä seuraa, että maata viljellään ainoastaan hengenpitimiksi ja vaan pieninä peltotilkkuina. Ja kuin heinämaat ja laitumet ovat huonot, ei karjaakaan pidetä kuin nimeksi vaan, johon syynä tosin lienee sekin, että karjantuotteilla ei ole mihinkään menekkiä ja että niitä alituisten paastojen vuoksi ei itsekään liioin syödä.

Raskaiden ulostekojen suorittamiseksi ja muitakin tarpeita varten on, asiain näin ollen, raha hankittava muilla keinoin kuin millä maanmies täällä meidän maassa sen hankkii. Niin pyydetään metsänotusta, olletikin lintuja; ne viedään Pietariin, samoin kuin lohikin, jota muutamista joista saadaan hyvästi. Suomeen vedetään talvella „seldiä“ (hailia), jota meri usein antaa hyvin runsaasti. Jäämerellä käydään olemassa työmiehinä kalastuksissa, toisinaan osakkainakin. Mutta olletikin on kulkukauppa Suomessa se elinkeino, jota Venäjän Karjalaiset suurimmalla hyödyllä viljelevät. „Suomihan meitä elättää“, sanottiin hra E:lle. Hän arvaa niiden miesten lukumäärän, jotka vuosittain ovat Suomessa vaelluksella, kokonaiseksi kahdeksi tuhanneksi. Syksyllä, heti kuin heinänteko ja elonkorjuu loppuvat, lähtevät laukkumiehet liikkeelle, maleksivat sitten täällä koko talven ja alkukesän ja vasta Pietarin päivälle laittautuvat he taas kotiinsa. Ennen kau-

pitsi heistä kukin itsepäällänsä; nyt yhdistyvät he usein liittokunniksi, joilla tavara on yhteinen ja joiden jäsenet liittokunnan-kokouksissa, joita aina kuukauden, parin, kuluttua pidetään, jakavat voitot ja tappiot keskenänsä. Tuhannen markan ansio miestä päälle yhden talven kaupasta ei ole mikään kumma; 500 markan saalista pidetään varsin huonona. Siis ottavat nämät meidän „pyhät veljemme“ Suomesta joka vuosi 2 miljonaa, vähintäänkin yhden miljonan, puhdasta voittoa! Runot runoina ja veljeys veljeytenä, mutta liian kalliilta tuntuu tämmöinen veljeyden yksipuolinen ylläpitäminen meistä. „In Geldsachen hört die Gemüthlichkeit auf“ (raha-asioissa ei ole velikultaa), sanoo Saksalainen, ja näin ajattelee Suomessa monikin Karjalaisten kulkukaupan suhteen. Tuommoisen rahasumman menettäminen joka vuosi Venäjän valtion alamaisille toimesta, jonka turmiottomuudesta täällä meillä ei likimaillenkaan olla yksimieliset, näyttää liian suurelta, jopa varsin turhaltakin hyväntahtoisuudelta, silloin kuin meidänpuolelaisten ei sallita kovimmalla työllä ja henkensä vaaralla sen puolen merestä pyytää elatustansa, toimi, josta ei kellenkään olisi mitään vajennusta.

Hra E. puolustaa innokkaasti tätä Karjalaisten kulkukauppaa Suomessa, valittaa sitä epäturvallisuutta ja pelonalaisuutta, jolla he sitä harjoittavat ja vaatii niiden vanhentuneiden säätämysten poistamista, jotka kulkukaupan kieltävät, sekä tämän kaupan lailliseksi-tekoa. Viimeksimainitussa kohdassa yhtyy tämän kirjoittaja hra E:n mielipiteesen: kulkukauppa tehtäköön laittomasta lailliseksi, *mutta ei vaan Karjalaisten hyödyksi.* Vaikea on nim. ymmärtää, miksi ei ne pari tuhatta perhettä, jotka siitä saavat elatuksensa, voisi olla ennemmin Suomen veronalaisia kansalaisia kuin Venäjän Karjalaisia. Ainakin voipi lainnoudatusta kaupasta suoritettavan veron kuin myös tulliasetusten ja muun suhteen pikemmin toivoa edellisiltä kuin jälkimmäisiltä. Vaan jos tähän kauppaan, sen lailliseksi tehtyä, laskettaisiin Karjalaisiakin, joka varsinkin alussa ehkä olisi välttämätöintä, pitäisi heiltä samoin kuin Suomen alamaisilta vaatia todistusta hyvästä maineesta sekä sen lisäksi myöskin lukutaitoa, arvaten suomalaista, jonkalainen taito meidänpuoleisten pitää osoittaa ripille pyrkiessänsä.

Tämän seikan koskettaminen saattaa meidät Karjalaisten henkisyyden ja kansallis-tunteiden alalle. Hra E:n ja muiden Venäjän Karjalassa matkustaneiden kertomuksista tulee ilmi, että Karjalaiset tarkoin eroittavat itsensä eri kansaksi Venäläisistä ja alkavat enemmän ja enemmän tuntea olevansa Suomen asukasten veljiä. Tämä kallistaa heitä meidän puoleen ja nykyisen sivistyksensäkin, sen rahtusen ulkopuolista sivistystä nim., joka heillä tavataan, ovat he kaupalla kävellessänsä saaneet meiltä. He ottavat usein vaimoja täältä; käsityöläisiä pitävät he samoin täältä; uudemmat ja paremmat talot rakennetaan Suomen tavoin; jotkut heistä osaavat jo lukeakin suomea; ehkäpä joku jo kirjoittaakin. Tässä ei voi muuta kuin viitaten sanoa, ett'ei mikään ole niin luonnollista kuin se että tämän taipumuksen kehkeytymistä heissä täältä meiltä autettaisiin. Karjalan isoissa kylissä olisi vapaehtoisille suomenkielisen lukutaidon levittäjille vaikutusala, joka antaisi runsaita hedelmiä. Karjalaisten lukemaan opettaminen Suomen puolelta olisi kiitollisuuden osoite ja sopiva palkkio Kalevalasta, jonka he ovat meille laulaneet. Tämmöistä opetusta voitaisiin ensi aluksi harjoittaa vaan käymätieltä kesäisin ajoin ja aina uskonnolliselle alalle

kajoamatta. Uskonnon puolesta kuuluvat he näet kreikkalais-venäläiseen kirkkoon, ja tämä ei suvaitse, niinkuin tunnettu on, jäseniensä käännyttämistä muihin uskonlahkoihin. Karjalaisten mielissä ei se kumminkaan näy itsekään tehneen syviä, juurtajaksavia jälkiä, päättääksemme siitä, mitä hra E. heidän uskonnollisesta kannastaan lausuu kirjassansa. Tästä antaa hän seuraavan omituisen kuvauksen, joka myös olkoon osoitteena hänen kirjoitustavastansa.

„Varsinaista uskonoppia heillä tuskin saattanee sanoa olevan, sillä melkein koko heidän uskonnollinen tietonsa rajottuu ristinmerkintekoon ja kumarruksiin pyhänkuvan edessä sekä paastoamiseen. Pakanallinen taika-uskoisuus sentähden Karjalassa vallitsee ainakin samassa määrässä kuin kristillisyys, vaan *jumalanpelkoa* ei siltä puutu, jos jumalanpelvolla käsitetään nöyryyttä korkeampaa valtaa kohtaan, joka mailman menoa ohjaa. Erämaa, jossa ihminen katoaa niin mitättömäksi, on varsin omansa tämmöistä nöyryydentunnetta synnyttämään, ja samaa saapi aikaan juhlallisten kirkonmenojen katseleminen esm. Solovetsin luostarissa, joita Karjalainen ei ymmärrä ja jotka sentähden ehkä kahta tehokkaammin häneen vaikuttavat. Hartaus eli se mielentila, jolla ihminen korkeinta olentoa ja luojaansa lähestyy, voipi siis rajan tuolla puolen olla yhtä elävä ja innollinen kuin tällä puolen, jos kohta uskonnolliset käsitteet siellä ovatkin epäselvempiä."

Muutenkin ylistää hra E. näiden Karjalaisten luonnetta. He ovat rehellisiä, avomielisiä, vieraanvaraisia, hyväsydämisiä; heidän vaimonsa ahkeroita ja siistejä. Juoppous on tuntematoin; haureus samoin. —

Siitä, mitä näin olemme viittaillen maininneet tämän teoksen sisällyksestä, voinee lukija huomaita, että siinä on sekä vakaisia että vaihettelevia ja viehättäviä aineita käsitelty. Esityksen alkuperäisyys, vilkkaus ja höysteellisyys viehättää ja ihastuttaa sitä lukijata, jonka kielitunne ei vielä ole kokonaan turtunut sen muukalais-muotoisen, vaivaloisesti kyhätyn ja kuvasteettoman sekasorron kautta, jota meillä tätä nykyä olletikin kaunokirjallisuudessa suomen kielenä tarjotaan luettavaksi. *A. A.*

M. G. Schybergson, Sveriges och Hollands diplomatiska förbindelser 1621—1630. Belysta genom aktstycken ur svenska riksarkivet. C + 530 s. (Aftryck ur Finska Vetenskapssocietetens „Bidrag", h. 36). Helsingissä 1881.

Teoksen nimi saattaisi olla valasevampi. Sillä ne laajat asiakirjat, jotka siinä julaistaan, koskevat melkein yksinomaisesti kysymystä, pitikö Kustaa II:sen Aadolfin ja millä ehdoilla sekautua suureen uskonsotaan Saksassa. Aine on siis yleis-europpalainen, ja todistuskappaleet sisältävät tietoja Ruotsin suhteesta kaikkiin päävaltoihin eikä yksinänsä Ruotsin ja Hollannin keskinäisestä välistä.

Teos jakautuu kahteen pääosaan: johdanto ja todistuskappaleet, ja viimeksi mainituissa on niinikään eroittaminen kaksi eri sarjaa, nimittäin Ruotsin hallituksen käskykirjeet vakinaisille ja satunnaisille lähettiläilleen Hollannissa vv. 1621—1629 ja sikäläisen ruotsalaisen lähettilään, Pfaltzin entisen valtiomiehen, Camerariuksen kirjeet Aksel Oxenstjernalle $\frac{18}{28}$ marrask. 1624—$\frac{1}{8}$ jouluk. 1626. Niitä kirjeitä on 92 kappaletta ja täyttävät ne yksinään 416 sivua. Toisin sanoen, suurin osa tohtori Schybergsonin nyt julkasemaa teosta sisältää lähteitä, joita hän jo ennen on käyttänyt väitökseensä „Underhandlingarna om en evangelisk allians åren 1624—1625."

Nämä lähteet ansaitsivat kieltämättä painamista. Mitä Oxenstjernan ja Camerariuksen kirjevaihtoon tulee, on kyllä totta, että tärkeämpi osa, Oxenstjernan kirjeet, painettiin jo viime vuosisadalla ja ett'eivät Camerariuksen vastaukset näy sisältävän mitään sanottavan tärkeätä, joka olisi

tutkimukselle ihan uutta. Mutta noiden vuosien valtiolliset keskustelut olivat niin merkillisiä, että sellaisetkin lähteet, joilla ei ole muuta ansiota kuin että ne näyttävät entiset esitykset oikeiksi ja ehkä sivukohdissa tarjoavat uusia tietoja, vaativat puoleensa huomiota. Ja vielä tähdellisempää oli, että Ruotsin hallituksen käskykirjeet ja ohjesäännöt, joita lähettiläiden Hollannissa piti noudattaa, julaistiin. Merkillisin niistä näkyy tutkimuksen nykyisellä kannalla olevan ohjesääntö suomalaiselle Kustaa Horn'ille 30 päivältä syysk. 1623. Siinä tavataan muutamia yksityistietoja Kustaa Aadolfin aikeesta saada Saksan ja Puolan sodat yhdistetyiksi, joita, sikäli kuin olemme huomanneet, ei mikään historiankirjoittaja vielä ole hyväksensä käyttänyt. Kuningas ehdotti muun muassa, että kaksi sotajoukkoa koottaisiin Puolan Preussiin, toinen Alankomaiden, toinen hänen omalla kustannuksellaan. Niistä jäisi ruotsalainen Puolaan, toinen sitä vastaan, kuningas tahi joku hänen sotapäällikköistään johtajana, tunkeutuisi Schlesiaan. Tämä ehdotus on siitä merkillinen, että se osoittaa Kustaa Aadolfin jo 1623 ajatelleen retkeä keisaria vastaan, vaikka tosin pidättämällä toistaiseksi oman sotajoukkonsa Puolassa.

On hauska verrata nyt ilmestyneen teoksen „johdantoa" sen vanhempaan sisarukseen, yllämainittuun väitöskirjaan „Underhandlingarna om en evangelisk allians". Tässä hra Schybergson ei tunnustanut Kustaa Aadolfin politiikia Tanskan kuninkaan valtiohankkeita jalommaksi. „Tanskan vaikutuksen lujittaminen Saksassa ja sen aseman turvaaminen Pohjassa olivat näkökohtia, jotka määräsivät Kristianin toimet, ja Kustaa Aadolfin politiikin painopiste oli vanha, kansallinen vihollisuus Puolan ja Ruotsin välillä (Evang. Allians s. 19)". Huomiota ja ankaraa vastustusta herätti aikanansa tämä rohkea ja tavaton arvostelu, ja uudemmassa teoksessaan näkyykin hra Schybergson välttäneen jokaista lausetta, joka saattaisi antaa hiukankin aihetta arveluun, että hänen käsityksensä vielä on sama kuin taannoin.

Tuohon ajatukseen, että molempain kuninkaiden tarkoitusperät olivat kokonaan samanlaiset, liittyi hra S:n väitöksessä tekijän omituinen arvelu, että Kustaa Aadolfin politiiki oli jotenkin vaihteleva, että siinä lyhyen ajan kuluessa huomataan monta eri „käännettä". Olihan se täydellinen käänne, että kuningas v. 1624 tarjoutui lähtemään Saksaan, ja olihan taas toinen yhtä täydellinen, että hän v. 1625 hylkäsi tämän tuuman, lähtien sen sijaan Liivinmaahan puolalaisia vastaan. Mutta ohjesääntö Hornille, johon ylempänä viittasimme, näyttää, ett'ei ensimmäisen käänteen merkitystä saa liioitella. Ja ett'ei Kustaa Aadolf v. 1625 suinkaan heittänyt ajatusta yhtyä Saksan sotaan eikä edes keskeyttänyt keskusteluita, todisti jo väitöstilaisuudessa professori Koskinen. Uudessa esityksessään luopuukin tekijä suoraan ja ehdottomasti tässä kohden väitteestänsä ja mainitsee monta lähdepaikkaa, jotka osoittavat, kuinka innokkaasti kuningas seuraavinakin vuosina harrasti yleistä liittoa Saksan sotaa varten. Vielä nytkin puhuu tekijä kuitenkin meidän luullaksemme liiaksi „käänteistä". Niin esim. sanoo hän ehdotusta, jonka kuningas teki keväällä v. 1625, „uudeksi", vaikka hän myöntää, että samallainen tarjous jo ennen oli tehty.

Meistä nähden on Kustaa Aadolfin politiiki 1620-luvulla niin selvä, niin horjumaton, niin johdonmukainen, että se jo senkin tähden ansaitsee mitä suurinta

kunnioitusta. Jo aikaisin ymmärtää kuningas, että hänen täytyy astua keisaria vastustamaan, mutta että Puola sitä ennen oli kukistettava tahi että ainakin oli hankittava takeita, ett'ei Sigismund hänen poissa ollessaan ryntäisi Ruotsiin. Sentähden koettaa hän saada protestanttisia valtioita auttamaan häntä Puolassa. Kun ne eivät siihen suostu, tarjoutuu hän heidän kustannuksellaan asettamaan eri sotajoukon, joka Puolan Preussistä tunkeutuisi Schlesiaan. Kun sekin ehdotus menee tyhjään, suostuu hän jättämään Puo[illegible] syrjään ja omalla sotajoukollaan läh[illegible]n Saksaan, kunhan vaan liittolaiset takaavat Ruotsin turvallisuuden. Kun hän ei saavuta, mitä hän tämän ehdon tähden katsoo välttämättömäksi, ehdottelee hän jälleen, että muut protestanttiset vallat antaisivat varoja sotajoukon lisäämiseksi, joten hän voisi Puolan läpi tunkeutua keisarin perintömaihin. Ja apua saamattakin siirtää hän v. 1626 sodan Liivinmaalta Puolan Preussiin; Alankomaissa selittää Ruotsin lähettiläs, että pääsyynä oli kuninkaan halu päästä sorrettua Saksaa lähemmäksi. Altmarkin välirauhassa poistuu vihdoin este: kuningas voi astua elämänsä suureen, kauan valmisteltuun tehtävään, protestanttisuuden ja Euroopan vapauden pelastamiseen.

Asiakirjat, jotka hra S. julkasee, pakottavat yhdessä ennen tunnettujen kanssa tällaiseen käsitykseen. Palajamalla siihen, mikä ennen on katsottu taatuksi totuudeksi, on hra S. tehnyt esityksensä entistänsä oikeammaksi, ja tutkijat myöntänevät sentähden sitä kernaammin, että hänen uusin teoksensa on tieteelle hyödyksi.

Koulukirjallisuutta.

C. J. Lindeqvist, Kreikan Kielioppi. Suomal. Kirjall. Seuran Toimituksia 63 osa. Helsingissä 1881. 299 s. S:o.

Herra Lindeqvistin laatima kielioppi on etupäässä aiottu koulukirjaksi, olematta kuitenkaan mikään pelkkä elementtaari-kirja. Eipä se siis rajoitu vain vissiin määrään opittavia seikkoja, joita alin, alkava oppi-aste vaatii, eikä myöskään esitä erityiskohtia siinä järjestyksessä, mikä vain tälle asteelle on sovelias. Kirja tarkoittaa koulun ohessa myös ylempiä opintoja, se tahtoo tarjota alustaa myöskin tieteellisille lukemisille. Siitäkin syystä oli tieteellinen systeemi tarpeen; samasta syystä oli myöskin itse aine esitettävä niin täydellisenä, niin avarasti kuin suinkin. Mutta aineessa, joka itsessään on äärettömän runsas, oli varominen, ett'ei yksityiskohtain sekaannuttava paljous hämmentäisi huomiota, hämärtäisi näköalaa. Ja siinäpä kohdin on kirjantekijän mielestäni hyvinkin onnistunut luoda selkoa ja järjestystä: hän on ottanut koko tuon rikkaan, vaihtelevan alan käsiteltäväkseen, emmekä kuitenkaan milloinkaan eksy siinä, vaan näemme aina selvän uran aukenevan eteemme. Ansion tästä saapi aineen asianmukainen, käytöllinen järjestely.

Luokaamme pikainen silmäys kirjaan! Niinkuin tarpeellista on kieliopissa, joka etenee tieteellisessä järjestyksessä, käy äänioppi edellä muoto-oppia. Tässä on tekijä kuitenkin noudattanut oikeaa pedagogillista aistia siinä, että hän ei selitä ääniopin kaikkia pää- ja sivukohtia yhdessä jaksossa, vaan ainoastaan ne seikat, joiden vaikutus ulottuu syvemmälle ja joita kohta tarvitaan muotojen syntyä selvittämään. Niinpä muutamalla sivulla suoritetaan (ks. § 7 „Kirjainten muutokset") se, mihin kuuluisa Curtius kieliopissaan käyttää koko 13 sivua (Cap. 3 §§ 35—69.). Sille, joka syvemmältä tahtoo perehtyä kielen lakeihin, esittää hra Lindeqvist niitä eri „Liitteessä" kirjansa lopulla. Äänilakeihin perustuu koko teoksen rakennus, muotojen ryhmitys, mutta

— ja siinäpä pedagoginen käytöllisyys ilmestyy — niistä ei esitellä erällään enempää kuin mitä kulloinkin kieli-ilmiöiden ymmärtämiseksi tarvitaan.

Sisällyksen ja'okset, jaksot, luokitukset, sanalla sanoen, koko systeemin määrää tieteelliset tosiasiat. Siitä kirjan pääasiallinen etevyys riippuukin, että se kauttaaltaan on tahtonut hyväkseen käyttää vertailevan kielitutkinnon hedelmiä. Ilman tuota, joka on teoksen sisällisenä, elähyttävänä henkenä, arvattavasti ei mikään käytöllinen järjestys ja selvyys, jos kuinka taitavasti tahansa noudatellen pedagogisia perusaatteita, olisi ollut riittävä. Mutta puheenalainen kirja perustelee jokaista uutta muotoryhmää tieteellisillä säännöillä, kuitenkin niin elävästi, niin havainnollisesti, että oppilaankin mielen täytyy tuosta viehättyä. Eipä G. Curtius mainiossa kieliopissaan anna oppilaiden niinkään vapaasti nähdä, miten kielelliset voimat liikkuvat ja hyörivät, kuin hra Lindeqvist teoksessaan. Edellinen tarjoo heille aluksi vain konkreetisiä ilmiöitä ja antaa vasta lisäksi eri „Bemerkungen"issä vihjauksia tieteellisiin kielilakeihin. Mutta juuri näitä abstraktisia seikkoja on mielestäni hra Lindeqvistin onnistunut esittää paljoa elävämmällä, hauskemmalla, mieltä kiinnittävämmällä tavalla kuin hänen mainion tienraivaajansa tällä alalla. Arostelematta hän uskaltaa jo opetuksen alkuasteella esittää kielessä vaikuttavain sisällisten voimain ja lakien elämää — sen verran kuin tarpeellista on, elävämmin muistiin teroittaaksensa kielen muotoja ja ulkoilmiöitä. Eipä liene haitaksi, vaikka koulumaisen ohdakkeen välissä myös pilkistelee virkistävinä vesipuroina kielettären „syyt ja synnyt syvät". Oppilasta ei vaan totutella vastaamaan kysymykseen *mitä?* vaan myös *miksi?* Hänen syvempikin tiedon halunsa tyydytetään — ja siinäpä ehkä se salainen lumousvoima, jolla hra Lindeqvistin kirja — sen verran ainakin minkä minä ole kokenut — näyttää koulu-oppilaitakin viehättävän.

Mutta vaikka hra Lindeqvist systeemissään siis aina lähtee tieteellisestä syystä, säännöstä, ei siitä suinkaan seuraa, että hän myös käytännössä tahtoo sääntöä opittavaksi *ennen* muotoa. Ei mikään estä, hänen kirjaansa käytettäissä, ensin opettamasta esim. nominein taivutusmuotoja, ennenkuin niiden syntyä vartalosta ja päätteistä käydään esittämään. Tämä käy aivan mukavasti Lindeqvistin kirjan mukana, niin että hän selvästi näkyy pitäneen silmällä tällaista pedagogillista praksista, kirjaansa laatiessaan. Ylimalkaan kauttaaltaan kirjassa ilmestyy, että se on lähtenyt tottuneen koulumiehen kädestä. Tieteellisten princiipien ohessa ovat selvät, käytöllisesti oikeat periaatteet määräilleet kokonaisuuden järjestelemistä. Kaikki yksityiskohdat ovat niin käytöllisellä tajulla kokonaisuuteen soviteltu, niin oikeassa tasasuhdassa keskenään, että kokonaisuus osineen aina selvästi ilmestyy elävässä yhteydessään. Hajautuneista aineksista on syntynyt todellinen, harmoonillinen κόσμος; Hellaan kielettären taajan-rehoittavasta metsästä on raivattu sievä παράδεισος, jossa polut ja tiet ovat selvään viitoteltu; opettajan tarvitsee vaan käydä edellä, sormella näytellen puutarhan ihania, ihmeellisiä tuotteita, ja ilomielin seuraa häntä oppilaiden parvi. Olenpa itse kokenut, että Lindeqvistin kieliopin mukaan ei ole vaikeaa oppilaille valmistella jos kuinka mutkallisia seikkoja tahansa; niin on kaikki luontevasti, mukavasti, järjellisesti esitettynä.

Eikä ole minun tarvis sen laajemmasti ylistää kirjan ansioita. Mainitsen vain sivumennen esim., kuinka perinpohjin ja samalla helppotajuisesti temporien synty on selitetty, tavalla joka tekee tuon ennen milt'ei mahdottoman työlään verbiopin nyt verrattain helposti opittavaksi, jopa hauskaksikin. Tämä on saatu aikaan, siten että kaikki ne momentit ja vaiheet, joiden kautta konjugationi käypi ja joista se syntyy, niin tarkasti eroitellaan toisistaan. Ensiksi tempusvartalo eroitetaan verbivartalosta; sitten itsekunkin temporin synty vartalosta, sidevokaaleista ja päätteistä esitellään. „Formationi" ja „fleksioni" asetaan selvästi vastatusten, ja jälkimmäisessä erotetaan vielä „fleksionivokaalit" ja „fleksionipäätteet" toisistaan. Täten ainesten aina ollessa selvillä, voi niistä helposti luoda valmiita muotoja.

— Ainoastaan nuo uudet nimitykset „fleksioni-vokaali“ ja „fleksioni-pääte“ näyttävät minusta tarpeettomilta, kun esm. nuo tavallisemmat „sidevokaali“ ja „personapääte“ paremmin kuvailevat niiden luontoa ja merkitystä. — En tahdo myöskään paljoa puhua noista „Yleisistä Silmäyksistä“, jotka ovat tälle kirjalle omituisia ja opetuksellisessa suhteessa aivan verrattomia; ne ovat ikäänkuin kukkuloita tien varrella, joiden päältä matkamies silmäilee koko kulkemaa tietänsä uudestaan ja oppii sitä uusilta näkökohdilta tuntemaan.

Vaikka kirja siis mielestäni on hyvin onnistunut, mitä tulee koko suunnitelmaan ja sen sovitteluun yksityisosiin, on kuitenkin arvostelijan velvollisuus huomauttaa niitä näitä virheellisiä tai epämukaisia seikkoja, joita kirjaa lukiessani olen tavannut, etenkin koska siten noudatan tekijän omaa, esipuheessa lausumaa toivomusta, että julaistaisiin „niitä muistutuksia ja muutoksen-ehdotuksia, joihin kirjan tarkastus on aihetta antava“.

Siv. 2. Olisi ehkä sopinut huomauttaa, mitä *spir. lenis* merkitsee; sillä kun sanotaan: „spir. len. on semmoinen lukukumerkki, joka äännettäissä ei kuulu“, saattanee oppilas pitää sitä jotenkin joutavana. Curtius sanoo: ein Ansatz der Stimme, um einen Vokal auszusprechen etc. — S. 4 olisi ollut mainittava, että jako *Mediae*, *Tenues*, *Aspiratae* perustuu äänne-asteen erilaisuuteen, ja siksi olisi myös tarvinnut ensinnä mainita ensi-asteen eksplosiivit *π κ τ* (Tenues), sitten toisen asteen *β γ δ*; vihdoin aspiratae. — Puolitieteellisessä kirjassa olisi myös vanhain nimitysten ohessa Mutae, Liqvidae, Semivocales etc. — sopinut mainita nuo uudemmat tieteellisemmät: Momentaaniset (tuokiolliset?), kestoäänet (Dauerlaute) j. n. e. — S. 7 Sääntö: „Jos ultima on pitkä, ei akuti voi olla antepenultimalla eikä cirkumfl. peuultimalla“ on vaillinainen ja vaatii lisäyksen: vaan akuti siirtyy penultimalle ja cirkumfl. muuttuu akutiksi. — S. 8 aksenttikaavan loppupuoli on väärin: –͂ ⏓, ⏓ –͂ ⏑ on tietysti oleva –͂ ⏑, ⏓ –͂ ⏑, ja –́ ⏓ ⏓ on oleva –́ ⏓ ⏑. — S. 8. Atona-sanat sanotaan olevan „*korkonsa* puolesta niin läheisessä yhteydessä seuraavan sanan kanssa“ j. n. e. Parempi olisi mielestäni sanoa, että ne koko *merkinnöltään* ovat niin läheisessä yhteydessä seuraavan sanan kanssa, niin epäitsenäisiä, että turvauvat seuraavan sanan aksenttiin. — S. 9 Ehkä jo tässä olisi sopinut mainita ne tapaukset, jolloin ἔστι ei ole enklitikon, taikka viitata siv. 188, jossa niistä on puhe. — S. 14, 7 b) sanotaan: „Toiseen dekl:iin kuuluu konsonantilla loppuvat vartalot ynnä muutamat, joiden loppuna on vokali tahi *diftongi* (konsonantinen deklin.)“. Mutta koska sittemmin toisessa dekl:ssa ei mainita mitään *diftongi*-loppuisia vartaloita, vaan ainoastaan *εϝ, αϝ* ja *οϝ* loppuisia digammavartaloita (Curtiuksella ne ovat *ευ*, *αυ* ja *ου* vartaloita), ei tässäkään konsekvensin vuoksi olisi pitänyt puhua diftongi-vartaloista; taikka — ja sepä olisi mielestäni ollut parasta — ei olisi ensinkään pitänyt asettaa mitään „Digamma-vartalot“ nimistä luokkaa. Digamma on syntynyt *υ*:sta eikä päinvastoin. Yleinen äänilaki on, että pehmeä vokali diftongin lopussa liukenee vastaavaksi spirantiksi, joten diftongeista *αυ ευ ου* tulee *αϝ εϝ οϝ*, ja yksinään ollen se luopi peräänsä spirantin *υ ϝ*:n, *ι j*:u (ks. Curtius Erläuterung 52). Totta on kyllä, että muotoja *βασιλῆος*, *βασιλέως*, *βασιλῆς*, *βασιλῆα*, *βασιλέᾱ* voi selittää ainoastaan olettamalla lähimmäksi vartaloksi *βασιλεϝ*, mutta tämä on sekundaarinen verraten vrt:oon *βασιλευ*. Samaten *αϝ* ja *οϝ* ovat syntyneet *αυ*:sta ja *ου*:sta. Sillä kuinka voimme muuten selittää muodot *βοῦν* ja *γραῦν*, varsinkin koska hra Lindeqvistin oma äänilakikin jättää meidät pulaan? Hän sanoo s. 48 c) „*ϝ* — — muuttuu muissa tapauksissa (s. o. *σ*:n edessä ja sanan lopussa) *υ*:ksi“. Olisi kaiketi pitänyt sanoa *σ*:*ν* ja *ν*:n edessä j. n. e. Niinikään ainoastaan vokali-vartalosta voi selittää akkusat. *βοῦς* ja *γραῦς*; näissä on alkuperäiseen vrt:oon *βου* ja *γραυ* lisätty pl. akk:n pääte *νς* sidevokalitta, joten saatiin *βοῦνς* ja *γραῦνς*; niistä *ν* katosi *σ*:ä edeltä, siis: *βοῦς* ja *γραύς*. Kuinka hankala on tuohon verraten hra Lindeqvistin selitys s. 48: „Nämä akkusativit

voisi selittää siten syntyneeksi, että sidevokali α on kadonnut“: siis βοϝαυς — βοῦς; tosiaan rohkea hyppy päästäkseen juovan yli! — Samalla, oikeudella kuin hra Lindeqvist Digamma-vartaloihin lukee ευ, ου ja αυ vartalot, olisi hänen niihin myös pitänyt lukea υ vartalot; sillä niissä on myös υ toisinaan käynyt εϝ:ksi. (Kuinka muutoin selittää muodon ἄστεως?) — ja samalla oikeudella olisi hän myös eri luokaksi voinut asettaa *Jod*-vartalot, sillä -ι vartalot ilmestyvät myös kaksois-haamussa ι ja εj-muodot (-syntynyt laajennuksesta ει); niistä on kuitenkin vokali-vartalo alkuperäisempi, kuten jo homeriset muodot πόλιος πόλιες y. m. osoittavat. Tekijä on siis aivan oikeassa, kun hän luokittelee (siv. 59) ι ja υ vartalot, jättäen sikseen nimityksen Jod-vartalot. Eipä sentään olisi haitannut, vaikka viivan alla olisi puhuttu näidenkin vartaloiden konsonantti-luonteesta; siten olisi oppilaalle selvinnyt, miksi ne luetaan konsonanttiseen dekl:iin ja hän olisi paremmin ymmärtänyt ι:n muutoksen ε:ksi ynnä genitivi-päätteen ως, joka on kadonneen j:n jälkivaikutusta yhtä hyvin kuin digamman vaikutusta on ο:n pituus muodossa βασιλέως. Ainakin olisi tähän selitykseen ollut kajoominen Epikan kieliopissa, sillä ilman sitä on oppilaalle sellaiset muodot kuin πόληος, πόληι, πόληες, πόληας hämärä pulma. (kt. s. 233). — S. 51. υ-vartaloiden -ῦς-loppuinen pl. akkus. ei olisi selitettävä supistuksella υα = ῡ, vaan plur. akkusativin pääte νς lisätään vartaloon ilman sidevokalitta, samaten kuin sing. akk:n ν; siis δρῦ-ν ἰσχύ-ν πίτυ-ν, δρυ-νς ἰσχυ-νς πιτυ-νς, joista ν:n kadottua δρῦς, ἰσχῦς, πίτῦς (vrt. βοῦς, γραῦς, ναῦς ylempänä).

Siv. 65, 2, b) Kun kerran ετ-loppuinen sivuvartalo on mainittu, olisi syytä käyttää tätä komparationi-suffiksin edessä, joten asia mielestäni olisi helpompi tajuta: χαριετ-τερος, jolloin T-ääni τ:n edessä σ:ksi:, χαριέστερος. Siv. 68 b) „Maskulin*eissa* ja feminin*eissä* aksenti siirtyy taaksepäin sing. vok:ssa jne.“ Lue: „maskulin*issa* ja feminin*issä*“, kun on kerran adjektiveistä puhe. Muutoin on koko tuo aksentisääntö tarpeeton, koskahan näissä komparativin sijoissa aksenti *kaikissa* taantuu niin kauas kuin ultima sallii. S. 73, 6) Supistussääntö, jonka mukaan „plur. akk:ssa supistuu a) υ-loppuiset vartalot, b) αϝ ja οϝ vartalot“ on — sen johdosta mitä ylempänä väitimme — olematon. — Niinikään siv. 78 muist. — —“ vrtlosta ναϝ, akk. ναϝυ, kun ϝ on vokaliksi muuttunut ναῦυ.“ Päinvastoin muodostuu akk. näin, a) ναυ-ν ναῦν ja b) (Homer.) ναυ-α(ν) ναϝ α νῆα. — S. 98. Miksi on korelatisten adverbein kaavasta suomalaiset merkinnöt jätetty pois? Vastaahan toisiaan myöskin esm. *minne, jonnekin, tänne* l. *tuonne, jonne; — miten,* l. *kuten? jotenkin, siten, joten; milloin? jolloinkin* l. *kulloinkinkin, silloin, jolloin, kuin* j. n. e. — S. 106 (νέω, ῥέω etc.). Että n. s. Digamma-vrtloiden alkuperäinen loppu oli vokalinen, olisi tekijän pitänyt nähdä näistäkin verbeistä. Niissä hän aivan oikein lähtee vrtlosta νυ, ῥυ etc., antaa pidentyä νευ, ῥευ, joiden υ sitten vok:n edessä muuttuu spirantiksi ϝ νεϝω, ῥεϝω, joista vihdoin elisionilla νέω, ῥέω; — ja kuitenkin nimittää hän näitä kuutta verbiä — „alkup. *digamma*-vartaloiksi!“ S. 106 p) „P-äänellä loppuvat verba muta.“ Mutta entäs: γράφω, πέμπω, τρέπω ja στρέφω? Siis ehkä: „P-äänellä loppuvia verba muta“ tai „useammat P-äänellä loppuvat v. m.“ S. 237 seur. Epillisessä muoto-opissa näkyy tekijä αω ja οω verbeissä suosivan *laajennus*-teoriaa. (Epische Zerdehnung). Kuitenkin on kielitiede jo hyljännyt tämän opin, kuten näkyy, sangen pätevillä syillä. Niinpä Curtius otti kielioppiinsa uuden n. s. Assimilationi-opin, koska se oli hänestä tieteellisesti perustettu eikä vaikea kouluissakaan selittää. (ks. Erläut. p. 99 seurr.). Arvattavasti kuitenkin pedagogiset syyt saattoivat hra Lindeqvistiä tässä pysymään vanhalla kannalla.

Mutta riittäköön jo, mitä olen sanonut. Ne muistutukset, joita olen tehnyt, eivät ole syvältä koskevia, ja niistä ei vähimmässä määrin vähene teoksen pääansio, nim. että se on oivallisimpia teoksia, mitä *koulukirjallisuutemme* alalla vielä on ilmestynyt. Ja ollen vakuutettuna siitä, että

hra Lindeqvistin „Kreikan kielioppi“ on viljalta tuottava hedelmiä Hellaan kielen opetukselle ja opinnalle maassamme, onnittelen sydämestäni Suomen koulua näin kauniin lahjan saaneheksi; ja kaksin verroin onnittelen maamme suomenkielisiä kouluja, joille tämä teos luopi ensimmäisen lujan sillan Hellaan hengen vainioille.

K. F.

Kirje Helsingistä.

12 päiv. Jouluk. 1881.

Suomen näyttely Venedigin kansainvälisessä maantieteellisessä kokouksessa. — Uusia sanomalehtiä, Laatokka y. m. — Loppusananen lukijoille.

Enemmän kuin ehkä koskaan ennen kysytään nykyään pienten kansojen voimaa ja kestävyyttä kaikilla aloilla. Suuret kansat harvoin ymmärtävät, minkätähden pienet kansakunnat itsepäisyydessään tahtovat elää omaa itsenäistä elämäänsä, kun niille muka olisi niin helppo sulautua suurempaan ryhmään niinkuin puro laskee mereen. Valtiomiehet à la Napoleon ja Bismarck ovat minä hetkenä hyvänsä valmiit haukkaamaan paloja heikomman naapurin kyljestä; tiedemiehet Müller & Kumpp. päivittelevät surullisesti sitä muka hirmuista vääryyttä, ett'eivät unkarilaiset, suomalaiset y. m. tutkijat hylkää äidinkieltään kirjoittaakseen juuri semmoista kieltä, jota he, hrat Müller & Kumpp., ilman vaivatta ymmärtävät; teollisuuden ja muitten elinkeinojen harjoittajat Keski-Euroopassa koettavat upottaa sivistynyttä maailmaa helppohintaisiin tavaroihin jos jotakin laatua ja moni nykyajan Cobden vakuuttaa innokkaasti, että se on meitä pieniä kansoja kohtaan sula rakkaus ja armo, että suuret kansat — hyväntahtoisuudesta muka — ottavat leivän pienten kansojen työntekijöiltä. Keskisuuretkin kansat koettavat tässä kohden käydä suurten jälkiä, vieläpä joskus pienissäkin veisataan ihan samaa virttä, ikäänkuin sillä olisi keksitty viisaitten kivi. Sellaisten mielestä Suomen kansa ei voine parempaa tehdä kuin ottaa verkoja, vaatteita, y. m. Englannista, koristuksia, huonekaluja ja muita tavaroita Saksasta ja Ranskasta, j. n. e. — niin, miks'emme viimein voisi päästä siihenkin, ett'ei syödä muuta kuin Amerikan lihaa, viljaa, konservejä, y. m. Eihän mukavampaa elämää löydy maailmassa kuin noin saada kaikki valmiina. Paistetut linnut lentävät yhä suuhuni, sillä välin kun minä istua kököttelen kädet ristissä, silmät kiinni, kunnes — — kunnes, — — jaa, kunnes kuolen nälkään. Sehän olisikin sopiva loppu mokomalle toimettomalle elämälle.

Mutta joka vähänkin tahtoo tuntea oman aikansa rientoja, joka ei sokeasti tyydy yhä märehtimään vanhentunutta ja vaillinaista oppia, sen täytyy myöskin huomata, että kansallisuusaatteen ja kansallisen itsenäisyyden pohjaan juurtuvat toki useimmat aikamme paraat riennot. Maailman suuressa, elämästä taisteltavassa taistelussa pienten kansojen kyllä pitää säästää voimaansa, ett'eivät kauan jatkaisi kilpailua suurten kanssa missä kilpailu on mahdoton. Mutta jos pieni kansa tahtoo elää, niin sen täytyy myöskin mitä suurimmalla huolella keksiä ja valloittaa uusia aloja omikseen, sen korvaamiseksi, minkä kilpailu suurten kanssa meiltä yhä viepi. Ja kokemuskin osoittaa, että me lopuksi paljoa paremmin saavutamme suurten kansojen kunnioitusta itsenäisellä työllä, kuin olemalla ainoastaan semmoisena kauppa-alana, jossa toiset aina saavat myödyksi mitä heiltä itseltä liikenee, joko tavaroita tahi viisautta.

Mihin tuo pitkä juttu päättyneekään? ajattelee kaiketi lukija. Suokaa anteeksi; kirjeenvaihtajanne tapaturmasta poikkesi syrjemmälle aineestaan. Hän kävi eilen katselemassa näyttelyä, jolla pieni Suomi kaukaisessa Italiassa voitti huomiota, ja sitten hän tulistui ajatellessaan niitä kosmopoliittain rikkiviisaita neuvoja, joita täälläkin kotona saapi niin tarpeeksensa kuulla. Mutta asiaan!

Tilastollisen viraston nykyinen päällikkö, tohtori K. F. Ignatius, joka ennenkin niin suurella menestyksellä on edustanut Suomenmaata ulkomailla, oli kesällä Suomen tiedeseuran kehoituksesta järjestänyt suomalaisen näyttelyn, joka Venedigissä pidetyssä kansain välisessä maantieteellisessä kokouksessa oli pantu esille ja nykyään on nähtävänä Helsingissä Tilastollisen viraston huoneissa. Niinkuin lukija kenties muistaa sanomalehdissä lukeneensa, saivat 24:stä numerosta koko 6 palkinnon, (kolme yhteisen), jonka lisäksi sopii muistaa, että satunnaisista syistä ei voitu panna näytteille Ekebomin merikarttoja, jotka luultavasti olisivat nekin tulleet palkituiksi. Lukijaa ehkä huvittaa kuulla pari sanaa näyttelyn etevimmistä numeroista.

Palkituista esineistä vetävät tilastollisen viraston kartat ja diagrammit ensin katselijan huomiota puoleensa. Tulisi liian vaikeaksi selittää, mitä keinoja niissä on käytetty, jotta katselija voisi heti ensisilmäyksellä päästä selville asioista, joita muutoin ei opi tuntemaan muuten kuin numeroja ja pitkiä laskuja tutkimalla; siinä kylläksi, että tohtori Ignatius graafillisen merkitsemistavan oikoteitten ja sukkelien temppujen avulla näyttää toisessa kartassa Suomenmaan puutavarain viennin tilaa, toisessa mitä lajia ja arvoa vientitavaramme yleensä on ollut määrättyjen vuosien kuluessa. Hetkisen mainittuja karttoja tarkastettuansa katselija eri väreistä huomaa, missä suhdassa eri tavarat ovat viennin loppusummassa edustettuina, ja hän näkee samassa, kuinka paljon on viety kustakin tärkeästä satamasta, (jolloin esim. Viipuri edustaa myöskin Saimavesistön suurta kulkuväylää j. n. e.) Tilastollinen virasto sai näistä ja muista töistään kultamitalin.

Saman palkinnon voittivat niinikään herrat Palmén, Mela ja Hjelt eläin- ja kasvitieteellisistä kartoistaan, vaikka palkinto annettiin Tiedeseuralle, joka oli koko näyttelyn kustantanut. Mainitut kartat ovat myöskin aivan itsenäisiä ja omatakeisia; niistä oli ensin keskusteltu pienessä maantieteellisessä yhdistyksessä, joka on olemassa Helsingissä; herrat Palmén ja Mela sitten yhdessä määräsivät kartoille muodon ja keksivät työmetoodin, jota herra Hjeltkin on käyttänyt hyväkseen. Yhteensä kaikki kolme karttaa antavat varsin miellyttävän kokonaiskuvan maamme eläimistön ja kasviston suhteista. Joka vaan on vähänkin tottunut tilastollisia karttoja katselemaan, huomaa helposti mainituista kartoista Suomen lintu-, kala- ja kasvilajien maakunnittaisen lukumäärän, millaisia löytyy enemmän pohjoisessa, millaisia etelässä. Omituista on nähdä, miten esim. kalafauna säännöllisesti vähenee Ahvenasta Utsjokeen, jossa ei löydy paljon muuta kuin lohilajeja. Joll'ei maamme luonnontutkijat ja erittäinkin Fanna ja flora seura olisi puolen vuosisadan kuluessa huolellisesti tutkineet Suomen sekä Venäläisen Karjalan ja Lapin eläimistöä ja kssvistoa, niin tuommoisia graafillisia loppulaskuja ei tietysti olisi voitu tehdä; nyt ne sitä vastoin ovat ainoat laatuansa ja herättivät muukalaisten suurta ihastusta.

Suurellainen tehtävä on niinikään muinaismuistoyhdistyksen toimeenpanema yritys kihlakunnittain tutkia Suomen muinaisjäännöksiä. Muinaistiede, joka muualla nauttii mesenaattein ja ylimysten kannatusta, se elää meillä köyhäin tiedemiesten, ylioppilaitten ja kansakouluopettajain työstä ja innosta. Sen varsinainen edusmies, prof. Aspelin, ja muinaismuistoyhdistys saivat syystä kumpikin hopeamitalin. Kauniina näytenumeroina mainittakoon myöskin kenraali Järnefeltin tekemä Suomenmaan kartta, osoittava, mitkä paikat Suomessa ovat tieteellisellä tarkkuudella määrätyt topograafikunnan toimesta; maanmittaus- sekä luotsi- ja majakkaylihallitusten kartat y. m.

Kiitos ja kunnia kaikille, jotka viime Syyskuulla edustivat Suomenmaata ja näyttivät, miten täällä Pohjankin perillä uutterasti ja itsenäisesti työskennellään tieteen vainiolla!

Oi kuinka mukava on elää Joulukuulla! Ennenkuin pyhäpäivien herkkuja saa maistaa, tarjotaan yleisölle sanomalehtikirjoittajain täpötäydestä aarreaitasta jos jotakin sielun ravintoa. Joka viikko saapi

se, joka on suuremman lehden tilannut, kauniita kaupanpäällisiä, milloin kaksoisnumeron, milloin näytenumeron, milloin ilmoituslehden. „Älköhöt pojat poloiset kirkkotieltä kihlaelko; silloin porsaskin punainen, sikakin silkki päässä", varoittaa sananlasku. Mutta tilauskuukausi on sanomalehtikirjoittajain kihlauskirkkotie, sen me suurimmassa salaisuudessa voimme kuiskata lukijoillemme korviin, — sillä ehdolla tietysti, että he ottavat lujasti uskoakseen, ett'ei Valvojalla ainakaan ole tapana luvata joulunaikana, pettääkseen juhanuksena.

Onpa meidänkin pöydällemme karttunut koko joukko näytenumeroja. Kihlaus-vertauksessamme pysyäksemme voisimme niistä lausua: „hyvät piiat, tytöt kauniit", — soisimme vaan, ett'ei lukijan vuoden päästä olisi syy huokailla: „mistä tulevat pahat vaimot (tässä tapauksessa tietysti *sanomalehdet*)?" Helsingissä ilmestyvät *Kansan ystävä*, *Helsingin Viikkosanomia*, Tampereella *Aamulehti*, Raumalla *Rauman lehti*, Sortavalassa *Laatokka*. Muita emme tällä haavaa muista. Mainitut lehdet selittävät kukin kantansa ja tehtävänsä, mikä paremmin, mikä pahemmin. Ylipäänsä ovat maaseutulehtemme — harvoilla poikkeuksilla — olleet kovin kehnoja; ehkä syntyy tulevana vuonna suurempi vireys. Emme tahdo ensi numerosta tehdä suuria johtopäätöksiä, mutta yksi tulokkaista näkyy olevan „päätänsä pitempi kaikkea kansaa", ja se on Laatokka. Meidän täytyy tunnustaa, että harvoin saapi meillä lukea jotakin sekä ajatusten että muodonkin puolesta niin oivallista kuin sen tervehdyssanat lukijoillensa. Kaikille, jotka aikovat työskennellä vapauden ja valistuksen hyväksi, me toivotamme onnea, tällä kertaa erittäinkin Sortavalassa ilmestyneelle toverille, joka on työskentelevä rinnatusten nuorimman seminarimme kanssa, ja arvattavasti kilvan sen kanssa on oleva henkinen etuvahtimme itärajalla.

Vaan mitähän tämä? Onkos se laitaa kiittää muita, kun juuri itse paraikaa on ongella? Paraat syötit silloin oman koukun peitteeksi! Mutta mistä alkaa? Voisimme viitata päättyvän vuoden pääkirjoitusten muhkeaan sarjaan, kysyen: mikähän löytyy taivaassa ja maassa, jota ei tämä poika ymmärrä? Voisimme siihen vielä todenmukaisesti lisätä, että kirjoituksia on jäänyt tulevaan vuoteen melkoinen määrä, joille ei parhaallakaan tahdolla ole voitu hankkia tilaa, vaikka Valvoja onkin antanut lukijoilleen puolen sataa sivua kaupanpäällisiksi. Mutta ehkä moni mieluisimmin olisi ollut niin monta pääkirjoitusta saamatta. Toista ei kirjalliset asiat huvita, toinen kyllästyy valtiollisiin; toisesta kielitiede, toisesta ihannetiede on liiaksi. Mitähän minä sitten kiitän? Arvostelujako, jommoisia Valvoja tästälähin tahtoo antaa useampia? — mutta ne kenties saavat niitä haukottelemaan, jotka eivät lukeneet itse kirjoja. Kiitänkö jutelmiamme? — vaan löytynee vakavia lukijoita, joista pilajutut ovat joutavia. Helsingin kirjeitäkö — ei, niistä en huoli puhua sanaakaan. Sanalla sanoen, kun en millään varmuudella tiedä, mikä kehoitus paraiten pystyisi kaikkiin lukijoihin, niin en voi muuta sanoa kuin: tilatkaa Valvojaa ensi vuodeksi; saattepa nähdä, että se tulee odottamattomasti paranemaan; silloinpa vasta se on tarjoava iloisille hauskoja, ikäville nukuttavia juttuja oikein kosolta. Siis näkemiin asti!

Sen pituinen se.

Tilan puutteesta jää tulevaan vuoteen toimituksen vastaus Uuden Suomettaren kirjoitukseen „Parannuksista Suomen edustuslaitoksessa", niinkuin myöskin muuan herrain L. M'n, F. G'n, R. C'n ja M. G. S:n valmistama kirjoitus-sarja, joka on vastauksena arvosteluumme „Suomi Ruotsin kirjallisuudesa edustettuna." Viimeksi mainittu vastaus annettiin meille vasta iltapuolella 13 p. tätä kuuta, jolloin koko numeromme jo oli ladottuna.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1881.